

Abdykarim M.
PROPOSALS FOR EXAMINATION PROCESS ORGANIZATION

There are some issues related to the examination process that make me worry about the present and the future of our students and university. During 3 terms as a Teaching Assistant at the university I have obtained certain experience and would like to share with you some thoughts.

I start by pointing out 4 negative sides and then give my ideas of possible ways to solve these issues.

1. Usually in order to be «prepared» for the exam, students get examination questions from their teachers in the form exactly as they appear on the exam! That is the great opportunity for them to cheat, obviously. From my experience as a student of the World's Top 10 University – Imperial College London, I can say that this case is the nonsense.

2. All exams, no matter of the level, volume and content of the course, should have only 3 question. Let me, please, ask why? I have been on duty at a wide range of exams, starting from the first year bachelor's to the second year master's students, and what I have noticed that all exams have exactly 3 questions. Only 3 questions which give 30% weight of the overall mark. Two hours to accomplish a written exam. Three sheets of A4 paper per examination ticket... When I did my master's at Imperial, I had variety of exams and each one of them was unique. There were different quantity and quality of questions; requirements and content were absolutely distinct for each exam.

3. Weak examination rules. For example, I had an experience of being on duty during the exam of Law Faculty students, and when I saw a mobile phone of one student he said that rules do not allow only usage of mobile phones, but there is no saying about actually having a mobile phone at the exam. He seemed to be right from the lawyer point of view, and obviously as rules are so ambiguous nothing can be done at this kind of situations. In addition, no printed rules for students are available at the exam rooms.

Examination rooms are not appropriate at Mechanics and Mathematics faculty:

- It is impossible to check the identity of every student who enters the exam.
- The beginning of the exam becomes chaotic process without any regulation.
- Examination tickets distribution is inconvenient.
- Students who have seats in the middle of rows get a great opportunity to cheat on the exam and it is very inconvenient and almost impossible to check them.
- There are no special places for students to put their bags on.
- There are rooms with seats which might be completely uncomfortable for handwriting, and students have to struggle to sit and write.

The above points might be not the full list of the exam problems, but I consider them as the most important. Of course, each individual university teacher and professor might have personal vision of those issues, some may say that it is completely normal, some might not agree with me totally, and I hope there will be some who share with me same point of view.

Stating problems is much easier than actually solving them. I have some ideas for each point that I mentioned earlier.

1. Students should not be given exam question in the form as they appear on the exam. For my master's exams at Imperial we were given a course outline, a closing lecture where teacher highlighted the most important parts of the course, and most importantly, in order to get an idea of the exam format, we were given mock exams and exam papers from previous years. In general, exam questions were completely unseen never before, students had to think and really work during the exam. There was no reason for cheating as questions were created in such a way where overall understanding of the course was checked, not exact knowledge of a concrete chapter or section of a book.

2. Quantity and quality of exam questions needs to be individual for each course. Some courses might need performance of solution for one problem during two hours, while some might consist of list of small questions to check theoretical knowledge. Moreover, examination of computer based courses, as programming languages or computer graphics modeling, needs to be done on computers.

Personally, I also do not support the idea of uploading exam questions to the system, as the possibility of information leakage arises. University needs to build trustworthy relation with teachers, lectures and professors, by giving them the freedom to create unique exams for their courses.

Here arises another additional point of examination checking process, where lecturer does not check exam of his/her course. I do not agree with that, as in my opinion teacher who is not familiar with the content and requirements of the course is not capable to give adequate mark for the exam. To sum up,

- exams need to be created individually for each course,
 - exams need to be checked by the lecturers of the course,
 - exams need to be completely unseen each year,
 - mock exam papers should be given to the students to get the idea of the format of the exam.
3. Examination rules need an update in terms of their understandability and accessibility to students. Law Faculty teachers might give their help in order to eliminate ambiguous points from the rules and make them clearer.

Rules also should be printed at each exam room. In my experience there were students who were not familiar with the rules. It is impossible to talk about rules just before the start of exam. Students should know their rights and obligations before entering the exam room, and rules must be strongly obeyed both by students and teachers who are on duty during the exam.

4. Lastly, I suggest choosing different type of rooms for exams. We need to change our exam room as in the picture below. As you can see

- each student has his own seat,
- all seats are open from all sides,
- it is possible for teachers to move among students without disturbing them.

In that way, each student will have individual seat, which we can also numerate in the order. This also will ease the examination process both for students and teachers:

- by going row by row it will be possible to check the identity of students from their student ID cards,
- it will be much faster to distribute exam papers to students,
- students will have no opportunity to cheat as they will be «open» from all angles,
- students will not be able to speak to each other because of the distance between them,
- seats will be comfortable for students to actually sit and write for 2 long hours.

I understand that it might be inconvenient from the practical point of view as we have a big volume of students and only two weeks of exam session. Nonetheless, it is possible to do, and length of exam sessions and overall breaks-exams relation is a different topic that I would also like to talk about, but next time.

Thank you for your attention and your time. I hope my thoughts will be heard and some bright changes will come true for the next exam session.

Almabayeva G.B., Zhanadilova Z.M.
CREATIVE ACTIVITIES FOR ENGLISH TEACHING LESSONS

With the current emphasis on communication in teaching language, games appear to hold a solution for many teachers. The communicative act brings with it an element of surprise and non-anticipation for the language learner which he needs to be given practice in. Of course, the teacher can begin with the more formulaic ways of speaking, but for a conversation to go further, the learners have to take strides into the unknown. The student of foreign language needs practice in free, less controlled situations in class, to prepare him for the kinds of communicative acts and strategies that he will need if he wants to be full participant in any oral event. Games have the potential to offer such practice. They are enjoyable and motivating. They offer opportunities for genuine communication and real speech. They provide a transition stage between formulaic forms learnt in the classroom and the application of these forms in real life.

There are lots of traditional language games that you can do with the whole class and they are very good alternative to drills for many kinds of accuracy work. In fact they do the same thing as drills - they usually practice a bit of grammar or vocabulary or pronunciation - but in form of a game. And because they are more enjoyable, the students remember things better. And they also lead on very naturally to pair work or informal group work.

We have already seen how effective games - especially guessing games - can be for class practice. They can be equally effective for pair work, too, and when you have done a guessing game with the class, you can usually ask the students to go on practicing it in pairs. In this way you can be reasonably sure that they won't make a lot of mistakes.

In order to encourage students to concentrate and participate in the class, teachers need to be creative and innovative. A wide variety of materials and methods of teaching should be explored as students come in different packages with different learning styles and capabilities. In order to solve problems and have innovative activities to reach out to students, one has to be creative. L.Naiman states that creativity is the process of turning imaginative ideas into reality. For this author, creativity

involves two processes: thinking, then producing; and adds that innovation is the production or implementation of an idea. If teachers have ideas, but do not act on them, they are imaginative but not creative. It is noteworthy that any idea should be used in an educational context to see if it works or if it does not.

When students enjoy class activities they learn more. Traditional methods dictated for study and games to be separate but the fact remains that the students tend to be more interested in playing games rather than sitting down to study. Any logical reasoning would dictate us to combine the two aspects to solve the problem. The games part of learning would help the students keep their interest as the desire to win is very strong. It keeps us going and when included with different aspects of learning the learning process would continue almost throughout the day without the students getting tired or bored of studying.

Word games.

The most important part of any language is the vocabulary. To understand the meaning of the words and to use them in day to day life is a very difficult task and games can help the students overcome this difficulty. Games like scrabble, housie etc. have been designed for this specific purpose. These games are just based on words and help the students develop their vocabulary. In addition to these very simple games can be played to help improve the word database of the students such as simple dictation competitions, synonym competitions, words puzzles, anagrams and hangman. All these games are very addictive and help a lot in improving our vocabulary as whenever the student hears a new word the first question that comes up is «what is its meaning?» and in this way the vocabulary improves and most of the times we don't even have to consult the dictionary.

Some games such as interview activities, bingo, jeopardy, and board games can be played by the entire class.

- An interview activity to practice the «Where are you from?» and «I'm from ~.2 structures might start by handing out slips of paper with eight to ten different country names. Students can then be given a worksheet with all the country names written on the left and told that their goal is to get a student signature for each country by mingling with their classmates and asking the target question. When asked the target question, a student should respond based on the slip of paper he received.

- Bingo can be played with numbers, letters, vocabulary words, or many other topics you may want to practice.

- Jeopardy is more of a review activity because it focuses on listening and does not give students lots of speaking practice. The easiest thing to do is have students make groups of four to five, write categories and stars for each answer on the board, and explain that groups will get three points for a correct answer after the first clue, two points after the second clue, and only one point after the last clue. You will need five or six categories and perhaps five answers per category. If you would like to focus on a particular tense, simply use that tense for at least one clue per answer. You can choose the first category but after that, the group who provides the correct answer first should choose the category. The group with the most points at the end of class wins.

- Board games are often best played in small groups but if introducing a very challenging game, it may be a good idea to play as a class first. A group of students can be represented by a game piece and students can work together to answer questions. In the class following this, students can play the game in groups for further practice.

There are also lots of games that can be played in groups of about four students.

- Board games where students move pieces and answer questions or form sentences based on images make for good practice activities. For practicing the «If ~, then ~.» structure a Chutes and Ladders layout may be fun for students.

- Card games such as Go Fish, Memory, and many more can be adapted for classroom use. When you are teaching comparatives, card games can be an invaluable tool. You can also use simple card games to test comprehension by making up decks of cards with letters for example. Have students spread all the cards face up on their desks, you then say a letter aloud, and the first student to slap the correct card gets to keep it. Repeat until all the cards are gone and the student with the most cards at the end of the game wins. To make this more challenging, you can tell students that if they slap the wrong card, they have to take one card out of their pile.

There are many of pair activities students can do to practice English but very few of them take the form of a game.

- The best and most versatile one by far is Battleship. This will take a lesson to explain and practice but once your students are familiar with it, can be played as a twenty to thirty minute activity. Battleship is best used to practice tenses. The worksheet consists of two identical seven by seven grids, one above the other. The first box in the upper left is kept blank, the first row is filled in with phrases such as «play soccer» and «study English», and the first column is filled in with words such as «I, You, He, We, They, The students». Students should secretly draw their “boats” on the grid. Typically one boat should have five squares, one boat should have four squares, two boats should have three squares, and one boat should have two squares. Boats can only be drawn vertically or horizontally. On the board practice the structure that students will use for the activity for example «I played soccer. You studied English». until every row and column has been practiced and then instruct students to say «Hit», «Miss», or «You sank my ship!» when appropriate just like in the original game. Students can usually play two or three times before moving on to another activity.

Arif Saricoban and Esen Metin, authors of «Songs, Verse and Games for Teaching Grammar» explain how and why games work for teaching grammar in an ESL classroom. They say, «Games and problem-solving activities...have a purpose beyond the production of correct speech, and are examples of the most preferable communicative activities». They go on to explain that grammar games help children not only gain knowledge but be able to apply and use that learning.

Additionally, games have the advantage of allowing the students to «practice and internalize vocabulary, grammar and structures extensively». They can do this through repeated exposure to the target grammar and because students are often

more motivated to play games than they are to do deskwork. Plus, during the game, the students are focused on the activity and end up absorbing the grammar subconsciously.

While games are motivating for the students, probably the best reason, according to Saricoban and Metin, to use games is that «the use of such activities both increases the cooperation and competition in the classroom». Indeed games can be used to add excitement through competition or to create bonding between the students, and between the students and teacher.

Aydan Ersoz, author of «Six Games for the ESL/EFL Classroom» also explains more reasons why games do work for teaching grammar. Learning a language requires constant effort and that can be tiring, but Ersoz outlines two good reasons why games should be included in the classroom:

- Games that are amusing and challenging are highly motivating.
- Games allow meaningful use of the language in context.

The Value of Intrinsic Motivation

The theory of intrinsic motivation may also give some insight as to why teaching grammar through games actually works. Intrinsic motivation refers to the internal factors that encourage us to do something. Most young learners will not internally decide that they want to learn grammar. They don't yet understand the concepts of why it's important to know proper grammar, so these external factors won't affect them much either. Instead, intrinsic motivation can encourage them to play games. If these games are good then they will be learning while they are playing.

Joel Bacha, author of «Play and Affect in Language Learning», explains how this theory works. Exposure to challenges and stimulation piques the children's natural curiosity and, in turn, promotes learning through the activity's required skills. This is because activities that get the students to move around activate their mental capacities and stimulate neural networks, thus promoting learning and retention. Bacha's article goes on to point out that some studies are even beginning to show that intrinsic motivation can promote long-term language retention.

What kinds of games work best?

When you are looking for games to use in your classroom, don't just pick something to be a «time filler» that does not have any linguistic purpose. These games may entertain the students, but when you don't have much time with them each day as it is, you want your game to do double duty to get the most out of the time you spend playing games.

Lin Hong, author of «Using Games in Teaching English to Young Learners», explains that not all games are going to work to teach the students language skills. If the game is simply for fun and not linked to educational goals it may not be the best use of your time. It is possible to have a fun game that is educationally sound, however. To find out if the game is educationally sound, think about these questions posed by Hong:

Which skills do the games practice?

What type of game is it and what is its purpose?

Does the difficulty level of the game mesh with the students' ability level?

Does the game require maximum involvement by the students?

Do the students like it? Do you like it?

To add to these questions also ask yourself:

What specific vocabulary or grammar are you introducing or practicing with this game?

Can you keep control of your class and play this game?

What materials do you need for the game and can you obtain these easily?

Are the rules easy and clear?

Effective group work depends on careful organization, thoughtful selection of groups, and active involvement of the teacher. The teacher has to think carefully through the task and give clear directions to avoid wasting time. Students learn more in heterogeneous groups than in groups where the students are very similar in ability. Once students begin to work in groups, teachers should circulate to check on progress and answer individual questions. It is also important to give groups an idea of how long they have to complete a task, and it is important to have some sort of report back period so that groups know that they are accountable for completing their work.

There are five benefits of group work:

1. Group work increases language practice opportunities.
2. Group work improves the quality of student talk.
3. Group work helps individualize instruction.
4. Group work promotes a positive affective climate.
5. Group work motivates learners.

In hour-long class with one teacher and fifteen students, each student only gets one or two minutes to talk, but when students discuss topics in groups, the talk opportunities are multiplied.

Not only does the quantity of student talk increase, so does the quality. The researchers found that in small groups, students took risks and tried out more advanced structures and vocabulary than they had to speak before the whole class. In the process of using more advanced language forms, the students increased their language proficiency.

In looking for ways of creating more varied forms of interaction in the classroom, teacher of foreign languages have turned increasingly to the field of simulation, and within that field, especially role-playing. With these techniques:

- Learners are asked to imagine themselves in a situation which could occur outside the classroom. This could be anything from a simple occurrence like meeting a friend in the street, to a much more complex event such as a series of business negotiations.

- They are asked to adopt a specific role in this situation. In some cases, they may simply have to act as themselves. In others, they may have to adopt a simulated identity.

- They are asked to behave as if the situation really existed, in accordance with their roles.

Simulation and role-playing are well-established as techniques for organizing controlled, pre-communicative language practice. In conclusion, using games and fun activities in class is an important part of teaching ESL. Playing games is a fun way to help students make connections between words and grammar. These connections quicken the process of building language skills. Games, group-works and role-plays help students to focus attention, improve interaction, increase energy levels, and build confidence. Furthermore, shy or quiet students begin to open up and speak English. Such activities can provide students with the opportunity to use their imagination and creativity, and can motivate them to learn English.

References:

1. Byrne D. Techniques for classroom interaction. – New York: Longman Inc., 1995.
2. Naiman L. Fostering innovation in an IT world. // Canadian Information Processing Society Journal, 1998.
3. Ersoz Aydan. Six Games for the ESL/EFL Classroom.// iteslj.org/Lessons/Ersoz-Games.html.
4. Hong Lin. Using Games in Teaching English to Young Learners.// iteslj.org/Lessons/Lin UsingGames.html.
5. Bacha Joel. Play and Affect in Language Learning.
6. Saricoban Arif, Esen Metin. Songs, Verse and Games for Teaching Grammar. // iteslj.org/Techniques/Saricoban-Songs.html.
7. Kevin D. Besnoy, Lane W. Clarke High-Tech Teaching Success! A Step-by-Step Guide to Using Innovative Technology in Your Classroom // Prufrock Press, Inc. October 1, 2009.
8. Yvonne S. Freeman, David E. Freeman. ESL/EFL teaching: principles for success, 1998.
9. William Littlewood. Communicative language teaching. – Cambridge University Press, 1992.

Asylbekova Zh.M.-A.

THE CONCEPT OF LEARNING THROUGHOUT LIFE (LIFELONG LEARNING) AND DISTANCE LEARNING

The idea of continuing education or «lifelong learning» is known today worldwide as a holistic approach that allows to timely and fully meet the challenges of the information age and the requirements of the new economy. Its motto: «Always learn and relearn, to abandon the outdated ideas and approaches, replacing them with new knowledge». Lifelong Learning – is an approach to education, which means continuous mastery of new skills and knowledge in the chosen direction and, as a result, the formation of private education (or self-development model) [1].

The concept of education throughout life (Lifelong Learning) as an educational strategy appeared about three decades ago, thanks to UNESCO and the Council of Europe's efforts. It was a response to an abnormal situation, when people learnt throughout their lives, while the educational opportunities were provided mainly at an early stage of life, when the formal education is more dominant.

For this reason, it was declared a real need to give the second chance to those who did not benefit from the initial educational experience and help others to update and change their competencies.

Having set the goal of «education throughout life» European Ministers of Education in 1996 proclaimed a new course, taking a broader idea of education throughout life, which covers all purposeful learning activity throughout their lives, it is aimed at improving the knowledge and skills of all people who wish to participate in learning activities. The economic and social forces that are rapidly remodeling the world require increased skills in the workforce to maintain European competitiveness. Personal commitment and motivation are the key to this objective, but to obtain them from the large number of individuals as required by the European economy, harmonized changes in the organization of companies and institutions, in the social attitudes to the learning process as well as a wise use of available research and technology need to be made. The European Lifelong Learning Initiative believes that lifelong learning concepts can be used to inspire, guide and encourage these activities.

Indeed, to date, many industries are developing with rapid speed. Above all information and multimedia technologies. Constantly there are new mobile devices with entirely new features and capabilities, the quality of the multimedia stream improves every year, social networks have become an integral part of the lives of a large group of people, and more.

It turns out that this knowledge may not be relevant in a few years. Today, workers of many specialties have to update and improve their knowledge on a regular basis to carry out their work properly and remain in demand in the labor market. Moreover, it is very important to have the ability to quickly find and learn the necessary information, often on their own.

Lifelong learning may be broadly defined as learning that is pursued throughout life: learning that is flexible, diverse and available at different times and in different places. Lifelong learning crosses sectors, promoting learning beyond traditional schooling and throughout adult life (i.e. post-compulsory education). This definition is based on Delors' (1996) four 'pillars' of education for the future.

Learning to know – mastering learning tools rather than acquisition of structured knowledge.

Learning to do – equipping people for the types of work needed now and in the future including innovation and adaptation of learning to future work environments.

Learning to live together, and with others – peacefully resolving conflict, discovering other people and their cultures, fostering community capability, individual competence and capacity, economic resilience, and social inclusion.

Learning to be – education contributing to a person's complete development: mind and body, intelligence, sensitivity, aesthetic appreciation and spirituality [2].

Stages of Lifelong Learning.

There are the basic stages of lifelong learning, based on the age of students.

The first group - students aged 6 to 24 years old. They are usually educated in special educational institutions, from elementary schools to universities. But this is not all, because in addition to formal education, children and young people learn in their own family to be involved in community organizations, to communicate with many people and rotate in a certain cultural environment. All this is non-formal education, which, along with the formal, lays the foundation of intellectual, social and emotional development of a man. The second group - adults aged 25 to 60 years. Although formal education at that time, as a rule, is completed, people still do not cease to learn. They may be engaged in professional development, both formally and informally, they may receive further education, do research, and in addition, they are trained by solving the problem of their work and daily life, expanding the circle of acquaintances and horizons, traveling, learning new skills and new hobbies.

The third group – students older than 60 years. In this period of life, people usually get an excellent opportunity to devote themselves to their interests and hobbies – it may be social work, travels, crafts, etc. The elderly people need to feel the meaningfulness of their life that is why the support that the society would provide their continuing development and training is so important.

It is necessary to list the specific strengths of lifelong learning:

- It helps develop the capacity and potential of the human nature.
- It liberates intelligence.
- It contributes to the inquisitive, curious view of the world.
- It enriches the collective wisdom of humanity.
- It can help you make a better world.
- It helps people to experience change easier.
- It helps people to find the meaning of life.
- Lifelong learning is a way to stay an active member of society.
- It can help you find new friends and establish important relationships.
- It enriches life and makes it richer.

The list of benefits of Lifelong Learning can be continued:

- The updating of knowledge.
- New experience.
- Ability to solve urgent problems.
- An understanding of the current situation in the area.
- Anticipation of developments.
- The ability to properly evaluate the new information and perspectives in your own field.
- Professional and intellectual development.
- Demand in the labor market.
- Obtaining professional knowledge in three European languages;
- Combination of school with the business sector;
- The resistance of firing capabilities;
- It is never too late or too early to start something to learn.
- People of all ages have opportunities for training.
- There are different ways of acquiring knowledge.

Today, it is virtually impossible to get knowledge for the whole life only in a higher education institution. Therefore, slogan "LEARNING THROUGH LIFE» (lifelong learning) becomes relevant in today's information society. In this regard, distance learning plays and will play an increasingly important role in lifelong learning.

What are the advantages of distance learning?

Firstly, this technology is more flexible, it is aimed at those who are enrolled, and it creates favorable conditions for the student for the development of the material for 24 hours a day, 7 days a week (principle 7*24).

Students do not have to worry about the fact that they will lag behind their classmates. They can always return to the study of more complex issues, watch video lectures several times, read the correspondence with the teacher, and the already well-known topics can be skipped. The main thing is to successfully pass the intermediate and final certification.

Secondly, saving of time. Students studying remotely can decide for themselves when and how much time during the semester to give to the study of the material.

Thirdly, in distance education the role of the teacher changes. It turns into an assistant coach who directs the student in the learning process. Monologue of the teacher turns to a conversation between two colleagues, one of which is more experienced. In traditional training, it is quite difficult for the teacher to pay the necessary attention to all students of the group, to adjust to the pace of each. Using remote technologies individualizes the work of the teacher with every students.

Fifthly, financial issue. The student does not have to pay for the road, accommodation, and in the case of foreign universities, there is no need to splurge on a visa and passport. If to compare the training on individual specialty, which is conducted on full-time education on a commercial basis and on distance learning, then the second would be cheaper.

Sixthly in most cases, distance learning includes teamwork on various tasks, projects. This makes it possible to further take part in international cooperation.

Finally, the process of learning in distance learning – is an independent work where this process is more difficult, but also the quality of the knowledge is higher.

In the educational process of Al-Farabi Kazakh National University distance learning technologies are used for students of correspondence courses and persons with disabilities, as well as for students who went abroad on exchange programs, research fellowships and academic mobility. Training is conducted in 13 faculties in almost all fields.

The current trend of distance education - a massive open online course (MOOC).

Al-Farabi Kazakh National University is a leader among Kazakhstani universities on the introduction of MOOC on OpenEdx open platform [3].

Distance Learning Center of Al-Farabi Kazakh National University in cooperation with the faculty began to work on the creation of MOOC in 2014-2015 academic year, and is currently operating its own platform based on the Open EDX system (<http://open.kaznu.kz>). On October 1, 2015 the first open courses from leading professors of Al-Farabi Kazakh National University were launched. These are «Probability theory" and «Physical problems with associate professor W. Kashkarov», which enrolled 250 and 500 participants from different regions of Kazakhstan, respectively . These courses are mainly taught for Al-Farabi Kazakh National University students of 1-2 courses, students of Nazarbayev intellectual schools, specialized physical and mathematical and secondary schools. Analysis of the data showed a great interest in these courses, which gives an incentive to faculty and staff of the University to continue to work in this direction. At the end of June 2016, the system recorded more than 2 million listeners [4].

Lifelong learning can be a factor, which has a very positive impact on the socio-economic environment. However, beyond this, the concept carries a strong ethical, humanistic charge. It is based on such values as knowledge, spirit of inquiry, the service of man and society, the unity of the mind, spirit and body. It provides maximum freedom of choice and the subsequent mobility of the individual. At each step of the development of personality, such education should offer everyone the opportunity to choose their trajectory as a sphere of initiative and responsibility. «Lifelong learning» is becoming one of the main principles of building a united society that is moving in the direction of «a society that learns» [5].

P.S. The author of this article is a great supporter of the idea of lifelong learning and she widely improves her professional training and education on the base of this system. For instance, she is a big supporter of the open mass on-line courses of British council and Alison courses (<https://alison.com/>). She has been successfully trained in these courses on the topics «Diploma in Basic English Grammar», «English for the work place», etc. and has received certificates. As for massive open online course (MOOC) in Al-Farabi Kazakh National University, professional interest represents the course «Practice of the English language» prepared by teachers of the department of foreign languages of humanitarian faculties Okusheva G.T., Almabaeva G.B., Mahazhanova L.M. [6].

References:

1. http://blog.itschool-hillel.org/articles/princip-lifelong-learning-kak-vlozhit-svoe-svobodnoe-vremya-v-obrazovan_
2. Integrating lifelong learning perspectives. Edited by Carolyn Medel-Añonuevo. UNESCO Institute for Education, 2002, p.14, ISBN 92-820-1115-1.
3. <http://kaznu.kz/ru/18122/page/>
4. Manzoor Ahmed. Lifelong Learning and the Learning Society. Institutionalising Lifelong Learning. creating conducive environments for adult learning in the Asian context edited by Madhu Singh. UNESCO INSTITUTE FOR EDUCATION, HAMBURG, 2002. – P.22-25.
5. http://open.kaznu.kz/courses/KazNU/INTERMEDIATE/2016_C1/about_

Bolat B., Nabyzhankyzy Z. SOME EFFECTIVE TECHNIQUES OF DOING IELTS READING

The International English Testing System (IELTS) is widely recognized as a reliable means of assessing the language ability of candidates who need to study or work where English is the language of communication. IELTS consists of four modules, Listening, Reading, Writing and Speaking.

One of the complicated tasks in IELTS exams is IELTS reading. Texts are authentic and are taken from books, journals, magazines and newspapers. They have been written for non-specialist audience and are on academic topics of general interest. Texts are appropriate and accessible to test takers. According to the official IELTS description, the reading texts comprise notices, advertisements, document and articles. The reading passages may be related to economics, education,

science, medicine, the environment, geography, biology, culture and society. Texts also range from descriptive and factual to the discursive and analytical and may contain non-verbal materials, such as diagrams, graphs or illustrations.

The IELTS reading test, as a proficiency test, measures test takers' proficiency in reading comprehension, as represented by their ability to perform a range of tasks for academic purposes. Answering a test question involves a variety of interrelated skills, not one skill only. Compared with reading in real life, reading in a test situation calls for specific reading comprehension skills and techniques for examination conditions.

The IELTS examination tests your ability to read between 1500 and 2500 words in a fairly short period of time in order to find out certain information. In both the Academic and the General training modules, you are given 60 minutes to answer a total of 40 questions. The texts and items are graded in terms of difficulty. The test has three reading passages and each of the passages is accompanied by a set of questions. There may be more than one type of question in each set. For example, you may be asked to find detailed information in a text in order to complete sentences; you may have to identify views and attitudes within a text; you have to understand how something works and complete a diagram or chart [1,5].

In the IELTS test you are given texts to read which someone else has chosen for you. So it is important to skim through each text asking yourself the sort of questions that will help you understand it quickly. It is also important to gradually build on your understanding of the information that is provided in each paragraph of a text.

Here are some golden rules when you do IELTS reading:

- Answer the questions quickly and accurately. If you cannot do a question quickly, leave it and come back to it later.
- As the passages are long, you do not have to read them in detail. Skim and scan them to find the relevant information.
- The level, the texts and the tasks become progressively more difficult. Therefore, do the earlier questions as quickly as possible, to give yourself more time for the difficult questions.
- Do not panic if you can only do maybe three questions out of seven. Go through them again, but quickly.
- The questions generally follow the order of the information in the text. However, the questions in one section can overlap another and they may be jumbled.
- The questions are usually paraphrases of the text so look for the meaning in the text, not the exact words [2, 28].

The questions test general understanding [G] and specific detail [S]:

- Matching headings [G].
- Multiple-choice questions [G and S].
- Summary/flow-chart/table completion [G and S].
- Classification [G and S].
- Matching sentences from a suitable list [G and S].
- Answering Yes, No, Not Given [G and S].
- Answering True, False, Not Given [G and S].
- Matching stems to sentences endings [S].
- Sentence completion [S].
- Short answer questions [S] [3, 5].

Some question types are used to see how you deal with specific information and general meaning. For example, a multiple-choice question can test for detail or understanding of a whole text.

The questions do not test your knowledge of English, but your ability to use your English. The exam is testing whether you can use your English to find your way around a written English text.

There are lots of techniques and tips for IELTS reading. My first tip is to read as much as possible, do general reading tasks. Focus on reading short articles on topics that interest you or on topics that are common in IELTS. One reason why this is a such a good idea that many candidates freeze in the reading believing it is too hard and so fail to get their band score. If you read enough «native English» before the exam, you will become more and more confident in looking at texts where you do not understand every word. Confidence is a very important concept in IELTS. A major problem in the exam is the length of the texts and you will not have time to read them carefully. You need to train your speed reading skills so that you can read as efficiently as possible. Two skills here are skimming which is reading quickly for general meaning and scanning which is looking for specific information.

Here are some basic skimming techniques:

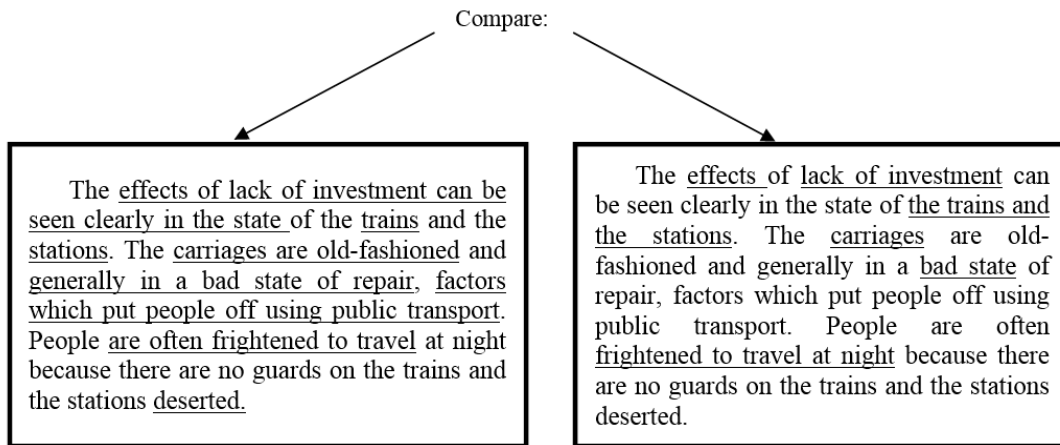
- Skim the title and the questions. They give you a summary of the passage.
- Skim the content words only i.e. the nouns, main verbs, adjectives and adverbs. Do not look at words like the, a, in, is, etc. Underline the content words in a few paragraphs. Then read them again.
- Skim only the basic structure of the sentence/clauses: the subject, verb, and the object (if there is one). Do not look at adverbs and adjectives.
- Without reading the text, mark the connecting words, e.g. moreover, in addition, however, etc. Practice until you can see the connecting words automatically when you look at a paragraph. Then you do not need to mark them.
- Skim so that you recognize common types of paragraph organization like effects, causes, methods, etc.
- Skim only nouns in the text to give you a general picture. Be clear about the differences between: a noun, verb adjective and adverb. Learn to recognize them and know what their function in the sentence.

The next technique is scanning. When you scan a text for a specific word, your eyes touch the other information lightly. Because your focus is on the scanning, your eye skims the text naturally and does not slow you down. You need to practice to build your confidence [4].

The following tips may help you to choose scanning words in the questions:

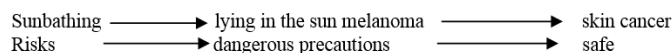
- Choose your scanning words carefully. For example, with True, False, Not Given, read all the statements and look for words that occur frequently. These are likely to be the general subject of the passage, so they will not help you scan;
- Look for words that relate to the general subject. They can be nouns, names, dates, etc.
- Keep in mind the basic structure of a sentence: Subject, Verb, and Object. Anything extra qualifies the sentence, e.g. additional clauses, adjectives, negative words, comparisons. These words/phrases help you understand the focus of the statement. For example, you should notice negative word like ignore immediately. It is probably not a scanning word, but a word that tests your understanding of the text.

When you skim or scan, use a pencil, so you can rub out mistakes. Only underline key words: scanning words from the questions and organizing words. Underline as little as possible. Too much underlining makes it difficult to find essential information.

Unless you are a very proficient user of English, there will most likely be several words that you do not understand. When this happens, you should try to guess the meaning from the context. This means looking at the words and sentences around the word you do not know so you can make an educated guess as to what it means. However, you do not have much time, so do this as quickly as you can.

Look at the paragraph below and notice how the writer avoids repetition by using synonyms or related words.

Many people sunbathing, but it is important to be aware of the risks of lying in the sun. Every year in the UK, there are more than 4,000 new cases of melanoma, which is the most dangerous form skin cancer. Up to 40 percent sufferers from the melanoma will die. However, with the right precautions it is possible to enjoy the sun and still stay safe [5, 22].

A question that may be used in IELTS to test your understanding of the main ideas in a passage is a summary with gaps and a box of possible answers to choose from. The summary may cover the main ideas presented over a large area of the text and so it will be necessary for you to have a good understanding of these. When you read the text tend to make a mental note of the main ideas of a text so that you have an overall understanding of it. Work out the grammar needed to fill in each space. When you are working out the answers, say the word blank for the space. Don't jump across to the word on the other side of the blank. For example, if you read Candidates need to pay _____ to detail, it is more difficult to feel what the missing word is. If you read Candidates need to pay blank to detail, it is easier to predict the missing word.

A common type of IELTS reading question will ask you to select headings of paragraphs and match them to the paragraphs from a text. Matching headings to paragraphs tests your ability to understand general information. Here some strategies to do this task:

- If this type of question is on the test, do it first.
- Don't look at the headings.
- Read the first one or two sentences or the last sentence of each paragraph to understand the general meaning of each paragraph.
- Look at the headings and identify keywords within each heading.
- Match any headings that are very obvious and you are sure about.

- For the others, write 2 or 3 headings beside the paragraph Identify the difference between each of the headings. Establish if there are any synonyms in the paragraph to keywords in the headings.
- If you still can't pick up one, move one. The answer will often reveal itself later [6].

A task is often used to test your understanding of the writer's message is one that provides a list of possible views or claims and asks you if they agree with what the writer says or not. That is answering Yes, No, Not Given questions. It is difficult to identify attitudes and infer meaning because often you need to understand something that is not directly stated. Questions can contain statements which pass a judgment on or evaluate a situation which is described in the text.

One of the most difficult tasks in IELTS reading is answering True, False, Not Given questions. In True/False exercises, False covers False and Not Given. If a statement is not True according to the text, it is classed as False. The statement can be False

- because it contradicts the information in some way.
- because there is no information about the statement in the passage.

These two aspects of False can then become separate items False and Not Given.

A False statement contradicts the information in a passage:

- because it is the direct opposite of the original text, e.g. the text says North, but the statement says South.
- because it is the negative of the meaning in the original text.
- because it is neither of these, but it is not the same as the information in the text.

There are some techniques you should take into consideration when you do True/False and Not Given tasks.

- Firstly, analyze the statements:
 - If you read the statements in sequence, you can sometimes see where the information moves from relating to one paragraph to the next paragraph. Practise reading this type of statement without the text to see the development.
 - Turn the statement into a question. You then have to answer Yes/No If you can't the answer is Not Given.
 - Find the central or focal point of the statement. Imagine you are reading the statement aloud – where is the likely stress in the sentence?
 - Look for words that qualify the sentence or make the sentence restrictive like only, little, not many, sometimes, usually, largely, etc.
 - Look for words that are negative, e.g. ignore, refuse, deny, reject or words that are positive like cover, help, like, favor, etc.
 - Reveal the statements one at a time to help you focus on them.
- Secondly, predict and check:
 - When you are thinking about the statement, use common sense to predict the answer. Check your prediction in the text.
 - Understand the statement before you look at the text. Don't just underline the words that help you to scan for the answer in the text.
 - When you find the information, analyze the text without thinking about the statement. This will stop you getting confused. Then read the statement carefully, look at the text and decide.
 - When you are making your decision, follow the process of reading the statement, then the text [3,20].

There are different types of techniques that can be useful for IELTS candidates. But this is fine – people read in different ways and what works for one person may not work for another. That's way do whatever works best for you.

References:

1. IELTS 5. Past Papers. Cambridge University Press, 2006. –176 p.
2. Vanessa Jakeman and Clare McDowell. Insight into IELTS. Cambridge University Press, 1999. – 192 p.
3. Sam McCarter. Tips for IELTS. – Macmillan, 2006. – p64.
4. www.ieltsbuddy.com. ielts-reading-tips. 16.10.2016.
5. Rachael Roberts, Joanne Gakonga, Andrew Preshous. IELTS Foundation. Macmillan, 2006. – 96 p.
6. www.ielts-blog.com.ielts-preparation-tips. 22.10.2016.

Kabanbaeva G.B.

PHILOSOPHICAL APPROACH ON UNDERSTANDING THE INTERACTION BETWEEN HUMAN SOCIETY AND NATURE

The process of studying certain areas of public life should begin with the designation of clear boundaries of the object, the subject of analysis and correctly selected methodological positions, methods and techniques.

The methodological basis of the legal regulation of social relations on the use of natural resources and protection of the natural environment is the teaching about the environment. In 1866 the German scientist Ernst Haeckel called the doctrine of the relation of living organisms with their environment ecology habitat. Ecology long period of time was perceived and developed as a classical biological science and, more recently, the term has been applied in the scientific literature, «social ecology». The object of this science was the process of human society and its interaction with the environment, which

serves as a nature. It should be noted that at the present stage of the general science «ecology» has found its refraction in more than 40 various «environmental teachings».

The concept of «social ecology» or «human ecology» is interpreted differently in the current literature. «The purpose of human ecology is to protect life, health, capacity for biological production and its resistance genes, resistance mutations and other environmental influences». It is not difficult to observe that «human ecology» in this interpretation is the only part of the science of «social ecology», which regulates not only the impact of nature on humans, but also reverse processes. Moreover, it is the human impact on the environment is a prerequisite for the formation of environmental law.

Despite the breadth of the scope of human social life, its diversity, its main activity takes place in the midst of nature, its natural habitat. Man eats in nature, are the sources of its existence. The most correct position on this issue is a current view of Kolbasov O.S. By defining the concept of «nature» and «human society», he says of their relative independence. «By its very deepest essence of nature and society are inseparable. Together they constitute a single world is infinitely moving matter, other than which nothing exists. From this perspective it can be argued that the nature and society have a common material basis, they are just two parts of a whole. The principal fundamental difference between them lies in the fact that society is the highest form of matter in motion, that it consists of the creatures, which is inherent in thinking the property and which therefore can know ourselves and the whole material world, and according to purposefully manage their behavior, to control their actions. Nature - a matter that surrounds the society».

However, the nature – is inhomogeneous object. This is a huge world, which constantly occur biological, geological, hydrological and Etc. processes. Nature - a «living object». Lawyers refuse to recognize nature as a subject of rights, because it does not have the characteristic features of the subject (consciousness, legal capacity). But at the same time, we should recognize that this is an unusual object of law. This object is active, it can be modified by changing its status it modifies the conditions of human existence.

Nature is a complex of self-existing elements. Lawyers are six components – land, its mineral wealth, waters, forests, fauna, and atmospheric air. Undoubtedly, this division is highly conditional, it is applicable to most types of social relations taken shape. In other sciences, such as biology, all living and inanimate nature are traditionally divided into the atmosphere, hydrosphere and lithosphere, which in turn have a more complex division (tropobiosfera, phytosphere, pedosphere, the photosphere, etc.). All this shows the complexity of the natural complex. But the main conclusion that scientists formulate environmentalists – it is the law of interrelated processes.

Not only that nature is a complex of separate components. These components are closely related to each other, influence each other, and the modification of one component will entail «ecological chain» change other objects of nature that ultimately modifies nature. One can cite numerous examples, when a man intervened in already existing biological situation, causing unpredictable consequences. Consider the right, for example, the ratio for the use of water resources without considering the general state of the natural complex at the present stage of development of human society is impossible. It is impossible, because the level of human impact on the environment to date has increased many times over. High-quality water resources will affect the state of land, air, affect wildlife. A similar situation may occur in the use of any natural resource. Therefore we can not consider these relations separately, without taking into account their role and importance in the overall system of natural complex.

Considering the question of human existence environment, we can not ignore the problem of «the built environment». Recently in the literature quite reasonably suggested in the meaning of «social ecology» add new features in the analysis of nature as a «human environment». From this concept by scientists ruled out (?) Nature as such and focuses on the creation of artificial human environment. As arguments are examples of cities where the environment is changed, taking into account the interests of the person providing the economic and social processes.

In our opinion, this point of view ahead of the actual events. Perhaps, but not soon. Even the built environment in cities is based on the properties of nature. You can change the desert, but it means that we are one quality of nature is replaced by another. The very same nature, synthetic or natural, do not disappear. Do not fade processes occurring in nature, man can influence them, to accelerate, to modify or discontinue, but basically it will remain natural processes.

Therefore, when we look at one or another sphere of public life, it is necessary to allocate «fragments» and «big picture», private processes and the main goal. It is methodologically correct to be seen land, mountain or water and forest relationship, that is, any public relations for the protection or the use of a single natural resource, from the standpoint of ensuring the existence of all nature, all natural complex in which there may be, or at least for today moment, there is humanity.

The validity and objectivity in the use of ecology as scientists need to develop the appropriate ideology, politics, economics and law is determined by the fact that it uses a systematic approach that allows you to see all the phenomena in the complex. Use of the term «ecology» has caused a corresponding conceptual apparatus «environmental policy», «environmental law», etc.

The main conclusion of this topic is that ecology as the study of the relationship between organisms in the environment is an indispensable peacekeeping, philosophical and methodological basis in the transformation of our views on the legal problems of the interaction of our country, its individual entities with nature as our environment. This teaching will be used by us in the construction of the system of environmental law and legislation.

Kalimbetov E.A., Beisakhmet A.A., Bayburiyev R.M., Yessenov M.N.
FORMATION OF COMPETITIVENESS OF TOURISM SPECIALISTS

The given article deals with the issues of formation of competitiveness of tourism graduates. Also, general and professional competencies gained during trips to enterprises are reflected.

Key words: Tourism specialist, competitiveness, general and professional competencies

Developing more tourism infrastructure - hotels, resorts, transportation, tourist destinations, and other amenities - is not enough to meet the needs of tourism industry in Kazakhstan. The government and private enterprises must invest in tourism and hospitality education to fill the critical gap in workers who understand international best practices. Now it is the time to invest in human resources and skills development.

Competitiveness of graduates is a key criterion which indicates the quality of an educational process at universities. Competitiveness of graduates depends on a set of competencies and knowledge acquired at university and needed to succeed in a competitive job market. The main components of competitiveness are professionalism and personal qualities.

The quality of professional education involves the formation of students' knowledge and skills which meet market expectations. In the field of tourism, a set of competencies is quite wide. Graduates, in addition to specific professional skills, should have language skills and be able to work in a team, be mentally competent and resistant to stress, to be able to make decisions, creatively solve tasks, etc. This problem can only be solved through a right balance of the theoretical part of the program and professional practices.

Tourism specialist is a developer of tourist routes who forms a complex of tourist services and promotes it. Tourism specialist operates tours, prepare advertising and information base, calculates prices for tours and transfers them to travel agents for subsequent sale to tourists. Tourism specialists are responsible for organising and preparing holiday tours. They follow trends in the popularity of destinations and packages, and adjust company plans accordingly, interact with partners abroad, etc.

Now, let's have a look at key skills required for getting job in tourism industry in Europe and Kazakhstan (Table 1)

Table 1. Key skills for tourism specialists in Europe and Kazakhstan

Key skills for tourism specialists in Europe	Key skills for tourism specialists in Kazakhstan
• A demonstrable interest in travel. • Knowledge of key holiday destinations. • Foreign language skills. • Excellent interpersonal skills. • Communication skills. • Organisational skills. • IT skills. • Commercial awareness. • Good time management skills.	• A demonstrable interest in travel. • Knowledge of key holiday destinations. • Foreign language skills. • Excellent interpersonal skills. • Communication skills. • Organisational skills. • IT skills.

One of the fundamental conditions for the formation of the competitiveness of young professionals in the labor market is the direct participation of enterprises-employers in the educational process of the university. The organization of close interaction between universities and employers is a task which includes the emergence of new areas and forms of cooperation that would assist universities in the training of specialists, and businesses in staffing. The integration of universities and enterprises in the field of training of young specialists allows employers to participate directly in shaping the competencies required from young specialists.

In the system of interaction between universities and enterprises, trips to enterprises contribute to the company's image, attract young skilled workers and promote a number of professions that are in demand. For universities, trips to enterprises are interesting from the point of view of the formation of professional competencies.

1st year students are interested in issues related to the introduction to profession and the training direction. In addressing these challenges, trips to enterprises can help students.

2-3 year students, studying the profile special discipline, are aimed at the acquisition of professional competencies, which can be received by them in the framework of the educational process. Conducting trips to enterprises will be one of the solutions to connect practice and theory. To implement such an approach is possible through the organization of trips in the form of site workshops.

Senior students (4th year students) are focused more on the search of work. It should be noted that just one of the important areas of organization of trips is to improve the company's image among students, to create an image of an attractive employer and to attract young skilled workers. The current situation in the labor market makes employers look for non-traditional approaches to recruitment, and this kind of recruiting trips can simultaneously solve the problems of enterprises and future graduates.

Thus, summarizing the role and importance of the trips to enterprises in the process of formation of the competitive specialist, the following types of trips and consumers can be distinguished (Table 2).

Table 2. Types of trips to enterprises and consumers [1]

Trips to enterprises		
Introductory trips	On-site and practical trips	Recruiting trips
1 st year students	2-3 year students	4 th year students

It should be noted that the low competitiveness of graduates in the labor market is due to lack of knowledge of the basic principles of professional choice, inability to plan their career, lack of entrepreneurial spirit in search of work place, slow socialization, as well as the high demands of today's labor market, not only for the level of education of young professionals, but also for their personal qualities. In order to improve the competitiveness of the students it is important to ensure interconnection of theoretical knowledge and professional experience at the training stage [2].

Trips to enterprises are conducted on the bases of the practice of region:

- Trips to enterprises focus on studying, depending on the specialization, accommodation facilities, recreational areas and resort areas;
- Trips to enterprises are exploratory in nature (research-oriented);
- Trips to enterprises activate the cognitive interest of students;
- Trips to enterprises encourage students to independence and finding new information.

Trips to enterprises allow integrating the knowledge gained during the training process, but also helps to build a process of interaction between student and teacher on the basis of cooperation and pedagogical support of development. The use of this teaching method promotes general and professional competencies within the specific professional module [3].

As a result of trips to enterprises the student masters the following general cultural and professional competencies:

General cultural competencies:

- the ability to improve and develop their intellectual and cultural level, to achieve self-improvement);
- readiness for active communication in the scientific, professional, social and public spheres;
- the ability to use the skills and abilities of organization of scientific research work, team management, to know the basics of team building, to form a favorable moral and psychological climate in order to achieve goals, to evaluate the quality of the results of individual and collective activities;
- the ability to use theoretical and practical knowledge in the field of tourism;
- the ability, using the latest information technology, to acquire and use the new information, knowledge and skills in the practice;
- the ability to find, summarize, analyze, synthesize and critically rethink scientific, reference, statistical and other information;
- the ability to generate, execute, perform, report, and analyze the results of the work performed.

Professional competencies:

- ability to develop new tourist projects that meet the requirements of the tourist industry, to identify priority areas in the design, to make the necessary legal and technical documentation;
- readiness to apply the methods of analysis, development and solutions in the activities of enterprises in the tourism industry;
- the ability to monitor and evaluate the effectiveness of the processes in the tourism industry;
- capacity of assessing the risks of innovation and technology in the tourism industry;
- the ability to formulate the concept of tourism enterprises;
- the ability to set goals and choose the methods of research, interpret and present the results of scientific research in the field of tourism;
- the ability to develop and implement innovative technologies in the tourism industry.

Regarding training of the tourism specialists, it is necessary to emphasize the connection with practice and employers at an early stage of formation of educational programs. This principle laid out during the development of professional standards in the tourism industry of the Ministry of Industry and New Technologies of the Republic of Kazakhstan in 2012 was taken into account in the programs implemented by the Department of Recreation Geography and Tourism in KazNU. As a result, the requirements of potential employers for the quality of training of tourism graduates were taken into account. Key competencies of staff of travel agencies and hotel companies are reflected in the standard.

Effectiveness of trips to enterprises in the learning process is, first of all, in the professionalization of young professional leads to social adaptation of student, increase in competitiveness of graduate and, as a consequence, the successful employment and future career development.

References:

1. Никулина Ю. Н. Повышение конкурентоспособности молодых специалистов за счет введения элементов промышленного туризма в образовательные программы вузов // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 15. – С. 1621–1625. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/96243.htm>.
2. Аскарлова А.С., Болегенова С.А., Шортанбаева Ж.К. Реализация практико-ориентированного обучения в образовательном процессе / Сб. «Модернизация образовательных программ: аккредитация и гарантия качества подготовки кадров»: материалы 46-ой научно-методической конференции 14-15 января 2016 года. – Алматы: “Қазақ университеті”, 2016. Книга 1, С.78-80.
3. Артемьев А.М., Абдреева Ш.Т., Жумадилов А.Р. Формирование общих компетенций во время учебно-тренировочного похода студентов специальности «Туризм» / Сб. «Модернизация образовательных программ: аккредитация и гарантия качества подготовки кадров»: материалы 46-ой научно-методической конференции 14-15 января 2016 года. – Алматы: “Қазақ университеті”, 2016. Книга 1, С.69-72.

Kamzanova A.T., Mun M.V.

EDUCATIONAL PROGRAM OF SPECIALTY "6M050300 - PSYCHOLOGY": PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Today, education must be seen as the production of human capital, which is an important component of intellectual capital. Given the increasing role of human capital in the trends of economic and scientific and technological development, it is easy to see that education is the main driving force behind the development of modern society. This phrase has become a slogan, and no one ponders in the meaning of it. Education is the production of active knowledge, ensuring the acceleration of social development in all its directions and trends. Education is harmonization and humanization of social life, a movement to genuine human freedom. The development of society depends on the development of education. Development of education can be carried out itself, but this development is effective only if it is managed and improved by management processes.

Education can be managed on the base of the current, partial and private, general and serial-to-long-term improvements of the existing system.

To effectively manage the education we need to know the objective tendencies of its development, i.e. the laws of education's development. Because we can improve it on an empirical and pragmatic basis, as it is happening now. But we can do it, based on a scientific approach.

The main objective of the educational policy of the University is to provide high quality of education; it is based on the development strategy of al-Farabi Kazakh National University in the 2012-2020 years and in the light of the Strategy for the Development of the Republic of Kazakhstan in 2050 "New political course of established state". Department of General and Applied Psychology continues to work to improve the psychological training program in accordance with international standards, focusing on the university's strategy to become one of the world's leading research universities for the preparation of competitive specialists for the innovation economy by 2020. In this regard, the Department of General and Applied Psychology has made every effort in recent years in the formation of such a training program for professionals in the specialty "Psychology", which reflects the global standards of education in the field of psychology. And today this work allowed passing international accreditation ACQUIN.

The result of the achievements of the department due to the fact that the new experimental graduate courses on the basis of correlation with programs promising European and Western universities have been developed. Developed programs characterized of Integrative knowledge and the applied orientation. Tutorials, monographs, methodological manuals have been developed on the basis of these programs.

Significant changes in the research activity of the department teachers took place from 2012 to 2016. The department actualized research work together with the undergraduates. Master's thesis were aimed at solving urgent problems of the region and discussed with employers at department meetings. Employers acquainted with psychological problems in organizations that are formulated as a research problem.

On the basis of research of the department published joint articles with undergraduates, training modules developed.

Promote educational and research activities was provided in the course of undergraduates' internships. Undergraduates of the department have been trained in a variety of advanced universities in Germany, Korea, Russia and other countries, which allowed acquire the achievements of psychology of these countries, to master new technology research, writing projects and the specifics of psychological diagnosis and counseling.

Internship's passages had a significant importance for professional self-consciousness of undergraduates and stimulate their creativity. Undergraduates took an active part in international scientific conferences and symposia; they publish research results in international scientific journals.

Also, analysis of the labor market and professional practice allowed us to determine that today the most popular are specialists in the field of organizational and clinical psychology. These requirements of contemporary professional practice and the labor market are reflected and integrated in the educational program. Employers' wishes are also taken into account in developing this educational program (Caspian Bank, Halyk Bank, Mental Health Center of Almaty, Republican Scientific and Practical Center of Psychiatry, Psychotherapy and Addiction, and others).

In the development of educational programs the Department of General and Applied Psychology continuously carries out work matching the requirements of employers to the training of future staff within individual educational trajectories. For example, disciplines "Psychology of family and marriage" and "Family therapy" were included in the educational program based on the recommendation of the employer J.A. Smirnova, she is director of the center "My Family", Ph.D., Associate Professor. The separate individual educational trajectory of Magistracy "Counseling Psychology" was developed at the request of the employer - Republican Centre for Psychiatry and Psychotherapy and Addiction.

In general, it should be noted that the structure of the master's educational program on a specialty "Psychology" corresponds to the general university requirements and regulations, which is the legal basis of the specialty. The structure of the educational undergraduate programs in psychology consists of 2 major compulsory professional modules and 3 individual educational trajectories. Each individual educational trajectory consists of 4 modules. The master student independently creates individual educational trajectory based on the Core Curriculum in the specialty and the Catalogue of Disciplines (modules). Master student also chooses the required number of compulsory and elective disciplines (modules), which are reflected in the individual educational plan (IEP). After that, the working curriculum of the specialty for the academic year is formed in accordance with the basic specialty curriculum and individual curricula of master students.

The structure of the educational program of magistracy meets the logic of any science: from the general to the particular, from fundamental research to applied aspects. As the two compulsory modules offered to study and deepen knowledge on: 1) the methodology of psychology and measurement, as well as 2) the techniques of experimental modeling and data analysis. Individual educational trajectories aimed at deepening the knowledge and specialization in one of the areas of psychology: 1) Organizational Psychology; 2) Counseling Psychology; 3) Clinical Psychology. Domains of individual trajectories are relevant for Kazakhstan and meet the demands of life, practice.

For example, Personality and Organizational Psychology Track develops:

- ability to analyze Personality and Organizational Behavior, main stages of Personnel Selection;
- ability to estimate Performance Measurement and Rewards;
- ability to conduct psychological research of organizational processes, work Motivation and Attitudes, Leadership

features;

- ability to follow the principles of Group Dynamics in organizations;

Counseling Psychology Track develops:

- ability to apply theoretical basis of psychological intervention in different social, cultural issues;
- ability to design counselling program relate with goal of intervention;
- ability to cover important and interesting topics in Counselling Psychology;
- ability to produce documentary products in Counselling Psychology;
- ability to use Individual and Group Psychotherapy methods.

Clinical Psychology Track develops:

- ability to deal with ethic problems in psychotherapy;
- ability to create own therapeutic strategies in work with people;
- ability to analyze methodological issues relate with psychotherapy;
- ability to distinguish psychological decoders cording DSM-5.

Preparation of highly qualified psychologists-professionals /with knowledge and competencies demanded in the field of education and personal development, production and health/ aimed at meeting the needs of the Kazakhstan society in professionals-psychologists. The main task today of the Department of General and Applied Psychology is training of highly skilled specialists in the conditions of the educational policy of the University.

References:

1. <http://www.usnews.com/>

Nadezhuk E.A.

MIND MAPPING AS A METHOD OF LEARNING AND ITS PRACTICAL IMPLEMENTATION (COURSE "LIBRARY ETHICS")

In traditional pedagogy a teacher always acted as the sole active participant of the learning process, he also exercised sole control, carried out the selection of educational information. At the present time it requires a different approach. In accordance with the principles of the Bologna Process, an active participant of which is Kazakhstan, the student should become a major figure: active. The purpose of the teacher, practicing «the student-centered learning», is to make the student able to develop on their own, without anyone's constant care.

Consequently, the key objectives of learning are: the organization of interaction and dialog communication; the introduction of modern forms of training, in which the student plays the role of an active knowing subject and the teacher - the organizer of the learning process; introduction of modern forms of control and mutual control of the knowledge and skills of students at different stages of the learning process.

The Mind Map as a method of formation of informative, linguistic and communicative competences is able to solve all these problems.

Mind Mapping is the development of Tony Buzan - known writer, lecturer and consultant on intelligence, the psychology of learning and thinking problems. Tony Buzan, the author and educational consultant, was born in 1942 in London. He is a supporter of the technique «mental maps» and mental literacy. In 1964, Tony received double honors degree in psychology, English language, mathematics and general science at the University of British Columbia. T. Buzan is best known for his book «Teach yourself to think», which focuses on the mnemonic system and method «mind maps». Tony Buzan created their own software to support the creation of a «mind maps» called iMindMap in December 2006. After creating a series for the BBC in the 1970s, many of his ideas were embodied in five books, including «Use Your Memory», «Master Your Memory», «Use Your Head», «The Speed Reading Book» and «The Mind Map Book». Much of his teaching as a whole is divided into: general understanding of opportunities and potentials of the brain and its functions, memory skills, reading skills, creativity, and how brain functions can be improved in the elderly. T. Buzan drew a parallel between the organization of thinking through memory card and the device of the human brain. He argues that brain neuron itself looks like a mini-Mind Mapping.

What is a Mind Map? According to T. Buzan, a Mind Map is a powerful graphic technique which provides a universal key to unlock the potential of the brain. It harnesses the full range of cortical skills – word, image, number, logic, rhythm, colour and spatial awareness – in a single, uniquely powerful manner. In so doing, it gives you the freedom to roam the infinite expanses of your brain. The Mind Map can be applied to every aspect of life where improved learning and clearer thinking will enhance human performance.

The first step of teaching mind map theory to students is introduction to the principles of mind mapping: why mind map is considered as effective and interesting, what is required for mind mapping and what steps one have to do in order to develop mind map.

Because Mind Maps are so easy to do and so natural, the ingredients for your «Mind Map Recipe» are very few: blank unlined paper, colored pens and pencils, your Brain, your imagination.

Tony Buzan proposes seven steps to making a Mind Map:

1. Start in the CENTRE of a blank page turned sideways. Why? Because starting in the centre gives your Brain freedom to spread out in all directions and to express itself more freely and naturally.
2. Use an IMAGE or PICTURE for your central idea. Why? Because an image is worth a thousand words and helps you use your Imagination. A central image is more interesting, keeps you focussed, helps you concentrate, and gives your Brain more of a buzz!
3. Use COLORS throughout. Why? Because colors are as exciting to your Brain as are images. Color adds extra vibrancy and life to your Mind Map, adds tremendous energy to your Creative Thinking, and is fun!
4. CONNECT your MAIN BRANCHES to the central image and connect your second- and third-level branches to the first and second levels, etc. Why? Because your Brain works by association. It likes to link two (or three, or four) things together. If you connect the branches, you will understand and remember a lot more easily.
5. Make your branches CURVED rather than straight-lined. Why? Because having nothing but straight lines is boring to your Brain.
6. Use ONE KEY WORD PER LINE. Why? Because single key words give your Mind Map more power and flexibility.
7. Use IMAGES throughout. Why? Because each image, like the central image, is also worth a thousand words. So if you have only 10 images in your Mind Map, it's already the equal of 10,000 words of notes!

The undeniable advantage of the Mind ITA is the fact that it fully meets the characteristics of the human brain. A distinctive feature of the technique is the involvement of both brain hemispheres in the process of analyzing the data, ensuring its most efficient operation. With the help of cards used in the construction of visual images, the creation of a deep experience that significantly increases the memorability of the material is provided. During the development of maps, ideas become more clear and understandable and relations between ideas digest better. The method allows to look at the learning material with a higher point of view, cover it with «unified eye», perceive it as a whole.

We actively practiced this method of learning in teaching the course «Library Ethics» in English (specialty «Librarianship», Bachelor, the first course).

Unfortunately, the level of proficiency in English of the first-year students is quite low.

Accordingly, we used this method, firstly, to extend the professional vocabulary of students, secondly, to develop the skills of written presentation, thirdly, to study new material, and fourthly, to prepare for exams.

Storing with the usage of key elements allows to attach to that elements anything that is needed to remember like to the hooks. In the future, the «hook» needs to be pulled and you will remember all data putting in significantly less efforts than during ordinary cramming.

With the help of this tool it is easy to create a clear and comprehensible lecture notes. When you read a book or tutorial using mental maps, the returns from the reading is maximal.

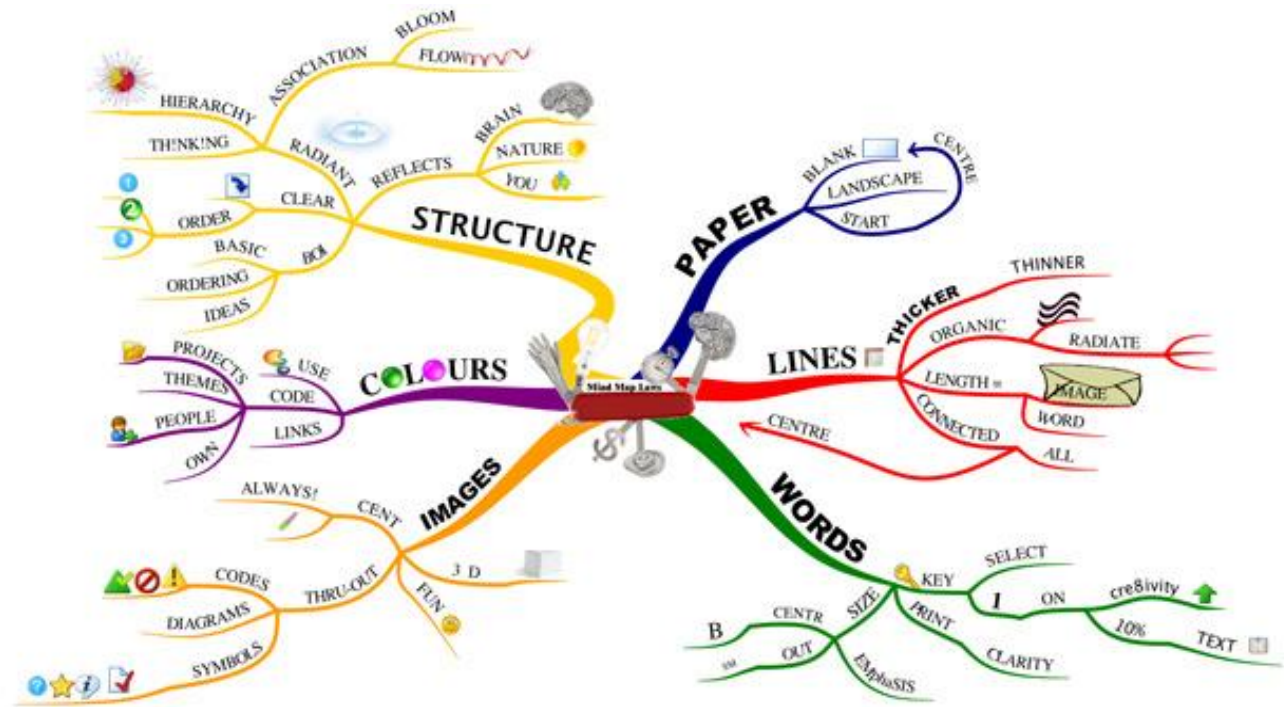
Maps – necessary and a simple tool to work on writing essays, projects, diplomas. They help to prepare for exams and competition.

This form of the work saves the time for the teacher and serves as a support for students.

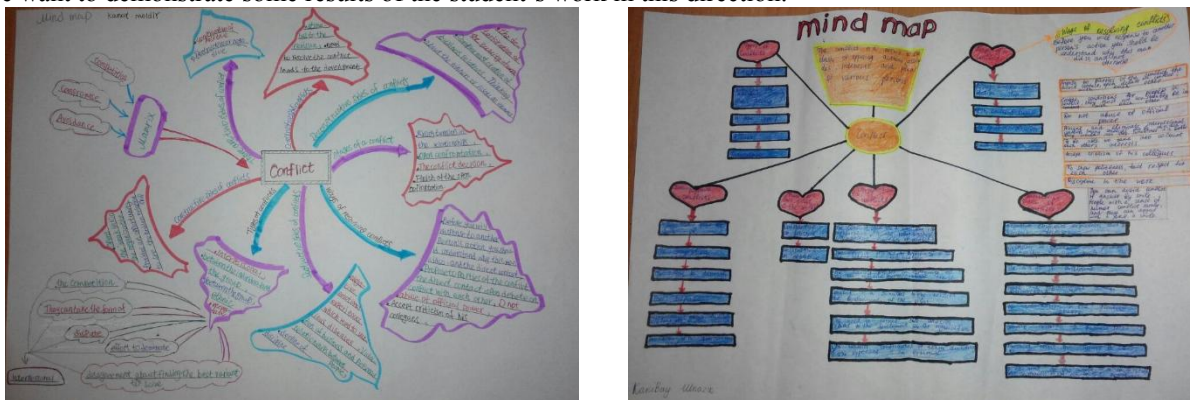
A very important factor: this method should be used regularly at work if the teacher wants it will be effective. Only in this case the Mind Map becomes the algorithm of arguments and evidence, all attention is focused not on memorizing and

reproduction of the learned materials, but on thinking, understanding, causal relationships and linkages. Habitual visibility can come to life and speak.

The personal experience of the use of Mind Maps in the classroom has convinced us of the benefits of their use: the first, and most important benefit is that the students create maps with interest and enthusiasm; the second – the Mind Maps help students to prepare for the next lesson and exam; thirdly, during the work in small groups, students learn to cooperate with each other to achieve common goals; and finally, a large accumulateness of the marks for the lesson, since estimates are set to each student and they are all positive.

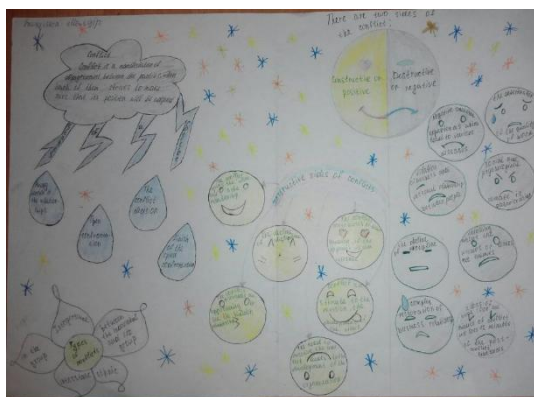
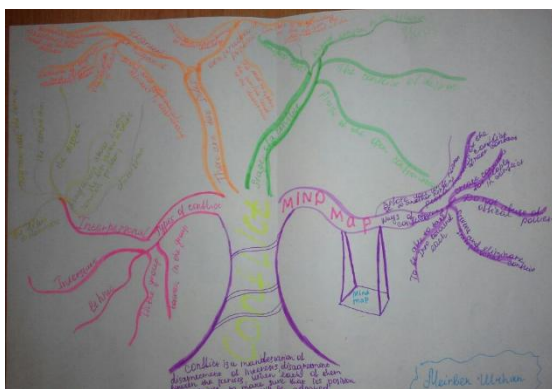

We want to demonstrate some results of the student's work in this direction:

So, using mind maps, we create the motivation to learn new knowledge, organize project activities, which may include individual, group and team work. Mind maps develop creative and intellectual abilities of the students, their thinking, memory, intuitive abilities and skills associated with the perception, processing and exchange of information, along with the improvement of all kinds of memory and intellectual development of spatial thinking.

The process of drawing up the Mind Map contributes to the development of personal qualities of students, causing them to think in new way, as much as possible using both brain hemispheres. It allows to see the entire problem from different angles, to see the connections between its parts, to take the system, super-system, subsystem, communications between and within them at the same time. In today's world with a huge flow of information, the application of mind maps in the process of teaching students gives noticeable positive results with the usage of complex skill system which is specific for both the left and right hemisphere of the brain: the words is a function of the left hemisphere, while the images and imagination are related to the activities of the right hemisphere.

Through the use of colors, patterns and spatial relationships, any information is perceived, analyzed and memorized much faster and more efficiently in comparison with its normal linear representation in the form of numbers and letters. Thus, students are able to use the most of the huge reserves of the both hemispheres of brain, which clearly shows the effectiveness of this method of learning.

References:

1. Tony Buzan. Inventor of Mind Mapping // <http://www.tonybuzan.com/about/mind-mapping/>

Niyzgulova A.

THE CURRENT STATE OF MEDIA EDUCATION IN KAZAKHSTAN

In March 2010, Kazakhstan signed the Bologna Declaration, becoming a full member of the Bologna Process. The main purpose of Kazakhstan's participation in the Bologna process – is to achieve competitiveness of its higher education through implementation of the basic principles. Joining the Bologna Process has defined the main directions and priorities for modernizing the higher educational institutions in Kazakhstan. Entry into the world educational space will enhance speedy growth of the country's intellectual potential and its competitiveness.

Kazakhstan is striving for innovation on the basis of the integration between education and research activities at all levels. To meet the charter commitments, by 2020 Kazakhstan must take measures to provide world-class educational, introduce a unified system of credit rating (ECTS), a unified form of recognized qualifications, formation of advanced structures to ensure qualitative training of specialists, etc.

Consistent work is now in progress to align Kazakhstan higher education system with that of the participating countries of the Bologna process. 60 higher educational institutions in Kazakhstan have become signatories to the Great Charter of Universities (Bologna). Journalism Faculties are available in 25 universities. The government allocates study grants for bachelor, master and doctoral studies. There are as well tuition types of study. Estimated cost of undergraduate study is US\$2000 dollars per year and \$2500 for master, PhD is only on the basis of special state order grants.

In the last decade, a lot of inroads have been made in the journalism education. Over the past 15 years, at the request of the Kazakhstan Ministry of Education and Sciences, the author of this article has worked in the working group to establish standards for the journalist education at universities in Kazakhstan. At present universities in the country enjoy the freedom to build their own educational trajectory, develop logical schemes for each specialization, and design various disciplines.

In designing its educational programs the International University of Information Technologies focuses on practical disciplines. Thus, Journalism programmes at IITU encompass the whole spectrum of media products - including technical and creative parts. Most media organizations expect the graduates not only to be able to highlight news events professionally, but also to be proficient at modern information technology- work with mobile applications, use competently computer editing and photo processing software, info-graphics, media design, etc.

In the light of the current requirements of the industry IITU developed a program for training professional journalists with programming skills, ability to develop websites, take pictures and edit photos, make own layout scenes, audio products, newspapers and magazines. Convergent journalists create products for various media - television, radio, newspapers and magazines, including online publications.

Out of the 129 educational programs designed for students to achieve required number of credits, 76 credits are elective which allows each university and student to choose their own learning path, specialize in the areas needed for future profession.

Embedded in the new standard are 20 required credits in basic subjects and 5 credits of core courses (129 credits required to graduate) all of which form the basis of developing specialization in different directions.

Profile disciplines are the basic professional journalism programmes that introduce the future profession. They also constitute major parts of the discipline-101 credits. (See Table 1)

Table 1. 5B050400 – The model of academic plan From the Faculty of Journalism Duration of education: 4 years
Academic degree: 5B050400 - Bachelor of Social Science of Journalism Faculty

Cycle of Subjects	Course code	The name of the disciplines	Number of Credits	Semester	Type of control
ZHBP	General education subjects		28		
MK	Compulsory component		21		
	KKZT 1102	The history of modern Kazakhstan	3	1	Government examination
	Fil 1102	Philosophy	3	4	Examination
	ShT 1103	Foreign language	6	1,2	Examination
	K(O)T 1104	Kazakhs (Russian) language	6	1,2	Examination
	AKT 1105	Information and communication technologies (English language)	3	2	Examination
TK	ELECTIVE SUBJECTS		6		
NP	The cycle of basic disciplines		69		
MK	Compulsory component		20		
	KK(O)T 2201	Professional Kazakh (Russian) language	2	3	Examination
	KBShT 2202	Professional-oriented language	2	3	Examination
	ZhK1203	Introduction to journalism	3	1	Examination
	KZhZhTK 1204	Genre of modern journalism and service	3	2	Examination
	KZhT 1205	The history of Kazakh journalism	3	1	Examination
	BKTS 2206	The style and language of mass communication	2	3	Examination
	ShZh 2207	International journalism	2	4	Examination
	ZhKN 3208	The legal basis for journalism	3	6	Examination
TK	The component of choice		49		
PM	The cycle of profile specialties		32		
MK	Compulsory component		5		
	MMZh 3301	Multimedia journalism	2	5	Examination
	TR Zh 1302	TV and Radio	3	1	Examination
TK	The component of choice		27		
Total:			129		
KBT	Additional types of education				
KT	Professional experience		Not more than 6*		
	Trainings				reporting
	Pre-diploma practice				reporting
DSH	Physical education		8		
KA	Final certification		3		
	Government examination based on profession		1	8	
	Final (diploma) and written format of (Project)		2	8	
	Total:		Not more than 146		
WARNING: During the implementation of the program of the higher education institution shall be entitled to: 1) increase up to 20 credits of professional practice; 2) Without prejudice to the logic of educational program need to replace the other one semester of teaching semester; 3) increase the additional types of training mandatory component disciplines; 4) consider Prerequisites in order to identify the exact time of traineeship					

Learning patterns are designed to achieving competency. Instrumental, interpersonal, systemic competencies allow students to develop capacity for analysis, synthesis, planning, and self-criticism, to acquire basic skills, and many others.

In the ever changing world, knowledge becomes obsolete very quickly. Therefore, it is imperative that graduates receive wide range of training, able to enrich and update their knowledge as required. These are the directions of baccalaureate education.

Master's degree lasting (usually 1 – 2 years) is a narrow and deep specialization which often focuses on research and/or teaching. Whereas, PhD programmes involve deep level of scientific research activities culminating in scientific publications in rated journals such as Thompson Reuters, Skopus.

Graduate students are also obliged to go on internship trainings abroad, participate in international conferences and publish the results of their scientific findings.

It should be stressed that upon completion of undergraduate studies, the bachelor degree holders, are eligible to apply for full-time employment having successfully completed the degree programme regulatory framework.

The design of new educational program takes into account the rapid development of information technology, in modern day multi-media. One of the conditions of training of experts in the conditions of convergence is the availability of video-equipment, audio, photo labs, and sufficient number of computers.

Study programs are designed subject to sequence of the subjects, relevance and continuity. These factors should be at the back of the students' mind while choosing disciplines to study. Special attention is paid to students' practice as they must acquire skills along with the education process.

Practical lessons for students of journalism begin after the first year of study. Every subsequent academic year ends with practical work. Such sequence and frequency of practices allow the students to reinforce the knowledge acquired during lectures and studio classes.

Ultimately, such programmes should enhance training clear thinking and highly skilled professionals.

In developing international standard journalism - the first step was in the direction of rethinking the strategic plans and concepts of journalism faculties.

The second step – was the development of elective subjects, satisfying the students' needs.

Equally important efforts were made towards improving the teaching methods of journalism courses.

The fundamental knowledge, reflected in the cycle of disciplines such as «Foundations of economic theory», «Basics of Law», «Foreign Language», «Philosophy», «Political Science», the basic and specialized disciplines like «the genre of forms and functions of journalism», «Management and marketing in journalism», «Legislation in media and the ethics of journalists», «Language and style of mass communication» are all very relevant.

Wide range of specialization gives the base for elective courses, which also requires through thinking of sequences of disciplines, continuity and relevance to the demands of the profession. Close cooperation with the media is a guarantee of success in all creative areas.

The content of bachelor degree education is based on sound training of specialists, in which journalists obtain fundamental knowledge in key areas. The whole learning process is designed to provide undergraduate students with a generic methodology needed for thinking independently, with the ability to channel their creative activities and engage in self-improvement.

While developing international standard journalism attentions are paid to the recommendations from the media organizations, as well as the model curriculum developed by UNESCO and the international journalistic community.

In the last decade, Kazakhstan scientists are required to publish their work in top rated scientific journals registered with Thomson Reuters and Scopus, participate in international conferences, joint projects with foreign scientists, and undergo internship training in research centers and universities around the world.

The New Kazakhstan educational programmes are developed to match the principles of the Bologna process, which allows developing such competences as learning ability and flexible adaptation to new situations, to be able to develop and manage projects effectively, develop values for quality, acquire research skills, apply all the acquired skills in practice.

In the light of all the above mentioned, Kazakhstan higher education institutions are internationalizing their activities with intentions to integrate into the European and international educational space.

Zhanabekova M., Moldassanova A.A., Seidikenova A. S. TEACHING A SKILL WITH EDUCARE

In the last few years considerable attention has been paid to the aspects of education. One of them is known as educare. When learning a specific skill or ability, physical or intellectual, the learner has certain learning needs. These needs are called: explanation, «doing-detail», use, check and correct, aide-memoire, review, evaluation and questions (or queries). They can be remembered by the mnemonic educare. These needs or elements are present in the learning of any well-defined skill. Let's look in detail at each of the learner's needs in turn, to see why each of them is so vital to the effective learning of a skill or ability.

Learning without understanding is shallow learning indeed – but it is attempted more often than you might realize. There is, for example, a widespread myth that training does not require understanding. Some teachers leave out the explanation because they think it is «obvious». However, what is obvious to the teacher is rarely obvious to all the students. Let's take one of the examples of explanations represented in computer manual! Does it explain, or does it just tell the student what to do as a sequence of orders? Computer manuals need not to give the learner every detail about the electronics, but they do need to include simple explanations such as: «Now press the return key; this tells the computer that you have finished entering the name». Only students who understand what they are doing, in terms of previous knowledge and experience, will be able to go on learning and developing after your teaching input ends. If some teachers do not remember the explanation, others believe this is all they need provide. A university-style lecture on its own cannot teach a skill or ability; this requires corrected practice, and fulfillment of the other needs represented in the mnemonic educare Explanations are a

learner's need, not a teaching method. It is not necessary for the teacher to do the explaining, if the students get the explanation in some other way – for example, by reading or by discovering for themselves [1].

Why do learners feel a need for a demonstration when they are learning a skill? It is because they want to know, preferably in concrete terms:

- what they are expected to do
- how they can best do it
- how they can tell when they have used the skill or ability correctly and perhaps: when and where it is appropriate to make use of their skill.

In short, they need «doing-detail»: a concrete definition of their learning task. This can be provided in many ways, but most learners prefer a concrete example of good practice to copy or to adapt. For example, it is almost impossible to imagine being taught how to strip down a carburetor without being shown how to do it at some stage. Discovering «doing-detail» is vital in any skill learning; it can be done in many ways. Some examples:

By demonstration

- demonstrating how to wire a three-pin plug
- demonstrating how to solve quadratic equations «on the board», before expecting students to do it for themselves
- demonstrating how to pronounce a word in a foreign language.

By case study

- A teacher in retail training might ask students to watch a video of a salesman dealing with a difficult customer.
- A teacher of accounting might give students examples of bad practice, asking them to deduce good practice from these.

By exemplar

- A teacher of computer programming might show students a correctly constructed program, and discuss this with them to provide 'doing-detail' on program structure.
- Later, the students could be asked to find the faults in bad programs.
- A history teacher wishing to teach essay-writing skills might show students examples of good and bad essays, and discuss these with the class.
- A law teacher might demonstrate the skill of recognizing libel and slander by describing a scenario and then arguing aloud to the class whether or not it involves libel, slander or neither.

By being told how

A teacher may give an ordered list of instructions, for example on how to change an air filter (but «telling someone how» usually only works if students already have substantial relevant experience).

By discovery

Information technology students can be asked to experiment until they have discovered by themselves how to change the margin settings on a piece of text.

Learning by imitation is one of the main forms of learning, in and out of the classroom, because it is an excellent way of obtaining «doing-detail». However, sometimes it is not enough. For example, students may need the teacher's help if they are to learn general rules of composition or colour use from a painting; or how to write a report from an exemplar.

Unfortunately, many teachers, especially of academic subjects, miss «doing-detail» out of their teaching. As a result, learners are left to discover for themselves – or from each other – what is expected of them. Here are just a few examples:

- A math's teacher says, «These equations are solved by squaring both sides and then rearranging to make the unknown the subject of the equation», without «doing one on the board» – that is, without showing how it is done.
- An inexperienced geography teacher expects his students to answer complex map interpretation questions, never having shown (in contrast to told) his students how these questions are best approached.
- A computer teacher says, «Using the File menu, you can change the printer options to suit your purposes», without gathering the students around a computer screen and demonstrating how this is done.

If you are usually teaching physical skills rather than intellectual skills, you may invariably give «doing-detail» by means of a demonstration. If this is so, you might like to remember the D element in the mnemonic as «demonstration» rather than as 'doing-detail'. Students will find «doing-detail» useful even if it only confirms their expectations [2].

It gives them confidence that they have understood, and that they really are doing the right thing when they do it for themselves.

Sometimes, when teaching a simple skill, or a skill very like one taught earlier, the «doing-detail» has already been provided and need not be repeated. For example, a teacher may decide to teach how to poach haddock without demonstrating, if the class has already been taught to poach cod. But beware: most novice teachers overestimate their students, so play safe! When a teacher explains how to find the unknown angle in a triangle by using the fact that the angles add up to 180°, this may as well be demonstrated, even though it only involves simple addition and subtraction; the demonstration gives the students confidence that they have understood, and is more likely to be remembered.

We hardly have as much time as we would like to teach what our students must learn. But this does not mean that we should modify the proportion of total time spent on each of the individual educare elements. How should we divide the time between these activities? Of course, it will depend on the circumstances, but student practice will frequently be the single

most time-consuming activity, often by a very wide margin. According to our aims and objectives, we will see that even academic teaching involves teaching learners how to do something (if only answering exam-style questions). This, of course, needs practice.

The ideal is that every student's work should be checked a number of times every lesson, and corrected with extra explanation and demonstration where necessary. A main aim is to prevent the student from repeating incorrect methods, and thereby learning those rather than the correct version. The check shows the student what needs correcting. It needs to be detailed and specific. The overall intention is to give students an ability to check and correct their own work, so whenever possible let the learners «check and correct» themselves. The more responsibility learners take for their own correcting, the better. However, some caution is needed. Though self-checks can save a teacher considerable time, high-order skills do need also to be checked by the teacher; and in any case, only rarely can students independently check their own (or each other's) work in the early stages of a new area of activity. The «check and correct» phase also provides vital feedback for the teacher. Is learning taking place? Am I teaching too quickly? Are they doing it properly? The importance of this feedback cannot be over-stressed. The «use» and «check and correct» phases together form a repeatable feedback cycle which must continue until mastery of the learning has been achieved. Students should have their work checked and corrected as quickly as possible after its completion, and ideally while it is being done. Wherever possible this phase should be continuous, student-led and teacher-supervised; but this ideal is often difficult to achieve in practice [3].

If you were about to set off to find your way through the Sahara, you would almost certainly want to take a book, notes or some other reminder to make sure you could deal with a mental block or some other unexpected event. Your students also will need a record of what they are supposed to know. Notes compensate for the failure of human memory, but they also have other functions. They can summarize a learning session, and indicate the key points students are expected to understand and remember.

Many teachers seem to follow a «teach it in September and forget it till June» strategy. Learning needs to be reinforced by recall and practice, not left to be revised right at the end of the course.

It is one thing for learners to be capable of a skill or ability when the teacher and other learners are available to help, but can they do it by themselves in realistic conditions? Going through learning experiences does not guarantee learning.

There is only one way to be sure, and that is to evaluate the learning, which in this context means «assess», «test» or «examine». Suppose you were in a class of students who were being taught to navigate by the stars. What would you need to give yourself confidence that you were sufficiently competent in navigation to let your life depend on your skills? After your programme of lessons you would want a realistic practical test of your skill. You would want to navigate from one place to another without help from the teacher, and you would want this performance evaluated by the teacher. If you managed on your own, and your teacher was happy with your performance, that would give you confidence in your learning.

If this evaluation takes place during a course, then remedial action can be taken where learning is not up to standard. This is a crucial aspect of the teaching process. Tests to evaluate learning can be structured in any number of ways; in very sensitive areas the students may not even know that their learning is being tested. A teacher of adult literacy may just give the student an unfamiliar piece of text to read, and evaluate the student's reading of it. A woodwork teacher may, after teaching the use of the plane, ask the students to make something and evaluate the planning on this. Evaluation can be done surreptitiously, and it can be done with flags and trumpets; but it must be done, otherwise the teacher will not know if learning is taking place. Novice teachers are nearly always surprised by the results of evaluation; it is not easy to guess who is learning and who is not.

The solution requires that the last element in the educare mnemonic is the question mark. When one is learning, one may want to ask questions at any stage during the learning process. It is important to realize that some students are too shy to ask questions in front of their classmates; the teacher needs to give such students the opportunity to ask questions in a one-to-one situation. This opportunity is often best provided during the «use» phase of the learning process, where the teacher usually moves amongst the students, checking and answering individual queries. One of the major difficulties for students studying on their own – for example, on correspondence courses or in 'open learning' – is that this questioning facility is absent much of the time [4].

Learning can be said to fall into three broad categories or «domains». These domains were first suggested by B. S. Bloom and are now widely accepted. The three domains are:

- The cognitive domain: learning intellectual or thinking skills, e.g. how to add fractions, how to write a report, how to recall specific facts, how to use learning to solve problems or be creative.
- The psychomotor domain: learning practical skills, e.g. how to use a wood chisel, or how to do a somersault.
- The affective domain: developing values, feelings and attitudes, e.g. learning to value people who are elderly, or learning positive attitudes towards a particular subject. Suppose your students needed to be able to recall a diagram of the structure of the heart, along with the names and the functions of its parts. This is a specific skill which, like all skills, can only be learned by corrected practice. The students' needs are:
 - Explanation. They need to understand the events they are learning about.
 - Doing-detail. They need to know exactly what you expect them to be able to recall, and in what detail. This is obvious to you, but not to them. If an aide-mémoire is too detailed, then a revision summary could do this for them.
 - Use. It is not enough to read the notes over and over, as many students believe. They must practise the skill of recall. This can be done with written and verbal questions, quizzes, tests, games such as 'tennis' and so on.

- Check and correct. Once students have drawn their diagram, their recall needs to be checked and corrected so that it can be improved. This is often done best by the learner.
- Learner's practical and emotional needs. The need for the other educate elements is self-explanatory. We intuitively use the educate pattern when trying to learn by heart a poem or some lines in a play. We use a «study–cover–recall–check» method. However, students very rarely use corrected practice of recall in order to learn factual material, unless they are prompted to do so.

Suppose you were teaching your students to solve quadratic equations, write a précis, or answer examination-style questions on a given topic. Choose any one of those three examples before reading on. How would you start? Perhaps by demonstrating how to «do one» on the board, explaining the process at the same time by thinking out loud. This provides some «doing-detail», and the explanation. You may then ask the class to «do one» collectively. You could use question and answer to step through an example, gradually writing the class's solution on the board as they decide upon it. Students can then examine exemplar solutions in order to find «deliberate mistakes», or to discover good practice [5].

It is an effective way to see a worked exemplar solution for a task one has just attempted oneself. If the task is complex, learners can draw up a checklist of criteria for success. All this provides «doing detail». The students are discovering exactly what they are expected to be able to do, and how to do it. Once the skill is clear, the learners must of course «do one» by themselves, and this work must be checked and corrected. The «check and correct» phase will probably involve you, but students can also check their own or each other's work. Ideally, the correction itself should be done by the student. The need for an aide-memoire, and for review, evaluation and to be able to ask queries, is self-explanatory. There is an infinity of ways of teaching or learning any intellectual or physical skill; but whatever methods are used, the learner's needs must be met if learning is to be successful.

Based on the results, it can be concluded that above mentioned methods can be readily used in practice to bring out the values which are inherent in a human being. Practically, educate refers to all educational Programmes of teaching aimed at helping humanity draw out the qualities of goodness inherent in man, and to understand the inner makeup of a human being in relation to the outer physical world, in order to keep a perfect balance.

References:

1. Martinez P. Raising achievement: a guide to successful strategies', Learning and Skills Development Agency online at www.lsda.org.uk/pubs, 2000
2. O'Connell B. (ed.) The Runshaw Way: Values Drive Behaviour, Leyland: Runshaw College, 2002.
3. Muijs D., Reynolds D. Effective Teaching: Evidence and Practice (2nd edition), London: Paul Chapman, 2005.
4. Petty G. Evidence Based Teaching, Cheltenham: Nelson Thornes, 2006.
4. Reece I., Walker S. A Practical Guide to Teaching, Training and Learning, (6th edition), Tyne and Wear: Business Education Publishers, 2007.

Асрандина С.Ш., Атабаева С.Д., Кенжебаева С.С., Алыбаева Р.А., Мелдебекова А.А. ЖОБАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Бүгінгі таңда әлеуметтік, экономикалық және технологиялық салалардың қарқынды дамып, ғылыми - техникалық ақпараттардың үздіксіз жаңарып, өндіріске енгізіліп жатқан заманда бәсекелестікке қабілетті, ынталы, білікті жас мамандарды дайындау көкейтесті мәселелердің біріне айналған. Сондықтан, бүгінгі күні жоғары оқу орындарында дайындалатын мамандарға ерекше талаптар қойылған. Біліктілігі жоғары жас мамандар қоғам тіршілігіндегі барлық салаларда өз орнын тауып, әлеуметтік ортаға бейімделген, шығармашылық тұрғыдан өзгертулер мен жаңартуларды қабылдауға және өндіріске енгізуге, туындаған мәселелерді өз бетінше айқындап қана қоймай, оны шешудің жолдарын іздестіруге қабілетті жеке тұлғалық қасиеттерге ие болуы қажет.

Білім беру үрдісінде инновациялық технологияларды қолдану бүгінгі күннің заман талабына сай еңбек нарығының сұранысына ие, бәсекелестікке қабілетті, мобильді, белсенді тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді. Студенттің шығармашылық, сындарлы, жоспарлау мен жобалау қабілеттерін ашатын технологиялардың бірі - жобалық білім беру болып табылады. Жобалық білім берудің ерекшеліктері мен қыр - сырларын зерттеуге көптеген ғалымдар: Дж. Дьюи, В.Х. Килпатрик, Э.Торндайк, Н.Г. Чернилова, В.В. Гузеева, Е.А. Крючкова, Е.С. Полат, И.Д. Чечель, В.П. Беспалько, Г.Б. Голуб, Н.Ф. Маслова, В.Г. Наводнов, Н.Ю. Пахомова, Е.С. Полат, С.А.Смирнов өз үлестерін қосқан. Олардың зерттеулерінде жобалық білім беру болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы маңызды әрі табысты әдістерінің бірі болып табылатындығын көрсеткен. Сонымен қатар, олардың ізденістерінде жобалық білім беру - дидактикалық жүйе ретінде, ал жобалық білім беру әдісі сол жүйенің компоненті ретінде, яғни білімдердің интеграциясын, сонымен қатар, олардың өзектілігін айқындайтын, практикада қолдануды және жаңа білім алуды көздейтін педагогикалық технология ретінде қарастырылған.

Бірқатар мамандардың пікірінше жобалық оқытуда топтық технологиялардың бірқатар артықшылықтары болады: орындалатын жобаға қатысатын топ студенттердің өзара тығыз, әрі көп жақты қарым - қатынасы орнайды, топтық ойлау стилі қалыптасады және жобалық жұмысты орындаудың барлық кезеңдерінде жауапкершілігі арттады, оқытушы тарапынан жобалық оқыту процесін басқару және жобаға қатысушыларға педагогикалық қолдау

көрсетіледі, түрлі жобалардың орындалуына және одан әрі қарай жалғастыру формаларын игеруге мүмкіндік береді [1,2].

Е.С.Полаттың пікірінше жобалық оқыту формасы студенттердің келесі біліктіліктерін дамытады:

- зерттеу жұмыстарын орындау іскерліктері (проблемалық жағдайды талдай білу; проблемалық мәселелерді айқындай білу; ғылыми әдебиет көздерінен қажетті ақпараттарды сұрыптай алу; тәжірибелік жұмыстарды орындау және бақылау жұмыстарын жүргізе білу; нәтижелерді алу, тіркеу, жинақтау және оларды талдай білу; гипотизалар құрастыру; алынған мәліметтер негізінде тиісті қорытындылар мен тұжырымдарды жасай білу);
- командада жұмыс істеу қабілеттері (жоба бойынша күтілетін нәтижеге жету үшін ұжымдық жұмыстың, ынтымақтастықтың, бірлескен қызметтің маңыздылығын түсінеді);
- коммуникативтік іскерліктері (студент проблемалық мәселелерді шешудегі өзінің көзқарастарын айтып қана қоймай, әріптестерінің де ойлары мен көзқарастарын тыңдауға және түсіне білуге, ал келіспеген жағдайда ұсынылып отырған альтернативті ұсыныстарға конструктивті түрде сыни тұрғыдан өз көзқарасы мен пікірін білдіруге, сонымен қатар, екі жақтың оң шешімдерін талдай отырып, ортақ мәмлеге келу арқылы тиісті нәтижелерге жете білу қабілеттері) [3].

Жобалық оқытудың мақсаты: студенттердің білім алуға қызығушылығын арттыру, алған білімдерін танымдық және проблемалық мәселелерді шешуге қолдана білуді үйретуді, түрлі топтық ұжымдарда өзінің коммуникативтік іскерлігін қалыптастыруға, өзіндік зерттеушілік іскерлігін, шығармашылық, жүйелі ойлау қабілеттерін дамытуды көздейді.

Мақалада жоғары оқу орындарында, «5B070100» - биотехнология мамандығының 2-ші курс студенттеріне оқылатын «Өсімдіктер биотехнологиясы негіздері» курсының оқу - әдістемелік бағдарламасына жобалық оқытудың инновациялық технологиясын ендіру үлгісі қарастырылған.

Курсты оқыту бағдарламасында өсімдік клеткалары мен ұлпа культураларын *in vitro* жағдайында өсірудің теориялық негіздері мен әдістері қамтылған. Сондай - ақ, *in vitro* жағдайында өсірілетін өсімдік клеткаларынан экономикалық маңызды өнімдерді шығару технологиясы, клондық микрокөбейту әдістері, гаплоидтық технология, клеткалық селекция, клеткалық және гендік инженерия технологиялары жан-жақты қарастырылады. Курсты оқыту мақсаты мен міндеттері: студенттерге *in vitro* жағдайында өсірілетін өсімдік клеткалары мен ұлпаларының биологиялық қасиеттері мен ерекшеліктерін таныстыра отырып, өсімдіктер биотехнологиясының негізгі салаларын қамтитын ғылыми-теориялық және практикалық негіздермен таныстыру.

Курсты оқыту барысында студенттер алған теориялық білімдерін зертханалық сабақтарда тәжірибе жүзінде орындап, жан – жақты пысықтауға мүмкіндіктер қарастырылады. Алғашқы зертханалық сабақта студенттер 15 апта бойы орындайтын зертханалық жұмыстардың, яғни ғылыми - зерттеу жобалардың тақырыптарымен, өзектілігімен, зерттеу мақсаттары және міндеттерімен таныстырылады. Сонымен қатар, тәжірибелерді орындау түрі мен мерзімдері, орындау тәртіптері мен студенттерге қойылатын талаптары, күтілетін нәтижелері талқыланады. Әңгіме барысында студенттердің түсінуіне қиын алғашқы жаңа терминдердің (*in vitro*, *in vivo*, экссплант, каллусогенез, регенерант, тотипотенттілік т.б.) анықтамалары мен мәндері түсіндіріледі. Студенттер тарапынан қойылған сұрақтарға түсініктемелер беріледі. Сонымен қатар, топ студенттерін шағын (3 -4 студент) командаларға топтастырып, өздерінің ұсыныстарымен топ басшылары тағайындалады. Әр команда бағдарламада берілген ғылыми жобаларды орындайды.

Ғылыми жоба бағдарламалары өсімдіктердің клеткалары мен ұлпа культураларын *in vitro* жағдайында өсіру және морфогенез бен регенерация процестерін зерттеуге бағытталады. Мәселен: 1) Әр түрлі өсімдіктерден оқшауланып алынған эксспланттардың (сәбіздің өзектік паренхимасы, дөңді дақылдардан бөліп алған ұрықтар т.б.) каллусогенез, морфогенез және регенерация процестерін зерттеу. 2) *In vitro* жағдайында өсімдіктерден (стевия, қазтамақ, стахис, қытай раушан гүлі т.б.) бөліп алынған апикалды латералды және интеркалярлы меристемалардан регенерант - өсімдіктерді алу, оларды сыртқы орта жағдайларына бейімдету және акклиматизациялау.

Студенттердің ғылыми зерттеу жұмыстарын дұрыс орындауы оқытушының тікелей бақылауында болады, биотехнологиялық әдістерді теориялық және практикалық тұрғыда таныстыра отырып, тәжірибелердің орындалуына үздіксіз бағыт – бағдарын, кеңесін беріп, қажетті жағдайларда түзетулер енгізіп отырады. Ғылыми зерттеу жұмыстарын орындауда студенттерге өзіндік еркіндік берілетіндіктен (зерттеу объектілерін тандау, өздерінің сұраныстары бойынша сабақтан тыс уақытында қосымша бақылау жұмыстарын жүргізу, тәжірибелердің бағытын одан әрі түрлендіру және дамыту т.б.), оқыту процесі барысында олардың танымдық, қызығушылық, іздемпаздық, ұйымдастырушылық, жауапкершілік т.б. қасиеттерінің толық ашылуына мүмкіндік беріледі. Студенттер алғашқы күннен бастап аса қызығушылық танытып, күтілетін нәтижеге қол жеткізу мақсатында талмай еңбек жасау керек екендігін түсінеді. Өздерінің теориялық білімдерін практикалық жұмыстарымен ұштастыра отырып, берілген ғылыми жобаларды орындауға кіріседі. «Өсімдіктер биотехнологиясы негіздері» курсының оқытудың соңғы (14,15-ші) апталарында студенттердің алған білімдерін айқындайтын, 2 турды (топ ішілік, топ аралық) қамтитын ғылыми - практикалық конференция өткізіледі.

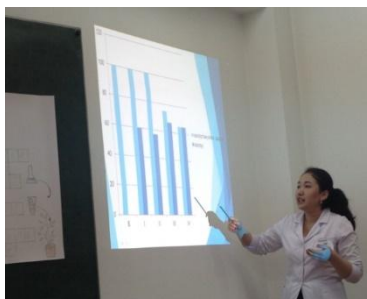
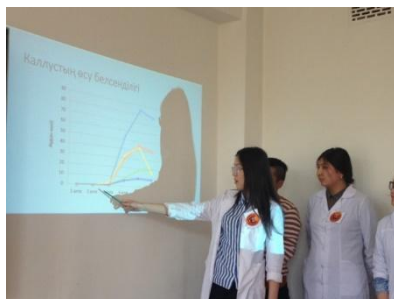
Конференцияны өткізу мақсаты: студенттердің «Өсімдіктер биотехнология негіздері» курсының білім алу негізінде орындаған ғылыми жобалардың нәтижелері мен жетістіктерін көпшілік алдында талқылау. Студенттерді

ғылыми - зерттеу жұмыстармен айналысуға қызықтыру және бағыттау, олардың оқу танымдық, шығармашылық қабілеттерін ашу көзделген. Конференция соңында үздік жобалар иелері дипломдар мен мақтау қағаздарымен марапатталады. Сондай-ақ, үздік жобалардың ішінде оқ бойы озып шыққан команданың ғылыми – зерттеу нәтижелері ҚазҰУ -нің Биология және биотехнология факультетінде жыл сайын өткізілетін жас ғалымдардың конференциясына қатысуға жолдама алады. Оқытудың бұл әдісін қолдану соңғы 6 жылда дәстүрлі үрдіске айналған.

Осының айғағы ретінде 2016 жылы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Биология және биотехнология факультетінде, Биотехнология кафедрасының оқытушылары мен «5В070100-Биотехнология» мамандығының 2 курс студенттері ұйымастырған «Green Campus» бағдарламасы аясында «Өсімдіктердің клеткалары мен ұлпаларының каллусогендік, морфогендік және регенерациялық белсенділігін зерттеу» тақырыбында өткізілген ғылыми конференция нәтижелерін атап өтуге болады.

Конференция барысында студенттер орындаған ғылыми – зерттеу жобаларын қорғау арқылы, өсімдік ұлпалары мен клеткаларын *in vitro* жағдайында өсіру әдістерін толық меңгергендіктерін дәлелдеді, сонымен қатар, өсімдіктер биотехнологиясы саласы бойынша меңгерген теориялық және практикалық білімдерін түрлі сайыстарға (тест сұрақтарына жауап беру, биотехнологиялық терминдер мен ұғымдарды қолданып эссе жазу, шектелген уақыт аралығында тақырыпқа сай ребустарды, сөз жұмбақтарды шешу, команда девизи мен эмблемасын жасау, т.б.) қатыса отырып көрсете білді. Екіншіден, қалыптасқан жас ғалымдар ретінде ғылыми - зерттеу жобаларын жоспарлауды және орындауды, алынған нәтижелерді талдауды, тиісті теориялық тұрғыдан қорытындылар мен тұжырымдар жасауды толық игергендіктерін көрсетті. Студенттер өздерінің және әріптестерінің жасаған ғылыми ізденістері нәтижелері мен жетістіктерін үлкен қызығушылықпен тындап, өздерінің ұшқыр әрі жүйрік ойларымен бөлісе отырып, сын тұрғысынан қызу талқыға салды, сондай - ақ, ортаға тасталған мәселелердің шешімдерін бірлесе отырып табуға тырысты, әрі өзара тәжірибелермен алмасты.

Конференция соңында әділқазылардың (профессор оқытушылар құрамы мен студенттрден құрылған) шешімімен ғылыми жобаларын жоғары дәрежеде қорғап, үздік шыққан командалар дипломдармен (І-ші дәрежелі диплом – «Жасампаз»; ІІ-ші дәрежелі диплом – «Пассаж»; ІІІ-ші дәрежелі диплом – «Жалын») және мақтау қағаздарымен («Жас қыран» және «Болашақ жас биотехнолог») марапатталды.

Конференцияның 1-ші турының өткізілуі

Көрермендер мен жанкүйерлер ретінде белсенді қатысқан студенттерге (плакат, банер, буклеттер т.б. дайындау, сайыстарға қатысу, командаларға рухани демеушілік көрсету) ынталандыру сыйлықтар үлестірілді. Конференция өте әсерлі әрі қызықты өткені соншалық, студенттер ұйымдастырушы оқытушыларға алғыс айта отырып, болашақта осындай конференциялар мен білім сайыстарының жиі өткізілуіне өз ұсыныстарын жасады.

Жоғарыда келтірілген мысалды ЖОО - да өсімдіктер биотехнологиясы курсын оқытудың бір нұсқасы ретінде қарастыруға болады. Педагогикалық және психологиялық тұрғыдан қарағанда, біріншіден, студенттер ғылыми жобаларды орындау барысында өсімдіктердің клондық микрокөбейту әдістерінің теориялық негіздері және принциптерімен (өсімдік клеткалары мен ұлпаларынан экономикалық маңызды өнімдерді алу, клондық микрокөбейту әдістері, гаплоидтық технология, клеткалық селекция, клеткалық және гендік инженерия технологиялары) танысып, тәжірибе жүзінде өсімдіктердің меристемалық ұлпаларынан *in vitro* - жағдайында регенерант - өсімдіктерді алу және көбейту; каллусогенез, морфогенез және регенерация процестерін индукциялау арқылы регенерант - өсімдіктерді алу; қосалқы өркендерді тікелей экспланттан алу әдістерін игереді. Екіншіден, білім алушылар ғылыми жобаны жоспарлауға, негіздемесін жазуға, оны тиісті талаптарға сәйкес рәсімдеуге, бағдарлама шеңберінде тәжірибелер жүргізуге, зерттеу нәтижесінде алынған сапалық және сандық мәліметтерді статистикалық өңдеуден өткізуге, теориялық және практикалық тұрғыдан тиісті тұжырымдар, қорытындылар мен ұсыныстар жасауға, ғылыми есеп жазуға және ізденістер нәтижелерін көпшілік алдында талқыға салуға машықтанады.

Үшіншіден, конференцияның бағдарламасын жасау және өткізу шаралары студенттердің басқаруына берілетіндіктен, дайындық барысында әрі шараны өткізу уақытында жеке тұлға бойындағы басқарушылық, ұйымдастырушылық, іскерлік, жауапкершілік т.б. қасиеттерінің айқындалып, одан әрі ашыла түсуіне, ұжым мүшелерінің өзара сыйластығының, ауыз біршілігінің т.б. қасиеттерінің арта түсуіне мүмкіндік туады. Студенттер өздерінің және команда мүшелерінің еңбектеріне (жеке – дара тұлға ретінде топта алатын орны, ұжымға қосқан үлесі, мәліметтеді жинау және өңдеу, есепті жазу және құрау) және басқа да қасиеттеріне (өз ойлары мен ұсыныстарын еркін әрі дәйекті жеткізе білу, әріптестермен тіл табысу, сыйласу, қолдау, ұйымдастырушылық, басқару немесе топ басшысының басқаруында бола білу) сыни тұрғысынан баға беруді үйренеді. Сондай-ақ, кейбір теріс қасиеттерден (менменшіл, паңдық, өзгені сыйламау, жауапкершіліксіздік т.б.) арылып, жағымды қасиеттерге (сенімділік, батылдық, адамгершілік, сыйластық, өзгенің пікірін тыңдау, өзгемен санаса білу, жауапкершілік, өз пікірін ашық айту және дәлелдей білу т.б.) әдеттер мен дағдыларға ие боуға өзіндік септігін тигізеді.

Конференцияның 2-ші турының өткізілуі мен марапаттау рәсімі

Қорыта айтқанда, «Өсімдіктер биотехнологиясы негіздері» курсын оқыту бағдарламасына инновациялық оқытудің жобалық білім беру әдістерін ендіру студенттердің өсімдіктер биотехнологиясының барлық негізгі салаларын қамтитын ғылыми – теориялық және практикалық негіздері мен принциптерін жоғары дәрежеде игеруге мүмкіндік беретін тиімді құралдардың бірі болып табылатыны тәжірибе жүзінде дәлелденді. Сондай – ақ, студенттердің алған теориялық және практикалық білімдері, жоғары курста дипломдық жұмыстарын орындауға, жас ғалымдардың ғылыми - практикалық конференцияларына қатысуға алдын ала дайындық шаралары ретінде бағыт - бағдар беріп, болашаққа бастау алған жас биотехнологтардың алғашқы қадамдарының бірі ретінде өз септігін тигізеді. Сонымен қатар, бұл әдістердің модификацияланған технологиялары жоғары курс студенттері оқитын бірқатар пәндерге ендірілетіндіктен, ЖОО – дың түлектері ғылым мен өндіріс салаларындағы жобалау

әдістерін толық меңгеріп, оларды кәсіптік деңгейде жүзеге асыруға дайын, білетін білікті маман иелері болып қалыптасуына маңызы роль атқаратыны айқындалды.

Әдебиеттердің тізімі:

1. Автохов А.В. Проектное обучение в высшей школе: проблемы и перспективы // Высшее образование в России. – 2010. – № 10. – С.26 – 29.
2. Боков Л.А. Технология группового проектного обучения в вузе как составляющая методики подготовки инновационно - активных специалистов // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6. – С. 15-23.
3. Зерщикова Т. А. О способах реализации метода проектов в вузе // Проблемы и перспективы развития образования: материалы междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.). Т. II. — Пермь: Меркурий, 2011. — С. 79 - 82.

Абдибаттаева М.М., Итжанова К.С.

БІЛІКТІ МАМАН ДАЙЫНДАУДА ҒЫЛЫМ, БІЛІМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯНЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ

ЮНЕСКО-ның анықтамасы бойынша ХХІ ғасыр білім мен университеттер, ғылым мен жоғарғы технологиялар ғасыры. Бүгінгі күні бәсекеге қабілетті қоғамды тұрғызу мен ауқаттылықты көтеру ғылыми зерттеулермен байланысты. Білім мен ғылымның интеграциясы экономика инноватизациясының тоқтаусыз факторы, оның тиімділігін және бәсекеге қабілеттілігін жоғарылатудың нақты құралы.

Инновациялық экономиканы тұрғызудың даусыз шарты ретіндегі білім мен ғылымның интеграциясы В. Гумбольт принципі деп аталатын әлемдік дамудың алдыңғы қатарлы трендін жүзеге асыратын негіздердің бірі болып табылады. «Оқыту бірлігі және зерттеу» немесе ғылым негізінде оқыту» формуласында көрініс табатын бұл принцип бүгінгі күнде өзекті болып отыр. Біліктілігі жоғары мамандарды дайындаудың ұласпалы және тездетілген үдерісі жоғарғы мектептің алдыңғы қатарлы зерттеулік, терең ғылыммен тығыз байланысында ғана мүмкін болады.

Инновациялық экономика талаптарына сәйкес келетін біліктілігі жоғары мамандарды дайындау проблемасы алға қойылған. Батыс елдерінде жоғары технологиялар саласында қажетті мамандарды сапалы дайындау үшін ғылыми зерттеулерге көптеген қаражат бөледі. Сондай-ақ жоғарғы білім беру саласында мемлекеттік-жеке серіктестік жүйесін құрады. Серіктестіктің мысалы ретінде коммерциялық бағытталған университет, ғылым және бизнеспен бірігіп жүзеге асырылатын ғылыми-техникалық жобаларды келтіруге болады. Осы үш фактордың селбесуі әлемнің алдыңғы қатарлы университеттеріне тән. Отандық жоғары білім беру жүйесі де дәл осы бағыттағы қозғалуда. Ол мемлекеттің Болондық келісімге біріктірілген дамудың инновациялық жолына ауысуына негізделген.

Қазақстандағы ғылым туралы заңнама және басқа да құжаттамаларды талдау нәтижесі ғылым мен білім интеграциясының өзара байланысқан үдерісін, ғылыми ұйымдар мен жоғарғы оқу орындарының бірлестігін көрсетеді. Ғылым мен білімнің интеграциясының қажеттілігін шарттайтын негізгі себеп ең алдымен жоғарғы оқу орындарының және ғылыми-зерттеу институттарының ғалымдарын кооперациялау есебінен іргелі ғылымның дамуының тиімді жүйесін құрумен, алдыңғы қатарлы ғылыми мектептерді сақтаумен, білім беру жүйесін жоғарылатумен, оқу үдерісінің жаңа формаларын дамытумен байланысты.

Қазақстандағы ғылым мен жоғарғы білім интеграциясының заманауи күйі ЖОО мен ғылыми-зерттеу институттарының (ҒЗИ) бірлескен қызметтерінің әртүрлі формаларымен сипатталады. Бірінші кезекте олар іргелі және қолданбалы зерттеулер саласындағы келісімшарттар, ғылыми-зерттеу жобалары мен бағдарламаларды әзірлеу және жүзеге асыру, ҒЗИ-ның зертханаларында және тәжірибелік шаруашылықтарында оқу және өндірістік тәжірибе, сабақтарды жүргізу және студенттердің тәжірибесі мен дипломдық жұмыстарына жетекшілік ету, магистранттарды дайындауда бірігіп жұмыс істеу үшін ҒЗИ-ның жетекші ғалымдарын шақыру болып табылады.

Білікті мамандарды дайындау мақсатында университетімізде көптеген ғылыми жобалар жүзеге асырылып отыр. Атап айтатын болсақ: 300-ден астам жоба ҚР БҒМ 2013-2015 және 2015-2017 жж. арналған гранттық қаржыландыру бойынша; 80-ге жуығы ұйымдар және кәсіпорындармен шаруашылық келісім-шарт аясындағы ғылыми-зерттеу жұмыстары; 180-нен астамы халықаралық қорлар мен ұйымдар гранты ҚР БҒМ бағдарламалық-мақсатты қаржыландыру аясында; 10-нан аса ҚР БҒМ «2013-2015 жылдарға арналған мемлекетаралық ынтымақтастық және халықаралық ғылыми-техникалық бағдарламалар мен жобалар» бағдарламасы бойынша; «Технологиялық даму жөніндегі ұлттық агенттік» АҚ-ның жобасы. Аталған бағдарламалар бойынша ғылыми жобаларды жүзеге асыруда география және табиғатты пайдалану факультеті, Тұрақты даму бойынша ЮНЕСКО кафедрасының үлесі зор. Кафедраның оқытушы-профессорлық құрамымен жүзеге асырылған ірі зерттеулер мен жобалар: «530718-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-JPCR Integrating Water cycle Management: Capability, Capacity and Impact in Education and Business», «Жасыл кеңсе ұғымын Қазақстан оқу орындарына енгізу», «Шығыс Қазақстан облысында өсіру болашақта нысандарын анықтау үшін бидай генотиптерін жылу тұрақтылық молекулярлы-генетикалық зерттеу», «Күздік бидай жабайы абиотикалық экологиялық факторлар генотипке төзімділігі үшін, физиологиялық және биохимиялық өлшемдері, мәдени және интрогрессивті формалары», «Ластанған топырақтарда өсірудің экологиялық таза технологиясын жасау үшін жаздық бидайлардың ауыр металдарға төзімділігінің генетикалық потенциалын зерттеу» және т.б. Осындай ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижелерін оқу үдерісінде пайдалануға болады.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысы (СҒЗЖ) университетте мамандар дайындаудың міндетті бөлігі. Кафедра студенттері мен магистранттары ғылыми-зерттеу жұмыстарын жасауда белсене қатысады. «Экология мәселелері бойынша ҒЗИ», «Жану мәселелері бойынша институтта», ЦФХМА жасай алады. Студенттер мен магистранттар жылдағы өтетін халықаралық «әл-Фараби оқулары» конференциясына белсенді қатысып жүлделі орындарға ие

болған. Сондай-ақ кафедра оқытушылары жыл сайынғы «Жасыл көпір – ұрпақтан ұрпаққа» атты конференциясын ұйымдастырып, студенттердің көптеген инновациялық жобаларын талдайды. Студенттер өздерінің инновациялық жобаларын «Жасыл көпір – ұрпақтан ұрпаққа» Еуразиялық платформасының <http://greenbridgework.kaznu.kz/> сайтында жариялай алады. Бұл жоба «ЭКСПО-2017» әлемдік көрмеге дайындық пен тұрақты инновациялық даму бойынша бастаманы жүзеге асыру үшін жастарды қуаттандырады. Бұл инновациялық жобаны жүзеге асырудың мүмкін болатын нәтижелері

- Қазақстан Республикасының тұрақты дамуының анықталған параметрлерінің орындалуын қамтамасыз етуге қабілетті институциональды әлеуетті жүзеге асыруды қамтамасыз етеді;

- Тұрақты даму аясындағы білім беру бағдарламаларын жүзеге асырудың ұйымдасқан механизмі;

- Білім беру бағдарламалары мен шараларына, ұсынылған әдістер жүйесіне сәйкес білім беру сапасын арттыруды қамтамасыз етеді;

- Халықаралық стандарттар деңгейінде кәсіби құзыретті мамандарды дайындау жүзеге асады;

- Тұрақты инновациялық даму аясының ғылыми және ғылыми-білім беру саласын жасайды;

- Экологиялық-экономикалық жүйесі әлсіз елдер үшін әлеуетті көтеру және жасыл экономика мен тұрақты дамуға өтудің оңтайлы жолдары бойынша кешенді ұсыныстар жасайды.

Сонымен қатар кафедра студенттері жылда университетте ұйымдастырылатын, студенттер арасында инновациялық іскерлікті дамытуға мүмкіндік беретін «Студенттік бизнес инкубатор» жобасына қатысып отырады. Студенттік бизнес инкубатор ғылым мен бизнестің түрлі салаларында және білім беру сапасы мен түлектердің бәсекеге қабілеттіліктерін арттыруға бағытталған жастардың инновациялық жобаларын дамыту мен құруға арналған инфрақұрылымдық алаң болып табылады. 2015-2016 оқу жылында «Қоршаған ортаны қорғау және өмір тіршілігінің қауіпсіздігі» мамандығының 3 курс студенттері аталған жобаға қатысып басқа студенттермен тәжірибе алмасқан болатын. Студенттік бизнес-инкубаторда ұсынылған жобалар: «Суды тазартудың жылжымалы жүйесі» тақырыбы бойынша жұмыс атқарған Джумабекова Макпал, Желенова Шаттыгүл, «Жергілікті энергияны қамтамасыз етудің жылжымалы жүйесі тақырыбында Болатбек Айым.

Білім беру ғылымның дамуындағы маңызды әлеуметтік институт болып табылады. Қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін жоғарғы білім қызмет етеді. Көлемі мен құрамы бойынша күнделікті өсіп жатқан әлемдік-шаруашылық байланыстар ұлттық университеттерде кәсіби білім алып жатқан әмбебап кадр мамандарына қажеттілікті қалыптастырады. Бұл білім берудің ұлттық жүйесі әлемдік ғылыммен, техника және технологиямен жасалған «әлемдік стандарттарға» сәйкес білім беруге ұмтылады.

Білім беру, ғылым және инновацияны интеграциялау бағыттарын жүзеге асырудың көптеген формалары бар:

- Оқу-ғылыми-өндірістік кешендер;

- «Зауыт – ЖТОО» жүйесі;

- Филиалдар және базалық кафедралар;

- Оқу-ғылыми және инженерлік центрлер;

- Студенттерді дайындаудың қарқынды (жеке) мақсатты жүйесі;

- Технопарктер және технополистер;

- Мамандар мен студенттердің шығармашылық ұжымы.

- Сонымен, білім берудегі инновация ғылыми жетістіктерді білім беруге және оның дамуына көмектесетін ғылым мен білім интеграциясындағы мағыналы фактор.

Педагогикалық қызмет түрлерінің өзара байланысқан осы үш факторды дифференциациялау мақсатында анықтаушы факторлары төмендегі кестеде келтірілген.

Кесте 1 – Ғылыми, инновациялық және білім беру қызметінің дифференциациясы

Анықтаушы белгілер	Ғылыми зерттеулер	Инновациялық қызмет	Білім беру тәжірибесі
Әдістемелік негізделу	Жоғарғы теориялық	Редукцияланған	Тәжірибеге бағытталған
Жанашылдық	Объективті	Ендірілген	Ұйымдастырушылық-технологиялық
Жүзеге асыру ауқымдылығы	Мемлекеттік және әлемдік деңгей	Жергілікті мән	Білім беру мекемелері үшін локалды
Тәжірибелік маңыздылығы	Инновациялық потенциал	жаңғыртылу	Пайдалы
Нәтижелілігі	Жаға ғылыми мағына	Әлеуметтік-экономикалық тиімділік	Білім беру сапасының жоғарылауы

Білікті маман дайындауда ғылым, білім және инновацияның интеграциясын жүзеге асыру үшін студенттерді шынайы жұмыс жағдайына қойып оқыту тәсілдерін пайдалану керек. Мұндай тәжірибелік оқытуды ұйымдастыруда сэндвич-курс (оқу бағдарламасы оқумен үйлестірілген 1 жыл кәсіптік жұмысты құрайды), жоғары білім беруде оқытудың ескі формасының бірі болып табылатын кооперативтік бағдарламалар (жұмыс тәжірибесі жалпы оқу

бағдарламасымен біріктіріледі де, қосымша жыл болып табылмайды), когнитивтік оқушылық жолымен практикалық тәжірибе алу моделі (студенттер жұмыс орнының ұйымдастыру мәдениетін сіңіруге және бақылауға мүмкіндік алады), бірлескен өндірістік-университеттік курстар (ірі компаниялармен қаржыландырылатын және бірге жасалынған) және Дэвид Грей көрсеткендей «жұмыс үшін оқуды» (мысалы, «сэндвич»-бағдарламаға қатысу кезінде жұмысқа бағытталу); «жұмыстағы оқу» (мысалы, компания өзінде кәсіби даму бағдарламаларын немесе тренинг ұйымдастырады) және «жұмыс арқылы оқу» (ресми аккредитация болған жағдайда) тәсілдерді пайдалануға болады. «Сэндвич» бағдарламасы бойынша студент университет қабырғасында оқиды, содан кейін бір жыл бойы өндіріс орнында тәжірибеден өтеді. Тәжірибе аяқталғаннан кейін студент өзінің дипломдық жобасын қорғау үшін университетке қайтып оралады. Бұл бағдарлама аясында болашақ маман тәжірибелік дағдыланады, баға жетпес еңбек тәжірибесін жинайды. Бағдарлама бойынша 2 курстың басында және 3 курстың соңында жалпы алғанда алты ай тәжірибеден өтуге немесе 3 курсты толығымен жұмыс орнында тәжірибе жинаумен өткізуге болады. Осы бағдарламаны біздің мамандықтар бойынша да қолдануға болады. 4 жылдық бакалаврлық бағдарлама бойынша оқытуда тәжірибені қолану мысалы төмендегі кестелерде келтірілген.

Кесте 2 – Бір жылдық тәжірибемен бакалаврлық оқу бағдарламасы

Курс	1 семестр (қыркүйек-желтоқсан)	Сессия	2 семестр (қаңтар-мамыр)	Сессия	Жаз
1	Сабақ	Емтихан	Сабақ	Емтихан	Демалыс
2	Сабақ	Емтихан	Сабақ	Емтихан	Демалыс
3	Тәжірибе				
4	Сабақ	Емтихан	Сабақ	Емтихан	-

Кесте 3– Екі жылдық тәжірибелі бакалаврлық оқу бағдарламасы

Курс	1 семестр (қыркүйек-желтоқсан)	Сессия	2 семестр (қаңтар-мамыр)	Сессия	Жаз
1	Сабақ	Емтихан	Сабақ	Емтихан	Тәжірибе
2	Тәжірибе		Сабақ	Емтихан	Демалыс
3	Сабақ	Емтихан	Тәжірибе		
4	Сабақ	Емтихан	Сабақ	Емтихан	-

Сондай-ақ, білікті маман дайындауда ғылым, білім және инновацияның интеграциясын жүзеге асыру үшін «Ашық Инновациялар (Open Innovation)» деп аталатын модельді пайдалануға болады. Еліміздегі ЖОО-ң инновациялық жүйесі жабық инновация принциптеріне негізделеді. Педагогикалық зерттеулердің нәтижелері тікелей оқу тәжірибесіне ендірілмей қалуы мүмкін. Олардың тәжірибеге айналуына және трансляциялануының механизмі болып табылады. Ғылым мен инновация арасындағы логикалық байланыс ол қалыптасқан оқу тәжірибесін өзгертуге бағытталған инновациялық жоба болып табылады.

Ашық инновациялар идеологиясының негізгі ережелері бір қарағанда ЖОО-ң дамуының тұрақталған принциптеріне қарсы келетіндей. ЖОО білім беруден басқа экономиканың нақты секторында орын табуға тиісті іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулермен айналысады. Кафедрамыз өзінің ғылыми қызметкерлерімен мақтанады, олардың жасаған ғылыми жобалары, тауарлары көп жағдайда өндірісте қолданыс таппай жатады. Ал ашық инновациялар моделі сол ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды сыртқы факторлар арқылы нарыққа шығаруға мүмкіндік береді.

Бір ЖОО-дағы әртүрлі саладағы ғылыми зерттеулерді интеграциялау арқылы инновациялық қызмет үшін бірегей мүмкіндіктерін қамтамасыз ете отырып, санды сапаға айналдыру белгілі феноменына қол жеткізуге болады.

Білім, ғылым мен инновацияның интеграциясы ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігін дамытудың шешуші факторы болып отыр. Ғылыми технологиялардың даму деңгейі елдің экономикалық және ғылыми-өндірістік потенциалының дамуының сипаттамасы болып табылады. Ғылым мен білім құрылымының интеграциясы еңбек нарығында сұранысқа ие жаңа мамандарды сапалы дайындауды қамтамасыз ететіндігі, ал жаңа білімді қолдануға негізделген өндірістегі технологиялық өзгерістер елдің экономикалық көтерілуіне әсер ететіндігін алдыңғы қатарлы әлемдік тәжірибелерден көруге болады.

Білімнің инновациялық қызметі оқу тәжірибесіндегі ғылыми жетістіктерді жүзеге асырудың тиімді технологияларын табуға, ол үшін қажетті педагогикалық жағдайларды және ұйымдастырушылық педагогикалық қамдануды анықтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Чесбро Г. Открытые инновации. Создание прибыльных технологий: пер. с англ. –М.: Поколение.
2. Тілеуберген Д.М. Интеграция науки, образования и производства: мировой опыт и перспективы его использования в Казахстане.
3. Айтказинов Н.Ж. Роль науки и образования в обеспечении конкурентоспособности экономики в условиях международной экономической интеграции.

4. Gassmann Opening up the innovation process: towards and agenda / O. Gassmann // R&D Management. – 2006. – № 36 (3). – June. – P. 223-226.

Абдикерова Г.О.

ВУЗ И РАБОТОДАТЕЛЬ: ЗНАЧИМОСТЬ СОВМЕСТНО РАЗРАБОТАННЫХ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ

Закон Республики Казахстан от 18 декабря 2000 г. «О социальном партнерстве в Республике Казахстан» заложил основы диалогового взаимодействия между разными сторонами. Сегодня социальное партнерство в Республике Казахстан регулируется законом «О социальном партнерстве в Республике Казахстан» от 15 мая 2007 года N 252.

Настоящий Закон определяет правовые основы, задачи и порядок функционирования системы социального партнерства (трипартизма) в Республике Казахстан. Согласно закону социальное партнерство осуществляется на генеральных, отраслевых и региональных уровнях, а также на уровне организации. Порядок заключения, изменения и расторжения соглашений для достижения общих социально значимых целей осуществляется на основе принципов равноправия и взаимной ответственности сторон.

Комиссия, созданная на одном из трех уровней: республиканском, отраслевом или региональном - составляет общее соглашение. Содействие занятости, профессиональной подготовке и переподготовке работников выступает одним из положений соглашения, составленного комиссией по социальному партнерству регулированию социальных и трудовых отношений. Именно по этому пункту могут составляться соглашения между вузом (государственным или частным) как институтом образования и работодателем.

Существует две формы государственно-частного партнерства – институциональная и контрактная. В сфере высшего образования формы и механизмы государственно-частного партнерства следующие:

Институциональная: эндаумент-фонды; институты общественного участия (общественные, управляющие, попечительские и другие советы); технопарки; центры трансфера технологий; ресурсные центры; совместные образовательные структуры.

Контрактная: стипендиальные программы; гранты; концессии; долгосрочная аренда; инвестиционные контракты; образовательные ваучеры; образовательные кредиты; стажировка студентов на предприятиях с последующим трудоустройством.

Среди развитых стран Великобритании может стать примером успешного применения практику эффективного сотрудничества высших учебных заведений и бизнеса. Ежегодно в стране с участием академического сообщества, представителей работодателей, профессиональных организаций и НПО в сфере образования обрабатывается содержание документа «О требовании компетенциям в сфере высшего образования» и готовится официальное сообщение. Оно учитывает основные изменения и требования современного рынка труда. Данное объявление является ориентиром в обработке и подготовке стратегии обеспечения работой выпускников. В целом Британские компании довольны уровнем выпускников университетов страны. Правительство Великобритании считает, что в обществе, основанного на знании, конкурентоспособность и повышение уровня жизни зависит от эффективного взаимодействия высшего образования и бизнеса, и как они делят между собой функции развития образования в стране [1, с.110]. Поэтому, принимаются комплекс мер по предотвращению возникающих несоответствий между потребностями экономики профессиональным кадрам и подготовкой университетов по многим направлениям, а также по предотвращению возникающих препятствий, мешающие тесному сотрудничеству университета и бизнеса в сфере инноваций.

Как показывают результаты многочисленных исследований в Великобритании представители бизнес сообщества наталкиваются на трудности в процессе проведения стратегических диалогов с университетами для предотвращения таких несоответствий.

Многие большие и транснациональные компании осуществляют социальное партнерство с высшими учебными заведениями на основе индивидуальной работы. Ссылаясь на их опыт работы, правительство считает, что бизнес сообщества или работодатели совместно должны подготовить свои требования в ясной формулировке и предъявить университетам. Это позволит знанию соответствовать потребностям экономики. Для того чтобы, работодатели не потеряли связь с университетами, разработаны механизмы совершенствования взаимосвязи работодателей с университетами.

В 2001 году создан секторальный совет (Sector Skills Councils), определяющий потребности разных секторов экономики на профессиональные кадры и формирующий основные требования к подготовке кадров с учетом их спроса [2].

Секторальные советы обеспечивают участия работодателей в разработке рабочей программы высших учебных заведений и в местах производственной практики, а также взаимообмене персоналами между компанией и университетом [3].

Многие университеты Великобритании ориентируют свои образовательные программы на приобретения компетенции, необходимые развивающим отраслям новой экономической деятельности. Это особенно заметно в

подготовке специалистов по информационной компьютерной технологии, технологии масса и мультимедиа, а также по дизайну и архитектуры.

Образовательная система Германии имеет свои особенности. Конфедерация Ассоциаций работодателей немцев в 2003 году объявила меморандум о внедрении двухступенчатую модель высшего образования [4]. В документе сделано официальное обращение:

- ориентация образовательного процесса на практику;
- сокращения время подготовки кадров;
- интернационализация высшего образования;
- окончание перспективы перехода от традиционной одноступенчатой образовательной системы к двухступенчатой системе;
- обеспечение базовой профессиональной подготовки выпускников по программе бакалавриата;
- формирование у студентов культуры профессионального развития;
- формирование у студентов хорошей мотивации к учебе.

Рассматривая, прежние программы немецкие работодатели утверждают о необходимости включения и бизнес сообщества в эту работу. Вместе с тем близкое сотрудничество университетов с бизнес сообществами могут породить и трудностей. Подчинение образовательной программы вуза узким интересам бизнес сообщества может ограничить их содержание, вместе с тем ограничиться национальные и региональные интересы и потребности.

В последние время британские и немецкие работодатели волнуются оценке образования исходя только из интересов экономики. По их мнению, это может привести к сокращению направлений специальностей, которые имеют огромное значение в плане развития науки и культуры, но не имеют рыночную ориентацию. Поэтому, состав бизнес сообществ как социальных партнеров должна быть широкой. Он должен включить государственный сектор и малый, средний бизнес.

В Казахстане начиная 90-х годов XX века с переходом на новые формы государственного управления и ведения хозяйствования, коренным образом изменились образовательные стратегий молодёжи, конкретные решения о выборе профессии и учебного заведения профессиональной подготовки. Недостаточность профессионального знания и опыта, несоответствие содержания вузовского образования к современным требованиям рынка труда, усиление конкуренции выводят часть выпускников высших учебных заведениях из сегмента эффективной занятости. Молодой специалист, попадая на рынок труда, оказывается в положении одной из самых слабо защищенных в социальном отношении категории населения. На рынке труда выпускник сталкивается с определенными трудностями, которые осложняют поиск работы. Во-первых, выпускникам приходится осваиваться в новой обстановке, в которой имеет место жесткая конкуренция, складываются свои правила поведения и общения. Во-вторых, знания полученные студентами в вузе, зачастую не находят должного практического применения. В-третьих, бывшие студенты недостаточно владеют информацией о ситуации на рынке труда, требованиях работодателей. Найти работу по соответствующей полученной специальности, молодому специалисту не всегда удается.

В условиях существования рынка труда сфера образования обязана учитывать спросы работодателей на профессиональные кадры и осуществлять их подготовку в соответствии их требованиям. Это требует необходимость партнерских отношений с работодателями. Социальное партнерство считается как инновационная технология, учитывающая требования современного менеджмента, основанного на демократическом стиле управления, уважающего человеческую свободу и достоинства. Как указано в Послании президента Н.А.Назарбаева «Новый Казахстан в новом мире» [5], основная задача на новом этапе – дальнейшее укрепление основ открытого демократического и правового государства». Таким образом, в процессе социального партнерства сотрудничающие стороны в лице государства, ВУЗа, работодателей чувствуют взаимную ответственность и будут работать согласованно. Государство в ответе за будущее нации, которую нужно формировать, как озвучил глава государства в своем послании «Стратегия Казахстан 2050 – новый политический курс состоявшегося государства» как интеллектуальной нации. На реализацию эти задачи работает концепция государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан-2020: путь в будущее». ПП РК от 27 февраля 2013 года № 191. Состоит из II этапов: I этап - 2013-2015 года. II этап - 2016-2020 года. Целью концепции является формирование эффективной модели государственной молодежной политики, направленной на успешную социализацию молодых людей, направление их потенциала на дальнейшее развитие страны [6, с. 4].

ВУЗ главный поставщик квалифицированных кадров должен эффективно функционировать, чтобы выдержать конкуренцию в условиях глобализации на международном и отечественном уровне и занять достойное место по рейтинговой системе. Для этого требуется соответствовать всем предъявляемым требованиям со стороны государства и работодателей в лице государственных и бизнес структур, общественных организации. Работодатели в свою очередь заинтересованы в получении качественных кадров, и создавать условия для привития практических навыков студентам и выпускникам. Этому вынуждает их собственные интересы и требования государственных органов, обязывающих на основе официальных документов регулировать партнерские отношения. Таким официальным документам можно отнести Постановление Правительства №1987 «О социальном партнерстве в области социально-экономических и трудовых отношений», «Закон о социальном партнерстве» в Республике

Казахстан, принятом 18 декабря 2000 года, Трудовой кодекс РК, который содержит раздел «Социальное партнерство и коллективные отношения в сфере труда» и т.д.

Пути интеграции вуза и работодателей в целях повышения конкурентоспособности разные. Одним из главных аспектов сотрудничества ВУЗа и работодателей является методические разработки, составленные совместными усилиями сторон.

В связи с происходящими изменениями в сфере высшего образования РК возникла идея разработки совместных экспериментальных учебно-методических комплексов по дисциплинам «Социология управления», «Социология предпринимательства» и «Социальное партнерство ВУЗов с НПО».

В национальном проекте «Интеллектуальная нация – 2020», предложенном Президентом РК Н.А.Назарбаевым, особо подчеркнута необходимость развития творческих способностей граждан нашей страны. «Нам необходимо создать ядро национального интеллекта, нам нужны эрудированные люди, способные конкурировать на международном уровне», отмечает глава государства [7,с.20]. Подготовка эрудированных, интеллектуальных людей требует изменения стиля управления в сторону демократизации. Современный студент - это, прежде всего личность, с нераскрытым, неиспользованным потенциалом. Для того чтобы, правильно использовать этот потенциал нужно найти эффективные методы работы с ним. Этот вопрос напрямую связано с эффективным менеджментом. Все это требует освоения новых концепции управления, и практику их применения. Самое главное в управленческом процессе это - учет мнения людей. Люди – это, главный потенциал страны. Цель курса «Социология управления» дать студентам основы знаний о роли управления в регулировании социальных процессов.

Интенсивность социальных изменений, которые происходят в современном обществе, требует качественной модернизации системы социального управления социальными процессами. В этом ракурсе будущим социологам необходимы знания в области менеджмента. Подготовка менеджеров по профилям специальностей для высших учебных заведений становится важным условием профессионализации обучающихся и эффективного использования профессионального потенциала выпускников вузов на современном рынке труда.

В условиях рыночного общества социальное партнерство Вузов с бизнес структурами, создание предпринимательских университетов, интеграция науки, образования и бизнеса, актуализация деловых качеств личности и.т. другие проблемы требует знание основ предпринимательской деятельности.

В современных условиях учреждения высшего образования, не проявляющие особый интерес к взаимодействию с бизнес структурами, лишаются многих возможностей решения элементарных проблем. Они теряют источники финансовых поступлений, лишаются перспектив участия в международном образовательном сотрудничестве, снижаются трудоустройство их выпускников, происходит отток потенциальных абитуриентов, теряют положение в глазах общественности. Целью подготовки совместных методических разработок является стимулирование всей образовательной системы к плодотворному сотрудничеству с бизнес структурами в осуществлении исследования по целевым заказам коммерческих фирм. Учебно-методическая разработка по «Социологии предпринимательства» ознакомит всех интересующихся читателей актуальными вопросами и проблемами бизнес сектора общества. Курс имеет междисциплинарный характер, и в нем рассматриваются социальные, психологические, институциональные и экономические характеристики предпринимательской деятельности в социологическом ракурсе.

Неправительственные организации выступают основным институтом гражданского общества, численный рост которых, свидетельствует о возрастании гражданской активности населения. Для высших учебных заведений, занимающихся подготовкой специалистов социальной сферы, сотрудничество с третьим сектором становится важным условием профессионализации обучающихся. Через социальное партнерство с неправительственным сектором ВУЗ реализует себя в качестве института гражданского образования. Социальное партнерство вузов с НПО направлено на расширение волонтерской деятельности в обществе, развитие гражданского сознания и культуры студенческой молодежи. Разработка совместных методических разработок с представителями общественных организации направлено на ознакомление студентов с деятельностью НПО как сектора гражданского общества; расширение сферу воспитательной и социальной деятельности высших учебных заведений; развитие волонтерской деятельности среди обучающейся молодежи; профессиональная подготовка социальных работников путем вовлечения в практику социальной деятельности; поощрения социальных инициатив студенческой молодежи; актуализация участие молодежи в социальных проектах и профилактика духовного кризиса среди молодежи.

Список литературы:

1. Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. December, 2003. Skills and people (Chapter 8). – L., 2003. - P.107-110.
2. Department for Education and Skills Departmental Report 2004. Presented to Parliament. April, 2004. – L., 2004. -P.86-89.
3. The future of Higher Education white Paper. Presented to the Parliament by Gh.Clarke the Secretary of State for education and Skills. January, 2003. -L., 2003. – P.42.
4. Memorandum on the tiered study structure (bachelor/master).Confederation of German Employers Associations (BDA) September. 2003. [Электронный ресурс]. <http://www.bologna-bergen2005.org> (дата обращения: 24.10.2016).

5. Послание Президента Республики Казахстан. Новый Казахстан в новом мире. 28 февраль 2007. [Электронный ресурс]. <http://www.adilet.zan.kz> (дата обращения: 28.10.2016).
6. Концепция государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан-2020: путь в будущее». Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 февраля 2013 года № 191. – С.4.
7. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее» - актовая лекция Президента РК Н.А.Назарбаева, прочитанная на праздновании 75-летия КазНУ им. аль-Фараби (Алматы, 13 октября 2009 г.). - Алматы: Казак университеті, 2009. – 28 с.

Абдирайымова Г.С., Серикжанова С.С.

ОБРАЗОВАНИЕ В ТЕЧЕНИЕ ВСЕЙ ЖИЗНИ В КАЗАХСТАНСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Введение. Образование на протяжении всей жизни (lifelong learning, далее LLL) стало основополагающей целью политики в сфере образования многих стран, вставших на путь постиндустриального развития и нацеленных на продвижение экономики, основанной на знаниях. Оно выступает как принцип, который необходимо учитывать при построении системы образования.

Официально обучение в течение всей жизни было включено в состав Болонского процесса в 2001 году. Вопросы развития LLL легли в основу Болонского семинара «Признание дипломов и системы кредитов в контексте образования в течение жизни в 2003 году, по итогам которого были выработаны рекомендации высшим учебным заведениям и другим образовательным учреждениям [1].

В Казахстане непрерывное образование упоминается в различных стратегических документах и целевых программах. В основном оно используется для обозначения принципа государственной политики, направленной на решение проблем конкурентоспособности, улучшения социального единства, равных возможностей и качества жизни [2]. Кроме того, непрерывное образование встроено в систему кадрового обеспечения государственного управления. Посредством дистанционных образовательных технологий обеспечивается непрерывность обновления знаний и обязательность обучения всех административных государственных служащих.

Несмотря на популярность концепции образования на протяжении всей жизни, нередко представляется трудным четко определить его границы и содержание, которое меняется в зависимости от особенностей исторического развития системы высшего образования в каждой отдельно взятой стране. Поэтому, различные термины могут применяться для оперирования данной концепцией, как правило, в одном смысле, такие как непрерывное образование, образование для взрослых, постоянное образование, обучение в течение всей жизни. В целом, образование на протяжении всей жизни понимается как образование, связанное с возможностью многократного вхождения гражданина в образовательный процесс, вплоть до постоянного его нахождения в нем в течение всей жизни.

В данной статье рассмотрены некоторые вопросы реализации концепции обучения на протяжении всей жизни в высших учебных заведениях Казахстана. Данные для интерпретации представлены на основе результатов социологического исследования, проведенного в 2016 году в рамках фундаментального проекта «Интеграция Казахстана в единое европейское образовательное пространство: реализация параметров Болонского процесса». Объектом исследования выступали высшие учебные заведения разных форм собственности и разного профиля. Выборочную совокупность составили представители профессорского преподавательского состава (450 человек) и студенты бакалавриата, магистратуры, докторантуры (1000 человек).

Обучение в течение всей жизни: оценка приоритетности

Обучение в течение всей жизни рассматривается как общая рамка развития национальных систем образования в неразрывной связи со стратегией экономического и социального развития отдельной страны. Одними из главных агентов данного процесса выступают высшие учебные заведения, претворяющие в жизнь идеи LLL. В данном контексте, актуальным становится вопрос о том в какой степени высшие учебные заведения внедрили модели гибкого обучения в своих системах. Результаты опроса показали, что небольшой процент казахстанских вузов перешел к принципам LLL: если 36,2% профессорско-преподавательского состава считают, что программа обучения в течение всей жизни хорошо интегрирована в стратегию развития их университета, то согласно мнению 19,3% она все еще находится на стадии разработки, еще 9,6% преподавателей полагают, что такая программа полностью отсутствует в их университете.

Ответы на вопрос «Существуют ли стратегии в отношении развития программ обучения в течение всей жизни (Life-Long Learning) в Вашем ВУЗе?» по вузам распределилась по-разному. Так, наибольшее количество положительных ответов дано представителями профессорско-преподавательского состава Актюбинского регионального государственного университета им. А.Жубанова (70,2%), Международного университета информационных технологий (73,3%) и Казахского национального медицинского университета им. С.Д. Асфендиярова (66,7%). Наименьшее количество положительных ответов встречается у преподавателей Карагандинского государственного технического университета (11,1%) и Актюбинского университета им. С.Баишева (8,3%). Отрицательные ответы дали две трети преподавателей Нархоз университета (33,3%) и Казахской академии транспорта и коммуникации им. М.Тынышпаева (33,3%). В разрезе регионов, о существовании и

реализации программы LLL чаще говорят респонденты, проживающие в Акмолинской (66,7%) и Павлодарской (46,5%) областях, реже респонденты, проживающие в Алматинской (44,1%), Актыбинской (43,8) областях и городе Алматы (42,7%). Самые низкие показатели наблюдаются в Восточно-Казахстанской (22,2%) и Карагандинской областях (15,8%). Определенные шаги в этом направлении предпринимаются в Акмолинской (33,3%), Актыбинской (31,3%) и Южно-Казахстанской (24,1%), Восточно-Казахстанской (22,2%) областях.

Развитие электронного обучения в казахстанских вузах. Согласно общепринятым стандартам LLL обучение должно стать более гибким и разнообразным, допускающим альтернативные механизмы организации учебного процесса, такие как дистанционное обучение и электронное обучение. Две трети (68, 6%) респондентов подтверждают о существовании в их университете практики развития электронного обучения, из них 8,2% уточнили, что такая политика реализуется только на уровне факультетов и кафедр, а не всего университета.

Оценка качества электронного обучения необходима для улучшений и инноваций в образовательном процессе. В мировой практике имеются исследования, в которых наряду с критериями качества развития, функционирования и оценки программ электронного обучения предлагаются индикаторы результативности и качества, показатели совершенства в электронном обучении. В целом наблюдается положительное восприятие профессорско-преподавательским составом результатов внедрения электронного обучения (71,4%). В частности, 31,3% респондентов считают электронное обучение эффективным, 21,9% уверены, что такое обучение способствует изменению общего подхода к обучению и преподаванию, 17,4% отметили роль электронного обучения в повышении качества обучения и преподавания. Тем не менее, его реализация требует длительного времени для адаптации. Об этом сообщили 10,5% преподавателей. Наименьшая часть опрошенных (13,6%) придерживаются противоположного мнения и обращают внимание на некоторые недостатки реализации электронного обучения такие как «неудобность и неэффективность» (11,6%), «окупаемая дороговизна» (1,1%), «неокупаемая дороговизна» (2,5%). Среди высших учебных заведений неуверенность в эффективности электронного обучения в большей степени выразили преподаватели Казахского гуманитарно-юридического университета (44,4%), полную уверенность в неэффективности высказали преподаватели Карагандинского государственного технического университета (31,6%), тогда как остальные вузы в целом положительно оценивают его успешность. Наиболее действенными направлениями работы в процессе развития электронного обучения меньше половины (40,5%) респондентов считают «предоставление широких возможностей для обучения и преподавания». Промежуточные позиции занимают увеличение эффективности обучения студентов, находящихся вне университета (22, 6%) и рациональное использование учебного времени (21,2%). Наименее успешными направлениями работы преподаватели считают меры по интернационализации (3,5%) и обеспечению заочного обучения (9,3%). В то же время, 2,2% профессорско-преподавательского состава не видит необходимости в развитии и расширении электронного обучения в дальнейшей перспективе.

Информационные и коммуникационные технологии. Опыт стран, осуществляющих прорыв к постиндустриальной цивилизации, показывает, что в системе факторов, формирующих структуру и организацию современного образования, решающая роль принадлежит информационным технологиям [3]. Расширение доступа растущего числа людей к информационным технологиям приводит к распространению методик обучения, ориентированных на обучающегося, что является главной задачей обучения на протяжении всей жизни. На вопрос «Какие информационные технологии и инструменты электронного обучения используются в вашем вузе?» в графе «да, для всех студентов» преподавателями чаще упоминаются:

- студенческий портал (общая информация, расписание курсов и т.д.) (73,6%);
- доступ к Wi-Fi на всей территории кампуса - 68,2%;
- доступ к компьютерным классам - 68%;
- персонализированный доступ для студентов, преподавателей и руководства (регистрация, списки групп, учебный план и т.д.) - 67,6%;
- электронное хранилище (для материалов курса, источников, книг и т.д.) - 66,9%;
- учетные записи электронной почты (корпоративный e-mail) - 63,8%;
- Интернет доступ к международным ресурсам - 62%;
- онлайн каталог учебных курсов - 60,4%.

реже упоминаются:

- лицензии программного обеспечения, необходимого для обучения - 52,7%;
- социальные медиа для общения студентов или выпускников (блоги, Facebook и т.д.) - 54%;
- дистанционное обучение - 52,7%;
- электронный студенческий портфель - 50,9%;
- онлайн экзамены и тесты - 50,2%;

значимо реже упоминаются:

- массовые онлайн курсы (МООС) – 31,1%.

Ответы студентов по данному вопросу распределились следующим образом: высоко оценивают предоставление в университетах Интернет доступа к библиотекам 64,6% респондентов, к Wi-Fi на территории кампуса - 56,8%, к

компьютерным классам - 48,3%. Наиболее критично студенты оценивают развитие и применение дистанционного обучения (16,3%) и массовых онлайн курсов (6,2%).

Сравнительный анализ ответов преподавателей и студентов выявил существенный разброс мнений вышеуказанных групп по всем видам информационных услуг: наиболее оптимистичный взгляд в этом вопросе выразили преподаватели. Так, например, в пользу того, что массовые онлайн курсы используются повсеместно высказались 31,1% преподавателей, тогда как среди студентов этот процент составил не больше 6,2. Следует предположить, что преподаватели намного раньше, чем студенты вовлекаются в процесс создания массовых онлайн курсов, в частности подготавливая дидактические материалы и разрабатывая программы и структуру курса в формате MOOC.

На сегодняшний день массовые открытые онлайн-курсы являются одними из самых динамично развивающихся направлений дистанционного образования. Свои курсы в таких образовательных платформах как Coursera, Udacity, Future Learn предлагают ведущие мировые университеты, их читают лучшие в своей области специалисты, а аудитория исчисляется миллионами пользователей. Оценка использования информационных технологий и инструментов электронного обучения студентами позволил составить следующую картину по вузам:

- возможности Интернет доступа к библиотечным ресурсам широко применяются в Казахском инженерно-педагогическом университете Дружбы народов (98,7%), Актюбинском региональном государственном университете им. А.Жубанова (95%), Нархоз университете (81,6%); его применение в определенной степени ограничено в Актюбинском университете им. С.Баишева (46,3%), Восточно-Казахстанском государственном университете им. С.Аманжолова (29,3%).

- онлайн экзамены и тесты практикуются в Международном университете информационных технологий (48,7%), Алматы менеджмент университете (43,3%), Павлодарском государственном университете (42,3%) и Нархоз университете (42,1%).

- образовательные услуги с использованием дистанционных технологий предлагаются в Нархоз университете (71,1%), Павлодарском государственном университете (34%), Казахстанско-Британском техническом университете (25%), Карагандинском государственном университете им. Е.А. Букетова (25%); Дистанционное обучение слабо организована в Международном гуманитарно-техническом университете (2,6%) и Карагандинском государственном техническом университете (3,8%).

- массовые онлайн курсы (MOOC) проходят в Нархоз университете (42,1%), Павлодарском государственном университете (16,5%), Карагандинском государственном университете им. Е.А. Букетова (11,4%); Казахском национальном университете им. аль-Фараби (8,5%), Казахском национальном медицинском университете им. С.Д. Асфендиярова (8,3%). В следующих вузах отсутствует опыт проведения массовых открытых онлайн курсов: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева (0%), Восточно-Казахстанский государственный университет им. С.Аманжолова (0%), Казахстанско-Британский технический университет (0%), Международный гуманитарно-технический университет (0%), Казахский государственный женский педагогический университет (0%).

В данном контексте, казахстанским университетам следует не отставать от современной тенденции мирового образовательного пространства и всесторонне стимулировать развитие и применение дистанционного обучения, массовых онлайн курсов и информационных технологий.

Закключение. Делая выводы по исследованию, необходимо отметить, что, несмотря на наличие в высших учебных заведениях программ по развитию электронного обучения, политика развития высших учебных заведений (центральных и региональных уровней) слабо сопряжена с принципами обучения на протяжении всей жизни и является в целом пассивной. Вместе с тем, существуют определенные региональные особенности в деятельности высших учебных заведений и их предпочтениях в сфере непрерывного образования. Тем не менее, следует признать, что несмотря на медленное продвижение формирования современной казахстанской системы непрерывного образования, этот процесс идет и более того, развитие информационных и коммуникационных технологий будет способствовать его ускорению. Результаты исследования показали, что состояние социальной инфраструктуры в высших учебных заведениях требует дальнейшего развития и большего вложения средств для полноценной интеграции в глобальную информационную сеть для обеспечения доступа к международным информационным ресурсам. Кроме того, концепция обучения в течение всей жизни не в полной мере осознана профессорско-преподавательским составом университетов. В этой сфере целесообразно проводить разъяснительные работы как среди профессорско-преподавательского состава, так и среди студентов о проводимой в их университете деятельности по реализации многообразных и постоянно появляющихся программ непрерывного образования.

В заключении следует отметить, что казахстанским высшим учебным заведениям необходимо делать гораздо больше для того, чтобы осознать многогранность LLL. В этой сфере им важно участие и поддержка других субъектов непрерывного образования – государства и работодателей. В условиях доминирования формального образования и слабой развитости неформального обучения задача реализации системы мер по обеспечению активной интеграции казахстанской образовательной системы в Болонский процесс и повышения

конкурентоспособности казахстанского непрерывного образования на международном рынке образовательных услуг ложится, в большей мере, на высшие учебные заведения.

Список литературы:

1. Мониторинг непрерывного образования: инструмент управления и социологические аспекты / А.Е. Карпухина [и др.]; под общ. ред. А.Е. Карпухиной. - М.: Макс Пресс, 2006. – С. 104.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 - 2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 1 марта 2016 года № 205.
3. Жумабекова А. А., Нурлыбекова А. Б. Тенденции современного мирового образовательного пространства и информационных технологий в вузе // Молодой ученый. — 2014. — №8. — С. 779-783.

Абдрахманова Ж.Ә., Ермағамбетова Л.Н.
ТІЛДІ ҚАТЫСЫМДЫҚ ТҮРҒЫДАН ОҚЫТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Қазір еліміз үшін экономикада және ғылым саласындағы қолы жеткен өз келбетін жоғалтып алмау, адамгершілік қасиеттерден айырылып қалмау үшін, ұлт ретінде жойылып кетуге апарып соқтыруы мүмкін рухани мәңгүрттіктен сақтану және оны болдырмаудың шараларын бүгіннен бастау әрбір адамның рухани байлығы мен мәдениеттілігін, біліктілігі мен білімін жетілдіріп арттыру үшін – ізгілендіру технологиясының маңызы зор.

Шәкірттерінің бойына терең біліммен қатар жоғары адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруда, эстетикалық талғамдарын арттыруда оқытушының атқарар рөлі зор. Әр ұстаз студенттердің қызығуын көтеру мақсатында сабақта жаңа технологияның үлгілерін, түрлі көрнекіліктерді дайындап, ойын элементтерін пайдалану арқылы сабақ мазмұнын күрделендіріп отырады. Сонымен қатар, ұстаз өз жұмысын іске асыруда мәселелік тақырып тандап, оны әр сабақта шешуге тырысады.

Жай сөйлем және оның түрлерін ізгілендіру технологиясы арқылы оқыту, ең әуелі, оқытушыға қойылатын талаптан басталады. Студенттің бойында адамгершілік, ізгі қасиеттерді дамытуы үшін, оқытушының да өз талаптары бар. Олар:

1. Студенттің кемшілігін көргіш болсаң, ықыласын жоясың;
2. Оқытушылық қызметтің мақсаты өз пәнін жақсы үйретуден гөрі тереңіректе: Оқытушылық – адамды жасаушы адам. Мұғалім үшін баға құнды емес, бала құнды.
3. Сабақ дегеніміз – мұғалім мен студенттің кісілік қарым-қатынасы.
4. Студент сабаққа келмесе себебіне үңіл, қызықпаса себебіне үңіл, тентек болса себебіне үңіл, себебін, әуелі өзіңнен ізде.
5. Көптің көзінше кемшілігін бетіне баспа.
6. Сабақтың мақсаты – студенттің басқаға ұқсамайтын жеке қасиетін аша білу.
7. Студенттің ықыласын оята біл. Кісі екендігіне сендіре біл, төмендетпе, жасытпа.
8. Қазақ елінің әр баласы – халқының тұлғасы!
9. Ұстаздың керемет құралы – өз кісілігі.

Міне, осы қасиеттер бойында бар оқытушы студентті өз дәрежесінде оқытып, тәрбиелей алады.

Жай сөйлем және оның түрлерін ізгілендіру технологиясы арқылы оқытуда тілді қатысымдық тұрғыдан үйретудің бағыттары көрсетіліп, оқытудың жолдары анықталды [1].

Оқытудың бағытын анықтауда олардың ауызша жауаптарымен қатар жұмыстың жазбаша түріне, яғни ұйымдастырылған жаттығу жұмыстары мен тапсырмалардың орындауларына үлкен мән беру керек.

Тыйым сөздердің бірқатары сенім-нанымға орай шықса да, бәрінің де тәртіптік, тәрбиелік мәні бар [2]. Қазақ халқының әдет-салтында сақталған, кейін ұмытыла бастаған, ұрпақ тәрбиесіне талап, рұқсат ету, тыйым салу ережелерінің бірқатарын балалардың күнделікті тірлікте кәдеге асыруын борыштайды. Бұл тәрізді тыйым сөздерді бір бала білсе, бір бала білмейді. Білген күнде де оның мән-мағынасына көңіл қоймайды. Оқу-тәрбиеде тыйым сөздерді ұтымды пайдалана білген жақсы. Тыйым сөздердің берер пайдасы, бала қазақы дәстүрдің қасиетін ұғынады, жаман әдеттен жиренеді, ұлттық салт-дәстүрді құрметтей біледі, баланың өзіне сенімі қалыптасады, үлкен-кішіні сыйлай біледі, т.б

Тыйым сөздердің мағынасын түсіндіріңдер

1. Ұлынды басқа үйден тойдырма, қызынды басқа үйге қондырма.
2. Жыңғылмен мал айдама, кеңдірмен мал байлама.
3. Көрпенің тұйығын алдына қаратып жайма.
4. Жатқан малдың үстінен аттама.
5. Киімнің жағасын баспа.
6. Есіктен таласып кірме.
7. Шашыңды жайып жүрме.

Жоғарыда берілген жаттығу жұмыстарын орындау кейбір оқушыларға қиындық келтіргенмен, олардың тақырыпты игеруге деген қызығушылығы өте жоғары болды. Қазақ тіліндегі жай сөйлем және оның түрлерін игеру – түсінікті сөйлеу мен сауатты жазудың жоғарғы сатысы. Себебі оқулықта берілген тапсырмаларды күнделікті

сабақта тез игеретіндіктен, түрлендіріп берілген жұмыстар олардың ой-қиялын дамытып, шығармашылық белсенділігін арттырады. Сонымен бірге көптеген ғалым-зерттеушілердің еңбектеріндегі жаттығу, тапсырмалар да негізге алынып отырды [3].

Қазақ тілін оқытудың жетілдірілген қағидалары да жетекшілікке алынды.

- оқу үрдісі студентті материалды игеруге ынталандыра түсетіндей болып ұйымдастырылса;
- студентке берілетін бүгінгі тапсырма кешегіге қарағанда қиындау болып, оны қосымша ізденуге жетелесе;
- әрбір орындалатын тапсырмадан дамгершілік ізгі қасиеттерді дәріптейтін жаттығулар берілсе;
- ізгілікті, тархи мәтіндер берілсе ғана оқыту ісі өз дәрежесінде өтеді деп сеніммен айтуға болады.

1-жаттығу. Мәтін: «Дін ізгілікке шақырады». Мәтінді оқып шығып, мазмұнын әңгімелендер. Құрмалас сөйлемдерді жай сөйлемге айналдыр, мәтіннің мазмұнында өзгеріс болатын, болмайтынын анықтаңдар.

Дін ізгілікке шақырады. Мұхаммед Пайғамбар египеттік христиандармен достықта болуды бірнеше рет аманат еткен. Ол египеттіктер сендердің нағашыларың дегенді көп айтқан. Бұл жерде Пайғамбар арабтардың атасы Ысымайыл пайғамбардың анасы Ажар (Агарь) египеттік екенін меңзесе керек.

Мекеннің билеушілері Әбу Суфиан, Әл-Валид мұсылмандықты қабылдаған алғашқы топтарды жайратып салмақ болғанда Мұхаммед Пайғамбар өз үмбеттерін Эфиопияға өткізіп жіберген болатын. Онда оларды сол елдің билеушісі Негус жылы жүзбен қабылдап, өмір сүруге мүмкіндік жасап берді. Меккеден мұсылмандарды қайтарып беруін сұрап келгендерге, Негус: «Христиан мен мұсылманның арасында тек бір ғана бөлік бар, ол – жер бөлігі», – деп жауап беріп, құр қол қайтарған. Сөйтіп, ол (Негус) мұсылмандықтың бастауын қорғап қалған. Бұл 614-615 жылдардағы «алғашқы абессиндік һижра» деп аталады.

Мұхаммед Пайғамбардың христиандармен бейбітшілікте және өзара қарым-қатынаста өмір сүрсек деген арманы, һижраның 9-шы жылы Наһранда христиандармен жасасқан шартта нақты көрсетілген. Шартта: «Маған Наһранның қасына 40 салт атты ерткен Абдрахым монах Иса епископ, ас-Сейид (ал-Гассони) Абдиша ибн Хажра келді. Мен оларға өз ілімім туралы айтып бердім. Оларды осынау ілімді нығайта түсуге көмектесуге, қолқабыс етуге шақырдым. Олар келісіп, салтанатты жағдайда уәде берді, ақыл-кеңес айтты. Менімен шарттар мен келісімдер жасауға шақырды».

2-жаттығу. «Футболистер ойнайтын, Доп жасадым қарбыздан» деген өлең жолынан не түсіндіңдер? Мына өтірік өлеңдерді жалғастыр немесе өздерің жай сөйлем, оның түрлерін пайдаланып өтірік өлең жазып көріңдер. Қалай болады екен.

Тасты кескен пышағым,

Қағазға да өтпейді.

Сіріңкені құшағым,

Құшақтауға жетпейді.

А.Ерушов

Бір топ қоян

Алып келді арыстанды

Матап.

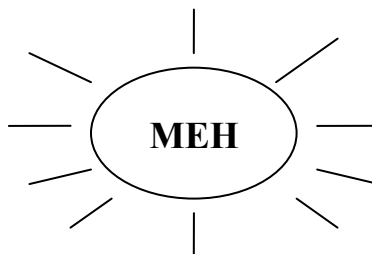
Шіркей деген мықты,

Шықты да нарды, жықты.

Ж.Смақов.

3-жаттығу. «Мен қандай адаммын?» ойбөліс сабағы

Оқушылар топқа бөлініп, ойланып, осы сұраққа жауап іздейді. Топтардың жауаптарын талдап, салыстыра отырып, ортақ пікірге келеді. Ол мынадай сызба түрінде көрсетіледі:

ә) «Мен қандай адам болуға тиіспін?» деген сұрақ төңірегінде ойланайық. Тақтаға талдың суреті ілінеді. Тал саялы Терекке айналу үшін, ал бала көкірегі ояу, жан-жақты дамыған Адам болу үшін қандай жағдайлар әсер етуі мүмкін. Студент пікірлері мына кестелерге толтырылады.

Тал → Терек		Бала → Адам	
қолайлы	қолайсыз	жақсы	жаман

Кестедегі жауаптарын талдау арқылы мынадай қорытынды шығардық.

- Теректің жақсы болып өсуіне (кедергіні жеңуіне) сырттан көмек керек. Осыған орай Самал деген студент өз ойын былай білдіреді: «Талды басынан күтпесе, ол қисық болып өседі, біздерді дұрыс тәрбиелемесе, біз де жаман адам болып өсуіміз мүмкін ғой?»

- Адамға тек сыртқы әсер емес, оның ішкі жан дүниесінің алар орны мол. Адам өзінің қандай болатынын саналы түрде талдайды. Осы пікірге байланысты Әлішер деген студент өз ойын былай өрбітті: «Жақсы адам болу адамның өзіне байланысты деп ойлаймын. Себебі ол өзінің бойына тек жақсы қасиеттерді қабылдап, жаманнан бойын алыс салуы керек. Айнадағылардың тек жақсы жағын көруге тырысу керек».

б) Енді өзің және көршің туралы не айта аласың?

	Ұнайды	Ұнамайды
Мен		
Көршім		

Кестені толтыра отырып, студент өзіне де, көршісіне де сын көзбен қарады. Жауаптарын салыстырып, «пікірлерің бір жерден шықты ма, қарама-қайшылықтар бар ма? Неге олай болды?» деген сұрақтарға жауап берді. Нәтижесінде ортақ пікірлерін көріп қуанды. Өзі туралы жолдастарының жағымды пікірі көңіл-күйлеріне жақсы әсер етті.

Жай сөйлем және оның түрлерін меңгертуге берілген жаттығу жұмыстарының бәрі сөйлесім әрекетін жүзеге асыра отырып, студентке және оның айналасындағыларға сын көзбен қарауға үйретеді, адам бойындағы жағымды, жағымсыз қасиеттер туралы өз пікірлері қалыптасады, өзін, жолдастарын, айналасындағыларын құрметтеуге, сыйлауға, тыңдауға үйренеді, өз ойын еркін айтуды үйренеді, өзі туралы басқалардың ойын біледі, кемшілік жақтарын жою жолдарын іздейді, адамгершілік-ізгілік қасиеттері қалыптасады, баланың түсінігі молайды.

Сонымен тапсырма, жаттығулардың мазмұны біртіндеп күрделене отырып, нәтижесінде студенттер жай сөйлем, оның түрлерін біршама жоғары дәрежеде игерді деп айтуға болады.

1-жаттығу. Инверсияны жай сөйлемге айналдырып жазыңдар. Өлеңді жаттап алыңдар.

Халқымызға билік айтар даналар,
Даналардың өзі анадан жаралар.
Жүрегіңнің бір бөлшегі – бала үшін.
Сізден жақын адам бар ма аналар?
Балаға ең жақыны сіз ғой ана,
Сіздің ыстық құшағыңыз бізге пана.
Сіздерге теңестіретін нәрсе жоқ,
Тенесе алар бірақ нәрсе – Отан ғана.
А.Базиев.

2-жаттығу. Төле бидің шешендік сөздері бойынша «Саяхат сабақ». Төле бидің жер, бала, адамгершілік тақырыбына айтылған шешендік сөздерін жазып келіңдер. Өз пікірлеріңді білдіріңдер.

Төле би: – «Өгізді өрге салма, қанатың талар. Наданға көзінді салма, сағың сынар. Досыңа өтірік айтпа, сенімің кетер, дұшпанға сырынды айтпа, түбіңе жетер. Жақыным деп жаманның малы үшін жақсының жағасынан алма, өрісің тарылар. Қару жисаң мылтық жи, жаяу жүрсең – таяқ, қарның ашса – тамақ. Ит жүгіртіп, құс салсаң, әуейі боларсың. Әйел алсаң көріктіге қызықпа, тектіні ал. Мақтаншақ жігіт жисаң – ұятқа қалдырар. Ұрыншақ ат жаз жарға жығар, қыс қырға жығар. Тұмау түбі құрт болар, тұман түбі құт болар. Елге бай құт емес, би құт. Қарап отырғанша бір нәрсе жарап отыр, кәсіп болмай нәсіп болмас. Менен ақыл сұрасаң, айтарым осы» деген екен.

Қатысым әдісі арқылы жүргізілетін жаттығулар мен тапсырмалар жүйесінің мақсатын, тиімділігін, маңызын айқындау студенттерге тілді сауатты үйренуге деген қызығушылығын арттырады, танымдық ой-өрісін кеңейтеді, нақты деректерге сүйенуге дағдыландырады.

Сұрақ-жауап, жаттығу, көрнекілік, түсіндіру және әдістеме ғылымындағы басқа әдістердің жүзеге асуына қатысым әдісі негіз болады [4]. Қатысым әдісі арқылы мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас жоғары белсенділікте дамиды; оқушылар жай сөйлем, оның түрлеріне қатысты алған білімдерін қоршаған ортада еркін қолданады; тілдік қарым- қатынасқа түседі. Жай сөйлем, оның түрлерін білім беруді ізгілендіру арқылы оқытуда Ф.Ш.Оразбаева ұсынған қатысым әдісінің тіке байланыс, адамның жеке қабілетін жұмыстардың түрлерін айқындау, сатылап даму, динамикалық өзгеру, өзектілік [5] басты ұстанымдары негізге алынды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Хасанова С. Кестелі грамматика. –Алматы: Ана тілі, 1996, - 208 б.
2. Өмірбаева К.О. Қазақ тілін көпдеңгейлік оқыту. -Алматы; Сөздік-Словарь, 2002, - 120 б.
3. Әбиев Ж.Ә. Педагогика. Оқу құралы. -Алматы: Дарын, 2004, - 448 б.
4. Құрманова Н.Ж. Жай сөйлемді оқыту барысында дарынды балалардың шығармашылық қабілетін дамыту әдістемесі. -Алматы: Оқу құралы. АлМУ, 2001, -57 -б 1 Қазақстан Республикасының 2010 жылға дейінгі стратегиялық даму жоспары. -Астана, 2002, - 97 б.
5. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. -Алматы: РБК, 2000, - 207 б.

Абдулкаримова Г.А., Гусманова Ф.Р.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛІЛІГІН БАСҚАРУ РЕТІНДЕ ПРОБЛЕМАЛЫҚ ОҚЫТУ

Қазақстандағы заманауи әлеуметтік экономикалық түрлендіру оқыту мен тәрбиелеудің әдіснамасы мен технологиясын, жоғары кәсіби білім беру жүйесін түбегейлі жаңарту қажеттілігін ескертеді. Қазіргі таңда ЖОО-да білім беру үрдісі зерттеу қызметінсіз және инновациялық зерттемесіз мүмкін емес.

«Инновация» (лат. in – ішінде, novus – жаңа) ұғымы көбінесе жаңарту, жаңалық ретінде аударылады. XX ғасырдың басында білімнің жаңа саласы – жаңалық туралы ғылым – инноватика пайда болды. Педагогикалық инноватика педагогикалық жаңарту үрдісін, оның принциптерін, заңдылықтары мен құралдарын оқитын педагогикалық ғылымның бір саласы ретінде қарастырылды. Бұл жерде «жаңа»; «жаңалық»; «инновация»; «инновациялық үрдіс»; «инновациялық орта»; «инновациялық әлеует» ұғымдары педагогикалық инноватиканың негізгі категориялары болып табылады.

Ғылыми әдебиетте «жаңалық» және «инновация» ұғымдарын ажыратады. Инновация – бұл технологиялық бәсекеге қабілеттілік пен көшбасшылықты қамтамасыздандыру үшін білімнен пайданы шығару үрдісі және бұл жерде С.В. Костюкевич атап көрсеткендей, осы тәсілде білім маңызды элемент болып табылады және білім – инновацияны туындайды [1,б.72]. В.И. Слободчиков концепциясына сәйкес инновациялық білім «өз бетімен дамуға қабілетті және өзінің барлық қатысушыларының толыққанды дамуына жағдай жасайтын білім; осыдан басты тезис алынады: инновациялық білім – бұл дамытатын және дамылатын білім» деп түсіну керек [2,б.18].

Инновациялық идеяларды таңдаған кезде көбінесе жаңадан енгізу параметрлерін бағалауда проблема пайда болады. Инновацияларды бағалаудың негізгі параметрлеріне:

- жаңалықтардың қажеттілік, әлеуметтік сұраныс, жұмыстағы қандай да бір маңызды кемшіліктерін жою сәйкестік дәрежесі бойынша өзектілігі;
- шығармашылық жаңалық (инновациялық әлеует, идеялар);
- идеялардың әдістемелік өңделінгенділігі;
- идеяның қызықтырушылығы;
- нәтижелілігі;
- меңгеруге қажетті уақыт;
- ұйымдастыру шарттары;
- нормативті-құқықтық қамтамасыздандыру;
- оқытушылардың әртүрлі топтарының қызығушылық баланстары мен олардың жеке қызығушылықтарына сәйкестік;
- жаңа идеяларды меңгеруге жұмсалатын қаржылық шығындар мен олардың материалдық-техникалық қамтамасыздандырылуы;
- жаңалықты енгізуге мүмкін қарсылық келтіру;
- жаңа идеялардың педагогтар меңгеретін жеке қызығушылықтарына сәйкестігі;
- педагогикалық ғылым мен практиканың соңғы жетістіктер деңгейінің сәйкестігі [3, Б.234-235] жатады.

Білімдегі инновацияны үзіліссіз үрдіс ретінде, күнделікті білім беру қызметінің компоненті ретінде қарастыру керек.

Проблемалық оқыту қазақстандық жоғары білім беруді модернизациялау саласындағы заманауи бағыттардың бірі болып табылады және ол бүгінде шығармашылық ойлау мен таным белсенділігін дамыту мақсатында оқу үрдісінің жетекші бағыттарының бірі ретінде қарастырылады.

Проблемалық оқытудың маңыздылығы – оқытушы жүйелі түрде проблемалық ситуацияларды құрастыра отырып және оқу проблемаларын шешу бойынша білім алушылардың қызметін ұйымдастыра отырып ғылымның дайын қорытындысын меңгеру арқылы олардың өз бетінше іздеу қызметтерін оңтайлы байланыстыруын қамтамасыз етеді [3, б.206].

Проблемалық оқытудың концепциясы XX ғасырда, 70-жылдардың басында дайындалғаны белгілі, бірақ жоғары білім беру жүйесінде жаппай тараған жоқ және білім беру үрдісінде проблемалық бағдарлау үлкен дамушы әлеуетті қамтығандықтан едәуір жіберілген қателік болғаны күмәнсіз. Информатиканы проблемалық оқыту орта білім беруге қатысты құрылып, дамыды. Жоғары мектепте проблемалық оқыту әдістемесі кәсіби оқытудың басқа да мақсаттары және есептерімен, мектеп оқушылары мен студенттердің жас ерекшелік және мотивациялық сипаттамасының айырмашылығына байланысты өзінің өзгешелігі бар екені айқын. Сонымен қатар, оқу үрдісінде

сынып-сабақтық сабақтың орнына жоо-да сабақтардың дәріс-семинар жүйесі сияқты ерекшелігін де айтпай кетуге болмайды. Мәселенің орталық рөлі информатиканы оқытудың маңызды бөлігі болып табылады. Информатика бойынша білім, үйрену және дағды жүйелерін меңгеру, ақпараттық мәдениет пен ғылыми ойлауды қалыптастыру, қызметтің өзіндік дамуын белсендіру мәселенің дәстүрлі функциясы болып табылады. Қазіргі кезде оқу ақпаратының көлемі мен күрделілігінің артуы аудиториялық сағат санының кемуімен байланысты. Бұл жағдайларда мәселелердің дәстүрлі функцияларына ақпаратты тасушы функция қосылады, яғни теориялық жағдай хабарланады және мәселелер арқылы меңгеріледі. Бұл информатиканы оқыту курстың әртүрлі бөлімдері мен аналитикалық және есептеу әдістерінің жүйелік бірлесуінің өзара тығыз байланысын қамтитындай студенттерге мәселелерді шешудің әмбебап, жалпы әдістерін ұсынған жөн болатынын көрсетеді.

Проблемалық оқыту – оқытудың белсенді түрі. Проблемалық оқыту студенттердің өзіндік жұмыс істеудің танымдығын қалыптастыруға, олардың логикалық, ұтымдық, сындық және шығармашылық ойлауы мен тану қабілеттілігіне бағыттайды. Бүгінгі таңда оқу-іздеу, зерттеу қызметі ретінде оқыту моделін дайындау шетелдік педагогикалық іздеулерде оқу үрдісінің инновациялық тәсілдерінің бағыттарының бірі ретінде қарастырылады [1, б.11]. Демек, бұл проблемалық оқытуды оқытудың жаңа түрінің категориясына жатқызуға негіз береді. Проблемалық оқытудың негізгі мақсаты – студенттердің шығармашылық қызметінің тәсілдерін меңгеру мен білімді шығармашылық үйрену тәжірибесін қалыптастыру және дамыту. Оқытудың проблемалық түрінде оқу материалының мазмұнын арнайы құрылған проблемалық ситуацияларды шешу үрдісінде меңгереді және бұл жерде оқытудың проблемалық-іздеу әдісі жетекші болып табылады. Біздің ойымызша, П.И. Пидкасист ұсынған оқытудың проблемалық тәсілінде оқытушы мен оқушының әрекеттерінің сипаттамасы қызық болып табылады [4, б.148] (1-кесте).

1-кесте. Проблемалық оқыту ерекшеліктері

Оқытушының әрекеті	Білім алушының әрекеті
Проблемалық жағдайды құрады	Зерттелетін құбылыстағы қайшылықты мойындайды
Проблемаларды зерттеуді және оларды қалыптастыруды ұйымдастырады	Проблеманы қалыптастырады
Табылған қайшылықтарды түсіндіретін гипотезаны іздеуді ұйымдастырады	Құбылысты түсіндіретін гипотезаларды ұсыну
Гипотезаны тексеруді ұйымдастыру	Экспериментте, есептерді шешуде, талдауда және т.б. гипотезаны тексереді
Нәтижелерді жалпылауды және алған білімін қолдауды ұйымдастырады	Нәтижелерді талдайды, қорытынды шығарады, алған білімін қолданады.

IT мамандарын дайындау ерекшелігіне байланысты соңғы кезеңінде мүмкін болатын кеңейтілімдерді талдаумен және бастапқы проблемаларды жалпылаумен және оның мүмкіндігін қолданылған алгоритммен, оқу-зерттеу және кәсіби мәселелерді шешуде жаңа білімдерді практикалық қолданумен, сондай-ақ алынған нәтижелер пайдаланылуы мүмкін білім мен нақты мәселелер облыстарымен толықтырған дұрыс.

Өкінішке орай, дәстүрлі оқытуды біз негізінен проблемалық оқыту әдістемесіне сәйкес нәтижелерді зерттеудің маңызды кезеңімен алынған білімді жүйелендіру басталатын жерде аяқтаймыз.

Әдісті таңдауды негіздеу ерекше орын алады. Қандай да бір әдісті таңдауды негіздеу оқытудың бірінші кезеңінде барлық уақытта студенттерге толығымен мүмкін бола бермейді. Сонда да, бұл мүмкін болатын барлық жерде студенттер енді кездесетін проблемаларды суреттеу орынды болып табылады. Проблемалық оқытудың маңыздылығы білім беру үрдістерінде субъектілер рөлінің түбегейлі өзгеруінде: осы жағдайдағы оқытушының негізгі функциясы оқу проблемалық ситуацияны құру, ал оқытатын студенттің функциясы қойылған проблеманы шешу мақсатында жетіңкіремейтін оқу ақпаратын өз бетімен іздеу. Шынында да, жоо-да сабақ беру – инновацияны айналып өту мүмкін болмайтындай оқытушыдан үнемі өз бетінше жетілдіруді талап ететін шығармашылық іс. Сондықтан да, педагогикалық инноватика проблемалары бойынша әдіснамалық семинарларды, оқытушылардың тәжірибе алмасуын, біліктілікті арттыру курстарын үнемі өткізу қажет.

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің механика-математика факультетінде бұл үнемі және жеткілікті түрде жоғары ғылыми-әдістемелік деңгейде, тек қана өзінің оқытушыларына ғана емес, сонымен қатар, жаңа білім беру үрдісін үйренемін деген, Қазақстанның түпір-түкпіріндегі әртүрлі оқу орындарының оқытушыларына жүргізіледі. Сонымен қатар, факультет оқытушылары жоо-да оқыту әдістемесінің өзекті проблемалары бойынша шебер-класс өткізуге және тәжірибемен алмасу мақсатында басқа қалаларға шығып отырады.

Осылайша, педагогикалық жаңалықтарды білім беру практикасына енгізу өте қажетті болып табылады. Практикада проблемалық тәсілді пайдаланған кезде біз белсенділіктің артқанын және студенттердің табиғи-математикалық, экономикалық ғылымдарға қызығушылығының артқанын, олардың стандартты емес шешімдерді, шығармашылыққа жаңа тәсілдерді іздеуге ұмтылатынын байқадық [5,6,7,8]. Осыған байланысты проблемалық оқытудың негізгі категорияларына не жатады деген сұрақ туындайды.

Проблемалық оқытудың негізгі категорияларына проблемалық ситуация, оқу проблемасы, проблемалық есеп, таным есебі, проблемалық ситуацияны шешу тәсілі жатады.

Проблемалық оқытудың негізгі категорияларының кейбіреуін және оларды практикада пайдалануды толығырақ қарастырайық.

Проблемалық ситуация проблемалық оқыту құрылымында орталық звено болып табылады. Бұл жерде, біріншіден, проблемалық ситуацияны туғызатын тапсырманы, екіншіден ойлау үрдісінің жағдайы ретіндегі проблемалық ситуацияның өзін ажырата білу керек. Сонымен, проблемалық ситуация жаңа, бұрын белгісіз болған білімді немесе әрекеттің жаңа тәсілдерін меңгеруді талап ететін тапсырмаларды орындаумен байланысты ойлау қызметінің ерекше түрін береді. Демек, проблемалық ситуация танымдық сияқты, тұлғаның мотивациялық-эмоционалдық саласын да қозғайды және мотив пен адам қажеттілігін қажетті компоненттерінің бірі ретінде қосады. Сондықтан да проблемалық оқыту барысында оны гуманизациялау үшін және тұлғалық-бағдарланған бағытта оңтайлы жағдай жасалады: студенттердің білімді меңгеру үрдісі тек қана интеллектуалды үрдіс болуын тоқтатып, тұлғалық та болады. Проблемалық ситуацияға енгізу механизмі білім алушының таным қажеттілігінің пайда болуында, оның негізінде таным белсенділігі оны қанағаттандыру құралы ретінде және танымдық қызығушылығы осы белсенділіктің дәлелі ретінде пайда болады [3, 6.208].

Практикада ақпараттық коммуникациялар технологиясы, программалау, мәліметтер қоры, информатиканы оқыту әдістемелері сияқты пәндер үшін проблемалық ситуацияларды айналып өту мүмкін емес. Проблемалық ситуациялардың технологияларын пайдалану негізінде студенттер проблемаларды жақсы қалыптастырады, гипотезаларды ұсынады, көпшілігі үшін нәтижелерді талдау мен қорытынды шығару қиынға соқпайды [7-8].

Оқу проблемасы оқу проблемасына ұсынатын формалар. Бүгінгі таңда жеке ғалым-педагогтардың, психологтардың зерттеулеріндегі «оқу проблемасы» мен «оқу-проблемалық мәселе» ұғымдары синоним ретінде пайдаланылады. Сондықтан да оқу проблемасы деп меңгеру үрдісіндегі ақылды іздеу бағытын анықтайтын, белгісіздің маңыздылығын зерттеуге (түсіндіруге) қызығушылық туғыздыратын және әрекеттің жаңа түсінігі мен жаңа тәсілін меңгеруге әкелетін логикалық-психологиялық қайшылықтың пайда болу формасын түсіну керек. Оқу проблемасының пайда болу формасы проблемалық (іздеу) таным есебі, проблемалық сұрақ, проблемалық тапсырма (теориялық немесе практикалық) болуы мүмкін [3, 6.211].

Оқу проблемасының жоғарыда келтірілген барлық формаларын жоо-дағы барлық дерлік оқу пәндерін оқыту кезінде, сонымен қатар студенттердің өзіндік жұмысы үшін пайдалануға болады [6]. Осыған байланысты студенттердің жоо-аралық және жоо арасындағы ғылыми-практикалық конференцияларға, олимпиадаларға қатысулары, сондай-ақ эссе, рефераттар мен жобалық тапсырмаларды орындаулары туралы айтса да жеткілікті. Мамандықтың пәндер блогын оқыту барысында анықталған оқу-таным проблемаларын жіктеу мен оларды шешу тәсілдерін келтірейік (2-кесте).

2-кесте. Оқу-таным проблемаларын жіктеу және оларды шешу тәсілдері

Проблемалар типтері	Проблемалар шешу тәсілдері
Арнайы пәндердегі негізгі есептерде кездесетін проблемалар	Негізгі мәселелердің шешімдерінің алгоритмдерін дайындау (шешудің нормативті тәсілі)
Стандартты емес шарттарды қамтитын проблемалар мен жағдайлар	Нормативті жағдайлардан ерекшеленетін жағдайлардағы қызмет тәжірибесін пайдалану
Ақпараттық қызмет барысында пайда болатын кешенді проблемалар	Шешудің негізгі тәсілдерін құрамдастырып байланыстыру
Ғылыми-зерттеу қызметімен байланысты проблемалар	Теорияның іргелі жалпыламасы, принциптері, заңдылықтарын жұмылдыру (жаңа білімді өндіру)

Информатика пәні бойынша осы мақалада айтылған проблемалық оқытудың идеялары мен әдістерін талқыға салу қандай да бір шарттарды орындау барысында проблемалық оқыту әдістемесінің синтезі мен кәсіби білім берудің дәстүрлі дидактикалық жүйесі мүмкін болады деп есептеуге негіз береді. Біздің ойымызша осы жағдайдың ішіндегі маңыздылары:

- 1) оқытудың жалпы және дербес әдістемесінің теориялық негіздерін модернизациялау;
- 2) дәрістер, практикалық сабақтар мен студенттердің өзіндік жұмыстары арасындағы оқу уақытын қайта бөлу;
- 3) ақпараттық кеңістік облысында білім беру ортасын кеңейту.

Бұл жағдайлар Я.А.Коменскийдің «... оқыту өнері уақытты, пәнді және әдістерді жасанды бөлуден басқа ештеңені талап етпейді» туралы түсінігімен толығымен келісіледі [9].

Жоғары мектептің педагогикалық практикасында проблемалық оқытудың жүзеге асырылуының перспективасы туралы кейбір түсініктеме беріп кетейік.

Оқытудың жалпы және дербес әдістемелерін дайындаған кезде дәстүрлі дидактикалық жүйеге проблемалық оқытудың принциптері мен әдістерін енгізу үшін осы жүйедегі бірқалыптылық кедергі болмайды, яғни бір дидактикалық принцип басқаларына зиян келтіретіндей доминацияланбауы және бір бірімен шиеленісетіндей орын

алмауы керек. Мысалы, проблемалық принцип баяндау жүйелілігімен, мықтылық және тізбектілік принциптерімен бірге тарихи принциптері және т.б. үйлесуі керек. Әдістемелік әдебиетте сипалған проблемалық ситуациялар проблемалық оқыту әдістерін қолдану қандай да бір дидактикалық принциптерді (мысалы, пәнаралық немесе пәндер арасындағы байланысты нығайту) тиімді жүзеге асыру қабілеттілігін көрсетеді. Көптеген пәндерді ақпараттық технологияларды пайдаланып проблемалық оқыту білім алушылардың өзіндік таным қызметін, оқытуды дифференциациялау мен жекешелендіру принциптерін жүзеге асыруын белсендірудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Күрделі есептеулер мен түрлендірулерді, графикалық салуларды және т.б. орындау үшін компьютерді пайдалану студенттерге міндетті тапсырмаларды, типтік есептеулерді, зертханалық жұмыстарды орындауда уақытты едәуір үнемдеуге мүмкіндік береді. Әсіресе, оқу кешендері мен электрондық ресурстар жиынтығын енгізу нәтижесінде көп оқу уақыты босайды. ЖОО-жағдайында жеке педагог-энтузиасттердің жігеріне сүйенуге болмайды, сәйкес оқу құралдары мен әдістемелік материалдар қажет болады.

Қорытындыда, проблемалық тәсіл – бұл оқытудың заманауи инновациялық модельдер түрлерінің бірі, бұл жерде оқу үрдісіне қатысты инновациялық тәсіл білім беру үрдісінің барлық позитивтік аспектілерді пайдаланып, дәстүрлі оқытумен тығыз байланысты. Жоғары білім беруде проблемалық оқытудың әдістемесін жоққа шығару мамандарды іргелі дамыту сапасының шұғыл төмендеуге әкелетін себептерінің бірі болып табылады. Психологтардың «егер білім алушының себептер жүйесінде таным себептері ... толығымен болмаса, онда оның қызметін оқу қызметі деп атауға болмайды» [10] деп айтылғаны туралы түбегейлі дамыта отырып, проблемалық болып табылатын оқытуды жалпы оқыту деп айтуға болмайтынына көз жеткізуге болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Костюкевич С.В. Инновации: подход современных западных авторов в контексте российского опыта // *Alma mater. Вестник высшей школы*, № 4. 2011. С. 69–78.
2. Слободчиков В.И. Проблемы становления и развития инновационного образования // *Инновации в образовании*. 2003. № 2. С. 46–54.
3. Загрекова Л.В., Николина В.В. Дидактика. М.: Высшая школа, 2007, 383 с.
4. Пидкасистый П.И. Процесс обучения как целостная система. М.: Педагогика, 1996. 194 с.
5. Абдулкаримова Г.А. Инновационные образовательные технологии в учебном процессе высшей педагогической школы // *Межд. научн.-практ. конф. «Радиационно-термические явления и инновационные технологии»*, посв. 70-летию А.И.Купчишина, 2015., С.189-192.
6. Абдулкаримова Г.А. Проблемное обучение предметной методике будущих учителей информатики // *Журнал Наука и Мир*, № 12 (28), декабрь 2015., С.45-46
7. Гусманова Ф.Р., Абдулкаримова Г.А. Табиғатпен ойындардың тиімді стратегияларын таңдау // *Вестник КазНПУ имени Абая. Серия «Физико-математические науки»* №2(54), 2016, С.36-40.
8. Баймуханова З.А., Гусманова Ф.Р., Абдулкаримова Г.А., Беркінбаева С.Б. Маркетинг есептерінде ойындар теориясының классикалық әдістерін қолдану // *Вестник КазНПУ имени Абая. Серия «Физико - математические науки»* №3(55), 2016, С.22-27.
9. Коменский Ян Амос. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1982.
10. Машбиц Е.И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. – М.: Педагогика, 1988.

Абдығалиева С.С, Калиаскарова З.К., Бектурганова А.Е.
ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ КАДАСТРА И ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВА В КОНТЕКСТЕ
СОВРЕМЕННЫХ ТРЕБОВАНИЙ РАБОТОДАТЕЛЕЙ

Факультет «Землеустройство» в Казахстане был открыт сельскохозяйственном институте (ныне Агротехнический университет им. С. Сейфуллина) в 1957 году в связи с поднятием целины. Готовили инженеров-землеустроителей. Были приглашены специалисты-ученые из России, которые открыли и долгие годы работали на кафедрах организованного ими же факультета. Из той плеяды деятелей науки до сих пор работают доктора и кандидаты наук. А в 80-м году ими же была выпущена первая группа со специализацией «Земельный кадастр».

Тогда кадастровые работы по учету земель и регистрации землепользований велись на бумажных носителях, в земельно-кадастровой книге. С тех пор до начала приватизации земель, то есть до земельной реформы ничего не менялось. Землепользования совхозов и колхозов были постоянными, со дня образования до их расформирования в связи с приватизацией их земель. Земельно-кадастровые работы были одним из видов землеустроительных работ, данные которых использовались для планирования, определения объема Госзаказа на сельскохозяйственные продукции тем же совхозам и колхозам, а также при разработке проектов землеустройства и других работ.

В связи с земельной реформой объемов работ по ведению кадастра стало в сотни раз больше. На территории одного расформированного с.-х. предприятия были образованы десятки мелких хозяйств. С присвоением земле статуса недвижимости все земельные участки, независимо от целевого назначения стали регистрироваться, также стали регистрировать и сделки с ними. Поэтому резко увеличилось количество объектов учета и регистрации. Обработка данных кадастра старыми методами стала невозможной. Первые годы двадцать первого века (2002 г.) стали началом автоматизации кадастровых работ.

Сейчас вузы выпускают не специалистов «Земельного кадастра», а «Кадастра». Это специалисты широкого профиля, которые охватывают все отрасли экономики страны: земельный, водный, лесной, кадастр недр, кадастр недвижимости, городской кадастр и т.д.

Значение и роль обновленного земельного кадастра в современных условиях заключается в том, что он создает юридически значимую информационную основу, необходимую для охраны права собственности и иных прав на землю, для обеспечения и развития земельного оборота, а также для основанного на законе и на юридически достоверных данных необходимого государственного «вмешательства» в отношении земельной собственности с целью обеспечения реализации ее «социальной функции».

Достоверная земельно-кадастровая информация является неременным условием научно обоснованного государственного планирования использования и охраны земельных ресурсов, осуществления государственного контроля за обеспечением рационального использования и охраной земель [1].

Кадастр ведется сейчас на основе автоматизированной информационной системы. Автоматизированная информационная система государственного земельного кадастра Республики Казахстан (АИС ГЗК РК) в настоящее время – это самостоятельное предприятие, которое обеспечивает информацией о состоянии и использовании земельных ресурсов РК не только землеустройство, но и налоговые, судебные органы, всех землепользователей и землевладельцев различных отраслей экономики страны. АИС ГЗК РК ведет учет земель всех категорий, различного целевого назначения и служит основой для регистрации прав на недвижимость и сделки с ними.

В данном случае названы не все пользователи информации АИС ГЗК РК, их перечень можно продолжить.

Учитывая все вышесказанное, Правительством РК Научно-производственный центр земельного кадастра (НПЦзем) и АИС ГЗК внедрены в состав корпорации «Правительство для народа». Они оказывают услуги народу по изготовлению документов, утверждающих право пользования и владения земельными участками и другой недвижимостью.

В 2016 году началась реорганизация структуры Комитета по управлению земельными ресурсами. Были созданы Департамент агрохимических, почвенных обследований и комплексно-изыскательской работы и Департамент земельного кадастра и технического обследования недвижимости – филиалы некоммерческого акционерного общества «Государственная корпорация «Правительство для граждан». Объединением двух дирекций – центра по недвижимости и дирекции земельного кадастра, в «Правительстве для граждан» организовалась одна дирекция, в рамках которой планируется до конца года создать «единый кадастр «Земля-недвижимость».

С 2017 года оформить землю и недвижимость в Казахстане можно будет в ускоренном порядке через государственную корпорацию «Правительство для граждан». Пока эта услуга доступна в пилотном режиме только для жителей левого берега Астаны [2].

Соответственно, учитывая современные требования работодателей, КазНУ им. аль-Фараби готовит специалистов кадастра широкого профиля, который ведет учет земель и регистрацию земельных участков и иной недвижимости и сделок с ними, оценку земель для определения стоимости и величины арендной платы и налогообложения. На основе землеустроительных и кадастровых работ производится оформление и выдача документов на право владения и пользования земельным участком.

Как было выше сказано методика ведения современного кадастра совершенно иная, все работы выполняются на основе компьютерной и ГИС технологии. Для сбора данных кадастра и данных для разработки проекта землеустройства используются космические снимки, GPS и современные электронные геодезические приборы.

В Казахстане создана космическая система дистанционного зондирования (КС ДЗЗ РК) [3]. Целью его создания является обеспечение независимости РК в получении оперативной мониторинговой информации по территории страны, в том числе о состоянии и использовании земельных ресурсов страны.

Учитывая эти изменения на производстве, наша кафедра в основной учебный план для специальностей Кадастр и Землеустройство включила следующие дисциплины: «Компьютерное графическое оформление проектов и карт», «Информационный менеджмент и обработка данных», «Оптимизационные модели кадастра», «Основы дистанционного зондирования», «Основы аэросъемки и цифрового картографирования», «Автоматизированные системы обработки земельно-кадастровых и природных данных», «Информационные ресурсы и системы», «Спутниковые навигационные системы», «ГИС анализ», «Автоматизированная информационная система государственного земельного кадастра».

Применение данных космических съемок на производстве связано с дешифрированием космических снимков, поэтому надо больше внимания уделять им на занятиях фотограмметрии.

Экологическое состояние земель, различного рода эрозии почв, отвод земель для нефтяной и других промышленных нужд, появление права собственности на земельные участки создают новые условия для землеустройства. Землеустройство занимается проблемами рационального использования и распределением земель между отраслями экономики страны и между землепользователями и землевладельцами, совершенствованием земельного отношений при рыночной экономике, соблюдением законности использования земель, сохранением и улучшением состояния земельных ресурсов страны.

Многие ученые признают, что главной задачей землеустройства в создавшейся экологической ситуации заключается в создании оптимальных агроландшафтов и восстановлении их функций как саморегулирующихся и

самовоспроизводящихся систем. Это приведет к созданию экологически стабильных агроландшафтов, прекращению процессов их разрушения [4].

Данные дистанционного зондирования Земли, получаемые с космических аппаратов, обладают техническими характеристиками, позволяющими решать комплекс задач по картированию границ полей, мониторингу посевной и уборочной кампаний, по анализу землепользования, по оценке фитосанитарного состояния и продуктивности с.-х. культур, состояния почв и по организации посевов и уборки урожая. Все данные, которые необходимы для принятия решений в землеустроительном проектировании.

Особенно необходима информация на уровне индивидуальных земельных участков, т.к. она используется для оценки их стоимости, режима налогообложения, порядка сделок с землей, порядка передачи земель в собственность и аренду землепользователям и землевладельцам, а также для разработки мероприятий по планированию и организации рационального использования и охраны земель, ведения земельного кадастра.

Чтобы соответствовать требованиям работодателей, в основной учебный план подготовки землеустроителей включены следующие дисциплины: «ГИС и цифровое картографирование в землеустройстве и кадастре», «Обработка космических снимков», «ГИС и цифровое картографирование в землеустройстве», «Инвестиционное проектирование в АПК», «Адаптивно-ландшафтные системы земледелия» и т.д.

В советское время специалистов по землеустройству и кадастру готовили в основном в сельскохозяйственных вузах, а в настоящее время их готовят и в технических, и в гуманитарных. Такая тенденция не только в Казахстане, но в России и в других странах (РУДН, Российский государственный геологоразведочный университет им. Серго Орджоникидзе, в университетах Санкт-Петербурга и др.). Это связано с применением новых технологий, изменилась методика выполнения работ: широко применяются технологии ГИС, компьютерные программы, используются данные космических съемок. Крупные университеты могут обеспечить учебный процесс всеми необходимыми данными и оборудованием.

По Болонской системе образования основной учебный план разрабатывается самостоятельно каждым вузом, где одинаковым для всех высших учебных заведений являются государственный обязательный модуль. Дальше идет подготовка по индивидуальной образовательной траектории. Поэтому программы подготовки специалистов вузов отличаются друг от друга. Тем не менее, при проведении профориентационной работы мы подчеркиваем в чем привлекательность нашей программы обучения. На аккредитации был задан вопрос: чем отличается наш учебный план от других вузов? В основном студенты при поступлении выбирают высшие учебные заведения по месту жительства или город, где хотят провести свои студенческие годы и вуз в нем. Конечно, привлекать абитуриентов наиболее интересной и престижной программой обучения – это более надежно.

В заключении можно отметить, что выбор работодателей по землеустройству и кадастру падает на выпускников, владеющих компьютерными программами, применяемыми в отрасли, ГИС-технологией и умеющих работать с современными геодезическими инструментами (GPS и электронными тахеометрами, теодолитами и нивелирами). Поэтому более высокая оснащенность компьютерами с соответствующим программным обеспечением, составление договоров с профильными организациями о пользовании в учебном процессе их лабораториями, с привлечением их специалистов для проведения лабораторных занятий, служит преимуществом в подготовке специалистов, востребованных на производстве. Это является нашей индивидуальной особенностью, которая привлекает абитуриентов.

Список литературы:

1. Нагомбаева Д. К. Журнал Вестник КАСУ №4 - 2011.
2. Тамара Вааль, Астана, Власть, 2016.
3. Проект «Создание космической системы дистанционного зондирования Земли Республики Казахстан». АСТАНА. Казинформ – 17 марта 2016 года АО «НК «Қазақстан Ғарыш Сапары».
4. Волков С.Н. Землеустройство. Т.2. Землеустроительное проектирование. Внутрихозяйственное землеустройство. — М.: Колос, 2001. — 648 с.

Абишева А.К.

МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНИЯ, НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ

Сфера образования сегодня принимает вызовы быстро развивающейся науки и техники и должна быть способной гибко и релевантно соответствовать новым потребностям общества. Более того, оно должно ориентироваться на опережающий эффект, быть источником новых идей и смелых инновационных решений. Необходимо, чтобы менеджмент знаний и научных исследований, инновационный менеджмент и организационное обучение в современных научно-исследовательских университетах взаимодействовали друг с другом, что создавало бы эффект для решения научных проблем и конкурентные преимущества для организаций. Инновации связаны с изобретениями и в то же время это процесс внедрения новых результатов в бытие, а менеджмент знаний и научных исследований создает интеллектуальный капитал как источник последующих инноваций. В то же время функция менеджмента знаний не только в создании знаний, но это и оценка знаний и показателей, передача, хранение и распределение знаний и обмен знаниями.

В инновационном образовании заинтересованы деловые круги для обеспечения себя кадрами специалистов с творческими способностями, умеющими работать в команде, обладающими социальными навыками и полномочиями коммуникации. Многие организации стремятся развивать инновационное сотрудничество с образованием, посредством резиденций, заказов и других видов связи. А также новые развивающие технологии обеспечивают беспрецедентный доступ к идеям, информации, людям и организациям во всем мире, к новым способам креативности, самовыражения, культурного обмена и понимания.

Организационное обучение, в свою очередь, происходит через общие идеи, знания и ментальные модели. Таким образом, организационное обучение более консервативно, традиционно и отличается медленным темпом. Во-вторых, обучение основывается на прошлом знании и опыте - то есть, на памяти. Организационная память зависит от институциональных механизмов (например политики, стратегий и явных моделей), используемых для сохранения знаний. Поэтому, для того, чтобы внедрять инновации, необходимо управлять знаниями для создания организационного обучения.

Менеджмент знания предполагает активное управление знаниями, их передачей и обменом, одной из стратегий которого является кодификация как явного, так и неявного знания, направленная на сбор и хранение кодифицированного знания в электронных базах данных, чтобы сделать его доступным. [1]. Обмен знаниями таким образом содействует формированию культуры, способствует обмену информацией, основанной на концепции, так, что знание постоянно открыто для отзывов и обновлений, и этим остается всегда актуальным. Отображение актуального знания должно быть доступно всему сообществу внутри организации в виде хранилищ знаний, экспертных каталогов (чтобы ищущий знаний мог достичь также и экспертов), экспертных систем, ярмарок знаний, через программные технологии, общие закладки, блоги, социальное программное обеспечение, брокеров знаний, межпроектные обмены знаний и т.д.

Технологии менеджмента знаний и научных исследований и организационное обучение в современных университетах открывают возможности обмена опытом и идеями, ноу-хау, базами данных и новой литературы и облегченного доступа к повышенному содержанию знаний в области инновационных исследований и организационного обучения через увеличение сетевого подключения, что в свою очередь ведет к развитию интеллектуального капитала, стимулирует и мотивирует людей сотрудничать, становиться участниками и создателями здоровой конкурентоспособной среды в организации.

Такие технологии менеджмента вместе с информационными технологиями способствуют совершенствованию образовательных программ, их ориентацию на решение проблем, на опережающий эффект, нежели на просто кумулирующий информацию. Электронное обучение позволяет организациям создавать специализированное обучение и программное обеспечение образования. Это облегчает планирование, выбор студентами направления обучения и их участие в создании индивидуальных программ. Согласно технологиям совершенствуется мониторинг, появляются онлайн-курсы, проводятся видеоконференции.

Сегодня имеется прямой доступ к многочисленным обучающим программам в онлайн-режиме, возможность прослушать курсы лекций по дисциплинам специальностей, записанных ведущими университетами мира, некоторые из которых, при условии выполнения студентом всех заданий программ, предоставляют сертификаты, измеряемые в кредитах, засчитываемые определенными образовательными учреждениями. Таким образом, возможности самообразования и альтернативного образования расширяются, что ведет к конкуренции образовательных программ. Поэтому актуальным является преобразование методов обучения с помощью информационных технологий.

Многие страны реорганизуют свои системы образования, чтобы справиться с быстрыми экономическими и социальными изменениями, так как образование является главным способом подготовки молодого поколения к миру работы и экономической независимости, созидательной деятельности в ответственных сообществах и жизни в толерантном, культурно разнообразном и быстро изменяющемся мире. Следовательно, возникает вопрос: каким должно быть образование?

Менеджмент научных исследований и инновационный менеджмент также стоит в центре современного научно-исследовательского университета. Эта работа основана на обширных научных исследованиях и управлении опытом и предназначен для обеспечения планирования и управления научными исследованиями для начинающего исследователя. Цель состоит в том, чтобы построить понимание природы научных исследований, а также способ, в котором могут быть разработаны научно-исследовательские проекты уровня магистратуры и Ph.D докторантуры, их планирование и управление для достижения успешного результата.

Здесь необходимо установление видения проекта, поиск научных проблем, актуальных в науке, разработка плана проекта и его разделение на управляемые компоненты, процесс принятия решений, выявление организационных структур, которые влияют на управление проектом и, наконец, рост активов, основанных на знаниях.

Управление проектами должно подразумевать, что компоненты проекта будут постоянно пересматриваться по мере возникновения новой информации. Определение желаемого результата научного исследования означает понимание того, что эти определения будут, вероятно, изменяться с течением времени. В этом может состоять неизбежная трудность научного исследования, но это может включать и возможности инновации.

Для успешного завершения любого научного исследования необходимо определение научного направления и методологии исследования, скоординированное использование процессов и систем, рациональная организация, планирование и контроль, а также и поощрение людей.

Планирование научного исследования включает в себя: уточнение ожидаемых результатов научного исследования, определение заинтересованных сторон в его результатах, виды деятельности, которые должны быть выполнены для завершения проекта, даты начала и завершения проекта, бюджеты всех необходимых ресурсов проекта (материальных и нематериальных), учет возможных рисков исследования и способы управления ими.

Организация научного исследования включает в себя теоретическую и экспериментально-практическую часть этапов исследования: изучение обширной литературы и всех завершившихся и незавершенных исследований по намеченной научной проблеме и определение пробелов в данном направлении, построение рабочих гипотез и методологии и методов исследования научной проблемы, выполнение экспериментально-практического этапа исследования, проверка гипотез и, в случае подтверждения какой-либо из них, корректировка и выведение теоретических заключений и рекомендаций, определение дальнейших научных проблем, теоретических и практических изысков, вытекающих из изученной темы [2].

Контроль за выполнением работ по научному исследованию предполагает отслеживание и сравнение работы и результатов исследования, в сравнении с планом, рассмотрение и внесение изменений в планы, когда предполагается изменение, отслеживание развивающихся рисков исследовательского проекта, мотивация персонала.

В нашем опыте преподавания курса «Организация и планирование научного исследования» для магистрантов специальностей социально-гуманитарного направления, в частности, учитывалась специфика научного исследования в социальных и гуманитарных науках, их методологии и методах, организации и планировании теоретических и экспериментально-практических этапов исследования и их особенностей, так как недопустимо осуществлять простой перенос методологии и методов естественных и технических наук, естественно-научных подходов с их генерализирующим эффектом и направленностью преимущественно на объяснение процессов на базе всеобщих законов природы и причинно-следственных закономерностей развития на феномены индивидуального сознания, социально-культурные и духовно-нравственные основания общества. К сожалению, до сих пор менеджмент в области гуманитарных научных исследований мало разработан и на него мало уделяется внимания, возможно поэтому принципы управления научного исследования, наиболее разработанные для естественных и технических наук, часто некритически переносят на гуманитарные.

Список литературы:

1. Gupta, Jatinder; Sharma, Sushil. Creating Knowledge Based Organizations. Boston: Idea Group Publishing. 2004, ISBN 1-59140-163-1.
2. Сабитова Р.Г. Основы научных исследований. Владивосток, 2005.

Айдарханова К.Н.

К ВОПРОСУ О ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ТАМОЖЕННОЕ ДЕЛО»

Одним из факторов дальнейшего экономического подъема Республики Казахстан является подготовка высококвалифицированных конкурентоспособных специалистов. Как отмечал Президент Республики Казахстан в Послании «Новый Казахстан в новом мире», «мы должны добиться предоставления качественных услуг образования по всей стране на уровне мировых стандартов». В эпоху глобализации и интеграционных процессов, происходящих в мире, необходимость унификации образовательного процесса различных стран стала необходимым условием дальнейшего прогресса. Экономические преобразования в развитых странах потребовали коренных изменений содержания и формы высшего образования. Жесткая конкуренция в сфере научной деятельности, наукоемкое производство требовали высококвалифицированных и высокообразованных кадров, способных к творческому подходу в своей профессиональной деятельности. Академическое образование не способно было удовлетворить потребности рынка труда.

Все это стало причиной подписания в июне 1999 г. министрами образования 29 европейских государств так называемой Болонской декларации. Это событие стало отправной вехой в реформе высшего образования. 19 сентября 2003 г. к Болонской декларации присоединились еще 8 стран и среди них Казахстан. Цели Болонской декларации заключаются в создании единого общеевропейского рынка труда для работников высшей квалификации, свободного доступа к европейскому образованию, в обеспечении сопоставимой системы ступеней высшего образования. Болонский процесс наглядно иллюстрирует смену парадигмы высшего образования от «teaching» - человека учат к «learning» - человек учится.

Участие Казахстана в Болонском процессе обеспечивает доступ национального образования к европейскому образованию, дальнейшему повышению его качества, а также в повышении мобильности студентов и преподавательского состава посредством принятия сопоставимой системы ступеней высшего образования, использования системы кредитов, выдачи выпускникам казахстанских вузов общеевропейского приложения к диплому. Наряду с этим присоединение Казахстана к Болонскому процессу позволит обеспечить признаваемость казахстанских образовательных программ, учебных планов, академическую мобильность студентов и

преподавателей, конвертируемость отечественных дипломов в европейском регионе, право выпускников на трудоустройство в любой стране.

Специальность «Таможенное дело» предназначена для подготовки профессиональных кадров для таможенной службы. Согласно «Классификатору специальностей высшего и послевузовского образования Республики Казахстан» специальность «Таможенное дело» включена в группу специальностей «Право» наряду со специальностями «Правоохранительные органы», «Международное право» и «Юриспруденция». В связи с этим подготовка специалистов по специальности «Таможенное дело» осуществляется специалистами в области права. Более того, в последнее время с ростом товарообмена между государствами, интеграционными процессами в экономике и стремлением Казахстана войти в число пятидесяти наиболее развитых государств мира со стабильным правовым режимом возрастает роль правоохранительных органов государства, к числу которых входят и таможенные органы Республики Казахстан. Все это возлагает большую ответственность именно юридических вузов при подготовке таможенников.

Задачи, которые ставит государство перед таможенными органами, требуют высокого уровня подготовки кадров. За период становления таможенной службы в Казахстане возникало немало проблем в осуществлении ими таможенной деятельности. В настоящее время одним из решений проблемы таможенной службы Казахстана является обновление кадрового состава. Немаловажное значение уделяется руководством таможенной службы подготовке и приему на государственную службу в таможенные органы высококвалифицированных специалистов. В государственных органах применяются новые методы комплектования штата, одним из которых является сервис «Вакансия», который введен для интернет-пользователей, желающим трудоустроиться в таможенные органы. Так, любой гражданин Республики Казахстан через официальный веб-портал Комитета таможенного контроля www.e.customs.kz может направить заявку на участие в отборе для поступления на службу в таможенные органы.

В современных условиях глобализации и роста мировой торговли важным является обеспечение качества подготовки квалифицированных таможенников, соответствующих мировым стандартам. Поэтому в настоящее время для вузов Казахстана, обеспечивающих подготовку таможенников, актуальным является разработка образовательных программ (паспорта программ) специальности «Таможенное дело», компетентностного подхода в подготовке таможенников, соответствующего международным таможенным профессиональным стандартам, принятым ВТАО и ЕС. Следует отметить, что Всемирная таможенная организация (ВТАО) заинтересована в том, чтобы во всех странах, объединяющих мировую торговлю, подготовка таможенников соответствовала мировым стандартам.

Главными целями формирования таможенного образования ВТАО считает следующие:

1. Обеспечить, как государство, так и частный сектор, высококвалифицированными, специалистами с профессиональным высшим образованием.

2. Обеспечить долгосрочное обучение сотрудников, как для государства, так и для частного сектора [1].

Если данные цели будут достигнуты при подготовке кадров для таможенной службы, то будут достигнуты четыре основных принципа таможи:

1. Способствование развитию международной торговли и улучшению её безопасности.

2. Честное и эффективное обеспечение доходов государства.

3. Защита общества.

4. Институциональное развитие таможи и развитие управления человеческими ресурсами [1].

Для реализации компетентностного подхода в подготовке таможенников, соответствующего международным таможенным профессиональным стандартам, принятым ВТАО Европейским Союзом была разработана и финансируется международная программа БОМКА-9 (Border management programme in Central Asia), целью которой является содействие таможенным и пограничным учебным заведениям по подготовке таможенных и пограничных кадров стран Центральной Азии.

Координатором этой программы является Рижский Технический Университет (РТУ). Он является единственным учреждением в Латвии с международной аккредитованной программой «Администрирование таможи и налогов». Кроме того, программы бакалавриата и магистратуры «Администрирование таможи и налогов» в 2010 году как первые в мире получили аккредитацию Всемирной Таможенной организацией (ВТАО) и ЕС. Программы соответствуют международным таможенным профессиональным стандартам, принятым ВТАО. Это подтверждает полученный РТУ 26 января 2010 года сертификат от ВТАО.

Основы (рама) таможенных компетенций ЕС включают:

1. Комплекс знаний, умений, навыков для выполнения профессиональных задач;

2. Общие основы для создания о странах ЕС совместной системы образования и обучения таможенников;

3. Предоставление таможенного сервиса мирового уровня;

4. Создание системы стандартов для ЕС.

Суверенная таможенная служба Республики Казахстан создана 12 декабря 1991 года, когда Указом Президента РК № 539 был образован Таможенный Комитет Республики Казахстан при Президенте Республики Казахстан. Таможенные органы в Республике Казахстан исключительно и непосредственно осуществляют таможенное дело. В настоящее время таможенная деятельность направлена на достижение экономических, регулятивных и

правоохранительных целей. Для этого таможенные органы наделены целым рядом полномочий, опосредующих такие направления деятельности, как: административная деятельность таможенных органов, включающая контрольную, фискальную, административно-процессуальную, учетно-регистрационную; нормотворческую; информационно-консультативную; хозяйственную функции; уголовно-процессуальная деятельность таможенных органов, содержанием которой является осуществление предварительного расследования в форме дознания по уголовным делам о преступлениях, предусмотренных УК РК, а также производство неотложных следственных действий по преступлениям, предусмотренным УК РК.

Кроме того, согласно статьи 478 (Служба в таможенных органах) Таможенного кодекса РК от 30 июня 2010 г. «Служба в таможенных органах является специальным видом государственной службы граждан Республики Казахстан, осуществляющих профессиональную деятельность по реализации задач, прав и обязанностей таможенных органов, а также выполняющих функции правоохранительных органов в пределах своей компетенции в соответствии с законодательными актами Республики Казахстан, актами Президента и Правительства Республики Казахстан» [2]. Как видно из названной статьи, таможенные органы осуществляют и правоохранительные функции.

Сказанное свидетельствует о важности и необходимости профессионализма таможенников для обеспечения экономической безопасности страны. Следовательно, подготовка кадров для таможенных органов должна осуществляться в рамках отдельной специальности. Однако, в представленном для обсуждения проекте нового классификатора, который должен быть принят в 2017 году, нет специальности «Таможенное дело». Изучив проект Классификатора специальностей высшего и послевузовского образования РК, мы пришли к выводу, что данный проект классификатора не доработан. Считаем необоснованным исключение из классификатора специальность «Таможенное дело».

Более того, считаем необходимым вузам, обеспечивающим подготовку таможенников, включиться в консорциум вузов таможенных и пограничных кадров Центральной Азии, инициатива создания которого принадлежит ВТАО. Наряду с этим, для повышения конкурентоспособности таможенников, выпускаемых казахстанскими вузами, считаем необходимым следующее:

- Разработка новых инновационных курсов, а также обновлению программ и дисциплин специальности «Таможенное дело» для соответствия навыков и компетенций выпускников потребностям рынка и международным таможенным профессиональным стандартам, принятым ВТАО и ЕС.
- Освоение преподавателями современных методов обучения и проведения научных исследований через доступ к инфраструктуре ведущих университетов мира, обеспечивающих подготовку таможенников;
- Проведение прикладных исследовательских проектов в сотрудничестве с научными центрами зарубежных вузов для решения реальных проблем подготовки квалифицированных кадров для таможни и органов государственных доходов.
- Увеличение количества онлайн курсов для всех форм обучения бакалавриата и магистратуры, а также инновационных программ высокого качества для специальности «Таможенное дело».

Обеспечение профессионализма таможенников обеспечивается следующими факторами:

- профессиональные стандарты ВТАО;
- стратегический менеджмент трудовых ресурсов;
- лидерство и развитие управления, ориентированные на рост карьеры;
- таможенное образование и обучение, а также профессиональная квалификация.

В настоящее время мы строим независимое демократическое правовое государство. В этих условиях основной задачей всех юристов, таможенников Казахстана является борьба против коррумпированных элементов, содействие развитию гражданского общества, обеспечение мирного и спокойного перехода к демократическому и правовому государству, где каждый должен чувствовать общественную безопасность, личную неприкосновенность и уверенность в будущем.

Список литературы:

1. www.bomca-eu.org
2. Кодекс Республики Казахстан «О таможенном деле в Республике Казахстан» от 30 июня 2010 г. - Алматы: Юрист. - 2010. – 320 с.

Аймаганбетова О.Х., Кудайбергенова С.К., Жубаназарова Н.С., Сейитнур Ж., Файзуллина А.К.
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СИСТЕМЫ «ОБРАЗОВАНИЕ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ» В РАЗВИТИИ
ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА

В современный период в психологии управления персоналом для детерминации организационных процессов, происходящих в компаниях, стал активно использоваться образ айсберга, введенный в свое время основоположником психоанализа З. Фрейдом.

Согласно взглядам известного психиатра вершину айсберга можно рассматривать как осознаваемую (самосознание), а нижнюю - как неосознаваемую, находящуюся вне сферы сознания. Применительно к управлению

персоналом в организации, верхнюю часть айсберга можно рассматривать, как жесткую – видимую, осознаваемую, рациональную, формальную. Это рабочие места, продукция, технологии, оборудование, финансовые ресурсы.

Что касается нижней части, то она представляет собой мягкую часть, скрытую, неосознаваемую, эмоциональную, неформальную, раскрывающуюся в идеологии, поведении, культуре, нормах ценностях и др. Таким образом, если применить образ айсберга для понимания тех процессов, происходящих в организации, то мы получим следующее: те аспекты, которые расположены в верхней части айсберга, подвергаются сознательному воздействию, контролю, развитию. В результате организация получает более совершенную и современную организационную структуру, технологию, оборудование, продукцию. Нижняя часть айсберга касается работников организации, определяемый сегодня как персонал.

Сегодня персонал является стратегическим фактором, определяющим будущее организации, что превращает его в человеческие ресурсы. «Если раньше деятельность работников определялась потреблением других ресурсов (прежде всего машин), то сегодня положение стало диаметрально противоположным: эффективность их использования всецело зависит от людей» [1].

Итак, сегодня персонал современных организаций рассматривается как основная ценность и представляет собой самую важную статью капиталовложений с точки зрения затрат по их найму, обучению, переподготовке. Определенных затрат требует также организация повышения квалификации персонала, поддержание его деятельности, повышение производительности его труда. Поэтому те организации, которые хотят эффективно использовать потенциал своих сотрудников, повысить их производительность труда, идут на большие затраты, чем те компании, не уделяющие внимание развитию своего персонала.

В исследовании, проведенном американскими специалистами в области управления персоналом Питерсом и Уотерменом в наиболее преуспевающих американских компаниях, доказано, что одним из важных условий успешного функционирования компаний, стала идея «повышения производительности через заботу о людях» [2].

Особенностью, детерминирующей успешность деятельности этих организаций, является то, что капиталовложения в производство не являются для них основным источником повышения эффективности. Как правило, в таких компаниях собственный персонал рассматривается в качестве наиболее важного фактора. При этом, руководство этих компаний прекрасно понимает и осознает, что персонал, трудящийся в их компаниях, не может быть также быстро и просто приобретен, списан со счета или приумножен как другие их активы. Исходя из такого понимания, гарантирующего ценностное отношение к своему персоналу, разрабатывается определенная кадровая политика организации, рассматривающая персонал, прежде всего, как ресурс, от которого зависит не только производительность труда, дальнейшее развитие и процветание компании, ее успешность, но и судьба.

Такая кадровая политика большинства крупнейших компаний в конце XX века привела к тому, что персонал стал детерминироваться как «человеческий ресурс», а сам процесс управления персоналом постепенно перерос в «управление человеческими ресурсами» [1].

Рассмотрение персонала как ресурса, переход от управления персоналом к управлению человеческими ресурсами предполагает повышение требований к персоналу, от которого сегодня требуют перейти от узкой специализации и ограниченной ответственности только за свой участок работы к широким профессиональным и должностным обязанностям и ответственности за весь производственный цикл компании, от планирования только собственного карьерного роста к гибкому поиску цельной траектории профессионального развития; от контроля персонала к созданию таких возможностей, способствующих его развитию. Вследствие этого, персонал стал рассматриваться не как безликая масса участников определенного производства, а как кадровый состав, состоящий из личностей, каждая из которых имеет свои особенности, задатки, способности, которые она готова вложить в процветание компании, в повышение производительности труда.

Необходимость учета личностного фактора приводит к постепенной трансформации управления персоналом в управление человеческими ресурсами и служит границей между этими понятиями.

Следовательно, трансформациям персонала в человеческие ресурсы способствуют:

Во - первых, индивидуальный подход ко всем сотрудникам компании; во - вторых, осознание проблемы нехватки высококвалифицированных сотрудников, в - третьих, отказ от политики рассмотрения персонала сотрудников, как аморфной, безликой массы, не требующих никаких затрат со стороны работодателя.

В современной психологии «человеческий капитал» детерминируют как совокупность имеющихся у людей профессиональных способностей, знаний, умений, навыков и мотиваций, компетенций. Это все то, что составляет и определяет интеллектуальный капитал, который увеличивает свою ценность путем накопления значимой информации. Поэтому измерить его с такой же точностью, что и материальный капитал очень сложно.

Кроме интеллектуальной составляющей, к основным детерминантам человеческого капитала относятся уровень образования, включающий профессиональную подготовку, навыки, опыт; обладание экономически значимой информацией; душевное и физическое здоровье каждого сотрудника, которые определяют степень его трудоспособности; ценностные ориентации; социальную и политическую ответственность; производственную и гражданскую активность, мобильность.

Человеческий капитал, как и любой другой капитал, постоянно нуждается в определенных вливаниях и инвестициях, направленных на эффективное поддержание в рабочем состоянии, которое осуществляется за счет

обучения, развития способностей, знаний, умений, навыков и в целом профессиональных компетенций. Как показывают исследования, подобные «инвестиции в человеческий ресурс приносят высокий как экономический, так и психологический, социальный, культурный эффект (прямой и косвенный, индивидуальный и коллективный; краткосрочный и долгосрочный, отсроченный во времени и др.)» [1].

Особенностью человеческого капитала также является то, что он обладает способностью не только сохраняться, но и увеличиваться и развиваться за счет приобретения нового опыта, знаний, умений, приобретения новых компетенций.

Это явилось причиной того, что в XXI веке знания и умения, профессиональные, социальные, культурные компетенции становятся важным условием повышения конкурентоспособности на рынке труда, который определяется быстрыми изменениями в сфере технического, научного прогресса. Сегодня персонал с низким уровнем развития компетенций, знаний, умений, навыков сегодня не востребован. В результате ограниченного доступа к получению образованию, к освоению новых необходимых знаний, умений, навыков, повышению квалификации, переквалификации, он постепенно вымывается с рынка труда. Это приводит к появлению целой группы проблемных и социально незащищенных членов общества, которые в силу этих причин исключаются из его социальной, культурной жизни. Чтобы поддержать таких людей, обеспечить их минимальное участие в социальной и культурной жизни общества, государство вынуждено увеличивать налоги с других слоев населения, расширять количество различных социальных программ, направленных на поддержку и на содержание этих людей. Как отмечают экономисты, подобная деятельность, определяемая как дефляционный эффект, оценивается в сегодня в миллиарды долларов.

Это приводит к актуализации организации дальнейшего образования, обучения, персонала с низким уровнем развития компетенций, знаний, умений, навыков.

С этой точки зрения образование превращается в экономические инвестиции, при этом, отмечается большая отдача при инвестициях на более раннем этапе обучения. Многочисленные исследования доказывают существование тесной связи между образованием и производительностью, чем больше инвестиций в образование, тем выше экономический рост.

Повышение роли образования в обществе, кроме того, способствует появлению так называемого «социального капитала», понимаемого как общество, для членов которого характерны высокая доля гражданского участия в жизни общества, высокая социальная сплоченность и интеграция. Успешными странами станут те, которые заинтересованы в создании такого капитала, которые инвестируют в него, в образование своих граждан.

Инвестиции в социальный и особенно в человеческий капитал способствуют созданию высококвалифицированной рабочей силы, способной адаптироваться в быстро изменяющемся мире.

В связи с этим особую актуальность в современный период получает система непрерывного образования или так называемое «образование для всех на протяжении жизни», которое с точки зрения инвестиций в рабочий капитал рассматривают как решающий фактор в его ускоренном развитии.

В контексте психологии управления человеческими ресурсами система непрерывного образования или «образование для всех на протяжении жизни» рассматривается как образовательная технология, которая дает возможность получения качественного базового или дополнительного второго образования, а также обеспечивающая взрослых получение образования на протяжении всей их жизни. Это дает право определять «образование для всех на протяжении жизни» как послевузовское образование, при получении которого учитываются мотивы, интересы и потребности обучающихся.

Таким образом, внедрение системы образования для всех на протяжении жизни, его доступность для широких слоев населения, особенно тех, кто в силу ряда причин оказался в числе социальных аутсайдеров, является важной инвестицией в развитие человеческого капитала и каждая страна должна стремиться активно использовать эти инвестиции.

В связи с этим, «как отмечается во всемирном докладе ЮНЕСКО «К обществам знания» (К обществам знания - ISBN 92-3-404000-7 - © ЮНЕСКО 2005 г.) такие понятия «обучающиеся общества» и «образование для всех на протяжении всей жизни» сегодня определяются как ключевые принципы всей системы образования» [3].

Например, в главе 4 «К образованию для всех на протяжении всей жизни» указывается, что «всеобщее базовое образование является абсолютным приоритетом» [3]. Однако реалии таковы, что, несмотря на это, потребность в образовании для всех на протяжении жизни, даже в тех странах, где ощущается потребность в базовом образовании, сегодня очень велика. И, чем более нестабильным становится рынок труда, тем выше появляется интерес к образованию для взрослых.

Казахстан, в частности Казахский национальный университет им. аль – Фараби не остался в стороне от внедрения этих инноваций. В последние годы на кафедре общей и прикладной психологии по инициативе руководства университета реализуются отдельные элементы «образования в течение жизни».

Необходимость расширения системы дополнительного образования на кафедре была осознана достаточно давно и в последние годы успешно реализовалась в виде организации системы дополнительного образования в виде получения второго высшего образования, дистанционного обучения, обучения в магистратуре, повышения квалификации и профессиональной переподготовки, организации и проведения различных психологических и

обучающих семинаров, тренингов. Начиная с прошлого года система «образование в течение жизни» силами членов кафедры эффективно реализуется через проведение зимней и летней психологических школ, слушателями которых являются не только студенты, преподаватели, но и практические психологи, работающие в различных сферах науки, образования, здравоохранения Казахстана, имеющие не только несколько образований, но и большой стаж работы.

Таким образом, и знания, полученные в высшем учебном заведении, уже не могут оставаться неизменным багажом, эффективно, обеспечивающим профессиональную адаптацию в течение всей жизни. Отсюда возникает необходимость в том, чтобы в течение всей своей профессиональной деятельности психолог постоянно доучивался и, возможно, переучивался. Именно это имеется в виду, когда говорят о системе «образования в течение всей жизни».

На кафедре создано новое направление подготовки магистров - «Организационная психология» и «Клиническая психология». В соответствии с требованиями аккредитационной комиссии профессорско-преподавательский состав кафедры разработал новый подход к построению всей системы психологического образования в республике, также разработал и внедрил в практику новые государственные образовательные стандарты бакалавра и магистра психологии, которые сочетают требования фундаментальности базового образования и международных рекомендаций, новые типовые программы для бакалавриата и магистратуры по специальности «Психология». На кафедре также успешно разрабатываются и внедряются on – line лекций.

Созданный на кафедре психологический центр также обеспечивает доступ разных слоев населения к психологическому «образованию в течение жизни». Психологический центр с каждым годом расширяет спектр своих услуг, в перечень которых сегодня входят: переквалификация, повышение квалификации, повышение психологической грамотности населения, обучение инновационным психолого-педагогическим технологиям, обучение людей с ограниченными возможностями, обучение людей из социально незащищенных групп и др.

В связи с этим в настоящее время увеличиваются требования к системе «образование в течение жизни» как в количественном, так и в качественном отношении потому, что увеличивается количество людей, которые по роду профессиональных занятий нуждаются в дополнительных знаниях, компетенциях в области психологии, особенно это касается практической психологии. Кроме того, сегодня постоянно, чуть ли не ежемесячно появляются новые области психологических знаний, увеличивается значимость и роль отраслей, «основанных на мульти- и междисциплинарных подходах» [3].

Учитывая наш опыт при организации «образования в течение жизни» через систему дополнительного образования непосредственно на кафедре общей и прикладной психологии, нами были сделаны следующие выводы, что, прежде всего, в основе такого образования должны лежать качественные программы, соответствующие современным требованиям и стандартам базового психологического образования, как для бакалавриата, магистратуры, так и для второго высшего, дистанционного, обеспечивающих основу для качественного дополнительного образования.

Мы также считаем, что получение дополнительного образования должно базироваться на самом современном учебно - методическом обеспечении, гармонизированном с требованиями международных стандартов и рекомендаций в области подготовки психологов, на использовании стандартизованных на международном уровне объемов знаний по направлениям подготовки, современных технологий, внедренных в учебные программы, использовании самых продвинутых международных стандартов e - learning.

Все эти программы, стандарты, рекомендации должны быть переработаны и адаптированы непосредственно к казахстанским условиям. Также должен быть использован положительный опыт КазНУ им. аль - Фараби в области подготовки и переподготовки специалистов для многих отраслей системы образования, здравоохранения, экономики, политики и др.

Интеграция и успешная реализация всех этих инициатив способна создать сильную основу для дальнейшего развития всей казахстанской системы образования к новому качеству, а именно «образованию в течение жизни», которое становится в современных условиях важным условием для развития человеческого капитала.

Список литературы:

1. Базаров Т.Ю. Психология управления персоналом: теория и практика. – М.: Юрайт, 2014. – 381 с.
2. Базаров Т.Ю. Управление персоналом. Практикум. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 239 с.
3. Принципы построения национальной системы непрерывного образования для всех на протяжении всей жизни. [http:// lib.condocs.org](http://lib.condocs.org).
4. Олейникова О.Н., Муравьева Н.М., Аксенова А.А. Обучение в течение всей жизни как инструмент реализации Лиссабонской стратегии. – М.: РИО ТК им. Коняева, 2014. – 131 с.

Айташева З.Г., Шалахметова Г.А., Калимагамбетов А.М.
ОРГАНИЗАЦИЯ И ПЛАНИРОВАНИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ:
ЭКСТРАОРДИНАРНЫЕ ВОПРОСЫ СОБЕСЕДОВАНИЯ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА
Часть 1. Развитие критического мышления

Существуют различные виды опрашивания в ходе интервью: индивидуальное, групповое (один работодатель – несколько претендентов или несколько представителей работодателя - один претендент на рабочее место), телефонное, университетское (интервью длительностью не более 30 мин), локальное (интервью на вакантном

рабочем месте), интервью на критичность мышления (специальное и наиболее трудное, так как оно «заваливает» претендента, выявляя его слабые места, особенно при найме в крупные деловые компании) и неформальное (интервью во время еды, настольной или полевой игры и тому подобные; теперь – всё более часто-встречающийся вид интервью) [1].

Кроме того, во время собеседований по приему на работу или обсуждения работы рецензента с диссертантами часто возникают необычные или неожиданные вопросы [2-8]. Поэтому этот аспект из курса по планированию научных исследований требует специального рассмотрения. Визит к работодателю сопряжен с определенным стрессом. В Казахстане, России и других странах бывшего Союза предугадать ход собеседования – это занятие малопредсказуемое, равносильное игре в бинго или лото. Многое зависит от того, как одет интервьюируемый, что заботит в данный момент его работодателя или рецензента, от сезона года и даже от того, когда обе стороны были последний раз на отдыхе, посещали музей, пели в караоке или смотрели спектакль в театре.

Иногда собеседование заканчивается, не начавшись (9). Интервьюируемого просят подождать полчаса, затем объявляют, что он не подходит, поскольку работодателю требуется сотрудник, уважающий себя, который не будет столько ждать перед кабинетом. То есть интервьюируемый должен был покинуть приемную спустя минут 10-15. В этом случае потенциальные работодатели вернули бы претендента на собеседование. К сожалению, не всегда удается сразу распознать проверку интервьюируемого на терпение. В любом случае рекомендуется вести себя во время интервью естественно и уверенно, не поддаваться на провокации, проявляющиеся в унижении достоинства соискателя. Последний в ответ на просьбу повременить имеет право узнать, как долго должно продолжаться ожидание собеседников, назначивших встречу. Если работодатель использует только вышеприведенный ход при подборе достойного кандидата, значит сам работодатель не созрел для выполнения своих функций.

Иногда претендент пытается устроиться на работу, далекую от сферы основных интересов по причине нехватки денег или желания смены деятельности, а также получения неожиданной, заманчивой информации. В этом случае нередко интервьюер задает прямые вопросы, чтобы сократить время подбора кадров и узнать лишь самое необходимое. Вопросы в подобной ситуации звучат примерно следующим образом: «Сколько Вам лет?», «Есть ли у Вас семья?», «Когда ожидаете пополнение потомства?». Не секрет, что работодатели неохотно нанимают сотрудниц, которые вскоре уходят в декретный отпуск или отправляются в длительное свадебное путешествие. Итог беседы может быть в обмене следующими репликами:

-Претендент: «Я пока не думала заводить семью».

-Работодатель: «Я не склонен Вам верить. Заливаете?».

Подумав, что речь внезапно зашла о потреблении алкоголя, претендентка находит обтекаемый, с ее точки зрения, ответ: «Ну а кто не без греха?». В последствии, пообещав связаться, претендентке не позвонили. Спустя месяцы она поняла, что спрашивая: «Заливаете?», работодатель интересовался, не имеет ли кандидатка привычки обманывать. Впрочем, в данном случае отказ мог быть обусловлен различными причинами. Работодатель вел себя во время интервью непрофессионально и невежливо. Также и ответ претендентки: «Кто ж не без греха?», независимо от того, как вопрос был понят, тоже был непрофессиональным и двусмысленным. Если все же работодатель интересуется персональными слабостями, то следует, не теряя самообладания, спокойно разъяснить, что не выпиваете без праздничного повода, пьете мало и курите только в особых, стрессовых ситуациях.

Довольно часто в настоящее время на интервью задаются вопросы, касающиеся религиозных предпочтений. «Какого Вы вероисповедания?», - был задан вопрос на одном из собеседований. Ответ: «Я в принципе атеист» может вызвать осторожность или сомнения у потенциального работодателя. Конечно, религиозная принадлежность принимаемого на работу непосредственно не относится к его профессиональным качествам. Поэтому официально отказать кандидату из-за «неверного» ответа работодатель не должен. И кандидат сможет сам определить для себя, насколько он подготовлен обсуждать проблемы вероисповедания с работодателем. Вполне допускается нейтральный ответ, что интервьюируемый не готов обсуждать религиозный аспект, так как вопрос носит исключительно личный характер.

Иногда собеседование протекает по молниеносной схеме:

-Кандидат: «Хочу трудоустроиться в Вашей компании».

-Работодатель: «Что Вы умеете делать?».

-Кандидат: «Собираю разборные элементы конструкций, монтирую, владею паяльником и хорошо знаю клеющие материалы».

-Работодатель: «Вы приняты!»

Однако в большинстве случаев длительность интервью в наши дни составляет 20-40 мин. За это время задаются общие, специфические, технические, стрессовые вопросы, а также вопросы на развитие критического мышления. Последние предполагают множественные версии ответов, которые должны показать в ходе собеседования способность кандидата быть находчивым, изобретательным, гибким, ищущим мгновенные выходы в критических ситуациях и способным быстро принимать коллегиальные решения, демонстрировать устойчивое чувство юмора и высокую общую культуру. Приведем примеры вопросов на критичность мышления:

1 Престарелый восточный мудрец, завидев малыша, уважительно поздоровался с ним. Почему?

Ответ 1: Мудрец знал, что перед ним – внук учителя.

Ответ 2: Мудрец увидел в малыше себя в юности и умилился.

Ответ 3: Мудрец увидел в малыше давно умершего сына.

Ответ 4: Мудрец вспомнил, что перед ним сын любимой женщины, с которой судьба развела еще в юности.

Ответ 5: Мудрец слышал от своих учеников, что малыш владеет элементами алгебры.

Ответ 6: Мудрец полагал, что малыш служит писарем у Фирдоуси и вышел согреться после работы на солнце.

Ответ 7: Мудрец решил вызвать у своих учеников чувства любопытства или ревности.

Ответ 8: Мудрец подумал, что малыш пригласит его в дом родителей к чаю под тенистую чинару.

Ответ 9: Мудрец обозначился.

Ответ 10: Мудрец привык всегда и со всеми здороваться первым.

2 «У природы нет плохой погоды», - заявил кинорежиссер. Почему?

Ответ 1: Режиссер переехал в Калифорнию, где круглый год – лето.

Ответ 2: Режиссер работал долгое время в закрытом павильоне.

Ответ 3: Режиссер старел и нашел примирение с собой и окружающим миром.

Ответ 4: Режиссер встретил женщину своей мечты.

Ответ 5: Режиссер при любой погоде и в любой компании предпочитал возлияния. После них жизнь казалась чудесной.

Ответ 6: Режиссер доверил процесс завершения своего фильма ассистентам. Сам же занялся просмотром чужих фильмов и редко выходил на люди.

Ответ 7: У режиссера бывали галлюцинации.

Ответ 8: Это «желтая» пресса пустила очередную «утку» о режиссере.

Ответ 9: Режиссер только что вышел со съемок из подземелья.

Ответ 10: Режиссер сытно пообедал, у него поднялось настроение.

Ответ 11: «Потому что погоду на белом свете делаю только я», - подумал самоуверенный режиссер.

Ответ 12: Режиссер закончил съемки очередного фильма.

3 Убегая от принца, Золушка потеряла туфельку. Почему?

Ответ 1: Туфелька Золушке была велика.

Ответ 2: Золушка элементарно заигрывала с понравившимся принцем.

Ответ 3: Туфелька соскользнула с ноги потому, что была сделана из хрусталя.

Ответ 4: Туфелька соскользнула потому, что Золушка смазала ноги кремом.

Ответ 5: Туфелька упала из-за того, что Золушка сломала каблук о ступеньку.

Ответ 6: Принц, преследуя Золушку, наступил на задник ее туфельки.

Ответ 7: Принц загипнотизировал туфельку, преследуя Золушку. Туфелька соскочила.

Ответ 8: У туфельки не было задника, так как ее сделал подмастерье, ученик феи.

Ответ 9: На своем пути из дворца Золушка испугалась крысы, превращенной феей из кучера. Увидев эту крысу, Золушка шарахнулась в сторону и потеряла туфельку.

Ответ 10: Золушка не потеряла туфельку: ей это только показалось.

Ответ 11: Золушка не потеряла бы туфельку, если бы так не предписывал сюжет сказки.

Ответ 12: Домысел о том, что Золушка – неряха и потеряла обе туфельки принадлежал злой мачехе.

4 Знаменитый японский художник получил заказ императора написать картину. Художник выбрал сюжет о крушении колесницы. Он попросил императора симитировать реальное крушение повозки с людьми. Пораженный жестокостью художника император усадил в колесницу дочь художника. Написав шедевр, художник узнал правду и сошел с ума. Чему учит эта история?

Ответ 1: Не рой яму ближнему.

Ответ 2: Императору и художнику лучше было не знаться друг с другом.

Ответ 3: Художник всегда – раб заказа от властителей мира.

Ответ 4: Нет предела жестокости, если могущество не ограничивать.

Ответ 5: Прав тот, у кого больше прав.

Ответ 6: Не в свои сани не садись.

Ответ 7: Такими историями можно учить только жестокости.

Ответ 8: Искусство требует жертв.

Ответ 9: Безысходность – всегда результат непроходимой глупости.

Ответ 10: Настоящие страдалцы - не художник и его дочь, а те, кто эту историю донес до читателя и сам читатель.

Ответ 11: У императора было на примете много художников. Он не дорожил ни ими, ни тем, что им дорого.

Ответ 12: На императора надейся, но сам не плошай!

5 Шерлок Холмс защищает диссертацию по юриспруденции. Кого он никогда не возьмет в оппоненты?

Ответ 1: Он не возьмет в оппоненты доктора Ватсона как медика и ближайшего друга.

Ответ 2: Шерлок Холмс не возьмет в оппоненты миссис Хадсон потому, что она домохозяйка, плохо слышит и не знает, где проходит защита.

Ответ 3: Он не возьмет в оппоненты профессора Мориарти потому, что это злейший его враг.

Ответ 4: Шерлок Холмс не возьмет в оппоненты любимую женщину потому, что таинственная леди редко бывает на публике.

Ответ 5: Он не возьмет в оппоненты мистера Гуго Баскервиля потому, что он давно умер.

Ответ 6: Шерлок Холмс не возьмет в оппоненты молодого Генри Баскервиля, поскольку тот затягивает завтраки, может потерять ботинок или опоздать.

Ответ 7: Он не возьмет в оппоненты дворецкого Бэрримора потому, что тот слишком занят проблемами своего девера-уголовника.

Ответ 8: Шерлок Холмс не возьмет в оппоненты жену дворецкого Бэрримора по той же причине и потому, что эта дама хочет эмигрировать из Англии в Канаду.

Ответ 9: Он не возьмет в оппоненты сэра Чарльза Баскервиля потому, что у того больное сердце, и он любит прогуливаться в сырую погоду, а не читать диссертации.

Ответ 10: Шерлок Холмс не возьмет в оппоненты скрипичного мастера, лакировавшего его скрипку из уважения к сыщику.

Ответ 11: Он не возьмет в оппоненты инспектора Лейстреда, так как у инспектора много нераскрытых дел и в принципе большие пробелы в образовании.

Ответ 12: Шерлок Холмс вообще раздумал писать диссертацию и потому не думает искать себе оппонента!

Таким образом интервью, включающее неординарные вопросы, равно как и опрос на критичность мышления приводят к отбору наиболее конкурентоспособных претендентов на работу в крупных компаниях. Из приведенных выше примеров следует, что подобное интервьюирование предполагает активный диалог работодателя и кандидата на рабочее место. Результатом считается не точный ответ, а скорее развитие умных, оригинальных и остроумных множественных вариантов ответа.

Список литературы:

1. Айташева З.Г. Руководство для биологов: подготовка научных публикаций и грантовых предложений (Ph.D. докторантура). Изд. 2-е, доп. Алматы, 2009. – 61 с.

2. <http://www.ht.ru/cms/new/101889-7122012>

3. <http://www.education.ua/articles/62/>

4. <http://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/top-25-samyh-neobychnykh-voprosov-na-sobesedovanii-2013-goda-203307>

5. <http://happy7.ru/articles/255>

6. <https://www.zarplata.ru/a-id-33462.html>

7. <http://www.itrex.ru/news/25-voprosov-na-sobesedovanii-apple>

8. <http://engblog.ru/unusual-questions-at-job-interview>

9. <http://m.weekend.rambler.ru/events/2016/10/12/strannyie-situatsii-na-sobiesiedovaniiakh-i-kak-na-nikh-rieagirovat/>

Айташева З.Г., Шалахметова Г.А., Калимагамбетов А.М.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПЛАНИРОВАНИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ: ЭКСТРАОРДИНАРНЫЕ ВОПРОСЫ НА СОБЕСЕДОВАНИИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОТБОРА СРЕДИ КАНДИДАТОВ.

Часть 2. Вопросы повышенной сложности

Интервью на критичность мышления характерны для крупных компаний (см. первую часть 1). Кроме того для отбора наиболее конкурентоспособных специалистов на работу существует категория вопросов повышенной сложности (1). Разберем их современные варианты.

1. С чем связана частая перемена Вами рабочих мест? За М лет Вы трудоустраивались N раз. В этом случае уместнее говорить о повышенной мотивации или новых интересах в работе, чем об ограничениях, которые накладывает руководство прежней компании или неурядицах в общении с бывшими коллегами. Так рекомендует Шама Кабани, основатель и директор «The Marketing Zen Group».

2. Если бы мы спустя один год отмечали вместе достижения компании, каким бы был Ваш личный вклад в общий успех? В этом случае требуется детальное знание деятельности работодателя. Интервьюируемый должен показать отличное знание компании или лаборатории и понимать свою место в трудовом коллективе. Претендент обязан говорить не в общих чертах, а показать детально, какой вектор развития он способен привнести за годовой период пребывания в компании или лаборатории, советует Рэнди Гарутт, исполнительный директор «Shake Shack».

3. В какой отрезок времени Вы были наиболее удовлетворены своей работой? Этот вопрос сосредотачивает внимание работодателя на характере кандидата, его способности адаптироваться и преуспеть в новых условиях. Так можно понять в каких условиях кандидат реализуется в компании максимально, считает Дик Кросс, основатель и исполнительный директор «Cross Partnership».

4. Перед какими предложениями других компаний Вы не сможете устоять, если Вы будете приняты на эту должность, и Вас устроит работа и ее оплата? Этим вопросом можно быстро установить, какова привязанность

кандидата к рабочему месту и есть ли большая зависимость от оплаты труда, можно ли кандидата «купить дешево», делится Илья Позин, основатель «Ciplex».

5. Кого Вы считает идеалом или примером для подражания и почему? Вопрос нацелен на способность кандидата к самоанализу по ходу личностного и профессионального роста, в свою очередь связанную со здоровой амбициозностью и успехом продвижения. Также можно проследить, каковы у претендента основные приоритеты личных качеств и поступков, по мнению Клары Ших, сооснователя и исполнительного директора Hearsay Social».

6. Чем вы не любите заниматься? Ответ на этот вопрос дается претендентам с трудом, под каким бы углом он ни был задан. Выясняется, например, что директор института не склонен знакомиться на конференциях, а торговый менеджер не стремится создать клиентскую базу данных, в то время как штатный финансист старается избегать рядовых проверок калькуляции. Поэтому нелюбовь к своим непосредственным или сопутствующим обязанностям позволяет легко отсеивать неподходящие кандидатуры, объясняет Арт Папас, основатель и исполнительный директор «Bullhorn».

7. Опишите свой успешный проект или значительный рывок по карьерной лестнице. Эта задача позволяет кандидату показать свои выигрышные стороны. Попутно можно установить и следующие моменты: позицию, которую занимал претендент в успешный период, как повлиял такой личный прогресс на успешность работы компании в целом, кто был соавтором достижения, как сложилась судьба команды и т.д. Дополнительная информация о кандидате позволяет раскрыть рабочие наклонности претендента и способность работать команде, считает Дебора Суини, исполнительный директор «My Corporation».

8. Какое растение или животное вы назвали бы любимым или своим символом, эмблемой? «Я спросила свою помощницу... Она сказала, что любит уток, потому что они невозмутимы на поверхности, но суетятся как сумасшедшие под водой, чтобы добиваться своего. Я считаю, это потрясающий ответ и прекрасное описание для должности, на которую она претендовала», - вспоминает Райан Холмс, исполнительный директор «Hoot Suite».

9. Расскажите о проекте, проблеме или продукте, который Вы смогли бы усовершенствовать, удешевить, сделать его быстрее и эффективнее. На этот сложный вопрос у сильных кандидатов найдется несколько вариантов ответа. Каждый новый сотрудник должен искать решения в этом направлении, по мнению Эдварда Виммера, сооснователя «RoadID».

10. Расскажите о Ваших достижениях на прежней работе или в прежней должности, которые определяют последующий успех в нашей лаборатории (компании). Достижения прошлых лет являются залогом будущих успехов. Если у кандидата нет этого опыта или он не смог его вспомнить, вряд ли он добьется большего на новом рабочем месте или в любой другой компании, как объясняет Дейв Лавинский, основатель «Guiding Metrics».

11. Итак, какова Ваша история? Этот, казалось бы, неаккуратный, расплывчатый вопрос заставляет кандидата занять оборонительную позицию. Секрет в том, что у такого глобального вопроса вообще нет верного или неправильного ответа. Реакция на подобный вопрос и является настоящим ответом на него. В данном случае подразумевается ответ творческий, игровой. Здесь оттачиваются такие свойства претендента как находчивость, воображение, мастерство рассказчика. Если кандидат остается в оборонительной позе, скован и медлителен, то такое поведение свидетельствует о том, что он не способен отвечать в игровом режиме и мыслит довольно узко. Во многих сферах требуется, наоборот, широта мышления, по мнению Ричарда Фанесса, управляющего партнера «Finn Partners».

12. Есть ли у Вас встречные вопросы ко мне? Такими вопросами собеседования могут неожиданно для кандидатов начинаться. Они являются индикаторами уровня эрудиции, практической подготовки и стратегического мышления. Вопросы претендентов иногда дают больше информации, чем их ответы, замечает Скот Дорси, сооснователь и исполнительный директор «Exact Target».

13. Расскажите о периоде своих неудач, провальных проектах и неоправданных ожиданиях. Вопрос выглядит простым, но относится по сути к стрессовым. Кандидаты имеют привычку рассуждать и теоретизировать о корпоративности, но на деле вряд ли умеют мгновенно включаться в команду. Как правило, требуются сильные индивидуальные игроки, способные поддерживать активные формы делового партнерства. Существуют три категории ответов на этот запрос: а) обвинения; б) самоунижение; и в) перспективы роста. Нормальной лаборатории, компании необходимы целеустремленные сотрудники, решающие одновременно несколько задач, причем нередко с выходом за рамки должностных инструкций и условий трудовых соглашений. Если кандидат выбирает варианты (а) или (б), то есть обвиняет, отзывается негативно о бывших коллегах или недооценивает свои усилия по выходу из кризисной ситуации, скорее всего, он потерпит неудачу в собеседовании. Но если кандидат берет на себя ответственность и способен применить старый опыт, то он будет процветать, разъясняет Тони Кнопп, со-основатель и генеральный директор «Spotlight Ticket Management».

Наконец, редакция портала Adme (2) рекомендует задавать на интервью один обязательный вопрос: «Кто смог добиться успеха на Вашей позиции?». Таким образом работодатель получает инсайдерский отчет о: 1) специфических навыках конкретной должности; 2) приоритетах в работе: чему нужно уделять больше времени и сил; 3) способах, необходимых претенденту для того, чтобы сохранить избранную позицию за собой; 4) этикете, стиле и культуре той компании, в которой претендент хотел бы работать.

Очевидно, что база вопросов повышенной сложности и обязательных вопросов будет пополняться и модернизироваться. Она должна эффективно использоваться при подготовке специалистов с помощью курса по организации и планированию научных исследований, а также для отбора лучших кандидатов на работу в лабораториях, компаниях и предприятиях в наших условиях и за рубежом.

Список литературы:

1. <https://www.work.ua/articles/jobseeker/973/>
2. <https://www.adme.ru/svoboda-psihologiya/vsego-odin-vopros-kotoryj-stoit-zadat-na-sobesedovanii-pomozhet-poluchit-rabotu-mechty-1366415/amp/>

Актымбаева А.С., Алиева Ж.Н., Кошкимбаева У.Т., Бейсахмет А.А.
ТУРИСТИК БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕССИНДЕГІ ОҚЫТУ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАРДЫҢ
ИНТЕГРАЦИЯСЫ

Мақалада 5B090200-«Туризм» мамандығында оқытылып жатқан курстың білімдегі инновация мен оның тәжірибелік қолдануы бойынша сұрақтар қарастырылады.

Білім, жеке тұлғаның әлеуметтік дамуының басты құралы ретінде заманауи қоғамның сұранысына сәйкес өзгеріске ұшырауы тиіс. Бұл фактпен сөз таластыру қиын. Алайда, заманауи педагогика қандай да бір инновация енгізуде өте тұрақсыз. Білімдегі осы немесе басқа да жаңа тәсілдер мен формалардың қаншалықты сәтті екенін түсіну ұзақ уақытты қажет етеді. Алайда, заманауи қоғам жастарды ескі схемалармен оқыта алмайды. Сондықтан білімдегі инновация туралы сұрақтар өткір де өзекті [1].

Осылайша, инновация – бұл жаңашылдық. Білімдегі әрқашан тұрақты өнертабыс пен ізденіс оның инновациялық аудан екенін айтуға, ал ақпараттық технологиялардың пайда болуы білімнің әртүрлі инновациялық бірқатар бағыттарының ашылуына мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда білімдегі инновациялық ұғым жаңару мен жаңашылдық ретінде қарастырылады, яғни білімдегі инновация – бұл тұрақты және аса тиімді нәтижелерді алу барысында жүргізілетін мақсатқа бағытталған жаңашылдық.

Сондай-ақ, нақты мәліметтерді меңгерудегі стандартты педагогикалық әдіс-тәсілдерді түрлендіру үшін үлгерімді жоғарылатуды да инновация деп айтуға болады [2].

Осылайша, білім беру жүйесіндегі жасалған барлық жаңалықтар білімде тиімді нәтижелерді жоғарылатуда қолданылады. Ал, бұл дегеніміз, қолданыстағы стандартты оқыту бағдарламалары ескіріп, сол үшін де заманауи өскелең жастарды оқытуда жаңа тәсілдерді талап етеді. Білім саласына инновацияны енгізу, бұл барлық білім жүйесінегі дағдарыс және сұрақтардың туындауындағы басты себеп болып табылады. Оқу орындарында қолданылатын және жасалынған барлық жаңашылдықтар көптеген қиындықтарды шешіп, олардан шығу жолдарына бағыттайды. Қазіргі таңда, заманауи білімдегі ушығып әрі шешілмеген қарама-қайшылықтардың бірнеше қатарын көрсетуге болады:

– Білім алып жатқандардың стандарты мен олардың жеке қызығушылықтары мен қабілеттері арасындағы қарама-қайшылығы;

– Ғылымның даму ырғағы мен білім алып жатқандардың танымдық шынайы мүмкіндіктер арасындағы қарама-қайшылығы;

– Бір мамандықты оқуға ұмтылыс пен жеке тұлғаның жан-жақты педагогикалық шешімдер арасындағы қарама-қайшылығы.

Білімдегі инновация қиындықтары оларды өңдеу мен енгізудің алғашқы қадамында басталады. Бір де бір автор жаңашыл педагогикалық әдістердің білім беру аумағында оның жоспарының тиімді жұмыс істейтінін дәлелдей алмайды, сонымен қатар басқа да авторлардың оның жаңа концепциясына қосылуына уәждеме жасай алмайды. Қалай болғанда да, кез-келген инновация – ол үлкен тәуекел. Ешкім оның толықтай қауіптің жойылғанына сенімді бола алмайды.

Дегенмен, білімде түрлі инновацияларды енгізу және технологияны жетілдіру талпыныстары үздіксіз жүргізіледі. Жаңашылдықты жіктеу және оларды бірнеше түрге бөлу талпыныстары жасалады. Білім беру саласындағы инновацияның жіктелуінің жаңаша нұсқасының бірі:

1. Аналогтық. Бұл инновация жеке жаңашылдыққа негізделген педагогикада танымал әдісі ретінде құрылады. Мысалы, 100 балдық шкалалы классикалық рейтингті бағалау қазіргі таңда біздің оқу орнымызда да енгізілген.

2. Аралас. Бұл процесс бірнеше танымал оқыту блоктарын қосып мүлдем жаңа әдісті көрсетеді, яғни, 2013 жылы оқыту процессіне енгізілген білімнің модульді әдісі.

3. Ретроинновация. Бірнеше ұмытылған тарихи әдістердің заманауи педагогикалық тәжірибиесіне енгізумен бекітіледі.

4. Мәні. Заманауи білімде бұрын қолданылмаған инновациямен сипатталды [3]. Бұл инновация түрі үшсатылы және үзіліссіз білім беру, яғни бакалавриат-магистратура-докторантура немесе университет-ҒЗИ-стартап компания.

Осылайша, кең таралған инновациялық тәсілдердің тиімді түрінің бірі қиын білім болып табылады [2].

Бұл тәсіл түрі алынған ақпараттардан аса тұрақты нәтижелер алу үшін, ары қарай білім алу мен жетілдіру барысында ынтаны тұрақтандыруға, индивидуалды жаңа білімдерді алуға қызығушылықты қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл тәсіл экономика саласындағы ғылыми шешімі табылмаған сұрақтарды шешу барысында жаңа ақпараттар мен жаңа шешімдердің дамуына көмектеседі.

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің білім беру процесінде әртүрлі формадағы жобалық жұмыстың іске асуында көптеген тәжірибе жинақталған. Оған мысал ретінде, рекреациялық география және туризм кафедрасындағы ұжымдық оқу жобалары бола алады. Тағы бір мысал ретінде, Қазақстан Республикасының туристік-рекреациялық аумақтарының эколого-экономикалық саласында оқытушының ұсынған 20 шарты және студенттермен толықтырылған 5 шарты арқылы қорғалған жобалық жұмыстардың жобалық тәсілдерінің дағдыларын шығаруға көмектеседі. Бұл процесте жыл бойы ішінде зерттеу бағдарламаларын өңдеу мен оның құрал-жабдықтары, бастапқы санаулы мәліметтер, оларды енгізу, өңдеу және талдау, аналитикалық есептердің соңғы нәтижелерінің жазылуы және оның көпшіліктік презентациясы ғылыми жетекшінің бастауымен бірге студенттер тобының (3-4 адам) шығармашылық жұмыстарының жасалуына көмектеседі.

Бұл тапсырмалар мен жұмыстар түрлері келесідей ортақ құзыреттерді қалыптастырады:

- жақсы тәжірибелерді тану,
- бизнес-процестердің тұрақты орталақтандыруды көздеу,
- жобалық жұмыстарды ұйымдастыруға қабілеттілік,
- соңғы нәтижеге бағытталу.

Арнайы құзыреттерді қалыптастыруға мыналар жатады:

- туристік бизнесте жобалық форманы таңдау және дәлелдеу үшін сыртқы және ішкі ресурстарды келістіру,
- ұжымдық жобаны басқару,
- жобаны жүзеге асыру үшін тиімді қаржыландыру формасын таңдау,
- виртуалды ұйымдастырылған топтардың (соның қатарында халықаралық ұжымдар) жобаны жасаудағы дағдысына негіздеу,
- жобаға тапсырыс берушілердің функциясын атқара білу.

Жоғарыда көрсетілгендер көптеген ақпараттарды және олардың талдауына деген міндеттерін жоғарылатады. Осылайша, жоғарғы оқу орынды бітірушілер осы міндеттерге сәйкес болу үшін оқу бағдарламалары ашық және икемді оқу-әдістемесіне сүйенетіндей, студенттердің индивидуалды жұмыстарының ұйымдарының жаңа формаларын енгізетіндей қамтамасыз етеді. Базалық оқу мәліметтерінен басқа, оқытушылар мен студенттер білім беру процесінің жоғарғы деңгейін қамтамасыз ету үшін озық ғылыми зерттеулердің нәтижесінсіз игеру мүмкін емес, әсіресе бакалавриат пен магистратура жоғарғы курсына, жаңа периодты басылымдарға еркін қол жеткізе білуі тиіс. Оқу процесінің қатысушылары сондай-ақ оларға қолайлы уақытта және форматта нақты мәліметтер мен тексттік мәліметтердің әртүрлі түрінде тұрақты жұмыс істеуге мүмкіндік беретін интерактивті ортаны қамту керек. Дәл осы болашақ түлектерді шынайы секторда дайындайтын тиімді аналитикалық жұмыстар мен құзыреттерді қамтиды:

- әртүрлі мәлімет орталықтарынан ақпаратты табу, баға беру, жіктеу, жөндеу және бір жүйеге келтіру қабілеті;
- әртүрлі ақпараттарды талдау жасау және қолдану қабілеті;
- ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың тұрақты дамуын тиімді қабылдау мен қолдануға қабілеті;
- интерактивті коммуникативтік ортаға тұрақты тартылу;
- веб-интерфейс арқылы өздерінің жазбаша жұмыстары мен презентацияларын ұсына білу қабілеті.

Инновацияны бизнесте және мемлекеттік басқаруды жүзеге асыру үшін ағымдағы әдеттегі жұмыс шекарасынан шығатын концептуалдық жағдайды алдын-ала көруді болжайды. ЖОО түлектері қазіргі бизнес-процестің түрлендіру мүмкіндіктерін болжай алуы тиіс. Оларға ол үшін іргелі және қолданбалы зерттеу салаларында қабылдау мен қолдануда жаңаша өңдеулер керек. Лайықты қабілеттерді қалыптастыру органикалық білім беру және зерттеу процесінің қосылуына сүйенеді. Тапсырма бір жағынан оқытушыларының белсенді оқу процесінің нәтижесіне (бірінші кезекте жеке әзірлемелер), ал басқа жағынан, студенттердің ғылыми шығармашылық ізденістері мен алынған нәтижелердегі апробациясына бағыттайды.

Университетте инновациялық білім беру бағдарламасына элементтерін енгізіп жүрген барлық 20% ғылыми қызметкерлердің студенттердің, магистранттардың және докторанттарды қызықтыратын 8 ҒЗЖ табысты жұмыс істейді. Бұл шаралар: ғылыми және білім беру саласындағы жаңа жетістіктерді тұрақты тексеруді, индивидуалды ғылыми зерттеулерге деген дағдыға ие болуды, ұжымдық ғылыми жобаларды ұйымдастыра білу қабілетті, тәжірибелік қызметте зерттеу нәтижелерді қолдана білу қабілетін дамытады.

Қазіргі таңдағы түлектер арасындағы бәсекелестік және жұмыс берушінің жоғарғы талаптары мамандарды осы немесе басқа экономика саласында дайындау деңгейін жоғарлатуға әсер етеді. Болжамды білім беру қызметтерінің және білікті мамандарға деген нарықтағы сұраныс өсімнің арасындағы сапалық алшақтық, қоғамның даму жағдайындағы қызметкерлердің еңбек нарығындағы дайындығын қамтамасыз ету үшін, ұлттық біліктілік жүйесінің дамуына себепкер болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Безрукова Т.Л. Создание научно-образовательных центров и их роль в повышении эффективности образовательной деятельности и научных исследований – М.: ФЭС: Финансы. Экономика. Стратегия, 2011. – №9. – С. 7-11.
2. Сазонова З.С. Интеграция образования, науки и производства как методологическое основание подготовки современного инженера. – М.: Изд-во МАДИ (ГТУ), 2007. – 487 с.
3. Инновации в образовании // <http://kak-bog.ru/innovacii-v-obrazovanii>.

Алпысбаева Н.К., Жандыбаева С.С.

АРХИВТАНУШЫ ЖӘНЕ ҚҰЖАТТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА ЖҰМЫСБЕРУШІЛЕРДІҢ РӨЛІ

Инновациялық экономика, ғылым мен білім Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі ұлттық даму стратегиясының негізгі басымдықтарының негізі ретінде танылған. Білім берудегі басты міндет Отандық экономиканың инновациялық жолмен дамуына үлес қосу болса, ол өз кезегінде кәсіби мамандарды дайындау мен біліктілігін арттыру арқылы жүзеге асуы тиіс. Қойылған мақсатқа жету үшін жоғарғы оқу орындарының білім беру жүйесін, ең алдымен нарық пен тұтынушының сұранысына сәйкес жетілдіру қажет.

Жоғарғы оқу орындарының қызметін пайдаланушы негізгі сыртқы тұтынушылар – ЖОО түлектерін жұмыспен қамтамасыз ететін жұмысберушілер (өнеркәсіп орындары, ұйымдар, мемлекеттік билік органдары және т.б.). экономика мен қоғамның инновациялық үлгісінің даму талаптарына сай келетін кәсіби құзыреттіліктерді игерген жас мамандарға мұқтаж.

Соңғы жылдары Қазақстанның жоғарғы кәсіби білім беру жүйесінде заманауи білім берудің сапасы жоғарғы оқу орындары түлектерінің алған білімі мен қалыптасқан жағдай арасындағы байланысты анықтай алуы, оларды кәсіби мәселелерді шешуде дұрыс қолдана білуі сынды құзыреттіліктерді қаншалықты меңгергендігімен анықталады. Мемлекеттік білім беру жүйесінің құзыреттілік бағыты жоғарғы оқу орындары түлектерін нарықтық ортада бәсекеге қабілетті болуға бағыттайды және жоғары оқу орындары мен жұмысберушілер арасындағы құқықтық-нормативтік құжаттарға сай (ҚР «Білім туралы Заңы» (№ 319-III 27 шілде 2007 ж., ҚР толықтырлған Заңы 24.10.11 ж. № 487-IV); ерекше статуска ие мемлекеттік жоғары оқу орындары туралы Типтік Ереже (ҚР Үкіметінің қаулысы 5 қараша 2001 ж. №1398); Жоғары кәсіби білім беру беру бағдарламаларын жүзеге асыратын білім мекемелерінің қызметі туралы Типтік Ереже (№499, 17 мамыр 2013 ж.); кредиттік технология бойынша оқу барысын ұйымдастыру Ережелері (ҚР БЖҒМ Бұйрығы №152, 2011 жылы 20сәуірде қабылданған, 2 маусым 2014 жылы №198 Бұйрықпен толықтырылған) жұмысберушілер бірлестіктеріне мемлекеттің білім беру бағытындағы мемлекет саясатына араласуына құқық беру мақсатында жүзеге асатын өзара ынтымақтастықтың жетілуіне ықпал етеді.

Жоғары кәсіби білім беру жүйесі бүгінде жабық жүйе ретінде дами алмайды. ЖОО мен жұмысберушілер – бір бөлшек. Жұмысберушілер кәсіби мамандардың санына ғана емес сапасына да талап қоя білуі қажет, ал ЖОО ол талапты қанағаттандыруы тиіс. Жоғары оқу орны маман дайындау сапасына кепіл болуы тиіс, соның ішінде, жұмысберуші өкілдерін кіріктіре отырып маман дайындау сапасын қамтамасыз ететін стратегия жасау, жұмысберушілерді пайдалану негізінде, басқа білім беру мекемелерімен салыстыра отырып өз жұмыстарының нәтижесін бағалау сияқты бағыттарға аса мән беру керек.

Жұмысберушілердің бүгінде ЖОО орындарына маман дайындаудың сапасын кәсіби және жеке тұлғалық бағытта арттыруға қатысты қоятын талаптары өте жоғары. ЖОО-ның әртүрлі ұйымдар және өндіріс орындарымен ынтымақтастықты жолға қоюы мен күшейтуі студентке болашақ жұмыс орнында қалыптасқан жағдайға байланысты нақты көзқарас қалыптастыруына көмектеседі.

Соған орай, университетте жұмысберушілермен байланыс кәсіптік бағдар беру аясында-ақ басталып, оқу – тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру мен жүзеге асыру барысында жалғасын тапса, түлектердің жұмыспен қамтамасыз етілуі мен олардың болашақ мансабының өсуімен аяқталады.

Білім беру бағдарламасы стратегиясы аясында, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ 5B051500, 6M051500 – мұрағаттану, құжаттану және құжатпен қамтамасыз ету мамандықтарын тікелей жұмыспен қамтамасыз етуші - Алматы қаласының мұрағат мекемелерімен (4 келісімге қол қойылған) белсенді ынтымақтасуда. Мысалы, Университет белсенді түрде ҚР Президенті архивімен, ҚР ОММ, ҚР ҚФДҚОММ, ҚР ҒТҚ ОММ, Алматы облыстық және қалалық архивтерімен белсенді жұмыс жасайды.

Бүгінгі таңда әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-де жаңа оқу бағдарламалары мен оқу барысын ұйымдастырудың жаңа бағыттары жүзеге асуда. Жаңа кәсіби-білім бағдарламасының басты міндеттердің бірі – оқу технологиясын пайдалануда жұмыс берушілердің қатысуымен жасалған бағдарламасына, студенттердің жетістігін бағалау әдістерін қоса есептегендегі жоспарланған нәтижелеріне, сондай-ақ, бағдарламаның өзектілігі мен жаңашылдығын бағалай отырып сыни талдаулар мен сараптама жүргізу болып табылады. Пәннің оқу-әдістемелік кешені мен бағдарламасын сараптау пән бойынша тәуелсіз сараптама жүргізуге тартылған кәсіби мамандар тобымен жүзеге асырылады.

«Мұрағаттану, құжаттану және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығы аясындағы зерттеу нарығына жұмыс берушілер қатысады:

1) «Мұрағаттану, құжаттану және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандық стандартын дайындау кезіндегі және білім алушы күзінетін қалыптастырудың басты талаптарында көрініс тапқан нәтижелері бойынша жұмыс берушілердің ойларына талдау.

2) «Мұрағаттану, құжаттану және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығының элективті пәндер каталогын қалыптастыруда нәтижелерді есепке алу және жұмыс берушімен тұрақты байланыс орнатуға.

3) Пәннің оқу-әдістемелік кешені мен бағдарламасын сараптауға.

4) Мемлекеттік аттестациялық комиссия жұмысындағы кәсіби сала өкілдерінің міндетті қатысуымен өтетін дипломдық жобаларды қорғауға.

5) Білім берудің барлық деңгейі бойынша квалификациялық жұмыстар, дипломдық жобалар, диссертацияларға сараптау қорытындылары мен сын пікірлер даярлау.

ҚР кинофотоқұжаттар мен дыбыстық жазбалар орталық мұрағатының директоры А.Ф. Сеитов «Аудиовизуалды құжаттар Қазақстан тарихының тарихи дерегі ретінде» атты жобаның мүшесі. Жұмыс берушілер архив мекемелері мен кафедра деңгейінде ұйымдастырылатын ғылыми семинарларға, ғылыми-тәжірибелік, ғылыми-әдістемелік конференцияларға қатысады. Қазіргі таңда университет жұмыс берушілермен бірнеше тәжірибе түрлерін өткізуде, олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері бар.

Бакалавр білім беру бағдарламасында оқу және өндірістік тәжірибе түрлері бар. 2010-2015 жж. кезеңінде мұрағат мекемелері мен білім беру ұйымдарында педагогикалық және өндірістік тәжірибе өткізу жөнінде келісімдер жасалды. Студенттер, магистранттар тәжірибеден өтетін ұйымдар тәжірибеден өту талаптары мен нормативтерін жасайды, және тәжірибенің соңында студенттер меңгеруге тиісті оқу бағдарламалары мен күзінеттілік мазмұны бойынша ұсыныстар береді.

Таңдалған саладағы инновациялық қызметке бағытталған маман дайындауда құрылымы бірнеше кезеңнен, формадан және әдістен, үдерістен тұратын жұмыс берушілермен өзара қарым-қатынас орнату және олармен ұзақ уақытқа созылған серіктестік байланыс қалыптастыру өте күрделі іс. Мұрағаттар өз кезегінде мұрағаттану, археография, деректану саласындағы студенттерді тәжірибелік және әдістемелік, теориялық, кәсіби дайындауда оқытушыларға кеңестер беріп отырады. Сондай-ақ, олардың еңбектерін мұрағат баспаларында жариялауда (Қазақстан мұрағаттарында) өз қол ұштарын береді.

Мұрағаттану, құжаттану, археография және басқа да арнайы тарихи пәндер саласына маманданушы студенттер мен оқытушылар мұрағат ісі мен құжаттанудың ғылыми-техникалық ақпараттар салалық қызметінің анықтамалық-ақпараттық қорын (ЦНТИДАД) пайдалануға мүмкіндік алады.

Университет пен мұрағаттар мұрағаттану және құжаттанудың арнайы салаларының өзекті мәселелеріне арналған мұрағаттанушылар мен оқытушылардың ортақ теориялық-методологиялық семинарларын, конференцияларды өткізеді, мұрағаттану және құжаттану тақырыптары төңірегіндегі мақалалар, монографиялар, диссертациялар нәтижелеріне сын пікір береді. Одан өзге, университет пен мұрағаттар мұрағаттану және құжаттану пәндері бойынша ғылыми бағдарламалар, ғылыми оқулықтар дайындаудың тұжырымдамалық қағидаларын даярлау мәселелерін күн тәртібіне қоя алады.

Мұрағаттанушылар мен құжаттанушыларды даярлаумен айналысатын жоғары оқу орындарымен арадағы келісімдердің негізінде университет пен мұрағаттар мұрағат ісі, құжаттану және білімнің аралас салалары төңірегіндегі зерттеу бағдарламаларының ғылыми және ғылыми-методикалық нәтижелері бойынша екі жақты өзара алмасулар жүргізеді.

Дегенменде, университет архивтанушылар мен құжаттанушыларды дайындағанына қарамастан кәсіби-ресурсты потенциал оқу үдерісін оңтайландыруға және білімнің тұрақты түрде жаңарып отыруына жағдай жасауды қажет етеді. Ынтымақтастықтың өзара тиімді формаларының бірі, мәні архив саласындағы өзекті мәселелермен танысу болып табылатын ғылыми семинарлар өткізу болып табылады. Ағымдағы жылдың 7 желтоқсанында дүниежүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасы «ЖОО-ы мен архивтің оқу және тәжірибе қызметіндегі инновациялары» атты кезекті ғылыми семинарын ұйымдастырды ҚР ОМА директорының орынбасары архив саласының дамуының болашағы мен мәселелері туралы кешенді баяндамасын жасады. Жеке қор бөлімінің басшысы Г.Ш. Рахмет жеке қорға келіп түсіп жатқан жаңа топтамалармен таныстырып өтті. Семинарды өткізудегі басты артықшылық деп іс-шара тиімділігіне жетуге көмектескен интерактивтілік деп айтуға болады. 2016 ж. 8 сәуірде бакалавриат және магистратура студенттері ҚР Президент архивімен бірге ұйымдастырылған зияткерлік олимпиадаға қатысты. Олимпиада Қазақстан тәуелсіздігінің 25-жылдығына және өмірден мезгілсіз озған ҚР ОМА бұрынғы директоры М.Ж. Хасанаевтың 70-жылдығына арналды. Олимпиада қорытындысы бойынша студенттер ақшалай сыйақымен марапатталды және ерекше көзге түскен студенттер оқуын аяқтағаннан кейін осы архивке жұмысқа орналасу үшін шақырту сертификатына ие болды.

Кәсіби кадрларды даярлауға жұмыс берушілердің қатысуын ұйымдастыру қазіргі таңда ерекше маңызға ие және жұмыс беруші талаптарын қанағаттандыратын студенттердің кәсіби күзінетін тиімді дамыту жағдайларына көңіл бөлуді қажетсінеді. Мамандарды аталмыш жауапты міндетті шешу жолында дайындауда оқу орындарымен арадағы келісімдер мен екі жақты мүддені жүзеге асырудағы жаңа әлеуметтік серіктестік, жаңа құқықтық нормалар мен келісімдердің жаңа түрлері үлес қосады.

Білім беру қызметтерін ұсынушылар мен тұтынушылар арасындағы өзара байланыстың ең танымал үлгісі нақты бір мекеменің қажеттілігін қамтамасыз ететіндей басымдыққа бағытталған оқу бағдарламаларын бірлесе отырып даярлау болып табылады. ЖОО мен жұмысберуші өкілдерінің бірлесіп атқаратын қызметтерінің арасындағы ерекше танымал бағыттары төмендегідей:

- студенттерді нақты жұмыс орындарында тәжірибелік оқыту;
- ЖОО-ның еңбек нарығында сұранысқа ие білім беру қызметтерінің аясын кеңейту;
- мамандарды даярлау сапасына қойылатын талаптарды анықтау, пәннің БЭК (ГОСО) талаптарына сәйкес дайындалған негізгі оқу бағдарламаларын сараптау, жетекші жұмыс берушілердің пікірін есепке ала отырып пәннің қосымша құзіреттілігін НОБ-на (негізгі оқу бағдарламасына) енгізу;
- оқу-бағдарламалық құжаттарын дайындау және сыннан өткізу;
- жұмыс беруші өкілдері мен тәжірибелі мамандардың университет студенттеріне сабақ беруін, оның ішінде дәрістер оқу, семинар, мастер-класс, іскерлік ойындар, практикум және т.б. ұйымдастыру;
- жұмыс берушілердің студенттердің мемлекеттік қорытынды аттестациясына қатысуы;
- оқытушылардың нақты жұмыс орындарында тәжірибеден өтуі;
- университетте жұмыс беруші өкілдерінің біліктілігін арттыру;
- жұмыс берушілердің университеттегі ғылыми-тәжірибелік конференцияларға, оқу жобаларына, ғылыми сессияларға, ашық есік күндеріне және т.б. қатысуы;
- жобаға бірігу (интеграция) (бірлескен ғылыми зерттеулер, жобалар және т.б.);
- бітірушілерді жұмысқа орналастыру;
- нақты аймақтардың қажеттілігін қамтамасыз етуді ескере отырып кәсіби білім мазмұнын жетілдіру мақсатымен консультативті кеңестер мен бірлестіктер ұйымдастыру және қатысу.

Университет пен жұмыс берушілер арасындағы өзара байланыстың тығыз сипаты негізгі білім беру бағдарламаларының құрамдас бөлігі болып табылатын студенттердің түрлі тәжірибелерден өту үдерісінде көрініс береді, және де ол өз кезегінде шынайы кәсіби қызмет жағдайында студенттердің кәсіби-тәжірибелік дайындығы болып есептелінетін білім беру үдерісі мекемелерінің бірі болып есептелінеді. Жалпы осы тәжірибелер студенттердің алғашқы кәсіби жұмысын бастауға мүмкіндіктер береді, болашақ мамандардың кәсіби құзіретінің жоғары деңгейін қалыптастыруын қамтамасыз етеді. Сәйкесінше, оқу, өндірістік және ГОСО-да қарастырылған өзге де тәжірибе алмасулар ең алдымен олардың теориялық және кәсіби-тәжірибесін, оқу және ғылыми-зерттеу қызметтерін біріктіру арқылы студенттердің кәсіби деңгейін дамытуды үздіксіз арттыруға бағытталуы тиіс.

Университет пен жұмыс берушілер бүгінгі таңда еңбек нарығында бар немесе болуы мүмкін деп болжанылған жұмыс талаптарына сәйкес түрлі тәжірибелерде студенттердің кәсіби құзіреттілігін қалыптастырудағы олардың күшін біріктіру жүйесін құруға мүдделі. Алайда, жұмыс берушілер оқу бағдарламасының бір бөлшегі тәжірибемен байланысты оңтайландыру жұмысын күшейтуде университеттермен бірігуге дайын болса да, нақты жоғары оқу орындарының байланыс жөніндегі арнайы формадағы ұсыныстарын күтуде. Бұл жағдай оқу мекемелерінің жұмыс берушілермен әлеуметтік серіктестікті қалыптастыруда мамандықтар бойынша нақты тәжірибені оқу-әдістемелік жағынан басқарып әрі ұйымдастырып келе жатқан дүниежүзі, тарихнама және деректану кафедрасының рөлін көтере түседі. Нақты осылар университеттің білім беру қызметінің сырттай тұтынушылармен әлеуметтік диалог катализаторы болып табылады және олармен серіктестік қатынасты қалыптастырып, оны одан әрі нығайтумен қамтамасыз етеді.

Мамандар дайындайтын кафедраның жұмыс берушілермен өзара тиімді байланыстарын арттыру мақсатында серіктестіктің екі жақты тиімді бағдарламалары жасалынды және тиісінше келісімдерге қол қойылды.

Оқу және өндірістік тәжірибе жағдайындағы еңбек нарығында сұранысқа ие кәсіби құзіреттілікті қалыптастыруда университеттер мен жұмыс берушілердің алдында тұрған маңызды міндеттердің қатарына:

- негізгі оқу бағдарламасы аясында меңгерілген құзіреттіліктің байланысы, және тәжірибе мазмұны;
- тәжірибе барысындағы жұмыс орнында студенттердің орындайтын кәсіби қызмет түрлеріне қойылған құзіреттіліктің сәйкестігін анықтау;
- тәжірибе үдерісінде студенттер арқылы алынатын және дамытылатын кәсіби құзерттіліктің тізімін құрастыру;
- жоғары оқу орнының серіктесі болып табылатын нақты жұмыс берушінің сұрасындағы құзіреттілік негізгі оқу бағдарламасын өту барысында меңгерілген құзіреттілікке мейлінше жақын келуі;
- жоғары оқу орындарындағы оқу бағдарламаларының тиімділігін арттыру, негізгі оқу бағдарламасын жетілдіру және түзетулер енгізу мақсатында кәсіби құзіреттілікті қалыптастыру деңгейі бойынша жұмыс берушілермен университет арасында қайтарымды байланыс орнату;
- студенттердің тәжірибелік қызметінде айтарлықтай тәжірибе алуымен және мамандығы бойынша кепілді жұмысқа орналасуына көмектесетін оқу және өндірістік тәжірибелердің жаңа формасын іздестіру жатады.

Әлеуметтік диалог және оның негізінде дамушы университеттер мен жұмыс берушілер арасындағы серіктестік байланыс студенттердің тәжірибелік білімдерін кеңейтудің және тереңдетудің, жоғары кәсіби білім санасын арттырудың тиімді құралы болып табылады.

Архивпен ықтымақтастық қарым-қатынас орнату кәсіби кадрларды даярлау сапасын арттыру мүддесіндегі жұмыс берушілермен ЖОО арасындағы өзара тиімділікті айтарлықтай жоғарылата түсетіндігін көрсетеді. Ол үшін білім беру және инновациялық үдерістерге мүдделі қатысушылары жоғары оқу мекемесіне өзінің стратегиялық серіктес-жұмыс берушілерін білім беру қызметін сырттай бақылаушы және пассивті тұтынушы тұрғысынан Ол үшін ЖОО-на өзінің стратегиялық серіктес-жұмыс берушілерін сырттай бақылаушы және білім беру қызметін пассивті тұтынушы тұрғысынан оқу және инновациялық үдерістерге мүдделі қатысушы тұрғысына алмастыра алуы қажет.

**Алтыбаева Н.А., Бисенбаев А.Қ., Айташева З.Ғ., Шулембаева К.К., Шымшықов Б.Е.,
Басығараев Ж.М**
**МАГИСТРАНТТАРДЫ ИНДУСТРИАЛДЫҚ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ МЕМЛЕКЕТТІК
БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ**

2015-2019 жылдар аралығындағы Қазақстан Республикасының индустриалдық - инновациялық дамуының мемлекеттік бағдарламасын (ИИДМБ) жүзеге асырудың маңызды шарттары: кәсіби деңгейі жоғары, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, өз ісіне жауапты, мамандығын жете меңгерген білікті маман дайындау болып табылады.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты халыққа Жолдауында «Индустриалдық-инновациялық даму бағдарламасы аясында, ғылымды экономика салаларымен байланыстырып отыратын мамандарды дайындайтын 10 жоғарғы оқу орны (ЖОО) анықталды. Сондай-ақ бұл ЖОО өндіріс орындары кәсіби деңгейі жоғары мамандарды дайындайтын ғылыми орталық болатындығын атап айтқан [1]. әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті осы аталған 10 үздік ЖОО қатарына кірген. Сол себепті, университеттің басты мақсаты ел экономикасының қарқынды өсуінің қажетті шарты ғылыми-техникалық, өндірістік, қаржылық және институтционалдық саланың өзара байланысының қалыптасуына ықпал ететін инновациялық жолға өту және ел басымыздың бағыттаған жолын алып кете алатын білікті мамандар дайындау болып табылады. Осы мақсатты орындау үшін оқу орындарына қойылатын басты міндеттер: ғылымның дамуы, жаңалықтардың қозғалысы, озық өндірістік технологияларды әзірлеу және енгізу, ынталандыруға шақыратын индустриалды-инновациялық саясатты қалыптастыру болып табылады.

Еліміздің экономикалық және қаржылық қиындықтарына карамастан, Тәуелсіздікті баянды етуде, білімнің маңыздылығын жете түсінген Елбасы осы салаға барынша қолдау көрсетуде.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Жолдауында оқыту үдерістеріне қазіргі заманғы әдістемелер мен технологияларды енгізу мәселелері кеңінен баяндалған. Осы бағытта біздің университет тарапынан ауқымды жұмыстар атқарылуда. Әр факультеттің профессор оқытушылар құрамы арнайы әдістемелер мен технологияларды жіті меңгеріп, халықаралық тәжірибені толық зерделеуде.

Қазіргі кезде әл-Фараби атындағы ҚазҰУ ректоры Ғ.Қ. Мутановтың басшылығымен университеттің ұстаздары заманауи ғылымға сай білікті мамандар даярлау мен білім саласын әлемдік стандарттарға сай реформалау мәселесіне баса назар аударуда. Университет қабырғасында білім алып жатқан әрбір жас маман «Білекті бірді, білімді мыңды жығады» деген ұлағатты сөздің мәнін, білімнің шындығында да баға жетпес үлкен рухани қару екендігін, сонымен қатар аса зор өндіргіш күш екенін білуі тиіс. Білім - тек ғылымның іргетасы ғана емес, сонымен бірге тасы өрге домалаған еңсесі биік елдермен терезесі тең мемлекет болудың басты кілті, ел дамуының алтын қаруы. Білім бар жерде даму, жетілу, кемелдену үрдісі де бір сәтке толастамайды [2].

Аталмыш бағыттағы ауқымды жұмысты биология және биотехнология факультетінің деканы Заядан Болатханұлының басшылығымен молекулалық биология және генетика кафедрасының ұжымы да, атқарып келеді. Бұл кафедрада білікті оқытушылар және ғалымдар құрамы шоғырланған. Факультет тарапынан оқыту, зерттеу және инновация мен оны іс жүзінде меңгеру салаларында ең алдыңғы қатарлы жетістіктер мен тәжірибелерге үнемі ізденіс жүргізілуде.

Білім беру жүйесіндегі теориялық және тәжірибелік әдістері арқылы білім сапасының маңыздылығын арттыру және ғылыми-танымдық және тәжірибелік мақсаттарға байланысты білім дәрежесін жоғары деңгейге көтеруді қарастыру маңызды болып саналады. әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінде білім жүйесін жетілдіру бойынша жүргізіліп жатқан қарқынды оқыту және тәрбиелеу жұмыстарын дамыту еліміздің әлеуметтік – экономикалық жағдайын жақсартуға үлесін қосатындығына сенімдіміз. Индустриалдық-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасы бойынша білімді қалыптастыру, күрделі мәселелерді шешу, жүйелі және креативті көзқарас көрсету, мәселелерді өз бетінше жоспарлап, кәсіби деңгейде тапсырмаларды орындай алатын қаблетті мамандарды дайындау еліміздің білім саласының өркендеуі үшін қажет.

Бұл жүйе магистранттарға білім берудің мақсатына және білім берудің сапасына көңіл аударып қоймай, болашақ маманның әртүрлі мәселелерді шешу қаблетіне мән береді.

Қазіргі таңда білім берудің жаңа жүйесі мен олардың педагогикалық үлгілерін ұйымдастырудың маңызы өте зор болып табылады. Жалпы, қандай-да бір мамандықты оқытудың мақсаты мен бағыттарын анықтап алу арқылы бағдарламасы дайындалады. Бағдарлама жоспарлары әртүрлі пікірлермен зерделеніп, талқылануы қажет [2].

Қазіргі кезде университетте оқу-тәрбие үрдісінде елеулі өзгерістер болып отыр. Білім беру парадигмасы өзгеріп, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Біздің факультетімізде, соның ішінде біздің молекулалық биология және генетика кафедрасында білім берудің жаңа жүйесі, индустриалдық-инновациялық даму бағдарламасы бойынша білім беруді тәжірибемізге енгізіп, бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау қолға алынуда. Ал инновациялық білім беру тәжірибемен тығыз байланыста болу керек. Сонда ған бәсекеге қабілетті мамандарды дайындауда тиімді механизмді құрастыру жоғары оқу орындары мен білім беру жүйесінің тұтынушысы болып саналатын ұйымдар арасында жаңа сапалы қарым - қатынас пайда болады.

Қазіргі таңда әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің биология және биотехнология факультетінің молекулалық биология және генетика кафедрасында 6M070100 - «Биотехнология» мамандығы бойынша жоғары мамандандырылған білікті мамандар дайындау үшін бірқатар іс-шаралар жүргізілуде. Бағдарлама негізінде кафедра ұжымы тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерін қолдану мақсатында бірқатар кәсіпорындармен ТОО «Алмерек», ТОО «Медеу Комерц», және т.б. келісім шарттар жасады. Осы шарттар негізінде болашақ мамандар жаңа өндірістік технологиялармен жұмыс жасау әдістерін меңгере отырып, өздерінің мамандықтары бойынша оқылатын пәндерден («Гендік инженериялық өндіріс: ұйымдастырылуы және болашағы», «Гендік инженерияның агроөнеркәсіп жүйесіндегі жетістіктері», «Заманауи медициналық өндірістегі молекулалық-генетика негіздері», «Биотехнологиялық өндірістегі генетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету», «Селекция және агроинновация», «Генотоксикологияның практикалық аспектері және экологиялық өндірістің негіздері», «Заманауи ауылшаруашылық өндірісіндегі фитопатология») алған білімдерін іс жүзінде жүзеге асырып, білікті кәсіпкер - маман ретінде тәжірибесін шыңдай түседі.

Индустриалдық-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасына кіретін, өндірістік өнеркәсіптер үшін, бәсекелестікке қабілетті, креативті ойлайтын мамандарды магистратура бағдарламасы бойынша дайындау үшін, кафедрада төмендегі этаптар терең зерделенді:

- аталмыш бағдарлама бойынша білім алып жатқан магистранттардың оқу үрдісінде арнайы және профильдік пәндер бойынша білім алулары үшін, оқу әдістемелік кешендерін, силлабустарын құрастыруда кафедра ұжымымен бірге жан жақты талқылау;
- магистранттарды ҒЗЖ жүргізу, тағылымдамадан өтулері үшін, өндірістік практика және магистрлік диссертацияларын дайындау мақсатында осы бағдарлама аясына кіретін арнайы өндіріс мекемелеріне бекіту. Магистранттарға сол мекемеден бағыт-бағдар беріп отыратын кеңесші бекіту;
- магистранттардың магистрлік диссертацияларының орындалуы үшін заманауи құралжабдықтармен қамтамасыз ету, сондай ақ магистранттармен олардың жетекшілерінің жоғарытехнологиялық базасы жақсы дамыған шет елдік мекемелерде тағылымдамадан өту жолдарын қарастыру;
- магистранттарды гранттық, мақсатты қаржыландыру бағдарламаларына қатысуға, өнім технологиясын коммерциализациялау мақсатында өндірістік өнеркәсіптік мекемелерімен шаруашылық іс жүргізудегі келісім шартқа отыруын қадағалау.

Жоғарыда келтірілген этаптарды жүзеге асыру үшін, заманауи эффективті құрал жабдықтар базасын қалыптастыра отырып, зерттеу жұмыстарының сапасын арттыру. Өндіріс мекемелерін ҒЗЖ тарта отырып, сандық және сапалық зерттеу әдістерін құрастыру қажет. Әлемдік бәсекеге қабілетті кәсіби мамандар дайындау үшін профессор оқытушы құрамының деңгейін жоғарлату қажет. Бұл аталмыш бағдарлама жүйелі, кешенді түрде білім, ғылым және тәжірибе арасындағы интеграциялық байланыстың дамуын талап етеді. Білім беру және жетекші ғылыми ұйымдар мен бизнес саласының ынтымақтастығы оқу үдерісін ұйымдастыруға, бизнестің жаңа инновациялық жобалармен толығына септігін тигізеді. Бұл байланыстардың жүзеге асуы Отандық өндірістің мамандарының әлемдік озық әдістерді меңгеріп, бәсекеге қабілеттілігінің артуына және бизнес пен ғылым арасындағы байланысты жетілдіреді [4] .

Сонымен, білімді жүйелі ұйымдастыру, оқытуды жан-жақты жүргізумен; бастапқы жүйелеуді теориялық деңгейде жүзеге асырумен; мамандықтың талап етілетін міндеттеріне сәйкес әдістер кешенін пайдаланумен; білім беруді тәжірибемен ұштастыруды сапалық үйлесімімен қамтамасыз етіледі. Білім беруді дұрыс ұйымдастыру оқытушының үнемі, үздіксіз ізденуі мен сол ізденістерін білім алушыға бере алуға негізгі қаруы болып табылады. Әр ЖОО білім алу мүмкіндіктерін дұрыс бағалай отырып, сапалы білім қалыптастырулары қажет. Сапалы білімді ұйымдастыру мәселелерінің жүйелі шешімін табу қоғамның тұрақты дамуына негіз бола алады. Қоғамның дамуына және оның қалыптасуына білімді жаңа қырынан ұйымдастыра алатын жоғары білікті жас мамандар өте қажет. Ел экономикасын өрге сүйрейтін әлеуметтік-экономикалық жаңғыртудың басты бағытының бірі – индустриалдық-инновациялық даму стратегиясын пайдаланып, халықтың әлеуметтік жағдайын жақсарту.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Нұрлы жол – болашаққа жол» атты Қазақстан халқына Жолдауынан. Астана, 2014 жылғы 11 қараша.
2. Әділбекова Ж.З. «Білім беру үрдісіне жаңа технологияларды енгізу».

3. Ямбург Е.А. Гармонизация педагогических парадигм – стратегия развития образования. В сб. Антропопраксис. Ежегодник гуманитарных исследований. Том 1 / Гл. ред. Б.Д.Эльконин. Отв. ред. С.Ф.Сироткин, О.Ф.Фофанова. – Ижевск: ERGO, 2009. 176 с.

4. ҚР индустриалдық-инновациялық дамуының 2003-2015 жылдарға арналған стратегиясы.

Амандосұлы Б., Шуренов Н.Б.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО УЛУЧШЕНИЮ ВОПРОСОВ ПРОВЕДЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКЗАМЕНА ПО ГРУППЕ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ «ПРАВО»

В последнее время вопросы повышения качества высшего юридического образования стали предметом пристального внимания не только со стороны академического и профессионального сообщества, но и со стороны политического руководства страны.

Призыв к повышению качества профессиональной подготовки будущих юристов оговорен, в частности, в рамках 78-го шага Плана нации по реализации пяти институциональных реформ Главы государства Нурсултана Назарбаева «Поэтапное расширение академической и управленческой самостоятельности ВУЗов с учетом опыта Назарбаев Университета. Трансформация частных вузов в некоммерческие организации в соответствии с международной практикой».

По этой причине целью данной методической статьи является содействие в развитии системы профессионального юридического образования в соответствии с запросом казахстанского общества.

Обращаю внимание на пп. 2) п.1. ст.3 Закона об образовании РК, который гласит, что одним из основных принципов государственной политики в области образования является приоритетность развития системы образования.

Важно отметить п. 4. ст. 30 Конституции РК, который указывает на то, что Государство устанавливает общеобязательные стандарты образования. Деятельность любых учебных заведений должна соответствовать этим стандартам.

Государственный общеобязательный стандарт высшего образования (далее-ГОСО), утвержденный постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года за № 1080, расширил академическую самостоятельность вузов до 65 %, в магистратуре – 70%, докторантуре – 90 % (ППРК от 13.05.2016 года № 292).

Согласно пункту 72 данного ГОСО целью высшего образования является обеспечение подготовки квалифицированных, конкурентоспособных кадров, отвечающих современным требованиям к качеству специалистов с высшим образованием для самостоятельной работы по той или иной специальности.

В соответствии с пунктом 52 указанного ГОСО ВУЗ, с учетом уровня теоретической подготовки, учебных достижений, результатов обучения и исследовательско-аналитических способностей обучающихся, самостоятельно определяет им формы итоговой аттестации: сдача государственного экзамена по специальности и защита дипломной работы (проекта), или сдача государственных экзаменов по специальности и дополнительно по двум профилирующим дисциплинам.

В силу пункта 5 выше указанного ГОСО в соответствии с классификатором специальностей высшего и послевузовского образования граждане получают высшее образование, профиль которого определяется группой специальностей по группе специальностей «Право» – высшее юридическое образование.

Несмотря на некоторые различия, обусловленные спецификой каждой конкретной специализации, основной круг рассматриваемых вопросов един для всех будущих юристов, так согласно пункту 64 данного ГОСО нормативный срок освоения в бакалавриате составляет 4 года, высшего специального образования (специалист) – 5 лет.

В соответствии с пунктом 80 данного ГОСО итоговая аттестация проводится в форме сдачи государственного экзамена по специальности и защиты дипломной работы (проекта), или в форме сдачи государственных экзаменов по специальности и дополнительно по двум профилирующим дисциплинам.

В силу пункта 80 указанного ГОСО основным критерием завершения обучения по программам бакалавриата является освоение обучающимся не менее 129 кредитов теоретического обучения за весь период обучения, а также не менее 6 кредитов практики. Традиционно во время занятий студент получает общие знания в трех основных областях юриспруденции: уголовное право, гражданское право и публичное право. Затем идёт сдавать государственный экзамен, который охватывает весь пройденный материал вышеназванных изученных областей права. Согласно пункту 51 данного ГОСО итоговая аттестация проводится в форме сдачи государственного экзамена по специальности и защиты дипломной работы (проекта), или форме сдачи государственных экзаменов по специальности и дополнительно по двум профилирующим дисциплинам.

В силу пункта 13.2. Академической политики КазНУ им. аль-Фараби на 2015-2016 учебный год для проведения итоговой аттестации обучающихся создается государственная аттестационная комиссия (далее-ГАК) по каждой специальности для всех форм обучения. Деканы факультетов до 15 октября текущего года представляют в отдел учебного процесса Департамента по академическим вопросам и Институт послевузовского образования кандидатуры председателей ГАК, избираемых из числа профессоров, доцентов, ученых, преподавателей, опытных специалистов производства и учителей, имеющих практический стаж, соответствующий профилю выпускаемых

специалистов, и не работающих в данном вузе. Кандидатура председателя ГАК направляется для утверждения в МОН РК не позднее 1 ноября текущего года.

В соответствии с пунктом 13.9. данной Политики университет самостоятельно разрабатывает и утверждает рабочие программы государственного экзамена по специальностям, программы комплексных экзаменов в магистратуре и докторантуре, технологию их проведения на основе учебных программ дисциплин, включенных в данный экзамен.

В целом государственный экзамен состоит из билетов, каждый из которых включает в себя три теоретических вопроса, проводится в устной форме и имеет комплексный характер. Студенту дается на самоподготовку 20 минут. Далее данный студент перед комиссией отвечает на вопросы, указанные в билете, если ответ не совсем ясен и необходимо уточнение, то ГАК имеет право задавать дополнительные вопросы касательно области рассматриваемого вопроса. После заданных вопросов обучающийся удаляется из помещения, где проводится государственный экзамен. После окончания государственного экзамена ГАК обсуждает полученные от обучающихся для определения соответствующих баллов, и председатель ГАК объявляет в присутствии обучающихся итоговые баллы, соблюдая принцип гласности. Это все заносится в протокол секретарем и подписывается членами ГАК. Важно отметить, пункт 13.16. указанной Политики, согласно которому повторная сдача государственного/комплексного экзамена и защита дипломной работы (магистерской диссертации) с целью повышения положительной оценки не разрешается. Лицам, получившим неудовлетворительные оценки, передача комплексного экзамена в данный период итоговой аттестации не разрешается. Документы о состоянии здоровья, представленные в ГАК после получения неудовлетворительной оценки, не рассматриваются. Следует также отметить, что ни один из членов ГАК, кроме председателя, не получает денежного вознаграждения за государственный экзамен.

Учитывая вышеизложенное, для улучшения проведения Государственного экзамена, который проводится под пристальным вниманием ГАК, имеются следующие предложения:

1. Тестовая форма, которая состоит из 10 вопросов, где для каждого вопроса предлагается 7 вариантов ответа. Данные вопросы должны охватывать весь объем теоретических знаний, приобретенных студентами за все годы обучения в ВУЗ-е. Количество вариантов теста должно соответствовать количеству оканчивающих студентов в пропорции один к трем. В течение 10 минут выпускники должны ответить на тестовые вопросы, а затем ответы студентов передаются на проверку ГАК. Итоговый результат за данное задание будет составлять 20% из 100%.

2. Кейс в виде задачи, то есть приводится какая-либо ситуация, которая требует использования аналитического мышления с применением законодательства в данной задаче. Указанное задание предполагает подготовку экспертных заключений по различным ситуациям в области гражданского, уголовного, публичного и частного права. В каждой письменной работе важно оценивать юридическую аргументацию студента преподавателем и практикующим юристом. В течение 20 минут выпускники знакомятся с материалами дела (задачи), полученного из районного суда, прокуратуры или юридических компаний, а затем выдают ГАК заключение по практическому заданию. Экзаменационные задачи и результаты их выполнения составляют и оценивают профессора либо кандидаты юридических наук, действующие судьи и сотрудники прокуратуры РК. Итоговой результат за данное задание будет составлять 60% из 100%.

3. Следующий этап – собеседование в области теоретических знаний. То есть студент получает билет, в котором дается один теоретический вопрос по специальности. Очень важно отметить, что выпускнику не дается времени на самоподготовку, после получения билета следует незамедлительно ответить. Вопрос охватывает конкретную область знаний института права, освоенную студентами за все годы обучения в ВУЗ-е. В течение 5 минут выпускники должны ответить на поставленные вопросы, а затем должны покинуть аудиторию. Итоговой результат данного задания будет составлять 20% из 100%.

После сдачи государственного экзамена выпускник допускается к защите дипломной работы. Все эти рекомендации по улучшению качества юридического образования подходят как для государственных, так и для частных университетов. Именно они формируют доминирующее юридическое сознание и определяют характер юридической практики.

Полагаю, что данный формат создаст совершенно новую форму пилотного режима при проведении государственного экзамена среди учебных заведений Республики Казахстан. Утвержденный и реализованный, данный проект КазНУ им. аль-Фараби будет служить и являться ярким примером для всех ВУЗ-ов Казахстана и соседних стран, на который в будущем будет ориентироваться ни одно поколение успешных выпускников при выборе своей профессии!

Аргимбаева А.М., Кудреева Л.К., Тасибеков Х.С., Мусабекова А.А.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ-ТЕХНОЛОГОВ ПО ПРОГРАММЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Процесс диверсификации, модернизации и повышения конкурентоспособности экономики Республики Казахстан осуществляется на основе масштабной Государственной программы. В 2010 г. Казахстан впервые заявил

о реализации новой индустриальной политики, программным документом которой стала Государственная программа по форсированному индустриально-инновационному развитию (ГПИИР-1). ГПИИР – это долгосрочная программа, индикаторы которой отражены в Стратегии развития страны до 2020 г. Основной целью ГПИИР является стимулирование диверсификации и повышения конкурентоспособности обрабатывающей промышленности. В частности, были выбраны 6 приоритетных отраслей обрабатывающей промышленности: металлургия, химия, нефтехимия, машиностроение, строительство материалов, пищевая промышленность. Они в свою очередь разделены на 14 секторов: черная металлургия, цветная металлургия, нефтепереработка, нефтегазохимия, производство продуктов питания, агрохимия, производство химикатов для промышленности, производство автотранспортных средств их частей, принадлежностей и двигателей, производство электрических машин и электрооборудования, производство сельскохозяйственной техники и др. Государственная программа форсированного индустриально-инновационного развития предусматривает целую систему инструментов государственной поддержки, отраслевые программы, программы развития территорий, стратегические планы государственных органов и сфокусирована на 3-х направлениях:

- максимальная отдача от природных ресурсов (глубина переработки сырья, развитие смежных производств, энергоэффективность);
- повышение эффективности человеческих ресурсов (производительность труда, вовлечение неэффективно занятого населения);
- реализации геополитического потенциала.

Одним из главных ориентиров стратегического развития страны до 2050 г и Концепции по вхождению Казахстана в число 30-ти самых развитых государств мира, определенных Главой Государства, является рост производительности труда. Для этого, наряду с созданием новых высокотехнологичных отраслей экономики, необходимо также формирование трудовых ресурсов нового поколения [2].

Анализ лучшей мировой практики показывает, что для эффективного функционирования системы подготовки кадров, нужно наличие как минимум наличие двух условий: 1) непрерывное взаимодействие образования с работодателями; 2) направленность образовательного процесса на получение востребованных на практике навыков и компетенций. Поэтому, одной из задач осуществления второго этапа Государственной программы индустриально-инновационного развития нашей страны на 2015-2019 годы является подготовка высококвалифицированных кадров и научно-техническое сопровождение приоритетных отраслей экономики.

Для обеспечения развития инновационного потенциала высшего образования в университетах реализуются инновационные модели образования, особенностями которой являются: приобретение обучающимися базовых компетенций исследовательской и инновационной деятельности через прохождение соответствующих практик; развитие интеллектуальных, коммуникативных, творческих способностей обучаемого; выработка умений, влияющих на учебно-познавательную деятельность и переход на уровень профессионального творчества.

Динамичное развитие в нашей стране «перерабатывающей отрасли промышленности» требует подготовки и выпуска высококвалифицированных химиков-технологов, химиков-инженеров и других специалистов новой формации, прошедших соответствующую профессиональную подготовку и владеющих необходимыми для работы на предприятиях, выпускающих конкурентоспособную продукцию высокого передела, навыками и компетенциями.

Реализация образовательного процесса, осуществляемая на кафедре аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов КазНУ им. аль-Фараби, призвана обеспечить такую подготовку востребованных, конкурентоспособных специалистов, обладающих высоко профессиональными навыками и умениями [2].

Нами осуществляется подготовка химиков-технологов на основе разработанных интегрированных образовательных программ, нацеленных на получение обучающимися широкого спектра профессиональных знаний и навыков. В учебный процесс внедрена кредитно-модульная технология обучения на основе компетентностного и личностно-ориентированного подхода. В образовательном процессе особое внимание уделяется самостоятельному приобретению обучающимися профессиональных знаний, навыков и умений, основанных на новейших достижениях науки и необходимых в их дальнейшей профессиональной деятельности.

Подготовка специалистов по трехуровневой системе образования по специальности «Химическая технология неорганических веществ» осуществляется по трем образовательным программам: «Технология неорганических веществ и материалов», «Технология переработки минерального сырья», «Технология электрохимических производств», отражающие наиболее динамично развивающиеся современные химические производства Казахстана. Образовательные программы составлены с учетом опыта зарубежных вузов-партнеров, в частности, Московский институт тонкой химической технологии им. М.Ломоносова, Санкт-Петербургский государственный технологический институт, Томский государственный университет (Россия), а также потребностей производства. Так в учебные планы специальностей по просьбе предприятий были включены следующие дисциплины: Проблемы комплексной переработки редкометалльного и редкоземельного сырья Казахстана, Химическая технология подземного выщелачивания руд, Процессы и аппараты черной металлургии и др. Тематика магистерских диссертаций ориентирована на их профессиональную деятельность и на повышение уровня их квалификации, а также на решение актуальных проблем нефтяной, химической, металлургической, фармацевтической, пищевой промышленности.

Продуктивными видами самостоятельной исследовательской работы магистрантов, обладающих достаточной языковой подготовкой, являются стажировки в зарубежные вузы, что является нововведением в нашем университете, повышающим академическую мобильность обучающихся. Такие стажировки в ведущих зарубежных научных центрах и университетах США, Германии, Испании и России углубляют и расширяют теоретические знания, навыки и умения. Особенно важным результатом стажировок является развитие стремления к самообразовательной деятельности, интеллектуальной активности, познавательной потребности и коммуникативной компетенции. Кроме того, при участии в совместных проектах и стажировках, работа в команде формирует у магистрантов самостоятельность как свойство личности, способствуя развитию культуры личности.

На данный момент с участием кафедры заключены договора о целевой подготовке магистров с дальнейшим их трудоустройством во многих производственных предприятиях реального сектора экономики нашей страны, которые вошли в Республиканскую карту индустриализации. На этих же предприятиях магистранты проходят производственную практику, где осваивают навыки работы на современном технологическом оборудовании, разбора технологической схемы, проведения технологических расчетов, приобретая тем самым, общие, профессиональные и личностные компетенции.

Дальнейшая работа коллектива кафедры в этом направлении будет нацелена на освоение опыта ведущих зарубежных университетов по взаимодействию науки и промышленности.

Таким образом, на кафедре аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов проделана большая организационная и учебно-методическая работа по подготовке химиков-технологов по программе ГПИИР. По итогам этой работы следует отметить, что наряду с положительным результатом, имеются и некоторые сложности, которые негативно сказываются на работе профессорско-преподавательского состава, такие как:

- 1) Значительного расширения требует материально-техническая база учебных заведений, в том числе учебное оборудование, инфраструктура и общежития.
- 2) Большой разрыв между бакалавриатом и магистратурой у поступающих, до 5-7 лет.
- 3) Разное направление бакалаврской подготовки (базовое образование поступающих магистрантов – Технический университет, Технологический университет, педагогический университет, химический, биологический, географический, физический факультеты и др).
- 4) Разный уровень подготовки магистрантов
- 5) Разное направление производственной деятельности магистрантов.
- 6) Трудности совмещения работы с учебой.
- 7) Отсутствие части обучающихся на занятиях в связи с длительными производственными командировками приводит к сложности успешной организации учебного процесса с магистрантами.
- 8) Сложности в организации производственной практики магистров и заключение договоров с предприятиями.
- 9) Трудоустройство, в том числе организация профессиональных практик полностью ложится на кафедры, тогда как, на наш взгляд эта функция не столько выпускающей кафедры, а Министерства Труда и занятости, поскольку выполнение программы инновационного развития Казахстана задача не только вуза, но и вышестоящих ведомств.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстан в новой глобальной реальности: рост, реформы, развитие», 30.11.2015.
2. С.М. Тажибаева, Д.Х. Камысбаев. Основные научные направления кафедры аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов // Вестник КазНУ, серия химическая, 2012. - №2(66). – С. 19-27.

Арыстамбаева А.З.

«ЕСЕП ЖӘНЕ АУДИТ» МАМАНДЫҒЫ СТУДЕНТТЕРІН СЕРТИФИКАТТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

«Есеп және аудит» мамандығын бітіруші түлектердің басым бөлігі болашақта бухгалтер болуды өздері армандап немесе ата-анасының ақылымен осы жолды таңдағандары анық. Кешегі мектеп түлегінің «Есеп және аудит» мамандығын таңдай отырып өзіне өмір бойы «Оқы, оқы және оқы» деген қанатты сөздерді жанына серік ететінін түсінуі қажет.

Бухгалтерлік есеп – бизнес тілі, яғни білікті маман ғана қаржылық дағдарыс пен қатаң бәсекелестік жағдайында сапалы бизнесті жүзеге асыра алады. Жұмыс берушілер тарапынан да бухгалтерлік қызметке алынатын мамандардан жоғары біліктілікті талап етуі бүгінгі күннің басты мәселесі.

Оқыту үрдісі болашақ маманның тек фундаменталды теориялық білім деңгейін қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар көптеген кәсіби дағдылар мен іскерлік қасиеттерін дамытуы қажет. Осылайша, еліміздегі болашақ экономикалық жағдайдың дамуын анықтайтын құзырлы экономист мамандарды дайындау өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Бұл мәселені шешу үшін мамандарды дайындау жүйесін жетілдіруіміз қажет, яғни құзырлықты қалыптастыруға бағытталған технологияларды кеңінен қолдануымыз қажет.

Кәсіби құзырлықты қалыптастырудың басты міндеттерін келесідей түрде айқындауға болады [1]:

1. Еңбек нарығымен арақатынасты жақсарту.
2. Маманның бәсекеге қабілеттілігін арттыру.
3. Оқу бағдарламасының мазмұнын, әдістемесін және білім беру ортасын жаңарту.

Қазақстан Республикасының «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік жөніндегі» заң актісінің 9 бабына сәйкес, бас бухгалтер лауазымдық қызметке тек кәсіби біліктілігін растаушы сертификаты бар адам ғана лайықты. Заңның қабылдануы бухгалтерлерге лауазымдық қызмет тек өз біліктілігін растағаннан кейін ғана мүмкін болатындығын айқындады және міндеттілігін ерекше атап көрсетті [2].

Яғни, жоғары оқу орындарында «Есеп және аудит» мамандығы бойынша студенттерді дайындаудың қаншалықты күрделі екендігі белгілі. Бухгалтерлік есеп теориясы мен қаржылық есептілікті құрастыру мен ұсынуды тек теориялық тұрғыда ғана емес тәжірибелік негізде қалыптастыруымыз қажет. Бұл оқу жоспарында есептің қыр-сырын түсінуге, есепші маманының қалыптасып, дағылануына мүмкіндік беретін пәндердің толық қамтылуын қажет етеді. Оқу жоспарына сәйкес тек пәндерді ғана зерделеп қоймай, оларды тәжірибе жүзінде қолданып көру мүмкіндігін беретін тәжірибелермен ұштасуы керек. Осы аталған мәселелердің барлығы Елбасымыздың «Қазақстан 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағытты» атты Жолдауында анықталып қойылған болатын. Жолдаудың төртінші «Білім және кәсіби машық – заманауи білім беру жүйесінің, кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары» бөлімінде былай деп нақты айтылғаны белгілі: «Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғалы қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс» [3].

Осы Жолдаудың тапсырмаларының қаншалықты жүзеге асырылып жатқандығын саралап көрер болсақ, біріншіден: «Жоғары оқу орындары білім беру қызметімен шектеліп қалмауы тиіс. Ескірген немесе сұраныс жоқ ғылыми және білім пәндерінен арылу, сонымен бірге, сұраныс көп және болашағы бар бағыттарды күшейту қажет», осы бағытта біздің Экономика және бизнес Жоғары мектебінде елелуі шаралар жүзеге асырылғаны белгілі. Ол кәсіби құзыреттілікті дамытуға бағытталған негізгі оқу жоспарларына көшу. Бұл оқу жоспарларына сәйкес студенттер жеке білім беру бағдарламаларын таңдау құқығына ие болды, бұл, әрине, өз кешегінде студенттердің болашақ мамандығының бағытын алдын ала айқындап алуына мүмкіндік береді.

Екіншіден, «академиялық автономия кепілдігін алған жоғары оқу орындары тек оқу бағдарламаларын жетілдірумен шектелмей, өздерінің ғылыми-зерттеушілік қызметін де белсенді дамытуы тиіс. Осы орайда орта және жоғары білім берудің оқу жоспарларының бағыттылығы мен басымдықтарын оларға тәжірибелік машықтарға үйрету бойынша және тәжірибелік біліктілікке ие болу бағдарламаларын қосып, өзгерту. Кәсіпкерлікке бағдарланған оқу бағдарламаларын, білім беру курстары мен институттарын құру. Жоғары оқу орындарындағы оқудың екінші курсынан бастап кәсіпорындардағы міндетті өндірістік тәжірибені заңнамалық тұрғыда бекіту» делінген Жолдауда, яғни бірінші мақсат кәсіби білім беру болса, екінші мақсат – кәсіби машықты қалыптастыру. Осы екінші мәселенің шешілуімен байланысты бірқатар қиындықтар туындайды. Кәсіби машықты қалыптастыру – болашақ мамандардың жұмыс берушілердің талаптарына сәйкесітігін және ұлттық сертификаттау жүйелерінің талаптарына қаншалықты жауап бере алатындығын анықтайды. Жұмыс берушілердің талаптары заң талаптарымен ұштасып жатыр, оған сәйкес жұмыс беруші кәсіби бухгалтер деген сертификаты бар маманды қалайды. Яғни, ұлттық сертификаттау жүйесінің талаптарын қарастырайық. «Кәсіби бухгалтер» сертификатын алу үшін келесідей талаптар анықталған [4]:

1. Жоғары білімінің болуы;
2. Бухгалтерлік қызмет, экономика, қаржы, аудит, есеп-аналитикалық қызмет, бақылау-ревизия қызметінде, немесе ғылыми-оқытушылық қызметте 5 жыл еңбек өтілі болуы қажет;
3. 3 пәннен оқу бағдарламасына сәйкес емтиханды табысты (мүмкін болатын 100 баллдан 75 балл алуға тиіс) тапсыруы қажет. Ал 2017 жылдан бастап пәндер саны 6 пәнге дейін көбейтілмек.

Аталған талаптарға шолу жасайтын болсақ, біздің студенттер үшін мұндай сертификаттың ауылы алыс болып тұр. 5 жылдық еңбек өтілі бар болуы маманның кәсіби машықталғандығын білдірмей ме. Яғни, студенттерімізді сертификаттау мүмкін болмағынымен оларға сол емтихандарды табысты тапсыруға негіз қалыптастыра аламыз. Немесе, сертификаттаудың екінші бір мүмкіндігін қарар болсақ, CIPAEN жүйесінде CAP – сертификатталған бухгалтер-практик сертификатын алу үшін бұрын еңбек өтілі талап етілмеген болса қазір 1 жыл мөлшерінде еңбек өтілі талап етіліп отыр.

CIPAEN жүйесі бойынша қойылатын талаптар:

1. Жоғары білімінің болуы;
2. Бухгалтерлік қызмет, экономика, қаржы, аудит, есеп-аналитикалық қызмет, бақылау-ревизия қызметінде, немесе ғылыми-оқытушылық қызметте 1 жыл еңбек өтілі болуы қажет;
3. 4 пәннен оқу бағдарламасына сәйкес емтиханды табысты (мүмкін болатын 100 баллдан 75 балл алуға тиіс) тапсыруы қажет.

Дегенмен, бұл жүйеде 4 пәннен емтихан тапсыруды 5 жыл көлемінде жүзеге асыруға болады, яғни студенттік кезеңде емтихандарды тапсырып бастауға болады. Бірақ, бүгінгі бүкіләлемдік дағдарыс жағдайында студенттерге қосымша ақылы білім беруді жүзеге асыру мүмкіндігі шектеулі болып отыр. Студенттер де өздері үшін қаншалықты маңызды екендігін түсінгенімен ата-аналарына қосымша қаржылық қиындықтар туғызғысы келмейді деп ойлаймыз. Осы орайда «Есеп және аудит» кафедрасы жанынан ашылған орталық қызметін жалғастыру үшін

ақысыз «Қаржылық есеп 1» және «Басқару есебі 1» курстары бойынша арнайы дайындықтар жасау мүмкіндіктерін қарастыруымыз керек.

Әрине, кәсіби машықты қалыптастырудың негізгі, әрі басты мүмкіндігі тікелей жұмыс берушілермен байланыс орнатып, сол жерлерде кәсіби тәжірибеден өту мүмкіндіктерін қарастыру болып табылады. Студенттерге білім беру бағдарламасында жұмыс берушіде тәжірибеден өту тек соңғы курста жоспарланған және сол кездің өзінде жұмыс берушімен тәжірибеден өту жөнінде келісім шарт жасау күрделі мәселе болып табылады. Ал, қаржылық дағдарыс жағдайында көптеген жұмыс берушілер өздеріне тәжірибеден өту мақсатында студенттерді тартқылары келмейтіндігі анық. Себебі, олардың бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік жүйесінің тек оқу бағдарламасы аясында ғана болғандығына қарамастан қосымша жария болғандығын қаламайтындығы анық.

Яғни, екінші және үшінші курстарда жоспарланатын тәжірибеден өткізу бағдарламаларын қайта қарау қажеттігі туындайды. Олардың осы уақытқа дейін құжат айналысын мысал негізінде қарап келгендігі белгілі. Бірақ, есеп жүйесінің компьютерлік бағдарламалармен жүзеге асырылатындығын ескеретін болсақ, құжат айналысын тек құжаттарды рәсімдеп қана қоймай, оларды ақпараттық база қалыптастырып соған енгізу және есеп регистрлерін алу мүмкіндігін беретіндей мысалдар келтірсек бүгінгі студенттерге кәсіби машық беруді жүзеге асыруды бастаған болар едік. Келесі тәжірибеден өту уақытында кәсіби біліктілік емтихандарына дайындық жүргізуді ұйымдастыруымызға болады. Қандай бағдарламада болсын, ұлттық сертификаттау жүйесі болса да, халықаралық сертификаттау жүйесі бойынша да осы уақытқа дейінгі оқу-әдістемелік құралдарын пайдалануға шектеу қоймайды, олардың барлығы өздерінің жеке сайттарында ашық жарияланып тұрғандығы белгілі. Ал біздің студенттеріміз үшін бұл сертификаттауды жүзеге асырудағы алғашқы қадам болатындығы сөзсіз.

Әрине, кәсіби біліктілік емтихандарына дайындық үшін қосымша уақыт қажет пе, оны оқу бағдарламасы аясында пәндерді оқыту барысында неге қарамайды деген сұрақтардың туындайтындығы заңдылық. Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік жүйесі бойынша білім беру күрделі мәселе. Онда теориялық білімді қажет ететін түсініктер, заң талаптары мен нормативтер көптеп саналады. Ал, қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына көшуіміз зерделенуге тиісті мәселелерді тіптен арттырып жіберді. Базалық кәсіби пәндер қатарында қаралуға тиісті кредиттер көлемі жеткіліксіз, студенттер тек теориялық тұрғыда ғана емес, теорияда оқығандарын түсініп, оны қағазға түсіріп, сол арқылы шешім қабылдауға машықтанулары қажет.

«Қаржылық есеп 1» және «Басқару есебі 1» курстары бойынша сертификаттау жүйелерінің талаптарына сәйкес оқу тәжірибесінен өтіп, алдын-ала емтихан тапсыруға машықтануларының өзі студенттер үшін үлкен жетістік болмақ. Олар кәсіби өмірге аттаған алғашқы күндерінен өздерінің аз болса да кәсіби дағдысы қалыптасқандығын дәлелдеу мүмкіндігіне ие болар еді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бабаян Е.А. Формирование профессиональной компетентности будущих экономистов. URL: <http://www.be57biz/ekonomikal/2009/09booirn.htm>.

2. Қазақстан Республикасы Президенті – Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағытты», 2012 жыл 14 желтоқсан

3. Қазақстан Республикасының «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы» заңы, 2007 жыл 28 ақпан

4. «Кәсіби бухгалтерлердің біліктілігін арттыру ережесі», 2014 жыл 20 қараша

Асанова А.Д., Есмұрзаева А.Б.

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА КАК СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ОБРАЗОВАНИЕМ

Система менеджмента качества как современный подход к управлению образованием. Вопросам управления качеством образования последние десятилетия уделяется огромное внимание, однако проблема менеджмента качества образовательной организации в современных условиях анализируется в аспекте оценки качества или изучения роли руководителя в организации процесса управления. Исследовательская практика в вопросах управления педагогическими системами не всегда отражает специфику образовательной организации, проблемы и перспективы раскрыты в общем виде. Объектом исследования является качество образования в современной образовательной организации. Предметом исследования - процесс управления качеством образования в современной образовательной организации. В научно-практической и теоретико-методологической литературе представлено многообразие трактовок понятия качества. Анализ существующих подходов к интерпретации качества образования позволяет выявить его сущностные признаки. Практика проектирования системы менеджмента качества конкретной образовательной организации показывает необходимость включения нескольких последовательных этапов и циклов в процесс проектирования, необходимость осуществления данного процесса на основе научно-методического обеспечения, направленного на развитие потенциала персонала образовательной организации.

Система менеджмента качества образовательных организаций в настоящее время является одним из важнейших механизмов внутренних гарантий качества образования. Наличие и эффективность такой системы входит в число показателей государственной аккредитации, используемых при комплексной оценке, например, образовательных учреждений профессионального образования [1].

Управленческие команды образовательных организаций сегодня сталкиваются со следующими трудностями: разночтение интерпретаций базовых концептов понятий в системе социального управления приводит к упрощенному пониманию стратегического и тактического планирования, а следовательно, провоцирует малоэффективное использование инструментов социального управления; несформированность компетенций в области социального управления создает предпосылки для ошибок в стратегическом планировании образовательной организации, что провоцирует неадекватность в оперативном планировании; отсутствие знаний о вариативности и адаптивности всех методов социального управления и технологий стратегического планирования затрудняет выбор универсальных средств решения проблем конкретной образовательной организации; отсутствие опыта адаптации современных подходов системы менеджмента качества образовательной организации (непосредственно в школе) приводит к «парниковому эффекту социального управления», формализации процесса и осложнению, дублированию, бюрократизации системы управления вместо ожидаемого эффективного управления [2].

В системе социального управления в аспекте управления качеством образования в образовательной организации нами были выделены следующие противоречия: между необходимостью тактического вдумчивого и реального управления образовательной организацией и сложившейся системой аттестации и утверждения руководителей образовательных организаций, направленной на проверку теоретико-методологических основ управления и подтверждение статуса; между потребностью образовательной организации в профессионалах высокого уровня и переизбытком специалистов на рынке труда с достаточной квалификацией, но не имеющих опыта работы по профилю образования; между потребностью в создании системы мотивации труда и отсутствием ресурсов для реализации данной потребности; между потребностью в аттестации, повышении квалификации и скудностью ресурсов по обеспечению данной потребности; между необходимостью совершенствования подходов к обеспечению качества образования и традиционными способами организации образования.

Нашей целью было проанализировать существующие подходы к проблеме качества образования в современной образовательной организации, выделить основные проблемы и определить перспективы развития системы управления качеством образования. Объектом исследования является качество образования в современной образовательной организации. Предмет – процесс управления качеством образования в современной образовательной организации [3].

В соответствии с целью, объектом, предметом и гипотезой были определены следующие задачи: провести теоретический анализ научной, методической и нормативно-правовой литературы по проблеме качества образования; раскрыть сущность понятия качества образования, рассмотреть основные подходы к решению проблемы управления качеством образования в образовательной организации; разработать практические рекомендации по совершенствованию процесса управления качеством образования.

В ходе исследования наиболее значимыми оказались следующие методы: теоретические (анализ, синтез, обобщение, классификация) и эмпирические (наблюдение, опрос, контент-анализ документов, статистические методы обработки результатов исследования).

Теоретико-методологические основы проблемы управления качеством образования ведут свое начало с античных времен (Аристотель). Наряду с философской трактовкой категории «качество» существует широкий спектр современных определений данного понятия, в частности в квалиметрии, квалитологии. Существующие трактовки данной дефиниции разнообразны, что обусловлено многослойностью семантики понятия «качество» и различием в индивидуальном восприятии качества, его свойств разными людьми, группами, обществом. Например, А.В. Гличев исследовал более ста различных толкований данного понятия. Наиболее общепринятым и распространенным определением данного понятия является совокупность характеристик объекта, относящихся к его способности удовлетворять установленные или предполагаемые потребности (У.Э. Деминг, Д. Джуран, Ф. Кросби) [4].

В результате анализа различных позиций и подходов к определению категории «качество» можно говорить о сущностных признаках, раскрывающих содержание данного понятия: целостность; иерархичность; изменчивость; аксиологичность; управляемость; измеряемость.

Следует отметить, что качество образования зависит от целого ряда факторов: непосредственно от его содержания; от эффективности технологии, посредством которой реализуется образовательный процесс; от профессионализма педагогического коллектива, осуществляющего образовательный процесс; от соответствия реализуемого образовательного процесса требованиям образовательного стандарта и др.

Современная система образования охватывает все возрастные группы и включает в себя различные уровни образования, что отражено и регламентировано следовательно, качество образования, как системы соотносится с реализацией федеральных государственных образовательных стандартов и образовательных программ и только потом с процессами, условиями и ресурсами, обеспечивающими реализацию стандартов и учебных программ в образовательном процессе. Поэтому качество системы образования можно рассматривать как качество результатов и процессов.

Среди показателей качества образования выделяют экзогенные и эндогенные, например, внутренними показателями качества образования являются: качество подготовки обучающихся; качество образовательных

программ; мотивация к освоению образовательных программ; материально-техническое, финансовое, информационное обеспечение; качество кадрового потенциала; качество процесса обучения (организация учебного процесса, его содержание и используемые технологии); база производственного обучения (для профессионального образования) и практикоориентированность обучения (для школьного образования); качество социальной и воспитательной составляющей (культурная среда, спортивная база, бытовые условия и пр.); качество результатов образования.

Семасеологичность и многоструктурность понятия «качество образования» обуславливает многовариативность управления качеством образования. Обобщив существующие определения и подходы, мы рассматриваем понятие «управление качеством» как комплекс средств, условий и способов организации деятельности управляющей подсистемы, которая обеспечивает целенаправленное, скоординированное, комплексное воздействие на образовательную деятельность и ее основные составляющие в целях достижения наибольшего соответствия их характеристик требованиям потребителей, нормам и стандартам, а также направленное на ее непрерывное развитие и совершенствование.

Опираясь на специфику термина «образование» как системы, целесообразно сформулировать следующие общие принципы управления его качеством: принцип системности, или целостности; принцип социальной обусловленности управления; принцип целостности, единства и иерархичности управления; принцип непрерывности, цикличности и динамичности управления; принцип технологичности и гибкости управления; принцип эффективности и оптимальности управления.

Практика управления качеством образования свидетельствует о том, что существует многообразие концепций и методик. Высшие учебные заведения создают свои системы управления и гарантий качества образования, основанные на соответствии их образовательных программ, материальных ресурсов, научно-методического обеспечения, кадров определенным требованиям, предъявляемым со стороны общества, личности, государства, рынка труда.

В зарубежной практике наиболее часто используются три основные модели: оценочный метод управления качеством деятельности вуза; управление, основанное на принципах Всеобщего управления качеством (TQM); подход к управлению на основе требований международных стандартов качества ISO [5].

Проектирование системы менеджмента качества образовательной организации необходимо осуществлять на основе научно-методического обеспечения, направленного на развитие потенциала персонала образовательной организации. Проектирование системы менеджмента качества образовательной организации может состоять из следующих циклов: во-первых, рождение замысла и обоснованность необходимости внедрения данной идеи; во-вторых, составление проектного фона (анализ, изучение, диагностика реальных проблем образовательного учреждения, среды, смежных отраслей); в-третьих, разработка системы менеджмента качества образовательной организации; в-четвертых, тестирование и корректировка и внедрение разработанной системы; в-пятых, оценка результативности внедренной системы менеджмента качества; в-шестых, контроль внедренной системы и совершенствование. В процессе проектирования системы менеджмента качества образовательной организации следует придерживаться ряда этапов: предпроектная ориентация (изучение проблемы, формулировка предмета анализа и проектирования, цели, задач, составление рабочей гипотезы, определение стратегии, составление структуры проекта); прогнозный фон (анализ внутренней и внешней среды); разработка исходной модели системы управления, позволяющей схематично представить организационную структуру управления образовательной организацией в текущий момент до внедрения системы менеджмента качества; нормативная модель системы менеджмента качества образовательной организации, разработанная с учетом специфики конкретного образовательного учреждения в соответствии с заданными целями и критериями оценки эффективности данной системы; стратегическое решение и практические рекомендации по внедрению разработанной системы; непосредственно внедрение системы менеджмента качества, контроль, корректировка по результатам мониторинга [2].

Список литературы:

1. Аквазба Е.О. Особенности социального управления образовательной организацией // Фундаментальные исследования. - 2015. - № 2 (часть 16). - С. 3436-3438.
2. Аквазба Е.О., Ухабина Т.Е. Проектирование системы менеджмента качества в образовательной организации: современные подходы // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1. - URL: www.science-education.ru/121-19622 (дата обращения: 14.07.2015).
3. ИСО 8402:1994 Управление качеством и обеспечение качества [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.iso.staratel.ru>.
4. Субетто А.И. Государственная политика качества высшего образования: концепция, механизмы, перспективы [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.trinitas.ru>
5. Ухабина Т.Е., Черемисина Е.В. Качество образования в вузе: практика управления и моделирования : монография. - Тюмень, 2011. – С. 30-31.

Аскарова А.С., Болегенова С.А., Болегенова С.А., Шортанбаева Ж.К.
ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ В РАМКАХ ГПИИР-2 «ЗЕЛЕНАЯ ЭНЕРГЕТИКА ДЛЯ ИНДУСТРИИ»:
ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В 2014 году Указом Президента РК была утверждена Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015–2019 годы (ГПИИР-2). Цель данной программы - стимулирование диверсификации и повышения конкурентоспособности обрабатывающей промышленности Казахстана, в рамках которой определены пять приоритетных направлений развития промышленного производства: металлургия, химия, нефтехимия, производство строительных материалов, машиностроение.

Определяющим условием реализации ГПИИР-2 является подготовка вузами РК востребованного количества высококвалифицированных кадров, востребованных работодателями в отраслях ГПИИР-2.

Высокое качество образования, международное признание, активная научно-исследовательская деятельность, инновации, сильнейший профессорско-преподавательский состав и одаренные выпускники - все это определяет конкурентное преимущество КазНУ имени аль-Фараби в рейтинге национальных ВУЗов. Генеральным вектором развития нашего университета служат слова Президента, высказанные в Стратегии–2050: «Чтобы стать развитым конкурентоспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией».

Основное отличие новых образовательных программ от традиционных заключается в их практической направленности и ориентации на решение конкретных задач ГПИИР-2 с привлечением ведущих зарубежных профессоров. Университет обладает значительным кадровым, научно-техническим потенциалом, а также опытом по освоению новых образовательных программ профильной магистратуры на основе международных стандартов.

В 2016 учебном году в рамках реализации Государственной программы индустриально-инновационного развития на 2015-2019 годы на физико-техническом факультете Казахского Национального университета имени аль-Фараби были разработаны новые образовательные программы «Наноматериалы и нанотехнологии для индустрии» и «Зеленая энергетика для индустрии». Особенностью новых программ является их инновационный и наукоемкий характер, а также практикоориентированность образовательного процесса, заключающаяся в формировании у магистрантов навыков и знаний для непосредственного применения в промышленной индустрии.

Факультетом заключены договоры со следующими предприятиями: АО «Самрук-Энерго», АО «KEGOC», ТОО «Аксу-Энерго», ТОО «Инновационный Центр качества», ТОО «НТО «Плазмотехника», НИИЭТФ, Национальная нанотехническая лаборатория открытого типа, ТОО «НПТЦ «Жалын», ТОО «K2-CC», ТЭЦ-2 АО «АлЭС», АО «Казахский НИИ Энергетики имени академика Ш.Ч. Чокина», ТОО «Карагандаэнергоцентр», АО «Арселор Миттал Темиртау», АО НАК Казатомпром; АО «Alageum Electric», ТОО «Алматинский электромеханический завод», ТОО «Алматинский вентиляторный завод» и др. для прохождения производственной практики для студентов в соответствии с академическим календарем КазНУ имени аль-Фараби.

Результаты научных исследований преподавателей физико-технического факультета использованы при совершенствовании профессиональных инновационных образовательных программ и внедрены в учебный процесс путем разработки новых спецкурсов, новых лабораторных работ и при написании монографий, учебников и учебных пособий. Это позволит значительно повысить эффективность и уровень профессиональной компетентности будущих конкурентоспособных специалистов, которые смогут формулировать и решать сложные производственные проблемы и инженерные задачи в области теплоэнергетики и экологии.

Были получены положительные отзывы экспертов из вузов-партнеров и предприятий на содержание основных учебных планов образовательных программ. По всем дисциплинам образовательных программ составлены учебно-методические комплексы дисциплин (УМКД), разработка которых велась в сотрудничестве с вузами-партнерами. Электронные версии УМКД размещены в системе «Универ» и доступны студентам и сотрудникам университета.

В образовательные программы включены новые дисциплины, отражающие инновационные технологии производства:

- Использование компьютерных технологий для оптимизации горения топлива на ТЭЦ;
- Экологический мониторинг;
- Энергосбережение в теплоэнергетической отрасли;
- Возобновляемая энергетика;
- Современные проблемы ветроэнергетики;
- Инновационные технологии в промышленной светотехнике;
- Фотоника и твердотельная оптоэлектроника в индустрии освещения;
- Современная техническая база электротехники и электромеханики;
- Силовая электроника и преобразователи частоты в энергетике и индустрии;
- Современные датчики в автоматизации технологических процессов
- Современные технологии в возобновляемой и альтернативной энергетике;
- Принципы организации и управления электроэнергетическими системами;
- Эффективные и энергосберегающие технологии в энергетике;

- Дизайн, разработка и проектирование энергетических машин и аппаратов;
- Техника и технология высоковольтных установок и систем защиты;
- Беспроводные системы в энергетике, промышленности и связи;
- Научные технологии в термоядерной и водородной энергетике и др.

Для индивидуализации компетенций обучающихся в образовательные программы введены майноры (дополнительные практические модули, адаптированные под конкретное производство),

Для расширения сферы совместной деятельности университета с производственными предприятиями городов и регионов РК в обучении используется смешанная система дистанционного обучения (blended learning). Использование результатов проектной деятельности магистрантов, вовлечение работодателей, исследований сотрудников научных и инновационных подразделений университета позволит реализовать концепцию непрерывного обучения.

Большую роль в обучении играет и международное сотрудничество. Преподаватели факультета имеют совместные исследования с зарубежными партнерами в области энерготехнологий, в частности с Institute of Heat and Fuel Technology, Technical University of Braunschweig (проф. Р.Ляйтнер, г. Брауншвайг, Германия), Imperial College of Science, Technology and Medicine (проф. Ф.Локвуд, г.Лондон, Великобритания), Centre for Research & Technology Hellas/Institute for Solid Fuels Technology & Applications (проф. П.Граммелис, г.Афины, Греция), также имеются исследования в Отраслевом Центре плазменно-энергетических технологий РАО «ЕЭС России» (г.Гусиноозерск), в Институте Теплофизики СОРАН (г.Новосибирск), в Институте Электросварки им. Патона (г.Киев) и др.

Для чтения лекций магистрантам в осеннем семестре были приглашены ведущие ученые из зарубежных ВУЗов и организаций: Валенсийский политехнический университет (Испания) – И.Ткаченко-Гурски; Европейский политехнический университет (г. Перник, Болгария) – Георгиев А.; Пловдивский Университет «Паисий Хилендарски» (г. Пловдив, Болгария) – Р.Попов; Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова – С.Аллахвердиев; Организация объединенных наций (Швейцария) – В.Бадакер и др. Преподаватели университета получили возможность участвовать в работе федеральной программы «Экспортная инициатива по энергетике» Renewables Academy (RENAC) у для казахстанских экспертов по теме «Фотогальваник, ветровая энергия и интеграция в сети» (г.Берлин, Германия).

Базами производственной практики и научных стажировок магистрантов являются следующие предприятия и университеты: АО «Национальная атомная компания «Казатомпром»; ТОО «Samruk-Green Energy»; АО «KEGOC»; ТОО «Корпорация Сайман»; «М-KAT Green»; «М-KAT Gas»; ТОО «Astana solar»; Валенсийский политехнический университет (г.Валенсия, Испания); Томский политехнический университет (г.Томск, Российская федерация); Чешский технический университет (г.Прага, Чехия), Королевский Университет, (г.Мадрид, Испания), Университет Сплита, (г.Сплит, Хорватия), Центральный институт Лиона, (г.Лион, Франция). В будущем факультет намерен расширять базу проведения производственной практики.

Для преподавателей университета были организованы курсы повышения квалификации на отечественных предприятиях, таких как ТОО «Astana Solar», ТОО «Samruk-Green Energy», ТОО «Корпорация Сайман».

Образовательная деятельность факультета развивается за счет использования технической базы предприятий энергетической отрасли путем сетевого взаимодействия и использования открытых курсов при реализации учебных программ.

Все эти факторы будут способствовать актуализации содержания образовательных программ и повышения квалификации персонала предприятий в области современных энерготехнологий.

Выпускники направления подготовки по программе ГПИИР-2 «Зеленая энергетика для промышленности» будут обладать необходимыми знаниями и умениями в областях:

- организации защиты окружающей среды;
- обеспечения безопасности в условиях перехода к зеленой экономике;
- анализа состояния окружающей среды;
- внедрения безотходных и малоотходных технологий в производство;
- рационального природопользования и т.д.

Основной учебный план направления «Зеленая энергетика для промышленности» включает в себя обучение по индивидуальным образовательным траекториям:

- Теплоэнергетические системы и «чистые» технологии

Внедрение экологически чистых энергетических технологий и принципов устойчивого развития теплоэнергетических систем;

Разработка методик энергосберегающего эффекта от утилизации теплоты дымовых газов действующих ТЭЦ и котельных установок.

- Нетрадиционные и возобновляемые источники энергии

Использование энергии возобновляемых источников (ВИЭ) и режимов работы установок на базе ветроэнергетических установок в различных системах энергоснабжения потребителей;

Расчет режимов работы генерирующих установок на базе ВИЭ для анализа ресурсосберегающих процессов на предприятиях энергетической отрасли.

- Электроэнергетика в современной индустрии

Изучение принципов организации генерации, передачи и потребления электроэнергии, принципов работы, технических характеристик, конструктивных особенностей используемых отечественных и зарубежных электроэнергетических установок и систем, новых инновационных, эффективных и экологически чистых способов генерации электроэнергии и тепла.

- Оценка природно-ресурсного потенциала зеленой энергетики

Оценка природно-ресурсного потенциала для обеспечения экологической безопасности в соответствии с национальным законодательством государства.

В рамках закупа оборудования для реализации образовательной программы получены положительные экспертные заключения от следующих организаций: Technical University of Sofia, Болгария; University of Cumbria, Великобритания; Европейская Экономическая Комиссия ООН (Женева, Швейцария); Валенсийский политехнический университет (г.Валенсия, Испания); Европейский политехнический университет (г. Перник, Болгария); ЮКФ РГП «КазИнМетр», Казахстан; АО «Алатау Жарық компаниясы»; ТОО «Алматинский электромеханический завод»; ТОО «Samruk-Green Energy»; АО «KEGOC»; ТОО «Корпорация Сайман»; «М-KAT Green»; «М-KAT Gas»; ТОО «Astana solar».

На базе предоставленного оборудования создана комплексная лаборатория «Зеленая энергетика для индустрии», в которую вошли:

- Комплект по ветровой энергетике – комплекс оборудования, который может по необходимости синхронизироваться и подкачивать в сеть энергию от аккумуляторов и, в свою очередь, от ветрогенераторов или от дизель-бензо-газогенератора, либо работать полностью в автономном состоянии, используя только заряд от ветрогенераторов.

- Установка по производству биогаза и органических удобрений – малая лабораторная научно-исследовательская биогазовая установка для анаэробной переработки отходов в органические удобрения без добавления химических/биологических компонентов с выделением биогаза.

- Комплект измерительного и испытательного оборудования по энергосбережению – комплекс измерительного и испытательного оборудования для контроля энергопотребления и для уменьшения потери электроэнергии.

- Теплонаносный источник отопления с использованием гелиоколлекторных установок для обеспечения горячего водоснабжения - комплекс оборудования, предназначенный для выработки тепловой энергии, горячего водоснабжения и холодоснабжения жилых производственных зданий и помещений, основанный на использовании низкопотенциального тепла грунтовых вод.

Новые инновационные лаборатории позволят университету осуществлять подготовку высококвалифицированных кадров в рамках ГПИИР-2, проводить практические и лабораторные занятия по техническим дисциплинам на уровне требований международных стандартов, активизировать участие профессорско-преподавательского состава и обучающихся в научно-исследовательских и коммерциализуемых проектах. Магистранты, кроме академических занятий будут проводить здесь научно-исследовательскую работу по тематике своей магистерской диссертации. Проведение производственной практики планируется на производственных площадках согласно трехсторонних договоров на обучение.

Система высшего и послевузовского образования в Казахстане постоянно совершенствуется, поскольку она должна отвечать современным запросам экономики и, в особенности, важным индустриальным приоритетам. При этом акцент делается на активное участие бизнеса и работодателей в процессе подготовки и переподготовки профессиональных кадров.

Для успешной реализации программы подготовки кадров по ГПИИР-2, по нашему мнению, необходимо решение следующих задач:

- Разработка и внедрение принципиально новых практико-ориентированных образовательных программ в рамках ГПИИР-2 на примере ведущих мировых практик. Такие программы – инновационный продукт: они позволят вести подготовку специалиста по компетенциям, необходимым для конкретного предприятия. В связи с этим необходим обмен опытом создания таких программ в зарубежье.

- Инновационная организация учебного процесса. Обычно после окончания обучения выпускник доучивается на производстве, осваивая недостающие компетенции. В нашей модели «доучивание» переносится на этап обучения в магистратуре ВУЗа, в процессе которого до 30% учебных занятий проводится на производстве, обеспечивается непрерывная производственная практика, экспериментально-исследовательская работа и защита диссертации производится на материалах конкретного предприятия. Тем самым, формируется «специалист под ключ» и для реализации этой задачи необходимо расширить перечень предприятий-партнеров.

- Модернизация лабораторной базы. Современная многопрофильная лабораторная база КазНУ им. аль-Фараби должна формироваться при финансировании из госбюджета и экспертном участии зарубежных партнёров, что позволит производить обучение через исследование, выполнять на договорной основе практические заказы предприятий, проводить фундаментальные и прикладные научные исследования с грантовым финансированием.

– Постоянная поддержка системы обеспечения качества образования. Эта система позволяет постоянно повышать уровень образования и предусматривает повышение квалификации ППС в ведущих зарубежных ВУЗах, участие представителей общественности, уполномоченных органов, работодателей в оценке качества образования.

– Совершенствование системы корпоративного управления вузом как основы для взаимодействия с бизнес-сообществом и повышения качества образования.

Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015-2019 годы (ГПИИР-2) является мощным стимулом для дальнейшего продвижения нашей страны в условиях мирового финансово-экономического кризиса.

Сегодня наш главный приоритет – сформировать такие компетенции у выпускников, чтобы они были готовы к профессиональной деятельности уже с первых дней работы на предприятии. Для этого мы создаем модули под те компетенции, которые нужны работодателям, причем с учетом уровня образования в бакалавриате и магистратуре.

В этом нам помогает и опыт работы над международными магистерскими программами, и тесные контакты с предприятиями, и наши подготовленные кадры, которые умеют быстро адаптировать образовательные программы под требования рынка труда.

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы.–Астана, 2011.
2. Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015-2019 годы. Указ Президента Республики Казахстан №874 от 1 августа 2014 года

**Аскарова А.С., Болегенова С.А., Мажренова Н.Р., Нугыманова А.О., Шортанбаева Ж.К.,
Бодыкбаева М.К.**

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ СТАНДАРТЫ КАК ЭЛЕМЕНТЫ ЕДИНОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ КВАЛИФИКАЦИЙ

Современные требования к специалистам с высшим образованием требуют переосмысления сущности учебного процесса в вузе, его перестройки, исходя из новых задач и новых возможностей. Целью познания, а следовательно, и обучения, является получение конкретного знания, но достигается оно не сразу. Для достижения на более высокой ступени конкретности, студент должен был бы переосмыслить полученный багаж знаний в свете новых требований, выдвигаемых его будущей специальностью. А для этого надо, чтобы перед ним были поставлены новые посильные задачи из его будущей специальности, решение которых позволило бы образовывать новые связи с накопленными знаниями.

При сложившейся традиционной системе подготовки специалистов (на примере инженерных вузов) это сделать затруднительно, так как знакомство с будущей специальностью студент может получить только при изучении специальных дисциплин и на производственной практике.

Исторически сложившийся путь познания представляет собой систему подготовки специалистов, при которой изучается полностью одна теоретическая дисциплина, затем после окончания ее изучения – другая и т.д. Такая дифференциация требовалась для ускорения развития научного знания. В этой связи в системе подготовки развит «блочный» принцип построения учебного плана. В один блок – учебную дисциплину – собираются все теоретические дисциплины, встречающиеся в данной специальности и относящиеся к определенной отрасли знаний, с тем чтобы позже все соединить воедино, т.е. осуществить их синтез. Для их синтеза, понимания назначения полученных теоретических знаний надо иметь знания об изучаемой специальности.

Все вышеизложенное подтверждает необходимость спирального построения учебного процесса, т.е. вся информация общенаучных и общетехнических дисциплин должна быть тесно взаимосвязана с вопросами будущей специальности. Таким образом, наличие тесных взаимосвязей между ВУЗами и работодателями является объективной необходимостью их эффективного функционирования в рыночных условиях.

В настоящее время сложились различные формы взаимодействия высших учебных заведений с предприятиями. Проводится мониторинг потребности производства в специалистах различного профиля, анализируется уровень востребованности выпускников. Основными направлениями такой деятельности являются:

- информирование студентов о вакансиях и ситуации на рынке труда;
- помощь в составлении резюме и в подготовке выпускников к собеседованию, рекомендации по способам поиска работы;
- установление связей с предприятиями, учреждениями и другими работодателями, целью знакомства студентов с ними, участие в организации ярмарки вакансий, презентации компаний и т.д.

Данные мероприятия дают возможность оценить сложившуюся ситуацию на рынке труда, ознакомиться с системами кадрового менеджмента ведущих компаний. Проведение подобных мероприятий обеспечивает рекламу предприятиям, формирует их имидж в среде молодых специалистов.

Однако, данные формы сотрудничества не являются активной формой участия компаний в процессе подготовки будущих специалистов. Только активное участие производителей в процессе подготовки студентов

к работе по конкретной специальности способствует дополнению процесса фундаментальной академической подготовки практическими знаниями и навыками в области самых современных и передовых технологий, бизнес-корпоративной культуры, навыками деловой коммуникации, что помогает выпускникам адаптироваться к реальным условиям его будущей работы. Такой подход поможет молодому специалисту избежать приобретения необходимого опыта методом проб и ошибок, сократит время на его адаптацию, что позволит ему принести большую пользу работодателю.

Основными формами активного взаимодействия ВУЗов и предприятий, зарекомендовавшими себя с положительной стороны, в настоящее время являются:

- участие производителей в разработке и утверждении учебных планов, а также рабочих программ подготовки специалистов;

- участие в проведении производственных и преддипломных практик студентов на предприятии;

- целевая подготовка специалистов по заказу конкретного производства;

- участие кадрового и научно-технического потенциала предприятия в учебном процессе.

На современном этапе развития образовательного процесса участие работодателей в формировании основных образовательных программ высших учебных заведений является обязательным условием.

Такое сотрудничество позволяет конкретизировать требования к уровню сформированности как профессиональных, так и общекультурных компетенций выпускников, а также разработать учебные планы с учетом требований рынка труда и условий обучения в вузе. Только работодатель хорошо представляет, какой специалист необходим для реализации тех или иных профессиональных функций. В этой связи, разработка вузовских основных образовательных программ с участием предприятия позволит провести их функциональный анализ через описание трудовой деятельности, четко определить результаты обучения, что позволит оперативно учитывать изменения в технологии и организации трудовой деятельности на рынке труда. Функциональный анализ устанавливает требования работодателей к стандартам трудовой деятельности в рамках конкретной профессии. Это необходимо для выявления реальных и перспективных требований конкретной отрасли народного хозяйства к различным категориям работников. Выявление функций, выполняемых работником определенной профессии различных уровней квалификации, компетенции, которые необходимы для выполнения этой профессиональной деятельности способствуют составлению функциональной карты, которая является основой разработки компетентностной модели выпускника и соответствующих программ обучения. В дальнейшем должны осуществляться корректировки, заложенных в основных образовательных программах, общекультурных и профессиональных компетенций с учетом требований рынка труда и формирование соответствующих профессиональных умений бакалавров или магистров. При проектировании образовательной программы необходимо взаимодействие с работодателями с целью согласования с ними следующих вопросов:

- анализ и формирование социального заказа и требований производителей к выпускникам конкретного профиля подготовки;

- уточнение цели образовательной программы и результатов обучения по ней: какого уровня конкретный специалист должен быть сформирован по окончании обучения; к каким видам деятельности и к решению каких профессиональных задач он должен быть подготовлен, какие профессиональные действия и на каком уровне он должен быть готовым осуществлять;

- уточнение и формулировка профессиональных и общекультурных компетенций, которые должны быть сформированы у выпускника;

- уточнение и соотнесение формируемых компетенций с необходимым набором изучаемых дисциплин и практик, а также разработка методов оценки соответствия требуемых компетенций с индивидуальной образовательной траекторией.

Традиционным, исторически сложившимся, способом взаимодействия высших учебных заведений с предприятиями является профессиональная практика. При прохождении производственной практики студенты знакомятся с реальным производством, технологическими процессами, организацией и культурой труда, экономической деятельностью и документацией предприятия. Такое взаимодействие ВУЗов и предприятий должно быть выгодно всем. Предприятия, на которых проводится практика, имеют возможность увидеть будущих специалистов в работе. Студент может ознакомиться с условиями работы и оценить свои способности к конкретному виду трудовой деятельности. Руководители предприятия за время практики, присмотревшись к будущему специалисту могут более эффективно решать кадровые вопросы своего предприятия. Такая связь обучения и профессиональной деятельности значительно усиливает мотивацию будущего специалиста и способствует его дальнейшему трудоустройству. Взаимодействие с работодателями выгодно и для ВУЗов, которые решают вопросы, связанные с усилением практической направленности формируемых учебных планов.

Наиболее продвинутой формой взаимодействия ВУЗов с производством было создание базовых кафедр на предприятиях, но эта традиция в условиях рыночной экономики была утрачена.

Для разработки и внедрения инновационных технологий студентов надо обучать на современном оборудовании. Но, к сожалению, материально-техническая база ВУЗов пока не дает такой возможности. Выходом в данной ситуации может быть кооперация с наиболее передовыми предприятиями, размещение на их базе филиалов

вузовских кафедр по ключевым научно-техническим направлениям, создавая, таким образом учебно-научно-производственные объединения, современные кластеры. Без такого тесного сотрудничества подготовка конкурентоспособного специалиста при современном уровне требований мирового рынка труда невозможна.

Другой формой эффективного взаимодействия ВУЗов, молодых специалистов и работодателя является целевое обучение, в основе которого лежит трехсторонний договор между ВУЗом, студентом и предприятием. Согласно этому договору работодатель должен создавать условия для практической подготовки студента, предоставляя места практики, в период обучения. Главным обязательством предприятия является также предоставление выпускнику работы после окончания ВУЗа по полученной специальности, при условии успешного освоения студентом соответствующей образовательной программы. Это значительно влияет и на качество учебного процесса, за который несет ответственность ВУЗ, а также повышает мотивацию и ответственность студента. Студент в соответствии с требованиями предприятия или собственным желанием изучает дополнительные дисциплины, необходимые ему в дальнейшей профессиональной деятельности. Такой договор способствует выполнению каждой из сторон своих прав и ответственности.

Процесс интеграции образовательных и производственных структур поддерживается государством, которое признает, что развитие системы профессионального образования предусматривает расширение участия работодателей на всех этапах образовательного процесса.

Сегодня в Республике Казахстан, как и во всем мире, единицей образовательного процесса является образовательная программа – стандарт, который необходим для регулирования ее структуры и содержания. Стандарт предписывает, как должна быть устроена образовательная программа с точки зрения государства, описывает ее структуру, наличие в ней определенных элементов и определяет набор компетенций, который должен быть сформирован при ее освоении. Результаты образования должны быть ориентированы на требования профессиональных стандартов.

Разработка профессиональных стандартов в нашей стране только начинается, нормативных документов по их использованию пока нет. Появление профессиональных стандартов было связано с кризисом профессионального и университетского образования, которое проявилось в его отставании от потребностей бизнеса, а также в том, что выпускники были не готовы к быстрому включению в трудовую деятельность. В конце 80-х годов в Америке и Европе для выхода из этого кризиса были сформулированы требования работодателей к работникам. Соискатели, желающие начать свою трудовую деятельность должны были освоить эти требования, чтобы сдать квалификационный экзамен, таким образом, получить допуск в профессию в профессиональном сообществе. На западе очень развиты профессиональные сообщества, поэтому это было хорошим выходом из создавшейся ситуации. В нашей стране такой практики нет, в этой связи, необходимо разработать профессиональные стандарты, которые в отличие от образовательных стандартов, включают в себя требования к квалификации, компетенциям. В то время как образовательные стандарты, в основном, определяют структуру и устройство образовательного процесса. Другим отличием профессиональных стандартов является то, что они отражают требования сообщества профессионалов в данном виде деятельности. Образовательные стандарты отражают требования Министерства образования и науки, Учебно-методических объединений, требования к уровню специалистов с высшим образованием. При этом необходимо, чтобы результаты образования были ориентированы на требования профессиональных стандартов.

В профессиональных стандартах должны быть отражены функции, технологии, знания, умения и компетенции специалиста – профессионала в конкретной области производственной деятельности, также в профессиональных стандартах определяется сколько уровней квалификации существует. Образовательные стандарты отражают требования к компетенциям, которые должны быть сформированы у выпускника, а также требования к образовательным средствам, с помощью которых будет формироваться та или иная компетенция, в том числе, доля свободной и вариативной части. В Европе язык, описывающий требования к выпускникам сформирован на основе Дублинских дескрипторов.

На основе этих стандартов созданы разные институты. На основе профессиональных стандартов создана система сертификация квалификаций. Образовательные стандарты основаны на кредитно-зачетной системе, а также системе аккредитации образовательных программ.

Чтобы иметь качественное образование необходимо иметь разработанные критерии качества выпускника (дублинские дескрипторы), а также для оценки качества внутренних процессов обучения была разработана кредитно-зачетная система; для обеспечения открытости и прозрачности разработки образовательных программ создана система их аккредитации.

В дальнейшем необходима гармонизация образовательных программ с профессиональными стандартами. Разработка профессиональных стандартов не является зоной деятельности учебных заведений, поскольку сами профессионалы должны формулировать свои требования. За выполнение производственных задач, в том числе, за возможные аварии на предприятиях отвечает компания, в которой работают специалисты, а не ВУЗы, которые их готовили. Компетенции ВУЗов заключаются в том, чтобы способствовать освоению будущим специалистом необходимого объема знаний, сформировать компетенции, позволяющие обучаться ему в течение всей жизни.

Профессиональные и образовательные стандарты являются одними из элементов единой национальной системы квалификаций. Актуальным является создание комплекса взаимосвязанных документов, которые

обеспечат взаимодействие сфер профессионального образования и труда, повышение качества подготовки квалифицированных специалистов, их конкурентоспособности на казахстанском и международном рынке труда.

Список литературы:

1. Текст Программной статьи Президента Казахстана Нурсултана Назарбаева «Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда».
2. Нормативные документы и методические рекомендации по разработке и утверждению профессиональных стандартов.

Аскарова А.С., Болегенова С.А., Болегенова С.А., Пилипенко Н.В., Шортанбаева Ж.К.
РАЗРАБОТКА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ МАГИСТРАТУРЫ В
СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Из анализа мировых тенденций в сфере высшего образования видно, что одним из направлений развития ведущих университетов является магистратура, реализованная образовательными программами нового типа. Успешные магистерские программы, как правило, при разработке учитывают потребности рынка труда, запросы работодателей, являются интегративными и дают возможность студентам выбрать собственную образовательную траекторию. Ведущие университеты постоянно увеличивают долю программ магистратуры в своих образовательных портфелях, что служит дополнительным инструментом привлечения иностранных студентов и интернационализации учебного процесса.

В статье рассматриваются основные принципы разработки совместной магистерской программы по направлению подготовки «Техническая физика».

Совместные образовательные программы предоставляют отличный шанс получить не только международный опыт, но и возможность стать обладателем двух дипломов при обучении по одной согласованной программе бакалавриата или магистратуры.

Международные программы Double Degree решают следующие задачи:

- Подготовка высококвалифицированных специалистов, адаптированных для работы в международной сфере;
- Расширение сферы академической мобильности студентов;
- Адаптация обучающихся, а затем и выпускников не только на казахстанском, но и на российском рынке

труда.

Double Degree – это комбинированная интенсивная программа обучения, предоставляющая возможность одновременного выполнения совместного учебного плана при использовании согласованного перезачета дисциплин, присуждения степени в каждом из университетов по соответствующим направлениям.

Основными преимуществами международных образовательных программ являются:

- Реализация сотрудничества с университетом-партнером;
- Согласованность образовательных программ (рабочих планов) магистратуры;
- Сопоставимость продолжительности образовательного процесса в университетах, являющихся участниками программы Double Degree;
- Единый язык преподавания – иностранный (нашем случае – русский);
- Присвоение степени каждого вуза-партнёра по окончании обучения студентам обоих университетов;
- Постоянное сотрудничество координаторов совместных программ для обеспечения качества обучения.

Студенты-участники международной образовательной программы при обучении за рубежом участники программ получают положительный опыт, поскольку имеют возможность

- обучаться по соответствующим методикам и получать практические навыки в рамках казахстанского и российского опыта;
- приобщаться к разным системам оценки качества образования;
- посещать занятия ведущих профессоров Казахстана и России;
- адаптироваться в новой обстановке;
- обучаться в кросс-культурной среде;
- получить языковую практику;
- расширить рамки академической мобильности студентов.

Реализация международной образовательной программы магистратуры свидетельствует о соответствии казахстанских и российских образовательных стандартов международным, что позволит получить признание в профессиональной среде и высокую степень доверия среди потенциальных работодателей. Ежегодно программа позволяет десяткам студентов получить ценный опыт обучения за рубежом, существенно расширить объем получаемых знаний и изучить различные методы их применения.

Международные программы университетов России и Казахстана являются закономерным результатом сотрудничества университетов, получившим свое развитие на постсоветском пространстве.

В процессе разработки образовательных программ магистратуры определяются основные цели программы, принимаются общие обязательства для университетов-партнёров, основанные на сопоставимости и синхронизации

их образовательных программ, подготавливается учебный план, обсуждается организация учебного процесса, присваиваемые квалификации.

Разрабатываемый учебный план должен учитывать требования образовательных программ обоих университетов, период обучения студентов в каждом из университетов, эквивалентность количества кредитов и итогов промежуточной аттестации; сроки, формы государственной аттестации и защиты магистерских диссертаций

Очевидно, что при реализации программы двойных дипломов будут возникать проблемы, связанные с различием учебных планов, несовпадением требований казахстанских и российских образовательных структур к учебным программам. Существенным недостатком реализуемых международных программ «Информационные технологии в теплофизике» (ИТМО), «Управление качеством» (ИТМО), «Физика конденсированного состояния» (ТПУ) на данный момент является асимметричность мобильности студентов - мобильность из Казахстана перевешивает российскую. Мы надеемся, что ситуация изменится в лучшую сторону и российские студенты в равной доле будут участвовать в таких программах.

Опыт сотрудничества с ИТМО выявил жизнеспособность функционирования международных образовательных программ. В 2016 году был проведен набор на обучение по специальности «Техническая физика» в третий раз, в 2015 году дипломы двух университетов получили 15 выпускников.

Основной целью реализации совместной образовательной программы является повышение конкурентоспособности университетов, поэтому при выборе ВУЗа-партнёра необходимо учитывать:

- 1) уровень подготовки и мотивации студентов,
- 2) потенциал и квалификацию профессорско-преподавательского состава,
- 3) инфраструктуру ВУЗов (наличие студенческих городков, зон отдыха, спортивных площадок, внешняя привлекательность университетских корпусов),
- 4) направления и эффективность научных исследований.

Научные исследования, как мотивационная величина вообще, оказываются фактором с наибольшим потенциалом роста. Популярный сегодня термин «экономика знания» приобретает смысл там, где образование имеет серьезный исследовательский фундамент.

Интернационализация высшего образования является необходимым условием развития университета, в результате которого:

- реализуются возможности для выпускников совместных программ для последующего выбора своей образовательной траектории в любом университете мира;
- выпускники начинают себя чувствовать значительно более уверенными в своих способностях и возможностях.

С 2009 года в КазНУ успешно осуществляется реализация образовательных магистерских программ с выдачей двойных дипломов по ряду актуальных и востребованных специальностей магистратуры. КазНУ им. аль-Фараби имеет договоры с крупными ВУЗами ближнего и дальнего зарубежья.

Кафедра теплофизики и технической физики активно расширяет границы международного сотрудничества. Для реализации совместной образовательной программы согласно договору о сетевой форме реализации магистерской программы двойного диплома между Санкт-Петербургским Национальным Исследовательским университетом информационных технологий, механики и оптики (г.Санкт-Петербург, Российская Федерация) и Казахским Национальным университетом имени аль-Фараби разработан основной учебный план с учетом образовательных траекторий кафедры теплофизики и технической физики КазНУ имени аль-Фараби и кафедры компьютерной теплофизики и энергофизического мониторинга ИТМО. В 2016 году состоялся первый выпуск магистрантов, обучающихся по программе двухдипломного образования. Прием государственного экзамена по специальности и защита магистерских диссертаций состоялись в он-лайн режиме, диссертации были предоставлены в оба университета по требованиям КазНУ и ИТМО.

В продолжение сотрудничества, в январе 2016 года разработан и утвержден совместный учебный плана по специальности «Стандартизация и сертификация» и направления «Управление качеством» с кафедрой финансового менеджмента и аудита ИТМО, в августе этого же года осуществлен набор на 1 курс магистратуры. При разработке учебного плана учтены требования и направления образовательных программ обоих университетов.

Подписано Соглашение о совместной подготовке магистрантов специальностей «Техническая физика» Казахского национального университета имени аль-Фараби и «Прикладная физика» Каунасского технологического университета (г.Каунас, Литва) на базе меморандума о взаимопонимании. При разработке учебного плана были определены трудности: в зарубежных ВУЗах нет общеобязательных дисциплин, таких как «Педагогика», «Психология», «История и философия науки», «Иностранный язык (профессиональный)». В результате многомесячных переговоров удалось прийти к соглашению о перезачете кредитов и оценок. Планируется набор магистрантов на эту программу в 2017 году.

В рамках подготовки магистрантов проводятся совместные исследования, результаты которых найдут отражение при написании магистерских диссертаций и при разработке новых дисциплин. Наиболее ценным при сотрудничестве с зарубежными партнерами является обмен опытом, получение методических рекомендаций, расширение возможностей для академической мобильности сотрудников, студентов бакалавриата и магистратуры.

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы.—Астана, 2011.

Асқарова Ж.А.

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН БАСҚАРУДАҒЫ САПАЛЫ НӘТИЖЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ӘДІСТЕМЕСІ

Қазақстанда да, барлық әлемдегі елдерде де қазіргі заманға сай экономикалық бағыттағы білікті мамандарға сұраныс өсуде. Бұл мемлекеттің экономикалық білім жүйесін дамыту стратегияларының бірі ретінде біліктілік тәсілін қабылдау қажеттілігін қоғамда талап етеді.

Қазіргі заманғы білім бағдарындағы біліктілікті қалыптастыру ретінде тұлғаны іс шараларға дайын қабілетті ете отырып, білім үрдісінде өзінің жеке дара танымдылық белсенділігімен қатар жеке әлеуметтік позициясы мен өзінің ойын білдіруге мүмкіндік береді.

Білім беру үрдісі болашақ маманға негізгі теориялық білім бере отырып, сонымен қатар кәсіби тәжірибелік қабілеттілікті және шеберлікті қамтамасыз етеді. Яғни, кейс әдісі жоғары оқу орында оқитын студенттің мамандықты игеру кезінде ақпаратпен ғана емес, сонымен қатар жаңа техникаларды және технологияларды игеру, адамдармен қарым қатынасты, әкімшілік құрылымдар мен нормаларды, еңбек нарығындағы туындайтын мәселелерді шеше білу қабілетін қамтамасыз етеді.

Ақпараттық қоғам талабына сай оқытушы студенттерді алға қойған мақсатына жету үшін сапалы дайындық қажеттілігін талап етеді. Демек, кәсіби өнімді қызметінде қарым қатынастың жиі өзгеруіне байланысты студент өзін өзі жетілдіру, өзін өзі ұйымдастыру, өзін өзі бақылау мәдениетін дамыту жолдарын қалыптастырады. Оқу орындағы пайдаланылатын жаңа тәсілдердің негізгі әдіс түрлерінің бірі құзыретті – бағдарланған кейс – технологиясы болып табылады.

Кейс – технология әдісі немесе талдау әдісінің негізгі ерекшелігі – студенттерге іскерлік тәжірибемен таныстыру және оқыту. Кейс технологиясын шет ел және ресей басылымдарда әр түрлі атауда кездестіруге болады, олар: стадиерді зерттеу әдісі, бизнес тарихы әдісі, кейс әдісі және т.б. Бұл әдістің басты мақсаты ақпаратпен жұмыс жасап үйрену, олардың туындаған мәселелерінің шешімін өңдеу және студенттің қабілеттілігін арттыру. Яғни, студент оқытушымен алынған нәтижені өз бетінше өңдей білу керек. Бұл студенттің өзіндік тәжірибесін және шешімін қалыптастырды, алынған білімін тәжірибеде қолдану арқылы өзінің ой–өрісін, көз–қарасын мәселелерді шешуде қолдана алады [1].

Кейс технологияның келесідей түрлерін қарастырамыз: оқиғалар әдісі, бизнес жоспарын талдау әдісі, жобалау ойыны, рөлдік жағдайлық ойын, талқылау әдісі(дискуссия), кейс кезеңі.

Оқиғалар әдісі: мұнда негізгісі болып ақпараттарды алу үрдісі болып табылады. Әдістің мақсаты студенттердің өз бетінше қажетті ақпараттарды іздеу, яғни бұл өзінің жұмысын талдауда, жүйелеуде және жинақтауда қолданылатын қажетті ақпараттарды дұрыс ұйымдастыру. Студенттер кейсті толық көлемде алмайды. Жұмыс ауызша немесе жазбаша өткен тақырыптар бойынша жүргізіледі.

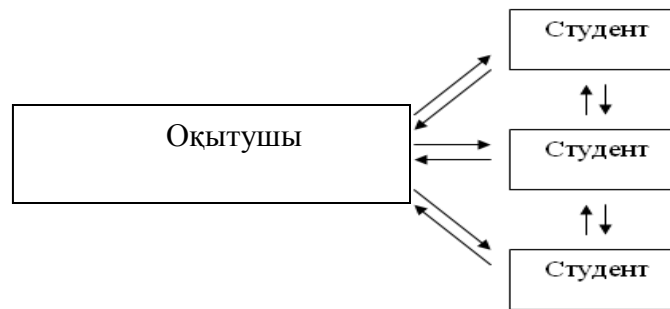
Бизнес жоспарын талдау әдісі (баскетметод): бұл әдіс кез келген мәселелер, жағдайлар, ұйымдар бойынша қағаздар мен құжаттар арқылы жұмыс жасау негізінде құралады. Студенттер оқытушыдан пәндік тақырыбы бойынша біртүпті құжаттар алады. Бұл әдістің мақсаты жауапты тұлға ретінде «кіріс құжаттарымен» жұмыс жасауды және берілген міндеттерді атқаруды талап етеді. Мысалы: экономика, құқық, қоғамдық пәндері бойынша құжаттық талдау арқылы пәндер кейсін алуға болады.

Жобалау ойыны: жобаларды жасау үрдісі. Сабатқа қатысушыларды топқа бөлінеді, олардың әрқайсысы өз жобаларын әзірлейді. Жобалау ойыны әр типті жобалардың түрін қарастырады: зерттеу, шығармашылық ізденіс, талдаулық, болжаулық. Болашақты құру үрдісі: қазіргі кездегі шығармашылық қатынастың барлық элементтерін жіктейді, сонымен қатар оның даму жолдарын айқындайды.

Рөлдік жағдайлық ойын өндіріс жағдайындағы әлеуметтік – психологиялық құқық, өмірлік тарихи жағдайы туралы көрініс ретінде көрсетеді. Мұнда ойынға қатысушылардың іс–қимылы мен іс–әрекеттеріне баға беру мүмкіндігі болады. Рөлдік ойын – көрініс түрінде жүргізіледі.

Іскерлік ойын: бұл қазіргі уақыттағы өндірістік жағдайдың нұсқасын көрсетеді. Мұнда қатысушылар өндірісте немесе белгілі бір ұйымда елеулі қателіктерді айқындау үшін әр түрлі кәсіби тұрғыдағы жұмыстарды жасау арқылы эксперимент жүргізіледі. Іскерлік ойын кезінде қатысушылар ақпараттардың және идеялардың туындауына байланысты қарқынды тәжірибе алмасу арқылы шығармашылық үрдісі үдей түседі. Бұл ойын кезінде қатысушылар жауапты жеке тұлға ретінде қарастырылады. Іскерлік ойын әдісінің барлық жұмыстары өздеріне тән эмоционалды қарқындылығымен студентті ынталандырады және оқу пәніне деген қызығушылығы артады [2].

Іскерлік ойыны оқытушының кәсіби құзырлығының қалыптасқанын және оқу материалдарының мазмұнына байланысты ойынды ұйымдастыру шеберлігін және белгілі бір тәжірибиелігін талап етеді.

Сурет1. Оқытушы мен студенттер арасындағы өзара байланысы

Ойын сапасына әсер ететін факторлар келесідей:

- Тақырыпты таңдауына байланысты оның мақсаты мен міндетін анықтау;
- Студенттердің психологиялық ерекшеліктеріне және біліміне байланысты қатысушыларды рөлге бөлу;
- Әрбір қызмет, бөлім, топ бойынша міндеттерін және ойынның құрылымды–логикалық сызбасын құру;
- Студенттерге арналған ойынның әдістемелік нұсқасын дайындау.
- Әр түрлі нұсқалардың шешімін анықтауда студенттерге қарастырылатын тақырыбы бойынша білім беру;
- Құзырлықты қалыптастыру деңгейін анықтайтын бағалау нәтижелерінің жүйесін дайындау;

Бизнес ойынының тиімділігі сол оқу процесінде тақырыпты меңгеру кезінде уақытты үнемдеу, студенттің оқу үлгерім деңгейін жоғарлату, қатысушылардың ойынның толық көрінісіне жеке және кәсіби қасиеттеріне баға беру мүмкіндігі болып табылады. Сонымен қатар, қатысушылардың болашақ мамандық қызметін байланыстырып айқындата түседі [3].

Кейс–технология әдісі: немесе талқылау (дискуссия) әдісі–сабақта берілген тақырып немесе көтерілген сұрақтар бойынша жеке ой пікірлерімен бөлісу. Интенсивтік білім беру технологиясына топтық немесе ішінара топтық талқылау жатады.

Кейс–стадилер: бұл әдіс өзінің кең көлемді материалдармен қамтамассыздылығымен ерекшеленеді. Студенттер көп ақпараттармен жұмыс жасайды. Мұнда ең негізгісі болып белгіленген мәселелерді талдау және дұрыс шешім қабылдау болып табылады.

Кейс–стадилер әдісінің мақсаты – қатысушы топтардың көмегімен бірге берілген жағдайды талдап, мәселелердің нұсқасын өңдеп және тәжірибелік шешімін анықтап, ең таңдаулы ұсынылған нұсқасын алгоритмдік қорытындысымен аяқтайды. Кейс–стадилер әдісін қолдану – жаңа білім беру мен тәжірибелік шеберлікті алуға мүмкіндік береді. Оқу пәнінің тақырыбы бойынша білім алуға көмектеседі, бірнеше жауаптың ішінен дұрыс шешімін анықтайды. Студенттердің кейспен жұмыс жасау кезеңдері:

I–кезең – жағдаймен танысу және оның ерекшеліктері;

II–кезең – жағдайға әсер ететін негізгі мәселелерді, тағайындалған қызметкерлерді анықтау;

III–кезең – концепция немесе «миға шабуыл» ретінде тақырыбы бойынша ұсыныстар;

IV–кезең – қабылданған шешімдерді талдау;

V–кезең – кейс шешімдері: негізгі мәселелердің бір немесе бірнеше нұсқасын ұсыну.

Кейс – біріккен ақпараттық кешен, ол үш негізгі бөліктен тұрады: кейсті талдау үшін қажетті ақпарат; нақты жағдайды сипаттау; кейске қойылатын міндеттер мен талаптар.

Оқытушы білім беру кезінде және басқа да мақсатта кейсті пайдалануға мүмкіндігі бар. Бұл әдісті сынақтарды және емтихандарды алу кезінде қолдануға болады. Сынақ алдында студент кейс–тапсырманы үйге алады, оны талдап нәтижесін көрсетеді [4].

Қорытындылай келе, case–study әдісі арқылы студенттердің дағдысын дамытуға болады:

Талдау дағдысы. Мұнда студент маңызды немесе қажетсіз ақпараттарды айқындау, талдау, ақпаратпен қамтамасыз ету, ақпараттағы олқылықтарды анықтау арқылы оны толықтыра білу керек;

Тәжірибелік дағдысы. Тәжірибеде қолданылған теориялар, әдістер және қағидалар кейстің шешімінің қалыптасуына ықпалын тигізу керек;

Шығармашылық дағдысы. Кейс стадилер нәтижесін алу кезінде шығармашылық біліктілігін талап етеді, себебі, логикалық оймен кейс стадилердің шешімін алу қиын;

Қарым – қатынас (коммуникативтік) дағдысы. Мұнда пікір талас жүргізе білу және өзгелерге немесе қарсыласын сендіре білу керек. Топтарды біріктіріп көрнекі және басқа да медиа құралдарды пайдалану арқылы сенімді, қысқа есеп бере отырып, ой–пікірлерін қорғай білу керек және оппонентті сендіре білу керек.

Әлеуметтік дағдысы. Кейсті талқылау барысында белгілі әлеуметтік дағдысы өңделеді, яғни адамдардың іс–қимылына баға беру және оны тыңдай білу, қарама–қайшы пікірді дәлелдей білу, өзін өзі бақылай білу керек.

Өзін-өзі тексеру. Пікір таластағы қарсыластың қарама-қайшы пікірі өзінің ой талдауына ықпалын тигізеді. Моральдық және этикалық мәселелердің туындауы әлеуметтік дағдасын және оның шешімін қалыптастыруын талап етеді.

Сонымен қатар, кейс – тек қана оқу орындарында ғана емес, жұмысқа алынатын үміткерді бағалау әдісі, яғни бұл әдіс жұмыс берушіге көп ықпалын тигізеді. Мысалы, жоғары оқу орынның бітірген түлек үлкен компанияға жұмысқа орналасу байқауынан өту кезінде жоғарыдан атап өткен әдіспен кездесуі мүмкін. Кейс талдауы жұмысқа тұратын үміткерді бағалауда берілетін тапсырмасы ретінде қолданылады. Қатысушы топ әр түрлі сынақтан өтеді, соның ішінде кейс және таныстыру рәсімі негізгі бағалау рөлін қамтамасыз етеді. Тапсырма орындалған соң әр қатысушылардың жеке және іскерлік қасиеттерін талдап қорытындылайды. Мұнда қатысушылар берілген тапсырма бойынша нақты жауап беру міндетті емес, тек жағдайға байланысты өзінің талдамалық қасиетін көрсете білу. Жұмыс беруші тапсырманы бере отырып, үміткердің теориялық білімін тәжірибеде қолдана білуін, іс әрекетін, ой-өрісін тексереді, сонымен қатар, қарым-қатынас (коммуникативтік) дағдысын, ұжымда тиімді жұмыс істеуін бағалайды.

Case-study зерттеуінде ең бастысы өзгені тыңдай білу, өз пікіріңді ортаға салып түсінікті, сенімді түрде ұғындыра білу. Мұнда біреуі дұрыс айтты немесе дұрыс айтпады деген қорытынды жасалмайды, себебі әр адам ақпаратты әр қалай қабылдайды және бағалайды. Осындай дискуссиялық пікір таласта дұрыс бағалау мүмкіндігі болады, яғни, көзқарастың алуантүрлілігі тұлғаның кәсіпқойлығын дамытады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ступина С.Б. Технологии интерактивного обучения. Учебно- методическое пособие. – Саратов., изд. Наука, 2014.
2. Ищенко Н.В. Деловая игра как один из приемов формирования компетенций бакалавра менеджмента.// Формирование компетенций в практике преподавания социально-экономических дисциплин в вузе. Тематический сборник научных трудов/ Редколлегия: Роговая В.Г., Косовских С.В. – Курган, 2013. – С. 68.
3. Данильченко Ш.А. Межрегиональное экономическое сотрудничество курганской области на рубеже XX и XXI вв.// Формирование компетенций в практике преподавания социально-экономических дисциплин в вузе. Тематический сборник научных трудов/ Редколлегия: Роговая В.Г., Косовских С.В. – Курган, 2015. – С. 143.
4. Смолянинова О.Г. Дидактические возможности метода case-study в обучении студентов.
5. Бердалиева Н., Байболенова Л.А., Балошо Қ.Т. Ақпараттық менеджмент негіздері. -Алматы, 2000.

Асқар Л. Ә., Аташ Б.М.

ҒЫЛЫМИ-ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУДЫ БИЗНЕСКЕ ОҢТАЙЛАНДЫРУДЫҢ МЕНЕДЖМЕНТТІК-ТӘЖІРИБЕЛІК ЖӘНЕ ЛОГИКАЛЫҚ-ТЕОРИЯЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫ

Еліміздің экономикасы нарықтық қатынастарға бет бұрғаннан кейін, қоғамдық өмірдің барлық саласы одан тыс қалмақ емес, осыған орай, бизнестік құрылымдарды ғылым саласы да негізге алып отыр. Мәселен, ғылыми жобалар мен ғылыми менеджмент, ғылыми бағдарламалар көп жағдайда бизнес ісімен тығыз байланысты болған жағдайда өзіндік оң нәтижесін бере бастайды. Сәйкесінше, философия және логика ілімдері де бизнестің негізгі жалпы заңдылықтарын зерделеуді өз назарынан тыс қалдырмайды. Бизнес философиясы, экономика және бизнес логикасы, бизнес психологиясы т.б. салалардың пайда болуы осының айғағы іспеттес.

Қазақстанның басты стратегияларының бірі – интеллектуалды ұлт қалыптастыру саясаты жастардың біліктілігі мен білімділігін, креативті-сыни, продуктивті-шығармашылық ойлауын талап етіп отыр. Бұл – бизнес пен маркетинг жүйесі үшін де қажетті ойлау құрылымы болып табылады. Ғылыми шығармашылыққа баулу үшін, білім алушылардың ойлау жүйесінің тиянақтылығын арттыру мақсатында, конструктивті құрылымдарды тез меңгерту қажеттілігіне орай, жоғары оқу орнының кейбір мамандықтарының студенттеріне қазіргі таңда «логика» пәні жүргізіле бастады. Десек те, бұл пән жоғары оқу орындарындағы барлық мамандықтарға оқытылуы тиіс деп есептейміз. Өйткені, интеллектуалды ұлт қалыптастыру үшін, экономика мен бизнес саласында қазақстандық әрбір жас азамат жетістіктерге жетуі үшін ғылыми-шығармашылық ойлаудың белгілі бір деңгейіне көтерілуі қажет. Осыған орай, логика пәнінің негізгі мақсатына сәйкес, біз, логикалық ойлау мәдениетін одан әрі жетілдірудің тың тәсілдері мен заманауи ұстанымдарын ұсынғалы отырмыз. Ол дәстүрлі: теория мен идеяларды, логикалық операцияларды өмірден алынған нақты мысалдар арқылы түсіндіру; схемалық формалармен беру; рәміздік формалар арқылы ұғындыру; диалектикалық тәсілмен үйлестіру т.б. тәсілдерді қолданумен қатар – «өрісті нұсқаулықтар арқылы ғылыми шығармашылық ойлауды дамыту» әдісін пайдаланумен ұштасуы тиіс.

Біз ұсынып отырған өрісті ғылыми-шығармашылық ойлаудың әдістемелік бағдарлары [1] формальды, диалектикалық, символикалық логика заңдарын, ондағы ой машықтарын жинақтай келе, олардың қажетті деген тұстарын пайдаланатын болады және оны қазіргі замандағы бизнес саласында да қолдануға мүмкіндіктер береді. Бұл әдістер көп жағдайда, дәстүрлі ойлауды сындарлау арқылы жүзеге асатындықтан, алдымен, оның логикасы көрсетіліп, өрісті ойлауға бетбұрыс ашылады.

Ол әдістерді, біз, «Тезис-Антитезис» құрылымы бойынша ұсындық. Яғни, бастапқы белгіленген нұсқа, дәстүрлі түсінікті, қалыпты ой тұжырымдарын көрсетеміз, осыдан оған қарама-қарсы пайымдауды алып, теріске шығарамыз. Осы орайда, В.И. Брюшинкиннің сыни ойлаудың деңгейлерін: 1.Эмпирикалық деңгей – айғақтарды сыни тексеру; 2. Теориялық деңгей – теорияларды сыни тексеру; 3.Метатеориялық деңгей – құндылықтар мен

нормаларды сыни тексеру деп көрсетіп бергендігіне[2,556.] сүйенсек, біз осы үшінші деңгейді тезис ретінде ала аламыз.

1. Толық қамтымауды андай білу тәсілі.

Дәстүрлі түсінікте $A=A$ (Тезис). Бұл тек қоғамдық бұқаралық санада ғана емес, ғылыми-теориялық тұжырымдамаларда, заңдылықтарда, қортындыларда да кездеседі. Біздіңше, $A \neq A$ (антитезис); ол $A = a$ немесе $A=A1$ ғана болуы ықтимал.

Яғни, «А» тең «А»-ға емес, ол тек қана «а» немесе «А1» болуы әбден ықтимал. Олай болса, «А» тең «А1»-ге. Немесе «А» тең «а»-ға. Бұл – субъект предикатты толық қамтымайтындығын көрсетеді және керісінше бола алады.

Мәселен, бизнес өкілі нарықтық заңдылықтарды тек өзінің саласы ғана бойынша емес, тұтастай меңгергендігі жөн. Сәйкесінше, бұл тренингтік тәсілді бизнес ретінде де қолдануға болады.

2. Пікірдің аяқталмайтындығын пайдалану тәсілі.

$A=A$ (Тезис); $A \neq A$ антитезис; $A=-A$; $A=(-A)+(-A)+(-A)....+(-A\infty)$.

Мұнда «А» тең «А»-ға емес, «А» дегеніміз қашанда «-А» (минус А). Ол минус «А»-лардың шексіздігіне қарай ұмтылады. Ешқандай ұғым, пікір, идея, тұжырым аяқталып қалмайды. Әрбір идея қашанда толық емес. Кез келген анықтама, заң, тұжырым тумысынан, пайда болып толысқанның өзінде осындай табиғатқа ие болады.

Мысалы, көне Грекиядағы «атом – ең соңғы бөлінбейтін бөлшек» қағидасы XIX ғасырда жоққа шығарылды, ол шексіз бөліне алады екен. Тіпті ол кванттық физикада бөлшек емес, энергия болып шықты. Сондықтан «А» үнемі толықпайтын, жетілдіруді қажет ететін минус «А»-лардың жиынтығынан ғана құралады. Яғни, «А» толыққанды А болуға үнемі ұмтылып, минус «А»-лардың шексіз тізбегін құрайды.

Бұған мысал ретінде, ғылымда ешнәрсенің де абсолютті бола алмайтындығы туралы релятивистік бағытты айта аламыз. Немесе, бұл – Т.Кунның ғылымның кумулятивистік жолмен даму идеясымен сәйкестенеді.

3. Керісінше болып шығуды аңдау тәсілі немесе керісінше болып шығуы мүмкін екендігін андай білу. (Керісінше жағын ойлау тәсілі)

$A=-B$ (тезис); $A \neq -B$ (антитезис); тіпті $A \neq B$; $A=+B$

«А» тең болады минус «В» емес, «А» тең болады плюс «В». Мысалы, адам ағзасындағы өте ұсақ микроорганизмдер оған зиянды деп саналып келген болатын, ол керісінше пайдалы болып шықты, тіпті бейтарап та емес, олай болса, $A=B$ -ға да емес, міндетті түрде керісінше болуы тиіс: дәстүрлі ойлауда «А» тең плюс «В» ға болса, өрісті логикада ол минус «В»-ға тең немесе тең болып шығуы ықтимал деген сөз. Сондай-ақ, бұрын «Ғылым – адамзат өркениетінің болашағы» деген ұстаным ғасырлар бойынша абсолютті дұрыс болып есептелінген, ал А. Бергсонның: «Ғылым – адамзаттың қас жауы» деген тұжырымы да, осы ойдың тәсілі болғанмен, ол да біржақтылық сипат алып кетті. Немесе, Гордонның «Фантастикалық аналогия» деп аталған тәсіліне орай, жердің тартылыс күшін алып тастау, жарық жылдамдығын өзгерту т.б. арқылы іргелі заңдылықтарға қарсы шығу жолы да [3,696.] біздің осы тәсіліміздің шынайылыққа жақындығын қуаттай түспек. Бұған айқан мысал ретінде, терминденген бағыттарды терістеуші префикстер арқылы жоққа шығаратын бағыттарды туындатудан да: сциентизм-антисциентизм, субстанционализм-антисубстанционализм, детерминизм-индетерминизм т.б. байқалады.

4. Ақылға сыйымсыздықты үйлестіру тәсілі.

$A=B$ (тезис), бірақ мұнда, тіпті тезис алынбайды да. $A \neq B$, $A \neq C$, $A \neq D...$

«А» тең «В»-ға емес, немесе «С»-ға, немесе «Д»-ға емес, тіптен ешнәрсеге тең бола алмайды, өзіне-өзі де тең емес, «А» дегеніміз демек, ешнәрсеге тең бола алмайды.

Ғылымда, формальды логика бойынша бәрі ақылға сыйымды, бірақ табиғат пен әлем құбылыстарының бәрі ақылға сыйымсыз, сондықтан, оның ақылға сыйымсыздығының өзі сол «ақылға сыйымсыздық» арқылы ақылға сыйымды болып шығады. Демек, мұны «ақылға сыйымсыздықтың сыйымдылығы» деп айта аламыз, ол сол нәрсені ақылға сыйымсыз деп қабылдағандығымыз, солай деп түсінгендігіміз үшін түсінікті болып тұр дегенді білдіреді. Ол сол ақылға сыйымсыздығынан ауытқымауы тиіс, егер ауытқыған жағдайда, ақылға сыйымды болып, сыйымсыздықтан айрылып қалады. Мысалы, кейбір терең ойлайтын, байыпты адам ойына келе бермейтін, стандартты емес ғылыми жаңалықтар бастапқыда ақылға сыйымсыз болған, сондықтан, оларды ашқан ғалымдарды көпшілік «психологиялық ауру» деп те ұққан. Математикадағы теріс сандардың ашылуы т.б. осы ақылға сыйымсыздық логикасына жуықтайды. 1-ді 1-ге қосқанда екі емес, үш немесе төрт болатындығы немесе 1 күйінде қалатындығы т.б. бір қарағанда ақылға сыйымсыз құбылыс болып табылады.

Табиғаттағы, қоғамдағы ауытқыған құбылыстардың (паранормальное явление) бәрі осы ақылға сыйымсыздық логикасына бағынады. Олай болса, ақылға сыйымсыздықтың логикасы: ешқандай да логикалық заңдылықтарға бағынбау, ғажайыптылық, таңқаларлық, түсіндіріп беру қиын, тіпті мүмкін емес, түсіндірген жағдайда, ол тек болжамдар түрінде ғана сақталады т.б. Оның үстіне соңғы кездегі бейсызықтық физика өкілдері атап көрсетіп жүргендей, аномальды құбылыстарды зерттеу барысында сана психикалық тұрғыдан физикалық шынайылықпен өзара әрекеттесе алады екен [4, 296.].

Осындай жаратылыстану ғылымдарындағы қолданысқа ие болған ұстанымдар бизнес логикасында да жаңа, тың, ерекше пайдалы, тиімді бағыттарды ойлап тауып, оны қоғамдық өмірде қолдана білудің өзіндік тәжірибелік қырларын да ашып беруге септігін тигізеді.

5 Мәннің мәнін (себебін) шексіз іздеу тәсілі.

«А←?» (тезис). Демек, «А» ның мәні неде деген сауал қойылып тұр. Әзірге А←Х (белгісіз). Мән табылды дейік: Х=В. Ол «В»-ға тең екен, бірақ «А1»-ге тең емес, Х≠А1-ге деген сөз. Себебі, объектінің мәні, сол объектіге ілеспелі (–А), жуықтайтын (+А), екінші бір нұсқасы болатын(А1), одан туындайтын (А2) емес, мүлде басқа нәрсе болып тереңдейді (В). Мысалы, «А» мен «А1» бір-бірінің екінші нұсқалары немесе бір-біріне жуықтайтын құбылыстар, нәрселер деп шартты түрде белгілейміз.

Келесі сатыда, «сол «В»-ның мәні неде?» деген сауал қойылады: В←Х1?. «Х1»-дің мәні неде?» деп оны іздеген жағдайда, мән табылды дейік: Х1=С. Бірақ Х1≠А1 немесе «В1» емес. Әрі қарай «С←Х2»; Х2=Д-ға болып шығады. Бірақ Х2≠А1де, В1де, С1де. Осылай шексіз жалғаса береді. Біз бұл тұста: «Алайда, мән, әдетте нәрсенің сыртқы бетінде жатпайды. Оның үстіне бірінші қатардағы мәnnің арғы жағында, әрдайым екінші қатардағы мән, ал бұл соңғының арғы жағында үшінші қатардағы мән және т.с.с. шексіз мәндер жасырын тұрады», -деп [5,162б.] анықтама беру үшін келтірілген пікірлерді басшылыққа аламыз.

Қорыта келе, логика пәнінен жастардың ойлау мәдениетін арттыруға арналған өрісті ойлаудың әдістемелік бағдарлары бір қырынан теориялық жағынан алғанда, аяқталмайтын шексіз ашық жүйе, екінші бір қырынан алғанда, тәжірибелік-қолданбалы сипатты болып келеді. Егер, ізденушінің өрісті ойлауы артқан жағдайда, ол кемелдене түседі және мұндай ойлау операциялары мен тәсілдерін өзі де ойлап тауып, оны дәлелдеп беру қабілетіне дейін көтеріле алады. Ал одан кейінгі сатыда, бұл ұсынылған формулаларды өзінің ізденістерінде, тұрмыста, пікірталастарда, бизнесте үлкен жетістіктерге жету мақсатында да, өз бетінше қолдана білуге қабілеттілігі артады және ол сыни ойлауға келіп орайласады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аташ Б.М., Асқар Л.Ә. Өрісті логика. -Алматы: Қазақ университеті, 2015. -82 б.
2. Брюшинкин В.Н. Системная модель аргументации//Трансцендентальная антропология и логика: Труды международного семинара «Антропология с современной точки зрения» и VIII Кантовских чтений /Калинингр. Ун-т. Калининград, 2007 – 352 с.
3. Лук А.Н. Мышление и творчество.-М.: Политиздат,1976. – 144 с.
4. Талбот М. Голографическая Вселенная.-М.: София, 2004. – 147 с.
5. Ивин А.А. Дұрыс ойлау өнер.-Алматы: Рауан, 1991. – 240 б.

Асқарова Ә.С., Бөлегенова С.Ә., Бөлегенова С.Ә., Оспанова Ш.С., Шортанбаева Ж.Қ., Бодықбаева М.Қ. ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІН ҚОЛДАНЫП ОҚЫТУДЫҢ КЕШЕНДІ ТӘСІЛДЕРІ

Білім – жастардың мәдени, әлеуметтік және экономикалық дамуына жағдай жасайтын маңызды қызмет түрлерінің бірі. Қоғам білім беру саласына айтарлықтай қаражат құйып отыр, сондықтан білім беру бағдарламаларын жасау және оны жүзеге асыруда олардың сапа стандарттары мен экономикалық тиімділігіне сәйкестігіне баса назар аудару керек.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ – еліміздің жетекші ЖОО бірі. 1988 жылы Болоньда қабылданған университеттердің Ұлы хартиясына қол қоя отырып, еуропалық білім беру кеңістігіне енуге шешім қабылдады. Бұл біздің студенттерімізге іргелі, халықаралық деңгейде мойындалатын білім беруге тиіс дегенді білдіреді. Біздің түлектеріміз әлемнің еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуы тиіс. Біз интеллектуалдарды тәрбиелеуге тиістіміз. Біздің мақсатымыз – осы үшін барлық жағдайды жасау [1].

Білімді жетілдіру – бұл жеке оқытушылардың ғана емес, сонымен қатар барша факультет ұжымының міндеті. Физика-техникалық факультеті мұнда өзінің ішкі саясатымен, барша қызмет саласындағы ішкіфирмалық стандартымен және жұмыс істеу стилімен, өзінің оқытушыларының, қызметкерлері мен студенттерінің имиджімен корпоративті бірлестік ролін атқарып отыр [2].

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында көрсетілгендей, «жоғары оқу орнының басты міндеті – ұлттық және жалпы адами құндылықтар, ғылым мен практиканың жетістіктері негізінде тұлғаның қалыптасуына, дамуына және кәсіби қалыптасуына бағытталған жағдайларды жасау арқылы жоғары кәсіби және ЖОО кейінгі кәсіби білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру» [3].

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ физика-техникалық факультеті қоғам мен тұтынушылардың талаптарына, қажеттіліктері мен болжамдарына сәйкес келетін лицензияланған білім беру қызметін ұсынады және олардың үміттерін ақтауды көздейді. Біз қазіргі кезеңдегі бастысы кең іргелі білімге ие, барша белсенді қызметі барысында үздіксіз өзін-өзі жетілдіруге мүмкіндігі бар жоғары білімді тұлғаны әзірлеу деп санаймыз.

Жылуфизика және техникалық физика кафедрасының мақсаттары:

- Тұтынушылардың талаптарына сәйкес білім беру қызметінің сапасын қамтамасыз ету;
- Білім беру қызметі нарығында жетекші орындардың бірін иелену;
- Тең және шығармашылық өзара әсерлесу жағдайында отандық және шетелдік озық білім беру мекемелерімен белсенді іскерлік қарым-қатынаста болу.

Жылуфизика және техникалық физика кафедрасының міндеттері:

– Қоғамның біліктілігі жоғары, жоғары білімді мамандар мен физика ғылымдары саласындағы жоғары білікті ғылыми-педагогикалық кадрларға мұқтаждығын қанағаттандыру;

– Білім беру және тұлға мен қоғамның интеллектуалды, шығармашылық, рухани және өнегелі даму қажеттіліктерін қанағаттандыру;

– Физика облысындағы іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және жүзеге асыру, жылуфизика және техникалық физика кафедрасының білім беру қызметінің сапасын арттыруға және ғылыми-техникалық және интеллектуалды өнімді жүзеге асыруға бағытталған ғылыми-зерттеу әлеуетін дамыту.

Іргелі зерттеулер жаңа құбылыстар мен табиғат заңдарын ашу және оны зерттеуге, зерттеулердің жаңа принциптерін жасауға арналған. Олардың мақсаты – қоғамның ғылыми танымын кеңейту, адамның практикалық қызметінде қолданылуы мүмкін заттарды тағайындау. Мұндай зерттеулер белгілі мен белгісіз шекарасында жүзеге асырылады, анықталмағандық дәрежесі жоғары болады.

Қолданбалы зерттеулер табиғат заңдарын адам қызметінің ағымдағы құралдары мен қызметтерін жетілдіруге және олардың жаңа түрлерін жасауға бағытталады. Қолданбалы зерттеулердің мақсаты – іргелі зерттеу нәтижесінде қол жеткізілген ғылыми білімді адамның практикалық қызметінде қалай қолдану керектігін анықтау.

Қолданбалы зерттеу нәтижесінде ғылыми ұғымдар негізінде техникалық түсінік қалыптастырылады. Қолданбалы зерттеулер ізденуші, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар болып жіктеледі:

- ізденуші зерттеулер нысанға әсер ететін факторларды анықтауға, іргелі зерттеу нәтижесінде ұсынылған тәсілдер негізінде жаңа технологиялар мен техниканы жасау жолдарын іздестіруге бағытталған;

- ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижесінде жаңа технологиялар, тәжірибелік қондырғылар, приборлар және т.б. жасалынады;

- тәжірибелік-конструкторлық жұмыстардың мақсаты – конструкцияның логикалық негізін анықтайтын конструктивті сипаттамаларды таңдау.

Іргелі және қолданбалы зерттеулер нәтижесінде жаңа ғылыми және ғылыми-техникалық ақпарат қалыптасады. Мұндай ақпаратты өнеркәсіпте меңгеруге жарамды түрге алмастыру әдетте жоба деп аталады. Ол жаңа техниканы, материалдарды, технологияларды жасауға немесе қолда барын жетілдіруге бағытталған. Жобаның шекті мақсаты – қолданбалы зерттеу материалдарын бейімдеуге әзірлеу.

Кешенді мәселе бір мақсатқа тоғыстырылған мәселелердің жиынтығынан тұрады; мәселе дегеніміз – бұл күрделі теориялық және практикалық мәселелердің жиынтығы. Мәселе адам қызметі қиындықтармен ұшырасқанда немесе мақсатқа жету жолындағы кедергілер болғанда пайда болады. Мәселе ғаламдық, ұлттық, аймақтық, салалық, сала аралық болуы мүмкін. Бұл қалыптасқан мәселенің масштабына байланысты.

Жылуфизика және техникалық физика кафедрасы «Техникалық физика», «Жылуэнергетика», «Стандарттау және сертификаттау», «Физика («Жылуфизика» білім беру траекториясы) мамандықтары бойынша мамандарды әзірлейді. Кафедра ұжымының ғылыми қызметі саласындағы басты міндеті – іргелі және қолданбалы зерттеулер жүргізу, инновациялық оқыту әдістерін қолдану, оқу-тәрбие процесінің ғылыми деңгейін арттыру, нарықта сұранысқа ие мамандарды даярлау. Бұл мақсатқа оқу процесіне ғылыми зерттеулердің міндетті элементтерін курстық және дипломдық жұмыстар, жобалар, диссертациялар, ғылыми семинарлар, дөңгелек үстелдер, жас ғалымдардың конференциялары және т.б. түрінде бейімдеу арқылы қол жеткізіледі. Мұндай интеграцияның маңызды оң эффектілерінің бірі – білім сапасының жоғарылауы.

Кафедраның профессорлық-оқытушылық құрамы ғылыми зерттеу жүргізу барысында осы жұмысқа бакалавриат пен магистратура деңгейіндегі студенттерді белсенді түрде жұмылдырады. Соңғылары аталған жобаларын докторантурада жалғастыра алады. Ғылыми зерттеулерді оқу процесіне бейімдеу оқытушылардың қажетті кәсіби деңгейін қолдау, болашақ мамандардың біліктілігін арттыру және кәсіби құзыреттерді қалыптастыру үшін қажетті шарт болып табылады.

ЖОО ғылыми жаңа білім мен идеялардың қайнар көзін, білімнің жаңғыртылуын, білімнің технология мен мәдениеттің дамуына алмасуын қамтамасыз етеді. Барша зерттеу жұмыстарының бағытталуы – жаңа технология алу, сондықтан осы тұрғыда дипломдық жұмыстар мен магистрлік диссертациялар кафедраның ғылыми жобалары шеңберінде жүзеге асырылады: «Жоғары қысым мен Рейнольдс санының жоғары мәндерінде сұйық отындарды бүрку, тұтануы және жану процестерін зерттеу»; «Қоршаған ортаға бөлінетін азот тотықтарын селективті каталитикалық емес азайту механизмін қолданғандағы Қазақстанның ЖЭС-да күлділігі жоғары көмірді «таза» жағу технологиясын жасау»; «Қазақстан Республикасының экологиялық ахуалына антропогенді әсерді азайту мақсатында ЖЭС жану камераларында энергетикалық отынды жағу кезінде өткір үрлеу технологиясын қолдану» және т.б.

Кафедра қызметкерлері мен студенттері өздерінің зерттеу нәтижелерін үнемі жариялап отырады, өз жобаларын түрлі конференцияларда, байқаулар мен форумдарда көрсетеді. Тек ғылыми-зерттеу жобаларын жүзеге асырып қана қоймай, сонымен қатар кафедра оқытушылары ғылыми жобаларын оқу процесінің барлық деңгейлеріне бейімдей алады.

1997 жылдан бері кафедрада бакалавриат студенттері үшін келесі курстар жасалынған:

- Жылуфизикасындағы сандық әдістер
- Жану және жарылыс физикасы
- Тұтқыр сұйықтың конвективті тасымалы

- Тұтқыр сұйық ағысы

Магистратура:

- Жану камераларындағы әсерлесуші ағыстарды 3Д модельдеу
- Сұйық және қатты отындардың жануы бойынша есептеуіш тәжірибелер
- Жылуэнергетикасындағы плазма технологиясы
- Өткізгіш ортаның жылуфизикасы
- Жылуэнергетика және экология мәселелері
- Реологиялық сұйықтардың жылуфизикасы

Докторантура:

- Сыртқы әсердің жану камераларындағы жылу масса тасымалы процестеріне әсері
- Энергетикалық отынның газификациясы әдістері
- Тамшылы сұйықтардағы жылу масса тасымалы
- Конвективті жылу масса тасымалы процестерін екіөлшемді модельдеу
- Конвективті жылу алмасу теориясының таңдаулы сауалдары
- Жану камерасындағы сұйық отынды жағуды модельдеу

Мұнда кафедраның тек бір ғана ғылыми мектептерінің – жылу масса тасымалы мәселелері зертханасының (жетекшісі - ф.-м.ғ.д., проф. Асқарова Ә.С.) көп жылғы жұмысының жемісін оқу процесіне бейімдеу нәтижесі келтірілген.

Кафедраның ғылыми қызметінің жетекші бағыттарының бірі – төменгі температуралар саласындағы жұмыстар (криофизика және криотехнология зертханасы, жетекшісі - ф.-м.ғ.д., проф. Дробышев А.С.). Осы салада барлық оқу деңгейінің студенттері үшін келесі курстар ұсынылады:

- Кριοфизика және криотехнология
- Төменгі температуралардағы заттардың жылуфизикалық қасиеттері
- Гелий физикасы
- Төменгі температуралар физикасындағы тәжірибелік әдістер
- Криокристалдар мен кванттық кристалдар

Профессор С.И.Исатаев және профессор Ю.И. Жавриннің жетекшілігімен арнайы курстар жасалынды: «Аэродинамика мен қанаттар теориясының негіздері», «Аэрогидродинамикалық құрылғыларды есептеу», «Жылуфизикалық есептеулер мен құрылғыларды жобалау әдістері», «Көпкомпонентті газ қоспаларындағы диффузиялық орнықсыздық», «Нақты газдар мен сұйықтар физикасы».

Әрбір курстың құрамына дәрістер, семинар және зертханалық жұмыстардың толық кешені, студенттердің өзіндік жұмысына тапсырмалар кіреді. Осы пәндердің материалдарын меңгеру үшін физикалық процестер мен құбылыстарды білу, математикалық аппаратты меңгеру, сандық және компьютерлік модельдеу әдістерін қолдану, тәжірибені қою және тәжірибелік мәліметтерді өңдеу қабілеттері болуы тиіс.

Бірнеше жылдар бойы ф.-м.ғ.к., доцент Кашкаров В.В. «Физика» мамандығының 1 курс магистранттары үшін «A survey of the main principles of contemporary physics» (Қазіргі заман физикасының негізгі принциптері)» деп аталатын өзі жасаған авторлық курсын ағылшын тілінде, ал қалған «Техникалық физика» мамандығының магистранттары үшін «Қазіргі заман физикасының таңдаулы тараулары» курсын оқып келеді.

Барлық курстар негізгі оқу жоспарларына міндетті базалық және элективті пәндер блогына енгізілген. Кафедраның бағыттары бойынша ғылыми зерттеулер кафедраның барлық мамандықтары бойынша жеке білім беру траекторияларының модульдерінде көрініс тапқан. Пәнді жемісті меңгеру үшін оны әдістемелік тұрғыдан қамту керек. Кафедра ұжымымен 10 монография, қазақ және орыс тілдеріндегі 45-тен аса оқулықтар мен оқу құралдары жарық көрген: «Өткізетін ортаның жылуфизикасы», «Теплофизика проводящих сред»; «Реологиялық сұйықтардың жылуфизикасы», «Теплофизика реологических жидкостей»; «Тұтқыр сұйықтың ағысы», «Течение вязкой жидкости», «Численные методы теплофизики»; «Жану физикасы», «Физика горения»; «Numerical methods in thermal physics» және т.б.

Әрбір оқулық пен оқу-әдістемелік құралдың материалы бойынша электронды оқулықтар жасалынған, олар университет сайтында «ПОӘК» бөлімінде жарияланған және сәйкес мамандықтардың студенттеріне қол жетімді.

Студенттермен аудиториядан тыс жұмыс жасау да маңызды. Кафедрада «Жылуфизиканың өзекті мәселелері» (жетекшісі – профессор Асқарова Ә.С.) және «Техникалық физика» (жетекшісі – т.ғ.к. Манатбаев Р.Қ.) үйірмелері жұмыс жасайды; тәжірибелік мәліметтердің нәтижелері мен ғылыми мақала жазу сауалдарын талқылау бойынша кафедраның магистранттары мен докторанттары үшін бакалавриат студенттерінің қатысуымен апталық семинарлар жүргізіледі.

Кафедра халықаралық іскерлік шекарасын да кеңейтуде. Бірлескен білім беру бағдарламасын жүзеге асыру үшін магистрлік бағдарламаның желілік нұсқасын жүзеге асыру келісімшарты шеңберінде Санкт-Петербург ақпараттық технологиялар, механика және оптика ұлттық зерттеу университеті (Санкт-Петербург қаласы, Ресей Федерациясы) мен әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті арасында қос диплом бағдарламасы бойынша Әл-Фараби

атындағы ҚазҰУ жылуфизика және техникалық физика кафедрасы мен АТМО университеті компьютерлік жылуфизика және энергофизикалық мониторинг кафедрасының білім беру траекторияларын ескере отырып, негізгі оқу жоспары жасалынған. 2016 жылы қос дипломдық білім беру бағдарламасы бойынша магистранттардың бірінші түлектері шықты.

«Стандарттау және сертификаттау» мамандығы мен «Сапаны басқару» бағыты бойынша АТМО университеті қаржылық менеджмент және аудит кафедрасымен біріккен оқу жоспары бекітілді және 2016 жылы оқуға 3 студент қабылданды. «Техникалық физика» және Каунас технологиялық университетінің «Қолданбалы физика» мамандықтарының (Каунас қаласы, Литва) магистранттарын әзірлеу туралы Келісімге қол қойылды. Магистранттарды әзірлеу шеңберінде бірлескен зерттеулер жүргізілуде, олардың нәтижелері магистрлік диссертацияларды жазуда және жаңа пәндерді жасауда көрініс табады. Шетелдік серіктестермен өзара жұмыс жасауда тәжірибе алмасу, әдістемелік нұсқаулықтар, бакалавриат пен магистратура студенттерінің академиялық ұшқырлығы маңызды орынды иеленеді.

Әдебиеттер тізім:

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118-- Астана, 2010. – 59 с.
2. Интернет-конференция Главы государства Н., Назарбаева 7 июня 2007 г. Мы начинаем большое дело // Страна и мир. - 2007. - 15 июня.
3. Международная стандартная классификация образования (МСКО- 1997) - ООН по вопросам образования, науки и культуры. - Париж, 1997. – 40 с.

Ахметова З.Б., Тургинбаева А.Н., Шуренов Н.Б.

ВЛИЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА НА ФОРМИРОВАНИЕ ЗАКАЗОВ РАБОТОДАТЕЛЕЙ

Казахстан переживает не легкие времена. Последствия мирового экономического кризиса отражаются во всех сферах общественной и экономической жизни. В условиях экономического кризиса, снижения темпов экономического роста и увеличения безработицы особенно среди молодежи необходимо обеспечить стабильность общественного развития и снять социальную напряженность. Кризис особо повлиял на функционирование рынка труда. Остро встали вопросы радикальных структурных преобразований в области перераспределения рабочей силы между отраслями, регионами, снижения структурной безработицы, скрытой безработицы. Специфика рынка труда такова, что его проблемы должны быть под присмотром политиков или же все нерешенные проблемы не только могут привести к нерациональному использованию главных производительных сил общества – ресурсов труда, потере конкурентоспособности страны из-за ухудшения потенциала человеческих ресурсов, но и обернуться серьезными социальными конфликтами [1].

Кризис на рынке труда коснулся в первую очередь выпускников вузов, вследствие ряда причин:

- несистематизированное преобразование экономической и социальной сферы;
- снижение темпов развития производства;
- усиление структурной безработицы на рынке труда;
- нерегулируемое распределение объемов подготовки профессионалов;
- перекос в равновесии на рынке труда с дефицитом одних специалистов и нехваткой других.

Вышеперечисленное приводит к тому, что зачастую выпускник оказывается непригодным и невостребованным в профессиональной сфере.

Проблема трудоустройства не по специальности существует уже долгое время. Она сказывается не только на экономических аспектах жизни человека (снижение уровня жизни, ухудшение качества жизни, кредитное и долговое бремя и т.д.), но приводит и к социальным последствиям: развитие девиантного поведения, потеря стимула к жизни, возникновение депрессий, стрессов, неудовлетворенность жизненным и социальным статусом в обществе, утрата профессиональных навыков и в целом трудоспособности, возникновение препятствий для полноценного формирования личности. Указанные последствия проблемы трудоустройства не по специальности, а также неравновесие на рынке труда между спросом и предложением труда приводит к обострению социальной напряженности в обществе, является причиной усиления безработицы и разрастания экономического кризиса. Данное положение дел практически не решается, а еще больше усугубляется и проблема приобретает реальные угрозы для стабильности общества.

Еще одной проблемой является недооценка интеллектуального труда, хотя на современном этапе развития, общество начинает переходить в информационную стадию развития, другими словами в стадию «экономики знаний».

Более ярко указанные проблемы проявляются между фундаментальным багажом знаний, на который традиционно ориентирована казахстанская система образования, и требованиями рынка на сугубо прикладной характер получаемых знаний [2].

Поэтому, реагируя на кризис и его последствия необходимо пересмотреть вопросы формирования заказов работодателей, трудоустройства выпускников, качественной подготовки студентов в соответствии со спросом и предложением на рынке труда.

Вследствие кризиса работодатели пересмотрели требования к результатам обучения. Теперь работодателей интересуют помимо наличия профессиональных навыков, также навыки коммуникабельности, умения работать в коллективе, умение быстро реагировать на изменение ситуации, способность к самообразованию, находить нестандартные решения проблем. Вследствие этого произошло несоответствие существующих образовательных учебных программ изменившимся требованиям работодателей и рынка труда. Раньше заинтересованность и вовлеченность работодателей в формирование образовательных программ была крайне низкой. Но время диктует свои условия. С обострением конкуренции, развития технологичности производства, влияния инноваций, глобализации экономики работодатели стали все больше проявлять интерес к формированию конечного результата образовательного процесса.

Работодатели заключают договора с вузами на подготовку кадров, осуществляют заказы на подготовку специалистов, формируют базу производственной практики, участвуют в формировании компетенций выпускников, отслеживают качество образовательного процесса. Теперь им необходим специалист нужного им профиля и квалификации.

На данный момент работодатель становится одним из главных при заказе и оценке качества образования. Таким образом, учебные заведения, формируя и осуществляя реализацию программ, должны учитывать потребности работодателей и студентов и разрабатывать механизмы, позволяющие на постоянной основе мониторить изменения конъюнктуры рынка труда и требований основных потребителей к качеству образования.

Работодатели должны участвовать в:

- разработке и реализации образовательных программ и предметных компетенций (чтение лекций, проведение тренингов, мастер-классов, семинаров и т.д.);
- оценивании фактических результатов обучения студентов и выпускников и предоставляемых гарантий качества образования;
- работе в качестве экспертов по государственной аккредитации программ и учебных заведений;
- работе в качестве экспертов по независимой внешней оценке программ и учебных заведений;
- работе совета работодателей при учебных заведениях, коллегиальных органов;
- оценке и сертификации квалификаций выпускников [3].

Сказанное выше, позволяет сделать вывод о том, что в Казахстане активно развиваются рыночные механизмы, регулирующие направление и уровень подготовки выпускников, а также количество специалистов, необходимых рынку труда.

В связи с этим в Казахстане была принята Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы [4].

В Программе отмечается, что 66,3 % казахстанских работодателей-участников социологических опросов отметили отсутствие опыта сотрудничества с вузами в сфере НИОКР. Подготовка кадров в вузах все еще не направлена на развитие практических навыков. Образовательные программы не в полной мере удовлетворяют ожидания работодателей; выявлен низкий уровень выпускников вузов по техническим специальностям. Показатель трудоустройства выпускников в первый год после окончания учебного заведения остается все еще низким (71 %), в том числе на селе. Местными исполнительными органами слабо ведется работа по привлечению молодых специалистов в рамках проекта «С дипломом в село». Вовлеченность сельской молодежи в различные проекты остается низкой.

Поэтому в целях выявления удовлетворенности работодателей уровнем готовности выпускников к работе в рамках ГПНП с 2017 года будут проводиться социологические исследования (опросы, анкетирование, интервью и др.).

Уполномоченные государственные органы и объединения работодателей соответствующих сфер деятельности продолжают работу по разработке и пересмотру отраслевых рамок квалификаций. На их основе объединениями работодателей будут разрабатываться профессиональные стандарты и утверждаться НПП. В соответствии с этим вузы будут разрабатывать образовательные программы на основе профессиональных стандартов. К 2019 году 45 % образовательных программ высшего и послевузовского образования будут основаны на квалификационных компетенциях профессиональных стандартов.

Согласно программе, необходимым условием востребованности выпускников вузов являются их компетенции, удовлетворяющие ожидания работодателей. Поэтому в образовательные программы бакалавриата будут включены новые дисциплины, отражающие инновационные технологии производства и дающие квалификации, пользующиеся спросом на рынке труда. Образовательные программы будут направлены на практику и прикладной характер с формированием управленческих навыков и предпринимательского мышления.

В целях подготовки кадров для инновационной экономики в содержание образовательных программ бакалавриата будет включено предпринимательское образование, что означает внедрение дисциплин (модулей), формирующих предпринимательские компетенции студентам учебных заведений.

Государство должно активно содействовать формированию рабочих отношений между работодателями и образовательными учреждениями. Но стоит отметить, что государство само является работодателем, поэтому необходимо реализовывать различные государственные программы, способствующие увеличению занятости населения и востребованности на рынке труда молодых специалистов.

По данным журнала *Forbes Kazakhstan*, благодаря различным государственным программам в Казахстане были созданы и планируется создать дополнительно новые рабочие места рисунок 1 [5].

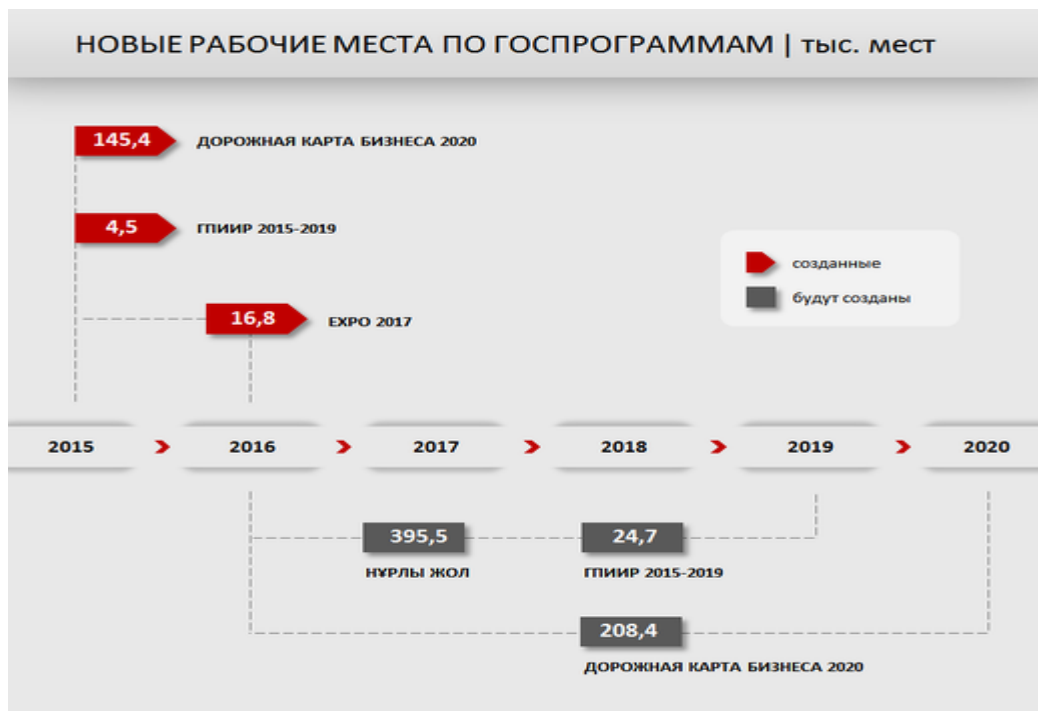

Рисунок 1. Рабочие места, созданные по государственным программам РК

Таким образом, противоречия рынка труда и системы профессионального образования могут быть оптимально разрешены за счет формирования цивилизованного рынка труда, эффективной социальной политики, обеспечивающей высокую мобильность рабочей силы, качественного образования и научно обоснованного социального заказа государства и бизнеса на подготовку специалистов образовательными учреждениями.

Список литературы:

1. Кулекеев Ж.А. 10 особенностей рынка труда Казахстана // Центр исследований прикладной экономики. [Электронный ресурс]. URL: <http://cipe.kz/ru/articles/macroeconomics.html?id=107> (дата обращения: 14.01.2017).
2. Проблемы взаимодействия вузов и работодателей на рынке труда// Alma mater (Вестник высшей школы). [Электронный ресурс]. URL: <https://almavest.ru/ru/node/1316> (дата обращения: 15.01.2017).
3. Участие работодателей в реализации образовательных программ и внешней оценке результатов обучения. По результатам внешних оценок качества, проведенных АККОРК в 2007 - 2011 годах // Агентство по общественному контролю качества образования и развитию карьеры. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.akkork.ru/general/upload/rabotodatel.pdf> (дата обращения: 15.01.2017).
4. Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы // eGov Государственные услуги и информация онлайн. [Электронный ресурс]. URL: <https://egov.kz/cms/ru/law/list/U1600000205> (дата обращения: 16.01.2017).
5. Ranking.kz. Рынок труда в Казахстане восстанавливается // Forbes Kazakhstan. [Электронный ресурс]. URL: http://forbes.kz/stats/ryinok_truda_v_kazahstane_vosstanavlivaetsya (дата обращения: 16.01.2017).

Аубакиров Е.А., Ташмухамбетова Ж.Х., Жакирова Н.К., Журтбаева А.А.

ХИМИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДАҒЫ АНАЛИЗ ЖӘНЕ СИНТЕЗ КАТЕГОРИЯЛАРЫ

Біздің елімізде білім беру саласында әлемдік білім беру кеңістігіне өту мақсатында алғашқы қадамдар жасалынды. Соның дәлелі экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттіліктеріне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қалыптасуда. Өндірісті дамытуға бағытталған жаңа стратегиялық бағдарламалар, қоғамның жедел ақпараттануы, жаңа технологиялардың қарқынды дамуы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Бұл шарттар химиялық технологияның қыр-сырын ашуға бағытталған оқу бағдарламаларынан да көрніс табауда.

Курс міндеті - күрделі химиялық-технологиялық жүйе – химия өндірісімен таныстырып, химиялық өндірістің құрылымы мен құраушыларын, химиялық процестердің жүру жағдайлары, химиялық өндірістердегі процестерді талдаудың физика-химиялық және технологиялық аспектілеріне ерекше көңіл бөлу.

Ұсынылып отырған мақалада студенттердің кәсіби шеберлігінің артуына жалпы кәсіптік пәндер санатына кіретін химиялық технология маңызды рөл атқаратынын ескере отырып және оның барлық сатыларында жүзеге асырылатын анализ және синтез категорияларын оқыту процесінде пайдалану қарастырылған.

Анализ және синтез (грек. analysis - ыдырау және synthesis - бірігу) — жалпы мәнінде алғанда бүтіннің құрамдас бөліктерге ыдырауы және бөлшектердің бүтінге ұдайы бірігу процестері. Ойлау операцияларында анализ және синтез абстрактілік ұғымдардың көмегімен жүзеге асырылатын және бірқатар ойлау операцияларымен: абстракциямен қорытындылаумен және т.б. тығыз байланысты ойлаудың логикалық тәсілдері ретінде көрінеді. Логикалық анализ дегеніміз зерттелетін объектіні ойша құрамдас бөліктерге бөлшектеу және ол жаңа білімдерді алу әдісі болып табылады. Процеске анализ жасау ондағы әртүрлі кезеңдер мен қарама-қайшы тенденцияларды және т.б. бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Аналитикалық қызмет процесінде ой күрделіліктен қарапайымға, кездейсоқтықтан қажеттілікке, алуан түрліліктен ұқсастыққа және бірлікке қарай қозғалады. Анализдің мақсаты — күрделі бүтіннің элементтері түріндегі технологиялық сатыларды зерделеу [1].

Анализ дегеніміз — объектіні бірнеше құрамдас бөліктерге бөліп алып, оларды жеке зерттеу. Ондай бөліктер ретінде химиялық-технологиялық жүйенің (ХТЖ) белгілі бір заттық элементтері (шикізат, қосымша материалдар) немесе оның қасиеттері, белгілері, қатынастары алынуы мүмкін. Объектінің өзін ұстау заңдарын айқындау үшін алдын ала оның маңызды және қосалқы белгілерін (агрегаттық күйі, негізгі және қосымша компоненттерін т.т.) ажыратып алу керек. Олардың жалпы объект құрылымы мен ұстанымында алатын орнын айқындау керек. Объектіні тұтастық ретінде тану оның құрамдас бөліктерін зерттеумен шектелуге болмайды.

Химиялық-технологиялық жүйе анализіне жүйе күйі, тиімді әдістері және оның жұмыс жасауы, сонымен қатар, химиялық сызба-нұсқаның, технологиялық байланыс құрылымының қасиеттері мен элементтерінің күйі және жүйешесі, осы нәтижелерде эксплуатация жағдайы химиялық-технологиялық жүйе анализінің міндетіне химиялық өндірістің, химиялық-технологиялық процестің көрсеткіштерін алу кіреді.

Химия өнеркәсібі халық шаруашылығына оларсыз тіршілік қазіргі қоғамда мүмкін болмайтындай мыңдаған өнім береді. Химиялық-технологиялық жүйе анализі жаңа химиялық өндірістің негіздемесін жасағанда өндірісті пайдалану, әр түрлі процестерді іске асыруда салыстыру немесе өндірісті жетілдіру мен қайта жабдықтауда іске асады. Құрам мен ағын мөлшерінің өзгерістері, энергия шығыны туралы ақпаратты иемденгеннен соң технолог басқа да есептеулер жасауына болады, басты мақсат технологиялық көрсеткіштерді (шикізат пен энергияны тиімді пайдалану экономикалық, кейбір әлеуметтік) жақсартуға ұмтылады.

Пайдалану көрсеткіштері, негізінен, процесс жүру барысында жүйенің әрбір кедергісіне (құрам өзгеріс және шикізат мөлшері, энергетикалық қамтамасыз ету, қондырғы күйі, кейбір қондырғының істен шыққанын ескере отырып, сонымен қатар, жеке қондырғының және бөліктердің әсер ету режимі) жауап қату.

Кез келген жүйе оның ішінде ХТЖ біртұтас өзара байланысқан элемент ретінде жұмыс жасайды. Материалдық ресурстарды пайдалану тиімділігі шикізат, энергия, көмекші материалдарды пайдасының негізгі көрсеткіші болып шығын коэффициенті өндірілген өнім бірлігіне шаққандағы жұмсалған шикізат мөлшерін көрсетеді. Шығын коэффициентін теориялық және өнім түзілуінің химиялық реакцияның стехиметриялық теңдеуінен анықталады және практикалық немесе жұмсалып коэффициенті, яғни, өндірісте шын мәніндегі шығын [2].

Олардың қатынасы шикізатты пайдалану дәрежесін көрсетеді.

$$\text{Жұмсалып коэффициенті} = \frac{\text{жұмсалған шикізат мөлшері}}{\text{өнім мөлшері}};$$

$$\text{Шикізатты пайдалану дәрежесі} = \frac{\text{теориялық жұмсалып коэффициенті}}{\text{жұмсалып коэффициенті}}.$$

Теориялық және шын жұмсалып коэффициенті айырмашылығының негізгі ауытқулары төмендегі себептерге байланысты:

- бастапқы заттың толық әрекеттеспей өнімге айналмауы және өнімнің бөлінуі, қосымша заттардың түзілуі, аралық компоненттің және өнімнің шығыны;
- шикізаттағы қоспалардың болуы;
- шикізаттың бөлігінің қосымша мақсатқа жұмсалыуы;
- шикізаттың жұмсалып коэффициентінің мәні техникалық өндірістік (жобалық және есеп беру) құжаттарына кіреді.

Таным үдерісінде олардың арасындағы объективтік мәнді байланыстарды ашу, оларды жинақтап, бірлікте қарастыру қажет. Таным үдерісіндегі осы екінші кезеңді жүзеге асыру — объектінің жеке құрамдас бөліктерін зерттеуден оның біртұтас байланысқан жағдайын зерттеуге көшуге, анализ әдісін өзге әдіспен, яғни синтезбен алмастыруға байланысты.

Анализ аяқталған жерде синтез басталады. Синтездеу кезінде объектінің анализ жасау кезінде ажыратылып тасталған құрамдас бөліктері қайтадан біріктіріледі. Бұл жерде синтездеу деп элементтерді біртұтас жүйеге қарапайым механикалық түрде біріктіру деп түсінбеу керек. Шындығында, ол тұтас жүйедегі әр элементтің орны мен рөлін анықтайды, олардың өзара байланыстарын белгілейді. Демек, біздің көз алдымызда зерттелетін объектінің нағыз диалектикалық бірлігін көрсетіп береді.

Химиялық-технологиялық жүйе синтезі немесе ХТЖ жасау негізгі технологиялық операцияларды анықтау және оның ретін, аппараттарды таңдауда және олардың арасындағы байланысты орнату, жеке аппараттың технологиялық режимін және ХТЖ жұмыс жасауының жақсы шарттарын қамтамасыз ету үшін көрсеткіштерін анықтау.

ХТЖ синтезінің қойған міндетін қарастырсақ:

- алынуға қажетті өнімнің түрі мен сапасы;
- бастапқы заттардың (шикізат) түрі, құрамы және күйі;
- шикізатты өнімге дейін өңдеуде химиялық-технологиялық процестің негізгі сатылары және оның сипаттамалары;

–химиялық-технологиялық процесті іске асыруға арналған аппаратуралық шешімдер мүмкіндігі.

Анықтау керек:

- шикізатты өнімге дейін өңдеу үшін ХТЖ-нің элементтік құрамын (аппараттар, машина, қондырғы және т.б.) анықтау;
- химиялық технология процесінің сатыларының ретін және бүкіл жүйенің жұмысын іске асыратын ХТЖ элементтері арасындағы құрылымдық байланыс;
- өндірістің қажетті көрсеткіштерін және жеке элементтің және жалпы жүйенің тиімді жұмыс жасау режимін.

ХТЖ синтезі-творчесволық процесс ретінде

Бұл тұжырымдар химиялық технология процестерінің ең бастапқы сатысы. Әрине бұл алғашқы жобаны өзгертуге болады. Жүйені құрастыруда баламалы шикізатты немесе энергия көзін пайдалануды ұсынуға, процестің басқа сатысын енгізуге немесе басқа принципіалды аппараттық безендіруді қарастыруға болады.

Басқаша айтқанда, ХТЖ синтезі нәтижесі өндірісті жобалаудың негізі болып табылады. Бұл жерде де басқа ХТЖ қойылған талаптарды қамтамасыз ететін түрлерін, басқа жұмыс қондырғы жобаларын және өндірістің басқа құрамдас бөліктерін енгізуге болады. Ол қажетті қондырғының бар-жоғымен және оның бағасына, шектеулі

немесе зауыт пен дайындаушы үлкен мүмкіндігімен және қондырғыны тасу, құрылыс–монтаж жұмыстарымен, барлық жүйенің ары қарай қолданылу мүмкіншілігімен байланысты болуы мүмкін.

Сонымен, дұрыс шешімдерді қажет ететін, оң шешімдерді іздеуде әрбір қадамды анықтау, яғни ХТЖ синтезі – творчестволық міндет, ғылыми және инженерлік шешім. Екі үрдісте де қозғаушы күш прогресті дамыту. Творчестволық шешімде өткенге көз сала отырып, жаңа, жақсы және дұрыс шешім қабылданады.

Қорыта келе, ХТЖ анализ және синтез категориялары химиялық технология пәнін және оның зерттеу нысаны–химиялық өндірісті толық түсінуге жәрдем береді. Анализ шикізатты, қосымша материалдар мен өнім процеске түскенде жеке операциялардан кейін қандай өзгерістерге ұшырайтынын түсіндірсе, синтез ХТЖ – дегі аппараттық безендірудің қаншалықты тиімді болғанына қорытынды жасауға көмектеседі. Студент әрбір ХТЖ сатысында анализ жасап, синтез нәтижесінде әдістің тиімдісін таңдауға дағдыланады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Биекенов К., Садырова М. Әлеуметтанудың түсіндірме сөздігі. — Алматы: Сөздік-Словарь, 2007. — 344 б.
2. Бесков В.С. Общая химическая технология. Учебник для вузов, –М.: ИКЦ «Академкнига», 2006.

Ахметжанова А.Т., Тасилова Н.А.

ВЫБОР ЗАДАНИЙ ДЛЯ СРС И ПРОБЛЕМА МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ЕГО ВЫПОЛНЕНИЯ

В настоящее время все казахстанцы понимают суть и важность общенациональной идеи «Мәңгілік Ел» (Вечная страна), предложенную главой государства Н.А. Назарбаевым. В своем интервью агентству «Хабар» «Размышления у подножья Улытау», Президент РК, указав на значимость Отечественной истории и необходимость знания ее молодежью, отметил: все «мечты и мысли о том, чтобы Казахстан существовал вечно.... Мы делаем все, чтобы стать таковой. Я верю, что нынешнее молодое поколение – это патриоты, которые способны помочь развитию Казахстана...» [1]. Мы поддерживаем мнение Президента нашей страны Н.А. Назарбаева и, считаем, что студенты, после обучения в высшем учебном заведении, должны стать активными и конкурентноспособными тружениками нашего государства, а для этого необходимо дать им глубокие теоретические знания и обучить их практическим умениям и навыкам. В большинстве случаев они приобретаются при выполнении заданий СРС.

Как известно, с текущего учебного года, студенты всех специальностей факультетов вузов Республики Казахстан, изучают «Современную историю Казахстана», вместо «Истории Казахстана». Новая дисциплина охватывает периоды с начала XX века по сегодняшний день, тогда как «История Казахстана» - с древнейших времен по настоящее время. Данные нововведения обязывают нас скрупулезно выбирать задания для самостоятельной работы студентов. Поэтому, мы должны, учитывать: сложность и доступность исторического материала, общий уровень знаний студентов, количество обучающихся на курсе, патриотический дух студентов, желание и интерес молодежи к изучению Отечественной истории. Только после определения вышеперечисленных проблем, мы можем внести корректировку в тематику заданий СРС и методические рекомендации по их выполнению. Но при этом, мы должны помнить и о том, что из четырнадцати факультетов нашего университета, на восьми факультетах, с очень хорошим набором студентов, дисциплина «Современная история Казахстана» преподается на первом курсе в первом семестре. Мы имеем в виду то обстоятельство, что мы работаем с молодежью, еще не знающей специфику высшего учебного заведения, организацию учебно-воспитательного процесса, требования предъявляемые к выполнению заданий самостоятельной работы, одним словом, не знающей правила организации труда студента вуза. Также, нам необходимо помнить, что седьмая неделя – рубежная, а на восьмой неделе - МТ (промежуточный экзамен). Поэтому мы планируем пять СРС на пятнадцать недель, учитывая такой важный момент в организации учебно-воспитательного процесса в университете, как количество обучающихся на курсе. Например, на естественных факультетах лекционные потоки составляют от 100 и до 130, иногда и более студентов. Если преподаватель работает с одним потоком, (бывает и на двух потоках), то не сложно посчитать, сколько времени необходимо ему для принятия заданий СРС. Вышесказанное обязывает нас рекомендовать студентам такие задания, при выполнении которых, приобретаемые студентами знания, умения и навыки были бы необходимы им для личностного роста, проведения собственного исследования темы СРС, полезны в повседневной жизни и помогли бы при выработке своей позиции по острым проблемам современной истории Казахстана.

Что является самым главным для студента, помимо благополучия семьи, друзей, родных и близких? Конечно, приобретение знаний. Если на лекциях и семинарах он может непосредственно на занятиях получить ответ на интересующий вопрос, высказать свое мнение или принять участие в обсуждении различных дискуссионных проблем по современной истории Казахстана, то задания СРС он должен выполнить самостоятельно, конечно, при необходимости он может обратиться к преподавателю за консультацией. В Академической политике КазНУ имени аль-Фараби в правилах организации самостоятельной работы обучающихся определено: «Самостоятельная работа обучающегося является важной составляющей учебного процесса, направленной на повышение качества, глубины и прочности получаемых знаний при изучении конкретной дисциплины учебного плана, формирование у студента потребности к самообразованию, саморазвитию и самосовершенствованию, в том числе, и в последующей профессиональной деятельности» [2,с.230]. Учитывая вышеизложенное, попытаемся на примере выполнения

студентами одного из заданий самостоятельной работы, показать значимость выбора преподавателем заданий для СРС и организацию мониторинга его качественного выполнения.

В современном мире растет интерес к изучению и пониманию сути трактатов ученых и мыслителей средневековья. Мы не можем не учитывать данное историческое явление при выборе темы для СРС, так как хотим приобщить студентов к познавательной, поисковой, творческой деятельности. Поэтому, первое задание, планируемое нами для выполнения самостоятельной работы студентов-первокурсников, вполне оправдывает наши ожидания: «Проведите собственное исследование трудов ученых и мыслителей тюркского периода (Абу Насыр аль-Фараби, Кожа Ахмет Яссауи, Махмуд Кашгари, Юсуф Баласагун, Ибн Сина (Авиценна)) и др., дайте им оценку и объясните причину возросшего интереса к их наследию в период независимости нашего государства». Также, студенты при исследовании данной темы, узнают о реализации в КазНУ крупного научно-инновационного проекта «Al-Farabi university smart city» [3, с.9], цель которой создание университета новой формации. Для выполнения задания, студенты должны вспомнить жизнь и деятельность выдающихся ученых, изучить их главные труды, затем изложить (письменно или устно) свое понимание сути их произведений, попытаться высказать мнение о значимости научных работ деятелей стран Востока в современный период развития Республики Казахстан.

Знаменитых ученых и мыслителей тюркского периода знает все прогрессивное человечество. Мировую научную элиту и общественность они интересуют как оригинальные, многогранные и порядочные личности, являвшиеся патриотами своей родины. Человеческие качества выдающихся людей сегодня актуальны, знание и умение делать анализ содержания их произведений - необходимы всем категориям граждан, применять приобретенные навыки на практике – отличный пример для подражания будущим специалистам. При выборе данной темы, немаловажную роль играет наличие трудов ученых в библиотеках города Алматы, в том числе и нашего университета, на казахском, русском и английском языках. Приобщение студентов к изучению трактатов знаменитых ученых и мыслителей и попытка ими определения оценки их значимости для себя, университета, государства, полезное и благоприятное занятие для студента, результатом которого явится помощь в выработке ими патриотических чувств и дум о перспективах развития своей страны. Вышеназванные ученые трудились на благо всей цивилизации человечества.

После разъяснения задания СРС, студентам предлагаются разные формы его выполнения: составить аналитическую карту на основе трактатов тюркских ученых; написать рецензию на произведения ученых средневекового Востока (не менее пяти); подготовить и защитить презентацию о жизни и деятельности ученых (не менее трех ученых-мыслителей); изучить историографию вопроса и сделать устное сообщение; составить список трактатов ученых и мыслителей по различным отраслям знаний и организовать состязание среди студентов на знание их содержания; ознакомиться и аргументированно предложить сокурсникам изучить работу «Аль-Фараби и современность» [3], подготовленную учеными нашего университета или же организовать обсуждение книги и многие другие формы сдачи заданий СРС. В зависимости от желания обучающихся, мы также рекомендуем совместные работы студентов, объединенные в групповые и парные. Студентам, принимавшим участие в олимпиадах, конкурсах, научных проектах предлагаем подготовить научные доклады и сообщения, с последующей запиской перед студентами группы или потока. Остальные четыре задания СРС охватывают вопросы, значимые в истории нашего государства и ориентированные на трудолюбивых, любознательных и думающих студентов.

Не менее важный вопрос, оказывающий свое влияние на плодотворную деятельность студента, это - организация качественного контроля за выполнением заданий СРС и в дальнейшем, проведение анализа его результатов. На данном этапе работы преподавателя и студента, возникают разные проблемы. Складываются они из-за огромных потоков, т.е. от количества студентов, сдаваемых задания СРС и наличия аудиторного фонда факультетов. Ответственный преподаватель, желая объективно оценить знания каждого студента, выяснить его творческие и исследовательские способности, не жалея сил и времени работает со студентами. Еще ему приходится считаться с расписанием занятий студентов и с наличием аудиторного фонда факультетов. Опыт работы показывает, что на прием одного задания самостоятельной работы студентов необходимо 20-30 минут. Это в лучшем случае. Студенты разные, поэтому бывает и больше. Отсюда, проблема не только во времени и в свободной аудитории, но и в качественном выполнении студентами самостоятельной работы и организация их контроля, что вызывает определенные сложности при работе с большими потоками. Как известно, университет готовит не только специалистов разного профиля, но и личностей с активной гражданской позицией, в формировании которой роль дисциплины «Современная история Казахстана» огромная. Все эти положения, на наш взгляд, должны учитываться при решении вопросов выделения кредитов на дисциплину, распределении педагогической нагрузки ППС, уточнении количества обучающихся и определении рекомендации по выбору заданий СРС и организации их контроля. Поэтому мы думаем, что нам необходимо выяснить роль и значимость лекции, семинаров и СРС. Что важнее для современного студента? Теория или практика? Все течет, все меняется. Мы должны не отстать от требований времени, желаний и потребностей студентов и учитывать современное состояние казахстанского общества.

При выборе заданий СРС мы должны понимать, что «миссия современных университетов заключается не только в том, чтобы готовить высококвалифицированных профессионалов, но и генерировать новые поколения граждан с высокими нравственно-этическими и гражданскими установками, определять ориентиры в ценностных системах современного общества» [3, с.9]. Также, брать за основу своей деятельности реализацию целей

государственного масштаба и превращения Республики Казахстан в такую страну, какой его видит наш Президент: «развитой, самодостаточной, зрелой» [4]. Данные установки должны понимать и претворять в жизнь преподаватели всех дисциплин и наша студенческая молодежь - будущее нашей страны, опора и надежда перспективного роста и качественного жизнеобеспечения всех казахстанцев.

Список литературы:

1. Размышления у подножья Ыльпау. Интервью Президента РК Н.А. Назарбаева агентству «Хабар». КазИнформ, 2014.
2. Академическая политика КазНУ имени аль-Фараби (2016-2017 гг.). Под редакцией Г.М. Мутанова. – Алматы: Казак университеті, 2016. – 420 с.
3. Аль-Фараби и современность: учебное пособие. Под общ. ред. Г.М. Мутанова. – Алматы: Казак университеті, 2014. – 223 с.
4. Выступление Главы государства Н.А. Назарбаева на торжественном собрании, посвященном 25-летию Независимости Республики Казахстан. 15 декабря 2016 года. <http://www.akorda.kz>

Ашинова Ж.Е.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ВОСТОКОВЕДЕНИЕ»

Смещение центра политических и экономических интересов Республики Казахстан в сторону азиатских стран, делает актуальным исследования в области востоковедения, и вместе с тем подготовку квалифицированных специалистов-востоковедов. Обучение таких специалистов обусловлено потребностью государственных органов в изучении политической, социально-экономической ситуации стран Востока с целью установления дружеских, взаимовыгодных отношений с этими странами. Важным из приоритетов государства остается также изучение вопросов безопасности. Также специалисты-востоковеды нужны в различных государственных учреждениях, включая внутри- и внешнеполитические ведомства, учреждения обороны и безопасности, а также в исследовательских институтах, центрах, фондах, занимающихся анализом экономической и социально-культурной ситуации в центральноазиатском регионе и внутри страны.

Поэтому, обладая соответствующими ресурсами, факультет востоковедения КазНУ им. аль-Фараби разработал и внедрил образовательную программу специальности «Востоковедение» для бакалавриата, магистратуры и докторантуры. Образовательная программа по специальности «Востоковедение» внедрена на факультете востоковедения с 2006 года.

В 2010 году университет разработал новые экспериментальные образовательные программы, скорректированные и максимально приближенные к образовательным программам ведущих университетов дальнего зарубежья. Разработаны пакеты документов по каждой специальности, в которых отражены характеристика специалиста и перечень обязательных дисциплин. Эти документы прошли апробацию, были рассмотрены на научно-методическом совете университета, направлены в МОН РК для экспертизы и утверждения. Начиная с 2010-2011 учебного года, разработанные университетом экспериментальные образовательные программы специальностей бакалавриата, магистратуры и докторантуры, утвержденные приказом по МОН РК № 157 от 7.04.2010 г., были внедрены в учебный процесс. Экспериментальные образовательные программы, как и ГОСО, предусматривают 3 блока дисциплин, а также дополнительные виды обучения. Возросла доля элективных дисциплин в профессиональном блоке – до 60%, что дает студентам больше возможностей для разработки собственной траектории обучения. Каждая представленная экспериментальная образовательная программа составлена на основе анализа учебных планов специальностей ведущих университетов мира, что позволяет более полноценно реализовать академическую мобильность студентов, двухдипломность образования, признание казахстанских дипломов за рубежом, подготовку высококвалифицированных конкурентоспособных специалистов для казахстанского и международного рынков труда.

Обучающая программа специальности «Востоковедение» разработана и внедрена на факультете востоковедения наряду с другими образовательными программами, такими как «Переводческое дело» и «Иностранная филология». Целью всех обучающих программ является подготовка высококвалифицированных специалистов с компетенциями, востребованными на рынке труда. Отличие образовательной программы «Востоковедение» состоит в ее более мультидисциплинарном и научно-ориентированном характере. Это означает, что выпускники, специалисты в области востоковедения, должны обладать широким и многогранным видением стран Востока, быть сведущими не только в сфере языка и истории, но и вопросов духовной и материальной культуры, религии, политики, социальных отношений, то есть тем комплексом знаний, который в западных образовательных программах называется «Регионоведение», с той разницей, что последний означает любой регион мира, в то время как «Востоковедение» охватывает в географическом плане только страны Азии и Северной Африки.

Целью образовательной программы специальности «Востоковедение» является подготовка эксперта востоковеда, свободно владеющего специальными профессиональными навыками, и соответствующего международным требованиям, востребованного и конкурентоспособного на современном рынке труда.

Задачи:

1. Обеспечить овладение современными тенденциями в системе образования, в частности в гуманитарных и социальных науках;

2. Привить навыки исследования, преподавания, управленческие, аналитические, редакционной и издательской деятельности на основе набора обязательных и элективных курсов;
3. Сформировать способность использовать современные информационные технологии в профессиональной деятельности;
4. Воспитать гармонически развитую личность, способную к постоянному росту и расширению интеллектуальных горизонтов.

Выпускники учебной программы работают в государственных организациях, в том числе в Министерстве иностранных дел, министерстве обороны, в дипломатических представительствах Казахстана в зарубежных странах, научно-исследовательских организациях, академических институтах, консалтинговых агентствах и представительствах международных организаций. Кроме того, они пользуются большим спросом у крупных брендовых корпораций, особенно, выпускники со знанием китайского, японского и корейского языков. Ежегодно увеличивается количество студентов, обучающихся на основе государственных стипендий и грантов на программы магистратуры в Казахском Национальном Университете имени аль-Фараби. 5% выпускников были наняты Министерством иностранных дел и дипломатическими представительствами Казахстана за рубежом, 2% выпускников работают в системе государственной администрации (администрация Президента, парламента и правительства, правоохранительной системе), 33% выпускников были наняты международными организациями, иностранными компаниями и международными банками, 25% были наняты учебными и научно-исследовательскими учреждениями и 35% выпускников были наняты коммерческими компаниями.

Образовательные программы бакалавриата, магистратуры и докторантуры специальности «Востоковедение» разработаны ведущими преподавателями факультета на основе анализа опыта и учебных планов образовательных программ лучших зарубежных высших учебных заведений стран Европы, США и Востока. При разработке каталогов дисциплин компонент по выбору также сосредоточен на дисциплинах, предлагаемых иностранными университетами, как наиболее актуальных.

При разработке учебного плана большое внимание уделяется интеграции научных исследований факультета, учебного процесса и развития специализированных учебных курсов, отражающих специфику научных школ университета. Все курсы, прочитанные для магистрантов и докторантов PhD, ориентированы на формирование конкретных научных и профессиональных знаний, соответствующих уровню магистра и доктора PhD.

Важно также отметить участие представителей профессиональной сферы в разработке учебных планов. При формировании списка дисциплин учитываются пожелания работодателей в качестве важнейшего и хорошо известного компонента основного обучения в определенной области. В развитии образовательной программы потребности работодателей специфичны. Профессиональные дисциплины, включенные в компоненты учебного плана, сосредоточены на потребностях работодателей на современном этапе, направлены на развитие научных, профессиональных и социальных компетенций выпускников, чтобы они могли успешно выполнять свою деятельность в определенном секторе науки и экономики Республики Казахстан.

Одной из основных проблем при переходе на новую учебно-профессиональную программу является проведение критического анализа и изучение программ, разработанных с участием работодателей, включая содержание, использование образовательных технологий, которые соответствуют задачам и ожидаемым результатам, методы оценки успеваемости учащихся, а также актуальность и современность программы.

Представители различных областей профессиональной сферы принимают участие не только в разработке учебных программ, но и в самом процессе обучения. Также многие видные ученые и профессора из разных известных университетов были приглашены для обучения студентов и обмена международным опытом исследований и преподавания.

Ряд дисциплин в магистратуре и докторантуре разработан научными сотрудниками Института востоковедения РК с целью подготовить новую плеяду молодых ученых, хорошо знакомых с методами, задачами и результатами работы и проектов этого научно-исследовательского института. Лучшие выпускники программы со знанием китайского, арабского, персидского, хинди и японского языков будут приняты в штат данного института, который нуждается в экспертах с хорошим знанием восточных языков.

Партнерами факультета востоковедения являются: «Japan Foundation», «Korea Foundation», «KOICA», «Shinhan bank», «Penjab bank», Иранский культурный центр, Египетский культурный центр, Индийский культурный центр, Китайский культурный центр, Турецкий культурный центр, казахстанско-японский Центр развития человеческих ресурсов, Корейский культурный центр и другие. Эти учреждения используют практикантов из числа студентов программы «Востоковедения» для выполнения аналитической работы по конкретным заданиям, например, выявление степени осведомленности населения нашей страны о политике и социальных программах данных восточных стран, о перспективных направлениях международного сотрудничества и другим важным, с точки зрения этих стран, вопросам.

Работодатели из казахстанских и международных компаний и корпораций проводят встречи с сотрудниками факультета и студентами, где обсуждаются перспективы учебной программы. В результате обсуждения и согласования вносятся необходимые поправки и изменения в учебную программу.

Образовательная программа специальности «Востоковедение» в КазНУ имени аль-Фараби совершенствуется и модернизируется с каждым годом, ориентируясь на высокие международные стандарты и изменения потребностей

рынка. Это отражается в количественном увеличении элективных дисциплин, их разнообразия, все более активном использовании инновационных технологий и средств коммуникации, появлении новых направлений в научной и академической сферах. Таким образом, современная программа претерпела ряд существенных инновационных изменений по сравнению с той же программой, но разработанной несколько лет назад. Программа содержит большое количество авторских курсов, то есть дисциплин, разработанных непосредственно нашими преподавателями с использованием собственных учебников и учебных пособий, уникальных разработок и идей, а также результаты научных проектов, внедренных в учебный процесс.

В целом, образовательная программа специальности «Востоковедение» отвечает всем современным требованиям и успешно решает стоящие перед ней задачи.

Әбдіжәділқызы Ж. АШЫҚ САБАҚТЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК СИПАТТАМАСЫ

«Әрбір ашық сабақ – әр дәріскердің өзіне ғана тән ғылыми-педагогикалық қолтаңбасын айқындап, тәлімгерлік талғамы мен кәсіби шеберлігін көрсететін шарайнасы».

Автор.

«Білімгердің ойлау қабілетін дамытып, дүниетаным деңгейін өсіру – науқандық жұмыс емес, ол білім ордасындағы әрбір сабақ үстінде, барлық тәлім-тәрбие үдерісінің барысында үздіксіз, ұдайы жүргізілетін жұмыс» [1] деген психолог-ғалым Қ. Жарықбаевтың тұжырымы оқу процесіндегі ашық сабаққа дейінгі және ашық сабақ кезіндегі атқарылуға тиісті іс-әрекеттер кешенін қамтиды. Сондықтан да ашық сабақ науқандық емес, ағымдық жұмыстың ақтық нәтижесі болып табылады. Демек, оқу процесіндегі ағымдық жұмыстың негізгі жүйесі, жүзеге асу реті дұрыс болуы – шарт. Ендеше, оқу процесіндегі ашық сабаққа дейінгі кезеңде атқарылатын жұмыста қандай мәселелерге назар аудару керектігін басшылыққа алу-парыз. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Жаңа жағдайларға байланысты біздің бәзімізді алаңдататын мәселе – білімді, кәсіби даярлығы бар адамды тәрбиелеу ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық және дүниежүзілік құндылықтарды қабылдауға қабілетті рухани адамгершілік мүмкіндігі мол тұлғаны қалыптастыру» [2] деп атап көрсетілген. Бұл ретте, қолданылатын педагогикалық тәсіл – әнұранның орындалуы. Әнұранның орындалуында қолма-қол жүзеге асатын екі фактор бар: біріншіден, аудитория әнұранды айту кезінде отаншылдық сезімдері оянып, бойларын ерік-жігер билейді, екіншіден, автоматты түрде дәріс аясындағы ақпаратты қабылдауға және міндетті түрде өзіндік пікір білдіруге дайын болады. Өйткені, тік тұрып, дауыстап мемлекеттік әнұранды айтқан кезде әрбір шәкірттің намысы оянып, белгілі бір позицияны ұстанатыны белгілі (мейлі санаулы секундтар ішінде болсын, бұл – өте маңызды құбылыс). Әлбетте, білім берудің мақсаттары қоғам өміріндегі мақсаттармен тікелей байланысты. «Өмір білім беруді нақтыласа, білім тіршілікке тікелей әсерін тигізеді. Білім беру мақсаттары мен қоғам өміріндегі мақсаттардың байланысын философ, әрі педагог ғалым С.И. Гессен адамзат мәдениетімен ұштастырып, оны үш құрамдас факторға бөліп қарастырып: «Азаматтық. Білімділік. Өркениеттілік. Бұл маңызды факторлар – білім беру ісінде белсенді әдістер мен шығармашылық оқыту түрлерін пайдаланудың концептуальдық негізі» деген тұжырым жасаған. Міне, сол тұрғыдан алғанда, ашық сабақ - білім беру ісіндегі оң нәтижелердің тетігі мен тегершігі болып табылады. Себебі, ашық сабақ – біріншіден, дәріскердің барлық жиған-терген білімінің жиынтығы, екіншіден, студенттердің жауапкершілігі мен қызығушылығын арттырып, өздерін көрсетуге мүмкіндік алатын белсенділік арена, үшіншіден, «сырт көз - сыншы», сабақ үшінші тараптан бағаланатын болғандықтан дәріскер үшін де, студенттер үшін де – мотивация.

Түптеп келгенде, ашық сабақ-бүкіл дәріскердің және барша студенттердің барлық сабақ барысындағы талпыныстары мен ұмтылыстарын, ілгендері мен білгендерін, жаттағандары мен сақтағандарын, үйренгендері мен сіңіргендерін паш ететін, сөйтіп, сырт көздің бағасын естіп, үлкен бір іс тындырып, бір белесті бағындырып, жеңіске жеткендей күй кешетін сәті. (Әрине, егер ашық сабақ толыққанды және талапқа сай өтетін болса). Сонымен, толыққанды және талапқа сай ашық сабақ қандай болуы керек?

Ашық сабақтың шарттары:

- 1.1. Пән бойынша тізімделген студенттердің түгел қатысуы
- 1.2. Ашық сабақ кезінде қатысып отырған әрбір студенттің жеке белсенділік танытуы
- 1.3. Ашық сабақ аясында ұйымдастырылған шараның бәсекеге (жарыс, сайыс, байқау, т.с.с.) құрылуы
- 1.4. Бәсекенің әділетті түрде бағалануы (белгілі бір критерийлер мен көрсеткіштер бойынша) және ынталандырылуы (Ресми құжат түрінде мөр басылып, қол қойылған диплом, мадақтама, т.с.с. алғыс хатпен марапаттау)

Ашық сабақтың талаптары:

- 1.1. Сабақтың өз уақытында (1 минут кешікпестен) басталуы;
- 1.2. Әділқазылар алқасының алдын-ала бекітілуі (міндетті түрде кешікпей келуі);
- 1.3. Ашық сабақ аясында жоспарланған барлық іс-әрекеттің белгіленген уақыт мөлшерінде жүзеге асуы (техникалық ақауларға, кейбір қатысушының келмей қалуына, келсе де дайын болмауына қарамастан);

1.4. Ашық сабақтың 50 минут ішінде мәреге жетіп, толыққанды аяқталуы (тапсырма беру, әділқазылар алқасының сөзі, т.с.с – бәрі сиып кетуі керек.)

2. Ашық сабақ және оның түрлері

2.1 Дәстүрлі, яғни, стандартты ашық сабақ

2.2. Қорытынды ашық сабақ

2.3. Проблемалық ашық сабақ

3. Ашық сабақтың формалары (бейнематериалдағы мысалдар ұсынылады)

3.1. Дәріс

3.2. Ситуациялық ойын

3.3. Жарыс

3.4. Кері байланыс

3.5. Психосоционейролингвистикалық шоу

5. Ашық сабақтың нәтижелері мен перспективалары

НӘТИЖЕЛЕРІ

Дәріскер үшін:

1. Оқу процесіндегі ғылыми-ұйымдастырушылық және сапалық бақылау тәсілдерін толық қамтып, нақты игеруге жол ашады;

2. Ашық сабақ аясында арнайы мақсатты-жоспарлы іс-шаралар ұйымдастыру арқылы авторлық идеясын іс жүзінде сынап көріп, педагогикалық эксперимент жасауға қол жеткізеді;

3. Арнайы дайындықтың нәтижесінде студенттердің жауапкершілігі мен қызығушылығын арттырып, кәсіби бәсекеге қабілетті маман даярлаудағы шеберлігін көрсету мүмкіндігіне ие болады;

Студент үшін:

1. Өзін-өзі сынау арқылы шыңдауға мүмкіндік береді;

2. Кәсіби саладағы өз бағытын айқындауға жол ашады;

3. Ғылыми жоба жасау үшін тақырып таңдауға тікелей ықпал етеді.

4. Өзіндік образын сомдап, имиджін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Осынау критерийлерді есепке ала отырып, ашық сабақтың төрт түрлі формуласын ұсынуға болады:

1. $AC = Tk + Ba + Ej + Bk$ (Құрылымдық формуласы)

Ашық сабақ = Теориялық контент + Бейімделген аудитория + Эксперименттік жаттығулар + Бағалау комиссиясы

2. $AC = T + E$ (Мазмұндық формуласы)

Ашық сабақ = Теория + Эксперимент

3. $AC = Uk + Sk + Nk$ (Өлшемдік формуласы)

• Ашық сабақ = Уақыттық көрсеткіш (педагогтің уақытты меңгеру шеберлігі) + Сапалық көрсеткіш (Студент тапсырмасының сапасы) + Нәтижелік көрсеткіш (бағалау комиссиясының берген бағасы)

4. $AC = \text{ӘҰО (3 МИН)} + \text{ПТК (15 МИН)} + \text{СПӨЖ (20 МИН)} + \text{ҰТ (4 МИН)} + \text{БНКЖ (8 МИН)}$ (Хронологиялық формуласы)

• Ашық сабақ = Әнұран орындау + Педагогтің теориялық контенті + Студенттердің педагогпен өзіндік жұмысы + Үйге тапсырма + Бағалау комиссиясының нәтижелік көрсеткішін жариялау.

«Күнделікті үздіксіз оқу процесінің сыны мен сипатын айқындайтын ашық сабақтар - білім ордасының жүрегі, білім беру ісінің тірегі саналатын ұлағатты ұстаздардың озық әдістемесін қалыптастыратын, сонымен қатар сол аға буыннан өнеге алатын жас буын оқытушылардың ұшқыр ұмтылысына ұласатын үздік үдістер кешені» [4]. Қорыта айтқанда, ашық сабақ – біріншіден, кәсіби пән бойынша сабақ беру тәсілінің жаңа қырын ашу; екіншіден, әрбір студенттің болашақ маман ретіндегі кәсіби қабілетін ашу; үшіншіден, оқытушының жұмыс тәжірибесіндегі үздік үлгідегі оқу-әдістемелік жұмысын көрсету арқылы кәсіби шеберлігін насихаттау.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жарыкбае Қ. Оқушылардың ойлау жүйесінің ерекшеліктері. «Мектептегі психология» журналы, №10(100)2016,35-б.

2. Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» Заңы.// «Егемен Қазақстан», 2007ж. 7-шілде.

3. БашиоаЖ.Р.,Әлқожаеа Н.С., Төлешоа Ұ.Б., және т.б. Жоғары мектеп педагогикасы. Оқу құралы. –Алматы: «Қазақ университеті», 2015. 190 б.

4. Әбдіжәділқызы Ж. «Тележурналистика пәнін оқыту жүйесіндегі теория мен тәжірибені ұштастыру тәсілдері және ашық сабақ аясындағы айтулы мәселелер» // Әл-фааби атндағ ҚазҰУ, «Хабаршы»(журналистика сериясы). – №1(39), 2016. – 153-157 б.

Бағашаров Қ.
ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ТАПСЫРМАСЫ БОЙЫНША ДІНТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУ
ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ

Дін қай кезде де қоғам мен мемлекеттің тұтастығын қамтамасыз етуде үлкен рөл ойнайды. Азаматтық қоғам мен құқықтық мемлекет құрып отырған бүгінгі күні республикамызда мемлекеттің дін саясатын жүргізу, дінаралық диалог пен конфессия аралық келісімді үйлесімді дамыту өз кезегінде білімді де білікті мамандарды дайындаумен тығыз байланысты. Осы қажеттілікті қамтамасыз ету мақсатында ҚР Білім және ғылым министрлігінің шешімімен 1999 жылы Қазақ ұлттық университетінің философия және саясаттану факультетінде «Дінтану» мамандығы бойынша бакалавриат, ал 2001 жылы магистратура ашылды. «Дінтану» мамандығы ашылғаннан бері кафедра ұжымы республикамызға қажетті мамандар дайындаумен қатар, аталған сала бойынша Мемлекеттік білім беру стандарттарын, типтік бағдарламалар, пәндердің оқу әдістемелік кешендерін жасады. Дінтану және мәдениеттану кафедрасының ұжымы бакалавр, магистратура, PhD докторларын жаңа талаптарға сай даярлауда. Атап айтқанда, жеке білім алу траекториялары, біліктілік бағыттылықтары анықталып, қазіргі Қазақстан мен әлемдік еңбек нарығының сұраныстарына сай кәсіби білікті мамандар дайындау ісі оң жалғасын тауып келеді [1].

Отандық зерттеуші А. Әділбаевтың мәліметінше, дінтану бакалаврларын еліміздегі Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің Дінтану кафедрасы, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің Дінтану және мәдениеттану кафедрасы, Е.А. Букетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетінің Философия және мәдениет теориясы кафедрасы, «Нұр-Мұбарак» Египет ислам мәдениеті университетінің Дінтану кафедрасы, Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Дінтану және теология кафедрасы, Шет тілдер және іскерлік карьера университетінің Дінтану кафедрасы даярлайды.

Аталған оқу орындарының ішінде Қарағанды мемлекеттік университетінен басқа барлық білім мекемелерінде дінтану мамандығы бойынша магистратура ашылған. Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті мен «Нұр-Мұбарак» Египет ислам мәдениеті университеті дінтану мамандығы бойынша PhD докторларын даярлайды. Қазіргі таңда елімізде дінтану бакалавриатында барлығы 493 студент (1 курста – 110, 2 курста – 116, 3 курста – 134, 4 курста – 133) білім алуда.

Магистратура бөлімінде 120 магистрант (1 курста – 62, 2 курста – 58) оқиды. Ал докторантурада 8 докторант білімін тереңдетілген ғылыми ізденістермен ұштастыруда. Яғни республика бойынша барлығы 621 жоғары білімді дінтанушы маман даярлануда. Елімізде жыл сайын орта есеппен 200-ге жуық дінтану мамандары жоғары оқу орнын бітіріп, өндіріске араласып келеді [2].

Бүгінде әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті даярлаған дінтану мамандығын бітірген түлектер түрлі салаларда – әділет министрлігінде, құқық қорғау органдарында, Дін істері жөніндегі комитетте, облыстық, аудандық, қалалық әкімшіліктердің ішкі саясат бөлімдерінде, Қазақстан мұсылмандары діни басқармасында, жоғарғы және орта оқу орындарында жемісті еңбек етуде. Магистратураны үздік аяқтаған түлектер өз білімдерін шет елдерде жетілдіруде. Бұл кафедра ұжымының университет қабырғасында дін саласындағы зайырлы білімді терең игеріп, жетік ұштастырған зиялы қауым өкілдерін қалыптастыруға да өзіндік үлес қосып отырғандығын көрсетеді. Сапалы білім беру ең алдымен оқытушы-ұстаздардың білгірлігі мен біліктілігіне қатысты екені жасырын емес. Қазіргі уақытта кафедрада 11 ғылым докторлары, 7 ғылым кандидаттары және 4 PhD докторлары еңбек етеді [1].

Бүгінгі күні қоғамның тұрақтылығы мен тыныштығы азаматтардың діни сауаттылығымен де байланысты болып отыр. Айталық, 2013-2017 жылдарға арналған экстремизм мен терроризмнің алдын алуға бағытталған мемлекеттік бағдарлама аясында елдегі дінтанушы мамандар көптеген жұмыстар атқаруда. Ол жұмыстарға ҚР Дін істері және азаматтық қоғам министрлігінің облыстық басқармаларымен қатар республикамыздағы іргелі оқу орындары да айтарлықтай үлес қосуда. Сондай оқу орындарының бірі әрі бірегейі – әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті екені сөзсіз. Атап айтқанда, осы университетке қарасты Философия және саясаттану факультеті, Дінтану және мәдениеттану кафедрасы ұжымы осы бағытта бірқатар маңызды істерге ұйытқы болғанын да айта кету керек. Университеттегі Діни зерттеулер және дінтанулық талдау орталығы да студент жастар арасында белсенді іс жүргізуде. Кафедраға қарасты педагог-профессорлық құрам биылғы оқу жылында бірқатар маңызды орталарда мемлекет және дін, дін және қоғам, жастар және дін, зайырлылық, діни экстремизм мен терроризм, жихадшылық пен тәкпіршілдік секілді ауқымды тақырыптарда лекциялар оқыды. Лекция барысында аудитория тарапынан қойылған сұрақтарға жауап беріп, әсіресе хижаб, мектеп жастарының жұма намазына бару мәселелеріндегі Білім және Ғылым министрлігінің арнайы қаулысынан хабардар етті. Осындай кең ауқымда ұйымдастырылған шараның аркасында қатысушылар елдегі діни жағдай, ҚР Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы заң, Сирия дағдарысының Қазақстанға әсер-ықпалы, елдегі тыйым салынған деструктивті діни топтар, діни экстремизмнің белгілері, миссионерлік іс-әрекеттердің жалпы күйі туралы кең мағлұматқа қол жеткізді. Дінтану және мәдениеттану кафедрасы, Діни зерттеулер және дінтанулық талдау орталығы қоғамды діни экстремизмнен сақтандыру бағытындағы белсенді іс-шараларын Алматы облысы және Алматы қалалық дін істері басқармаларымен қатар ұйымдастырып келеді. Осы орайда, факультет деканы Ө.Р. Масалимова, декан орынбасары Б. Берікбаев, кафедра меңгерушісі А.Д. Құрманалиева, кафедра ұстаздары Б. Бейсенов пен Қ. Бағашаров Алматы

облысы Дін істері басқармасы тарапынан арнайы алғысхатпен марапатталды. Айтпағымыз, осындай бағыттағы түсіндіру жұмыстарын жүргізуде дінтанушы мамандарды даярлау және жетілдіру өз өзектілігін жоғалтпайтын мәселе екені анық [3].

Қазіргі уақытта «Дінтану» көпшілікке танымал әрі қоғамға қажетті, сұранысқа ие мамандыққа айналып отыр. Республикамызда «Дінтану» мамандығына бөлінген мемлекеттік грант иегерлерінің бакалавриат бойынша 70 пайызға жуығы, ал магистратураның 100 пайызы әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Дінтану» бөлімін таңдайды. Бұл кафедра ұжымына деген үлкен сеніммен қатар, келелі міндеттер де жүктейді. Өйткені, терең біліміне сай өнегелі тәрбие алған азамат – еліміздің жарқын болашағының кепілі [1].

Әдебиеттер тізімі:

1. Рысбекова Ш. Әлтаева Н. Дінтану сұранысқа ие мамандық. <http://islam.kz/kk/articles/islam-jane-qogam/dintanu-suranyysqa-ie-mamandyq-1635/#gsc.tab=0>

2. Әділбаев А. Дінтанушыларды қайда даярлайды? <http://www.e-islam.kz/alau-adilbaev/item/5700-dintanushylardy-kajda-dayarlaydy>

3. Бағашаров Қ. Діни экстремизмнен сақтандыру – баршаға ортақ жауапкершілік. <http://www.kaznu.kz/kz/3/news/one/11082/>

Байдәулетов М., Оралбаева Ж.З.

ЕЛІМІЗДІҢ ДАМУ БАҒЫТТАРЫНА СӘЙКЕС САЛАЛЫҚ ЭЛЕКТИВТІ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУҒА БАСЫМДЫҚ БЕРУДІҢ ҚАЖЕТТІЛІГІ

Өткен жылғы 46 ғылыми-әдістемелік конференцияға «Қаржылық есеп» пәнін оқытудың мәселелері тақырыбына ұсынған мақаламызда экономикалық мамандықтар бойынша оқытылатын пәндердің, мамандық түрлеріне қарай міндетті және элективті (таңдауы бойынша) жіктеліп оқытылатыны, оның ішінде «Бухгалтерлік есеп» пәні топтамасына енетін «Бухгалтерлік есепке кіріспе», «Қаржылық есеп» пәндерінің бүкіл экономикалық мамандықтарға міндетті пән ретінде оқытылатындығы жөнінде жазған болатынбыз. Сонымен қатар Еліміздің егемендік алып нарықтық қатынасқа өтуі әлемдік қауымдастықтың қабылдаған нормативтік құжаттарды басшылыққа алып, Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарының (ҚЕХС) IAS және IFRS жүйелерінің талаптарына сәйкес бухгалтерлік есеп жүргізу және есептілікті ұсыну, Ұлттық қаржылық есептілік стандарттарын (ҰҚЕС) жасау сияқты түбегейлі өзгерістерді алып келумен қатар бухгалтерлік есепті функцияларына қарай қаржылық есеп, басқару есебі және салық есептеріне жіктеп, өзара байланыста қарастыруды қажет еткені мәлім.

«Есеп және аудит» мамандығына оқытылатын «Қаржылық есеп» пәні оқу бағдарламасына сәйкес жалпы экономиканың барлық салаларына ортақ тақырыптарды зерделеуді қамтитын негізгі өзегі іспеттес. Ал «Қаржылық есеп» пәнінің жалғасы болып табылатын «Кәсіби деңгейдегі қаржылық есеп», «Тереңдетілген қаржылық есеп» «Шоғырландырылған қаржылық есептілік» және экономиканың салалары бойынша есеп жүргізу пәндері элективті пән ретінде оқытылып келе жатыр. Халықта аталы сөз бар «Жері байдың елі бай» деген. Халқымыздың несібесіне елімізде жердің астыда, үстінде тұнып тұрған байлық. Халықтың жартысына жуығы оның ішінде жұмысқа қабілетті тұрғындардың 60 пайызы ауылдық жерде тұратын ауыл шаруашылығын дамытуға баса назар аударылып басымдық берілуі «Ауыл шаруашылығындағы бухгалтерлік есеп» пәнін оқытудың маңыздылығын айқындай түскен сияқты.

2016 жылдың 9-қыркүйегінде Мемлекет басшысының төрағалығымен Үкіметтің кеңейтілген отырысында Елбасының «Агробизнес 2020» бағдарламасы аясында жыл соңына дейін агроөнеркәсіп кешенін дамытудың мемлекеттік бағдарламасын жыл соңына дейін әзірлеуді тапсыруы, 29 қарашада өткен Үкімет отырысында агроөнеркәсіп кешенін дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарламасының әзірленуі, Үкімет басшысы Бақытжан Әбдірұлы Сағынтаевтың Үкімет мүшелеріне бұл бағдарлама бойынша әзірлік жұмыстарын жыл соңына дейін мүдделі тараптармен тағы да талқылап, толық аяқтауды тапсыруы, келесі жылы жаңа бағдарлама бойынша жұмыс істеуді бастауымыз керек деуі тақырыптың өзектілігін айғақтай түседі. Бағдарламада көрсетілгендей, мал шаруашылығының тиімділігін 40 пайызға және өсімдік шаруашылығының тиімділігін 30 пайызға арттыру, тауарлы өндіріске 500 мың ұсақ өндірушіні тарту және өнімдерді өткізу мен өңдеудің пәрменді жүйесін құру үшін ауқымды ауыл шаруашылық кооперацияларын дамыту, ауыл шаруашылық тауар өндірушілерін (АШТӨ) барынша қамти отырып, мемлекеттік қолдаудың тиімділігін және қолжетімділігін қамтамасыз ету, мақсатқа бағытталған экспорттық саясатты іске асыру және органикалық өнімнің қазақстандық брендін жылжыту, 600 мың гектардан астам суармалы жерді айналымға тарту, АӨК-ті мемлекеттік реттеуді жетілдіру агроөнеркәсіп кешенін дамытудың басты бағыттары болмақ. Сонымен қатар, қазір ел экономикасы негізгі басымдықтарды қайтадан қарау кезеңіне бет бұруы, Дүниежүзілік сауда ұйымының аясында, жаңа жаһандану заманында аграрлық сектордың дамуына аса мән берілуі, алдағы бес жыл ішінде ауылшаруашылық өнімдерін өндіру мен өңдеу әртараптандырудың көзі мен экономикалық өсімінің ең негізгі және жетекші күшіне айналмақ. АӨК-тің жаңа рөлін жүзеге асыру еліміздің тұрақты дамуының, еңбек өнімділігін арттырудың тетігі болмақ. Бағдарламаның түпкі мақсаты халықты жұмыспен қамту, халықтың жағдайын жақсарту, ауыл-аймақтардағы еңбек адамдарының шаруасына қолдау білдіріп, жұмысын жетілдіру, үйлестіру сияқты негізгі мәселелерді қамту және импортқа тәуелділіктен арылып, әлемдік ірі

экспорттаушыға айналу болып табылады. Әсіресе Ауылшаруашылық кооперативін дамыту арқылы 500 мың ұсақ өндірушіні тарту және өнімдерді өткізу мен өңдеудің пәрменді жүйесін құруды және шикізатпен қамтамасыз ететін шаруашылықтардың үлесін 1,3 есеге арттыру мақсаты тұр. Ұсақ шаруашылықтарды ірілендіріп ауыл шаруашылығы кооперациясын дамыту барысында ауыл тұрғындарының кірісін жыл сайын 300 млрд теңгеге дейін арттыру және сауданың үстеме бағасын 15-20 пайызға төмендету көзделіп отыр. Жаңа бағдарламаны жаңа жылдан бастап іске қосудың нәтижесінде Қазақстан халқы үшін ауылшаруашылық саласын негізгі кіріс көзіне айналадыруға, 2021 жылға қарай ауылшаруашылық өнімдерінің жалпы жиынын 30 пайызға – 1 трлн теңгеге немесе қазіргі 3,3 трлн теңгеден 4,3 трлн теңгеге дейін ұлғайтуды жоспарлауға, еңбек өнімділігін 50 пайызға – 1,2 млн теңгеден 1,9 млн теңгеге дейін арттыруға, экспортты 17 пайызға – 2,1 млрд-тан 2,5 млрд АҚШ долларына дейін және импорт көлемін 17 пайызға – 3,4 млрд-тан 2,8 млрд АҚШ долларына дейін төмендетуе мүмкіндік береді деп көзделіп отыр. Сонымен қатар, суармалы жерлердің үлесін 40 пайызға, яғни 1,4 млн гектардан 2 млн гектарға дейін арттырудың нәтижесінде кірісті 30 пайызға арттыру күтілуде. Негізгі басымдық жеке отбасалар бірігіп құрылған кооперативтерге берілетіндігі оның ішінде мемлекеттік қолдау 7 есеге, яғни 67 мыңнан 500 мың ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілерге (АШТӨ) көбейетіндігі айтылған. Бағдарламаның баянды болуы пайдаланушыларды нақы ақпараттармен қамтамасыз етумен де тығыз байланысты. Пайдаланушыларды нақты ақпараттармен қамтамасыз етудің тетігі ақпарат құралы ретінде ауыл шаруашылығындағы бухгалтерлік есеп пен бақылауды қалпына келтірудің маңызы зор. Шындығында кешегі кеңес үкіметі тарап, еліміз егемендік алған тұста бұрынғы ірі шаруашылықтарды (колхоз, совхоз) жекешелендірудің нәтижесінде атына заты сай келмейтін кооперативтер мен шаруа қожалықтарының яғни, фермерлік шаруашылықтардың пайда болып бастары бірікпей күнкөрудің қамымен жеке отбасының үлестерін алып тарап кетуінің салдарынан бухгалтерлік есеп жүргізу жүйесі де үзіліп қалған болатын. Бағдарламаның аясында экономиканың ешбір саласына ұқсамайтын ауыл шаруашылығының ерекшеліктерімен бухгалтерлік есеп жүргізуді жандандырып, қалпына келтіру бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі екенді күмән тудырмас деп ойлаймыз.

Жаңа бағдарламаның аясында жоғарыда айтқанымыздай, ауылшаруашылық кооперативін дамыту арқылы 500 мың ұсақ өндірушіні тарту және өнімдерді өткізу мен өңдеудің пәрменді жүйесін құрудың нәтижесінде шикізатпен қамтамасыз ететін кәсіпорындардың санының 1,3 есеге артуы соның дәлелі. Демек ұсақ шаруашылықтарды кооперативтерге біріктірудің нәтижесінде іріленген шаруашылықтардың пайда болуы бухгалтерлік есепті жүйелі түрде жүргізуге негіз болып табылады. Есеп тәртібін белгілеу, қаржылық есептілігін ұсыну және ауылшаруашылық қызметі туралы ақпаратты ашып көрсету мақсатын көздеген, 2003 жылдың 1 қаңтарынан күшіне енген (2008 және 2011 жылдардың мамырында енгізілген толықтырулармен) 41-ші «Ауылшаруашылық» Қаржылық есептіліктің халықаралық стандартының (IAS 41) негізінде, 2007 жылы 21 маусымда Қазақстан Республикасының Қаржы министрінің №218 бұйрығымен «Арнайы салық режимін қолданатын шағын кәсіпкерлік субъектілер үшін (шаруа қожалықтары (фермерлік шаруашылықтар), ауылшаруашылығы өнімдерін өндіретін заңды тұлғалар, қызметін оңайлатылған декларацияның негізінде жүзеге асырушылар) №1 «Қаржылық есептіліктің ұлттық стандарты» бекітілген болатын. Кейіннен 2013 жылдың 31 қаңтарындағы Қаржы министрінің №50 бұйрығымен №1 және 2 Қаржылық есептіліктің ұлттық стандарттары біріктіріліп «Ұлттық қаржылық есептілік стандарты» бекітіліп ұсынылған болатын.

Ауыл шаруашылығы экономиканың басқа салаларына қарағанда өзіне тән ерекшеліктері бар күрделі сала болғандықтан бухгалтерлік есеп жүргізгенде саланың ерекшелігін ескеруді қажет етеді. Яғни, ауыл шаруашылығының бухгалтерлік есеп жүргізуді ұйымдастыруға ықпал ететін ерекшеліктеріне қысқаша тоқтала кетуді қажет етеді.

Ауылшаруашылығында, жер ең басты және негізгі өндіріс құралы болып табылады. Жерді пайдалану ҚР «Жер туралы» кодексіне сәйкес жүзеге асырылады. Ауыл шаруашылық жерлерін егістік, шабындық және жайылымдық деп жіктейді. Егістік алқаптарды суармалы, тың және тыңайтылған жерлерге жіктесе, жайылымдық және шабындық жерлер табиғи және мәдени болып бөлінеді. Жоғарыда айтқанымыздай суармалы жерді 40 пайызға арттырып, бидай алқаптарын 2,3 млн гектарға төмендетіп, орнына арпа, сұлы және басқада майлы дақылдарды орналастыру көзделіп отыр.

Ауылшаруашылық үдерісі тікелей тірі организмнің даму заңдылықтарына байланысты. Демек, өндіріс үдерісінің едәуір бөлігі адам еңбегінің қатысуынсыз-ақ биологиялық факторлардың ықпалында өтеді. Нәтижесінде жалпы өндіріс мерзімі мен жұмыстың жалпы мерзімі арасында алшақтық байқалады. Мысалы дақылдарды көктемгі егу және оны жинап алу кезеңінде жұмыс көлемі артып өте қауырт жүрлізіледі. Ал дақылдарды егу мен оны жинап алудың арасында жұмыстар біршама саябырсып бір жүйеге түсіп, күтіп баптау жұмыстары ғана жүргізіледі. Яғни өндіріс кезеңі мен жұмыс жүргізу кезеңдерінің арасындағы орын алған алшақтықтар бухгалтерлік есепті ұйымдастыруға да елеулі әсер етеді.

Басқа өндіріске қарағанда ауыл шаруашылық өндірісі жер жағдайына байланысты бытыраңқы орналасқандықтан ауылшаруашылық техникалары (трактор, комбайн т.б. жылжымалы мүлік) барлық өндіріс аумақтарында бірдей пайдаланады. Бұдан олардың көрсететін қызметтері және есептелген амортизацияланған құндарын өндірілген өнімдердің, атқарылған қызметтердің өзіндік құнына белгілі бір ортақ негізде (жердің көлеміне және т.б. сәйкес) тарату қажеттігі туындайды.

Ауылшаруашылығында дақылдардың жаздық және күздік болып жіктелуіне, малдардан төл алудың мерзімдеріне байланысты кейбір өндіріс үрдістерінің бір күнгізбелік жылдың шеңберінен шығып кететін кездері де болады. Сондықтан бухгалтерлік есепте күнгізбелік күнмен (жылмен) сәйкес келмейтін өндірістік шығындарын, өндірістік кезеңдері бойынша шектеп топтастырады:

- ағымдағы жылдың өнімдері үшін жұмсалған өткен жылдың шығындарына;
- ағымдағы жыл шығындарына;
- алдағы есепті жылдың өнімдері үшін ағымдағы жыл шығындарына.

Ауыл шаруашылығында өз өндірісінде алынған төлдерді өндірістің негізгі бағыттары бойынша пайдалану мақсатында өсірудің нәтижесінде өнім (төл) беру және күш көліктері ретінде пайдалану жасына жеткен өндіріс құралы аналық-аталық бас малдар мен күш көліктерін биологиялық активтердің құрамына енетін өндіріс құралдарын, яғни негізгі табынды (өнім беретін малдарды және күш көліктерін) толықтырып отырады. Сондай-ақ өз өндірісінде өндірілген өнімнің едәуір бөлігін қор (ұрықтық материал, жем-шөп т.б.) ретінде өндіріс қажеттілігіне жұмсайды.

Ауылшаруашылығы өндірісінің биологиялық ерекшелігі бір дақылдан немесе бір малдың түрінен бір мезгілде бірнеше өнім түрлерінің алынуына байланысты, бухгалтерлік есеп өндіріс шығындарын өнім түрлеріне таратып, анықтап өнімнің өзіндік құнын калькуляциялауды жүзеге асырады. Бухгалтерлік есепті, есеп және калькуляциялау объектілері, яғни ауылшаруашылық дақылдары мен малдардың түрлері немесе есептік топтары және олардан алынатын өнімнің түрлері бойынша жүргізуді талап етеді.

Ауылшаруашылығында өсімдіктер мен малдар биологиялық даму заңдылығына сәйкес өсіру, пісіп-жетілу жылдың белгілі бір кезеңдеріне сәйкес маусымдық сипатта болады. Сонымен қатар ауа райымен жер жағдайына байланысты орналастыру аумақтары да әртүрлі. Оларды өндіруге жұмсалатын шығындар жыл бойы біркелкі жұмсалмайды. Кейбір ауыл шаруашылығы машиналары, жабдықтары өндірістің кезеңдеріне (жер айдау, егістікті өңдеу, ору) сәйкес қысқа мерзімге пайдаланылғанымен қалған уақытта пайдаланылмай қаңтарылып бос тұрады. Олардың пайдаланылмағанына қарамастан жыл бойы амортизация есептеледі. Яғни, бухгалтерлік есеп жұмыстың және шығындардың маусымдығын көрсете отырып осы фактордың ықпалында болады.

Демек бухгалтерлік есеп өндіріс шығындарының есебін маусым ерешеліктеріне сәйкес дұрыс ұйымдастыруды қажет етеді. Сонымен қатар ауыл шаруашылығы өнімдерінің өзіндік құнын анықтаудың да мүмкіндігі жылдың соңында ғана мүмкін болады. Осы аталған ауылшаруашылығының ерекшеліктеріне өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығының ішкі салалық ерекшеліктерін қосқанда бухгалтерлік есеп жүргізу күрделене түсетіні белгілі.

Елбасының ауыл шаруашылығы саласы Қазақстан экономикасының драйверіне айналады деуі, Ауылшаруашылығы министрі А.И. Мырзақиметовтың таяу 5 жылдың ішінде ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіру мен өңдеу экономиканы әртараптандыру мен өсімнің негізгі драйвері болуы тиіс деп нық сеніммен айтуы саланы дамытуға жасалған түбегейлі бет бұрыстың өміршеңдігін дәлелдей түседі. Бағдарламаны жүзеге асыруда жалған ақпаратқа жол бермеу мақсатында ауылшаруашылығын аудиттеуді мемлекеттік субсидиялау мәселелерінің шешілуі бухгалтерлік есепті жүйелі жүргізуді, статистикалық мәліметтерінің шынайылығын талап етеді. Аталған бағдарламада ауылшаруашылығының ерекшеліктерін түсіне білетін білікті мамандар дайындауға да мән беріліп отыр. Әсіресе, өткен ғасырдың 90-шы жылдары жүргізілген жекешелендірудің нәтижесінде біршама үзіліп қалған ауылшаруашылығында есеп жүргізуді қалпына келтіріп Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарының талаптарын сай ұйымдастырып жүргізуді жандандырып жолға қойудың өзектілігі туындап отыр. Біздің ойымызша студенттерге элективті пәнді таңдағанда еліміздің басымдық берілген даму бағыттары түсіндіріліп, жоғарыда айтқанымыздай «Ауыл шаруашылығындағы бухгалтерлік есеп» пәніне басымдық беру немесе міндетті оқытылатын пәндердің қатарына қосу немесе тапсырыс беру бойынша оқыту шешімін тапса дұрыс болған болар еді.

Байкушикова Г.С., Чукубаев Е.С., Кузембаева А.Б.

ФРАНЦУЗСКИЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ НА ПРИМЕРЕ СОТРУДНИЧЕСТВА С РАБОТОДАТЕЛЯМИ

Современное общество отличается тем, что быстро развивается научный и технологический прогресс. Все новые и новые сферы производства товаров и оказания услуг организуются на основе научных достижений, становятся «знанием». Одним из стратегических направлений развития социально-экономической системы страны является рост инновационного потенциала высших учебных заведений и на этой основе – расширение масштабов производства и распространения научно-технических достижений, и, как следствие, осуществление структурной перестройки экономики, заметное повышение доли наукоемких, инновационно-ориентированных предприятий. В этой связи актуализируется потребность в разработке экономико-организационного механизма, способного обеспечить приращение и эффективное использование инноваций, что предполагает, на наш взгляд, учет позитивного опыта, апробированного в развитых странах. Все это обуславливает необходимость теснейшего сотрудничества структур бизнеса и учреждений высшего образования, что будет способствовать успешному развитию общества. Развитие взаимодействия вузов и работодателей, или в широком смысле – науки и бизнеса осуществляется на основе социального партнерства.

В международной практике социальное партнерство в профессиональном образовании принято понимать, как «взаимодействие с субъектами экономической жизни и сферы труда в целях повышения эффективности

профессионального образования и удовлетворения спроса на умения и компетенции рабочей силы на рынке труда» [1]. Партнерство в сфере образования – процесс двусторонний, выгодный для обеих сторон. Несмотря на этот факт, инициаторами сотрудничества могут становиться как работодатели, так и государство, в зависимости от сложившихся производственных отношений, традиций и моделей регулирования системы высшего профессионального образования.

В мировой практике можно выделить три основные модели партнерства в среде образования [2].

1. Государство не играет никакой роли или его роль незначительна (Великобритания, США).

Данная модель взаимодействия образовательного сообщества и бизнеса отражает тенденции децентрализации государственного управления. Государство формально практически не регулирует профессиональное образование, большинство решений принимается на местном уровне, с широким участием работодателей.

2. Государство планирует и реализует профессиональное образование и обучение и управляет им (Франция, Швеция).

Для данной модели взаимодействия системы образовательных услуг и рынка труда характерен, прежде всего, высокий уровень государственного регулирования сферы профессионального образования. Во Франции профессиональное образование контролируется в основном государственными органами, однако социальные партнеры участвуют в процессе принятия решений через трехсторонние консультативные органы. Возрождена программа «ученичества» (часть обучения проходит в рамках формального образования, практическое обучение и отбор производится предприятием).

3. Государство определяет общие рамки деятельности частных компаний и организаций по осуществлению профессионального образования и обучения (Германия, Нидерланды, Дания, Шотландия).

Особо хотелось бы, остановиться на французском опыте взаимодействия бизнеса и образовательного сообщества.

Французские университеты дают общее и профессиональное образование + научно-исследовательская подготовка на трех циклах обучения. Основное число студентов ограничивается специальным сертификатом об «общем университетском образовании» (1-1,5 года) и дипломом специалиста (Licence) на втором цикле обучения (так называемое «укороченное университетское образование»). Небольшая часть студентов получают диплом Master после прохождения научно-исследовательской подготовки на третьем цикле обучения. Диплом Doctorat является высшей университетской квалификацией, после дополнительной научно-исследовательской подготовки, что дает право заниматься самостоятельными научно-исследовательскими изысканиями. Помимо университетов система высшего образования Франции представлена так называемыми «большими школами» (что является спецификой Франции), где готовят инженеров, архитекторов, управленцев. К их числу принадлежат: Высшая Политехническая школа (Ecole Polytechnique), Национальная школа администрации (ENA - École nationale d'Administration), высшие нормальные школы и т.д.

Ряд мероприятий министерской политики направлены на то, чтобы стимулировать предпринимательскую активность молодых исследователей, помочь им включиться в инновационные проекты, реализуемые на предприятиях. С этой целью создаются дополнительные квалификации: пост-докторантуры (post-doctorants), CIFRE или DRT (дипломы технологов-исследователей). Эти новые квалификации, благодаря условию мобильности, позволяют молодым исследователям успешно зарекомендовать себя на предприятиях. С каждым годом увеличивается ассигнование на подготовку молодых исследователей. В этом же плане следует отметить ряд мероприятий, осуществляемых так называемой Обсерваторией педагогических практик (Observatoire des pratiques pédagogiques en entrepreneuriat) в поддержку предпринимательства среди студентов; создание экспериментальных «предпринимательских домов» (maisons de l'entrepreneuriat) на университетских сайтах; конкурсы «инициативы молодежи» на средней ступени обучения, с целью поддержания предпринимательской активности студентов [3].

Франция не полностью отказалась от государственного вмешательства в профессиональное образование и обучение, так как нашла компромисс путем активного привлечения к разработке и реализации политики в этой области социальных партнеров в виде профессиональных ассоциаций, торгово-промышленных палат и т.д. и децентрализации управления.

В результате активизации партнерства и сотрудничества государства с предприятиями стало возрождение программы «ученичество», которая представляет собой пример сложной системы взаимодействия государственного регулирования сферы образования и рынка труда. Система «ученичество» требует сотрудничества различных социальных систем, каждая из которых имеет свою институциональную культуру и методы деятельности. В рамках «ученичества» происходит институционализация кооперативных механизмов координации, основанная на диалоге между социальными партнерами и государством. Сложность системы заключается в том, что часть обучения осуществляется в рамках формального образования, а практическое обучение и отбор обучающихся производится предприятием. Таким образом, ключевые управленческие решения принимаются предприятиями, использующими рыночные подходы, при том, что сама система находится в ведении государства и регулируется государством и профессиональными объединениями.

Ключевая роль в развитии партнерства в сфере профессионального образования принадлежит работодателям и их организациям, которые выполняют следующие функции:

- лоббирование своих интересов в рамках классической модели разных интересов;

- участие в разработке квалификационных требований и профессиональных стандартов, а также стандартов профессионального образования;
- формирование приоритетов обучения на рабочем месте;
- участие в формировании государственной политики и принятии решений в области профессионального образования;
- участие в разработке образовательных программ;
- определение требований к содержанию обучения и к итоговой оценке;
- мобилизация финансовых ресурсов и контроль за их использованием;
- участие в управлении учебными заведениями.

Организации партнеров играют важную консультативную роль в формировании и реализации политики в области профессионального образования и обучения. Структура регулирования профессионального образования носит государственно-общественный характер, обеспечиваемый привлечением социальных партнеров. Таким образом, в последние годы отмечается поворот от модели государственного регулирования в сторону неокорпоративной модели.

В Министерстве национального образования, высшего образования и исследований Французской Республики (Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche) в Департаменте профессионального обучения существует Бюро партнерства со сферой труда и консультативными профессиональными комиссиями (организациями социальных партнеров) (Bureau du partenariat avec le monde professionnel et des commissions professionnelles consultatives), отвечающее за разработку содержательной стороны квалификационных требований и связь с национальными отраслевыми консультативными комиссиями.

На национальном уровне ключевую роль играют две организации социального партнерства:

- Le Conseil national de l'emploi, de la formation et de l'orientation professionnelles (Постоянная комиссия Национального совета по управлению профессиональным обучением) - состоит из представителей работодателей, профсоюзов и двенадцати министерств, которая является консультативным органом при разработке основных вопросов национальной политики в области профессионального образования.

- Comité national de coordination des programmes régionaux d'apprentissage et de formation professionnelle (Координационный комитет региональных программ ученичества и профессионального обучения) - состоит из представителей социальных партнеров, государственных органов и региональных советов и координируют разработку политики на региональном уровне.

- Помимо этого для обеспечения связи профессионального образования с рынком труда в каждом министерстве организованы комиссии по труду. В рамках социального диалога работодатели представлены следующими организациями:

- Fédération nationale des particuliers employeurs (FEPEM) (Федерация работодателей),
- Associations de petites et moyennes entreprises (PME) (Ассоциация малых и средних предприятий).

Социальные партнеры привлекаются к разработке национальных дипломов. При разработке национальных дипломов Комитет Министерства образования консультируется с 19 отраслевыми профессиональными комитетами, которые состоят из представителей различных министерств, представителей родителей и социальных партнеров и представителей определенной отрасли. Участие всех представителей обеспечивает качественные критерии оценки профессиональной квалификации. Любой член данного комитета может внести предложения по обновлению дипломов и разработке новых.

В целом, партнерство с работодателями в сфере высшего образования можно рассматривать с разных позиций: как социальный ресурс вуза; как способ интеграции инновационной и образовательной деятельности участников партнерства; как определенный тип взаимоотношений, в котором заинтересованы различные социальные группы и государство в целом; и как механизм развития социально-инновационных процессов в самом вузе. В современной ситуации в развитии партнерства остро заинтересованы все стороны процесса.

Понимая это, государство, вузы и работодатели должны стремиться реализовать как можно более широкий спектр разнообразных форм взаимодействия:

- организация производственной практики и стажировок студентов;
- участие экспертов-работодателей в учебном процессе (проведение семинаров, мастер-классов, преподавание специальных дисциплин);
- участие работодателей в определении требований к выпускникам в части умений и компетенций;
- стажировка преподавателей на предприятиях (как следствие, повышение качества образовательных услуг);
- совместные исследовательские проекты, партнерство в публикации результатов научных открытий;
- создание филиалов подразделений, образование новых структур как своеобразных инкубаторов новых научных разработок и бизнес-моделей и др.

Особую роль в развитии партнерства вузов и предприятий играет участие в различных международных программах и обмен опытом с другими странами. Однако, перенимать зарубежный опыт необходимо с осторожностью, учитывая специфику развития нашего рынка труда и системы образования.

А также взаимодействия вузов и работодателей является одним из важного момента в процессе трудоустройства выпускников. Развитие партнерского сотрудничества между системой высшего образования и сферой труда дает возможность модернизировать учебный процесс с учетом требований, предъявляемых рынком труда к специалистам, и, тем самым, повысить эффективность, как самого процесса образования, так и степень успешного трудоустройства выпускников вузов.

Кроме того, партнерство с работодателями – является важным фактором развития университета. Университеты, проявляющие пассивность и не участвующие во взаимодействии с бизнесом, теряют дополнительные источники финансирования, утрачивают статус в глазах общественности и научного сообщества, лишаются перспектив участия в международном сотрудничестве. Это приводит к снижению возможности успешного трудоустройства и, как следствие, к оттоку потенциальных абитуриентов.

Сотрудничество вузов и бизнеса выгодно обеим сторонам, но, прежде всего, оно является определяющим для студентов, повышая их конкурентоспособность на рынке труда и обеспечивая возможность успешного трудоустройства после окончания вуза.

Список литературы:

1. Олейникова О.Н. Социальное партнерство в профессиональном образовании. – М.: Центр изучения проблем профессионального образования, 2005. – 83 с.
2. Олейникова О.Н, Муравьева А.А. Социальное партнерство в сфере профессионального образования в странах Европейского Союза // Высшее образование в России. – 2006. – №6. –С.111-120.
3. Le système éducatif français // <http://www.education.gouv.fr/>

Баймаханбетова Э.Е., Тажиева С.К.

РОЛЬ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ПЕРИОД ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

В условиях экономического кризиса роль образования с течение времен только возрастает. Образование является мощнейшей движущей силой экономического роста экономики страны, повышения эффективности и международной конкурентоспособности народного хозяйства. Образование является одним из важнейших факторов национальной безопасности и благосостояния страны. Высокий уровень образования способствует более легкой адаптации человека к меняющимся экономическим условиям, которые зачастую сопряжены с ростом требований к квалификации персонала.

В период финансовой нестабильности инвестиции в образование являются самыми надежными, так как знания являются самым дорогим капиталом.

В период кризиса работодатели ужесточают требования к сотрудникам, и при сокращениях остаются более конкурентоспособные. Предприятия в первую очередь озадачены вопросом выживания и стремятся максимально снизить издержки, это касается и расходов на обучение сотрудников.

При наборе персонала работодатели также предъявляют более высокие требования к вновь принимаемым сотрудникам. Эффективным кандидатом считается тот, на которого не потребуется расходовать на повышение квалификации или переквалификацию. Поэтому инвестиций в образование в период кризиса- необходимое условие успешности.

В период экономической нестабильности получение образования или переквалификация может быть началом нового вектора развития как специалиста, так как спрос на некоторые профессии может снизиться и может появиться спрос на новые.

Рейтинг специальностей с высоким спросом

Специальности на которых был высокий спрос в 2009 г.	Специальности на которых был высокий спрос в 2015 г.	Специальности на которых будет высокий спрос в 2025 г.
менеджеры по продажам	Трейд-маркетолог.	Программист и разработчик приложений
бухгалтер	Оценщики бизнеса	Инженер
секретарь	Актеры озвучания	3D-дизайнер
юрист	Юрист	Контент-менеджер, специалист по рекламе
	Антикризисные управляющие	Специалист по безопасности
	Коллекторы	Урбанист, специалист по градостроительству
	Консультанты по венчурным проектам	Биотехнолог, биоинженер, фармацевт
	Налоговый консультант	Специалист и эксперт в сфере альтернативной энергетики

	Торговые представители	Оператор и технолог автоматизированных технологических систем
	Сервисные инженеры	Специалист пищевой промышленности

В кризисный период 2009 года наиболее востребованными специалистами стали менеджеры по продажам, бухгалтера, секретари и юристы. Интенсивная работа в этих сферах позволяла компаниям стабилизироваться в кризисных условиях.

Гораздо реже компании нуждались в руководителях и главных бухгалтерах. Кроме того, в 2009 году резко снизилась потребность в маркетологах и специалистов по связям с общественностью. Согласно данным опросов, каждая четвертая компания отказывалась от услуг специалистов по этим направлениям.

Кадровые агентства отмечают рост спроса на ограниченное число специальностей, напрямую связанный с финансовым кризисом в 2015 году. Почти всеми профессиями, которые сейчас становятся более востребованными, невозможно овладеть в короткий срок. Нужно иметь высшее профильное образование и значительный опыт работы. «Труд» составил десятку специальностей, представители которых чувствуют себя прекрасно. Рассмотрим некоторые из них:

Трейд-маркетологи – это стратегический персонал, придумывающий промо-акции (конкурсы, дегустации, презентации), разрабатывающий правила мерчандайзинга и анализирующий его результаты, способы стимулирования закупок посредниками и многое другое. Разработка стратегии продвижения товара на полгода-год вперед, стимулирование продаж и до кризиса являлись задачами, решить которые было по силам только высококласным «трейдам».

Сейчас, во время кризиса, спрос на них обязательно увеличится. Это уже подтверждается, например, в зарубежных фармакологических компаниях. Цены на импортные лекарства растут, но объемы производства компании снижать не намерены, так что хорошие «трейды» им нужны в большем количестве. Их по-прежнему перекупают с повышением зарплаты..

Оценщики бизнеса. Кризис не только время спада, но и для некоторых компаний это период новых возможностей. Компаний могут скупать бизнес у конкурентов, либо вложить деньги в другие отрасли.

Актеры озвучания. Компании, производящие отечественные сериалы и отечественное кинопроизводство тоже переживают кризис. Так можно прогнозировать, что в кинотеатрах, а в особенности на телеканалах станет значительно больше иностранной продукции. Нагрузка на актеров озвучки серьезно возрастет. Но рост числа заказов не означает увеличения заработка. Расценки явно будут снижены. Однако одно то, что работа у актеров озвучания будет, является большим плюсом. Рост заказов будет уравниваться снижением заработной платы.

Юристы. Среди них будут особенно востребованы специалисты по сделкам слияния и поглощения, по трудовым спорам и трудовому праву, по арбитражным спорам. Причина проста: долги, невыплаты порождают многочисленные судебные разбирательства, и многие юристы, например по уголовным делам, уже поменяли специализацию и занимаются спорами, вызванными кризисом. Компании прекращают свое существование, то есть ликвидируются или поглощаются более крупными организациями. Тут без юристов тоже никак не обойтись.

Антикризисные управленцы нужны и компаниям, сменившим владельцев, и организациям, которые, напротив, всеми силами стараются избежать продажи. Услуги опытного специалиста всегда востребованы. Кредиторы, довольные результатом работы управляющего, советуют обратиться к нему знакомым, попавшим в похожую ситуацию. Владельцы предприятий, испуганные перспективой потерять свой бизнес, на вознаграждение обычно не скупаются. Доходы профессионалов высшей категории, по некоторым оценкам, достигают \$ 15000 в месяц. Найти выход из сложной ситуации может только высокопрофессиональный экономист. Работать ему часто приходится в среде, где конфликт накален до предела. Долги, недовольные рабочие, скрытая война с теми, кто довел предприятие до банкротства, - обычная ситуация. Профессия потребует не только глубоких знаний экономики, финансов, менеджмента, но и смелости.

Коллекторы – профессионалы специализирующиеся на внесудебном взыскании просроченной дебиторской задолженности и проблемной задолженности, а также бизнес, целью которого является способствование производству платежей по задолженностям физических и юридических лиц. Большинство коллекторских агентств существуют и работают как агенты кредитора, и собирают долги за агентское вознаграждение, формирующееся согласно количеству собранных финансовых средств в форме выплаты заранее определенных процентов от общей суммы взысканной задолженности. Также долг может быть целиком выкуплен у банка.

Сервисные инженеры. Сложное оборудование многим производственным компаниям уже не по карману. Чтобы поддержать производство, эти организации, вместо того чтобы покупать новое оборудование, будут выжимать все соки из старого. Поэтому спрос на сервисных инженеров только возрастет. Правда, таких специалистов очень мало - они должны хорошо разбираться в оборудовании и знать языки на техническом уровне.

По экспертному прогнозу Центра «Гуманитарные Технологии» рассмотрены некоторые самых вероятных востребованных профессий в 2025 году:

Программист и разработчик приложений. Ни один из прогнозов востребованности профессий не обходится без упоминания IT-сферы. Кроме того, вполне возможно, что языки программирования, которыми мы станем пользоваться в недалёком будущем, будут качественно отличаться от существующих, и станут более похожими на рисование или написание текстов.

Инженер. Стоит отметить, что наиболее ценные инженеры – не просто специалисты, освоившие определённый набор формул и шаблонных расчётных действий, но люди, обладающие также творческим мышлением и возможностью оперативно реагировать на меняющуюся обстановку.

3D-дизайнеры востребованны и сейчас – создание объёмных моделей для строительства, промышленного дизайна, компьютерных игр или для иных целей оплачивается весьма высоко. Но в будущем у 3D-дизайнеров появится и ещё одно важное поле для применения своих навыков: 3D-принтеры.

Контент-менеджер, специалист по рекламе. Несмотря на все усилия программистов, пока что машинные тексты оставляют желать лучшего. Хотя прогресс компьютерных технологий не останавливается, вопрос о потенциальной доступности творчества (особенно качественного, а не типового) для машинного разума остаётся открытым. Контент-менеджер, сочетающий в себе функции копирайтера, редактора и дизайнера, скорее всего останется одним из востребованных специалистов, причём не только в рекламе, но также в медиа-сфере и в сфере развлечений.

Специалист по безопасности. По мере того, как всё большее и большее число финансовых операций и личных данных переходят в цифровую форму, всё острее и острее встаёт вопросы защиты этой информации. Значительная часть преступлений будущего будет совершена в сети, и предотвращение их (а также защита от вирусных атак, спама, вредоносного контента) становится очень важной задачей.

Урбанист, специалист по градостроительству. Земля быстро становится планетой городов, а не деревень. По информации ООН, в 2009 году число горожан превысило число деревенских жителей. В 2025 году доля городского населения вырастет до 77%. Население 30 самых больших мегаполисов к 2025 году вырастет на 27%. Планировать, строить и обслуживать новые, быстро растущие мегаполисы должен будет класс специалистов, умеющих создавать комфортную городскую среду.

Биотехнолог, биоинженер, фармацевт. Несмотря на то, что во многих существующих прогнозах специалистам по биотехнологии отводятся первые места. Уже сейчас искусственные органы и протезированные конечности порой оказываются лучше тех, что были даны нам природой, и их возможности и применение в будущем лишь возрастут.

Специалист и эксперт в сфере альтернативной энергетики. Общая доля энергии, полученной из альтернативных источников, неуклонно растёт: и ЕС, и Калифорния ожидают, что к 2020-му более 20% энергии будет получено именно таким образом. Несмотря на сильную ориентацию России в сторону добываемых энергоносителей, есть серьёзные основания полагать, что сфера альтернативной энергетики будет развиваться и у нас.

Оператор и технолог автоматизированных технологических систем. Рабочий будущего – это в первую очередь рабочий, разбирающийся в функционировании сложных автоматизированных систем. Сочетание необходимого для работы уровня инженерных познаний и ремонтных навыков позволит этим людям легко найти достойное место работы через 10 лет.

Специалист пищевой промышленности. Питание будущего по большинству прогнозов – это, увы, не естественная, «натуральная» пища, а пища со всё возрастающей долей добавок, или полученная из непривычных для нас источников. Специалисты пищевой промышленности, обладающие знаниями в биологии и в инженерии, станут основными производителями еды для жителей подавляющего большинства стран.

Заключение. В период кризиса всегда высокий уровень спроса на рабочие специальности. В статье мы постарались рассмотреть специальности с высшим образованием, на которые могут ориентироваться ВУЗы при подготовке кадров. Системе образования необходимо адаптироваться к экономическим условиям и в периоды роста и кризиса.

Список литературы:

1. Бадогин Б. Пять аргументов в пользу получения бизнес-образования в период экономического кризиса/<https://www.ubo.ru/articles/?cat=94&pub=2919>
2. Какие профессии будут востребованными в 2015 году?/ http://finexecutive.com/ru/news/kakie_professii_budut_vostrebovannymi_v_2015_godu_1_4_2015
3. Кем выгодно работать в условиях экономического кризиса?/ <http://www.toptrening.ru/articles/1344/>
4. Булатов Ф.В. Топ-10 профессий, которые будут востребованы через 10 лет/ http://www.proforientator.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=2438

Баймуханбетова Э.Е., Тажиева С.К.

НЕЗАВИСИМАЯ ОЦЕНКА КВАЛИФИКАЦИИ – ПОКАЗАТЕЛЬ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ ВЫПУСКНИКА

В Указе Президента Республики Казахстан об утверждении государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы Правительству было поручено разработать рекомендации по созданию сети независимых центров сертификации квалификации, в которых будут участвовать объединения работодателей и профессиональные сообщества. Также данные предложения должны касаться определения механизмов

аккредитации таких центров и установления процедуры подтверждения квалификации в соответствии с профессиональными стандартами.

Процедура независимой сертификации – это процесс, представляющий независимую оценку уровня квалификации выпускников, по результатам которой экспертная комиссия подтверждает, что уровень квалификации выпускника соответствует требованиям профессионального стандарта.

Целью сертификации является:

- выявление знаний, понимания и умений человека;
- оценка этих результатов;
- соотнесение с профессиональными стандартами в определенной области деятельности;
- принятие решения о присвоении профессиональной квалификации и выдаче соответствующего сертификата

Формирование независимой системы сертификации профессиональных компетенций выпускников учебных заведений в Республике Казахстан является чрезвычайно важным, так как определяет, как с помощью использования электронных средств можно расширить возможности освоения компетенций на рабочих местах, самообразования, а также как повысить темпы изменения требований к работникам, которые вызваны постоянным внедрением новейших достижений науки и техники, изменениями в организации труда и т.д.

Независимая система сертификации имеет преимущества для всех участников данного процесса:

1. Для государства:

- снижение уровня и длительности безработицы;
- повышение результативности образования;
- содействие решению экономических задач;
- снижение затрат на профессиональное образование.

2. Для общества:

- предоставление гражданам равных возможностей для получения квалификации;
- облегчение процессов перехода от обучения к продолжению трудовой деятельности и наоборот;
- стимулирование сотрудничества всех заинтересованных сторон: работников, работодателей, служб занятости.

3. Для граждан:

- увеличение возможностей трудоустройства и повышения конкурентоспособности на рынке труда;
- повышение заинтересованности в продолжении образования и обучения;

4. Для предприятий:

- расширение потенциала в сфере управления трудовыми ресурсами;
- сокращение затрат на обучение персонала.

Таким образом, формирование системы сертификации в Казахстане – это следующий этап после разработки национальной рамки квалификаций в целях обеспечения инновационной экономики высококвалифицированной рабочей силой в условиях опережающего обучения кадров.

В Казахстане разработан и реализуется проект по развитию трудовых навыков и стимулированию рабочих мест, который состоит из трёх составляющих: совершенствование системы национальной квалификации, разработка профессиональных и образовательных стандартов, внедрение независимой системы оценки квалификации. В соответствии с этим проектом, теперь квалификационный уровень выпускников колледжей и вузов будут оценивать независимые эксперты.

В настоящее время выпускники получают дипломы в учебном заведении, однако необходимо, чтобы уровень квалификации, то есть знания, навыки или опыт оценивала независимая комиссия. Эта комиссия, как планируется, должна состоять из работодателей, разработавших профессиональные стандарты для обучения в средних или высших учебных заведениях.

Также планируется, что в рамках проекта будут разработаны и утверждены около 550 профессиональных стандартов. Будет пересмотрена нормативно-правовая база и методология в области национальной системы квалификации. В ходе реализации проекта будет создан Единый национальный классификатор профессий, в котором объединят более восьми тысяч профессий и должностей рабочих и служащих. Это обеспечит стандартизированную структуру для организации профессий. Будут разработаны и утверждены 173 образовательных программы, пять специальных центров тестирования и сертификации для отрасли нефти и газа, горнодобывающей отрасли, металлургии, туризма, машиностроения и строительства.

Программа по развитию трудовых навыков и стимулированию рабочих мест рассчитана на четыре года. Основные партнёры проекта: Всемирный банк, Национальная палата предпринимателей, Министерство образования РК. На реализацию проекта планируется сделать заём у Международного банка реконструкции и развития в размере 100 млн. долларов. Наряду с этим, из республиканского бюджета будет выделено 37 млн. долларов.

В связи с вышеизложенным можно отметить, что в настоящее время в Казахстане обновляется и формируется новая национальная система квалификации. В рамках данной системы системы разработано на сегодняшний день

257 профессиональных стандартов. В этих документах четко определены требования как к уровню образования, так и к практическим навыкам и умениям выпускников. На основе профессиональных стандартов предполагается внесение изменений в образовательные стандарты для вузов и колледжей. Одним из важных новшеств является введение сертификации для допуска к работе. Предусматривается, что новая система квалификации будет введена до 2020 года.

Однако, если проанализировать то, что реально осуществляется согласно программе и проекту, то нужно сразу оговориться, что то, что сегодня делается, нельзя считать системой сертификации. Например, при подготовке рабочих кадров, на предприятиях, где по результатам итоговой аттестации присваиваются соответствующие разряды и выдаются соответствующие сертификаты. Также не является независимой системой сертификации и то, что сегодня происходит при государственной итоговой аттестации в вузах и колледжах. В таком аспекте массовой независимой системы сертификации у нас пока нет, и нельзя говорить пока о ее широком распространении.

Но, в то же время мы сегодня имеем некоторые примеры локальных рынков сертификации, которые сложились в республике. Например, Независимый центр оценки знаний и навыков РЦРЗ МЗ РК проводит сертификацию по своим методикам и технологиям.

Внедрена независимая сертификация бухгалтеров. В Республике Казахстан обязательная сертификация бухгалтеров осуществляется с начала 2012 года. Регулируется данная деятельность Законом РК «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности». В соответствии с этим законодательным актом, все главные бухгалтеры организаций должны иметь «Сертификат профессионального бухгалтера», прошедший регистрацию. В частности, сертификация бухгалтеров в Казахстане проводится экспертами сертификационного центра «Астана Тест».

В настоящее время происходит широкая, а иногда и полная смена технологических и трудовых процессов. Но на наших предприятиях используются квалификации, которые нигде не описаны, не подтверждены документально. Следовательно, их невозможно различать, оценивать, тем более сертифицировать. Именно новое поколение документов – профессиональные стандарты, которое мы сегодня развиваем, предназначено для четкого описания квалификаций на едином и согласованном языке. Поэтому они будут составлять необходимую базу, на основе которой будет осуществляться оценка квалификаций и их сертификация. Сертификация представляет собой процедуру подтверждения соответствия квалификации требованиям профессиональных стандартов и осуществляется она посредством комплексной и объективной оценки квалификации. Но необходимо учесть, что разработка профессиональных стандартов в Казахстане ведется не так давно. А без этой основы об объективной оценке квалификаций говорить пока сложно.

Также хотелось бы обратить внимание на оценку, которая происходит во время государственной процедуры ИГА. На самом деле просто существует нормативный документ, который обязывает вузы и колледжи включать в экзаменационные комиссии представителей работодателей. Но в основном это является просто «почетной обязанностью». Это связано с тем, что нет процедуры и соответствующих инструментов оценки квалификации. Соответственно отсутствуют специалисты с предприятий, которые бы эту оценку производили. Поэтому говорить о том, что работодатели реально участвуют в процессе оценки в данном случае тоже не корректно.

В поручениях Президента страны дано прямое указание государственным структурам и государственным корпорациям по разработке профессиональных стандартов. Бизнес заинтересован в решении проблем сертификации. Это находит отражение в секторах экономики, разработавших профессиональные стандарты или работающих над их разработкой. В качестве примера можно привести сферу туризма и гостеприимства, сферу образования, сферу сельского хозяйства, транспорт, сферу индустрии и торговли, нефтегазовую отрасль, МЧС.

По нашему мнению, интерес к независимой сертификации растет и у выпускников. Они также заинтересованы в подтверждении своей профессиональной квалификации, так как понимают, что включение сведений о соискателях в соответствующие базы данных квалифицированных специалистов, которые планируется поддерживать в рамках этой системы, значительно повысит их личную конкурентоспособность на рынке труда.

Таким образом, для формирования системы независимой сертификации необходимо следующее:

- правовой статус системы;
- институциональные механизмы;
- профессиональные стандарты;
- подготовленные кадры.

Основными условиями формирования системы сертификации являются:

- прогноз обоснованной потребности в конкретных квалификациях;
- правовая, институциональная и методическая среда и кадры;
- мощная информационная и методическая поддержка;
- прозрачность системы сертификации, удобство для пользователей.

В целом можно утверждать, что сертификация квалификаций является эффективным способом оценки качества образовательных услуг, их результативности с точки зрения степени удовлетворения как требований работодателей, так и нужд и ожиданий самих выпускников.

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы, утверждена указом Президента РК от 7.12.2010, № 1118.
2. Дуйсенова Т.К. Разработка профессиональных стандартов – веление времени// Казахстанская правда. – 2013. – 17 окт.

Баймуратова И.А., Нурмуханбетова А.А., Исабаева Б.
МАГИСТРАНТТАРДЫ ҒЫЛЫМИ - ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫН ЖАЗУҒА БАУЛУ

Университет бітіріп, әрі қарай оқуды магистратурада жалғастыруды шешкен студенттің көздеген мақсаты, жалпы магистратураның басты мақсаты өзі таңдаған ғылым саласында зерттеу жұмысымен айналысу, яғни келешекте ғылыми-зерттеу жұмысымен айналысуға бағытталады. Кез келген зерттеу жобасының, ғылыми-зерттеу жұмысының негізгі кезеңдерінің бірі, оның көлеміне қарамастан, зерттеу жұмысын жаза білу болып табылады. Осыған орай жоғары оқу орнындағы магистрлық дайындықтан өтетін магистранттарға ағылшын тілін оқытудың негізгі мақсаттарының бірі де ғылыми тіл стилін үйретумен қатар ғылыми-зерттеу жұмысын жазу қағидаларын меңгеруге баулиды. Магистранттар университет қабырғасында өзі таңдаған тақырып бойынша ағылшын тілінде жоба жасау, конференцияда баяндама жасау, халықаралық ғылыми журналдарға мақала жазу, сондай-ақ, магистрлік диплом жұмысын жазуға дайындалады. Зерттеудің қорытындыларының қалай жеткізілетініне ғана емес, сонымен қатар зерттеу жазудың маңыздылығынан хабардар болу да шешуші болып табылады, өйткені аудиторияны зерттеудің көкейтесті мәселе екендігі мен маңыздылығына, өзектілігіне сендіре білу керек. Бұл мақалада ғылыми-зерттеу жазудың жалпы ерекшеліктері мен стратегиялары ұсынылады. Күнделікті практикада магистранттарға шетел тілін оқытуда оларға зерттеу жүргізуден гөрі оны ғылыми тілде жазу қиынға түсетінін байқаймыз. Шынында да, зерттеу қаншалықты жақсы жүргізілгенмен, оны ғылыми тілде жеткізу, жазу өз деңгейінде болмаса, оқырмандардың оған сенімділігіне көз жеткізуі іске аспауы мүмкін. Сондықтан, жақсы жазу көбінесе өзіңіздің жазу стиліңізді нанымды, сенімді болатындай етіп дамыту дегенді білдіреді. Бірсыдырғы, жансыз, күмәнді жазудың наным, сенімге көз жеткізетін күші болмайды. Алдымен ғылыми жазба жұмысын жалпы құрылымдау туралы негізгі идея анық болуы қажет. Ғылыми-зерттеу жазу үстінде тап болатын қиындықтардың бірі ғылыми жұмыстың жазу сатысына көңіл бөлу болып табылады. Көп жағдайда зерттеуге қатысты басқа да атқарылатын жұмыстар аяқталғанша ғылыми-зерттеуді жазу жұмысы көп жағдайда кейінге қалдырылады, яғни, зерттеу жазу тәжірибе нәтижелері алынып, деректер жинап талдағаннан кейін ғана ойлайтын нәрсе деген көзқарас бар. Әрине, бұл көзқарастың да өзіндік ақиқаты бар, өйткені жалпы зерттеу туралы толық тұжырымдар пен пайымдаулар, оның нәтижелері зерттеу жүргізіліп болғаннан кейін ғана анықталатыны белгілі, сондықтан оны жазу да кейінге қалдырылады. Дегенмен, зерттеудің жобасын таңдап, қалай құруды ойластырған сәттен бастап, қандай нәтижеге қол жеткізілетіні жайлы жалпы түсінік қалыптасатындықтан, жазуды ертерек бастағанның жақсы себебі бар, өйткені зерттеуді анықтайтын зерттеу жұмысының өзектілігі, мақсаты мен әдістерін қалай жақсы ұсыну мен дәлелдеу немесе зерттеудің жалпы сұлбасын жасауға пайдаланылатын теориялық және ғылыми-зерттеу әдебиеттерін қалай құрылымдау сияқты мәселелер туралы ертерек ойластырудың маңызы зор. Тағы бір көп жағдайда жиі кездесетін жәйт, зерттеу жазуға кететін уақытқа мән берілмей, оның дұрыс есептелмеуі болып табылады. Осының салдарынан, әсіресе, егер ғылыми жетекші зерттеудің алғашқы жобасын оқып, түсініктеме жасауын күтуге тура келгенде, жазуға жеткілікті уақыт мөлшерін бөлу жақсы шешім болары анық. Сондай ақ, жазуды неге кейінірек бастағаннан гөрі ертерек бастауға кеңес берілуі толығымен практикалық себептен туындайды: көптеген магистранттар міндетті түрде жазылуы тиіс нәрсені кейінге қалдыру үшін баяу, ұзаққа созылатын стратегияны (бәлкім, кейде білмей) қолданады. Бұл үрдіс жазуды соңғы минутқа дейін кейінге қалдыруға әкелуі мүмкін, демек, соның салдарынан зерттеу жұмысын жазуда асығыстық орын алады. Сондықтан жоғарыда атап өткендей, зерттеудің табиғатына қарай оны жазудың жалпы жоспарын, яғни тарауларын анықтап алған жөн. Зерттеу құрылымы бірнеше негізгі тараудан. Зерттеудің ерекшелігіне қарай қалыпты бір форманың сақталмауын ескере отырып, жалпы зерттеу әдетте кіріспе, әдебиеттерді шолу, зерттеу әдістері, нәтижелер немесе қорытындылар, талқылау, қорытынды тараулардан тұруы мүмкін. Сонымен қатар зерттеудің түріне қарай әрбір тараудың жанама тақырыптары болуы да мүмкін. Зерттеу жазудың басты қағидаларының бірі жоғарыда атап өткендей, оны құрылымдау мен жазу стилі болып табылады. Зерттеудің құрылымына қатысты мәселеде зерттеу жұмысының тарауларына назар аударылады.

Зерттеу жазудың кіріспесінде ғылыми жұмыстың не туралы жазылып жатқандығы мен оның неге маңызды екенін түсіндіру қажет және таңдалған тақырыптың не себепті зерттеушінің өзін қызықтыратынына да егжей-тегжейлі тоқталған жөн. Ғылыми-зерттеудің кіріспесін бастауда алғашқы екі үш сөйлемде this research (dissertation, investigation, project) considers (is dealt with, will explore, examines) ...; this research will make contribution to ... which has been a growth interest in (has attracted a lot of interest, there is a dearth of research into its actual use).... деген сияқты үлгідегі сөйлемдермен зерттеудің нақты тақырыбына назар аударылғаны жөн. Әдебиеттерге ғылыми теориялық шолу жасау тарауында қолданыстағы идеялар мен нақты тақырыпқа қатысты зерттеулердегі идеялар мен оларда ұсынылатын көзғарастарға зерттеуші сыни шолу жасалады. Әдебиеттерге ғылыми шолу жасап, оларда ұсынылатын пікірлерге ғылыми тұрғыда жан жақты талдау жасағаннан кейін, ғылыми пікірлердің саналуандығына қарай топтастырып, мысалы, research on ... has attracted great interest among scientists in recent years; authors ... suggested

(have argued, noted) that ... ; By contrast, authors ... suggested (found, argued) that ... ; According to A the concept of B can be applied to illuminate C ... ; One of the controversy in the literature about ... revolves around the question of ... ; therefore, much of reviewed researches suggest ... ; in this investigation I follow ... (author's) suggestion, that ... ; in reviewing literatures in this issues I come to a conclusion that деген сияқты сөз тіркестерімен беруге болады. Қорытынды мен тұжырымдаманың қалай ұсынылатыны да зерттеу сатысының маңызды кезеңі болып табылады. Сонымен қатар зерттеу жазу жылнамалы жұмыс істеуді талап етеді. Сондай-ақ, пайдаланылатын теориялық тәсілдер немесе пікірлерді жалпы тұрғыда көрсетудің де маңызы зор. Зерттеу жазу жұмысы әдебиеттерді шолу мен зерттеу әдістерін таныстыру арқылы проблеманы тұжырымдаудан бастап талқылау мен қорытындыға дейін, зерттеу үдерісінің барлық аспектілерімен байланысатын дәлелдемелер айналасында ұйымдастырылуы керек. Көбіне көп зерттеушілер өздері ұсынуға тырысатын жалпы дәлелдемеге көптеген мәліметтер жазады. Зерттеу жұмысын жазуда кездесетін ең үлкен қиындықтардың бірі дәлелдемелерді тұжырымдау болып табылады. Осыған қатысты мағынасыз және түсініксіз орағытпаны қолданатын сөйлемдерді пайдаланбаған жөн. Таныстырылатын мәлімдеме зерттеу жұмысын қолдау мен сенімділікті арттыруға көмек болатындай ұйымдастырылғаны дұрыс. Ол әрі дәлелдеме болады. Кейде зерттеу жұмысы мен қорытындылар туралы баяндаулар беруді ойластырған пайдалы. Зерттеу жазғанда оқырмандар зерттеудің дәлелдемесімен байланысты жоғалтуға алып келетін, тақырыптан ауытқитын және үйлесімсіз материалды енгізуді болдырмау жақтарын есте ұстауға тырысқан абзал. «Егер нақты дәлелдеме бере алмаған жағдайда да зерттеу жұмысымен танысқан оқырмандар оқуды аяқтағаннан кейін олардың қандай негізгі ұғымды немесе мәліметті алғанын қалар едім?» деген сияқты сұраққа жауап бере алатындай дәлелдемелер берілуі шарт. Егер осындай қарапайым сұраққа қанағаттанарлық жауап бере алғанда зерттеудің дәлелдемеге көз жеткізетіні анық. Сондықтан дәлелдеме зерттеудің өн бойынан өтетін дәнекерлеуші құрал болып табылады. Зерттеу тарауларының бірізділігі мен тіліне (терминдер мен тіркестерді пайдалануға) қатысты да ойластыратын мәселелер бар. Егер диссертация магистрлік немесе докторлық дәреже алу үшін жазылатын болса, зерттеу нәтижелерінің есебін ұсынатын бірден аса, бірнеше тарау болуы мүмкін. Зерттеу тараулары онда қарастырылатын тақырыпты толық ашатын және дәлелді болуы қадағаланады. әрбір тараудың басында қаралатын нақты мәселелер көрсетілгені абзал. Тарауда қандай зерттеу сұрақтары қаралатыны анықталуы және осы тарауға не енгізілетіні туралы көрсеткіштер жасалуы керек. Тараудың қорытындысында зерттеу нәтижелері нені көрсететінін айқын берілуі қажет және келесі тараудың нәтижелерімен қандай да бір жасалуы мүмкін, ықтимал байланыс анықталады. Зерттеу нәтижелері баяндалатын тарауда ғылыми жұмыс қорытындыларының бөлігі ұсынылады. Егер зерттеу жұмысында жеке талқылау тарауы болатын болса, онда әдебиетке немесе көзделетін қорытындыларға қатысты аздап түсініктеме нәтижелермен бірге ұсынылады. Егер зерттеуде талқылау тарауы жоқ болса, онда зерттеудің артықшылығын, өзектігін көрсетуді қамтамасыз ету қажет болады. Зерттеу жазуда еске алынатын төмендегідей жалпы қағидаларды ұсынуға болады: зерттеуде қандай тәсіл қолданылса да, барлық нәтижелерді енгізбей, тек зерттеу сұрақтарына қатысты қорытындыларды ұсыну және талқылау орынды. Бұл талап көптеген қорытындыларды алып тастау ойландырады дегенді білдіруі мүмкін, бірақ ол қажет, осылайша зерттеу дәлелдемелерінің байланысы үзілмейді. Ғылыми жазба жұмысы кестелер, сызбалар немесе ұсынылатын талдаудың басқа да түрлеріне сәйкес келетін аспектілермен көрсетіледі. Кестенің нені көрсететінін жай ғана қорытындылап қоймай, зерттеу жұмысындағы пікір, көзқарастан нақты шығатын оның компоненті немесе компоненттеріне қарай оқырманды бағыттап отыру шартты болып табылады. Аулақ болатын тағы бір жағдай оқырманның қорытындыларды маңызды деп ойлауға қызығушылығын арттырмайтын, қандай да бір түсініктемесіз, жай ғана ұсыну болып табылады. Қорытындыларды баяндағанда, нәтижелерді ұсынудың ықтимал әдісін түрлендіру өте жақсы идея – мысалы, диаграммалар мен кестелердің аралас түрін жасау сияқты ұсынылымды түрлендіру зерттеуді тартымды етеді. Көп жағдайда зерттеу жұмысы барысында көп деректер жинақталуы мүмкін және олардың ішінен маңыздырағын іріктеуде қай деректер зерттеуді дәлелдеуге көбірек пайдалы немесе қабілетті екеніне сыни талдау жасауды қажет етеді. Егер бұлай істемеген жағдайда, зерттеу дәлелдемесінің кез келген мағынасы жоғалуы мүмкін. Сондай-ақ, қорытындылардың есебі тым сипаттамалы және аналитикалық шеті жетіспейтін болып шығу қаупі бар. Талқылауда қорытындылардың нәтижелері көрсетіледі. Егер гипотеза жасалса, талқылау гипотезалар дәлелденді ме, жоқ па, егер дәлелденбесе, оның ықтимал себептері мен салдары айналасында болады. Қорытындыда қызығушылық саласына қатысты теорияларды қамтыған кейбір жолдары ұсынылуы мүмкін. Зерттеуде одан әрі қосымша зерттеу салаларын ұсынған құнды болып табылады. Зерттеу жұмысы жазылып болғаннан кейін, оны ұсынбас бұрын (жіберер алдында), сөйлемде кететін әріптік қателер, грамматикалық, емле, тыныс белгілері қателерінің тексерілгеніне көз жеткізілуі керек. Осы мақсатта пайдаланылуға болатын көптеген пайдалы нұсқаулықтар мен анықтамалар бар. Сондай-ақ, ғылыми жазуда қате жіберілгені анықталған жағдайда жұмысты басқа біреуден тексеріп оқуды сұраған пайдалы болуы мүмкін, бұл жұмысты ұсынудың маңыздылығы сияқты, жұмысты оқуды және түсінуді жеңілдетуге әсер етеді. Сондықтан мұндай жұмыс зерттеудің сапасына әсер ететін әлеуеті бар.

Әдебиеттер тізімі:

1. Гуревич В.В. Стилистика английского языка. Учебное пособие. Москва, Издательство «Флинта» 2009.
2. Бузаров В.В. Грамматика разговорного английского языка. Сб. Упражнений. Москва, Издательство «Наука» 2009.
3. Курс английского языка для аспирантов: Учебное пособие. Москва, Издательство «Флинта» 2008.

4. Рябцева Н.К. Научная речь на английском языке. Новый словарь справочник активного типа. Москва, Издательство «Флинта» 2009.
5. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. Учебник для вузов. Москва, Издательство «Наука» 2008.

Балғышева Б.Д., Кемелбек М.
ФОСФОР ӨНЕРКӘСІБІ ҮШІН МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУ

Ғылым мен білімді өндіріспен тығыз байланыстыру мақсатында Қазақстанда мемлекеттік бағдарлама «Индустриалды-инновациялық даму» бағыты көзделген. Бүгінде біз үлкен мүмкіндіктері бар ел ғана емес, сол мүмкіндіктерді нақты жүзеге асырып отырған алып мемлекетке айналуға. Мемлекет экономикасы арқылы бәсекеге қабілетін көрсете алады. Экономиканы жетілдіру үшін – индустриалды-инновациялық экономика құру, инновациялық процесстерге бет бұру.

Индустриалды-инновациялық саясат – бұл мемлекет арқылы бәсекеге қабілетті тиімді ұлттық өнеркәсіпті және жоғары технологиялар индустриясын қалыптастыру үшін жастарға қолайлы жағдайлар жасау мен оларға қолдау көрсететін шаралар кешені.

Жалпы, президентіміздің өзі тікелей ендіріп отырған индустриалды-инновациялық саясаттың басты мақсаты мемлекеттің тұрақты дамуына қол жеткізу екені мәлім. Елбасымыз «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауында еліміз мүмкіндігінше тез осы жүйеге көшу керектігін атап өтеді.

Агроөнеркәсіптік кешені мен жеңіл өнеркәсіпті инновацияларды енгізу негізінде үдемелі дамыту экономиканың тұтынушылардың тауар импортына тәуелділігін төмендетеді. Ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу мен саудада фермерлік істі дамыту басты міндет болып табылады, ол үшін керегі: егіншілік мәдениетін өзгерту және оны қазақстандық ауыл шаруашылық дәстүріндегі жаңа ғылыми, технологиялық, басқару жетістіктерді ескерумен қайта жаңғырту, ірі экспорттық нарықты жаулап алу.

Экономиканың орнықты дамуы үшін сапалы білімнің қол жетімділігін қамтамасыз ету арқылы адами капиталды дамыту, білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыруың маңызы зор.

Бағдарламалық білім беру қызметіне тең қол жеткізуді қамтамасыз мақсаттар етуге бағдарланған қаржыландыру жүйесін жетілдіру; педагог мамандығының беделін көтеру; білім беруді басқарудың мемлекеттік-қоғамдық жүйесін қалыптастыру; білім беру процесінің барлық қатысушыларының үздік білім беру ресурстары мен технологияларына тең қол жеткізуін қамтамасыз ету; халықтың мектепке дейінгі тәрбиемен оқыту ұйымдарының сапалы көрсетілетін қызметтерін қажеттілігін қанағаттандыру; жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру, тез өзгеретін әлемде оның табысты болуын қамтамасыз ететін білім алуға қажеттілігін қанағаттандыру, еліміздің экономикалық әл-ауқаты үшін бәсекеге қабілетті адами капиталды дамыту мемлекетіміздің негізгі мақсаты болып табылады.

Ол үшін сапалы білімге қолжетімділікті арттыруға бағытталған білім беруді қаржыландырудың жаңа тетіктерін әзірлеу; білім беру жүйесін жоғары білікті кадрлармен қамтамасыз ету; педагог қызметкерлердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды күшейту; білім берудегі менеджментті жетілдіру, білім беруде мемлекеттік-жеке әріптестік жүйесін қалыптастыру; білім беруді дамытудың мониторинг жүйесін жетілдіру, оның ішінде халықаралық талаптарды ескере отырып, ұлттық білім статистикасын құру; білімнің, ғылымның және өндірістің бірігуін қамтамасыз ету, зияткерлік меншікпен технологиялардың өнімдерін коммерцияландыру үшін жағдай жасау. білім алу үш жағдай жасау; бакалавр, магистратура, Ph докторант білімін алу көзделінген.

Жоғарыда келтірілген талаптарға сәйкес заманға сай бәсекелесуге қабілетті білімді мамандар дайындау үшін көп аспекті комплексі білім беру жоғарғы оқу орнында, ғылым және өндіріс алдында жүктеліп отырған мәселе – бір текті емес, жоғарғы деңгейде сапалы творчестволық шешім қабылдауды қажет етеді.

Сондықтан бакалавр мен магистранттар университет қабырғасында білім ала отырып, инновациялық технология мәселелеріне көп көңіл бөлу қажет екенін түсінгені дұрыс.

Осы жағынан қарастырғанда жалпы және бейорганикалық химия кафедрасында белгілі тәжірибелер жинақталған. Экономикалық білім беру сапасы біздің кафедрада тұтас кешенді оқу құралдары мен арнаулы курс мамандарын дайындау пән аралық байланыстар арқылы іс жүзіне асырылады. Бәсекелесуге қабілетті мамандарды дайындауға арналған курстың әдістемелік нұсқаулары экологиялық, экономикалық білім беру оқу бағдарламасы тыңдаушылардың қажетіне, қазіргі заманның талабына сай құрастырылған. «Фосфор тыңайтқыштары мен фосфор тұздарының химиялық технологиясы» атты арнаулы курс бакалаврларға жоғарғы деңгейде өтеді. Шикі зат кендерін өңдеуге керекті еріткіштерді ғылыми негізде шешу қарастырылған. Студент-магистрант фосфориттерге еріткіш таңдауды ғылыми талаптарға сай фосфаттардың кинетикалық және термодинамикалық сипаттамаларын салыстыра отырып шешеді, яғни берілген тапсырманы орындауды теориялық негізделген білімін пайдаланып зерттеу жұмысын жүргізу үшін алдына мақсат қоя білуге негізделген.

Арнаулы курстың бұл түрі болашақ химик маманына арнайы білім алудан басқа экологиялық, экономикалық білім алып өндірісте инновациялық технологиялық сұлбасын өңдеуде экологиялық көзқарасты кәсіптік ыңғайда жүргізуге мүмкіндік туғызады.

Экологиялық және экономиялық жағынан білімді мамандарды дайындаудың тәжірибелері мына сұлба бойынша сабақ жүргізу тиімді екенін көрсетті

Бакалавр төменгі курста алған білімін пайдалана білу → ғылыми жұмыстың негізгі мақсаты → жұмыстың негізгі мақсатын орындауға қойылған жоспарлар → теориялық және практикалық нәтижелерді салыстыру → қолайлы жағдайларды тандап алу → өндіріспен байланыстыру → іс жүзіне асыру.

Жалпы және бейорганикалық химия кафедрасында оқу жоспарына сай бакалаврларға (III-IV курс) «Фосфор тыңайтқышының химиясы мен технологиясы» - 15 сағат, зертханалық сабақтар - 60 сағат жүргізіледі.

Магистратура тыңдаушыларына арналған «Минералды тыңайтқыштардың механохимиясы» - 16 сағат, зертханалық сабақтар - 30 сағат жүргізіледі.

Өндірісте фосфор қалдықтарын өңдеп пайдалы бейорганикалық материалдарды алу ауыл шаруашылық, экологиялық мәселелерін шешуде болашағы зор. Сондықтан да Р-тыңайтқыштарының технологиясын өңдеудің теориялық негізін қарастырғанда студент-бакалаврларды қалдықсыз технологияны өңдеудің және оны практикада пайдаланудың өте қажет екеніне қарай бағыттап білім беру көзделген.

«Фосфор тыңайтқыштарының химиясы мен технологиясы» арнаулы курста фосфор өнеркәсібіндегі негізгі кемшіліктерін көрсететін табиғи фосфаттарды өңдеудің әдістері келтірілген. Студент – бакалавр тыңайтқыштарды алу әдістерін пайдалана отырып синтездеуде әдістердің артықшылықтар мен кемшіліктеріне көз жеткізеді.

Бастапқыда табиғи фосфаттарды құрайтын негізгі компоненттерге талдау жасалғанда төменгі курста алған білімдерін (аналитикалық химия, физ-химиялық) пайдаланады, оны студенттер саналы түрде теориялық негізге сүйене отырып тандайды, сөйтіп өздерінің ғылыми-зерттеу жұмысына шығармашылық қатынасын, көзқарасын жетілдіреді.

Бұл арнаулы курс глобалды ғылыми және технология мақсатын шешу үшін эмпирикалық жол пайдаланады. Ал еріткіштерді ысырапсыз пайдаланбау үшін стехиометриялық есептеу шикі зат құрамындағы компоненттерге шағып есептейді. Бірақ бұл жағдайда негізгі кемшілік көп қалдықтан аз ғана өнім алынады. Сонымен қатар «Фосфор тыңайтқыштары мен фосфор тұздарының химиялық технологиясы» атты арнаулы курста әр магистранттарға жоба беріледі. Тақырыптарын өздері тандап алады.

Мысалы жоба тақырыптары мынандай болады:

1. Полимерлі фосфаттар негізінде ионалмастырғыш қасиеті бар материалдарды синтездеу.
2. Сорбциялық қасиеті бар бейорганикалық материалдарды синтездеудің қолайлы жағдайларын анықтау.
3. Ауыл шаруашылығына қажетті минералды тыңайтқыштар алудың альтернативті технологияларын таңдау.
4. Қазақстан фосфориттерін қолдана отырып, қалдықсыз технологияны дамыту және тағы сол сияқты.

Арнайы курстың оқу жоспары Ресей (проф. Ф.Х. Уракаев Новосибирск), Башқұртстан (проф. Масалимов И.А., Уфа қ.) профессорларымен тәжірибе алмасу мақсатымен және болашақ мамандарды аталған жерлерге стажировкаға жіберу мақсатымен бірлесе отырып жасалынды.

Қорыта келе білім алушылардың білім, білік сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технология түрлері сан алуан, оларды таңдау және одан шығатын нәтиже оқытушының кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты, жаңа инновациялық технологияларды енгізу жүйелі әрі мақсатты түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге болады.

Әдебиеттер тізім:

1. Аввакумов Е.Г., Куанышева Г.С., Балғышева Б.Д., Джарлыкасимова Д.Н., Уракаев Ф.Х. и др. Механохимия неорганических веществ, Алматы, «Қазақ университеті», 2012. – 161 с.
2. Балғышева Б.Д. Қазақстан фосфориттерінің механохимиясы. Монография. Алматы, «Қазақ университеті», 2013. – 229 б.
3. Балғышева Б.Д., Куанышева Г.С., Далабаева Н.С., Жамансариева К.У. Фосфаттардың химиялық технологиясының практикумы. Алматы. «Қазақ университеті», 2014. – 120 б.

Балғышева Б.Д., Далабаева Н.С., Кемелбек М.

ЖҮЙЕЛІ БІЛІМ БОЛМАЙЫНША, ЖҮЙЕЛІ ОҚЫТУ БОЛМАҚ ЕМЕС

Ғылым мен мәдениеттің ұшқан құстай дамыған қазіргі дәуірде адамдардың еңбек қабілеті жүйеден адамдардың білімі мен зейін қуаты мен өлшенбек. Сондықтанда, енді ғана егеменді ел болып, етек жеңін жинай бастаған мемлекет білімді, дарындылардың мәселесіне айрықша назар аударуы керек. Осы білімді де дарынды жастар арқылы өндіргіш күштерді дамыту, адам сапасын жоғарлату, мәдениетті де білімді ұрпақтарды баулу, еліміз экономикасын жоғарлатудың бірден бір шығар жолы, ол оқу ағарту саласын жандандыру болып саналмақ.

Сондықтанда, мемлекеттің көркеюі мен ұлттың жан-жақтылы дамуының түбірлі негізі, ол бір жастың оқу ағартуда алған білімімен игерген қабілеттігіне және қабылдаған тәрбиесінің дәрежесі сол жастың кейінгі жетілуі мен дамуына, сондай-ақ тұтас өміріне әсер етпей қоймайды. Бір ұлт жағынан алғанда, оқу ағарту сол ұлттың сапасына негіз болады да, сол ұлттың болашақта құдыреттенуі мен әлсіреуіне, көркеюі мен күйреуіне шешуші фактор болып саналмақ. Сондықтанда оқу ағарту сол ұлттың, мемлекеттің көркейіп, гүлденуінде ең маңызды ірге тасы болмақ.

Сол үшін біліммен қаруланып отырған жастар бүгінгінің бұйдагері, ертеңгінің иегері, бір ұлттың, бір халықтың, бір дәуірдің мәдениетін, экономикасын, ғылым техникасын күш жалғап жүгіру балдағын болашаққа жеткізуші білімді жастар, оны болашаққа жеткізу, ол қазіргі күнгі оқумен, тәрбиеленумен қатысты болмақ, сондықтанда

жастар жүйелі білім игеруі, игерген білімді кейінгі ұрпақтарға жүйелі түрде жеткізе алуы керек. Ол үшін ұрпақтарға сапалы оқу құралдарын әзірлеу, адын ала сабаққа дайындалу, сабақ өту барысында сол тақырыптың өзекті идеясын аша білу, әрі студенттерді қызықтыратын сұрақтар қою арқылы, қызу талқы жүргізу, сол арқылы студенттердің ой өрісін, ойлау қабілетін жоғарлату, сабақтан сырт уақытта студенттермен сырласа білу, жастардың ішкі жан дүниесін түсіне білу керек. Ал кейбір оқу үлгірімі нашар студенттерді топ ортада сынамау, жасытпау, қайта ол студенттің бойындағы басқа артықшылықтарды көре отырып, оны алға жетелеу. Өмірге деген көз қарасын айқындау, білімге деген қызығушылығын арттыру, әр дайым шабыттандырып отыру керек. Сонда ғана білімді ұрпақтардың саны көбеймек, сондықтан білімді ұрпақ тәрбиелеу үшін, алдымен өзімізде жүйелі білім, жүйелі тәрбие болуы керек. Сонда ғана бізде жүйелі оқыту болып, еліміздің оқыту ағарту саласын барынша жоғарлатып, алдыңғы білімі озық елдер қатарынан көріне аламыз.

Оқыту жүйесіне келетін болсақ әртүрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге енуде. Негізгі мақсат студенттердің жүйелік тәсіл біліктілігі мен дағдылығын, қабілеттілігін қалыптастыруды дамыту болып табылады.

Жүйелік тәсіл біліктілігі мен дағдылығын, қабілеттілігін қалыптастыру сабақ үстінде және өздік жұмыстарды орындау кезінде жүзеге асырылады. Өздік жұмыстарды аудиторияда қорғату сабақтың тиімділігін, студенттердің білім сапасын арттырады және сабақтың дамытушылық мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Жүйелік тәсіл технологиясын қолдану бүгінгі күні әлеуметтік-экономикалық жағдайда бәсекелеске қабілетті маманды дайындау мақсатын жүзеге асырумен, оқу үрдісіне жаңа педагогикалық технологияларды енгізу және студенттердің танымдық және шығармашылық қабілетін, меңгерген білім мен дағдысын өндірісте қолдану біліктілігін дамыту және қолдаумен анықталады.

Студенттерде жүйелік ойлау және жүйелік білім, біліктілік және дағдыларды қалыптастыру кезінде модульдік технология көмегімен жүзеге асыруға болады. Мысалы: «6M011200-Химия» мамандығы бойынша оқитын магистранттарға «Химияны қашықтықтан оқыту технологиясы» пәні 4 модульге бөлінеді және әр модуль бойынша өзіндік жұмыстар ұйымдастырылған.

Модуль 1. «Үздіксіз білім беру жүйесіндегі заманауи әдістер»

Модуль оқытудың сапасын арттыратын заманауи әдістер мен амалдарды қолдана отырып құрылған. Магистранттарға оқу үдерісі мен оқушылардың оқу жетістігінің жемісті болуын қамтамасыз ету мақсатында әсерлі стратегиялар мен әдістер, оқыту технологиялары ұсынылады. Оқытуда «дайын білімнің ұсынылуы» концепциясынан «білім – орнығу» концепциясына өтуді шынайылыққа айналдыратын инновациялық амалдар ұсынылады.

Магистранттардың өзіндік жұмысы (МӨЖ) 1

Кредиттік білім беру жүйесінің негізгі мінездемесін сипаттау. Білім беру парадигмасын: «білім өмірлік» -тен «өмір бойы білім алу» -ға өзгерту. Химия пәнінен білім берудің жеке траекториясы. Білім алудың өзіндік, шығармашылық мінездемесі.

МӨЖ 2. Химия пәнінде оқытудың негізгі түрлерін анықтау. Дәріс берудің әдіс-тәсілдерінің құрылымы мен негізгі бөліктерін сипаттау.

Топтарға арнайы пәндер және арнайы сабақ тақырыбы бойынша сараланған тапсырмалар дайындау.

МӨЖ 3 .Оқытудың жаңа әдістерін пайдаланып бір пән бойынша мәселелі дәріс және семинар сабақтарға әдістемелік нұсқау дайындау (аз топтық жұмыс).

Модуль 2. «Өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі іске асыру технологиялары»

Модуль оқытуды аналитикалық тұрғыдан қарастыруға, оқу үдерісінде магистранттардың зияткерлік күш-жігерлерін кеңіту үшін жаңа көзқарастар арқылы жаңа әдістерді дамытуға, магистранттардың сыни және шығармашылық ойлауын ынталандыру, магистранттарды түсінуге, қиын мәселелерді жоспарлауға және шешуге үйретуге мүмкіндік беретін әртүрлі құрылымдарды нақтылайды.

МӨЖ 1. Оқытудың жобалау технологиясы.

Сабақ беретін пән бойынша топтық жобаның МӨЖ тапсырмаларын дайындау.

МӨЖ 2. Ассоциограмм әдісі (Mind Mapping).

Бір дәрістің тақырыбы бойынша екі пәнге Mind Map құру

МӨЖ 3. Case-study –ді пайдалана отырып СӨЖ ұйымдастыру.

МӨЖ 4. Мультимедиялық білім беру контентін құру (скринкаст, подкаст, веб каст, интерактивті ойындар/тесттер

Модуль 3. «Білім нәтижесін бағалау жүйесі»

Модуль магистранттардың оқу жетістіктерін бағалау жүйесін, сыни және жинақтап бағалау негіздерін, оқытудың кредиттік технологиясы бойынша білімнің жинақтаушы жүйесін игеруге арналған.

МӨЖ 1. Пайдаланылған бағалау жүйелері бойынша салыстырмалы талдау жүргізу. Оқытудың мақсатына байланысты белгілі пәнге пайдаланылған жүйелердің артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтау.

МӨЖ 2. Химия пәні бойынша нақты күздіретті жоба құру.

Химия пәні бойынша нақты құзырлықты игеру мақсатында білімді бағалау жүйесінің жобасын құру

МӨЖ 3. Белгілі бағалау жүйесін дайындап шығару талап етілетіндей case-study тапсырма ұсыну (өмірлік тәжірибелерден). Кейісті орындауда өздік жұмыстардың нәтижелері үшін бағалау жүйесін ұсыну.

Модуль 4. «Оқыту және оқу жүйесіндегі заманауи сандық технологиялар»

Модуль магистранттардың кәсіби қызметінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдана алу және игеруге арналған

МӨЖ 1. Электронды оқу-әдістемелік материалдың макетін құру (электрондық басылымда)

МӨЖ 2. Электронды оқыту басқару жүйесін таңдау (өзіңіздің мекемеңіздің виртуалды логикалық құрылымының макетін құру).

Жүйелі оқу барысында, өзіндік жұмыстар жастардың таным дербестігін дамытады. [Оқыту үдерісінде өздік жұмыстарды орындауда инновациялық технологияларды қолдану оқушының қажетті білім қорымен қарулануға, адамгершілік көзқарас қалыптастыратын тәлім-тәрбие берудің құралдары мен тәсілдерінің жиынтығы болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М., Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать. – Алматы, 2012.
2. Шадриков В.Д. Качество педагогического образования: Монография/ В.Д.Шадриков. – М.:Логос, 2012.
3. Галиев Т.Т. Интенсификация учебного процесса: системный подход. – Астана, 2005.

Балгышева Б.Д., Куанышева Г.С.

О СВЯЗИ ПРОБЛЕМЫ НАУКИ С ОБРАЗОВАНИЕМ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ДИСЦИПЛИН «ХИМИЯ И ТЕХНОЛОГИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ» И «ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА СИНТЕЗА ПОЛИМЕРНЫХ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ ФОСФАТОВ» ПРИ ПОДГОТОВКЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Согласно учебного плана слушателям бакалавриата, магистратуры (1П- IV курсы), специализирующимся по кафедре общей и неорганической химии КазНУ им. аль-Фараби читаются дисциплины «Химия и технология минеральных удобрений» - 3 кредита на 3-м курсе и «Теория и практика синтеза полимерных материалов на основе фосфатов» - 4 кредита на 4-м курсе для бакалавров, программа как лекций, так и практикума включают ряд вопросов конкретных результатов, полученных при выполнении НИР по Гранту МОН РК.

В связи с большой потребностью в минеральных удобрениях в Республике Казахстан производство отечественных сложных фосфорных удобрений выделено как первоочередная задача перед иностранными и отечественными инвесторами. Ухудшение качества отечественных фосфорных руд, в свою очередь, требует нетрадиционного подхода к вопросу поиска альтернативного способа их переработки на удобрения и неорганические материалы с полезными свойствами. Следует учесть экологическую ситуацию, вызванную накоплением больших объемов отходов производств, отсутствием комплексного подхода к переработке низкосортного сырья и отходов производств, диктует необходимость разработки новой методологии подбора растворителей для фосфорного сырья новых малоотходных или безотходных технологий. Поэтому перед Высшей школой стоят задачи подготовки профессиональных специалистов.

Между тем для решения этой проблемы особого внимания заслуживают механически-стимулированные реакции в присутствии различных добавок, осуществление которых в экономическом плане более целесообразно. Применительно к природным фосфатам РК из-за их сложного полиминерального состава, а также фактора присутствия сопутствующих силикатных минералов Mg, Al необходимо исследовать процессы механохимической активации с учётом изоморфного замещения ионов PO_4^{3-} на ионы F^- , OH^- , CO_3^{2-} и др. в минералах фосфора и осуществление выбора эффективных добавок. Данные по влиянию этих факторов в литературе носят ограниченный характер или вовсе отсутствуют.

Вопросами активации на стадии обогащения низкокачественных фосфоритов занимались многие исследователи. Значительную часть работы в этой области проводят немецкие учёные Р.Паудерт, Г.Хайнике, Х.В.Харенц, российские исследователи

В.В. Болдырев, А.С. Колосов, М.В. Чайкина. В Эстонии проводились исследования по комбинированной механической активации фосфатов с химическим разложением минеральными кислотами.

Казахстанские учёные академик А.Б.Бектуров, Д.З. Серазетдинов, А.К. Ильясова и другие занимались получением удобрений из Каратауских фосфоритов кислотно-термическим разложением. Учениками профессора Б.А.Беремжанова (М.Р.Танашева, Г.С.Куанышева, У.Ж. Джусипбеков) наряду с термическими методами было исследовано кислотное обогащение низкокачественных фосфоритов.

В данных, имеющихся в литературе, отсутствует научный подход к выбору добавок в зависимости от типа изоморфного замещения Р-минералов в фосфоритах. Также нет данных исследования о влиянии механохимической активации на состав и свойства сопутствующих минералу фосфору нерудных минералов в высококремнистом фосфорном сырье, в частности, силикатов Mg и Al, не установлены физико-химические закономерности происходящих процессов.

В связи с этим на лекциях при освещении вопросов теоретических основ и технологии получения фосфорных удобрений необходимо ориентировать студента-бакалавриата на важность разработок безотходной технологии и использования их на практике.

В спецкурсе «Химия и технология минеральных удобрений» представлены методы переработки природных фосфатов, и их недостатки которые имеющих место в настоящее время в фосфорной промышленности. На модельной системе фосфат-кислота при высоких температурах показано получение простого, двойного суперфосфатов. Студенты осуществляют синтез этих удобрений, наглядно убеждаются в преимуществе того или иного метода. При анализа исходных фосфоритов и синтезированных удобрений используются все знания, полученные на младших курсах по аналитической, физической химии. Выбор того или иного способа получения удобрения осуществляются самим студентам, тем самым развивая творческие отношения к научно-исследовательской работе.

В спецкурсе «Теория и практика синтеза полимерных материалов на основе фосфатов» рассматриваются вопросы постановки научных исследований, а также методы статистической обработки результатов экспериментов. Лекции и задания к лабораторным занятиям для магистрантов построены таким образом, что студенты ведут поиск определенного растворителя для фосфоритов научно обоснованно, сопоставляя термодинамические параметры и кинетические характеристики фосфатов, то есть практикум студента-магистранта по данному заданию представляет собой исследовательскую работу с теоретическими обоснованиями.

Опыт связи научных проблем НИР и образования в экспериментальном обучении можно показать на следующей схеме:

Такая форма занятий дает возможность студенту-будущему специалисту химику получить кроме специальные знания позволяющие проводить профессиональный подход с научной точки зрения при разработке технологических схем производства.

Список литературы:

1. Аввакумов Е.Г., Куанышева Г.С., Балгышева Б.Д., Буркитбаев М.М., Джарлыкасымова Д.Н., Уракаев Ф.Х. и др. Механохимия неорганических веществ, Алматы, «Қазақ университеті», 2012. – 161 с.
2. Балгышева Б.Д. Фосфаттардың химиялық технологиясы. Оқу құралы. Алматы, «Қазақ университеті», 2014. – 197 б.

Барлыбаева С.Х.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА «ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА» И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СТАНДАРТЫ СОВРЕМЕННОГО ВЕЩАНИЯ

Казахстан активно внедряет новые информационные технологии в СМК. Огромная территория республики способствует развитию спутникового ТВ. В стране идет бурное развитие системы кабельного телевидения. Внедряются волоконно-оптические кабели, позволяющие мгновенно передавать информацию на большие расстояния. В стране активно развиваются: Интернет, социальные сети, блогосфера.

В настоящее время развитие телевидения и радио осуществляется в эпоху глобальной цифровой революции. Новые возможности цифрового ТВ и РВ дополняются новыми возможностями: интерактивностью и мультифункциональностью.

Электронные средства массовой информации предлагают разное интерактивное взаимодействие пользователя и производителя, а также распространителя содержания. В настоящее время работа журналистов стала оперативной, мобильной. Читатель, слушатель и зритель может обратиться с любым вопросом к создателю контента, к журналисту, модератору, телевизионному и радио журналисту, пошлав ему сообщение по электронной почте, по мобильному телефону, по Интернету.

Эта обратная связь стала более эффективной, интерактивной за счет внедрения и бурного развития новых информационных технологий, которые облегчили работу журналистов, но предъявили к ним новые технические, мультимедийные требования, новые подходы к творческому процессу, новые формы информационного менеджмента, управления коммуникационным процессом.

Глобальное распространение информации и коммуникации создает возможности для свободного общения на разных уровнях: сетевом, массовом и индивидуальном. Все эти данные говорят о бурном развитии новых информационных технологий, об активном внедрении их в жизнь казахстанского общества, которые непосредственно отражаются на подготовке специалистов сегодняшнего дня в области телерадиовещания.

Роль телевидения и радио как средства жизненной ориентации людей невозможно переоценить. Они выступают в качестве важнейшего средства демократизации общества, выражения общественного мнения, формирования активного сознания, участвующего в социальных преобразованиях страны.

В настоящее время весь общественный потенциал ТВ и радиовещания в Казахстане направлен на реализацию индустриально-инновационного развития Казахстана, экономическую модернизацию, социально-культурное развитие казахстанского общества.

В настоящее время с 2013 года реализуется государственная программа «Информационный Казахстан-2020». Программа направлена на внедрение инфо-коммуникационных технологий во всех сферах экономики. В программе «Информационный Казахстан-2020» особый акцент делается на развитие медийного пространства, на производстве казахстанского контента, на повышение уровня удовлетворенности отечественным информационно-культурным продуктом.

В настоящее время в правительстве идёт работа по разработке новой программы «Цифровой Казахстан», которая создаст новую цифровую платформу, улучшит возможности ведения бизнеса и повысит качество жизни населения. Как отметил министр по инвестициям и развитию РК Асет Исекешев: «Новая политика призвана стать одним из ключевых драйверов страны в нынешней экономической ситуации. Основными приоритетами в рамках программы будут: завершение обеспечения полностью доступа к широкополосному Интернету для населения страны» [1].

Базовая дисциплина бакалавриата факультета журналистики Казахского Национального университета (КазНУ) им. аль-Фараби «Телерадиожурналистика» отражает все новые тенденции в сфере вещательной журналистики и массовой коммуникации в мире и в Казахстане, акцентируя свое внимание на развитие электронной журналистики, новых медиа, информационно-коммуникационных технологиях в процессе глобализации, дигитализации и конвергенции.

Дисциплина «Телерадиожурналистика» служит основой для подготовки вещательных, мультимедийных журналистов, отвечающих современным требованиям. Основное назначение курса «Телерадиожурналистика»: знакомство студентов с основными знаниями и сведениями по теории и практике телевизионной и радиожурналистики, подробный анализ современного развития телевидения (ТВ) и радио (РВ) в Казахстане, в странах СНГ, краткий обзор истории советского телерадиовещания, углубленное изучение теоретических и практических проблем современного вещания, специфики подготовки теле-радиопередач.

Курс знакомит с современными тенденциями эфира: глобализацией, децентрализацией, конвергенцией, дигитализацией, коммерциализацией и другими.; с художественно-выразительными средствами вещания, с влиянием новых информационных технологий на электронные медиа, на современное общество.

Помочь понять специфику и природу ТВ, иметь представление об истории развития ТВ в мире, в Казахстане, о новых видах телевизионного вещания: кабельно-спутниковом, цифровом, интерактивном; узнать о современных тенденциях вещания, о телевизионных профессиях, о технологиях подготовки ТВ программ – главная цель базовой дисциплины – «Телевизионная журналистика», которая преподается на 1 курсе факультета журналистики Казахского Национального университета им. аль-Фараби

Задачи дисциплины:

- дать студентам необходимые знания об информационных технологиях, о современной технике телевидения и радио, о работе редактора, режиссера и оператора;
- ознакомить с технологией создания теле-радиопередач – как необходимым условием профессиональной подготовки теле-радиожурналиста;
- ознакомить с историей ТВ и РВ в Казахстане, в ближнем и дальнем зарубежье;
- дать представление о современных тенденциях телевидения и радиовещания;
- выработать умение смотреть и видеть телепрограмму, слушать и слышать радиопередачу;
- ознакомить со спецификой телевидения и радио, с методикой телевизионного и радиообщения;
- научить писать видео-радиосюжеты, сценарные планы, телеролики;

- научить студентов работать в мультимедийном процессе: мыслить, творить, писать, монтировать, снимать, фотографировать, озвучивать и др.

Телевидение и радио – дело коллективное: от работы каждого – оператора, редактора, режиссера, журналиста, ведущего, осветителя, художника-оформителя, звукооператора, - зависит качество и успех программы, передачи. Умение писать сценарии, сценарные планы, готовить телевизионные и радио сюжеты, репортажи, брать интервью, редактировать ТВ и радио тексты – необходимые шаги в освоении аудиовизуальной профессии, это один из этапов подготовки будущих теле-радиожурналистов.

Качества, которыми должен обладать «телевизионщик» и «радийник», можно разделить на 4 уровня:

1. Природные способности.
2. Мировоззренческие позиции.
3. Образование.
4. Специфические профессиональные требования.

1. Природные способности таковы:

- живой интерес к людям и к окружающему их миру;
- врожденная склонность к наблюдению;
- умение увлекательно рассказать об увиденном;
- любознательный ум, любовь к чтению;
- коммуникабельность (общительность).

2. Мировоззренческая позиция ТВ журналиста, равно как и принципы журналистики, характеризуется:

- верностью фактам, правде жизни,
- объективностью в освещении действительности,
- стремлением постичь сложные явления современности во всей их глубине и противоречивости [2].

Под влиянием новых информационно-коммуникационных технологий, Интернета, мобильной телефонии журналистика становится конвергентной, а сами средства массовой коммуникации – мультимедийными. Конвергенция как понятие начинает доминировать в медиа менеджменте, включая и производство контента. Все эти факторы влияют на сбор, создание, сохранение и распространение информационного продукта. Конвергенция не только кардинально изменяет подходы к управлению информацией, принципиально реконструируя организационную структуру СМИ, но и формирует новую модель современной журналистики. Отсюда и новые требования при подготовке мультимедийных журналистов.

В настоящее время можно выделить два основных направления работы в вещательной, конвергентной информационной редакции: это главенствующая роль координатора, собирающего и распределяющего темы, новости, информацию. А также универсализация репортеров на местах, которые должны уметь собирать информацию для всех видов СМИ: записывать комментарии на аудио и видео носители, писать материалы для Интернет-СМИ и газет, снимать и готовить репортажи для ТВ, для газет и журналов. Это ведет к реальному освоению мультимедийности современного журналиста, способного работать в любом формате масс медиа, но хорошо владеющего определенной тематикой.

Специалисты в области телерадиовещания быстрее и лучше адаптируются в современным требованиям, т.к. умеют работать на цифровом оборудовании: снимать на видео, монтировать, расшифровывать исходный материал, фотографировать и записывать текст, звук на аудио-носители, на диктофон. Им легче перейти на мультимедийный формат современной журналистики.

Растет привлекательность объединенных СМИ, увеличивается их капитализация, происходит экономия материальных ресурсов, более эффективное использование творческого потенциала. Цифровая, конвергентная редакция перспективная форма, новая модель деятельности журналистского коллектива. Она позволяет работу журналистских кадров сделать более оперативной, организованной и продуктивной.

На факультете журналистики Казахского Национального университета им. аль-Фараби с сентября 2009 года открылся новый цифровой «Телерадиокомплекс им.М.К.Барманкулова. ТРК КазНУ - это учебно-производственная телестудия и радиостудия с новейшим мультимедийным оборудованием и всеми техническими условиями для создания телевизионных и радиопрограмм. ТРК КазНУ представляет следующий комплекс: съемочный павильон, монтажная аппаратная, телевизионная студия и радиостудия. Вся жизнь и деятельность университета (научная, учебная, общественная, культурная, спортивная), всех его 15 факультетов освещается Телерадиокомплексом.

Программы ТРК КазНУ факультета журналистики имеют большую социальную значимость для сохранения и приумножения научно-просветительских, культурных ценностей, распространения знаний и традиций лучших образцов отечественной науки и образования.

Студенты всех курсов факультета журналистики готовят ТВ и радио новости на казахском, русском и английском языках о жизни университета, а все радиопередачи и телепрограммы транслируются на переменах в эфире «Радио Аль-Фараби» и по телевизорам-мониторам, расположенным на территории университетского городка КазГУграда.

Стараясь приблизить к учебному процессу процесс производственный, факультет журналистики и Телерадиокомплекс КазНУ проводит встречи, круглые столы, мастер классы с ведущими специалистами

телерадиокомпаний страны и связей с общественностью, журналистов-практиков, телевизионщиков и PR-специалистов. Свои мастер классы провели в телестудии:

- режиссер, оператор «Хабара» Болатхан Нусимбеков;
- тележурналист, продюсер «Хабара» Нургуль Тусупбекова;
- представитель журнала «Советник» (Россия) в Казахстане – Владимир Павленко;
- PR-директор «Мега центра» Алишер Еликбаев;
- журналист ТРК «Казахстан» Анвар Мамраимов, Ержан Мукаш;
- журналистка ТРК «Мир» Ботагоз Алдонгарова;
- ведущие, тележурналисты ТРК «КТК» Сергей Пономарев, Артур Платонов;
- продюсер, ведущий телеканала «Хабар» Илья Уразаков и другие.

Профессора МГУ им.М.В.Ломоносова, Санкт-Петербургского Государственного университета, Российского Института повышения квалификации по ТВ и РВ проводили мастер-классы по электронным СМИ, по новым информационным технологиям и цифровому вещанию, а также профессора факультетов журналистики Польши, Оклахомского Государственного университета, Университета Мэдисона, Северной Каролины (США) и другие. Такие встречи медиа специалистов со студентами факультета журналистики обогащают новыми знаниями, расширяют кругозор молодого поколения, представление о современных массовых коммуникациях в Казахстане, в ближнем и дальнем зарубежье.

Телестудия и радиостудия способствуют:

- формированию творческой среды;
- вовлечению молодых людей в интеллектуальную деятельность;
- повышению информированности преподавателей и студентов о жизни в КазНУ;
- популяризации научных, образовательных, культурных ценностей; поддержка молодых талантов;
- применению полученных знаний на практике;
- представлению в теле и радио-эфире взглядов современной молодежи и студенчества;
- пропаганде здорового образа жизни.

Проект информационного и научно-образовательного студенческого телеканала «Аль-Фараби» призван создать интерактивное телевидение для студентов как учебную и практическую базу, позволяющую приобретать опыт работы в реальной журналистике, создавая условия для скорейшей адаптации бакалавров и магистров к современным мультимедийным требованиям.

Используя современное цифровое оборудование, студенты учатся готовить телевизионные, радио материалы: интервью, репортажи, заметки, телесюжеты и программы. Одновременно с подготовкой теле-радиоматериалов они готовят и сетевые материалы, т.е. Интернет-продукцию. Таким образом студенты имеют возможность готовить материалы в разных форматах: в телевизионном, радиийном, газетном и сетевом-Интернет-формате. На факультете журналистики КазНУ используются новые технологии, новые медиа, применяемые сегодня в работе СМИ.

Список литературы:

1. Ишекенова Б. Количество Интернет-пользователей в Казахстане выросло с 8% до 68%//BNews.kz, 17февраля 2016.
2. Барлыбаева С.Х. Телевизионная журналистика: Учебное пособие.-Алматы: КазНУ, 2011 - С.50.

Баудиярова Қ.Б.

ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ТАЛАПТАРЫНА СӘЙКЕС МУЗЕЙ ІСІ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Бүгінгі таңда, мәдениеттің дамыған және қазақ халқының мәдени мұрасын сақтау мен қалпына келтіруге мүмкіндік жасалған жағдайында мәдени мұраны, мәдени тәжірибені, тарихи-мәдени байлықты келешек ұрпаққа мұра етіп, оны дәріптеу туралы кеңінен насихат жұмысы жүргізілуде.

Тарихи-мәдени ескерткіштер адамзаттың өткен тәжірибесін өз бойында жинақтаса, тәжірибелі мамандар оны бүгінгі қоғамға кеңінен насихаттап, еліміздегі құнды тарихи орындарды туризм ошақтарына айналдыруға ықпал етеді. Бұл адамзаттың өткені туралы тарихи деректермен сусындап қана қоймай, сондай-ақ замандастарының дүниетанымына әсер етуде септігін тигізеді. Осылайша тарих және мәдениет ескерткіштері көне тарихи мәліметтерді сақтаумен қатар, қазіргі қоғамның дамуы мақсатында бірқатар әлеуметтік функцияларды қоса атқарады. Қазақстанда 25 мыңнан астам тарих, археология мен монументалды құрылыстың жылжымайтын ескерткіштері, 89 мемлекеттік мұражайлардың экспозициялары мен қорларында 2 млн 56 мың бірліктен аса мәдени құндылықтар бар. Дегенменде, мемлекет қорғауындағы тарих және мәдениет ескерткіштерінің жартысынан астамының бүгінгі физикалық жай-күйі түрлі табиғи және адами факторлар нәтижесінде нашарлай түсуде [1].

Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері дүниежүзілік мәдени және табиғи мұраларының елеулі бөлігін құрайды, адамзат өркениетінің және мемлекеттің тұрақты дамуына үлкен үлес қосу арқылы өз мұрасын сақтау және келесі ұрпаққа аманат ету үшін халық пен мемлекетке жүктелетін жауапкершілікті анықтайды. Қазақстан Республикасында жүргізіліп отырған заманауи мәдени саясат мемлекеттің тарихи-мәдени жәдігерлерінің толық

қорғалуын қамтамасыз ету мен тиімді пайдалануға бағытталған [2]. Бүгінгі қоғам алдында ескерткіштерді сақтау мен қорғау шараларына, археологиялық қазба жұмыстарын жүргізуге, этнографиялық зерттеулер жасауға жас буын өкілдерін үйрету арқылы республика аумағындағы тарихи-мәдени ескерткіштерді зертеу мен сақтауға қызығушылығын ояту, арттыру міндеттері тұр. Аталған міндеттерге жету үшін осы саланың мамандары қажет.

Сол мақсатта 2003 жылы Әл-Фараби атындағы Тарих, археология және этнология факультетінде, 2006 жылы М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Мемлекеттік Университетінде 5В041900 – «Музей ісі және ескерткіштерді қорғау» мамандығы ашылды. Республика бойынша «Музей ісі және ескерткіштерді қорғау» мамандығы екі жерде ғана даярланады.

Мамандықтың мақсаты – жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес және ең жоғарғы академиялық стандартқа сай музей ісі бойынша мамандарды даярлау.

Музей ісі және ескерткіштерді қорғау мамандығын бітірген студенттер мынадай қызметтерді атқара алады:

- ғылыми-зерттеу, экспозициялық және қор бөлімдерінде ғылыми қызметкер, бөлім басшысы, гид-экскурсовод, ғалым хатшы, қор сақтаушы, директордың орынбасары;

- кеңесші, сарапшы-өнертанушы, тарихи-мәдени ескерткіштерді қорғау және мәдениет саласында жетекші маман;

- жалпы білім беру және мамандандырылған мектептерде, лицей, колледж, гимназияларда музей және өлкетану жұмыстарын ұйымдастырушы, тарих пәнінен оқытушы.

Мамандықтың шығармашылық саласы: қолданбалы музейтану, тарихи-мәдени мұраны сақтау және мәдениет саласындағы мемлекеттік басқару, музей-көркемсурет сарапшысы, туристік бизнес, жалпы орта білім беру жүйесінде.

Мамандыққа оқытылатын пәндер: жылжитын және жылжымайтын, материалдық және бейматериалдық тарихи-мәдени ескерткіштер, музейдің қор коллекциясы, музей каталогі мен классификаторы, мемлекеттік музей құжаттарын тіркеу. Ашық аспан астындағы тарихи және мәдени ескерткіштер: археологиялық, сәулет, музей кешені, тарихи-мәдени құндылықтар. Музей экспозициясын ғылыми жобалау: ғылыми концепция, тақырыптық құрылым, тақырыптық-экспозициялық жоспар, экспозицияның көркемсурет сызбасы, музей құрылымы.

Мамандықтың қызметі:

- музей процессін ұйымдастыру, дамыту, жетілдіру;
- жаңа ақпараттық технологияны енгізу;
- тарихи және мәдени ескерткіштерді сақтау;
- музей сараптамасын жүргізу және дамыту;
- тарихи және мәдени жәдігерлерге аукцион ұйымдастыру;
- оқу-педагогикалық шығармашылықты жетілдіру;
- мектептерде оқу-өлкетану жұмыстарын жүргізу.

Мамандықтың типтік міндеттері: Қазақстандағы музей жүйесін жоспарлауды қамтамасыз ету және жетілдіру, музей мекемесі қызметінің сапасын көтеру, мемлекеттік саясатқа сәйкес ұлттық тарихи-мәдени мұраны сақтау жүйесін әлемдік жақсарту, жаңа ақпараттық технологияны енгізу.

Мамандықтың мазмұны:

- тарихи және мәдени музейлік құнды заттарды анықтап, тарихи процесстерді ғылыми құжаттау;
- музей коллекциясын құру;
- музей каталогтар мен классификаторды жетілдіру;
- музей коллекциясын сақтау мен қорғау режимін қалыптастыру;
- тарихи және мәдени ескерткіштерді реставрациялау және консервациялау;
- қорларды ғылыми тіркеу;
- музей құжаттарының мемлекеттік есебін компьютерлеу;
- көрмелер мен музей экспозициясының мазмұны мен әдістемесін жетілдіру, талдау;
- ғылыми музейлік және туристік басылымдарды: каталог, буклет, анықтамалық, проспектілер жасау;
- музей менеджменті мен маркетингі жүйесін жасау мен жетілдіруге қатысу;
- Қазақстаннан шетелге шығарылатын тарихи, мәдени, көркемсурет құндылықтарын кедендік сараптама жүргізуге қатысу;
- орта мектептерде тарихи пәндерді оқытуды жетілдіру;
- мектептік музей және өлкетануды дамыту.

Музей ісі және ескерткіштерді қорғау мамандығын бітіруші студенттер еңбек нарығында жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес жаңа ақпараттық технологияларды игеру қажет, бәсекелестікке қарсы тұралатындай болу қажет, өз ісінің маманы болу керек.

Білу қажет: адамзат қоғамының даму ерекшелігі мен заңдылығын, әлемдік музей жүйесінің қалыптасу тарихы мен дамуын, әлемдік өнер тарихының кезеңдері мен ерекшеліктерін, Қазақстан халықтарының ұлттық материалдық және рухани мәдениетін, музей мекемелерінің ерекшелігі мен қызметін, мәдениет саласындағы, музей ісі мен ескерткіштерді қорғау мәселесіндегі заңдық және нормативтік актілер мен құжаттарды.

Атқару қажет: музей мекемелерінің шығармашылық қызметіне араласу, өнеркәсіптік және ғылыми музей құжаттарының жасау, тарихи-мәдени маңызы бар музей заттарының сараптамасын жасау және бағалай білу, мәдениет саласындағы мемлекеттік органдардың жұмысын ұйымдастыруға және жүргізуге қатысу, орта білім беру мекемелерінде педагогикалық қызмет атқару.

Игеру қажет: музей қызметкері мамандығын, шеберлігін, мәдени және тарихи мұра ескерткіштері бойынша маман, орта білім беру мекемелерінде оқытудың жаңа әдістерін.

Музей – қоғамдық өмірдің айнасы, идеологияның қайнар ошағы. Бүгінгі музей қызметкерлері ұлттық идеологияны қалыптастырып, оны халыққа жеткізу міндетін атқарады. Сондықтан да музейде жұмыс атқару жауаптылықты, білімді қажет етеді. Себебі музей қоғамдық сана, ұлттық менталитетті қалыптастыруда үлкен жұмыстар атқарады [3].

Қазіргі таңдағы музейлердің алдындағы өзекті мәселенің бірі мамандардың аздығы. Барлық қала, аудан орталығы, ауылдарда тарихи-өлкетану музейлері, мемориалдық музейлер, одан басқа түрлі саладағы музейлер қаншама? Аталған мамандықты бітірген студенттер бұл музейлерге маман ретінде қорықпай бара алады, оларға жұмыс орны дайын, яғни мамандықтың қажеттілігі анық.

Әл-Фараби атындағы Тарих, археология және этнология факультетінің 5В041900 – «Музей ісі және ескерткіштерді қорғау» мамандығын бітірген студенттер Қазақстан Республикасы Орталық Мемлекеттік музейінде жұмыс атқарады. Этнология және антропология орталығында, археология орталығында, қор бөлімінде, есепке тіркеу бөлімінде, менеджмент және маркетинг, экскурсия жүргізу орталығындағы мамандар – біздің студенттер. Музей басшысы Нұрсан Әлімбаев қазіргі таңда музейде жұмыс жасау үшін магистратура академиялық дәрежесін алу міндетті деген талап қойып отыр. Сондықтан ондағы жұмыс жасап жүрген қызметкерлер осы сала бойынша магистратураны оқып тәмамдауда. Келесі бір мәселе музеолог бағдарламасы. Қазіргі таңда барлық музейлер біртіндеп музейлік жүйе – музеологияға көшіп отыр. Бітіруші мамандар жұмыс берушілердің талаптарына әйкес бұл бағдарлама жайлы хабардар болуы тиіс. Сол мақсатта 2-3 курс студенттеріне арналып «Музеолог бағдарламасы» бойынша арнайы курстар өткізілді. Музей қызметкерлері аталған қызметтерден бөлек ғылыми зерттеу жұмысымен айналысады. Бұл музейдің шығарған этнографиялық энциклопедиясынан, түрлі тақырыптағы каталогтардан, халықаралық және республикалық ғылыми конференция материалдарынан көрініс берді. Бұл бір ғана Орталық музейдегі біздің бітіруші мамандардың үлесі.

Сонымен қатар Қазақстан Республикасы Ұлттық Музейі, мемориалдық музейлер, тарихи-өлкетану музейлеріндегі біздің түлектер қаншама. Музей басшыларының оларға деген бағасы оң болып отыр. Бұл әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеттің білім деңгейінің дұрыстығын көрсетеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мәдени мұра бағдарламасы. – Алматы, 2004. – 158 б.
2. 1992 жылы 2 шілдеде қабылданған №1488-ХІІ «Тарихи-мәдени мұра нысандарын қорғау және пайдалану туралы» (29.12.2014 ж. өзгертулер мен толықтырулар енгізілген) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Заңы.
3. Шляхтина Л.М. Современные музей: идеи и реалии // Вопросы музеологии. – №2(4). – 2011. – С.14-19.

Баяндинова С. М., Кайрат С.

«ТУРИЗМ» МАМАНДЫҒЫН БІТІРУШІЛЕРДІҢ БӘСЕКЕЛЕСТІК ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ТАПСЫРЫСЫ БОЙЫНША ДАЙЫНДАУ АЛҒЫШАРТТАРЫ

Туризмдегі және соған жанама экономика облысындағы жаңа технологиялар саяхат сферасының даму серпінін арттырды. ЮНЕСКО қазіргі кезеңді туризм ғасыры екенін атады. Үшінші мыңжылдықтың басында әлемде және, Қазақстанда туристік бизнестің интенсивті дамуының негізінде осы салада кәсіби біліктіліксіз қызмет көрсету мүмкін еместігі айқындалуда. Елімізде туристік профильде мамандар дайындайтын жоғары білім беру ордаларының желісі қалыптасқан. Бірақ, олардың қаншалықты деңгейде еңбек нарығының сұранысын өтеп отырғаны белгісіз. Қазақстан білім кеңістігінде «Туризм» мамандығы бойынша мамандар дайындау ел тәуелсіздігін алған жылдардан бастау алды. Сол сәттен бастап, аталмыш мамандықта кадр даярлау бойынша басты стандарттар мен мамандардың кәсіби біліктіліктеріне қойылатын талаптар мен алғышарттар негізделіп, жасақталынды.

Бүгінде Қазақстанда, 050902 – «Туризм» мамандығы бойынша туризм және қонақүй индустриясында, сондай-ақ ғылым, білім мемлекеттік реттеу және адамзат әрекеті кезінде туризммен тікелей және жанама байланыстағы басқа да салаларда қызмет атқарушы мамандар дайындалады. Осы мамандық бойынша бітірушілер келесі нысандарда кәсіби қызметтер атқара алады:

- туризмді ұйымдастырумен байланысты, мемлекеттік басқару органдарында (министрлік, әкімшіліктер, олардың региональдық бөлімшелері мен құрылымдық бөлімдері);
- туристік бизнеспен айналысатын мемлекеттік және жеке компаниялар;
- туристік профилдегі консалтингтік компаниялар;
- туристік мекемелердің маркетингтік қызметі;
- туризм бойынша орта таптық мамандар дайындайтын оқу орындары;
- туризм дамуының мәселелерін зерттеумен айналысатын ғылыми-зерттеу орталықтары;

- сыртқы және ішкі нарықта туристік қызметтерді жылжытумен айналысатын жарнама агенттіктерінде;
- жоғары оқу орындарының кеңестері бойынша бекітілген әрекеттері мамандандырумен байланысты өзге де компаниялар мен ұйымдар [1].

«Туризм» мамандығын бітіушілер келесідей кәсіби әрекеттер түрін атқара алуға қабілетті:

- ұйымдастырушылық-басқарушылық;
- өндірістік-техникалық;
- сервистік-эксплуатациялық;
- ғылыми-зерттеулік;
- білім беру (педагогикалық);
- туристік-рекреациялық;
- профилактикалық және іздестіру-құтқарушылық және т.б.

«Туризм» мамандығын бітірушілер келесідей қызметтік міндеттерді орындауға дайын мамандар: бағалау қызметтері:

- туризмді әлемдік әлеуметтік құбылыс ретінде қарастыра отырып, оның дамуына, қызметіне, негативті және позитивті мүмкіндіктеріне объективті баға беру;

- туризм саласының қазіргі даму жағдайына, материалдық және кадрлық қамтамасыз етілуіне баға беру;
- өз еліндегі және шетелдегі туристік нарықтың дамуына негізделген болжаулар жасау;
- туристік әрекеттің перспективалы бағыттарын анықтау;

конструктивті қызметтері:

- клиенттердің туристік-рекреациялық қажеттіліктерін қанағаттандыра алатын және менеджердің қызметінің құрылымына нақты табыс әкелетін, коммерциялық және әлеуметтік бағыттағы туристік-экскурсиялық және қонақүй қызметін көрсетуші тиімді бағдарламаларды құрастыру және жүзеге асыру;

- қызмет көрсетудің жоғары сапасы мен тартымды экзотикалық элементтермен құрастырылған жедел конструктивті турларды ұйымдастыру (клиенттің тапсырысы бойынша);

- Қазақстан Республикасындағы, сондай-ақ шетелдегі туристік индустрияны басқарушы құрылымдармен, санитарлық-эпидемиялық органдармен, ішкі істер және ұлттық қауіпсіздік органдарымен, кедендік билік өкілдерімен, салық және кедендік салық қызметімен, қонақүйлермен, туристік агенттіктермен өзара тиімді байланыс орнату;

- туристік қызмет көрсету жүйесінде өндірістік, шаруашылық, жарнамалық-ақпараттық және басқа да әрекеттерді ұйымдастыру;

- туристік қызметтер мен тауарларды өткізу арналары мен желілерін қалыптастыру және жетілдіру;

- отандық және шетелдік туристерге қызмет көрсету сапасын арттыру мақсатындағы туристік мекеменің сапа менеджмент жүйесін енгізу;

- туристік кәсіпорынның қызметкерлері әрекеттерінің моделдерін оңтайландыру және кәсіби біліктілігін арттыруға ат салысу;

ақпараттық-технологиялық қызметтері:

- әлемдік туристік нарықты сипаттайтын негізгі заманауи тәсілдерді өндірістік әрекетте кәсіби қолдана алу;

- халықаралық және ішкі туристік нарықтағы туристік қызметтер мен тауарларды жылжыту арналары мен технологияларын қолдану;

- тәжірибелік әрекетте Қазақстанмен туристік байланыстағы мемлекеттердің туристік-рекреациялық ресурстары мен олардың әлеуеті туралы жаңа мәліметтерді белсенді қолдануды қамтамасыз ету;

- турлар ұйымдастыратын елдер мен аудандардың экономикалық, саяси, ұлттық-мәдени ерекшеліктері туралы білімін жетіріп отыру және олар туралы өз жұмысында есеп жүргізу;

- ҚР туристік әрекетті ұйымдастырудың құқықтық-заңнамалық негізін туралы, халықаралық құқықтар туралы, туристерді қабылдау мен жіберу сәтіндегі формальдықтар туралы жеттік білімді болуы керек;

- туристік саяхаттың қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

- туристік саяхаттар ұйымдастыралытын аудандардағы қоршаған ортаны сақтау, басқару;

- туристер және экскурсанттармен ақпараттық-нұсқаулық әңгімелер өткізу және жоспарлау;

- туристік кәсіпорынның қызметінің тиімділігін арттыру мақсатында туристік нарықты маркетингтік зерттеу;

- кәсіби туристік қызметін атқару кезінде арнайы туристік-экскурсиялық терминдерді еркін меңгеру, қазақ-орыс-ағылшын тілдерінде еркін сөйлей білу.

Бұл жоғарыда аталғандардың барлығы «Туризм» мамандығы бойынша кадрларды дайындаудағы қазақстандық білім беру жүйесіндегі стандарттар [2].

Бүгінде қазақстандық туристік индустриясын аталмыш мамандық бойынша қанағатандыру мақсатында жыл сайын 3 - ұлттық, 20-дан астам – мемлекеттік, 25-тен астам – жеке жоғары білім беру ордалары талапкерлер қабылдайды. Соңғы жылдардағы статистикалық мәліметтер бойынша «Туризм» мамандығына бөлінген мемлекеттік гранттардың саны да басқа мамандықтармен салыстырғанда көп (кесте 1).

Кесте 1. «Туризм» мамандығы бойынша гранттар саны

Жылдар	2013-2014		2014-2015	2015-2016
Гранттар саны	330		315	244

Сурет 1. Оқыту жүйесі

әл-Фараби атындағы Қазақ университетінде 1996 жылы 1 желтоқсанында, География және табиғатты пайдалану факультетінде, рекреациялық география және туризм кафедрасының негізі қаланды. Негізгі мақсаты - туризм және қонақжайлық саласында, мемлекет саясатын орындау мақсатына сәйкес, туризм индустриясына қажетті кәсіптік мамандарды даярлау жүйесін қалыптастыру. Кафедрада үш деңгейлі оқыту жүйесі қалыптасқан.

Кафедрада білім алған студенттер оқу барысында келесі аталмыш білімдер мен дағдыларға қол жеткізеді:

- рекреациялық география және туризм географиясы, туристік елтану;
- туроперейтингтік және турагенттік қызметтер;
- қонақүй және мейрамхана бизнес қызметін ұйымдастыру;
- туристік саяхаттарды ұйымдастыру мен өткізу;
- табиғи рекреациялық ресурстарды бағалау, туристік-рекреациялық аудандастыру;
- инновациялық менеджмент, кәсіпорын немесе мемлекеттік деңгейде басқару;
- ғылыми-зерттеулерді жоспарлау және жүргізу.

Құрылған сәтінен бастап, кафедрадан 1000-нан астам түлектер бітірген. Олардың 80%-дан астамы туризм саласында (туризм және қонақжайлық индустриясы, білім беру, мемлекеттік реттеу т.б.) қызмет атқарады.

Нарық сұранысына ие, кәсіби біліктілігі жоғары, бәсекеге қабілетті мамандар дайындау жүйелі, жоспарлы әрекеттерден тұратыны анық. Кафедраның осы саладағы атқарып жатқан жұмыстары көп. Қазақстандағы бірден-бір TedQual-UNWTO сертификатына ие білім беру орны. TedQual-UNWTO аудит нәтижесінде ҚазҰУ рекреациялық

география және туризм кафедрасының «Туризм» білім беру бағдарламасы – бакалавриат және магистратура 4 жылдық сертификатқа ие болды.

Білім беру барысында шетелдік тәжірибелерді енгізу, тәжірибелік оқу үрдістерін ұйымдастыру кәсіби білікті мамандар дайындауда маңызды екені анық. Кафедраның оқу жұмысы барысында бұл мәселелер тиімді жолға қойылған [3].

Туризм саласы үшін мамандар дайындау әртүрлі мемлекеттерде, ондағы тарихи, саяси, әлеуметтік-экономикалық және басқа да факторларға байланысты әртүрлі дәрежеде өтеді. Біздің рекреациялық география және туризм кафедрасының мысалында, сондай-ақ, қазақстандық мамандардың зерттеулері көрсеткендей, туризм саласына мамандарды дайындаудың екі сызба жүйесін ажыратуға болады:

- туристік өнім өндіруге тікелей қатысатын кәсіпорындар үшін арнайы кәсіби дайындау;
- ұлттық экономиканың аралас салалары үшін массалық кәсіби кадрлар дайындау.

Өз кезегінде бұл жүйелердің әрқайсысы әртүрлі білім беру деңгейлерінен тұрады.

1. Жоғары (институтциональды-басқару) деңгейі. Бұл деңгей бойынша жекелей кәсіпорынның салалық тактикасын, стратегиясын, қызметінің мақсаты мен бағытын анықтайтын менеджерлер (турменеджер, қонақүй менеджері, туризмдегі маркетинг қызметін басқарушы менеджер және т.б.) Мұндай деңгейдегі мамандар дайындау жоғары білім беру орындарында жүзеге асырылады.

2. Орташа деңгей (басқарушылық-технологиялық). Басқарушылық-технологиялық деңгей технологиялық тұрғыда құрылымдардың өзара байланысын, қызмет көрсетудің технологиялық реттілігін қамтамасыз етуші қызметкерлер қалыптасады (турагент, орындарды брондау бойынша менеджер, мейрамхана метрдотелі). Бұл деңгейдегі мамандар жоғары және орта арнайы білім беретен оқу орындары, колледждер және т.б. білім орындарында дайындалады. Негізі олардың көбін бакалавр деңгейін бітірушілер құрайды.

Сурет 2. Рекреациялық география және туризм кафедрасының халықаралық байланыстары

3. Бастаушы немесе төменгі деңгей (технологиялық-орындаушылық). Бұл деңгейді туристің жекелей қажеттіліктерін қанағаттандыру немесе қызмет көрсету түрлерін ұсынумен айналысатын мамандар құрайды. Бұл деңгейде кең және арнайы профильдегі, нұсқаушы, даяшылар мен аспазшылар және т.б. мамандарын дайындайтын оқу орындары жұмыс жасайды (орталықтар, курстар мектебі және т.б.).

Кез келген бітірушінің алдындағы оқу бітіргеннен кейінгі ең басты мәселе – оның жұмысқа орналасуы. Бітірушілердің толыққанды жұмыспен қамтамасыз етілуі, бүгінде еңбек нарығының сұранысына тікелей байланысты. Бітірушілерді жұмыспен қамтуды жүзеге асырудың негізгі жолдарының бірі ретінде жұмыс берушінің тапсырыс бойынша мамандар дайындау мәселесі білім беру жүйесінде өзекті мәселелердің бір болып отыр. Жұмыс берушілерді білім беру үрдісіне қатысуының негізгі алғышарттары ретінде мыналарды айтуға болады:

- жұмыс берушілердің білім беру бағдарламаларын жүзеге асыруға қатысуы: оқу курстарын экспертизалау және оқу курстарын актуализациялау, студенттер мен бітірушілердің құзыреттіліктерін қамтамасыз ету;
- жұмыс берушілердің білім алушы студенттер мен бітірушілердің оқу нәтижелерін бағалауға қатысуы;
- жұмыс берушілердің эксперттер ретінде оқу орындары мен білім бағдарламаларын аккредитациялауға қатысуы;
- жұмыс берушілермен тәжірибелік база негізіндегі әріптестік;
- кәсіби стандарттау және кәсіби біліктілік бойынша сертификаттауға қатысуы.

Осы аталған алғышарттарды қалыптастырған кезде ғана жұмыс берушінің тапсырыс бойынша мамандар әзірлеуге болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Актыбаева Б. «Учебно-методическая работа в подготовке специалистов туризма». Ж. Саясат № 12/2008.
2. Егоров В.Е. Проблемы профессиональной подготовки специалистов в сфере туризма: инновационный подход к их решению // Туризм: право и экономика. 2008. - N 1. – С.16-19.
3. <http://www.kaznu.kz/kz/7430/page/> Рекреациялық география және туризм кафедрасы.

Бейжанова А.Т., Турлыбекова Н.М., Рысбаева Б.Б.

ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ БАҒАСЫ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗДЫ КРИТЕРИЙІ

Заманауи дамыған қоғам шартында еңбек нарығы әр түрлі профильдегі жоғары білікті мамандарды алуға бағытталған. Өндіріс технологиясын жетілдірумен, құрал-жабдықтардың жаңаруымен байланысты кәсіпорындардың инновациялық қызметі жоғары білікті, сапалы мамандарды дайындауды талап етуде, бұл жағдай өз кезегінде жоғары оқу орындары мен жұмыс берушілердің өзара қарым-қатынасын үйлестіреді.

Жоғары оқу орындарының, факультеттердің, кафедралар мен университет бөлімдерінің жұмыстарының негізгі мақсаты оқу үрдісін жүзеге асыру арқылы жоғары білікті бітірушілерді, болашақ мамандарды дайындау. Оқу үрдісін бағалаудың негізгі критерийі бұл – білім беру сапасы.

Білім беру сапасының басты көрсеткіштері бұл университеттерді мемлекеттік, халықаралық аккредитациялау кезінде санды өлшенетін көрсеткіштер және мемлекет үшін маңызды болып табылатын лицензиялық нормативтер. Сонымен қатар, жоғары оқу орындары өз қызметтерін зерттеу, өз-өзіне баға беру, өзін-өзі аттестациялау үрдісін жүзеге асырғанда өздерінің күштерімен, нақтырақ айтсақ білім беру сапасына жүйелі мониторинг жүргізу арқылы білім беру сапасының көптеген көрсеткіштерін қадағалай алады.

Жоғары оқу орындары көптеген көрсеткіштерге мониторинг жүргізе алады. Алайда, негізгі үш көрсеткіштердің бірігуі ғана сапалы білім беру қызметін анықтайды. Бұл көрсеткіштер: нәтижелердің сапасы, білім беру үрдісінің сапасы, жоғары оқу орнының барлық жүйелерінің сапалы қызмет етуі:

- нәтижелердің сапасы – студенттердің білімі, дағдылары, біліктілігі, олардың мәдениеттілік және моральдық деңгейі, азаматтық позициялары;
- білім беру үрдісінің сапасы – студенттердің оқитын пәндерінің мазмұнымен; оқу үрдісінің кадрлық, әдістемелік, материалды-техникалық, қаржылық ресурстармен қамтамасыз етілуімен анықталады;
- жоғары оқу орнының барлық жүйелерінің сапалы қызмет етуі – басқарудың барлық деңгейіндегі менеджмент: ректор мен проректорлар деңгейі, факультеттер, кафедралар, жоғары оқу орнының жеке бөлімшелері мен қызметтерінің деңгейі.

Жоғары білім сапасы – бұл білімнің теңдестірілген үйлесімділігі және жеке адамның, қоғам мен мемлекеттің түрлі қажеттіліктерінің үрдісі мен нәтижелері ретінде маманды дайындау (бакалаврды, магистрді).

Жоғары білім сапасы мен мамандарды дайындау мәселелері белгілі бір талаптарға бағытталған білім жүйесінің басты мәселе болған және болашақта да бұл мәселе өзекті мәселе болады.

Білім беру қызметі үшін ең маңызды көрсеткіштер келесідей:

- 1) білім алушылардың сапасы;
 - абитуриент контингентінің сапасы (БҰТ жоғары балл алған абитуриенттер, «Алтын белгі иегерлері», олимпиада жеңімпаздары);
 - шетелдік абитуриенттердің болуы;
 - білім алу барысында студенттердің алған бағалары (аралық және қорытынды аттестация, тестілеу нәтижелері, білім беру сапасын бағалау мақсатында жоспарланған және жоспарланбаған тексерулердің нәтижесі);
 - ОЖСБ көрсеткіштері;
 - дайындық профілі бойынша жұмысқа орналасу көрсеткіші;
- 2) материалды-техникалық базаның сапасы:
 - құрал-жабдықтардың жаңашылдығы;
 - әлеуметтік инфрақұрылым (жатақханалар, тамақтану орындары, спорт кешені);
- 3) жоғары оқу орындарында білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын ғылыми педагогикалық кадрлардың сапасы;
 - 4) ақпараттық-білім беру ортаның сапасы:
 - әдістемелік қамтамасыз етудің сапасы (кітапхана қорының жаңаруы, ПОӘК болуы, арнайы мамандықтар бойынша оқу-әдістемелік материалдардың болуы);
 - Интернет желісінің қол жетімділігі (электронды кітапханалық жүйенің болуы);
 - ғылыми-зерттеушілік жұмыстардың сапасы;
 - 5) студенттердің өндірістік тәжірибе өтетін базалардың болуы (кәсіпорындармен, ұйымдармен, фирмалармен келісім шарт жасау, жұмыс берушілермен қарым-қатынас орнату).

Білім беру нарығында өзара қарым-қатынасқа түсетін негізгі төрт субъектерді қарастыруға болады:

- білім беру қызметін тұтылатын тұтынушылар-студенттер, тыңдаушылар;

– білім беру қызметінің ақысын төлейтін және білім беру мекемесін таңдауға әсер ететін ата-аналар (білім беру қызметін сатып алушылар ретінде);

– жұмыс берушілер, олар өздерінің ұйымдарының кадрларын сапалы, білікті бітірушілер, болашақ мамандар есебінен жаңартуды және өз қызметкерлерінің біліктілігін жоғарлатуды көздейді, сонымен қатар жұмыс берушілердің кәсіпорындары, ұйымдары студенттердің өндірістік практикасын өтетін база ретінде ұсынылады;

– мемлекет – білікті жұмыс күшін қалыптастыруды көздейтін тапсырыс беруші және тұтынушы (сурет-1).

ЖОО үшін білім алушылардың сапасы маңызды болғандықтан, жұмыс берушілердің бітіруші студенттердің білімін, біліктілігін бағалау қажеттілігі алдыңғы орынға қойылады. Білім беру стандарттының басты талаптарының бірі еңбек нарығының талаптарына сай сапалы мамандарды дайындау және әлеуметтік серіктестікті дамыту.

Бакалаврлар, магистранттар үшін білім беру бағдарламаларын даярлағанда жұмыс берушілердің қатысуы қажет:

– білім беру бағдарламаларын сыртқы сарапшылар ретінде бағалау;

– бітірушілерді дайындауда ұйым, кәсіпорын, фирма басшылары мен қызметкерлерінің белгілі бір дәрістерді оқуы;

– мемлекеттік аттестациялық комиссия мүшесі ретінде бітіруші студенттердің білімін, дағдыларын бағалау.

Қазіргі таңда жоғары оқу орындарының факультеттерінің, кафедраларының және жоғары оқу орындарының басқа да бөлімдерінің міндеттері артуда. Олар білім берумен қатар, мамандықтарға деген сұранысты зерттеу, түлектердің жұмысқа орналасуы мен жұмыс берушілердің түлектерді бағалауына мониторинг жүргізуді жүзеге асыруда.

Жоғары оқу орындарының факультеттері, кафедралары және жоғары оқу орындарының басқа да бөлімдері келесідей бағыттарда жұмыстар жасайды:

– профориентациялық жұмыс (ЖОО, факультеттер, мамандықтар бойынша);

– түлектердің жұмысқа орналасуын талдау (мамандықтар бойынша мониторинг);

– жұмыс берушілерде қызмет атқаратын түлектердің имиджін талдау (жұмыс берушілерден алғыс хаттар, пікірлер алу, түлектер туралы БАҚ басылымдар және т.б.);

– түлектердің мансаптық өсуін талдау;

– еңбек нарығында мамандықтарға деген қажеттілікті талдау.

Жоғары оқу орындарының факультеттері, кафедралары жұмыс берушілермен тиімді қарым-қатынас орнатқанда, келесідей мүмкіндіктерді алады:

– факультет түлектерін жұмысқа орналастыруда көмектесу;

– жұмыс берушілер тарапынан бітіру жұмыстарына, ғылыми зерттеулерге тапсырыс алу;

– өндірістік тәжірибе базасының болуы;

– оқытушылардың біліктіліктерін арттыруға мүмкіндік алу;

– университеттегі дайындық сапасы туралы пікірлер алу мен бағалау.

Жұмыс берушілердің жоғары оқу орындарымен қарым-қатынас орнатуынан алатын мүмкіндіктері келесідей:

– білікті кадрларды алу;

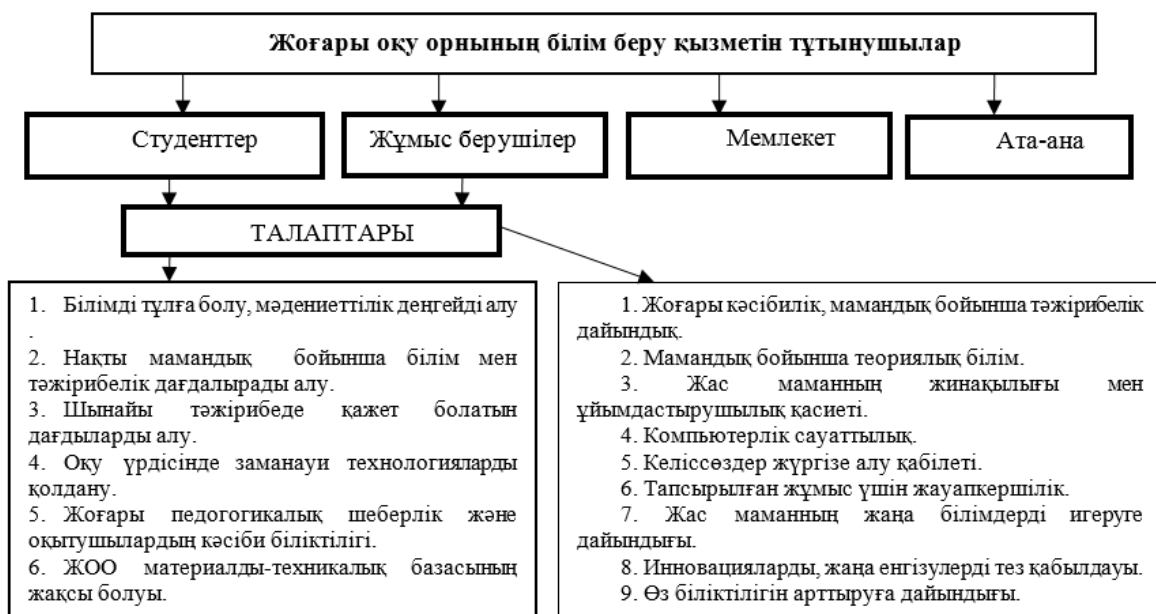
– кәсіпорындарда студенттердің жұмыс жасауы (тәжірибе кезінде);

– университеттің көмегімен өз қызметкерлерінің біліктілігін арттыру;

– дайындық курстарынан өту.

Біздің университетімізде жұмыс берушілер кеңесі бар. ҚазҰУ-дың Жұмыс берушілер кеңесінің міндеті – әлемдік қоғамға енуі барысында, Қазақстанның интеллектуалды көрсеткіштері бойынша мемлекет басшысы қойған жаңа талаптар аясында, - жоғарыбілікті, бәсекеге қабілетті мамандар дайындайтын орталық ретінде ЖОО-ның дамуына жәрдем беру. Біздің университетіміздің жұмыс берушілер кеңесіне кіретін жұмыс беруші-компаниялар жұмыс берушілер талаптарына сай оқу үрдісінің бейімділігіне, мамандар дайындауда бірлескен оқу бағдарламаларын құрастыруға көмектеседі, еңбек нарығына зерттеу жүргізеді, экономиканың қазіргі талаптарына сәйкес бағдарламалар мен оқу жоспарларының кемелденуі бойынша ұсыныстар береді және оларды жан-жақты талдайды.

ҚазҰУ-дың Жұмыс берушілер кеңесінің құрамында ел экономикасы мен басқа да түрлі салалар да қызмет ететін ірі компаниялар бар, олар: Microsoft Kazakhstan, KPMG, «Самрұқ-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры, Қазақстанның Халық Банкі, «Қазатомпром» ұлттық компаниясы, Ұлттық ғарыш агенттігі, «Парасат» ұлттық ғылыми-технологиялық холдингі, GSM Қазақстан ұялы операторы, «Қазфосфат» компаниясы, «ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы, «Қарашығанақ Оперейтинг Б.В.» компаниясы, «Еуразиялық банк» АҚ, Қазақстандық инновациялық қор, «Ел Арна» ТРК, «Даму» кәсіпкерлік даму қоры, Қазақстан Республикасының сауда-өндірістік палатасы, Қазақстанның Британдық бітірушілер қоры, Алматы қаласының Білім Беру Басқармасы және басқалары.

Сурет1. Білім беру қызметін тұтынушылардың талабы (студенттер, жұмыс берушілер)

Жұмыс берушілерден алынған қажетті ақпарат университеттің, кафедралардың оқу үрдісіндегі нақты мәселелерді шешуге көмектеседі және де білім беру қызметін тұтынушылардың талаптарына, критерийлеріне сай болашақ мамандарды дайындауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Баталова О. С. Субъекты рынка образовательных услуг и их специфика // Молодой ученый. – 2010.- №7. – С. 83-85.
2. <http://www.kaznu.kz/kz/11070/page/>

Бейжанова А.Т., Турлыбекова Н.М., Рысбаева Б.Б.

ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ СПЕЦИАЛЬНОСТИ РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ – ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СТАНДАРТ

С учетом обстоятельства глобализации и требований рынка труда к эффективности качественной подготовки интеллектуального потенциала казахстанского социума, данный вопрос стоит на первом ряду повестки дня развития нашего общества уже не первый год. Современная экономика изменила сферу занятости, упадок участков неквалифицированного труда, увеличения мобильности провоцировала спрос на постоянной основе работать над своей квалификацией. Естественно, казахстанская сфера образовательных услуг не способна отвечать эффективно, мгновенно на все запросы рынка труда, что и стало следствием одни кадры избыточны, а другие не хватает. «Социальная ценность профессионального образования для молодежи стала в большей степени зависеть от престижности профессий (юристов, бухгалтеров, экономистов, финансистов, менеджеров). В связи с этим одним из существенных факторов возникших противоречий между рынком труда и рынком образовательных услуг является ориентация учебных заведений не на реальный спрос региональных рынков труда, а на конъюнктурные образовательные потребности своих абитуриентов» [1].

С другой стороны и у работодателей свои требования к выпускникам образовательных учреждений, которыми они не всегда удовлетворены и поэтому многие выпускники остаются без работы или работают не по специальности. Связи с чем, «Министерством труда и социальной защиты населения в 2013 году в Трудовой кодекс Республики Казахстан внесена дополнительная глава 10-1 «Национальная система квалификаций» [2]. Лишь последние два года активно стали подымать вопрос о необходимости выработать конкретные механизмы, способствующие качественной подготовке специалистов, выполняющие требования работодателей. Одним из таких механизмов является профессиональный стандарт, обозначающий в рамках конкретной специальности соответствующие требования, т.е. каким должен быть труд по содержанию, условия труда, квалификация, практический опыт, профессиональное образование и обучение.

В современную эпоху и значение термина «квалификация» понимается по новому, традиционная интерпретация данного термина, характеризующая у выпускника степень и вид обученности, обладание им необходимых умений, навыков и знаний способствующее его выполнению определенной профессиональной работы, современная реальность связывает «квалификацию» с компетенциями. «Поскольку именно требования к компетенциям в том

виде, как они формулируются в профессиональном стандарте, позволяют формировать содержание образовательных программ в соответствии с текущими и перспективными заявками сферы труда» [3].

Отсюда следует, требования рынка труда и образовательную программу соединяют компетенции. Без сомнения, мы должны понять, что профессиональные и образовательные стандарты взаимосвязаны и не должны противоречить друг другу. Система образования обязана строить свою деятельность учитывая современные потребности работодателей. Профессиональные стандарты содержат те компетенции, которыми должны владеть каждый выпускник той или иной специальности. Ввиду этого профессиональные стандарты должны быть базисом для построения образовательных программ, для того чтобы выпускники данных учреждений были подготовлены не только теоретически, но и обладали всеми компетенциями подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов и выпускников образовательных учреждений. От профессиональных учебных заведений наряду с теоретической подготовкой сегодня требуется формирование профессиональных компетенций согласно запросами рынка труда и экономики.

Естественно в условиях современной конкуренции любое учебное заведение стремится создать все условия, чтобы их выпускник был конкурентоспособным и востребованным. Не исключает это и образовательная учебная программа, разрабатываемая КазНУ им. аль-Фараби, по специальности «Религиоведение», обозначает критерии профессиональных компетенций которых должны постичь выпускники. Выпускник обязан владеть профессиональными компетенциями: навыками определения роли религии в обществе, умением давать объективную религиоведческую оценку, проведением диалога среди воспринимающих религию и неверующих, разрешения межконфессионального конфликта, навыками правоприменительной деятельности, логического анализа многообразного рода рассуждений, экспертно-консультационной деятельности, педагогической работы, подготовки публичной речи, ведения дискуссий, аргументации и полемики.

В практической деятельности религиоведа особо значимы согласно сегодняшней ситуацией такие профессиональные компетенции, как грамотно работать с религиозной литературой, законодательно верно квалифицировать различные события, связанные с религией. Давать высококвалифицированные экспертные заключения и консультации в конкретных видах экспертно-консультационной деятельности. Работодатель в первую очередь ценит в будущем сотруднике компетенции самостоятельности. Например, Р.М. Газизов в своей статье отмечает, что самостоятельность – компонент саморазвития, выражающейся в умении поставить определенную цель, настойчиво добиваться ее выполнения собственными силами, ответственно относиться к своей деятельности, действовать при этом сознательно и инициативно не только в знакомой обстановке, но и в новых условиях, требующих принятия нестандартных решений [4].

Поэтому при подготовке религиоведческих кадров желательно принимать к сведению требования и пожелания работодателей. Разберем, как способствует учебная дисциплина «Религиоведческая риторика», «логика и аргументация», «латинский язык или греческий», «арабский язык» формированию профессиональных компетенций. С увеличением мотивированных религиозных экстремистских действий и наплывом различного толка новых религиозных образований в обществе необходимы религоведы, умеющие ориентироваться в этом обилии, отсеивать ненужную информацию, производить анализ и представлять при должной аргументации надобный материал, один из важных компетенций выпускника специальности – религиоведение.

Религиоведение это комплексная наука, предметом которой является религия и ее роль в социальной системе, а значит, в ее объект будет входить и социальные отношения. Это положение настаивает на необходимости обладание выпускником специальности религиоведение профессиональными компетенциями из области коммуникации. Цель данных курсов формирование у студентов-религиоведов коммуникативных умений и опыта в практической деятельности, во время публичных выступлений, ведения дискуссий и полемики по вопросам религии, навыка ведения диалога среди воспринимающих религию и неверующих, разрешении межконфессионального конфликта. Для специализирующего в сфере эксперта по исламу для взаимодействия с различной аудиторией, публичного ведения дискуссии, эффективной аргументации необходимо изучения источников на арабском языке, а для специализирующего в области эксперта по христианству латинский или греческий языки. Все это способствует выпускнику специальности религиоведение качественно и эффективно решать профессиональные задачи: правильно определять и давать объективные оценки деятельности новых религиозных движений и культов, при оказании психологической помощи пострадавшим от НРД, при разрешении межконфессионального конфликта в социуме.

Как было сказано ранее, профессиональный стандарт складывается из отдельных компонентов, каждый из которых соответствует одной из трудовых функций. Приобретенный набор критериев ранжируется по степеням квалификации на основе синтеза данных о характере знаний и навыков, обширных компетенций, требуемых для реализации определенной функции.

Каждый компонент требует для реализации обладанием полный нераздельный набор компетенций, образующийся из трех групп. Например, профессиональные компетенции, надпрофессиональные и сквозные компетенции, соотносящиеся с организацией труда и окружающей действительностью, профессиональным общением и совершенствованием трудовой среды и рабочего места; ключевые компетенции, это универсальные, имеют отношение к любому виду деятельности, в которую будет включен выпускник, и предполагает его умение

приобрести новые и приспособить старые знания к новым контекстам, а также адаптироваться к вечно меняющемуся ситуациям современного рынка труда, умение приобретать навыки профессионального и личностного роста и развития. Потребность овладения всеми тремя группами компетенций обусловлено запрашиванием рынка труда и современной экономикой, связанны с политическими и организационными изменениями. Согласно современным требованиям рынка труда (еще раз отметим) повышенную ценность приобретают те компетенции, которые касаются самостоятельности в планировании собственной деятельности, правильно оценивать ее качество и результаты, умение работать в команде, эффективно взаимодействовать с личностями несовпадающие с его мнением, т.е. быть толерантным.

Таким образом, выпускник должен обладать определенными социальными, личностными компетенциями, потребные не только лишь в пределе определенной профессии, но и практически во всех сферах профессиональной деятельности. Данные сквозные или мобильные, ключевые компетенции гарантируют адаптацию выпускника к изменениям рынка труда и экономики и поднимают его конкурентоспособность. Профессиональные стандарты способствуют правильной разработке образовательных программ. Единственным недостатком в реальности Казахстана, хоть и Министерство труда подняла вопрос еще в 2013 году, до сих пор профессиональные стандарты выработаны для отдельных сфер профессиональных отраслей, по многим гуманитарным отраслям образовательному учреждению приходится самостоятельно находить необходимую информацию.

Список литературы:

1. Сосенко М.В. Социальное управление подготовкой кадров со средним профессиональным образованием для сферы обслуживания Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat <http://www.dissercat.com>
2. Сафронова О. Л. // Проблемы современной экономики Выпуск № 3(51), 2014 – С. 281-284.
3. Олейникова О. Н. Профессиональные стандарты как фактор повышения качества профессионального образования. // Образование и наука, 2009. № 8 (65). – С.55- 62.
4. Газизов Р.М. Формирование профессиональных компетенций у студентов юридических факультетов (на примере учебной дисциплины «жилищное право»). Материалы международной научно-методической конференции. «Современное образование: проблемы взаимосвязи стандартов». Россия. г. Томск. Изд-во ТУСУРа. 28-29. 01. 2016. – С. 326-327.

Бейсенбаева А.К.

ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ-ЖОҒАРЫ БІЛІМДІ ДАМУДЫҢ ТЫҢ ЖОЛДАРЫ

Елбасының жоғары оқу орындарының алдына қойған талабы – еліміздің индустриялы-инновациялы дамуына және экономиканы дамытуға қажет, құзыретті деңгейі бар кәсіби білікті мамандармен қамтамасыз ету.

Осы талаптарды орындау үшін, жаңа оқу бағдарламаларын жасауға және енгізуге, инновациялық әдістерді қолдану және оны заман талабына сай жетілдіріп отыру қажет.

Мамандар дайындаудың бағдарламасын ойдағыдай жүзеге асыру үшін төмендегі міндеттер қойылған:

- белгілі бір салаға қажет құзырлы мамандарды дайындау үшін ИИДМБ аясында әлемдік тәжірибелер негізінде, жаңа-тың тәжірибеге бағытталған оқу бағдарламаларын жасау және енгізу;
- оқу үрдісін инновациялық әдістер негізінде ұйымдастыру – өндіріспен тікелей байланысты, үздіксіз өндірістік тәжірибе мен ғылыми-зерттеу қамтамасыз етілген, нақты өндірістік материалдары негізінде диссертация қорғалатын магистратурада дуалды білім беруді енгізу және дамыту;
- мемлекеттік бюджеттен қаржыландыру негізінде зертханалар базасын іргелі жаңғырту негізінде оқытуды зерттеулер арқылы жүргізу, гранттық қаржыландырылған іргелі және қолданбалы ғылыми-зерттеулер өткізу, өндіріс орындарының нақты тапсырыстарын келісім-шарт негізінде орындау;
- білім сапасына бағалауға жұмыс берушілердің және өндірістегі жетекшілерінің қатысуы, оқытушының біліктілігін көтеру арқылы білім сапасын қамтамасыз ету жүйесін тұрақты қолдап отыру;
- білім сапасын көтеруге және бизнес-қоғаммен байланыс негізі болатын оқу орнының корпоративті басқару жүйесін жетілдіру.

Индустриялы-инновациялы дамуының мемлекеттік бағдарламасы бойынша білім берудің жаңа кезеңі теория мен тәжірибедегі белсенді ізденіске негізделеді. Бұл үрдісте бірнеше қарама-қайшылық орын алады, олардың ең бастысы – өндірістік тәжірибе мен оқытудың дәстүрлі жүйелерінің бірқатар инновациялық үрдістерді тудырған қазіргі қоғамдағы дамудың әлеуметтік-экономикалық талаптарға сай келмеуі. Осыған байланысты білім беру жүйесіне деген қоғамның да әлеуметтік тапсырысы өзгерді, яғни бұл - өмірлік ұстанымын өз бетімен, саналы түрде анықтай алатын тұлғаны қалыптастыру қажеттілігі туындады. Яғни, еңбек нарығы мен жоғары білімді ықпалдастару немесе жақындастыру басты міндеттердің бірі болып табылатындықтан жоғарғы оқу орындарында кәсіптік бағдар беру қызметі білім алушының теориялық білімді игеру кезінде білім сапасын арттыру, икемді оқыту бағыттарын қалыптастыру, білімгердің құзіретін арттыру жүйесі арқылы орындалуы қажет. Бұл қызметке жұмыс берушілер мен бітірушілер арасындағы әріптестікті арттыру, оқыту үрдісіне жұмыс берушілерді қатыстыру тікелей әсер етеді.

Ықпалдасқан құрылымдарды қалыптастыру қажеттілігі төмендегі шараларға:

1. Өндірісті өзгертетін жаңа технологиялық жаңалық ең алдымен аралас ұжымдар жүзеге асыра алатын пәнаралық зерттеулерге негізделеді;

2. Өндірісті жаңғыртудың жоғары динамикасы технологиялық өндірістің игеру циклдарын қысқартуды көздейді, яғни инновацияны жүзеге асыру үшін кәсіби маман дайындаудың үдемелілігін де көздейді;

3. Білім мен ғылым көбінесе кәсіпкерлік сипатқа ие болады. Бұл венчурлық ғылыми-өндірістік ұйымдардың пайда болуына алып келеді. Бірақ дәл осы міндеттер ғылыми-оқу орталықтарына шектеулі болып табылады.

Елімізде шикізатқа негізделген экономикадан білімге негізделген инновациялық экономикаға көшу қажеттілігі туындады. Бұл мәселені бизнес пен білімнің қоғамдастығын құру арқылы шешуге болады. Мұндай қатынасты құру үшін білім және ғылым саласында нарық талаптарына жауап бере алатын жас және жаңашыл басқарушыларды дайындау қажет.

Бүгінгі күнгі өзекті мәселе ҚР нарықтық қатынастарға көшуі кәсіптік оқыту жүйесіне жаңа талаптар қойылуымен болып табылатындықтан ол талаптарды орындау кәсіби білім саласын толық өзертуді қажет етеді.

Білім берудің инновациялық сипаты оның басқа әлеуметтік институттармен бәсекеге түсуінде маңызды құралы болып табылады. Қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайда оқытудың мазмұны, формасы және технологиясы жастардың білімге деген оң көзқарасын қалыптастыруда өте маңызды. Білім берудің жаңа арналары мен әдістерін дамыту бірінші кезектегі қажеттілікке айналып келеді. Білім берудің қолжетімділігін арттыру, оның үздіксіздік және инновациялық сипаты, жастарды әлеуметтік тұтастығы мен белсенділігінің, олардың әртүрлі ғылыми орталарға қатыстылығы білім жүйесін ҚР ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету және азаматтардың әл-ауқатын арттырудың маңызды факторына айналдырады.

Демек, оқытудағы инновация деп педагогикалық технологияларды, әдістер жиынтығын, оқу құралдары мен тәсілдерін жетілдіру үрдістерін айтуға болады. Қазіргі кезде инновацияланған педагогикалық қызмет кез келген оқыту орнындағы оқыту үрдісінің маңызды бөлігі. Себебі инновациялық қызмет белгілі бір ұйымның білім беру нарығындағы бәсекелестікке төтеп берудің негізі болып қана қоймай, оқытушының кәсіби дамуына, шығармашылық ізденісінің артуына, студенттерінің тұлғалық қасиеттерінің деңгейінің артуына алып келеді. Сондықтан да инновациялық қызмет оқытушылардың ғылыми-әдістемелік қызметімен және бізінгерлердің ғылыми-зерттеу жұмыстарымен тығыз байланысты.

Оқытушылық үрдісте инновациялық әдістер мақсатқа, әдіске, мазмұнға, оқыту мен тәрбие беру формасына, оқытушы мен оқушының бірге атқаратын жұмысына жаңалықтарды енгізуді қарастырады. Бұл инновациялар арнай жобаланған, алдын-ала жасалып қойылған немесе оқытушы бастамасына байланысты қайта пайда болған болуы мүмкін.

Қазіргі жоғары оқу орындарының міндеті әлемде болып жатқан өзгерістерге жаңаша, басқаша көзқараспен қарай алатын, толық түсінетін мамандарды дайындау болып табылады. Сол себепті де студенттерді болашақта болатын өзгерістерге дайындау үшін жоғары оқу орындарында білім берудің инновациялық әдістері қолданылуы шарт.

Портфолио әдісі - кәсіби және оқыту қызметі нәтижелерін аутентті бағалау әдісіне негіз болып табылатын заманауи оқыту технологиясы. Бұл әдісті көбінесе білім саласымен байланыстырады, алайда кең мағынада бұл әдіс тәжірбиелі-нәтижелі қызметте қолдануға мүмкіншілігі бар. Жоғары оқу орнында тәжірбиелі-нәтижелі қызметті білімі портфолио және кәсіби портфолио деп бөледі.

Проблемалық баяндау әдісі оқытушы әртүрлі әдебиеттер мен құралдарды пайдалана отырып материалды түсіндіруден бұрын тақырыпқа байланысты туындаған мәселені көтере отырып баяндап, тапсырманы қалыптастырады, сосын дәлелдеулер жүйесін қалыптастыру арқылы, бірнеше ғалымдардың пікірі мен ғылыми көзқарастарын салыстыра отырып ортақ тұжырым негізінде тапсырманы шешу жолдарын көрсетеді. Бұл әдісте білімгер ғылыми ізденуші мен куәгеріне айналады.

Жобалау әдісі-білімгер біртіндеп күрделене түсетін тапсырма-жобаларды орындау немесе игеру барысында жаңа білімге ие болатын әдіс.

Оқытудың тапсырмалық-ізденістік әдісі білім алушылардың зерттеу жұмыстары кезінде орындалып жүзеге асады, оқытудың проблемалық жағдайларды қою мен шешуге бағытталған тәжірбиелік және көрнекілік әдістер арқылы орындалады.

Студенттердің оқу үдерісіне қарастырылған ғылыми-зерттеу жұмыстары - мұндай жұмыстар оқу жоспары мен оқыту пәні бағдарламаларына сәйкес міндетті түрде орындалады, студенттердің барлық ғылыми-зерттеу жұмыстары оқытушы тарапынан бағалануы және тексерілуі шарт.

Проблемалық оқыту:

1) Бірінші кезекті пәнге деген «қызығушылықты оятуға» бағытталған технология. Оқыту проблемалық жағдайларды қалыптастыра отырып оқытушының бағыт көрсете отыруымен білімгердің оқытушымен бірге тапсырманы орындауын көздейді;

2) Шынай өмірдегі және ғылыми қарама - қайшылықтарды анықтау мен шешу негізделген білімгердің зерттеушілік қызметін дамытуға бағытталған екпінді дамытушылық оқыту. Проблемалық оқытудың негізі - мәселені айқындау мен негіздеу болып табылады.

Тәжірбиелік - бағытталғын жобалар - бұл жоба түрінің маңыздылығы студентке материалдық формада көрсетілген айқын, дәл және тәжірбиелік мәні бар нәтижені анықтау. Бұл жоба түрін дайындау мен өткізу құрылымдық дамытуды, қатысушылар міндеттерін, аралық және соңғы нәтижелерді анықтауды талап етеді.

Шығармашылық жобалар - мұндай жобалар алдын ала дайын және анықталған құрылымға ие болмайды. Шығармашылық жобада оқытушы тек жалпы параметрлерін анықтап тапсырманы шешу жолдарын көрсетіп береді. Шығармашылық жобалардың басты талабы білімгерге маңызды болып табылатын жоспарланатын нәтижені айқындап беру. Шығармашылық жобалар білім алушылардың таңымдық белсенділігін арттыруға көмектеседі және материалдар, құжаттармен жұмыс жасау қабілетін арттырады.

Дәріс – шолу. Дәріс - шолуды оқу кезінде ұқыптылық қағидасы сақталады, дәріс қарауға келетін формадағы келтірілген ақпараттар жиынтығын көрсетеді. Қабылданып тұжырымдалған видеокаттарлар тәжірбиелік іс-шаралар мен дұрыс ойларды қалыптастырады. Видеокаттарлар тек қана ауызша ақпаратты бейнелеп қана қоймай, мәнді ақпаратты қамтуы қажет. Дәріске дайындалу кезінде мазмұнды қарауға мүмкіншілігі жеткілікті формаға айналуы керек. Қарап көру арқылы ойлауды, материалды ұсыну ретін, мөлшерін, сөйлеу әдебін сақтау өте маңызды.

Бүгінгі күннің талабы бойынша инновациялық әдістер студенттердің шығармашылық ізденістеріне бастамашылдық ететін, жетекші және білім беруші болып табылатын оқытушы ролін де өзгертті.

Оқытудың инновациялық ғылыми негізі - қазіргі білім жүйесін онсыз елестете алмайтын негіз болып табылады. Дәл осы меңгерген студенттің білімі бітіруші түлекке қоғамның әлеуметтік және мәдени стандарттарын бойына сіңіріп, кәсіби және тұлғалық танымдарын арттырған маман ретінде қарауға болады. Сапалы білім берудің нәтижесі сауатты және белгілі бір кәсіпке жақындау ғана емес сонымен қатар мәдениет пен адамгершіліктің үйлесімі, өз бетінше ой қалыптастыру, шешім қабылдау, болашақта өздігінше жұмыс жасау, оқу және білімін жетілдіріп отыру дағдыларын қалыптастыру. Сондықтан осы аталғандардан бүгінгі күнгі білім берудің негізгі көзқарастары қалыптасады.

Жоғарыда айтылғандай, инновация - бұл білімді, ғылым мен өндірісті, экономикаға сай білімді үйлестірудің тікелей жолы. Сондықтан білім берудегі инновация барлық аспектілерде: ұйымдастырушылық, әдістемелік, қолданбалы түрде білім берудің сапасын арттырудың негізгі құралы деп қарауымыз шарт.

Әдебиеттер тізімі:

1. Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» 17 қаңтар 2014 жыл//веб-сайта strategy2050.kz «www.strategy2050.kz».
2. «Инновации в образовании» арнайы мамандандырылған білім порталы материалдары бойынша // <http://sinncom.ru>
3. «Эйдос» интернет-журнал материалдары бойынша // <http://www.eidos.ru/journal>
4. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері //Білім, 2008.

Бейсенов Б.Қ., Игисенова А.Р.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ СТРАТЕГИЯСЫ ЖӘНЕ ДІНТАНУДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҚ ПАРАДИГМАСЫ

Дінтану пәнін білім беру жүйесінде оқыту әлемдік және ұлттық мәдениеттің озық жетістіктерін үйрену мен жас ұрпақтың дүниетанымдық бағыт-бағдарын айқындауда, тұлғаның рухани бітім-болмысын қалыптастыруда өзіндік үлес қосары анық. Дінтану пәні жас жеткіншектердің әлемдік және дәстүрлі ұлттық діндердің адамзат өркениетінде алатын орны мен атқарар ролін, діндердің қоғамдық өмірге тигізер ықпал әсерін, діни дүниетанымның құрылымы мен ерекшелігін, қоғамдық сананың мәңгілік формасы ретіндегі діннің атқарар қызметін игеруге және түсінуге мүмкіндік береді. Дінтану пәнін оқытуда діннің пайда болуы және дамуы, қызмет ету заңдылықтарын, адамзат тарихында діннің алуан түрлі феномендерінің көрінуін, діни мәдениеттің басқа салалары мен өзара байланысы мен өзара ықпал әсерін, діндердің рухани әлеуетімен құндылықтарын, ортақ ұстанымдарын және айырмашылықтарын үйрету, діни төзімділік пен келісім қағидаттарын ұрпақтың санасына рационалды түрде сіңіру жауапкершілікпен атқарылуы тиіс.

Дінді оқыту адам, қоғам, дүние туралы дүниетанымдық және философиялық сұрақтарға жауап іздеу болып келетіні даусыз. Білім берудің зайырлы жүйесінде дінтану пәнін оқыту қоғамда гуманистік және адамгершілік негіздерді қамтамасыз етуге көмектеседі. Жас жеткіншектерге білім беру мен тәрбиелеуде дінтану пәнінің мүмкіндіктерін іске асыру тәсілдерін, әдістерін құралдарын айқындау үшін әдістемелік және педагогикалық моделдерді іске асыру қажет. Білім беру мазмұнында дінтану пәнін оқытуда зайырлылық қағидаты әдістемелік негіз болу керек. Бүгінде әлем елдерінің басым көпшілігінде мемлекеттік мектептер зайырлы мәртебеге ие. Зайырлылықтың тарихына үңілсек, 1789-99 жылдағы Француз төңкерісінен соң шіркеу мен мемлекет бөлінді. XIX ғасырдың екінші жартысында Еуропа және Америка елдерінде зайырлылық идеясы кеңінен қолдау тапты. 1882 жылы Францияда балаларды діни оқыту міндеттілігі алынып тасталды. Дінтану ғылымы батыс Еуропада XIX ғасырдың ортасында қалыптаса бастады. Батыс еуропада теология университеттік білім беру дәстүрінде ортағасырда

орныққан.1897 жылы Стокгольмде дінтанушылар конгресі, ал 1900 жылы Парижде дін тарихшыларының конгресі өтті.

Бұрынғы кеңес одағында зайырлылық жүйесі 1918 жылы Халық комиссарлары кеңесінің «шіркеудің мемлекеттен және мектептің шіркеуден бөлінуі туралы» декретінде бекітілген еді. 1922 жылы БКП-ның Орталық комитеті жанынан дінге қарсы орталық ашылып, оны Бас саяси басқарманың алтыншы бөлімі қадағалады. 1922 жылы «Ғылым және дін» газеті жарыққа шықты. 1925 жылы Құдайсыздар қоғамы құрылды.1954 жылы КОКП-ның ғылыми-атеистік насихатты күшейту туралы қаулысы шықты. Кеңестік заманда коммунистік идеология жастарда атейстік сана қалыптастыру үшін жоғары оқу орындарында «Ғылыми атеизм» пәнін оқытты. 1959 жылы ММУ -нің философия факультетінде діндер және атеизм тарихы мен теориясы кафедрасы ашылды.1960-70 жылдары жоғары және арнаулы орта білім беру орындарында ғылыми атеизм кафедралары құрылды.1964 жылы КОКП ОК жанындағы қоғамдық ғылымдар Академиясында ғылыми атеизм институты ашылды. КСРО білім беру жүйесінде жоғары аттестациялық комитеті ғылыми атеизм және діндер тарихы мамандығын бекітілді. Ғылыми атеизм және діндер тарихы мен теориясы бойынша ғылыми мақалалар КОКП ОК жанындағы қоғамдық ғылымдар Академиясының «Вопросы научного атеизма», КСРО ҒА тарих институтының «Вопросы истории религии и атеизма» басылымдары және «Наука и жизнь», «Наука и религия» журналдарында жарық көрді. Кеңестік замандағы ғылыми ізденістер дінтанудың теориялық мәселелері, діннің әлеуметтік қызметі мен рөлі,діннің танымдық тамырлары,еркін ой, дін философиясы,дін социологиясы мен психологиясы, атеистік тәрбие мен атеистік үгіт-насихат жүргізу әдістерін қамтыды. КСРО-ның мерзімді баспасөз беттерінде атеизм бұрышы тұрақты айдары болды. 1996 жылы ММУ-де дінтану мамандығы ашылды. Бүгінде Ресейдің 40-қа жуық білім беру орындары мен ғылыми орталықтарында дінтану бөлімшелері жұмыс жасайды. 2006 жылы Ресейде дінтану оқытушыларының қауымдастығы құрылды. Елімізде 1991 жылы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Қазақ –Түрік халықаралық университетінде дінтану мамандығы, 1999 жылы Қазақ ұлттық университетінің философия және саясаттану факультетінің философия және ғылым методологиясы кафедрасы негізінде дінтану мамандығы ашылды. ҚазҰУ-де дінтану сериясы бойынша ғылыми басылым жарық көреді. Заман талабына сай жоғары білікті мамандар дайындау мақсатына сай дін социологиясы,дін психологиясы, діндер тарихы мен философиясы кафедраларын ашқан жөн. 2000 жылдары Шымкент қаласында Қазақ-Кувейт және Қазақ-Араб университеттерінде дінтану бөлімдері ашылған болатын. 2003 жылы Нұр-Мұбарак Мысыр ислам мәдениеті университетінде дінтану мамандығы ашылды. Қазіргі кезде дінтанушылар Еуразия Ұлттық университетінде, Қарағанды мемлекеттік университетінде, Шет тілдері және іскерлік карьера университетінде даярлануда.Еліміздің исламтанушы мамандары мен имамдары білім алған оқу орындары -Бұхарадағы Мир-араб медресесі,имам Бұхари атындағы Ташкент ислам университеті, Нұр-Мұбарак Мысыр ислам мәдениеті университеті, әл-Азхар университеті, Түркия, Пәкістан, Сауд Арабиясы, Йемен, Ливия университеттері мен еліміздегі медреселер. Шет елдерде діни білім алғандар үшін еліміздің оқу орындарында екінші білім алғандары жөн.

Мемлекетімізде зайырлылық қағидаты 1995 жылы қабылданған Ата Заңымызда және 2011 жылғы діни қызмет туралы заңда бекітілген. Зайырлылық қағидаты азаматтың, халықтың, мәдениеттің және қазіргі білім берудің ұстанымы болу керек. Руханилық бұл болашақ ұрпақтың үйлесімді дамуының кепілі болуы керек. Сондай-ақ ол халықтың руханиятымен тығыз байланысты. Парасаттылық, имандылық, дәстүр, тіл, дін, діл, отансүйгіштік бүгінгі білім берудің негізгі ұстанымы. Зайырлылық - ар-ождан бостандығы және төзімділік сынды ұғымдармен тығыз байланысты. Зайырлылық қағидаты дүниетанымдық, ұлтаралық және дінаралық төзімділік мәдениетінің тұғыры. Қазіргі мектепте рухани-адамгершілік тәрбие ісі білім беру жүйесін ізгілендірумен байланысты. Дін туралы білім бұл дін тарихы, діни сенімдер мен ілімдер жүйесі туралы білім беру болып табылады. Дінтану жастардың діни санасын дәстүрлі негізде қалыптастыру және бірегейлендіру жолына қызмет етуі тиіс. Дінтану жастардың аналитикалық және синтетикалық қабілетін қалыптастырып,дәстүрден тыс және радикалды ағымдарға қатысты сыни ойлауға дағдыландыруы қажет.

Бүгінгі білімді азамат дін мен оның құндылықтары туралы білуі тиіс. Дінтану адам және қоғам туралы ғылымдармен тығыз бойланысты. Дінтану пәнін оқытуда дінді ғылыми тұрғыда түсіндіруге мән берілуі керек. Дін туралы ғылыми білім діннің шығуы мен дамуы туралы объективті білім береді. Дінтану бөлімдері дін тарихы,дін философиясы, діни философия,дін социологиясы, дін психологиясы,дін антропологиясы,дін феноменологиясы. Оқу-тәрбие үдерісінде дінтануды оқыту адам және қоғам туралы білімді ұлғайтып, ұлттық сана мен азаматтық сананы қалыптастыруға, салауатты өмір салтын ұстануға және төзімділікке үйретеді. Дінтанулық білім беруге қатысты ана тіліміздегі әдебиеттер мен оқулықтар мәселесі де өзекті. Сапалы және зайырлы қоғам мәдениетіне сай діни кітаптар шығару маңызды. Елімізде 2007 жылы қантарда дінтану сараптамасын жүргізу ережесі қабылданды. Ресейде православ мәдениетінің негіздері,ислам мәдениетінің негіздері,будда мәдениетінің негіздері,зайырлы этика негіздері сынды пәндер мектептерге енгізілуде. 2011 жылдан Ресейде шіркеулер арқылы таратылатын кітаптар мен басылымдарына ОПШ Баспа кеңесінің арнайы грифі беріледі. Сараптамаға коллегиялы негізде шешім шығарылады. Коллегия мүшелері қатарында-теолог, дінтанушы, тарихшы, киносыншы сынды мамандар бар. Қасиетті Синод шешімімен 2010 жылдан бірінші рет православиялық кітап күні аталып өтеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде Дарвинизмнің эволюциялық ілімі сақталғанын есепке алсақ, теологиялық, креационизм және эсхатологиялық, сотериологиялық түсініктерді талдап түсіндіруде өзіндік қиындықтар

тудыратыны даусыз. Дінтанушы мамандардың жетіспеушілігінен туындаған жағдайға байланысты дінтану пәнін оқытатын тарихшылар, географтар және т.б. сынды мамандар діндер тарихын білуімен қатар, мемлекет пен дін қатынасы, діндердің сенімдік ілімін (теологиясын), діни ахлақ және құндылықтарын жан-жақты білуі жөн. Сондықтан, дінтану пәнін оқытатын мектеп және ЖОО оқытушылары үшін арнайы ұйымдастырылатын білімді жетілдіруші курстар мен семинарлар, жазғы университеттер ұйымдастырылуы және оқытушыларға біліктілік жөнінде құжат беру уақыт талабы.

Дінтану пәнін оқытуда ең маңызды іс бұл оқулық және пәннің бағдарламасын дайындау. Дінтану пәнінің типтік бағдарламасын және дінтанулық оқулықтар мен оқу-құралдарын бір ізді негізде еліміздің мектептерінде жүйелі түрде енгізілуін және оқыту әдістемесін бір әдістемеге келтірілуі қадағалануы тиіс.

Дінтану оқыту әдістемесін жүйелеп жетілдіру үшін белгілі дінтанушы ғалымдар мен мамандар қатысатын республикалық деңгейдегі конференциялар еліміздің ірі қалалары мен аймақтарда өткізілуі тиіс. Елімізде дінтану саласында жиналған тәжірибені кең түрде қолдану білім беру сапасын жетілдірумен қатар, дінтану пәнінің ұстаздары үшін оқу-әдістемелік көмек болар еді. Үйретуші семинарлар мен конференциялар дінтану пәнінің ұстаздары үшін білім мен тәжірибе алмасу бағытында жасалған маңызды қадам осындай іс-шараларда дінтану пәнінің мақсаты мен міндеттері, дінтану пәнінің құрылымы, зерттеу әдістері, ұғымдарымен терминдері, баяндау қағидаттары, дінтанудың негізгі теориялары, діннің құрылымы және элементтері, діннің қызметімен рөлі, мәдениет жүйесіндегі діннің рөлі туралы жан-жақты білім беру іске асырылады.

Дінтану – діндер туралы ілім болғандықтан діннің шығуы, мәні және дамуы, діни ілімдер, ғибадаттар және олардың ерекшелігі туралы кешенді білім. Сондықтан дінтануды оқытуды негізгі ұстаным діндер туралы толыққанды ғылыми негізделген тұжырымдар мен әлемдік дінтану саласындағы жетістіктермен нәтижелер баяндалуы тиіс. Яғни пәнді қарастыруда нақты-тарихилық және объективтілік басты өлшем. Оқытушының діни нанымы мен дүниетанымдық ұстанымы негізге алынбауы тиіс.

Дінтану пәнінің ұстаздары кәсіби білікті педагогтар болу керек. Дінтану пәнін оқу, тәрбие үдерісінде қолданудың әдістемелік ыңғайларын толық игеру үшін дінтану пәнін жүргізетін ұстаздар діни білімін көтеру қажет. Дінтану саласы бойынша маман ұстаздардың жетіспеушілігі алғашқы жылдары білім беру жүйесінде біраз мәселелер тудыруы мүмкін, сондықтан дінтану пәнінің ұстаздарының кәсіби және мәдени дайындық деңгейін көтеру үшін арнайы кәсіби біліктілікті көтеруші курстар ұйымдастыру керек. Кәсіби дінтанушыларды дайындауда ең маңызды мәселе әлемдік діндердің тарихы және діндер теориясы бойынша терең білім қалыптастыратын және дінтану пәнін оқытудың әдістемесін бүгінгі білім беру жүйесінің заманауи жетістіктерін тиімді қолданатын оқу бағдарламаларын жасау қажет. Дінтану пәнінің ұстазы қазіргі ғылым мен діндер негіздері жөніндегі терең білімін үйлесімді үйлестіре білетін білікті маман болуы қажет. Осыған байланысты дінтанушы мамандарды дайындауда төмендегідей мәселелерге көңіл аудару қажет: дінтану пәнін оқытуда зайырлылық қағидатын әдістемелік негіз ретінде ұстану; әлемдік және дәстүрлі діндер туралы мәдениеттанулық, тарихи, философиялық білімдерді болашақ тұлғаның рухани адамгершілік тұрғыда қалыптасуындағы рөлін ұғыну; білім беру мазмұнындағы дінтану пәнінің мақсаты мен міндеттерін және дінтанудың негізгі теориялық әдістерін білу; дінтану пәні мен діни құндылықтарды оқытуды білім беру және тәрбие берумен ұштастыра білу; дінтану пәнін оқытуды инновациялық технологиялар негізінде іске асыру; ұстаздардың дінтану пәнін ғылыми-теориялық, мәдениеттанулық, педагогикалық негізде қарастырудағы педагогикалық шеберлігін көтеру жүйесін айқындау қажет. Сондықтан ұстаздардың білімі мен біліктілік, әдістемелік деңгейін көтеру үшін қалалық, аудандық, аймақтық әдістемелік кеңестер, орталықтар, бірлестіктердің жұмысы маңызды болып табылады.

Қазіргі кезде білім беру жүйесінде, нашақорлыққа, маскүнемдікке, шылымқорлыққа, әдепсіздікке қарсы тұратын жолдар мен тәсілдерді іздеуде діндердің рухани құндылықтарына (имандылық, ибалылық, инабаттылық, діни төзімділік, отансүйгіштік, мейірімділік, бейбітшілік мәдениеті және т.б.) назар аудару керек. Саламатты өмір салтын ұстану және діни фанатизм мен соқыр еліктеушілікке қарсы тұратын қалқан болатын діни мәдениет пен діни сана қалыптастыру үшін дінтану зайырлы тұрғыда берілуі керек. Елімізде ұлттаралық келісім, діни төзімділік мәдениеті мен өзара құрмет қағидаты орныққан. Дін адамның рухани әлеміне тыныштық беріп, адамның абыройы мен ар-намысын асқақтатады. Әрбір адамның жан-дүниесіндегі келісім мен ішкі мәдениет бұл адамаралық қарым-қатынастағы түсіністіктің шарты. Әрбір адам парасатты және рухани дүниесі бай, рухы мықты болғанда ғана зұлымдық пен зорлыққа қарсы тұра алады. Сол себептен адам жанын тәрбиелеу және оның дүниетанымын қалыптастыру үшін әлемдік және дәстүрлі діндердің рухани құндылықтарын тиімді қолдану маңызды болып саналады.

Бүгінгі күнде еліміз үшін бейбітшілік пен келісімді сақтау маңызды. Сондықтан да жастар Қазақстанда тұратын ұлыстардың дәстүрін, мәдениетін, діни сенімі туралы хабардар болу керек. Өйткені, дін кез-келген халқының ұлттық сана-сезімі мен мәдениетінің ерекшелігін ашатын фактор. Дінтану пәні жеткіншектерді отансүйгіштік, төзімділік рухында тәрбиелеп, әлемдік діндердің құндылықтарына оң көзқарас қалыптастыруы тиіс. Дінтану пәні ұлттаралық қарым-қатынас мәдениетіне және жауапкершілікке, отансүйгіштікке, мәдениеттер үнқатысуына, ұлыстардың ерекшелігін түсіну мен сыйлауға, өзге діндегілерге құрметпен қарауға, діндердің құндылықтық негіздерін үйретуі тиіс. Еліміздің білім беру жүйесінде дінтану пәнін оқыту енді ғана басталғандықтан, бұл білім беру жүйесі үшін өте өзекті болып табылады.

Кеңестік атеистік кезеңде және одан кейінгі жылдары дінді оқыту білім беру саласынан алып тасталған еді. Ал қазіргі кезде дінтану пәні оқушыларға рухани адамгершілік тәрбие берудің қайнар көздерінің бірі болып отыр. Дінтану пәні діндер тарихы мен теориясы, сондай-ақ мәдени адамгершілік, дүниетанымдық, этномәдени, әлеуметтік құндылықтарды ұрпақтан-ұрпаққа сабақтастықпен беруші және адамның өзіне, қоршаған ортасына және қатынасын қалыптастырушы, кешенді пән ретінде оқушыларды гуманизмге, руханилыққа, зайырлылық пен отансүйгіштікке тәрбиелейді.

Дінтану пәнін оқытуда еліміздің Ата Заңының баптары және ар-ождан бостандығы сақталуы тиіс. Дінтануды оқытуда діннің рухани мәдениеттің дамуы аясындағы орны, мәдениеттің феномені ретіндегі діннің ерекшелігін, діни мәдениет ұғымын ашу және ұлттық руханияттағы діннің рөлін көрсетуде маңызды.

Адам өмірінің мәні мен мақсаты, ажал және ажалсыздық, жан мен тән арақатынасы, адам болмысы мен тіршілік сынды дүниетанымдық мәселелерді талдау дінтану пәнінің оқытатын ұстаздар үшін философиялық ойлау мәдениеттің тереңдігін талап етеді. Дінтану пәнінде оқушылар адамзат мәдениетінде жинақталған адам, қоғам, әлем жөніндегі діни және діни емес дүниетанымның ерекшелігі туралы хабардар болуы тиіс.

Зайырлы мәдениет және діни мәдениет ерекшелігін және жалпы адамзаттық құндылықтардың артықтығын, яғни діни және діни емес дүниетаным түсініктерінің біріктіруші және сұхбаттастық негіздерін төзімділікпен түсіндіру. Дінтануды оқыту мазмұны мен әдістемесі зайырлылық пен төзімділік қағидаттары, ар-ождан, діни сенім бостандығы және ой-еркіндігі сынды еліміздің және халықаралық құқықтық құжаттар талаптарына сәйкес болуы тиіс.

Зайырлы мемлекетте дінтану негіздерін оқытуда діндердің ортақ құндылықтары мен діни ұстанымдарын салыстырмалы тұрғыда түсіндіру маңызды. Білім берудің зайырлы жүйесінде дінтану пәнінің оқыту мақсаты мен міндеті жастар дүниетанымында төзімділік пен зайырлы мәдениеттік ұстанымды гуманистік және рухани - адамгершілік негіздерді қалыптастыру болып табылады. Дінтанулық білім беру мазмұнында зайырлы мәдениет пен зайырлылық қағидаты оқытудың басты әдістемелік негізі болу керек.

Бекболатұлы Ж.

БІЛІМНІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ ЖӘНЕ МОДЕРНДЕУ ҮРДІСІ

Әлемде ақпарат пен білімнен басқа ресурстардың барлығы шектеулі екендігі белгілі. Өйткені, ақпарат пен білім қоры уақыт өткен сайын молайып, өсе түседі. Білім мен ғылымның дамуына қажетті алғышарт-оны жаңғыртып отыру, жаңа сапалық дәрежеге көтеріп, модерндеу. Білімнің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудің түрлі жолдары мен әдістері бар, бірақ солардың ішіндегі маңыздысы осы жаңғырту, модерндеу болып табылады, дер едім.

Мысал үшін отандық нарыққа баспагерлер, редакторлар, дизайнерлер даярлап келе жатқан журналистика факультетінің баспагерлік-редакторлық және дизайнерлік өнер кафедрасын алайық. Кафедраның негізі 1976 жылы журналистика факультетінің журналистік шеберлік және әдеби редакциялау мәселелерін талдап шешумен айналысатын бірегей ғылыми-зерттеу бөлімшесі ретінде қаланды. Кеңестер одағы жоғары оқу орындары ішінде Қазақ университетінің журналистика факультетінде ашылған журналистік шеберлік кафедрасы болашақ мамандарды жан-жақты даярлауға мүмкіндік берді. Кафедраның алғашқы меңгерушісі, филология ғылымдарының докторы, профессор Тауман Салықбайұлы Амандосов болатын. Қазақ көсемсөзінің осынау талантты зерттеушісінің идеялары негізінде ғылыми мектеп өмірге келді.

Бүгінде кафедраның дамыған ақпараттық-техникалық базасы, жеткілікті аудиториялық қоры бар. Қазіргі заманғы компьютерлік сынып, баспагерлік-дизайнерлік кешен, әлемдік Интернет желісі жұмыс істейді, әр үш ай сайын толықтырылып отыратын университеттің бай библиографиялық кешені қызмет көрсетеді. Факультет пен кафедра базасында мамандардың біліктілігін арттыру және оларды қайта даярлау жөніндегі семинарлар өткізіліп, кәсіби техникалық және шығармашылық бағыттар бойынша ғылыми жұмыстар жүргізілуде, кафедра оқытушылары мен студенттері ғылыми жұмыстарының жинақтары шығуда.

Республикамыздың баспа, баспахана және бұқаралық ақпарат құралдары саласы үшін заманауи технологияларды игерген, бойында қаламгерлік қабілеті бар, кәсіби құзыреттілігі жоғары, білікті баспагер-редактор кадрларды «Баспа ісі» мамандығы бойынша кадрлар 1998 жылдан «бакалавриат», ал 2008 жылдан «магистратура» деңгейлерінде даярлап келеді. Осы уақыт ішінде аталған жоғары оқу орнында ғылыми-зерттеу жұмыстары жолға қойылып, зияткерлік әлеует пен материалдық-техникалық негіз қаланды, салалық оқулық, оқу-әдістемелік құралдар өмірге келді. Қазіргі таңда баспа ісі мамандығы әлемдегі дамыған елдер жоғары оқу орындарында оқытылатын, сұранысқа ие мамандықтардың бірі. Бұл мамандық сондай – ақ Тәуелсіз мемлекеттер достастығында, соның ішінде Қазақстанда да көпшілік назарында болып келеді. Аталған кезең ішінде заманауи ғылыми-әдістемелік әлеует жасақталды [1].

Бұл мамандықтың негізі редакторлық шығармашылықта, жазу өнерінде болғандықтан, бұған дейін Қазақстан Республикасының Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру мамандықтары Сыныптамасында «Өнер» бағытына енген. Өзі жаза алмайтын, шығармашылық әлеуеті төмен адам өзгенің жазғанын түзете алмайды, демек редактор бола алмайды, сол себептен де талапкерлер оқуға екі турдан тұратын шығармашылық емтихан арқылы

қабылданады. Бұл - заманның өзі талап еткен қажеттілік еді. Баспагерлік өнерге баулитын оқу орындарына жазу қабілеті бар, редакторлыққа бейімді талапкерлер қабылданғалы бері бұл салада сапалы маман даярлау ісі де алға басты.

«Баспагерлік-редакторлықтың шығармашылық мамандық екендігін басшылыққа алу керек» деген жұмыс берушілердің, студенттердің, магистранттардың, оқытушылардың талап- тілегінен кейін бейіндік кафедраның атауы да өзгертіліп, «Баспагерлік-редакторлық және дизайнерлік өнер кафедрасы» деп аталды.

Бұл, біздің пікірімізше, кафедра бағытын жаңғыртуға жасалған қадам болды. Алайда, ілгерілеуге ұмтылыстың бүгінде бюрократиялық кедергілерге тап болуы жасырын емес. Соның ең бастысы - Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру мамандықтары Сыныптамасында «баспа ісі» мамандығының инженерлік мамандықтар тобына жатқызылуы. Бұл-қазіргі білімді басқарудағы үлкен олқылық болып табылады. Оның түп төркіні-енжарлық пен білімсіздіктен туындап отыр. Баспагерліктің шығармашылық кәсіп екендігін екінің бірі біледі. Болашақ басылымның атауынан бастап, соңғы нүктесіне дейін алдан ала ойластыратын, саралайтын, редакциялайтын және оның дизайны да оқырман талабына жауап бере алатындай деңгейде болуын қадағалайтын жан-жақты қабілетті де құзыретті баспагер маман. Ал, баспагер - кітаптың техникалық пішіміне, басылуына, түптелуіне, қапталуына, көбейтілуіне, таратылуына тікелей жауап беретін техникалық сала маманы емес.

Әлемдік тәжірибеде баспагерлер байлық жөнінен алдыңғы орындарды иеленсе де, біздің елімізде табысы мол осынау кәсіп туралы оң пікір қалыптаспай отыр. Мұның басты себебі - мемлекетіміздің де, қарапайым халықтың да мамандық туралы түсінігіне қатысты, өйткені олар «Баспа ісі» мамандығы арқылы материалдық игілікке қол жеткізетінін де әрі рухани байлыққа кенелетінін де әлі сезіне алмай келеді. Ең алдымен бұл мамандыққа мемлекеттік мүдде, ұлттық мұрат тұрғысынан қарап, баспагер-редакторлар өндірістік-өнеркәсіптік техника саласының емес, шығармашылық саланың маманы екендігіне баса көңіл бөлу керек. Баспагер-редакторлар - баспа редакциясында дайындаған басылымдар арқылы қоғамдық сананы қалыптастырушылар әрі ұлттық идеологияны жүргізушілер, сондай-ақ ақпараттық қауіпсіздікті қорғаушылар.

Сондықтан да, бірінші проблема әрі ұсыныс - жоғарыда айтылғандарды қорыта келе, жаңа Сыныптама жобасындағы «Баспа ісі» мамандығын «Инженерлік мамандықтар» қатарынан алып, қайтадан «Өнер» бағытына жатқызу қажет.

Келесі бір мәселе. Журналистика факультетінің баспагерлік-редакторлық және дизайнерлік өнер кафедрасының және Қазақстан баспагерлері, полиграфистері мен кітап таратушылары Ассоциациясының ұйымдастыруымен қыркүйектің алғашқы аптасында өткен «Мамандыққа қамқорлық қажет» тақырыбындағы Дөңгелек үстел жұмысына қатысушылар республика кітап нарығы талаптары мен даму бағдарын ескере отырып, еліміздің Білім және ғылым министрлігіне Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру мамандықтары Сыныптамасындағы Қазақстан Республикасы Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру мамандықтарының 2016 жылғы жобасына қатысты ұсыныс жасады. Аталған жобада мамандықтардың бірқатары бір-біріне қосылып, біразы тізімнен алынып тасталған. Сыныптамаға енбеген мамандықтар қатарында «Баспа ісі» және «Дизайн» мамандықтары да бар.

Аталған «баспа ісі» және «дизайн» мамандықтарының жоғарыдағы тізімнен алынып тасталуына байланысты осы кәсіпті таңдаған талапкерлер болашақта бұл бағыттағы білімді көршілес елдерден, атап айтқанда Ресейден алатыны түсінікті. Өзге де әлеуметтік-гуманитарлық және өнер бағытындағы мамандықтар сияқты «баспа ісі» мен «дизайн» мамандығы да ұлттың ділі мен тілін, менталитетін қалыптастыратындықтан, сыныптаманың жаңа жобасында «баспа ісі» және «дизайн» мамандықтарын бакалавриатта, магистратурада, докторантурада қалдыру, қажет делінген болатын Қазақстан баспагерлері, полиграфистері мен кітап таратушылары Ассоциациясы мүшелерінің мәлімдемесінде.

Жаңа мамандықтар ашу туралы. Биылғы жылы «Баспа ісі» мамандығы бойынша оқитын екінші курс студенттеріне арналып «Әдеби агенттіктер мен агенттер» атты жаңа пән енгізіліп отыр. Бұл – ТМД елдері білім кеңістігінде тұңғыш қолға алынып отырған бастама. Пән әдістемелік қамту, оқу жоспарлары мен бағыттарын түзу, оқу құралдарын жазу қолға алынды. Әдеби агенттіктер Батыста кең таралған кәсіпкерлік-шығармашылық институт болып табылады, осы бағыт мамандар даярланады. Сондықтан да біздің елімізде де аталған «Әдеби агенттіктер мен агенттер» мамандығын Білім және ғылым министрлігіне Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру мамандықтары Сыныптамасына енгізу мәселесін күн тәртібіне енгізудің қажеттігі дау туғызбайды.

Енді шетелдік университеттердің іс-тәжірибесіне үңілейік. Осы жолдардың авторы Польша Республикасында 2012-2013 жылдары ғылыми тағылымдамада болғанда осы елдің жоғары оқу орындарының тәжірибесімен жете танысып, отандық бұқаралық баспасөз беттерінде мақалалар жариялаған, ғылыми басқосуларда сөйлеген болатын. Соларға кезек берелік [2].

Польшаның іргелі жоғары оқу орындарының бірі – Адам Мицкевич атындағы Познань университетінің осы жолдардың авторы- ғылыми тәлімгерге бергені мол, үйреткен, көңілге тоқытқан тұстары көп болды. Университеттің 15 факультетінде бүгінде 47 мыңнан астам студент оқиды. Университеттің маңдайалды факультеттерінің бірі саяси ғылымдар және журналистика факультеті журналистика, саясаттану, халықаралық қатынастар мамандықтары бойынша кадрлар даярлайды. Оқу ордасында 90-нан астам оқытушы, соның ішінде 31 доктор мен профессор жұмыс істейді. Сондай-ақ өзге факультеттерден, Познаньның өзге жоғары оқу орындарынан

ғалымдар мен кәсіптік орта өкілдері сабақ беруге шақырылады. Практиктер арасында белгілі журналистер, жарнама агенттіктерінің мамандары мен баспасөз хатшылары жетерлік. «Журналистика, ақпарат және қоғамдық байланыстар саласындағы коммуникация» мамандағында өндірістік сабақтар көп. Студенттер интернет-радио мен теледидар хабарларын жүргізеді, қоғамдық теледидар үшін апта сайын 15 минуттық бағдарлама әзірлейді. Оқуды тәмамдау үшін редакциялардағы 6 апталық практикадан кейін міндетті түрде сынақша тапсыру керек болады.

Польша тәжірибесі оңаша ойларға жетелейді. Еліміздің бұқаралық ақпарат құралдары үшін журналист кадрлар даярлау мәселесі қашан да ғылыми және қоғамдық пікірдің күн тәртібінен түскен емес. Оның себебі түсінікті де: республика БАҚ индустриясы әлеуметтік институт және экономика саласы ретінде толықтай қалыптасқан соңғы жарты ғасыр беделінде ақпараттық технологиялардың шапшаң дамуы дәстүрлі журналистикаға деген көзқарасты түбірінен өзгертті. «Айшылық алыс» жерлерден көзді ашып-жұмғанша хабар алғызатын Интернет бүгінде баспагер, тележүргізуші, газет қаламгері мамандықтарының мазмұнын жаңа үрдістермен байытты. Оскар сыйлығын иеленген «Мәскеу көз жасына сенбейді» фильмінің кейіпкері, телеоператор Родионның сөзіне құлақ түрсек, бір кездері «дүниенің бәрі тек теледидардан тұрып, кітаптың да, газет-журналдың да күні батады» деген пікір үстем болған. Бірақ, қазір баспа өнімдерінің көгілдір экранмен тайталаспай, бейбіт өмір сүріп жатқанына куәміз. Сонымен, теледидар тудырған пікір толқыны тарих жағалауына жетіп, еңтігін басты.

Ғаламды өрмешінің торындай шырмаған Интернет дәурені туғалы «енді кітап атаулы келмеске кетеді, жұрт бірыңғай әлеуметтік желіге көшеді» деген пікір әлемнің қай түкпірінде де желдей есіп жүр. Бұл жерде айтарымыз уәжіміз: бәрін де уақыт көрсетеді.

Осы айтылғандардан шығатын бір қорытынды: журналистік мамандық салалары жуық арада үлкен өзгерістерге ұшырай қоймайды. Бірақ, ақпаратты қабылдау, өңдеу, тарату мен жеткізу технологиясы жетілдіріліп, соны сипат иеленбек. Журналистиканың аудио-бейне-баспа құралдарының өзара кірігуінен туындап отырған конвергенттік журналистка мұның айқын айғағы.

Сонымен, журналистік білім сипатын өзгертіп отырған да нақ осы конвергенттену талаптары десек, қателеспейміз. Батыс елдерінде журналист кадрлар әлеуметтік коммуникация, коммуникология мамандануы бойынша даярланады. Бұған посткеңестік елдер тәжірибесі арқылы көз жеткізуге болады. Себебі, Батыс елдерінде журналистика факультеттері жоқ, олар Шығыс Еуропада сақталған. Дегенмен, бұл елдерде де мамандық өтпелі кезеңде тұр деп санауға болады. Мәселен, Чехия, Польша, Словакия сияқты елдердің университеттерінде журналистика бойынша білімді «Әлеуметтік коммуникация» кафедралары береді де, мұнда оқыған студенттер, «журналистика және қоғамдық қатынастар» мамандығын, сондай-ақ «журналистика», «қазіргі заманғы БАҚ», «жарнама және промоция», «бизнестегі ақпаратты басқару» кәсіптерін тандай алады.

Біз мұны білімді заман талаптарына ыңғайлаудың, жаңғыртудың нышаны ретінде бағалай аламыз. Осы үрдіс арқылы мамандықтың нарықтағы бәсекеге қабілеттілігі қамтамасыз етіліп отыр, деп те тұжырым жасаймыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Кафедра тарихы / Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. <http://kaznu.kz>
2. Польшадағы медиалық білім / «Ақиқат» ұлттық қоғамдық-саяси журналы. <http://akikat.kazgazetta.kz>.
3. Қазақстандағы медиалық білім беру: бүгіні мен болашағы. «Ақиқат» ұлттық қоғамдық-саяси журналы. <http://akikat.kazgazetta.kz>.
4. Журналистика факультеті – Польша: ұлы ақын атындағы университеттің бүгіні. <http://jurfak.kz>.
5. Польшалық ғалымдармен жүздесу. / «Ана тілі» ұлт газеті. <http://anatili.kazgazetta.kz>

Белисарова Ф.Б., Кабатаева Р.С., Алибаева А.Г.

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СЕМИНАРОВ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «SCIENTIFIC WRITING» ДЛЯ
СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ 5B060400-ФИЗИКА И 5B060500-ЯДЕРНАЯ ФИЗИКА
(ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ТРАЕКТОРИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ФИЗИКА)**

Дисциплина «Scientific Writing» является элективной и преподается в седьмом и пятом семестрах теоретического обучения объемом в 1 кредит для специальности Физика и Ядерная физика соответственно [1]. Пререквизитами дисциплины являются иностранный язык, научно-технический перевод, курсы общей физики, а также курсы теоретической физики для индивидуальной образовательной траектории «Теоретическая физика». Постреквизитами дисциплины являются педагогическая и преддипломная практики, участие в ежегодной студенческой научной конференции «Мир науки», чтение научных статей из высокорейтинговых научных журналов, предзащита и защита дипломной работы [2]. В связи с вышесказанным ясной оказывается цель дисциплины, которая заключается в выработке у студентов выпускного курса бакалавриата навыков представления результатов исследовательской работы в устной и письменной формах на иностранном (английском) языке. Необходимость изучения дисциплины обоснована тем, что студенты выпускного курса, изучив все необходимые для проведения исследовательской деятельности курсы теоретической физики и, освоив необходимое количество кредитов по иностранному языку, нуждаются в курсе, который синтезирует умения студентов проводить исследования и представлять их результаты в письменном и устном видах перед аудиторией на иностранном (английском) языке.

Схема проведения семинаров дисциплины.

На семинарах для достижения цели дисциплины перед студентами ставятся три задачи: чтение (Reading), писание (Writing) и говорение (Speaking). Скелет методики семинаров напоминает схему проведения международного экзамена по английскому языку IELTS (International English Language Testing System) [3], который помимо вышеперечисленных пунктов содержит еще и слушание (Listening). Такое совпадение неслучайно, поскольку одним из постреквизитов обсуждаемой дисциплины негласно является и дальнейшая сдача этого экзамена, то есть, по сути, на семинарах по Scientific Writing студенты знакомятся с процедурой проведения экзамена по английскому языку IELTS Academic. Сейчас нет необходимости в объяснении важности этого экзамена и выборе именно английского языка, а среди студентов обязательно найдутся и такие, которые уже сдали этот экзамен и набрали определенное количество баллов; в основном это студенты из групп с английским языком обучения, таким студентам рекомендуется усовершенствование навыков представления результатов их научного исследования перед аудиторией, а также сдача экзамена IELTS на более высокий балл. В связи с этим, в некоторой степени, нашей долгосрочной целью является подготовка студентов к сдаче экзамена IELTS и придание этому экзамену характер массовости, в том смысле, чтобы наши студенты, а далее будущие выпускники наших программ понимали суть и знали о необходимости наличия сертификата IELTS для конкурентоспособности на рынке труда, для дальнейшего обучения в магистратуре и докторантуре [4], как в Казахстане, так и зарубежом, для самосовершенствования и других целей.

Содержание курса разделено на три модуля, первый из них это чтение. На чтение предусмотрено от 3 до 5 семинаров, в зависимости от среднего уровня владения английским языком студентами группы. Во время таких семинаров студентам предоставляется возможность читать и разбирать научно-технические тексты, взятые из разной литературы, это могут быть как классические учебники по английскому языку, содержащие тематические специализированные тексты, так и специализированные научные статьи отечественных и зарубежных ученых. Выбор зависит от уровня владения английским языком студентами. Студентам рекомендуется разобрать эти тексты или статьи, при этом внимание студентов уделяется тому, как составляются предложения в техническом английском языке, как используются определенные термины и словосочетания, какие грамматические обороты употребляются и т.д. Таким образом, подход студента к каждому предложению при чтении должен быть «критическим», то есть студент должен ставить под сомнение каждое слово и словосочетание, найти их перевод в техническом словаре, изучить случаи их употребления и многое другое. Здесь расширяется словарный запас (vocabulary) студента по специализации. Студенты набирают опыт чтения литературы по специализации на английском языке. Если студенты успешно справляются с заданиями, то для закрепления им также даются тексты из части Reading IELTS.

Следующий модуль называется писание, на этот модуль тоже в среднем планируется до 5 семинаров. Студенты учатся писать эссе по рисункам, которые им раздаются преподавателем. За отведенное время студенты должны написать 2 типа эссе: первый тип эссе – это описание данных из таблиц, диаграмм, графиков, второй тип эссе – описание физических процессов. Картинки имеют небольшой описательный текст, для того, чтобы студент смог дальше развить эту тему и сочинить эссе. Картинки с данными берутся из различной научно-технической литературы и научных статей. Картинки с физическими процессами также берутся из книг и интернета, это, например, схема работы определенного физического или природного цикла, атомной или электростанции, либо, например, схема подъема воздушного шара в воздухе и многое другое. Рекомендуемое количество слов в эссе не менее 100. Таким образом, студенты учатся представлять данные на английском языке в письменном виде. Такие навыки будут необходимы студентам при написании отчетов по практикам, при написании тезисов для участия в конференциях и выпускной работы.

Таким образом, результаты первых двух модулей подводят студента к третьему модулю – говорению, который посвящен развитию навыков устного представления данных на английском языке перед целевой аудиторией. На семинарах студенты выступают перед группой с определенной темой, темы выбираются самими студентами. Иными словами студенты читают лекцию (give a lecture) на любую тему по специализации, в основном по общей теории относительности и теории ядра, поскольку они учатся на индивидуальной образовательной траектории по теоретической физике. Схема выступления тоже расчерчена таким образом, что студент должен суметь сформулировать свою проблему и цели, а также задачи, которые ставятся перед ним для достижения этих целей, студент делает свое заключение по лекции и дает некоторые сведения о дальнейших возможных перспективах развития исследуемого вопроса. После каждого выступления студента ведется небольшая дискуссия в виде вопросов от слушателей и ответов спикера. В среднем на одном семинаре выступают по 2 студента, в зависимости от количества студентов в группе. Этот модуль дает студентам возможность говорить на английском языке по тематике, что особо необходимо студентам для участия в конференциях, а также во время педагогической практики в школе и других видах деятельности во время дальнейшего обучения, а также будущей профессиональной деятельности.

Закключение. Таким образом, авторы считают, что именно такая методика проведения семинаров по дисциплине «Scientific Writing» является наиболее эффективной для подготовки студентов к таким видам обучения как

педагогическая и преддипломная практики, предзащита и защита дипломной работы, участие в научных конференциях, дальнейшая сдача экзамена по английскому языку для поступления в магистратуру и т.д. Поскольку в настоящее время наблюдается процесс интеграции образования, науки и бизнеса, то для конкурентоспособности молодых специалистов на рынке труда необходимым оказывается наличие у выпускников программ бакалавриата навыков описания и представления данных, особенно на иностранном (английском) языке. Атрибутом успеха на казахстанском и международном рынках труда является знание трех языков: казахского – государственного, русского – официального и английского – международного, что влечет за собой гибкость выпускников при адаптации в рабочей среде. Ввиду непрерывно меняющихся внешних условий и обстоятельств, связанных со всеобщей глобализацией и интеграцией различных сфер деятельности человека, а также необходимости устойчивого развития, когда насущной оказывается проблема удовлетворения потребностей настоящего, не ставя при этом под угрозу способность будущего поколения удовлетворять свои потребности, при обучении студентов и формировании у обучающихся профессиональных организаторских навыков и развитии их способностей, все более определяющую роль играют такие составляющие образовательных программ как планирование, организация и проведение деятельности, а также прогнозирование, анализирование, представление информации и данных и многое другое. В связи с вышесказанным, в учебных планах образовательных программ бакалавриата, помимо обязательных общих и специальных курсов по специальности обучения, присутствуют такие дисциплины как философия, иностранный язык, педагогика и психология, а также ясной оказывается и актуальность дисциплины «Scientific Writing», которая более широко раскрывается в магистратуре под названием дисциплины «Организация и планирование научных исследований» на английском языке для научно-педагогических специальностей 6М060400-Физика и 6М060500-Ядерная физика [5].

Список литературы:

1. Основной учебный план специальностей бакалавриата 5В060400-Физика, 5В060500-Ядерная физика, КазНУ им. аль-Фараби, 2016.
2. Каталог элективных дисциплин для специальностей бакалавриата 5В060400-Физика, 5В060500-Ядерная физика, КазНУ им. аль-Фараби, 2016.
3. <https://www.britishcouncil.kz>.
4. Мутанов Г. Академическая политика. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 369 с.
5. Белисарова Ф.Б., Жаксыбекова К.А., Кабатаева Р.С. О методике проведения семинарских занятий по дисциплине «Организация и планирование научных исследований» для магистрантов научно-педагогических специальностей на физико-техническом факультете КазНУ им. аль-Фараби // Материалы 46-й научно-методической конференции «Модернизация образовательных программ: аккредитация и гарантия качества подготовки кадров». Книга 3, Алматы, 2016. – С. 35-38.

Бердібаева С.Қ., Кабакова М.П., Гарбер А.И., Байжұманова Б.Ш., Құнанбаева М.Н.

БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН БАСҚАРУ НЕГІЗІНДЕ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБІ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕГІ «ЭМОЦИЯЛЫҚ ЖАНУДЫ» ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛДАУ

Мұғалімдердің эмоциялық күйзелістері жайлы зерттеулердің маңыздылығының артуы мұғалім тұлғасына деген қоғамдық талаптардың өсуімен тікелей байланысты, әрі мұғалім мамандығы өте жоғарғы деңгейдегі әлеуметтік маңыздылыққа ие. Мұғалімдердегі эмпатияның қатты көрінуі, бірге қайғыруға деген қабілеттілік мұғалімнің ең маңызды кәсіби сапаларының бірі болып табылады. Алайда кәсіби іс-әрекеттегі эмоцияның практикалық рөлі керісінше қайшылықты жағдайда бағаланады.

Мұғалімдерді әдетте мүмкін болатын, міндетті түрде болатын эмоциялық жүктемелердің шамадан асатын жағдайына дайындамайды, соған қатысты педагог мамандығында міндетті түрде болатын эмоциялық қиындықтарды жеңуге қажетті мақсатты бағытталған жеке бастық сапалар мен ептіліктерді, сәйкес білімдерді қалыптастырмайды.

Көптеген зерттеулер көрсеткендей, педагогикалық мамандық ең үлкен дәрежемен «эмоциялық күйзелістің» әсеріне көп түседі екен. Бұл жағдай педагогтың кәсіби еңбегі өте жоғарғы эмоциялық жүктемеге ие болуымен байланыстырылады.

Негізінен эмоциялық күйзеліс, эмоциялық жанып кету өзінің дамуының басында-ақ ерекше қауіпті болады, себебі «жанып кететін» мұғалім оның симптомдарын байқамайды, осы кездегі өзгерістеді сырттан тез көруге болады.

Өткен ғасырдың 70-жылдары көптеген зерттеушілер келесі мәліметтерге қатты көңіл бөлді, коммуникативті іс-әрекетпен байланысты жұмыс жасайтын адамдарда (педагогтар, дәрігерлер, психологтар, менеджерлер, әлеуметтік сфера қызметкерлері) эмоциялық күйзелістер жиі кездесетін болған.

Мұндай мамандар өздерінің іс-әрекеттері барысында, белгілі бір кезеңде аяқ асты өз қызметіне деген қызығулары жоғалып, өз міндеттемелеріне немқұрайды қарап, әріптестерімен жиі конфликтілерге түсе бастайды. Одан ары қарай оларда әдетте соматикалық аурулар, невротикалық бұзылыстар дамиды.

Осы аталған жағдайларға байланысты өтіп жатқан өзгерістерді бақылау барысында олардың ұзақ уақыт бойы болған кәсіби стресстің әсерінен болатыны анықталды. Сөйтіп ғылымда «burnout» атты термин пайда болды, мағынасын психологиялық әдебиеттерде «эмоциялық күйзелістер» немесе «эмоциялық жану» деп талданды.

Бұл күндері эмоциялық жанып кету мен оның құрылымы, мәні туралы бірыңғай көзқарастар біраз қалыптасқан. Қазіргі жаңа мәліметтерге сүйенсек, «психикалық (немес эмоциялық) жанып кету» эмоциялық сферамен байланысты мамандықтарда көрінетін физикалық, эмоциялық, ақыл естің зорығуы деп түсініледі [1, 2, 3].

Көптеген зерттеулер көрсеткендей, педагогикалық мамандық «жанып кетуге» көп түсетін мамандықтардың бірі болып саналады. Себебі педагогикалық еңбекте эмоциялық жүктеме ең жоғарғы дәрежеде сипатталады. Әрі педагогикалық мамандық альтуристік мамандықтардың бірі, соның өзі олардың тез «жанып кету» синдромына көп ұшырайтынын негіздейді.

Мұғалімдердегі эмоциялық жану синдромының келесі үш сатысын көрсетуге болады:

-алғашқы бірінші сатыда мұғалімдерде еріксіз мінез-құлық, функцияларды орындаудағы кейбір құлдырулар байқалады: қандай да бір кезеңдерде ұмытып қалады (мәселен қажетті бір жоспарланған сұрақтарды тіркеуді ұмытып қалады);

Осылайша қателесуге болмайды деген қорқыныштан енді өзі жасап жатқан жұмыс әрекеттерін қатты қадағалап, оларды қайта қайта тексере беру нәтижесінде оларда жүйкелік-психикалық зорығулар өрши бастайды.

-екінші сатыда жұмысқа деген қызығулар, қарым-қатынасқа түсу қажеттіліктерінің (оның ішінде үйімен де, достарымен де) азаюы байқалады: «ешкімді де көргім келмейді», «апталар бітпейтін болды» деген пікірлерді жиі санасына әкеледі, аптаның аяғында апатия туындайды үнемі соматикалық симптомдар пайда бола бастайды («күшім таусылды», «энергия жоқ», «түс көрмей қатып ұйықтайтын болдым»), тез салқын тиіп ауыра бастайды, ашуланшақ болып, кез келген ұсақ түйектерге ашуын шақырады;

-үшінші сатыда-жеке бастық жанып кету кезеңі нақты келеді. Өмірге, жұмысқа деген қызығуды мүлдем тоқтатады, эмоциялық нейтрал күй пайда болады, адамдарды көргісі келмейді, қарым-қатынастан қашады, күшінің таусылғанын сезеді.

Басында мұғалімдер осы симптомдарды сезбейді, түсінбейді сондықтанда олардың еңбектерін ерте диагностикалау сол жанып кетудің алдын алады.

Педагогтарда аса қатты білініп тұрған «жанып кету» симптомы бойынша эмоциялық сфераның күйін азайтуға қарағанда эмоциялық жанып кетуді ескерту оңайырақ болады. Сондықтанда педагогтардың психологиялық денсаулығын сақтау үшін психологиялық қолдау беру аясында педагогтардың эмоциялық жанып кету диагностикасын ерте бастау аса маңызды.

Сондықтанда біз эмоциялық жанып кетудің деңгейін анықтап беретін әртүрлі психодиагностикалық материалдарды көп талдадық, соның барысында Германиядағы Потсдам университетінің Психология Институтының ғалымдары У. Шааршмидт және А. Фишер жасаған Arbeitsbezogenes Verhaltens- und Erlebensmuster-AVEM неміс сұрақнамасын таңдап алдық [4].

Сұрақнаманың жасалуына А. Антоновскийдің когеренттілік концепциясы [5] мен Р. Лазарустың стрессті жеңу механизмдері [6], сонымен қатар С. Маслачтың кәсіби жанып кету теориясының әдіснамалық негіздері себепші болды [7].

Бұл сұрақнама Қазақстан Республикасының психологтарының кәсіби ортасында әлі де толық таныс емес.

AVEM сұрақнамасы көпфакторлы диагностикалық инструментария болып табылады, адамның мінез-құлқын кәсіби талаптар жағдайында анықтап бере алады. Сұрақнаманы жасау барысында авторлар индивидтің кәсіби орта талаптарымен өзара әрекеті психикалық денсаулық пен кәсіби өсуді дамытады деген ой пікірмен сәйкестенді және тұлғаның үш негізгі сфераларын анықтады:

1. Жеке бастық және кәсіби өмірлік сфералар арасында дистанция ұстап тұруға қабілеттілік, тапсырманы орындауда жетілуге ұмтылу, энергетикалық күш жұмсауға дайын болу, субъективті мәндер категориясында айқын көрінетін кәсіби белсенділік.

2. Сәтсіздік пен жеңіліс жағдайында кәсіби тапсырмаларды орындаудан бас тартқан категорияларда берілген проблемді жағдайларды жеңу стратегиясы; қиындықтарды жеңетін белсенді стратегиялар, сондай-ақ ішкі теңесу.

3. Кәсіби сәттілік пен өмірлік қанағаттану және әлеуметтік қолдауды сезінуде көрінетін кәсіби іс-әрекетке деген эмоциялық ішкі дайындық.

Потсдам университетінің (Германия) профессоры У. Шааршмидтің жетекшілігімен жобаға қатысушы топтың зерттеулерін айтатын болсақ, мұғалімдердің кәсіби іс-әрекетіндегі күйзелістер мен мінез-құлық типтерін диагностикалаудың негізгі нәтижелері бойынша эмоциялық жанып кетуге бейім болатындар негізінен тәуекел тобындағы мұғалімдер екен.

AVEM сұрақнамасы кәсіби ортадағы мінез-құлық пен күйзелістерді суреттейтін 11 шкаладан тұрады. Сұрақнаманың кейбір жеке шкалаларының көрсеткіштерін анализдеу барысында кәсіби ортадағы мінез-құлық пен күйзелістердің төрт типін бөліп көрсетеді.

1. G-типі (gesund-немісше-дені сау) –дені сау тип, белсенді, қиын мәселелерді шешуге қабілетті, сәтсіздікті конструктивті жеңуді негативті эмоциялардың дерек көзі ретінде емес, оларды жеңуге деген белсенді

стратегияларды іздеуде өзінің энергетикалық шығындарын қадағалай алатын, жұмысына жоғарғы мән беретін стимул ретінде қарастырылады.

2. S типі (sorgsam –немісше, үнемшіл) – үнемшіл, ұқыпшыл тип, мотивацияның, энергетикалық шығындардың, кәсіби талаптанудың орташа деңгейі, кәсіби іс-әрекетке арақашықты сақтауға бейім, өз еңбегіне разы. Бұл типке жұмысына қатысты өмірге қанағаттанған қырлар тән болады.

3 А типі– тәуекел тип, А типі, Фридман және Розенманның классикалық суреттемесіне сай тип, кәсіби іс-әрекеттің экстремалды субъективті мәнімен сипатталады, энергетикалық шығындарға жоғарғы дайындық, ал фрустрация мен стресске төменгі орнықтылық.

Негативті эмоцияларды жеңу психикалық шамадан асып кеткен жүктемелердің салдары болып саналады, өз іс-әрекетінің тиімділігіне қанағаттанбау, өзіндік жетілуге ұмтылу және әлеуметтік қолдаудың болмауына қатысты бұл тип тәуекел тобына жатады, сондықтанда кәсіби жану синдромының даму ықтималдылығы өте жоғары.

4.В типі – жанып кететін тип (burnout – ағылшынша жанып кету) іс-әрекеттің төменгі субъективті мәнімен сипатталады, стресске орнықтылығы өте төмен, релаксация мен мәселені конструктивті шешуге шектелген қабілет, қиын жағдайларды шешуден бас тарту, үнемі мазасыз күй және мәнсіз қорқыныштар.

У. Шааршмидтің зерттеулерінде мұғалімнің эмоциялық жанып кетуін ерте диагностикалау мәселесін шешуге арналған зерттеу нәтижелері бойынша кәсіби іс-әрекет аясында мұғалімдердің күйзелулері мен мінез-құлық ерекшеліктерінің келесі жағдайлары табылды: G –мінез-құлықтың дұрыс типі, ол зерттеудің таңдау көлемінің бестен бір бөлігіне қарағанда аз табылды, педагогтардың (А und В) мінез-құлық тәуекел типтері өте жоғары болды (әрбір мінез-құлық типтері үшін зерттеудің таңдау көлемінің үштен бір бөлігі сәйкес келді [8].

Мұнда мінез-құлық типтері мұғалім жұмыс жасайтын федералды жер ден, оқытудың формасынан (бастапқы мектеп, жалпы білім беру мектебі, гимназия) тәуелді болды. Мінез-құлық типтері жынысқа да (әйелдер ер адамдарға қарағанда А және В тәуекелеге бару үлгісіне неғұрлым бейім болады) және жас ерекшеліктеріне де байланысты (жұмыс өтілінің ұлғаюы мінез-құлықтағы үлгі-тәуекел бөлігін жоғарылатады).

Сондықтанда мұғалімдерде эмоциялық күйзелістердің, эмоциялық жанудың психологиялық қорғаныстарының қалыптасуын үнемі жиі тексеріп тұру керек, осы жағдай сол эмоциялық жануды ерте ескерту мен психологиялық профилактикасының өлшемдерін жасаудың мүмкіндігін береді.

Зерттеулер көрсеткендей мұғалімдер мен әлеуметтік қызметкерлер арасында олардың кәсіби іс-әрекетіне қатысты болған ұзақ уақытты стресстер теріс салдарға әкеліп, эмоциялық күйзелістер тіпті ерте байқалады екен. Психикалық, эмоциялық күйзелістердің алғашқы симптомдары аз ғана еңбек өтілімі бар жас мұғалімдер де ерте туындайды [3-6].

Эмоциялық күйзелістер, жанып кетуге байланысты дер кезінде өткізілген профилактикалық жұмыстар үш бағытты қамтиды:

1. Іс-әрекетті ұйымдастыру. Әкімшілік егерде өздерінің қызметкерлерінің кәсіби өсу мүмкіндігін қамтамасыз етсе, әлеуметтік жағымды кезеңдерді қолдай білсе онда «жанып кетудің» дамуын «жұмсарту» алады. Әкімшілік сонымен қатар әріптестердің салауатты өзара қатынастарын дұрыс ұйымдастырып, қызметтік нұсқауларды, міндеттерді рационалды бөледі [2].

Сондықтанда оқу бағдарламаларына уақытты дұрыс қадағалау, өзіне деген сенімділікті қалыптастыру, стресс, релаксациялар техникасы жайлы ақпараттарды беру техникаларын ендіру қажет.

2. Ұжымда психологиялық ахуалды жақсарту. Кәсіби топтарда «жанып кету» синдромын профилактикалау бағытында психологиялық жағымдылықты жасау аса маңызды. Ең негізгісі мұғалімдердің материалдық жағдайын қамтамасыз ету.

3. Индивидуалды ерекшеліктермен жұмыс. Мұғалімдермен психологиялық жұмыс үш бағытты қамтиды. Біріншісі, педагогтарда креативтілікті дамыту, себебі жанып кетудің бір белгісі өзгерістерге қарсыласуға қатысты ойлаудың ригидті болуы

Екінші бағыт эмоциялық жанып кетуге негіз болатын негативті кәсіби және жеке бастық факторлардың әсерімен жұмыс жасау. Ең қажеттісі педагогтарда конфликтіді жағдайды шеше алу ептілігін дамыту, қойған мақсаттарға жете алу, конструктивті шешімдер іздеу, кәсіби және жеке бастық жетілуге кедергі келтіретін мотивтер мен құндылықтар жүйесін қатай қарастыру.

Осыған байланысты өзінде сенімділікті дамыту, өзін ашу, шешім қабылдау мен тұлғалық даму тренингтерін қолдану қажет.

Үшінші бағыт педагогтарда стресс күйін түсіру, өзін реттей алу дағдыларын қалыптастыру, босансу техникаларына үйрену, стресске орнытылықты жоғарылату, өзінің физикалық және психикалық күйлерін қадағалай білу.

Қазіргі жаңа уақыт әлеуметтік сәтті адамдарды, яғни өздеріне сенімді, кәсіби өсуге жеткен, өз бетінше шешім қабылдай алатын, батыл адамдарды қажетсінеді. Сондықтанда адамдар осы бағытты қабылдайды, қоғамда мұндай адамдар үнемі өз орындарын қиналмай табады. Сондықтанда педагогтар имиджіне сай болу үшін оларда үнемі ішкі ресурстар мықты болуы керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Larentsova L.I. The study of emotional burnout among doctors-dentists // Clinical Dentistry, 2003, №4, pages 82-86.
2. Larentsova L.I., Maksimovskiy Y.M, Sokolova Y.D. The syndrome of "emotional burnout" among dentists // New Dentistry, 2002, № 2, pages 97-99.
3. Orel V.E. The phenomenon of "burnout" in foreign psychology: empirical studies and prospects // Psychological Journal 2001, T.22, number 1, pages 90-101.
4. Schaarschmidt, U., Fischer, A. W. AVEM - ein diagnostisches Instrument zur Differenzierung von Typen gesundheitsrelevanten Verhaltens und Erlebens gegenüber der Arbeit. Zeitschrift für Differentielle und Diagnostische Psychologie, 1997, 18 (3), S. 151 – 163.
5. Antonovsky A. Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1987.
6. Lazarus R. S., Folkman S. Transactional theory and research on emotions and coping. European Journal of Personality, 1987, 1, p. 141-169.
7. Maslach, C. Understanding burnout: Definitional issues in analyzing a complex phenomenon. In W. S. Paine (Ed.). Job, Stress and Burnout. Beverly Hills: Sage, 1982.
8. Schaarschmidt, U., Fischer, A. W. IPS – Inventar zur Persönlichkeitsdiagnostik in Situationen. Frankfurt/M.: Swets & Zeitlinger. Computerversion im Rahmen des Wiener Testsystems, Wien/Modling: Schuhfried Ges.m.b.H, 1999.

**Бердібаева С.Қ., Гарбер А.И., Камзанова А.Т., Файзуллина А.К., Бердібаев С.Қ.
«ПЕДАГОГТЫҢ КОММУНИКАТИВТІ БІЛІКТІЛІГІ БІЛІМ САЛАСЫНДА БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ
АРТТЫРУ САПАСЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ»**

Педагогтың коммуникативті біліктілігі кәсіби қарым-қатынастың кілті бола алатыны туралы зерттеулер білім саласындағы өте маңызды сұрақтардың бірі болып табылады. Бұл мәселені психологияда қарастырғанда педагогтың коммуникативті біліктілігі «мұғалім-бала» қарым-қатынасы; «бала-ата-ана қарым-қатынасы»; «педагогикалық іс-әрекеттегі конфликтілер мен коммуникация»; «мұғалімнің эмоциялық жануы» сияқты сұрақтармен тығыз байланысты.

Еуропалық білімдер кеңістігінде интеграциялық процестерді күшейтудің нәтижесінде педагогтың коммуникативті біліктілігін қалаптастыру жағдайы қазіргі заманауи маңызды сұрақтардың бірі болып отыр. Педагогтың іс-әрекеті өте қиын және күрделі, әрі ардақты мамандықтардың бірі, алайда мына жаңа заманда, жаңа уақытта мұғалімдерден келесі фразаны жиі естуге тура келеді: «мен бұрын мұғалім болып жұмыс жасадым енді менің жүйкем ол жұмысты көтере алмайды».

Психология ғылымы осы сұрақтарды шешуде көптеген зерттеулер жүргізеді. Біз осы мақаламызда педагогтың коммуникативті біліктілігіне қатысты шет елде жүргізілген зерттеулерді (Германия зерттеулері) және оны талдауды Қазақстандық мұғалімдер ұжымына ұсыну, ой тастау және пікірлер алмасуды мақсат қойып отырмыз.

Потсдам университетінің Психология Институтында У. Шааршмидт және А. Фишер жасаған Arbeitsbezogenes Verhaltens- und Erlebensmuster- AVEM неміс сұрақнамасы мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі көптеген факторларды өлшеп береді. Педагогтың коммуникативті біліктілігі мұғалім өз қызметінде күйзеліс жағдайындағы динамикалық теңгерімі қамтылған жағдайда мектептегі сәттілік құрылымның негізі ретінде бола алады. Төменде педагог біліктілігінің негізіндегі бағана теңгерімі берілген: педагог қызметкерлердің жүктемесі бойынша эмоциялық артық жүктемелер беретін жағдайларды психологиялық зерттеулер келесідей белгілейді:

1. Қиын оқушы мінез-құлқы
2. Сыныптағы оқушылардың саны
3. Аптадағы сабақтардың саны
4. Мектеп жүйесіндегі реформалар
5. Әкімшілік міндеттемелер
6. Жеке өмір мен жұмысты біріктіру
7. Ата-аналар жағынан ынтымақтасудың жеткіліксіздігі
8. Оқу материалының көлемі
9. Сабақтан тыс кездегі міндеттемелер (біліктілікті көтеру курстары)
10. Өзінің денсаулығының жеке мәселелері- (А. Шааршмидт, 2004 ж.)

Бүгінгі жаңа уақыт талабында қоғам әлеуметтік сәттілікке жеткен адамдарды көп айтады, өзіне сенімді адам, өз бетінше шешім қабылдай алатын әрі мансапты сәттіліктерге жеткендер. Алайда мұғалімнің имиджін ұстап тұру үшін оларда ішкі ресурстар мол болу керек. Германияда Потсдам қаласында жүргізілген психологиялық зерттеулерге қысқаша шолу жасасақ келесі жағдайларды көреміз.

Осы зерттеу барысында мінез-құлықтың 4 типі анықталған: G типі-дені сау, белсенді; S типі-өзін сақтайтын, аяйтын тип; A типі-жұмыстан алған стресс; B типі-эмоциялық жану. Зерттеу барысында төмендегі 11 белгі бойынша әр төрт тип зерттелді және нәтижелер көрсеткендей әр типте бұл 11 белгі әртүрлі пайыздық қатынасты берген:

1. Өмірде жұмыстың алатын орны жайлы оның субъективті мәні
2. Кәсіби талаптану
3. Энергетикалық шығындарға дайын болу
4. Өзіндік жетілуге ұмтылу
5. Жұмысқа қатысты арақашықтықты сақтауға бейімділік
6. Сәтсіздік жағдайында жұмыстан бас тарта алу бағыты
7. Мәселені шешудегі белсенді стратегия
8. Ішкі тыныштық пен теңесу
9. Кәсіби іс-әрекеттегі сәттілік сезімі
10. Өмірге қанағаттану
11. Әлеуметтік қолдауды сезіну

Әр типке жеке тоқталайық.

1. G типінің үлгісі: «Кәсіби белсенділіктің жоғарғы деңгейі, жұмыстан бос болмау, жоғарғы психикалық орнықтылық, қиындықтар мен қиналуларға қарсыласа алу, позитивті сезімдердің иесі, өмірге ризашылық (салаутты өмір сүру идеясы)»;

2. S типінің үлгісі-кәсіби қиындықтарды жеңуде өзін сақтайтын, аяйтын тип;

3. A типінің үлгісі кәсіби іс-әрекеттің субъективті мәнділігінің жоғарғы экстремалды деңгейі, жұмысқа деген эмоциялық қатынаста сәйкес тепе-теңдікті таба алмайды, стресс пен зорығуға төменгі бейімдік;

4. B типінің үлгісі-іс-әрекеттің төменгі субъективті мәнділігі, төменгі стресске орнықтылықтың болуы, жұмысқа негативті эмоциялық қатынас (эмоциялық жану)

Мінез-құлықтың 4 типінің психологиялық үлгісі

Мінез-құлық типтері	Нәтижелілігі	Өзін бағалау	Қарым-қатынас
G типі	Жұмысқа белсенді арала-сады, сонымен қатар әрі жұмыстан арақашықтық сақтай ала отырып, дем ала алады.	Шыдамды, тәуе-келге бара алады, өзіне сенімді	Көпшіл, икемді, оңай ынтымақ -таса алады
A типі	Жұмысқа өте белсенді араласу, сонымен қатар әрі жұмыстан арақашық-тық сақтай алмайды, даңқты жақсы көреді, өзін тұтасымен жұмысқа арнайды	Ашуланшақ, ренжігіш, эмоци-алы, «сый ақы алуға бағдарланған»	Тәуелсізбін деп өзін көрсетеді, қолдауды күтпейді, доминант болу жолдарын іздейді
B типі	Шаршаған, күші жоқ, зейіннің шоғырлануы төмен, аурушаң	Өзіне өзі сенбейді, өзінің айтқанын жасата алмайды, өте тез қабылдағыш	Әлсіз, бірбеткей, икемді емес, көмекке шақыруды білмейді
S типі	Нәтижелерге жетуге төменгі дайындық, өзін сақтай береді, жанын қинамайды, өзін аяйды	Өзіне сенімді бола алады	Нәтижеге жеткенге дейін ғана оңай араласады

A және B мінез-құлықтары үлгілеріндегі ортақ нәрселер және соларға сәйкес интервенциялар:

A және B үлгілеріндегі ортақ мәселелер	Интервенциялар
Ішкі тыныштық және салмақты емес, жұмыстан арақашықтық сақтауға қиындық	Оптималды жүктемені табу және оған компенсациялар (спорт, бау бақшада жұмыс, таза ауа, қимыл белсенділігі, релаксация техникасы, креативті жұмыс)
Қанағаттанбау, сәтсіздікті қайғыру	Өзінің кәсіби іс-әрекеттегі рөлін түсінуді анықтау, жоғарғы және реалды емес кәсіби талаптануларды коррекциялау (A) немесе мақсатқа жету мен күтуден көңілдің қалуы (B)
Әлеуметтік қолдаудың жетіспеушілігіне қайғыру	Командалық рухтың дамуы, ұжымның тығыздануы, позитивті психологиялық ахуал жасауды дамыту

A мінез-құлық үлгісінің сипаттамасы және соларға сәйкес интервенциялар:

A үлгісі	Интервенциялар
Жұмыстың бір жақты мәнділігі, өзін жұмысқа толық арнау, өзін өзі қинауы	Жұмыс құндылықтарының мәнділігін өмірдің басқа жақтарымен де ара-қатыстыру, «жоқ» деп айтуды үйрену, жұмысты индивидуалды ұйымдастыруды және уақыт менедж-ментін өзгерту, кәсіби талаптарды, үй жұмыстарын, бос уақытты теңгере алу және шоғырлау.

Өзін ұстай алмайды, ашуланшақ, шыдамсыз	Өз пікіріңді білдіре алу мүмкіндіктерін стимулдау, стресс пен конфликтіні шешу тренингтеріне қатысу
---	---

В мінез-құлықтар үлгісінің сипаттамасы және соларға сәйкес интервенциялар:

В үлгісі	Интервенциялар
Коммуникативті біліктіліктің жеткіліксіз қалыптасуы	Тренингтердің, супервизиялардың көмегімен мінез-құлықтың тиімді коммуникативті біліктілігі мен мәселеге бағдарланған стратегияны қалыптастыру
Күмәндану, шығар жолдың болмауы	Өзінде сенімділікті қалыптастыру, қауіпсіздік сезімі, жаңа мақсаттар мен жұмыстың мағынасын табу үшін эмоциялық сфераны тұрақтандыру бойынша индивидуалды психологикалық көмек, супервизия, коучинг.

А мінез-құлықтар үлгісіндегі тәуекел топқа жататындар сипаттамасы және оларды өзгертуге әсер етулер:

Өзіне шамадан тыс талап қою	Жұмыс пен тайм менеджментті ұйымдастыруды индивидуалды өзгерту
Жұмысқа бір жақты бағыттылық, жұмыста күшті, энергияны шамадан тыс жоғалту	Кәсіби талаптарды, үй жұмыстарын, бос уақытты теңгере алу және бір бағытта бағыттау алу.
Қанағаттанбау, өзін ұстай алмау	Жұмыс құндылықтарын өмірдің басқа құндылықтарымен арақатынасын орнату
	Жан жарасын, шыдамсыздықты, ызалықты азайту үшін, фрустрациялық толеранттылықты жоғарылату бойынша конфликт пен стресс жағдайларын түсіретін тренингтер

В мінез-құлықтар үлгісіндегі тәуекел топқа жататындар сипаттамасы және оларды өзгертуге әсер етулер:

Кәсіби іс-әрекеттегі субъективті мәнділікті азайту	Жаңа мақсаттар мен жаңа мағыналар табуды жасау
Бұзылған коммуникативті біліктілік	Коммуникациялар тренингі
Қиындықтарды жеңуге қорғану стратегиясы	Мінез-құлықтың конфликтілі стратегиясын шешуге бағытталған белсенді коммуникацияларды стимулдау
Тығырықтан шыға алмау, шүбәлану, көңілдің қалуы	Коучинг, қажет жағдайда эмоциялық тұрақтылықты алу үшін индивидуалды және топтық психотерапия, қорқыныштарды жеңу, қауіпсіздік пен абырой сезімі

Сонымен қорыта келе келесі жағдайларды тұжырымдауға болады: зерттеулер бойынша мұғалімдердің оқу жылында алатын ауырған туралы қағазды көбінесе В тип содан соң S типі содан кейін G типі ал аз алатындар А типі екен.

Германиядағы зерттеулер нәтижесінде жыныстық айырмашылықтардан, оқу формаларынан, қа облыста тұратындықтарына карамастан келесі нәтижелерді көруге болады: G типі аз (17%), тәуекелділікке барады; А және В типтерінде тәуекелділікке бару өте жоғары әрқайсысында 30% келген; А және В типтегі әйелдер үшін жастарына карай (жұмыс өтілі өскен сайын тәуекелділікке бару В мінез-құлықта жоғарылаған.

Педагогтардың коммуникативті біліктілігіне коммуникация бойынша бірнеше әдістемелерді де ұсынуға болады. Мәселен «Төрт құлақ» әдістемесі.

Коммуникацияға тек айтылған немесе жазылған сөздер ғана емес, мимика, интонация сияқты вербалды емес белгілер де жатады. Әркім өзі айтқанының тыңдап тұрған адам басқаша қабылдаған кездер болатындығы белгілі. Бұның мағынасын қарым-қатынас психологы Фридманом Шульц фон Тун «Бір қарым-қатынастың төрт жағы» (2001) атты моделінде түсіндіреді. Оның моделіне сәйкес біз «төрт тілде» сөйлейміз және «төрт құлақпен тыңдаймыз». Осы жағдайларды кеелсі мақалада жариялаймыз деп үміттенеміз.

Педагогикалық біліктілікті қалыптастыруды немістің жоғарғы оқу орындары университет қабырғасында бастайды. Мәселен білім беру сферасын басқару іс-әрекетін ұйымдастыру, репетиторлықтың көмегімен кәсіби біліктілікті жетілдірудің практикалық аспектілерін және педагогикалық іс-әрекетті психологиялық қолдау сияқты арнайы бағдарламалармен жұмыс жасап кәсіби тәжірибелер жинай бастайды.

Біз өз жұмысымызда Германияның психологиялық тәжірибелерін өзіміздің білім кеңістігінде қолданудың жолдарымен арақатыстырып отырмыз. Жоғарғы білім беру сапасы бойынша халықаралық рейтингтерде жоғары орында тұрған Германияда педагог мамандығы ең мәртебелі, сұранысқа ие және мемлекеттік қызметкер мәртебесі берілгендіктен жастардың арасында педагог мамандығын таңдайтындар жылдан жылға артып келеді. Қорыта айтсақ педагог мамандығының мәртебесі өте жоғарғы беделге ие, соларға қарап біздерде ойланып, осы бағытта жұмыс жасауды мақсаттанамыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Antonovsky A. Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1987.
2. Arold H., Schaarschmidt U. Interventionsmöglichkeiten bei Risikotypen. In T. Roginska, W. Gaida & U. Schaarschmidt (Hrsg.). Psychische Gesundheit im Lehrerberuf [Zdrowiepsychiczne w zawodzienauczyielskim]., 1998. – S.55-60.
3. Becker P. Theoretischer Rahmen. In P. Becker & B. Minsel (Hrsg.). Psychologie der seelischen Gesundheit. Bd. 2: Persönlichkeitspsychologische Grundlagen. Bedingungsanalysen und Förderungsmöglichkeiten. Göttingen: Hogrefe, 1986.
4. Friedman M., Rosenman R. H. Type A behavior and your heart. New York: Knopf., 1974.
5. Hacker W., Reinhold S., Damm A., Wollenberger E. Beanspruchungsscreening bei Humandienstleistungen (BHD-System). Forschungsberichte Bd. 27. Dresden: Technische Universität. Intraindividual change. European Journal of Personality, 1995. 6, p. 103-117.
6. Oelkers M. Die Analyse physiologischer Parameter in Stresssituationen bei den AVEM-Typen. In T. Roginska, W. Gaida & U. Schaarschmidt (Hrsg.). Psychische Gesundheit im Lehrerberuf. [Zdrowiepsychiczne w zawodzienauczyielskim]., 1998. S.39-54. Universität Potsdam.
7. Schaarschmidt U., Fischer, A. W. AVEM - Arbeitsbezogenes Verhaltens- und Erlebensmuster. Frankfurt/M.: Swets & Zeitlinger. Computerversion im Rahmen des Wiener Testsystems, Wien/Modling: Schuhfried Ges.m.b.H., 1996.

Биекенов К.У.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ УРОВНЕЙ ПОЗНАНИЯ

Современная наука дисциплинарно организована. Она состоит из различных областей знания, взаимодействующих между собой и вместе с тем имеющих относительную самостоятельность. Если рассматривать науку как целое, то она принадлежит к типу сложных развивающихся систем, которые в своем развитии порождают все новые относительно автономные подсистемы и новые интегративные связи, управляющие их взаимодействием.

В каждой отрасли науки (подсистеме развивающегося научного знания) - физике, химии, биологии, социологии, политике и т.д., - в свою очередь, можно обнаружить многообразие различных форм познания.

В процессе преподавания необходимо формировать знание, которое студент получает через образование, включающее в себя:

Процесс и результат усвоения определенной системы знаний и обеспечение на этой основе соответствующего уровня развития личности, приносящей пользу себе и обществу, не наносящей вреда интересам других;

Систему образовательных учреждений (школа, училище, институт), различающихся по уровню образования и специализации подготавливаемых учащихся (начальное, среднее, высшее, профессиональное, повышение квалификации);

Социальную политику в области образования, т.к. выполняет как экономические, так и социально-политические функции, отражая изменяющиеся требования производства и условия общественной жизни.

Все три вышеперечисленных компонента постоянно меняются структурно и содержательно, обновляя методическое обеспечение обучения. Роль образования в жизни общества очень значима, что делает вопрос его организации и функционирования жизненно важным для настоящего и будущего. Образование связано со всеми сферами общественной жизни.

Теоретические методы научного познания, несмотря на все существующие различия, тесно переплетаются с эмпирическими методами. Исследование эмпирического уровня выводит новейшие данные от проведенных наблюдений и поставленных экспериментов. Данный процесс активно стимулирует теоретическое познание, которое на своем уровне объясняет каждый факт и обобщает полученные данные. Таким образом получается, что теоретический уровень познания ставит перед эмпирическим более сложные новые задачи, открывая новые горизонты эмпирического познания и направляя на поиск более новых фактов. Этот процесс способствует постепенному совершенствованию новейших средств и методов познания.

Например, экономика определяет материальную базу сферы образования, обуславливает его содержание в плане структуры дисциплин, спектра специальностей и профессий.

Политическая сфера также оказывает самое непосредственное воздействие на систему образования. В зависимости от того, демократический режим в обществе или тоталитарный, открытое общество или закрытое, формируются и соответствующие структуры и содержание системы образования.

Социокультурная среда как на макро, так и на микроуровне также влияет на всю систему образования. Речь идет о религиозных и нравственных ценностях общества и семьи, традициях, принадлежности к тому или иному социальному слою и группе.

Вторым уровнем познания является понимание, на которое мы недостаточно обращаем внимание в процессе преподавания. Важной задачей образования-формирование цифровой грамотности молодежи, которая становится одним из уровней познания.

Структура мировой экономики постепенно переходит на цифровые рельсы. Конкурентоспособность национальных экономик теперь зависит от скорости технологических преобразований. В связи с этим будет новая государственная программа «Цифровой Казахстан». Ее цель-повышение качества жизни населения и конкурентоспособности экономики страны. По итогам реализации госпрограммы до 2020года планируется до 80% увеличить долю пользователей Интернета, охватить 95% населения цифровым эфирным вещанием, повысить цифровую грамотность населения до 80% и обеспечить рост сектора ИКТ в ВВП страны до 4,7%. В целом, количество интернет-пользователей в 2016 году достигло в Казахстане 72,9%, обеспечив стране 41-е место в рейтинге глобального индекса конкурентоспособности.

В Послании Президента Н.Назарбаева «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» четвертая промышленная революция определена первым приоритетом. Президент отмечает, что мы должны культивировать новые индустрии, которые создаются с применением цифровых технологий. Приоритетом является повышение цифровой грамотности.

Необходимо преподавать такие перспективные отрасли, как 3D-принтинг, онлайн-торговля, мобильный банкинг, цифровые сервисы, в том числе в здравоохранении и образовании, и другие. Эти индустрии уже поменяли структуру экономики развитых стран и придали новое качество традиционным отраслям-отмечается в Послании. С технологиями 3D-принтинг мы уже сталкиваемся в своей повседневной жизни. В ближайшие годы они могут стать основой всего. Родоначальником 3D-принтинга современной 3D-печати принято считать американца Чарльза Халла. Он первую в мире создал установку стереолитографии, принципом работы которой являлось послойное создание объемных фигур. Необходимо вести воспитательную работу по разъяснению основных факторов внедрения элементов Четвертой промышленной революции. Это автоматизация, роботизация, искусственной интеллект, обмен «большими данными» и другие. В процессе обучения особо отметить о том, что будет разработан комплекс мер технологического перевооружения базовых отраслей до 2025 года, будет продолжена индустриализация с упором на развитие конкурентоспособных экспортных производств приоритетных отраслях.

Переход Казахстана на рельсы четвертой промышленной революции позволит повысить конкурентоспособность отраслей экономики, обеспечить ускоренное расширенное производство, и соответственно, рост экономики в целом и высокое качество образования.

Если рассматривать понимание как обмен информацией, то возможны следующие уровни: бытовой, учебный, интеллектуальный, официальный.

Понимание в коммуникативных актах обычно трактуется как понимание речи. В его структуре, как правило, на первый план выделяется восприятия и распознавание речевых сигналов, представляющих собой один из видов сенсорно-моторной активности субъекта.

Все это требует глубокое понимание общения людей. Компетентность предполагает не только знание, но и умение его применять на практике. Компетентность – это знания методологических основ не только тех наук, которыми человек занимается, но и других наук, особенно естественно-научных дисциплин.

Уровень анализа предполагает умение анализировать процессы, происходящие не только в стране, но и за рубежом.

Синтез – это умение объединить различные результаты анализа и создать новую концепцию.

Критическое мышление предполагает знание трудностей, встречающихся в процессе достижения цели. Как говорил Вольтер: «Великие цели требуют великие препятствия» и человек должен знать эти препятствия.

Боранбаева А.Ж.

КЛАССИКАЛЫҚ ОҚУЛЫҚТАР САПАЛЫ БІЛІМНІҢ ІРГЕТАСЫ РЕТІНДЕ

Қазіргі таңда Қазақстан жоғары оқу орындары алдында тұрған басты міндет - кәсіби тұрғыдан бәсекеге қабілетті маман дайындау. Ал, осы кәсіби маман дайындау көптеген факторларға байланысты, олардың ішінде ең маңыздыларының бірі оқу жүйесінде қолданылатын арнайы оқулықтар болып табылады. Оқулық дегеніміз – нақты бір білім саласындағы жинақталған білімді жүйелі түрде беретін кітап. Оқулықтар ежелгі замандардан адамдарға білім беру мақсатының басты құралы болған. Сонау көне шумер өркениетінде саз такталарды оқулық ретінде пайдаланған. Университетте қолданылатын оқулықтар да жалпы оқулықтарға қойылатын талаптарға бағынады. Яғни, оқулық ең алдымен оның тілінің қарапайымдылығы, түсініктілігі және мәтінінің дұрыстығымен ерекшеленеді. Сондай-ақ оқулықта оны тұтынушының курс ерекшеліктері, оның басқа пәндермен сабақтастығы да ескеріледі. Сапалы оқулық оны қолданатын студент не оқушы білімінің кепілі болып табылады. Бұрын Кеңес Одағы кезінде орта және жоғары білім беретін орындардың оқулықтары тек арнайы мемлекеттік баспаларда ғана басылатын. Сондай-ақ оқулықтардың бағасы да жалпыға бірдей қолжетімді болатын. Қазіргі кезде оқулықтар мемлекеттік баспаларда да, жеке баспаларда да басыла береді. Оқулықтардың көптігі мен сан алуандығынан көз сүрінеді. Олардың қызылды-жасылды иллюстрациясы да көздің жауын алады. Тіпті интернет материалдары да оқулықтармен бәсекеге түскен заман туды. Алайда осы оқулықтардың немесе басқа да оқу материалдарының барлығы бірдей қойылатын талаптарға сай ма деген заңды сауал еріксіз туындайды.

Соңғы жылдардағы заманауи технологиялардың дамуы әлемде білім берудің формасы мен әдістеріне үлкен өзгерістер әкелуде. Әрине, Қазақстанның білім жүйесі де жаһандану үдерістерінен шет қала алмайды. Оқулық құрастыру идеяларының дамуы оқулықтардың бұрын-соңды болмаған заманауи түрлерін туғызуда. Олардың қатарына викиоқулық, аудиооқулық, электронды оқулықтарды көруге болады. Осылардың арасынан электронды оқулықтарға арнайы тоқтала кеткіміз келеді. Электронды оқулықтар құрастыру заман талабынан туындап отыр. Қазіргі ғылым мен техниканың даму қарқынына қарасақ, таяу болашақта электронды оқулықтар классикалық қағаз кітаптардың орнын басуы да әбден мүмкін сияқты көрінеді. Қағаз кітаптарды электронды кітаптармен ауыстыру керек деген пікірлердің де айтылып жүргеніне біршама уақыт болды. Ол себепсіз де емес. Қазіргі интернет жүйесінің жылдам қарқынмен дамуы мен оның баршаға қолжетімділігі, яғни қағаз кітаптарды сатып алғанға қарағанда, адамдар қалтасының қалың, жұқалығына қарамастан интернетке қол жеткізе алу мүмкіншілігінің болуы электронды кітаптарға артықшылық береді. Дегенмен де бұл жол бүкіл проблеманың шешуі бола ала ма? Мониторда жиі отыру денсаулыққа зиян екені дәлелдеуді де қажет етпейді, шектен тыс компьютерді қолданудың зардаптары баршаға мәлім. Соңғы жылдары көз аурулары бүкіл әлемде кең таралып жатқан аурулардың арасында бірінші орынға шыққанын Бүкіләлемдік Денсаулық Сақтау Ұйымының деректері растап отыр. Электронды оқулық оқу үшін емес, қағаз оқулық бере алмайтын видеотрансляция жасау жағынан ғана тиімді, өйткені электронды оқулық формасы жағынан қағаз оқулықпен бірдей, тек оны интерактивті элементтермен толықтырады. Сондықтан «классикалық» қағаз оқулық өз позициясын ешқашан да жоғалтпақ емес. Бұл мәселенің психологиялық, эмоциялық қыры да барлығын ұмытпайық. Қағаз кітапты оқу барысындағы «ракат» сезімді компьютерден кітап оқу барысында сезіну мүмкін еместігімен көпшілік келіседі деп ойлаймыз.

Тәуелсіз Қазақстанның білім жүйесі Кеңес Одағының білім беру жүйесінен бастау алады. Кеңес Одағының білім жүйесінің өзіндік артықшылықтары болды. Оны ешкім де жоққа шығара алмайды. Оқулық құрастыруда қалыптасқан жүйелілік, бірізділік болды. Жалпы Кеңес Одағында білім беру саласында қатаң орталықтандырылған жүйе болды. Оқулықтар тек арнайы мемлекеттік баспаларда, арнайы комиссиялардың қатаң тексеруінен өткеннен кейін ғана баспаға жіберілетін. Бұл қатаң сүзгіден өткен оқулықтар Кеңес Одағы келмеске кетсе де, әлі күнге дейін кең қолданысқа ие болып отыр. Мұны өз практикамызға қарай отырып да айта аламыз. Мысалы, кеңес ирантанушылары Овчиникова И.К. мен Мамед–Заде А.К. бірлесіп жазған 2 бөліктен тұратын парсы тілінің оқулығы алғаш рет Мәскеу Мемлекеттік университетінің баспасынан 1966 жылы жарық көрген. Бұл оқулық әлі күнге дейін посткеңестік елдердегі шығыстану факультеттерінде ирантанушы мамандарды дайындауда басты оқулықтардың бірі болып қалып отыр. Кітап 2002 жылы қайтадан басылып шықты. Овчиникова И.К. мен Мамед–Заде А.К. оқулығы - қазіргі кезде де парсы тілі грамматикасы бойынша іргетас қалыптастыруда орыс және қазақ тілдерінде жазылған оқулықтар арасында теңдессіз оқулық. Таяу болашақта да осы оқулықты алмастыратындай оқулықтар жазыла қоятыны шүбә тудырады. Орыс ирантанушысы Л.С. Пейсиковтың «Лексикология современного персидского языка» оқулығы (1975ж.) парсы тілі лексикологиясын жан-жақты талдап, кешенді түрде қарастырған, осы салаға арнайы оқулық ретінде жазылған Ресей шығыстануы тарихындағы тұңғыш кітап болды. Сондықтан бұл кітап да алдағы онжылдықтарда өз құндылығын жоймақ емес. Орыс ирантанушылары И.М. Оранскийдің «Введение в иранскую филологию» (1988ж.), М.С. Ивановтың «История Ирана» (1977ж.) оқулықтары осындай классикаға айналған оқулықтардың қатарына жатады. Ирандық лексикограф-ғалым Әли Акбар Дехходаның әйгілі парсы тілінің энциклопедиялық түсіндірме сөздігінің алғашқы томы 1940 жылы жарық көрген. Бұл кітап толық түрде «Логатнаме-йэ Деххода» деген атпен 1978 жылы жарық көрді. Миллионға жуық лексиканы қамтыған осы заманғы парсы тілінің ең үлкен сөздігі болып табылатын түсіндірме сөздік сол уақыттан бері осы күнге дейін Иранда 100-ден аса рет басылды. Кітаптың электронды нұсқасы да бар. Бұл сөздік Ирандағы тілші-әдебиетші мамандар үшін ғана емес, бүкіл төрткүл дүниедегі парсы тілін үйренушілер үшін ешқашан да ескірмек емес. Шығыстанушы-ирантанушы, шығыстанушы-арабтанушыларды дайындауда танымал орыс шығыстанушысы В.В. Бартольд еңбектерінің рөлі ұшан-теңіз. Оның Қазан революциясына дейін және одан кейін 1930 жылы дүниеден өткенге дейін жазылған еңбектері 1963-1977 жж. «Наука» баспасынан 9 том болып жарыққа шықты. Ғалымның еңбектері шығыстанушылар үшін құнды болған және солай болып қала бермек. Сондықтан оның өткен ғасырдың 60-жылдары жарық көрген еңбектері шыққан жылы «ескі» болса да, әрқашан студенттер оқуға тиіс кітаптардың қатарынан табыла бермек. Немесе түркітанушы ғалымдар үшін сонау XIX ғасырда жарық көрген Л.З. Будаговтың «Сравнительный словарь турецко-татарских наречий» (1-том 1869ж., 2-том 1871ж.) және В.В. Радловтың «Опыт словаря тюркских наречий» (1-том 1893ж., 2 том 1899ж.) сөздіктері әрқашанда ерекше маңызға ие.

Әлемдегі ең әйгілі университеттер өздерінің ғұлама-ұстаздарымен де танымал. Бұл ұстаздар өздерінің саналы ғұмырларын әлемдік білім, ғылым, мәдениеттің тұлғаларына айналған түлектерді тәрбиелеуге арнап келеді. Мұндай сапалы білім ғалым-педагогтар жазған оқулықтар мен оқу құралдарының терең білімі мен берілетін материалдың студентке ұғынықты болуына тікелей байланысты. Мұндай классикалық оқулықтар классикалық университеттік білімнің одан әрі дамуына ықпалын тигізе бермек. Бұл оқулықтар осы университеттердің ғана емес, бүкіл әлемнің рухани қазынасына айналған. Мұндай классикалық оқулықтар білім беру әдістемесінің тамаша тәжірибесімен бөлісе алады және классикалық университеттік білім берудің тамаша үлгісін көрсетеді. Осы жоғарыда айтылған себептерге байланысты болар, М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу Мемлекеттік Университетінің 250 жылдығына орай университеттің Ғылыми Кеңесі 2003 жылы мыңдаған кітаптардың арасынан

150-ден астам оқулықты таңдап алып, «Классический университетский учебник» сериясымен қайта басып шығаруға шешім қабылдайды. Мәскеу Мемлекеттік Университеті - посткеңестік елдер арасында ғана емес, дүние жүзінде де ең мықты деп мойындалған бірегей университеттердің бірі. Бұл классикалық университет жылдар тезінен өтіп, талай сынақтардан өткен классикалық оқулықтардың маңыздылығына осылайша баға беріп отыр. Әрине, бұл шешім Мәскеу университетінің ашқан «жаңалығы» емес, әлемде классикалық университеттерде бұрыннан бар тәжірибе.

Біздің еліміздің білім жүйесі де басқалардың озық тәжірибесін пайдаланған және пайдалана бермек. Қазақстанның оқу жүйесі де әлемдік білім беру кеңістігінде бұрыннан қолданылып жатқан әдістерді қолданып келеді және сонымен қатар күн сайын өмірімізге еніп жатқан жаңа технологиялармен бірге келіп жатқан жаңашыл бағыттардан да бас тартпайды. Қазақ елі көш басындағыларға қарап бой түзеп келеді. Білім беру жүйесінде жаңашыл, заманауи технологияларға сүйеніп, заман көшінен қалмаған дұрыс, оған ешкімнің таласы жоқ, бірақ тәжірибеден өткен, уақыт сынына төтеп берген «ескі» дүниелерді жарамсыз деп қолданыстан шеттету орны толмас олқылықтарға әкелері де сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бойс М. Зороастрийцы. Вера и обычаи. Перевод с английского и примечания И.М. Стеблин-Каменского. - М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988. – 303 с.
2. Будагов Л.З. Сравнительный словарь турецко-татарских наречий. Т1. – Санктпетербург, Типография императорской Академия Наук, 1869.
3. Будагов Л.З. Сравнительный словарь турецко-татарских наречий. Т2. – Санктпетербург, Типография императорской Академия Наук, 1871.
4. Деххода Эли Акбар. Логатнаме-йэ Деххода, 50 Т. - Тегеран, Сирус, 1996.
5. История Ирана. Под.ред. Иванов. М.С. – М.: Изд-во Моск. госуд ун-та, 1977.
6. Классический университетский учебник. www.msu.ru
7. Овчинникова И.К., Мамед-Заде А.К. Учебник персидского языка. I часть. - М.: Изд-во МГУ, 2002.
8. Оранский И.М. Введение в иранскую филологию. - М.: Наука, 1988.
9. Пейсиков Л.С. Лексикология современного персидского языка. - М., Изд. Московского ун-та, 1975.
10. Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий. Т1. Часть 1,2. – Санктпетербург, 1893.
11. Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий. Т2. Часть 1,2. – Санктпетербург, 1899.

Борбасова Қ.М.

ДІНТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ОҚЫТУ МЕН ДАЯРЛАУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінде «Дінтанушы» мамандығын дінтану және мәдениеттану кафедрасы даярлайды. Мамандарды даярлауда оқытылатын пәндер қоғамның рухани құндылықтар жүйесін құрайтын әр түрлі діни сана формалары мен дүниетаным формалары, ар – ождан бостандығы мен оның қорғалуы, діннің гуманистік мәні туралы білім беріп, әр түрлі діни, атеистік тағы басқа көзқарасты ұстанатындағы толерантты және сыйластықпен қарауға тәрбиелейді. Бұл мақсат Президенттің барлық Үндеулерімен толық үйлесімділік табады және дінге қатысты халықаралық және мемлекеттік құжаттардың талаптарына сай келеді. Сонымен қоса әр пәнді оқыту барысында қазіргі мемлекеттік-конфессиялық қатынастарды жетілдіру, діни экстремизм мен терроризмнің алдын алу, дін саласындағы мемлекеттік органдар мен діни қауымдастық арасындағы үнқатысуды одан әрі дамыту саясаты басты ұстаным болып табылады.

Кафедра оқытушыларының білім беру сапасын бақылау жолдары ашық сабақтар мен өзара сабаққа қатысу арқылы жүзеге асырылады. Оқу-дидактикалық материалдардың сапасын қамтамасыз ету жүйесі оқыту мақсатына сәйкес, ғылыми деңгейі жоғары. Бұл бағытта да кафедра қазіргі заманға сай жұмыс жасауға тырысады. Барлық пәндер бойынша оқу-әдістемелік кешендер құрастырылып, оқу үрдісінің академиялық күнтізбесі жасалған.

Мамандықты даярлаудағы кафедраның маңызды көрсеткішінің бірі ондағы ғылыми зерттеу жұмыстарының үздіксіз жетілдіріліп отыруы. Бұл бағыттағы жұмысты «Діндерді зерттеу орталығы» жүзеге асырады. Ғылыми-зерттеу жұмыстарының бағыттарын таңдау саясаты тұтастай алғанда университеттің даму стратегиясы мен миссиясына сай келеді. Профессор А.Д. Құрманалиеваның жетекшілігімен кафедра ұжымында қызмет жасап жүрген мамандар профессор Н.Ж. Байтенова, Б.Қ. Бейсенов, Қ.А. Затов, Ш.С. Рысбекова, Қ. М. Борбасова, С.Ү. Абжалов, Б.Б. Мейрбаев т.б. жас оқытушылар мамандықты даярлау мақсатында оқу құралдарын, оқу әдістемелік құралдарын, монографиялар жазып шығарды. Сонымен қоса Қазақстандағы діни жағдайды талдауды және діни әдебиеттерді сараптауды қолға алып отыр.

Ғылыми-зерттеуді ұйымдастыру, ғылыми-педагогикалық дайындық жүргізу мен халықаралық істерді үйлестіру мәселелері кафедраның күн тәртібінен түспейді.

Элективті пәндер каталогының сапасы өте жоғары және олар студенттерге қолжетімді. Онда оқытудың мақсаты мен күтілетін нәтижелері көрсетілген, модульдердің қысқаша сипаттамасы, таңдау компоненттеріне кіретін барлық модульдердің жүйеленген қысқаша ақпараттар тізімі бар. Кафедра ұсынған оқу пәндері университет миссиясына

сәйкестендіріліп және мамандар әлеуетін ескере отырып енгізілген. Оқу жоспарларында пәндердің логикалық бірізділігі сақталған және білім бағдарламаларында білім алушыларға қойылатын кәсіби және базалық құзыреттіліктер толық жазылған.

Қазіргі кезде элективті пәндерді таңдауда, модульдық білім беру бағдарламасын құруда, жеке білім траекториясын анықтауда студенттердің қатысуы әлі де болса жеткілікті емес. Көбінесе әр топтағы белсенді студенттердің шешімімен жүзеге асырылады. Осы жағдайды ескеріп, барлық топ студенттерінің өз оқу бағдарламасының құрылуына ат салысуын қамтамасыз етіп, олардың болашақ маман ретінде қалыптасуы үшін қажет білім туралы ақпараттар беріліп отыру керек. Ол ақпаратты әр пәнді жасаған оқытушы бергені тиімді деп ойлаймын. Себебі тек автор өз пәні туралы қысқа түрде терең және тұжырымды мәлімет береді. Кафедра өзекті деп тапқан курстарды онлайн курстарға айналдырып, көпшілікке қол жетімді ету де заман талабына сай келер еді.

Кафедралардың оқу бағдарламалары еңбек нарығының талаптарына сәйкес жаңартылып отырылғаны дұрыс. Бұл жұмыс берушілердің сұраныстары және студенттердің таңдауы бойынша оқу жоспарына ендірілетін элективті пәндер арқылы жүргізіледі. Білім беру бағдарламасында білім алушыларды болашақ кәсіби әрекетке дайындайтын, олардың зияткерлік, академиялық дағдыларын жетілдіретін және түйінді құзыреттіліктерін дамытатын компоненттер (мамандықтардың жұмыс оқу жоспарының кәсіби пәндер бөлімінде) жоспарлануы керек. Кафедрада оқу жоспары мен белгіленген міндеттердің орындалуын бақылауды қамтамасыз ететін және оларды ары қарай жетілдіруді жүзеге асыратын, сондай-ақ білім бағдарламаларының сапасын сараптау және бағалаудың үздіксіз әрі тиімді тетігін қалыптастыру керек.

Мамандықтардың типтік оқу жоспарларында, жұмыс оқу жоспарларында, пәндердің оқу-әдістемелік кешендерінде, элективті пәндер каталогында «Дінтану» мамандығында оқытылатын пәндердің ерекшеліктері ескерілуі керек. Оқытылатын теориялық материалдарды үнемі практикамен байланыстыру студенттің біліктілігін аттырудың бірден бір тиімді жолы. Қазіргі кезеңдегі қоғамдағы діни сана, діни ғибадат, діни этика, діни өнер, діни символ мәселелеріне қатысты тақырып қарастырылғанда елімізде тіркелген діни бірлестіктерді зерттеу объектісі ретінде алған дұрыс деп ойлаймын. Студенттер жоғарыда аталған мәселелерді өз көздерімен көріп, өз құлақтарымен естіп, түсінбеген немесе өздеріне ой салған сұрақтарына сол дін өкілдерінен жауап алу мүмкіндіктеріне ие болады. Содан кейін оқытушы студенттермен көрген және естіген ақпараттарын талдауды, тұжырым беруді СӨОЖ уақытында жасауына болады.

Оқытушылар студенттерге өзіндік жұмыстар беру арқылы олардың әр мәселені шешуде шығармашылық икемінің артуына ықпал етіп, жалпы маман ретіндегі біліктілігін арттырады.

Бұл мәселені іске асыру үшін академиялық күнтізбеде, сабақ кестесін жасағанда алдын ала ескерілуі керек. Себебі бұл жерде оқытушы мен студент бір ғылыми жоба бойынша жұмыс жасайды.

Тағы бір мәселе әр түрлі деңгейдегі студенттерге ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру мен оған тарту, олардың олимпиадаларға, конкурстарға, ғылыми конференцияларға, ғылыми жарияланымдарға қатысу көрсеткішін көтеру жолында да жұмыстар атқару оқытушылар алдында үлкен міндет. Бұл жұмыс студенттердің ғылымға ынталарын шыңдап, ғылыми зерттеумен айналысудың тәжірибесін игеруге мүмкіндік береді және болашақ дінтанушы ғалымдардың қалыптасуына жол ашады.

Кафедра оқытушыларының магистранттар мен докторанттардың ғылыми жұмыстарына жетекшілік ету көрсеткіші айтарлықтай жоғары. Тек олардың нәтижелері Республикалық деңгейден көтеріле алмай отыр. Профессорлар мен докторанттардың халықаралық журналдарда жарық көрген ғылыми мақалалары санаулы ғана болуы негізінен қаржы мәселесіне әкеліп тіреледі.

Инновациялық технологияларды оқу үрдісіне ендіру және олардың тиімділі жөнінде факультеттің оқу-әдістемелік кеңесінде жүйелі түрде мәселе көтеріліп тұрады.

Дінтану және мәдениеттану кафедрасының ұжымы «Дінтанушы» мамандығын даярлауда, оқу жоспарларын, оқу-әдістемелік кешендерін жасауда, оқу процесінде әр уақыт жаңа технологияларды қолданып отырады.

Оқытушылар өздері өткізген сабақтарында мәселе көтеру, сыни тұрғыдан ойлау, дамыта оқыту, іскерлік ойындары, топтық жұмыс т.б. педагогикалық технологияларды жүйелі түрде қолданады.

Профессор-оқытушылар құрамының интерактивті тақта мүмкіндіктерін пайдалануы әлі шешілмеген мәселе болып қалуда. Қазіргі дін саласындағы өзекті мәселелерге байланысты оқытушылар интернет ақпараттарына сараптама жасап, теориялық білімдерін тәжірибеде кеңінен қолдана студенттердің біліктілігін арттыруды жетілдіре түсуге мүмкіндік туары сөзсіз.

Борецкий О.М.

МОТИВАЦИОННО-ЦЕННОСТНОЕ ОТНОШЕНИЕ К ГУМАНИТАРНОМУ ЗНАНИЮ КАК БАЗОВАЯ УСТАНОВКА УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Как известно, университетская модель образования предполагает формирование универсального (всестороннего) мировоззрения, доминантой которого является целостная личность. При этом, не умаляя значения других предметов, следует признать важность в этом гуманитарном компоненте философского знания. Его ценность имеет непреходящее значение прежде всего потому, что дает ответ (или правильно поставленный вопрос) на

принципиальные вопросы человеческого бытия, определяет цели и смыслы человеческого поведения, и прежде всего в этическом и онтологическом измерении. Излишне говорить, что проигрывая на этом «мировоззренческом поле», философия отдает важнейшие запросы человека на откуп религии, с чем мы и сталкиваемся в последнее время.

Привычка рассматривать философское наследие (в том числе и в виде учебного курса философии) как непреложную данность, диктующую необходимость и важность ее инерционного преподавания порождает прямо противоположный результат: превращение «важности философии» (как определил ее Плотин) в схоластическое теоретизирование. На практике это приводит к тому, что философия воспринимается студентами как скучный и ненужный предмет, который нужно хоть как-нибудь сдать. В итоге, «любовь к мудрости» превращается в очевидность рассматривать ее как «предание старины далёкой».

Другая очевидность состоит в том, что преподаванию философии в XXI веке необходима радикальная трансформация. Сегодня она уже не может оставаться схоластическим теоретизированием, идеологией или умозрением, оторванным от жизни и самосознания личности. Вместе с тем, в современной культуре философия все больше представлена в «нефилософских формах» (главным образом, в формах искусства: литературы, музыки, живописи, кино), становясь рефлексией над предельными основаниями бытия человека. Сохраняя классический «режим вопрошания», современная философия обращается к новым, неклассическим явлениям и процессам, открывая новое содержание и ритм жизни, стиль поведения и язык.

Как известно, новая формулировка курса философии в КазНУ им аль-Фараби как «Философии научного познания», по-существу, означает преподавание курса эпистемологии. Эта переориентация, с одной стороны, предполагает большую «научообразность» и включение в учебный процесс различных научных понятий, теорий, идей и гипотез (естествознания и гуманитаристики), а с другой, исключение из курса экзистенциальной проблематики, поскольку экзистенциализм гносеологии не имеет. А значит, в преподавании философии возникает совершенно неоправданный «пробел», поскольку именно экзистенциальная проблематика для современного молодого человека, как нам представляется, является архиважной. Впрочем, это «исключение» можно обойти введением в тематику курса гуманитарного компонента (положений психологии, социологии, культурологии и других гуманитарных дисциплин). Кроме того, вполне очевидно, что курс «Философия научного познания» в бакалавриате не должен дублировать курс «История и философия науки» в магистратуре и носить более элементарный, мировоззренческий характер.

Учитывая эти обстоятельства, нам представляется вполне логичным рассматривать научно-философское познание в курсе «Философии научного познания» согласно четырем классическим сферам бытия: бытие мира, бытие человека, бытие общества и бытие духовного. В содержательном наполнении эта идея примет следующий вид:

Познание мира (онтология, гносеология)
Бытие-пространство-время-космос-энергия-информация.
Причинность-относительность-квантовость.
Число как образ мира-цифровая Вселенная-механизм-химизм-организм.
Познание человека (антропология)
Тело-дух-душа.
Сознание-язык-бессознательное.
Свобода-страх-личность-судьба.
Жизнь-смерть-бессмертие.
Познание социального (философия общества и истории)
Социальность-культура-цивилизация.
Смысл истории-конец истории.
Познание духовного (аксиология)
Добро-зло-счастье-любовь-красота-религиозность.

Не трудно догадаться, что оригинальность и качество преподавания данного курса в значительной степени будет зависеть от личности преподавателя, его подготовленности и креативности. Здесь уже «не работают» ни традиционные «диаматовские» клише, ни подмена курса историей философии.

Следует особенно подчеркнуть, что самообразовательный компонент обучения имеет главное и решающее значение в преподавании предметов гуманитарного цикла (философии, культурологи, психологии, истории, политологии). Если специальные предметы ориентированы на познание и знание как таковое, то мировоззренческие дисциплины (и прежде всего – философия), – на понимание. Познание обращено к усвоению объективных закономерностей и знанию как таковому, в то время, как понимание – к целям, ценностям и смыслам. Не лишне при этом напомнить, что образование включает в себя два взаимосвязанных процесса: образование ума (обучение) и образование нравственности (воспитание), а последнее всецело связано с предметами гуманитарного цикла.

По существу построение обучения в Университете должно определяться основным мотивом: исключить подмену самостоятельности выполнения задания механическим переписыванием из книг, плагиатом и скачиванием

из интернета. Студент должен уметь находить информацию, творчески перерабатывать её, рефлексировать и развивать логическое и ассоциативное мышление. Лекции, адаптированные тексты и задания, специальная учебная литература и Интернет нужны как информационная база, в которой не может быть готовых ответов. В противном случае происходит подмена развития памятью. И поэтому суть обучения уже на стадии формулировки заданий должна инициировать именно развивающее, а не трансферное сознание студента.

Нам представляется, что способом существования философии в Университете сегодня может быть только рефлексия, вызывающая у студентов интерес к философии. Именно она становится хорошим показателем как самостоятельности, так и творческого характера обучения.

Нежелание превращать философию в мертвую схоластику позволяет сделать вполне определенный вывод. Философским содержанием учебного курса могут быть те философские проблемы, которые традиционно обозначаются как «вечные» или «проклятые» вопросы философии. Философия существует в режиме вопрошания. При этом, вопрос для нее важнее чем ответ. И такое вопрошающее философствование является способом существования философии в обществе.

В свою очередь, рефлексия как методический прием и содержательное наполнение учебного процесса означает проблематизацию себя в контексте этих вечных вопросов. На языке традиционного дискурса это вопросы смысла своего «Я». На языке не классической (экзистенциальной) философии это вопросы противоречия между судьбой-ситуацией и судьбой-призванием.

Принято считать, что постмодернизм явился рефлексией по поводу культурной ситуации конца XX века. Но в рассуждениях постмодернистов, при всей их привлекательности и проблематической новизне, нет и намёка на то, что составляет суть экзистенциализма — выбор человека самого себя, а значит, ответственность как неизбежное следствие свободы. При этом ответственность понимается не только в нравственно-философском, но и в онтологическом смысле. Совесть, согласно Франклу, есть не только и не столько нравственно-философская категория, сколько орган смысла.

Все эти размышления неминуемо подводят к основному вопросу: какой должна быть философия начала XXI века? В каких формах и с каким содержанием она должна обнаруживать свое бытие и каким образом вводится в систему образования? Традиционно искусство и философия говорили на разных языках: языке души и языке разума. Человек в своем развитии увлекся языком разума, подчинившем язык души, и поэтому неминуемо потерял единство и ощущение целого. Разрушение этой причастности целому оборачивается внутренней пустотой, депрессией, нервным срывом. Сегодня в философских исследованиях и преподавании философии доминирует рациональность, мышление и логика. Мы почти всегда говорим о философских мыслях, идеях и концепциях, и почти никогда не задумываемся о «философских чувствах».

Духовный опыт предыдущего века показал, что доминантой культуры XX века была философия в нефилософских формах (литература, живопись и кино). Думается, что для современного самосознания философские смыслы могут быть визуализированы на языке экранной культуры, универсально вбирающей в себя все другие изобразительные языки, культурные коды и символы и стремящейся создать свой особый язык, не сводимый ни к нарративу (литература) ни к звуковому письму (музыка). Думается также, что этот язык будет все дальше отходить от традиционного языка сакральных текстов (религия) и теоретического дискурса (философия). В какой-то мере на таком языке пытается говорить Годфри Реджио в картине «Накойкации».

Не трудно заметить, что философия сегодня все чаще обращается к массовой культуре, в которой при всей ее новомодности и экстравагантности ставятся актуальные и в то же время «вечные» вопросы человеческого бытия. Умение увидеть и актуализировать эти вопросы в таких визуальных текстах как «Матрица», «Она», «Облачный атлас» и многих других открывает перед преподаванием философии новые возможности.

По опыту преподавания курса «История и философия науки» в магистратуре КазНУ им. аль-Фараби могу сказать, что половина СРС с большим интересом выполняется студентами по видео-текстам. Проще говоря, вопросы истории науки, науки и религии, призвания, одержимости и характера ученого, культурно-исторического контекста, престижа и будущего науки рассматриваются на материале таких фильмов, как «Агора», «Измеряя мир», «Игры разума», «Интерстеллар» и других. Анализ и выводы по каждому из них носят проблемный, творческий и индивидуальный характер. При этом сохраняется главная задача философии: проблематизация себя на тексте, самоопределение молодого человека, начинающего свой путь в науке.

Гончарова А.В., Карпенюк Т.А.

РЕАЛИИ ВНЕДРЕНИЯ ПРИНЦИПА ПОЛИЯЗЫЧИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММАХ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «БИОТЕХНОЛОГИЯ»

Президент страны Н.А. Назарбаев неоднократно подчеркивал в своих посланиях, что «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками». В целях обеспечения конкурентоспособности страны и ее граждан, а также интеграцией в мировое пространство Президентом был предложен культурный проект «Триединство языков», согласно которому необходимо развитие в

нашей стране трех языков: казахского - как государственного языка, русского - как языка межнационального общения и английского - как языка успешной интеграции в глобальную экономику.

Идея триединства языков продиктована временем, в котором мы живем, как решение насущной жизненной потребности общества интегрироваться в глобальный мир. Мир открыт для того, кто может овладевать новыми знаниями, используя при этом иностранные языки. Знание языков сегодня рассматривают как триединую ценность: знание языка как государственная ценность; языковое образование как общественная ценность; языковое образование как личностная ценность.

Знание иностранных языков в современном обществе стало неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека. Качественное владение иностранным языком выпускниками средней школы и высшего учебного заведения – это современная реальность, продиктованная тем, что уровень развития науки и техники в мире требует свободного владения иностранными языками для получения необходимых теоретических и практических знаний, профессиональных умений и навыков. Для укрепления конкурентоспособности Казахстана возникает потребность в большом количестве граждан, владеющих несколькими языками. Понятно, что именно они будут иметь реальные шансы занять в обществе более престижное положение, как в профессиональном, так и в социальном отношении.

Благодаря инициативе Президента сегодня полиязычие в Казахстане является одним из приоритетных направлений в системе высшего образования. В Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы, обеспечивающей комплексную и глубокую модернизацию образования на всех его уровнях, обозначены мировые тенденции развития системы образования: интеграция, интернационализация; мобильность обучающихся, преподавателей, знаний и инноваций; образование в течении всей жизни; информатизация и развитие электронного обучения; синтез триады «наука - образование - инновация». Для реализации выдвинутых Президентом страны задач, в ведущих высших учебных заведениях Казахстана сегодня разработаны концепции развития полиязычного образования, соответствующие международным стандартам, приняты планы его внедрения, разрабатывается нормативно-правовая документация, открываются центры полиязычного образования.

Высшее учебное заведение является важным этапом в процессе формирования и развития поликультурной личности. И Президент Н.А.Назарбаев поставил перед отечественным высшим образованием весьма высокую планку. Оно должно готовить высококвалифицированных, конкурентно-способных специалистов, востребованных не только в своей стране, но и в мировом сообществе. Именно поэтому стратегической задачей сегодняшнего образования является, с одной стороны сохранение лучших казахстанских традиций в образовательном процессе, с другой стороны, обеспечение выпускников казахстанских ВУЗов квалификационными качествами, соответствующими международным стандартам, а также развитие лингвистического сознания молодежи.

Реализация политики полиязычного образования - задача важная, но непростая. Непростая потому, что для достижения результата необходимо унифицировать уже имеющуюся практику полиязычного образования в вузах и школах Республики, обеспечить преемственность образовательных программ. Крайне важно разработать научно-методические рекомендации по реализации принципа преемственности полиязычного образования в системе «школа-вуз», тем самым создав предпосылки для решения задач, сформулированных в Государственной программе развития образования на 2011-2020 годы.

Будучи классическим университетом, КазНУ им. аль-Фараби является инновационным центром в развитии высшего профессионального и послевузовского образования, обеспечивает формирование и профессиональное становление конкурентно- способной личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, достижений современной науки и практики. Являясь флагманом высшего образования в стране, наш университет не может остаться в стороне от тех масштабных задач, которые ставятся сегодня перед высшим образованием, в том числе и в вопросе введения полиязычия в образовательный процесс.

Следует вспомнить также, что именно КазНУ им.аль-Фараби является лидером в Казахстане по участию в Программах ЕС - TEMPUS, ERASMUS MUNDUS, которые позволяют полнее адаптировать основные принципы Болонского процесса и приблизить академическую политику вуза к европейским стандартам. Сегодня КазНУ успешно сотрудничает более чем с 400 крупнейшими университетами из 25 стран мира. Наш Университет, как известно, один из первых среди вузов Центральной Азии присоединился к Великой Хартии университетов и полностью перешел на современную трехступенчатую систему подготовки кадров «бакалавриат-магистратура-докторантура PhD».

На одном из старейших факультетов университета факультете Биологии и Биотехнологии с 1996 года осуществляется подготовка бакалавров по специальности «Биотехнология». С 2004 года, обучение по данной специальности ведется в соответствии с многоступенчатой структурой высшего и послевузовского образования: бакалавриат-магистратура-докторантура (PhD). Образовательные программы бакалавриата, магистратуры и докторантуры по специальности «Биотехнология» аккредитованы международным агентством ASIIN.

До 2011 года, обучение по специальности «Биотехнология» осуществлялось на казахском и русском языках. В соответствии с дорожной картой в 2011-2012 уч.году в образовательных программах магистратуры и докторантуры впервые было введено преподавание нескольких (1-2) дисциплин на английском языке. Это был первый шаг,

первый опыт, как для преподавателей факультета, так и для самих студентов. Вопросов и опасений было тогда много. Для второй и третьей ступени обучения такой шаг казался приемлемым, поскольку при поступлении в магистратуру и докторантуру, абитуриенты сдают на общих основаниях вступительный экзамен по иностранному языку. То есть предполагается, что уровень знания иностранного языка при поступлении должен быть достаточно высок. Однако, на деле оказалось, что не все студенты, поступившие, например, в магистратуру и набравшие высокие баллы на вступительном экзамене в достаточной степени владеют английским языком. Проблемой оказалось и методическое обеспечение. Учебной литературы на английском языке, особенно если это касается какого-то профильного элективного курса, было очень мало. Этот вопрос удалось решить тогда путем использования иностранных научных статей, которые скачивались из интернета и предоставлялись магистрантам и докторантам как учебный, вспомогательный материал.

В дальнейшем в 2013-2014 учебном году при приеме студентов в магистратуру была открыта группа, обучавшаяся полностью на английском языке.

Специальность «Биотехнология» одна из самых многочисленных по набору студентов на факультете. Ежегодно, на обучение по этой специальности в бакалавриате факультет принимает от 120 до 140 абитуриентов (от 90 до 100 человек на казахское отделение, от 30 до 40 человек на русское отделение).

Впервые для набора студентов 2011-2012 года, в соответствии с дорожной картой на первом курсе бакалавриата на факультете была открыта группа, которая начала обучаться на английском языке. Группа была создана из студентов (9 человек), которые выразили желание обучаться на иностранном языке, и прошли дополнительное тестирование на уровне факультета. Около 60% всех дисциплин образовательной программы преподавались для этих студентов на английском языке.

Начиная с 2012-2013 учебного года, ежегодно при приеме студентов на первый курс программы бакалавриата формируются уже по две группы с обучением на английском языке, причем одна из них комплектуется из студентов, поступивших на казахское отделение, а вторая группа, соответственно, из студентов русского отделения. Студенты этих групп изучают все дисциплины учебного плана на иностранном языке. Выпускной Государственный экзамен также сдается на иностранном языке. Написание выпускной работы разрешено на любом, более удобном языке, по выбору самого студента. Как известно, общий объем выпускной работы составляет не менее 40 страниц, однако не все студенты в достаточной хорошей степени владеют грамотным письменным английским, с другой стороны не все руководители дипломных работ студентов в должной степени знают иностранный язык.

Помимо этого, в 2016-2017 учебном году для студентов 4 курса сформирована полиязычная группа, студенты которой обучаются уже на трех языках: казахском, русском и английском.

Исходя из выше изложенного понятно, что факультет активно работает и уверенно движется в направлении внедрения в образовательный процесс полиязычия. Для этого на факультете сделано немало:

- в перечень базовых дисциплин типовых учебных планов включены дисциплины «Профессионально-ориентированный иностранный язык», «Профессиональный казахский / русский»;
- сформированы группы, обучающиеся на иностранном языке, а также полиязычные группы;
- проводится мониторинг знаний студентов;
- проводится мониторинг качества преподавания дисциплин на английском языке, русском и казахском языках;
- осуществляется академическая мобильность студентов и преподавателей, которая позволит обеспечить возможность приобретения дополнительного академического и культурного опыта за границей;
- для преподавания привлечены квалифицированные преподаватели, владеющие английским языком;
- для чтения курсов образовательных программ привлекаются ведущие ученые из числа работодателей, имеющие свои научные школы, опыт работы за рубежом;
- для чтения некоторых модулей образовательных программ привлекаются зарубежные специалисты, что позволяет повысить конкурентоспособность будущих специалистов, а также улучшить качество полиязычных кадров;
- разрабатывается учебно-методическое сопровождение дисциплин на трех языках;
- начата работа по написанию, изданию и переводу учебно-методических материалов;
- ведется корректировка образовательных программ бакалавриата и магистратуры с учетом полиязычного образования.

На первый взгляд сделано немало, но, как известно, любые реформы и новшества сталкиваются с определенными проблемами. И внедрение системы полиязычного образования не исключение. Опыт работы показывает, что на сегодня можно выделить несколько основных проблем:

- отсутствие единой концепции подготовки полиязычных специалистов на основе компетентностного подхода;
- недостаточная языковая подготовка студентов (с введением трехязычия для неподготовленных студентов существует реальная вероятность увеличить процент неуспевающих);
- недостаточно сильная мотивация студентов в обучении на иностранном языке (понятно, что для обучения на иностранном языке, студенту требуется приложить больше усилий, больше времени тратить на подготовку к занятиям, чтобы достичь положительного результата. К сожалению, не все студенты готовы к этому, многие предпочитают идти по пути наименьшего сопротивления).

– недостаточна языковая подготовка преподавателей профессиональных неязыковых дисциплин, количественный, а также качественный состав ППС, ведущих занятия на трех языках не всегда соответствует требованиям;

– отсутствие отработанной и налаженной, постоянной системы повышения квалификации ППС как внутри страны, так и за ее пределами, в соответствии с требованиями полиязычного образования;

– несоответствие материально-технической базы, а также учебно-методического сопровождения дисциплин современным требованиям, недостаточная обеспеченность учебно-наглядными пособиями;

– отсутствие в библиотечном фонде необходимой литературы на иностранном языке по профилирующим дисциплинам.

Для успешной реализации тех задач, которые выдвигает Президент страны перед высшей школой, по реализации полиязычного образования необходимо предпринять следующие шаги:

– внедрение полиязычного образования по приоритетным специальностям должно проводиться поэтапно как среди обучающихся, так и профессорско-преподавательского состава, необходимо чтобы работал принцип преемственности «средняя школа-ВУЗ» (основной вопрос: готов ли сегодняшний выпускник средней школы обучаться в полиязычной группе, поступив в университет и воспринимать сложный вузовский материал на иностранном языке учитывая, что обучение на государственном, русском и английском языках идет с использованием специфической профессиональной терминологии);

– необходимо разработать концепцию подготовки полиязычных специалистов на основе компетентностного подхода;

– разработка современных образовательных программ бакалавриата и магистратуры должна осуществляться с учетом полиязычного образования;

– учебный процесс должен быть организован таким образом, чтобы выпускники имели достаточный уровень полиязычной компетенции для последующего непрерывного обучения (в магистратуре, докторантуре) на трех языках;

– необходимо обеспечить учебный процесс кадровыми ресурсами за счет усиления целенаправленной подготовки преподавателей (языковые курсы) для полиязычных групп, речь идет об организации интенсивных профессионально-лингвистических курсов с участием отечественных и западных специалистов;

– важно обеспечить участие ППС в программах международной и внутриреспубликанской академической мобильности, в семинарах и тренингах по полиязычному обучению;

– необходимо привлекать зарубежных ученых, специалистов, преподавателей, а также представителей иностранных компаний, работающих в регионе, для проведения занятий в полиязычных группах;

– увеличить финансирование программ внешней академической мобильности студентов (такие программы должны быть предусмотрены и встроены в систему полиязычной подготовки);

– обеспечить наличие обновленной научной и учебно-методической, материально-технической базы для реализации полиязычного образования;

– организовать подготовку учебно-методических комплексов специальностей и учебно-методических комплексов дисциплин, читаемых в полиязычных группах;

– на основе анализа книгообеспеченности дисциплин образовательной программы по каждой конкретно специальности необходимо регулярное пополнение библиотечного фонда, электронной базы университета полиязычной (учебной, методической, справочной, научной) литературой;

– необходимо разработать программу подготовки и издания учебной, учебно-методической, справочной и научной литературы (возможно совместно с зарубежными партнерами) в соответствии с учетом полиязычного обучения.

Все вышеперечисленное – это только часть вопросов, которые требуют не только правильного организационного и методического подхода, но и значительных финансовых вложений. Однако, их решение позволит создать все необходимые условия для реализации образовательного процесса в соответствии с основными задачами полиязычного образования.

Большинство сегодняшних абитуриентов отчетливо понимают, что владение несколькими языками даст им возможность получить престижную работу и успешно реализовать себя в профессиональном плане, укрепить свой социальный статус, а также поможет адаптироваться в современном мировом сообществе. И роль ВУЗа сегодня помочь молодежи осуществить свою мечту.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 17 января 2014 г. «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее»//www.akorda.kz

2. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. - 2012. - № 218-219. - 10 июля.

3. От идеи «Триединство языков» Н.А.Назарбаева до полиязычного образования в Казахстане // Б.А.Жетписбаева, О. Т. Аринова, Вестник КарГУ, Караганда.2012, №4. / <http://articlekz.com/node/1411>.

4. Государственная программа развития языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы // www.edu.gov.kz

5. Чан Динь Лам «Полиязычное образование- важнейшая стратегия развития Казахстана»: Успехи современного естествознания №7, 2013. – С. 130-132.

Дабылтаева Н. Е.
**ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНДІРУ – КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ НЕГІЗІ**

Қазақстандағы жоғарғы оқудың үшсатылы жүйеге өтуі жоғарғы оқу орындарында студенттердің бакалавриат, магистратура және докторантура арқылы оқуына мүмкіндік туғызды. Жоғарғы оқу орындарында магистратура бағыты білім беру бойынша оқыту бағдарламасын жасап шығаруда отандық та, шетелдік те тәжірибе қолданылды [1]. Сонымен қатар, Болон үдерісі қағидаларына сәйкес, оқыту технологиялары студенттерді динамикалық білімдердің, қабілеттердің, машықтардың жинақтығы, мінез-құлық пен тұлғалық қасиеттер модельдері құзыреттілігіне дағдыландыруға бағытталған, бұлар бітірушінің еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетті болуына және экономика мен мәдениет салаларының ауқымды спектрінде кәсіби сәтті қалыптасып танылуына мүмкіндік береді. Оқыту технологиялары дәстүрлі және инновациялық оқу әдістемелері мен бақылау формаларының үйлесімділігіне негізделеді.

Жоғарғы оқу орны түлегі үшін қойылатын маңызды талап оның кәсіби құзыреттілікпен қамтамасыз етілуі болып табылады. Дәстүрлі түсінікте, бұл, тізімі сәйкес оқыту бағдарламаларында тіркелген білім, сондай-ақ тәжірибелік машықтар мен қабілеттерді жинаумен анықталады [2]. Құзыреттілік – фундаменталды және арнайы «бейінді» сипаттағы білім, машық пен қабілеттердің қалыптасқан ядросы және қалыптасқан шығармашылық басқарушылық ойлау қабілеті.

Кәсіби құзыреттіліктің мұндай түсіндірмесі оқыту үдерісін жүзеге асыру амалдарын айтарлықтай өзгертумен шарттастырылады. Жоғарғы оқу орны түлегінің шығармашылық кәсіби әлеуетін қалыптастыру оқыту бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын өзгертуді, жаңа педагогикалық әдістемелер мен технологияларды қолдануды, сонымен қатар, оқуға түсуші және оқып жатқандарды бағалаудың жаңа критерийлерін талап етеді. Сонымен қатар, магистратура, ғылымды қажет ететін білім беру институты ретінде, ғылыми зерттеулердің дамуы үшін қолайлы жағдай жасалса ғана қызмет ете алады. Магистрлік дайындықтың жоғары сапасына жету «зерттеу арқылы оқыту» бағытындағы бүкіл білім беру үдерісін қайта құруды білдіреді.

Білім беруді дамытудың заманауи кезеңі теория мен тәжірибеде интенсивті түрде жаңа дүние іздеумен сипатталады. Бұл үдеріс бірқатар қайшылықтармен шарттастырылған, олардың ең бастысы – дәстүрлі оқыту және тәрбиелеу формалары мен әдістерінің білім беру жүйесінің жаңа даму тенденциясымен, бірқатар объективті инновациялық үдерістер туындатқан қоғамның қазіргі әлеуметтік-экономикалық даму шарттарымен сәйкес келмеуі. Қоғамның білім беруге қатысты әлеуметтік тапсырысы өзгерді: өз қызметін дербес, саналы түрде, шығармашылық тұрғыда анықтауға, және осы мақсатқа жетуді қамтамасыз ететін өзін-өзі реттеуге қабілетті тұлға қалыптасуы тиіс. Дегенмен, бұл жағдайда мәселе мынада: мемлекеттік және муниципалды басқару жүйесі көп жағдайда қызметкерлердің тапқырлығының дамуына да, олардың қызметіне жаңалық енгізуге де ықпал жасамайды. Сондықтан, жоғарғы оқу орындарын әртүрлі, оның ішінде инновациялық сипаттағы жобаларды дайындауға тартуды билік органдарының тапсырысы бойынша игілік деп қарастыруға болады. Кәсіби қайта даярлауға және біліктілікті арттыруға қатысты мемлекеттік тапсырысты жүзеге асыруға жоғарғы оқу орындарының қатысуы да - тәжірибелік қызметке әртүрлі жаңалықтар енгізуге қабілетті болатын қызметкерлер менталитетінің өзгеруіне бағытталған жұмыс. Бірақ, ондай нәтижеге жету оқытуды ұйымдастыруда шығармашылық көзқарас болған жағдайда ғана мүмкін болады.

Қазақстанның нарықтық қатынастарға өтуі кәсіби білім беру жүйесінің алдына шешімі кәсіби білім беру жүйесін терең түрлендіруден көрінетін жаңа мақсаттар қойды. Білім берудің инновациялық сипаты оның өзге әлеуметтік институттармен бәсекелестігінде маңызды құралға айналуға да, заманауи әлеуметтік-экономикалық жағдайда оқыту технологияларының мазмұны ғана емес, формасы да магистранттардың білім беруге позитивті бағдарын қалыптастыру үшін маңызды. Білім берудің жаңа әдістерін дамыту кезек күттірмейтін қажеттілікке айналуға. Білім берудің тиімділігін, қолжетімділігін, сапасын жоғарылату, оның үздіксіз және жаңашыл сипаты, магистранттардың әлеуметтік мобильділігі мен белсенділігінің өсуі, олардың әртүрлі білім беру орталарына қосылуы білім беру жүйесін Қазақстанның ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің, оның азаматтарының әл-ауқатын жақсартудың маңызды факторына айналдырады.

Білім берудегі инновация деп педагогикалық технологияларды, әдістер жиынтығын, оқыту тәсілдері мен құралдарын жетілдіру үрдісі түсіндіріледі. Қазіргі таңда инновациялық педагогикалық қызмет кез-келген оқыту мекемелерінің білім беру қызметінің маңызды компоненттерінің бірі болып табылады. Және бұл кездейсоқ емес. Дәл сол инновациялық қызмет мекемелердің білім беру қызметі нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін қалыптастыруға негіз болып қана қоймай, оқытушының кәсіби өсуінің бағыттарын, оның шығармашылық ізденісін анықтайды, тәрбиеленушілердің тұлға ретінде өсуіне нақты ықпал жасайды. Сондықтан инновациялық қызмет оқытушылардың ғылыми-әдістемелік қызметімен және тәрбиеленушілердің оқу-зерттеу жұмысымен тығыз байланысты.

Педагогикалық процессте оқытудың инновациялық әдістері оқыту мен тәрбиелеудің мазмұны мен формаларына, әдістеріне, мақсаттарына, оқытушы мен магистранттардың бірлескен қызметіне жаңалықтар енгізуді қарастырады. Бұл инновациялар арнайы жобалануы, ендігі жасалып шығуы немесе педагогикалық бастама арқасында қайта пайда болуы мүмкін.

Басқаша айтқанда, қазіргі білім беру қызметтері нарығының дамуы және ақпараттық технологиялар дәуірінің талаптары жағдайында оқытушылық өзінде практикада жинақталған директивті және инновациялық сипаттағы заманауи интерактивті оқу үлгісін үйлестіруі тиіс. Интерактивті үлгі беріліп жатқан ақпараттың түсінілуіне жету қажеттілігіне бағдарланған. Бұған қоса, ақпаратты беру үдерісінің өзі оқытушы мен магистранттың өзара әрекеттестігі қағидасымен құрылған. Ол магистранттың үлкен белсенділігін, алынған мағлұматтарды шығармашылық қорытуды болжамдайды.

Айта кеткен жөн, қарастырылып отырған екі оқу үлгісі де жағымдысымен қатар, жағымсыз жақтардан кенде емес.

Осылайша, жоғарғы оқу жүйесін қайта ұйымдастыру, оқыту процесінде білім керегінен артық берілетін («көп болғаны тіпті жақсы» қағидасы бойынша) дәстүрлі желілік көзқарастың орнына, конструктивисттік және оперативті тәсілге негізделген оқыту әдістеріне өтуді бастапқы арқау ретінде топшылайды. Жоғарғы оқу орындарында білім беру жүйесіндегі заманауи педагогикалық технологияларды енгізуді бағамдайтын бұл парадигмалық жылжудың ендігі өз орны бар. Заманауи білім беру нақты талаптарға және халықаралық стандарттарға сәйкес болуы шарт.

Біздің зерттеу шеңберінде мыналарды біріктіретін интерактивті оқу үлгісін қарастырылды. Атап айтсақ : проблемалық мазмұндау әдісі; презентациялар; пікірсайыстар; кейс-стадтар; топтық жұмыстар; ой-талқы әдісі; сыни ойлау әдісі; сұрақ-жауап сайыстары; мини-зерттеулер; іскерлік ойындар; рөлдік ойындар; Insert методы – индивидуалды таңбалар мен белгілер әдісі, мұнда студенттер 10 минуттық ассоциациялық эссе жазады; блиц-сауалнама әдісі; сауал-сұрақ жүргізу әдісі немесе «Бинго» қабылдау және т.б.

Оқыту үдерісін активтеудің тиімді әдістерінің бірі проблемалық мазмұндау әдісі болып табылады. Мұндай әдісте дәріс диалогқа ұқсас болады, оқытушылық зерттеу үдерісіне бастама болады (бастапқыда дәріс тақырыбы бойынша бірнеше негізгі постулаттар ілгері жылжиды, мазмұндау магистранттардың оқу материалын жалпылауы және дербес талдау қағидасы бойынша ретпен жасалады). Бұл әдістеме магистрантты қызықтыруға, оны оқу үдерісіне тартуға мүмкіндік береді. Ғылыми танымның қайшылықтары түйткілді мәселені белгілеу арқылы ашылады. Оқытудың түйткілді мәселесі және күрделі ахуал проблемалық оқытудың негізгі құрылымдық компоненттері болып табылады. Курстың қандай да бір тақырыбын үйренудің алдында студенттерге проблемалық сұрақ қойылады немесе проблемалық тапсырма беріледі. Мәселені шешуге ынталандыра отырып, оқытушы оның қалыптасқан түсінігі мен студенттен талап етілетін білім арасындағы қайшылықтарды алып тастайды. Мұндай әдістің тиімділігі мынада: жекелеген проблемаларды студенттердің өзі көтеруі мүмкін. Бұл әдістің басты жетістігі оқытушының аудиторияның қойылған мәселені «өз бетінше шешуіне» қол жеткізетіндігінде. Проблемалық оқытуды ұйымдастыру айтарлықтай қиын деп танылады, дәріскердің едәуір дайындалуын талап етеді. Дегенмен, бұл әдісті қолданудың бастапқы кезеңінде оны бұрын жасалған, дайын дәрістердің, тәжірибелік сабақтардың құрылымына қосымша ретінде енгізуге болады.

Пән бойынша оқытудың нақты формаларын қолдану туралы шешімді бастапқы оқу циклындағы бейімділік тренингін өткізгеннен кейін оқытушы қабылдайды. Оқытушылармагистранттың кәсіби құзыреттілігінің деңгейіне назар аударады. Оқу тобында көшбасшылар мен жетекшілер, сонымен қатар нақты бағыттар бойынша мүмкін болатын сарапшылар сайланады. Материалды меңгеру жылдамдығы мен белсенділігінің деңгейі, үйрену дәрежесі анықталады.

Жаңалықтан қорқудың болмауы оқыту үдерісіне керекті өзгерістерді енгізуге ықпал жасайды. Мысалы, оқытушылар дайындаған кейстер жергілікті «өмір» фактілерімен толтырылады. Басқа да әдіс қолданылады. Жақсы қабылданған проблемалық кейс негізінде тапсырма беріледі: жағдайды «өзіне қарай» ыңғайлау, яғни билік органының нақты мәселелеріне қолданылатын етіп. Мұндай тапсырма соншалықты қиындықсыз шешіледі, ұжымдық түрде және аналогия қағидасы бойынша. Шындық пен қиялдың тиімді алмасуы туындайды.

Оқытудың интерактивті әдістері – оқыту-білім беру процесіне студент-магистрантты белсенді тарту және қызметтік қатыстыруға бағытталған оқытушылықтың тәсілдері, жолдары мен құралдары. Осы анықтамаға сүйеніп, осы анықтаманың құрамына қосуға болатын оқыту әдістерінің спектрін қамтуға тырысайық. Сонымен, гуманитарлық пәндер бойынша сабақтарда зерттеу тәсілінің қолданылуы мүмкін. Топтағы ұжымдық жұмысқа бағытталған – мұнда ұжымдық талқылау үдерісінде нормативтік-құқықтық әрекет мазмұнын талдау керек. Ол шағын топтардағы (15-20 адам) жұмыстарға арналған – тәжірибелік сабақтарда. Бұған мыналарды жатқызуға болады:

- магистранттың көрнекі құралдармен – карта, сызба, кестелермен жұмысы;
- магистранттың құжаттармен және материалдармен жұмысы;
- оқытудың техникалық құралдарын (персоналды компьютер, т.с.с.) бір сабақ барысында әртүрлі әдістемелерді біріктіру ретінде пайдалану;

- сабақ кезінде әр студенттің кезеңдік, функционалды қатысуын көздейтін іскерлік немесе рөлдік ойындарды қолдану.

Олар оқыту процесіне неғұрлым көп магистранттың белсенді әрі айқын қатысуына мүмкіндік туғызады және тәжірибелік сабақтардың өткізілуін құптайды. Бұл категорияға келесілерді жатқызамыз:

- фактологиялық қателіктер мен қиындықтары бар тексттер мен материалдарды тарату;

- ойлауды қажет ететін қызмет барысындағы магистранттың өз бетінше қолданысына бағытталған талқылау эталонынның нұсқаулығы мен мысал түріндегі сипаттамасы;

- магистранттар тобының бірнеше бөлікке сатыланып, әр студенттің оқу тапсырмасын орындаумен байланысты функцияларды атқаруымен түсіндірілетін рөлдік ойындар.

Оқытудың белсенді формаларының қолданысы магистранттар мен оқытушы арасында іскерлік шығармашылық серіктестік атмосферасының қалыптасуы қажеттілігін тудырады. Әрине, әдістемелік және психологиялық тұрғыда сабақ барысында серіктестік атмосферасын орнату оңайға соқпайды. Бірақ тәжірибе мұның мүмкін екендігін көрсетті. Бәрінен бұрын бұл қатал иерархиялық қатынастар (басшы - бағынушы) және формалды ережелермен реттелетін жұмыс-орнындағы мінез-құлық түріндегі мемлекеттік және муниципалды қызметкерлер менталитетінің сипаттамасынан қалыптасқан көзқарастарды жайлап жою болып табылады. Оқытушылар, серіктестігі үнемі пікір алмасумен, пікірталастармен, іскерлік ойындарды өткізу процесіне «эксперт» және «оппонент» рөлдерін көсумен қуатталатын, қатынастардың басқа нормасын орнатады. Серіктестікке, әрине, оқытушының рөлдерге бөлуіне өзгерістер енгізу есебіне де қол жеткізіледі: дәстүрлі «гуру» рөлін тьютор, кеңесші рөлімен алмастыру.

Инновациялық әдістер білім тасушысы ғана емес, магистранттардың шығармашылық ізденісіне бастама жасайтын тәлімгер болып табылатын оқытушының да рөлін өзгертуге мүмкіндік берді.

Оқытушылықтың ғылыми негізі – заманауи білімді онсыз елестету мүмкін болмайтын іргетас. Дәл сондай білім бітірушінің тұлғалық, ал болашақта – кәсіби бағасын арттырады, оған қоғамның мәдени және әлеуметтік стандарттарының мардымды бөлігін береді. Сапалы жоғарғы білімнің нәтижелері – тек қандай да бір мамандыққа жақындата түсетін сауаттылық ғана емес. Бұл білімділік пен мінез-құлық мәдениетінің үйлесімділігі, өз бетінше және білікті түрде ойлау, ал болашақта өз бетінше жұмыс жасау, оқу және қайта оқу қабілетінің қалыптасуы. Іргесі берік білімнің қазіргі көрінісі дәл осыған келеді.

Айтылғандардан шығатыны, инновация – бұл экономикаға сай білімнің, өндірістің, ғылымның интеграциясына апарар бірден-бір жол.

Список литературы:

1. «Об утверждении стандартов государственных услуг, оказываемых в сфере высшего и послевузовского образования» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 10 апреля 2015 года № 189. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 8 июня 2015 года № 11286.

2. https://tengrinews.kz/zakon/pravitelstvo_respubliki_kazahstan_premier_ministr_rk/konstitutsionnyiy_stroy_i_osnovyi_gosudarsvennogo_upravleniya/id-V1500011286/.

3. «Об утверждении стандартов государственных услуг, оказываемых в сфере высшего и послевузовского образования» Приказ образования и науки Республики Казахстан от 7 декабря 2015 года №685. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 10 февраля 2016 года №13041. <https://www.do.ektu.kz/laws/MONRK/1080.pdf>.

Далабаева Н.С., Балғышева Б.Д., Бертаева М.М.

«ҚОЛДАНБАЛЫ ХИМИЯ» КУРСЫ АРҚЫЛЫ ФАРМАЦЕВТИКАДАН МАГИСТРАНТТАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

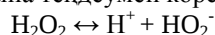
Қазіргі кезде бейорганикалық және органикалық химияның қолданылу аясы жылдан жылға қарқынды кеңеюде. Осыған орай химия ғылымы көптеген маңызды ғылыми жаңалықтар мен жетістіктердің қуатты көзіне айналды. Атап айтар болсақ, физика саласының ғалымдары химиялық әдістердің көмегімен радиоактивті элементтерді таза күйінде бөліп алып, өнеркәсіпте қолдануға өз үлестерін де қосса, радиациялық химия қауіпкерлер, резеңкелер және металдар сияқты материалдардың беріктілігін арттыру үшін ядролық сәулелендірудің тиімді әдістерін тауып қолданылу салаларын тапты. Мұндай болашағы бар жаңалықтарды ғылымның әр саласынан кездестіруге болады. Соның ішінде химия қазіргі қоғамдағы неғұрлым көкейкесті және болашағы зор проблемаларды шешуге ат салысуда. Олардың қатарында мыналарды жатқызуға болады, олар жасанды тыңайтқыштардың тиімді алыну тәсілдерін таңдап, оларды ауыл шаруашылығы дақылдарының өнімділігін молайтуға қолдану; жасанды тыңайтқыштарсыз тағам өнімдерін синтездеу; энергияның жаңа көздерін табу; маңызды табиғи химиялық процестердің механизмін анықтап, оны жасанды жағдайда іске асыру; болашақта техникалық міндеттерді шешу үшін қажетті жаңа заттар мен композицияларды синтездеу; қоршаған ортаны қорғау, қалдықсыз өндірісті дамыту. Қазіргі қоғамда әрбір адам химиясыз өмір сүруді елестету мүмкін емес екендігін жақсы біледі. Өйткені адамға күнделікті тұрмыста қажетті барлық заттар химиямен байланысты. Мысалы, киетін киімдер, күнделікті өмірде тұтынатын тұрмыстық заттар, құрылыс материалдары, ағзамыздағы күнделікті болып жатқан химиялық процестер мен медицинадағы дәрі – дәріктер және т.б. Химия тұрмыстағыдан бастап, ірі өндіріске дейін (тамақ өнеркәсібі, фармацевтика, косметология, ауылшаруашылығы, табиғи шикізаттар өндірісі (көмір, мұнай), түсті металлургия, уран өндірісі т.б.) көптеген салаларға қажет ғылым. Сонымен қатар, химиясыз жасанды жер серіктері, зымырандар және планета аралық станцияларды елестету мүмкін емес. Әр саланың дамуы мен болашағына байланысты зерттеу жұмыстары да жүргізіліп жатыр. Соның ішінде тұрмыста адам өміріне қажетті дәрі – дәріктердің синтезделуі мен олардың қолданылу аясы өзекті болғандықтан, фармацевтика саласын терең игеруде химия курсы қажетті болып саналады.

Осыған орай 6M011200-Химия мамандығына «Қолданбалы химия» курсы тағдалып алынған. Қолданбалы химия дегеніміз химияның әр саладағы қолданысын зерттейтін болғандықтан, бірнеше тараулардан (Энергия көзі,

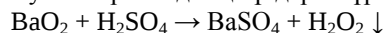
тыңайтқыштар және ауыл шаруашылық саласы, тұрмыстық химия, құрылыс материалдары және медицина) тұрады. Бұл тараулардың мазмұнын магистранттар жетік игеру үшін бейорганикалық химия, органикалық химия, аналитикалық химия, физикалық химия, коллоидтық химия, химиялық физика, жоғары молекулалық қосылыстар және химиялық технологиядан білімдері жүйелі қалыптасу қажет. Соның ішіндегі медицина тарауын оқытуда оның ішінде фармацевтикадағы дәрі дәрімектердің синтезделу процесіне химияның қосатын үлесін, яғни химиялық процестердің жүру заңдылықтарын түсіндірсек болашақ магистранттардың білімдері тереңдей түспек. Сондай – ақ әрбір химик бұл саланы оқуға аса қызығушылықпен қарайды деген ойдамыз. Фармацевтика тарауын оқыту арқылы біз:

- дәріс сабақтарын;
- семинар жұмыстарын;
- зертханалық жұмыстарды;
- МӨЖ (магистранттың өзіндік жұмысы) жүргізу арқылы дәрілік заттар туралы ақпараттарды іздеу, сақтау, өңдеу, тарату, қолдануды қамтитын фармацевтикалық ақпараттар негізін;
- дәрілік заттарды дәріханалық және өнеркәсіптік жағдайларда дайындауды ұйымдастыру принциптерін, дәрілердің терапиялық тиімділігіне әсер ететін факторлардың биофармацевтикалық сипаттамаларын;
- дәріханалық және өнеркәсіптік кәсіпорындарда дәрілік заттардың сапасын бақылау әдістері мен стандарттау және сертификаттау тәрттіптерін;
- дәрілік өсімдіктерді, дәрілік өсімдіктер шикізаттарын дайындау, кептіру, қабылдау әдістерін;
- күшті әсерлі және улы дәрілік заттармен уланған жағдайда зертханалық шұғыл – диагностика мен сот-химиялық сараптауда химиялық – токсикологиялық талдауды жүргізудің ұйымдастырылу –құқықтық және әдістемелік негіздерін
- дәрілік құралдардың құрастырудағы және өндірісіндегі биофармацевтикалық негіздерін меңгертуде химияның қолданысы ерекше болатынын негізгі ұғымдар мен заңдылықтар арқылы түсіндіре аламыз.

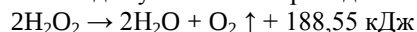
Көптеген бейорганикалық табиғаты бар дәрілік заттар электролиттер болып табылады. Сол себепті олардың сандық және сапалық талдаулары иондарды анықтаумен тікелей байланысты. Арнайы қоспаларды идентификациялаудың да катион мен анионды анықтаумен тығыз байланысы бар. Мысалы, тұрмыста жиі қолданылатын сутек пероксидінің (H_2O_2) алынуы мен процесін қарастыратын болсақ, сутек пероксиді түссіз сұйықтық, қайнау температурасы $152^\circ C$. H_2O_2 қайнау температурасының судың қайнау температурасынан жоғары болу себебі сутектік байланыстың түзілуі арқылы молекула ассоциацияланады да сұйықтықтың тұтқырлығының артуына әкеледі. Судан айырмашылығы сутек пероксиді әлсіз қышқылдық қасиет көрсетеді. Қышқылдық қасиетін мына теңдеумен көрсетуге болады:

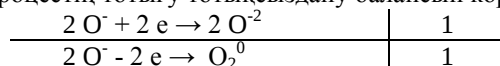
Сутек пероксидінің тұздары тұрақсыз болғандықтан, оларға қышқыл қосатын болса, сутек пероксиді түзіледі.

Сутек пероксиді тотықтырғыш та, тотықсыздандырғыш та қасиет көрсетіп, диспропорционалданады. Нәтижесінде су мен оттегі түзіледі.

Бұл процестің тотығу тотықсыздану балансын көрсететін болсақ, мынадай болады:

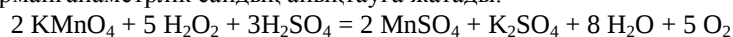

Бұл процесс жарықты, марганец диоксидін, ауыр металдарды және сілтілердің химиялық реакцияларын тездетеді. Карбон қышқылдары мен амидтер сутек пероксиді ерітіндісін тұрақтандырады. Сондай ақ сутек пероксидін тұрақтандыру үшін концентрлі натрий бензоатын қолданады.

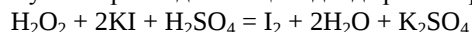
Медицинада қолданылатын сутек пероксиді танымал:

- Концентрлі сутек пероксидінің концентрлі ерітіндісі 30 % пергидроль ретінде
- Сутек пероксидінің 3% ерітіндісі ретінде
- Магний оксиді мен пероксидтің қоспасы - магний пероксиді ретінде
- Сутек пероксиді мен мочевианың кешенді қосылысы – гидроперит ретінде.

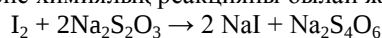
Сутек пероксидінің тотықтырғыш әрі тотықсыздандырғыш қасиетін дәрі дәрімекті идентификациялау және сандық талдауға қолданады. Мысалы, сутек пероксидінің калий перманганаты ерітіндісімен тотығу реакциясы перманганатметрлік сандық анықтауға жатады.

Сутек пероксиді тотықсыздандырғыштармен әрекеттескенде өзі тотықтырғыш қасиет көрсетеді. Мысалы,

Бұл реакцияны дәрі-дәрмекті және сутек пероксидін идентификациялау үшін де, сондай - ақ сандық талдау үшін де қолданады. Түзілген йодты натрий тиосульфатының ($Na_2S_2O_3$) стандартты ерітіндісі арқылы титрлеуге болады және химиялық реакцияны былай жазуға болады:

Осылай қарапайым күнделікті тұрмыста қолданылатын сутек пероксидінің алыну жолы мен қолданудағы химиялық процестің механизмін қарапайым жолмен түсіндіретін болсақ, болашақ магистранттардың бәсекеге қабілетті маман болары сөзсіз. Сутек пероксиді сияқты кез келген бейорганикалық табиғаты бар дәрі дәрімектердің де химиялық механизмін химияның сәйкес келетін заңдылықтарына негізделе отырып, оп – оңай талқылауға болады. Болашақ химик маман фармацевтиканың химиямен тығыз байланысы бар екенін күнделікті өмірдегі қолданыста бар заттарды қолдану арқылы түсіне алады. Егер халыққа қызмет көрсететін, ауырғанда жедел жәрдем көрсететін дәрігер жоғарыда атап өткен сутек пероксидінің алынуы мен химиялық қасиеттерінің механизмін терең түсінбесе, онда ауырып ем іздеген адам дәрігердің қызметіне қанағаттанарлықтай риза болмас еді.

Сутек пероксиді сияқты бейорганикалық табиғаты бар дәрілік заттарға мыналарды жатқызуға болады: йодтың спирттегі ерітіндісі, хлорсутек қышқылы, литий карбонаты, натрий және калий хлоридтері, натрий және калий бромидтері, натрий және калий йодидтері, натрий фториді, натрий нитридi, натрий тиосульфаты, натрий гидрокарбонаты, кальций және магний тұздары, барий сульфаты, бор қосылыстары, висмут, мырыш, мыс, күміс, темір қосылыстары және темір, платинаның кешенді қосылыстары. Міне, осындай қосылыстарды адам ағзасына ендіруден бұрын химиялық әрекеттесу барысында болатын процесті тереңірек алдын ала білсек, басқа да тұрмыста қолданылатын тұрмыстық заттар мен косметикалық заттарды сауатты қолдана алар едік.

Қорыта келе, «қолданбалы химия» курсы арқылы фармацевтикадан магистранттардың білім сапасын арттыру үшін алдымен бейорганикалық табиғаты бар дәрілік заттарды жіктеп, оларға сандық талдау жасау үшін химиялық қасиеттеріне жеке - жеке тоқталып, тиімді тәсілін таңдап алу қажет. Таңдап алынған әдістерге дәрісте бағыт бағдар беріп, зертханалық жұмыстар ретінде ұсынып талдасақ, жүйелі білім қалыптасады деген үмітіміз бар.

Әдебиеттер тізімі:

1. Нұрахметов Н., Ташенов А.К. Бейметалдар химиясы. Оқулық. Алматы, Дәуір, 2011. – 432 б.
2. Фармацевтическая химия под редакцией академика РАМН профессора А.П. Арзамасцева. Учебное пособие для вузов. – М: РЕОТАР-МЕД, 2004. – 640 с.

Джангабулова А.К., Ережепқызы Р.

АКРЕДИТАЦИЯ ОБЪЕКТІЛЕР МЕН ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ НЕГІЗГІ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ

Білім беру жүйесін реформалау процесі білім беру мекемелерінің қызметін реттейтін рәсімдер нысанындағы мемлекет пен қоғамның, оқу орындарының өзара қарым-қатынастарының жаңа нормаларын «зандастырды» - лицензиялау және мемлекеттік аккредитация. Лицензиялау және мемлекеттік аккредитациялау рәсімдері білім беру сапасын қамтамасыз ету үшін білім беру мекемелерінің жауапкершілігі мен тәуелсіздігі, демократиялық дәстүрлерді қалыптастыру жағдайларында мемлекеттік білім беру саясатын жүзеге асыруды көздейді. Аккредитациялау рәсімі ұлттық білім беру жүйесі үшін мемлекеттік инспекция түрінде дәстүрлі бақылауға қарағанда, инновациялық басқару функциясы болып табылады. Еңбек нарығының, білім беру қызметтеріне сұраныс және жеке ойлаудың өзгеруімен педагогикалық тәжірибеде жеке тұлғаның интеллектуалды және эмоционалды дамуына басымдық беру қажеттігін мойындады. Бірақ, әлі күнге дейін қоғам мен жеке тұлғаларды дипломды «жарамсыздық және надандықтан» қорғау қажеттілігі бар. Сондықтан, әр түрдегі және әр түрлі меншік нысандардағы мекемелерді қосатын білім беру жүйесінің сапалы деңгейі мен тұрақты жағдайын сақтау мемлекеттік білім беру саясатының негізгі бағыттарының бірі болып табылады.

Сәйкестікті бағалау органдарына қатысты «Аккредитация» түсінігі алғаш рет өткен ғасырдың басында Австрия-Венгрияда енгізілді. Аккредитация объектілері, оларға қойылатын талаптар және оларды растау тәртібі заңи бекітілді. Алғашында дипломатиялық қарым-қатынастар саласында қолданылатын «аккредитация» термині халықаралық деңгейдегі техникалық мамандар терминологиясына 80-жылдары енді.

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевпен анықталған Қазақстанның даму стратегиясы әлемдік қауымдастықта біздің еліміздің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға [1] бағытталған. 2010 жылдың 11-12 наурызында болған Болон процесінің қатысушы-елдердің білім министрлерінің II Болон Форумында (Будапешт қ., Венгрия және Вена қ., Австрия) Қазақстан Болон декларациясына қосылды және Болон процесінің 47 мүше-елі болды. Тарихи маңызы бар Болон декларациясына Қазақстанның қосылуы біздің жоғары оқу орындарын еуропалық білім кеңістігінде толық серіктестер қатарына қосты. Бұл серіктестік аккредитациялау арқылы білім беру қызметінің сапасын қамтамасыз ету басымдыққа ие болатын бекітілген критерийлерді ұстануға міндеттейді.

Аккредитация (латын тілінен *credo* «сену, сенім білдіру») - білім беру ұйымдарының қызметін бағалау, аккредиттеу мәртебесін (белгілеу, растау, өзгерту) тану үшін әлеуметтік нормалар сәйкестігін анықтау және тиісті құқықтар мен құзыреттер беру рәсімі [2] Сәйкестікті бағалау саласында «ккредитациялау» терминінің бірнеше түсіндірмелері бар, біріншіден, аккредитация рәсім ретінде қарастырылады, екіншіден, жүргізілген рәсімнің нәтижесі ретінде, яғни құзыреттілікті ресми тану ретінде.

Дәстүрлі мемлекеттік жоғары білім беру мекемелері көп жағдайларда жаңа мамандықтар ашу, мекеме мәртебесінің өзгеруіне байланысты (әдетте мамандықтар тізімінің өсуімен институт университет мәртебесін

алатын), гуманитарлық білім беру үлесінің өсуімен, негізінен бизнес, менеджмент, экономика, заңтану саласында мамандықтардың ашылуына байланысты өзгерістерге ұшырады.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, университет үшін аккредиттеу – қазіргі таңда оның жұмыс істеуі мен заңдылығы үшін міндетті шарт. Еуропалық академиялық қауымдастық аккредитацияны ұйымдастыру мен өткізуге аса назар аударады, өйткені ол «сапа белгісі», университеттің жоғары беделін растау болып табылады. Жетекші еуропалық елдердің аккредитациялау агенттіктері жүйесінің стандарттары сапалы білім беру бағдарламаларының жоғары сапасына кепілдік беруге мүмкіндік тудырады және жұмыс берушілер мен білім беру қауымдастығының арасында ЖОО тануды қамтамасыз етеді.

Жоғары оқу орындарын бірыңғай жаһандық аккредитациялау жүйесі жоқ. Агенттіктер туралы объективті ақпарат беруге алғаш талпыныс болып жоғары білім сапасын қамтамасыз ету бойынша агенттіктерінің Еуропалық тіркеуі болуы тиіс. Ол Еуропадағы сенімге лайық аккредитациялау құрылымдары туралы тексерілген ақпарат беріп отырады. Мұндай тіркеуді құру Болон процесінің шеңберінде мақұлданды.

Ұқсас жолмен отандық жоғары мектеп, жоғары білім беру келеді. Қазақстан, басқа да көптеген елдер сияқты, жоғары білім беру жүйесінің дамуына барынша ұмтылады. Жоғары оқу орындарының саны өсіп келеді, жеке университеттер ашылууда. Жалпы осы сала тез дами бастады, сондықтан сапа мәселесіне назар аударылууда. Аталған жағдай бүкіл әлем бойынша бірдей орын алуда. Алғашында жаппай дамыған үрдес кейін келе нақты құрылым құру қажеттілігіне алып келеді.

Жетекші жоғары оқу орындарын халықаралық аккредитациялау - қазіргі уақытта отандық жоғары білім алдында тұрған негізгі мәселелердің бірі. Білім беру қоғамдық өмірдің барлық салаларына әсер ететін, негізінен, экономиканың тиімділігін анықтау, интеграция және басқалар мүмкіндіктеріне әсер ететін басымдықтардың бірі болып табылады. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігімен отандық университеттерге өз қызметінің тәуелсіз бағалауды жүзеге асыру үшін мүмкіндік беретін аккредитация және рейтингтің ұлттық үлгісі қалыптастырылды.

Аккредитация білім беру жүйесін қаржыландыруға бөлінген республикалық бюджет қаражатын ұтымды пайдалану, мамандарды дайындау сапасын көтеруге бағытталған, жоғары оқу орындарында сапаны мемлекеттік бақылау нысаны болып табылады. Аккредитация мақсаты - білім беру сапасын басқару. Соның ішінде:

- азаматтардың мемлекеттік білім беру стандарттарында көзделген, белгілі мерзім, тиісті мазмұн, деңгейі мен сапасына лайық білім алу құқықтарын қорғау;
- білім беру мекемесінің мемлекеттік мәртебесін белгілеу;
- ортақ білім беру кеңістігін қамтамасыз ету;
- білім беру процесінің тиімділігіне бақылауды қоса алғанда оқу орындарын басқару.

Қазақстанның жоғары мектебін жаңғыртудың қазіргі кезеңінде отандық білім беру бағдарламаларын халықаралық аккредитациялау үрдісіне тұжырымдамалық-біртұтас әдістемелік тәсілді әзірлеу өзекті мәселе болып табылады.

Қазақстан үшін, аккредитация - жоғары білім саласындағы жаңа құбылыс. Жоғары оқу орындары мен жеке білім беру бағдарламаларын аккредитациялау арасында елеулі айырмашылық бар. Алайда, екі жағдайда да, рәсім барынша ашық болуы тиіс. Бұл объективтілікті сақтауға мүмкіндік береді. Аталған қызметпен білім министрліктеріне қарағанда олардан, сондай-ақ жоғары оқу орындары мен үшінші тараптардан тәуелсіз ұйымдар айналысуы тиіс. Сонымен қатар, мемлекет аккредитациялау органдардың жоғары мәртебесін растауы тиіс. Қазіргі таңда көптеген университеттер бірнеше аккредитацияны алуға ұмтылады.

Қазақстан жоғары оқу орындарының халықаралық аккредитациялаудан өту тәжірибесі білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру кезінде талаптар мен стандарттарды түсіндірудің әдіснамалық тәсілдерінің; факультеттердің оқу жоспарларын қалыптастырудағы академиялық еркіндігін; бағдарламалардың оқу жоспарын түзету мүмкіндіктерін; міндетті және элективті курстар бөлігіндегі оқу жоспарларын құру критерийлері; білім беруді интернационализациялауды дамыту; магистранттар контингенті; оқытушылар құрамының мониторингі тетіктерін; халықаралық ынтымақтастық саясаты; аймақтағы жұмыс берушілермен әріптестік; түлектердің жұмысқа орналасуына жәрдемдесу саясаты; оқытушылар мен студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының шарттары; оқу-зертханалық базаның тетіктерін жетілдірудің әртүрлілігін көрсетті.

Осыған байланысты, ғылыми зерттеу әдістер кешенін қолдану негізінде жоғары білім берудің ұлттық жүйесінде халықаралық аккредитациялауды қолдану нысанында жаңа әдістемелік тәсілдерді әзірлеу қажет, соның ішінде халықаралық аккредитациясын өткізуді шеңберінде жоғары оқу орындарының өзін-өзі бағалау туралы есеп дайындау және сыртқы аккредитация аудитіне отандық жоғары оқу орындарын дайындауға арналған әдістемелік нұсқаулар әзірлеу қажет. Бұл әдістемелерге сүйене отырып отандық жоғары оқу орындарына халықаралық аккредитациялау үдерісін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Послание Президента РК Назарбаева народу Казакхстана от 14 декабря 2012 г. «Стратегия «Казакхстан-2050»: новые политический курс состоявшегося государства» // www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies_and_programs.
2. Аккредитация высших учебных заведений в России: учеб. пособие / В. Г. Наводнов, Е. Н. Геворкян, Г. Н. Мотова, М. В. Петропавловский. - Йошкар-Ола : Марийский гос. техн. ун-т, 2008. - 166 с.

Джакупов М.С., Жубаназарова Н.С., Кунанбаева М.Н., Садыкова Н.М., Бердыбаева С.К.
ОСНОВНЫЕ ПАРАМЕТРЫ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ КАК ГЛАВНЫЕ ОРИЕНТИРЫ
СОВРЕМЕННОГО ОБУЧЕНИЯ.

Если учитывать возрастание роли человеческого капитала в тенденциях экономического и научно-технического развития, то нетрудно увидеть, что образование становится главной движущей силой развития современного общества. Образование - это производство активных знаний, обеспечивающих ускорение общественного развития во всех его направлениях и тенденциях. От развития образования зависит развитие общества. Развитие образования может осуществляться само по себе, но эффективным только в том случае, если оно управляется и совершенствуется в процессах управления. На современном этапе развития образовательной системы важнейшую роль играют особенности управления качеством образования. Ее основными параметрами изначально всегда были гибкость и эффективность в реализации главных ориентиров обучения - выпуск интеллектуального капитала, высокий уровень их профессионализма, на основе этого повышение конкурентоспособности специалистов. Управление качеством обучения и внедрения инновационных методов системы менеджмента достигается благодаря групповой работы всех сотрудников организации образования. [1]

Для эффективного управления образованием необходимо знать объективные тенденции его развития, его основные закономерности. Совершенствование управления возможно на основе эмпирического, прагматического и научного подхода. А само управление образованием осуществляется на основе частичного и частного, общего и последовательно-перспективного улучшения существующей системы. К примеру, к последнему виду совершенствования управления образованием относится реформирование, в котором нуждаются все организации образования. И это является сегодня главным фактором управления образованием.

Центральной проблемой реформирования образования является повышение его качества. Подходы к реформированию могут быть различными. Можно вносить такие изменения, которые будут сразу приводить к повышению качества образования и создавать благоприятные условия для его развития. Или же, наоборот, изменения могут первоначально снижать качество, создавая лишь потенциал его будущего роста. Период снижения может быть довольно продолжительным, а потенциал последующего повышения значительным или незначительным. Все зависит от реального положения, особенности потребностей и объективных закономерностей развития образования и на этой основе рассмотреть механизмы и процессы управления образованием. К примеру, главным ориентиром современной системы образования за последние несколько лет стала конкурентоспособность образования. Это значит, что система образования должна непрерывно обновляться, учитывая меняющиеся потребности непланового рынка труда и открытого общества. Это требует значительных материальных ресурсов, и, естественно, ВУЗы обязаны доказывать свою состоятельность, способность предложить высококачественные учебные программы, соответствующие условиям работодателей, потребностям студентов и реалиям международных стандартов. Конкурентоспособными при подготовке специалистов оказываются те организации, которые основной своей целью объявляют достижение максимального качества при минимальных затратах. Сегодня ВУЗы рассматриваются как производители образовательных услуг.

Международной организацией по стандартизации ИСО принято следующее определение качества: «Качество - совокупность характеристик объекта, относящихся к его способности удовлетворять установленные и предполагаемые потребности».[2] Значит достижение высоких показателей качества зависит от управления, которое обеспечивает стабильность, комплексность и сочетание характеристик.

Качество рассматривается не только как результат образовательной деятельности, но и как возможности его достижения в виде внутреннего потенциала и внешних условий.

Образование сегодня это конечный результат жизнедеятельности человека, а скорее процесс, который обладает определенным уровнем качества. Исходя из этого, качество образования – это комплекс характеристик образовательного процесса, определяющих последовательное и эффективное формирование компетентности и профессионального сознания субъектов обучения. Выделяют три группы характеристик качества образования:

1. качество потенциала достижения цели образования;
2. качество процесса формирования профессионализма;
3. качество результата образования. [3]

Качество потенциала выражается в таких характеристиках, как качество цели образования, качество образовательного стандарта, качество образовательной программы, качество материально-технической базы образовательного процесса, качество профессорско-преподавательского состава, качество абитуриентов, качество информационно-методической базы.

Качество процесса формирования профессионализма - это качество технологии образования, контроля образовательного процесса, качество мотивации преподавательского состава на творчество и эффективность педагогической работы, качество отношения студентов к образованию, интенсивность образовательного процесса, управление образованием, методы презентации знаний.

Качество результата образования - осознание профессионализма, распознавание и реализация индивидуальных способностей и особенностей, трудоустройство, карьера и зарплата, овладение методологией самообразования, знания, практические навыки.

Каждая из этих характеристик требует отдельного анализа и изучения возможности ее измерения и оценки, учета в практике организации учебного процесса.

Качество образования в обобщенном определении и итоговом своем представлении - это комплекс характеристик компетенций и профессионального сознания, отражающих способность специалиста осуществлять профессиональную деятельность в соответствии с требованиями современного этапа развития общества, на определенном уровне эффективности и профессионального успеха, с пониманием социальной ответственности за результаты профессиональной деятельности.[4]

Понимание качества образования включает наличие профессиональных знаний, характер и уровень образования, организационную культуру, ролевую и функциональную готовность к управленческой деятельности, способность к распознаванию и пониманию проблем и творческому поиску их рационального решения, а также навыки самообразования. Результат образования – это овладение необходимыми компетенциями, формирование профессионального сознания, осознание профессиональной и социальной ответственности.

Качество образования характеризует не только результат образовательной деятельности - свойства специалиста - выпускника высшего учебного заведения, но и факторы формирования этого результата, которое зависит от цели образования содержания и методологии, организации и технологии. Все это характеристики, на формирование которых необходимо сознательно влиять, а следовательно, которыми необходимо управлять. Образование нуждается в системе управления качеством, которую должен иметь каждый ВУЗ. Такая система невозможна без современной, комплексной системы оценки как качества образования в целом, так и всех его составляющих в отдельности.

Чем точнее построена оценка и полнее учитываются характеристики, тем более успешным может быть управление качеством образования. В свою очередь, управление зависит от его методологии и организации, которые характеризуют цели и методы их достижения, функции, полномочия и ответственность за качество образования. При этом качество необходимо не только требовать и контролировать, но и мотивировать.

Существует международный опыт управления качеством, который представлен системой тотального (всеобщего) управления качеством TQM. Система управления качеством может иметь формальную и неформальную основу. Она определяет комплекс обязательных регламентов и нормативов, Систему управления качеством образования нельзя ввести одномоментно. Она формируется последовательно, поэтапно, в соответствии с программой ее становления и развития. Для понимания качества образования очень важно учитывать существование трех уровней познания. Управление качеством может быть ориентировано на один из этих уровней, и оценка качества, в этом случае, должна учитывать это обстоятельство. [6]

На качество образования влияет содержание учебных программ, которые обеспечивают конкурентоспособность образовательных программ. При этом есть уровни освоение предметов, понимание основных его положений. В подготовке любого специалиста есть дисциплины, которые необходимо знать досконально, а также на уровне общего понимания. И эти дисциплины должны быть известны, и занимать определенное место в учебном плане. Но при этом не бывает главных или второстепенных предметов. Все они играют свою роль в профессиональном становлении специалиста. Но их объем и методика преподавания должны учитывать именно эту их роль - профессиональный кругозор, основа для лучшего освоения других дисциплин, системность знаний.

Второй уровень познания - это глубокое освоение предмета, способность трансформации знаний на различные области познания и практической деятельности. Это уровень системологии знаний, позволяющей объяснять и предвидеть события и явления, позволяющей понимать причины и последствия событий. В профессиональной подготовке предметами второго уровня познания являются фундаментальные дисциплины, но не только фундаментальные дисциплины общепрофессиональной подготовки, но и фундаментальные дисциплины других циклов, в частности и цикла гуманитарной подготовки (для специальностей экономических, менеджмент - образования) или естественно - научной подготовки для технических специальностей.

Уровни подготовки определяются не только составом дисциплин, но технологией образования, методикой их преподавания, использованием информации и многим другим. В обеспечении определенного уровня подготовки специалистов надо видеть роль отдельных дисциплин и учитывать это при формировании образовательной программы.

Третий уровень профессиональной подготовки отражает формирование устойчивого профессионального сознания, которое отражает способности созидательной деятельности, опирающейся на освоенные знания в их комплексе и глубине. Это способности к эффективной профессиональной деятельности - проектирование, эффективная эксплуатация, использование ресурсов, учет объективных факторов и пр.

Этот уровень профессиональной подготовки характеризуется системой профессиональных ценностей, которая определяет общественное существование человека, все параметры его деятельности. Он формируется под воздействием всех факторов образовательного процесса. Это не только уровень, как может показаться, специальной

подготовки. Это заключительное качество образовательного процесса в целом, которое определяется не только составом дисциплин, но и всей концепцией образования.

Уровень профессиональной подготовки характеризует высокое качество образования. Чем выше уровень познания, тем выше качество образования. Но зависимость это не прямолинейная, а спиралеобразная. При общей тенденции повышения уровня образования возможно снижение качества образования и наоборот повышение качества образования на определенных этапах его развития не соответствует повышению уровня образования. В целом этапы изменения уровня познания и качества образования можно выделить как движение от элементарного знания к креативному, т. е. знанию, способному создавать новое знание в процессе профессиональной практической деятельности. Креативное образование - это образовательный эффект практической профессиональной деятельности человека, это преодоление критической массы знаний и превращение их в творчество. Именно такой должна быть тенденция изменения качества образования, так должна проявляться зависимость уровня познания от качества знаний и в целом от качества образования.

Качество образования может отражать современные потребности, но может быть нацелено на будущее. Обеспечивать качество необходимо с учетом тенденций развития образования, в которых наиболее ярко проявляются как современные особенности и потребности образования, так и будущее образования.

Состав и система факторов, влияющих на формирование качества образования. Основные параметры качества образования отражают совокупность факторов, которые влияют на формирование качества, а также меру и особенности действия этих факторов, взаимодействие их между собой.

Главными факторами качества образования являются цель и потенциал образования. Цель образования отражает общественное представление о том, какой вариант образования можно считать идеальным, удовлетворяющим не только сегодняшние образовательные потребности, но и возможные и отражает тенденцию развития образовательных потребностей и пронизывает всю образовательную систему, проявляется не только в государственной политике, но и в поведении каждого участника образовательного процесса.

Потенциал образования – характеризует возможности достижения цели с точки зрения ресурсов и объективных условий. Эти факторы являются одновременно и внешними, и внутренними относительно отдельной образовательной организации. К внешним относятся: государственное управление образованием (деятельность Министерства образования и науки), организационно-правовое обеспечение образования (Закон об образовании, Государственные образовательные стандарты и пр.), система финансирования образования, проявление образовательных потребностей и общественное представление о качестве образования.

К внутренним относятся - состав преподавателей и студентов, материально-техническое обеспечение образовательного процесса, информационно-методическое обеспечение, технология образования и воспитательная работа. В конечном итоге эти факторы и определяют качество образования и как системы, и как процесса его получения и предоставления, а также качество результата образования. Управление качеством образования - это не только достижение его определенного уровня, но и обеспечение позитивной динамики его изменения.

Во всех современных разработках по качеству образования главный акцент делается на достижение определенного его уровня. Но в процессе общественного развития меняются потребности и условия образования и вслед за ними должны изменяться как требования к качеству, так и критерии его оценки.

Динамика качества образования может быть различной. Она может характеризоваться либо стабильностью, которая бывает устойчивой или неустойчивой, либо снижением резким или постепенным, либо возрастанием или разнообразными видами флуктуации качества. Эти тенденции отличаются и направленностью, и темпами, и ритмами изменений.

Качество образования должно повышаться. Но понимание этого недостаточно. По каким тенденциям возможно и желательно повышение качества образования, каких следует избегать:

В управлении качеством образования всегда должна быть полная определенность, на какую тенденцию ориентировано управление, должен быть контроль динамики качества образования.

Для того чтобы обеспечивать позитивную динамику качества образования, необходимо знать, какие факторы определяют динамику, какие факторы влияют на изменения, происходящие в образовании.

Выводы и рекомендации

Успешное функционирование современного ВУЗа на сегодняшний день невозможно без создания эффективной системы менеджмента, имеющей своей целью повысить качественные показатели всех видов его деятельности - учебно-организационной, учебно-методической, научно-исследовательской и воспитательной. Продемонстрировать стабильность высокого качества образования высшему учебному заведению позволяет внедрение СМК. Но «механическое» внедрение СМК не гарантирует автоматического улучшения деятельности ВУЗа. Более того, в отличие от промышленных предприятий, разработка и внедрение СМК в ВУЗе отличаются большей сложностью и продолжительностью.

Повышение качества образования является необходимым условием формирования единого мирового образовательного пространства, превращения его в созидательный процесс - повышение научного уровня образования, более оперативное введение в него научных достижений; создание принципиально новых, эффективных педагогических технологий и методик образования.

Проблема качества образования не имеет окончательного решения. На каждом этапе развития образования, которое определяется тенденциями социально-экономического развития страны, появляются новые условия, возможности и потребности. Изменяются критерии качества, обостряется проблема управления качеством и снова возникает необходимость исследовать и решать эту проблему.

Качество образования находится в постоянной динамике. Нет предела его повышению. Поэтому сегодня очень важно прогнозировать возможное изменение качества, исследовать причины и характер этого изменения. Но не существует пока еще методик такого прогнозирования, хотя в современных идеях управления качеством посылки к прогнозированию уже имеются. Они включают предвидение изменения результата образования - от квалификации к компетенциям и далее к человеческому капиталу, изменение цели и общественного статуса образования.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алексеенко В. Социально - философский смысл категории «Система управления качеством образовательной деятельности ВУЗов» / Виктор Алексеенко // Власть. - 2008. - №8-С. 53-56.
2. Андреев А. Знания или компетенции? / А. Андреев // Высшее образование в России. - 2009. - №2. - С. 24-29.
3. Анискин Ю. П. Планирование и контроллинг: учебное пособие / Ю. П. Анискин, А. М. Павлова. М.: Омега-Л, 2007 - 243с.
4. Артемьева М.Н. Все о качестве / М.Н. Артемьева // Важные вопросы в СМК. 2007. - №1 (46). - С. 12-17.
5. Архипова Н. И. Совершенствование организационных структур управления как фактор стратегического развития ВУЗа на современном этапе / Н. И. Архипова // Менеджмент в России и за рубежом. - 2008. - №1- С. 82-88.
6. Белый Е. М. Использование концепции стратегического менеджмента в управлении государственным ВУЗом / Е. М. Белый // Менеджмента в России и за рубежом. - 2007. - №3 - С. 22-31.

Джулаева А.М.

ПОНЯТИЙНО-КАТЕГОРИАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ЭФФЕКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНДАРТА

Обеспечение конкурентоспособности образования на всех уровнях: глобальном, национальном, региональном, локальном является главным требованием к современной национальной системе образования. В Послании Президента Республики Казахстан 2014 года «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» подчеркивается, что «...все развитые страны имеют уникальные качественные образовательные системы. Нам предстоит большая работа по улучшению качества всех звеньев национального образования» [1]. В соответствии с закономерностями рыночной экономики, конкурентоспособность национальной системы образования на рынке образовательных услуг определяется, прежде всего, качеством предлагаемых услуг. Качество образования оценивается в процессе трудоустройства и трудовой деятельности обучающихся в современном обществе, которое характеризуется высокой изменчивостью и неопределенностью. Поэтому для организации эффективного образовательного процесса крайне важно обеспечить реализацию компетентного подхода с выходом на результаты обучения, соответствующие требованиям Национальной рамки квалификаций, профессиональных стандартов. В стандартах специализированной (программной) аккредитации образовательных программ высшего и послевузовского образования, разработанных Независимым казахстанским агентством по обеспечению качества в образовании (НКАОКО-IQAA) определены требования, в соответствии с которыми «Образовательные программы по каждому уровню образования должны разрабатываться в соответствии с Национальной рамкой квалификаций и отражать требования профессионального стандарта соответствующей отрасли или сферы деятельности» [2]. Согласованность образовательных программ с Национальной рамкой квалификаций и профессиональными стандартами выступает как критерий оценки качества образовательной программы.

В связи с этим, методологически оправдано, прежде всего, выяснить понятийно-категориальные основы эффективного взаимодействия образовательной программы и профессионального стандарта. Иначе говоря, обеспечение скоординированности образовательных программ и профессиональных стандартов должно начинаться с унификации используемых в них понятий и категорий. Так, только четкое унифицированное определение понятия «компетенция» позволит «разговаривать» и понимать друг друга тем, кто занимается разработкой образовательных программ и профессиональных стандартов, и обеспечить преемственную связь между ними. В противном случае, если понятие компетенции в образовательных программах будет отличаться от понимания в профессиональных стандартах, то результаты образования в вузах не будут обеспечиваться спросом в соответствии с профессиональными стандартами частных компаний и государственных организаций. Рассмотрим базовую категорию – понятие компетенции.

При определении компетенций и компетентности необходимо, прежде всего, обратиться к трудам Дэвида МакКлелланда, который ввел само понятие «компетенции» как внешне наблюдаемые поведенческие характеристики, которые определяют, успешен или не успешен будет исполнитель на работе. Его учеником и последователем является Ричард Бояцис, который считает, что компетенция есть основная характеристика личности, которая лежит в основе эффективного или превосходного выполнения работы [3]. Ричард Бояцис утверждает, что компетенции человека образуют структуру личности, и каждая компетенция выражается на ее различных уровнях: мотивы и черты – на бессознательном, образ «Я» и социальная роль – на сознательном, а навыки – на поведенческом уровне.

Компетенции – это тот источник, который позволяет компаниям разработать «модель эффективной работы» и добиться успеха. Ричард Бояцис в своей книге «Компетентный менеджер. Модель эффективной работы», в которой представлено описание основных компетенций менеджера, приводит теорию эффективной работы вообще и теорию эффективной работы менеджера в частности. Для эффективного моделирования управленческих компетенций очень важно понять этот подход, который основан на различении эффективной и неэффективной работы менеджеров.

Стив Уиддет и Сара Холлифорд, давая определение компетенций, характеризуют их как поведенческие модели, которые демонстрируют люди, эффективно выполняя рабочие задачи в организационном контексте [4]. Речь идет о характеристиках, определяющих эффективность деятельности в конкретной организации, на конкретном уровне.

Таким образом, понятие «компетентность» отражает конечный результат, свидетельствующий об эффективности работы сотрудника, о его способности достигать цели в своей работе. Для того чтобы продемонстрировать компетентность, люди должны проявить свои компетенции – модели поведения, позволяющие им быть эффективными, т.е. компетентными. Оценка компетентности сотрудника основана на профессиональных стандартах, на его способности справляться с должностными обязанностями.

Профессиональные компетенции специалистов различных отраслей, сфер хозяйственной деятельности, формируются, прежде всего, в образовательном процессе вузов. Поэтому компетенции должны быть представлены в образовательных программах, предлагаемых обучающимся в университетах страны. Именно здесь реализуется преемственность результатов деятельности образовательной сферы и производственной сферы здесь заложена эффективность их взаимосвязи.

Для эффективности процесса формирования компетенций будущих специалистов важно обеспечить единообразие в понимании компетенций разработчиками образовательных программ и разработчиками профессиональных стандартов. Основываясь на этом принципиальном положении, рассмотрим, соответствует ли этому требованию понятийно- категориальная характеристика образовательных программ и профессиональных стандартов в Казахстане.

Образовательные программы высшего образования в Казахстане разрабатываются на основе дескрипторов европейской модели кредитной технологии обучения и определяют компетенции как способность, как умение, которые демонстрирует специалист в конкретной ситуации.

Профессиональные стандарты разрабатываются в рамках процесса становления основ Национальной системы квалификации в Казахстане. В рамках Соглашения о партнерстве между Правительством Республики Казахстан и Международным Банком Реконструкции и Развития по проекту «Развитие трудовых навыков и стимулирование рабочих мест» с 2016 года продолжается реализация проекта формирования Национальной системы квалификации РК. В настоящее время составляется и согласовывается перечень профессий (областей профессиональной деятельности, видов трудовой деятельности) для разработки профессиональных стандартов в рамках проекта «Развитие трудовых навыков и стимулирование рабочих мест».

Национальная палата предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен», согласно Трудовому кодексу РК, с 1 января 2016 года утверждает профессиональные стандарты, разработанные отраслевыми объединениями работодателей.

На сегодняшний день разработаны следующие нормативные документы и методические рекомендации по разработке и утверждению профессиональных стандартов:

1. Национальная рамка квалификаций (2016).
2. Национальная рамка квалификаций (2012, утратила силу).
3. Методические рекомендации по разработке и оформлению отраслевых рамок квалификаций (2016).
4. Правила разработки, введения, замены и пересмотра профессиональных стандартов.
5. Методические рекомендации по разработке и оформлению профессиональных стандартов (2013).
6. Реестр профессиональных стандартов на сайте МЗСР РК по состоянию на 15 октября 2015 г.
7. Единые тарифно-квалификационные справочники работ и профессий рабочих.
8. Типовые квалификационные характеристики должностей руководителей и специалистов.

В Национальной рамке квалификаций, которая (далее - НРК) содержит восемь уровней квалификации, что соответствует Европейской рамке квалификаций и уровням образования, определенным Законом Республики Казахстан от 27 июля 2007 года «Об образовании», компетенции определяются как «способность работника применять в профессиональной деятельности знания, умения и навыки»; [5] компетенция представляет собой интегрированное понятие и выражает способность человека самостоятельно применять в определенном контексте различные элементы знаний и умений.

Во исполнение приказа Министра труда и социальной защиты населения Республики Казахстан от 15 июля 2014 года № 336-ө разработаны Методические рекомендации по разработке и оформлению профессиональных стандартов. Они содержат методику разработки и оформления профессиональных стандартов, осуществляемых в соответствии с Государственным классификатором Республики Казахстан «Классификатор занятий». В данных Методических рекомендациях применяется следующее определение: «Компетенция - способность применять знания, умения и опыт в трудовой деятельности» [6].

Как видим, понятие компетенций идентично как у разработчиков образовательных программ, так и у разработчиков профессиональных стандартов. Исходя из основного положения об их взаимосвязи, можно было бы сделать вывод о том, что концептуальная основа для практического обеспечения конкурентоспособности национального образования не имеет разночтений, и можно рассчитывать на эффективную результативность. Однако, даже такое единство в определении компетенции и компетентности в рассмотренных источниках, не может обеспечить эффективное решение проблемы конкурентоспособности образования и производства, т.к. разработчиками упускается из виду собственно суть компетенции, которая раскрыта в работах МакКлелланда, Ричарда Боятциса и их последователей. Ведь компетенции - это не просто способность применять знания в различных ситуациях, это способность делать это эффективнее других.

Только большая эффективность деятельности приводит к большей конкурентоспособности.

Квалификации и компетенции, которые описываются в образовательных программах и профессиональных стандартах должны быть составными элементами большей эффективности в любой сфере деятельности. Именно такой подход к понятию компетенций как в образовательной программе, так и в профессиональных стандартах играет ключевую роль в обеспечении конкурентоспособности национального образования.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан 2014 года «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее». Астана, 2014.
2. Стандарты специализированной (программной) аккредитации образовательных программ высшего и послевузовского образования. - Независимое казахстанское агентство по обеспечению качества в образовании (НКАОКО-IQAA). Астана, 2012.
3. Boyatzis R. E . The competent manager: a model for effective performance, 1982.
4. Whiddett S., Hollyforde S. A practical guide to competencies: how to enhance individual and organisational performance, Chartered Institute of Personnel and Development, 2003, second edition.
5. Национальная рамка квалификаций. Астана, 2016.
6. Методические рекомендации по разработке и оформлению профессиональных стандартов. Астана, 2013.

Джулаева А.М.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СФЕРЕ ПОСРЕДСТВОМ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ КОМПЕТЕНЦИЙ

В образовательной сфере, как и в любой сфере услуг, конкурентоспособность образовательных учреждений непосредственно связано с качеством предоставляемых образовательных услуг, и, прежде всего, образовательных программ.

Качество образовательных программ, в свою очередь, определяется профессиональными и личностными компетенциями преподавателей вузов, их профессиональной мотивацией. Для совершенствования профессиональных и личностных компетенций преподавателя необходимо иметь четкое представление о предмете совершенствования. Большинство современных исследователей понимают под «компетенцией» определенные способности работника, а «компетентность» рассматривается как обладание этими свойствами, проявляющееся в профессиональной деятельности. Большинство из них сводится к определению компетенции как способности человека применять полученные в системе образования знания на практике. Такое определение создает весьма обобщенное представление о компетенциях и обучающихся и преподавателей. Не случайно преподаватели часто не видят различия между ЗУНом (знания, умения, навыки), которые имели место в методическом обеспечении и до перехода на кредитную систему обучения и компетенциями, которые стали востребованы в рамках модульно-компетентного подхода к обучению. Такое положение не позволяет обеспечить качество образовательного продукта, востребованное в современных условиях, т.е., обеспечить качество компетенций, которые будут востребованы на рынке завтра.

Рынок завтра – это конкурентное преимущество, которое создают компетентные специалисты. Именно здесь возникает важный вопрос: что же такое компетенция и каково их качество ?

В контексте сказанного наиболее точно выражает сущность этого понятия Ричард Боятцис (Richard Boyatzis). В своих исследованиях вопроса эффективности деятельности менеджеров различных компаний он определяет компетенцию как основную характеристику человека, которая «причинно связана с эффективной работой»

Этот подход был разработан в США Дэвидом МакКлелландом (David McClelland) и продолжен Ричардом Боятцисом (Richard Boyatzis). Исходя из определения компетенции как «набора характеристик, которые отделяют эффективную работу, Ричард Боятцис классифицировал их как пороговые компетенции и как дифференцирующие компетенции.

Пороговые компетенции - это способности, которые необходимы для выполнения работы, но они не могут обеспечить более высокую эффективность этой работы. Дифференцирующие компетенции - это как раз те способности, в результате реализации которых деятельность одного человека становится более эффективной, чем

деятельность другого человека. Соответственно, задача обеспечения конкурентоспособности заключается в определении и развитии не просто пороговых, а дифференцирующих компетенций.

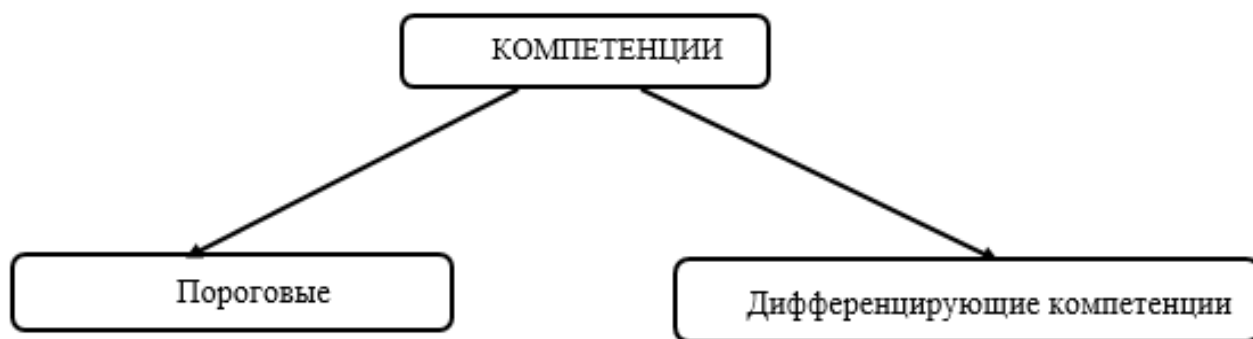

Рис.1 Классификация компетенций по сущности (степени влияния на эффективность деятельности. по Ричарду Боятцис).

Соответственно, обучение в вузе должно формировать компетенции, которые будут координировать со стратегическими целями компаний-работодателей, и обеспечивать их конкурентоспособность на рынке. Для достижения этой цели принципиально важно определить структуру профессиональных компетенций преподавателей и разграничить их как унифицирующие и дифференцирующие компетенции. Унифицирующими компетенциями являются компетенции преподавателей, обеспечивающие достижение учебных целей на стандартном уровне. Дифференцирующие компетенции преподавателей позволяют развивать в процессе обучения креативное мышление обучающихся посредством применения методов саморазвития, самосовершенствования и самореализации обучающихся. Исходя из этого, в рамках системного подхода к определению и классификации компетенций в сфере деятельности преподавателей педагогических специальностей вузов наиболее эффективной видится следующая система компетенций преподавателей вузов:

С точки зрения методики обучения также важно задаться вопросом: какие компетенции обучающихся формируются какими компетенциями преподавателя?

Рассмотрим определение компетенций как результатов обучения в рамках европейского проекта «Настройка образовательных структур» (Trends 2003: Progress towards the European Higher Education Area; Graz Declaration; Trends in Learning Structures in European Higher Education), направленного на реализацию целей Болонского соглашения.

В образовательных целях была сделана попытка определить наборы компетенций (как результатов обучения), которые были бы общими для обеих ступеней обучения (имеются в виду ступени бакалавра и магистра). В работе приняли участие более 100 университетов из 16 стран, подписавших Болонскую декларацию. Полученный список общих компетенций был разделен на три категории: инструментальные, межличностные и системные.

Рис 2. Система компетенций преподавателя вуза (составлено автором)

Таблица 1. Виды общих компетенций

Общие компетенции		
инструментальные	межличностные	системные
1. Способность к анализу и синтезу.	1. Способность к критике и самокритике	1. Способность применять знания на практике
2. Способность к организации и планированию.	2. Способность работать в команде	2. Исследовательские способности
3. Базовые общие знания	3. Межличностные навыки	3. Способность к обучению
4. Коммуникативные навыки	4. Способность работать в междисциплинарной команде	4. Способность к адаптации к новым ситуациям
5. Коммуникативные навыки в родном языке	5. Способность взаимодействовать с экспертами в других предметных областях	5. Способность к генерации новых идей (творчеству)
6. Элементарные компьютерные навыки	6. Способность воспринимать разнообразие и межкультурные различия	6. Способность к лидерству
7. Навыки управления информацией (способность извлекать и анализировать информацию из различных источников)	7. Способность работать в международном контексте	7. Понимание культур и обычаев других стран
8. Способность решать проблемы	8. Приверженность этическим ценностям	8. Способность работать автономно
9. Способность принимать решения		9. Способность к разработке проектов и управлению
		10. Способность к инициативе и предпринимательству
		11. Ответственность за качество
		12. Воля к успеху

Осмысление содержания каждого вида компетенций обучающихся позволяет сделать вывод о том, что для формирования инструментальных компетенций обучающихся студентов, магистрантов достаточно применения унифицирующих компетенций преподавателя, тогда как формирование и развитие системных компетенций обучающихся возможно лишь при включении дифференцирующих компетенций преподавателя.

Вместе с тем, в формировании компетентного специалиста определяющую роль играют личностные компетенции, проявляющиеся в общей способности и готовности ее к деятельности, основанной на знаниях и опыте, которые приобретены в процессе обучения и социализации и ориентированы на самостоятельное и успешное участие в деятельности.

Личностные компетенции определяют способность человека развивать отношения с другими людьми, видеть потребности других людей, уметь учитывать их интересы, прогнозировать поведение людей; разрешать конфликты, влиять на других людей, руководить деятельностью других людей, принимать ответственность; способность выражать собственное мнение.

Личностные компетенции проявляются в процессе самосовершенствования, осуществления межличностной коммуникации, при воздействии и влиянии на других людей.

Т.о., в обеспечении конкурентоспособности в образовательной сфере ключевую роль играет качество компетенций, которое тем выше, чем больше удельный вес дифференцирующих профессиональных компетенций преподавателей, которые обеспечивают качество обучения и образования, профессионализм и высокую эффективность профессиональной деятельности преподавателей вузов.

Список литературы:

1. Гурье Л.И. Моделирование системы педагогических компетенций научнопедагогических кадров высшей профессиональной школы/ Л.И.Гурье. – Казань: РИЦ «Школа», 2009. – 186 с.
2. Джулаева А.М. Формирование исследовательских навыков в образовательном процессе у бакалавров. – Материалы научно-методической конференции КазНУ им.аль-Фараби 11 января 2011г.»Образовательная деятельность исследовательского университета».

Джумамбаев С.К.
**ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МЕНЕДЖМЕНТ» КАК ОБЪЕКТ
УПРАВЛЕНИЯ**

Создание в рамках очередной научно-методической конференции секции, предусматривающей обсуждение образовательных программ как объекта управления, представляется, на наш взгляд, новаторским и весьма перспективным. Дело в том, что успешное разрешение многих острых проблем в общественной, экономической и социальной сферах возможно только с позиций науки управления, и это можно доказать многими примерами из практики.

Применительно к образовательной программе можно сказать существует клубок проблем, связанных с необходимостью повысить эффективность обучения тем или иным специальностям и профессиям. Здесь, на примере образовательной программы специальности «Менеджмент» попытаемся продемонстрировать, насколько может быть полезным рассмотрение ее как объекта управления.

В управленческой науке объектом управления признается организация и предполагается, что она обладает сложной внутренней структурой. В упрощенном виде она состоит из следующих компонентов (факторов, переменных): целей, структуры, задач, технологии, люди (кадры, персонал). Все внутренние переменные находятся в тесном взаимодействии друг с другом и изменение любой из них приводит к соответствующим изменениям остальных переменных.

Если приложить сказанное выше относительно внутренней среды применительно к образовательной программе как объекту управления объекта, то нетрудно увидеть много схожего. Перед образовательной программой ставятся цели, для нее присущи также структура, задачи. Она предусматривает определенную технологию обучения. Обучение осуществляется усилиями преподавательского состава, как и, кстати, образовательная программа разрабатывается специалистами, но здесь, правда, речь идет уже о субъектах управления.

Итак, о целях образовательной программы. В общих чертах главная цель состоит в подготовке высококвалифицированных управленческих кадров, соответствующих мировым стандартам. И здесь надо признать, такая формулировка цели носит весьма общий и даже расплывчатый характер, потому что никто толком не может назвать конкретные критерии соответствия международным стандартам.

Тем не менее надо отметить, что профессии менеджера и ее будущему уделяют огромное внимание в теории и практике американского менеджмента. Достаточно назвать труды ведущих ученых, посвященных этой проблематике [1,2]. Общеизвестно, что в будущем всегда будут остро востребованными следующие три профессии: ученый-исследователь, инноватор-предприниматель и менеджер-управляющий.

При формулировании целей образовательной программы специальности «Менеджмент» важно не только принимать во внимание результаты научных изысканий ведущих ученых в этой сфере, не меньшее значение имеет учет специфики отдельных стран, обусловленной особенностями ее исторического, социально-экономического развития и ментальностью народа. Например, Казахстан живет в условиях рыночной экономики уже двадцать пять лет, однако сохраняется существенный разрыв в понимании ценности науки и лучшей практики менеджмента как фактора эффективности деятельности организации. Нередко можно слышать сентенции наших работодателей относительно недостаточного уровня подготовки наших менеджеров в вузах, но в то же время они не могут конкретно сформулировать свои требования.

Между тем знания и опыт профессиональных менеджеров необходимы множеству компаний, которые стремятся упрочить свое положение на рынке. Эта специальность актуальна практически для всех отраслей и сфер народного хозяйства. И поэтому для правильной постановки целей образовательной программы, надо иметь четкое представление о профессии менеджера и о том, чем он занимается, какими знаниями и навыками он должен обладать. Также надо понять, что для специальности «Менеджмент» характерна определенная универсальность, если можно так выразиться.

Чтобы управлять предприятием, необходимо знать о нем буквально все: как формируется фирма, как она функционирует, как сделать работу ее эффективной. В обязанности менеджера входит анализ работы организации, планирование мероприятий по усовершенствованию работы фирмы, внедрение разработанных программ, контроль за их корректным исполнением. И все эти задачи несут собой одну главную цель – повысить продуктивность фирмы.

Менеджер должен прекрасно знать работу своих подчиненных, а для этого нужно изучать методы управления людьми. Чтобы эффективно работать с людьми менеджер должен быть прекрасным психологом. Как известно, ранние методы менеджмента не воспринимали человека, как ресурс предприятия. Современный менеджмент рассматривает работников, как самый главный его ресурс. Причем это делается по расчету, так как в комфортных условиях работник работает лучше, и, следовательно, повышается и общая эффективность фирмы.

При работе с людьми он должен правильно ставить задачи для работников фирмы. Обоснованно делегировать полномочия, что позволяет стимулировать сотрудников на более эффективное выполнение своих обязанностей, получить свободное время для решения более глобальных задач. Кроме того, это дает возможность развития сотрудников, повышать их уровень знаний. Делегирование поможет улучшить межличностные отношения в

коллективе. Если менеджер-управленец научится грамотно делегировать полномочия, то он значительно упрощает себе работу. У него появляется возможность зарекомендовать себя как успешного руководителя, и вывести компанию на новый качественный уровень.

В обязанности менеджера-управленца входит контроль исполнения сотрудниками поставленных перед ними задач. Если работа была выполнена неудовлетворительно, то проанализировать ситуацию и найти оптимальные способы решения проблемы.

Менеджеру нужно хорошо разбираться в логистике, чтобы позволяет добиться эффективной работы фирмы с минимальными затратами и при этом качество работы оставалось высоким. Менеджеру не обойтись без знаний в экономике и бухгалтерии. Эффективность работы фирмы выражается в росте прибыли и чтобы прийти к конкретным выводам, нужно их обосновать в цифрах. Менеджер должен быть хорошим аналитиком, обладать абсолютным умением анализировать ситуации. Он должен уметь просчитывать наперед возможный успех совершаемой сделки, а, следовательно, и прибыль компании.

На работу предприятия влияют внешние факторы, поэтому менеджеру необходимы и полезны знания и в микроэкономике (экономике предприятия), и в макроэкономике (экономике страны и мира). Менеджеру нужно задумываться и о потребителе. Для этого менеджер должен разбираться и в маркетинге. Перед ним стоит задача – повысить объем продаж продукции и услуг. Он продумывает стратегию, которая поможет добиться оптимального результата. От менеджера в решающей степени зависит успех коммерческой деятельности организации.

Менеджер должен видеть пути решения возникших и назревающих проблем, непрерывно заниматься развитием фирмы, внося в нее свой вклад. Ему необходимо постоянно самосовершенствоваться, набирать полезные навыки, формируя в себе хорошего менеджера. Он должен обладать явными лидерскими качествами, действовать как лидер, вызывающий уважение коллектива и готового следовать за ним. Менеджеры должны иметь волю к победе, обладать желанием добиться высот. Они должны обладать аналитическим складом ума, обладать настойчивостью и целеустремленностью, желанием стать одним из лучших. Это должны быть люди с хорошо развитыми коммуникабельными способностями, отличной памятью, умением договариваться и находить различные пути решения той или иной проблемы.

Таким образом, к менеджерам предъявляются очень высокие требования. Если менеджеры-управленцы отвечают этим требованиям, то они становятся высоко востребованными специалистами во многих современных предприятиях и компаниях. И при формулировании соответствующей образовательной программы важно суметь все это лаконично и емко изложить. От цели существенно зависят все другие составляющие объекта управления.

Структуру образовательной программы можно представить как логические взаимоотношения уровней подготовки и блоков дисциплин, построенные в форме, позволяющей достичь поставленных выше целей. Анализируя структуру образовательных программ по специальности «Менеджмент» на уровне бакалавриата, магистратуры и докторантуры (PhD) [3] и сравнивая их с аналогичными программами ведущих университетов ближнего и дальнего зарубежья, приходится констатировать, что в наших программах наблюдается параллелизм и дублирование в преподавании дисциплин. Это можно объяснить, по крайней мере, двумя обстоятельствами: чрезмерным дроблением специальности на индивидуальные образовательные траектории и отсутствием кадров, способных обучить современному менеджменту. Важно преодолеть эти очевидные недостатки, которые присущи нашим образовательным программам.

Задача как составляющая образовательной программы представляет собой дисциплину, блок дисциплин или часть дисциплины, которая должна преподаваться в заданном объеме заранее установленным способом в заранее предписанные сроки. Задачи выполняются преподавателями. На основе структуры программы каждый преподаватель выполняет ряд задач и таким образом вносит свой вклад в достижение целей образовательной программы. Задачи в менеджерском понимании можно разделить на категории: лекции, семинары, практические занятия и др.

Следующей внутренней переменной образовательной программы является технология, которая в нашем случае можно описать как процесс обучения студентов, в результате которого они становятся полноценными специалистами. В настоящее время актуальной проблемой является действительный переход на кредитную технологию обучения, которая оправдала себя в полной мере в ведущих вузах западных стран. К сожалению, у нас эта перспективная технология, которая основной акцент в обучении делает на самостоятельную работу студентов, до сих пор не реализована. Чтобы убедиться в этом достаточно взглянуть на структуру занятий в образовательных программах: лекций, семинарских занятий и СРС.

Люди являются, пожалуй, центральными факторами образовательной программы. И руководители, и преподаватели обеспечивают высокое качество самих образовательных программ и их успешную реализацию с целью достижения намеченных целей. Понимание и успешное управление человеческой переменной чрезвычайно сложно. Поведение людей в ходе выполнения образовательной программы является следствием сложного переплетения индивидуальных характеристик – способностей, одаренности, потребностей, ценностей, ожиданий и восприятия. Руководство университета должно создать такую среду, которая способствовала бы достижению целей образовательной программы.

Все переменные образовательной программы как объекта управления взаимосвязаны. Успех реализации образовательной программы в решающей степени будет зависеть от того, насколько учитывается влияние изменения одной переменной на все другие.

Список литературы:

1. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. – М.: 2004.
2. Хэмел Г. Будущее менеджмента. – М.: 2013.
3. Образовательные программы специальности «Менеджмент», разработанные КазНУ имени аль-Фараби.

Джубатова Б.Н.

СОВРЕМЕННЫЙ МЕНЕДЖЕР ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

В современном мире модель индустриального развития уступает место инновационной модели, которая базируется на освоении, прежде всего, человеческого капитала и построена на следующих постулатах:

- научные знания - это ключ в будущее;
- высокие технологии являются двигателем социально-экономического развития;
- ответственность правительства заключается в поощрении науки и образования.

Переход на инновационную модель социально-экономического развития в свою очередь требует и новой модели образования, где должны быть представлены базовые компетенции менеджера сферы образования:

информационные (умение ориентироваться и осуществлять информационный поиск, анализировать, преобразовывать, применять информацию для решения проблем и т.п.);

коммуникативные (владение интерактивными технологиями, умение эффективно сотрудничать с другими людьми, осуществлять различные виды групповой, межличностной и внутриличностной коммуникации и др.);

самоорганизации (умение ставить цели, принимать решения, планировать свою деятельность, ответственно относиться к здоровью, полноценно использовать личностные ресурсы и т.п.);

самообразования (готовность строить и осуществлять собственную образовательную траекторию на протяжении всей жизни, обеспечивая профессиональную и личностную эффективность, успешность и конкурентоспособность).

Сегодня много пишут и говорят о нехватке высококвалифицированных управленческих кадров, и сфера образования в данном вопросе не исключение. Она ощущается в учреждениях образования различных типов и уровней, а также в организациях управления образованием и органах, осуществляющих повышение квалификации и реализующих инновационные подходы к вопросу развития персонала.

Проблема переподготовки и повышения квалификации менеджеров в сфере казахстанского образования, ориентированных на работу в университетах, учебных заведениях и научно-исследовательских институтах, сегодня ощущается особенно остро. В связи с этим возникает острая потребность в создании более эффективной и современной системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации руководящих кадров в образовании и менеджеров по обучению персонала в различных организациях.

Сегодня от современного образовательного менеджера требуется:

- знание вопросов и навыки организационных коммуникаций, анализа организационного поведения, корпоративной культуры, управления персоналом;
- знание и владение современными информационными технологиями, в том числе с точки зрения их влияния на структуры и процессы в образовательной организации и деятельности менеджеров образования;
- знание и умение прислушиваться к новым тенденциям развития и подходам к образовательному менеджменту, такие как глобализация и международные процессы интеграции образования и науки, особенности образовательного менеджмента в условиях электронной образовательной среды, управление образовательными инновациями и знаниями, социальная ответственность образования и др.

Руководителю и менеджеру образовательной организации в этом контексте необходимы знания и компетенции инновационного менеджмента, коммуникационного менеджмента, маркетингового управления изменениями в образовательном процессе, менеджмента знаний и других направлений современного менеджмента. Инновационный менеджмент становится ключевым направлением современного образовательного менеджмента.

Инновационный менеджмент нацелен на развитие у кадров инновационного мышления, навыков управления изменениями, настроенности на инновационную модель развития организации, самостоятельное решение управленческих задач комплексного, межфункционального, в том числе стратегического характера. Важно также обеспечить знакомство с инновационными технологиями в образовании (сетевое и дистанционное обучение, современные системы контроля качества обучения и др.).

Современному менеджеру образования необходимо продуктивно участвовать в процессах экспертного управления инновационными процессами и инновационным потенциалом образовательной организации.

В инновационной сфере велика роль коммуникационных процессов, в том числе, образовательных коммуникаций, так как эти процессы приобретают ключевую функцию в условиях вхождения в постиндустриальное информационное общество. Инновационная модель развития становится ведущей и

«транслируемой» в управленческих, образовательных, маркетинговых и других коммуникационных сферах, в которых осуществляется обобщение и перенос опыта инновационных изменений [1].

В последние годы отмечается тенденция усиления профессиональной подготовки образовательных менеджеров в сфере коммуникаций. Менеджеру в сфере образования совершенно необходимо прослушать такие курсы и дисциплины, как *речевая коммуникация, связь с общественностью, межкультурная коммуникация* и др. Основной вклад в развитие данного направления образования вносят наши коллеги-филологи.

Современному менеджеру в любой сфере, тем более в сфере образования, совершенно необходимы знания, навыки и компетенции маркетинг-менеджмента для проведения финансового анализа и эффективности управления.

Образовательные услуги представляют собой сложный комплексный продукт. В него входит элемент товара (учебники и учебные пособия, разработанные профессорско-преподавательским составом учебного заведения, различные учебные лаборатории и оборудование, предоставляемое в пользование студентам) и элемент услуги. Продуктом образовательной организации являются его образовательные программы - комплекс образовательных и сопутствующих продуктов и услуг, нацеленный на изменение образовательного уровня и/или профессиональной подготовки потребителя и обеспеченный соответствующими ресурсами образовательной организации.

Для полноценного управления и развития потенциала образовательной организации современному руководителю и менеджеру необходимо учитывать потребности не только потребителей образовательных услуг - студентов, но и всех участвующих в этом процессе сторон: работодателей, родителей, представителей бизнеса и науки.

Современному менеджеру образования необходима специальная подготовка в области менеджмента знаний и современных информационных и коммуникационных технологий. В настоящее время назрела необходимость создания нового механизма передачи знаний и современные менеджеры сферы образования должны осуществить его применение [2].

Менеджеру организации образования необходимы практические умения как проведение анализа результатов деятельности образовательной организации, планирование изменений, проектов и целевых программ как основных механизмов изменений, управление качеством инновационного образования, создание педагогической команды как главного инновационного ресурса развития образовательной структуры [3].

Менеджеру ежедневно приходится сталкиваться и решать проблемы, которые требуют от него управленческого профессионализма, навыков эффективного управления организацией, эффективное использование сети коммуникативных связей в организации, документооборота и т.д. Для этого он должен знать основы теории менеджмента организаций, планирование и организацию кадровой работы, формирование организационной культуры, основы административного менеджмента и документационного обеспечения деятельности образовательной организации [4].

Менеджер должен иметь некоторые знания из области менеджмента качества образования. Ключевые вопросы здесь - это стратегия оценки качества образования, возможности и перспективы организации внутреннего контроля качества, мониторинг как инструмент оценки качества образования, знакомство с содержанием и технологией социального партнерства и публичного отчета образовательной организации, системы управления качеством [5, 6].

Ключевым моментом становится непрерывная организация повышения квалификации менеджера и преподавателя, оценка качества их работы, а также оценка качества совместной работы преподавателя со студентом, менеджера с преподавателями, учебной группой, его научная активность и др.

От современных менеджеров образования требуется овладение профессиональными технологиями, гуманитарными технологиями в образовании, активными методами обучения, информационными технологиями в учебном процессе, компетентностный подход в образовательном процессе, формирование новых образовательных программ. Ему необходимо изучение в аспекте менеджмента методов, организационных форм и технологических приемов управления учебно-воспитательным и учебно-познавательным процессом, направленных на повышение его эффективности [7, 8, 9].

Руководитель и менеджер образовательной организации в контексте глобализации образования, в условиях формирования мировой экономики должен освоить знания и компетенции инновационного менеджмента, маркетингового управления изменениями в образовательном процессе, коммуникационного менеджмента, менеджмента знаний и других направлений современного менеджмента [10, 11].

О роли образовательного менеджмента в современной организации любого профиля свидетельствуют многие исследования. Развивая концепцию организационного обучения, Ари де Гиус [12] утверждает, что большинство крупных компаний страдает от неспособности учиться. Они не адаптируются и не развиваются по мере того, как мир вокруг них меняется. В концепции «живой компании» автором продемонстрирована связь между низкой продолжительностью жизни и низкой жизнеспособностью фирм, продолжающих действовать, не организовав процесс обучения, и обоснована необходимость обучения не только ее отдельных сотрудников, но и компании как единого целого. В успешных компаниях-долгожителях именно знание заменяет капитал в качестве дефицитного производственного фактора - ключа к корпоративному успеху, а потому процессы обучения жизненно необходимы.

Коммуникативная компетентность выделяется в качестве профессионально значимого параметра и педагога, и менеджера сферы образования. Руководитель и менеджер образовательной организации в этом контексте должен

освоить знания и компетенции инновационного менеджмента, маркетингового управления изменениями в образовательном процессе, менеджмента знаний и других направлений современного менеджмента. Ключевым направлением современного образовательного менеджмента в настоящее время становится инновационный менеджмент.

В последние годы проходит широкое обсуждение проблем формирования и администрирования инновационного потенциала вузов, опыта реализации инновационных образовательных программ, реализации положений Болонского процесса, менеджмента качества образования, академической корпоративной культуры и др. с применением концепта инновационного потенциала. Важным становится рассмотрение и анализ инновационного потенциала образовательной организации как ключевого феномена сферы инновационных преобразований и образовательного менеджмента.

Исходя из вышеизложенного можно вынести следующие положения:

- в настоящее время назрела необходимость нового качественного изменения в системе передачи знания;
- это изменение должно базироваться на создании нового материального носителя знания;
- в связи с решающей ролью переменной части знания он должен позволить организовать систему непрерывного обучения;
- в связи с резким расширением масштабов передачи знания это изменение должно привести к существенному повышению эффективности образовательного труда и соответственно управления в образовательном учреждении.

Современному менеджеру образования необходима в связи с этим специальная подготовка в области менеджмента знаний и современных информационных и коммуникационных технологий.

В связи с этим возникает острая потребность в создании более эффективной и современной системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации руководящих кадров в образовании и менеджеров по обучению персонала в различных организациях.

Повышение роли управленческих кадров в современной образовательной организации связано с процессами ее инновационного развития в условиях становления рыночных отношений, финансово-хозяйственной самостоятельности, общественно-государственного управления, интернационализации образования. Это требует от руководителей и менеджеров образования особой компетентности в области стратегического инновационного управления.

В этом направлении можно выдвинуть следующие рекомендации:

1. Необходимо разработать механизм по проведению коллегиальной экспертной оценки содержания образовательных программ учебного заведения. Да, сегодня в стране имеются независимые рейтинговые агентства как НААР и НКАОКО, мы все озабочены рейтингом вуза, но данные агентства не дают рекомендации для совершенствования контента образовательных программ. Руководитель образовательных программ должен четко знать достоинства и недостатки своей образовательной программы и постоянно усовершенствовать ее для того чтобы она была конкурентноспособной, именно для этого нужна система оценок.

2. Менеджеры образования должны уметь высчитывать финансовую эффективность своей деятельности. Не все менеджеры имеют экономическое образование, а финансовая образованность является одной из ключевых компетенций. Должны быть организованы специальные курсы финансовой грамотности для менеджеров образования.

3. Для того чтобы повысить эффективность управления и оперативности менеджеры всех уровней должны пройти курс по использованию технических возможностей. Это умение работать с системой Directum, Outlook, коммуникатор и т.п. Уверена, мы все, как пассивные пользователи, освоили только некоторые необходимые для каждодневного использования операции. Но знаем ли мы все возможности операционных систем и эффективно ими пользуемся? Да, нас всегда отсылают к различным инструкциям и приложениям, которые можно найти там, но это не самый эффективный метод освоения новых знаний, поэтому обучающие тренинги необходимы.

Список литературы:

1. Щедровицкий П.Г. Технологии регионального планирования: от индустриальной к инновационной модели. / Компас промышленной реструктуризации. - 2003. - № 5(6), С. 15-16.
2. Мингалев В.С., Риттер Л.М., Риттер О.К. Коммуникационные процессы информационного общества и задачи профессиональной подготовки образовательных менеджеров // Материалы межрегиональной научно-методической конференции «Теория и практика обеспечения качественного образовательного процесса в современных условиях», СГУТиКД, ГАИ, ФИРО МОН РФ, 2009. - С.32-38
3. Нелидовская И. Н., Лобанов И. В. Современный образовательный менеджмент в школьной инновационной системе // Материалы межрегиональной научно-методической конференции «Теория и практика обеспечения качественного образовательного процесса в современных условиях», СГУТиКД, ГАИ, ФИРО МОН РФ, 2009. - С. 39-42
4. Риттер О.К. Современный образовательный менеджмент: Учебное пособие. – М.: 2009. - 72 с.
5. Болотов В. А., Ефремова Н.Ф. Система оценки качества образования. -М.: Логос, 2007.-192 с.
6. Бордовский Г.А. Управление качеством образовательного процесса: монография / Г.А. Бордовский, А.А. Нестеров, С.Ю. Трапицын; РГПУ им. А.И. Герцена. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2000. – 359 с.
7. Белая Г.В. Теоретические основы университетского менеджмента. М., 2001. – 303 с.

8. Буханова Г.Д. Системы образования: учебное пособие/Г.Д. Бухарова, О.Н.Арефьев, Л.Д. Старикова. Ростов н/Д: Феникс, 2008. - 475с.
9. Гончаров М.А. Основы менеджмента в образовании: учебное пособие. Изд.2-е, М.: КНОРУС, 2008. - 480 с.
10. Риттер О.К., Свириденко Ю.П. Инновационная модульная программа по современному менеджменту// Научные труды российской инженерной академии менеджмента и агробизнеса, Вып.10, М.: РИАМА, 2009.- С. 203-220.
11. Риттер О.К. Концепция подготовки современных образовательных менеджеров. – М.: 2009. - 96 с.
12. Ари де Гиус. Живая компания. Рост, научение и долгожительство в деловой среде: Пер. с англ.- И.Трифонов.- СПб, 2004. - 222 с.
13. Риттер О.К. Современный образовательный менеджмент: Учебное пособие. – М.: 2009.- 72 с.

Досжанов Е.О., Умбеткалиев К.А., Досжанов О.М., Акказин Е.А., Тулепов М.И.
ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ ДЛЯ ХИМИЧЕСКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ В РАМКАХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ ГПИИР-2

На сегодняшний день перед Казахстаном стоит огромная задача по диверсификации экономики. В связи с этим, актуальным вопросом является подготовка технических кадров новой формации, способных трансформировать существующие отрасли промышленности на новые технологии в области энергетики, машиностроения, химической промышленности и др. Одним из видов подготовки специалистов новой формации является практико-ориентированный подход, основной целью которого является формирование у магистрантов образовательной программы ГПИИР-2 профессиональных компетенций практической работы, востребованных на сегодняшний день работодателями и формирования понимания того, для каких целей будут использоваться полученные знания на практике.

Модернизация образовательной программы будут происходить на основе развития наук о материалах, машиностроения нанотехнологий, информационных технологий, информационных сетей и интегрированных высокоскоростных транспортных систем. Основным критерием являются навыки сетевого взаимодействия, информационного обмена в виртуальном пространстве, 3D-принтинга, проектных и синергетических подходов, а так же системного анализа. В настоящее время актуальность высшего технического образования сейчас отстает от сегодняшних реалий, потребности техносферы вошли в противоречие с предоставляемым уровнем образования. Данный разрыв обеспечивает выпуск инженеров-технологов, не способные конкурировать в современных рыночных отношениях.

Несмотря на это современная молодежь, владеющая новейшими знаниями и владеющими профессиональной практической подготовкой, на сегодняшний день остаются двигателем современного производства. Кроме того, растет спрос на специалистов новой формации, обладающих широким спектром компетенций и навыков, необходимых для реализации масштабных проектов ГПИИР.

В сфере высшего образования при вузах, определенных базовыми для программы индустриально-инновационного развития, будут созданы новые лаборатории по следующим направлениям: производство строительных материалов, пищевая промышленность, металлургия, машиностроение, технологические машины, энергетика, нефтехимия, химическая промышленность. Все лаборатории будут соответствовать международным стандартам.

Существующие возможности промышленных лабораторий на данный момент используются при прохождении производственной практики магистрантами профильных направлений по образовательным программам ГПИИР-2. Имеющиеся на предприятиях современное оборудование позволяет выполнять экспериментальные и практические исследования по техническим дисциплинам на уровне современных требований.

Кроме того, в рамках образовательной программы ГПИИР-2 сотрудники из числа профессорско-преподавательского состава имеют возможность выполнять научно-исследовательские работы на имеющихся на предприятиях новейшего оборудования в таких отраслях, как создание новых материалов, энергетике, машиностроении, химической промышленности и т.д.

В целях расширения возможности подготовки технических кадров для проектов ГПИИР со следующего года будет введена специальная категория «инженерно-технический работник на магистратуру», позволяющая пройти обучение работникам промышленных предприятий Казахстана. Помимо обеспечения проектов ГПИИР конкурентоспособными специалистами необходимо активизировать усилия вузовской науки в разработке и внедрении через Карту индустриализации инновационных проектов по приоритетным направлениям.

На сегодняшний день подготовка магистрантов осуществляется на основе новейших профильных программ и методик подготовки кадров, разработанных по опыту лучших мировых вузов. Кроме того, основным критерием подготовки кадров профильной магистратуры является прохождение производственной практики на предприятиях Казахстана продолжительностью 2 месяцев. Таким образом, практико-ориентированный подход в подготовке специалистов будет способствовать подготовке ведущими ВУЗами технических кадров с высоким уровнем навыков, востребованных ключевыми работодателями в отраслях ГПИИР-2.

Химическая промышленность является одним из основных секторов экономики страны. Исходя из этого, развитие химического комплекса стало одним из основных приоритетов в рамках Государственной программы индустриально-инновационного развития (ГПИИР) РК. Химическая промышленность – вид промышленности, в котором ключевое значение имеет переработка сырья химическими методами. Основными материалами, используемыми в этой отрасли, являются различные минеральное сырьё и нефть.

На сегодняшний день передовые научные разработки открывают новые перспективы развития для химической отрасли - грядет эра нанотехнологий. Композитные материалы, покрытия из керамики, поликристаллический кремний и изделия на его основе, нано-мембраны и многие другие новинки позволят химической промышленности начать выпуск принципиально иной продукции, обладающей немислимыми ранее свойствами.

Развитие нанотехнологий изменит представление о традиционном химическом предприятии. Прежде всего, будут размыты грани между различными отраслями промышленности и науки. На химическом заводе можно будет не просто производить, но и «выращивать» неизвестные ранее материалы. Результаты ведущихся сегодня исследований в мире позволят, например, наладить выпуск особых лекарственных составов, которые будут способны избирательно воздействовать на болезнетворные организмы отдельно взятого человека. Не менее перспективно и освоение лакокрасочных составов и других видов материалов, которые способны не только усилить защитные свойства покрытия, но самостоятельно смогут «заращивать» царапины и отверстия. В строительстве будут востребованы химические добавки, улучшающие характеристики бетонов, кирпича, арматуры, битума и других материалов. В перспективе химические предприятия будут трансформироваться в безопасные многофункциональные объекты, выпускающие продукцию, востребованную в самых разных отраслях промышленности.

Государственная программа индустриально-инновационного развития Казахстана на 2015-2019 годы (ГПИИР-2). ГПИИР-2 позволит придать серьёзное ускорение развитию сферы образования, особенно профессионально-технического направления.

На кафедре химической физики и материаловедения КазНУ им. аль-Фараби ведется подготовка по специальностям: «Нефтегазовое дело» по магистратуре, «Наноматериалы и нанотехнология», «Химическая технология взрывчатых веществ и пиротехнических средств» по магистратуре и PhD-докторантуре.

Основная работа по формированию профессорско-преподавательского состава кафедры химической кинетики и горения (1979 г.) и основоположниками школы химической физики были проведены известными учеными, профессора: д.х.н. Г.И. Ксандопуло, лауреат Государственной премии РК, д.х.н. Б.Я. Колесников и д.х.н., лауреат Государственной премии РК в области науки и техники З.А. Мансуров, внесли заметный вклад в дело воспитания и подготовки молодых специалистов для химической отрасли Казахстана.

За период с 1979 по 2016 гг. подготовлено более 500 химиков-технологов. Многие выпускники кафедры стали крупными руководителями. В сфере высшего и послевузовского образования обеспечение проектов современными кадрами будет основано на внедрении образовательных программ инновационного характера и обучении на новейшем лабораторном оборудовании.

В рамках ГПИИР-2 в 2015 году кафедрой разработаны новые образовательные программы профильной магистратуры: «Химическая технология неорганических материалов». В 2016 году ведется подготовка документации по новой образовательной программе «Наноматериалы и нанотехнология».

В рейтинге среди вузов Казахстана специальность «Наноматериалы и нанотехнология» заняла 1 место в 2015 и 2016 гг. по магистратуре. В 2016 г. прошла международную аккредитацию и получила сертификаты ASIIN специальности: «Наноматериалы и нанотехнология», «Химическая технология взрывчатых веществ и пиротехнических средств» по магистратуре и докторантуре сроком на 5 лет.

В рамках реализации ГПИИР-2 кафедра подготовила образовательную программу по профильной магистратуре специальности «Наноматериалы и нанотехнология». Согласованы рабочие учебные планы с ведущими университетами мира. Для последующего трудоустройства выпускников заключаются трудовые соглашения с крупными предприятиями, входящими в Карту индустриализации города Алматы и других областей Казахстана.

Кафедра тесно сотрудничает с научно-исследовательским институтом проблем горения. Главной задачей Института является развитие в Республике Казахстан таких областей науки как химическая физика, процессы горения, плазмохимия, механохимия, наноматериалы и нанотехнологии. Разработки института вызывают повышенный интерес зарубежных фирм, способствуют привлечению иностранных инвестиций через инновационные проекты, международные проекты МНТЦ, ИНТАС и т.д. По грантам ИНТАС и МНТЦ выполняются международные проекты в тесном сотрудничестве с коллегами из России, ближнего и дальнего зарубежья.

С 1998 г. ежеквартально издается международный журнал «Eurasian Chemico-Technological journal» для ученых ближнего и дальнего зарубежья, а с 2003 г. Институт проблем горения совместно с научным советом по горению и взрыву при Президиуме Российской Академии наук издает международный научный ежеквартальный журнал «Горение и плазмохимия».

В рамках сотрудничества с данными предприятиями предусмотрено выполнение следующих видов работ: проведение практики; проведение лабораторных и практических занятий по специальным дисциплинам, участие в работе ГАК и др.

Предприятия университета определяют заказ на подготовку специалистов и заключают договора на трудоустройство выпускников. Руководители предприятий и ученые университета ежегодно участвуют в производственных совещаниях, на которых подводят итоги работы и намечают пути дальнейшего совершенствования деятельности.

Дускаев К.К.

КУРС «ИНТЕГРИРОВАННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ВОДНЫМИ РЕСУРСАМИ» В КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ

Общие сведения о курсе. В настоящее время вода является ключевым природным компонентом обеспечения существования человечества и целостности экосистем. Одновременно, водные ресурсы - один из лимитирующих факторов развития.

Устойчивому социально-экономическому развитию Казахстана, достижению баланса между имеющимися водными ресурсами и потребностями в них препятствует множество проблем водного сектора экономики.

Одним из инструментов перехода к устойчивому развитию является интегрированное управление водными ресурсами (ИУВР), определенное Глобальным Водным Партнерством (ГВП) как «процесс, способствующий согласованному развитию и управлению водными, земельными и другими, связанными с ними ресурсами с целью достижения максимального социально-экономического благополучия на справедливой основе без причинения ущерба устойчивости жизненно-важных экосистем».

ИУВР в настоящее время является наилучшей технологией в управлении природопользованием и вошло в число приоритетов, объявленных Генеральной Ассамблеей ООН, которые «закрепили понимание в мировом сообществе о необходимости перехода от обсуждений, выражения намерений и провозглашения обязательств к выполнению практических мер в водной сфере».

Важность данных вопросов для Казахстана обусловлена сложной водохозяйственной и экологической ситуацией, сложившейся на территории водных бассейнов республики. Наиболее острыми водными проблемами страны признаны: нарастающий дефицит воды; загрязнение поверхностных и подземных вод; огромные сверхнормативные потери воды; обеспечение населения качественной питьевой водой; межгосударственное вододелиние; угроза истощения водных ресурсов вследствие роста населения и развития экономики.

К основным причинам перечисленных проблем относятся, прежде всего, недостатки в управлении водным сектором республики, которое характеризуется недостаточной развитостью организационной структуры, ослаблением основных функций, утратой кадрового, проектного и научно-технического потенциала, низкой прозрачностью и подотчетностью, что не позволяет решать вопросы, рационального использования, охраны и воспроизводства водных ресурсов страны.

Для решения накопившихся проблем в сфере водных ресурсов и достижения эффективного, рационального водопользования необходимым условием является совершенствование системы управления водным сектором республики путем внедрения ИУВР.

Одним из ключевых моментов для внедрения ИУВР в Казахстане является подготовка квалифицированных кадров, отсутствие которых рассматривается основным препятствием в достижении поставленных стратегических целей и задач. Непрерывное повышение потенциала, подготовка и переподготовка кадров в водном секторе относятся к важнейшим направлениям в принятых и утвержденных в Казахстане стратегических документах: Концепции по переходу Республики Казахстан к «зеленой экономике» [1], Государственной программе по управлению водными ресурсами Казахстана на 2014-2020гг. [2], Проекте Программы интегрированного управления водными ресурсами и повышения эффективности водопользования Республики Казахстан на 2008 -2025 годы [3], Астанинской Инициативе «Зеленый мост».

Будущим специалистам необходимо овладеть знаниями, умениями, навыками принятия и реализации эффективных управленческих решений по устранению сложившегося водно-экологического дисбаланса в системе природа-общество-человек.

Выше перечисленное, обусловило необходимость включения в учебные планы вузов по подготовке специалистов водников в Казахстане учебной дисциплины «Интегрированное управление водными ресурсами».

Разработка и включение в учебный процесс курса «Интегрированное управление водными ресурсами» полностью соответствует международным документам и обязательствам республики: Целям развития тысячелетия ООН; Стратегии ЕЭК ООН по образованию для устойчивого развития; Плану действий по внедрению образования для устойчивого развития РК и другим.

К числу вузов и университетов Казахстана, где одним из первых было начато преподавание дисциплины «Интегрированное управление водными ресурсами», относится Казахский национальный университет им. аль-Фараби.

Курс «ИУВР» в КазНУ им. аль-Фараби преподавался в бакалавриате по специальности «5В01000 - Гидрология» и докторантуре - специальности «6D060900 – География» на кафедре гидрология суши. В настоящее время кафедрой метеорологии и гидрологии преподается в магистратуре: специальность «6M061000 – Гидрология» и специальность «6M060800 - Экология».

Учебно-методическое обеспечение курса ИУВР. Прежде всего, следует отметить, что в относительном сопоставлении с другими дисциплинами, курс «Интегрированное управление водными ресурсами» очень хорошо обеспечен учебно методическими материалами.

Огромный вклад в разработку и внедрение в учебный процесс вузов и университетов Казахстана курса «Интегрированное управление водными ресурсами» вносит Центр «Содействие устойчивому развитию» (СУР) РК, директор Мустафина В.В.

В 2009 году Центром СУР при поддержке Кластерного офиса ЮНЕСКО в Казахстане и Центральной Азии был разработан учебный курс «Интегрированное управление водными ресурсами», включающий в себя: типовую и учебную программу; лекционный курс из 10 модулей; методические указания по выполнению практических занятий и заданий для самостоятельной работы студентов; дополнительные материалы к каждому модулю; вопросы на рубежный контроль и экзамены; перечень обязательной и дополнительной литературы; интернет-ресурсы. Все, перечисленные выше, материалы по дисциплине ИУВР были размещены в свободном доступе на сайтах ЮНЕСКО и Центра СУР.

В 2015 году Центром СУР при поддержке Кластерного офиса ЮНЕСКО в Казахстане и Центральной Азии подготовленный в 2009 году учебный курс «Интегрированное управление водными ресурсами» полностью обновлен и дополнен новыми материалами. В настоящее время учебный курс «Интегрированное управление водными ресурсами» в полном объеме находится в свободном доступе на сайте ЮНЕСКО (<http://www.unesco.kz>) [4].

Данный курс широко используется учебном процессе многих вузов и университетов Казахстана и Центральной Азии. В подготовке и презентации данного курса принимал участие автор данной работы.

В подготовке и распространении тренинговых материалов по ИУВР активное участие принимают и международные организации, в числе которых, прежде всего, следует назвать Глобальное водное партнерство (ГВП) и Международную сеть по повышению потенциала в области устойчивого управления водными ресурсами (Cap-Net).

На сайтах ГВП (www.gwpforum.org) и Cap-Net (www.cap-net.org) размещены и периодически обновляются тренинговые материалы по ИУВР, включающие обширную тематику, такие как: «Финансовые и экономические механизмы ИУВР»; «Адаптация к изменениям климата, как инструмент ИУВР», «Водные конфликты и роль ИУВР в их разрешении» и другие. Информация на этих сайтах представлена в виде кейсов, с полным набором всех учебно-методических материалов: презентаций, методических указаний и пособий, монографий, интернет-ресурсов. Причем, материалы размещены на нескольких языках, включая английский и русский языки.

В 2013 году при непосредственном участии Центра СУР была создана Центрально-Азиатская региональная сеть по повышению потенциала в сфере водных ресурсов (CAR@WAN), ориентированная, в том числе и на вузы, где ведут подготовку специалистов-водников. Членами сети CAR@WAN являются также преподаватели и докторанты кафедры метеорологии и гидрологии КазНУ им. аль-Фараби. Основной миссией CAR@WAN является создание научно-информационной платформы для сбора, обмена информацией и опытом в сфере управления и использования водных ресурсов.

Преподаватели КазНУ им. аль-Фараби вносят также значительный вклад в учебно-методическое обеспечение дисциплины «Интегрированное управление водными ресурсами».

В период 2014-2016 год преподавателями и сотрудниками КазНУ им. аль-Фараби совместно с партнерами из ведущих зарубежных и национальных университетов в рамках международного проекта I-WEB ТЕМПУС подготовлена и опубликована на казахском, русском и английском языках монография «Интегрированное управление водными ресурсами в Казахстане» [5,6,7].

Опубликованная коллективная монография по ИУВР предназначена для студентов, магистрантов и широкого круга специалистов (научных работников и практиков) в сфере водных ресурсов. Судя по рецензиям и отзывам отечественных и зарубежных специалистов, она вносит существенный вклад в решение проблем внедрения ИУВР в Казахстане и будет способствовать подготовке высоко-квалифицированных специалистов-водников в республике и других странах. Большую заинтересованность к монографии проявили специалисты из Афганистана, которые планируют перевести монографию на язык фарси.

В рамках этого же проекта I-WEB ТЕМПУС в 2016 году в издательстве "Қазақ университеті" опубликован Терминологический словарь «Интегрированное управление водными ресурсами» [8]. Данный словарь содержит пятьсот терминов в области ИУВР и составлен на трех языках: английском, русском и казахском. Для лучшего понимания некоторых терминов они сопровождаются рисунками, диаграммами. Терминологический словарь подготовлен с использованием результатов многолетних научных исследований и опыта чтения лекций авторов, включая преподавателей КазНУ им. Аль-Фараби, по специальным дисциплинам, связанным с использованием и охраной водных ресурсов.

Связь курса ИУВР с научными проектами.

Курс «Интегрированное управление водными ресурсами» тесно связан с научными проектами, в которых активное участие принимают преподаватели, сотрудники и студенты КазНУ им. аль-Фараби.

В период с 2012 по 2015 годы выполнялся Международный проект 530718-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-JPCR "Интегрированное управление водооборотом: повышение способности, квалификации и влияния в образовании и бизнесе".

Исполнители проекта: зарубежные: Мидлсекский университет (Великобритания), Политехнический университет Валенсии (Испания), Кипрский университет (Кипр), Лейпцигский университет (Германия).

Исполнители от Республики Казахстан: Международный Казахско-Турецкий университет им. Х. А. Яссауи, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Кокшетауский государственный университет им. Ш. Валиханова; Региональный экологический центр Центральной Азии, Казахский Научно-исследовательский институт водного хозяйства, Казахский научно-исследовательский институт рыбного хозяйства, Институт профессионального развития и переподготовки кадров, Комитет по контролю в сфере образования и науки, Центр Болонского процесса и академической мобильности, Институт Географии Республики Казахстан.

Проект был направлен, прежде всего, на сотрудничество и сближение систем подготовки специалистов высшей квалификации в университетах Казахстана и ведущих университетах ЕС, продвижение в высшем образовании РК принципов Лиссабонской конвенции и Болонского процесса. Кроме того, приоритетными задачами проекта были реализация возможности использования методологии и передового опыта ученых и специалистов ведущих университетов ЕС при подготовке магистров и PhD докторантов в области интегрированного управления водными ресурсами. Основными результатами выполненного проекта I-WEB TEMPUS следует считать опубликованные на трех языках монографии и Терминологический словарь по ИУВР.

Непосредственную связь с курсом «Интегрированное управление водными ресурсами» имеет реализуемый на кафедре метеорологии и гидрологии грантовый проект МОН РК на 2015-2017гг. по теме: «Оценка степени водно-эрозионной опасности горных и предгорных территорий Юго-Восточного Казахстана с учетом влияния природных и антропогенных факторов», научный руководитель профессор Дускаев К.К. В выполнении проекта принимают участие докторант PhD, магистрант и 2 студента бакалавриата специальности «Гидрология». Результаты выполненных этапов проекта используются при чтении лекций и выполнении практических занятий по курсу ИУВР.

По данному проекту в 2015 году получен национальный патент на изобретение РК № 29623 (рег. 23.02.2015г. Минюста РК) «Способ очистки от наносов и углубления русел рек и устройство для его осуществления» (соавтор Дускаев К.К.) [9]. В 2016 году данный патент был принят на рассмотрение патентным бюро США на предмет предоставления международного патента, а в январе 2017 года получено положительное решение от патентного бюро США.

Таким образом, преподаваемый в КазНУ им. аль-Фараби курс «Интегрированное управление водными ресурсами» может быть примером успешного соединения науки, образования и инновации.

Список литературы:

1. Концепция по переходу Республики Казахстан к «зеленой экономике». Астана, 2013. – 52 с.
2. Государственная программа управления водными ресурсами Республики Казахстан на 2014-2040 годы. Астана, 2014.
3. Проект Программы интегрированного управления водными ресурсами и повышения эффективности водопользования Республики Казахстан на 2008 - 2025 годы. – Астана: КВР МСХ РК, ПРООН/Казахстан, 2007 – 90 с. ([http:// www.voda.kz](http://www.voda.kz)).
4. Лекционный курс «Интегрированное управление водными ресурсами». Материалы курса разработаны при участии и поддержке Кластерного офиса ЮНЕСКО в Казахстане и Центральной Азии Центром «Содействие устойчивому развитию». Электронная версия. Алматы, 2015, (<http://www.unesco.kz>).
5. Meyer B., Lundy L. and an. Integrated Water Cycle Management in Kazakhstan. Al-Farabi Kazakh National University, Publishing House, Almaty. – 320 p.
6. Мейер, Л.Ланди, А.Какабаев и др. Интегрированное управление водными ресурсами в Казахстане. Коллективная монография подготовлена в рамках 5-го конкурса по совместным программам программы TEMPUS IV. Изд.: «Мир печати». Кокшетау, 2015. – 358 с.
7. Мейер Б.С., Ланди Л., Нурдиллаева Р. және да басқ. Қазақстанда су ресурстарын бірлесіп басқару. Ұжымдық монография TEMPUS IV 5-ші конкурсы бірлескен жобалары ұсынымдарының шеңберіндегі жоба серіктестері ұжымымен дайындалды. "Қазақ университеті", Алматы, 2016. – 336 б.
8. Нурдиллаева Р., Джонс Х. и др. Интегрированное управление водными ресурсами: терминологический словарь на трех языках (каз., рус., англ.). Изд. "Қазақ университеті", Алматы, 2016. – 162 с.
9. Дускаев К.К. Способ очистки от наносов и углубления русел рек и устройство для его осуществления. Патент на изобретение РК № 29623 (рег. 23.02.2015г. Минюста РК). Удостоверение автора № 87063. (соавт. Халидуллин О.Х., Сальников В.Г.).

Дьячков В.В., Зарипова Ю.А., Юшков А.В.
ДВУХЛЕТНЕЕ ВСЕОБЩЕЕ ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК МЕХАНИЗМ СОЕДИНЕНИЯ НАУКИ,
ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ

Менеджмент и мониторинг качества содержания и реализации образовательных программ наиболее эффективно и объективно тестируются на механизмах соединения науки, образования и современных инноваций. Таких механизмов вхождения науки в практику (в недавнем прошлом – внедрения результатов научных исследований в производство) немного.

Механизм 1 – метод «кнута, камчи». Директивой сверху ученые фундаментальных наук отрываются от своего дела, и вынуждены придумывать для производства какую-либо технологию, которая, как правило, требует дальнейшей доводки в течение нескольких лет. А по государственному должно быть иначе: фундаментальные ученые обязаны заниматься своим делом (открывать новые законы природы), а прикладные ученые – своим (применять уже известные законы природы для новых технологий).

Механизм 2 – метод «совместных НТС». Директивой заинтересованного министерства создаются совместные научно-технические советы (НТС) фундаментальных, прикладных и заводских ученых. Каждый занимается своим делом: фундаментальщики подсказывают новые и новейшие законы природы; прикладники разрабатывают технологии по этим законам; заводские лаборатории адаптируют эти технологии к конкретным производствам (что по сложности не уступает открытию новых законов природы).

Механизм 3 – метод «научно-производственных монстров». Государством создаются гигантские научные симбиозы фундаментальщиков и прикладников, такие как, Сколково, Объединенный институт ядерных исследований в г. Дубна, Новосибирский академгородок. Этот механизм безукоризненный и комментариев не требует!

Механизм 4 – метод «грантовое финансирование – хочешь есть, умей вертеться». Этот метод для фундаментальных ученых также не требует особых комментариев: деньги зарабатываются отвлекающими от дела прикладными исследованиями, а фундаментальная наука по своему профилю продвигается бесплатно, за счет энтузиазма и подвижничества ученых.

Нами предлагается новый пятый механизм внедрений, который мы назовем «двухлетний вуз».

Механизм 5 – метод «двухлетний вуз». Решением правительства вводится обязательное бесплатное высшее образование в стране продолжительностью два года, по окончании которых и сдачи государственных экзаменов выпускнику присваивается инженерно-техническое звание эдвайзер (по-русски - советник). Данный выпускник далее государством распределяется по промышленным и сельскохозяйственным предприятиям, в рамках которых обеспечивается его дальнейшее образование в узко профессиональном направлении (это будет эффективная замена старым техникумам).

Поясним нашу идею подробнее. В конце XIX века всеобщей была церковно-приходская 4х-классная школа. Перед началом Великой Отечественной войны советским правительством было введено всеобщее семилетнее образование, а после войны – всеобщее обязательное среднее 10-летнее образование.

Уже на наших глазах, в соответствии с науковедческо-экологическим фундаментальным законом, который гласит: «Время, затрачиваемое на обучение молодежи, исторически непрерывно возрастает», установилось 11-летнее обязательное образование. А с 2017 года в Республике Казахстан вводится уже и 12-летнее предвузовское образование. Много дискуссий ведется о реанимации обучения в техникумах, что, на наш взгляд, является отходом в неэффективное прошлое, так как техникумовское образование не престижно и не качественно.

А что же с высшим образованием, имея в виду именно аспект связи фундаментальной науки с передовым инновационным производством? Болонским процессом, с учетом того, что таланты людям даются неравномерно (из общего числа людей 10% это таланты и гении, 10% - это низкие умственные способности; остальные 80% распределены непрерывно в створе «гении - глупцы» по гауссовскому закону), введены: бакалавриат (4х-летнее высшее образование), магистратура (суммарно – 6ти-летнее образование), докторантура (суммарно 9ти-летнее высшее образование).

С учетом последних инициатив министерства о запрете поступать в вузы сразу после средней школы в течение 2-х лет («пусть на производстве поучатся уму-разуму»; это же, кстати, говаривал и Никита Сергеевич Хрущев, вводя директивно аналогичный запрет), мы выдвигаем идею двухлетнего обязательного бесплатного высшего образования с присвоением выпускникам звания «эдвайзер». И престижно, и эффективно, и качественно как в плане подготовки к дальнейшему академическому образованию по цепочке: «эдвайзер» → «бакалавр» → «магистр» → «доктор», так и в плане подготовки квалифицированных техников и инженеров по цепочке «эдвайзер» → «техник» → «инженер». Последние два звена уже успешно освоили многие крупные заводы, открывая в своих стенах профильные университеты и обучая без отрыва от производства.

Думается, что предложенная нами цепочка, включающая сразу после средней школы престижное двухлетнее высшее образование для всех, даст повышение самосознания людей и добротное образование, как в направлении дальнейшего академического образования, так и в направлении дальнейшего инженерно-технического образования. Люди, выбравшие техническое направление с успехом, со смыслом будут работать у станков с программно-

числовым управлением, у доменных печей, в сельскохозяйственных предприятиях промышленного масштаба. Предметом гордости у них в графе «образование» будет стоять престижная запись – «высшее». Такие люди будут более восприимчивы к инновациям и к дальнейшему повышению своей квалификации. Такие специалисты обеспечат предельно высокий уровень инженерно-технической деятельности, который удовлетворит бизнес.

Маленькая оговорка для высших руководителей, принимающих решения: не трогайте фундаментальные факультеты физики, математики, химии, а также биологии, географии, геофизики. Соответствующие этим факультетам таланты, в первую очередь обеспечивающие прогресс в государстве, за два запретительных года вынужденной работы разнорабочими просто испарятся, заскорузнут, уедут в другие страны. Помните мудрую немецкую поговорку: «То, чего не выучит Гансик, Ганс не выучит никогда!».

Елеусинова Г.Е.

ДИДАКТИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІ ІРІЛЕНДІРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ – БІЛІМ, ҒЫЛЫМ, ИННОВАЦИЯНЫ ҰШТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ

ДБІ технологиясы білім беруді модернизациялау бағытындағы негізгі идея ретінде білім, ғылым, инновацияның тұтастығын қамтамасыз етеді. Дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясын математика пәніне қатысты ұзақ жылдар (1967-1997) зерттеу нәтижесінде педагог-ғалым Пюрвя Мучкаевич Эрдниев ұсынған. Ол дидактикалық бірліктер ұғымын енгізді. Дидактикалық бірлік бір сабақта өтілетін мәселе немесе сұрақтар. Дидактикалық бірлікті меңгеру оқу процесінің «негізгі клеткасы» болып табылады. Дидактикалық бірлік студенттің есінде берік сақталады, ал осы негізге келіп қосылатын жаңа ұғымдар білім қорын ұлғайтады.

Педагог-ғалым Эрдниев: «оқытушы мен білім алушының арасын біріктіретін тапсырма», - деп есептейді. Сондықтан тапсырманы түрлендіріп орындау әдісіне мән беріледі. ДБІ технологиясы негізінде оқыту тәжірибесі жаттығулардың негізгі формасы көпкомпонентті тапсырмалар деп көрсетеді. Бұл тапсырмалар бірнеше логикалық әртүрлі, бірақ психологиялық тұрғыдан тұтастыққа біріккен бөлшектер болып саналады, мысалы: а) «дайын» тапсырманы орындау; б) кері тапсырманы құру, орындау; в) берілген үлгі бойынша аналогиялық тапсырма құрастыру, шешу; г) кейбір элементтері бойынша бастапқы тапсырмаға ұқсас тапсырма құру; д) бастапқы тапсырманың кейбір көрсеткіштеріне жалпылығымен бірігетін тапсырманы құрастыру және шешу.

Білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру – мұғалімнің, интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

ДБІ технология жүйесі бойынша құрылған сабақтардың лейтмотиві: келесі сабаққа қалдырылған қайталау емес, дәл осы сабақта орындалған тапсырманы бірер секундтан немесе минуттан кейін жаңалау, өзгерту [1, б.131]. Олай болса, зерттелетін объектіні даму барысында тану, бастапқы білім формасын өзгертілген білімге қарсы қою арқылы тереңірек түсіну аталған технологияның өзегі болып табылады. Осы орайда келесі педагог-ғалымдардың технология туралы анықтамалары біздің талдау тақырыбымызға мазмұндық жағынан сәйкес келері анық: В.М.Шепель: «Технология – белгілі заттың бейнесін өзгерту үшін қолданылатын өнер, біліктілік, әдіс-тәсілдер»; И.Г.Зайнышев: «белгілі затты, тұлғаны сапалы өзгертуде қолданылатын білім мен әдіс-тәсілдер жүйесі»; Е.И.Холостов: «белгілі шығармашылықтан сапалы нәтиже алу үшін қолданылатын әрекеттер жиынтығы».

Жалпы ғылыми танымның үш өлшемі бар, олар: ғылыми білімнің шынайылығы, ғылыми білімнің жүйелілігі мен негізделуі; білімнің интерсубъективтілігі (жалпылығы) [2, б.17].

1. Шынайылық өлшемі. Барлық ғылым, барлық адами таным болмысты дұрыс бейнелейтін шынайы білімге жетуге бағытталған. Тек шынайы білім ғана адамға болмысты өзгертуге, әрі қарай дамуы туралы болжам жасауға мүмкіндік береді. Сондықтан да ДБІ технологиясына негізделген сабақтарда тапсырмаларды түрлендіру арқылы осы өзгеріс күйіне түсуге болады. Тапсырмаларды құру, шешу арқылы тек білім емес, сонымен бірге білім алушы бейнесі де сапалы өзгерістерге ұшырайды.

2. Ғылыми білімдер жүйеленген, логикалық қажетті байланыста болады. Теорияның жүйесі бола тұра ғылым көптеген құбылыстар мен байланыстардың қазіргі күйін түсіндіруге, даму барысының болашағын болжауға қабілетті. Алынған білімді негіздеуге, дәлелдеуге деген ұмтылыстың ғылым үшін маңыздылығы соншалықты, негіздеу мен дәлелдеудің пайда болуын ғылыммен байланыстырады. ДБІ технологиясын қолдану арқылы да көптеген құбылыстардың шынайы мәнін түйсінуге болады, мәселен: уайымшылдық пен күлкішілдіктің арасында осы екеуінен де айықтыратын эликсир бар? Эликсирдің атын табу керек?,-деген сұраққа жауап табудың өзі қызығушылық тудырады.

3. Білімнің жалпылығы. Білімге алғаш қол жеткізген адамның оны жекелікке (монополияға) айналдыруға құқы жоқ. Дегенмен өзінің қосқан үлесіне байланысты әріптестерінен лайықты бағасын алуына мүмкіндігі бар. Сондықтан ДБІ технологиясын тек математика пәнін оқытуда ғана емес, өзге де пәндерді оқытуда қолдануға болады. Ғылыми білім - қоғамдық байлық, қоғамдық құбылыс, бүкіл қоғамға тиесілі, жеке адамның қазынасы емес.

«Инновация» сөзі латын тіліндегі *in* (ішіне) *povus* (жаңа) сөздерінен құралып, жаңару, жаңалық, өзгеру деген мағынаны білдіреді. Қазақстанда ең алғаш «инновация» ұғымын қазақ тілінде анықтаған ғалым, профессор

Н.Нұрахметов. Ол «Инновация, инновациялық үдеріс деп отырғанымыз білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызмет», -деп көрсетеді. «Барлық жаңа - ұмытылған ескілік», - деген мақал бар. Жаңалықты табу үшін өзіңе дейінгі ғылымда жинақталған тәжірибені оқып-танысуға деген құштарлықтың болуы шарт. Ол үшін белгілі бір ғалымның, жазушының қалдырған мұрасын зерттеуден бұрын оның адами бір жақсы қасиетін тауып алып, соған ғашық болу қажет. Тек сонда ғана сен, ол адамның қалдырған мұрасын шынайы бағалап, қажетін сезінесің. Жаныңда жүрген адамдардың алтын ойларын тыңдайтын қабілетің оянады. Салыстыру әдісі арқылы біраз тәжірибе жинақтайсың. ДБІ технологиясының авторы Эрдниев Пюрвя Мучкаевичтің (15.10.1921) тұлға ретінде қалыптасу жолы өте қызықты мәліметтерге толы. Соның біріне тоқталып өтейік: соғыстан кейін ЖОО түсуге келген жігіт сәлемдесіп болған соң ректорға: болашақта Сізге үздік оқитын студент керек пе?, - дейді. «Иә», - деген келісім сөзін ести сала: онда соның бірі алдыңызда тұр деп тігінен түсіреді. Кейін сол уәдесінде тұрып, тек беске оқиды. Ғалым-ұстаз өз уәдесін өмір бойы ұстағандай әсер қалдырады: РАО академигі, Ресей ғылым академиясының еңбек сіңірген қайраткері, Калмык Республикасының құрметті азаматы, Калмык батыры, дәуір адамы, 2005 жылы Ресей отбасы «Династия» номинациясы бойынша лауреат атанды. Батыр, Очир есімді ұлдары ғылым саласында, Мацака, Лидия атты қыздары дәрігер болып қызмет жасайды. Арслан есімді немересі Элиста қаласындағы гимназияда математика пәнінің мұғалімі.

Бүгінгі күні ЖОО оқу пәндерінің мазмұны мен мақсаты тәрбиелеу мен оқытудың жұмыс түрлерін ұштастыра отырып, одан әрі жетілдіруді, өмірмен байланыстыруды міндеттеп отыр. Бұл міндет сабақ барысында тиімді әдіс-тәсілдерді кеңінен қолдануды талап етеді. Сондай әдістердің бірі – студенттің ойлау қабілетінің ерекшеліктерін ескеру.

1. Жаңа білімді ірілеп ендірудің тиімділігі неде? Әрбір сабақта ағымдық оқу жұмысында жалпылауды қолдану; оқу материалында барынша көп логикалық байланысты орнату; ауқымды оқу материалында негізгі мен мәндіні анықтай білу; БІД жалпы жүйесіндегі материалдың мағынасын түсіну; пәнаралық байланысты көбірек анықтау; материалды эмоционалды бере білу; материалды бекіту тиімділігін арттыру.

2. ДБІ - әртүрлі логикалық элементтерден құралған, ақпараттың жалпылығымен бірігетін оқу үдерісінің бір жасушасы. ДБІ – уақытты сақтау мен еске түсірудің тездігін қамтитын тұтас сапаларға ие тұрақтылық жүйесі. Мақсаты: Студенттің ойлауын тереңдетуді өзін-өзі дамытудың негізі ретінде алып, «Өзін-өзі тану» пәні бойынша білімнің тұтастығына қол жеткізу, пәндердің бірлігі мен тұтастығын қамтамасыз ететін тақырыптар жүйесін жасау.

Мазмұны мен әдістерінің ерекшелігі:

- бір мезгілде тура және кері амалдар мен операцияларды меңгеру;
- өзара карама-қарсы ұғымдарды салыстыру;
- тұтас және карама-қайшы ұғымдарды сәйкестендіру, салыстыру.

Тапсырмаларды орындау, жағдаяттарды шешуде ойлаудың логикасын, орындалу тәртібін (жұмыс кезеңдерін) реттеу. ДБІ-ге негізделген оқыту технологиясы әр студенттің санасындағы орасан зор психофизиологиялық (қорларын) резервтерді оятып, іске жұмылдырады. Іріленген тақырыптарға көшу барысында өзара байланысты біртектес ұғымдарды бірге топтастыра қарастырғанда, студенттердің санасында олар туралы мүлде «жаңа» білім пайда болады. Бұл «жаңа білімге» ДБІ-дің нәтижесінде ғана қол жеткізуге болады. Атап айтқанда, бір элементтен екінші элементке көшу барысында студенттер олардың арасындағы өзара байланыс ақпаратына көз жеткізеді. Тек бір-бірімен байланысты бірліктерді ірілендіру көлемінде топтастырып қолданғанда ғана берілген ақпарат нәтижелі болады, тез қабылданады. ДБІ технологиясының негізгі ерекшелігі – мұнда студенттер оқу ақпаратын іріленген мазмұнда жинақы қабылдайды және есте берік сақтайды, мәселен: оқыту үдерісін шабыт пен қуатқа тең деп қарастыруға болады. Оқыту принципін - сана мен сапа; білім беру мазмұнын - өзгеріс пен қайта құру; оқыту әдістерін - ойлау мен сөйлеу мәдениетіне; ұйымдастыру формасын - сабақ және өзіндік ізденіске қатысты талдауға болады.

ДБІ технологиясы арқылы «Өзін-өзі тану» пәні бойынша тақырыптарды игерту кезінде бірліктерді ірілендіру мазмұны төмендегідей ұстанымдарға негізделді: бірлізділік, жүйелілік, сабақтастық, тұтастық. Аталған ұстанымдар тиімді жүзеге асырылуы үшін сабақта мынадай талаптарды орындаған дұрыс: іріленген тапсырмаларды орындау бір сабақтың шеңберінде жүзеге асырылуы шарт; аз уақыт ішінде аяқтау шарт; студенттің ойы басқа нәрсеге бөлінбеуі шарт; бір мезгілде орындалатын тапсырма үйге немесе ұзақ уақытқа созылмауға тиіс. Өзара бір-бірімен байланысты біртектес білімдерді бір мезгілде қарастыру: біріншіден, білімді бөлшектеп емес, тұтас қабылдауға мүмкіндік береді; екіншіден, терең және сапалы білім меңгеруге жол ашады.

ДБІ технологиясы бойынша «Өзін-өзі тану» пәнінен «Педагогтың гуманистік позициясы - өзін-өзі дамыту негізі» тақырыбында өткізілген сабақтан үзінді береміз:

Дәріс барысы: 1. Ұйымдастыру кезеңі. Мұғалімнің кіріспе сөзі. Философиялық сөздікте: гуманизм латынның «Humanus» сөзінен аударғанда адамгершілік деген мағына береді. Гуманизм - тұлғаның қадір-қасиеті, өзін-өзі бағалауы, оның еркі мен бақытқа деген құштарлығына негізделген көзқарастар жүйесі. Гуманизм Қайта Өрлеу дәуірімен байланысты. Оның негізгі идеясы - ежелгі әдебиеттерді оқу, зерттеу арқылы адам табиғатын жақсарту. Он төртінші ғасырда Флоренцияда пайда болып, он бесінші ғасырда өзге Испания, Франция, Германия, Англияның кейбір қалаларына тарады. Гуманистер Петрарка, Бокаччо, Лоренцо Валла, Л.Винчи, Монтень, Рабле, Шекспир,

Сервантес, Роттердамский өз еңбектерінде адамның қадір-қасиеті туралы қызықты ойларын білдірген. Мысалы, Л.Валла гуманист үшін қажетті бес маңызды жағдай туралы айтады: білімді адамдармен қарым-қатынас, кітаптың молдығы, жайлы орын, бос уақыт, жан тыныштығы, яғни жан дүниенді білім мен даналыққа толтыруға деген даярлықтың болуы.

Гуманистер адам баласы таным, даналық арқылы бақытқа жетеді деп түсінеді. Біздің қазақ даласында өмір сүрген гуманист-педагогтарды еске түсірсек, сонау VI ғасырдағы Күлтегін, Тоныкөктен бастап Қорқыт баба, әл-Фараби, Қожа Ахмет Йассауи, Жүсіп Баласағұни, Ахмет Йүгнеки, М.Қашқари, Мұхтар Әуезов және т.б.

Адамгершіліктен бастау алатын бұл құбылыс әлемдегі ең маңызды да басты тұлға адам деп түсіндіреді. Мұнда «таразы» принципін (ДБІ – «бүтіндік» принципі) ұстанған жөн. Қандай сөз сөйлесең де, не ойласаң да, не істесең де бәрі бір таразыға тартылып отырады. Таразыны өзің теңестіріп отырмасаң, сенсіз де теңестірілетіні айдан анық. Сондықтан көркем ой ойлап, көркем сөйлеп, көркем істерге бағытталуымыз бәріміз үшін де таптырмайтын қазына... Бірде айтыс ақыны Мұхаметжан Тазабековтан «балаңызды қалай тәрбиелейсіз», -деп сұрағанда: «мен баламды тәрбиелемеймін, өзімді дұрыс ұстауға ұмтыламын», -деп есті жауап қайырды. Педагогика ғылымында мұны тәрбиедегі ең керемет әдіс үлгі деп жазады. Ата-ананың отбасындағы, педагогтың сыныптағы беделі көп нәрсенің басын ашады. Сондықтан отбасымызда, оқыту үдерісінде беделді болуға жаттыға білейік. Ал пайғамбарымыз (с.ғ.у.) бала тәрбиесіне өте зерек қарағаны көптеген кітаптардан белгілі. Мұнда гуманизмнің төрт тірегі бар, олар: балаға мейірімділік таныту мен сүйіспеншілік көрсету (педагогикалық қолдау), балаға құлақ асу (тыңдау), балама нәрсе көрсету (алдау), тілек тілеу не балаға бата беру (қорғау). Көпкомпонентті тапсырма:

1. «Дайын» тапсырманы орындау: «Мен Эйнштейнмін» (немесе мүмкіндіктердің көптігін пайдалану өнері деп алуға болады) атты ситуациялық тапсырма орындаймыз. Альберт Эйнштейн атақты физик, салыстырмалы теориясымен танымал. Эйнштейннің салыстырмалы теориясы - өз мәні бойынша әртүрлі перспективалардың өзара әрекетінің сипаты болып табылады. Әлемнің үйреншікті картинасына сыймайтын детальдарды іздеу, сонымен жаңа көзқарас, пікірді табу – данышпандардың барлығына дерлік тән жалпы стратегия [3, б.291]. Мақсатымыз: төменде көрсетілген алты сатыны бейнелі, символдық, мағыналық ойлау арқылы жадыда бекіту керек. Алматылық ғалым, гуманист-педагог Жақан Молдабеков «Өзіндік таным» атты оқу құралында педагогтың өзін-өзі дамытуының жетілу сатыларын [4, б.293] көрсетіпті:

1. кәсіби-педагогикалық бағыт -

2. кәсіби белсенділік - ∞

3. кәсіби білім және іскерлік -

4. педагогикалық қабілет -

5. жады -

6. ойлау және қиялдау – **?!**

Үлгі ретінде өз ойымды ортаға саламыз: мәселен кәсіби белсенділікті жолдағы жылдамдықпен байланыстыруға болады. Жолды бірнеше әдіспен жүріп өтуге болады: жаяу, көлікпен, жүгіріп. Көліктің өзін бейнелі түрде айтсақ, машинамен, ұшақпен, зымыранмен. Сонда мақсатқа жетуде 60 км жолды жеңіл машинамен 60 минутта, ұшақпен 6 минутта, зымыранмен 6 секундта жетуің мүмкін. Қазақта қара жаяу емес деген ұғым бар. Сонда мақсатына жетуде екпінді, құралақан емес деген мағына береді. Ал ресейлік психолог А.Г.Грецов «Психология жизненного успеха для старшеклассников и студентов» (Питер, 2007 жыл) деген кітабында бастысы жылдамдық емес, мақсатқа байланысты деп көрсетеді. Жадыға байланысты психологияда қолданып жүрген «жартылай суы бар» стакан мысалын алайықшы. Адамның таңдаған жауабына сәйкес ол оптимист немесе пессимист деп ой түйеміз. Ал орта ғасырдағы ойшылдардың пікірі бойынша стаканның жартысында су, қалғанында ауа бар болып шықты. Сонда олар үшін бос деген ұғым жоқ па? Ойланып, ғибрат алуға болады.

2. Кері тапсырманы құру, орындау:

Педагог тұлғасының формуласы;

Жеке тұлға формуласы;

«Мен» формуласы.

Жауабы: Карл Роджерс концепциясы бойынша:

«Идеалды мен»

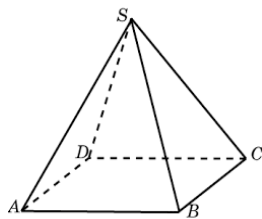
«Шынайы мен»

«Әлеуметтік орта» (Американдық психолог Карл Роджерс концепциясы бойынша мұғалім фасилитатор болуы керек. (фасилитатор - өзге адамдардың тұлғалық өсуін ынталандыратын адам, бейнелі тілмен айтсақ: «Өзі шыққан төбеге өзгенің де шыққан қалайтын адам»)

3. Берілген үлгі бойынша аналогиялық тапсырма құрастыру, шешу

Ғұламалардың гуманистік көзқарастарын пирамида әдісі арқылы жүйелеу:

Ж.Баласағұн пирамидасы; М.Әуезов пирамидасы; К.Роджерс пирамидасы;

А. Құнанбаев пирамидасы;
 Үлгі: Ж. Баласағұн пирамидасы
 АВ - Адалдық
 ВС – Бакдәулет
 CD – Парасат
 DA - Қанағат
 S – Жомарт (білікті жан)

Қорыта айтар болсақ, білім, ғылым, инновацияны ұштастырудың тиімді жолы ретінде дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясының оқу-тәрбие үдерісіндегі негізгі мақсаты – білім алушының барынша көп білуі емес, оның өзіне қажетті білімді танып, табуға үйренуі, өмірдің сан саласында кездескен жағдаяттардан жеңіспен шыға білуі, дүниені танудың тұтастығын сақтауы.

Әдебиеттер тізімі:

1. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
2. Абдыров А.М., Есекешова М.Д., Данилова Л.В. Основы научно- педагогических исследований. Астана: типография КазАТУ им.С.Сейфуллина, 2010. – 130 с.
3. Молдабеков Ж. Өзіндік таным. Оқу құралы. Алматы: Қарасай, 2014 – 376 б.

Ем Н.

ОПЫТ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРАКТИК ОТДЕЛЕНИЯ КОРЕЕВЕДЕНИЯ: ОТ ТЕОРИИ К ПРАКТИКЕ

В результате анкетирования студентов выпускных курсов было выяснено, что степень удовлетворенности ходом прохождения производственной практики студентами отделения корееведения кафедры Дальнего Востока за последние три года значительно повысился. Качество взаимодействия с базами производственных практик также становится на порядок выше. Многие организации - базы практики переходят в статус постоянных партнеров по гарантированному трудоустройству выпускников отделения корееведения.

Сегодня Южная Корея закрепила за собой статус одного из наиболее надежных партнеров на казахстанском рынке. Являясь глобальным инновационным центром и одним из четырех «азиатских тигров», Республика Корея предлагает миру новые технологические разработки решения. В Казахстане работает более 300 совместных казахстанско-корейских предприятий, и корейский бизнес всегда остается в тренде внутриэкономического развития нашей страны. Именно южнокорейский малый и средний бизнес является первостепенным потребителем наших выпускников.

В соответствии с Академической политикой университета профессиональная практика проводится в организациях, являющихся базами практики. В связи с профилем подготовки специалистов переводчиков базами практики являются предприятия, научно-исследовательские институты, учреждения, банки, а также организации, соответствующие будущей деятельности переводчика.

Концепция непрерывной практической подготовки базируется на Государственных программах: Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства; План Нации «100 конкретных шагов», Программная статья Президента РК «Социальная модернизация: десять шагов к обществу всеобщего труда», Государственная программа инфраструктурного развития «Нұрлы жол» на 2015-2019 г., Концепция Государственной молодежной политики РК до 2020 года «Казахстан 2020: путь будущего», «Дорожная карта занятости – 2020», «Дорожная карта бизнеса – 2020», Закон РК «Об образовании».

Стратегической задачей КазНУ им аль-Фараби в рамках Концепции непрерывной практической подготовки является формирование кадрового потенциала – конкурентоспособных специалистов, соответствующих современным интеллектуальным требованиям и стратегии развития Республики Казахстан, отвечающих мировым стандартам. Конкурентоспособный специалист – выпускник КазНУ - должен обладать не только теоретическими знаниями в своей сфере, но и дополнительными компетенциями для успешной карьеры.

Производственная практика осуществляется согласно Процедуре Профессиональная и производственная практика ПРО КазНУ 709-13. Издание четвертое. Программа разрабатывается в соответствии с рабочим учебным

планом (ПРО КазНУ 703-13) для специальности «5В020700 - Переводческое дело». Содержание и сроки выполнения индивидуальных заданий обучающимися указываются руководителями в задании.

В условиях осуществления компетентностного подхода на основе модульного обучения в подготовке современных переводчиков производственная практика является неотъемлемой частью процесса профессиональной подготовки студентов отделения корееведения кафедры Дальнего Востока факультета востоковедения по специальности «5В020700 - Переводческое дело».

Компетентностная модель выпускника-переводчика предполагает, что специалист-переводчик свободно владеет восточными и западными языками, он способен преподавать эти языки, выполнять функции переводчика-референта, вести экспертно-аналитическую и консультативную деятельность, осуществлять дипломатическую миссию за рубежом.

Производственная практика направлена на закрепление теоретических знаний, полученных в процессе обучения, совершенствование качества профессиональной подготовки будущего специалиста переводческого дела, приобретение практических навыков и компетенций, укрепление связей обучения с практической деятельностью, а также освоение передового опыта в этой сфере.

Студент должен на практике подтвердить усвоение теоретических аспектов по комплексу страноведческих дисциплин: Восточные языки и литература; История страны изучаемого языка; Этническая культура изучаемой страны Востока; Проблемы межкультурной коммуникации; Теория и практика перевода изучаемого языка; История Востока и др., а также усвоение теоретических знаний и компетенций, полученных по основным обязательным (6-13), основным элективным (1-4) и профессионально элективным модулям (1-12).

Производственная практика имеет целью закрепление знаний и умений, приобретенных студентами в результате освоения теоретических курсов, приобретение студентами необходимых практических знаний, навыков и умений в работе переводчика и формирование компетенций в области профессионально ориентированного (специального) перевода. Практика способствует комплексному формированию общекультурных и профессиональных компетенций обучающихся.

Производственная практика также ставит целью: закрепление теоретических знаний, полученных студентом по основным аспектам переводоведения; практическую отработку теоретических аспектов дипломной работы; изучение зарубежного опыта ведения официальной и бизнес-документации; изучение опыта организации и ведения переговоров, проведения выставок, мероприятий организационного характера.

Задачами производственной практики определяются: совершенствование специальных знаний студентов в процессе их применения для осуществления перевода; ознакомление студентов с реальной работой переводчика (спецификой функциональных обязанностей, направлениями деятельности, традициями и инновациями в организации работы); становление у студентов умений: гностических, связанных с осуществлением самоанализа переводческой деятельности; организаторских, направленных на осуществление своей собственной переводческой деятельности; коммуникативных, связанных с вербальным и невербальным общением студента-практиканта с коллегами (своими сокурсниками, преподавателями, методистами); развитие у студентов интереса к профессиональной переводческой деятельности; развитие у студентов экспрессивно-речевых, перцептивных и др. способностей, а также профессионально значимых качеств личности переводчика (расположенность к слушателям, самообладание, профессиональный такт и профессиональная этика т.д.).

Руководитель практики ставит перед студентами определенные цели, специфичные в той или иной организации: овладеть методами работы с официальной документацией, справочными и информационными материалами, научной литературой, а также Интернет-ресурсами на иностранных языках; овладеть умениями и приобрести навыки работы с деловой документацией и текстами соответствующей сложности; отработать навыки анализа и реферирования источников различного характера; отработать умения и навыки в сфере письменного и устного перевода; приобрести навыки составления дипломатической и бизнес-документации; освоить передовые технологии в сфере современной ориенталистики.

Все эти цели обсуждаются с руководителями со стороны базы практик южнокорейских организаций и компаний. На основе совместных усилий со стороны партнеров на сегодняшний день практика базируется на знаниях, полученных студентами при изучении дисциплин «Основы профессиональной деятельности переводчика», «Практическое аудирование», «Культура речи и языковая коммуникация», «Теория и практика перевода», «Практика устного перевода», «Практика письменного перевода», «Межкультурная коммуникация», «Деловое общение», «Практика информативного перевода», «Практика художественного перевода», «Стилистика и культура речи», «Перевод общественно-политических текстов» и другими.

Таким образом, теоретически в ходе изучения этих дисциплины студенты владеют орфографической, орфоэпической, лексической, грамматической и стилистической нормами иностранного языка; навыками разговорной речи для повседневного общения; понимают устную речь на общественно-политические и специальные темы. По результатам, полученным в ходе аттестации студенты умеют письменно переводить общенаучные, специальные и общественно-политические тексты с корейского языка на русский (или казахский) и обратно; переводить последовательно доклады, выступления с опорой на записи; вести двусторонний перевод деловой беседы на общенаучную и социокультурную тематику; читать и понимать со словарем специальную

литературу по широкому и узкому профилю специальности; владеть основами публичной речи – делать сообщения, доклады с предварительной подготовкой; переводить и оформлять документы в соответствии с требованиями русского и корейского языков. По результатам анализа работы комиссий в период экзаменационной сессии 2015-2016 учебного года студенты имеют представление о классификации переводов, понятиях межъязыковой и межкультурной коммуникации, адекватности и эквивалентности перевода; умеют профессионально пользоваться словарями, справочниками, базами данных и другими источниками дополнительной информации; пользоваться при переводе новыми информационными технологиями.

В результате работы с представителями баз практики в 2014-2016 годы были включены дополнительные курсы в учебные планы экспериментальной образовательной программы «Переводческое дело», такие как «Бизнес-курс восточного языка», «Строительная терминология» и т.п. Но наиболее значимым результатом явилось введение в планы дисциплин из экономических и юридических специальностей. Так, студенты выбрав эту траекторию, будут слушать дисциплины «Деньги, кредит, банки», «Финансовый менеджмент», «Правовые основы бизнеса», «Корпоративное право», «Корпоративные финансы», «Контрактное право». В результате ожидается, что спрос на специалистов-переводчиков со знанием корейского языка постоянно будет увеличиваться.

Тем самым руководство южнокорейского бизнеса, а также потенциальные работодатели удовлетворены возможностью вносить предложения по введению новых курсов и регулировать программу практики студентов выпускного курса. По итогам практики работодатели принимают участие в заключительной конференции с участием оценочной комиссии. Положительные отзывы, оценивающие достижение целей были получены в 2015-2016 учебном году от таких организаций, как АО «Самсунг Инжиниринг», АО «Daegu Medical Tourism Organization», Компания ХайВил Казахстан, ТОО «Кайрат Курылыс» и другие.

Как результат, в 2016-2017 учебном году студенты отделения корееведения специальности «Переводческое дело» выбрали траекторию «Переводчик в сфере бизнеса». Традиционный подход формирования учебной нагрузки кафедры, исходя из количества часов, читаемых преподавателями был преодолен. Коллектив кафедры понимает, что только с использованием междисциплинарных связей студенты получают переводческие навыки применительно к современным условиям рынка, и специалист получит узкую квалификацию, степень его востребованности возрастет. По данным анкетирования выпускников кафедры 2014-2015 учебного года, прошедших практику в базах практики кафедры, а также работодателей только 30 процентов не нуждались в переквалификации и дополнительном образовании за счет организации. Остальные 70 процентов проходили стажировку в различных областях - от языковых курсов до технической подготовки на предприятиях с целью переподготовки.

Необходимо отметить, что формирование этой траектории было совместно с представителями - партнерами кафедры в течение продолжительной работы. Так, наиболее стабильные отношения сложились с АО «Шинхан банк Казахстан» (Shinhan Bank Kazakhstan, 123/7 Dostyk Ave., 050020, Almaty, Kazakhstan) согласно Процедурам СМК ПРО КазНУ 710-13 Карьера студентов, ПРО КазНУ 709-13 - Профессиональная и производственная практика, а также ПРО КазНУ 502-13 - Анализ со стороны руководства. Так, в лице Члена Правления Ли Ке Джонга, а также директора отдела менеджмента АО «Банк Центр кредит Казахстан» Джаксыгельдинова Н. была проделана работа по внесению изменений в рабочие учебные планы. В частности, была внедрена в учебный процесс траектория «Переводчик в сфере бизнеса» по специальности «5В050700 - Переводческое дело». В траекторию внедрены новые дисциплины такие, как «Деньги, кредит, банки», «Финансовый менеджмент», «Правовые основы бизнеса», «Корпоративное право», «Корпоративные финансы» и т.д.

В учебном процессе принимает участие директор отдела менеджмента АО «Банк Центр кредит Казахстан» Джаксыгельдинов Н. в качестве члена государственной экзаменационной комиссии, активно сотрудничает в процессе защиты дипломных работ. Идея заказа дипломных проектов сейчас разрабатывается. Кроме того, данная идея параллельно апробируется совместно с менеджером АО «Банк Центр кредит Казахстан» Сартаевым Е.Е. который читает курсы «от работодателей» - «Перевод в сфере делового общения», «Дипломатический перевод» и т.д.

Ежегодно АО «Банк Центр кредит Казахстан» принимает студентов выпускных курсов на прохождение производственной практики, проводит отчетную конференцию по итогам практики.

Опыт подобной работы постепенно внедряется во взаимодействие с другими представителями южнокорейских компаний. По результатам анализа в течении 2014-2017гг. базы практик ежегодно расширяются и обновляется состав партнеров. Так, по итогам отчетной конференции производственной практики 2014-2015 учебного года договоры о прохождении производственной практики были заключены со следующими организациями:

1. АО «Рахат» - Председатель правления Зенкова А.С. Адрес: 050002, г.Алматы, ул. Зенкова, 2а
2. Филиал АО «Самсунг Инжиниринг» - Директор компании Ким Джонг Кык. Адрес: г. Алматы, ул. Бөгенбай батыра, 150, офис. 6, 7, 7а
3. ТОО HSnK - Директор компании Ким Нам Хван. Адрес: ул. Достык 128, офис 128
4. JS Group - Директор компании Джан Су. Адрес: Байтурсынов 95
5. ТОО «Кайрат Құрылыс» - Директор компании Ким Дасыль. Адрес: г. Астана, Правый берег р. Ишим, ул. Манаса 12-й магистраль
6. ТОО «Т-Стандарт» - Ген.директор Габдуллина Н.М.

7. ТОО «КССА» - Директор компании Хан Хенг Чоль
8. ТОО «Le Cons» - Директор компании Павлюченко В.С. Адрес: г. Алматы, р. Алмалинский, ул. Панфилова д. 151, кв. 12
9. АО «Шинхан Банк Казахстан» - Директор компании Ли Кё Джонг. Адрес: Алматы 050020, пр. Достык 123/7
10. ТОО «Expert Miracle Mixture»
11. ТОО «КОКАЗ ЛАЙН» - Директор Ким Джин Сонг. Адрес: обл. Алматинский, р. Карасайский, село Кокозек
12. Филиал АО Korea Electric Power Corporation - Директор компании Джехи Ли
13. КЕРСО, Адрес: РК; Алматы 050051, пр. Достык 134(уг. Жолдасбекова), БЦ «Пионер-2», офис 501
14. ТОО «Сило Энерджи» - Директор компании Чо Сон Кван
15. ТОО Youngsan Kazakhstan - Директор компании Чонг Ман Су. Адрес: г.Алматы, ул. Макатаева 117, Корпус «А», 5-этаж, 525 кабинет
16. ТОО Редакция газеты «Коре Ильбо» Абдикаримова С.

По результатам анализа трудоустройства выпускников 2015 года, прошедших практику в 2014-2015 учебном году низкий процент трудоустройства подтвердили студенты с высокой успеваемостью в организациях малого бизнеса. На рабочих совещаниях при Посольстве Республики Корея отмечался тот факт, что «первая волна южнокорейских предпринимателей вышла с территории Казахстана с глубоким разочарованием, многие организации испытывают трудности в длительном нахождении рынка по причине отсутствия профессиональной поддержки в переводе в том числе». В совокупности с экономическими потрясениями, трудностями восприятия постоянно меняющегося казахстанского законодательства, а также психологического восприятия и установления взаимопонимания с казахстанскими гражданами многие компании прекратили свою деятельность. В связи с этим, вопрос о трудоустройстве решался не всегда стабильно.

В результате в качестве потенциальных баз практики были предложены крупные организации и предприятия, с которыми позже велась работа по заключению договоров. Среди них:

1. Центр просвещения Республики Корея в Алматы - Директор Ким Джон Иль. Адрес: г.Алматы, ул.Абая 198а
2. SAMSUNG - Президент Ким Юн Су. Адрес: г.Алматы, пр.аль-Фараби, 36, финансовый центр, здание В.
3. АО «БанкЦентрКредит» - заместитель директора Джонг Джу Ан. Адрес: г.Алматы, ул.Ал-Фараби, 38с
4. АО «Шинхан банк Казахстан» - Председатель Чой Менг Кью. Адрес: г.Алматы, пр.Достык123-7
5. Представительство иностранной компании «ASIANA AIRLINESInc». Директор Ли Енг Хак. Адрес ул.Ахметова, 1а, KDI , офис 35
6. Smart Card - Директор Ли Джонг Ву. Адрес: г.Алматы, ул.Емцова47
7. ТОО KEI-FLAZA - Директор Юн Чжон Кван. Адрес: г.Алматы, ул.БогенбайБатыра 214, оф.13
8. КОТРА (Коммерческий Отдел Посольства Республики Корея в Алматы) - Директор Джонг Уэ Ёнг . Адрес: г.Алматы, ул.Тимирязева 42, БЦ<Экспо сити> Павильон 15-107
9. АО «Рахат» - Председатель правления -Зенкова А.С. Адрес: г.Алматы, ул. Зенкова, 2а
10. Филиал АО «Korea Electric Power Corporation» - Директор Джехи Ли. Адрес: г.Алматы, пр. Достык 134 (уг.Жолдасбекова), БЦ «Пионер-2», офис 501.

Таким образом, опыт проведения производственных практик и тесного сотрудничества приводит к новым результатам. В 2016-2017 учебном году из числа студентов выпускного курса по итогам конкурса на соответствие требованиям к сотрудникам АО «Шинхан банк Казахстан» была принята студентка 4 курса специальности «Переводческое дело» Ким Валерия. Данная вакансия была объявлена в ТОО «Assen Construction» как в дочернем предприятии АО «Шинхан банк Казахстан». Конкурентоспособность наших выпускников подтверждается заключением трудового договора выпускницы 2017 года.

Кроме того, за этот период по инициативе Председателя Правления АО «Шинхан банк Казахстан» г-на Чой Менг Кью ежегодно предоставляла стипендии шести наиболее выдающимся студентам кафедры из числа социально-незащищенных слоев контингента. Данная инициатива постепенно поддерживается многими южнокорейскими компаниями и организациями. Так, в 2016-2017 учебном году к постоянным партнерам по студенческим стипендиям присоединилась Южнокорейская Ассоциация малого и среднего бизнеса в Казахстане в лице ее вице-президента Ким Сонг Тхэ.

Автор надеется, что формирующаяся в процессе совместных усилий коллектива кафедры Дальнего Востока с современными партнерами в качестве баз практики новая модель современного корееведа обеспечит высокую конкурентоспособность наших выпускников. В свою очередь, Казахский национальный университет имени аль-Фараби станет кузницей кадров, лидеров современного общества, надежной опорой и поддержкой продвижения идей в области предпринимательства, образования и науки в Казахстане и на мировом уровне в целом, которые несомненно будут способствовать повышению уровня взаимопонимания между Казахстаном и Южной Кореей.

ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНЖЕНЕРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ ПРОГРАММЫ ИНДУСТРИАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Введение. На сегодняшний день государства Центральной Азии переживают серьезный экономический подъем который в значительной степени основывается на активной индустриализации региона. Однако ощущается проблема существенной нехватки квалификационных кадров в области инженерии для полноценного и комплексного развития. Условно данный комплекс проблем можно подразделить на несколько фундаментальных проблем.

Первый и наиболее важный аспект это обеспечение качества в системе подготовки инженерных кадров, вторая проблема связана с сертификацией специалистов в области инженерии основанной на международных стандартах, третья проблема связана с повышением квалификации инженеров педагогов.

Основная часть. Обеспечение качества в области инженерного образования.

1.1 Аккредитация образовательных программ в области инженерии.

Аккредитация как фактор обеспечения качества появился не так давно во всем регионе. Изначально отношение к системе аккредитации в регионе было не однозначным. Проблема состоит в том что существует несколько альтернативных взглядов и подходов которые принципиально отличаются друг от друга.

Первый подход состоит в том что аккредитация это система дополняющая государственный контроль, так называемую государственную аттестацию. Данная схема активно внедряется в таких странах как Узбекистан и Таджикистан [1,2]. Здесь хотя аккредитация и рассматривается формально отдельным институтом по обеспечению качества однако ограничивается нормами законодательства которые оставляют право аккредитовывать образовательные программы и высшие учебные заведения только за государством. При сложившейся законодательной базе аккредитация это еще один государственный механизм который усиливает влияние государства в области обеспечения качества. В этих условиях естественно что базовыми стандартами в области аккредитации становится утвержденный Министерством образования ГОСО а не международные стандарты соблюдение которых позволило бы подойти к данному вопросу более системно.

Второй подход рассматривает аккредитацию как альтернативу государственному контролю в области образования. По логике реформ проводимых в Республике Казахстан [3] и в Кыргызской Республике [4] аккредитация со временем должна заменить государственную аттестацию. Смысл же в аккредитации будет заключаться в том что неправительственный сектор в лице аккредитационных агентств будет способствовать развитию системы обеспечения качества в стране. Также в этих странах создается так называемая система национальных реестров. В Республике Казахстан [5] данная система уже сформирована а в Кыргызстане проходит этап становления. Нормы регламентирующие деятельность национальных реестров не ограничивает университеты в том где проходить аккредитацию. Однако государство признает только ту аккредитацию которая проводится агентством который входит в Национальный реестр.

Однако в обоих случаях есть свои существенные минусы. Если в первом случае аккредитация рассматривается только как часть государственного контроля в сфере образования то во втором случае правила ведения национальных реестров не предусматривают какую либо специфику связанную с инженерным образованием. Таким образом в Национальном реестре №1 Республики Казахстан входят только 2 международно-признанных агентств ABET и ASIIN. Однако на данный момент практический нет ни одного национального аккредитационного агентства который мог бы рассматривать в своем фокусе именно инженерное образование. Данный вопрос порождает ряд сложностей так как крупные мировые агентства зачастую не учитывают местной специфики в процессе подготовки инженерных кадров.

1.2 Академическая свобода. Классификатор специальностей

Важным и на наш взгляд необходимым фактором в развитии инженерного образования является академическая автономия. В целях подготовки инженерных кадров для государственной программы индустриально-инновационного развития Республики Казахстан по инициативе Министра образования и науки был создан консорциум университетов состоящий из 10 ведущих технических высших учебных заведений. Это очень важное начинание однако не может эффективно функционировать в условиях когда существует так называемый классификатор специальностей [6] в области образования утверждаемый Министром образования и науки Республики Казахстан. Ведь там нет даже перечня инженерных специальностей. В современных быстро меняющихся условиях сосредоточение всех специальностей в рамках одного классификатора не возможен и не целесообразен. Данная проблема не может решаться на уровне Министерства в связи со сложными процедурами бюрократического согласования. В условиях когда расширяется междисциплинарный характер подготовки кадров, когда каждый день разрабатываются сотни новых образовательных программ данное право необходимо предоставить самим вузам.

Государственные общеобязательные стандарты образования.

В абсолютном большинстве стран региона до сих пор доминируют так называемые государственный общеобязательные стандарты образования [7] которые не дают достаточной свободы в разработке самой образовательной программы. Данный фактор также лишает гибкости образовательные программы и мешает в подготовке конкурентоспособных кадров.

1.3 Отсутствие тесных связей с работодателями

К сожалению на сегодняшний день страны не проводят четкой политики направленной на вовлечение работодателей в процесс формирования учебных планов. Данный аспект вызывает озабоченность со стороны экспертного сообщества так как такие институциональные реформы как программа индустриально-инновационного развития не возможна без тесной связи с работодателем. На сегодняшний день статистика трудоустройства выпускников по техническим специальностям не превышает 50 процентов, что указывает на очень низкий уровень интеграции образования и производственного сектора.

Сертификация инженерных кадров

В странах региона практический отсутствует понятие инженерных кадров. Это отражается, как на классификаторе специальностей, где данное понятие отсутствует, так и на отсутствии четкой системы сертификации инженерных кадров. Вопрос о сертификации инженерных кадров остается сложным в связи с тем что у государства отсутствует четкое понимание политики в данной области. На протяжении последних 10 лет государства пытается сформировать национальные квалификационные рамки основываясь на Европейском опыте. Однако данные попытки до сих пор не могут привести к положительным сдвигам так как нет четкого опыта сотрудничества между государством и бизнесом в данной области. Конечно есть отдельные попытки общественных организации как то Казахстанское общество инженерного образования разработать подобную систему основанной на принципах международной сертификации по критериям международных сетей таких как FEANI, APEC Engineer. Однако все это не имеет достаточного эффекта в связи с отсутствием четкой юридической регламентацией данной деятельности со стороны государства. Более того в самом Европейском союзе нет четкого понимания и юридический определенного признания со стороны государства по критериям того же FEANI. В одних странах результаты сертификации данного общества признаются в иных случаях государства и только государство решает вопрос о сертификации инженеров так как данная отрасль является жизненно важным приоритетом в развитии национальных экономик. Более того FEANI сам по себе является не государственной структурой который объединяет по ходу своей деятельности национальные инженерные ассоциации стран Европы. То есть возникает вопрос о легитимности и юридическом признании подобного рода сертификации. Однако странам региона необходим любой опыт по сертификации инженерных кадров без наличия которой инженерное образование региона может оказаться за бортом системы признания квалификации.

Повышение квалификации инженеров педагогов

На сегодняшний день одной из самых серьезных проблем является повышение квалификации педагогов инженеров. В ряде стран региона функционирует свободная система повышения квалификации педагогов. Однако к примеру последние реформы в данной области проводимые на протяжении последних лет в Республике Казахстан ограничили возможности вузов в организации курсов повышения квалификации. На базе Институтов повышения квалификации появился национальный гигант «Орлеу» и правом вести деятельность в данной области обладает Назарбаев университет. Никаких конкретных обосновании об этом ограничении не приводилось. В результате профессорско-преподавательский состав лишился возможности повышения квалификации в ведущих вузах страны. Это особенно сильно ударило по инженерному образованию.

Но в целом вопреки законодательству идет формирование современной системы повышения квалификации. Так создан тренинговый Центр IGIP КазНУ который работает на базе аккредитованной образовательной программы. Разработана совместная платформа IUCEE и КазНУ имени аль-Фараби что позволило сформировать новую платформу KIUCSEE. Однако не смотря на все эти реформы Министерство образования и науки решило передать повышение квалификации преподавателей Назарбаев университету который не имеет необходимого опыта в данной области.

Выводы.

Проблемы становления и развития инженерного образования тесно переплетаются с решением трех задач. Это обеспечение качества инженерных образовательных программ через построение сбалансированной системы аккредитации и расширением академической свободы вузов, во-вторых сертификация инженерных кадров и создание потенциала адекватно реагирующего на любые изменения на рынке инженерных услуг посредством создания национальных квалификационных рамок и постепенным внедрением системы международной сертификации и третье это построение эффективной и прозрачной системы повышения квалификации педагогических кадров в области инженерии.

Список литературы:

1. Закон Республики Узбекистан об образовании/Ведомости Олий Мажлиса Республики Узбекистан, 1997. – № 9, ст. 225; 2013. – № 41, ст. 543.
2. Закон Республики Таджикистан от 22 июля 2013 года №1004 Об образовании (В редакции Законов Республики Таджикистан от 14.03.2014 г. №1081, 26.07.2014 г. №1125)

3. Закон Республики Казахстан Об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 19.05.2015 г.)
4. Закон Кыргызской Республики от 30 апреля 2003 года №92 Об образовании
5. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 30 декабря 2011 года № 556 О создании Национальных реестров аккредитационных органов, аккредитованных организаций и образовательных программ (с изменениями и дополнениями от 04.07.2014 г.)
6. ГК РК 08-2009 1 Утвержден и введен в действие. Приказом Комитета по техническому регулированию и метрологии Министерства индустрии и торговли Республики Казахстан от «20» марта 2009 г. № 131-од./ Государственный классификатор Республики Казахстан / Классификатор специальностей высшего и послевузовского образования Республики Казахстан/ Дата введения 2009.09.01.
7. Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан Высшее образование. Бакалавриат. Основные положения. ГОСО РК 5.04.019 – 2011.

Ергобек Ш., Алтаева К.

ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ИНДУСТРИАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Современные реалии таковы, что требуется изменение роли инженера в высокотехнологической промышленности и современном обществе, так как сегодня глобализация значительно меняет масштаб научно-технологических инноваций. Для сегодняшнего Казахстана важен переход от просто «благих намерений» развивать инновации к реальному делу. В Послании Президента народу страны «Стратегия «Казахстан – 2050: новый политический курс состоявшегося государства», ставится задача обеспечить развитие системы инженерного образования и современных технических специальностей с присвоением сертификатов международного образца. Вопрос подготовки квалифицированных кадров увязан с планами по индустриализации страны в рамках Государственной программы индустриально-инновационного развития РК на 2015-2019 годы, что позволит снабдить кадрами заводы и фабрики, развивать инновационную деятельность, которая становится источником повышения конкурентоспособности страны.

В целом наблюдаются позитивные изменения в сторону развития науки, но в сравнительном страновом анализе по рейтингу Global Innovation Index 2013 РК занимает 84 место по уровню развития инноваций из 142. По уровню развития человеческого капитала и исследований - 64 позиция, на данный показатель основное влияние оказывает уровень образования (65 место в мире) и состояние сферы исследования и разработок (это такие показатели, как: количество исследований на 1 млн. человек населения (64 место в мире); затраты на НИОКР (78 место в мире); количество исследовательских институтов (40 место в мире)).

Сфера исследования и разработок Казахстана находится на 53 месте из 108, что говорит об имеющихся проблемах в кадровом обеспечении, низком финансировании научно-исследовательской деятельности, плохом оснащении материально-технической базы, несовершенстве механизмов управления научной системой.

В этой связи, вузы должны стать активными субъектами региональной экономики в качестве интеллектуальных центров инновационных кластеров. Так на базе университетов и технопарков необходимо развитие зон высоких технологий, которые должны стать локомотивом экономической модернизации. Для этого вузам необходимо создавать и развивать прикладные и научно-исследовательские подразделения, осуществлять совершенствование своих учебных программ, применять проблемно-ориентированный, меж-/мульти- дисциплинарный и проектный подходы к обучению по инженерным специальностям.

Начато преобразование ведущих вузов страны в исследовательские университеты, в основе которых заложена концепция вуза как учебно-научно-инновационного комплекса. Исследовательские университеты призваны реализовывать утвержденную Правительством РК программу развития на пять лет, а также имеют возможность самостоятельно разрабатывать образовательные учебные программы, опираясь на результаты фундаментальных и прикладных научных исследований с целью генерации и трансферта новых знаний.

Опыт стран, лидирующих в инновационном развитии (США, Германия, Япония), свидетельствует о важной роли инновационной инфраструктуры университетов. Система взаимных связей между университетами, промышленными предприятиями, источниками капитала в этих странах выстроена и отлажена. Создание инновационной инфраструктуры казахстанских университетов целесообразно по следующим четырем направлениям: стимулирование исследований; обеспечение коммерциализации технологий; развитие предпринимательских способностей; стимулирование предпринимательской активности.

Сегодня в Казахстане при вузах уже функционируют инновационные структуры. Мониторинг в 2013 году показал, что в 37 государственных вузах имеются 541 научно-исследовательских подразделений (79 научных институтов, 164 научных центров, 242 научные лаборатории, 7 технопарков, 13 офисов коммерциализации, 36 – инновационные подразделения в другой форме). Работают 3 национальные и 15 инженерных лабораторий коллективного пользования.

В результате проводимых реформ с момента реализации Государственной программы форсированного индустриально-инновационного развития на 2010-2014 годы (ГПФИИР), доля инновационно-активных предприятий возросла с 4% до 7,6%, в 3 раза возросли затраты предприятий на технологические инновации (с 113,5

до 326 млрд. тенге), аналогично в 3 раза вырос объем инновационной продукции (с 111,5 до 379 млрд. тенге). Несмотря на значительный масштаб предпринятых в последние годы мер по поддержке инновационной активности ключевыми проблемами по-прежнему остаются: 1) недостаточное стимулирование трансферта передовых технологий; 2) неэффективность механизмов для решения и поиска приоритетных технологических задач предприятий и бизнеса; 3) низкий уровень восприимчивости бизнеса к инновациям технологического характера; 4) нехватка технологических и управленческих компетенций; 5) неразвитость инновационных технологий в системе образования; 6) несовершенство системы контроля за реализацией инновационных проектов.

В настоящее время в структуре экономики Казахстана функционируют 10 специальных экономических зон (СЭЗ) и 10 индустриальных зон (ИЗ), по таким направлениям, как химия и нефтегазохимия, металлургическая промышленность, информационно-коммуникационные технологии, текстиль, логистика, туризм. В период с 2001 по 2013 годы в СЭЗах создано 5967 рабочих мест, объем производства составил 210,8 млрд. тенге. В рамках СЭЗ и ИЗ осуществляется государственная поддержка субъектам индустриализации в части доступа к основной инфраструктуре.

Количество занятых в промышленности с 2009 года (921,9 тыс. чел.) выросло на 12,7% и в 2013 году превысило 1 млн. человек (1039,1 тыс. чел.). В рамках Карты индустриализации в период 2010-2013 годы создано более 67 тыс. постоянных рабочих мест. В то же время существуют проблемы с обеспечением ГПФИИР человеческими ресурсами: 1) отсутствие права участников СЭЗ привлекать квалифицированную рабочую силу в инвестиционный период вне квот и выдачи специальных разрешений; 2) недостаток и низкая квалификация кадров с техническими и инженерными навыками и специальностями на базе технического и профессионального образования; 3) дефицит научных кадров по техническим, инженерным специальностям и инновационному менеджменту; 4) недостаточная гармонизация профессиональных стандартов с образовательными стандартами; 5) низкий уровень знания английского языка инженерно-технических кадров.

Существующая проблема нехватки квалификационных кадров в области инженерии для полноценного и комплексного развития. Условно данный комплекс вопросов можно подразделить на несколько фундаментальных проблем.

Первый и наиболее важный аспект это обеспечение качества в системе подготовки инженерных кадров, вторая проблема связана с сертификацией специалистов в области инженерии основанной на международных стандартах, третья проблема связана с повышением квалификации инженеров педагогов.

Аккредитация как фактор обеспечения качества появилась в Казахстане не так давно. По логике реформ проводимых в Республике Казахстан аккредитация со временем должна заменить государственную аттестацию. Смысл же в аккредитации будет заключаться в том что неправительственный сектор в лице аккредитационных агентств будет способствовать развитию системы обеспечения качества в стране. Также в стране формируется система национальных реестров. Нормативно-правовые акты регламентирующие деятельность национальных реестров не ограничивает университеты в том где проходить аккредитацию. Однако государство признает только ту аккредитацию которая проводится агентством который входит в Национальный реестр.

Однако в действующей системе есть свои существенные минусы. В частности, правила ведения национальных реестров не предусматривают какую либо специфику связанную с инженерным образованием. В Национальном реестре №1 Республики Казахстан входят только 2 международно-признанных агентств ABET и ASIIN специализирующихся в области инженерного образования. Однако на данный момент практический нет ни одного национального аккредитационного агентства который мог бы рассматривать в своем фокусе именно инженерное образование. Данный вопрос порождает ряд сложностей так как крупные мировые агентства зачастую не учитывают местной специфики в процессе подготовки инженерных кадров.

В этой связи хотелось бы отдельно остановиться на проекте Европейского Союза TEMPUS QUEECA. TEMPUS QUEECA это уникальный проект в контексте обеспечения качества как для Центрально-Азиатского региона так и для Европейского союза. Опыт Европейского союза в области обеспечения качества является одной из ведущих в мире и может послужить крепким фундаментом для развития данного института в соседних регионах.

Проект TEMPUS QUEECA был направлен на создание и укрепление инженерных обществ в Центральной Азии и улучшение системы обеспечения качества инженерного образования в странах региона посредством создания аккредитационных центров на базе этих обществ. При этом самим проектом предусмотрено создание всей инфраструктуры обеспечения качества. Так, проект предусматривает подготовку специалистов в области аккредитации инженерных образовательных программ, подготовку Центрально-Азиатских рамочных стандартов аккредитации, пробную и актуальную аккредитацию инженерных образовательных программ в странах участниках проекта.

В проекте принимали участие как партнеры с Центрально-Азиатского региона, так и партнеры с различных стран Европейского Союза, а также что не маловажно Европейская сеть по обеспечению качества в области инженерного образования и ряд крупных Агентств авторизованных в данной сети (ENAEЕ).

Проект очень положительно повлиял на систему обеспечения качества в области инженерного образования. Он предусматривал такие важные аспекты сотрудничества как подготовка экспертов в области аккредитации инженерных образовательных программ, подготовка Центрально-Азиатских рамочных стандартов аккредитации,

организация пробной и актуальной аккредитации. Было проведено несколько крупных семинаров и форумов результатом которых стали изменения в понимании инженерного образования. Участие экспертов из Центральной Азии в процедуре аккредитации способствовало развитию нового взгляда на проблему дизайна образовательных программ. Создание инженерных обществ в странах региона стимулирует развитие данной системы обеспечения качества. Более того укрепилось сознание необходимости сотрудничества в данной сфере как между странами региона так и с европейскими партнерами.

Участие же в данном проекте ENAEE как аффилированной структуры FEANI позволяет странам региона в целом представить себе картину динамики развития не только обеспечения качества и аккредитации, но и сертификации инженерных кадров. В данном контексте актуализация проекта и внедрение ее результатов в жизнь будет способствовать развитию инженерного образования.

Проект Европейского союза TEMPUS QUEECA представляет собой уникальную программу сотрудничества между соседними регионами. Пожалуй трудно оценить вклад наших европейских партнеров в развитие данного проекта. Данный проект явился очень важным шагом в интеграции систем обеспечения качества Европейского союза и Центрально Азиатского региона.

Следующей важной проблемой является сертификация инженерных кадров. В Казахстане отсутствует понятие инженерных кадров. Это отражается, как на классификаторе специальностей, где данное понятие отсутствует, так и на отсутствии четкой системы сертификации инженерных кадров. Вопрос о сертификации инженерных кадров остается сложным в связи с тем что у государства отсутствует четкое понимание политики в данной области. На протяжении последних 10 лет государство пытается сформировать национальные квалификационные рамки основываясь на Европейском опыте. Однако данные попытки до сих пор не могут привести к положительным сдвигам так как нет четкого опыта сотрудничества между государством и бизнесом в данной области. Конечно есть отдельные попытки общественных организации как то Казахстанское общество инженерного образования разработать подобную систему основанной на принципах международной сертификации по критериям международных сетей таких как FEANI, APEC Engineer. Однако все это не имеет достаточного эффекта в связи с отсутствием четкой юридической регламентацией данной деятельности со стороны государства. Казахстану необходим любой опыт по сертификации инженерных кадров без наличия которой инженерное образование региона может оказаться за бортом системы признания квалификации.

Еще одной не менее важной проблемой является повышение квалификации педагогов инженеров. Последние реформы в данной области проводимые на протяжении последних лет в Республике Казахстан ограничили возможности вузов и неправительственного сектора в организации курсов повышения квалификации. На базе Институтов повышения квалификации появился национальный гигант «Орлеу» и правом вести деятельность в данной области обладает Назарбаев университет. Никаких конкретных обоснований об этом ограничении не приводилось. В результате профессорско-преподавательский состав лишился возможности повышения квалификации в ведущих вузах страны. Это особенно сильно ударило по инженерному образованию.

Но в целом вопреки законодательству идет формирование современной системы повышения квалификации. Так создан тренинговый Центр IGIP КазНУ который работает на базе аккредитованной образовательной программы. Разработана совместная платформа IUCEE и КазНУ имени аль-Фараби что позволило сформировать новую платформу KIUCEE.

Развитие инженерного образования в значительной степени гарантирует развитие наукоемких отраслей экономики без чего нельзя представить современное государство. Новые векторы развития требуют создания условия для качественно иного вузовского компонента. При этом следует учесть что основой развития любого процесса в условиях рыночной экономики является конкурентная среда которую нам предстоит создавать.

Ерназарова Г.И., Турашева С.К., Ануарова Л.Е.

ЖОО ҰСТАЗДАРЫ МЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚОҒАМЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСТАРЫ

Заманауи ақпараттық қоғам білім көлемінің жоғары қарқыны және олардың жылдам ауысуымен сипатталады. Сондықтан қазіргі мектепте білім алушыларға тек білімнің белгілі бір көлемін беріп қана қоймай, сонымен қатар оларды ақпаратты іздеу, іріктеу және өңдеу тәсілдерімен де қаруландыру, яғни негізгі құзіреттіліктерді қалыптастыру маңызды. Еліміздегі білім жүйесінің жаңа білім стандарттарына ауысуы мектепті басқару мазмұнына, құрылымы мен басқаруына өзгерістер енгізуді талап етеді, оның мәні назарды білім беру трансляциясынан оқу әрекетін ұйымдастыру мен жалпы оқу біліктіліктерін, дағдылары мен әрекет тәсілдерін қалыптастыруға ауыстыру болып табылады. Білім стандартының мазмұнына сәйкес жалпы оқу біліктілігінің, дағдылары мен әрекет тәсілдерінің тізбесіне танымдық, ақпараттық-коммуникативтік және рефлекстік әрекет кіреді. Оқу әрекеті дәстүрлі түрде екі топқа бөлінеді: сабақ және сабақтан тыс әрекет. Бірақ осы топ арасындағы айырмашылықтан гөрі ұқсастығы көбірек. Олардың ұқсастығы мақсатында, мазмұнында, құрылымында, мақсатқа жету критерийлерінде және т.б. Сабақтан тыс әрекеттің негізгі ерекшелігі – барлық өткізілетін шаралардың мәдениеттану аспектісі болып табылады. Барлық сабақтан тыс әрекеттің басты мақсаты – білім алушылар мәдениетін қалыптастыру мен дамыту болып табылады ғой.

Білімнің жоғары деңгейін қамтамасыз ететін білім мекемесінде зерттеу әрекетінің дағдыларын қалыптастыру, шығармашыл және зияткерлік әлеуетін дамыту, сабақ және сабақтан тыс әрекет адам және адамзат туралы білім ретінде гуманитарлық пәндердің кіріктірілуі негізінде құрылады.

Оқушылардың ғылыми қоғамы (ОҒҚ) – оқушылардың өзін-өзі басқару органы – өнер, спорт, техника және т.б. сияқты мәдениет элементтерінен тұратын орта қалыптасатын сабақтан тыс әрекет ошағы.

Мектептегі оқушылардың өзін-өзі басқару органы – салыстырмалы ұғым, өйткені осында болатын барлық үрдістер үшін директор мен педагогтар жауап береді. ОҒҚ-дағы өзін-өзі басқару тек жоба тақырыбын, ғылыми жетекшіні таңдауға, ОҒҚ Кеңесін сайлау мүмкіншілігін ғана емес, сонымен қатар өзінің ғылыми еңбегінің барынша нәтижелі болуы үшін жауапкершілікті де көтеруге ықпал ететіні түсінікті. Ол бірінші кезекте ОҒҚ-на мүшеліктің ерікті болуы мен әрекет саласын еркін таңдауға байланысты.

ОҒҚ кез келген мектепте құруға болады. Бұл қоғам ғылыми жұмыспен шұғылданғысы келетін барлық оқушыларды біріктіруі тиіс. Бұл жерде әр оқушы өз қызығушылығы бойынша ғылыми зерттеу саласын таңдай алады. Әрбір оқушымен педагог, балалардың қабілеттері мен мүмкіндігін ескере отырып, жеке қарқын мен режимде жұмыс істеу керек.

ОҒҚ-да балаларды өзекті тақырыпқа өз бетімен ғылыми зерттеу жүргізу қызықтырады. Химия, биология, физика пәндерінен және мектепте оқымайтын медицина, фармакология, филология, лингвистика бойынша да зерттеулерді таңдауға болады. Зерттеуді шет тілінде де орындауға болады. Әлеуметтік сауалнамалар, сұрақ-жауаптар, тестілеу жүргізуге, тәжірибелер жасауға, фильм түсіруге, сондай-ақ ғалымдар жұмысымен танысуға, нақты ғылыми зертханаларға баруға, өз баяндамасын оқуға және басқа да көптеген істер атқаруға болады.

ОҒҚ-да балалардың өз әрекетін өзі басқаруы маңызды жұмыс болып табылады: президент сайлайды, жұмыс барысын бақылайды, конференциялар өткізеді, ОҒҚ мүшелерінің ғылыми жұмыстарының жинағын жасайды. Әрине, осының барлығы үлкендердің бақылауымен, бірақ өте «нәзік» бақылауымен жүргізеді.

Сондай-ақ өзінің ғылыми зерттеуінің нәтижесі үшін оқушы өзі жауап беретінін айта кеткен маңызды. Ғылыми жетекші тек кеңес береді, ақыл айтады, ұсыныстар жасайды, онымен автор келіспеуі де мүмкін.

Өз зерттеуімен жұмысында бала үлкен адамдармен қарым-қатынас жауы керек, мысалы, әлеуметтік сауалнама жүргізу барысында. Ал ондай қарым-қатынасқа үйрену керек қой: қалай әңгімені бастау керек, сұрақтарды қалай қою керек, әңгімені қалай аяқтау керек. Осындай қарым-қатынас өте маңызды, ол балаға болашақта өте керек болады.

Ғылыми қоғам жұмысына ата-аналар, аталар мен апалар, оқушының зияткерлік дамуына мүдделі барлық отбасы мүшелері белсенді қатыса алады. Егер олардың ғылыми жұмыс бойынша тәжірибесі болса, ол тіпті өте пайдалы.

ОҒҚ әр мүшесі өзінің ғылыми жұмысын көпшілік алдында қорғауы керек. Оған балаларды арнайы үйрету керек: сөзді қалай бастау керек, не айту керек, сұрақтарға қалай дұрыс жауап беру керек және т.б. Егер керек болса, сөзді алдын ала дайындау да керек. Өз сөзін сауатты жеткізе алатын, кез келген сұраққа нақты және дұрыс жауап бере алатын, пікірталас пен пікірсайыс арасындағы айырмашылықты жақсы білетін баланы тыңдаған қандай жақсы десеңші.

Нәтижесінде ОҒҚ-ға қатысу оқушылардың әмбебап оқу құзіреттілігін қалыптастырады, ең бастысы – тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту үшін іргетас қалайды.

ОҒҚ жасалған және сыналған теориялық-әдістемелік негізі, оқушылардың зерттеу әрекетін бағдарламалық-әдістемелік қамсыздандыру, арнайы бақылау-өлшеу материалдары, жүйелі талдау, тұрақты психологиялық қолдау – міне осының барлығы ОҒҚ табысты жұмысының нәтижелері.

Оқушылардың ғылыми қоғамын ұйымдастыру бойынша тиімді жұмыс жүргізу үшін жоспар жасап, жұмыстарды орындау кезеңдерін белгілеп, оларды орындауға жауаптыларды таңдау немесе тағайындау керек.

1. Дайындық кезеңі. Ең алдымен ОҒҚ құру фактісін заңдастыру қажет. Ол үшін педкеңес өткізіп, педагогикалық ұжымның мектепте ОҒҚ құруға мақұлдауын алу; ОҒҚ құру мақсаты мен оның алдында тұрған міндеттерді анықтау. Оқушылардың зерттеу қызметі мен МЖББС талаптарының байланысын атап өткен маңызды.

2. Ұйымдастыру кезеңі. Директор бұйрығымен мектеп педагогтары қатарынан ОҒҚ жетекшісі, пән секцияларының жетекшілері тағайындалып, ОҒҚ құрылымы, ОҒҚ жұмысына қатысатын педагогтар қызметі нақтыланады. ОҒҚ туралы Ереже жасалады, ол педагогтармен, білім алушылармен, ата-аналармен талқыланады. ОҒҚ-ға кіргісі келетін оқушылар тізімі, қоғамдық бастамамен осындай жұмысқа қатысу мүмкіншілігі бар ата-аналар тізімі жасалады. Кезең ОҒҚ туралы Ережені бекітумен аяқталады.

3. Енгізу кезеңі. Жалпы мектеп конференциясын өткізу, оған мектеп әкімшілігі, қоғамның ғылыми жетекшісі, пән секцияларының жетекшілері, ОҒҚ болашақ мүшелері, ата-аналар шақырылады. Осы конференцияда мектеп оқушылары қатарынан ОҒҚ президенті сайланады. Конференция қатысушылары ОҒҚ қызметінің мазмұны туралы ақпарат алады. Конференция біте сала, жетекшілер өздерінің пән секцияларының отырысын өткізеді, оқушылар – секцияға жетекшілік етуде мұғалімге көмектесетін оқушыны сайлайды.

Содан кейін секциялардың, бүкіл ОҒҚ жоспарлы жұмысы басталады, ол жалпы мектептің ғылыми-практикалық конференциясымен аяқталады.

ОҒҚ эмблемасы мен гимні болғаны дұрыс (білім үрдісі қатысушылары арасында конкурс ұйымдастыруға болады).

Жыл сайын ОҒҚ жетекшісі пән секциялары жетекшілерінің есебі негізінде оның жұмысы туралы есеп береді. Пән секциясы жетекшісі өз қызметінде өз бетімен жасаған немесе осы дәріс негізінде жасалған бағдарлама мен жоспарды басшылыққа ала алады.

Көптеген университеттер, институттар, академиялар конкурстар мен конференциялар өткізеді, онда оқушылар өздерінің ғылыми еңбектерінің нәтижелерін көрсете алады. Осындай конференциялар саны жыл сайын өсіп келеді, ол туралы ақпаратты Интернеттен алуға болады.

Бүгінгі таңда жоғары оқу орындары жобалық-зерттеу қызметі саласында мектеппен белсенді ынтымақтастықта жұмыс істейді. Оған, балалар жобасының жетекшісі ретінде ЖОО қызметкерлері - білім алушылардың ата-аналары да көмек көрсете алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бурцева О.Ю., Меламуд В.Э. Исследовательский проект как элективный курс в системе обучения по индивидуальным программам // Инновационное пространство в системе образования города Москвы. Организация работы по индивидуальным учебным планам обучающихся в старшей школе / Под ред. Л.Е. Курнешовой. – М.: Центр «Школьная книга», 2010.

2. Дереклева Н.И. Научно-исследовательская работа в школе. – М.: Вербум-М, 2001.

3. Дорохина Л.Н. Экологические проекты и исследовательская деятельность учащихся в условиях современного гимназического образования // Модель непрерывного экологического образования в системе дошкольного и общего образования Москвы // Отв. редактор Курнешова Л.Е. – М.: Центр «Школьная книга», 2006.

Ерназарова Г.И., Турашева С.К., Ивашенко А.Т., Атамбаева Ш.А., Ниязова Р.Е.
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ЖОБАСЫН
КӨПШІЛІК АЛДЫНДА ҚОРҒАУҒА ДАЙЫНДАУ

Жаңа білім стандарттары биология пәнінің заманауи мұғалімін мектеп оқушыларының білім мазмұнын анықтау үшін жүйелі тәсілді қолдануға бағдарлайды. Бүгінгі таңда тек нақты биологиялық білім ғана беріп қою емес, сонымен қатар білім алушыларды көпшілік шараларға қатысуға, өз көзқарасын сауатты түрде қорғай білуге, сұрақтарға жауап бере білуге және т.б. үйрету маңызды болып табылады. Мектеп оқушылары биология салалары бойынша білім мен ғылымды ұштастыру мақсатында, өзекті мәселелермен айналысуда. Бұқаралық сөйлеу дағдысын, зерттеу жобасын көпшілік алдында қорғауға дайындау және өткізу үрдісінде қалыптастыруға болады.

Мектеп оқушысының зерттеу жобасын ғылыми-практикалық конференцияда, конкурста немесе оқуларда қорғауға ұсынбастан бұрын, ғылыми жетекші жоба мәтінін мұқият тексеріп, пікір жазып, оны оқушымен талқылап, мектеп оқушысын көпшілік алдында сөйлеуге дайындау керек. Мектеп зерттеу жобасының ғылыми жетекшісі – баяндама мәтінін құрау мен компьютерлік презентация жасау барысында жас зерттеушінің бірінші көмекшісі.

Биологиядан зерттеу жобасы жазылып болғаннан кейін, оны пікір жазуға берген дұрыс. ғылыми жетекші мектеп оқушысының жұмысына өзі де пікір жаза алады, бірақ, мысалы, шектес пән мұғалімі, жоғары сынып оқушысы, ғалым-биолог жазатын «сыртқы» пікірдің болуы да артық емес.

Пікір құрылымы келесідей болуы мүмкін:

1. «Кіріспе» (жоба авторы кім, тақырыбы қандай, жұмыс қандай білім мекемесінде, қай ғылыми салада орындалған).

2. Пікір мәтіні:

1) Кімнің жұмысы, тақырыбы, жұмыс не туралы, оның өзектілігі, мәселесі.

2) Жұмыстағы оң нәтижелер....

3) Қорытынды бар ма, ол не туралы.

4) Жұмыс кемшіліктері, олқылықтары (рәсімдеуден басқа). Егер олқылықтар болмаса – ештеңе жазбаңыз. «Жұмыста кемшілік жоқ» деген сөйлемді пайдаланбаған дұрыс.

5) Жұмысты рәсімдеуді бағалау (стандартқа, үлгіге, жалпы ережелерге сәйкес немесе сәйкес емес).

6) Жұмысқа қойылатын жалпы баға (үздік, жақсы, қанағаттанарлық, қанағаттанарлықсыз).

7) Жобаны пайдалану бойынша толықтамалар мен ұсыныстар жасауға болады (жұмысты пайдалану перспективасы және т.б.). Мысалы, осы жобаны биология пәні сабақтарында «Балдырлар» тақырыбын оқыған кезде пайдалануға болады.

3. Пікірге қол қою.

1) Пікір жазылған мерзім (күні, айы, жылы).

2) Пікір авторы туралы мәліметтер, оның толық аты-жөні.

пікір үлгісі төменде берілген.

Алматы қ. № ЖББМ 8 «А» сынып оқушысы

Батыров Алпамыстың биология пәнінен «Макробентосты талдау әдісі арқылы су тоғанының ластану деңгейін анықтау» тақырыбына жазған зерттеу жобасына

ПІКІР

Батыров Алпамыстың «Макробентосты талдау әдісі арқылы су тоғанының ластану деңгейін анықтау» тақырыбына жазған зерттеу жобасында экология саласындағы өзекті тақырып болып саналатын макробентосты талдау тәсілін пайдалану маңыздылығы мен практикасы қарастырылған. А. Батыровтың жұмысында қоршаған орта жағдайының мониторингі саласы бойынша заманауи биология және биотехнология ғылымында жинақталған материалды көрсететін ақпарат берілген. Осы тұрғыдан су тоғандарының ластану деңгейін анықтау бойынша әртүрлі зерттеулер жүргізу қажеттілігі негізделген. Автор макробентосты талдау әдісінің мазмұнын анықтаған, оны қолдану бойынша әдістемелік нұсқаулықтар берілген, макробентосты талдау әдісін тиімді іске асыруды қамтамасыз ететін жағдайлар айқындалған, оны пайдаланудағы шектеулер анықталған.

Жобада зерттеу тақырыбы аясында жүргізілген және макробентосты талдау әдісін пайдалану барысында су тоғандарының ластану деңгейін бағалау тиімділігін көтеру туралы ұсынылған гипотезаны дәлелдейтін биологиялық экспериментті сипаттауға үлкен назар аударылған. Эксперименттің статистикалық деректері мен бақылау-өлшеу материалдарының құрылымы тәптіштеп баяндалған.

Автордың зерттеу әдіснамасы ретінде экожүйелер теориясы мен жүйелі тәсілді алуы зерттеу жұмысының оң сипаттамасы болып табылады.

Осы зерттеу нәтижесі – макробентосты талдау негізінде су тоғанының ластануын талдау әдістемесі – экология тұрғысынан үлкен қызығушылық тудырады. Жұмыста осы әдісті көрсететін авторлық сұлбаның болуы осы зерттеу нәтижелерін практикалық қолдану мүмкіншілігі туралы айқын ұғым қалыптастыруға мүмкіндік береді. Тақырыбына сай әдеби мәліметтер тілге жатық, ізгілік жолмен жазылған. Автордың әдебиеттермен көп еңбектенгені көрініп тұр.

Зерттеу жобасында ғылыми биологиялық зерттеудің барлық әдіснамалық сипаттамалары берілген, сұрақ теориясы мен эксперимент деректері қысқаша баяндалған, қорытынды жасалған, сұлба, кесте, суреттер түрінде қосымшалар берілген.

Жұмыс ғылыми жұмыстарға қойылатын талаптарға сәйкес рәсімделген.

Батыров Алпамыстың «Макробентосты талдау әдісі арқылы су тоғанының ластану деңгейін анықтау» тақырыбына жазған зерттеу жобасын талдау жүргізілген зерттеуді оң бағалауға бес баллдық бағалау бойынша – «үздік» деп бағалауға мүмкіндік береді.

2016 жыл

Алматы қ. № мектебінің биология пәні мұғалімі

(қолы)

Егер мұғалім пікір жазу барысында жобаны қорғағанға дейін тез түзетуге болатын грамматикалық қателіктерді, биологиялық нақтылықсыздықтарды, басқа да кемшіліктерді байқаса, онда жоба авторына осы ескертулерді ауызша айтып, оларды түзетуге мүмкіндік беріп, содан кейін түзетілген нұсқаны қайта тексеру керек. Егер оқушы тиісті түзетулерді енгізсе, пікірдің соңғы нұсқасында ол туралы айтып керек емес.

Баяндама мәтінін құрастыру барысында, баяндамашы нақты, айқын және суретті болу керек екенін естен шығармау керек. Баяндамашы өз мәтінін оқуға құқылы, бірақ онда-мында мәтінге қарап қойып қана, өз бетімен әңгімелеп бергені дұрыс. Баяндамашы регламентті сақтауы тиіс. Әдетте сөз 5 минутқа және баяндамашыға сұрақ қою үшін бернеше минут беріледі.

Баяндама мәтінінде міндетті түрде келесілер болу керек:

1. Тыңдаушыларға арналған қаратпа сөз (мысалы, «Құрметті әділ қазы мүшелері мен конференция қатысушылары!»).
2. Зерттеу тақырыбы туралы ақпарат («Сіздердің назарларыңызға «Жәндіктер метаморфозасының негізі ретінде биохимиялық үрдістерді анықтау» атты зерттеу жобасын ұсынамын»).
3. Зерттеу өзектілігі, мәселесі, мақсаты, гипотезасы туралы ақпарат.
4. Зерттеу барысын, оның ең ерекше мезеттерін, жобадағы ең қызықты мәселелерді қысқаша баяндау.
5. Зерттеу авторы жасаған қорытындылар.
6. Әрі қарайғы зерттеулер перспективалары.
7. Сөздің аяқталуы («Назар қойып тыңдағандарыңызға рахмет» немесе «Назарларыңызға рахмет»). Көпшілік алдындағы қорғау кезінде автордың өзі, мысалы, «Мен болдым, маған сұрақтарыңыз бар ма?» деген сияқты сұрақтар қоюға болмайды. Сұрақ қоюды осы шараның жүргізушісі ұсынады.

Автор сөзімен қатар жоба авторы өз бетімен құрастырған компьютерлік презентацияны жобаны қорғау барысында өзі көрсетеді. Мұғалімдер, ата-аналар немесе басқа оқушылардың, сөз сөйлеп тұрған адамға көмектесу үшін презентацияны көрсетуіне жол бермеген дұрыс.

Барлық балалардың ғылыми-практикалық конференцияларының регламенті компьютерлік презентацияның болуын көздейді. Баяндамаға шамамен 5 минут берілетін болғандықтан, презентация слайдтары көп болмау керек, 5-7 болса жеткілікті. Слайдқа бірінші парақты, зерттеудің бірнеше әдіснамалық сипаттамаларын, суреттерді, сұлбаларды, диаграммаларды, зерттеу қорытындысы мен әрі қарай зерттеу перспективасын орналастыруға болады. «Назар қойып тыңдағандарыңызға рахмет!» деген слайдтың қажеті жоқ. Автордың, ғылыми

жетекшінің суреттері бар слайдты басқа мақсаттар үшін қалдырған дұрыс. Егер музыкалық рәсімдеу зерттеу тақырыбымен байланысты болса, мысалы, музыканың адам денсаулығына әсері, слайдарды музыкамен көркемдеуге болады.

Зерттеу жобасын қорғау барысында бала толқып, презентация туралы ұмытып, баяндаманы оқып біткеннен кейін презентация қосылмағанын есіне түсетін жағдайлар да болады. Бұл жағдайда, баяндаманы соңына дейін айтып, содан кейін: «Енді баяндаманы презентация арқылы көрсетіп шығайын», - деу керек. Бұл ретте зерттеудің негізгі мазмұнын көрсететін слайдтарға тәптіштеп тоқтап өту керек.

Өз баяндамасын слайдтар бойынша оқуға болмайды. Сөздің бүкіл мәтіні слайдармен қайталанып отырса, ол жұмыстың жалпы бағасын кемітеді, онда сөйлеп не керек, барлығы да онсыз да оқи алады ғой.

Слайдтарды олардың қай жерде – мектеп оқушыларының ғылыми-практикалық конференциясында көрсетілетініне сәйкес рәсімдеу керек. Слайдтар қатаң тәртіппен рәсімделуі керек (ешқандай көбелектер, гүлдер және т.б. керекі жоқ). Слайдар фонды байсалды болуы керек, шрифт түсі – фонға сәйкес қара болғаны дұрыс. Өте бәсең, пастель түстер тыңдаушыларға әсіресе ашық немесе онша қараңғыланбаған жерде дұрыс көрінбейтінін естен шығармау керек. Өте бір-біріне қарама-қарсы түстер (көк фондағы сары әріптер) көзді шаршатады. Ал көркемделмеген слайдтар мүлде қызықтырмайды. Анимация әсерлерін, қажет болса ғана, пайдаланыңыздар.

Зерттеу жобасы бірнеше кезеңде қорғалады. Әдетте оның сұлбасы төмендегідей:

1-кезең. Конференция қатысушыларын тіркеу.

2-кезең. Конференцияның салтанатты ашылуы.

3-кезең. Пән секцияларының жұмысы.

4-кезең. Үзіліс.

5-кезең. Секция жұмысын қорытындылау.

6-кезең. Конференция жұмысын қорытындылау, жеңімпаздарды марапаттау.

Мектеп оқушыларының зерттеу жобалары пән секцияларында қорғалады. Сөз тәртіптемесін текция жетекшісі анықтайды. Баяндамашының сөз сөйлеуге дайындалуы үшін: презентацияны қосуға, көрсететін материалдарды қоюға және т.б. үнемі уақыты болады. Мұғалім (ғылыми жетекші) өз оқушысына тек осы уақытта ғана көмектесе алады. Бұдан кейін – жоба авторының өз бетімен жұмысы: баяндамасын оқуы, әділқазы мүшелері мен секция тыңдаушыларының сұрақтарына жауап беру. Сұрақтар әртүрлі болуы мүмкін, баяндамашы толқығаннан оларға жауап бере алмай қалуы да мүмкін. Жобаны қорғау бойынша қиын жағдайда дау, пікірталас пен пікірсайыс туралы білімі көмек бере алады.

Зерттеу жобасын қорғау барысында тыңдаушылардың баяндамашыға сұрақтары туындауы мүмкін. Оқушылар кейде баяндамашыны «сүріндіру», бағасын кеміту үшін сұрақ қояды, деп ойлайды. Ал іс жүзінде олай емес. Сұрақтар әдетте баяндама мазмұны тыңдаушыларды қызықтырған кезде, олар осы туралы көбірек білгісі келгенде, қандай да болмасын ережелерді нақтылау, өзінің білімін кеңейту үшін туындайды. Әділқазы мүшелері, егер баяндамашы бір жерлерде қателессе немесе нақты айта алмай қалған кезде, баяндама үшін бағаны көтеру үшін, сұрақ қояды.

Сұрақтарға жауап беру барысында баяндамашыға келесі ұсыныстарды беруге болады:

1. Сұрақты мұқият тыңдау керек.

2. Егер қажет болса – сұрақты жазып алу керек. Егер бірден бір емес, бірнеше сұрақ қойылған жағдайда, жазба көмектеседі.

3. Егер сұрақты түсінбей қалсаңыз – қайталап сұраңыз немесе сізге қойылған сұрақ бойынша өз нұсқаңызды ұсыныңыз.

4. Сұрақ қойған адамға құрмет көрсете отырып, байсалды жауап беріңіз. Қойылған сұрақ үшін ризашылық білдіріп керегі жоқ.

5. Егер сізден алдында айтқан туралы сұрап жатса, тағы да қайталап айтыңыз. «Мен ол туралы өз баяндамамда айтқанмын», - деп айтуға болмайды.

6. Егер сіз сұраққа нақты жауапты ұмытып қалған болсаңыз, оны жобадан тауып, оқып беріңіз. Сізге сұраққа жауап беру кезінде пайдалануға болатын, алдын ала дайындалған сөздік үлкен көмек көрсетеді. Сөздікті зерттеу жобасының «Қосымшалар» бөліміне орналастыруға болады.

7. Егер жауабыңыздың дұрыстығына күмән тудырып тұрсаңыз, «... деп болжауға болады», - деп аяқтауға болады. Егер сізге зерттеу тақырыбынан тыс сұрақ қойылса, онда бұл сұрақтың зерттеу тақырыбына кірмейтінін айтып, оған жауап бермеуге болады. Бірақ егер сіз жауабын білсеңіз немесе болжай алсаңыз, жауап беріңіз.

8. Егер сіз жауабын мүлде білмесеңіз немесе болжай да алмасаңыз, қалай жауап беру керек екенін білмесеңіз – ол, әрине, жаман, бірақ бәрібір де жауап беру керек. Жауабын білмеймін, деп айтпаңыз. Сіз осы сұрақты кейінгі зерттеулеріңізде қарастыруды жоспарлап отырғаныңызды айтыңыз.

Мектеп оқушылар зерттеу жобасын қорғауға дайындау барысында пікірталас пен пікірсайыс туралы білім маңызды көмек көрсетеді. Өйткені сұрақтар көбіне даудың осы екі түрі тұрғысынан қойылады ғой.

Пікірталас пен пікірсайыстың қағидатты айырмашылығы олардың мақсаттарында. Пікірсайыс мақсаты – оған қатысушылардың белгілі бір деңгейдегі келісіміне қол жеткізу. Пікірталас мақсаты – қатысушылардың бір

тарабының екінші тарабын жеңуі, өз көзқарасын дәлелдей білу. Пікірталас пен пікірсайыс қатысушыларын да әртүрлі атайды: пікірталаста қарама-қарсы жақ – қарсыластар, пікірсайыста – оппоненттер деп аталады.

Пікірталас пен пікірсайыста келесі дәлелдерді пайдалануға болмайды (Ивин А.А. бойынша, 1990):

- Көпшілік дәлелі – тыңдаушылардың пікіріне, сезімдері мен көңіл-күйлеріне сүйену.
- Тұлға дәлелі – қарсыласты күлкілі ететін, оның ақыл-ой қабілетіне көлеңке түсіретін, оның ойларына деген сенімді азайтатын нақты немесе тек елестетілетін оның кемшіліктерін айту.
- Бұқара дәлелі – адамдардың ұлттық немесе нәсілдік нанымдарын, жалған уәделерін және т.с.с. пайдалана отырып, көпшілікті толғантуға тырысу.
- Адам дәлелі – өз көзқарасына қолдау көрсету үшін қарама-қарсы тарап дауда келтірген немесе ол айтқан ережелерден шығатын негіздерді келтіру.
- Даңғойлық дәлелі – қарсыласты артық мақтау, мадақтау арқылы ол жұмсағырақ және көнбіс болады деген оймен оны орынсыз мадақтау.
- Тартыншақтық немесе бедел дәлелі – өз көзқарасына қолдау көрсету үшін, тіпті олар қарсылас пікірі бойынша, «дұрыс емес болса да», қарсы шыға алмайтын идеялар мен тұлғалардың атын пайдалану.
- Дене күшінің дәлелі – жағымсыз салдарлармен және, атап айтқанда, күш қолдану арқылы қорқыту немесе қандай да болмасын мәжбүрлеу құралдарын тікелей қолдану.
- Білімсіздік дәлелі – дау мәніне қатысты мәселелер бойынша қарсыластың хабарсыздығы, тіпті білмеуіне сілтеме жасау; дауласушылардың ешқайсысы білмейтін және оны тексеру мүмкін емес фактілер немесе ережелер келтіру.
- Аяушылық дәлелі – келесі тарапқа аяушылық және тілектестік білдіру.

Көптеген оқушылар биология пәнінен көпшілік алдында зерттеу жобасын бірінші рет қорғайды. Мұғалімнің өте маңызды міндеті – баланы осы шараға дайындау. Арнайы сабақ та өткізуге болады, онда қорғау қалай жүргізілетінін, жақсы қорғап шығу үшін не керек екендігі туралы айту керек. Ол үшін сіз осы дәріс материалдарын пайдалана аласыз.

Әр баяндамашыны жеке-жеке тыңдаған дұрыс, ол үшін дайындау керек – ол жобаны қорғау кезінде көптеген қателіктерден аулақ болуға көмектеседі.

Зерттеу жобасын көпшілік алдында қорғауға дайындау барысында, әсіресе егер осы шара бала оқитын мектептен тыс жерде өтетін болса, тәрбиелік мәні бар кейбір мәселелерге: сырт бейнесіне, аудиторияда тәртіп сақтау мен мінез-құлқына және т.б. да назар аудару керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бурцева О.Ю. Научная деятельность учащихся // Вестник научного общества учащихся (выпуск № 2), Издательство «Прессо – РК», Москва, 2007.
2. Ивин А.А. Практическая логика: Учебное пособие / А.А. Ивин. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004.
3. Пеньковский Д.Д. Справочник студента. Учебное пособие. – М.: Национальный институт бизнеса, 2011.
4. Перминова Л.М. Формирование общих умений и навыков у учащихся как условие повышения качества общего образования: Методическое пособие. – СПб.: АППО, 2006.

Жакупова Г.Т.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ МОТИВАЦИОННОЙ И ЦЕННОСТНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ

На современном этапе от выпускников университета, как будущих квалифицированных работников требуются: инновации, знание процессного менеджмента, новых технологий, неординарных методов решения профессиональных задач. Поэтому данные условия трудовой деятельности должны учитываться при формировании в университете профессиональных квалификаций и определении установок: «учиться в течение всей жизни», являющейся одной из форм профессионального самообразования.

Совершенствование подготовки студентов, т.е. концепция непрерывного образования – целенаправленная подготовка кадров к самообразованию разрабатывалась в советской педагогике. В исследовании Серикова Г.Н. отмечается, что готовность «к самообразованию это не просто комплекс личностных свойств человека, получаемый в результате целенаправленных действий, а динамически меняющееся состояние личности» [1].

Способность к профессиональному самообразованию закладывается в процессе получения образования. Исходя, из этого при реализации образовательной программы главным является мотивационная и ценностная составляющая, которая призвана обеспечивать конкурентоспособность и самоутверждение будущего специалиста.

Проблема мотивационно-ценностной направленности образования изучалась длительное время учеными разных научных направлений по следующим аспектам:

- специфика мотивационной составляющей на разных этапах становления профессионала;
- компоненты учебной мотивации, то есть трансформация познавательной мотивации в профессиональную;

- значение ценностной составляющей в развитии профессиональных мотивов обучающихся, в аспекте формирования профессиональной позиции (отношение к профессии и профессиональному развитию).

Итак, можно резюмировать, что мотивационные составляющие образовательной программы развивают у обучающихся практико-ориентированные виды деятельности и приводят к формированию профессиональной компетентности, стремлению к профессиональному и личностному развитию.

Механизмы достижения мотивационных и ценностных основ выпускника множество и они реализуются на разных этапах. При этом каждый университет имеет свои приоритеты, которые называются ценностями. Они формируются ежедневным поведением обучающихся, ценностными установками образовательных программ университета: лидерские качества, ответственность, способность принимать собственные решения и позитивно влиять на общество.

Первый этап, где закладывается мотивационно-ценностная составляющая образовательной программы это период ее формирования. Программа – самостоятельный продукт на рынке образовательных услуг. Каждая образовательная программа имеет свою целевую аудиторию и ее необходимо позиционировать и продвигать. Важным на данном этапе также является определение конкурентных преимуществ образовательных программ и также и их отличие от программ других вузов Республики Казахстан. Учебные дисциплины образовательной программы нужно определять после анализа:

- результатов обучения, представляемых ключевыми работодателями и мотивационными и ценностными составляющими в данной отрасли;
- профессиональных стандартов.

Такой подход, будет способствовать определению приоритетов по обеспечению качества подготовки квалифицированных специалистов соответствующего уровня и профиля. Выпускники университета в этом случае будут востребованы на рынке труда. Содержательная, мотивационная, ценностная составляющая образовательной программы и среда университета целенаправленно должны формировать выпускника: компетентного, ответственного, нравственно воспитанного, свободно владеющего своей профессией и ориентирующегося в смежных областях деятельности, способного к эффективной профессиональной деятельности на уровне международных стандартов. Он должен быть готов к постоянному профессиональному росту, социальной и профессиональной мобильности.

Второй этап связан с процессом реализации образовательной программы. Образовательный процесс должен быть ориентирован на результат, который формируется как формальным, так и неформальным образованием, имеет комплексный характер, основан на междисциплинарности, базовых ценностях ГОСО ВО (казахстанский патриотизм и гражданская ответственность, уважение, сотрудничество, открытость).

Кроме того, необходим постоянный мониторинг изменений конъюнктуры рынка труда и объективная оценка перспектив преимущественного развития определенных направлений подготовки. Реализация технологии практико-ориентированного обучения, максимально приближенного к технологическим запросам производства и создания: института наставничества на базе отраслевых предприятий, условий для реализации непрерывного профессионального образования, четкое позиционирование отличий разных образовательных программ перед потребителями.

Занятия должны быть основаны на творческом подходе и инновации, способных на приобретение междисциплинарных знаний, умений, ориентированных применять и совершенствовать их в разных жизненных ситуациях на основе компетентностного подхода. Дж. Равен первым предложил трактовать компетентность как специфическую способность, необходимую для эффективного выполнения конкретного действия в конкретной предметной области и включающую узкоспециальные знания, особого рода предметные навыки, способы мышления, а также понимание ответственности за свои действия. В.Лущинский в статье «Знание – сила. Компетенция – двойная сила» отмечает: «самое простое определение компетенции — это способность успешно выполнять определенную задачу или функцию. Ключевое слово в этом определении — «способность». Если у человека есть знания, необходимые для решения задачи, то он понимает, ЧТО надо делать. Если у него есть способность, необходимая для решения задачи, то он понимает, КАК это надо делать» [2].

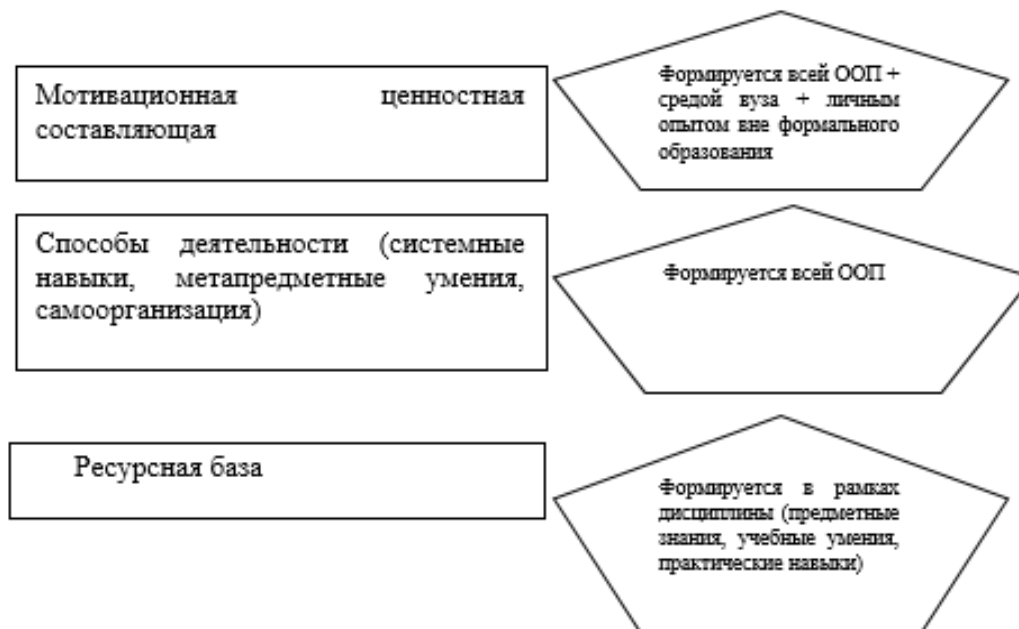
Кроме того важной стратегией является осмысление целей и ценностей при создании эффективных условий обучения и воспитания в определённой образовательной системе. Комплексное применение знаний, проведение самоанализа своей деятельности лежат в основе развития компетенции самообразования. Университет создает информационную, научную, воспитательную среду необходимую для самообразования.

Необходимо учитывать, что образовательная программа регламентирует цели, ожидаемые результаты, содержание, условия и технологии реализации образовательного процесса, оценку качества подготовки выпускника по данному направлению. Ценностная составляющая образовательных программ по любым специальностям связана требованиями к обучающимся следующих качеств: моральных, гражданских, интеллектуальных.

В процессе обучения учебных дисциплин профессорско-преподавательский состав университета должен развивать активность, мотивации учебной и профессиональной деятельности у студентов и всячески поддерживать высокую значимость мотива стать высококвалифицированным специалистом, достичь профессионального мастерства, быть в курсе современных тенденций в их профессиональной деятельности.

В рамках реализации образовательной программы развиваются познавательные мотивы, творческий потенциал, что способствует: расширению и углублению соответствующих знаний по предметам, освоению специфики профессии, повышению профессионального уровня. Это приводит к формированию ряда мотивов: социальный (польза обществу, понимание своего долга, ответственности за свою профессиональную деятельность); социально-экономический (общественный престиж, профессиональные перспективы).

Поэтому структуру образовательного результата (в рамках компетенции) можем представить в следующей схеме:

Таким образом, современное образование должно быть ориентировано на развитие у обучающихся творческой инициативы, самостоятельности, конкурентоспособности и мобильности – мотивационной и ценностной направленности на профессиональную деятельность. Выпускник университета должен быть готов целесообразно действовать в соответствии с требованиями трудовой сферы, методически организованно и самостоятельно решать задачи и проблемы, а также оценивать результаты своей деятельности. Эти качества будущего профессионала формируются в результате следующих составляющих: самоменеджмента, ценности, мотивации.

Список литературы:

1. Сериков Г.Н. Самообразование: Совершенствование подготовки студентов / Г.Н. Сериков. - Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1991. – 232 с.
2. Лушинский В. Знание – сила. Компетенция – двойная сила. Intelligent Enterprise/RE №19-20 (210), 18 декабря 2009 г.

Жанабаев З.Ж., Гревцева Т.Ю., Ахтанов С.Н., Ибраимов М.К., Саимбетов А.К.
ПУТИ ИНТЕГРАЦИИ НАУКИ, ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ
«РАДИОТЕХНИКА, ЭЛЕКТРОНИКА И ТЕЛЕКОММУНИКАЦИИ»

В связи с развитием мировой технологической базы радиотехники, электроники и телекоммуникаций (РЭТ) требуется развивать научно-образовательные программы при подготовке высококвалифицированных специалистов данной области. Специалисты должны соответствовать требованиям современной индустриальной отрасли нашей страны и мира, а также иметь фундаментальную базу для разработки современных устройств электронной и телекоммуникационной техники.

В этой связи в рамках международного консорциума UNIFORM совместно с Токийским университетом реализуется проект по разработке наноспутников, где участвуют магистранты специальности РЭТ и преподаватели нашего отделения. Преподавателями кафедры физики твердого тела и нелинейной физики ведутся также научные проекты «Аппаратурная реализация нового метода количественной оценки отношения сигнал-шум и определения степени маскировки сигнала в телекоммуникационных системах», «Создание нейронных сетей с самоорганизующимся электронным элементом», «Внутренняя структура квантовых нитей пористого кремния и пути повышения эффективности солнечных элементов», «Разработка многодиапазонной антенны для сверхширокополосных беспроводных систем».

Каждый исследовательский проект несет в себе новую идею и новый метод развития отраслей современной техники. К примеру, для установления качественного канала связей предлагается новый метод и алгоритм количественной оценки отношения сигнал/шум при неизвестном уровне шума и его реализация на аппаратном

уровне с использованием программируемых логических интегральных схем. Данный метод очень необходим для современной радиотехники и телекоммуникации.

В перспективе электроники актуальными являются искусственные интеллектуальные системы для робототехники и компьютерных систем управления. В данном направлении ведутся исследования по созданию нейронных сетей для распознавания образов, управления автопилотных летательных аппаратов и выделения сигнала из шума и т.д. Непосредственные практические приложения имеют наши исследования по повышению энергетической эффективности солнечных элементов методом использования наноструктурированных квантовых нитей и пористых пленок кремния и солнечных концентраторов. Работы прошли конкурс на презентацию в международной выставке ЭКСПО-2017 в Астане и будут представлены всему миру новые комплексы по солнечной энергетике. К этим и другим проектам постоянно привлекаются студенты, магистранты и докторанты специальности радиотехника, электроника и телекоммуникации. Защитили PhD диссертации по данной специальности и по специализации «электроника и радиофизика» около 10 докторантов, темы которых тесно связаны с вышеупомянутыми научными проектами.

Обучающиеся и выпускники данной специальности проявляют свои фундаментальные и практические навыки в подготовке научных статей, технических разработок, оформлении патентов на изобретение, добиваются высших призовых показателей в республиканских олимпиадах, в научных конкурсах между университетами и международных научных конференциях. Авторское свидетельство на изобретение по использованию полупроводниковых нанонитей в электронике получили PhD докторанты Асанов Г.С., Сагидолда Е., Ибраимов М.К. под руководством профессора З.Ж.Жанабаева. В 2016 году студенты специальности РЭТ получили I место на олимпиаде по специализации «приборостроение», по научной работе среди университетов Республики Казахстан. В ноябре 2016 года Самарский университет провел олимпиаду в Алматы по радиоэлектронике, где наши студенты показали высокие результаты и высокий уровень базовых знаний по данному направлению.

Все специальные курсы анализируются и обновляются в соответствии с современными достижениями науки и техники и с международными стандартами ведущих зарубежных университетов. В соответствии с вышесказанному, список специальных дисциплин для получения уровня бакалавра на данное время выглядит следующим образом:

Радиофизика, оптоэлектроника, основы электронной и измерительной техники, основы радиотехники и телекоммуникаций, схемотехника аналоговых электронных устройств, схемотехника цифровых устройств, цифровая обработка сигналов, практикум по цифровой обработке сигналов, основы программирования в среде LabVIEW, программирование логических интегральных схем, практикум по ПЛИС, теория электрической связи, технология беспроводной связи, антенно-фидерные устройства и распространение электромагнитных волн, метрология и радиоизмерения, радиотехнические устройства, защита информации в телекоммуникационных системах, многоканальные телекоммуникационные системы, физико-технологические методы микроэлектроники, средства и методы радиоэлектронной защиты, цифровые сети с коммутацией пакетов, технология цифровой связи, основы компьютерного проектирования РЭС, основы моделирования радиотехнических устройств, нейронные сети, сверхвысокочастотная электроника, радиолокация, телекоммуникационные системы и сети, нанoeлектроника, нанотехнологии в радиотехнике и телекоммуникации, IP телефония и видеосвязь, оптические системы связи.

Преподаватели данной специальности имеют научные публикации в зарубежных рейтинговых журналах:

1. Zhanabaev Z. Zh., Kozhagulov Y.T., Zhexebay D., FPGA implementations of scale invariant models of neural networks // Turkish Journal Of Electrical Engineering & Computer Sciences, doi:10.3906/elk-1504-202.
2. Medetov B.M., Weiß R.G., Zhanabaev Z.Zh., Zaks M.A., Numerically induced bursting in a set of coupled neuronal oscillators // Communications in Nonlinear Science and Numerical Simulation. - №20. – 2015. – P. 1090-1098.
3. M.K.Ibraimov, Y. Sagidolda, S.L. Rumyantsev, Z.Zh. Zhanabaev, M.S. Shur. Selective Gas Sensor Using Porous Silicon// Sensor Letters 14, P. 588-591 (2016).
4. Zhanabaev, Z.,Grevtseva, T.Yu.,Ibraimov, M.K. Morphology and electrical properties of silicon films with vertical nanowires // Journal of Computational and Theoretical Nanoscience. 2016.
5. Temirbayev, A.A.,Zhanabaev, Z.Z.,Nalibayev, Y.,Naurzbayeva, A.Z.,Imanbayeva, A.K. Experiments on an ensemble of globally and nonlinearly coupled oscillators // Communications in Computer and Information Science. 2014.
6. Akhtanov, S.N.,Zhanabaev, Z.Z.,Zaks, M.A. Sequences of gluing bifurcations in an analog electronic circuit // Physics Letters, Section A: General, Atomic and Solid State Physics.2013.
7. Assanov, G.S.,Zhanabaev, Z.Z.,Govorov, A.O.,Neiman, A.B. Modelling of photo-thermal control of biological cellular oscillators // European Physical Journal: Special Topics. 2013.
8. Temirbayev, A.A.,Nalibayev, Y.D.,Zhanabaev, Z.Z.,Ponomarenko, V.I.,Rosenblum, M. Autonomous and forced dynamics of oscillator ensembles with global nonlinear coupling: An experimental study // Physical Review E - Statistical, Nonlinear, and Soft Matter Physics. 2013.
9. Zhanabaev, Z.Zh.,Grevtseva, T.Yu.,Danegulova, T.B.,Assanov, G.S. Optical processes in nanostructured semiconductors // Journal of Computational and Theoretical Nanoscience. 2013.

Эти научные работы и патенты наших преподавателей определяют необходимую базу для дальнейшего совершенствования подготовки кадров путем синергии науки, образования и инноваций.

В заключении отметим, что подготовка кадров по специальности «радиотехника, электроника и телекоммуникации» крайне востребована для развития в нашей стране собственного производства по микро-, опто-, наноэлектронике, программируемым логическим интегральным схемам, высокочастотным приемопередающим устройствам для целей энергетики, телекоммуникаций, оборонной связи, космических технологий.

Жатканбаева А.Е.

К ВОПРОСУ О ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ТАМОЖЕННОГО ДЕЛА

История подготовки специалистов в области таможенного дела для Казахстана начинается непосредственно с получением независимости. Отсутствие в КазССР таможен естественно сказалось на отсутствии необходимости в кадровом составе.

С формированием таможенной независимого Казахстана остро встал вопрос о подготовке соответствующих специалистов. Он же актуализировался ежегодно возрастающими торговыми связями Казахстана с соседними государствами, а также самим геополитическим расположением страны в центре между Европой и Азией.

Довольно длительное время подготовка таможенников осуществлялась Финансовой Академией Республики Казахстан, однако с ее расформированием этот вопрос был переведен в ведение Министерства образования РК, которое выдала лицензии на подготовку бакалавров по специальности «Таможенное дело» 26 университетам Республики. Большинство из этих вузов не осуществляют реальной подготовки, так как не могут набрать соответствующий контингент. Поступающие отдают предпочтение зачастую государственным университетам. Так, например, КазНУ им. аль-Фараби из 10 выделяемых грантов по казахскому отделению забирают все 10, примерно такая же ситуация складывается и с грантами на русское отделение.

Отсутствие наплыва на специальность Таможенное дело объясняется тем, что непосредственно государственные органы ответственные за прием на работу в таможенные органы Казахстана не отягощают себя необходимостью приема специалистов только в этой сфере. Требованием стоит наличие высшего образования. Это исправляется в последствии направлением неспециалистов в учебно-методический центр, где в течении месяца пытаются исправить существенную, на наш взгляд, проблему качества несения службы.

Вместе с тем, это является далеко не единственной, хотя и самой важной проблемой кадровой политики таможенных органов Республики Казахстан.

В настоящее время, Министерство взялось за переосмысление кадастра специальностей по которым будет осуществляться подготовка кадров в высших учебных заведениях.

В проекте классификатора специальностей в Направлении подготовки - 042 «Право» сначала отсутствовала специальность «Таможенное дело», а потом была включена в подраздел «Правоохранительные органы», что на наш взгляд является не верным и стратегически невыверенным шагом.

Этому существует целый ряд объяснений:

1. Задача таможенных органов заключается в обеспечении соблюдения таможенного законодательства и защиты национальных интересов Республики Казахстан. Основными функциями и направлениями деятельности являются таможенный контроль, таможенная экспертиза, складирование, таможенное оформление, таможенное декларирование и пр. Вместе с тем, данные функции не нашли своего отражения ни в перечне правовых, ни в перечне экономических специальностей (направлений подготовки).

2. Ссылка на опыт зарубежных стран также не возможна, так как передовые мировые державы наоборот уделяют большое внимание реформированию таможенных служб и соответственно, подготовке таможенников. Показательными являются примеры США, Франции, Финляндии, Великобритании, Германии, Нидерландов, Китая. Это опыт необходим Казахстану, тем более с учетом членства страны в ВТО, Таможенном Союзе, ШОС, ЕАЭС, участие в международной программе «One road, one belt» и др. необходимо усилить правоохранительную функцию таможенных органов и соответственно подготовка таких специалистов в этой сфере является государственной прерогативой и отнесена к сфере национальных интересов.

3. Членство Казахстана в Таможенном Союзе требует модернизации и унификации деятельности таможенных органов стран-участников. В России, Кыргызстане, Белоруссии подготовка таможенников является специализированной.

4. В настоящий период, деятельность таможенной администрации актуализирована в связи с активизацией террористических организаций, перемещением оружия, экстремистской литературы и других запрещенных товаров, через таможенную границу, а также прохождением через Казахстан афганского и таджикского наркотрафика. Соответственно, работа в таможенных органах всегда была сопряжена с правоохранительной деятельностью. В рамках Шанхайской организации сотрудничества все большее внимание уделяется обеспечению качества подготовки профессиональных кадров обеспечивающих безопасность таможенных и государственных границ. В то время как мы отказываемся готовить специализированные кадры.

5. Работа в таможенных органах сегодня требует знания огромного комплекса материала и прежде всего национального законодательства, международных соглашений и стандартов, законодательства сопредельных государств.

6. В настоящее время, РУМС по специальности «Право» находится в введении КазГЮУ. В данном учебном заведении специальность «Таможенное дело» отсутствует. В связи с этим, предложенный проект отражает методический интерес данного заведения и входит в противоречие с государственными интересами и положениями национальной безопасности.

7. В соответствии с Таможенным Кодексом РК от 30.06.2010 года Таможенными органами Республики Казахстан являются государственные органы, в пределах своей компетенции осуществляющие реализацию таможенного дела в Республике Казахстан, а также выполняющие иные полномочия, предусмотренные законодательством Республики Казахстан. Соответственно, таможенные органы не являются и никогда не были правоохранительными органами. Их деятельность не регулируется законодательством о правоохранительных органах. Закон РК «О правоохранительной службе» от 6 января 2011 года к правоохранительным органам относит: органы прокуратуры, органы внутренних дел, антикоррупционную службу и службу экономических расследований, осуществляющих свою деятельность в соответствии с законодательными актами Республики Казахстан. То есть тот шаг, что таможенные органы отнесены к правоохранительной деятельности не является грамотной и соответствующей основам действующей системе государственных органов и напрямую противоречащей законодательству РК.

Данная позиция КазГЮУ ставит вопрос о целесообразности нахождения РУМС в данном учреждении.

Соответственно, считаем, что исключение из классификатора специальности «Таможенное дело» является политически безграмотным и наносит ущерб национальным интересам страны. И пересмотр содержания классификатора по направлению подготовки – 042 «Право» с внесением в него специальности «Таможенное дело» является объективной необходимостью.

Жатканбаева А. Е., Жатканбаев Е. Б.

ОРИЕНТАЦИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАЗАХСТАНА НА РЫНОК ТРУДА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Современную высшую школу Казахстана кто только не ругал, разве только ленивый ни разу не обмолвился на этот счет. Их кратко сформулировала С. Исабаева в своей статье «Профессиональная дезориентация», где она пишет: ...свидетельствует не только об отсутствии у отечественной системы образования ориентации на рынок труда, но и в целом о ее несоответствии поставленным задачам. Таков один из выводов исследования, проведенного политологом М. Шибутковым». [Central Asia Monitor №45 (621), 11-17 ноября 2016 г. С.4.] Доброго слова ни разу ни один руководитель правительства, ни мажлисмены, ни сенаторы или подобные им высокопоставленные лица не нашли возможности указать на положительные и отрицательные черты системы высшей школы Казахстана. Только в дни празднования 25-тилетия независимости нашей страны Президент РК обмолвился о положительных тенденциях в развитии вузовской системы. Ну как говорится и на этом спасибо. Вероятно, есть за что ругать наше образование. Если состояние образования обстоятельно проанализировано и на этой основе показаны основания, за которую следует поносить это высшее образование, то это достойно внимания. Если я ругаю потому, что другие ругают то это совсем другое дело. Многие недовольны тем, что мы отринули советское образование, где теоретическая подготовка специалиста была весьма высокая, что породила репризу Аркадия Райкина «...теперь забудь всё, что тебя учили в институте. Здесь, на заводе, ты будешь учиться заново», т. е. и в прежние времена советские граждане были недовольны системой образования.

Тем не менее, что заставило нас вдруг переходить на новую систему образования? Очень многие против перехода были и в 90-е годы XX века и ныне испытывают ностальгию по прежнему образованию. Этого никто не объяснял. А надо бы объяснить и тогда некоторые обвинения отпали само собой. Одной из первых причин перехода к американской системе обучения явилось экономическая составляющая образования. Советская система образования, как и многие другие хозяйственные процессы, носили затратный характер. Американцы, как деловые люди, создали экономную систему образования, где учиться объективно принуждали, а не нянчились со студентом. Многие наверно помнят, что в советский вуз было сложно поступить, но если поступишь, то обязательно получишь диплом специалиста. Система обучения покоилась на показателе успеваемости студентов и руководители вузов вынуждены были принуждать преподавателей «рисовать» положительные оценки.

Во-первых, срок обучения сократился с 5-ти лет до 4-х лет, в связи, с чем ввели в наш словарный запас понятие бакалавр. Профессорско-преподавательский состав срочно переориентировался на данное изменение, а высшая школа перестроила учебные планы, тематику преподаваемых дисциплин, способы подачи содержания предметов и т.д. Во-вторых, период обучения сократился с 35 недель до 30 недель в учебном году. Сокращение длительности обучения студентов отразилось на преподаваемом объеме знаний, хотя для качественной подготовки специалистов передаваемых студентам никто не уменьшил. Преподаватель в советской системе обучения на лекции излагал весь материал темы, а в новой системе следовало давать направления самостоятельного познания содержания темы

студентам. Непонятные вопросы темы студент должен выяснить у преподавателя на отведенных для этого времени консультации. В-третьих, изменились роли преподавателя и студентов в процессе обучения. В советской системе обучения студент внимал тому, что говорит преподаватель, т. е. пассивно воспринимал даваемые знания, а преподаватель как бы был ментором и тем самым, в какой-то степени, подавлял волю студента к самостоятельности.

Вторая причина состояла в том, что с приобретением независимости потребовалось признание наших аттестатов зрелости и дипломов об высшем образовании зарубежными вузами, чтобы наши молодые люди могли поступать на бакалавриат и магистратуру вузов развитых стран. В 60-е годы прошлого века вместе с автором этих строк заканчивал МГУ им. М. В. Ломоносова гражданин Бенина Теку Анри, который, как и др. выпускники получил вместе с нами диплом, где у него было записано «магистр экономики». Глядя на эту запись он горестно произнес, что его образование нигде не признают, даже в его родном Республике Бенин. С тех пор в мире многое изменилось, но этот подход западных вузов никто не менял для советской системы образования. Проблема признания дипломов об окончании высшей школы упирается не только на сроки обучения и звания бакалавр, но и на виды экономической деятельности. Из-за необходимости международного признания мы последовали и перешли (в связи с пересмотром базового международного классификатора NACE Rev. 2) на Классификатор видов экономической деятельности Европейского сообщества оформленный Приказом Председателя Агентства РК по статистике (в 2008 г. Утверждена Номенклатура видов экономической деятельности (ОКЭД 5-ти значный).

Названные изменения вызваны самим ходом развития не только производительных сил в обществе, но и прежде всего тем, что человек из рабочей силы превратился в человеческий капитал, т. е. не просто в приложение к машине, а в фактор производства определяющий ход всего общественного производства. В общественном производстве изменилось роль, назначение, функция человека. Этот процесс ещё более усилилось с переходом к 4-й промышленной революции. Поэтому понадобилось изменить и процесс подготовки и переподготовки человека к процессу производства, к его деятельности в сфере услуг.

Третья причина преобразований находилось в подходе к самому образованию, т. е. изменилась идеология высшего образования. Прежде всего, меняется роль и назначения каждого из участников процесса обучения. В частности в американской системе обучения превалирует принцип: знания обязан добывать тот, кому эти знания нужны. Тем самым студент обязан самостоятельно добывать те знания, которые ему понадобятся в будущей деятельности. Преподаватель обязан направлять процесс приобретения знаний студентом и тем самым постоянно быть в курсе тех новшеств, возникших в избранной студентом профессии.

В этих условиях коренным образом изменились роль работодателей и выпускников вузов при обучении и наборе работников предприятиями и учреждениями. В США работодатели загодя до практики студентов запускают своих кадровиков в нужные им деканаты факультетов, где отбирают лучших студентов по уровню успеваемости, проводят с ними беседы, тестирование по стандартным вопросам и отбирают на оплачиваемую практику. По результатам практики отбирают подходящие для них кандидатуры и предлагают им работу по окончании обучения. После зачисления на работу молодых сотрудников отправляют на 2 -3-х недельное обучение к конкретному месту. В Германии этот процесс построен несколько по другому, ибо сам процесс обучения выстроен несколько иначе. У нас же за 25 лет независимости я не видел ни предпринимателей, ни их кадровиков ни в деканатах, ни в студенческой аудитории подыскивающих будущих работников своих предприятий. Но они единодушны в отрицательной оценке системы высшего образования. Может быть это верно, но ведь именно выпускники высшей школы Казахстана приложили немало усилий в те достижения страны, которыми мы ныне гордимся. Да в государственный аппарат привлекали советников, других специалистов МВФ, ВБ, ЕБРР для изучения и конкретных предложений, для перехода к рыночной экономике, но всю черновую и конкретную работу выполняли выпускники вузов Казахстана, включая Президента РК.

Ныне состояние экономики, сознание наших граждан находится в другом измерении и требования к специалистам совершенно иные. Вузовская система также оказалась неоднородной, где одни продолжали работать по старинке, другие приспособились к новым условиям и нашли свою нишу работы с молодежью и предпринимателями. В целом же многие претензии к университетскому образованию остаются уместным и неоспоримым. В частности такие вопросы как собственно чего ждут от высшего образования предпринимательские структуры, какими должны быть учебные планы в различных специальностях, каковы стоимость обучения и какие цены на год и весь срок обучения и многие другие вопросы. Именно учебные планы отражают процесс подготовки специалиста. Учебному плану должно предшествовать квалификационная характеристика специальности, где нужно четко отразить понятие той или иной специальности, требование к специальности, а именно что он должен знать, уметь, владеть, а также виды и функции профессиональной деятельности, т. е. где выпускник может работать по окончании учебы. В этом плане Подразделениями МОН РК проделана очень большая работа. В частности создан «Перечень квалификаций и должностей, где на основе квалификационных требований Квалификационного справочника должностей руководителей, специалистов и других служащих показаны первичные должности, которые могут занимать бакалавры без предъявлений требований к стажу работы и прочие должности. Там же дана Квалификационная характеристика бакалавра, где показаны сфера, объекты, предметы, виды, функции, типовые

задачи, направления и содержание профессиональной деятельности выпускников http://testent.ru/publ/specialnosti_bakalavriata/socialnye_nauki/16

Перечень объектов профессиональной деятельности очень важно, так как, допустим, в специальности юриспруденция выпускники могут работать и в системе МВД и министерства юстиции или адвокатуре, нотариате, соответственно, специализация по ним должна быть разная. Следовательно, в содержании образовательных программ по специальности, на основе которых должны составляться учебные планы, следует учесть различия профессиональной деятельности и исходя из пожеланий обучающихся ввести в элективную часть этого плана соответствующие учебные дисциплины. На первый взгляд на этом направлении в вузах проводится большая работа и каждый вуз стремится создать свой, только ей присущий и отличный от других учебных заведений, но при этом не всегда соблюдают содержание образовательных программ по специальности, содержащийся в перечне квалификаций и должностей (государственный стандарт) по части базовых дисциплин обязательного компонента. Следует заметить, что Требования к ключевым компетенциям бакалавра по специальности юриспруденция весьма обширна и наверняка не под силу даже выпускникам магистратуры и докторантуры. Отсюда и Содержание образовательных программ бакалавра юриспруденции весьма обширна.

Назрела необходимость пересмотра содержания образовательных программ по специальности в части общеобразовательных дисциплин и в базовых дисциплинах обязательный компонент. Данный вопрос вытекает из того факта, что такие дисциплины как информатика, экология, иностранный язык довольно прилично изучается в школах и в университетах зачастую в том или ином формате повторяют школьную программу. Более того такой вывод вытекает из того во имя чего проводили реформу высшего образования в середине 90-х годов прошлого века, а именно экономичности введенной системы образования.

В самом перечне квалификаций должностей, на наш взгляд, сохранился подход советского периода. Так, в перечне специальностей значится, например, химия – 5В011200 и химия – 5В060600. Первая имеет педагогическое направление, а второе – научное. В советское время и первое, и второе направление в основном и главным готовили учителей для школ и лишь единицы оставались в аспирантуре или запрашивались исследовательскими институтами. Ныне и для учителей, и для научной работы требуются глубокие и фундаментальные знания. В этом свете есть ли смысл дальше продолжать их разделение. Подобных примеров достаточно, например, физика, история, информатика и др. Ещё один момент в этой связи, а именно многие критиканы высшей школы говорят и пишут о чрезмерно большом числе людей имеющих высшее образование, которые не могут трудоустроиться, а откуда это большое количество их не интересует. Такой подход и с экономической позиции не рационален. Государству нет резона параллельно обучать по двум специальностям и тратить попусту денежные средства. В этом свете директорам и завучам школ давно пора проторить дорожку в вузы, где готовят качественных специалистов по тем или иным предметам.

В Перечне квалификаций и должностей имеются названия таких специальностей как «теология» и «религиоведение». В данном случае, на наш взгляд, в государственный перечень специальности ввели церковную научную формулировку – теология и сохранили понятие религиоведение. На первый взгляд в этом нет ничего противоречивого, но здесь могут быть затронуты взгляды служителей веры и светского общества и привести к нежелательной обстановке. Поэтому, на наш взгляд, в религиозных учебных заведениях должна оставаться теология, а в светских учебных заведениях – религиоведение. Такой вывод исходит из понятия теология, представляющая собой комплекс наук об истории вероучений, о формах религиозной жизни, религиозном культурном наследии.

Таким образом, реальная жизнь в нашей стране развивается весьма высокими темпами и различные образовательные учреждения не поспевают в этой гонке. Все стремятся решать глобальные проблемы и не всегда обращают внимание на текущие, повседневные вопросы. Последние имеют весьма важный характер, так как затрагивают интересы очень большого круга заинтересованных людей. Это те, что хотят получить высшее образование и те, что дают это образование. В решении этих вопросов заинтересовано и государство, ибо затрагивают те вещи, за которое оно ответственно, а именно распределение государственных денежных средств.

Жомарт Ж.

АУЫЗША ТҮРДЕ АТТЕСТАЦИЯЛАУ КЕЗІНДЕ БАҒАЛАУ ТАЛАПТАРЫН ЖЕТІЛДІРУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Жоғары және ЖОО-дан кейін білім беру (магистратура, PhD докторантура, екінші жоғары білім) бағдарламалары бойынша оқитын білім алушылардың білімін аттестациялау кредиттік технология бойынша бағалау іске асады [1]. Әсіресе, студенттің алған білімін объективті бағалауда аталмыш жүйенің артықшылықтары көп.

Еліміздің басқа да оқу орындарындағы сияқты әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінде де білім алушылардың білімін аттестациялау кредиттік технология бойынша бағалау сәтті түрде жүзеге асырылып келеді [2]. Кредиттік жүйе бойынша аттестациялау кезіндегі білімді бағалау тәртібі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігінің

басқа да нормативтік-инструктивтік құжаттарымен қатар ішкі нормативтік құжаттар негізінде құрастырылған Академиялық саясаты Үлгі ережесінде жан-жақты көрсетілген [3].

Мысалы, аталмыш ережеде «өте жақсы» бағасын алу үшін аттестацияланушының жауабы төмендегідей талаптарға жауап беруі тиіс: Барлық теориялық сұрақтарға толық және дұрыс жауап берілген; Тәжірибелік тапсырмалары толық орындалған; Мәліметтер логикалық тәртіпке сәйкес өте ұқыпты жазылған; Шығармашылық қабілеттілігі көрсетілген.

«Жақсы» бағасы теориялық сұрақтардың жауаптары дұрыс болғанымен, толық емес және кейбір қателіктер бар, тәжірибелік тапсырмалар орындалған, бірақ болмашы қателіктері бар, мәліметтер логикалық тәртіпке сәйкес өте ұқыпты жазылған жауаптарға қойылады.

Ал, «қанағаттанарлық» бағасына теориялық сұрақтарға негізінен дұрыс жауап жазған, бірақ толық емес, логикалық қателіктер жіберілген; тәжірибелік тапсырма толық орындалмаған; мәлімет ұқыпты мазмұндалған, бірақ логикалық жүйелілік бұзылған жауаптар лайықты.

«Қанағаттанарлықсыз» бағасы теориялық сұрақтардың жауаптарында өрескел қателіктер жіберілген; тәжірибелік тапсырма орындалмаған; жауаптың мазмұнында грамматикалық, терминологиялық қателіктер кеткен және логикалық жүйелілік бұзылған жауаптарға қойылатыны ақиқат.

Дегенмен, тәжірибе көрсеткендей, қорытынды аттестациялау кезінде, ауызша емтихан кезінде, өздеріне қойылған бағалармен келіспей, апелляциялық шағымдар жасап, аталмыш мәселе бойынша әртүрлі жағдайлар болып жатады. Әсіресе, 1 баллдың өзі маңызды кезеңде бағалау шкаласы бойынша таласты мәселелер туындап, аттестациялаушы мен аттестацияланушы арасында түсінбестіктер орын алып жататын кездер аз емес.

Сондықтан да, ауызша емтихан кезінде аттестацияланушының білімін бағалау кезінде, бағалау шкаласында көрсетілген бағалау талаптарын (критерийлерін) нақтылай түсуді қажет етеді.

Өзге оқу орындарындағы аталмыш мәселе бойынша ережелерді, аттестациялау кезіндегі өз тәжірибемізді ескере отырып бағалау талаптарын төмендегідей жіктеуді ұсынамыз.

«А» - Қойылған сұраққа толық, кеңінен ашылған жауап берілді, түсініктерді еркін пайдалануда, оның маңызды және маңызды емес белгілерін, себеп-салдарлық байланыстарын анықтай білуде көрінетін объект туралы жетік білімдерінің жиынтығы көрсетілді. Объект туралы білімі оны осы ғылым мен пәнаралық өзара сабақтыстық жүйесінде түсіну аясында көрінеді. Жауап ғылым терминдерімен тұжырымдалады, қисынды, дәлелді, білім алушының авторлық ұстанымын көрсетеді.

«А-» - Қойылған сұраққа толық, кеңінен ашылған жауап берілді, объект туралы жетік білімдерінің жиынтығы көрсетілді, тақырыптың негізгі ережелері дәлелді мазмұндалған; жауапта түсіндірілетін ұғымдардың, теориялардың, құбылыстардың мәнін көрсететін нақты құрылым, логикалық бірізділік байқалады. Объект туралы білімі оны осы ғылым мен пәнаралық өзара сабақтастың жүйесінде түсіну аясында көрінеді. Жауап ғылым терминдерімен мазмұндалған. Ұғымдар анықтамаларында жауап беру барысында білім алушы өзі дербес түзеген кемшіліктер болуы мүмкін.

«В+» - Қойылған сұраққа толық, кеңінен ашылған жауап берілді, тақырыптың негізгі ережелері дәлелді мазмұндалған; жауапта түсіндірілетін ұғымдардың, теориялардың, құбылыстардың мәнін көрсететін нақты құрылым, логикалық бірізділік байқалады. Жауап ғылым терминдерімен мазмұндалған. Жауапта білім алушы оқытушының көмегімен түзеген кемшіліктер жіберген.

«В» - Қойылған сұраққа толық, кеңінен ашылған жауап берілді, маңызды және маңызды емес белгілерді, себеп-салдарлық байланыстарды анықтай білу іскерлігі көрсетілді. Жауап нақты құрастырылған, қисынды, ғылым терминдерімен мазмұндалды. Білім алушы оқытушының көмегімен түзеген кемшіліктер немесе елеулі емес қателер жіберуі мүмкін.

«В-» - Қойылған сұраққа толық, кеңінен ашылған жауап берілді, маңызды және маңызды емес белгілерді, себеп-салдарлық байланыстарды анықтай білу іскерлігі көрсетілді. Жауап нақты құрастырылған, қисынды, ғылым терминдерімен мазмұндалды. Алайда елеулі емес қателер немесе білім алушы оқытушының «көмекші» сұрақтарымен түзеген кемшіліктер жіберілген.

«С+» - Қойылған сұраққа толық, бірақ жүйелілігі жеткіліксіз жауап берілді, бірақ бұл ретте маңызды және маңызды емес белгілерді, себеп-салдарлық байланысты анықтай білу іскерлігі көрсетілді. Жауап қисынды және ғылым терминдерімен мазмұндалды. Өз бетінше түзеуге қиынсынатын негізгі ұғымдар анықтамасында 1-2 қате жіберілуі мүмкін.

«С» - Толық және кеңінен ашылған жауап берілмеді. Мазмұндау қисыны мен жүйелілігінде қателіктер бар. Ұғымдарды түсіндіруде, терминдерді қолдануда қателіктер жіберілген. Білім алушы маңызды және маңызды емес белгілерді және себеп-салдарлық байланыстарды дербес анықтауға қабілетті емес. Білім алушы жалпы білімдерін олардың негізгі ережелерін мысалдармен дәлелдей отырып, тек оқытушының көмегімен нақтылай алады. Сөйлеген сөзі түзетуді қажет етеді.

«С-» - Толық жауап берілмеді, мазмұндау қисыны мен жүйелілігінде елеулі қателіктер бар. Түсіндірілетін ұғымдардың, теориялардың, құбылыстардың мәнін айқындау кезінде білім алушының олардың маңызды және маңызды емес белгілері мен байланыстарын түсінбеу салдарынан, өрескел қателерге жол берілді. Жауапта

қорытындылар жоқ. Жалпы жинақталған білімінің нақтылығын көрсете алмайды. Сөйлеген сөзі түзетуді қажет етеді.

«D+» - Толық жауап берілмеді. Қисынсыз мазмұндайды. Білім алушы дәлелдеуді қиынсынады. Терминдердің, ұғымдардың анықтамаларында, деректердің, құбылыстардың сипаттамасында маңызды қателер көп. Жауапта қорытындылар жоқ. Сөзі сауатсыз. Қосымша сұрақтарға жауап беру кезінде білім алушы тек оқытушының көмегінен кейін білім арасында байланыс бар екенін түсіне бастайды.

«D» - Сұрақ тақырыбы бойынша шашыраңқы бірікпеген білімдерін көрсететін, анықтамаларда елеулі қателері бар толық емес жауап берілді. Үзінді, қисынсыз мазмұндайды. Білім алушы берілген ұғымның, теорияның, құбылыстың пәннің басқа объектілерімен байланысын түсінбейді. Мазмұндауының қорытындысы, нақтылығы және дәлелдері жоқ. Сөзі сауатсыз. Оқытушының қосымша және нақтылайтын сұрақтары студенттің қойылған сұраққа, сондай-ақ пәннің басқа да сұрақтарына жауабын түзеуіне әкеп соқтырмайды.

«F» - Пәннің базалық сұрақтары бойынша жауап алынған жоқ.

Көріп отырғанымыздай, қорытынды аттестациялауды ауызша тапсырған кезде аттестацияланушылардың білім деңгейін бағалау шкаласындағы әрбір пункт бойынша нақтылай түсу тиімді. Бұл әрі аттестациялаушы тұлғаның жауапкершілігін жеңілдеті түсері анық.

Ұсынып отырған жүйе бойынша білім деңгейін бағалауды тек қортынды аттестациялау кезінде ғана емес, аралық бақылауларда да қолдану мүмкіншіліктері бар.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Академиялық саясаты// www.kaznu.kz
2. Жоғары оқу орындарында білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережелері (ҚР БҒМ 2008 жылғы 18 наурыздағы №125 Бұйрығы)//adilet.kz
3. Оқу-әдістемелік жұмысты ұйымдастыру және жүзеге асыру Ережесі (ҚР БҒМ 2007 жылғы 29 қарашадағы №583 Бұйрығы)//adilet.kz

Жубаназарова Н.С., Камзанова А.Т., Жолдасова М.К. ЖОО-ДАҒЫ САПА МЕНЕДЖМЕНТІ ЖҮЙЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазіргі уақытта сапа менеджменті жүйесі көптеген ғалымдардың ерекше назарға алып отырған нысаны болып табылады. Білім беруді басқару мәселесін В.П. Беспалько, Е.В. Бондаревская, В.А. Болотов, В.И. Данильчук, В.И. Загвязинский, Б.С. Гершунский, А.А. Греков, В.А. Караковский, Е.Г. Мартынов, В.Л. Матросов, Ю.А. Назаров, А.И. Пригожин, А.М. Радьков, Н.Л. Селиванова, Н.А. Селезнева, Н.К. Сергеев, А.П. Тряпицына, К.М. Ушаков, И.Г. Фомичева, В.Д. Шадриков және т.б. ғалымдардың еңбектерінен көруімізге болады.

Көптеген оқу орындарының практикалық тәжірибесінен жоғары оқу орнында қамтамасыз етілген тиімді сапа менеджменті жүйесі (СМЖ) белгілі бір қиындықты құрайтынын көрсетеді, себебі кез келген білім беру ұйымы процестер мен құжаттама процедураларының толық сапасын қамтамасыз ете алмайтын педагогикалық жүйе болып табылады. Жоғары оқу орны жұмысының тиімділігі, маңыздылығы мен күрделілік деңгейі әртүрлі міндеттерді орындауға байланысты. Мұндай міндеттердің жиынтығы мен оның шешімдері ЖОО-ның дамуы мен динамикасын қамтамасыз ететін жүйені құрайды. ЖОО қызметі жүйесінің барлық элементтері тиімділік жетістігі бойынша іс-әрекеттің барлық жақтарын қамтамасыз ететін басқару әдістерінің кешенін құрайды.

Қазіргі кезде ЖОО үшін жаңартылған білім беру сапасын басқаруды жетілдіру мәселесі бірнеше себептермен өзекті болып отыр. Бір жағынан, ЖОО-дағы білім беру сапасына болашақ талапкерлер қандайда бір ЖОО таңдау мақсатында көңіл бөледі, осыдан ақылы түрде жоғары білімді алу біршама өскенін байқауымызға болады. Ал екінші жағынан, түлектердің біліктілігіне еңбек нарығындағы талаптары өсіп отыр, демек түлектердің потенциалды жұмыс берушіге ұсынатын дипломы жоғары оқу орнының беделі болып табылады. Осылайша, қазіргі кездегі студенттер үшін алатын потенциалды білімнің сапасы өзекті мәселеге айналды. ЖОО және оның құрылымдық бөлімдері басшыларының алдында өзінің түлектеріне жоғары сапалы білім беруді кепіл ететін басқару және жүзеге асыруға жағдай жасау мәселесі тұр.

Бағалау бағытына негізделген басқару моделі ЖОО іс-әрекетінің күшті және әлсіз жақтарын, сонымен бірге оның дамуының оң және теріс факторларын анықтау үшін өзіндік бағалауды жүйелі жүргізуді ұсынады. Осының негізінде іс-әрекеттің жоғарылауы мен анықталған мәселелік жағдайларды шешу үшін шараларды өңдейді және ұсынады.

Кез келген ұйымда, соның ішінде ЖОО-да сапа менеджменті жүйесін құру мен қызметінің маңызды кезеңдері тұтынушыға бағдарлану болып табылады: белгіленген талапқа сәйкес деңгейлерді бағалау және олардың талаптарын анықтау. Білім беру қызметін тұтынушылардың қанағаттануын зерттеудің көкейкестілігі алынған нәтижелер білім беру процесін диагностикалап қана қоймай, сонымен бірге СМЖ құрудың алғашқы кезеңінде маңызды тиімді басқарумен көрінеді.

Егер белгілі бір жетістіктерге тек студенттер мен оқушылар ғана емес, сонымен қатар білім беру процесінің қатысушысы ретінде оқытушылар да жетсе, онда білім беруді сапалы деп айтуға болады.

Білім беруде студенттердің білімдерін объективті бағалау жүйесін құру және игеру мәселесі қазіргі кезде көкейкесті болып отыр. Осыған байланысты қазіргі кезде оны шешуге көп көңіл бөлінеді, яғни осындай жүйелерді белсенді қолдану студенттердің білім беру деңгейін қолдауға көмектеседі, оқытушыларға студенттермен индивидуалды жұмыс жасауға көп мүмкіндік береді [1].

Сонымен, педагогикалық бағалау қызметтерінің ішінен мыналарды бөліп қарастыруға болады: диагностикалық, оқытушылық, ұйымдастырушылық және тәрбиелік. Диагностикалық қызмет мынадай сипатта: студенттің дайындық деңгейі туралы ақпарат алу, білім, іскерлік және дағды деңгейлерін анықтау.

Оқыту процесі әрбір студенттің білімінің деңгейі туралы, оқу процесінде студенттерде туындаған қиындықтар туралы, олардың алған білімдерінің деңгейлері туралы оқытушыларға ақпарат беретін кері байланыссыз ешқандай мәні болмайды. Мұндай кері байланыс бақылаудың әртүрлі тәсілдерімен жасалады (ауызша сұрақ, индивидуалды үй жұмысын тексеру, бақылау жұмысы және т.б.). Оқытушыға көмек ретінде оның қызметін жеделдететін бақылаудың техникалық құралы енгізілді.

Осылайша, жоғары білім беру мыналар арқылы анықталады [2, 3]:

- «жоғары білім беру нәтижесінің сапасы» категориясына кіретін ЖОО түлектерін даярлау сапасы;
- кадрлар потенциалының сапасы;
- тәрбие сапасы.

Мониторинг білім мазмұнына енгізілген тиімділікті бағалау мен бақылаудың маңызды құралы болып табылады.

Жоғары оқу орнында жоғары сапалы білімнің тұрақтылығы СМЖ енгізуге мүмкіндік береді. Бірақ СМЖ-сін «механикалық» енгізу ЖОО іс-әрекетінің автоматты жоғарылауына кепілдік бермейді. Сонымен қатар, өнеркәсіптік кәсіпорындардан ЖОО-да СМЖ енгізу және өңдеу айырмашылығы оның өте күрделілігі мен ұзақтығымен ерекшеленеді.

Білім беру сапасының жоғарылауы әлемдік білім беру кеңістігін құрудың қажетті шарты болып табылады: оның жасампаз процеске ауысуы білімнің ғылыми деңгейінің жоғарылауы, ғылыми жетістіктерді енгізу; жаңа, тиімді педагогикалық технологиялар мен білім беру әдістерін құру.

Білім беру сапасы мәселесінің соңғы шешімі жоқ. Білім дамуының әрбір сатысында елдің әлеуметтік-экономикалық даму тенденциялары анықталады, жаңа жағдайлар, мүмкіндіктер мен қажеттіліктер пайда болады. Сапа критерийі өзгереді, сапаны басқару мәселесі ушығады, бұл мәселені зерттеу және шешу қажеттілігі пайда болады.

Білім беру сапасы үнемі динамикада болады. Оны жоғарылатудың шегі жоқ. Сондықтан бүгінгі күні сапаның мүмкін өзгерістерін болжау, осы өзгерістің себептері мен сипаттарын зерттеу өте маңызды. Бірақ мұндай болжаудың әдісі жоқ, дегенмен қазіргі кезде сапаны басқаруды болжаудың алғышарттары бар. Олар білім беру нәтижесінің өзгерістерін болжай алады – біліктіліктен құзіреттілікке және адам капиталына дейін, білімнің қоғамдық статусы мен мақсатының өзгерісін көрсетеді.

Сапаны басқаруды тек әкімшілік негізде жүзеге асыру мүмкін емес. Ол барлық білім беру қызметкерлерінің қатысуын талап етеді. Ол үшін білім беру ұйымы қызметінің процесіне қатысушының әрбірі үшін осы басқарудың мақсаты мен позитивті нәтижесі түсінікті болуы үшін қажет. Сапаны басқару – бұл қосымша жүктеме емес, жұмысты ұйымдастыру сапасы және оның технологиясы. Сапаны басқару іс-әрекетті қиындатпай, жеңілдетуі керек. Сапаны басқару жүйесінің негізгі қиындығы оның қалыптасуы мен жобалауында болып отыр.

Сапаны басқару қосымша қызметтер, талаптар және тексерулерге ұқсас келеді. Осы жағдай барлық істі қиындатып жібереді және адамдарды өзінен алшақтатады. Сапаны басқаруды тек сапаны қадағалаумен төмендете алмаймыз. Ол кез келген басқарудың негізгі қызметтерін қосады: мотивация, ұйымдастыру, жобалау, талдау және сапаны зерттеу. Жаңа сапа адамның санасында пайда болады, олар стереотиптер мен ойлау догмаларын бұзады. Сапа – бұл даму мәселесінің кең ауқымы, тек мәселені шешу ғана емес, сонымен бірге оларды іздеу және таңдау болып табылады. Сапаны басқару нарықтық бәсеке жағдайындағы білім беру ұйымының бәсекеге тұрақтылығын қолдау үшін міндетті болып табылады.

Қорытындылай келе, қазіргі кезде сапаны басқару туралы емес, білім беру сапасын қамтамасыз ету туралы айтылады. Бірақ қамтамасыз ету және басқару бір емес. Болашақта сапаны басқару негізгі болады деген пікірлер қалыптасады, яғни белгілі бір бағыттағы саналы және бірқалыпты өзгеріс. Бірақ бұл сапаны басқарудың механизмдер мен технологиялар жүйесін құруды ұсынады. Қазіргі кезде мұндай мәселені кешенді шешудің алғашқы қадамдары жасалуда. Болашақ бүгіннен басталады. Болашаққа қадам жасау оны көру мен түсінуге байланысты.

Әдебиеттер тізімі:

1. Анискин Ю.П. Планирование и контроллинг: учебное пособие / Ю.П. Анискин, А.М. Павлова. М.: Омега-Л, 2007 – 243с.
2. Артемьева М.Н. Все о качестве / М.Н. Артемьева // Важные вопросы в СМК. 2007. -№1 (46). – С. 12-17.
3. Архипова Н.И. Совершенствование организационных структур управления как фактор стратегического развития ВУЗа на современном этапе / Н.И. Архипова // Менеджмент в России и за рубежом. - 2008. - №1 – С. 82-88.

Жубаназарова Н.С., Камзанова А.Т., Жолдасова М.К., Бердібаева С.Қ., Баймолдина Л.О.
ПСИХОЛОГИЯ МАМАНДЫҒЫ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН САПАЛЫ БАСҚАРУ
ПРОЦЕСІ

Білім беру сапасының мәселесі әлеуметтік-экономикалық және ғылыми-техникалық дамудың заңды процестерін бейнелейді. Білім беру қажеттіліктерінің өзгерісі мен оларды жүзеге асыру шарттары білім беру сапасын арттыруды талап етеді.

Білім беру сапасын арттыруда бастысы білім беру сапасын түсіну, ол немен анықталады және неге тәуелді, оны қалай арттыруға болады және бұл процесс неге қиын жүріп жатыр деген мәселені терең түсіну болып табылады.

Қазіргі қоғам дамуындағы білім берудің рөлін бағалау және талдау бастапқы позиция болып табылады. Білім беру дамуының объективті заңдылықтарын анықтау ғылыми позиция жағынан қажеттілікті, Қазақстандағы білім берудің даму ерекшеліктерін және нақты ережелерді бағалауға, осының негізінде білім беру сапасының концепциясын құрып және басқарудың механизмдері мен процестерінің жүйесін қосатын сапаны басқару мәселесін кешенді қарастырады.

Қазіргі кездегі білім беру жүйесі соңғы бірнеше жылда мәнді өзгерістерді өткерді. Қазіргі кезде білім берудің бәсекеге қабілеттілігіне, оның сапасын арттыруға көп мән берілуде. Бұл білім беру жүйесі ашық қоғам мен жоспарланбаған еңбек нарығының өзгерген қажеттіліктерін есепке ала отырып, үздіксіз жаңарып отыру керек дегенді білдіреді. Бұл материалдық ресурстармен бірге ЖОО өз қабілеттілігін, жоғары сапалы оқу бағдарламаларын ұсыну қабілеттілігі, студенттердің, қоғамның және еңбек нарығының қажеттіліктерін қанағаттандыра алуды талап етеді.

Минималды шығыс кезінде максималды сапаға жету керек деген негізгі мақсаты бар компаниялар нарықтағы бәсекеге қабілетті болып табылады. Қазіргі кезде көбіне ЖОО білім беруді ұсынушы өндіріс ретінде қарастырылады. Сондықтан ЖОО-да келесі бағыт қарастырылады: жоғары сапалы, тиімді және үнемді білім беруді ұсынуға талпынатын университеттер білім беруді ұсынушы нарықта бәсекеге қабілетті болады.

Білім беру сапасы басқарудың спецификалық нысаны ретінде анықталады. Білім беру сапасын басқару үшін сапаға бағдарланған, басқару сапасына тән, басқару қызметтерін жүзеге асыратын және білім беру процесін басқарудың жалпы жүйесіне етене қиысқан басқару жүйесін құру қажет. Мұндай жүйе білім беруді басқарудың макродеңгейімен қатар әрбір білім беру мекемесіндегі (ЖОО, колледж және т.б.) білім беру процесін басқару деңгейіне қажет.

Басқару жүйесі – бұл мақсаттың бағытына, басқарудың қозғалысын қамтамасыз ететін және басқару нысанына әсер етуді жүзеге асыруға қажетті әрекеттер жиынтығы. Барлық әрекеттер басқару қызметіне, бір-бірімен байланысты бөлімшелерге топтастырылады. Осылай басқару жүйесі рәсімделеді.

Басқару жүйесін қалыптастыру негізінде оларды жүзеге асыру үшін қажетті қызметтер жатыр. Қызметтердің көмегімен іс-әрекетті бөлу және интеграциялау жүзеге асады. Кез келген басқару сияқты сапаны басқарудың негізгі және арнайы қызметтері болады.

Білім беру сапасын басқарудың негізгі қызметтер құрамы білім беру сапасы болып табылатын басқару нысанына қатысты басқару іс-әрекетінің жалпы сипатын бейнелейді.

Басқарудың негізгі жеті қызметі бар:

1. Білім беру сапасын жоспарлау және болжау, оның өзгерістерінің тенденцияларын пайымдау.
2. Білім беру сапасын басқару жүйесінің қызметін ұйымдастыру, қызметтерді мамандандыру, оларды бөлу, бекіту және жүзеге асыру.
3. Білім беру сапасын олардың потенциалы, процесі және нәтижесінің параметрлері бойынша бақылау.
4. Сапаны реттеу, сәйкестікті қамтамасыз ету және оның сипаттарының үйлесімде болуы.
5. Сапаны бағалау, оның деңгейлерін және жоғарылату мүмкіндіктерін анықтау.
6. Басылымдықтар, негативті әсерлер, шектеулер, сыни факторлар, қалыптастырулардың себептері аймағында білім беру сапасын зерттеу.
7. Білім беру сапасын арттыру және қамтамасыз ету мотивациясы.

Негізгі қызметтер білім беру сапасын басқару жүйесінде интеграциялаушы рөлге ие. Бұл олардың өз бейнесінен қандай да бір өлшемде немесе комбинацияда спецификалық қызметтерді табуынан көрінеді.

Спецификалық қызметтердің құрамы басқару нысанының спецификациясы ретінде, сонымен бірге оның қалыптасуы мен дамуындағы шынайы мәселелерде сипатталады. Мысалы, еңбек көлемі, мамандардың болуы, материалды-техникалық қамтамасыз ету және т.б. Осындай шарттарға сүйене отырып, білім беру сапасын басқарудың келесі жеті спецификалық қызметтерін құруға болады.

1. Оқытушылық құрамының сапасын басқару. Бұл қызмет өзіне оқытушылардың санын, олардың құрамы мен құрылымын, біліктілік деңгейін, біліктілікті арттыру жүйесін, олардың жұмысын ұйымдастыру, мотивация және еңбек ақы жүйесін анықтауды қосады. Бұл қызметтің әрбір элементі үшін талаптар мен сапа критеріі құрылуы қажет. Бұл қызметті жүзеге асыру арнайыландырылған бағдарламалар немесе білім беру сапасының жалпы бағдарламасының бөлімі түрінде болуы мүмкін.

2. Студенттің сапасын басқару. Жоғары оқу орнына талапкерлерді қабылдау кезінде қойылатын талаптар, әлеуметтік-психологиялық сипаттамаларды есепке ала отырып, студенттік топ құру, студенттің оқу іс-әрекетін ұйымдастыру, студенттік ұжымдарды, студенттік өзін-өзі басқару жүйесін құру, азаматтық және кәсіби сапаларды тәрбиелеу – мұның барлығы аталған қызметтің мазмұнын құрайды.

3. Білім беру технологиясы сапасын басқару. Білім берудің дамуында білім берудің әртүрлі технологияларын жобалау мүмкіндіктерін ұлғайтатын тенденциялар байқалады. Бұл сапаны басқару қызметінің негізін құрайды. Ол дегеніміз қазіргі кездегі технологияларды қолданып қана қою емес, сонымен бірге оқу жылдарының факторлары, оқу пәнінің ерекшелігі және мамандық бойынша, материалды-техникалық мүмкіндіктер, тәрбиелеу процесінің концепциясы бойынша білім берудің технологиялық сипаттамаларын өзгерте алу. Бұл сапаны басқару динамикасының қызметі.

4. Ақпараттық-әдістемелік қамтамасыз етуді басқару студенттермен бірге оқытушыларда қажетті оқу мен ғылыми ақпаратты алу және іздеу процестерін реттеуді, білім беруді меңгерудің тиімді әдістемелік сызбаларын қолдануды болжайды. Бұл қызмет кітапханалық жұмысты және ақпараттық орталықтардың іс-әрекеттерін ұйымдастырумен байланысты.

5. Материалды-техникалық қамтамасыз ету сапасын басқару өзіндік жұмыс үшін оқу ғимараттарын безендіру және бөлу, зертханалық құрал-жабдықтарды және компьютерлік кластар мен залдарды қолдануды сипаттайды. Мұнда техниканың заманауи жаңаруы мәнді орынға ие.

6. Білім беру инфрақұрылымының сапасын басқару. Бұл қызмет жоспарлы-қаржы бөлімі, бухгалтерия, әкімшілік-шаруашылық бөлімше және т.б. қосатын білім беру мекемелерінің қызметін қамтамасыз ету жұмыстарын ұйымдастырады.

7. Білім беру бағдарламасының сапасын басқару. Бұл қызмет мамандықтың даму концепциясын және түлек күзіретін, оқу жоспарын, біліктілік талаптарын, тәжірибе мен қорытынды іс-шараларды ұйымдастыру, оқу циклдерінің құрамы және т.б. сипаттайды.

Сапаны басқару жүйесі білім беру процесін басқару жүйесінен еш айырмашылығы жоқ деген пікір қалыптасуы мүмкін. Кейбір сипаттар бойынша қызметтері бірдей.

Әрине, қызметтері бірдей, бірақ барлық жерде емес. Ең басты айырмашылығы бұл қызметтердің бастауы және бағдары сапа көрсеткіштерін болжайды және бұл қызметтерді жүзеге асыру үшін немесе олардың орындалуын бақылау үшін арнайыландырылған бөлімшелер болады. Бұл білім беру сапасын басқару жүйесінің ерекшелігі. Негізі бұл жүйе басқарудың жалпы жүйесінің бөлігі ғана емес, сонымен бірге оның спецификалық ерекшелігі болып табылады. Бұл жекелей алғанда сапаны бақылау, топты талдау және сапаны басқару орталықтары бар білім беру мекемелерін басқару жүйесінде көрінеді. Мүмкін жеке қызметтер бойынша сапаны басқару бөлімшелері осы ЖОО үшін маңызды шығар. Сонымен, жалпы басқару білім беру сапасын бағдарлаумен толықтырылады.

ЖОО-ның сапасын басқару жүйесін құру кезінде төрт факторды есепке алған маңызды: сапаны қамтамасыз етудің сыртқы жағдайлары, ЖОО-ның билігіндегі сапаның потенциалы, сапаны қалыптастыру процесі және білім беру нәтижесінің сапасы. Осы факторлардың әрқайсысы сапаны басқару жүйесінің нақты сипаттамалары мен ерекшеліктеріне әсер етеді.

Осыған байланысты, соңғы жылдарда жалпы және қолданбалы психология кафедрасы «Психология» мамандығы бойынша психология саласындағы білім берудің әлемдік стандарттарын бейнелеп қана қоймай, сонымен бірге сапаны басқару жүйесін модернизациялауға талпынатын мамандарды даярлау бойынша бағдарлама құруға бар күшін салуда.

Жұбаназарова Н.С., Алгожаева Н.С., Ертисова С.Б., Алипбаева Д. С., Нұрғалиева Д.А.
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУҒА
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІН ЖҮЙЕЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Психологиядағы барлық әдістемелік ізденістер, адамды жүйелі зерттеуде басқа да ғылыми салалар әдістерімен өзара тығыз байланыста болу қажеттілігімен ерекшеленеді. Әсіресе, ұстанымдар мен әдістерді нақты анықталған мақсаттарға сәйкес жіктеу үлкен маңызға ие болып отыр.

Диалектикалық дамудың айқындаушы маңызы психологияның әртүрлі генетикалық және тарихи ұстанымдарын алдыңғы орынға шығарды. Қазіргі психологиядағы генетикалық және тарихи ұстанымдардың гносеологиялық маңызы, бұл ұстанымдардың психологияның барлық аймағындағы нақты зерттеу әдістерін анықтауында. Психология алдында тұрған теориялық және тәжірибелік міндеттердің жаңаша ұйымдастырылуына байланысты оның философиялық, психологиялық-педагогикалық негіздері жан-жақты қарастырылуда. Психологиялық ғылым жүйесінде осы өзгерістерге орай психологиялық қызметтің негізгі бағыты – психодиагностиканың зерттеу әдістерінің де өзіндік ерекшелігі бар. Психодиагностика - зерттеу барысында әдіс-тәсілдер мен әдістемелерді қолданудағы практикалық психологияның негізгі саласы [1].

Психологияның теориялық және эмпирикалық әдістері ғылыми психологиялық білім алуға бағытталған жалпы мақсатты көздейді. Бұл білім негізінде теориялық жалпы бақылау мүмкіндігі болатын тәжірибелі мәліметтер немесе эмпирикалық заңдылықтарды анықтайтын психологиялық заңдар қалыптасады. Біз психологиялық зерттеу құрылымының негізгі теориялық-эмпирикалық шеңберінде жүзеге асатын әдістердің негізгі тобын қарастырамыз. Өдетте теориялық әдістердің жіктелуі сол немесе басқа да психологиялық теория құрылымынан бөлек қарастырылмайды. Сонымен қатар негізгі эмпирикалық әдістер психологиялық теорияның құрамдас бөлігімен байланысты болады. Жалпы ғылыми эмпирикалық зерттеу әдістеріне бақылау, эксперимент және өлшеу әдістері жатады.

Қазіргі жүйелеуде әдіс және әдістеме ұғымдарын ажырату өте маңызды. Егер әдістеме тану жолын эмпирикалық мәліметтер жиыны, тәсілі ретінде эмпирикалық зерттеу құрылымы ажыратса, онда әдіс психологиялық көрсеткіштер мен оларды басқару тәсілі немесе техникасын сипаттайды.

Б.Г. Ананьевтің көзқарасы бойынша психодиагностикада психологиялық зерттеу әдістері психологиялық ғылымның психикалық объектілер жүйесі, сонымен қатар гносеологиялық объектілері болып табылады [2].

Психологияда эмпирикалық әдістерді қолдану мәселелері жүйелік амал талаптарына байланысты, психологиялық әдістер жүйесінің түрлерін анықтау қарастырылады. Олардың бес деңгейін бөліп көрсетуге болады: әдістеме деңгейі; әдістемелік тәсіл деңгейі; әдістер деңгейі (эксперимент, бақылау және т.б.); зерттеуді ұйымдастыру деңгейі; әдіснамалық амалдар деңгейі;

Әдіс ұғымы кез-келген деңгейде қолданылуы мүмкін. Мысалы психофизикада орташа қателік әдісі, әдіс шегі, психодиагностикада жобалық әдіс (2 деңгей), психосемантикада семантикалық дифференциация әдісі және репертуарлық тор әдісі (1 деңгей), даму психологиясында психогенетикалық әдіс пен оның көп түрлілігін талдайды. Психологиялық зерттеуде қолданылатын деңгейлік бөлу әдісін Т.Д. Пирьев былай тұжырымдайды:

1. Өзіндік әдістер (эксперимент, бақылау, модельдеу және т.б.); 2. Әдістемелік тәсілдер; 3. Әдістемелік амал (генетикалық, психофизиологиялық және т.б.);

С.Л. Рубинштейн өзінің «Жалпы психология негіздері» атты еңбегінде басты психологиялық әдістер ретінде эксперимент пен бақылауды бөліп көрсетті. Бақылау «ішкі» және «сыртқы» болып екіге бөлінеді (өзіндік бақылау). Эксперимент табиғи, лабораториялық және психологиялық-педагогикалық, оған қосымша физиологиялық эксперимент әдістері – оның негізгі модификациясы (шартты рефлекс әдісі) болып бөлінеді. Сонымен қатар іс-әрекет нәтижесіне қарай зерттеу тәсілі мен әңгімелесу және анкета әдістерін де қарастырады.

Психологиялық зерттеуде Б.Г. Ананьевтің еңбектері отандық психологияда жетекші орында болды. Б.Г. Ананьев еңбегімен таныса отырып, болгар психологы Г.Д. Пирьев зерттеу әдістерін былай жүйелейді: бақылау (объективті – тура және жанама, субъективті – тура және жанама), эксперимент (лабораториялық, табиғи және психологиялық-педагогикалық), модельдеу, психологиялық мінездеме, қосымша әдістер (математикалық, графикалық, биохимиялық және т.б.) және арнайы әдістемелік амал (генетикалық, салыстырмалы және т.б.). Бұл әдістердің әрқайсысы басқа да әдістер қатарына бөлінеді. Мысалы: бақылау сауалнамаға, сұрақтарға, іс-әрекет нәтижесін оқуға бөлінеді.

Б.Г. Ананьев Г.Д. Пироговтың әдістер классификациясын сынай отырып, психологиялық зерттеу әдістерінің жүйесін былай топтастырады: 1) ұйымдастыру; 2) эмпирикалық; 3) мәліметтерді өңдеу; 4) интерпретациялық.

1. Ұйымдастыру әдісіне Б.Г. Ананьев салыстырмалық, кешендік және лонгитюдтік әдістерді жатқызды; 2. Эмпирикалық әдістерге обсервациялық әдістер (бақылау және өзін-өзі бақылау), эксперимент (лабораториялық, далалық, табиғи және т.б.) психодиагностикалық әдіс, іс-әрекет нәтижелері мен үрдісті талдау (праксиометрлік әдістер), модельдеу және биографиялық әдістер жатады; 3. Мәліметтерді өңдеу әдістері: математикалық-статистикалық талдау және сапалық сипаттау әдістер; 4. Интерпретациялық әдістер: генетикалық (филогенетикалық, онтогенетикалық) және құрылымдық әдістер (классификациялық, типтік және т.б.).

М.С. Роговин мен Г.В. Залевский еңбектерінде жоғарыда аталған зерттеулерді қарастыра отырып, өздерінің жүйесін ұсынады. Бұл авторлардың көзқарастары бойынша әдіс – бұл таным үрдісі кезінде объект пен субъект арасындағы қатынастардың көрінісі. Олар негізгі психологиялық әдістерді алты топқа бөлді: 1. Герменевтік – ғылымның ой операциялары және әдістері бөлінбеуіне сәйкес; 2. Биографиялық – психика ғылымында таным объектісінің тұтастығын көрсету; 3. Бақылау – таным объектісі мен субъектісінің дифференциациясы; 4. Өзіндік клиникалық – сырттай бақылаудан ішкі механизмге ауысу міндеті; 5. Өзіндік бақылау – алдыңғы дифференциация негізінде субъектінің объектіге ауысуы; 6. Эксперимент – таным үрдісі кезінде субъект ролі саналатын, объектіні тану кезіндегі субъектінің белсенді қарама-қайшылығы;

Психологтар тек эмпирикалық психологиялық әдістердің жіктелуіне ғана тоқталды, ол үшін олар модельдерді герменевтік әдістер қатарына қосуға бейім болды. Модель – субъектінің объектіге және өзіне деген рефлексивті қатынасы, субъектінің рационалды қарама-қайшылығы [3].

Психологиялық зерттеу әдістерін жүйелеу мен бейнелеудің ерекшеліктері зерттеудің эмпирикалық әдісі мен жалпы психологиялық әдістердің арасындағы ерекшелігін анықтаудағы белгілі бір жағдайлар. Басқа ғылымдардағы сияқты психологияда әдістің үш класы бөліп қарастырылады: Эмпирикалық – зерттеудің субъектісі мен объектісі өзара нақты қарым - қатынаста жүреді; Теориялық – субъект пен модельмен объект ойша әрекет етеді (зертеу нысанымен); 3. Интерпретация немесе суреттеу – субъект сырттай объектінің белгілік-символдық болжамдармен (графиктермен, кестелермен, схемалармен) әрекет етеді;

Әдістің бірінші тобын қолданудың нәтижесі болып құралдар көрсеткіштерімен объектінің жағдайын бекітетін мәліметтер, субъектінің жағдайы компьютер жады, іс-әрекет өнімдері және т.б. табылады. Теориялық әдістерді қолдану нәтижесі табиғи тілдік, белгілік-символық және кеңістіктік-схемалық түрінде ұсынылған.

Интерпретациялық суреттеу әдісі теориялық және эксперименттік әдістерді қолдану нәтижелері мен өзара әрекет ету орындары. Эмпирикалық зерттеу мәліметтері бір жағынан біріншілік өңдеуге және индуктивті гипотез, модель, зерттеу теориясын ұйымдастыру жағынан нәтижелер талаптарына сәйкес ұсынылады. Екінші жағынан бұл нәтижеге гипотездің сәйкестігі концепциясымен бәсекелесу терминінің мәліметтерінің интерпретациясы жүреді. Интерпретация өнімі болып факт, эмпирикалық тәуелділік және гипотезді қолдау немесе жоққа шығару болып табылады.

Психологиялық зерттеулердегі теориялық әдістер түрлері: Дедуктивті (аксиоматикалық және гипо-дедуктивті) – жалпыдан – жекеге, абстракциядан – нақтыға. Нәтижесі теория, заң және т.б.; Индуктивті – фактілерді жалпылау, жекеден-жалпыға. Нәтижесі-индуктивті гипотез, заңдылық жіктеу, жүйелеу; Модельдеу – ұқсас әдістерді нақтылау, «трандукция» жекеден-жекеге, күрделі объект орнына зерттеуге қолайлы қарапайым объект алынуы. Нәтижесі – объект моделі, үрдіс жағдайы;

Бастауын философиялық психологиядан алатын психологиялық теория әдісінен көрнекілі-ой әдісін айыру қажет. Ой қорытындысы–ғылыми фактілерге немесе эмпирикалық заңдылықтарға сүйенбейді, автордың концепциялық өзіндік біліміне (субъективті шындық, интуиция) негізделеді. Көрнекі ойшыл психолог философ ретінде өз көзқарасы бойынша психологияның моделі немесе оның жеке құрамының модельдерін (тұлға теориясы, қарым-қатынас, ойлау, шығармашылық, қабылдау және т.б.) тудырады. Ой қорытындысы құрамына рационалды, иррационалды білімдерін біріктіретін, тұтастық және эмпирикалық зерттеу кезінде шындықтарды түсіндіру негізі қарастырылады.

Модельдеудің екі негізгі түрі бар: құрылымдық–функционалды және функционалды–құрылымдық. Бірінші жағдайда зерттеуші оның сыртқы болмысына қарай жеке жүйесі құрылымын анықтайды. Ол үшін ол ұқсасты (бұл жағдайда модельдеу) құрастырады немесе ұқсас болмысы бар басқа жүйені таңдайды. Мұндай болмыс (ұқсастықтар нәтижесінің ережесі негізінде) құрылымдар ұқсастығы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Модельдеудің бұл түрі психологиялық зерттеудің негізгі әдісі және табиғи ғылыми психологиялық зерттеудің негізі болып табылады. Екінші жағдайда модельдеудің құрылымдық ұқсастығы мен бейнесін зерттеуші ортақ функциясымен сыртқы көріністері және т.б. сипатталады. Бұл әдіс көптеген ғылымдарда таралған, соның ішінде салыстырмалы анатомияда, палентологияда, мәдениеттануда және т.б. Басқа адамның психикалық болмысын түсіну мүмкін емес, бірақ әр субъектінің өзінің жеке болмысы бар, сондықтан функционалды–құрылымдық модельдеу мен герменевтік әдістердің ұқсастығы бар. Сол себепті М.С. Роговин мен Г.В. Залевский модельдеу әдісін герменевтік әдістер қатарына қосты. Интерпретациялық–бейнелеу әдісі психологиялық зерттеуде маңызды роль атқарады. Көбінесе зерттеушінің бұл әдістерді жете меңгеруі ғылыми бағдарламаның жетістігінің дәлелі. Психологиядағы бейнелеу әдісінің ерекшеліктері – теорияны сипаттау мен эмпирикалық мәліметтерді суреттеудің арасындағы айырмашылық келтірілмесе де В.А. Ганзеннің монографиясында толықтай сипатталған [3].

Адам зерттелуші ретінде іс-әрекет, таным субъектісі болып табылады. Сондықтан эмпирикалық психологиялық әдістерін жіктеу кезінде бұл ерекшелікті ескеру қажет. Психологияда интерпретациялық немесе зерттелушінің болмысын түсіндірудің маңызы зор. Түсіну үрдісі өлшеу үрдісіне қарама-қарсы. Өлшеу кезінде зерттеу нәтижесін объективті тұрғыдан қарап, интерпретация жасалады.

Психологиялық зерттеудің екі спецификалық белгісін көрсететін барлық психологиялық эмпирикалық әдістердің орналасуын кеңістік осьтері арқылы сипаттайды. Біріншісі – зерттеуші мен зерттелушінің әрекеттерінің бар-жоқтығы немесе әрекеттің белсенділігі. Ол клиникалық экспериментте максималды, өзіндік бақылауда минималды (зерттеуші мен зерттелуші бір тұлға). Екіншісі – процедураның объективтілігі мен субъективтілігін тестілеу (немесе өлшеу) және басқа адамның болмысын «таза» түсіну, «сезіну» эмпатия, оның іс-әрекетінің тұлғалық интерпретациясы болып табылады. Екінші жағдайда зерттеушінің жеке тәжірибесі, жеке ойлары. Психологиялық әдістерді тура бөлетін екі спецификалық белгіні басқаша да атауға болады. Біріншісі – «екі субъект – бір субъект» осін немесе «сыртқы диалог – ішкі диалог» түзеді. Екіншісі – «сыртқы» құралдар – «ішкі» құралдар немесе «интерпретация» түзеді. Бұл осьтермен түзілген квадраттарда негізгі психологиялық эмпирикалық әдістерді орналастыруға болады. Бұл жерде психологиялық эксперимент зерттелушімен әрекет, оның болмысының объективті үйлесімі болып табылады. Олардың қатарына бақылау, әңгімелесу және «архивтік» әдіс (іс-әрекет өнімдері мен болмысты талдау) жатады.

Қазіргі кезеңде психологиялық диагностика зерттеулерінде әдістер сапалық ерекшеліктеріне қарай екі топқа бөлінеді: формалды және формалды емес әдістер. Формалды әдістер түрлері: тестер, сұрақ жауап, психофизиологиялық әдістер және проектілі техникалық әдістер. Оларға тән негізгі сипаттар: нақты бекітілген ережеге сәйкес болуы; зерттеу барысында берілген нұсқауды дәл сақтау және процедура объективті жүргізілуі тиіс; алынған мәліметтерді стандартты өңдеу тәртібі бойынша қорытындылау; диагностикалық эксперимент қорытындыларын жүргізу; сенімділігі, бұл объектіге қатысты өлшеу процедурасының орнықтылығы; валидтылығы, яғни бұл барлық зерттеу процедурасының алынған нәтижелер объектілері қасиетіне қатысты болуы; формалды әдістер арқылы белгілі бір уақыт аралығында диагностикалық ақпарат алуға және индивидті өзара сандық, сапалық жағынан салыстырмалы түрде сипаттауға болады. Формалды емес әдістер: бақылау, әңгімелесу, іс-әрекет нәтижесіне талдау жасау әдісі. Психикалық процестері, қасиеттері және психикалық кейпінің жалпы көріністері мен олардың мазмұнына қарай ерекшеліктерін білуге болады. Мысалы мақсаттар динамикасы, тұлғалық қасиеттері, көңіл күйі, психикалық кейпі т.б. Кешенді психологиялық диагностикалық зерттеу барысында бұл екі топтағы әдістер бір-бірін толықтырып, байланысты бірлікте қолданылады [4].

Психологияда, басқа ғылыми салалар, соның ішінде, жаратылыс туралы жалпы ғылымдар (механика, физика мен химия) әдістерін қолданудың ғасырлық тәжірибесі бар. Шын мәнінде де, психофизика қалыптасуымен байланысты эксперименталды психология тарихы жалпы физика әдістерін қолданудан басталды. Соңғы онжылдықтарда жаратылыстану әдістерін психологиялық өңдеу қарқынды дамып келеді. Жоғарыда көрсетілген, математика – кибернетикалық әдістерді психологиялық әдістерге өңдеуден басқа да, салыстырмалы психология мен дифференциалды психологияның да қазіргі генетика әдістерін қолдануларын атап өтуге болады. Сонымен қатар, медициналық және патологиялық психологияда, нейропсихология мен дифференциалды психологияда жаңа биохимиялық әдістер де кеңінен қолданыс табуда. Жаңа биохимия мен фармакология негізінде құрылған психофармакология ғылыми саласымен қоса алғанда, биохимиялық әдістер жүйке – психикалық қызметті тануда

жаңа мүмкіндіктер ашты. Салыстырмалы психологияның жаңа даму кезеңі, жоғарғы жүйке қызметі физиологиясының классикалық әдісі болып табылатын шартты рефлекстер әдісін және қазіргі эксперименталды экологияның ең жаңа әдістерін қолданумен байланысты. Қазіргі эксперименталды психологияға ең жаңа электрофизиологиялық әдістердің де әсері зор [5].

Психологияның әдістемелік дамуындағы жаңа қадам, онда әртүрлі әлеуметтік ғылымдардың эксперименталды емес әдістерін де қолдану болып отыр. Жеке тұлғаны психологиялық зерттеу мүмкіндіктерін кеңейтетін бұл әдістер қатарына тілтанудың салыстырмалы әдісі, әдебиеттанудағы мәтіндік әдіс, тарих ғылымындағы құжаттану мен өмірбаяндық әдістер, әлеуметтік статистика әдістері және т.б. жатады. Тарихи, әлеуметтік және дифференциалды психологияның, өнер психологиясы мен ғылым психологиясының, салыстырмалы психологияның дамуына байланысты психологиялық зерттеу әдістері саны жағынан да, сапасы жағынан да дамып келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – СПб.: Питер, 2000. – 272 с.
2. Корнилова Т.В., Смирнов С.Д. Методологические основы психологии. – СПб.: Питер, 2008. – С.70-77.
3. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2008. – С.35-40.
4. Психологическая диагностика./ Под. ред.М.К.Акимовой, К.М.Гуревича. – СПб.: Питер, 2008. – С. 55-66.
5. Психодиагностика: теория и практика./Общ. ред. Н.Ф.Талызиной. – М.,1986. – С. 124-155.

Жубаназарова Н.С., Токсанбаева Н.Қ., Бердібаева С.К., Аймағанбетова О.Х.

БІЛІМ БЕРУ НАРЫҒЫНДА БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ КӘСІБИ БІЛІКТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Егеменді ел болып, өркениетке бет бұрған қазақстанның жастары ертеңгі мемлекет тірегі. Сол тірек нық та, берік болуы үшін бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру, кәсіби білікті мамандар дайындау қазіргі таңда өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Тұлғаның танымдық іс-әрекетін қарым-қатынас арқылы дамытудың көкейтестілігі бүгінгі таңда әсіресе кәсіби маман қалыптастыруда өте маңызды.

Сонымен қатар, Қазақстанның тәуелсіздігі егеменді мемлекет ретінде мәнді дәрежеде болашақ маман иелерінің коммуникативті қабілеттілік деңгейлерімен, кәсіби білікті даму сапасымен қамтамасыз етуді алғашқы орынға қояды. Қазақстанның болашағы мен оның дамуын жалғастыратын маманды даярлау туралы мәселелерді алға қояды. Демек, іргелі білімді жан-жақты меңгерген, бастамашыл, еңбек нарығы мен әркілі технологиялардың ауысып тұратын талаптарына бейімделген және тек өзінің ісін жақсы білетін ғана емес, сонымен бірге қажетті жағдайда күрделі мәселелерді өзі шеше алатын маман даярлау бүгінгі таңда өзекті мәселелердің бірі. Әрине мұндай мәселені шешу тұлғаны ең алдымен қарым-қатынас құралымен қамтамасыз ету болып табылады. Соңғы жылдарда жүзеге асырылып жатқан қазақстандық білім беру жүйесін реформалау барысы азаматтық сана-сезімді, Отан алдындағы борышкерлік сезімін дамытуға ықпал ететін жағымды қатынастар мен құндылықтарды, қоғамды жаңғыртуға өз үлесін қосуға дайын әлеуметтенген тұлға қалыптастыру жұмыстарын мақсатты бағыттап, жүйелі жүргізуді талап етуде.

Білім беру ұйымдарында тұлғаны тәрбиелеу баланың өмірлік іс-әрекеті үрдісін педагогтың дұрыс ұйымдастыруы және бағыт беруі арқылы жүзеге асады. Сондықтан да педагог қызметкерлердің кәсіби біліктіліктерін арттырып, олардың педагогикалық, әдістемелік жағынан өсуіне бірден-бір үлес қосып жүрген біздің институт қызметкерлерінің де жауапкершілігі жылдан-жылға артуда деп ойлаймын.

Профессор С.М. Жақыпов танымдық іс-әрекет - оқыту процесінің мазмұндық формаларын көрсетеді деп анықтайды. Сонымен қатар жеке адамның ойлау – мнемикалық перцептивтік іс-әрекетте оның мазмұндық жағын көрсетсе, формасын даралық бірлескен, жалған даралық немесе жалған бірлескен іс-әрекет ретінде көрсетеді. Сөйтіп оқыту берілген материалды түйсініп, қабылдап, есінде сақтап, ойлап қана қоймайды, сол қабылдағанын, түйсінгенін, есте сақтағанын, ойлағанын іс-әрекет негізінде жандандырып өңдеп жүзеге асырады [1].

Біліктілікті арттыру жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі теория мен практиканың өзара байланысын жүзеге асыру болып табылады. Осымен байланысты В.В. Давыдов дамыта оқытуды, ал Е.Белозерцев проблемалық оқыту, пікір алмасулар мен іскерлік ойындар ұйымдастыру, жобалар жасақтау, тренингтер мен практикумдар, «дөңгелек үстелдер» өткізу, теорияны мектеп практикасында нақтылауға мүмкіндік беретін оқу міндеттерін пайдалану, педагогикалық жағдаяттарды моделдеу сияқты құралдарды атап өтеді "[2].

Нарық экономикасы психологиясының көрінуі адам іс-әрекетінен білінеді. Мұның астарында экономикалық қарым-қатынастағы экономикалық санамен анықталатын мінез-құлық жатыр, нақтырақ айтқанда нарық экономикасының белгісі болып табылатын, ақша-тауар-ақша негізінде қалыптасатын адам эмоциясы, іс-әрекеті болып табылады. Бұл нарық экономика аясында адам қажеттіліктерімен байланысты, яғни мұнда нарықтық пайда көзделгендіктен, қажеттіліктер де шартты болып келеді, ұсыныс сұранысқа байланысты туындайды. Мұнда адамның психологиялық ерекшеліктері экономикалық ойлаумен ұштастырылады [3].

Біліктілікті арттыру жүйесінің келесі бір маңызды бағыты педагогтардың коммуникативтік мәдениетін, яғни қарым-қатынас біліктіліктерін дамыту болып табылады.

Тұлғаның құндылығы – индивидтің санасындағы қоғамдағы материалды және рухани құндылықтардың таңдаулы бейнесі ғана емес. Адамның киімі, оның заттары, үйі, оның отбасы, балалары, жалпы, У. Джеймс «материалды Мен» сферасына қосқанның барлығы, тұлғаның құндылықтары болуы мүмкін. Тұлғаның құндылығы

сондай-ақ топтың құндылығы сияқты қоғам құндылықтарының нақтысы болып табылады, бұл нақтылық тұлғаның әлеуметтік жүйедегі позициясынан және оның даму деңгейіне тәуелді болып келеді.

Құндылықтарды қоғам өмірінің құбылысы немесе элементі ретінде қарастыруға болады, әлеуметтік мән көзқарасынан талдай отырып, оларға қоғаммен тұтастай немесе әлеуметтік топпен болуға тура келетін. Құндылықтар мәні, қоғаммен өндіретін өзіндік идеалды білім типін ұсынады.

Құндылықтардың психологиялық категориясы мотивациялық құбылыстардың кең кластарына жатады. Адамдардың психикасында құндылық позитивті және негативті эмоцияның пайда болуымен бірге шығады, нақты біліммен байланыстырылған, жүріс тұрыс немесе іс әрекет нұсқаларына тандау жасауға мүмкіндік беретін.

Құндылық түсінігі адамның қатынасы әлемге сипатталғанда қолданылады. Құндылық адам және оны қоршаған әлем арасында бөлінген, ол тек олардың қатынасында болады. Құндылықтарды тасушы болып кез келген зат, құбылыс бола алады, адамның санасымен өзара әрекетке тиісті.

Тұлғаның құндылықтар бағдары адамның шынайы жүріс тұрысымен жиі қарастырылады. Сонымен, оның келесідей басты сәттері беріледі: «біріншіден, құндылықтар бағдары тұлғаның бағыттылығын және әлеуметтік белсенділігінің мазмұнын сипаттайды, және екіншіден, ол оның әлеуметтік жүріс тұрысының реттеушісі ретінде қарастырылады».

В.Д. Сайко көрсеткендей: «Құндылықтар бағдарының жүйесі тұлғаның және оның қалыптасқандығының көрсеткішінің маңызды сипаттамасы болып табылады. Құндылықтар бағдарының даму деңгейі, ерекшеліктері және қалыптасуы тұлғаның даму деңгейін бағалауға мүмкіндік береді, тұтастылық және тұрақтылық, оның құндылықтар бағдарының тұрақтылығы ретінде көрінеді [4]. Сонымен, тұлғаның құндылықтар бағдарының психологиялық аспектісі оның ішкі әлемін зерттеуімен тығыз байланысты, қоғамдық жүріс-тұрыс, өмірдің және мәдениеттің құндылықтарын ұғынуға және жаңғыртуға бағытталған.

Біліктілік – бұл білімді меңгерудегі, тәжірибиедегі білімділікті, құндылықты бейнелейтін жалпы қабілеттілік. Бүгінгі күн мұғалімнің біліктілігін арттыруды жалпықоғамдық мәселе ретінде қарастыру қажеттігі туған кезең. Себебі білімді тереңдету, молайту, жетілдіру, арттыру жеке басы үшін ғана емес, қазіргі қоғамға қажет әрекет деп қабылдауымыз керек. Бұл мұғалімнің өз қызметінде табысқа жетуін ғана көздемейді, оның аясын одан әлдеқайда кеңірек қарастырған жөн.

Бүгінгі оқушы – ертеңгі қоғамның, елдің тірегі өмірге дайындаушы. Мұғалім мамандығының құндылығы да осында деп түсінгеніміз дұрыс.

Біліктілікті арттыру курстары арқылы мұғалімдерді оқытуда оқытушы жетекшілік, бағыт берушілік, ұйымдастырушылық, түзетушілік әрекеттерді атқаруы керек. Оқытушының осындай әрекетіне білім алушы мұғалімнің өзі де бойындағы бар білімін көрсете байланыс жасағанда ғана сапалы нәтижеге жетуге болады деп ойлаймыз. Мұғалімдердің өз білімдерін жүйелі көтеріп отырулары – олардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне ықпал ететін негізгі фактор.

Еліміздің білім беру саясатындағы көкейтесті мәселелердің бірі де осы мұғалімдердің біліктіліктерін жүйелі арттыру болып табылады.

Мұғалімдердің біліктілігін арттыру мәселесін зерттеген ғалымдар бұл саланың даму тенденциясын жан-жақты көрсеткен. Жас мұғалімдер оқушылардың өзбетімен әрекет ете білу дағдыларын қалыптастыру, оның қарқынын зерттеу, оқушылардың өзара қарым-қатынасын ұйымдастыру мәселелерінде қиындық көреді. Бастауыш сынып мұғалімдері оқушылардың пән мазмұны бойынша білімді меңгеруінен емес, сол бойынша жұмыс істету әдістерінен қиындық көреді. Сонымен бірге мұғалімдер оқу мақсаттарын қою, міндеттерін белгілеу және оның нәтижесін жоспарлау, қиындықты жеңу әдістерін іздестіру т.б. бойынша да қиындықтар көретіндігі байқалады.

Ұлттық білім берудің негізгі бағыты – адамды қоғамның ең негізгі құндылығы ретінде танып, оның рухани баюына, саяси көзқарасы мен шығармашылық белсенділігінің, кәсіби іскерлігінің қалыптасуына толық мүмкіндік беру, жағдай жасау. Сондықтан жас маманның бойында үш түрлі біліктілік қалыптасуы қажет: а) пәндік біліктілік.

Пән бойынша алған теориялық білімі мен іскерлігі жатады. Теориялық білім пән арқылы беріледі. ә) педагогтік біліктілік. Педагогиканың негізін, ұстанымдарын, әдіс –тәсілдерін, сабақты ұйымдастырудың негізгі нысандарын білуі тиіс. б) технологиялық біліктілік. Білім берудің сапасын көтеру, өз бетімен іздену қабілетін қалыптастыру. Білімді де білікті маман даярлаудың мақсаты – маманның бойында іргелі де жүйелі білім, кәсіби іскерлік пен дағды, шығармашылық белсенділік пен еркіндік, мәдени ойлай білу қабілеттерін қалыптастыру болса, білім ғасырындағы білім берудің жаңа жүйесі нені оқыту (білім мазмұны), қандай жүйеде оқыту (құрылымы), қалай оқыту (педагогикалық технология) мәселелерін шешуге бағытталуда.

Оқытушының қызметін өз дәрежесінде атқара алуы оның біліктілігіне байланысты. Атап айтқанда: гностикалық, педагогтік, қоғамдық –экономикалық, коммуникативтік. Білікті маманның тәрбиелеген шәкірті білімді болары сөзсіз. Ал білім – қоғам дамуының шешуші факторы.

Біліктілікті арттыру құрылымына жаңаша көзқарас жаңартылған жүйеде педагогтердің мінсіз қызмет атқаруынан басталады. Облыс орталықтарында құрылған педагогтердің біліктіліктерін арттыру филиалдары: педагог кадрлардың қосымша білім беру жүйесіндегі білім беру қызметінің сапасына бірыңғай талапты; мазмұны, ұйымдастыру әдісі және түрі жағынан әртүрлі, бірақ қай өңірде болса да бірдей жоғары сапалы курстық дайындыққа педагогтердің қолжетімділігін; ұлттық деңгейдегі курстық дайындықтың сапасын басқаруды мониторинг жүйесінің көмегімен қамтамасыз етеді. Біліктілік жүйесіндегі мониторинг белгілеу, түзету және болжау қызметтерін жүргізуге мүмкіндік беретін инновациялық технологиялар арқылы жүзеге асады.

Білім берудің қазіргі замандағы негізгі мақсаты - білім негізін беріп, білік пен дағдыны қалыптастырып, болашақ мамандық иесі болуға машықтандыру ғана емес, сонымен қатар жеке тұлғаны дербес, әлуеметтік, кәсіби ұтымды шешімдер қабылдап, оны жүзеге асыра білуге даярлау болып табылады. Яғни бүгінгі білім алушы, келешек маман бәсекеге қабілетті, жан - жақты дамыған, өз Отанына қызмет етуге даяр тұлға болып шығуы тиіс.

Білім жүйесінің үздіксіз білім беру үлгісіне көшуі білім беру технологиясын түбегейлі өзгертуді талап етеді. Ол талаптар әдістемелік әрекеттерді жинақтау, білім берудің әдістерін және тәсілдерін интеллектуалдандыру, жекелендіру, берілетін білімді жаңаша жүйеде қарастыру, оқу материалдарын шығармашылық түрде қабылдануын, оқу материалдарын қолданылатын оқу дидактикалық құралдарының ақпараттылығы және коммуникативтілігі, білім алушының жоғарғы сапалы білімділік қабілеттілігін және оқуға қызығу негізін қалыптастыруды көздейді. Мұндай көзделген мақсатқа оқытудың жаңа тәсілін пайдалану инновациялық технологияны ендіру арқылы жүзеге асырылады.

Білім – болашақ бағдары, кез-келген маман даярлайтын оқу орынның басты міндеттерінің бірі – жеке тұлғаның құзреттілігін дамыту. Құзырет – оқушының жеке және қоғам талаптарын қанағаттандыру мақсатындағы табысты іс-ірекеріне қажетті білім дайындығына әлеуметтік тапсырыс. Құзыреттілік – оқушының әрекет тәсілдерін жан-жақты игеруінен көрінетін білім нәтижесі.

Бүгінгі таңда кәсіптік білім беру жүйесінің басымдылығы – халықаралық білім нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау сапасын арттыру. Яғни, адамды үздіксіз білім алуға, еңбек процесіне даярлау, бағыттау. Осыған орай еліміздің ертеңінің тізгінін ұстар, өзіне сенімді, Отанымыздың әлеуметтік-экономикалық дамуына өз үлесін қоса алатын, жан-жақты дамыған, білімді тұлғаны дайындап, тәрбиелеу – аса жауапты қоғамдақ міндет. Болашақ бүгіннен басталады. Бүгіннен әрекеттенсек, ертеңіміз жарқын болары сөзсіз. Жаңа тұрпатты ұстаз жауапкершілігін сезіне білу, білім сапасын дамыту-біздің басты мақсатымыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Джакупов С.М. Психологическая структура процесса обучения: - Алматы: Қазақ университеті, 2012. – 312 с.
2. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального исследования.- М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
3. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. 2-изд.М., 2005.
4. Мясичев В.Н. Психология отношений: избр. психол. Труды/ под. ред. А.А. Бодалева. М.,2004. – 428 с.

Журтбаева А.А., Конуспаев С.Р., Жакирова Н.К. ЖАҢАША БІЛІМГЕ –ЖАҢАША КӨЗҚАРАС

Қазіргі таңда елімізде білім берудің жаңа жүйесі қалыптасып, дүние жүзілік білім беру аймағына кіруге бағыт жасауда. Кез-келген мемлекеттің экономикалық қуатылығы, халқының тұрмыс құру деңгейінің жоғарлығы, дүние жүзі бойынша алатын орны және маңыздылығы сол елдің технологиялық даму деңгейімен анықталатыны анық. Осылайша еліміздің дамуы мен жаңа технологияны енгізу мақсаты мен құндылығы осы елдегі білім беру жұмыстарының жолға қойылғандығы мен белгілі бір саланы ақпараттандыру деңгейімен анықталынады. Экономикалық жағынан өте жақсы дамыған мемлекеттердің тәжірибесі көрсетіп отырғандай ғылым, мәдениет және экономика сол елдің қарқынды дамуының негізгі кілті болып табылады. Қазіргі кезде жеке тұлғаны дамытуға бағдарланған, маңыздылығы жоғары, шыншыл, адал демократиялық бағытындағы жалпы адамзаттық құндылықтарды алға қойатын білім беру жүйесін қалыптастыруда басты негізгі іс-шаралар, қадамдар жасалуда. Бұл қазіргі кездегі білім беру саласындағы менеджментінің мазмұнды басқарудың теориялық–практикалық мәселелерін, заңдылықтарын және тәжірибесін қамтиды. Осы үдеріс оқу-тәрбие үдерісінің педагогикалық теориясы және іс-тәжірибесін мағаналы өзгерістермен халықаралық дүниежүзілік білім беру сапасына жетуді көздейді, сонымен бірге ол тікелей сапа менеджменті жүйесінен тығыз байланысты екенін көрсетеді.

Сондықтан қоғам талабы бойынша сол елді көркейтетін, дамытатын және жетілдіретін жастар тәрбелеу ең маңызды мәселе. Осы мақсатқа жету жолында маман қызметінің мазмұны жаңарып, жаңаша мақсат, жаңаша көзқарас, жаңаша шешімдерді қажет етеді. Осындай шешімдерге жету тек білім арқылы келеді.

Білім дегеніміз орта мен қоғамды ғылыми-мәдени, әлеуметтік прогреспен қамтамасыз ететін ерекше құбылыс, қоғам мен адам үшін де ең жоғары құндылық. Білімнің ең негізгі мақсаты - адамның адамгершілігін, менталитетін, шығармашылық қабілетін қалыптастыру, жетілдіру, дамыту, орнықтыру.

Қазіргі қоғамның маманы гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдар бойынша ойлау қабілеті терең әрі кең, жан-дүниесі бай, кәсіби біліктілігі жоғары маман, кез келген ситуациялық жағдайдан шығудың жолын таба алатын, жауапкершілік сезімі өте жоғары, айналасындағы адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасай алатын, басқаның пікірімен санасатын, қоғамда белгілі бір орын алатын дара тұлға болуы тиіс. Сондықтан келешек маман иелерін тек маман ретінде ғана қарамай, оны осы қоғамының азаматы, өзінше жекеше тұлға, болашақтың тірегі, иесі ретінде қарап соған мүмкіндіктер мен жағдайлар жасау қажет. Бұл өз кезегінде білімгерге, болашақ маман иелеріне іргелі де терең, мағаналы, сапалы да жүйелі білім берумен тығыз байланысты. Сондықтан бұл міндеттерді, жоспарларды жүзеге асыру барысында білім беруде кәсіби құзырлығы жоғары маман иесіне жеткен мамандығы бойынша өз пәнін толық және жетік меңгере білетін, әрбір тәлімгерлердің өзіндік дарындылығы мен

шығармашылығының жеке әр қайсысына байланысты дамуына қолайлы жағдай жасайтын, ізгілілік қасиеті жоғары, тұлғалық бейнесі көркем, педагогикалық шеберлік пен өзінің іс-әрекеттерін тиянақты тәртіппен атқаруға қабілеттілігі жоғары, оқытудың жаңаша технологияларын терең игерген және білімдік мониторинг негізіндегі ақпарат көздерін қолданып, оларды талдап жұмыс жасай алатын, дүние жүзілік және отандық тәжірибелерді шеберлікпен шығармашылықта игере білетін кәсіби жоғары дәрежелі маман педагогты дайындау.

Қазіргі кезде ғылыми ізденістермен жұмыс жасайтын ғалымдар мен оқытушылардың еңбектерінің нәтижесінде оқу-тәрбие жұмыстарының тиімділігін арттырудың жаңа технологиялары пайда болуда. Осыған байланысты технологиялардың бірнеше түрі бар: басқару технологиялар, ақпараттық технологиялар, кәсіптік технологиялар, ойын технологиялары, ізденіс технологиялары, педагогикалық технологиялар және тағы басқалары. Білім беру жүйесінде осы кезде елуден аса жаңа технологиялар қолданыла бастады. Соның ішіндегі педагогикалық технологияны қарастыратын болсақ педагогикалық технология дегеніміз жалпы оқу үдерісін іске асырудың мағыналы технологиясы. Педагогикалық технологияның мәні ретінде жеке тұлғаның дамуы мен өзін-өзі дамытуын қалыптастыру, ал ол өз кезегінде сапасы мен мәні жағынан оқытушының және оқу мекемелері мен бүкіл білім жүйесі үдерістерінде маңызы ерекше. Қазіргі білім беру жүйесіндегі оқытудың үздік технологияларын игеру студенттің интеллектуалдық, кәсіптік, рухани, адамгершілік, азаматтық және де басқа көптеген адамдарға тән қасиеттерінің қалыптасуына оңталы әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие саласын тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Сонымен педагогикалық технология деп келешекте педагогикалық мақсатқа жету үшін қолданылатын құралдық, жалпы жеке тұлғалық, оқу-тәрбиелік әдістеме тәсілдерінің жүйелі әрі систематикалық жиынтығы ретінде жұмыс істеу. Педагогикалық технология ұғымы үш деңгейде салыстырмалы түрде терең қарастырып пайдаланады.

Жалпы педагогикалық жүйе ұғымының синонимі. Оған мақсаты, мазмұны, оқытудың құралдары мен әдістері, оқыту процесінің субъектілері мен объектілері кіреді.

Салалық (пәндік) деп бір пән көлеміндегі оқыту, тәрбие мазмұнын жүзеге асыруға негізделген әдістер мен құралдар жиынтығы.

Локальдік (модульдік) деп жеке әрекеттер технологиясы, ұғымды қалыптастыру, жеке дара қасиеттерді қалыптастыру және дамыту сабағының технологиясы, жаңа материалды меңгерту технологиясы, қайталау және бақылауды ұйымдастыру технологиясы, жеке жұмысты ұйымдастыру технологиясы жатады.

Салалық (пәндік) деп локальдік (модульдік) деңгейлеп оқыту әдісімен ұсас, тек айырмашылық технологияда процессуалдық өлшемдік, сапалық және вариативтік - бағдарлық компоненттерге басым көңіл бөледі.

Технология әдістемелерінен оқыту әрекеттерін өңдеуге болатындығымен ерекшеленеді. Педагогикалық үрдіс технологиясы дегеніміз мақсатты анықтаудың жалпы әдістемесі негізінде мемлекеттің қазіргі кезде білім беру саласына қойып отырған мақсаттарына сәйкес іріктеліп, анықталып, реттелген оқытудың мазмұны мен формасы, әдіс-құралдарының, дидактикалық талаптарының психологиялық-педагогикалық көрсеткіштерінің жиыны болып келеді.

Оқыту технологиясы өз кезегінде жоғары оқу орындарында оқу барысында қажетті тәсіл, әдіс, амал, дидактикалық талап секілді психологиялық-педагогикалық іс-әрекеттердің жүйелі ортасы ретінде пайдаланылады.

Сондықтан қазіргі таңда еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін жаңа бағдарлама бойынша жаңаша көзқарас қалыптасып, тың идеяларға негізделген білім деңгейінің жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Университеттік білім адамдық ресурстардың басты факторы болуымен бірге экономиканың бәсекеге жарамдылығын қамтамасыз ететін білімге сүйене отырып сапалық көрсеткіші бойынша халықаралық стандарттарға сай болуы міндетті. Мұндай сапалық көрсеткіш ретінде халықаралық аккредитация және әлемнің жетекші университеттерінің рейтингісіне ену болып табылады. Біздің әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-і басты назарын жұмыс беруші талаптарына сай келетін мамандарды дайындауға, кредиттік оқыту технологиясын дамыта отырып одан бетер жетілдіруге, зертханалық материалдық-техникалық базаны көтеруге, үздік шетелдік және отандық тәжірибелерді енгізуге, өзара халықаралық байланыстарды орнықтыруға бағыттап отырғанын білеміз.

Сондықтан Университеттің кадрлар әлеуетінің сапасын көтеру мақсатында ЖОО ішіндегі ПОҚ қызметін терең жетілдіру жұмыстарына байланысты қысқа мерзімді шетелден, алдыңғы қатарлы деп танылған университеттердің үздік әрі сапалы, мұқият жоспарланған біліктілікті артыру курстарымен алмастыру жұмыстарын тереңірек қолға алу. Қазіргі заман талабына сай келетін лабораториялық құрал-жабдықтарды алу үшін жүйелі түрде ірі отандық және шетелдік мамандарды ғылыми кеңесші ретінде шақырып ақылдасу неғұрлым тиімдірек болады.

Материалдық-техникалық базаны толықтыру, соңғы шыққан алдыңғы қатарлы үздік лабораториялық құрал-жабдықтарды алу ЖОО-ның коммуникациялық-ақпараттық инфрақұрылымын жетілдіру қажет. Біздің Университет тарапынан осындай іс-шаралар жасалып жатқаны белгілі, бірақ осы бағдарламаның жұмыс жасауына аса баса назар аударса екен. Оқытушылардың білім біліктіліктері артыру мақсатында оқу үдерісі кезінде шет елдерге барып, курстарға қатысып, тікелей дәрістерге, зертханалық жұмыстарына қатысып, сол сабақтың оқытушыларымен бірлесе жұмысты орындап, көріп, сабақ үдерісін қандай методикалар қолданатынын бас аяғына дейін тікелей танысып келгені өте тиімді болар еді. Жаз кезінде оқу үдерісі аяқталған кезде барып, көріп келгеннен ешқандай нәтиже бола қолмайтындығы анық. Сол себепті тікелей сол сабақты жүргізетін оқытушы барып үйреніп, көріп келсе неғұрлым тиімді болады. Келгеннен кейін Университет тарабынан қолдау көрсетіп зертханалық жұмыстарды қоюға, жұмыс жасатуына, керек құрал-жабдықтармен қамтамасыз етіп, сатып алуына қолдау көрсетсе. Бұл өз

кезегінде студенттер мен ПОҚ-ның академиялық ұтқырлығын көтеру үшін, әлемдік деңгейдегі университеттермен өзара серіктестік қарым-қатынасты орнатып, олармен өзара тиімді тәжірибе алмасу үшін керек. Білім беру сапасына шетелдік мемлекеттерінің бағасы ретінде білім беру қызметі түрлерінің экспортына қатысу қажет. Сондықтан білім беру экспортының бірден бір қызметі ретінде бірінші кезекте білім беру сапасын көтеруді, әлемдік танымалдылық пен университет имиджінің нығаюын талап етеді. Мұндай іс-шаралар білім беру экспорты қызметіне, университет студенттерінің академиялық біліктілігіне және басқа елдердегі мамандар мен атақты ғалымдарды қызметке, жұмысқа тартуға, жаңа қажеттіліктер мен мүмкіндіктерді ашуға өте маңызды әсер етеді.

Жаңаша мазмұнда білім беру осы ғасырдың басты талабы. Біз өмір сүріп отырған ғасыр білім мен оқудың ғасыры, сондықтан оқытушылардан жаңа педагогикалық әдіс-құралдарды пайдалану арқылы мағаналы, терең сапалы білім беру болып табылады. Қорытындылай келе жаңаша білім беру бағдарламасының жаңаша оқыту жүйесі нағыз осы ғасырдың шығармашыл, ойшыл, бәсекеге қабілетті, рухани дамыған жеке тұлға ретінде оқытушыны даярлаудың таптырмайтын қайнар көзі деп ойлаймын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жанпейісова М.М. Технология модульного обучения. Актобе. РИПК СО, 1999.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы, 2000.
3. Щукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе. М., 1986.
4. Губарев В.В. Системное представление о качестве образования // Стандарты и качество. - 2009. - N 1(30). – С. 69-76.
5. Инновациялық білім беру үрдістерінің мәні, түрлері және құрылымы //Ізденіс. – Алматы, 2005. № 3 (2).

Жусанбаева С.Б.

ТІЛДІК БІРЛІКТЕРДІ МӘТІН НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

Тілдік бірліктерді мәтін негізінде оқып үйренуде тілдің функционалдық мүмкіндігінің, тілдің синтаксисінің, лексикасының, стилистикасының, заңдылықтары бір-бірімен байланыста жүзеге асады. Мәтін сөйлеуде (ауызша, жазбаша) жүзеге асатындықтан, оқушылар оқулықтағы мәтіндермен жұмыс істейді немесе өздері құрайды. Тілдік бірліктердің мәтіндегі толық мәні мен қызметі жан-жақты ашылады. Оқушылар өздерінің тілін, сөздік қорын мәтінмен түрлі жұмыс арқылы дамытып байытады. Мәтін жаттығуларының лингвистикалық негізі – қазіргі мәтін теориясы, сөйлеу теориясы, мәтін синтаксисі немесе күрделі синтаксистік тұтастық. Мәтін жаттығуларының негізі – қазіргі мәтін теориясы, сөйлеу теориясы, мәтін синтаксисі немесе күрделі синтаксистік тұтастық. Мәтін жаттығуларының түрлері: 1) дайын мәтінмен жұмыс; 2) оқушылардың өздерінің мәтін құрауы және т.б. Мәтін жаттығулары түрлерінің басқа жаттығулардан артықшылығы мынада – меңгерілетін тілдік бірлік өзінің функционалдық қызметінде көрінеді, мәтін оның мәні мен қызметін толық түсінуге көмектеседі. Оқушы өз тілінің ауызша, жазбаша дамытудың үлгісін алады. Дайын мәтінмен жұмыстың түрлері мәтінді тілдік талдаудың түрлері, мәтінді күрделі синтаксистік тұтастыққа ажырату және олармен жұмыс жасау; оқып үйреніп жатқан тілдік бірліктерді табу, олардың мәтінде қолданылу ерекшеліктеріне тоқталу себептерін түсіндіру; мәтінді өзгерту, оны мазмұндау, мәтін жоспарын құру және т.б.

Оқушының өз мәтінін құруға қатысты жұмыс түрлері: тақырып таңдау, шығарманың идеясын анықтау, таңдаған тақырыбына материал жинау және іріктеу, шығарма жоспарын құру, күрделі синтаксистік тұтастықты құру және олардың араларындағы ішкі байланысты орнату мақсатындағы әрекет, шығарма мәтінін жазу, оны өңдеу.

Мәтінмен жұмыс бастауыш сыныптан басталады, жоғары сыныпта жалғасады. Мәтінге ғалымдар әр түрлі анықтама береді. Мәтін дегеніміз белгілі бір тақырып пен ойға ие болатын, аяқталған күрделі синтаксистік тұтастықтардың құрылымы. Мәтіннің ең кішкене бөлшегі – айтылым. Кез келген айтылым – бұл сөйлем, бірақ кез келген сөйлем айтылым бола алмайды. Айтылым мен сөйлем екеуі бірдей құрылым емес. Сөйлем – сөйлем мүшелеріне талданады, ал айтылым тақырып пен оған қосылатын жаңа ақпараттан тұрады. Айтылымның тақырыбын «тема» деген термин, ал жаңа іс-әрекетті «рема» термині белгілейді. Айтылым тема-ремалық қатынастан тұрады. Мәтіндегі күрделі синтаксистік тұтастықты (фразалық бірлік) құрайды. Күрделі синтаксистік тұтастықтар араларындағы байланыстарды (фонетикалық, лексикалық, синтаксистік, семантикалық байланыстар) анықтау оқушының ойлау жүйесі мен ауызша, жазбаша сөйлеу тілін дамытады.

Күрделі синтаксистік тұтастықты тема-ремалық қатынастардың тізбегі құрайды. Күрделі синтаксистік тұтастық – мәтін түзуші бірлік, өзара мағыналық және құрылымдық байланыста тұрып, мәтінде композициялық-стилистикалық қызмет атқарады.

Мысалы, Баяғыда атағы жер жарған кәрі патша өмір сүріпті. Қырық жыл отасқан әйелі қайтыс болыпты. Патшаның жалғыз ғана бойжеткен қызы бар екен. Қызының ақылына көркі сай, сұлулығы, даңқы жан-жаққа жайылыпты. Қызға құда түсушілер де көбейіпті. Күйеу бала боламыз дегендердің араларында ержүрек батырлар, шіріген байлар мен елді алдаған кулар да бар екен. (Ертегі)

Бұл шағын мәтіннің әрбір айтылымы бірінен кейін екіншісі, яғни әрбір келесі айтылым жаңа ақпараттан хабар береді. Жаңа ақпаратты айтылымның ремалық сыңары айтады. Темалық сыңар – алдыңғы айтылымның ремасы.

Күрделі синтаксистік тұтастықтың айтылымындағы әрбір жаңа ақпаратты рема десек, айтылымнан келесі жаңа ақпараттың ауысып отырғанын байқауға болады. Айтылым араларындағы байланыстың тізбекті екені аңғарылады.

Тема-ремалық қатынасты модельдеуге болады. Модельдердің тізбегі әр түрлі тізбекті қатынас, параллель, аралас және т.б.

Мектеп оқушыларын мәтінді айтылым, күрделі синтаксистік тұтастық сияқты мәтінтүзуші бірліктер деңгейінде түсіндіру, түрлі тапсырмалар орындату оқушылардың ойлауын жүйелеуге, белгілі бір тақырыпта ауызша, жазбаша сөйлеу тілін дамытуға ықпал етеді.

Оқушыларда мәтін және оның негізгі белгілері туралы ұғымды қалыптастыру маңызды. Мәтін – ақпараттық тұтастықты білдіретін әрі субъектінің (мәтінді туғызушының) белгілі бір мақсаттағы мағыналық байланысы бар сөйлеу әрекетінің нәтижесі. Мәтіннің негізгі белгілері: байланыстың болуы және олардың тұтастыққа бірігуі.

Байланыстың түрлері: фонетикалық, лексикалық, морфологиялық, синтаксистік, семантикалық. Байланыстың ең жоғары деңгейі семантикалық байланыстан көрінеді. Мұғалім мысалдармен мәтіндегі байланыс түрлерін түсіндіреді. Мысалы: Күн ыстық. Сондықтан адамдардың көбі үйінде отыр. Далада жүрген ешкім жоқ. Бұл мысалда сөйлемдер тізбекті байланысқа түскен.

Мәтіннің тұтастығы тақырыптың бірлігінен, тірек сөздердің қайталануынан және т.б. көрінеді. Мәтіннің құрылымдық байланысы мен мазмұндық тұтастығы бір-бірімен ажыратылмайды. Екеуінің бірі болмаса, онда ол мәтін мақсаты құрылған деп танылмайды. Мысалы: «Мен далаға шықтым. Көшеде жан жоқ. Көшедегі ағаштың жапырақтары сарғайған. Жапырақтардың сыбдыры естілмейді. Жасыл жапырақ адамдарға көлеңке. Ол денсаулыққа пайдалы». Осы мәтінде құрылымдық байланыс мықты да, ал мағынасы жағынан тұтастық жоқ. Оқушыларға салыстыру үшін құрылымдық байланысы мен мағыналық тұтастығы анық байқалатын шағын мәтін беріп, қорытындысын өздері шығарады: байланыс пен тұтастықты қалай жүзеге асқанын түсіндіреді.

Мәтіннің белгілі бір қатысымдық мақсатты жүзеге асыратындықтан, оның негізгі функционалдық-мағыналық сөйлеу типтерін: баяндау, суреттеу, пайымдау, сөйлеудің аралас түрлеріне мысалдар беріледі. Баяндауда белгілі бір уақыт аралығында болған оқиға туралы әңгімеленеді. Суреттеуде заттың қасиеттері мен белгілері сипатталады.

Пайымдауда заттарды немесе құбылысты зерттейді, олардың ішкі белгілерін ашады, белгілі бір жағдайларды дәлелдейді. Бұл белгілер мәтінде аралас келеді де бір белгісі басым келеді. Тема-ремалық қатынаста тек қана рема сөйлеу типін қалыптастырады.

Оқушылардың қатысымдық іскерлігін қалыптастыру мақсатында берілген. Тақырыпта мәтін, диалог, сұхбат және т.б. құрастыру, пікір айту, аннотация жазу және т.б. жұмыс түрлері ұйымдастырылады.

Оқушылар берілген мәтіннің кіріспе, негізгі, қорытынды бөлімдерін анықтайды. Көркем прозалық мәтінде абзацтың қызметін, абзацтар арасындағы байланыстар қалай жүзеге асқанын мұғалім нақты мысалдар арқылы дәлелдейді. Мысалы: М.Әуезовтің «Абай жолы» романынан «Есембай жырасы» туралы шағын үзінді негізінде абзацтардың араларындағы байланыстың қалай жүзеге асқанын көрсетуге болады.

«Үлкендер қорыққан Есембай да, тіпті ұрылар да Абайға сондайлық жат, суық боп көріне алмады. Ұры десе, осы елдің өздеріндей қазақтары. Көп болса: киімдері, ер-тұрманы ғана жаман; қолдарында сойылдары ғана бар. Ондай ұрылар жайында Абайдың естіген әңгімелері соншалық көп. Кейде тіпті, сарытоқым ұры болған – ел ішіндегі үлкендердің өз аузынан естіген әңгімелері де ұмытылмайтын. Қайта бір кездесіп, дәл жауға шапқан пішіндерін көрсем деген іште жүрген ынтықтығы да болатын.

Ал «Қарауыл биігі анау, жасырын жырасы мынау» деген Есембай-Найзатастар болса, ол Абайдың өз ауылының аса мәлім қоныстары. Көктемде ауылдары келіп қонып, ұзақ уақыт отырып, жайлап та кететін. Анау көрініп тұрған төскейдің сай-саласы, бие бауы, ауыл қонысы, қой өрісі – барлығы да соншалық таныс, жақын. Тіпті, былтыр боқырауда, күзем үстінде қалаға, оқуға кеткенде дәл осы қоныстан, Есембайдан кеткен болатын. Сонда тайға шапқан, асық ойнаған құрбы балаларымен жаяу жарыс жасап, асыр салған ең соңғы бір ыстық қоныс осы болатын. Қыс бойы ауылды, елді сағынғанда есінен кетпейтін соңғы күндері дәл осы Есембайда өткен».

Берілген үзінді екі абзацтан тұрады. Бірінші абзацтың алғашқы сөйлемі кіріспе мәнге ие, хабарлы сөйлем, бірақ бүкіл екі абзацқа қатысты жалпылауыш мағынада қолданылған. Өзінен кейінгі екі абзацтың алғашқысында ұрылар сипатталса, одан кейінгісінде Есембай жырасы суреттеледі. Екі абзац бір-бірімен параллель байланысқанымен, осы екі абзацтағы сөйлемдер бір ырғақта, бір интонациялық тонда оқылады. Сөйлемдердің баяндау типі де бір формада берілген.

Абзац – мәтіннің құрылымдық-мазмұндық ең кішкене бірлігі. Абзацты ерекше тыныс белгісі ретінде қарауға болады. Диктант, мазмұндама, шығарма жазғанда абзацты ажыратпаса, ол қате деп саналады. Себебі ол бүкіл мәтіннің мазмұнына қатысты. Абзацтың шағын тақырыбы болатынын жоғарыда келтірілген мысалдан байқалады: бірінші абзацтың тақырыбы – ұры, ал екіншісінікі – Есембай.

Мұғалім оқушыларға талдауға беретін мәтіндерді іріктеп, мағынасы тереңдерін таңдайды.

Мектеп бағдарламасында тілдік бірліктерді мәтін деңгейінде қарастыруға бөлінген арнайы сағаттар азғантай. Бірақ ҰБТ-да мәтін бойынша тапсырмалар кездеседі. Ал Назарбаевтың зияткерлік мектебіне түсуге арналған тест тапсырмалары үш тілде де (қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде) тілдік бірліктердің мәтін деңгейіндегі қызметін көрсетуден құралған.

Қазақ тілін орта мектептің өзінде құрылымдық деңгейде оқытудан мәтінге, яғни сөйлеу әрекетінің нәтижесі ретінде оқытудың қажеттігін көрсетеді.

Тілдік бірліктерді мәтін негізінде оқыту мына бағыттарда жүргізіледі:

1. Мәтін – тілдің таным құралы ретіндегі функционалдық құбылыс.

2. Мәтін – қазақ мәдениетін білудің, үйренудің маңызды құралы.

3. Қазақ тілін оқып үйрену мәтін негізінде, яғни мәтін тілдің бірлігі ретінде қарастырылады. Оның негізінде грамматикалық категорияларды, тілдік құбылыстарды тану жүзеге асып, лингвистикалық ұғымдар жүйелі қалыптасады.

4. Мәтін – тілдік құралдарды пайдаланудың нәтижесі. Оның негізінде тілді оқып үйрену үдерісте, әрекетте жүреді, тілдік бірліктердің сөйлеудегі функционалдық заңдылықтарын меңгереді.

5. Мәтін негізінде қатысымдық күзиреттілік қалыптасады.

6. Мәтін негізінде мектепте қазақ тілін мен бірлігін қамтамасыз етеді. үйренудің маңызды екі бағытының: тіл жүйесін тану және әр түрлі жағдайларда тілдік нормаларды меңгерудің қажетті синтезі жүзеге асады.

Мәтін негізінде тілдік бірліктерді оқып үйрену оны құрылымдық деңгейде оқытудан құтқарады және ол өз кезегінде тілдік, лингвистикалық, қатысымдық күзиреттілікті қалыптастыру үдерісінің тұтастығы

Әдебиеттер тізімі:

1. Валгина Н.С. Теория текста. – М.: Логос, 2004. – 30-31 с.

2. Ладыженская Т.А. Методика развития речи на уроках русского языка. – М.: Просвещение, 1988. – 83-86 с.

Заядан.Б.К., Акмуханова Н.Р., Кистаубаева А.С., Садвакасова А.К., Кирбаева Д.К., Кайырманова Г.К. ИНДУСТРИЯЛЫҚ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУДАҒЫ БИОТЕХНОЛОГИЯНЫҢ РӨЛІ

Қазақстан Республикасының қазіргі таңдағы басты мақсаттардың бірі - жас ұрпаққа сапалы білім мен өнегелі тәрбие беру. Бұл мақсаттар Қазақстан мемлекетін дүние жүзілік экономикалық қауымдастыққа толық мүше етумен қатар, еліміздің ішкі нарығын да әлемдік деңгейге көтереді. Осы негізде, білім мен ғылым саласының алдында да жаңа талаптар пайда болды. Сондықтан мемлекетіміздің жарқын болашағының кепілі ретінде жоғарғы оқу орындарының мақсаты кәсіби деңгейлі, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, жауапты, өзінің мамандығын жете меңгерген білікті маман дайындау болып табылады. ҚР-да 2011-2020 жылдарда білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында, «білім берудің Қазақстандық жүйесі, жаһандық бәсекестіктен көріну үшін білім беру мазмұны және технологиясы саласында озық әлемдік тәжірибелерді қолдануды, жаңашыл біріктірілген ғылыми – білім беру құрылымдарды жасауды, білім беру қызметтерінде халықаралық ынтымақтастықты арттыруды мақсат етуіміз керек» - деп білімдегі басымдықтар анықталған [1]. Халықаралық білім кеңістігіне бетбұрыс жасаудың басты мақсаты - әлемдік стандарттармен сәйкес болатын Қазақстандық білім сапасын қалыптастыру, нарық қоғамында оның бәсекелестігі мен тартымдылығын арттыру.

Қазақстан республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа жолдауында дағдарысқа қарсы іс – шаралардың бірі ретінде инновациялық индустриализация аясында құрастыралатын экономиканың жаңа секторларын дамытуды атап өтті. Мемлекет басшысының қойған міндеттерін шешуде маңызды орын өндірістің дамуына бағытталған білім мен құзыреттерге ие жоғары білікті мамандарды дайындау болып табылады.

Осы тұрғыдан келгенде, біздің университетіміздің міндеті Қазақстан республикасының даму стратегиясына және заманауи зияттылық талаптарына сәйкес жаңа формациядағы мамандарды дайындау болып саналады. Қазақстан республикасы үшін биотехнологияның дамуы ғылыми-техникалық саясаттың өркендеуіне алып келеді. Қазақстан республикасының индустриалды –инновациялық даму стратегиясына сәйкес биотехнология мемлекетіміздің экономикасын дамытуда келешегі мол сала ретінде анықталған. Сол себепті мемлекеттік ғылыми-техникалық саясатты тиімді жүзеге асыру үшін ғылыми потенциалды жаңа келешегі мол бағыттарға жинақтау қажет.

Жоғары білім берудің заманауи тенденциясының дамуы біздің өркениетіміздің ақпарат көлеміне негізделеді. Сондықтан инновациялық білім беру біртіндеп ескіруге қабілетті білімді ғана беруге бағытталмай, сонымен қатар ЖОО-да білім алу және өзінің өмірінің барысында өздігінен білім алуға мүмкіндік беретін негізгі құзыреттерді меңгеруге бағытталған болу қажет. Сол себепті инновациялық білім беру тәжірибемен тығыз байланыста болу керек. Сондықтан бәсекеге қабілетті мамандарды дайындауда тиімді механизмды құрастыру жоғары оқу орындары мен білім беру жүйесінің тұтынушысы болып саналатын ұйымдар арасында жаңа сапалы қарым –қатынасты талап етеді.Себебі Әлемдік бәсекеге қабілеттілік, оның тікелей құрамдас бөлшектеріне тәуелді. Мысалы, белгілі бір өндірістің бәсекеге қабілеттілігі кәсіби мамандарының бәсекеге қабілеттілігіне байланысты. Ал кәсіби мамандардың бәсекеге қабілеттілігі жоғары оқу орындарының міндеті, сол себепті бұл үдеріс жүйелі, кешенді түрде білім, ғылым және тәжірибе арасындағы интеграциялық байланыстың дамуын талап етеді. Білім беру және ғылыми ұйымдар мен бизнес саласының ынтымақтастығы оқу үдерісін ұйымдастыруға, профессор оқытушы құрамының деңгейін жоғарлатуға, бизнестің жаңа инновациялық жобалармен толығына септігін тигізеді. Бұл байланыстардың жүзеге асуы Отандың өндірістің мамандарының әлемдік озық әдістерді меңгеріп бәсеке қабілеттілігінің артуынажәне бизнес пен ғылым арасындағы трансферді өркендетеді [2].

Қазіргі таңда елімізде білімге негізделген инновациялық экономикаға өту қажеттілігі толық жетілді. Бұл мәселені білім, ғылым және өнеркәсіп қауымдастығы ретінде тиімді ынтымақтастығымен ғана шешуге болады. Ғылым – жоғары білім негізі, оның сапасы. Отандық ғылымның даму деңгейі жоғары білім сапасының даму деңгейін анықтайды. Жоғары білім - кадр потенциалының ұдайы өсуінің негізі. Ғылым өндіріс пен технологияға идеяларды іздестіру көмегімен ғана емес, сонымен қатар экономика арқылы да әсер етеді. Білімге негізделген ғылымды қажетсінетін технологияларды қалыптастыруда білімнің алатын орны үлкен, сондықтан заманауи күрделі өндірісте біліктілігі жоғары қызметкерлердің жалпы мәдениеті де және еңбегінің сапасы да жоғары болатыны анық. Ал қазіргі таңдағы өндірістерге қойылатын талаптар қызметкерлердің біліктілігі мен білім деңгейін жоғарлату жолымен ғана қанағаттандырылады. Білікті қызметкер – өндірістің қажетті деңгейін қамтамасыз ететін басты фактор, себебі жаңа технологияларды құрастыру, ендіру және тарату, бәсекеге қабілеттілік кепілі білімді мамандар болып табылады. Осы негізде өндірістердің кәсіби білім беретін оқу орындарымен тікелей байланыста болуының мүддесі артады [3].

Сондықтан бұл мәселені шешуде ЖОО мен еңбек нарығын ұйымдастыру механизмін қалыптастыру қажет. Берілген механизм ЖОО мен жұмыс беруші арасындағы іс –шараларды біріктіруге негізделеді. Біріктіру барысында әр сала өздеріне қажетті деңгейлерді инновациялық жолмен шешуге ұмтылуы қажет.

ЖОО деңгейінде еңбек нарығының жағдайын бағалап, соған сәйкес білім беру жүйесін ұйымдастыру маңызды. Білім берудің жаңа технологиялары: өзгермелі еңбек нарығына сәйкес студенттердің қабілеті мен қызығушылықтарына байланысты дербес білім беру бағдарламаларымен қамтамасыз етілуі қажет. Заманауи білім берудің жалпы мүддесі студенттердің білім алу барысында дербестік және сыни ойлану икемдерінің қалыптасуы болып есептеледі. Оқу үдерісіне білім алудың жаңа әдістерін енгізу студенттердің танымдылық белсенділігі мен дербестігін арттыруға бағытталады. Жоғары оқу орындарында білім алуды ұйымдастырудың тиімді түрі дәріс сабақтарымен тәжірибені қатар алып жүру болып саналады. Білім беру жүйесі дедуктивті негізде дидактикалық триадаға сәйкес «Білім – икем – дағды» қалыптасқан. Бірақ негізгі назар білімді игеруге ғана аударылады. Білімді игеру барысында қажетті икем мен дағды қалыптасу қажет деп есептелінеді. Бұл әдістің нәтижесінде жоғары білімді мамандар саны жылдан жылға артып, ал нарық саласы керісінше білікті тәжірибеден бағыт бағдары бар мамандардың жетіспеушілігінен зардап шегуде. Еңбек нарығында жеке білім ғана емес, маманның білімін тәжірибеде қолдану және белгілі бір кәсіби қызметтерді орындау қабілеттілігі сұранысқа ие.

Жоғары білім беру жүйесінде тәжірибеге бағытталған оқытудың қалыптасқан бірнеше әдістері бар. Тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерінің бірі студенттердің кәсіби ортаға ену мақсатында оқу, өндірістік және диплом алды тәжірибесімен байланысты. Бұл тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерінен басқа, қазіргі таңда студенттердің болашақ кәсіби қызметінде тұлға ретінде, білім, икем, дағдының қалыптасуына себебін тигізетін, сапалы кәсіби бағытталған білім беру технологиясын ендіру қажет. Білім белгілі бір қызмет тәжірибесін игермей тәжірибеге бағытталған болуы мүмкін емес. Білім берудің деңгейі құзыреттілік тәсілдеме әдісімен анықталуы қажет. Құзыреттілік түсінігі «не, білемін» түсінігінен көрі «қалай, білемін» түсінігіне сәйкес келеді. «Не, білемін» дәстүрлі білім беру парадигмасына қарайды, ал «қалай, білемін» көбінесе білімді қызметте пайдалану мүмкіндігімен байланысты. Сондықтан, құзыреттілік тәсілдеме әдісі тәжірибеге бағытталған білім берудің мақсаты мен міндетіне сәйкес келеді. Белгілі бір мәселені шешуде білім мен тәжірибені жұмылдыра білу мақсатында құзыреттілік түсінігін енгізу, кәсіби білімнің сапасын өлшеуде көп атқарымдылық құрал ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Білімді игеруге бағытталған дәстүрлік білім берумен салыстырғанда тәжірибеге бағытталған білім беру білімнен басқа, икем, дағды, қызмет тәжірибесін игеруге бағытталған. Қызмет тәжірибесі тұлғаның мақсатқа жетуінің ішкі жағдайы, ол тұлғаның білімі, икемі мен дағдысы негізінде белгілі бір қызметке дайындығы ретінде саналады.

Сондықтан, дәстүрлік триада жаңа дидактикалық бірлікпен толығыуы қажет: «Білім- Икем - Дағды - Қызмет тәжірибесі». Сол себепті білім берудің дәстүрлі элементі - студенттер тәжірибесі ЖОО -ның бағдарламасының маңызды элементтерінің бірі болып саналады. ЖОО -да тәжірибені үздіксіз белгілі бір ұйымда немесе бір салада жүргізу қажет.

Студенттер таныстыру тәжірибесінде оқу-танымдық тәжірибесін меңгереді және теориялық сұрақтар мен мәселелерді талқылайды.

Өндірістік тәжірибеде ұйым маманы ретінде кәсіби қызметінің тәжірибесін меңгереді.

Ал диплом алды тәжірибеде ұйымның қызметі, оның бизнес-үдерістері жайлы көз қарастары интеграцияланып, өндірістік қызметтің тиімділігін арттыруға бағытталған ұсыныстар туындайды.

Әрине, үздіксіз тәжірибенің бұл үлгісі тәжірибе өту орнын кездейсоқ тандауда жүзеге аспайды. Сондықтан, біздің ойымызша ЖОО–дары өздерінің студенттерінің тәжірибесін арттыру мақсатында ұйымдық негізде жетекші кәсіпорындармен тығыз байланыста жұмыс жасау қажет.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті Қазақстан Республикасының индустриялық-инновациялық дамыту жөніндегі мемлекеттік бағдарламасы аясында мамандарды дайындау жүргізеді. Қазіргі таңда биотехнология кафедрасы индустриализацияның республикалық картасына енетін Қазақстан Республикасының 30 өнеркәсіптерімен келісім –шарт жасаған. Биотехнология кафедрасында келесі бағыттар бойынша магистранттарды дайындау жүргізеді: Өндірістік биотехнология мамандығы бойынша білім беру бағдарламасы бойынша - 30

магистрант, Нанотехнология және наноматериалдар бағдарламасы аясында «Тағамдық нанотехнология» траекториясы бойынша - 10 магистрант, «Индустрияға арналған жасыл энергетика» бойынша оқу бағдарламасының «Фотобиотехнология және биожанармай» білім беру бағдарламасы бойынша - 10 магистрант, БЗХТ аясында «Өсімдіктерді қорғау» оқу бағдарламасында «Агробиология» траекториясы бойынша - 10 магистрант білім алуда. Берілген бағыттар бойынша дайындық өтетін магистранттар өндірістік және ауылшаруашылық өнеркәсіптердің өзекті мәселелерін шешуге арналған ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізеді. Олардың диссертациялық тақырыптары тәжірибелік міндеттермен тығыз байланысқан. Магистранттардың диссертациялық тақырыптары үш жақты келісім шарт алынған кәсіпорын қызметтеріне тікелей байланысты. Мысалы, «Биодизель өндіргіш микробалдырлар штамын ластанған қалдық суларға жалпылай өсіру», «ҚР-да жел электр станцияларының түрлерінің құрылыстарын мысалында жаңартылатын энергия пайдалану», «Меркі ірімшік зауытындағы биоайран өндірісінің үдерісіне сараптама жасау», «Медициналық дәрілерде қолданылатын органикалық текті капсулалайтын заттардың скринингі», «Биогумустың жылыжайдағы қиыр және қызылқандық өсуі мен дамуына әсерін зерттеу», «Функционалды мақсаттағы сүтқышқылды өнімдерді өндіру технологиясын жасау».

Қазіргі таңда биотехнология кафедрасы индустриализацияның республикалық картасына енетін Қазақстан Республикасының 30 өнеркәсіптерімен алдағы уақытта жұмысқа орналасу бойынша келісім –шарт жасаған. Магистранттар өндірістік практиканы осы аталған өнеркәсіптерде өткізеді.

Сонымен, биотехнология мамандығын дайындауда тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерін қолдану студенттердің әлеуметтену, кәсіби салада өзінің орнын табу үшін және ойланатын, ізденетін, интеллектуальды дамыған, креативті ойлануға, әртүрлі жағдайда ерекше шешім қабылдауға қабілетті жеке тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасайды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Тілеуберген Д.М. «Интеграция науки, образования и производства: мировой опыт и перспективы его использования в Казахстане!» //доклад, Д.М. Тілеубергенк.э.н., старший эксперт-экономист Центра научной экономической экспертизы АО «Институт экономических исследований», 2012.

2. Виханский О. Элитный управленец для науки и бизнеса: кто он // Знание-сила. 2004. №1

3. Касымова Ю.Н. Модель конкурентоспособности выпускника и система показателей ее оценки / Касымова Ю.Н., Рачек С.В. // Дискуссия. – Екатеринбург: ООО «Издательский дом «Ажур». – 2012. – № 12(30). – С. 77–80.

Зияханов М.У., Наурызбаева Г.Қ.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚӘСІБИ БАҒЫТТЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Еліміздегі негізгі ресурсын мобильді және жоғары дәрежелі адами капитал құрайтын экономикалық жағдайдың біртіндеп дамып келе жатуы жоғары білім беру жүйесінен күннен күнге жаңа жетістіктерді талап етеді. Осыған орай, білім беруді жетілдіру өркениетті елдердегі негізгі үрдіс екендігін ескере отырып, қоғам дамуының деңгейіне сай мамандарды даярлау қажеттілігі арта түседі. Бұл өзінің іс-әрекетін жүзеге асыра алатын, адамзаттық құндылықтардың, сана-сезімдердің иесі ретінде біліктілік пен дағдыны игерген тұлға даярлау, құзіреттілікке бағытталған білім беру деген сөз [1].

Білім беру саласында педагогикалық идеяларды іске асыруда, мамандардың кәсіби даярлығын жетілдіру және мамандар даярлауда оқытудың тиімділігін арттыруда отандас ғалымдарымыз айтарлықтай тер төкті. Атап айтар болсақ, Л.Х. Мажитованың, Қ.А. Аймағамбетованың, Ш. Таубаеваның, Қ.С. Мусиннің, Б.Р. Қасқатаеваның, Қ.Л. Қабдолованың, С.К. Кариевтің, М.А. Құдайқұловтың, Б.А. Тұрғынбаеваның, М.Н. Сарыбековтің, О. Сәлімбаевтің, Б.Сыдықовтың, Н.Д. Хмельдің, К.С. Успановтың және т.б. еңбектері маңызды орын алады.

Кәсіби құзырлық Т.Г. Браже, Н.В. Кузьмина, В.Н. Введенский, Н.Н. Лобанова, Б.С. Гершунский, А.К. Маркова, Т.Б. Добудько, Н.С. Розов, Н.И. Запрудский, А.Д. Шекагунова, Н.Шаметов және басқа зерттеу жұмыстарында негізінен еңбек нәтижелілігін айқындайтын білім мен іскерліктің, кәсіптік қасиеттердің жиынтығы және кәсіпке теориялық, практикалық дайындықтың үйлесімділігі ретінде анықталған.

Елімізде кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық және практикалық аспектілерін Б.К. Кенжебеков, Р.О. Нұрқанова және Н.Д. Хмельдің басқаруымен бір топ отандас ғалымдар зерттеген.

Студенттердің алдымен білім мен тәрбие алатындығы, кейіннен игерген білімдерін тәжірибеде қолданатынын ескерсек, оларға тәлім беруде осы құзыреттілікті құрайтын қасиеттерді - біліктілік пен дағдыны қалыптастыру, маманға әлемдік деңгейде қойылатын талаптарға сай білім беру – алдыға негізгі мақсат болып қойылады. Осы мақсат орындалып жүйелі жұмыстар жүргізілгенде білім сапасы жоғарылап, студенттердің бойында құзыреттілік қалыптасып, қоғам жоғары сұранысқа ие маманға қол жеткізеді [2].

Студенттердің кәсіби дайындығы - нақты бір пән бойынша сабақ беруді қамтамасыз ететін арнайы білім, білім мен дағды, сапалы тәжірибе және тәртіп нормаларының жиынтығы. Болашақ мамандарды кәсіби дайындаудағы меже оның кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру. Осыдан келіп маманның кәсіби дайындығын құзырлыққа бағытталған тұрғыдан қарастыру қажеттілігі туады.

Құзырлық көп мағыналы және кешенді ұғым болғандықтан, философия, педагогика, экономика, психология және т.б. ғылымдардың зерттеу объектісіне айналған.

Ғылыми әдебиеттерде «құзыр» терминінің мағынасы тек білім жиынтығынан басқа, іскерлік деңгейі және білімді практикаға қолдана білу тәжірибесін білдіреді. Әртүрлі авторлардың «құзыреттілік» ұғымына берген анықтамаларын пайымдау арқылы «құзыреттілік – маманның іс-әрекетін тиімді жүргізуге қажетті, құрамына кәсіби және арнайы білім, дағды, кәсіби ынталық енетін тұлғалық қасиеттер» екендігі айқындалды.

А.В. Хуторской құзырға «белгілі жұмысты тиімді орындауға байланысты қажет тұлғаның қасиеттерін», ал құзыреттілікке «белгілі бір жұмысқа сәйкес қасиетке ие болуды және оған жеке адамның тұлғалық қатынасын» жатқызады [3].

Сонымен, құзыреттілік ұғымы қай саланы алсақ та, маманның білімділігі мен іскерлігін бәсекеге қабілеттілігін көрсетеді, яғни белгілі сала бойынша жан-жақты хабардар, білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде нақты шешім шығара алады дегенді білдіреді.

Жоғары оқу орындарында болашақ мамандарды дайындауда оның кәсіби бағытталған құзырлылығын қалыптастыру мақсатында жақсы нәтиже беретін таңдамалы технологияларды қолдануды - білім берудің негізгі мақсаттарына енгізу керек, сонымен қатар оқыту құралдары (оқу-әдістемелік және бағдарламалық құралдар, интерактивті тақта, электрондық басылымдар және т.б.) студенттердің білім сапасының артуына, белсенділігі мен іскерлігінің дамуына, оқуға және өз бетімен білім алуға ынталарын, құштарлығын, ізденісін, кәсіби дайындық деңгейін, тәжірибе жинақтауын арттыруға ықпал жасайды. Сондай-ақ оқу-әдістемелік кешендер болашақ маманның психологиялық, теориялық және практикалық дайындықтары біртұтас жүзеге асырылатын жоспарға сай болуы керек және студенттердің өз мамандығын меңгеруіне қызығушылығын арттыру үшін түрлі жұмыстар жүргізілуі тиіс, мысалы, осы жұмыстардың қатарына болашақ маманды өз алдына кәсіби мақсат қойып, өзіне сенімді, үнемі бақылаулар жүргізіп, тез және тиімді шешім қабылдай білуге, өзіндік әдіс қолдануға, оны жүзеге асыруда туындаған мәселелерді әдеттен тыс жолмен шеше білуге дағдыландыру кіреді. Одан кейін, мамандығы бойынша оқытылатын пәннің мазмұнын, пәнаралық байланыстарын ажыратып, алған білімін талдап, жіктеп, жүйелей білуіне және зерттеу қабілетін – үдерісті бақылай алуына, логикалық ойлауы мен болжап жобалай білуіне, анализ жасай алуына ықпал жасалуы керек. Болашақ мамандардың бойына кәсіби бағытталған құзырлылық қасиетін сіңіртіп, оларды оқу үдерісін білім беру жүйесінің ең жоғары талаптарына сай әдістемелік құралдармен, ақпараттық технологиялармен, электрондық басылымдармен үнемі қамтамасыз етіп отыру керек.

Қазіргі кезде жалпы білім жүйесінде ақпараттық технологияларды кеңінен қолдану белең алып келеді. Сондықтан болашақ маманның кәсіби бағытталған құзырлылығын қалыптастыру кезеңіне ақпараттық технологияларды және оны оқытудың дәстүрлі түрлерімен байланыстыра интеграциялап қолдану енгізілген. Кәсіби бағытты құзыреттілікті дамыту, бағалау және оған сәйкес мәселелерді шешу барысында болашақ маманның шығармашылық, ізденімпаздық қабілеттерін қалыптастыру көзделіп, ал болашақ маманды психологиялық дайындауда өзінің болашақ маман екендігін сезінуі, өз мамандығын сүйюі, тұлғалық қасиеттері, жаңа технологияларды меңгеруі қалыптасады [3].

Соңғы кездері психологиялық-педагогикалық зерттеулер жүргізуде педагогикалық түсініктерді модельдеу әдістері кеңінен қолданылуда. Педагогикалық түсініктерді модельдеу эмпирикалық объект қасиеттері мазмұнындағы жалпы байланыстар мен қарым-қатынастарды эмпирикалық белгілер жүйесін сипаттау арқылы ажыратуға мүмкіндік береді. Бұл белгілер алдын-ала жоспарланатын, студенттің белгілі бір іс-әрекетінің ескеріліп, өлшенетін нәтижесі. Эмпирикалық белгілердің болуы нақты мақсатқа жетіп, алға қойылған тапсырмаларды сәтті орындап шығуда студенттердің артықшылықтары мен кемшіліктерін айқындайды.

Болашақ мамандарды кәсіби дайындауға қатысты қойылатын талаптардың артуы, елімізде жүзеге асырылып жатқан білім беру жүйесінің жаңа идеялары мен дамуының жаңа бағыттары, үздіксіз білім беру принциптерін жүзеге асыру жағдайында жоғары оқу орындарында болашақ маман дайындаудың қазіргі моделін жасау қажеттігін алға қояды.

Идеал модельдердің түрлі формада назарға ұсынылатындары белгілі: белгілі жүйеде, мысалы, схема, кесте түрінде немесе матрица түрінде. Педагогика ғылымында модельдеудің соңғы түрі, яғни матрицалық модельдеу оқу-тәрбие үдерістерін ұйымдастыруда (Б.А. Қойшыбаев, А.Г. Камышева), студенттер мен оқушылардың кәсіби бағыттары мен қызығушылықтарын зерттеуде (Л.Х. Мажитова, И.А. Абеубекова), студенттердің кәсіби өзін-өзі тану дайындығын қалыптастыру кезеңінде (Г.С. Чинибаева) пайдаланылды. Педагогикалық зерттеулерде матрицалық модельдеуді қолданудың қағидалары мен шарттары Л.Х. Мажитованың, Н.Д. Хмельдің, Л.В. Завадскаяның еңбектерінде қарастырылған. Аталған авторлар педагогикалық зерттеулерде матрицалық модельдеуді қолданудың артықшылықтарына басым баға береді: матрица күрделі объектінің мазмұны мен құрылымдарын көрсетеді; матрицаның математикалық теориясы педагогикалық ақиқатты зерттеу динамикасы жайлы дұрыс ақпарат алуға ықпал етеді, матрицалық модель зерттеу сатыларын жүргізудің негізгі құралы болып саналады. Осы дәйектерге сүйене келе, болашақ маманның кәсіби бағытталған құзырлылығын қалыптастырудың матрицалық моделі құрылды.

Болашақ маманның кәсіби бағытталған құзыреттілігін қалыптастырудың бірінші белгісі ретінде кәсіби бағыттылықты қарастыруға болады. Психологиялық әдебиеттерде тұлға бағыттылығы тұлға құрылымының негізгі құраушысы болып табылады.

Бағыттылық - бұл адамның шындыққа таңдамалы қатынасты өзінше бастан кешіруін, оның әрекетіне әсер етуін сипаттайды. Бағыттылық тұлға құрылымында жетекші компонент бола отырып оның барлық құрылымдық

мазмұнына әсер етеді: қабілеттер, психикалық процестер, эмоция, сезім. Кәсіби бағыттылықтың арқасында кәсіби оқу үрдісінде тұрақты мотив пен студенттерге сәйкес қабілеттер қалыптасады. Студент тұлғасында кәсіби бағыттылықтың қалыптасуы қажеттіліктер, мотив, құмарлық, жүріс-тұрыс нормасын іштей қайта құрумен, қазіргі маманға қойылатын талаптарды саналы игерумен жүреді. Болашақ маманның кәсіби бағыттылығын қалыптастыру мынандай тұлғалық сипаттардан тұрады: табандылық, тұрақтылық, адалдық, болашақ мамандығына берілу [4].

Кәсіби бағыттылық жайлы В.С Мерлин, С.Л Рубинштейн, К.К Платонов, Н.В Кузьмина, А.Б. Качанов, Л.И. Божович, А.П. Сейтешовтар өз жұмыстарында зерттеулер жүргізген.

Кәсіби бағыттылық адамның өз тәжірибесі нәтижесінде жиналады. Оның дамуы адамның өмірде өзін өзі анықтау мәселесін шешуіне, белгілі бір кәсіпті таңдағанда өзінің қабілеттері мен мүмкіндіктерін дер кезінде аңғаруына және кәсіпті таңдауда қоғамдық маңызды мотивтерді ескеруіне байланысты. Кәсіби бағыттылықты дамыту - бұл тұлғаның мүддесі мен қабілетінің белгілі бір іс-әрекетке, қызығатын кәсібі қоятын талаптары мен өзінде бар қабілеттердің, тұлғаның кәсіби мүддесі мен қоғамның мамандарға мұқтаждығы арасында үнемі пайда болатын қайшылықтарды шешу процесі.

Кәсіби бағыттылық студенттің өзі қалаған кәсібі саласында білімін, тәжірибесін және қабілеттерін толықтай жүзеге асыруға ұмтылуы, яғни кәсіпке қызығушылықтың болуы және болашақ мамандығын ұнатуы, кешенді және тұрақты қызығу мен әуестіктің мінез-құлықтың басты мотивтері болып, алға мақсат қоюы деген сөз.

Болашақ маманның кәсіби бағытталған құзіреттілігін қалыптастырудың екінші белгісі болып, оның кәсіби маңызды қасиеттері табылады. Кәсіби маңызды қасиеттер жайлы көптеген оқымыстылар жұмыстар жүргізген, мысалы, А.А Дергач пен Н.В.Кузьминаның жұмыстарында бұл қасиеттер жайлы былай делінген: «тұлғаның арнайы білім меңгерудегі, қабілеттілік пен дағдыланудағы психологиялық ерекшеліктері және кәсіби еңбекте қоғамда айтарлықтай жетістіктерге жету». Оқымыстылар бұл ерекшеліктерге мына қасиеттерді жатқызады: танымдық (ойлау), ұнамды (тәртіп), эмоционалды (сезім), ұйымдастырушылық (іс-әрекет механизмі), еркіндік (өзін басқару қасиеті).

Әдебиеттерге шолу жасай келе, кәсіби маңызды қасиеттердің мотивті құраушысына таным белсенділігін, жетістіктерге және іскерлікті ұштауға құштарлық, өзіндік тұрақтылық, табысқа жетуге ұмтылысты жатқызсақ, мазмұнды құраушысы ретінде теориялық білім жүйесінің болуын, табысты іс-әрекетке бастау қабілетінің болуын, профильді пәндер бойынша білімінің, іскерлігінің және дағдының болуын, мамандық ерекшеліктері мен талаптарын және өзінің жеке мүмкіндіктерін білуін, оларды өзара ұштастыра білуін жатқызуға болады. Сондай-ақ, операциялдық іскерлік жиыны, еңбек талаптарын алгоритмді шеше білу, іс-әрекетті талдау жасап, қорытындылай білу, қажет жерге түзетулер мен өзгерістер енгізе білу - кәсіби маңызды қасиеттердің оперативті (жедел) құраушысы болып табылады.

Болашақ маманның кәсіби бағытталған құзіреттілігін қалыптастырудың үшінші белгісі ретінде жүйелілік алынады. Жалпы, дүниедегі барлық нәрсе белгілі бір жүйелілікке бағынады, сол арқылы бір-бірінен ажыратылады және тұтастық ретінде бір-бірімен өзара әрекетте болады. Тұлғаның кәсіби дайындығын жүйелі түрде және кәсіби құраушыларын бір-бірімен тығыз байланыстыру, аксиомалық білім қорын жинау, ғылыми теорияның ішкі құрылымдық байланысын түсіну жүйеліліктің құраушылары іспетті. Сонымен қатар, тұлғаның зерттеу жүйесіндегі элементтер арасындағы қатынастар мен байланыстарды талдауға және бағалауға дайындығының болуы тиіс [5].

Осы аталған және талданған жағдайларды ескере келе, болашақ маманның кәсіби бағытты құзыреттілігін қалыптастырудың моделінің негізгі құраушылары төмендегілер болып табылады:

- мотивті құраушыларға – тұлғаның кәсіби бағыттылығын, іс-әрекетке ұмтылу деңгейін анықтайды. Болашақ маманның мотивті дайындығының негізгі базасы болып, болашақ мамандығының әлеуметтік және тұлғалық маңыздылықтарын ұғыну, болашақ кәсібінің іс-әрекетіне оң көзқарасының болуы жатқызылады;

- мазмұнды құраушыларды – кәсібі мен мамандығын табысты игеруге қажетті білімінің және қазіргі заманға сай болашақ маманның алатын орны мен міндеттерін білуі сипаттайды;

- оперативті құраушы компонент - жалпы теориялық білімі мен іскерлігінің қалыптасуының интегралды көрсеткіші, іскерлік жиыны, еңбек талаптарын алгоритмді шеше білу, іс-әрекетті талдау жасап, қорытындылай білу, қажет жерге түзетулер мен өзгерістер енгізе білуден құралады. Сондай-ақ, болашақ маманның белсенділігі, өз мақсатын жүзеге асыруы, зерттеу жүйесіндегі элементтер арасындағы қатынастар мен байланыстарды талдауға және бағалауға дайындығының болуы да осы топты толықтырады.

Болашақ маманның кәсіби бағытты құзыреттілігін қалыптастырудың матрицалық моделі негізінде болашақ маманның бойында болуға тиіс сапалардың қалыптасуының көрсеткіштері анықталды:

- кәсіпке қызығушылық, болашақ мамандықты ұнату, іс-әрекетте жүзеге асырылатын бейімділіктің және тұрақты қызығудың қалыптасуы, кешенді және тұрақты қызығу мен әуестіктің мінез-құлықтың басты мотивтері болып, мақсатқа көзделу, кәсібі мен мамандығын табысты игеруге қажетті білімінің болуы, жалпы теориялық білімі мен іскерлігінің қалыптасуының интегралды көрсеткіші;

- таным белсенділігі, жетістіктерге және іскерлікті ұштауға, өзіндік тұрақтылық, табысқа жетуге ұмтылыс, кәсіби іс-әрекетін өз бетінше жоспарлау, қойылған міндеттерді шешу және оны бағалай алу, теориялық білім жүйесінің болуы, табысты іс-әрекетке бастайтын білімнің болуы, профильді пәндер бойынша білімнің, іскерліктің және дағдының болуы, мамандық ерекшеліктері мен талаптарын және өзінің жеке мүмкіндіктерін білу, оларды

өзара ұштастыра білу, оперативті іскерлік жиыны, еңбек талаптарын алгоритмді шеше білу, іс-әрекетті талдау жасап, қорытындылай білу, қажет жерге түзетулер мен өзгерістер енгізе білу;

- кәсіби дайындықты жүйелі түрде іске асыру және кәсіби құраушыларды бір-бірімен байланыстыру, аксиомалық білім қорын жинау, ғылыми теорияның ішкі құрылымдық байланысын түсіну, зерттеу жүйесіндегі элементтер арасындағы қатынастар мен байланыстарды талдауға және бағалауға болашақ маманның дайындығының болуы.

Бұл модель жоғары техникалық оқу орындарында болашақ маманның кәсіби бағытты құзырлығын қалыптастырумен байланысты өзекті мәселелерін шешудің және оқытудың сапасын арттырудың бір нұсқасы ретінде ұсынылады

Кәсіби құзыретті тұлғаны даярлау жұмыстары нәтижелі болған кезде өзіндік бағытты ұстанған, дұрыс стратегиялық жолды тандай білетін ізденімпаз, жаңашыл, өз ісіне сын көзбен қарайтын, жеткен жетістіктерін сараптап, оны еселей алатын, ғылым жетістіктерін және теориялық білімін кез-келген жағдайда өз іс-тәжірибесіне пайдалана алатын кәсіби құзыретті маман даярлаймыз. Осындай маманның әлемдік бәсекелестікке сай екендігі сөзсіз

1-кесте. Студенттердің кәсіби бағытты құзыреттілігін қалыптастырудың матрицалық моделі

Құраушылары	Құраушылары		
	Мотивті	Мазмұндық	Оперативті
Болашақ маманның КБҚ қалыптастыру белгілері	Болашақ маманның кәсіби бағытты құзыреттілігін қалыптастыру көрсеткіштері		
Кәсіби бағыттылық	1. Кәсіпке қызығушылық 2. Болашақ мамандығын ұнату 3. Іс-әрекетте жүзеге асырылатын бейімділіктің және тұрақты қызығудың қалыптасуы 4. Кешенді және тұрақты қызығу мен әуестіктің мінез-құлықтың басты мотивтері болып, мақсатқа көзделуі	Кәсіби мен мамандығын табысты игеруге қажетті білімінің болуы	Жалпы теориялық білімі мен іскерлігінің қалыптасуының интегралды көрсеткіші
Кәсіби маңызды қасиеттер	1. Таным белсенділігі 2. Жетістіктерге және іскерлікті ұштауға ұмтылыс 3. Өзіндік тұрақтылық, табысқа жетуге ұмтылыс 4. Кәсіби іс-әрекетін өз бетінше жоспарлау, қойылған міндеттерді шешу және оны бағалай алу	1. Теориялық білім жүйесінің болуы 2. Табысты іс-әрекетке бастайтын білімнің болуы 3. Профильді пәндер бойынша білімнің, іскерліктің және дағдының болуы, мамандық ерекшеліктері мен талаптарын және өзінің жеке мүмкіндіктерін білу, оларды өзара ұштастыра білу	1. Оперативті іскерлік жиыны 2. Еңбек талаптарын алгоритмді шеше білу 3. Іс-әрекетті талдау жасап, қорытындылай білу, қажет жерге түзетулер мен өзгерістер енгізе білу
Жүйелілік	1. Кәсіби дайындықты жүйелі түрде іске асыру 2. Кәсіби құраушыларды бір-бірімен байланыстыру	1. Аксиомалық білім қорын жинау 2. Ғылыми теорияның ішкі құрылымдық байланысын түсіну	Зерттеу жүйесіндегі элементтер арасындағы қатынастар мен байланыстарды талдауға және бағалауға дайындығы

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Алматы, 2014.
2. Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.

3. К.Құдайбергенова «Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі» (ғылыми-практикалық конференция материалдары). Алматы – 2008.

Ибраева А.С.

СОЕДИНЕНИЕ НАУКИ, ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ГРАНТОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ: ОПЫТ ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА

В течение учебного периода в КазНУ им. Аль-Фараби каждый докторант, магистрант и студент может принять участие в научно-исследовательской работе. С первых месяцев обучения определяются студенты, способные к научной деятельности. На юридическом факультете действуют научные сообщества студентов и магистрантов.

Обратимся к опыту кафедры теории и истории государства и права, конституционного и административного права юридического факультета. Здесь трудятся академик НАН РК, д.ю.н., профессор Сартаев С.С.; д.ю.н., профессор Кенжалиев З.Ж.; д.ю.н., профессор Усеинова Г.Р.; д.ю.н., профессор Баймаханова Д.М.; д.ю.н., профессор Ибраева А.С. Кафедра имеет давнюю историю привлечения обучающихся к научной деятельности. Начиная с 2003 года члены кафедры являются исполнителями фундаментальных исследований, грантовых заданий. В настоящее время на кафедре обучаются два докторанта PhD – Отыншиева А., Досаева А. и более двадцати магистрантов. В 2016 г. докторант Турисбекова Г. успешно завершила обучение, подготовила диссертацию и вышла на защиту.

В 2015-2017 гг. по заказу МОН РК на кафедре теории и истории государства и права, конституционного и административного права выполняется научное исследование на тему «Правовая культура как основа правового государства и гражданского общества: проблемы теории и практики». Научный руководитель темы – д.ю.н., профессор Ибраева А.С. Всего исполнителей 10 человек. Члены кафедры – Турсынкулова Д.А., Каратаева А.М., Нусипова Л.Б. принимают активное участие в выполнении данной темы. Также, в выполнении данной темы принимают участие студенты, магистранты, докторанты. Это докторант Отыншиева А., Алимбекова М., магистранты Давлетниязов Т., Алмасова Ш., студенты 3 курса Гончаров С.Б., Зайнуллина И., Кабдиев А., Моисеева Е.

Вопросы формирования правовой культуры являются одним из актуальных в юриспруденции, как в теории, так и на практике. В юридической литературе существует множество различных мнений, представлений о правовой культуре. Это связано с многоаспектностью категории правовой культуры, как части культуры общественной. Поэтому правовую культуру необходимо изучать на основе философских категорий. Высокий уровень правовой культуры является важнейшим признаком правового государства, условием обязательно необходимым для его построения.

По результатам выполнения темы в декабре 2016 года была успешно защищена докторская диссертация Алимбековой М.А. на тему «Формирование правовой культуры судей: проблемы теории и практики». Отечественный научный консультант д.ю.н., профессор Ибраева А.С. Зарубежный научный консультант доктор юридических наук, профессор, декан юридического факультета, университета Хасан Калйонжу Шабан Кайхан. Стамбул, Республика Турция. В данном исследовании предлагается определять правовую культуру как качественное состояние правовой жизнедеятельности общества, определяемое материальными и духовными условиями его жизни. Критериями качества является эффективность законов и эффективность правосудия, позволяющее обеспечить стабильность, жизнеспособность, функционирование и продолжительность существования конкретных общественных систем.

В данном исследовании сделан вывод о том, что в настоящее время право необходимо понимать как средство для достижения социального компромисса, как важную часть человеческой культуры, позволяющую сохранять человеческое общество от разрушения. Соответственно, конечной и объективной целью суда, должно быть удержание людей и их сообществ в рамках мира и мирного сосуществования, недопущение конфронтации, поиск мирного решения конфликта и спора. Поэтому судьи, в изначальном смысле этого слова, должны стремиться к примирения спорящих сторон. При этом правовая культура судей понимается как совокупность особенностей правосознания и профессиональной деятельности судей, основанных на нравственных и правовых началах.

Рассмотрим опыт участия магистратов в выполнении грантового исследования. На юридическом факультете на первом курсе магистратуры изучается предмет «Проблемы формирования правовой культуры в странах СНГ». Целью данной учебной дисциплины является изучение теоретических основ правовой культуры, правосознания и правового воспитания; рассмотрение процесса проведения правового воспитания в РК, выявление проблем и пробелов в правовом воспитании, изучение методов правового воспитания; изучение практики проведения правового воспитания в странах СНГ. В связи с этим магистрантами проводятся социологические исследования относительно знания норм и положений законов, отношения граждан Казахстана к действующему законодательству.

Магистрантами в 2016 г. было проведено социологическое исследование с целью выявить уровень правовой культуры молодежи. Всего было опрошено 150 человек в Алматы. Анкетированные полагают, что такие основные принципы права как неотвратимость наказания за совершенное правонарушение и принцип равенства всех перед

законом и судом довольно часто нарушаются. Многие считают, что в определенных жизненных ситуациях закон не зазорно и нарушать. Отметим, что все опрошенные не имели специального юридического образования и не работали в правовой сфере. Практически все опрошенные заявили о том, что они знают свои права и обязанности. На вопрос о том, откуда они берут информацию о законах, 80% из 100% ответили, что информацию берут из интернета. Только около 20% граждан понимают смысл и значение термина «правовая культура. Вызывает интерес ответ на вопрос о том, «Что бы люди предприняли, если при них нарушались бы права их сверстников?». 40% ответили, что не будут вмешиваться, так как каждый человек должен уметь постоять за себя. 30% граждан ответили, что не будут предпринимать никаких действий, пока положение не усугубится. 10% ответили, что вмешаются только тогда, если это касается близких людей. 20% равнодушных людей. Они выразили желание помогать всем, независимо от того, знают они человека или нет. Опрос позволил узнать, что только некоторая часть населения готова прийти на помощь к совершенно незнакомому человеку.

Вызывает интерес ответы на вопросы о коррупции. На вопрос о том, сталкивались ли вы с коррупцией? 100% опрошиваемых, единогласно ответили, что сталкивались с коррупцией. Для 25% граждан коррупция имеет свои плюсы, для них дача взятки является легким путем решения многих проблем. Отметим, что субъектами коррупции являются представители власти и должностные лица. Это говорит о том, что почти каждый день кто-то сталкивается с коррупцией, и основной проблемой в настоящее время с которой нужно бороться остается коррупция.

Вызывают определенный интерес ответы на вопросы, связанные с правовой оценкой законов и установкой на их выполнение. Так, на вопрос о том, «Считаете ли вы, что правоохранительные органы государства надлежаще выполняют свою работу?» одна часть опрошенных ответила достаточно положительно, отмечая высокую степень реализации принципов уголовного, уголовно-процессуального, гражданско-процессуального законодательства.

Другая половина с этим не согласилась. Ответы этой группы молодежи выражали крайнее недовольство ими деятельностью правоохранительных органов и их должностных лиц, когда последними совершаются открытые акты неправомерного поведения и дерзкого нарушения норм законодательства, будучи основными представителями и защитниками, сторожами прав и свобод граждан, и незыблемости исполнения законов в стране.

По итогам социологического опроса в Материалах международной конференции студентов и молодых ученых «Фараби әлемі» были опубликованы статьи [1-2].

По итогам социологического опроса среди молодежи можно сделать следующие выводы.

- Большинство молодежи, так или иначе, нарушали закон и это проявилось в основном в административных проступках. В связи с этим полагаем что нужно проводить разъяснительную, а также право воспитательную работу. Особенно это касается правил дорожного движения среди молодежи.

- В обществе, особенно среди молодежи наблюдается ригоризм, то есть большинство полагает необходимым ужесточить уголовные наказания. Это есть следствие неуверенности, боязни за свою жизнь.

- Проблема коррупции остается актуальной до сих пор, не смотря на принимаемые меры ужесточения законодательства.

- Повышение уровня правовой культуры общества студенты видят в усиленной борьбе с коррупцией, пропаганде правовой модели поведения, бесплатных семинарах и мастер-классах от ведущих юристов страны, агитации права в социальных сетях, в которых они часто посещают.

Рассмотрим опыт участия студентов в выполнении грантового исследования.

Вопросы правового сознания и правовой культуры изучаются студентами. Так, студенты юридического факультета активно участвовали в подготовке Национального доклада «Молодежь Казахстана - 2015». Данный доклад выполнялся силами ученых Института государства и права КазНУ им. Аль-Фараби. Студенты Гончаров С.Б., Кабдиев А., Моиссева Е. проводили опросы и интервью с молодежью различных регионов Республики Казахстан. Были обобщены высказанные предложения и рекомендации. Так, опрошенные полагают, что для совершенствования государственной молодежной политики РК необходимо задействовать, непосредственно, саму молодежь в принятии и совершенствовании молодежной политики РК. Надо вести прямой диалог с молодежью, проводить пропаганду спорта и науки. Необходимо выделять гранты за научную и спортивную деятельность. Задействовать молодежь в социальных работах, помощи и похода в детские дома и дома престарелых. Проводить жесткую антипропаганду наркотиков, алкоголя и курения.

Также необходимо трудоустраивать молодежь и выделять больше рабочих мест для молодежи. Молодежь должны быть занята социальными проектами. Для этого необходимо организовать как можно больше молодежных кружков, необходимо информировать молодежь о существовании различных организаций. Необходим обмен опытом с развитыми странами как США, Великобритании, Японий, Франций и Германий.

Одной из проблем пассивного участие молодежи в делах общества и государства является рост различных правонарушений, нездоровый образ жизни. Для предупреждения правонарушений среди молодежи необходимо проводить постоянные профилактические рейды со стороны правоохранительных органов, проводить беседы, показывать информационные видео-ролики, открывать больше спортивных комплексов, выделять различные стипендии активным участникам спортивной секций.

В 2015 г. студенты Моисеева Е. и Гончаров С. за счет грантового проекта приняли участие в конференции в г. Перми Российская Федерация. В 2016 г. студент Гончаров С.Б. стал обладателем именной стипендии Фонда Первого Президента Республики Казахстан – Лидера Нации за особые заслуги в науке и общественной жизни. Также студент Гончаров С.Б. стал победителем в Конкурсе ежемесячных стипендий Общественного Объединения «Taiburyl». В связи с этим Гончаров С.Б. был удостоен именной стипендии как талантливый студент по программе «Поддержка образования» от Казахстанской Ассоциации Предпринимателей «КАЗКА» и АКНМ.

Исполнители проекта 27 апреля 2016 года совместно с Международной организацией дополнительного образования ЧОУ «ЦДО «СНЕЙЛ» (г. Омск, РФ) и АНО ВО «Пермский институт экономики и финансов» (г. Пермь, РФ) организовали и провели Первую Международную олимпиаду по Правоведению, в которой приняли участие 294 студента из 5 стран СНГ (<http://nic-snail.ru/awards/2244470>).

Участие студентов в выполнении грантового исследования расширяет научный кругозор, углубляет ранее полученные знания, так как во время научной деятельности студент изучает новые области знаний, учится применять научные методы. В процессе научной деятельности появляются много новых вопросов. При этом прежние положения и истины пересматриваются. Студенту становится интереснее учиться, появляется больше стимулов к учебе. И в конечном итоге появляются новые возможности. Занятие научной деятельностью не только выделяет студента среди других, но и помогает, например, при поступлении в магистратуру или докторантуру, на работу. Занимаясь наукой, студент может участвовать во внутривузовских, республиканских, региональных, международных конференциях, олимпиадах, конкурсах и выставках, тем самым приобретая новые знания. Тем самым участие студентов в научно-исследовательской деятельности способствует «органичному» и всестороннему развитию личности человека - будущего специалиста.

Таким образом, научно-исследовательская деятельность есть прекрасный способ самореализации для молодежи. Здесь молодой человек не ограничен каким-то одним предметом, а имеет возможность развиваться в любом направлении.

Отметим, что мощным стимулом для развития научной деятельности и научных способностей является само нахождение в среде единомышленников. Поэтому необходимо постоянно проводить научные конференции среди молодежи. В КазНУ им. аль-Фараби проводятся ежегодно научные конференции среди молодежи. Тем самым, уже в стенах ВУЗа определяются будущие ученые. Большая роль принадлежит научным руководителям. Талантливой молодежи нужны талантливые педагоги.

Участие магистрантов и студентов КазНУ им. Аль-Фараби в выполнении грантовых и фундаментальных научных исследований дает бесценный опыт для формирования истинных научных исследователей. Полагаем, что научно-исследовательская деятельность не должна стать занятием избранных. Наоборот, необходимо, чтобы в ней могли принять участие все, кто хочет.

В заключении отметим, что для большего привлечения молодежи к научно-исследовательской деятельности необходимо следующие мероприятия:

1. Психологическая и мотивационная поддержка молодых ученых: поддерживать ученых на всех этапах их научной деятельности, начиная от мотивации в учебном заведении путем предоставления государственных наград за достижения в области объекта изучения и заканчивая вознаграждениями за каждый успешный проект;
2. Предоставление всех необходимых средств в учебных заведениях: большая часть учебных заведений не может существовать на самофинансировании, необходимо разработать программу по оснащению учебных заведений всем необходимым для реализации научно-исследовательских проектов молодых ученых;
3. Социальные гарантии и защита прав: молодым ученым необходимо дать гарантии того, что они не будут работать за «идею», необходимо увеличить размер заработной платы молодых ученых.

Список литературы:

1. Ибраева А.С., Мамытхан М., Жаманкенова А., Кенжина В. Проблемы формирования правовой культуры молодежи: Сборник материалов международной научно-теоретической конференции «Мир Фараби». - Алматы: КазНУ, 2016. – С. 19-22.
2. Ибраева А.С., Куаныш М. Правовая культура молодежи: некоторые итоги социологического опроса. Сборник материалов международной научно-теоретической конференции «Мир Фараби». – Алматы: КазНУ, 2016. – С. 45-46.

Игнатова Л.В., Кистаубаева А.С., Савицкая И.С., Мукашева Т.Д., Бержанова Р.Ж., Сыдыкбекова Р.К. ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ-БИОТЕХНОЛОГОВ ПО ЗАКАЗАМ РАБОТОДАТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

Понятие безработицы стало привычным после вступления Казахстана в рыночную эпоху. В нашей стране безработица имеет специфический аспект, связанный с трудоустройством молодежи, получившей дипломы различных ВУЗов. По правилам рыночной экономики государство снимает с себя ответственность за гарантированное трудоустройство молодых специалистов. В результате, на рынке труда появилось большое количество молодых людей с вузовскими дипломами, но без работы [1].

В настоящее время деятельность многих предприятий характеризуется возрастающей сложностью задач, в связи с чем к специалистам предъявляются достаточно высокие требования. Различные предприятия нуждаются в

квалифицированном персонале, который умеет адаптироваться к реалиям производственного процесса в соответствии с особенностями корпоративной культуры и кадровой политики, способном к самостоятельному и грамотному решению управленческих задач. Особо обостряется данная проблема в условиях экономического кризиса, когда возможность компании успешно противостоять кризисным условиям всецело зависит от наличия высокопрофессиональных управленческих кадров, способных принимать точные и, зачастую, быстрые решения.

Считается, что в целом, работодатели на сегодняшний день удовлетворены объемом базовых знаний, которые молодые люди получают в ВУЗе, в меньшей степени, они довольны специальными знаниями специалистов, которые бывают оторваны от современной реальности.

Эта проблема может быть решена посредством выстраивания системы партнерства «ВУЗ - работодатель - студент - органы исполнительной власти» в определенном регионе, с последующим формированием у молодых людей знаний, навыков и умений, необходимых для конкурентоспособного специалиста, а также ценностей, потребностей и способностей для самореализации личности. Для полной реализации данной системы необходимо активное участие предприятий в образовательном процессе.

Представляется важным, чтобы молодые специалисты были востребованы на рынке труда. Можно с уверенностью сказать, что на сегодняшний день биотехнологи - одни из наиболее востребованных специалистов не только в Казахстане, но и других странах. Вероятно, в первую очередь, это связано с тем, что биотехнолог является специалистом широкого профиля. В настоящее время, даже трудно представить современную промышленность, в которой не нашли бы отражения достижения биотехнологии. Выпускники-биотехнологи обладают целым рядом знаний, умений и навыков, позволяющих им быть конкурентоспособными на мировом рынке труда:

- разработка и практическое применение клеточных культур животных и растений, микроорганизмов, их биологически активных соединений, продуктов микробного синтеза и биотрансформации;
- разработка технологий получения продуктов микробного синтеза, генной инженерии и нанобиотехнологий;
- оценка и управление качеством биотехнологических производств, разработка и выполнение требований национальных и международных нормативных документов.

Следует также обратить внимание на большой круг предприятий, где могут работать выпускники-биотехнологи:

- биотехнологические, пищевые и фармацевтические производства (инженер, технолог);
- лаборатории биологического, химического, природоохранного профилей (инженер, научный сотрудник);
- научно-исследовательские институты, проектные институты биоиндустрии (инженер, научный сотрудник);
- ВУЗы (преподаватель).

Можно считать, что выбрав специальность «Биотехнология», можно получить гарантию возможного трудоустройства молодого специалиста. Тем более, что выбор направлений возможного практического приложения биотехнологии достаточно велик. Перспективны являются такие области биотехнологии, как пищевая, фармацевтическая, промышленная, экологическая, сельскохозяйственная, медицинская, бионанотехнология, получение новых биоматериалов и многое другое. На предприятии специалист-биотехнолог может занимать любые инженерные и технологические должности: мастера участков, технологи, инженеры, начальники производств и др. Они могут занимать различные должности: начиная с сотрудника лаборатории контроля качества и микробиологической лаборатории до лаборатории биохимического анализа различных медицинских организаций.

Известно, что рынок труда оказывает непосредственное влияние на услуги в области образования, в том числе и на систему подготовки высококвалифицированных кадров, например:

- количественный и качественный спрос на специалистов конкретной специальности и квалификации на рынке труда;
- появление на рынке труда новых профессий, пересмотр профессионального содержания имеющихся профессий в связи с требованиями научно-технического прогресса;
- постоянная профессиональная социализация и ресоциализация кадров через программы опережающего обучения;
- создание системы непрерывного образования для постоянного усовершенствования знаний в связи с конкуренцией на рынке труда.

Хотя известно, что уровень безработицы среди молодежи в Казахстане значительно ниже чем в странах, вошедших в рейтинг конкурентоспособности (The Global Competitiveness Index), таких как Швейцария, Сингапур, Финляндия, Великобритания, Россия и Турция, но проблема трудоустройства молодежи в стране остается достаточно актуальной [2].

При этом главным критерием в трудоустройстве по-прежнему является опыт. Все знают, что достаточно непростой задачей является трудоустройство без необходимого стажа. Из данных по вакансиям, размещенных на сайте HeadHunter.kz (по состоянию на 23.11.2015г.) видно, что только 16% работодателей готовы принять кандидатов без опыта. При этом, необходим стаж работы от 1 года до 3 лет [2].

Именно, нехватка стажа, зачастую оставляет молодых специалистов без работы, а иногда вынуждает менять сферу профессиональной деятельности. Имеются данные, что из общего числа выпускников ВУЗов 2014 года, принятых на работу (47331чел.) в первый год после окончания ВУЗа, только 12% (5595 чел.) устроились по

специальности. 1/3 выпускников ВУЗов 2014 года (14535 чел.) устроились в городе Алматы, из них 32% (4733 чел.) - по специальности. Самый низкий показатель трудоустройства характерен для Актюбинской области – 0,6% (318 чел.) Причину того, что молодые дипломированные специалисты работают не по специальности, часто видят в том, что система высшего образования плохо ориентируется на «реальные потребности» экономики. Проведя маркетинговые исследования, можно предположить, что необходимо, например, сократить подготовку экономистов, юристов, ставших избыточными. Или, наоборот, увеличить подготовку инженеров. Это, в большей степени, касается числа обучающихся в вузах по госзаказу. Но известно, что студенты, имеющие гранты на обучение составляют не более 18-20% от общего числа всех выпускников [2, 3].

В свою очередь, есть и проблемы, касающиеся ВУЗов. Так, теоретическая направленность обучения может создать определенные трудности при трудоустройстве молодых специалистов. Многие ВУЗы сейчас разрабатывают совместные учебные курсы с работодателем, включая проведение профессиональной практики. Этим достигается определенный уровень подготовки специалистов с учётом потребностей экономики, укрепляются связи с производством. В Законе «Об образовании РК» (2015г.) закреплено понятие «корпоративное обучение», которое основано на взаимной ответственности государства, работодателей и учебных заведений при подготовке молодых специалистов [2, 4, 5].

Получение производственного опыта и дальнейшее трудоустройство по месту прохождения практики могло бы в дальнейшем привести к снижению уровня безработных среди выпускников ВУЗов. Нередко встречается и неформальное отношение самих студентов к практике.

По данным, опубликованным на портале Spb.rabota.ru, на срок поиска работы молодым специалистом влияет уровень образования. Молодые люди с высшим образованием часто ищут работу довольно долго (до 3 месяцев), тогда как те, кто имеет среднее образование и выпускники колледжей находят работу за 2-3 месяца.

Одним из важнейших критериев оценки работы вузов во всем мире является показатель трудоустройства выпускников. По данным Глобального рейтинга трудоустройства выпускников ВУЗов-2015 (Global Employability University Ranking-2015) наиболее эффективными стали Гарвардский Университет (США), Кембридж и Оксфорд (Великобритания). Также ВУЗы США и Великобритании в своем большинстве входят в топ 50-ти лучших университетов данного рейтинга [2].

Большую роль, играющую в быстром трудоустройстве выпускника играет интерес к выбранной специальности. Если молодому специалисту нравится полученная специальность, то происходит ориентация на профессиональную самореализацию и карьерный рост и быстро осуществляется его трудоустройство. Выпускники ВУЗов могут отличаться своей социальной мобильностью, активностью, адаптивностью, склонностью к инновациям т.д. Они отличаются профессионально-статусными потребностями и интересами, ориентированностью на предстоящее занятие своего специфического места в воспроизводстве трудовых отношений. Тогда как требования работодателей к выпускникам как потенциальным работникам бывают довольно противоречивы. Опять, большое значение при приеме на работу имеет опыт работы, хотя они не исключают возможность переобучения работников. Большое внимание на рынке труда работодатель и выпускники акцентируют на практических навыках, коммуникативных и информационных характеристиках, что доказывает значимость как профессиональных знаний и умений, так и социальной компетентности [6].

Для того, чтобы процесс взаимодействия рынка высшего профессионального образования и рынка труда был непрерывным и приводил к тому, чтобы выпускники ВУЗов обладали знаниями, навыками и умениями профессиональной деятельности и показывали достаточный уровень сформированных профессиональных компетенций. Возникает вопрос, все высшие учебные заведения могут быстро и адекватно реагировать на запросы потенциальных заказчиков, могут адаптировать учебный процесс по форме и содержанию к требованиям рынка труда. И все ли потенциальные работодатели могут четко сформулировать и довести до вузов свои требования по подготовке молодых специалистов.

Для достижения необходимого взаимодействия ВУЗов и работодателей необходимо сформировать и развивать аналитическую базу данных, с подробной информацией о предприятиях, заключивших договор с ВУЗами о двустороннем сотрудничестве. Предприятия, со своей стороны, должны предоставлять информацию о своих потребностях в новых кадрах, формируя список вакансий и уровень необходимой практической подготовки молодых специалистов.

Хочется надеяться, что подготовка специалистов-биотехнологов по заказам работодателей сможет не только обеспечить их будущее трудоустройство и успешную профессиональную работу, но и внесет определенный вклад в реализацию государственной Программы преодоления экономического кризиса.

Список литературы:

1. Карабагин Б. Проблема трудоустройства выпускников вузов по-прежнему остается острой [электронный ресурс] 18 января 2017 года Central Asia monitor Общественно-политическая газета// <https://camonitor.kz/xfsearch>.
2. Шакирова Л.А. Трудоустройство выпускников ВУЗов Казахстана // Alma mater. Вестник высшей школы. - № 3, 2016. С.18-24.
3. Агентство РК по статистике.
4. Проект: «Концепция государственной молодежной политики до 2020 года».
5. <http://www.zakon.kz> Сайт газеты «Литер».
6. Аврамова Е. М., Кулагина Е. В. Взаимодействие работодателя и выпускников системы профессионального образования перед вызовом модернизации // Экономика региона. - №2. 2012. С.196-208.

КӘСІБИ ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ БІЛІКТІ МАМАН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ӨЗЕКТІЛІГІ

Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту Тұжырымдамасында: «Қазіргі заман жағдайында жоғары білім беру жүйесіне жаңа сапа мен қоғамдық мәртебе беру және оны айрықша сала ретінде қабылдау қажет, оның бірінші кезектегі міндеті – жоғары білікті мамандарды оздыра даярлау, икемділік пен білімділік болуға тиісті», – деп көрсетілгендей, маманның біліктілігі мен кәсіби деңгейінің жоғары болуы оқытуды дұрыс ұйымдастыра білумен байланысты.

Бүгінгі қазақстандық білім беру жүйесіндегі айрықша өзгерістер «адамның еркін дамуына», оның жоғары мәдениетін, шығармашылық белсенділігін, дербестігін, бәсекеге қабілеттілігін, икемділігін дамытуға басым бағыт береді. Жоғары кәсіптік білімді дамытудың қабылданған тұжырымдамасына үшдеңгейлі білім жүйесіне сәйкес бакалавриат, магистратура, PhD докторантура стандарттары жасалды. Тұжырымдамада «маман моделі» кәсіби құзыреттілігіне қойылатын талаптарда кәсіби тұлғаны қалыптастыру маңызды міндет ретінде қарастырылады.

Соған орай қызмет етудің барлық саласында нақты бір білім, шеберлік, дағдыға, жеке адами қасиетке ие, өзінің кәсіби қызметін жоғары деңгейде атқаратын білікті мамандарға сұраныс артып келеді. Қоғамдағы жағдай еңбек нарығының нақты сұраныстарына сай мамандардан тек қазақ тілінде сөйлеу дағдысын талап етіп қана қоймайды, өз саласындағы қызметтік құжаттарды дұрыс түсініп, сауатты жаза білуге әсер етеді. Яғни кәсіби салаға қажетті тілдік құрылымдарды, терминдерді жетік меңгеруге мүмкіндік жасайды. Сондай-ақ алған тілдік білімін қатысымда (іскерлік кездесулерде, қызмет барысында, мәжіліс, жиындарды және т.б.) ұтымды пайдалана алу дағдысын да қалыптастырады.

Бұл өз кезегінде қазіргі студенттің кәсіби қазақ тіліне деген сұранысының артуына ықпалын тигізіп, тілдік тұлғаның сөздік қорын, кәсіби лексикасын дамытуға жол ашады. Бүгінгі студент – болашақ маман өзінің алға қойған мақсатына жетуі үшін үнемі ізденіп, білімі мен біліктілігін арттырып, бірнеше тілді жетік үйренуге, әсіресе қызметіне қажетті кәсіби тілді үйренуге қатты мән береді.

Кәсіби қазақ тілін меңгеру арқылы тілдік пайымдаулар жасауға, сөйлеу әрекеттері арқылы логикалық тұжырым (түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, салыстыру, қорыту) жасауға, айналадағы құбылыстарды көзбен көріп, олармен қарым-қатынас жасауға қызығушылық танытуға және қабылдауға үйренеді. Сөйтіп еңбексүйгіштік, жігерлілік, мақсатқа жетушілік, белсенділік сынды қасиеттері қалыптаса отырып, тілді меңгеруге құлшынысы артады.

Қазақ тілінің әлеуметтік-қатысымдық қызметін кеңейту мен дамытуда оның қоғамның барлық саласында қолдану аясының кеңі түсуі тіл үйренушілердің болашақ мамандығымен тығыз байланысты екендігі баршамызға дау туғызбаса керек. Осыдан бәсекеге қабілетті, мемлекетіміздің мақсаты мен мүддесіне қызмет ететін білікті маман даярлауда бұл пәннің өзекті екендігі айқындалады.

ЖОО-дағы қазақ тілі курсы коммуникативті-бағдарлы және кәсіби бағдарлы қасиетке ие. Оның міндеттері мамандардың өз саласы бойынша, немесе болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған коммуникативтік және танымдық қажеттіліктері бойынша анықталады.

Кәсіби қазақ тілін меңгеретін студенттер үшін «коммуникативтік құзырет» ұғымы:

- лингвистикалық құзырет (ЛҚ), қазақ тілін тілдік ойлау қызметі ретінде пайдалана білу (тілдік білім);
- прагматикалық құзырет (ПҚ), қатысым жағдайындағы коммуникативтік мазмұнды жеткізе білуге дайындық (стратегия);
- когнитивтік құзырет (КҚ), коммуникативті ойлау қызметіне дайындық (тілдік ойлау);
- ақпараттық құзырет (АҚ), яғни қатысым құралының мазмұнына ие болу.

Тіл үйренушілер кәсіби тілді меңгеру барысында сөйлеу әрекетінің: тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым түрлерін дамыта отырып, белгілі бір құзыреттілік дағдыға ие болуы керек.

«Кәсіби қазақ тілі» пәнін оқытудағы коммуникативтік құзыреттілік дағды төмендегідей негізгі міндеттер бойынша анықталады:

- лингвистикалық құзыретті қалыптастыру – тақырыпқа қатысты лексикалық бірлікті дамыту дағдысы; негізгі терминдер мен ұғымдардан тұратын пәрменді сөздіктердің дамуы; грамматикалық дағдыларды жетілдіру;
- прагматикалық құзыретті қалыптастыру – кәсіби мазмұндағы мәтіндер негізіндегі диалогтік және монологтік айтылымдарды қалыптастыру шеберлігі, жазылым дағдыларын жетілдіру, коммуникативтік стратегияны өңдеу шеберлігі (нақты бір сөйлесім жағдайына бейімделу);
- когнитивтік құзыретті қалыптастыру – мәселелік тапсырмалар, ойын тапсырмалары, мәтіндер бойынша: мәтінді біріздендіру дағдысы (мазмұнның мәнін анықтау, сыни ойлау, негізгі және қосымша ақпараттарды айыра білу); мәтіннің мазмұнын ұғыну (сәйкестендіру, түсіндіру, жинақтау) дағдысы; мәтіннің мазмұнын өзгерту (толықтыру, қайта құру, қажетті мазмұнды таңдау);
- ақпараттық құзыретті қалыптастыру – тілдік тұлғаның кәсіби шеңберіндегі, сондай-ақ қоршаған әлем туралы ақпаратты қолдана білу дағдылары. Түрлі нысандар (теледидар, ұнтаспа, смартфон, компьютер) және ақпараттық технологиялар (бейне, электрондық почта, әлеуметтік желілер, Интернет т.б.) көмегімен

ізденімпаздық біліктері қалыптасып, ақпаратты талдау, саралау, сараптау, сақтау және оны тарата білуге үйренеді.

«Кәсіби қазақ тілі» пәнін жүргізу үшін алдымен «Кәсіби бағдарлы қазақ тілі» пәні өтіледі. Еліміздегі орта білім беру жүйесінің 12 жылдық білім беруге көшуі, әлемдік білім беру кеңістігіне бағдар тұтуы білімге деген көзқарасты жаңаша тұрғыдан қарастыруды көздейді. Соған орай бұл курс мектеп бағдарламасы аясында қазақ тілінің А1, А2, В1 деңгейіндегі тілді меңгеріп келген «бакалаврға» түскен студенттерге арналады. Яғни, ЖОО-на түскен студент тілдік стандарт бойынша В2 деңгейінен бастап жалғастырады. Оның тілдік біліміне байланысты (мүмкін В2-С1) оқытылады. Яғни, студент ЖОО-на келгенде, тілдік білімі орташа деңгейде, мектеп бағдарламасы бойынша сөздік қоры жеткілікті, тілдік дағды мен шеберлікке, тілдік құзірет талаптарына жауап бере алатын болып келуі талап етіледі. Әйтпесе, «Кәсіби бағдарлы қазақ тілі», «Кәсіби қазақ тілі», «Сөз мәдениеті және тілдік қарым-қатынас» сынды пәндерді өту ауыр соғады. Болашақ маманның кәсіби дағдыларды қолдану салаларына байланысты арнаулы тілдік білім жиынтығы өте кең болуы керек. Себебі, өндіріске барғанда арнаулы терминдерді қолдану жиілігі артады. Сөйтіп кәсіби тілдік дағдысы дамиды, жетіледі.

«Кәсіби қазақ тілі» пәні инновациялық технологияны кең қолдану мақсатында модульдік оқыту жүйесіне сәйкес жүргізіледі. «Кәсіби қазақ тілі» пәнін оқып меңгерудің алдында студент «Кәсіби бағдарлы қазақ тілі», «Қазақ тілі» пәнін меңгеруі керек, содан кейін модульдік оқыту жүйесі бойынша «Кәсіби қазақ тілін» оқып үйренеді. Байқап отырғандай, пән арасындағы сабақтастық қатаң сақталады. Сабақ тақырыбы тілдің грамматикалық құрылымына негізделгендіктен, тілдік норма, тілдік заңдылықтар қатаң сақталынады. Салаға қатысты белсенді қолданылатын терминдер іріктелініп алынады. Қатысым жасаудағы тілдік клишелер мен тілдік құрылымдар сұрыпталынады.

Пәннің мақсаты – студенттердің қатысымдық құзыреттілік деңгейін көтеріп, қазақ тілін кәсіби (іскери және ғылыми) қызметте, сондай-ақ өз білімін жетілдіру мақсатында пайдалана алуына жөн сілтеу. Болашақ маманды таңдаған саласына қатысты терминдермен жұмыс істеуіне, грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдана білуіне, яғни кәсіби құзыреттілік талаптарына жауап беруге дайындау.

Басқаша айтқанда, кәсіби тақырыптардағы мәтіндер негізінде тіл үйренушілердің сөйлеу біліктілігін жетілдіру, лексикалық қорын, грамматикалық білік-дағдыларын қалыптастыру, қазақ тілі грамматикасы туралы білімін дамыту. Кәсіби қазақ тілін меңгерудің әрбір деңгейіндегі негізгі міндеттерді сөйлеу түрлеріндегі модельдер мен қатысым түрлері арқылы жүзеге асыру.

Кәсіби қазақ тілі жалпы білім берудің «филология» саласына жатады. Студенттердің филологиялық білімдерін, тілдік мәдениет пен тілдік құзіреттілік деңгейін жетілдіру «Қазақ тілінің» жалпы білім беру бағдарламасындағы оқу пәні ретінде маңызын арттырады.

Пән «Кәсіби қазақ тілі» деп аталады. «Кәсіпке кіріспе» деп тұрған жоқ.

Әр пәннің өз ерекшеліктері мен заңдылықтары болады. Ондай заңдылықтарды сол пәнді оқытып жүрген мамандар ғана ажыратып, түсіндіре алады. Қазақ тілін білген кез келген сала маманы кәсіби қазақ тілін бере алмайды. Қазір лингвистика салалары ерекше дамып келеді. Тілімізге еніп жатқан көптеген терминдерді тілдің заңдылығын ескере отырып қолдану да тек филолог мамандардың құзырындағы шаруа. Сала маманы терминдердің аудармасын бергенімен, оның мағынасын, тіркесімділігін, сөйлем жүйесіндегі орнын, тілдік құрылымдарды, сөздің қолдану дәлдігін филолог маман сияқты ажырата алмайды. Осыдан келіп сөзді орынды жұмсамау, мағынасын жете түсінбеу, сөйлемдегі шұбалаңқылық орын алады. Тіл үйренушіге қиындық тудырып, ынтасын төмендетеді. Оған мысал ретінде жаратылыстану салаларына арналған оқу құралдарын алуға болады. Сөйлемдері шұбалаңқы, мағынасы бұлыңғыр, сөйлемдегі ой шашыраңқы.

Қорыта келгенде, «Кәсіби қазақ тілі» пәнінің негізгі мақсаты коммуникативтік құзыреттілік дағдыны қалыптастыру және дамыту, бәсекеге қабілетті әрі құзыреттілігі жоғары тұлғаның кәсіптік маңызы бар ортада қазақша ойын толық және анық жеткізуі үшін кәсіби тілдік дайындықты қамтамасыз ету болғандықтан, бұл пәнді қазақ тілі маманы жүргізуі керек деп санаймыз.

«Үш тілде білім беруді оқу және ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету CEFR негізінде (2016 – 2017 жылдар) тілді деңгейлеп оқыту (қазақ, орыс, ағылшын) бағдарламаларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу шеңберінде жүзеге асырылатын болса» [1], қазақ тілінің жетекші рөл атқаратындығын ескере отырып, бұл пән тек орыс бөлімінде ғана емес, қазақ бөлімдерінде де оқытылуы керек деген тұжырым жасаймыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2016.

Исаева А.А.

БАСҚАРУ КАДРЛАРЫН КӘСІБИ ДАЙЫНДАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖҰМЫС БЕРУШІ КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ РӨЛІН АРТТЫРУ

Кәсіпорындар қызметінің қазіргі заманғы жағдайы нақты экономика секторында жұмыс атқаратын мамандарға айтарлықтай жоғары талаптар қояды және міндеттер үнемі күрделеніп өсіп отыратынымен сипатталады. Кез келген қазақстандық кәсіпорын оның өндірістік қызметінің, корпоративтік мәдениеті мен кадр саясатының

ерекшеліктеріне сәйкес ұйымның нақты жағдайларына бейімделе алатын, өз бетінше және сауатты басқару шешімдерін қабылдауға қабілетті мамандарға аса қажеттілікті бастан кешіруде. Ұйымдағы нақты әрі шұғыл шешім қабылдау мүмкіндігі бар жоғары кәсіби деңгейдегі басқару кадрларының бар болуына ұйымның дағдарыс жағдайымен сәтті күресуі тікелей тәуелді болған кезде, экономикалық дағдарыс жағдайында осы мәселе аса шиеленісіп тұр.

Нақты заманауи бизнес пен өндірістен хабары аз жас мамандардың арнайы біліміне білдіретін ризалығы шамалы десек те, кешегі бітірушілердің базалық алған білімдеріне жұмыс берушілердің қазіргі кезде көңілі толады.

Стандартты оқыту әдістері жас мамандарды дайындаудың мәселесін жеткілікті деңгейде шеше алмайды, яғни қызметкерлерді жұмыс орындарында қайтадан дайындықтан өткізуге, теориялық алған білімдерін тәжірибелік жетілдіру мен техника көмегіне сүйенуге мүмкіндік бере алмайды. Кешегі бітірушілер мен қызметкерлердің білім алуы мен квалификациясын арттыруын бүгінгі жұмыс берушілер үшін стратегиялық маңызды міндет ретінде саналады, яғни осы салада көптеген компанияларда үлкен масштабты барғарламалар бар.

Осындай мәселелерді шешуде «ЖОО – жұмыс беруші – студент – атқарушы билік органдары» әлеуметтік серіктестік жүйесін жолға қою арқылы жүргізуге болады. Студент жастардың білімі, дағдылары мен бәсекеге қабілетті маман ретінде жұмыс істей алуы, сондай-ақ тұлғаның өзін-өзі дамыту мүмкіндігі, бағалануы мен қажеттіліктері кеңістігінде жасақталуы тиіс. Білім беру процесінде кәсіпорындардың белсенді қатысуынсыз және олардың өзіндік ролінсіз бұл жүйені жүзеге асыру толық жүзеге асырылмайды.

Арнайы серіктестік ретінде еңбек нарығының, оның институттарының, кәсіптік білім беру саласында территориялық басқару органдарының барлық субъектілерімен білім беру мекемелерінің әлеуметтік этика мақсаттарына, қызығушылықтарына, қызметі және мүмкіндіктеріне өз еркі бойынша интеграцияланатын серіктестіктің әртүрлі нысандары танылады.

Қазіргі кезде Қазақстанда студенттерге және ЖОО бітірушілеріне кәсіпорындардың қызығушылығы артып отырғаны көптеген себептерге мысалдар келтіреді:

1. Мекеменің басшысы мен қызметкерлер бойынша менеджерлер талантты болашағы зор ЖОО бітірушісіне күш-жігер мен ресурстар жұмсалынып, салынатын болса, онда бірнеше уақыттан кейін барлық шығындардың ақталатынына сенеді. Одан басқа, басқа жақтан іздемей, өз кәсіпорнында тұлғаны өсіріп шығару анағұрлым тиімдірек.

2. Жас мамандар кәсіби мамандарға қарағанда анағұрлым арзан ресурстар болып табылады.

3. Жастар – болашақта ұйымға оңтайлы резонанс алып келетін, студенттер мен бітірушілер арасында ұйымның беделін қалыптастыратын ересек мамандардың бастапқы қадамын жасаушылар.

4. ЖОО бітірушілерін жұмысқа тарта отырып, қазіргі кезде өндірістік кәсіпорындардағы қадарларды жасарту мәселесі жолға қойылады.

5. Жас маман ұжым арасында белгілі бір жаңа көзқарастарымен, білімімен, ғылым және техниканың соңғы жетістіктерін жетік меңгерген тұлға ретінде танылады.

Сәйкесінше, жас мамандарды арзан күші ретінде қабылдамайтын, мақсаты төменгі дәрежедегі еңбекақыны төлеу емес жұмыс берушілер де бар.

1-кестеде жұмыс берушілердің көбінесе экономикалық мамандық мамандарын жұмысқа тартатыны туралы ақпарат келтірілген.

Кесте 1. Экономика саласы мамандарын жұмысқа тарту туралы ақпарат

№	ЖОО бітірушілерінің баратын жұмыстарының бағыты	Үлесі, %
1.	Сату менеджменті мен клиенттік қызмет көрсетулер	41
2.	Бухгалтерлік есеп	21
3.	Маркетинг, жарнама және PR	16
4.	Қаржы	14
5.	Өндіріс	8
6.	Заң саласы	4
7.	Ақпараттық технологиялар	2

Жас мамандармен ұйымда қызметтес болған кезде кәсіби тәжірибесінің аздығы, оның бизнес ортадағы қойылатын талаптар мен тәртіптердің болатындығы бірқатар қиындықтар тудырады. Сондықтан да, жас маманның кәсіпорын қызметіне бейімделуі мен кірісуі максималды тиімді болуы үшін оның жеке тұлғалық сапасына көбірек көңіл бөлу қажет. Бұдан ары байқайтынымыз, жас мамандармен жұмыс істеу кезіндегі негізгі мәселелер олардың мінез-құлқы мен тапсырылған жұмысты орындауы секілді бірқатар ерекшеліктерден туындайды.

Жұмыс берушілердің қойған бағалауларына сәйкес, жас мамандардың анағұрлым маңызды тұлғалық сапасы ретінде олардың орындаушылық, жауапкершілік және жұмысқа деген қызығушылығы болып табылады.

Кәсіпорындардың жеткілікті дәрежеде мекемеге пайда әкелетін және кәсіби өзін дамыта алатын, ұзақ мерзімге жұмыс жасауға келетін мамандарға сұранысы жоғары, осылайша, жас мамандардан жұмыс берушілер жоғары мобильділікті, икемді ойлауды, жаңа ақпараттарды оңай меңгеру, жоғары еңбек мотивациясын, өзін-өзі дамытуға ұмтылысын, ұйымның жұмысына жаңаша көзқарасын, жүйеленген теориялық білімінің болуын, жұмыста бастамашалығының болуын, жоғары сезімталдықты, кәсіби салалардың әртүрлі бағыттарында өзін қатыстыруға белсенділігін жоғары бағалайды.

Жас мамандардың негізгі кемшіліктері ретінде жұмыс беруші кәсіпорындар ұйымдастырудың төменгі бейімділігін көрсетеді. Яғни қызметінің алғашқы орнында қызметкерлер 1 жылдан көп мерзімге қала бермейді, жоғарғы курс студенттері мен бітірушілер алғашқы компаниямен өз тағдырларын байланыстыруды жоспарламайды. Еңбек жолының басында басқа жұмыс орындарында әлдеқайда артық тәжірибе мен нағыз мансап жатқандай көрініп, 2-3 жыл қызмет атқарған соң берген еңбекақы мен еңбек шарттарының сәйкессіз артық талаптарын, төменгі еңбек мотивациясы мен еңбек моралін, мансап жолын бастаудағы күтілімнің болмауы, өзіне үлкен жауапкершілік жүктегісі келмей нақты тәжірибелік міндеттерді шешуге дайындығының жоктығы, алған білімін қолдана алмауы, теориялық білімінің жеткіліксіздігі, корпоративтік мәдениет төмен болғандықтан ұжымда өзін ұстай алмауы, өзін-өзі жоғары бағалап, өз бетінше жұмыс жасауға дайындығының, жауапкершілігінің болмауы сияқты себептерді алға тартады.

Жас мамандар кадр резервін құруда перспективті және бағалы ресурс болып табылады. Осы топ қызметкерлерімен тиімді жұмыстың негізгі шарттарының бірі болып, олардың күшті және әлсіз жақтарын түсіну, сондай-ақ екі тарап үшін қызықты және табысы мол өзара байланыс жағдайын жасау мүмкіндігінің болуы табылады.

Еңбек нарығындағы жас басқару кадрларының ұсынысы мен сұранысының сәйкессіздігіне келесі факторлар жатады:

- қызметкерлерге ұйымның қоятын талаптары мен жастардың әлеуметтік және кәсіби бағыттарының әртүрлілігі;
- ЖОО жас мамандарды тапсырыс берушілердің талаптарына сәйкес дайындау мен ЖОО беретін білім жүйесі арасындағы алшақтық;
- маманданған жұмыс күшін дайындап шығаратын «технологиялық процестің» ұзақтығы (4-6 жыл), яғни алғышарттарға кәсіби кадрларды дайындауға мүмкіндік бермейді;
- ЖОО инновациялық потенциалының жеткіліксіз болуы;
- студенттердің төменгі баспалдақты деңгейі: білім мен дағдыларды қабылдауға дайын болмауы (бір қалыпты ойлауы, мотивацияның әлсіздігі);
- бітірушілердің теориялық дайындығының басым болып, алған білімін тәжірибелік қолдана алмауы;
- бітірушілердің өмірлік және кәсіби бейімділігінің әртүрлілігі;
- жеке ұйымдардың дамуы мен қоғамның мүдделерінің арасындағы алшақтық;
- кәсіби бағытталған жұмыстар мен бітірушілердің жұмысқа орналасуымен байланысты бірыңғай жүйені қалыптастыру қажеттілігі;
- негізделген нормативті-құқықтық базаның жеткіліксіздігі, кәсіби білім беру жүйесі мен ұйым жүйесінің бұзылуы.

Жинақталған тәжірибені талдау барысында кәсіби білім беру саласында әлеуметтік серіктестіктің негізгі мақсаты – жоғары кәсіби білім берудің тиімділігін арттыруға бағытталған нақты шараларды жүзеге асыру.

Білім беру кеңістігінде әлеуметтік серіктестік жүйесін қалыптастырудың келесі тетіктерін ұсынуға болады:

1. Басқару кадрларының еңбек нарығындағы сандық және сапалық көрсеткіштерінің балансын құру және оған ұсыныстар:

- басқару кадрларына жұмыс берушілердің қажеттілігінің мониторингі;
- басқару кадрларын ЖОО дайындауы жүйесін сапасының мониторингі;
- өндіріс және қоғам қажеттіліктеріне білім беру бағдарламасының бейімділігі.

2. ЖОО студенттерді нақты тәжірибелік қызметке дайындау.

3. Жұмыс берушілерді білім беру және тәрбие жұмыстарына көптеп тарту.

4. Студенттік ортада тұлғалық қажеттіліктер мен мүмкіндіктерді қалыптастыру.

5. ЖОО оқытушылық құрамының экономикалық-басқарушылық қызметінде белсенділігін арттыру.

6. Аймақтың экономикалық мәселелерін шешу кезінде ЖОО қатыстыру.

7. ЖОО шеңберінде жас кәсіпкерлікті дамыту.

8. Бітірушілермен білім беру мекемесінің өзара байланысы жүйесін дамыту.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аврамова Е., Кулагина Е., Верпаховская Ю. Поведение молодых специалистов на рынке труда: новые тенденции // Человек и труд. 2014. N 9. С. 41 - 47.

2. Вразнова М. Проблемы адаптации молодых специалистов в условиях "вуз - производство" // Высшее образование. 2013. N 5. С. 47 - 52.

БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛЕРІН БАҒАЛАУДЫҢ КЕШЕНДІ СИПАТЫ ЖӘНЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

«БМ020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша магистр даярлау бағдарламасының білім беру нәтижесі білім мен біліктілікке ие, ең бастысы аймақтық және әлемдік саясат саласында қызмет атқаруға талап етілетін жоғары білікті маман-аймақтанушы түлек шығару болып табылады.

«БМ020200-халықаралық қатынастар» білім беру бағдарламасына талапкерлерді іріктеу барысындағы қойылатын талаптар:

Білім беруді ұйымдастырудың Типтік ережесіне сәйкес кәсіби білім беру бағдарламасын жүзеге асыруда, жоғары оқу орнынан кейінгі магистратураға Қазақстан Республикасының азаматтары, жоғары білім алудың кәсіби оқу бағдарламасын меңгерген азаматтығы жоқ тұлғалар және шетел азаматтары қабылданады.

Университет магистранттарының құрамын іріктеу ғылыми және педагогикалық мамандар даярлауға арналған мемлекеттік білім беру тапсырысына (мемлекеттік грант) орай, сонымен қатар азаматтың жеке қаржысы немесе өзге де көздер есебінен ақылы негізде жүзеге асады.

Басқа мемлекеттердің азаматы саналатын қазақ ұлты өкілдері магистратурада Қазақстан Республикасы азаматтарына берілетін мүмкіндіктер жағдайында оқи алады.

Қазақстан Республикасында тұрақты тұратын, азаматтығы жоқ тұлғалар жоғары оқу орынынан кейінгі тегін білім алудың мемлекеттік білім беру тапсырысын, егер осы дәрежедегі білімді бірінші рет алып тұрса конкурстық жағдайда алуы мүмкін.

Өзге шетелдік азаматтар ғылыми мекемелер мен жоғары оқу орындарына Қазақстан Республикасының заңнамаларында көрсетілген тәртіптің, сонымен қатар Қазақстан Республикасында ратификацияланған халықаралық келісімдердің негізінде ғана қабылданады.

«БМ020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша магистранттар жеке білім алу бағыты траекторийларын таңдау арқылы қазақ, ағылшын, орыс тілдерінде білім алады. Мамандық бойынша «Халықаралық қауіпсіздік мәселелері» және «Әлемдік саясат» маманданымдары бойынша жеке білім алу бағыты траекторийлары ұсынылады. «Халықаралық қауіпсіздік мәселелері» бойынша жеке білім алу бағыты қазақ және орыс тілдерінде оқытылады. Ал, «Әлемдік саясат» маманданымдары бойынша жеке білім алу бағыты бес жылдың көлемінде таза ағылшын тілінде оқытылып келеді.

Сонымен қатар, «БМ020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша оқитын магистранттар Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ–Мәскеу Мемлекеттік Халықаралық қатынастар университеті (МГИМО) және Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ–Ресей Халықтар Достығы Университеті екі диплом бағдарламасы бағыты негізіндегі Желісті университетте жоғары білімдерін жалғастырады. Желісті университет бойынша оқыту дәстүрі бойынша магистранттар бес жылдың көлемінде екі диплом иесі атануда.

«БМ020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша магистратурада ғылыми-педагогикалық (оқу мерзімі 2 жыл) және бейіндік (оқу мерзімі 1 жыл) оқыту жүзеге асады.

Мамандық FIBAA және ACQUIN халықаралық сараптау орталықтарының, сонымен қатар ҚР БҒМ Ұлттық аккредитациялау орталығы Институционалды аккредитацияларынан өткен.

«БМ020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша білім беру бағдарламасы, магистранттарға халықаралық қатынастармен байланысты өзге де қызмет түрлерімен қатар, дипломатиялық жұмыстарға шығармашылықпен қатысу дағдыларын игеру, ауқымды жалпы дипломатиялық дүниетаным қалыптастыруда әлемдік және қазақстандық дипломатиялық қызмет теориясы мен тәжірибесін терең оқып үйренуге, зерттеуге мүмкіндік тудырады.

Бағдарлама мақсаты – халықаралық қатынастар және сыртқы саясат саласындағы жоғары білікті мамандар даярлау;

- мемлекеттер, мемлекеттік емес және ұлт үсті ұйымдардың өзара әрекетін халықаралық ауқымдағы талдаудың әртүрлі дәрежелерінде, сонымен бірге оған саяси, мәдени және экономикалық факторларды қоса бағалауға қабілеттілік қалыптастыру;

- халықаралық қатынастар теориясы саласындағы тиянақты білім меңгерген, пәнаралық зерттеу тұрғысында халықаралық қатынастар классикасы және тарихымен таныс, халықаралық саясат және саясат ерекшеліктерін түсінетін,

- теориялық, әдістемелік және эмприкалық дәрежедегі зерттеулер жүргізе алатын және әрқайсысының маңыздылығы мен ерекшелігін түсінетін,

- зерттеу дағдылығы мен дара зерттеу жұмысын (магистрлік диссертация) орындау қабілеттілігіне ие,

- халықаралық қатынастардың даулы мәселелеріне өзіндік көзқараспен таныс және оған әртүрлі мәдени және дара дәстүрлер ағымында қарау ерекшелігіне ие,

- қазіргі халықаралық саясаттың интернационалды тілдерін жетік меңгерген мамандар даярлау.

«БМ020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша магистратурада есімдері елде де, шетелдерде де танымал ғалым-профессорлар дәрістер оқып, магистрлік диссертацияларға жетекшілік етеді.

Жұмыс берушілердің берген жағымды пікірлерінің бағалану механизмі мынадай жүйеде жұмыс істейді:

1) кафедра (магистратура эдвайзері) жұмысқа орналасқаннан кейін өзінің ресми жұмыс орынынан тікелей пікір әкелетін түлегімен байланыс жасап тұрады;

2) дәстүрге сай, университетте бос орындар жәрменкесі өткізіліп тұрады, оның барысында біздің магистранттар жұмысқа орналасудың оңтайлы мүмкіндігінде қалт жібермейді, карьера және іскерлің серіктестік бөлімі арқылы кафедра жұмыс берушімен кері байланыс орнатқан.

Кафедрада жұмыс берушілердің пікірлері, сонымен қатар жағымды көзқарастар магистранттар өтетін университеттің зерттеу орталықтарынан алынған зерттеу тәжірибесінің күнделігі, есебі, мінездемесінде сипатталған – растайтын құжаттар бар.

Білім беру бағдарламасы білім алушылардың табысты әлеуеттенуіне бағытталған қабілеттілікті қалыптастыруға бейімдейді, олар:

- модульді білім беру бағдарламаларында нақтыланған әлеуметтік-тұлғалық дағдылары (коммуникативті болу, ұжымда жұмыс істеу қабілеттілігі, ұйымдастыру қабілетінің болуы, еңбек белсенділігін жоспарлау жөн ұйымдастыру қабілеттілігі, өзгелердің жұмысына жетекшілік ете білу, дара білім алу мен өзгелердің де білім алуын ұйымдастыру жауапкершілігін алып жүру);

- тәжірибелік сабақтарда, өзіндік жұмыс тапсыру сағаттарында, республикалық және халықаралық конференцияларға қатысу барысында өзін жарнамалау дағдысын қалыптастыру;

- оқу және зерттеу тәжірибелерінен өту барысында тұлға ретіндегі қалыптасудың даралану, өзіндік бағасын беру;

- шетелдердегі ғылыми тәжірибе барысында өзін жағымды жағынан көрсетудің шет тілді білудегі білімділігімен қатар, білім алу кезіндегі теориялық білімін де толық көрсетуге бағытталған ұстанымдылығын таныту.

Білім беру нәтижелері мен құзыреттіліктерді тек қана біліктілік деңгейінде ғана емес, тікелей оқу пәндерінің топтамасы (модульдер) деңгейіндегі сараптамаларда, бағалау тәжірибе базаларында, түлектер біліктілігінде – жұмыс берушінің, оқытушының – модульдерінде сипатталған.

Бағалау көздері – бақылау тапсырмалары қоры, сонымен қатар оқу материалын білім алушының игеру сапасын анықтауға бағытталған – білім беру бағдарламасының бөлінбейтін бөлігі сипаттар түрі мен барысы.

Бағалау көздері қорын әзірлеу білім беру бағдарламасының мақсаттары мен магистранттардың құзыреттіліктері анықталысымен, оқу жоспарының құрылуы және кіретін пәндерімен бағдарламаның әзірленуі жағдайында басталады.

Болон үдерісі ұстанымдарына сәйкес бағалау көздері қабілет, құзыреттілік, білім жиынтығының динамикасы және тұлғалық сапа секілді – магистранттардың құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталып, оларға еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуға мүмкіндік тудырады. Бағалау көздері әрбір білім беру бағдарламасының жүзеге асуымен сабақтасып, білім беру технологиясының бөлінбейтін бөлігі саналады және бітіртуші кафедраларда құзыреттіліктің қалыптасуы сапасын тексеру үшін әзірленеді. Модульді оқыт бітіргеннен кейін бақылау жұмысы, тест, коллоквиум (кейс орындау, портфолия ұсыну, жоба қорғау және т.б.) түрлеріндегі аттестация қарастырылады.

Жұмыстар нәтижесі әрбір білім алушының рейтингін беретін баллдарға негізделеді. Модульді-рейтинг жүйесінде білім алушының білімі мен құзыреттілігі, олардың белсенділігі, алдыға қойған мәселені шешудегі ерекшелігі және т.б. бағаланады.

Әрбір модуль міндетті жұмыс түрлерін қамтиды – тәжірибелік, семинар сабақтары, өзіндік үй жұмысы, сонымен қатар қосымша жұмыс түрлері - конференцияларда сөйлеу, СҒЗЖ қатысу және т.б.

Аралық аттестацияны жүзеге асыру барысында дәстүрлі бақылау түрлері қолданылады: ауызша сұрау, жазбаша тапсырма, лабораториялық жұмыстар, коллоквиумдер, бақылау жұмыстары. Олардың бірқатар артықшылықтары бар: оқу сапасының үздіксіз және тұрақты мониторингі талаптарын реттейтін жүйелелік, сонымен қатар, магистрант үлгерімінің баллдық-рейтингтік бағалануы мен кемшіліктері, дағдылардың жеке элементтерін ғана өлшемді және локальді тексеру. Ауызша сұрау магистранттың білімі мен дүниетанымын қатар бағалауға мүмкіндік тудырады, жауапты қисынды бере білу, монологті сөйлеу қабілеті және өзге де коммуникативтілік дағдыларын игеру, оқытушының тәрбиеге де ықпал ету мүмкіндігін тудырумен де ерекшеленеді.

Жазбаша жұмыстар оқытушы уақытын үнемдейді, барлық білім алушыларды бірдей дәрежеде ұстауға мүмкіндік тудырады, магистранттың даярлығын тексерудегі бағалауда субъективтілікке, оқытушының көмегінің қатысуынсыз жауаптарды объективті бағалауға мүмкіндік тудырады, жауаптың негізділігіне де баға бергізеді.

Техникалық көздер мен ақпараттық жүйелер көмегімен бақылау оқытушыға ол ақпаратты жетік және дара жеткізу арқылы объективті жауапты шапшаң алуға мүмкіндік жасайды, ақпараттық көздер және ресурстармен жұмыс істеу құзыреттілігі мен біліктілік тәжірибесін толықтырады.

Ағымдағы аттестация семестрдің аяғында емтихан түрінде алынады және кейбір пәндердің де, бөлімнің (бөлімдердің) оқытылуын қорытындылайды. Оның жетістігі ауқымды білім мен біліктіліктің даралығын бағалауға көмектеседі, ал кейбір жағдайларда – нақты кәсіби құзыреттіліктердің де қалыптасуына жағдай жасайды.

Қорытынды мемлекеттік аттестация (мемлекеттік емтихан, магистрлік диссертация қорғау) оқытудың жалпы барысындағы толық нәтижені тексеруге және магистранттың игерген кәсіби құзыреттілік даралығын бағалауға мүмкіндік тудыратын көрсеткіш.

Халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасында магистранттардың ағымдағы, аралық, қорытынды аттестацияларын жүзеге асырудың бағалау көздері қоры құрылған: бағалау рәсімін анықтайтын тестілер, әдістемелік материалдар, сонымен қатар нәтижелерді қайта өңдейтін нұсқаулықтар және бағдарламалық-құрал көздер, құзыреттілік бағалануы нәтижелерін қайта өңдеу технологиясы мен әдістері, көрсеткіштер жиынтығы, құзыреттіліктің қалыптасуын бағалау критерийі, бақылау тапсырмаларының сәйкестігін бағалау өлшемдері; мемлекеттік емтихан кезіндегі магистратураны бітірушіге қойылатын тапсырмалардың даралығы, оларды бағалау критерийлері, МАК өткізудің барысының әдістемелік материалдары; магистрлік диссертацияны магистранттардың орындауы мен қорғауының барысы мен бағалауға қойылатын бағалау критерийлері; бағалау көздері қоры компоненттерін жаңарту жөніндегі нұсқаулықтар (жүйелілік, жаңартылу дәрежесі, барысының өзгерістері, әдістері, технологиясы, көрсеткіштері, критерийлері және т.б.).

Мамандық түлектері толық курсты аяқтағаннан кейін бірқатар жалпы мәдени (әмбебап, пәнішілік) және кәсіби (пәндік-сипаттамалық, пәндік-мамандандырылған) құзыреттіліктерді меңгереді; олардың оқу барысының нәтижелері осы құзыреттіліктерде көрініс алады.

«6M020200-халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша оқитын магистранттар, үш тіректі құзыреттіліктерде ие болады:

- жалпы құзіреттілік: мамандану аймақтары: Батыс Еуропа және АҚШ, Орталық Азия және Қытаймен байланысты мәселелер және сұрақтар төңірегіндегі түсінігін негізгі кәсіби белсенділіктерін пайдалану қабілеттілігі;
- аймақ мәдениеті мен саясаты және экономикасы саласында тәжірибелік дағдылар мен теориялық сараптамаларға негізделі жаңа білімдерді игеру қабілеттілігі;
- кәсіби құзіреттілік: зерттеу аймағының мәселелерін түсіну және білгенін сараптай білу қабілеттілігі;
- әсіресе, сыртқы саясат саласындағы қызметте талап етілген дағдылар мен құзіреттіліктерін көрсете білу қабілеттілігі;
- әртүрлі халықаралық үдерістерді байланыстыра білу арқылы кешенді білім мен тәжірибелі дағдыларды игеру;
- мамандану аймағындағы тұрақтылықты қамтамасыз ету және халықаралық қатынастардың дамуындағы саяси және экономикалық факторлардың рөлін түсіну мен білу, толық игеру және пікір қалыптастыру;
- таңдау бағытына сайзерттеу саласы бойынша сараптамалық жұмыстар дағдысын меңгеру.

Калиаскарова З.К., Иканова А.С., Сарсенова И.Б.

БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАН ДАЙЫНДАУ МАҚСАТЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІС ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Еліміздің әлемдік біртұтас білім кеңістігіне бағыт алу кезеңінде мамандар дайындау үрдісінің сапасын арттыру, бүгінгі күні білім беру жүйесінің ең маңызды міндеттерінің бірі. Қоғамдағы ұдайы өзгерістер білім беру жүйесінде болашақ мамандарда кәсіби ойлаудың жаңа қабілеттерін, дағдылары мен құзіреттілігін қалыптастыруды көздейді.

Қазіргі таңда қоғам алдында тұрған басты міндет бәсекеге қабілетті, шығармашылық, үдемелі өзгерістер жағдайына тез бейімделуге дайын, өзін-өзі дамыта алатын, өз бетінше шешім қабылдай білетін қабілетті, кәсіби біліктілігі жоғары мамандарды дайындау. Осы қоғамдық талапқа сай маман дайындауда олардың кәсіби шыңдалуына басымдық жасайтын жоғары оқу орындарының атқаратын рөлі ерекше болып отыр.

«Маған жәй айтсаң – ұмытамын, көрсетсең есімде сақтаймын, ал өзімді іс-әрекетке қатыстырсаң үйренемін» деген қытай философиясының даналығы бойынша білім алушының білімге ықыласын аттыру, ғылыми ізденіс дағдыларын қалыптастырудың маңызды екендігін ашады.

Осы орайда Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан - 2050» стратегиясында «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек», - деп, білім саласынның алдына зор міндет жүктелген болатын [1]. Қойылған міндеттерді шешу жолында Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңы, «Қазақстан әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты бағдарламасында, Қазақстан Республикасында білімді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан Республикасы жоғарғы педагогикалық білім беру тұжырымдамасы, Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттар және басқа мемлекеттік құжаттар мен Елбасының жыл сайын Қазақстан халқына Жолдау ретінде ұсынатын стратегиялық бағдарламаларда жіті қарастырылуда.

Қазіргі білім берудің басты мақсаты болашақ маманға кәсіби бағытта кешенді білім беру мен тәжірибелік дағдыларды қалыптастыру ғана емес сондай-ақ «өмір бойы оқу» қағидасының негізі болып табылатын білім мен дағдының үздіксіз кеңейіп, тереңдей түсуі, студенттің өз бетінше білім алуы мен өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын қалыптастыратыны сөзсіз. Егер барлық студенттер оқу үрдісі мен зерттеу тақырыбы аясында дайын түрдегі нәтижелерді алмаса, өзінің жеке тәжірибесіне негізделіп, алынған өз бетінше білімді «өндіре алса», онда білім алушы болашақ кәсіби әрекетінде алған дағдыларын одан ары пайдалануға талпынар еді.

Шығармашылық тұрғыдан ойлайтын мамандарды тәрбиелеуді студенттердің ғылыми-ізденіс жұмыстарын ұлғайту нәтижесінде жүзеге асыра аламыз. Ғылыми-зерттеу құзіреттілігіне ие маман нақты ақпаратты белсенді және нәтижелі талдай алады, неғұрлым тиімді әдіс-тәсілдерді, ресурстарды, технологияларды пайдаланып жаңа ақпаратты тандап, қалыптастыра алады. Жоғары білім беру орындарындағы қазіргі талаптарға сай болу көптеген инновациялық әдістерді қолдануды талап етеді. Жаһандану жағдайында білім берудің мақсаты мен мәнінің өзгеруі «білім беру технологиясы», «педагогикалық технологиялар», «инновациялық технологиялар» ұғымдарының қарқынды пайдалануына ықпал етті.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстары жоғары білім берудің негізгі бөлігі және маман даярлау сапасын арттырудың тиімді тәсілі болып саналады. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстары студентте ғылыми-зерттеу еңбегінің дағдыларын қалыптастырып, қазіргі заманғы маман дайындау талабына сай зерттеуші (ғалым), басқарушы (менеджер), практик деңгейінде шығармашылық бастамаларын дамытып, ғылыми-техникалық үдеріс жетістіктерін тәжірибеде қолдануға бағытталуы қажет [2].

ҒЗЖ-ға қатысу студентті кәсіби пәнді терең меңгеруге, олардың ғылыми, техникалық және әлеуметтік дүниетанымын кеңейтуге, жаңа идеяларды өз бетінше игеруге, ғылыми ақпараттар тасқынында жедел әрі тиімді бағыт ұстануға бейімдейді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің мақсаты мамандық бойынша кәсіби білім беру ғана емес, болашақ мамандардың біліктілігін көтеру мәселесін шешуге, сондай-ақ зерттеуші-маман тұлғаны қалыптастыру, ғылыми-зерттеу көзқарас тұрғысынан олардың іс-әрекеттерін жоспарлауға үйрету ғана емес, сондай-ақ ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастырудың өз бетінше дағдыларын, ғылыми ойлау, шығармашылық қабілеттерін тереңдетуге ықпал ету және үздіксіз білім алуға дайындау. Сондықтан да, университетімізде бәсекеге қабілетті мамандарды дайындауда аталған критерияларды ескере отырып, дағды мен құзіреттіліктерді дамытуға көп мән берілуі тиіс.

Сол себепті соңғы жылдары ғылыми-әдістемелік әдебиеттерде «ғылыми-зерттеу құзыреттіліктері» термині жиі кездеседі. Ресейлік ғалым Г.Н.Лобованың ғылыми еңбегінде ғылыми-зерттеу құзыреттіліктің екі деңгейін жіктейді: оқу-зерттеу мен ғылыми-зерттеу. Оқу-зерттеу мен ғылыми-зерттеу жұмыстарының арасындағы басты айырмашылық зерттеу жүргізудегі өз бетінше жүргізу дәрежесі мен алынған нәтиженің жаңалық деңгейіне байланысты [3]. Бастапқыда оқу зерттеу жұмыстарына дағдыланған студенттер кейіннен ғылыми зерттеу жұмыстарында ізденістің қазіргі әдістерін игеріп, ақпаратты өңдеу мен қолдану, өзінің кәсіби бағытын анықтау, оны игеріп қорғай алуы нәтижесінде болашақ мамандарда өзінің мамадығы бойынша шығармашылық қабілеттер мен дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Студенттердің оқу-зерттеу құзыреттілігі олардың міндеттер қоя білуінен, бар ақпаратты талдай алуын, жағдайлар мен әдістерді пайдалануынан, тәжірибе жасай алу қабілетін игеруден құралады.

Ғылыми-зерттеу құзыреттілігі студенттің белсенді әрекетіне негізделген шығармашылық ізденіс әрекетінің қажетті дағдыларын алуды қамтасыз етеді, ғылым саласында студенттің өз бетінше орындайтын міндеттерді шешуімен аяқталады.

Студенттердің ғылыми-зерттеу құзыреттілігінің қалыптасқандығының негізі болып кестеде келтірілген білім мен дағдылар көрсеткіштері жасалады.

Кесте 1 Ғылыми зерттеу білімі, дағдылары мен құзіреттіліктері

Ғылыми зерттеу құзіреттілігінің түрі	Ғылыми зерттеу білімі мен дағдылары
Бастапқы әдебиет көздерімен жұмыс	Библиографиялық мәліметтерді қарастыру; Каталогтар мен басқа да жіктелмелер түрлерін білу, олармен жұмысты орындай алу; Анықтамалық әдебиет көздерімен жұмыс жасау дағдылары; Кәсіби бағыттағы мерзімдік басылымдарда бағдар жасай алу; Оқылған міндеттер бойынша жазбалар жасай алу; Айтылған материалдың құрылымын түсіну; Материалды жүйелеу дағдысы
Құбылыстар мен фактілерді бақылау	Бақылау нысанын таңдау қабілеті мен дағдысы; Бақылаудың мақсаты мен міндетін анықтау қабілеті мен дағдысы; Өз бетінше іс-әрекет алгоритімін құрастыру қабілеті; Бақыланған құбылыстарды нақты және тұрақты бақылау; Алынған бақылауларды талдай алу қабілеті
Шешілетін мәселе мен оның міндеттерін анықтау	Мәселе анықтау мен қалыптастыру; Мәселерді шешудің әдіс-тәсілдерін табуға қабілеті; Мәселені шешу жолының дұрыстығын анықтау; Құбылыстар мен дәлелдерді талдау салыстыру қабілеті

Теориялық зерттеулер жүргізу, тәжірибелік жұмыстар жасау	Бастапқы мәліметтерді талдай алу қабілеті; Зерттеудің әдістемесі мен тәсілдерін қолдана алу қабілеті; Тәжірибелік жұмыстарды жүзеге асыруды кезең бойынша қорытындылау қабілеті; Өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі бағалай алу қабілеті
Зерттеу нәтижелерін жүйелеп біріктіру, жалпы қорытынды шығару	Жасалған жұмыстың маңызды нәтижелерін анықтау мақсатында талдай алу қабілеттері; Қойылған мақсат пен міндеттерге сәйкес орныдалған нәтижелерді жалпылап қорытындылау; Орындалған зерттеу нәтижелерінің нақтылығы мен тәжірибелік маңызын бағалай алу қабілеті; Жазбаша, ауызша түрде ойын дәлелді және бір-бірімен байланысты жеткізе алу
Өзара байланысты пәндер жетістіктерін пайдану	Өзара байланысты пәндердің зерттеу әдістерін қалдана алу қабілеті; Өзара байланысты ғылым салаларында қолданылатын зерттеудегі негізгі және жеке ойларды негіздей алу қабілеті

Университет қабырғасында білім алу мерзімі аралығында студент өз бетінше баяндама, реферат, есептер түрлері, эссе, курстық және бітіру жұмыстарын орындау барысында дағдыланады. Әрбір жаңа жұмыс алдыңғы жұмыстардан қиындық дәрежесі мен көлемі бойынша ұлғая түсуі керек. Ол жұмыстардың кейбіреулері жарық көрген ғылыми еңбектерге шолу немесе сыни пікір ғана болса, басқалары студенттердің ғылыми-ізденіс жұмыстарының нәтижелері болып табылады. Нәтижесінде студенттің зерттеу тақырыбы бойынша алдында жасалған теориялық, әдістемелік жұмыстарға шолу жасап, олардың оң нәтижелерін талдап, өз бетінше ізденістер жүргізіп, өзектілігі мен жаңалығы бар жұмысты орындау болып табылады.

Ғылыми-ізденіс әрекеттері көп жағдайларда оқу мақсатындағы пәндерді оқуда кезінде пайдаланудан бастау алып, ғылыми-ізденіс жұмыстарына ұштаса түседі. Білім беру тәжірибесінде оқу-ізденіс әрекеті оқытушы мен студенттердің бірлескен жұмысының үрдісі болып қарастырылады және өзіне ғылыми-ізденіс саласына тән бірнеше кезеңден тұрады. Онда тақырып сай шешілетін мәселені қою, алынған мәселе бойынша теориялық жағынан зерттеу, ізденіс әдістемелерін таңдау мен оларды тәжірибелік тұрғыдан қолдана алу, мәліметтерді жинақтау, оларды талдау мен біріктіру, нәтижесінде қорытындылар шығару. Соңында оқу-ізденіс әрекетінің ғылыми сипатқа ие болатынын көре аламыз.

Білім беру тәжірибеде, педагогикалық және ғылыми-зерттеу қызметі негізгі кезеңнен тұратын, студенттер мен оқытушылардың бірлескен жұмыс үрдісі ретінде саналады, ғылыми-зерттеу саласындағы тән: проблеманың тұжырымы; теория осы мәселе бойынша зерттеу; ғылыми-зерттеу әдістері және олардың практикалық меңгеру таңдау; жинау материалдық, оны талдау және синтездеу; қорытындылар. Осылайша, біз педагогикалық және ғылыми-зерттеу қызметі, ғылыми екенін көріп отырмыз.

Ғылыми - зерттеу мен ізденіс жұмыстарын жүргізудің нақты түрі, нысанды, үрдісті, құбылысты, олардың құрылымын, байланыстары мен өзара байланыстарын осы ғылым саласындағы танымдық қағидалар мен әдістердің негізінде жүргізіп, алдында белгілі болмаған білім нәтижелерін алу және болашақта тәжірибелік жұмыстарда сол білімді ұтымды пайдалану.

Ғылыми және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау негізінде, білім беру тәжірибесі, ол түрлі пәндерді зерттеуге оқытушылық және ғылыми-зерттеу және ғылыми-зерттеу міндеттерді оқу процесінде пайдаланылатын болса студенттердің ғылыми-зерттеу дағдыларын табысты қалыптасады деп қорытынды жасауға болады.

I-ші және II-ші курс студенттері арасында сұхбат өткізу нәтижесінде, олардың тек ақпаратты жинап, оларды сақтау және белгілі бір бөлігін өңдеу сияқты қарапайым ғылыми-ізденіс дағдыларын ғана қалыптастырғандықтарын атады. Осылайша, студенттердің 65% ақпаратты сақтауға болады деп мәлімдеді, студенттердің зерттеу жұмыстары алған білімдері негізінде, дағды деңгейіне жеткізу мақсатында студенттің білім алу мерзімі аралығында I-ші курстан бастап, нәтиженің күрделенуіне байланысты ҒЗЖ орындау арқылы біліктілік деңгейі жоғарылатуға болады. III-ші курстан бастап студенттер ғылыми - зерттеу мен ізденіс жұмыстарын белсенді түрде орындауға кіріседі, себебі ол уақытқа дейін білім алушылар тәжірибелік жұмыстарды орындайтын оқу тәжірибесі мен өндірістік тәжірибенің бірінші кезеңін орындап, меңгереді. Сонымен қатар кәсіби пәндер тізбегінің теориялық мазмұны мен семинар және практикалық сабақтарды меңгеріп, құзыреттіліктерді қалыптастырады.

Қазіргі кезде, студенттердің басым көпшілігінде ғылыми-зерттеу жұмысы жайлы жалпы, толық емес түсінік қалыптасқан, сонымен қатар ғылыми-зерттеу жұмысына қажетті қабілеттер жоқ немесе үзік-үзік түрде болып отыр. Студенттердің басым көпшілігі ғылыми-зерттеу жұмысының маңыздылығын ұғынбайды, орта есеппен алғанда студенттердің 30% ғылыми-зерттеу жұмысына төмен даярлық деңгейін, 70 % - орта деңгей көрсеткішін көрсетіп отыр. Алынған нәтижелер студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысына даярлығы жеткіліксіз және ғылыми-зерттеу жұмысына даярлықты қалыптастырудың шарттарын жүйелеуге түрткі болады.

Егер студент жоғары мектеп жағдайына келген күннен бастап кафедралар, факультеттер өткізетін ғылыми жұмыстың түрлі формаларына белсенді қатысқан жағдайда аталған міндетті шешуге қол жеткізуге болады.

Университет қабырғасында ғылыми-әдістемелік кеңес (ҒӨК) жұмыс жасайды, құрамына әр факультеттен студенттер мен оқытушылардың өкілдері кіреді. ҒӨК студенттердің ғылыми жұмыстарын басқару және ұйымдастыру тәжірибесінде әр түрлі формалар пайдаланылады. Атап айтсақ, ғылыми зерттеу үйірмелерінің жоспарға сай отырыстарында ғылыми тақырыптарды қарастыру, студенттің өзіндік жұмыстарын орындау, жоғары оқу орнындағы пәндік олимпиадалар мен Республикалық ғылыми зерттеу жұмыстарының конкурстарына ғылыми жұмыстар дайындау, жетекші оқытушы профессорлар құрамының ұйымдастырған семинарларына белсенді қатысу.

Соңғы жылдары жұмыс берушілер тарапынан тәжірибелік құзіреттері басым мамандар сұранысқа ие болуда. Осы орайда ғылыми зерттеу дағдыларына ие студенттің рөлі артуда. Жоғары оқу орнын аяқтауға қарай көптеген студенттер зерттеушілік тәжірибеге ие болады, ғылыми жұмысты жүргізудің әдістемесін меңгереді. Мұндай студенттер біліктілік жұмыстарын қорғау кезінде магистратурада білімін жалғастыруға ұсынылады. Университетте студенттердің ғылыми жұмыстарын кешенді тұрғыда ұйымдастыру әлеуметтік тапсырысты сапалы орындауға, қоғамның жоғары білікті бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауға қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді.

Заман талабы жүйелі ойлау, экологиялық, құқықтық, ақпараттық мәдениет, кәсіпкерлік мәдениет, өзін-өзі тану және басқаларға ұсыну, өз қызметін білімді талдау, кейбір өндірістік жағдайларда өз бетімен дұрыс шешім қабылдай алу, жаңа білімді өз бетімен меңгеру, әр іске жауапкершілікпен қарау қабілеттерін, дағдылары мен құзіреттіліктерін қалыптастырған маман әлемдік бәсекеге қабілетті кәсіби даярлығы жоғары, өз білімін ұдайы жетілдіріп отыратын, шығармашыл, ізденімпаз, инновациялық даярлығы қалыптасқан ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізе алатын маман даярлау басымдықтар биігіне көтерілді.

Демек, еліміздің жоғары оқу орындарының алдында жан-жақты дамыған, терең теориялық біліммен сусындаған, ғылыми ізденістерді тәжірибесінде қолдана алатын маман дайындау міндеті өзекті болуда.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Президентінің «Қазақстан - 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы 14 желтоқсан 2012.
2. Комарова, Ю.А. Научно-исследовательская компетентность специалистов: функционально-содержательное описание. // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. Выпуск 11 (68). – СПб, 2008, сентябрь. – С. 69-77.
3. Лобова Г.Н. Основы подготовки студентов к исследовательской деятельности. – М., 2000. – 47 с.

Қалшабаева Б.К.

БІЛІМ БЕРУДЕ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ «ЭТНОЛОГ» МАМАНДАРДЫҢ САПАСЫН КӨТЕРУДІҢ КЕЙБІР ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Бүгінде Қазақстан республикасы бәсекеге қабілетті мамандар дайындау үшін адами капиталдың сапасын көтеру, білім беру саласында басқарудың жаңа тиімді әдістерін ойлап табу, білім алудың қолжетімділігін қамтамасыз ету, білім беруде сапаны көтеру мақсатында мемлекеттік деңгейде түрлі шаралар жүргізді. Сондықтан да Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігі қоғамның қазіргі даму кезеңінен туындап отырған әлеуметтік сұранысқа орай, бәсекеге қабілетті маман ретінде қалыптасқан, потенциалы мықты, жоғары интеллектуалды, кәсіби біліктілік пен құзіреттілікті меңгерген мамандарды дайындауда білім берудің жаңа үлгілерін, жаңа инновациялық білім мазмұнын жасау және онымен үйлесімді оқытуды ұйымдастыруды басты назарға алуда.

Білікті маман дайындау үшін кәсіби білім беру жүйесінің инновациялық сипатын қалыптастыру керек. Оқытудағы инновация ең алдымен барлық салаларда өзінің мүмкіндігін табыс әкелуге жұмсайтын тұлғаны қалыптастыруға бағытталады. Соған сәйкес, инновациялық үдерістерді дамыту - білім беруде модернизациялауды, оның сапасын, тиімділігін және қолжетімділігін қамтамасыз ету болып табылады. Білім берудегі инновация - нарыққа ғылыми-техникалық потенциалы жоғары, біліктілік пен құзіреттілік қасиетті меңгерген, уақыт өте келе дамудың нысаны бола алатын, жоғары деңгейде дамыған интеллектуал-маманды қалыптастырады.

Қазіргі кезеңде Қазақстан республикасы бәсекеге қабілетті мамандар дайындау және білім беруде халықаралық білім беру жүйесімен сәйкестендіру үшін оқытушының да біліктілік деңгейіне үлкен талап қойып, маман дайындауда тек оқытып қана қоймай ғылымның нәтижелерін практикамен ұштастыру проблемаларын да алға қойып отыр. Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында «Білім және кәсіби машық - заманауи білім беру жүйесінің, кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары. Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет», - деп атап көрсетті [1]. Сондықтан да біздің университетіміздегі жаңа өзгерістер әлемдік білім беру жүйесін, тәжірибесін пайдалана отырып, маманның жеке тұлға, кәсіби маман ретінде дамуын қамтамасыз ететін жүйелі де терең білім беруіне бағытталған.

Бүгінде Тәуелсіз Қазақстан өзінің даму стратегиясында қазақ халқының тарихи-мәдени мұрасын зерттеу және болашақ ұрпаққа насихаттау, елдегі этникалық және этномәдени үдерістерді, ұлтаралық қарым-қатынасты, этникааралық бірегейлікті (иденттілік) зерттеу, сараптауды міндет етеді. Бұл мәселеде кәсіби білімді этнологтардың қажеттігі туындайды. Себебі, этнология – халықтың этногенезін, этникалық тарихын, этноэкономикасын, дәстүрлі мәдениетін, халықтар арасындағы қарым-қатынасты, этникалық және этномәдени

үдерістерді, халықтың өшу не өсу (ассимиляция, консолидация, миксация, парциация, т.б.) бағыттарын зерттейді. Қазіргі кезеңде «этнолог» мамандар қоғамдық, мемлекеттік қызметтің барлық салаларына қажет. Себебі, маман - этнологтардың зерттеу нысаны да ауқымды. Олар тек этногенез, этникалық тарих және дәстүрлі мәдениетті ғана зерттеп қоймайды, ұлтаралық қарым қатынастан бастап, этноконфессионалдық, этноконсолидациялық, этноинтеграциялық мәселелердің барлығын өз зерттеу нысанынан қалыс қалдырған емес. Этнологтар білім, ғылым, ішкі саясат салаларындағы мемлекеттік басқару ұйымдары, оның ішінде ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі, Қазақстан халықтарының Ассамблеясы және т.б.; тарих және мәдениет ескерткіштерін қорғау қоғамы, ғылыми-педагогикалық кадр даярлауда, мемлекеттік және мемлекеттік емес саладағы жоғары оқу орындары, бақылау-сараптамалық орындар, ұлтаралық қатынастар саласындағы барлық мәселелерге араласа алады.

Бәсекеге қабілетті сапалы «этнолог» маман дайындау үшін алдымен қазіргі кезеңде қосарланып отырған (Археология және этнология) мамандықтан бөлініп, өз алдына маман дайындау бағытына көшу керек. Сонда ғана толыққанды этнолог мамандарды дайындауға мүмкіндік алып, этнологияның теориялық – методологиялық мәселелерімен терең таныс болады. Әртүрлі мәдени және интеллектуальды дәстүрдегі позицияны қалыптастырып, этнология саласындағы ұғымдарды, отандық және шетелдік зерттеушілердің пайымдауларын талдай алатын, ғылыми потенциалы жоғары деңгейдегі маман дайындауға қол жеткіземіз. Оның үстіне осы мамандық аясында этнолог-мәдениеттанушы, этнолог-музеолог, этномәдениеттанушы, ұлтаралық қатынастар саласындағы этнолог, этнолог-лингвист, т.б. мамандану салаларына дайындауға болады.

Мамандықтың модульдік жүйемен берілетін пәндер мазмұны ең алдымен білім мен біліктілікті меңгеруге, тарих ғылымы саласында сұранысқа ие болатын, білікті маман этнологтарды дайындауға бағытталу керек. Сонымен қатар, маманға мүдделі жұмыс берушілердің де талабы орындалу қажет. Осыған орай этнология саласында білікті маман дайындау үшін студенттерге этнологияның негізгі курсы бойынша жүйелі білім беруге негізделген, сонымен қатар ғылымның жаңа жетістіктеріне сүйенген элективті бағыт бойынша білім беруді қамтамасыз ететін курстар оқытылады. Оларды атап кетсек, «Теориялық этнология», «Қазақстан халықтарының этномәдениеті», «ҚР этносаясаты», «Қазақстандағы түркі халықтары», «Қазақ диаспорасының тарихы мен мәдениеті», «ҚР этноконсолидациялық және этноинтеграциялық үдерістері» т.б. курстары. Бұл пәндердің барлығы студенттің этнология саласы бойынша тұтас әрі жүйелі білім алуына бағытталған. Айта кету керек, модульдік жүйе бойынша элективті курстар блогында этнология саласы бойынша тереңдей білім алу мақсатында белгілі бір кезең не бағыт бойынша топтастырылған. Бұл студенттің білімге, мамандануына жеке траекториясын тандап алуына мүмкіндік береді.

Құзыретті этнолог маман даярлау үшін «білім алушылардың білім алу белсенділігін арттыру технологиясын» пайдалана отырып, оқыту қажет. Мәселен, этнологиялық деректерді немесе ел арасынан жиналған материалдарды компьютерлік, мультимедиялық технологиялармен (слайд, презентация, кинофильм, диаграмма, сызба, иллюстрация) көрсетсек, оқытудың сапасы артып қана қоймай, студенттің білімге деген құштарлығын арттыруға септігін тигізуі ақиқат. Сараптамалық және лабораториялық зерттеулерде жиналған этнографиялық материалдарды өңдеу, жүйелеу, анализ жасауда студенттің өзін қатыстыру арқылы болашақ маманның кәсіби біліктілігі қалыптасады. Сондай ақ білім берудің инновациялық технологиясында студенттерге өндірістік ситуациялар жасау арқылы өз бетінше жұмыс жасау қабілетін, дұрыс шешім қабылдау мүмкіндігін қалыптастыруға, бәсекеге қабілетті маман ретінде дамуына қол жеткіземіз [2].

Білім беруде жаңа медиатеchnологияларды пайдалану этнологияның концептуалды проблемаларын түсінуге, кәсіби білімнің контекстінде оның рөлін ұғыну, мемлекеттік, орыс және шет тіліндегі деректерден ілім, оқу және ғылыми ақпараттар алуға, сондай ақ өзінің жеке ғылыми жетістіктерін әлемдік ғылыми айналымға енгізуге мүмкіндік алады [3]. Сондықтан бәсекеге қабілетті маман дайындаудың сапасын көтеру үшін оқу мекемелерінде этнология саласындағы жаңа жетістіктерді, қазіргі компьютерлік технологияларды, білім берудің интерактивті әдістерін қолдану керек. Сол арқылы білім берудің кәсіби-тәжірибелік білім мен дағдыларын әлемдік тарихта игеру, экономикалық және әлеуметтік жағдайдың әртүрлі деңгейінде адамзат қауымының даму заңдылықтарын логикалық түрде түйсіне білу, тарихи жағдайлармен байланысты қоғамның генезисінің даму заңдылықтарын түсіну қажет. Білім беруде студенттің маман және маман емес аудиторияға өзінің тұжырымдарын, ұсыныстарын және аргументтерін қаперіне жеткізе білу, қазіргі ғылымның оның ішінде археология және этнологияның алдында тұрған мәселелерді шешуде проблемалық аумақтарды анықтай білу, түйінді аспектілерді қалыптастыру және мүшелу, әлем дамуының жаңа жағдайында инновациялық және ақпараттық-коммуникациялық технологияны пайдалана отырып, зерттеу проблемасын творчестволық түрде шешудің жолдарын анықтауға, ҚР тарихи, саяси және әлеуметтік өзгеріске түскен жағдайында алынған білімді сол жағдайға талдау жасауда және жаңа ғылыми бағыттарды іздеуде пайдалана білуге қабілетті болуға мүмкіндік береді.

Білім берудің сапасын көтерудің бір жолы студенттердің алған теориялық білімі мен өздері жинаған этнографиялық материалдарын өздерінің ғылыми зерттеу жұмыстарына пайдалануға жағдай жасау. Этнология саласындағы жаңа білімдер мен жаңалықтарды игеру базасында жаңа білімді синтездей білу, дербес жұмыс істей білу, өзіндік жұмыстың нәтижелерін дұрыс шеше білу үшін өзіндік шешім қабылдай білуге бейімдеу.

Бәсекеге қабілетті дайындалған этнолог Қазақстанның орта және арнайы оқу орындары, ғылыми-зерттеу орталықтары, мемлекеттік және мемлекеттік емес профильдегі мекемелерде, этномәдениет және ұлтаралық

қатынастармен айналысатын ұжымдарда, ҚР этникааралық және конфессиональды саясатпен айналысатын мекемелерде істейтін мамандар қажеттігі талабын қанағаттандырады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан-2050» стратегиясы - қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты // Егемен Қазақстан, 2014, қантар.

2. Қалшабаева Б.К. Оқыту үдерісіне инновациялық технологияларды енгізу – сапалы мамандар дайындаудың кепілі // Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған «Қазіргі Жоғарғы білім жүйесіндегі археология, этнология және музейтану» атты «VIII Оразбаев оқулары» халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары 1-2 сәуір 2016 жыл. – Алматы: қазақ университеті, 2016. – Б.416-418.

3. Патрина Л.В. Внедрение инновационных форм медиатехнологии в образовательный процесс как фактор повышения качества обучения студентов СПО // Медиакультура и медиаобразование. Материалы международной научно-практической конференции 22-23 ноября 2013 года. – Санкт-Петербург: Книжный дом, 2013. – С.397-402.

Қалым Ж., Шаймаран М., Байғожина Д.

PR МАМАНДАРЫН ҚАБЫЛДАУДЫҢ ЖАҢА ТАЛАБЫ БОЙЫНША ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЕМТИХАН ҚАЛАЙ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛАДЫ?

«Қоғаммен байланыс» мамандығына талапкерлерді қабылдаудың шарттары өзгермек. ҰБТ-дан география пәнін таңдайтын талапкер арнайы шығармашылық емтихан тапсыруы тиіс.

Жалпы, PR ұғымы Қазақстанда 1991 жылдардан бастап пайда бола бастаған. Алғашында үгіт-насихат, ұран сөздері бірден қоғаммен байланыс терминдерімен алмастырылды және қоғаммен байланыс бизнес құрылымдарда емес әуелі мемлекеттік органдарда дамып, бастау алған болатын. Себебі, посткеңестік елдерде қоғаммен байланысты алғаш рет сайлау процесінде қолданды. Тіптен, бұл саланың мамандары болмағандықтан филологтар, журналистер, тарихшылар, философтар, саясаттанушылар, психологтар қоғаммен байланыс мәселесімен айналысты. «Тәжірибе көрсеткендей, география пәнін таңдаған талапкерлердің басым бөлігі мақсатты түрде географиялық, геологиялық бағыттағы мамандықтарды, туризмді, тағы басқа бағыттарды таңдауға бағдарланған. Сол үшін, оқуға түсу шарттарындағы география пәнінің болуы басқа мамандықты таңдауға мәжбүрлейді. PR-маманының кәсіби қасиеттері – коммуникативтілік, креативтілік, шығармашылық көзқарас, жазу қабілеті, шешендік өнер, идеяларды тәжірибе жүзінде жүзеге асыруы екендігі мәлім. Өкінішке қарай, ҰБТ-да географияны таңдаған талапкерлердің барлығы осы қасиеттерге ие деп айта алмаймын», – дейді, ЮНЕСКО, халықаралық журналистика және қоғаммен байланыс кафедрасының меңгерушісі Назгүл Шыңғысова.

PR қазіргі заманғы бизнестің ең басты бөлігі болып саналады. Еуропаның өзінде жетекші PR агенттіктерінің бір жылғы кірісі жүздеген миллион долларды құраған. Қоғаммен байланыс АҚШ, Батыс Еуропа елдерінде тұрақты жұмыс үрдісі есептеледі. Ал, Қытайда қоғаммен байланыс курсы жүзден аса университеттің оқу бағдарламасына енген. «Қоғаммен байланыс» (PR — Public Relations) мамандығы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, журналистика факультетінен ашылған ең жас мамандық. Қазақстандағы қоғаммен байланыс негізінен үкіметтік PR, саяси PR, коммерциялық PR, PR туралы білім беру сынды салаларда дамып келеді. Сондықтанда, бұл салада қазақ тілді мамандарға деген сұраныс жоғары. Мәселен, бір Алматының өзінде елімізге беделді әрі танымал жобаларды жүзеге асырумен айналысатын жеті PR компаниясы бар. Бірақ оларда қызмет атқаратын қазақ тілді мамандардың қатары өте аз. Бұл олқылықтың орнын толтыруға біраз уақыт қажет екені анық.

Бүгінде PR мамандарын дайындауды қай мектепте, бизнесте ме, журналистика саласында дайындау керек пе деген даулы сұрақ бар. Бұл туралы Огайо (АҚШ) университетінің профессоры Эми Эдмендсон: «Менің көзқарасым бойынша қоғаммен байланыс журналистикада оқытылуы керек. Бірақ, бұл да Америкада өз шешімін таппаған даулы мәселе. Америкалық еңбекпен қамту бюросының 2010-2020 жылдарға арналған жоспарында PR индустриясы 22 пайызға дейін дамиды деп болжанып отыр. Журналистік жобаларды зерттейтін ғылыми орталықтардың деректеріне сүйенсек, осыдан 35 жыл бұрын газеттерде жұмыс істеген журналистер саны, бүгінде жарты еседен де аз көрсеткішке дейін қысқарған. Бұл журналистер үшін де, қоғам үшін де қауіпті», – дейді. Ал саясаткер, журналист Әміржан Қосанов: «PR мамандығы, ең алдымен, шығармашылық мамандық. Және де жан-жақты біліктілікті (психология, маркетинг, әмбебап мамандандырылу және т.б.) қажет ететін PR саласы үшін базалық оқу орны – журналистика факультеті екені анық, журналистика – таза шығармашылық!», – дейді. Сондай-ақ, ол PR маманын дайындау қазіргі қоғамдық әлеуметтік, саяси, экономикалық жағдайға сәйкес болуы қажет екендігін де айтады.

Бұл бастаманы Журналистика факультетінің деканы Сағатбек Медеубек, «Қазақ газеттері» ЖШС бас директоры Жұмабек Кенжалин, «Қазкоммерцбанк», PR директоры Қуат Домбай, Л.Гумилев атындағы ЕҰУ, телерадиожурналистика және қоғаммен байланыс кафедрасының меңгерушісі Аязби Бейсенқұлов, Қазақстан және Орталық Азиядағы «Советник» (Ресей) журналы мен порталының өкілі Владимир Павленко, Petroleum журналының бас редакторы Олег Червинский, «Тимбилдинг компаниясының» басшысы, профессор Павел Токарчук, PR-шы клубының мүшесі, Алматы Менеджмент университеті «Мемлекеттік және қоғамдық саясат» кафедрасының доценті Бақыт Тұрабекова, Республикалық «Игілік» журналының бас редакторы Меруерт Әйтенова,

М.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің аға оқытушысы Зәуреш Қойгелдиева, т.б. БАҚ өкілдері қолдап, осы мәселеге арналған конференцияларға қатыстып өз ойларын ортаға салған болатын.

«Қоғамдық байланыс» мамандығы Білім және ғылым министрлігінің жоғары оқу орындарына Қабылдау ережесіне осы мамандықты тандаған талапкерлерді шығармашылық конкурс арқылы қабылдау, сыныптамадағы «Қоғамдық байланыс» деген атауды «Қоғаммен байланыс» деп өзгерту, мамандықтың мәртебесін көтеріп, жағымды ой-пікір туғызу үшін бұқаралық ақпарат құралдарында PR саласына қатысты танымдық, тағылымдық, насихаттық мазмұндағы жарияланымдарды көбейту, PR мамандығы бойынша білім алып жатқан студенттердің оқыту бағдарламаларын жүзеге асыруда жұмыс берушілер ұсыныстарын ескеру, жұмыс берушілер тарапынан PR мамандығын алған түлектерді жұмысқа орналастыру мүмкіндігі туралы Қарар қабылданып, 2017 жылы Білім және ғылым министрлігі PR мамандығына талапкерлерді шығармашылық емтихан арқылы қабылдауға рұқсат алды. Алайда, шығармашылық емтиханды алу талаптары мен шарттарынәзірлеу күн тәртібінде тұрған мәселе. Сондықтанда, бұл өзекті тақырып, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың «Университеттегі білім беру бағдарламаларының экспорттық әлеуетін және бәсекеге қабілеттілігін арттыру» атты 47-ші Ғылыми-әдістемелік конференциясының «Дөңгелек үстел» секциясындағы «Университеттің білім беру бағдарламаларын құрайтын мотивациялық-құндылықты дамыту туралы» тақырыптық талдауына ұсынамыз.

Қалымбетова Э.К., Тоқсанбаева Н.Қ., Лиясова А.А.

БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНДА КӘСІПҚОЙЛЫҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫН ҚАРАСТЫРУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кәсіби және тұлғалық даму мәселесі өте өзекті талқыланатын тақырыптардың бірі, себебі адамның кәсіби әрекеті барысындағы жетістіктері, өз-өзін кәсіби әрекетте жүзеге асыруы оның бойындағы тұлғалық ерекшеліктермен тығыз байланыста екені күмәнсіз. Сондықтан да, өз кәсіби әрекетінде бәсекеге қабілетті, жаңа инновациялық технологиялар тілін жақсы меңгерген, болашақ маман қызметкерлерін дайындау қоғам талаптарының бірегейіне айналу үстінде. Көптеген зерттеу нәтижелері көрсетуінше, адамның кәсіби жүзеге асу аймағында болып жатқан өзгерістерді есепке алу қажет екенін көрсетеді. Қоршаған ортадағы өзгерістер болашақ маманның кәсіби қалыптасуына, яғни кәсіпқойлық ерекшеліктеріне белгілі бір талаптарын қояды.

Психологиялық әдебиеттерді талқылау аясында, екі үлкен, яғни маманның тұлғалық және кәсіби қалыптасу мәселелерін бөліп қарастырған. Кәсіби даму концепциясы, әр түрлі профилдегі мамандардың кәсіби әрекетінің психологиялық құрылымын түсіндіруге бағдарланған. Негізгі акцент кәсіпқойлық және кәсіби дайындық процесіндегі субъектінің даму өзгерістеріне қойылады. Көптеген зерттеу нәтижелерінің көрсетуінше, маманның тұлғалық құрылымының қалыптасуында бағдар маңызды рөл атқарады. Тұлғаның когнитивті бағдары, оның эмоциялық, ерік-жігерлік, іс-әрекеттік бағдарын анықтайды. Жаңа құндылықтар, білім, іскерліктер мен дағдыларды т.б. меңгеру эмоциялық сезінулерімен бірге жүреді. Сондықтан, маманның практикалық шындықты қабылдау және өзінің кәсіби әрекетіне қарай мүмкіндіктерін бағалау кезіндегі көрінетін өзара әрекеттегі тұлға құрылымын бағдар анықтайды. Сондықтан да, кәсіпқойдың тұлғалық бағдарының қалыптасуы қоғамдық қабылданған кәсіби құндылықтар рөліне де қатысты болатыны сөзсіз. Сондықтан кәсіби қалыптасуды тұлғалық даму компоненті ретінде қарастыратын болсақ, онда оны әр түрлі аспектіде қарастырамыз.

Болашақ маманның тұлғалық даму мәселесінде келесі үш топ жіктеледі: - маманның тұлғасын зерттеу кезінде, оның бойындағы қасиеттері мен қабілеттерді ғылыми негіздеу, табысты, идеалды кәсіпқой бейнесін қалыптастыру, анықтау; - нақты мамандық аймағындағы тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттері даму деңгейіне қатысты қиындықтарды анықтау, оны кәсіби дайындық кезеңінде қарастыра алудың тиімді әдістерін іздеу; - ЖОО оқыту кезеңіндегі кәсіби даму және болашақ кәсіпқой тұлғасының даму механизмдері мен факторларын, заңдылықтарын ашу және іздеу, білім берудің негізгі бағыттарын, негізін, ЖОО жұмыс берушілермен қарым-қатынасын айтуға болады. Кәсіпқой тұлғасының жетілуі мен қалыптасуын қарастырған зерттеушілер, кәсіби, оқу кәсіби әрекетіндегі тұлғаның даму процесіне айрықша назар аударды. К.К. Платонов тұлғаның кәсіби жетілуін төмендегідей негіздеген: - кәсіби еңбек субъектісінің даму процесі және кәсіби өзіндік анықталу қалыптасуы; - кәсіби техникалық білім қорытындысы. Ал Н.С. Пряжников кәсіби қалыптасу тұлға дамуындағы ұзақ процесс деп қарастырады. Бұл процестің негізі кәсіби өзіндік анықталу болып табылады. Ал, Е.А. Климов адамның өмірлік ұстанымы және белсенділігін мәнін, ал А.И. Щербаков тұлғаның кәсіби қалыптасуындағы кәсіби сана сезім және көзқарас туралы айтқан. А.К. Маркованың зерттеу жұмысында көрсетілгендей мамандықты меңгеру кезінде кәсіпқойлықтың төмендегідей кезеңдері бөлініп шығарылған: - кәсіпқойлыққа дейінгі кезең (адам жұмыс жасайды, бірақ нағыз шебердің қасиеттерін қалыптастыра алмайды); - кәсіпқойлық (бұл жерде адам берілген тапсырманы тұрақты атқарып қана қоймай, талап ретінде қойылған міндеттер мен ережелерді толықтай орындап шығады); - көтеріңкі кәсіпқойлық (шығармашылық), тұлғалық даму, “акме” - кәсіби деңгейдің биік шыңында көрінетін көріністер); - жалған кәсіпқойлық (негізінде белсенді әрекеттер жасағандай әсер туғызады, еңбек ету кезінде көптеген “олқылықтар” мен қателіктер жібереді); - кәсіпқойлықтан кейінгі кезең (өз уақытында шебер атанып “экс-кәсіпқой” саналатын жас қызметкерлер үшін ұстаздық ролін жүзеге асырады).

А.К. Маркова мамандықты меңгерудің төмендегідей сатылары барын топтап көрсеткен: 1. Адамның мамандыққа бейімделуі; 2. Адамның өз мамандығына сәйкес белсенділігін анықтау (мамандыққа бейімделу, индивидуалды кәсіби нормалар мен ережелерді анықтап, жүзеге асыру кезеңі); 3. Адамның нақты мамандықпен кәсіби ерекшеліктерінің үйлесімділігі (Е.А. Климов айтуынша “шеберлік” деңгейі болып саналады). Адам міндеттелген тапсырмаларды өз деңгейінде игеріп алған технологиялары арқылы орындайды; 4. Өзінің кәсіби деңгейінде жетілуі. Мамандық иелері өз біліктіліктері мен шеберліктерін жетілдіру кезінде шығармашылыққа көп мән береді. Шығармашылық кезеңінде маман иелері жоспарланған нәтижелерге жетудің басқа қырларын қарастырады. Осы кезеңде кәсіби шығармашылық және тәуекел жағдайлары бірге жүреді. Осы тәуекелдікке еңбек етуші көп жағдайда дайын болмай шығады. Осы жағдайлар нәтижесінде нақты шығармашылық биігіне шығу екі талай болуы мүмкін және де қарастырылған жағдайлар еңбектің индивидуалды стилінің қалыптасу мәселесімен де тығыз байланысты болады; 5. Өзінің нақты мамандығын меңгеру сатысы. Кез-келген адам өз мамандығын жоғары дәрежеде меңгерген сәтте Е.А. Климовтың пайымдауынша “Ұстаз” дәрежесіне жетеді. 6. Адамның өзін-өзі тұлға ретінде шығармашылық арқылы жетілдіре алуында. Шеберлік кезінде адам өзінің ең нақты өмірлік жоспарлары мен перспективаларын жүзеге асыру ұмтылысын көрсетіп, орындау кезінде өзінің бойындағы қабілеттері мен күш-жігерін көрсетеді.

1951 жылы Э. Гинзбург пен Д. Миллер және В. Формның жүргізген зерттеулерін сынау нәтижесінде Д. Сьюпер еңбек ету сатыларын бөліп шығаруды қарастырды: Осу сатысы – адамның басты қызығушылықтары мен мүмкіндіктерінің даму және қалыптасуы саналады (туғаннан 14 жасқа дейін). Болашақ мамандығы туралы ой ең бірінші қиялдарын (4-10 жас аралығында), содан кейін – жеке қызығушылықтарын тану (11-12 жас аралығында), ал кейін - өзінің мүмкіншіліктерін аңғару негізінде қалыптасады (13-14 жас аралығы). Өзінің күш-жігері мен ұмтылыстарын зерттеу, яғни “ізденіс” сатысы – оқу және еңбек әрекетінің сан қырлы түрлерінде өзінің күш-жігерін байқап көру және сынау жүзеге асады (14-25 жас аралығы). Осы кезеңде адамның нақты мамандығы болмаса да, ол қосымша жұмыстарды іске асыра алады (15-17 жас аралығы). Көптеген адамның өтпелі кезеңінде (18-21 жас аралығы) кәсіби мамандықты дайындайтын мекемелерді белсенді түрде таңдаумен қоса, қосымша жұмыстарды да іздестіреді. Осы сатыда таңдаған мамандықты байқап көрумен аяқталады және оқумен қатар кәсіби жұмыс жасауы да мүмкін (22-24 жас аралығы). Сынау сатысында – адам өз қабілетін тәжірибелі мамандармен “бәсекелестікке” жарамды, толыққанды маман ретінде сынауға тырысады (25-30 жас аралығы). Қазіргі кезеңге сай өмірде жетістікке жету (мансап жасау) және бәсекелестік өте маңызды фактор ретінде көрінеді. Кәсіби жетістікке жету – еңбектің жоғары өнімділігі мен тұлғалық дамудағы ең маңызды “стимул” болып табылады. Тұрақтандыру сатысында – адам өзін сенімге ие және өте мықты маман ретінде мойындатуға әрекет жасайды. Өзінің кәсіби орны мен ұстанымдарын қоғамдық ортада және өзінің жұмыс орнында ұстанымға айналдырады (30-44 жас аралығы). Қолдау көрсету, қол жеткен жетістіктерді сақтап қалу сатысы. Аталған сатыда адам өз күшімен кәсіби және әлеуметтік жағдайларды жақсартуға тырысады. Осы кезеңде таңдаған өмір жолына байланысты сәтті және шындыққа сай бейне қалыптасады (45-64 жас аралығы). Құлдырау (төмендеу) сатысы – кәсіби және әлеуметтік белсенділіктің төменделуі (65 жастан жоғары).

Э.Эриксонның айтуынша, дамудың ең басты көрсеткіші – тұлғаның бірыңғайлығы ретінде жүзеге асатын психоәлеуметтік сәйкестілік сипаты. Осы процестің келесі кезеңдерін ажырату жөнінде: 1. Алғашқы “сенімі мен сенімсіздігі”, оның нәтижесінде үміт, қорғаныс немесе үмітсіздік (ең бастысы – сенімді және өмір “жақсы” деген түрлі сезімдердің қалыптасуы) жағдайлары пайда болуы мүмкін (1 жылға дейін); 2. “Автономия - немесе күмәндану мен ұялу” (отандық психологияда “Мен ” концепциясының қалыптасуына жақын) (1-3 жас); 3. “Инициатива – немесе кінәні сезіну” (қоғамдық нормалар мен ережелерді игеру) (3-6 жас); 4. “Еңбекқорлық, ептілік – құнсыздық сезімі” (өз қатарластарымен қарым-қатынас, бәсекелестік, өзіндік сәйкестілік) (6-14 жас); 5. “Сәйкестілік - немесе қабылдаушылық”; “рөлдік сәйкестіліктің” қалыптасуы, өзіндік айқындалудың кәсіби және тұлғалық жақтарының қалыптасуы (Е.А. Климов бойынша “оптация” сатысына жақын) (14-20 жас). Осы сатыны Э. Эриксон адам өміріндегі күрделі және қиын деп көрсеткен. Мұнымен қоса, Э. Эриксон айтуынша “жасөспірімнің ең негізгі мәселесі – аристократия мен идеологияны іздестіру”, яғни еліктеу үшін қажетті жақсы үлгілерді іздеу және орнату. 6. “Бірлесіп еңбек ету – немесе, бөлектену мен изоляция”; интимдік қатынастар ерекшеліктері мен отбасын жоспарлау және құру (20-35 жас); 7. “Достық – немесе, бөлектену”; кәсіби әрекет, шығармашылық, өзін-өзі құрметтеуі, қоғамдағы дәрежесі (Э.Эриксон пайымдауынша адам өміріндегі маңызды қадамдардың бірі, бұл қадамда адам өз өміріндегі ең басты ісі кезінде өзінің мүмкіндіктерін толық жүзеге асырады не асыра алмайды) (35-65 жас); 8. Басынан өткен өмірін бағалау, өмірінің сәттілігі мен өмірінің сәтсіз болуын мойындауы (60-65 жас және одан жоғары). Сонымен, кәсіби даму кәсіпқойлық, кәсіби белсенділік, кәсіби қалыптасу процесі контекстінде қарастырылады.

Тұлғаның кәсіби дамуы - тұлғаның біртұтас даму процесі. Т.В. Кудрявцев айтуы бойынша, кәсіби қалыптасу бұл тек ЖОО оқу процесі ғана емес, ол ұзақ, динамикалық, көп деңгейлі процесс. Оның негізгі төрт кезеңін бөліп қарастыруға болады: - кәсіби ниет тілек қалыптасуы, яғни кәсіп таңдау; - кәсіби оқыту, яғни кәсіби өзіндік анықталу. - мамандыққа кірісу және меңгеру кезеңі. Ол ЖОО басталып, ең алғаш жұмыс жасаумен байланысты. Яғни кәсіби маңызды сапалардың даму деңгейі. - кәсіби әрекет барысында өз-өзін жүзеге асыру. Сонымен, оптималды педагогикалық жағдайлар ретінде :- Тұлғаның кәсіби маңызды сапаларын дамыту мақсаттары мен

міндеттерін анықтау; - ЖОО болашақ мамандардың тұлғалық және кәсіби дамуының қолданылатын педагогикалық шараларды мақсатты кешенді жобалау; - Кәсіби жоспар тілек-ниет негіз бола алатын оқытылатын пән мазмұны мен әдістерін таңдай алу; - Болашақ маманның кәсіби маңызды сапаларын анықтайтын кешенді диагностика жүргізу; - Болашақ кәсіби әрекетті меңгеруге деген жеке тұлғалық қажеттілік дамытуды ұсынуға болады.

Камысбаев Д.Х., Серикбаев Б.А., Кудреева Л.К.

ПРИНЦИП ЕДИНСТВА ОБУЧЕНИЯ, НАУКИ И ПРАКТИКИ И ЕГО РОЛЬ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ

В Казахском национальном университете им. аль-Фараби системно ведется работа по совершенствованию образовательно-профессиональных программ на основе компетентностной модели выпускника. Образовательная программа вуза представляет собой комплекс основных характеристик образования и определяет цели, задачи, планируемые результаты, содержание и организацию учебного процесса. То есть, основные образовательные программы формируются как совокупность планируемых образовательных целей и результатов, включающую перечень общекультурных и профессиональных компетенций. Обычно под компетенцией выпускника понимают знания, способности, навыки и установки, которые он получил в процессе обучения, позволяющие выполнять трудовую деятельность, а также развитое сотрудничество с коллегами в профессиональной среде.

Выполнение этих задач возможно только при постоянном совершенствовании образовательных программ с учетом развития науки, экономики и социальной сферы, что предполагает единство обучения, науки и практики. В этом направлении в нашем университете проделана большая и полезная работа. На основе компетентностной модели разработаны и внедрены все элементы образовательно-профессиональной программы. Основной учебный план специальности переработан таким образом, что он стал более профессионально ориентированным. В разумных пределах сокращен государственный обязательный модуль и увеличен блок профессиональных модулей. Ликвидирован необоснованный перекоп в сторону элективных дисциплин по сравнению с базовыми. По образцу западных университетов введен естественнонаучный модуль (STEM). Сформированы отдельные модули ИОТ по специальности, включающие определенное количество конкретных дисциплин. Это формирует, по сути, будущую специализацию студента.

Повышение качества образовательных программ предполагает дальнейшее укрепление единства обучения, науки и практики. С тех пор как А. Гумбольдт провозгласил принцип «обучение через исследование» принцип единства образования и науки в высших учебных заведениях стал основой формирования образовательных программ. Понимание необходимости определенных профессиональных компетенций у выпускников трансформировал этот принцип в принцип единства образования, науки и практики. Необходимо отметить, что принцип единства науки и образования при подготовке специалистов на химическом факультете нашего университета неукоснительно соблюдается с давних пор. Студенты со второго курса принимали участие в выполнении научных исследований по программам научных тем кафедр, и дипломные работы представляли собой собственное научное исследование, результаты которого публиковались в научных журналах. В настоящее время темы дипломных работ бакалавров, магистерских и докторских диссертаций непосредственно связаны с тематикой и задачами научных проектов, выполняемых на кафедрах. Причем, большинство обучающихся принимают участие в выполнении проектов на платной основе. Например, темы магистерских диссертаций Д. Алимбай «Изучение электрокаталитических свойств химически модифицированных бисорбентов для электротехнологии» и А. Арын «Разработка способов получения адсорбентов для композитных электродов и их технологические возможности» (рук. доц. Б.А. Серикбаев) непосредственно связаны с задачами научно-исследовательского проекта «Разработка новых электрокаталитических систем для аналитического обеспечения производства редких и редкоземельных продуктов, синтеза биологически активных веществ и решения некоторых экологических задач» (рук., проф. Д.Х. Камысбаев, ответ. исп. доц. Б.А. Серикбаев). Тема магистерской работы Ж. Анарбековой «Усовершенствование методов определения молибдена и рения» (рук. Л.К. Кудреева) связана с задачами проекта «Кинетика и механизм процессов разряда-ионизации редких металлов на электродах различной природы» (рук. доц. Л.К. Кудреева). Очень важным компонентом в формировании необходимых компетенций выпускника в основной учебной программе является модуль практика, который включает учебную практику, педагогическую практику, производственную практику и преддипломную практику.

Ужесточение требований к квалификации выпускников, связанное с ростом конкуренции при переходе к рыночной экономике, выявило несоответствие образовательных программ высших учебных заведений требованиям работодателей и рынка труда. Широкое использование в производстве инноваций, передовых технологий, роста мобильности трудовых ресурсов, формирование глобальных рынков труда создает дефицит работников необходимой высокой квалификации. Возникает несоответствие между компетенциями выпускника, формируемыми высшими учебными заведениями, и требованиями к компетенциям специалиста, предъявляемыми работодателями. Учебные заведения формируют компетенции выпускника в соответствии с требованиями государственных стандартов образования и пониманием этих компетенций соответствующими выпускающими кафедрами. Производственная практика, которую студенты проходят в процессе обучения, не может устранить

несоответствие между компетенциями выпускника и компетенциями, предъявляемыми к специалисту. Это несоответствие возникает в связи с тем, что учебные заведения ведут мониторинг изменений конъюнктуры рынка труда и требований работодателей, поэтому они не в состоянии правильно оценить какие направления подготовки нужно развивать и какие профессиональные компетенции необходимо формировать у выпускников. Необходимо отметить, что сами работодатели пока участвуют в повышении качества образования и формировании компетенций выпускника, которые соответствовали бы требованиям работодателей, лишь участвуя в проведении производственных практик, руководстве дипломными работами (совместно с преподавателями вуза), работая в составе государственных аттестационных комиссий. К сожалению, работодатели практически не принимают прямого участия в образовательной деятельности высших учебных заведений, лишь эпизодически участвуя в разработке и экспертизе учебных курсов и образовательных программ. Поскольку в последнее время у работодателей растет заинтересованность в том, чтобы найти на рынке труда специалистов нужной квалификации, способных сразу приступить к работе, у них растет и мотивация к более тесному сотрудничеству с вузами в подготовке таких специалистов. Работодатели все активнее взаимодействуют с вузами, участвуя как в формировании заказа на подготовку специалистов нужного им профиля и квалификации, так и в оценке качества содержания и подготовки выпускников. В Казахском Национальном Университете им. аль-Фараби в 2015- 2016 учебном году начата подготовка магистров по Государственной программе индустриально-инновационного развития (ГПИИР-2) по профильному направлению «Промышленная химия» для предприятий Казахстана, вошедших в карту индустриализации. Кафедра аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов ведет обучение магистрантов по специальности 6М072000- химическая технология неорганических веществ. В рамках реализации этой программы заключены меморандумы о сотрудничестве, а также договоры, предусматривающие обучение, прохождение производственной практики и трудоустройство магистрантов с ведущими химическими предприятиями, включенными в карту индустриализации Казахстана.

В соответствии с заключенными договорами разработаны и внедрены в основной учебный план специальности, соответствующие образовательные программы. ТОО «Кайнар-АКБ» (г. Талдыкурган), являющееся одним из ведущих предприятий по производству химических источников тока, включило в разработанную образовательную программу «Химия и технология неорганических материалов» ряд дисциплин: «Технологии производств химических источников тока», «Технологии получения гальванических покрытий», «Современные аспекты прикладной электрохимии», отражающих основные технологии предприятия, такие как инновационные технологии производства химических источников тока и гальванических покрытий. Инновационные технологии производства аргона, получения кислорода и азота, двуокиси углерода, реализуемые на ТОО «ЕвроХим-Каратау», отражены, в дисциплине «Аналитическое обеспечение производства промышленных газов». РГП «Национальный центр по комплексной переработке минерального сырья Республики Казахстана» участвовало в составлении учебных программ к дисциплинам «Экстракционные и ионообменные технологии получения металлов», «Проблемы комплексной переработки редкометалльного и редкоземельного сырья Казахстана», «Технологии электрометаллургических производств». ТОО «КазМунай Газ Бурение», АО «МангистауМунай Газ»- крупнейшие нефтегазодобывающие компании Казахстана. В целях подготовки кадров по программе ГПИИР-2 были разработаны новые дисциплины, отражающие инновационные технологии производства этих предприятий: «Химия и технология эмульгаторов и деэмульгаторов» и «Современные противопожарные средства на основе пен».

Следовательно, высшие учебные заведения при разработке и реализации образовательных программ должны ориентироваться на потребности работодателей, проводить постоянный мониторинг конъюнктуры рынка труда и требований потребителей к качеству образования. В перспективе работодатели должны более тесно влиять на качество образования и формирование необходимых компетенций выпускника. Для этого они должны участвовать в разработке и реализации образовательных программ как на стадии разработки учебных курсов, так и в процессах формирования конкретных компетенций путем чтения лекций, проведения семинаров, мастер-классов, практик и др. Кроме того, они должны участвовать во внутренней оценке результатов обучения студентов и предоставляемых гарантий качества образования, независимой оценке образовательных программ в качестве экспертов, оценке результатов производственных практик и стажировок, а также добиваться большей практической направленности научно-исследовательских работ.

Полагаем, что такое единство обучения, науки и практики в разработке и реализации образовательных программ несомненно будет способствовать повышению качества образования.

Список литературы:

1. Участие работодателей в реализации образовательных программ и внешней оценке результатов обучения, АККОРК, Москва. – 2012.
2. Камысбаев Д.Х., Серикбаев Б.А., Кудреева Л. Роль кафедры аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов в подготовке востребованных специалистов для инновационного развития Казахстана // Ұлағат. –Республиканское научно- психологическое и педагогическое издание 2016. - №4. – Б. 58-66.

Кенжебаев А.С., Асрандина С.Ш., Омирбекова Н.Ж.
РОЛЬ РАБОТАДАТЕЛЕЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ И ПОДГОТОВКЕ
СПЕЦИАЛИСТОВ БИОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Экспорт научно-технических и образовательных услуг – это активно развивающаяся отрасль экономики РК и одно из наиболее актуальных, востребованных и перспективных продуктов деятельности общества, который сегодня постоянно и непрерывно развивается. Политика государства РК в области экспорта образования охватывает все уровни национальной системы образования и все программы обучения. Эти мероприятия включает как увеличение числа иностранных граждан, обучающихся по казахстанским образовательным программам, так и повышение доходов от данной отрасли экономики. В финансовом выражении - экспорт образовательных услуг помимо платы за обучение, включает и повседневные бытовые расходы иностранных учащихся (проживание, питание, транспорт, досуг и т.д.). Экспорт казахстанского образования направлен на активное участие государства в глобальных процессах развития образования, науки и культуры, в Содружестве Независимых Государств также мировом образовательном процессе. Кроме того экспорт образовательных услуг казахстанских вузов отвечает концепции долгосрочного социально-экономического развития республики на период до 2020 года».

Для увеличения экспорта образовательных казахстанских услуг необходимо создавать условия для привлечения в Казахстан иностранных студентов, повышать качество условий их жизни, в том числе обеспечение их личной безопасности, медицинского обеспечения и социальной защиты. Важным следствием увеличения образовательных услуг является повышение конкурентоспособности образования казахстанских вузов. Предпосылкой увеличения экспорта казахстанского образования является повышения качества и привлекательности образования казахстанских вузов. В результате повышения качества и привлекательности образования, возможно усиление позиций образования Казахстана рынке образовательных услуг мира, повышение рейтинга образовательных казахстанских учреждений в международных рейтинговых листах, увеличение средств, получаемых от экспорта образования в доходах казахстанских вузов. Наряду с вышеотмеченным, повышение экспорта образования будет содействовать развитию инновационного потенциала казахстанской науки, повышению коммерциализации, и устойчивости образовательных программ образовательных учреждений Казахстана. На кафедре биотехнология Казахского национального университета им. аль-Фараби в период учебного года 2015-2017 годы преподаватели проводили занятия на английском языке для магистров, приехавших из Афганистана, по специальности «биотехнология». Опрос и анкетирование магистров показало, что они полностью удовлетворены уровнем подготовки, выбором тех дисциплин, которые были им особенно необходимо. Надо отметить также, что условия их проживания в общежитие факультета биологии и биотехнологии также их вполне устраивали. Это иллюстрирует активное включение преподавателей кафедры в конкурентную борьбу за привлечение к себе на учебу иностранных граждан.

Надо отметить, что задача расширения экспорта казахстанского образования, увеличение его доходности при одновременном повышении качества оказания образовательных услуг иностранным гражданам в образовательных учреждениях является достаточно сложной и многоплановой. Она состоит из взаимосвязанных параметров. К первым из них можно отнести отбор будущих иностранных учащихся на основании требования к уровню их знаний. Второе - сохранение и улучшение качественного состава преподавательских кадров, обучающихся иностранных граждан. Обязательными условиями выполнения этой задачи является их значительное материальное стимулирование и постоянное повышение квалификации вовлеченных преподавателей. Содержание образовательного процесса является центральным параметром повышения экспорта казахстанского образования.

Важнейшим условием также является усиление вузовского потенциала научными учреждениями для вхождения в международное образовательное пространство.

Содержание образовательного процесса и реализация образовательных программ невозможны без участия работодателей, экспертизы и актуализации учебных курсов, формирование компетенций студентов и выпускников.

Дефицит работников высокой квалификации в условиях широкого распространения и инновационного производства, применения передовых знаний и технологий, формирования и развития глобальных рынков труда, быстрого роста мобильности трудовых ресурсов привлекла работодателей к активному взаимодействию с учебными заведениями, их участию в формировании компетенций выпускников и обеспечении качества образования. Раньше работодатели интересовались качеством образования только в аспекте как конечный результат обучения, как уровень подготовки работников. Поэтому, их активного вовлечения в работу учебных заведений не наблюдалось.

Оценка качества образования работодателями и учащимися, стороны, и государства и учебных заведений, с другой, различны. Выпускник считает образование качественным, если оно позволяет ему успешно конкурировать на рынке труда, получить хорошую работу и успешно развивать карьеру. Работодатели в первую очередь интересуются профессиональной компетентностью выпускника, его способностью ориентироваться в производственной обстановке, решать нестандартные задачи, принимать самостоятельные решения в пределах своей компетенции и отвечать за них, работать в команде. Если уровень подготовки выпускников не будет соответствовать современным требованиям рынка труда, работодатели и выпускники будут считать качество образования низким. Все стороны, вовлеченные в образовательный процесс, работодатели, студенты, учебные заведения и государство заинтересованы в высоком качестве образования, но имеют свои конкретные интересы,

поэтому оценки качества образования, данные ими, могут различаться. На примере специальности «биотехнология» основные работодатели, научно-исследовательские институты биологического и сельскохозяйственного профилей, как НИИ биологии и биотехнологии растений КН МОН РК, Институт молекулярной биологии и биохимии им. М.А. Айтхожина КН МОН РК, Казахский НИИ земледелия и растениеводства АО «КазАгроИнновация» участвуют в круглых столах, встречах, организуемых и регулярно проводимых кафедрой биотехнологии, для обсуждения актуальных задач подготовки студентов, выявления их слабых сторон, и, безусловно, их пожеланий для дальнейшего улучшения процесса преподавания. Ведущие ученые научно-исследовательских институтов проводят занятия со студентами, являются соруководителями выпускных работ, выполняются дипломные работы на их базе. Такое активное и постоянное взаимодействие между преподавателями кафедры и работодателями позволяет создавать механизмы, которые влияют на качество образования и реализацию образовательных программ на стадии разработки учебных курсов, так и в процессах формирования предметных компетенций (чтение лекций, проведение мастер-классов и семинаров, практик и др.). Усиление взаимодействия работодателей, и кафедры биотехнологии факультет биологии и биотехнологии вузов КазНУ им. аль-Фараби отчетливо видно по образовательной программе, подготовленной для магистрантов 2016-2018 гг. выпуска, Выполнение выпускных работы и курсовых проектов полностью сформировано на основе реальных заданий предприятий и организаций, участвующих в реализации проектов Карты индустриализации Казахстана на 2015-2019 годы и Республиканским проектам областей республики, а также городов Астаны и Алматы.

Кафедра биотехнология Казахского национального университета им. аль-Фараби проводит постоянный мониторинг изменений конъюнктуры рынка труда и требований работодателей биологического и сельскохозяйственного профиля. В связи с этим преподаватели кафедры могут своевременно и правильно оценить необходимость развития основных направлений подготовки специалистов- биотехнологов, а также формирования конкурентных и востребованных на рынке труда профессиональные компетенции у выпускников. Такой ориентированный на требования работодателей подход подготовки выпускников способствует развитию и вкладу в стратегию инновационной биотехнологии, отвечающей на изменения в экономике и обществе.

В условиях развития инновационной экономики Казахстана образовательная деятельность преподавателей кафедры и реализуемые учебные программы строятся на мониторинге за изменениями конъюнктуры рынка труда и требований основных потребителей программ, работодателей и студентов. Соответствие результатов обучения постоянно меняющимся требованиям рынка труда позволяет выпускникам найти свою трудовую нишу, осуществлять свой профессиональный роста, формировать soft skills (мягкие навыки), как умение работать в команде, быть лидером, вести переговоры, проводить презентации и т.д. Уместно отметить, что по оценкам аналитиков агентства Bloomberg, составителей Innovation Index рейтинга стран с наиболее инновационной экономикой в мире, Казахстан в 2017 году занял в нем почетное 48-е место. Это улучшение прошлогоднего показателя на две позиции. При этом, наша республика единственная из центрально-азиатских стран, которая вошла в список рейтинга агентства Bloomberg. При составлении Innovation Index рейтинга данное агентство учитывало семь основных критериев. В их числе: расходы на инновации и исследования, продуктивность, эффективность, концентрация исследований, исследователей и высокотехнологичных компаний, регистрация патентов и др. Для сравнения, первое место в списке заняла Южная Корея, за ней расположились Швеция, Германия, Швейцария и Финляндия.

Таким образом, образование, развитие экспорт образовательных услуг, активное и постоянное участие работодателей в реализации образовательных программ при подготовке специалистов биотехнологов является одним из важнейших конкурентных преимуществ Казахского национального университета им. аль-Фараби. Развитие экспорта образования должно содействовать ускорению обмена научными разработками и внедрению новых технологий, развитию исследовательского потенциала и повышению качества и устойчивости образовательных программ казахстанских научных и образовательных учреждений. Приоритетным направлением развития экспорта образования является содействие двустороннему и многостороннему сотрудничеству с государствами — участниками СНГ. Развитие отношений с Европейским союзом определяет необходимость укрепления экспортного потенциала казахстанской системы образования на основе сотрудничества в рамках общего пространства высшего образования. Выстраивание плодотворных отношений Казахстана с Японией, Южной Корей и Объединенные Арабские Эмираты в 2016-2017 года, состоявшие в ходе официальных визитов Президента Казахстана в эти страны дает дополнительные возможности интеграции казахстанского образования в мировое образовательное пространство, и также для укрепления экспортного потенциала казахстанской системы образования на мировом рынке услуг образования.

Кожамкулова Ж.Т., Аметова Ж.А.

РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ВУЗе

Проблемы качества обучения специалистов на любом уровне подготовки являются всегда актуальными. Но вопрос выявления роли образовательных программ в подготовке специалистов в системе высшего образования является не часто обсуждаемой проблемой. В связи с этим существует необходимость исследования данного вопроса.

Одна из актуальных проблем процесса образования – это вопросы трудоустройства выпускников. Надо отметить, что развитие рынка труда и системы высшего образования не осуществляются в тесном взаимодействии

друг с другом. Выпуск квалифицированных специалистов в Республике Казахстан в 2015-2016 учебном году составил 147 184 человека, что на 17,2% меньше по сравнению с 2014-2015 учебным годом (177 678 человек) [1]. Данные статистической отчетности и периодической печати констатируют факт, что «в системе высшего профессионального образования увеличивается разрыв во взаимодействии вузов с сектором науки, производством и экспериментальными базами... Можно сказать, что только 30-40% выпускников вузов находят работу по специальности». Эти данные были приведены в отчете рейтингового агентства RFCA Ratings за 2012 год [2]. Подобная картина продолжалась и в дальнейшем. Так, из общего числа выпускников вузов 2014 года, принятых на работу (47 331 чел.) в первый год после окончания вуза, только 12% (5 595 чел.) устроились по специальности. 1/3 выпускников вузов 2014 года (14 535 чел.) устроились в городе Алматы, из них 32% (4 733 чел.) - по специальности [3]. По данным этого же источника констатируется факт того, что «учитывая высокую конкуренцию на рынке труда, работодатели не всегда желают «жертвовать» своим временем и финансами на обучение молодых специалистов. Современные компании имеют «портрет» потенциального сотрудника: наличие стажа работы, умение применять теоретические знания на практике, способность принимать решения, нацеленность на результат, наличие высшего образования и др. Высшее образование само по себе не гарантирует успешное трудоустройство». Решением данной проблемы может выступить закреплённое в Законе «Об образовании РК» - «кооперативное обучение», определяющее общую ответственность государства, работодателей и учебных заведений при подготовке специалистов [4]. Гарантом в какой-то мере может выступить качественно составленная образовательная программа.

Приведем определение понятия «образовательная программа – это единый комплекс основных характеристик образования, включающий цели, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения» [4]. Можно сказать, что данное определение является базовым для других понятий системы образования. Так, если обратиться к основному Закону РК, регулирующему образовательную деятельность в нашей стране, то можно сказать, что понятие «образовательная программа» в качестве ключевого термина включено во многие определения. Так, только в первой статье «Основные понятия, используемые в настоящем Законе», состоящей из 61 пункта, (основой для анализа явился Закон «Об образовании», дополненный в 2016г.), в 34 так или иначе прописан данный термин. То есть в 56% основных понятий данный термин является определяющим при описании того или иного определения. Также надо отметить, что и другие понятия имеют опосредованную связь с термином «образовательная программа». Таким образом, термин «образовательная программа» является базовым для многих понятий организации процесса обучения. Можно утверждать, что качественно разработанная образовательная программа – это основа организации учебного процесса.

Известно, что основными субъектами образовательного процесса являются: высшее учебное заведение, работодатель, студент. Их можно представить в виде треугольника образовательного процесса, системы, состоящей из взаимосвязанных и взаимодействующих субъектов (рисунок 1).

Целевое назначение подобного взаимодействия - подготовка профессионального специалиста. Поэтому одной из основных ключевых фигур является студент. ВУЗ заинтересован в качественной его подготовке. Работодатель заинтересован в приеме на работу специалиста, обладающего всеми необходимыми профессиональными параметрами. Как известно они формируются через компетентностный подход в обучении. И в настоящее время все субъекты в образовательном процессе должны занять активную позицию. ВУЗ должен выявить необходимые компетенции специалистов, соответствующие рынку труда. Преподаватели, представители ВУЗа активно сформировать эти компетенции у будущего специалиста. Студент является «конечным продуктом», непосредственным носителем компетенций. А работодатель их потребителем. В то же время работодатель может и должен выступать своеобразным «заказчиком» формируемых компетенций.

Рисунок 1. Интегрирующая роль образовательной программы во взаимодействии субъектов процесса подготовки специалистов

К сожалению, при определении необходимых компетенций в различных документах обучения сложилась не совсем эффективная практика их формирования, когда данными проблемами занимаются только преподаватели,

причем исходя из собственного видения. В формировании профессиональных компетенций должны быть задействованы все субъекты этого процесса. В определении ключевых компетенций самую активную роль должны сыграть именно работодатели, они должны дать ориентиры будущей подготовки специалистов. Необходимо отметить, что круг компетенций не может быть раз и навсегда заданным, статичным, наоборот они очень динамичны и зависят от требований рынка труда в каждый определенный момент времени. Поэтому необходимо проводить постоянные маркетинговые исследования по выявлению приоритетных требований работодателей к подготовке специалистов, которые впоследствии будут положены в основу работы преподавателей и станут базой при определении ключевых компетенций в образовании. Исследованиями должны заниматься отделы маркетинга ВУЗов.

Как свидетельствует рисунок 1. компетентностный подход, качество подготовки специалистов можно сформировать через разработанные образовательные программы. Именно в них прописываются те компетенции, которыми должен обладать будущий специалист. Именно структура образовательных программ содержит перечень тех дисциплин, которые могут сформировать профессиональные компетенции. Через образовательную программу студент формирует индивидуальную траекторию образования. Качественно сформированная образовательная программа является связующим компонентом между работодателем и Высшим учебным заведением.

Таким образом, образовательная программа играет интегрирующую роль между всеми субъектами процесса подготовки специалистов.

Для студента образовательная программа – это своеобразный путеводитель, направляющий и помогающий построить индивидуальную траекторию обучения. В нем прописаны все необходимые «знаниевые» основы процесса обучения, умения и навыки, которыми должен обладать профессиональный специалист в той или иной области деятельности. Образовательная программа помогает студенту сформировать адекватную требованиям рынка труда программу обучения. Для того чтобы она сыграла направляющую роль в образовательном процессе, необходимо предоставить студентам широкий «набор» различных индивидуальных обучающих траекторий и широкие возможности выбора дисциплин.

Роль своеобразного «помощника» образовательная программа должна сыграть и для преподавателей. Она интегрирует в себе весь комплекс документов, которые определяют цели, задачи, ожидаемые результаты, технологии реализации процесса обучения, оценочный блок подготовки специалистов и другие материалы, обеспечивающие качество подготовки специалистов. Образовательная программа - это методический материал, регламентирующий все необходимые действия преподавателя при ее реализации. Преподаватель непосредственно участвует в разработке данных программ, зная все «подводные» течения в обучении. Образовательные программы должны быть основаны, как уже неоднократно отмечалось ранее, на реальных потребностях работодателей. Наиболее эффективной формой такого обучения является дуальная форма, которая представляет собой «подготовку кадров, сочетающую обучение в организации образования с обязательными периодами обучения и практики на предприятии с предоставлением рабочих мест и компенсационной выплатой обучающимся при равной ответственности предприятия, учебного заведения и обучающегося» [4]. Образовательная программа, разработанная по этой форме обучения имеет явные преимущества:

- программы разрабатываются под конкретные требования работодателей;
- компетенции в виде знаний, умений и навыков приобретаются не только в университете, а на реальном рабочем месте во время прохождения обязательной реальной практики;
- студент, находясь на рабочем месте осваивает требования по работе, в том числе и корпоративную культуру того предприятия, которое является в будущем его рабочим местом.

Итак, образовательная программа является гибким инструментом согласования интересов работодателей, преподавателей и студентов, играя координирующую роль в процессе обучения.

Также отметим, что образовательная программа выполняет контрольную функцию в процессе обучения. Так, различные аккредитационные организации не в последнюю очередь проверяют на соответствие стандартам обучения именно качество формирования образовательных программ.

Таким образом, образовательная программа, являясь основой процесса обучения, играет интегрирующую, координирующую, направляющую и контрольную роль в этой системе.

Список литературы:

1. 47,2% всех студентов Казахстана обучаются в государственных вузах. Экспресс-К – электронная версия Республиканской газеты. 17.01.2017. - http://www.express-k.kz/news/?ELEMENT_ID=65662
2. Высшее образование Казахстана. – <http://www.analitika.kz/docs/Education.pdf>
3. Трудоустройство выпускников ВУЗов Казахстана. Alma mater. Вестник высшей школы. 2016, № 3 - <http://iac.kz/ru/publishing/trudoustroystvo-vypusknikov-vuzov-kazahstana>
4. Закон РК "Об образовании". - Официальный интернет-ресурс Комитета по контролю в сфере образования и науки - <http://control.edu.gov.kz/ru/content>

Қуаналиева Г.А., Урисбаева А.А
БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ҮРДІСІ

Ықылым замандардан қалған «Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады» деген сөз бар. Қазақтың бұл мақалының өзектілігі бүгінгі күні айрықша болып отыр. Бұл заман білекке сенетін емес, білімге сенетін заман.

Заманауи әлемде елдің қуаты ең алдымен білім мен ғылымда болатын уақытқа келдік. Сол білімді әжетке жаратып, тұрмыс игілігіне жарата білуімен бағаланады. Инемен құдық қазғандай, қиын да күрделі, орасан қажыр-қайрат пен ерік-жігерді талап ететін білімсіз өмір тұл. Терең білім – тәуелсіздігіміздің тірегі, ақыл-ой – азаттығымыздың алдаспаны [1].

Қазақстан Республикасының ертеңгі болашағы – бүгінгі жоғары оқу орындарында арнайы мамандық білім нәрімен сусындаған жастар болып табылады. Сондықтан, бүгінгі студенттерге сапалы білім берудің тиімді жолдарын іздестіру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Мысалы қазіргі кезде жоғары оқу орындарында жанарту жұмыстары жүргізіліп, оқыту, тәрбиелеу, дамытудың жаңа мүмкіндіктері ашылуда.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы атты жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетті [2]. Біз Елбасын толықтай қолдаймыз. Қазіргі білім беру реформасының дұрыс жүзеге асуы білім беру сапасын жандандыратыны сөзсіз.

Республикада оқу орындары, педагогикалық ұжымдары ұсынып отырған көп нұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез-келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алады. Бұл бағытта білім берудің әр түрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Бәрімізге мәлім, Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми – техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді. Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді.

Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі - білім беру бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау керек» - деп көрсетілген [3]. Білім беруде жаңа технологияларды қолдану қазіргі білім беру жүйесінің маңызды құралы [4]. Білім беру процесіне жанарту элементтерін енгізу қажет. Бұл қажетті оңтайлы кәсіптік құзыреттілікке қол жеткізудің жаңа концептуальды әдістерін әзірлеуді білдіреді [5].

Тәуелсіз еліміздің тірегі - Қазақстанның білімді ұрпағы. Білімді ұрпақтың қалыптасу негіздерінің бірі, оқу процесінде жоғары технологиялық инновациялық әдістер мен тәсілдерді қолдану болып табылады. Жастарға артылып отырған үміт орасан зор. Қазіргі күн - білімді ұрпақ пен жастардың күні. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың "Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму" атты 30 қараша 2015 жылғы Қазақстан халқына Жолдауында: "Білімді, еңбекқор, бастамашыл, белсенді болуға қазірден бастап дағдыланыңдар. Жұмыс пен сұраныс бар өңірге батыл барыңдар. Шеберліктің шыңына жете білсеңдер мамандықтың бәрі жақсы. Қазір техникалық мамандықтардың, ғылым мен инновацияның күні туған заман. Ерінбей еңбек еткен, талмай ғылым іздеген, жалықпай техника меңгерген адам озады. Тұрмысы жақсы, абыройы асқақ болады. Біз жүзеге асырып жатқан түбегейлі реформалар мен атқарып жатқан қыруар істердің бәрі сендер үшін, болашақ үшін жасалуда" деп дұрыс көрсетілген [6].

Қазақстанда ұлттық білім беру жүйесін құру қажеттігі туындады. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары білім жүйесін халықаралық деңгейде интеграциялау бағытындағы құнды шешім болып табылған 1997 жылғы Лиссобо́н конвенциясы. Қазақстан бұл құжатты басшылыққа алып, оқу жүйесіне ұтымды түрде пайдалануға шешім қабылдаған болатын. Ал 1998 жылы Батыс Еуропаның 4 елі (Германия, Италия, Франция, Ұлыбритания) білім берудің жүйелері мен құрылымдарын сәйкестендіру жөнінде Сорбон декларациясын қабылдаған болса, 1999 жылы Еуропаның 30-ға жуық елінің білім беру өкілдері Болон декларациясына қол қойды. Бұл декларацияға сәйкес 2010 жылға дейін Еуропалық білім берудің бірінғай жүйесіне көшу көзделген болатын.

Отанымыздың білім беру жүйесіндегі ізденістері мен бастамалары әлемдік білім кеңістігіндегі ықпалдастықты арттыру мен сапаны көтеруге бағытталған. Білім беру нормаларын өзара мақұлдау жөніндегі Лиссабон конвенциясын, жоғары білім саласы мен құрылымындағы бірізділікке қатысты Сорбон декларациясын қолдап, белсенді араласуға талпыныс жасаған мемлекеттердің арасында Қазақстан алғашқылардың қатарында тұр.

Еліміздің Болон процесіне қосылуы отандық білімнің жаңа талаптары мен республиканың саяси-экономикалық таңдауына толық жауап береді. Бұл – білім сапасы мен бәсекелестік мүмкіндігін көтеру мақсатында істеліп жатқан қадам.

Жоғарғы оқу орнында кредиттік технология негізінде оқыту жүзеге асырылып келеді. әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінде де оқу пәндерін оқытудың әр түрлі нысандарын ұйымдастыруында сағаттардың бөлінуіне өзгерістер енгізілді. Жалпы алғанда, дәрістік курстар сағаттары көлемінің азаюы және оқу курсы

мазмұнының үлкен бөлігі студенттердің өздік жұмысына (СӨЖ) берілгені байқалады, яғни біздің білім ордамыз толығымен кредиттік жүйе бойынша білім беруде.

Кредиттік–сағаттық жүйе алғаш рет Америка Құрама Штатында пайда болған. Гарвард университетінің Президенті, белгілі американдық білім қайраткері Чарльз Элиот "кредит–сағат" ұғымын енгізді, 1870-1880 жж. Пәндер көлемі жүйесінің шешуін өлшеуші "кредит-сағат" болып енгізілді. 1892 жылдан бастап "кредиттік-сағаттық" жүйесінің екінші кезеңі басталды. Қазақстан Республикасында кредиттік оқу жүйесі 19 ғасырдың 90-шы жылдарының ортасынан қалыптаса бастады. Қазақстан Республикасының 27 шілде 2007 жылғы "Білім туралы" заңының 1 бабының 36 тармағында "кредиттік оқыту технологиясының" анықтамасы берілген. Аталған заңда: "Кредиттік оқыту технологиясы - білім алушының және оқытушының оқу жұмысының көлемін өлшеудің сәйкестендірілген бірлігі ретінде кредитті пайдалана отырып, білім алушылардың пәндерді оқып зерделеу дәйектілігін таңдауы және дербес жоспарлауы негізіндегі оқыту" деп көрсетілген [3]. Осы заңға сәйкес 22 қараша 2007 жылы "Кредиттік оқыту технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру ережесі" әзірленген және бекітілген.

Кредиттік оқыту жүйесі бойынша бір академиялық сағат дәрістік, практикалық (семинарлық) сабақтар 1 байланыс сағатқа (50 минутқа) немесе студиялық оқыту 1, байланыс сағатқа (75 минутқа) немесе лабораториялық және дене тәрбиесі сабақтары 2 байланыс сағатқа (100 минутқа), сонымен қатар барлық оқу практикалар түрлері 1 байланыс сағатқа (50 минутқа), барлық педагогикалық практикалар түрлері 2 байланыс сағатқа (100 минутқа), барлық өндірістік практикалар түрлері 5 байланыс сағатқа (250 минутқа) тең. Кредиттік оқыту жүйесін енгізудің мақсаты – студенттердің кәсіби дайындық деңгейін арттыру, олардың жеке шығармашылық қабілеттіліктерін жан-жақты дамыту, қажет болған жағдайда студенттерге жақын және алыс шетел жоғары оқу орындарына кедергісіз ауысу мүмкіндігін беру. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін біздің университет оқу үдерісін толығымен реформалады, осылайша оны жаңа жоспарлаушы және реттеуші құжаттамамен қамтамасыз етті. Атап айтсақ, оқу жоспарларына міндетті және элективті пәндер жүйесі енгізілді. Оқу жоспарына кіретін пәндердің жалпы көлемінің 40% астамын элективті пәндер құрайды.

Таңдау еркіндігі кредиттік оқыту жүйесінің негізгі артықшыларының бірі болып табылады: студенттер оқытушыларды таңдау мүмкіндігіне ие болады, және де білім траекториясын өздері қалыптастыра алады. Осыған орай типтік және жұмыс жоспарларымен қатар білім мазмұнын, оқыту ұйымдастырылуын анықтайтын білім алушылардың жеке оқу жоспарлары енгізілді. Кредиттік оқыту жүйесі аясында оқу жұмысының еңбек сыйымдылығын есептеу кредитпен өлшеніп оқытылатын материал көлеміне қарай жүргізіледі. Кредиттік оқыту жүйесі жоғары оқу орындарындағы оқу процесінде төмендегідей тәсілмен ұйымдастырылады: аудиториялық сабақ: дәрістер, практикалық сабақтар (семинарлар, коллоквиумдер), зертханалық және студиялық сабақтар; аудиториядан тыс сабақтар: студенттің өзіндік жұмысы, соның ішінде оқытушы жетекшілік ететін жұмыстар, жеке кеңес беру, бейнеконференция, телекөпір; оқу және кәсіби тәжірибе өткізу: ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізу, диплом жұмыстарын (жобасын), магистрлік және докторлық диссертация дайындау; оқу жетістіктерін бақылау түрлері: ағымдық және аралық бақылау (сабақтағы сұрақ, оқу пәні тақырыптары бойынша тестілеу, бақылау жұмыстары, зертханалық, курстық жұмыстарды қорғау, коллоквиум тапсыру, т.б.), аралық аттестаттау және қорытынды бақылау (оқу пәндерінің бөлімдері бойынша қорғау есебі), мемлекеттік қорытынды аттестаттау (диплом жұмысын (жобасын) қорғау, магистрлік және докторлық диссертация қорғау, мемлекеттік (пәнаралық) емтихан).

Кредиттік оқыту технологиясының артықшылығы: азаматтарды жұмыспен қамтамасыз ету мақсатында және халықаралық бәсекелестік жағдайында Еуропа білімінің беделін көтеру үшін біртұтас білім мен ғылым мәртебесін қабылдау; білімнің бакалавр, магистратура, докторантураға негізделген үш сатысын бекіту; оқу процесін ұйымдастыру мен білім үлгерімінің қорытындысын бағалау бойынша Еуропалық кредиттік жүйені енгізу; Еуропа елдері мен университеттері арасында профессорлар мен студенттердің алмасуын өрістету; оқу үрдісін Еуропалық сапа деңгейіне көтеріп, жоғары оқу орындарында халықаралық аттестаттау мен аккредиттеуді жандандыру. Жоғары оқу орнында Қазақстан өзінің тәуелсіздігін алғаннан бері жүргізіп жатқан реформалар, білім берудің жаңа парадигмасын іздеу, білімденудің инновациялық технологияларының нәтижелі болуына бағдарлану, студенттің тұлғалық моделі мен сапасын әрбір өтілетін пәннің мазмұны арқылы дамытуға бетбұрыс жасады. Білім беруді студенттердің игеруге тиісті мамандығын кәсіби құзыреттілігі сапада меңгерулеріне білімденудің кредиттік технологиясы басқа технологиялармен интеграцияланып өркендеуіне мүмкіндік береді: ол мәнді және сондықтан әр студенттің интериоризациясының даралық келбетін анықтаушы, оның одан әрі иерархиялық жоғарыға көтерілуіне жол ашушы, яғни ең алдымен парасатты іс-әрекет сезімінің оянуына ықпал етуі тиіс деген сенімді орнықтырады.

Жоғары оқу орнының профессорлық-оқытушылық құрамы студенттің психологиялық ерекшеліктері мен табиғи қабілеттерін ескере отырып, студенттердің сабаққа ынта-ықыласын арттыру, ой-өрісін, логикалық ойлау дәрежесін кеңейту арқылы шығармашылық қабілетін арттыру, экономикалық, экологиялық, эстетикалық, халықтық педагогикалық тәрбие беруге аса үлкен мән берулері қажет. Осы жұмыстарды ұйымдастыру барысында оқытушы үшін ең бастысы сабаққа лайықты әдіс-тәсілдерді дұрыстандау болып табылады.

Қазіргі технологияны қолдану дегеніміз – келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау. Педагогикалық технология оқу үрдісінің, яғни мұғалім мен студенттің іс-әрекетімен тығыз байланысты. Оның құрамына кіреді: а) оқытудың мазмұндық бөлігі ә) үрдістік бөлім – технологиялық үрдіс (оқу үрдісін ұйымдастыру, студенттердің оқу қызметінің әдістері мен формалары, мұғалімнің материалды меңгеруді басқарудағы іс-әрекеті және оқу үрдісінің диагностикасы). Педагогикалық технологиялардың негізіне мыналар жатады: әрбір студенттің жеке және дара ерекшеліктерін ескеру; студенттердің білім алуға қабілеттері мен шығармашылықтарын арттыру; студенттердің өз бетінше жұмыс істеу, іздену дағдыларын қалыптастыру. Білім берудегі интерактивті технология - мұндағы интерактивті сөзі-іnter (бірлесу), act (әрекет жасау) ұғымын білдіреді, сабақ барысында студенттің топпен жұмыс жасауға қатыспауы мүмкін емес, бірін-бір толықтыратын, сабақ барысында барлық студенттердің қатысуын ұйымдастыратын оқыту барысы. Бұл технология, тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық үрдістерді: яғни, есту, көру, қимыл және т.б. ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілетін арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы дамытуға, сондай-ақ тұлғаның қауіпсіздігін, өзін-өзі өзектілендіру, өзін-өзі бекіту, қарым-қатынас, ойын, танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға, белсенді сөздік қорын (ауызша және жазбаша тілінде) дамытуға бағытталған.

Интерактивті оқытудың басты мақсаты – студенттердің өз бетінше ой қорытып, жауап таба білуге үйрету. Еліміз дамудың демократикалық жолын таңдап алған қазіргі заманда студенттердің өз бетінше шешім таба білуге үйрету заңды құбылыс. Бұл күнделікті аудиториядағы жұмыстарға да қатысты: студент сабақ кезінде мейлінше белсенділік танытуы тиіс. Осындай, білім алушылардың белсенділігін арттыруға мүмкіндік жасайтын әдістемелік амалды интерактивті деп атаймыз. Интерактивті білім беру кезінде студент біріншіден, сұрақ қойып оған жауап берген кезде мұғаліммен; екіншіден, шағын топтармен қосақталып жұмыс істеген кезде өзге студенттермен; үшіншіден, саунама жүргізген кезде белгілі бір топпен, аудиториямен; төртіншіден, техника құралдарының түрлерімен мысалы, интернет желісін пайдалану арқылы тығыз қарым-қатынасқа түсе алады. Осының барлығы білім алушының болашақта өзгелермен араласу барысында ашыла түсуге, көбірек оқып, тәжірибе жинауға мүмкіндік береді. Интерактивті әдіс арқылы бүгінгі күні білім беру жүйесінде студенттердің шығармашылық әрекетін дамытуға, олардың оқу еңбегіне деген жағымды мотивациясын қалыптастыру үшін, тиімді инновациялық шешімнің бірі. Біз әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістікке жете аламыз. Болашақ ұрпақты бәсекеге қабілеті жеке тұлға қалыптастыру - қазіргі заман талабы болып отыр. Жоғарда аталған және одан басқа да интерактивті әдістер әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ң білім беру үрдісінде кеңінен қолданылады, әрі одан да жетілу үстінде.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан білім қоғамы жолында. Қазақстан Президентінің Назарбаев Университеті студенттері алдында сөйлеген сөзі. 5 қыркүйек 2012 // www.akorda.kz/.
2. Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2006 ж., наурыз.
3. Қазақстан Республикасының «Білім беру» туралы заңы. 27 шілде, 2007 жыл.
4. Полот Е.С. Білім беру жүйесінде жаңа педагогикалық және ақпараттық технологиялар: Оқу құралы. Алматы: Академия, 2000.
5. Жайтапова А.А., Садвакосова З.М., Кабдолданова Б.А. Білім беруді басқарудағы сапа менеджменті: Оқу құралы. – Алматы, 2010.
6. "Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму" Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 30 қараша 2015 жыл // www.akorda.kz

Кудайбергенова К.С.

ЭВАЛЮАЦИЯ БІЛІМ САПАСЫН БАСҚАРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛ

Үшінші мыңжылдықта болмыс және адамзат қызметінің логикасы табиғи және әлеуметтік, тұрмыстық және іс-әрекеттік, материалдық және рухани, экономикалық және адамгершілік факторлардың сапалы синтезін қажет етеді. Осыған байланысты жаңа өркениеттегі адамның сапалы өмір сүруі үшін «сапа» категориясының философиялық астарына тереңірек тоқталу қажет секілді. Кезінде сапа қоғамның, адамның жан-жақтылығымен өлшенген болса, ендігі бағыт «жан-жақтылықты» «бір тұтастыққа» жинай отырып, сапаны анықтау немесе «сапалы саннан» «сапалы тұтастыққа» көшу. Бүгінде «тұтастық» пен «жүйелілік» жаңа өркениеттегі сапаны айқындаушы басты тұғыр.

Сапа категориясы философиялық тұрғыдан заттың, нәрсенің, құбылыстың, үдерістің нақтылығы арқылы, басқа заттардың, нәрселердің, құбылыстардың, үдерістердің көптігінен ажыратылатын ерекше феномен болып қарастырылады. Аристотельдің пайымдауларында «сапа» «мәннен» кейінгі екінші категория ретінде үш қырынан қарастырылады:

- сапа – мән-мағынаның түрі бойынша айырманы ажыратады;
- сапа – мән-мағынаның жағдайын сипаттайды;
- сапа – заттың қасиеті [1].

Аристотель бойынша «сапаның» бірінші түрі заттың тұрақтылығын, басқа заттардан айырмасын көрсетеді. Екінші, үшіншісі – өзгеруге қабілетті қасиетін, жағдайын көрсетеді.

Гегельдің философиялық жүйесінде болмыстың логикалық сәттері болып сапа, сан және өлшем берілген.

Гегель сапа, сан, өлшем категорияларының мазмұнын:

1. Сапа – болмысқа тән нақтылық, қашан ол өзінің сапасын жоғалтқан уақытта, бастапқы болған күйін де жоғалтады;

2. Сан – керісінше, болмысқа қатыссыз нақтылық;

3. «Өлшем» – сапа мен санның бірлігі деген мағынада ашады [2].

Ю.В.Крянев, М.А.Кузнецов «Философия качества» деген еңбектерінде өмір сапасы, адам сапасы, қоғам сапасы деген ұғымдарды ажыратады [3].

Өмір сапасы адамның қажеттілік деңгейі немесе өмір сүру деңгейі емес, өмір сапасына әсер етуші факторлар: мәдениет, білім, табиғат, денсаулық сапалары арасындағы қатынастың тұтастығымен қоғам қауымдастығының рухани байлығымен өлшенеді. Рухани байлықтың физикалық өлшем бірлігі болмағанымен, оның абстрактілік өлшем бірлігін – құндылық жүйесі мен адамдардың әрекеті құрайды.

Философиялық еңбектерде тұлға болмысының сапасын айқындаушы субъектілік, интеллектуалдық, адамгершілік белгілері арқылы ашылады, дейді. Тұлға болмысының сапасын айқындаушы субъектілік, адамгершілік, интеллект әлеуметтік өнім ретінде білім сапасына әсер етуші ішкі факторлар болып табылады.

Ресей білім саласындағы квалиметриялық ғылыми мектептің 2002 жылғы «Білім саласындағы квалиметрия» деген тақырыптағы X - Симпозиумда А.И.Субетто «Адам сапасы – білім сапасын түсінудің негізі», деп тұжырымдайды және білім сапасының кез-келген өнім секілді екі түрлі белгісін ажыратады:

1) сапалық нақтылықты сипаттаушы бір қасиеттің болуы;

2) қасиеттің оқушыға қатысты құндылығы [4].

Сондықтан, білім сапасын – негізгі өнімі түлек сапасы болып табылатын, білім ұйымдары қызметтерінің тиімділігі деп қарастырамыз. Білім сапасы: мемлекеттік деңгейде өмірлік қажеттіліктердің жаңа талаптарға сай болуымен анықталса, оқушы деңгейінде оқу жағдайлары, тұлғалық даму, алдағы өмірде жетістіктерге жету мүмкіндіктері деген мағынаға ие. Ол үшін, білім саласындағы екі түрлі «Білім сапасын бағалау жүйесі», «Білім сапасының жүйесі» ұғымының ара жігін жете түсіну қажет.

Білім сапасын бағалау жүйесінің басты мақсаты сапаны басқарудағы кері байланысты қамтамасыз ету. Білім сапасын басқарудағы кері байланысты қамтамасыз ету мәселелеріне қатысты халықаралық деңгейде оның төрт сатылы үлгісі қабылданған:

1. Ұлттық деңгейдегі білім сапасын бағалау (сапаны сертификаттау);

2. Ішкі өздік бағалау (өздік аттестациялау);

3. Сыртқы эксперт қорытындысы;

4. Сапа жөніндегі есеп.

Алайда, білім сапасына қатысты әдіснамалық амал негіздерімен айналысатын (1946 жылдан бері) халықаралық стандарттау ұйымдары (ISO – International Organization for Standardization) ISO-9000 сериялы стандартындағы сапаға қатысты эвалюация ұғымын қолданысқа енгізіп отыр. Жаңа ұғым «эвалюация», бұл баға қоюмен шектелмейтін, мағынасы сапаға қатысты бірқатар ұғымдарды қамтитын, барлық ғылым саласына ортақ кең мағыналы ұғым.

Эвалюация (Evaluation) – қандай да бір заттың пайдалылығы мен сапалылығын, яғни сапасын анықтау және ары қарата дамыту үшін бағалау және жүйелі зерттеулер дегенді білдіреді

Эвалюация ұғымы латынша «valog» сөзінен алынып, (орыс тіліндегі аудармасы «стоимость, ценность») «құны, құндылық», е(с) жұрнағы бір нәрсенің құндылығын шығару, бағалау деген мағынаны білдіреді [5].

Эвалюация ұғымы педагогика, психология, менеджмент, экономика және басқа да ғылымдардың қиылысында тоғысқан пәнаралық сипаттағы ұғым. Ағылшын, испан, француз тілдерінен аударғанда эвалюация термині сапаны, құндылықты анықтау дегенді білдіреді. Бағалау және эвалюация синоним сөздер болып табылмайды. «Баға» өлшенетін параметрлер (білімі, біліктілігі, дағдысы) негізінде алынатын ақпараттар деп түсініледі. Мұны ғалымдар, адамға тән танымдық сипаттарды нақтылауға бағытталған өлшемдер жиынтығы деп қарастырады [6].

Ал білім саласындағы эвалюацияны білімдік мақсаттардың, үдерістің және нәтижелердің олардың арасындағы қарым-қатынастың, жұмсалған қаражаттың, жоспарлаудың және жүзеге асырудың тиімділігі мен құндылығы жөнінде бағамдау үдерісі ретінде қарастырады.

Эвалюацияға қатысты «жүйелі өлшеу», «маңыздылық», «нысан» басқа анықтамалардағы түйінді ұғымдар қатар тұрғанымен, шынайылықты қамтамасыз ету қажеттілігіне бағытталу эвалюациядағы маңызды толықтырулар болып табылады [7].

Білім саласындағы эвалюацияның даму сатыларын философиялық парадигманың басымдылығымен ғана емес, іргелі әдіснамалық негіздерінің қалануы шешім қабылдау теориясы мен өлшемдер рөлінің маңыздылығының артуымен сәйкестендіруге болады.

Соңғы 50 жыл ішінде эвалюация теориясының дамуы 1972 жылғы Кембридж университетінің I конференциясында толық қамтылып, эвалюацияның парадигмалық даму бағыттары айқындалған. Қазіргі таңда шетелдік білім берудегі эвалюация сындарлылық (конструктивистік) парадигма аясында жүргізіледі. Сындарлылық теориясына негізделген оқу мақсаты – оқушылардың өзін-өзі реттеуі мен метатанымдық дағдыларын дамыту. Бұл эвалюацияның ішкі педагогикалық мақсатымен үйлесімділікті танытады.

Эвалюацияның ішкі мақсаты оқу үрдісінің өз бетімен жұмыс жасауға бағытталуын, оқушының рефлексивтік

әрекетінің әдістемелік қамтамасыз етілуін анықтау болып табылады.

Эвалюацияның сыртқы басқарушылық мақсаты мемлекеттік білім стандартының жүзеге асу дәрежесі мен сапасын анықтау, білім ұйымдарына салыстырмалы талдау жүргізуді, ресурстар мен қаражаттың жұмсалуды қадағалау.

Тренерлік тәжірибемдегі эвалюациялық қызметімді – әрекет ету формаларым, жүзеге асыру тәсілдерім, әрбір әрекетімнің эмоционалдық бояулары, уақыт пен ортаның сипаты арқылы нақтылауға болады. Эвалюатор ретіндегі менің мақсатым: әркімнің өзіне ғана тән қасиеттері мен құндылықтарын көре білу, сезе білу. Менің түсінігімде, құндылық - бұл әркімнің өзі ғана анықтай алатын, өзінің сенетін дүниесі, мызғымас ішкі қағидаттары. Мұндай құндылықты анықтаудың негізгі құралы өзіндік бақылау (наблюдение). Өзіндік бақылау арқылы біз адамдардың өзін-өзі бағалау, өзін-өзі жетілдіру мүмкіндіктерін аша аламыз. Бақылау дегеніміздің өзі – педагогикалық зерттеулердің негізін қалайтын, үдеріске тікелей әсер етпейтін, зерттеу шартын өзгертпейтін, ағындағы құбылыстардың шынайылығын көрсете алатын пассивті әдістердің бірі. Бүгінгі таңда өзіндік бақылау эвалюацияның алғы шарты, білім «дөңгелегінде» еркін айналуға жағдай жасаушы тетік ретінде пайдалану қажеттігі туындап отыр. Өйткені, адамның өзін-өзі бақылау арқылы өздері туралы шынайы түсінік негіздерінің қалыптасуы, біріншіден, адамды алға итермелейтін болса, екіншіден, өзін-өзі реттеуге жетелейтін әлеуметтік, танымдық, эмоциялық аймақтарының үйлесуіне; үшіншіден, өзіндік «Меннің» қалыптасуына мүмкіндік береді. Сондықтан да адамның өзіндік менін қалыптастырудағы ішкі уәж түрінде көрінетін кері байланысты ұйымдастыра білу адам сапасы арқылы білім сапасын басқарудағы эвалюатор қызметінің негізі болып табылады.

Эвалюация мәні құндылықты анықтау арқылы сапаны бағамдау. Соған байланысты тыңдаушының немесе оқушының бір күнгі әрекеттері бойынша алынған жазбаша кері байланыс іс-әрекеттен кейінгі толғанысқа, өзі туралы ойлануға, өзін-өзі бағалауға, ішкі уәжді оятуға мүмкіндік береді. Мысалы, тыңдаушының кері байланыс парағында: «Ұстаз болған соң «білмеймін» деген сөз ұят сияқты. Жан-жағыма қарап, өзгелердің әрекетін тыңдап, көріп, мағлұмат алып, тығырықтан шығу жолын іздедім. Әлі де болса, ойлау қабілетімді дамытуым керек», - дейді. Бұл жерден тыңдаушының өзіндік мақсатын, даму траекториясын, шынайылықты көре аламыз.

Тренерлердің немесе оқытушы, мұғалімнің үдеріс барысындағы негізгі міндеті субъектінің әр сәттегі қажеттіліктерін нақты анықтай отырып, олардың өзін реттей білуіне түрткі бола алуы, бір қадам алға жылжуына жағдай жасауы. Жалпы эвалюатор қызметінің 4 түрлі іргелі сапа негізінде реттеліп, кез келген эвалюациялық зерттеулер үшін тиімді эвалюация стандарты болып айқындалған.

1. Пайдалылық немесе тиімділік стандарты (Utility Standards), тұтынушылардың болжамды ақпараттық қажеттіліктері мен нақты белгілі бір ниеттерге бағытталуын болжамдайды. Стандарттың бұл тобында айрықша шынайылықтың жоғары дәрежесі мен эвалюация нәтижесінің қабылдануы (признание) эвалюатордың әдістемелік және кәсіби құзырына тікелей байланысты болып табылады [9].

2. Орындалу (жүзеге асыру) стандарты (Feasibility Standards) эвалюацияның шындығы мен оның ойластырылғандығы, дипломаттығы, сонымен қатар жоспарлау және жүргізу үнемділігі – ақпараттарды жинауда барабар әдістерді кіріктіру және эвалюацияға қатысушылардың рұқсаты арқылы қамтамасыз етіледі.

3. Оңдылық стандарты (Propriety Standards) сыпайылық, эвалюация объектілеріне деген адал қатынасты қамсыздандыру, тұлғалық құқы мен артықшылығына қолсалудылықты қорғау, құқықтық және этикалық нормаларын сақтау.

4. Дәлдік стандарты (Accuracy Standards). Бұл стандарт талаптарын сақтау эвалюация пәніне қатысты және оның алдындағы қойылған міндеттерге барабар ақпараттарды алу мен жинақтауда кепілдік береді. Әлеуметтік зерттеулердің сапалық және сандық ғылыми критерийлерін сақтау аса маңызды болып табылады. Дәлдік стандарты түскен ақпараттарға жүйелі талдау мен эвалюация қорытындысын негіздеуді болжамдайды.

Эвалюацияның аталмыш төрт түрлі стандарты барлық эвалюация жүргізетін субъектілерге қатысты бірқатар ұстанымдарды ұсынады:

- Зерттеудің жүйелілігі.
- Адалдығы және түзулігі (абзалдығы).
- Жалпы іске жауапкершілігі [9; 10; 11; 12].

Сонымен, бүгінгі бағалау кешегі баға қою емес, бағалау жүйесін үдеріс субъектілерінің рефлексивті ойларына терең талдау негізінде жеке тұлғаның негізгі құндылық деңгейіндегі ұстанымына, көзқарасына, басқару шешімі мен әрекеттеріне негізделген ой тоқтамдарын, эвалюация стандарттарына, ұстанымдарына сай өзгерту қажеттілігі туындап отырғандығын, тәжірибеге формативті бағалау мен суммативті бағалаудың ендірілуінен аңғаруға болады.

Сонымен эвалюация ұғымының білім саласына кірігуі қоғамның барлық саласын қамтыған ғаламдық үдерістің бұлтартпайтын салдары. Эвалюация ұғымының өз мәнінде түсініп қолданысқа енгізудегі маңызды мәселе эвалюатор қызметінің тиімділігі мен табыстылығы тексеру немесе бағалауда емес, көрсетілген қолдауы мен берілген көмекке байланысты екендігін басты назарда ұстаған жөн деп ойлаймын. Өйткені эвалюация нәтижесі ұсыныс сипатында рәсімделуді және үдеріске қатысушылардың арасындағы тең дәрежедегі қарым-қатынасты болжамдайды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аристотель. Сочинения: в 4 т. – М., 1985. – Т. I. – 232 с.
2. Гегель Г.В. Энциклопедия философских наук. –Наука логики. – М.: Мысль, 1975. – Т.1. – 452 с.

3. Крянев Ю.В., Кузнецов М.А. Философия качества /под ред Б.В.Бойцова. – М.: Вузовская книга, 2004. – 304 с.
4. Субетто А.И. Квалиметрия человека и образования. Концепция квалиметрии Система категории и понятий. – М.:
5. Kizlik B. Measurement, Assessment and Evaluation in Education - код доступа <http://www.adprima.com.measurement.htm>.
6. Новая философская энциклопедия: в 4-х томах/ И-нт Философии РАН; ред.: В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семгин [и др.]. Т. 3: Н - С : справочное издание
7. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED291768.pdf>.
8. <http://www.eval.org/p/cm/ld/fid=9>
9. <http://www.sagepublications.com/StakeAppendix/stakeappendix.zip>
10. McBride B., Schostak Jh An Introductory to Qualitative Research - <http://www.enquirylearning.net/ELU/Issues/Research/Res1.html>
11. Silver H. Evaluation Research in Education. Faculty of Education, University of Plymouth, 2004.
12. Пальмова Е.А. Эвалюация как неотъемлемая составляющая современного образования //Вестник Таганрогского института управления и экономики Выпуск № 1 / 2011
13. Кудайбергенова К.С. Эволюция – жетістіктерді бағалау үдерісі- Алматы, 2016. – 150 б.

Кудреева Л.К., Тасибеков Х.С., Шалдыбаева А.М., Мусабекова А.А., Абилова М.У.
ПОДГОТОВКА ХИМИКОВ – ТЕХНОЛОГОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГПИИР В СООТВЕТСТВИЕ С
РЕСПУБЛИКАНСКОЙ КАРТОЙ ИНДУСТРАЛИЗАЦИИ

В настоящее время усилия государства нацелены на подготовку кадров для реализации индустриально-инновационного развития республики по приоритетным направлениям промышленности. Развитие перерабатывающего сектора экономики требует подготовки и выпуска компетентных химиков-технологов, химиков-инженеров и других специалистов новой формации. Первостепенной задачей образования является подготовка специалистов-профессионалов в сфере практической деятельности, способных не только генерировать идеи и развивать их, но и внедрять новые технологии в производство, прошедших подготовку по соответствующей специализации, способных работать на предприятиях, выпускающих конкурентоспособную продукцию высокого передела, а также ориентированных на конвертацию результатов инновационных научно-исследовательских работ в производство.

Традиционное образование дает студентам общие знания, но привязка этих знаний к конкретной профессиональной деятельности происходит эпизодически. Оснастить студента реальными профессиональными знаниями и компетенциями в этих условиях довольно сложно. Инновационное обучение, являющееся реакцией системы образования на переход общества к более высокой ступени своего развития, на изменившиеся цели образования, формирует новое содержание образования: технологии обучения, методы освоения новых программ, стиль мышления, взаимоотношения между преподавателем и студентом.

В рамках реализации второго этапа госпрограммы ГПИИР II целью которой является развитие индустриально-инновационной экономики Казахстана, Казахский национальный университет имени аль-Фараби всецело интегрирует свою деятельность с субъектами реального сектора экономики страны. В соответствии с этим заключаются трехсторонние договора между университетом, студентом и предприятием, предусматривающим обучение, прохождение производственной практики и дальнейшее трудоустройство. Реализация такого образовательного процесса, осуществляемая кафедрой аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов КазНУ им.аль-Фараби, призвана обеспечить подготовку востребованных, конкурентоспособных специалистов, обладающих высоко профессиональными навыками и умениями в области химической и перерабатывающей промышленности. Приоритетными компетенциями выпускников факультета должны стать не только глубокие теоретические знания, но умения и навыки работы с технологическими схемами производственных процессов, знать технические характеристики применяемого оборудования.

Для этого, прежде всего образовательный процесс должен быть тесно связан с потребностями производства и современными научными достижениями. Поэтому важно разрабатывать интегрированные образовательные программы, которые бы активировали творческий интерес обучающихся к овладению широким спектром профессиональных знаний. Этому способствует внедрение в учебный процесс кредитно-модульных образовательных программ на основе компетентного и личностно-ориентированного подхода. При этом осуществляется перенос акцента образовательного процесса с предметно-дисциплинарной и содержательной стороны на самостоятельное овладение профессиональными знаниями, навыками и умениями, основанными на новейших достижениях науки, что необходимо в дальнейшей профессиональной деятельности выпускников.

С целью выполнения госпрограммы инновационно-индустриального развития Казахстана по подготовке высококвалифицированных инженерных кадров для химической отрасли на кафедре разработан основной учебный план (ОУП) магистратуры по специальности «Химическая технология неорганических веществ». Учебный план составлен с учетом предложений предприятий химической промышленности Казахстана по подготовке кадров.

В соответствии с ОУП магистранты изучают современное состояние горно-добывающей отрасли страны, методы повышения глубины переработки минерального сырья, актуальные проблемы переработки минерального сырья, разнообразные технологии переработки минерально-сырьевых ресурсов, такие как: электрохимическая

переработка руд и минералов с получением ценных компонентов; комплексная переработка промышленного сырья и отходов редкометалльного производства; современные методы анализа сырья и продуктов его передела; учет и предупреждение экологических рисков предприятий перерабатывающей промышленности.

Для решения задач по совершенствованию профессиональной подготовки студентов, обучающихся на технологических специальностях, необходима организация производственных практик на предприятиях перерабатывающей промышленности. В целях закрепления теоретических знаний и усиления практико-ориентированных образовательных программ были заключены соглашения о сотрудничестве с промышленными предприятиями, предусматривающие прохождение производственной практики специалистов и их дальнейшее трудоустройство. В соответствии с этим магистранты 2 курса специальности 6M072000 – «Химическая технология неорганических веществ» проходили производственную практику с 1 сентября по 5 ноября 2016 г на предприятиях Казахстана (Таблица 1).

Ответственность за осуществление производственной практике на базе перечисленных предприятий и контроль за соблюдением норм ТБ руководители указанных предприятий брали на себя. Производственная практика проводится в целях приобретения магистрантами навыков профессиональной работы, систематизации, расширения и закрепление профессиональных знаний, формирование у магистрантов навыков ведения самостоятельной научной работы, исследования и экспериментирования, углубления и закрепления знаний и компетенций, полученных в процессе теоретического обучения.

Производственная практика магистрантов проводится на 2-м курсе с целью изучения методических, инструктивных и нормативных материалов, специальной литературы, отработки полученных в ходе обучения навыков, а также сбора, систематизации, обобщения материалов для подготовки магистерской диссертации и для закрепления и углубления полученных в ходе обучения знаний по химической технологии неорганических веществ и материалов.

Таблица 1. Перечень предприятий, соответствующих Республиканской карте индустриализации, принявших магистрантов для прохождения производственной практики

№	Предприятие	Город	Количество магистрантов
1	ТОО «Кайнар АКБ»	Талдыкорган	5
2	ТОО «ЕвроХим-Каратау»	Алматы	6
3	ТОО «Жетысу химия»	Алматы	4
4	ТОО «КазФосфат»	Тараз	2
5	ТОО «Амиран»	Алматы	1
6	РГКП «Антидопинговая лаборатория спортсменов»	Алматы	1
7	ТОО «Институт высоких технологий»	Алматы	1
8	ТОО «Орал-Транс»	Уральск	1
9	ТОО «Алюгал» Galaksi group	Алматинская обл., г. Талгар	2
10	ТОО «ХимСервис»	Алматинская обл, п.Коксу	1
11	ТОО«AimLab»	Алматы	3
12	ТОО «КазАзот»	Актау	1
13	ТОО «Мембранные Технологии, С.А.»	Алматы	2
14	ТОО «Фармацевтическая компания Ромат»	Павлодар	4
15	ТОО «Altyntau Kokshetau»	Акмолинская обл.	1
16	ТОО «KazExpoLogistic»	Астана	2
17	ТОО «СБП» «КазМунайГаз-Бурение»	Атырау	1
18	ТОО «Talas Investment Company»	Каратау	1
19	ТОО «Агро 5»	ЮКО, Ордабасинский р-н	1
20	АО «Конденсат» ЗКО	Аксай	2

Задачами производственной практики являются: приобретение навыков создания и использования профессиональных навыков в процессе решения конкретных практических задач; освоение современных методов разработки и использования навыков химика-технолога для решения задач науки, техники; подбор необходимых материалов для выполнения магистерской диссертации; подготовка и систематизация необходимых материалов для подготовки отчета по производственной практике.

Опыт проведения практики на предприятиях РК (таблица 1) и их отчеты показали, что магистранты с пониманием и высокой ответственностью отнеслись к работе на своих предприятиях. Они изучили структуру, основные направления деятельности, технологическое оборудование подразделений предприятий. Освоили

практические навыки работы на оборудовании по обогащению сырья, сорбционного извлечения ценных компонентов, переработки отработанных материалов, расчеты коэффициентов по извлечению нужных компонентов и фактических потерь при переработке и обогащении сырья. Как отметили студенты, они получили необходимые практические навыки, что позволило связать теоретические знания с задачами профессиональной деятельности по избранной специальности.

Таким образом, кафедрой аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов факультета химии и химической технологии КазНУ им. аль-Фараби проделана большая организационная и учебно-методическая работа для подготовки инженерных кадров для химической отрасли в рамках реализации программы индустриально-инновационного развития республики в соответствии с Республиканской картой индустриализации.

Кунабаева М.Н., Жубаназарова Н.С., Садыкова Н.М., Бердибаева С.К.

БІЛІМ БЕРУ САПАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ПАРАМЕТРЛЕРІ ҚАЗІРГІ ОҚЫТУДЫҢ БАСТЫ БАҒДАРЫ РЕТІНДЕ

Экономикалық және ғылыми-техникалық даму тенденциясында адам капиталының рөлінің өсуін ескерсек, онда қазіргі заманғы қоғамның дамуының басты қозғаушы күші білім беру болып табылады. Білімі беру - бұл қоғам дамуын оның барлық бағыттары мен тенденцияларында жеделдетуге қамтамасыз ететін белсенді білім беруді өндіру болып табылады. Білім беруді дамыту қоғамның дамуына байланысты. Білім берудің дамуы өз-өзінен жүзеге асуы мүмкін, бірақ ол басқару процесін бақылау мен жақсарту жағдайында ғана тиімді болып табылады. Білім беру жүйесін дамытудың қазіргі кезеңінде атқаратын рөлі аса маңызды, әсіресе білім беру сапасын басқаруды атқарады. Оның негізгі параметрлері бастапқыда әрқашан оқытудың негізгі бағдарын жүзеге асыруға икемділігі мен тиімділігі болған - интеллектуалды капиталды шығару, олардың кәсіби жоғарға деңгейі, осының негізінде бәсекеге қабілетті мамандарды жоғарлату. Менеджмент жүйесінде оқыту сапасын басқарудың және жүйенің инновациялық әдістерін енгізу білім беру ұйымның барлық қызметкерлерінің ынтымақтастығы мен топтық жұмысы арқылы қол жеткізіледі [1].

Білім беруді тиімді басқару үшін сіз оның даму тенденцияларын, оның негізгі заңдылықтарын объективті білу керек. Басқаруды жақсарту эмпирикалық, прагматикалық және ғылыми көзқарастың негізінде мүмкін болады. Ал білім берудің өзін басқару ішінара және жеке, жалпы және бірізді-перспективалық мерзімді жүйені жақсарту негізінде жүзеге асырылады. Мысалы, білім беруді басқарудың соңғы түрін жетілдіруге білім берудің барлық ұйымдарына қажет реформалар және бүгінгі күн бұл білім беруді басқарудың басты факторы болып табылады. Білім беру реформасының орталық проблемасы оның сапасын жақсарту болып табылады. Реформалаудың тәсілдері әр түрлі болуы мүмкін. Білім беру сапасын бірден жақсартуға әкелетін және оның дамуы үшін қолайлы өзгертулер енгізуге болады. Немесе, керісінше, өзгерістер бастапқыда оның болашақ өсуі үшін потенциалын құра отырып, сапасын төмендеуі мүмкін. Төмендеу кезеңі ұзақ болуы мүмкін, ал келесі потенциалын жоғарлату байқалуы немесе байқалмауы мүмкін. Оның барлығы нақты жағдайға байланысты, сондай-ақ білім берудің дамуының объективті заңдылықтары мен қажеттіліктерінің ерекшеліктеріне, осының негізінде білім беруді басқару процестері мен механизмдерін қарастыру. Мысалы, соңғы бірнеше жылдарда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің негізгі бағдары білім берудің бәсекеге қабілеттілігі болып отыр. Бұл дегеніміз еңбек нарығы жоспардан тыс және ашық қоғам өзгерген сұранысын есепке ала отырып, білім беру жүйесі үздіксіз жаңарту қажет екенін білдіреді.

Бұл, әрине, жоғары оқу орындары, жұмыс берушілердің шарттарына сай жоғары сапалы білім беру бағдарламаларын, студенттер қажеттіліктерін және халықаралық стандарттарға қиыншылығына ұсынуға қабілеті олардың құндылығын дәлелдеу үшін қажет, айтарлықтай материалдық ресурстарды талап етеді. Мамандарды дайындау бәсекеге қабілеттілік ең төменгі құны бойынша жоғары сапалы қол жеткізуді хабарлаймыз негізгі мақсаты бар ұйымдар болып табылады. Бүгінгі күні университеттер білім беру қызметтерін өндірушілер ретінде қарастырылады.

Стандарттау жөніндегі халықаралық ұйым ИСО сапасының келесі анықтамасын қабылданады: «Сапа-орнатылған және болжамдалған қажеттілігін қанағаттандыру қабілетіне байланысты объектінің сипаттамаларының жиынтығы». Сондықтан жоғары сапалы көрсеткіштерге қол жеткізу сипаттамаларын тұрақтылық, күрделілігі мен комбинациясын қамтамасыз етеді, басқарумен байланысты болады.

Сапа білім беру іс-әрекетінің нәтижесі ретінде ғана емес, сонымен қатар, ішкі қуаты мен сыртқы жағдайлар түріндегі оған қол жеткізуге мүмкіндік ретінде ғана қарастырылады.

Бүгін күні білім беру адамның өмірлік іс-әрекетінің соңғы нәтижесі, ал сапасы белгілі бір деңгейі бар процесс болып табылады. Осы негізінде, білім берудің сапасы - бұл оқыту субъектілерінің құзыреттілігі мен кәсіби санасының бірізді және тиімді қалыптастыру анықтайтын білім беру процесінің сипаттамаларының жиынтығы. Білім беру сапасы сипаттамаларын үш топқа бөледі:

4. білім беру мақсатына жету;
5. кәсібилікті қалыптастыру сапасы;
6. білім беру нәтижесінің сапасы. [3]

Әлеуеттің сапасы білім беру мақсатының сапасы, білім беру стандарттарының сапасы, білім беру бағдарламасының сапасы, білім беру процесінің материалды-техникалық сапасы, профессор-оқытушылар құрамының сапасы, абитуриенттердің сапасы, ақпараттық-әдістемелік базасының сапасы сияқты сипаттамаларда көрсетіледі.

Кәсібилікті қалыптастыру процесінің сапасы - ол білім беру технологиясының сапасы, білім беру процесін бақылау, педагогикалық жұмысқа шығармашылығы мен тиімділігіне оқытушы құрамының мотивациясының сапасы, студенттердің білім беруге қатынасының сапасы, білім беру процесінің қарқындылығы, білім беруді басқару, білімді презентациялаудың әдістері.

Білім беру нәтижесінің сапасы - кәсібилікті ұғыну, жеке қабілеттілік пен ерекшеліктерді тану мен жүзеге асыру, жұмыспен қамту, мансап және жалақы, өзін-өзі білім алудың әдіснамасын меңгеру, білім, тәжірибелік дағды.

Осы сипаттамалардың әрқайсысы оқу процесін ұйымдастырудың тәжірибесін ескере отырып жекелеген талдауды және өлшеу мен бағалаудың мүмкіндіктерін зерттеуді талап етеді.

Жалпылама анықтамада және өзінің қорытынды нәтижесінде білім берудің сапасы - бұл құзыреттілік пен кәсіби сана сипаттамаларының жиынтығы, қоғам дамуының қазіргі кезеңінің талаптарына сәйкес кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыратын мамандардың қабілетін көрсететін, белгілі бір деңгейде тиімділік пен кәсіби жетістікті, кәсіби іс-әрекеттің нәтижелері үшін әлеуметтік жауапкершілік түсіну болып табылады [4].

Білім беру сапасын түсіну кәсіби білім болуын, білім берудің сипаты мен деңгейін, ұйымдасқан мәдениетті, басқару іс-әрекетіне рөлдік және функционалдық дайындығы, мәселені тануға және түсінуге қабілетін және оларды рационалды шешімдерін шығармашылық іздеуді, сондай-ақ өз-өзіне білім берудің дағдыларын қамтиды. Білім берудің нәтижесі - бұл қажетті құзыреттілікті меңгеру, кәсіби сананы қалыптастыру, кәсіби және әлеуметтік жауапкершілік ұғыну болып табылады.

Білім берудің сапасы білім беру іс-әрекетінің нәтижесін ғана емес - маманның қасиеттерін - жоғары оқу орны түлектерін, сонымен қатар білім беру мақсатына байланысты мазмұны мен әдістемесіне, ұйымдастыру және технологиясының қалыптасу факторларымен сипатталады. Осы сипаттамалардың барлығы қалыптасуға қажетті саналы ықпал етеді, және бұл басқарылуы тиіс. Білім беру әрбір ЖОО болуы тиіс басқару жүйесінде сапаны қажет етеді.

Неғұрлым бағалау дәлірек құрылса және толық сипаттамалары қарастырылса, соғұрлым білім беру сапасын табысты басқару жемісті болуы мүмкін. Өз кезегінде, басқару білім беру сапасы үшін жауапкершіліктің жетістіктерінің қол жеткізу үшін мақсаттары мен әдістерін сипаттайтын қызметтердің әдіснамасы мен ұйымдастыру байланысты болып келеді. Соған байланысты сапа тек сұраныс пен бақылау ғана емес, сонымен қатар ынталандыруы тиіс.

TQM сапаны басқарудың жалпы (жалпылама) жүйесі ұсынылған сапа басқарудың халықаралық тәжірибесі бар. Сапаны басқару жүйесі ресми және бейресми негізде болуы мүмкін. Ол міндетті нормалар мен ережелердің жиынтығын анықтайды, білім беру сапасын басқару жүйесіне бірден енгізілуі мүмкін емес. Ол өзінің қалыптасу және даму бағдарламасына сәйкес, кезең-кезеңмен, бірізді қалыптасады. Білім беру сапасын түсіну үшін танымның үш деңгейдегі болуын қарастыру өте маңызды болып табылады. Сапаны бақылау осы деңгейдің біріне бағытталуы мүмкін және сапаны бағалауда бұл жағдайда ескеруі тиіс болады [6].

Білім беру сапасына білім беру бағдарламаларының бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін оқу бағдарламаларының мазмұны әсер етеді. Сонымен қатар, пәндерді меңгерудің деңгейлері мен оның негізгі ережелерін түсіну бар. Кез келген мамандықты дайындауда тереңірек білу қажеттілігі, сондай-ақ жалпы түсіну деңгейі болу қажет. Және бұл пәндер белгілі болуға, сондай-ақ оқу бағдарламасында белгілі бір орын алуы тиіс. Бірақ олар негізгі немесе қосалқы пәндер бомайды. Олардың барлығы маманның кәсіби қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Бірақ оларды оқытудың көлемі мен әдістері ескерілуі тиіс басқа пәндер дамыту меңгеруді жақсарту үшін негіздегі, білімнің жүйелі рөлі болып табылады.

Білімнің екінші деңгейі - бұл пәнді терең меңгеру, таным мен тәжірибе іс-әрекетінің түрлі салаларында білімді түрлендіруге қабілеттілігі болып табылады. Білімнің жүйелілігінің бұл деңгейі оқиғалардың себептері мен салдарын түсінуге мүмкіндік береді, оқиғалар мен құбылыстарды алдын-ала болжауға мүмкіндік береді. Білімнің екінші деңгейдегі кәсіптік даярлаудың пәндері негізгі пәндер болып табылады, жалпы кәсіби даярлаудың негізгі пәндері ғана емес, сондай-ақ басқа да циклдарының негізгі пәндері, атап айтқанда гуманитарлық дайындық (экономикалық мамандық үшін, білім берудегі-менеджмент) немесе техникалық мамандықтар үшін жаратылыстану-ғылыми даярлау.

Даярлау деңгейлері тек қана ғана пәндерді құрастырудан ғана тұрмайды, сонымен қатар білім берудің технологиясы, оларды оқыту әдістемелері, ақпаратты пайдалану және басқа да көптеген құрамнан айқындалады. Мамандарды дайындаудың белгілі бір деңгейін қамтамасыз етуде жеке пәндер рөлін көруге болады және білім беру бағдарламасын қалыптастыруды ескеру керек.

Кәсіби даярлаудың үшінші деңгейі іс-әрекеттің шығармашылық қабілетінде көрінетін, меңгерген білімдерінің кешенділігіне және тереңдігіне сүйенетін кәсіби сана тұрақтылығын қалыптастыруды көрсетеді. Тиімді кәсіби іс-әрекеттің бұл қабілеттілігі - ресурстарды жобалауға, тиімді пайдалану және қолдану, объективті факторларды ескеру және т.б.

Кәсіби даярлаудың бұл деңгейі адамның әлеуметтік болуын анықтайды, оның іс-әрекетінің барлық параметрлеріндегі кәсіби құндылықтар жүйесімен сипатталады. Бұл білім беру процесінің барлық факторларының әсерінен қалыптасады. Ол арнайы дайындықта, көрінуі мүмкін, деңгей ғана емес болып табылады. Бұл білім беру процесін соңғы сапасы, яғни тек пәндердің құрамынан ғана емес, тұтастай алғанда, білім берудің барлық тұжырымдамасынан анықталады.

Кәсіби даярлаудың деңгейі білім беру сапасының жоғарылығын сипаттайды. Білімнің деңгейі неғұрлым жоғары болса, білім сапасы соғұрлым жоғары. Бірақ тәуелділік тікелей емес, тізбектелген болып келеді. Білім деңгейін арттырудың жалпы тенденциясы оның даму белгілі бір кезеңдерінде білім сапасы білім деңгейіне арттыруды сай емес жақсарту үшін білім беру және керісінше сапасын төмендетуі мүмкін. Жалпы айтқанда, білім беру деңгейі мен сапасын өзгерту кезеңдері қарапайым білімнен шығармашылық қозғалу ретінде танылуы мүмкін, яғни кәсіби тәжірибелік іс-әрекет барысында жаңа білім жасау мүмкін.

Шығармашылық білім – бұл адамның тәжірибелік кәсіби іс-әрекетінің оқу әсері, білімнің сындарын жеңу және оларды шығармашылыққа айналдыру. Дәл осылай білім беру сапасын өзгеру тенденциялары болуы тиіс, осылайша білім деңгейін тәуелділігі білім сапасында және жалпы білім беру сапасында көрінуі тиіс.

Білім беру сапасы қазіргі заманның қажеттіліктерін көрсете алады, мүмкін ол болашаққа бағытталған болады. Сапаны қазіргі заманғы, сонымен қатар болашақтағы білім беру ерекшеліктері мен қажеттіліктерінен айқын көрінетін білім берудің даму тенденцияларын ескере отырып қамтамасыз ету қажет.

Білім беру сапасын қалыптастыруға әсер ететін факторлардың құрылымы мен жүйесі. Білім беру сапасын негізгі параметрлері сапаның қалыптасуына әсер етін факторлардың жиынтығын, сонымен қатар осы факторлардың ерекшеліктері мен бір-бірімен өзара әрекеттестігін көрсетеді.

Білім беру сапасының негізгі факторлары білім беру мақсаты мен әлеуетін болып табылады. Білім беру мақсаты бүгінгі білім алуға деген қажеттіліктерін ғана емес, білім беру қажеттіліктерін дамыту және бүкіл білім беру жүйесіне ендіру, мемлекеттік саясат қана пайда болмайды білім беру процесіне әрбір қатысушының мінез-құлқы айқындалады.

Білім берудің әлеуетті - ресурстар мен объективті көзқарастарға байланысты мақсаттарға жету мүмкіндігін сипаттайды. Бұл факторлар бір уақытта ретінде жекелеген білім беру ұйымдарына салыстырмалы ішкі және сыртқы болып табылады. Сыртқыға жататындар: білім беруді мемлекеттік басқару (ҚР Білім және ғылым министрлігінің қызметі), білім беруді ұйымдастырушылық және құқықтық қолдау (Білім туралы мемлекеттік білім беру стандарттары мен т.б.), білім беру қаржыландыру жүйесі, білім беру қажеттіліктерінің пайда болуы және білім беру сапасын қоғамдық көрсету.

Ішкіге жататындар - оқытушылар мен студенттердің құрамы, білім беру үдерісін материалдық және техникалық қолдау, ақпараттық-әдістемелік қолдау, білім беру технологиясы мен тәрбие жұмыстарын техникалық қолдау. Ең соңында осы факторлар білім беру сапасын жүйе ретінде, сондай-ақ оның дайындау және қамтамасыз ету процесі ретінде, сондай-ақ білім беру нәтижесі сапасы ретінде анықтайды. Білім беру сапасын басқару - оның ерекше деңгейіне қол жеткізу ғана емес, сондай-ақ оның оң өзгерістер динамикасын қамтамасыз ету болып табылады.

Білім беру сапасын заманауи өңдеушілердің басты назары оның белгілі бір деңгейіне қол жеткізу болып табылады. Бірақ қоғамдық даму процесінде білім берудің қажеттіліктері мен жағдайларын өзгереді және соған сәйкес сапаның талаптарын да өзгеруі тиіс, сонымен қатар оның бағалау критерийлеріне де өзгерту керек.

Білім сапасы артуы тиіс. Бірақ мұны түсіну жеткіліксіз, білім беру сапасының қандай тенденцияларын жақсартуға болады және қандайдан аулақ болу керек.

Білім беру сапасын басқару әрдайым толық сеніммен болуы тиіс, басқару қандай тенденцияға бағытталған, білім беру сапасын бақылау динамикасы болуы тиіс.

Білім беру сапасын оң динамикасын қамтамасыз ету мақсатында, ол білім беру саласында болып жатқан өзгерістер әсерін, динамикасын қандай факторлар анықтайтынын білу қажет.

Қортынды. Қазіргі заманғы ЖОО бүгін күні табысты қызметінің жұмыс істеуі оның қызметінің барлық түрлерін сапалы көрсеткіштерін арттыру мақсатында оқу және ұйымдастыру, оқу-әдістемелік, ғылыми-зерттеу және тәрбиелік басқару жүйесін тиімді құру мүмкін емес. Жоғары оқу орнындарында білім беру сапасын жоғары тұрақтылығының көрсету үшін сапалы СМС енгізу мүмкіндік береді. Бірақ СМС-ті «механикалық» жүзеге асыру ЖОО қызметін автоматты жақсартуға кепілдік бермейді.

Білім беру сапасын арттыру, оны шығармашылық процеске айналдыру, әлемдік білім беру кеңістігіне қалыптастыру үшін қажетті шарты болып табылады - білім берудің ғылыми деңгейін жоғарлату, оның ғылыми жетістіктері неғұрлым жылдам енгізуді арттыру; жаңа, тиімді педагогикалық әдістерін және білім беру әдістерін құру.

Білім беру сапасын проблемасы түпкілікті шешімге ие емес. Білім беруді дамытудың әр кезеңінде елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының үрдістері анықталады, жаңа жағдайлар, мүмкіндіктер мен қажеттіліктерін пайда болады. Сапа критерийлері өзгереді, сапаны басқару проблемасы қиындай түсуде және қайтадан осы мәселені зерттеу үшін қажеттілік туындайды.

Білім беру сапасы үнемі өзгерісте болады. Оның өсуінде шек жоқ байқалады. Сондықтан бүгін күні өзгерістердің сипаты мен себептерін зерттеу маңызды. Сапа менеджментінің қазіргі заманғы идеяларын болжауды

қазірдің өзінде қол жетімді ету, бірақ мұндай болжау әдістері әлі де жоқ. Олар білім беру нәтижесінің өзгерістерін болжауды қамтиды - біліктіліктен құзыреттілікке және одан әрі адами капиталға, білім беру мақсаты мен қоғамдық мәртебені өзгерту болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алексеенко В. Социально - философский смысл категории «Система управления качеством образовательной деятельности ВУЗов» / Виктор Алексеенко // Власть. - 2008. - №8 – С. 53-56.
2. Андреев А. Знания или компетенции? / А. Андреев // Высшее образование в России. – 2009. - №2. – С. 24-29.
3. Анискин Ю. П. Планирование и контроллинг: учебное пособие/Ю. П. Анискин, А. М. Павлова. М.: Омега-Л, 2007– 243 с.
4. Артемьева М.Н. Все о качестве / М.Н. Артемьева // Важные вопросы в СМК. 2007. -№1 (46). – С. 12-17.
5. Архипова Н. И. Совершенствование организационных структур управления как фактор стратегического развития ВУЗа на современном этапе / Н. И. Архипова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2008. - №1 – С. 82-88.
6. Белый Е. М. Использование концепции стратегического менеджмента в управлении государственным ВУЗом / Е. М. Белый // Менеджмента в России и за рубежом. - 2007. - №3 – С. 22-31.

Кунанбаева Д.А.

О ПОДГОТОВКЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УПРАВЛЯЮЩИХ ДЛЯ СФЕРЫ РЕАБИЛИТАЦИИ И БАНКРОТСТВА РК

Стратегическое развитие казахстанской экономики, ее системная модернизация должны осуществляться вместе с решением проблем высшего, послевузовского и дополнительного образования. Именно соответствующая подготовка и обеспечение кадрами процессов модернизации экономики будут способствовать успешной реализации стратегических планов, определяемые нашей государственной политикой.

Для отечественной экономики давно назрела необходимость в построении такой модели образовательной системы, которая обеспечивала бы стабильность казахстанской экономики за счет решения возникающих проблем с опережением. В такой модели образования важная роль отводится подготовке профессиональных кадров в области антикризисного управления.

На данный момент очень важно преодолеть общественное мнение о том, что институт антикризисных управляющих нужен для временного реформирования и стабилизации экономики. В условиях глобализации мирового хозяйства, динамичности внешней среды периодически возникают различного рода кризисные ситуации, которые требуют на постоянной основе выработки и реализации антикризисных стратегий на макро- и микро- уровнях национальной экономики. Таким образом, неизбежность появления кризисов, кризисных ситуаций обуславливают развитие области антикризисного управления как отдельной области менеджмента. Эта область управления за рубежом именуется как «crisis management» и объектом его является сам кризис как ситуация или процесс. За рубежом кризис не представляют себе как нечто такое, что неизбежно повлечет за собой катастрофу. Поэтому, кризис организации понимается как событие, угрожающее целям, жизнеспособности или существованию организации, которое требует немедленного реагирования.

Глубина и характер кризисных ситуаций, а также процедуры их преодоления зависят от разработанных и применяемых способов управления, т.е. имеющихся возможностей предвидеть и смягчать возникающие затруднения. Такая ориентация антикризисного управления будет отвечать базовым установкам нашей молодой социально-ориентированной экономики, сохранению ее конкурентоспособного производственного потенциала. К тому же изменение Закона РК «О банкротстве» от 1997 года на Закон РК «О реабилитации и банкротстве» в 2014 году показывает тенденцию совершенствования законодательства о несостоятельности в сторону возрастания роли восстановительных процедур, применяемых к несостоятельным организациям-должникам РК. Это, в свою очередь, повышает требования к управляющим в области диагностики, разработки и реализации планов финансового оздоровления.

Таким образом, антикризисное управление имеет ряд принципиальных отличий от традиционного управления по таким основным параметрам: условия деятельности бизнеса (высокий темп изменений, непредсказуемость ситуации, новые управленческие проблемы); цели деятельности; организация ресурсов для достижения цели; характер управленческой информации; стиль руководства.

Следует отметить, что в перспективе потребность в специалистах в области антикризисного управления будет возрастать, так как мировой наукой и практикой доказано, что для успешного функционирования института несостоятельности нужны высококвалифицированные, адекватные потребностям рынка профессионалы, способные предупредить кризис, вывести предприятие из кризиса, цивилизованно и эффективно осуществлять процедуры, применяемые в деле о несостоятельности.

Это значит, что потребность в антикризисных управляющих является некой константой любой национальной экономики. Их подготовка должна стать постоянным элементом системы образования как профильного образования в высшей школе, так и последипломного.

Необходимо отметить, что при рассмотрении вопроса подготовки кадров в области антикризисного управления важно выделить таких специалистов, как антикризисные управляющие (работают в любой организации, как состоятельной так и несостоятельной) и администраторы (по Закону РК «О реабилитации и банкротстве» администраторами являются еще реабилитационные и банкротные управляющие, назначаются судом для управления несостоятельными организациями), что обусловлено существенными различиями выполняемых ими функций.

Основные функции профессионалов по антикризисному управлению должны быть направлены на предвидение, предупреждение кризисов, анализ их симптомов, разработка мер по предотвращению негативных явлений в деятельности компании, мер по ее переводу из неустойчивого состояния в стабильное, использование факторов кризиса для развития, разработка и реализация внесудебных оздоровительных процедур. Администратор – специалист, назначаемый для управления несостоятельными организациями. Чтобы получить статус администратора в РК необходимо: а) наличие высшего юридического или экономического образования; б) наличие опыта работы не менее трех лет в экономической, финансовой или юридической сферах деятельности. Кроме этого надо пройти курс дополнительного обучения и сдать теоретический экзамен по специальной программе подготовки этих специалистов.

Реализация идей многоуровневого непрерывного образования, реальная практика подготовки специалистов в области антикризисного управления в нашей стране актуализируют нарастающий круг проблем, с решением которых связано дальнейшее совершенствование профессионального образования в данной области.

К сожалению, в отечественной экономике так и не сложилась стратегическая модель непрерывной подготовки специалистов по антикризисному управлению. Следует отметить, что антикризисные программы правительства РК и задачи модернизации экономики не могут быть эффективно реализованы без подготовки выпускников, способных профессионально принимать и реализовывать как превентивные антикризисные управленческие решения, так и нестандартные антикризисные управленческие решения в досудебных и судебных процедурах, применяемых в деле о реабилитации и банкротстве.

В вузах РК в направлениях подготовки специалистов в области менеджмента не учитывается уникальная экономическая составляющая как crisis management, а также нормативно-законодательная система в области реабилитации и банкротства. Широко распространенной специализации «Антикризисное управление» в странах дальнего и ближнего зарубежья у нас нет.

Наличие выпускников высшего образования в любой области управленческой деятельности является важным условием обеспечения ее эффективности, которого может быть лишен институт реабилитации и банкротства Казахстана. Поэтому, учитывая международные тенденции развития высшего образования, а также исходя из стратегических интересов Казахстана, представляется необходимым открыть профессиональный профиль «Антикризисное управление» в рамках направления подготовки специалистов в области менеджмента. Здесь надо учесть то, что недостатком этого варианта и наибольшей трудностью его реализации является отсутствие у молодых людей, обучающихся на стационаре высшей школы, знаний в области конкретной хозяйственной деятельности, необходимого жизненного и профессионального опыта. Поэтому подготовку антикризисных менеджеров надо проводить не уровне бакалавриата, а на последующих ступенях - магистерском и докторском уровнях.

Другой важной проблемой является послевузовский вариант подготовки антикризисных менеджеров на базе существующих ведущих кафедр наиболее авторитетных экономических вузов и факультетов из числа претендентов, имеющих профессиональное высшее образование, желающих получить соответствующую квалификацию и организационно сориентированных на нее. На настоящий момент в Казахстане такое дополнительное образование состоит из двух частей: подготовки администраторов по программе Министерства финансов РК и повышения их квалификации. Порядок и условия подготовки администраторов, их аттестации на соответствие установленным профессиональным и квалификационным требованиям, порядок и основания выдачи, прекращения действия, приостановления и аннулирования лицензий определяются Министерством финансов РК на основе соответствующих нормативных документов. По данным Комитета государственных доходов Министерства финансов РК на 30.12.2016г. с целью осуществления деятельности администратора зарегистрировано 451 человек. В свою очередь, Республиканское общественное объединение «Союз профессиональных управляющих в процедурах банкротства «Жетысу» в последние года на постоянной основе осуществляет повышение квалификации администраторов. Например, только в 2016 году в период с 11-20 апреля, а также с 19-26 декабря совместно с Евразийской юридической академией имени Д.А.Кунаева в г.Алматы провел курс повышения квалификации администраторов (временного администратора, реабилитационного, временного и банкротного управляющего) на тему: Особенности проведения процедур реабилитации и банкротства в свете последних внесенных изменений в Закон Республики Казахстан «О реабилитации и банкротстве». Целью курса повышения квалификации временного администратора, реабилитационного, временного и банкротных управляющих является

обновление теоретических знаний и практических навыков в соответствии с действующим законодательством, а также дальнейшее совершенствование полученных ранее знаний и навыков при осуществлении деятельности администратора. По окончании курса повышения квалификации, в количестве 120 академических часов (в т.ч. видео уроки доступные для просмотра), были проведены экзамены и по его результатам выданы сертификаты.

По статданным, в 2016 году более 16 тыс. предприятий подали заявление об объявлении себя банкротом. На 01.10.2016г. на стадии процедуры банкротства находились 2247 организаций-должников. Это говорит о том, что имеющаяся практика послевузовского образования и повышения квалификации недостаточна.

Как нам кажется, для обеспечения качественного повышения квалификации управляющих в области crisis management не менее важно отработать систему отбора вузов. Современный вуз, имеющий государственную аккредитацию, применяющий прогрессивные педагогические технологии и обладающий опытом профессионального партнерства с сообществами профессиональных управляющих, должен быть кластером в области антикризисного обучения. Именно первый вуз республики – Казахский национальный университет имени аль-Фараби должен принимать инициативу и активность в подготовке специалистов в пионерной для нашей экономики области управления.

Третьей формой обучения антикризисному управлению в системе непрерывного образования может быть подготовка специалистов по заказам. В этом случае, каждое отраслевое министерство на основе оценки результатов предпринимательской деятельности и прогноза появления в будущем неплатежеспособных организаций выявляет потребность в кризисных менеджерах, и таким образом делает заказ вузу или специальному образовательному центру на их подготовку. Достоинством заказного варианта является более конкретное и «адресное», ориентированное на специфику отрасли и даже отдельных предприятий изучение специальности.

Подготовка экономистов-менеджеров по антикризисному управлению (именно такая квалификация присваивается выпускникам соответствующих подразделений наиболее авторитетных зарубежных учебных заведений) требует системного подхода. Это значит, что для ее осуществления требуются привлечение, а по ряду направлений и подготовка преподавательских кадров высшей квалификации. Антикризисные менеджеры должны быть подготовлены к анализу, оценке и прогнозированию деятельности предприятия; экспертной оценке их стоимости; осуществлению реорганизации и санации предприятий, реструктуризации собственности; разработке эффективной стратегии и формированию маркетинговой политики предприятия; проведению комплексного финансового анализа предприятия на основе данных бухгалтерского учета с целью выявления причин неплатежеспособности и несостоятельности; поиску оптимальных источников финансирования деятельности предприятий и кредитных организаций в процессе реструктуризации и финансового оздоровления, реализации процедур банкротства и многим другим видам деятельности. Кроме профессиональных навыков предпринимателей, организаторов, управленцев, они должны обладать качествами аналитиков, экспертов, аудиторов, юристов, психологов.

Список литературы:

1. О реабилитации и банкротстве. Закон Республики Казахстан: Практическое пособие. – Алматы: ТОО «Издательство «Норма-К», 2014. – 76 с.
2. Антикризисное управление казахстанскими предприятиями: состояние, проблемы и перспективы. Итоги круглого стола. Алматы, 18 октября 2013г. / под редакцией доктора экономических наук, профессора Д.А.Кунабаевой, кандидата юридических наук, юриста А.А.Абикенова. – Алматы: Казак университети, 2013. – 72 с.
3. Материалы пресс-конференции в СЦК // inform.kz
4. Более 16 тыс казахстанских компаний объявили себя банкротом в 2016 году //prodengi.kz

Кундакбаева Ж.Б.

БАЗОВЫЕ ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ КУРСА «ИСТОРИЯ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА: ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ГРАЖДАНСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Новый учебный год стал для историков поистине «новым», так как для всех специальностей высшего образования была упразднена «классическая университетская дисциплина «История Казахстана» и введен курс «Современная история Казахстана» [1].

Сегодня идет апробация различных моделей преподавания данной дисциплины. Дискуссии среди историков связаны в основном с содержанием курса, его хронологической составляющей. Между тем, представляется более важным подумать о том, как совместить цели обучения с более масштабной целью – помочь студентам стать более заинтересованными гражданами? Как развивать у студентов интеллектуальные, исследовательские и другие навыки, чтобы в будущем молодежь стала гражданами с высоким чувством ответственности и активной жизненной позицией? В этом отношении полезно обратиться к американскому опыту Project Pericles, некоммерческой организации, основанной в 1999 г. филантропом Е.М. Ланг. Ее основной целью является поощрять колледжи и университеты включать в качестве основных элементов образовательных программ социальную ответственность и гражданское участие. Участники проекта четко обозначили, что такое гражданская ответственность и гражданская активность. Так, морально и граждански активное лицо осознает себя членом крупной социальной структуры, и

поэтому рассматривает социальные проблемы общества как собственные. Человек с высоким чувством гражданской ответственности может выделить гражданские аспекты проблемы, умеет делать моральные суждения гражданского характера, а также готов к действию, когда это требуется. Для формирования таких качеств важно помочь студентам в процессе обучения приобрести основные гражданские компетенции и навыки. Данные навыки не формируются обособленно, а на базе интеллектуальных, научно-исследовательских и навыков вовлеченности. К примеру, интеллектуальные навыки – умение собирать, анализировать, обобщать и оценивать, интерпретировать информацию, и умение устанавливать причинно-следственные связи в будущем станут основой для гражданских компетенций – умению видеть проблему, ее истоки и современное состояние, умение принимать позицию, и ее отстаивать в случае необходимости, понимание, что такое права, что такое обязанности. Научно-исследовательские навыки, которые приобретают студенты в процессе обучения – умение работать в библиотеке, искать информацию в интернете развивают такие навыки гражданской активности как умение отслеживать информацию и способы ее подачи в средствах массовой информации, судить о ее достоверности, видеть точку зрения других, умение различать предвзятость в суждениях. Работая в группах на семинарах и при выполнении групповых проектов или участвуя в студенческом самоуправлении студенты приобретают такие важные качества гражданской ответственности как навыки убеждения, умение писать письма в газеты и органы управления, умение опираться на законы для защиты интересов граждан и их личных прав, умение отстаивать свою позицию, используя аргументы. Активность студентов на занятиях приводит также к появлению у них навыков участия в гражданском действии – умение сотрудничать, вести переговоры, умение отступать и искать консенсус, принимать решения, слышать других, умение работать с людьми различной сексуальной, религиозной ориентации, этнической принадлежности, возраста и разных идеологических предпочтений [2].

Обозначенные выше компетенции гражданской активности и ответственности могут формироваться в процессе изучения студентами нового курса «Современная история Казахстана». При составлении курса преподавателю следует думать о таких результатах обучения как способность студента распознавать существующие в обществе проблемы социального характера, а также формулировать свое собственное мнение по ним. Важно, чтобы студенты осознали свои собственные стереотипы, собственные пристрастия и предрассудки. В этом смысле весьма важным представляется создать в аудиториях атмосферу открытости, возможности, чтобы каждый был услышан. Кроме того, должны быть разработаны задания, когда студенты могли бы видеть проблему с точки зрения людей различных классов, половой принадлежности, этнического происхождения и политических предпочтений. Такой результат обучения станет весьма важным для граждан демократического общества. Вторым результатом обучения должен быть направлен на развитие способности применять академический материал к практическим вопросам – умение соединять теорию и практику. Применять академический текст и теории к реальным проблемам – важнейший результат гражданского образования. Если студенты придут к пониманию того, что концепты и теории, которые они проходили, применимы к современным проблемам общества, это значит, они овладели знаниями и умениями необходимыми, чтобы стать социально ответственными и активными гражданами. Третий результат обучения связан с желанием и способностью применять вышеперечисленные навыки в реальной жизни, активно участвовать в жизни общества. При достижении данных результатов можно ожидать, что студенты станут морально и граждански ответственными личностями общества [2].

Участники американского проекта разработали педагогические приемы, с помощью которых можно достичь таких результатов обучения. Первый прием – разработать новые подходы к студенческим научно-исследовательским работам и проектам, которые позволят связать их работы с реальными проблемами жизни и повысят ответственность студентов. К примеру, давая задания на проект или разработку веб-сайта, иметь в виду, что они станут ресурсами для сообщества. Или разрабатывая письменные или устные задания, в которых от студентов требуется позиция по вопросам политики. Или давая задания, которые требовали бы от студентов проведение исследования в обществе. Вторым прием – разрабатывать задания, которые позволяли бы студентам побывать в окружении того или иного лица, посвятившего свою жизнь социальным или политическим изменениям. Для этого можно проводить фиктивные предвыборные дебаты и собрания или просить студентов выступать в роли исторических личностей в ролевых упражнениях или говорить о прошлых и нынешних социальных и политических проблемах в точки зрения групп или лиц, желающих изменений. Третий прием – дать возможность для частного или публичного выражения своего мнения, к примеру, давая возможность высказываться по тем или иным вопросам письменно, устно или через интернет. Четвертый пример – разрабатывать групповые проекты, которые помогут студентам учиться работать с различными людьми. Пятый – подвергать студентов воздействию различных мнений, что поможет им видеть проблемы с различных точек зрения, например, приглашая людей для беседы или организуя конференции [2].

Таким образом, исходя из опыта американской исследовательской группы в курсе «Современная история Казахстана» следует разработать различные задания, направленные на формирование у студентов активной гражданской позиции и гражданской ответственности. В качестве примера возьмем задания по модулю внутренняя политика в Казахстане. Как известно, одним из важнейших направлений внутренней политики современного казахстанского государства является «обеспечение межэтнического и межконфессионального согласия, гражданского единства» [3].

В syllabusе данному вопросу посвящен целый раздел модуля. Он называется «Этнодемографические процессы и проблемы укрепления межнационального согласия в современном Казахстане». Данный раздел состоит из лекций и семинарских занятий, что создать у студентов целостное представление об этнодемографических процессах на территории современного Казахстана, начиная с XIX века, до современного периода. При этом важное значение уделяется рассмотрению этнодемографических процессов в Казахстане в контексте мировой истории. Кроме того, студенты должны быть ознакомлены с концептами Ethnic minority and citizenship и их преломлением в постсоветском пространстве. Этническая структура стран Балтии, Кавказа, Средней Азии, Украина, Беларусь, политика государств, их программные документы. Для этого следует разработать задания на семинарские занятия для формирования теоретического знания – знакомству студентов с Этническим и гражданским национализмом в современном мире на основе чтения современной литературы по вопросам нациостроительства [4, 5].

Второй узловой момент – практика нациостроительства в современном Казахстане. В основу изучения должны быть положены программные документы государства [3, 6].

В качестве заданий для самостоятельного изучения была выбрана тема: «История сложения этнической структуры населения Казахстана (XIX-XXI вв.)». Задание первое включает в себя чтение советской и постсоветской литературы по демографическим проблемам имперского периода, написание эссе (persuasive), где они бы излагали свое мнение как изменились трактовки ученых об изменениях численности и этнической структуры населения Казахстана в период Российской империи в постсоветский период. Для этого студентам предлагается литература для чтения, вопросы для сравнения.

Другое задание из этого цикла включает в себя написание аналитического эссе в 4000 слов (20 страниц, в два интервала и шрифт 12) на тему: Как политика советской власти повлияла на изменение численности и этнического состава населения Казахстана, 1917-1989 гг. Для более внимательного чтения и анализа литературы студентам предложен ряд вопросов:

1. Какие переписи населения проводились в советский период? О чем рассказывают данные переписей: 1920, 1926, 1937, 1939, 1959, 1970, 1979, 1989 гг., о чем не рассказывают.
2. Какую миграционную политику проводило советское государство?
3. Какие основные этапы миграционной политики можно выделить?
4. Какие виды миграций можно увидеть в советской миграционной политике- принудительные миграции – ссылка кулаков, репрессированных, депортации целых народов, добровольная, трудовая миграция в годы освоения целины
5. Как сегодня трактуется убыль населения от голода 1920-1930-ых гг.? Кто изучал, как? Какие есть расхождения в цифрах и почему?
6. Рост доли городского населения
7. Половозрастная структура населения в разные периоды
8. Рождаемость и смертность
9. Какие народы были депортированы в Казахстан, как это повлияло на численность и этнический состав населения.

Третье задание дано в виде индивидуального проекта – самостоятельно сделать диаграммы по теме: как изменилась численность и этническая структура населения Казахстана с 1991 по 2016 гг. Для этого им предложена литература и методика составления диаграмм на базе Microsoft Office Excel, а также ряд вопросов, по которым строить различные диаграммы-круговые, гистограммы, точечные и т.д. К диаграммам обязательно должны быть приложены текстовая часть со сносками на литературу.

Таким образом, предложенные задания помогут студентам не только развить различные навыки и умения (интеллектуальные, научно-исследовательские, умение составлять диаграмму), но и повысить их уровень понимания сложного и длительного процесса формирования этнической структуры населения на территории Казахстана в длительной исторической перспективе.

Список литературы:

1. Абдиров М. Кому в нашей стране не нужны уроки истории? // Central Asia Monitor Общественно-политическая газета. Электронный ресурс: Режим доступа: <https://camonitor.kz/23734-komu-v-nashey-strane-ne-nuzhny-uroki-istorii.html> 10-06-2016. Дата последнего обращения: 07.12.2017.
2. Ariane Liazos, Jan R. Liss Civic Engagement in the Classroom: Strategies for Incorporating Education for Civic and Social Responsibility in the Undergraduate Curriculum. Электронный ресурс. Режим доступа: http://www.projectpericles.org/projectpericles/attachment_8.pdf. Дата последнего обращения: 07.12.2017.
3. «Доктрина Национального единства Казахстана». Электронный ресурс. Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30501158#pos=5;-252. Дата последнего обращения: 07.12.2017.
4. Ethnic and civic conceptions of nationhood». Электронный ресурс. Режим доступа: <https://www.humboldt-foundation.de/pls/web/docs/F29575/roshwald.pdf>. Дата последнего обращения: 07.12.2017.
5. Иванова С.Ю. Этнический национализм и гражданский национализм в современном мире Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.orthedu.ru/news/obzor-smi/14788-etnicheskiy-nacionalizm-i-grazhdanskiy-nacionalizm-v-sovremennom-mire.html>

6. Концепция укрепления и развития казахстанской идентичности и единства от 28 декабря 2015 года № 147. Электронный ресурс. http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30501158&doc_id2=35264775#pos=10;116&pos2=17;0 Дата последнего обращения: 07.12.2017.

Құрманалиева А.Д., Утебаева Д.С.

ДІНТАНУЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ САПАСЫН ЖАҚСARTU МӘСЕЛЕЛЕРІ

Жоғарғы білім беру саласы қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыру мақсатында қызмет ететін маңызды әлеуметтік институт болып табылады. Ол қоғамдағы өзгерістер мен үдерістерге тез бейімделіп, білім беру нарығындағы сұраныстарға сай болуы тиіс. Себебі, қазіргі уақытта әлемдік ғылым мен техника жетістіктерін пайдаланудан келіп шығатын «әлемдік стандарттар» жоғарғы білімнің ұлттық жүйелерінің мазмұнының өзгеруіне ықпал етуде. Бұл әр түрлі ұлттық білім жүйелерінің өзара үйлесуі мен бір-бірін өзара толықтыру, яғни интеграция үдерісінде көрініс табады. Білім беру нарығында өзіндік орны бар жоғарғы оқу орындары бір-бірімен ынтымақтастық немесе бәсекелестік арқылы ықпалдасатыны белгілі. Сонымен қатар, бүгінгі таңда білім берудің ұлттық ерекшеліктерін ескеріп және әлемдік тәжірибені басшылыққа ала отырып білім саласын дамыту қажет.

Қазіргі кезеңде қазақстандық білім беру саласында көптеген өзгерістер мен реформалар жүргізілуде. Бұл әсіресе жоғарғы білім беру жүйесінде ерекше көрініс табады. Заманауи сұранысқа жауап беретін, қарқынды дамып жатқан қоғамға бейімделе білетін, әлемдік еңбек нарығына қажет әмбебап мамандарды даярлау ісі - еліміз үшін алдыңғы қатарлы міндеттердің бірі екені анық. Осы бағытта жасалған алғашқы қадам 2010 жылы еліміздің Болон Декларациясына қол қоюы болды. Қазақстан Республикасы білім берудің Болондық үдерісіне қосылуы арқылы әлемдік білім және ғылым кеңістігіне интеграциялану мүмкіндігіне ие болды. Аталған мәселе еліміздің ұзақ мерзімді стратегиялық басым бағыты болып табылады [1].

«Болондық үдеріс» жоғары білімнің бірегей еуропалық кеңістігін құрудың бастамасы болып табылады. Болондық үдерістің қалыптасу тарихының үш кезеңін бөліп көрсетуге болады: 1988 ж. университеттердің Ұлы Хартиясынан бастан Болон Декларациясына дейін; Болон Декларациясы (1999 ж.); Болон Декларациясынан кейінгі даму [2].

Болондық үдеріске қосылғаннан кейін еліміздің білім беру жүйесінде көптеген өзгерістер орын алды:

1. Қазақстандық жоғарғы оқу орындары университеттердің Ұлы Хартиясына қосылды. Ұлы хартияға 60-тан астам қазақстандық университеттер қол қойды.

2. Болон декларациясының принциптеріне негізделген мамандарды дайындаудың бакалавр, магистр, доктор PhD сияқты үш деңгейлік үлгісіне көшу.

3. Оқу үдерісіне прогрессивті технологиялар мен оқыту жүйелерін енгізу (кредиттік жүйе, қос дипломды білім, дистанционды оқыту, Дублиндік дескрипторларға сай силлабустар мен модульды білім беру бағдарламаларын жасап шығару).

4. Студенттердің академиялық мобильділік барысында негізге алынатын ECTS (European Credit Transfer System) жүйесін енгізу.

5. ПОҚ мен студенттердің академиялық мобильділігі (БЖҒМ және университет тарапынан қаржыландырылады.).

6. БЖҒМ тарапынан білімнің сапасын бақылауға бағытталған Аккредитациялық агенттіктердің Ұлттық реестрі жасалды [3].

Болондық үдеріс талаптарының ішіндегі ең маңыздысы білім беру бағдарламаларының сапасын арттыру болып табылады. Әрбір білім беру бағдарламасы қоғам қажеттіліктерін қанағаттандыруға, азаматтарды жұмыспен қамтуға және азаматтық қасиеттерді дамытуға бағытталуы тиіс. Сонымен қатар бағдарламадағы пәндер мазмұнын ғылыми қауымдастық мақұлдауы және басқа жоғарғы оқу орындарының бағдарламаларымен өзара үйлесе білуі қажет. Білім беру бағдарламаларын жасап шығару мәселесінің өзекті болуы заман талабынан, оларды заманауи экономика мен еңбек нарығының сұранысына сай жетілдіру, сонымен бірге әлемдік білім кеңістігі жүйесіне араласу қажеттілігінен туындап отыр. Өз кезегінде бұл, еліміздің жоғарғы білім беру жүйесін жаңартуға және білім беру бағдарламаларының сапасын жақсартуға ықпал етеді.

Қазақстандағы діни жағдай бойынша күрделі мәселелердің көптігі діни саладағы жаңа шындыққа бейімделу, діни жағдайды бақылауға алу қажеттілігін туындатты. Дінтану пәнін оқытудағы жаңашыл әдістер, дінтану пәнінің қоғамдық келісімді нығайтудағы орнына мән беру, дінаралық және мәдениаралық сұхбатты дамыту да осы бүгінгі күннің талабы болып отыр. Сондықтан дінтану пәнін оқыту, оның мәртебесін жоғарылату мәселесіне мемлекеттік деңгейде мән беру бүгінгі таңда аса маңызды.

Дінтану – әрбір адамға рухани ізденіс жолында өзіндік бағдарларын іздеп табуға ықпал ететін дүниетанымдық пән. Сол себепті дінтанулық білімді дамыту, оның негіздерін меңгеру заманауи қоғам үшін аса қажет. Дінтану мамандығының білім беру бағдарламаларының мақсаты бәсекелестікке қабілетті, дінтанулық ғылымның халықаралық стандарттарына сәйкес келетін дінтанулық қауымдастықты қалыптастыру, білім және ғылым интеграциясына негізделген университетіміздің ғылыми-зерттеу университетіне айналу аясында студенттерді даярлау болып табылады. Сонымен қатар, аналитикалық, ғылыми-зерттеу және педагогикалық жұмыс дағдыларын

қалыптастыру және ақпараттық-коммуникативті, ұйымдастыру-басқарулық, жоба қызметінде, конфессионалды ортада әлеуметтанулық зерттеулерді жүргізуге, алған білімдерін тәжірибеде, мемлекеттік заң қызметінде, ІІМ, мәдениет мекемелерінде, қоғамдық ұйымдарда, коммерциялық фирмаларды және т.б. қолдана алу дағдыларын қалыптастыру екендігі белгілі.

Дінтанулық білім беру бағдарламалары зайырлылық принципіне негізделуі және ғылыми тұрғыда тұжырымдалған болуы керек. Себебі дінтанулық білімді діни білімнен ажыратып тұратын басты әдіснамалық негіз бұл: ғылымилық, яғни объективтілік және дүниетанымдық бейтараптылық. Діндер және діни бірлестіктер туралы түсіндірме бергенде дінтанулық білім ғылымилық принципін ұстанып, білім алушының бойында белгілі бір дінге деген бағамдық қатынасты қалыптастырмайды, зайырлылық принципінің сақталуын көздейді.

Кез-келген реформада сапа мәселесі маңызды болып табылады. Себебі реформаның пайдалылығы білім сапасының артуында жатыр. Егер білім сапасы төмендесе, реформаның тиімсіздігі байқалады. Жоғарғы оқу орнындағы білім сапасына көптеген факторлар ықпал етеді: мемлекеттік білім беру стандарттарының сапасы; білім беру бағдарламаларының мазмұны; талапкерлердің жоғарғы оқу орнына дейінгі дайындық деңгейі мен сапасы; педагогикалық кадрлардың біліктілігі; білім беру мекемелерінің материалды базасы; қызметкерлер мен студенттердің әлеуметтік қорғалуы; сыртқы экономикалық жағдайлар; оқу орнындағы моральды-психологиялық күй және т.б.

Білім сапасын жақсарту ең алдымен, профессорлық-оқытушылық құрамды қалыптастырудан басталады. Оқытушының біліктілігі, еңбек өтілі, ғылыми атағы жоғарғы оқу орны қойып отырған талапқа сай болуы тиіс. Сонымен қатар, оқытушы ғылыми белсенді болуы және студенттер арасында байланыс орната білуі тиіс. Білім үдерісі қызметтерінің басты тұтынушысы – студент. Ол өз білімінің сапасын арттыру үшін оқуға ынтасы болуы, шет тілін білуі, интеллект, тәртіп, қажырлы, табанды және байқампаз болуы қажет. Студент өзі оқып жатқан мамандықтың талаптарын түсініп, өзіне керекті ақпаратты алуға мүдделі болуы керек [4]. Жұмыс берушілер де білім беру бағдарламаларының сапасын жақсартуға үлес қосады. Жұмыс берушілер қоғамда және еңбек нарығындағы сұранысты саралап, білім беру бағдарламаларына қатысты өз ұсыныстарын бере алады. Яғни заманауи қоғамда білім жүйесі тек арнайы мекемелердің емес, бүкіл қоғамның еншісінде.

Қазіргі кезде дінтанушы мамандарды даярлаудағы жаңа бағдарламалардың маңыздылығы болашақта әр сала бойынша мамандармен қамтамасыз етілу мүмкіндігінен шығады. Дәлірек айтсақ, дінтану мамандағы бойынша білім алған студенттер, еңбек нарығына ислам бойынша эксперт-дінтанушы, христиандық бойынша дінтанушы-эксперт, жаңа діни ағымдар бойынша дінтанушы-эксперт және теориялық мәселелер бойынша дінтанушы бағыттарында мамандана алады. Мәселен, ислам бойынша эксперт-дінтанушы «ислам философиясы, ислам тарихы және Мұхаммед пайғамбардың өмірінің тарихы, ислам этикасы және адамгершілік (Ахляк), қазіргі нарық қатынастарындағы ислам, қазіргі исламдық ағымдар мен бағыттар, ислам құқығының тарихы, фикх теориясы, ислам теологиясы және ислам ілімі: ақыда, дін туралы ҚР заңнамасы, ислам теологиясындағы адам, Құранды оқу және түсіндірме жасау, хадистану және хадистерді түсіндіру, сөз риторикасы: хутба – Гомилетика», ал христиандық бойынша дінтанушы-эксперт болса, диалектикалық теология, көне христиан шіркеуінің тарихы, салыстырмалы теология, православие теологиясы, литургиялық құдай ілімі, христиан этикасы және адамгершілік, Библиистика, дін туралы ҚР заңнамасы, христиан теологиясындағы адам, қазіргі христиандық ағымдар және бағыттар, сакралды мәтіндер, канондық құқық сияқты пәндерді оқиды. Сонымен қатар, жаңа діни ағымдар бойынша дінтанушы-эксперттің мамандануы қисын және дәлелдеменің қағидасы, эзотерикалық ілімдер, қазіргі шығыс ағымдары және бағыттары, сектатануға кіріспе, шет мемлекеттердің дін туралы заңнамасы, қазіргі христиандық ағымдар және бағыттар, қазіргі исламдық ағымдар мен бағыттар, дін туралы ҚР заңнамасы, секталар және мемлекеттік қауіпсіздік, діни әдебиет сараптамасы, миссионерлік әдістері, сакралды мәтіндер сынды пәндерден құралған. Бұл пәндерді меңгерген студент өзі маманданған салада білікті маман бола алады. Мамандарды бұл бағыттарда дайындаудың қажеттілігі жұмыс берушілердің берген тапсырысы негізінде қалыптастырылғанын айта кету керек.

Бүгінгі таңда өмірдің барлық саласын жаһандану үдерісі қамтып келеді, сондықтан да оның мәдениет пен дінге де өзіндік әсерін тигізбей қоймасы анық. Дін әлемінде көптеген өзгерістер орын алуда, жаңа діни секталар көбейіп, дәстүрлі діни институттардан тыс өмір сүретін ескі діни қауымдастықтар жаңаша даму қарқынына ие болуда, ал дінге сенетіндердің өздері руханияттың басқа формаларына ықылас танытып келеді. Қазақстан Республикасында қазіргі таңдағы діни жағдай, сарапшылардың пікірінше, тұрақты деп сипатталғанымен, әлемдік геосаясаттағы діни фактордың күшеюі, қазақстандық қоғамның дінге қатысты жаһандық үрдістерге ашық болуы діни пиғылдағы экстремизм, терроризм және жалған діндер мәселесін алдыңғы қатарлы мәселеге айналдырады.

Қорыта айтқанда, дінтанулық білім бағдарламаларын сапасын жақсарту заманауи уақыт талабы мен жұмыс берушілердің кәсіби сұраныстарына және әлемдік білім кеңістігінің талаптарына сай жүргізілуі тиіс. Осылайша біз, әлемдік деңгейде бәсекелестікке қабілетті, білімді әрі білікті мамандарды даярлау ісінде көздеген мақсатымызға жетеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Стратегиялар мен бағдарламалар // http://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies_and_programs Дата обращения: 16.01.2017.
2. Болонский процесс // <http://enickazakhstan.kz/ru/about/rukovodstvo/itemlist/category/3-bolonskij-protsess>. Дата обращения: 17.01.2017.

3. Болонский процесс в Казахстане// <http://iqaa.kz/bolonskij-protsess/bolonskij-protsess-v-kazakhstan> Дата обращения 17.01.2017.

4. Закирова Г.Д. Обеспечение качества Реформирование высшего образования в Казахстане и Болонский процесс: информационные материалы для практических действий – Алматы, 2009 – 120 с.

Қартаева Т.

МУЗЕЙЛЕРДІҢ ЖАҢА ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫН ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТА ОҚЫТУДЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАН ДАЯРЛАУДАҒЫ МАҢЫЗЫ

«Музей ісі және ескерткіштерді қорғау» мамандығы оқу бағдарламасының барлық сатысында «музейтану», «ескерткіштану» саласына бәсекеге қабілетті маман даярлауда әлеуметтік және гуманитарлық білімдер синтезі тоғысын қолдану өзекті мәселелердің бірі. Қазіргі заманғы глобалдық жаһандану мен локалдық тенденцияның қоғам дамуының барлық саласына әсері байқалады. Қолданыстағы музейлердің құрылымы мен ғылыми-зерттеу бағыттары геология, биология, палеонтология, зоология, тарих, этнология, археология, философия, мәдениеттану, әлеуметтану, сияқты ғылым салаларымен тығыз байланысты. Музейлердің практикалық жұмысының коммуникация, ақпараттық-компьютерлік, маркетингтік, менеджменттік салалары музей мен қоғамның байланысын жүзеге асырса, физика, химия, биология т.б. ғылымдар саласы реставрация, консервация істеріне, музей технологияны жетілдіруге қатысады. Музейтану саласындағы пәнаралық байланысының нәтижелі болуы, мәдениет пен ғылым саласындағы білім берудегі дифференциация және интеграция үрдістерінің қарқынды дамуына алып келді. Жаратылыстану, гуманитарлық, әлеуметтану, тарих, мәдениеттану салаларының дамуы, кешендік және пәнаралық байланыстардың орнауы, ақпараттық заманда жаңа технологиялардың рөлінің өсуі, жаңа салалардың пайда болуы, әлемдік ғылым көрінісін айқындап, жаңа ғылым кеңістігін қайта құрды. Бұл кеңістіктен музейтану саласының жеке ғылым саласы ретінде қалыптасуындағы өзгерістерді көруге болады [4, с.28-56].

Музейтану әлеуметтік-гуманитарлы пән ретінде «шекаралық» парадигмаға еніп, тарихи-мәдени сараптау мен плюралистикалық тәсіл негізінде мәдениет феномендеріне теориялық түсіндірулер енгізуде. Қоғамдағы және мәдениеттегі маңызды өзгерістер музейлердің заманауи талапқа сай құрылуы мен даму сатыларына жаңаша көзқарас қалыптастыруда. Қоғамда «өзгермелі әлем – өзгермелі музей» түсінігі қалыптасып, ол шынайылыққа сай жүзеге асырылуда. Музейлердің қоғамда алатын орны өсіп, мәдени мұраны сақтау мен насихаттау және білім беру үрдісіне енгізу қолға алынды. Заманауи «де-факто» музейлері оқу орталықтарына айналып, музей коммуникациясын, мәдени шығармашылықты дамытуға мүмкіндік берді. Заманауи әлеуметтік жағдай музейлерді мәдени құндылықтар, жаңа ұсыныстар және рухани құндылықтарды іздеуге итермелейді. Алғашқы немесе дәстүрлі музейлер экспозициясы дәстүрлі ғылыми сызбаларға сай құрылса, қазіргі заманғы ғылыми техникалық прогресс музейлердің жаңа тенденцияларға сай «музей жинақтары» интерпретацияланып, құрылған экспозициялар мен көрмелер зерттеу нысанына айналып, жеке шығармашылық ізденісті қажет етеді [1].

Музей педагогикасы қызметінің дамуы және музейлік жобалауға деген сұраныстың өсуі интерпретацияның әр түрлі түрде болуына байланысты. Виртуалды музейлердің көбеюі және жаңа бағыттағы музейлердің пайда болуы мен музей қызметінің дамуы қоғамда музей саласының жаңаша дамуымен байланысты. Мәдениеттің визуальдану кезінде музейдің қоғамдағы орны өсіп, рухани мәдениеттің дамуына әкеледі, әрі виртуалды музей бағандарынан орын алатын электронды экспозиция, электронды каталог, электронды ашық қор, виртуалды реконструкция жұмыстары музей құндылықтарын әлем халықтарына қолжетімді етеді. Виртуалды музейлердің көбеюі, шынайы музейлерге деген сұранысты еш кемітпейді. Музей шедеврлері мен раритеттерін ешқандай көшірмелері ауыстыра алмайды. Қоғамның дамуы мәдениет, білім беру, ақпараттану салаларындағы инновациялық үрдістердің көбеюі музей және музейтану саласына деген қызығушылықты арттырды. Әрине музей құндылықтарын цифрлы өңдеу, интернет филиалға ендіру арнайы «музейлік компьютерлік бағдарламаларды» игеруді, арнайы білімді қажет етеді. Олардың қатарында отандық тәжірибеде танымал КАМИС және МУЗЕОЛОГ бағдарламаларын атауға болады [3, с.89-100].

Тәжірибенің теорияны озуы қалыпты жағдай болып саналады. Заманауи музейтану саласының дамуына жалпы музей заңдылықтарын түсіну, музейлерге деген сұраныстың өсуі және музейлердің қоғамда рөлінің өзгеруіне алып келді. Музейтанудың жеке пән ретінде дамуы тәжірибенің қалыптасуымен, оны игерумен байланысты. Музейлік тұжырымдаманы жасау кезінде музейлік заттардың тарихи және мәдени маңыздылығын қарастыру өте маңызды фактор. Музейді қоғамдық мәдени феномен ретінде қарастырып, музейге деген сұранысты арттыру, музейтану саласының алғышарты болып саналады [3, с.30-40].

Музейтану ғылымы мен тәжірибесінің жаңа кезеңге өтуі, музейлік тенденциялардың дамуына әкелді. XX ғасырда музейлердің жаңа түрлері пайда болды. Олардың бірі ашық аспан музейлері болып саналады. Осыған байланысты музейлердің «скансеология» деген жаңа бағыты пайда болды. Тәжірибе жүргізетін мекемелер қорларды кешендеу, консервация, экспонаттаудың дәстүрлі бағытын жаңарту, «мәдени мұра» ұғымын кеңейтуге баса назар аударды. Нәтижесінде музейге деген көзқарас өзгеріп, көптеген мемлекеттерде қалалардың дамуының негізгі алғышарты «музейлердің дамуы» болды. Дәстүрлі музей жүйесінде музейтану саласының ерекше бөлігі болып саналатын аймақтық музейлерге деген де көзқарас өзгеріп отыр [2].

Дегенмен заман талабына сай, музей саласының дамуы музейлік мекемелердің көбеюі негізінде де жүзеге асырылды. Сонымен қатар музейлік мекемелердің, музейге «мақсаты» жақын мекемелер арасында өзара тығыз байланыс орнап, олар бірлескен жобалар мен оқу бағдарламаларын ұйымдастырып отыруы маңызды шара. Интеграцияның нәтижесінде музейдің білім берудегі рөлі өсіп отырады. Мысалы, реконструкция, реставрация, мұрағат, кітапхана ісімен т.б. айналысатын мәдени ағартушылық мекемелермен бірлескен жобаларды жүзеге асыру «өзара тәжірибе алмасудың» тағы бір жолы. Бұл тұста Археология, этнология және музеология кафедрасының дәстүрлі «Оразбаев оқуларын» ҚРМОМ мекемесімен бірлестікте өткізу тәжірибесін атауға болады.

Әлемдік музеологияда статистикалық мәліметтер бойынша музейлерге келушілер саны көбейіп, музей аудиториясы мен музейдің байланысының сапасы өзгерген. Музейлердің қоғамда ерекше орын алуы, келермендер мен музей педагогикасының ара-қатынасының жаңа деңгейге өткенін көрсетті. Музейдегі педагогикалық зерттеулер келермен мен музейдің арасындағы байланысты психология, әлеуметтану, мәдениеттану тұрғысынан анықтап, интерактивті экспозиция мен жобаларды құрастыру, музей кеңістігімен танысу, музейлік педагогикалық әдістерді ұйымдастыру және келермендерге қажетті қозғалыс бағытын таңдауға мүмкіндік береді. Музейлер «үздіксіз білім беру мекемесі» ретіндегі қызметін де жаңаша жолға қоюда [4].

Қазіргі таңдағы музей қызметіндегі маңызды тенденция музей сыртындағы музей немесе музей ішіндегі музей ұйымдастыру. Музей сыртындағы музейге музейдің ауласындағы мүсіндер бағы, дендропарктер, ботаника бақтары, қала сыртындағы этно, - эко музейлер құру, т.б. бағыттар жатады. Ал музей ішіндегі музейге балалар музейі, арт шеберханалар, т.б. жатады. Қазақстандық тәжірибеде ҚРМОМ Антропология зал-музейін, Ашық қор» археологиялық алтын залын айтуға болады. Ә. Қастеев атындағы мемлекеттік өнер музейі «мүсіндер бағы» жобасын қолға алып тәжірибеге енгізуде. Музей ішіндегі музей қызметі музей педагогикасы, дәстүрлі мәдениет, қоғамдық өмір орталықтары мен қоғамдастықтары, клубтарын құруды да қамтиды. Музей мен қоғамның байланысының өзгеруі музейлерді басқарушы қорлар, қоғамдастықтар қызметімен де байланысты. Әр түрлі мемлекеттерде, музей достары клубтары мен қоғамдастықтары құрылып, олар музейдің дамуына үлесін тигізуде. Музейлердегі меценаттық және қолдау көрсету қызметі әлемдік сахнада және тәжірибеде көрініс табуда. Музейге қолдау көрсетушілердің көбеюі, музейдің имиджін жасауда ерекше көмегін тигізеді. Сонымен қоса музейдегі жаңа тенденциялардың бірі «бірыңғай музей кеңістігін құру» болып саналады. Бұл тенденция музейтану саласының дамуына көп үлесін тигізіп, музей ішінде жаңа жүйе құруға бағытталды [5].

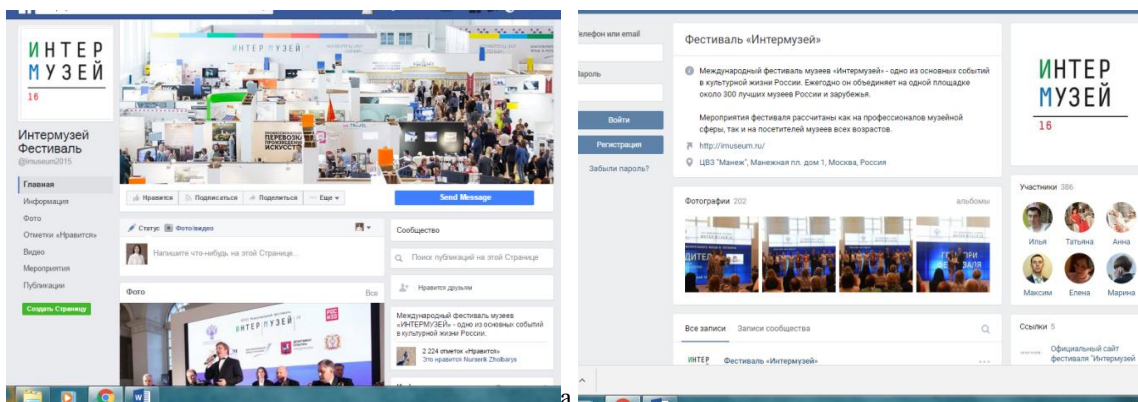
Музей қай бағытта болса да, оның негізгі келермендері мектепке дейін және мектеп жасындағы балалар болып саналады. Музей саласында балалар музейлері қалыптасып, олардың қызметі қоғамдағы әр түрлі деңгейлі мекемелер интеграциясына бағытталады. Балалар музейінің қазіргі таңда Қуыршақтар музейі, Ертегілер музейі, ART шеберхана сияқты арнайы мамандандырылған немесе тақырыптық түрлері дамыған.

Музейлердің жаңа түрлерінің пайда болуы, қоғамда экомузейлер қызметінің дамуына әкелді. Экомузейлер қоғамдық ұйымдардың басқаруымен құрылады. Музейдің дамуына белгілі аймақтың тұрғындары мен аймақтың құндылықтарын сақтауға қызығушылық білдіргендер қолдау көрсетеді. Экомузейлер ашық аспан астындағы музейлер сияқты келермендер мен музейдің тығыз байланысын орнатуға бағытталған жобалар ұйымдастыру мен қоғамдық сұранысты өтейтін жұмыстар атқарады. Қазіргі таңда экомузейлерде экспонаттар музей заты ретінде қабылданып, символикалық мағынаға ие болып, коллекциялары белгілі аймақтың тарихи, мәдени және аймақтық құндылыққа айналады. Экомузей оқу құралдарының мұрағаты және жергілікті тұрғындар өмірінің бір бөлігі болып саналады. Француз музейтанушысы Жорж Анри Риввер: «бұл музейлер тұрғындардың мұрағаты және өткен өмірі мен қазіргі заман мәселелерін, болашақтағы мүмкіндіктерін сипаттайтын айна сияқты», - деген [2].

Әлемдегі және еліміздегі музейлер жүйесін қазіргі өскелең заман талабына сай жетілдіру мен өркендетудің бірден бір жолы оның ғылыми-зерттеу негізін нығайтудан да көрінеді. Музейлер қазіргі таңда ғылыми-зерттеу бағыттарының тақырыптары аясында ғылыми-мәдени диалог тұрғысында тәжірибе алмасу, жинақтар, ғылыми каталогтар, симпозиумдар, семинарлар, конференциялар өткізуді жүйелі жолға қойған.

Музей қызметі мен музей интеграциясының жүйелерін ұйымдастыру және ақпараттану ісінде халықаралық музейлік ұйымдардың қызметі маңызды роль атқарып келеді. ЮНЕСКО, ИКОМ сияқты ұйымдар музейлік идеология мен тәжірибе қызметін біріктіруші база ретінде музейаралық ақпаратпен алмасу қызметін де жүзеге асыруда маңызы зор. Музейаралық интеграцияның белсенді формасы музейлік жарыстар мен диалогтар болып саналады. Бұл жарыстар мемлекет ішінде өтіп, музей кеңістігі мен музейтану саласының дамуына өз үлесін тигізеді. Соңғы уақытта әлеуметтік жобаны қоса қамтитын Ресейде өтілетін «Интермузей», «Красноярский биеннале» деген фестивальдар белгілі, әрі фестиваль жаңалықтары туралы ақпарат үздіксіз жұмыс жасайды.

Ғылыми ойлаудың интерактивті түрі музейтану саласындағы жаңа тенденцияны анықтайды, бұл тенденция пәнаралық байланысты орнату арқылы музейлік мамандықтардың көбеюіне әкелді. Музейтану саласында «дамушы музей» тенденциясы музейлік әдістерді, жобаларды пайдаланып, музей мамандарын дайындауға бағытталады. Жаңа технология мен бұқаралық ақпарат құралдарының жаңа түрлерінің пайда болуы, көркемсурет, газеттер мен журналдар, театр өнеріне деген қызығушылыққа деген әсерді кеміткені рас, дегенменде музей саласындағы жаңа технологиялардың енуі, музейдің «мәдениет институты» ретінде әлемдік кеңестікте болу мүмкіндігін арттыра түседі. Музейді «мәдениет феномені» ретінде қарастыру, басқа мәдениет институттарынан айырмашылығын айғақтап, пессимистік көзқарасты жояды.

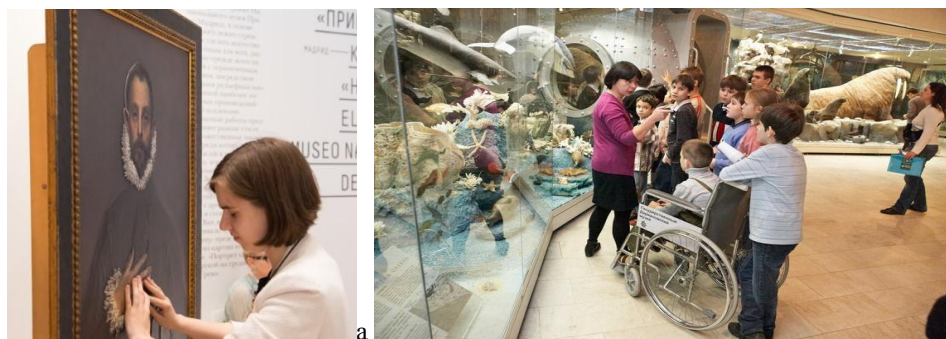

Сурет 1. Интермузей фестивалінің әлеуметтік желілердегі парақшалары: а) –Facebook желісінде- <https://ru-ru.facebook.com/imuseum2015>; ә) bk желісінде - https://vk.com/i_museum

Сурет 2. Интермузей фестивалінің көрме залы. Интермузей фестивалінің арт жобаларының бірі.

Музей саласындағы жаңа тенденцияларды қамтитын жеке тақырыптар «Әлемдік музейлер кеңістігіндегі қазіргі заманғы мәселелер», «Музей ісіндегі инновациялар: теориясы және практикасы», «Жалпы музейтану: компоненттік құрылымдары» атты пәндерде қамтылады. «Жаңа тенденциялар» мәселесін игерудің негізгі мақсаты музейлердің заманауи дамуын жан-жақты қамту, жаңа бағыттардың заманауи қоғаммен бірге дамуының негізгі тенденцияларына бағыт-бағдар беру, осы салаға бәсекеге қабілетті маман даярлау, жұмыс беруші мекеме сұранысын қанағаттандыру болып табылады.

Сурет 3. а) Интермузей фестивалі: көзі көрмейтіндер үшін ұстап сезуге арналған экспонаттар; б) Дарвин музейі. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Культура: Политика модернизации. Выпуск 2 // Сост. Е.С. Кузьмина, А.В. Лебедев, Л.Я. Ноль. – Москва-Псков. 2001.
2. Мастеница Е.Н. Новые тенденции в развитии музея и музейной деятельности. - Триумф музея. 2005.
3. Музей и новые технологии /На пути к музею XXI века/ Сост. И ред. Н.А. Никишин. – Москва: Прогресс-Традиция. 1999. 216 с.

4. Носкова Т.Н. Педагогика общества знаний. Монография. – Санкт-Петербург. Издательства РГПУ им. А.И. Герцена. 236 с.
5. Поляков Т.П. Мифология музейного проектирования. – Москва, 2003. 456 с.

Қондыбаева С.Қ., Қалиева А.Е.

ЭКОНОМИСТЕРДІҢ ЖОО-ДА ДАЙЫНДЫҒЫ БАРЫСЫНДА ЖЕТІЛДІРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРҚТТЕРІ

Мақалада педагогтар және психологтармен қаржы-экономикалық қызмет саласында мамандардың талап етілетін құзіреттерін анықтау мақсатында жүргізілетін зерттеулердің талдануы ұсынылған. Негізгі құзіреттерді экономикалық бағыттылықтағы ЖОО-да білім алу барысында студенттерде қалыптастыру және дамыту қазақстандық еңбек нарығы үшін бәсекеге қабілетті мамандарды дайындауға септігін тигізеді. Осы міндетті жүзеге асыру үшін ұсынылған ұсынымдар болашақ экономистердің кәсіби дайындығын жетілдіру үрдісінде көмек көрсетеді.

Кілтті сөздер: құзіреттер, ЖОО, экономистер, мамандарды даярлау, кәсіби қызмет, топ құзіреттері, кәсіби дағды мен іскерлік.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде жарияланған мәліметтерді талдау, сонымен қатар эмпирикалық зерттеулер қазіргі уақытта кәсіби мамандармен экономистердің құзыреттерінің үш тобы ерекшеленетіндігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді [1]. Аталған құзыреттер келесідей топтастырылады: негізгі құзыреттер, базалық кәсіби құзыреттер және кәсіби қосалқы құзыреттер.

Негізгі құзыреттер маманның түрлі әлеуметтік-кәсіби қауымдастықтарға бейімделуі және оларда тиімді қызмет етуіне қабілеті мен дайындығын көрсетеді.

Базалық кәсіби құзыреттер экономистердің кәсіби қызметінің түрлерімен шарттастырылады. Оларға ұйымдастырушылық-басқарушылық, жоспарлы-экономикалық, қаржы-экономикалық, талдау, сыртқы экономикалық, кәсіпкерлік, ғылыми-зерттеу және білім беру құзыреттері жатады.

Кәсіби қосалқы құзыреттерге маманға кәсіби қызметте табысты болуға септігін тигізетін адамның өткен тәжірибесі мен өзіндік әлеуеті жатады. Бұл құзыреттер мамандық дисциплиналарын оқу, факультативтер мен қосымша білім алу барысында қалыптасады. Олар жалпы кәсіби, арнайы, тәжірибелік, өндірістік-технологиялық және жүйелік болуы мүмкін [2]. Осы тұрғыда басқа тілде білім алу кәсіби қосалқы құзіретке ілеспелі болып келеді. Ол маманның кәсіби шеберлігін күшейте отырып, болашақ кәсіби мамандықтың ерекшеліктерін ескеруі қажет.

Аталған қасиеттерді ерекшелеу, олардың құрылымын анықтау нақты қызмет түрін талдау барысында ғана жүзеге асырылуы мүмкін. Осылайша, экономикалық қызмет келесідей қызмет түрлерінің бірегейлігін білдіреді:

- табиғи-ғылыми;
- экономикалық;
- әлеуметтік.

Экономикалық қызмет, бір жағынан, - затты-тәжірибелік, екінші жағынан, қоғам қажеттіліктерін қанағаттандырумен байланысты болғандықтан, ол әлеуметтік сипатқа ие. Бұл ретте, қызметтің басым түрлері [3] болып төмендегілер табылады:

- экономикалық қатынастарды зерттеу (өндіріс барысында адамдар арасында пайда болатын қарым-қатынастар);
- экономикалық құбылыстар мен үрдістер жайлы ақпаратты жинақтау, өңдеу және реттеу (кәсіпорын мен ұйымдардың жоғары нәтижелерге жетуі үшін);
- экономикалық қызметтің жүру барысы мен нәтижелерін талдау және оның тиімділігін бағалау;
- экономикалық қызмет үрдісін жетілдіру;
- кәсіпорын қызметін жоспарлау;
- кәсіпорынның қызметкерлерінің барлық категориялары үшін еңбекақы және сыйақы жүйесін анықтау;
- қаржы-шаруашылық қызметті жүзеге асыру үрдісін бақылау;
- кәсіпорынның, ұйымның кадрларға деген қажеттілігін есептеу;
- еңбекақы қорын артық жұмсау себептерін талдау;
- цифрларда берілген ақпараттың үлкен көлемін есептеу және өңдеумен байланысты жұмыс;
- экономикалық негіздемелерді, анықтамаларды, мерзімдік есептілікті, аннотациялар мен анықтамалық шолуларды құру.

Озық тәжірибелі университеттердің ғалымдарымен әзірленген, экономикалық қызметтің профессиограммасында [4, 47-59 б.] кәсіби қызметтің тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз ететін сипаттамалар ретінде келесілер келтірілген:

- зейінді шоғырландыру мен зейін аударудың жақсы дамуы (ұзақ уақыт бойы бір пәнге зейін қоя білу және қызметтің бір түрінен екінші түріне зейінді жылдам ауыстыру);
- жадының дамуының жоғары деңгейі;

- математикалық (есептеу) қабілеттерінің дамуының жоғары деңгейі;
- уақыт пен ақпарат тапшылығы шарттарында жұмыс істеу қабілеті;
- бірегей қызмет түрімен ұзақ уақыт бойы айналыса алу қабілеті (құжаттармен, мәтіндер және сандармен жұмыс істеуге икемділік);
- аналитикалық ойлау; ынталылық және міндеттілік;
- шынайылық және адалдық, жауапкершілік және ұқыптылық;
- тыңғылықтық және эрудициялылық;
- іскерлік және іскерлік еп;
- эмоционалды-психикалық тұрақтылық, байланысқа бейімділік;
- өзіне сенушілік.

Кәсіби қызметтің тиімділігіне кедергі болатын сипаттамалар төмендегілер:

- математикалық және аналитикалық икемділіктердің жоқтығы;
- тез шаршағыштық;
- енжарлық, ұмытшақтық, салғырттық;
- албырттық, ашуланшақтық, қызбалық.

Экономисттің қызметінің құрылымы кәсіби дағдының төрт құрамдас бөлігінде жүзеге асады: жобалаушылық, құрастырушылық, ұйымдастырушылық, гностикалық (танымдылық). Оның кәсіби шеберлігі қоғам алдында тұрған мақсаттарға сәйкес міндеттерді тиімді шешуді, кәсіби мамандандырылудың ынтасының жоғары деңгейін және кәсіби міндеттерді шешу дағдысымен сипатталады [5].

Экономисттің кәсіби қызметке дайындығының деңгейін анықтайтын факторлар болып келесілер табылады:

- кәсіби бағыттылықтың (ынтаның) айқындылығы және маман тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттері;
- іргелі (базалық) дайындықтың деңгейі;
- болашақ қызмет саласында білім мен дағдының деңгейі;
- өз бетімен білім алу белсенділігінің деңгейі.

Біліктілік сипаттамаларында көрсетілген, талап етілетін «эталонды параметрлер» бойынша маманның даярлығының деңгейін қамтамасыз етілуінің бар және қалаулы деңгейіне жүргізілген зерттеулер түрлі мамандардың («тұтынушылардың» – ұйымдар өкілдерінің, «өндірушілердің» – ЖОО қызметкерлерінің) көзқарастары бойынша орын алатын, белгілі-бір деңгейде қалыптасқан келісімшартты анықтайды.

Аталған міндеттің шешімі, көп жағдайда, коучер немесе тьютор қызметін енгізу көмегімен әр студент үшін тұлғалық даму векторларын анықтау арқылы шешуге болады деген идеяның авторларымен келіспеуге болмайды. Аталған коучерлер мен тьюторлар студенттерге ЖОО-ның ақпараттық, ұйымдастырушылық-әдістемелік, әлеуметтік-психологиялық әлеуетін белсенді пайдалану бойынша ұсыныстар беріп отыратын еді [6].

Мамандарды даярлаудың жоғарыда келтірілген жүйесі британдық және американдық көптеген ЖОО-да ұзақ уақыт бойы және тиімді жүзеге асырылып келе жатыр. Сонымен қатар, тәжірибе көрсетіп отырғандай, сабақ кестесіне факультативті сабақтарды, таңдау курстарын, ЖОО-да оқытушымен және болашақ жұмыс берушімен жеке сұхбат үшін кеңес беру сағаттарын белсенді түрде қосу кәсіби білімді анағұрлым терең меңгеруге септігін тигізеді, алған білімді дағды мен біліктілікке трансформациялауға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Архипова, Е.И. Формирование иноязычного лексикона специалиста в интегративном обучении иностранному языку и дисциплинам профессиональной направленности: монография // Федеральное агентство по образованию, ГОУ ВПО «Ижевский гос. технический ун-т». – Ижевск, 2011. – 321 с.
2. Солоненко, В.А. Формирование профессиональной мобильности будущих экономистов-менеджеров в образовательном процессе вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.А. Солоненко. – Брянск, 2010. – 23 с.
3. Башкаева, Э.Х. Формирование профессионально значимых качеств будущего инженера в процессе учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – 22 с.
4. Макавчик, В.О. Языковая подготовка: коммуникативный подход / В.О. Макавчик, В.В. Максимов // Сибирь. Философия. Образование: научно-публицистический альманах. – 2002. – (Вып.6) – Новокузнецк: Ин-т повышения квалификации, 2003. – С.47–59.
5. Звягинцева, Е.П. Метакачества студентов поколения «игрек», определяющие успешность их обучения и карьеры в финансово-экономической сфере (на примере студентов Финуниверситета) / Е.П. Звягинцева, Е.А. Мухортова – Известия высших учебных заведений. Серия «Гуманитарные науки». Том 6. № 1. – Иваново: Ивановский гос. химико-технологический университет, 2015. – С.67–73.
6. Китайгородская, Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам: теория и практика // Г.А. Китайгородская. – М.: Рус. яз., 1992. – 254 с.

Литвиненко Ю.А., Ескалиева Б.К., Умбетова А.К., Бурашева Г.Ш.
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА ПО ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ТРАЕКТОРИЯМ
«ХИМИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ПРИРОДНЫХ СОЕДИНЕНИЙ», «ХИМИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ
ПЕРЕРАБОТКИ РАСТИТЕЛЬНОГО СЫРЬЯ» И СВЯЗЬ С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМИ СТАНДАРТАМИ

Разработка и внедрение в отечественную медицинскую практику новых видов лекарственного растительного сырья, продуктов его переработки, расширение ассортимента субстанций, требует совершенствования системы стандартизации и мониторинга их качества. Лекарственные средства, в том числе лекарственное и дикорастущее растительное сырье, применяемое в народной медицине и медицинской практике, должны отвечать всем современным требованиям безопасности для человека и быть эффективными для лечения различных заболеваний. На каждом этапе разработки, создания и изготовления лекарственных средств, принимаются специфические для каждого этапа меры, позволяющие не допустить ошибки и отклонения в работе, способные отрицательно повлиять на качество субстанций или целевого продукта. Как указывает мировой опыт, намного эффективнее обеспечить мониторинг качества разработки субстанций на всех этапах разработки, чем проводить его уже после того, как препарат создан.

На кафедре химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров для бакалавров читаются следующие лекционные курсы: «Биоорганическая химия», «Основы биохимии и синтеза биологически активных соединений», «Химия и технология природных соединений», «Химическая технология переработки растительного сырья», «Химия и технология получения фитопрепаратов», «Хроматографический анализ природных веществ и материалов», «Химический анализ лекарственных препаратов», «Основы иммобилизации природных биологически активных соединений», «Идентификация природных биологически активных веществ растений», «Спектральный анализ биологически активных веществ растительного происхождения», «Химия и технология углеводов», «Промышленная технология переработки растительного сырья», «Основные пути модификации растительных веществ промышленности», «Химия и технология растительных антиоксидантов в промышленности», «Стандартизация и сертификация природных БАВ», «Промышленное производство и анализ дубителей из растительного сырья», «Промышленное производство и анализ витаминов из растительного сырья».

Целью изучения любой дисциплины, для бакалавров и магистров является повышение теоретического уровня и совершенствование практических навыков в области стандартизации и мониторинга качества субстанций, лекарственных форм и лекарственного растительного сырья. В процессе обучения студенты и магистранты ГПИИР-2 осваивают и знакомятся с действующей нормативной документацией, регламентирующей мониторинг качества субстанций, лекарственных средств, овладевают исследовательскими навыками работы на современном аналитическом оборудовании; знакомятся с актуальными вопросами смежных и элективных дисциплин.

Согласно тематическим планом и рабочей программой, обучение включает лекции и семинары, практические и лабораторные занятия. В лекционном курсе рассматриваются теоретические основы химической технологии, современные физические, физико-химические и химические методы анализа, научные достижения в области фармацевтического анализа лекарственных форм и смежных дисциплин; рассматриваются принципы и подходы к мониторингу качества различных субстанций, лекарственных форм, а также лекарственного растительного сырья.

Семинарские и практические занятия способствуют закреплению и углублению теоретических знаний путем решения конкретных ситуационных задач по анализу биологически активных комплексов, условных фитопрепаратов и лекарственных форм.

Лабораторные занятия направлены на совершенствование практических навыков в области анализа биологически активных комплексов, условных фитопрепаратов и лекарственных форм. Например, магистранты ГПИИР-2 первого курса знакомятся со строением, свойствами органических веществ, которые участвуют в процессах разработки лекарственных средств. Главный рассматриваемый вопрос – это валидация аналитических методов исследования.

Студенты и магистранты ГПИИР-2 второго курса рассматривают следующие вопросы: растительное сырье, технологические особенности его заготовки и сушки, методы выделения биологически активных комплексов и природных соединений, сорбенты, позволяющие разделить биологически активные вещества, технологические параметры, влияющие на выход готового биологически активного комплекса, условного фитопрепарата, виды технологических регламентов. Технологический регламент производства – это нормативно-технический документ, который указывает на методы мониторинга производства, технологические нормативы, технические средства, условия и порядок проведения технологических процессов в производстве субстанций и лекарственных форм. Регламенты подразделяются: на лабораторный, опытно-промышленный и промышленный.

Бакалавры третьего и четвертого курсов рассматривают непосредственно индивидуальные группы соединений, структуры, функции изучаемых классов, методы обнаружения и особенности в технологических способах получения условных фитопрепаратов, биологически активных комплексов и готовых продуктов.

Таким образом, студенты и магистранты ГПИИР-2 уже после этих курсов понимают насколько сложно и ответственно надо подходить к процессу выделения биологически активных комплексов, условных фитопрепаратов, готовых продуктов, из которых далее можно разработать лекарственную форму.

Данные разработки позволяют унифицировать стандарты, приводят к снижению стоимости, улучшению выхода готового продукта и времени разработки новых лекарственных средств, что выгодно всем, но в первую очередь, пациентам. Таким образом, цепочка обеспечения качества целевого продукта должна охватывать весь цикл создания лекарственного средства от сырья до субстанций.

Все лекционные курсы мы тесно связываем с «Государственным стандартом РК производство лекарственных средств, надлежащая производственная практика». Основные положения СТ РК 1617-2006, где четко указывают на работу в фармацевтических производствах РК по требованию GMP.

В Республике Казахстан стандарт «Надлежащая производственная практика» (GMP) вводится впервые, с учетом действующих правил GMP стран Европейского Союза (European Community), рекомендаций Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ), стандартов и нормативных правовых актов Республики Казахстан. Надлежащая производственная практика имеет отношение, как к производству, так и к мониторингу качества при производстве субстанций и лекарственных форм. Дата введения 2008.01.01. Периодичность проверки 5 лет. Основным требованием для производителей лекарственного сырья, субстанций и лекарственных форм является валидация (validation).

Валидация – это документ, подтверждающий соответствия фармацевтического оборудования и производства, режимы технологического процесса, условия для производства и материалов, качественный компонентный состав биологически активных комплексов, условных фитопрепаратов, полупродукта и готовой продукции на основании действующих регламентов или требований аналитическо-нормативной документации.

Валидация технологического процесса (process validation) оформляется и подтверждается документально. В таких документах объясняют, что выполняемый в рамках предложенных параметров, технологический процесс, может осуществляться эффективно, качественно и результаты должны быть воспроизведены на должном уровне. В результате этого получается биологически активный комплекс, условный фитопрепарат, полупродукт и лекарственная форма, которые соответствуют предъявляемым требованиям спецификаций и характеристикам качества. Таким образом, чтобы готовая продукция соответствовала нормативным требованиям спецификации, проводят внутрипроизводственный мониторинг технологического процесса (технологический, межоперационный) проверки, которые выполняются в ходе производства с целью контроля и, в случае необходимости, вводят корректировки параметров технологического процесса для достижения нормативных требований готового продукта. (Пункт 3.8, СТ РК 1617-2006).

Мониторинг процесса производства - проверка, которая осуществляется при проведении технологического процесса, для того, чтобы следить за контролем качества продукта или полупродукта, и при необходимости можно было бы регулировать ход процесса. Это поможет обеспечить соответствие продукции спецификациям и нормативным требованиям (Пункт 3.37 СТ РК 1617-2006).

В элективных курсах «Химия и технология получения фитопрепаратов», «Хроматографический анализ природных веществ и материалов», «Идентификация природных биологически активных веществ растений», «Спектральный анализ биологически активных соединений растительного происхождения» предлагаем рассматривать методики валидации (квалификации) (validation protocol) - определения основных классов биологически активных веществ, которые устанавливают порядок, очередность квалификации и определяют критерии приемлемости (Пункт 3.47 СТ РК 1617-2006).

Таким образом, при изучении выше описанных дисциплин, рассматриваются вопросы стандартов, как для технологических процессов, так и для субстанций, лекарственных форм, они тесно связаны с валидацией и стандартизацией методов, методик качественного и количественного определения основных групп биологически активных комплексов в растениях; спецификой технологии и способов выделения биологически активных комплексов, субстанций, идентификации и установления тонкой структуры природных органических соединений, описанных в реестре Стандартов качества Республики Казахстан.

Кроме того, в лекарственных средствах, фитопрепаратах и биологически активных комплексах могут присутствовать примеси (impurity) или компоненты. Они могут содержаться как в исходном, промежуточном полупродукте, так и в готовом продукте, в лекарственной форме и могут быть нежелательным, для основного целевого продукта. Поэтому нужно вести поиск удаления примесей (Пункт 3.58 СТ РК 1617-2006).

Также для выполнения требований к качеству фитопрепаратов, биологически активных комплексов, продуктов или лекарственных форм, необходимо тщательно разработать и правильно организовать систему обеспечения качества (Quality Assurance) и мониторинга качества (Quality Control). Поэтому вопросу студенты должны ознакомиться с Правилами GMP, согласно требованиям, которых, все должно быть полностью документировано, а ее эффективность контролировалась. (Пункт 4.1.4 СТ РК 1617-2006). Требования к производству лекарственных средств и лекарственных форм (GMP) все производственные процессы подлежат четкому регламентированию и периодическому пересмотру с учетом накопленного опыта.

Пункт 4.3.2 СТ РК 1617-2006 – требует и указывает, что новые этапы, новые методы производственных процессов и существенные изменения, которые вносятся в технологический процесс подлежат валидации.

Мониторинг качества гарантирует и предусматривает, что лекарственное растительное сырье и материалы, биологически активные комплексы, условные фитопрепараты, лекарственная форма будут либо разрешены для использования, либо нет.

К реализации или поставке не будет допускаться готовая продукция, пока качество его целевого продукта не будет признано удовлетворительным, а также гарантирует невозможность получения разрешения на продажу или поставку любой серии целевого продукта до тех пор, пока уполномоченное лицо или организация не удостоверит ее соответствие. Мониторинг качества готового продукта включает в себя следующие этапы:

а) в соответствии со стандартами разработка метрологической аттестации, регистрация и применение методик выполнения измерений;

б) в соответствии со стандартами РК 2.4, СТ РК 2.30, СТ РК 2.21 поверка регистрирующих и контрольных приборов, используемых средств измерений согласно законодательству Республики Казахстан. На всех курсах бакалавры и магистранты знакомятся с приказом Министра здравоохранения и социального развития РК от 24 апреля 2015 года №262.

Из 23 пунктов состоят правила хранения и транспортировки лекарственных средств, изделий медицинского назначения и общие положения медицинской техники.

Нормативно-технический документ по мониторингу за качеством и безопасностью лекарственных средств, лекарственных форм, изделий медицинского назначения - документ, который устанавливает комплекс требований к качеству лекарственного средства, изделиям медицинского назначения, а также методикам определения действующего начала, обеспечивающих их одинаковые параметры безопасности и качества приведены в пункте 5, ПР МЗ РК №262 от 24.04.2015.

Тип технологического процесса производства	Использование методик руководства к стадиям производства				
Извлечение из растительного материала	Сбор растений	Измельчение и первичное извлечение	Введение исходных материалов в технологический процесс	Выделение и очистка	Физическая обработка и упаковка
Резанные или измельченные части растений	Культивация или сбор растений и сбор урожая	Измельчение и первичное извлечение			Физическая обработка и упаковка
Экстракты, полученные из растительного сырья	Сбор растений	Измельчение и первичное извлечение		Последующая экстракция	Физическая обработка и упаковка

В пункте 9, ПР МЗ РК №262 от 24.04.2015 представлено пояснение к определению «Лекарственная субстанция». Лекарственная субстанция - вещество или смесь веществ, которая не зависит от природы происхождения, обладает определенной фармакологической активностью и предназначена для производства и изготовления лекарственных препаратов.

Из 86 пунктов состоит порядок хранения лекарственных средств, изделий медицинского назначения и медицинской техники. Требования, предъявляемые к лекарственным растительным объектам, которые содержат эфирные масла указывают на то, что растительное сырье, содержащее эфирные масла должно храниться изолированно в хорошо укуповенной таре. В стеклянной или металлической таре, герметически укуповенными и при необходимости залитыми парафином (листья наперстянки, почечный чай, алтейный корень) хранят травы, листья, плоды и корни, которые обладают гигроскопическими свойствами. В хорошо укуповенной таре изолированно хранится не расфасованное лекарственное растительное сырье, содержащее эфирные масла, (Пункт 48, 49, ПР МЗ РК №262 от 24.04.2015). Согласно пункту 51, ПР МЗ РК №262 от 24.04.2015 лекарственное растительное сырье, биологически активные комплексы, условные фитопрепараты подвергают периодическому мониторингу в соответствии с требованиями нормативной документации (ВАНД, АНД). Травы, корни, корневища, семена, плоды, которые утратили нормальную окраску, запах и требуемое количество действующих веществ, а также пораженные плесенью; биологически активные комплексы и условные фитопрепараты не соответствующие АНД-у или ВАНД-у бракуют. В зависимости от степени поражения амбарными вредителями растительное сырье бракуют или используют после переработки и контроля. Особое внимание следует уделять хранению лекарственного растительного сырья, которое содержит сердечные гликозиды. Для них установлены более строгие сроки хранения и предусмотрен повторный онтроль биологической активности сырья. В сухом (не более 50% влажности), хорошо проветриваемом помещении в плотно закрытой таре хранится не расфасованное лекарственное растительное сырье.

Таким образом, все образовательные обязательные и элективные курсы, читаемые на кафедре химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров имеют структурно-логическую схему, взаимосвязаны между собой и со стандартами, нормативными документами РК, так как при изучении этих курсов рассматриваются основные принципы обеспечения системы качества и мониторинга качества в сфере производства биологически активных комплексов, условных фитопрепаратов, лекарственных средств и лекарственных форм. Следовательно, полученные знания бакалаврами и магистрантами по специализациям «Химическая технология природных соединений» (бакалавриат) и «Химическая технология переработки растительного сырья» (магистратура ГПИИР-2) будут применены в фармацевтических производствах Республики Казахстан.

Выпускники кафедры, в частности бакалавры и магистранты ГПИИР-2 кафедры химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров проходят производственную практику на производственных предприятиях Республики Казахстан, в частности, ТОО «Фармацевтическая фабрика РОМАТ», ТОО «ЗЕРДЕ-ФИТО», ТОО «ЭКО ФАРМ ИНТЕРНЕЙШНЛ» и другие, где закрепляют полученные знания в области химии и технологии природных соединений, и их взаимосвязи со стандартами мониторинга качества РК.

Многие выпускники, показав хорошие знания в области химии и технологии природных соединений и взаимосвязи их со стандартами качества РК, остаются работать на промышленных предприятиях в различных городах Республики Казахстана.

Маженова Ж. А.

ЖОО-ДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРДІҢ РӨЛІ

Мақсаттарға жету үшін Президенттің Жолдауында атап көрсетілгендей оқытушылар жаңа әдістер мен технологияларды енгізуі тиіс. Бүгінгі таңда біздің көптеген оқытушылар мәселелік оқыту және жобалық әдіс технологияларын оқу үдерісінде кеңінен пайдаланады. Оқытушылар арасында, университеттік конференциялар мен семинарларда тәжірибе алмасу белсенді түрде жүргізілуде.

Қазақстандағы білім беру қызметтері нарығының дамуы және ақпараттық технологиялар талабы жағдайында инновациялық сипаттағы интерактивті оқыту үлгілерімен үйлесіп отыруы тиіс. Интерактивті оқыту әдісінің артықшылығы сол, ол білім, шеберлік, дағды мен бағдар беріп қана қоймайды, мәселелерді шешуге жағдай жасап, жан-жақты, шығармашылық тұрғыдан дамыған, креативті және коммуникативті дағдыларды меңгерген, халықаралық деңгейдегі маманның қалыптасуына ықпал етеді. Интерактивті оқыту әдісі алынған теориялық білімді де, сондай-ақ практикалық дағдыларды да орындауды жүзеге асыруы тиіс.

Қазіргі уақытта кәсіби білім берудің басты мақсаты еңбек нарығын құзіретті мамандармен толықтыру ғана емес, сонымен қатар тұлғаның дамуына және кәсіби өсуі үшін мүмкіндіктер жасай білу.

Оқытудың интерактивті түрлерін енгізу бұл–заманауи ЖОО-да студенттерді дайындауда маңызды бағыттарын жетілдірудің бірі болып табылады. Қазіргі заманда оқытушылар үшін өз білім облысының құзіретті маманы болу жеткіліксіз, білім беру үдерістерінде әдістемелік инновацияларды пайдалану қажет, әсіресе бүгінгі күні оқытудың интерактивті әдістерін қолданумен байланысты.

Интерактивті оқытудың мақсаты - барлық білім алушылардың оқу барысында жоғары нәтижеге қол жеткізуде білім үдерісінің тиімділігін арттыру. Сабақ жүргізу барысында оқытудың интерактивті түрлері ынтымақтастықта білім алуды ұсынады. Білім беру үдерісінің барлық қатысушылары (оқытушы мен студенттер) туындаған мәселелерді бірігіп шешу, ақпараттармен алмасуда бір-бірімен тығыз байланыста болады.

Қазақстанда білім беру саласындағы педагогикалық инновация мен оқытудың жаңа технологиясы мәселелерін Ш.Т.Таубаева, Н.Н.Нұрахметов, С.Н.Лактионова, Е.З.Батталханов, Қ.Қ.Қадашева, Т.О.Балықбаев, Ж.А.Қараев, Г.К.Нұрғалиева, К.Бұзаубаева, С.Д.Мұқанова, М.М. Мұқаметқалиқызы және т.б. педагог-ғалымдар зерттеген.

Оқу және тәрбие жұмыстарын міндетін оқытушымен шешу үшін оқытудың келесідей интерактивті әдістері қолданылады.

1. Топтардағы талқылау.

Қандай да бір сұрақты топтық талқылау бірін-бірі жақсы түсінуге қол жеткізу немесе ақиқатты табуға бағытталған. Топтық талқылаулар берілген мәліметтерді жақсы игеруге ықпал етеді.

2. Шығармашылық тапсырма.

Шығармашылық тапсырма сабақты жүргізудің интерактивті формасының мазмұнын құрайды. Шығармашылық тапсырмаларды орындауда студенттерден алдын-ала алынған ақпараттарды жаңарту талап етіледі:

- тәжірибеден алынған мысалдарды іріктеу;
- белгілі мәселе бойынша мәліметтерді іріктеу;
- рөлдік ойындарға қатысу және т.б.

3. Көпшілік алдында жобаны таныстыру.

Презентация–көпшілік алдында сөйлеу барысында маңызды ақпараттарды жеткізудің ең тиімді тәсілі. Слайд-презентациялар тақырыптың мазмұнын көзтартарлық және көрнекі, мәлімдемелерді суреттермен сипаттап және бөліп көрсетуге мүмкіндік береді.

4. Пікір-талас. Пікір-таластар оқытудың интерактивті әдісі ретінде зерттеуді немесе талдауды білдіреді. Оқулық пікір-таластар деп тікелей бағытталған, нақты мәселені ұжымдық талқылау, ойлармен алмасу, ой-пікірлермен топтың пікірімен ілесіп жүру. Әрбір қарапайым пікір талас үш кезеңнен өтеді: бағытталу, бағалау және біріктіру.

5. Искерлік ойын.

Искерлік ойын - кәсіби қызметтердің әртүрлі жағдайында ойынды орындау барысында жаңа әдістерді іздеу амалдарының модельдеу құралы. Искерлік ойын әлеуметтік өзара әрекеттесуді және адами белсенділіктің әртүрлі аспектілеріне еліктейді.

Искерлік оқу ойындарының түрлері:

- жеке дағды тренингі;
- дағдылар кешенінің тренингі;
- дағдыны көрсету;
- әдеттегі қателіктерді көрсету және т.б.

Искерлік ойындар қолдану сыни-ойлау дағдысын дамытуға, қарым-қатынастық дағдыларын, мәселелерді шешу дағдыларын, күрделі жағдайларда тәртіп пен жүріс-тұрыс әртүрлі нұсқаларын дайындауға әсер етеді.

6. Нақты жағдайларды талдау (кейс-әдіс).

Кейс әдісі жағдайлар бойынша шешім қабылдау және талдау, пайда болған оқиғалардың нәтижесінде туындаған әсіресе, сол немесе басқа да уақыт жағдайларында арнайы ұйымдарда белгілі жағдайларда туындауы мүмкін. Кейс-әдіс (Case study)—экономикалық, әлеуметтік, тұрмыстық немесе басқа да күрделі жағдайлардың сипаттамаларында қолданылатын білім берудің техникасы. Білім алушылар кейспен жұмыс жасау кезінде болашақ мамандықтарына байланысты іздеу, әртүрлі білім салаларында қосымша ақпараттарды талдау жұмыстарын жүзеге асырады.

7. Интерактивті дәріс.

Интерактивті дәріс оқытушының студенттерге дәрісхана алдында оқытудың келесідей белсенді түрлерін қолдану арқылы сөз сөйлеуді білдіреді:

- басқарылатын әңгімелесу немесе пікір-талас;
- оқу фильмдерді немесе слайдтарды көрсету;
- миға шабуыл;
- уәждемелік сөйлеу және т.б.

8. Жобаны әзірлеу.

Бұл әдіс қатысушыларға ойша дәрісхана шегінен тыс шығуға және талқыланған сұрақ бойынша өз ойындағы жобаны құрастыруға мүмкіндік береді. Ең бастысы, топ немесе жеке қатысушы өзінің жобасын қорғауға, достарының пікірін білу және басқалардың алдында оның артықшылықтарын дәлелдеуге мүмкіндігі бар.

9. Бейнефильмдерді көру және талқылау.

Мазмұнына ұқсас келетін бейнефильмдер білімнің кез-келген кезеңінде мақсаты мен тақырыбына сәйкес пайдалануға болады. Фильмдерді көрсету алдында білім алушыларға бірнеше (3-5) басты сұрақтар қою қажет. Бұл кейінгі талқылаулар үшін негіз болады.

10. Тренинг.

Тренинг - интерактивті оқыту түрі, мақсаты қарым-қатынаста кәсіби және тұлға аралық құзіреттіліктерін дамыту болып табылады. Тренингтің ерекшелігі оқу үдерісіне барлық қатысушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Тренингке Ю.Н.Емельяновтың берген анықтамасы: «Тренинг дегеніміз – қызметтің кез келген күрделі түріне, соның ішінде қарым-қатынасқа үйренуге және оны меңгеруге қабілеттіліктерді дамыту әдістерінің тобы».

11. Дөңгелек стөл. «Дөңгелек стөл» заманауи мағынасы ұйымдарда бірқатар сұрақтарды талқылайтын амалдардың бірі ретінде қолданылады. Дөңгелек стөл нақты шешімдерді шешу құралы ретінде ғана емес, ең алдымен ақпараттық рөлді атқарады.

12. Коллоквиум.

Коллоквиум–кең көлемдегі мәселелерді оқытушының басшылығымен топтық талқылауға ұсынатын оқу-теориялық білім түрі.

Біруақытта бұл – бақылау түрі, ауызша емтиханның бір түрі, жаппай сауалнама, қысқа мерзімде курс бойынша академиялық топ студенттерінің білім деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

13. «Ағаштар шешімі» әдісі.

«Ағаштар шешім» әдісі шешім, іс-әрекеттер және т.б. тиімді нұсқаларын таңдауда дағдыларын игеріп пайдалануға мүмкіндік береді.

14. «Миға шабуыл» әдісі. «Миға шабуыл» әдісі мен термині американдық ғалым А. Ф. Осборн ұсынған. «Миға шабуыл» әдісі топ студенттерін ынталандыратын сұрақтарға жылдам жауаптарының бірнеше нұсқаларының болуымен ерекшеленеді.

15. Күрделі оқыту. Күрделі оқыту жағдайларында мағынасы оқытушының сұрақтарды қою барысындағы шеберлігі маңызды мәнге ие.

Қазақстандық зерттеуші А.Әлімов интерактивті оқытудың негізгі қағидалары мен мақсаттарын төмендегідей анықтайды:

Қағидалар	Мақсаттар
Орта қалыптастыру	- Білім алушы оқып/үйренуде өз әрекеттерінің жемісті екендігін сезінетін жағдайлар жасау; - Студенттер арасында ашық, еркін, шығармашылық қарым-қатынас орнату; - Студенттерге білімді дайын күйде бермей, оны ізденуге бағыт-бағдар сілтеу.
Бірлескен әрекеттер арқылы үйрету/үйрену	- Студенттерге білімнің өзіндік әрекеттер арқылы ғана тиімді түрде меңгерілетіндігін дәлелдеу; - Студенттерді белсенді әрекеттерге баулып, олардың білім игеру әрекеттерін ұйымдастыру
Өмірмен байланыстыру	- Оқытуды студенттердің болашақ мамандығына байланысты практикалық әрекеттерге негіздеу, пән мен тақырыпты күнделікті өмірде туындайтын проблемаларды шешу деп қарастыру.
Өзінділік пен дербестікке баулу	- Студенттердің дайын жауаптарын қанағат тұтпай, оларды ой- толғаныс арқылы өзіндік пікір құрастыруға, проблема шешуде өзіндік тұрғыдан жауап табуға ынталандыру (егер студент жауап бере алмаса, дұрыс жауапты өзі беруге асықпай, оны басқа студенттердің табуына ықпал жасау); - Студенттердің бойында сыни және аналитикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру (күмәндану, ақпараттан әртүрлі мағынаны көре білу, өзіндік түсінікке ұмтылу, дәлелдеме келтіру).

Интерактивті әдістер қазіргі білім беру үрдісінде кең қолданысқа ие болып отыр. Бұл әдістерді жан-жақты меңгерген маман, сонымен қатар әртүрлі болашақ маман иелері және қазіргі білім алушылар үшін өте маңызды. Интерактивті әдістерді меңгеру барысында негізгі құзіреттіліктерін шыңдап, дамытып қазіргі заман талабына сай бәсекеге қабілетті еліміздің дамуына үлес қосатын маман болып шығуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Гушин Ю. В. Интерактивные методы обучения в высшей школе // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна». 2012. № 2. С. 1–18.
2. Краснов Ю. Э. Современные дискуссии по проблеме «Метод проектов» (реферативный обзор Масалков И. К., Семина М. В. Стратегия кейс-стади: методология исследования и преподавания: учеб. для вузов. М.: Академический Проект; Альма Матер, 2011. – 443 с.
3. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғары оқу орындарында қолдану. Оқу құралы. – Алматы, 2009. – 328 б.

Мамырбекова Г.А.

К ВОПРОСУ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА НА МАГИСТЕРСКОЙ ПРОГРАММЕ ДВОЙНЫХ ДИПЛОМОВ

Двухдипломное образование является важным направлением развития практической интеграции многопрофильных университетов в международное образовательное пространство. Это направление отвечает стратегическим интересам развития КазНУ имени аль-Фараби с точки зрения повышения качества образования, научных исследований, конкурентоспособности многопрофильного университета в мировом образовательном пространстве и соответствует основным принципам и положениям Болонского процесса.

Реализация идеи подготовки высококвалифицированных кадров по двухдипломным образовательным программам, в целом является достаточно новым проектом для системы образования Казахстана, хотя, как свидетельствуют данные сайта Министерства образования и науки Республики Казахстан, международное сотрудничество осуществляется с более 45 государствами и 26 международными зарубежными организациями. Так, например, партнерские отношения со странами СНГ в области высшего образования развиваются на основе Межгосударственной программы реализации Концепции формирования единого образовательного пространства СНГ, утвержденной решением глав правительств еще в 2001 году. Кроме того, в рамках СНГ и ШОС уже подписан ряд документов в области интеграции высшего образования, рассматриваются возможности унификации национальных классификаторов и перечней специальностей, разрабатываются механизмы сближения присваиваемых квалификаций и т.д.

С 2009 года КазНУ имени аль-Фараби успешно осуществляется реализация образовательных магистерских программ с выдачей двойных дипломов по ряду актуальных и востребованных специальностей магистратуры.

Одним из приоритетов КазНУ им. аль-Фараби является международное сотрудничество с университетами государств - членов СНГ.

Формой международного сотрудничества в системе высшего и послевузовского образования является реализация совместных образовательных программ с выдачей двух (или двойных) дипломов. Так, на факультете философии и политологии уже несколько лет успешно реализуется совместная научно-педагогическая магистерская образовательная программа с Уральским федеральным университетом им. Первого президента России Б.Н. Ельцина «Превентология в молодежной среде».

В нормативных документах о двойных дипломах отмечается, что совместная образовательная программа (далее – СОП) - это образовательная программа, разработанная и реализуемая двумя (или более) вузами-партнерами (казахстанскими или казахстанским и зарубежным), предполагающая присвоение выпускникам, успешно освоившим программу, совместных (двойных или более) степеней (квалификаций) двух (или более) вузов с выдачей соответствующих документов о высшем образовании (дипломов, сертификатов).

СОП разрабатываются на основании соглашения между вузами-партнерами. При этом обязательными условиями их реализации являются:

- разработка и утверждение вузами-партнерами согласованных образовательных программ и учебного плана;
- освоение студентами, включенными в дудипломное образование, части образовательной программы в вузе-партнере;
- обязательное признание и автоматический перезачет периодов и результатов обучения студентов в вузе-партнере на основе договоренностей, общих принципов и стандартов обеспечения качества;
- вовлеченность преподавателей в программу двухдипломного образования, совместная разработка образовательной программы и учебного плана, преподавание в вузе-партнере, участие в общих приемных и аттестационных комиссиях.

Основные принципы разработки СОП: востребованность; партнерство; правовая основа; институциональная поддержка программы; кадровое обеспечение разработки и реализации программы; методическое и материально-техническое обеспечение разработки и реализации программы; информационная политика; устойчивость и развитие новой программы.

В основу построения СОП включены компетенции, которые позволяют обеспечить: четкое отличие программ одного уровня от программ других уровней; гибкость образовательных программ; измеримость достигнутых результатов обучения согласно заранее заданным критериям.

Для решения организационных вопросов по организации деятельности по разработке СОП (выбора вузов-партнеров, ведения переговоров, организации учебной деятельности обучающихся по совместным программам и др.) на факультете философии и политологии, в частности на кафедрах педагогики и образовательного менеджмента и социологии определяется ответственное лицо. Сравнивая образовательные программы, были определены дисциплины совместного обучения. В этом учебном году в осеннем семестре было организовано интерактивное обучение с применением ДОТ, онлайн - занятия по дисциплине "Теоретико- методологические основы социальной педагогики". Ежедневно в 402 аудитории по расписанию проводились занятия с участием наших магистрантов спец."Социальная педагогика и самопознание" и магистрантов Уральского федерального университета им. Первого президента России Б.Н. Ельцина спец.«Превентология в молодежной среде» т.е. на два вуза.

Магистранты по СОП изучают все дисциплины, входящие в обязательный компонент типового учебного плана специальности, а также осваивают в качестве дисциплин по выбору дисциплины, входящие в учебный план по образовательной программе вуза-партнера. Охват дисциплин образовательных программ обеих сторон учитывается при составлении индивидуального учебного плана обучающегося. Обучающийся в полном объеме проходит все виды практик и итоговую аттестацию.

Индивидуальный учебный план обучающегося включает, также дополнительные образовательные модули и летние семестры.

При разработке учебных планов вузы-партнеры самостоятельно определяют траектории обучения, включая порядок освоения дисциплин, прохождения учебных и профессиональных практик, процедуры промежуточной аттестации.

Трудоемкость освоения дисциплин обязательного компонента увеличивается по согласованию КазНУ им.аль-Фараби с Уральским федеральным университетом им. Первого президента России Б.Н. Ельцина спец.«Превентология в молодежной среде» на основании принципов целесообразности и профессиональной ориентированности.

Также согласовывается перезачет кредитов, освоенных обучающимся в вузе-партнере, порядок и сроки ликвидации разницы в дисциплинах учебного плана затем оформляются распоряжением декана. Для успешной реализации зарубежной части программы в вузе-партнере назначается куратор. Научные руководители магистрантов назначаются и утверждаются из числа ППС вузов-партнеров.

Текущий, промежуточный и итоговый контроль качества результатов обучения в рамках совместной образовательной программы осуществляется независимо, либо совместно с представителями вузов-партнеров в соответствии с Положением, договором и установленным распределением обязанностей.

Совершенно необозримые возможности двухдипломного образования на всех уровнях видятся в использовании средств и технологий дистанционного образования, преимущества которого в условиях все большей информатизации общества и системы образования невозможно оспорить.

Таким образом, реализация двухдипломных образовательных программ – это вполне возможный путь повышения качества высшего профессионального образования на международном уровне.

Вместе с тем, наряду с явными преимуществами и достоинствами двухдипломного образования, имеет смысл задуматься и о тех проблемах, ограничениях и трудностях, с которыми сталкивается любой вуз, и наш университет не исключение, взявшийся реализовать эту идею на практике. Так, законодательные нормы в сфере образования у каждой страны свои, причем в некоторых пунктах нормативы различаются достаточно существенно. Например, сравнивая современные системы образования России и Казахстана, можно отметить следующие различия: 1) в Казахстане трехуровневая система подготовки кадров – бакалавриат – магистратура – докторантура (PhD), но нет подготовки специалистов; 2) магистратура в Казахстане относится к уровню послевузовского образования, а в России это уровень высшего образования; 3) в Казахстане в отличие от России отменена подготовка научных кадров в аспирантуре и докторантуре и т.д.

Вследствие этого, на практике порой нелегко находить возможности для согласования и реализации двухдипломных образовательных программ, оставаясь в правовом поле обеих стран, и подобные программы начинают терять свою привлекательность и многое зависит от заинтересованности сторон. Следует выявить и внедрить дополнительные механизмы развития мотивации преподавателей кафедры реализующих двухдипломные образовательные программы.

Разумеется, вопрос о том, быть или не быть двухдипломному образованию сегодня не стоит – это объективная реальность и с ней нельзя не считаться.

Список литературы:

1. Тезисы Международной научно-практической конф. «Гарантии качества профессионального образования». – Барнаул, АГТУ им. И.И. Ползунова, 23 апреля, 2010.
2. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2020 года. Астана, 2010.
3. Когамова А.Е. Высокий уровень образования - залог конкурентоспособности Республики Казахстан// <http://www.rae.ru/forum2012/pdf/1279.pdf>.

Махмутов А. Э.

БИЗНЕС ШКОЛЫ Г. АЛМАТЫ: СИТУАЦИЯ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПРОГРАММЫ MBA

Роль бизнес образования является приоритетной для современного бизнес сообщества, топ-менеджмента и руководителей среднего звена. Развитие бизнес образования в Казахстане осуществляется в рамках образовательных программ MBA и DBA. Реализация образовательных программ MBA и DBA осуществляется при Бизнес школах ВУЗов Республики Казахстан, таких как: KIMEP, NarXoz, UIB, AlmaU (ранее МАБ), Туран, КазНУ имени аль-Фараби, КБТУ и КазНИТУ им. К. И. Сатпаева. MBA – магистратура, срок обучения 2 года, по специальности 6M052000. DBA – докторантура, срок обучения 3 года, по специальности 6D052000 «Деловое Администрирование».

Что же дает MBA и чем она отличается от традиционных программ обучения в профильной магистратуре и PhD-докторантуре? Во-первых, это бизнес образование, ориентированное на менеджмент (руководящий состав). Требования для зачисления на программу MBA, это наличие высшего образования, опыт работы от 3-х лет на позиции руководителя и руководящих должностях. Во-вторых, это удобный формат обучения, который построен, реально без отрыва от производства и основной работы слушателей, обучающихся на программе MBA. В-третьих, на программе MBA, преподают преподаватели-практики из бизнеса, государственных структур управления, банковской сферы, что является наиболее показательным критерием и особенностью программ MBA, так как основной акцент отводится на практику, спроектированные кейсы под бизнес процессы и командную работу. В-четвертых, это использование современных методик обучения с применением вебинаров, очно-дистанционной формы обучения, и обучение в модульном формате, помимо классического вечернего формата.

Одной из самых сильных Бизнес школ на сегодняшний день является Высшая школа Бизнеса университета AlmaU (ранее МАБ), которая обучает на программах MBA и DBA. Преимуществом Высшей школы Бизнеса AlmaU, является то, что она одной из первых, а точнее второй, после Бизнес Школы университета KIMEP, начала обучать курсам MBA в 1997 году, ориентированных на предпринимателей, банкиров, финансистов и бизнесменов. Университет KIMEP, начал обучать по программе MBA с 1996 года.

Первый выпуск дипломированных специалистов Международной Академии Бизнеса (ныне AlmaU – Алматы Менеджмент Университет), был произведен в 1999 году. Выпуск же специалистов по дипломам Государственного образца МОН РК, в Бизнес школах МАБа, UIB, КазЭУ им. Т. Рыскулова (ныне NarXoz) и KIMEP был в 2003 году. Позднее были открыты Бизнес школы в КБТУ, КазНИТУ им. К. И. Сатпаева и университета Туран. С 2016 года в КазНУ им. аль-Фараби на факультете Высшей школы Бизнеса, при кафедре Менеджмента и маркетинга была открыта и реализуется программа MBA.

Отличительной особенностью Высшей школы Бизнеса AlmaU, является высокий спектр образовательных программ MBA, «Executive MBA» и наличие DBA. Образовательные программы MBA, помимо классических специализаций, таких как: финансы, менеджмент и маркетинг, включают в себя обучение по направлениям: корпоративный менеджмент, государственное управление и менеджмент в общественном здравоохранении.

Высшая школа бизнеса AlmaU охватывает более 70% рынка обучения на программах MBA и DBA. Обучение предлагается, как в классическом вечернем, модульно-дистанционном и очно-дистанционном форматах. Она является единственной Школой Бизнеса в Казахстане, получившая Международную аккредитацию Association of MBAs (AMBA).

Уникальной является MBA программа AlmaU, построенная в модульно-дистанционном формате. Ее уникальность заключается в том, что слушатели программ MBA и DBA обучаются три-четыре раза в неделю, один раз в месяц. Так дни обучения выпадают на пятницу, субботу и воскресенье – целые дни, как правило с 09.00 утра и до 19.00 вечера. Атмосфера проведения занятия, это командная работа, вместе с тьютором, полное погружение в образовательный процесс, совместное рассмотрение и решение бизнес кейсов, аналитическая работа, где каждый может раскрыть себя, научить и научиться самому. Все занятия выстроены с использованием и передачей практических знаний преподавателя слушателям MBA. В них активно задействованы все необходимые электронные и интернет средства, активно применяется интерактивная доска. Весь лекционный материал предоставлен в виде презентаций и раздаточный кейсов.

Для зачисления в Высшую школу Бизнеса AlmaU, претендент должен иметь высшее образование, наличие диплома о высшем образовании обязательно, для всех желающих поступить на MBA. Опыт работы на руководящей должности не менее трех лет. При зачислении на программу MBA, соискатель сдает вступительный экзамен по дисциплине «Менеджмент» и проходит собеседование у декана бизнес школы. Срок обучения на программе MBA – 2 года, форма обучения вечерняя, очно-дистанционная.

После завершения образовательной части программы, слушатели MBA, защищают диссертационные проекты и сдают Государственные экзамены ГАК, По окончании обучения на программе MBA, слушателям предоставляется степень магистра бизнес администрирования и диплом университета Государственного образца МОН РК и сертификат AMBA.

Также в бизнес школе AlmaU, представлены двух дипломные программы обучения с ВУЗами партнерами и реализуется программа DBA (докторантура бизнес образования). Для обучения на программе DBA, необходимы степень MBA, либо кандидата наук, PhD доктора, обязательно опыт работы на руководящей должности от 10 лет и выше, характеристика с места работы. Срок обучения на программе DBA – 3 года, по окончании обучения представляется степень доктора бизнес администрирования.

Помимо программ MBA, «Executive MBA» и DBA, при бизнес школе проводятся корпоративные тренинги очного формата и выездные обучающие семинары, для компаний по направлениям: финансы, менеджмент и маркетинг. Особенностью программ MBA и DBA, является обучение по направлениям «Менеджмент в общественном здравоохранении», для медицинских работников и врачей, а также «Государственное управление», для руководителей государственных структур.

Особенностью Бизнес школы UIB, является, то что она использует, наряду с классическими вечерним занятиями и обучение посредством электронного вебинарного обучения в дистанционном формате, позволяющее одновременно обучать большое количество слушателей, с городов РК, а также слушателей MBA, находящихся в служебных командировках за пределами Казахстана. Обучение на вебинарах выстроено по аналогу Skype on-line конференции, где каждый слушатель, через монитор компьютера, посредством интернет связи, в реальном режиме видит преподавателя и присутствует на лекции, так же, как и преподаватель видит всех подключенных к вебинару слушателей.

Слушатели программы MBA UIB, обучаются по специальности «Деловое Администрирование» со специализациями: финансовый менеджмент, стратегический менеджмент и управление маркетингом. У Бизнес школы MBA UIB, помимо Алматы, есть два представительства в городах Астана и Актобе, слушатели которых обучаются на MBA программе дистанционно, через Вебинар- конференции.

Академический календарь Бизнес школы UIB, отличается от классической, вместо семестров, программа обучения выстроена по принципу триместров, с промежуточными двух недельными каникулами, между кварталами обучения. По окончании, слушатели защищают диссертационный проект и сдают государственные экзамены.

И в бизнес школе UIB и в Высшей школы бизнеса AlmaU, активно применяется и используется образовательный портал программы, куда размещаются презентационные лекции, силлабус, раздаточный материал, кейсы для выполнения и видео лекций. Каждый слушатель программ MBA и DBA, имеют постоянный доступ к portalу и общение с преподавателем посредством чата и скайп сессии. Все выполненные задания и решенные кейсы, прикрепляются на портал слушателями и отправляются преподавателю на проверку, через портал преподаватель оценивает слушателей и аттестует их.

Особенности программ MBA университета KIMEP:

1. Программа ЕМВА для управленческих кадров, данная программа рассчитана на менеджеров среднего звена и руководителей, имеющих потенциал к дальнейшему росту. Программа ЕМВА основана на североамериканской модели образования и разработана для расширения стратегических и глобальных перспектив бизнеса и развития участниками программы широкого спектра лидерских и управленческих навыков.

В ноябре 2012 г. программа была аккредитована на пять лет международными агентствами: австралийским – Азиатский форум по бизнес-образованию /AFBE/ на Уровне 3 (Полный Международный) и европейским – Фонд аккредитации международных программ по бизнес-администрированию /FIBAA/.

2. Программа MINI MBA направлена на получение основных управленческих и профессиональных знаний, навыков и бизнес-компетенций. Программа MINI MBA в АО «Университет КИМЕР» является единственной профессиональной программой в Республике Казахстан, которая имеет Международную Аккредитацию FIBAA.

Особенность Бизнес школы программ MBA КазНУ им. К.И. Сатпаева заключается в разработке концептуальной модели бизнес-образования на основе компетентного подхода, где в частности были проведены опытно-экспериментальные работы по оценке эффективности предлагаемого подхода. Новизна работы заключается в разработке методологии и методики построения модели компетенций персонала компаний реального сектора экономики. Внедрены и успешно реализуются такие учебные программы MBA, как: «Стратегический менеджмент» и «Управление нефтегазовым бизнесом».

Программа MBA Бизнес школы КБТУ в области финансов направлена на подготовку слушателей программы, для успешной карьеры в финансовых и инвестиционных институтах.

Отличительной особенностью программ MBA КазНУ имени аль-Фараби, является подготовка менеджеров высшего и среднего управленческого звена на программе MBA по специализациям MBA- «менеджмент», MBA- «экономика» и MBA- «финансы». Цель программы – подготовка профессиональных менеджеров, приобретение новых знаний о бизнесе, выработка компетенций по их применению, формирование способности к управлению в условиях перманентных изменений, что позволит развить стратегическое мышление и лидерские качества. Программа полностью соответствует государственным требованиям, а также международным образовательным стандартам, проводится в сотрудничестве с зарубежными университетами, ведущими аналогичные программы.

Программа MBA Бизнес школы университета Туран заключается в совместной с МГУ имени М.В. Ломоносова, реализуемой программы по «Стратегическому маркетингу». Данная программа MBA имеет международную (AACSB) и российскую государственную аккредитацию МГУ им. М.В. Ломоносова. Особенностью программы MBA заключается в модульной форме обучения, которая предусматривает – 4 модуля в Алматы, 1 модуль в МГУ им. М.В. Ломоносова, 1 выездной модуль в зарубежном вузе-партнере.

По окончании обучения выпускники программы получают: Диплом Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова и зарубежные сертификаты Высших школ бизнеса – Университета г. Зальцбург (University of Salzburg Management Business School, SMBS), Австрия; Международной школы менеджмента (International School of Management, ISM), Германия; Школы бизнеса Миланского политехнического университета (Politecnico di Milano School of Management, MIP), Италия; Университет Санкт-Галлен (University of St. Gallen), Швейцария; Сертификат International Leadership Institute (Алматы, Казахстан) и др.

Медуханова Л.А., Бекмухаметова А.Б.

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗРАБОТКИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ВУЗА В СООТВЕТСТВИИ С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМИ СТАНДАРТАМИ

В Казахстане в настоящее время идет большая работа по составлению и утверждению профессиональных стандартов. Эта работа была начата с принятием Постановления Правительства РК от 18 июня 2013 г. №616 «План поэтапной разработки национальной системы квалификаций». В комплекс мероприятий по реализации данного плана входит разработка профессиональных стандартов и составление соответствующих их требованиям образовательных программ учреждений образования. Необходимость в принятии данного правительственного документа диктовалась появлением значительного разрыва между сформировавшейся структурой экономической деятельности, соответствующим изменением профессионально-квалификационных требований к работникам и набором знаний и умений выпускников образовательных учреждений. Помимо этого, возникла острая потребность в переподготовке специалистов, получивших образование и трудовые навыки в предыдущие десятилетия. Выражаясь экономическим языком, на рынке труда Казахстана возникло значительное несоответствие между спросом и предложением. Появившийся за прошедший период рынок образовательных услуг превратился в самостоятельное образование, заметно оторванное от запросов производства и бизнеса. Вузы стали ориентироваться на получение доходов от своей образовательной деятельности, превращаясь в коммерческие организации. Все это происходило на фоне усиления действующей во всем мире тенденции возрастания роли человеческого капитала в развитии современной экономики.

Сложившаяся ситуация привела к тому, что вузы самостоятельно, практически без участия или слабого участия работодателей, разрабатывали образовательные программы, формулировали свое понимание результатов обучения выпускаемых ими специалистов, а выпускники находили себе рабочие места путем проб и ошибок. Причем, далеко

не всегда в соответствии с полученной специальностью. Среди многих выпускников сложилось скептическое мнение о званиях, полученных ими в вузах. Работодатели, в свою очередь, громко заявляли, что им приходится переучивать таких выпускников, либо о низком качестве их знаний в целом. При этом, озабоченные своими более насущными проблемами, предприятия и организации не уделяли серьезного внимания прохождению производственной практики студентами, предназначенной, как известно, применению приобретенных теоретических знаний.

С началом процесса создания в республике профессиональных стандартов проблема соотношения и взаимосвязей профессионального образования с практикой бизнеса и других сфер деятельности стала особенно острой и актуальной. Перед образовательными организациями страны, в том числе вузами, возникла серьезная задача переработки своих образовательных программ. Необходимо отметить, что в системе высшего образования эта работа началась раньше, еще в начале 2000-х годов, когда казахстанские вузы подключились к Болонскому процессу. Был осуществлен переход к кредитной технологии и компетентностному подходу в оценке результатов образования, стали разрабатываться новые образовательные программы. Термин «компетенция», означающее единство знаний, понимания, навыков и умений, стал ключевым в определении результатов освоения образовательных программ. В то же время, в силу сложившегося отрыва образования от практики бизнеса, преподаватели вузов, разрабатывающие образовательные программы, определяли содержание компетенций, опираясь преимущественно на преподаваемые конкретные учебные дисциплины, а не на реальные требования производства к подготовке специалистов.

Переход к разработке профессиональных стандартов создал как необходимость, так и возможность обеспечения соответствия образовательных программ потребностям практики и, в первую очередь, благодаря более точному и полноценному определению компетенций, которыми должны владеть выпускники вузов. Вместе с тем, очевидно, что объективно существуют определенное расхождение в целях деятельности образовательных учреждений и различных предприятий, организаций, государственных органов и структур. Вследствие этого нельзя сводить функции вузов лишь к полному приспособлению его деятельности к требованиям бизнеса и работодателей. Как верно отмечают российские авторы Блинов В.И., Батрова О.И. и др.: «Для рынка труда важна модель профессионального образования, которая развивается под влиянием его запросов, сфокусирована на подготовке квалифицированных работников, отвечающих потребностям работодателей. Однако у образования есть и другие функции: социализация выпускников, повышение возможностей людей участвовать в социально-экономической и культурной жизни общества. Таким образом, взаимосвязь профессиональных и образовательных стандартов, образовательных программ нелинейна» [1]. К вышеперечисленным функциям образования можно добавить также воспитание у будущих специалистов высоких морально-этических норм в сочетании с предприимчивостью и духом состязательности. Другим, также важным обстоятельством, является невозможность подготовки специалистов вузами в полном соответствии с запросами конкретного работодателя, особенно по специальностям, востребованными во всех отраслях экономики. Тем не менее, необходимость обеспечения соответствия образовательных программ вузов положениям профессиональных стандартов не вызывает сомнений.

В обширной и сложной работе по достижению сопряженности образовательных программ вузов и профессиональных стандартов существуют несколько важных ключевых проблем. На сегодня к их числу, актуальных для вузов, можно отнести, на наш взгляд, следующие:

- 1) отсутствие встреч, конференций, семинаров и других мероприятий преподавателей, разрабатывающих образовательные программы с работодателями, экспертами и составителями профстандартов;
- 2) небольшая доля преподавателей, занимающихся бизнесом на практике или научными исследованиями, позволяющих им иметь реальные представления о профессиональных требованиях по обучаемой специальности;
- 3) незаинтересованность или невозможность по разным причинам ведения занятий в вузах практиками, позволяющее им влиять на результаты обучения и формирование профессиональных компетенций;
- 4) зачастую формальное прохождение студентами производственной практики в силу указанного выше пассивного отношения к ним на местах практики, либо неполного соответствия этих мест их будущей профессии;
- 5) слабое взаимодействие преподавателей, обучающихся студентов по разным специальностям, что не способствует междисциплинарному подходу к составлению образовательных программ;
- 6) отсутствие целевой привязки студентов к будущему рабочему месту (хотя бы в рамках определенной отрасли/подотрасли экономики) при грантовом финансировании из госбюджета, что не способствует заинтересованности будущих работодателей к участию в формировании профессиональных компетенций будущих специалистов;

7) отсутствие специальных семинаров или тренингов для разработчиков образовательных программ;

8) недостаточное соответствие качества и количества материальных, информационных, учебно-методических и иных ресурсов требованию достижения студентами заявленных в образовательной программе результатов.

Решение рассмотренных выше проблем опирается на знание и адекватное понимание всеми участниками разработки профессиональных стандартов нормативных документов, регламентирующих и разъясняющих организацию процесса разработки профессиональных стандартов. К таким документам на сегодня относятся:

1) Правила разработки, введения, замены и пересмотра профессиональных стандартов (Утверждены приказом Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от 28 декабря 2015 года);

2) Национальная рамка квалификаций (НРК) (утвержденная протоколом от 16 марта 2016 года Республиканской трехсторонней комиссией по социальному партнерству и регулированию социальных и трудовых отношений);

3) Методические рекомендации по разработке и оформлению отраслевой рамки квалификаций (Приложение 1 к приказу и.о. Министра труда и социальной защиты населения Республики Казахстан от «27» июня 2013 года);

4) Методические рекомендации по разработке и оформлению профессиональных стандартов (Приложение к приказу Министра труда и социальной защиты населения Республики Казахстан от 15 июля 2014 года).

Цель этих документов – обеспечение единой методологической основы в разработке профессиональных стандартов и образовательных программ, обеспечения единства позиций в определении требований к результатам обучения, квалификации и компетенциям выпускников. Так, в НРК отмечено, что данный документ предназначен для различных групп пользователей (государственных органов и структур, работодателей, организации образования, граждан) и позволяет:

1) разрабатывать на единой методологической основе профессиональные стандарты, стандарты образования и образовательные программы;

2) описывать с единых позиций требования к результатам обучения квалификации и компетенциям специалистов и выпускников учебных заведений;

3) разрабатывать оценочные материалы и процедуры определения квалификации выпускников всех уровней профессионального образования.

Обратимся к определению основных терминов, применяемых в этих документах и позволяющих уяснить требования к образовательным программам учреждений образования в плане их соответствия запросам работодателей к квалификации специалистов. Это, прежде всего, термины: «компетенция», «профессиональный стандарт» и «образовательная программа», а также их соотнесение между собой.

Так, согласно, Правилам разработки, введения, замены и пересмотра профессиональных стандартов, «профессиональный стандарт – стандарт, определяющий в конкретной области профессиональной деятельности требования к уровню квалификации и компетентности, содержанию, качеству и условиям труда»; «компетенция – это способность работника применять знания, умения и опыт в профессиональной и трудовой деятельности»; «умения – способность применять знания и проявить компетентность с целью осуществления деятельности и решения задач (применение логического, интуитивного, творческого и практического мышления)». Такие же термины и их определения приводятся в Методических рекомендациях по разработке и оформлению отраслевой рамки квалификаций и в Методических рекомендациях по разработке и оформлению профессиональных стандартов.

В НРК, наряду с вышеприведенными терминами, дается более подробное описание термина «компетенция». Так, на первой странице данного документа, в п. 2. утверждается, что «Результаты обучения подразделяются на три категории: знания, способности и компетенции. Они указывают на то, что в квалификации в различных комбинациях представлен весь спектр результатов образования, включая теоретические знания, практические и технические навыки, а также социальную компетенцию, для которой решающей является способность к сотрудничеству с другими людьми». Далее, в п. 5 (подразделы 3-6) приводятся основные термины, в которых содержатся следующие понятия: «профессиональная компетенция – это готовность и способность целесообразно действовать в соответствии с требованиями трудовой сферы, методически организованно и самостоятельно решать задачи и проблемы, а также самооценивать результаты своей деятельности»; «знания – информация, нормы, используемые в индивидуальной и профессиональной деятельности»; «умения – контролируемые работником действия, соответствующие требованиям норм деятельности»; «навыки – неконтролируемые работником действия, соответствующие требованиям норм деятельности». Также в данном документе утверждается, что «компетенция представляет собой интегрированное понятие и выражает способность человека самостоятельно применять в определенном контексте различные элементы знаний и умений» [2].

В целом, такое же понимание смысла терминов «компетенция», «знания», «умения», «навыки» присуще образовательным программам вузов. В то же время, изучение вышеназванных документов показывает, что они ориентированы на работодателей, поскольку в них нет термина «образовательная программа». Для вузов компетенции, формируемые в ходе учебного процесса и являющиеся результатами обучения, служат ключевым звеном, объединяющим их образовательные программы с профессиональными стандартами. Проблема заключается в том, чтобы данные компетенции определялись более конкретно и точно по отдельным специальностям, благодаря тесному сотрудничеству представителей вуза (разрабатывающих образовательные программы) и бизнес-сообщества, а также других сфер общественной деятельности. Для этого представители работодателей из бизнеса и органов государственной власти различных уровней должны принимать активное участие в образовательных процессах в вузах. Понятно, что коммерческие структуры заинтересованы не столько в участии в системе образования и разработке профессиональных стандартов, сколько в результатах, которые ожидаются от ее внедрения: обеспечения более полного соответствия квалификации работников требованиям работодателей, что, в конечном счете, должно привести к повышению эффективности производства или бизнес-процесса. Однако без их

активного участия в формировании профессиональных стандартов посредством тесного сотрудничества с образовательными организациями, в том числе вузами, невозможно обеспечить повышение качества подготовки кадров.

Помимо обозначенных выше конкретных проблем, связанных с разработкой профстандартов и соответствующих им образовательных программ, необходимо указать на общий характер взаимосвязи между производством (практической хозяйственной деятельностью) и вузовской образовательной системой. Должно ли следовать высшее образование за практикой или, наоборот, в определенной мере опережать ее? Известно, что в связи появлением новых профессий или внедрением новых технологий образовательная сфера не всегда успевает адаптироваться к постоянно изменяющимся запросам работодателей. С другой стороны, именно высокое качество подготовки в вузах должно способствовать росту и совершенствованию производства.

Одной из важных причин расхождения между направленностью, качеством высшего образования и требованиями, предъявляемыми к выпускникам работодателями, является отсутствие эффективных форм повышения квалификации преподавателей вузов, например, таких как стажировки в реальном секторе экономики и социальной сфере как внутри страны, так и за ее пределами. Зарубежные стажировки преподавателей в страны, имеющих хороший опыт связи учреждений высшего образования с производством способствовали бы решению вопросов соответствия образовательных программ профессиональным стандартам.

В целом, главной причиной недостаточного учета образовательными учреждениями запросов рынка труда в Казахстане является слабое взаимодействие работодателей и вузов. Низкий уровень коммуникации между образовательными учреждениями и работодателями порождает большой разрыв между бизнесом и образованием. Конечно, проводятся иногда мероприятия, такие как «ярмарки вакансий», конференции с участием работодателей, но в «будние дни» контакты исчезают. На сегодня отсутствуют нормативные документы и механизм обеспечения их постоянной вовлеченности в образовательную среду. Необходимость участия работодателей в проектировании и реализации образовательной программы вуза пока остается во многом пожеланием, а не реальностью. При этом приходится учитывать, что сами предприятия не всегда могут сформулировать заказ системе образования. Практически свободной остается ниша «доводки» выпускников, т.е. система дополнительного профессионального образования. Несомненно, что для достижения практической направленности образовательных программ необходимо поддерживать постоянный контакт с работодателями: проводить мастер-классы, организовывать решение кейсов, разбор ситуации, работу с электронными базами данных и, конечно, обеспечить эффективность учебной и производственной практики студентов.

В то же время, жестко выстраивать учебный процесс в высшем профессиональном образовании под профстандарты, очевидно, не следует. Фундаментальная подготовка будущего специалиста должна работать не на сегодняшний день, а на перспективу, создавать основу для постоянного совершенствования профессионального мастера. А вариативная часть программы обязательно согласуется с требованиями работодателей, если есть – то с профстандартами, но не в полной мере, а только с общетрудовыми функциями, определяющими главные особенности профессии. В системе дополнительного профессионального образования профессиональный стандарт должен быть жесткой основой формирования образовательной программы.

Таким образом, профессиональные стандарты, в качестве нормативных документов Министерства здравоохранения и социального развития РК, устанавливают квалификационные требования к квалификации работников (знаниям, умениям, опыту работы). Они должны стать инструментом, позволяющим создать эффективное взаимодействие сферы труда и сферы образования, обеспечить рациональное использование и повышение качества человеческих ресурсов.

Сложившаяся на сегодня ситуация такова, что вузы напрямую не участвуют в разработке профстандартов, но их образовательные программы должны будут основываться на профессиональных стандартах. С 1 января 2016 г. вступили в силу изменения в Трудовом кодексе РК о разработке, введении, замене и пересмотре профессиональных стандартов объединениями работодателей и утверждении их Национальной палатой предпринимателей РК «Атамекен» [4]. К концу прошедшего года стало известно, что «Атамекен» утвердил 11 профессиональных стандартов, направленных отраслевыми министерствами и разработанных совместно с объединениями работодателей. [5]. По каким именно специальностям не сообщалось. В целом до 2020 г. планируется разработать и утвердить около 900 профессиональных стандартов. Для оценки знаний и умений выпускников вузов потребностям работодателей будет создана независимая система сертификации.

Для обеспечения соответствия своих образовательных программ требованиям практики вузы РК должны внимательно изучать всю поступающую информацию об утвержденных и разрабатываемых профстандартах. И на основе этой информации совершенствовать или существенно перерабатывать свои образовательные программы по обучаемым специальностям в соответствии с положениями профстандартов.

Список литературы:

1. Блинов В.И., Батрова О.Ф., Есенина Е.Ю., Факторович А.А. Профессиональные стандарты: от разработки к применению. - Высшее образование в России. – 2015. - № 4// <http://cyberleninka.ru/article/n/professionalnye-standarty-ot-razrabotki-k-primeneniyu>
2. Национальная рамка квалификаций (НРК) // <http://palata.kz/>
3. «Атамекен» будет утверждать профстандарты /30 Марта 2016// <http://palata.kz/ru/news/22116>
4. Профессионалов будет искать легче /22 декабря 2016 г.//<http://palata.kz/ru/news/25084>

Ментебаева А.Е.
ҚАЗІРГІ ЖОО БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КЕЙБІР ПРОБЛЕМАЛАР

Әлемдік экономикалық дағдарыс құрбандарының бірі – білім беру жүйесі екендігі соңғы кезде жиі айтылып жүр. Мұның өзі заңдылық та. Себебі экономикалық дағдарыс өз алдына, біздің елімізде мақсатты түрде ғылым және білім саласында үлкен өзгертулер, жаңалықтар енгізілуде. Ескінің орнына жаңаның келуі, бұрынғының түбегейлі өзгеруі карама-қайшылықсыз немесе кемшіліксіз болмайды. Дегенмен бұл заңдылықпен күресу қажет, барынша қысқа уақытта мұның алдын алып, білім беру жүйесіндегі бірізділікті, жүйелілікті қалпына келтіру қажет. Бұл қазіргі біздің қоғам алдында тұрған басты міндеттердің бірі.

Қазіргі кезеңдегі ЖОО кейбір басты проблемалары:

1. ЖОО моделі әлі бір жүйеге түскен жоқ, карама-қайшылықты.
2. ЖОО оқытылып жатқан кейбір мамандықтар еңбек нарығының сұранысына, талаптарына сай емес.
3. ЖОО білім беру ісі ғылымнан мүлде алшақ, өзара байланыс жоқ немесе өте әлсіз.
4. ЖОО ғылыми-лабораториялық базасы, инфрақұрылымдары жоқ, немесе бар болған күннің өзін тиісті деңгейде емес.
5. Жаңа идея, құндылық жоқ, қазіргі білім беру саласы бұрынғыны қайталау немесе дайын мәліметті меңгертуден әрі аспай отыр.

6. Педагог статусының төмендігі, еңбек ақысының төмендігі.

ЖОО проблемаларын шешудің кейбір жолдары:

1. Қазіргі уақытта әр студенттің жеке тұлғалық қабілетіне сай білім берілуі тиіс.
2. ЖОО оқыту ісіндегі әдіс-тәсілдерді жетілдіру, жаңа сипатқа сай өзгертулер енгізу қажет.
3. ЖОО профессорлық-оқытушылық құрам өздерінің кәсіби білімі мен біліктілігін жаңа талаптар үрдісіне сай икемдеуі қажет. Себебі жаңа формада білім беру ісін кейбір профессорлық-оқытушылық құрамның өзі дұрыс түсіне бермейді. Оның басты мақсаттары мен алынатын нәтиже студент үшін де, оқытушы үшін де көмескі.
4. Еліміздегі білім беру жүйесінің ең төменгі сатысы мен ең жоғарғы сатысының арасында жүйелі байланыс, жалғастық орнатылуы тиіс. Оқушы мектепті ҰБТ-ді қалайда тапсыру немесе жоғары көрсеткішті балл алу мақсатында тәмамдайды. ҰБТ оқушыны білімнің келесі сатысына дайындамайды, керісінше, университет аудиториясына келген талапкердің тесттік ойлау жүйесімен ғана шектеліп қалғандығы айқын аңғарылады. Жалпы қазіргі қоғамда ҰБТ туралы қалыптасқан ұғымды түбегейлі өзгерту қажет.

Мектеп түлегі соңғы сыныпта кредиттің жүйемен жалпы сипаттық тұрғыда болса да таныс болғаны жақсы. Себебі, талапкерге ЖОО келгенде мамандық пәндерінің қиындығы өз алдына, білім беру жүйесінің қиындығы тағы бір ауыртпалық тудырады.

1. ЖОО профессорлық-оқытушылық құрамы міндетті түрде жүйелі әрі ақылы ғылыми жұмыстармен айналысуы қажет. Ғылыми ізденіс оқытушының білім өрісі мен қызығушылық аясының кеңеюіне, жаңалықтардан дер кезінде құлағдар болып отыруға көмектеседі. Өзіндік ғылыми ізденісі жоқ оқытушы студентке заманауи талаптағы білімді бере алмайды. Іргелі және инновациялық жобалармен жұмыс жасайтын оқытушыларға жеңілдік жасау қажет.

2. Білім – ғылым – еңбек үштігін барынша жандандыру қажет. Білімнің ғылымға, ғылымның сапалы еңбекке жеткізетіндігін студент ЖОО қабырғасында жүргенінде-ақ көріп, білуі тиіс. Ал, бізде көп жағдайда керісінше, студент теориялық білімді толық алып болғаннан еңбек жолына барғанда тәжірибені теориямен байланыстыра алмай қиналады. Студент білім алуды бастағанда-ақ еңбек нарығымен байланыстырылып, өз мамандығының ерекшеліктерін меңгере бастауы тиіс. Олай болмаған жағдайда енді ғана диплом алып, ЖОО бітірген маман еңбек нарығында керексіз болып қалады. Ешбір жұмыс беруші оларды жұмысқа қабылдауға құлықсыз. Оның басты себебі – ЖОО-ның бітіруші түлегі маман ретінде жұмыс жасауға дайын емес.

3. Қазіргі таңда дайын білімді ұсынуудан гөрі студенттің өзіндік ізденістерімен алған білімі, яғни нәтиже жоғары сапаға ие. Бұл жайлы Конфуцийдің мынадай сөзі бар: «Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – есте сақтаймын, өзіме жасатсаң – үйренемін!» «Аш адамға балық берме, қармақ бер» дейді мұндайда халық даналығы.

4. Пәнаралық байланыс негізінде проблемалық мәселелерді оқытып, меңгертуді жолға қою қажет.

5. 1 курстан бастап барлық практика түрлеріне ұзағырақ уақыт беріп, нәтижесін талқылауды жолға қою қажет.

6. Шетелдік білімді мамандарды ұзақ мерзімге жұмысқа шақыру қажет.

7. Жетекші ғалымдардың, оқытушылардың дәрістерін видеотаспаға жазып алу, университет аралық шеберлік сыныптарын ұйымдастыру мәселелерін қолға алу қажет.

«Жоғары оқу орындарында кәсіби сапалы маман даярлау өзара байланысты екі мәселені шешумен анықталады. Оның бірі – әлеуметтік тапсырысқа сай маманды кәсіби деңгейде дайындаудың нәтижесі мен мазмұнының сәйкес болуы, яғни кәсіби-педагогикалық міндет. Бұдан маманның моделін жасау, біліктілік сипатын анықтау келіп шығады.

Екінші міндет – маман дайындаудың соңғы нәтижесін білім берудің мақсатына сәйкестендіре отырып, педагогикалық-психологиялық жүйені құрастыру. Осы жоғарыда аталған екі міндет бір мезгілде, бірдей шешілсе,

маман дайындауда жоғары көрсеткішке қол жеткізуге болады. Мемлекет басшысы 2011 жылы білім беруді дамытудың жаңа кезеңі басталғанын атай отыра, Қазақстанды әлемдік деңгейдегі білім орталығына айналдыру туралы биік мақсат қойды және мұғалім мамандығының беделі мен абыройын қайтару жайлы зор міндет жүктеді» [1].

Шын мәнісінде де еліміздің экономикасы ғана емес, ғылым салалары қарқынды дамып келеді, алға қарай талпыну, әлемдік аренаға шығуға деген ұмтылыс айқын байқалады. Жастардың терең білім алуына, алған білім шетелдік арнайы оқу орындарында жалғастыруға мүмкіндіктері мол. Сондай-ақ, гранттық ғылыми жобаларға қатыса алады.

Дегенмен, қазақстандық білім беру жүйесі оның әлемдік білім беру кеңістігінде лайықты орын алуына мүмкіндік бермейтін ескірген әдіснамалық базасы, бұрынғы құрылым мен мазмұн жағдайынан шыға алмай келе жатқан тұстары да аз емес. Кей тұстарда білім беру мазмұны фактологиялық күйінде қалып, оқытындарды қоғам өміріне құзыретті, жауапты әрі шығармашылық тұрғыдан қатыстыра отырып даярлауға бағдарланбағандығы кынжылтады.

Қоғамның, мемлекеттің ғылым мен білім саласы мамандарынан жалғыз ғана талабы бар, ол – жаңашыл идея әкелу, жаңа сатыға көтеру, халықаралық талаптар деңгейіне сай нәтиже көрсету.

Жалпы жоғары білім беру жүйесін дамыту, бәсекеге қабілеттілігін арттыру – жоғары оқу орындарының жеке проблемасы емес. Оны мемлекет деңгейінде қарастырып, шешу қажет. Себебі, осы мемлекеттің іргесін бекітіп, тұтқасын ұстайтын мамандар осы университет түлектері емес пе? АҚШ және Батыс Еуропа елдері білім беру саласын елдің экономикалық және мемлекеттік дамуының алғашқы баспалдағы деп қарап, көптеген өзгерістер енгізіп, жетілдіргені белгілі. Соның арқасында, қазір осы елдер білім беру саласында жетекші рөл атқарып, үлкен жетістіктерімен аталып жүр. Сондықтан академиялық ұтқырлық, ақпараттық ресурстарға қолжетімділік, шетелдік университеттермен стратегиялық серіктестік бағдарламасы бойынша жұмыс жасау, педагогтің статусын көтеру, қызметкерлердің кәсіби біліктілігін жетілдіру бағдарламалары, педагогтардың ғылыми зерттеу жұмыстарымен айналысуына жағдай жасау және т.б. мәселелер қайта қарастырылып, жүйеленуі қажет.

Бұл салада атқарылып жатқан шараларда аз емес. Мәселен, кадрларды дайындаудың көпдеңгейлік жүйесі, жаңа мамандықтардың пайда болуы, жоғары оқу орындарында құрылымдық өзгерістер енгізілуі. Қазіргі ең өзекті мәселенің бірі – ғылыми-зерттеу университеттерін қалыптастыру жұмыстары да қарқынды жүргізіліп жатыр. Жаңа талаптар – жаңашылдықты, жаңаша ойлау мен жаңа әдіс-тәсілдерді талап етеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Болашаққа көзқарас: педагогикалық білім перспективалары // www.okmpi.kz/ru/node/144

Мийманбаева Ф.Н., Жаркынбаева Р.С.

КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ПРОЦЕССОМ НА ФАКУЛЬТЕТЕ ИСТОРИИ, АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОЛОГИИ

Актуальность проблем обеспечения качества образования в Казахстане в настоящее время определяется рядом аспектов, основными из которых является вступление Казахстана в общее Европейское образовательное пространство (Болонский процесс), которое требует унификации процессов и гарантии качества предоставляемых образовательных услуг. Вопросы качества образования на любом его уровне всегда были и остаются в центре внимания практики управления образованием. Более того, реформы в образовании во главу угла ставят именно проблему либо сохранения существующего уровня качества образования, либо достижения еще более высокого уровня. В этой связи уместно напомнить, что главной задачей реформирования образования является обеспечение современного качества образования на основе сохранения его фундаментальности и соответствия актуальным и перспективным потребностям личности, общества и государства.

Качество образования есть всегда один из важнейших элементов всей образовательной системы. Понятие «качество образования» коррелирует практически с каждым структурным компонентом этой системы: от студента (качество учения, самообразования) и преподавателя (качество преподавания) до органов управления (качество их управленческой деятельности).

Целями построения системы оценки качества образования являются: повышение уровня информированности потребителей образовательных услуг для принятия жизненно важных решений (по продолжению образования или трудоустройству); обеспечение единого образовательного пространства; принятие обоснованных управленческих решений по повышению качества образования; обеспечение объективности и справедливости при проведении экзаменационных сессий. Достижение этих целей предусматривает решение таких основных задач, как формирование системы измерителей для различных пользователей, позволяющей эффективно достичь основных целей системы качества образования; оценка уровня образовательных достижений обучающихся КазНУ имени аль-Фараби для их итоговой аттестации и отбора для поступления на следующую ступень обучения – в магистратуру и докторантуру; оценка качества образования на различных ступенях обучения в рамках мониторинговых исследований качества образования (республиканских и международных).

Важным элементом системы оценки качества образования выступают принципы ее построения, к которым отнесены: ориентация на требования внешних пользователей; учет потребностей современной системы образования; сопоставимость системы показателей с международными аналогами; соблюдение морально-этических норм в отборе показателей.

Качество образования в первую очередь зависит от качественно составленной учебной программы специальности, затем только от квалифицированного преподавательского состава и оборудования. В 2015 г. в КазНУ имени аль-Фараби была повторно открыта специальность 5В011400 – История, сделан набор студентов на данную специальность и составлен основной учебный план специальности «История» педагогического направления, в котором преобладали дисциплины педагогического профиля, а также по истории Казахстана. В условиях глобализации и интернационализации образования, подготовки КазНУ имени аль-Фараби к совместному и дудипломному образованию международная комиссия по аккредитации специальности сделала серьезное замечание: «Дисциплины по курсу всемирной истории необходимо больше акцентировать, так как в настоящее время в содержании преобладает история региона».

В 2016 г. по распоряжению ректората факультетом истории, археологии и этнологии был подготовлен новый ОУП специальности 5В011400 – История, в котором были учтены замечания комиссии и увеличено количество предметов по всемирной истории. Так, в разделе 3.2 Базовые профессиональные модули Основного учебного плана специальности 5В011400 – История предметы «Новая и новейшая история стран Азии и Африки» и «Новая и новейшая история стран Европы и Америки», на каждый из которых отводилось по 3 кредита, были разделены на две части – «Новая история стран Азии и Африки» и «Новейшая история стран Азии и Африки» и соответственное деление по истории стран Европы и уже на предмет отводилось так же по 3 кредита, т.е. фактически были увеличены количество базовых предметов и количество кредитов в два раза. В корне были пересмотрены и изменены дисциплины в разделе 3.3 Модули индивидуальных образовательных траекторий.

Раздел 3.3 Модули индивидуальных образовательных траекторий по ОУП 2015 г.	Раздел 3.3 Модули индивидуальных образовательных траекторий по ОУП 2016 г.
1. SW 3501Scientific writng	SW 3501Scientific writng
2.Возникновение и развитие средневековых университетов	Источниковедение всемирной истории
3.Становление педагогики как науки в эпоху Возрождения в Западной Европе	Наука и культура в средневековом исламском мире
4.Развитие практики образования в XVII-XVIIIвв. В Европе	История международных отношений в Западной Европе в средние века
5.История Османской империи	История повседневности в древности и средневековье
6.Развитие образования в Западной Европе в США в XIX в.	История Византии и Османской империи
7.Советско-германские отношения в межвоенный период	История тоталитарных режимов XX века
8.Культурно-гуманитарная интеграция тюркского мира в современный период	История Второй мировой войны
9.Цивилизационные методы в изучении истории	История России и Советского государства
10.Современные педагогические концепции	Современные тенденции в развитии центральноазиатского региона
11.Основные факторы и закономерности процесса обучения истории	История Китая
12.Мировое сообщество и Казахстан в условиях современной глобализации и интеграции	История постсоветского зарубежья
13.Всемирно-исторический процесс в XX-XXI вв.	Интерактивные образовательные технологии в преподавании всемирной истории

Так как в ОУП имеется Модуль 8. Методологические и практические основы преподавания истории, к в который включены такие предметы, как Введение в педагогическую профессию, Методика преподавания истории, Этнопедагогика, Методика технологий воспитательной работы в школе и Модуль 9. Психо-физиологические основы педагогики с предметами – Педагогика, Психология и развитие человека, Возрастная физиология и школьная гигиена, то из Индивидуальной образовательной траектории, входившей в ОУП 2015 г. были исключены образовательные элективные курсы, такие как Возникновение и развитие средневековых университетов, Становление педагогики как науки в эпоху Возрождения в Западной Европе, Современные педагогические концепции, которые имеются в виде разделов вышеперечисленных курсов, а также таких элективных дисциплин, как История повседневности в древности и средневековье, История повседневности в древности и средневековье, Интерактивные образовательные технологии в преподавании всемирной истории.

Была серьезно переработана тематика элективных курсов по всемирной истории, которая касалась проблем всемирной истории от древности и средневековья до современности с учетом проблем и вопросов, представляющих интерес для учеников. Студенты могут самостоятельно выбирать заинтересовавший их элективный курс, то есть фактически они самостоятельно формируют свою учебную программу

Отсюда понятно, что управление качеством образовательного процесса служит эффективным средством повышения качества образовательных результатов в том случае, если способствует переводу студента из позиции объекта педагогических воздействий в позицию субъекта управления собственной учебной деятельностью по достижению образовательных результатов. Для этого в управлении качеством образовательного процесса регламентированию и документированию подлежат те процессы, которые позволяют обеспечить четкую фиксацию образовательных результатов, способов оценки степени их достижения и информирование о них обучаемых: оценка студентов, которая является одним из наиболее важных элементов в высшем образовании и проводится в виде экзаменов, и государственного тестирования – ВОУД; гарантия качества преподавательского состава (преподавательскому составу должны предоставляться возможности повышать профессиональную квалификацию, и должны поощрять самосовершенствование); ресурсы обучения и поддержка студентов. Ресурсы обучения (библиотеки, компьютеры) и другие механизмы поддержки должны находиться в свободном доступе, быть смоделированными в соответствии с нуждами студентов. Руководство университета и факультета должны вести постоянное наблюдение за эффективностью дополнительных услуг, проводить проверки и улучшать их.

Необходимо сказать, что система оценки качества образования ведет не только к усилению конкурентоспособности университета, но и к интернационализации вузовского образования, ставшей уже рейтинговым требованием. Об этом свидетельствует с каждым годом увеличивающееся количество иностранных магистрантов на факультете истории, археологии и этнологии.

Моисеева Е.С., Каруна О.Л., Жакебаев Д.Б.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ В ПРОГРАММАХ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГПИИР (МАГИСТРАТУРА ГПИИР-2)

В данной работе изучаются педагогические аспекты обучения в магистратуре ГПИИР-2. На основе проведенного анализа выявлены основные проблемы педагогической стратегии и роли преподавательского состава в образовательных программах магистратуры ГПИИР-2 по результатам первого года реализации и предложены их решения.

Актуальность изменения педагогической стратегии и роли преподавательского состава в системе послевузовского образования в настоящее время не подлежит сомнению. Реализация образовательных программ слишком часто подразумевает только преподавательскую деятельность, которая не является педагогической. А именно, обучение, консультации, ориентация на результаты обучения, стандартизированное обучение, доставка информации.

Программы послевузовского образования должны тесно связывать теорию с практикой и стремиться привлечь обучающегося интеллектуально, критически и с энтузиазмом к такому проекту, который будет способствовать освоению ключевых и профессиональных компетенций в условиях рыночной экономики. В процессе подготовки магистров теоретическое обучение является практико-ориентированным, но предоставляет фундаментальные знания.

Состояние проблемы педагогической стратегии и роли преподавательского состава в образовательных программах магистратуры ГПИИР-2 по результатам первого года реализации рассматривается на примере Казахского национального университета имени аль-Фараби. В КазНУ им. аль-Фараби магистратура ГПИИР-2 реализуется на двух факультетах – механико-математическом и химическом. Направления программ обучения на механико-математическом факультете относятся к ИКТ, поддерживающие нефтедобывающую отрасль, на химическом факультете – к нефтехимической и нефтеперерабатывающей отрасли. В данной работе представлен анализ реализации программы магистратуры ГПИИР-2 на механико-математическом факультете, а именно, по специальности “Информационные системы: Математическое и компьютерное моделирование технологических процессов”. Для сравнения приводятся аналогичные показатели реализации на механико-математическом факультете магистратуры научно-педагогического направления по специальности “Математическое и компьютерное моделирование”. Данные были взяты из системы Универ [1] и с официального сайта КазНУ им. аль-Фараби [2]. Так, в таблице 1 представлены количественные сведения о контингенте обучающихся в магистратуре по двум направлениям.

Сравнение рисунков 1 и 2, где представлены оценки GPA, показывает, что в целом у магистрантов ГПИИР-2 успеваемость ниже, чем у магистрантов научно-педагогического направления, однако следует отметить, что это только первый год реализации экспериментальной программы.

Из сравнения GPA можно сделать следующие общие выводы:

1. средний GPA в магистратуре ГПИИР-2 за 1 год (3.3-3.6) ниже, чем в научно-педагогической магистратуре за 3 года (выше 3.74);
2. минимальное и максимальное значение GPA в магистратуре ГПИИР-2 также ниже, чем в научно-педагогической магистратуре (2.96, 3.63 и 3.2, 3.92, соответственно);

Таким образом, можно сделать вывод о более слабом уровне подготовки магистрантов в ГПИИР-2, но отметим еще раз, что это только первый год реализации экспериментальной программы;

3. диапазон значений GPA в магистратуре ГПИИР-2 уже, чем в научно-педагогической магистратуре, что свидетельствует об уменьшении различия в уровне подготовки магистрантов.

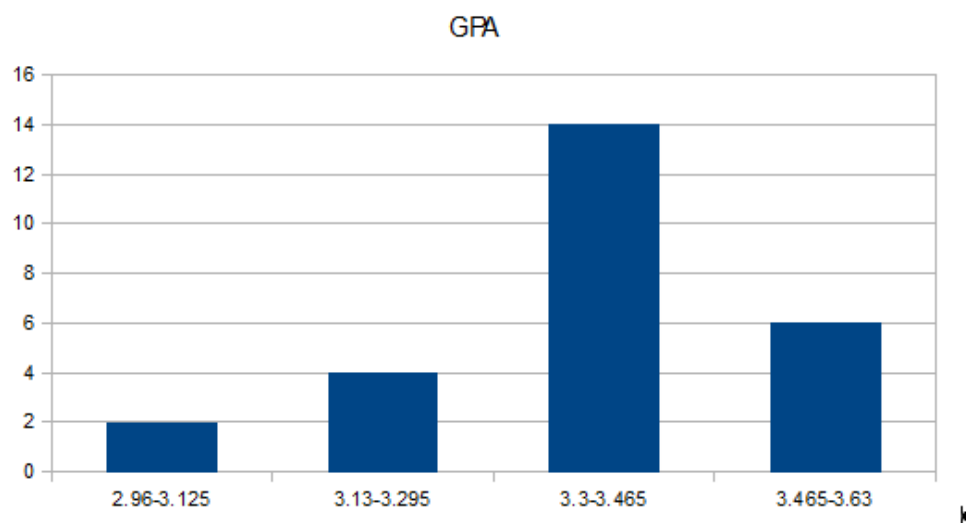

Рисунок 1. Распределение GPA магистрантов ГПИИР-2

Таблица 1 – Количественное сравнение магистратуры ГПИИР-2 и научно-педагогической магистратуры

Параметр	Магистратура ГПИИР-2	Научно-педагогическая магистратура
Набор 15-16 учебного года	26 (47 претендентов)	5 (7 грантовых мест, 5 претендентов)
Набор 16-17 учебного года	30 (45 претендентов)	5 (10 претендентов)
Средний балл на вступительном экзамене (из 200)	126	158
Поступили сразу по окончании бакалавриата	29%	67%
Имеют опыт работы более 2х лет	80%	17%
Имеют опыт работы более 8 лет	11%	0%
Средний балл GPA (из 4)	3.37	3.56
Совмещают работу с учебой	100%	42%

Кроме того, по результатам первого года обучения в магистратуре ГПИИР-2 были проведены интервью с преподавателями, которые являются научными руководителями диссертационных работ магистрантов, и/или преподают в магистратуре ГПИИР-2. Эти же преподаватели имеют опыт в традиционной магистратуре научно-педагогического направления.

В интервью отражаются мнения профессорско-преподавательского состава в отношении готовности магистрантов к проведению научных исследований, заказанных предприятиями, и общее представление о магистратуре ГПИИР.

Основные выводы по проведенным интервью представлены ниже.

Позитивные комментарии относительно программ ГПИИР-2:

- Магистранты приходят со своими идеями диссертационного исследования, поскольку это связано с их работой;

- Магистранты могут обосновывать свои идеи уже в начале обучения, что отражает более глубокое знание и понимание;

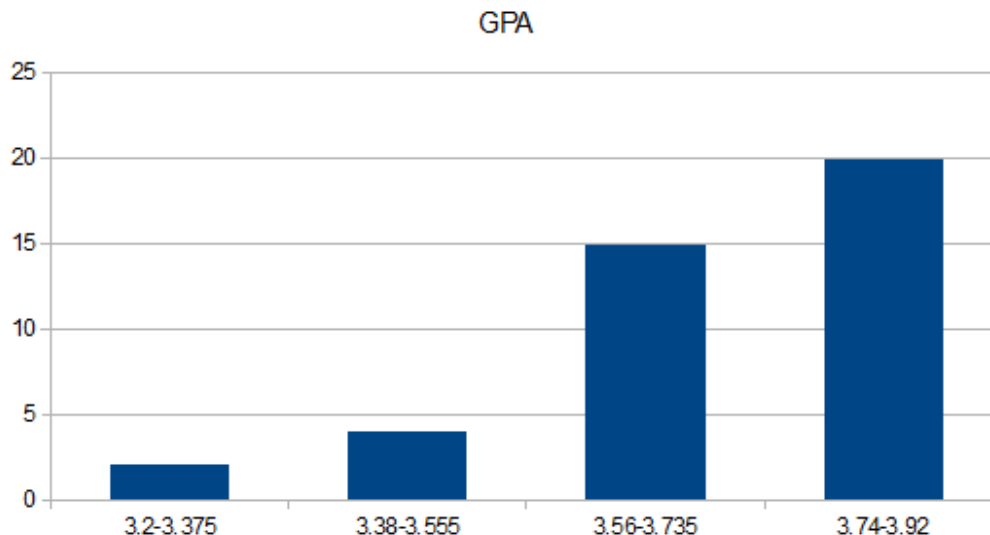

Рисунок 2 – Распределение GPA магистрантов научно-педагогического направления

- Магистранты имеют более глубокое понимание предлагаемых им тем исследований;
- Магистранты лучше представляют конечную цель обучения в магистратуре, вследствие чего у них не возникает проблем с мотивацией;
- Магистранты осознают большую ответственность за свои диссертационные проекты.

Негативные комментарии относительно программ ГПИИР:

- Магистрантам часто приходится жертвовать учебой в пользу работы — пропускать занятия, не выполнять индивидуальные задания во внеаудиторное время (так называемые СРМ – самостоятельная работа магистранта);
- Из-за перерыва в обучении (большинство поступило в магистратуру не сразу после окончания бакалавриата) многие знания были забыты и приходится повторять материал, пройденный в бакалавриате;
- Общая теоретическая подготовка магистрантов слабее.

Основной негативный момент, который отметили практически все интервьюируемые, заключается в том, что магистрантам ГПИИР-2 значительно тяжелее, чем в традиционной магистратуре, даются математические составляющие научных исследований, а также математические курсы в общем.

Мы можем выделить две основные причины данной проблемы:

- как уже отмечалось выше, большинство магистрантов имеют перерыв в своем образовании, что негативно сказывается на сохранении знаний;
- преподаватели не вполне понимают разницу между традиционной научно-педагогической магистратурой, в которой основное внимание уделяется фундаментальным знаниям, и профильной магистратурой ГПИИР, в которой теория должна служить инструментом для получения практических результатов.

Основные выявленные педагогические проблемы в магистратуре по результатам первого года реализации образовательных программ ГПИИР-2 и их предлагаемые решения представлены ниже:

1. Проблема: Пассивный педагогический подход. Возможное решение: Активное участие в обучении;
2. Проблема: Теоретическая основа структуры курса. Возможное решение: Рефлексивно-деятельностный подход к обучению, включая конструктивно-проективную деятельность;
3. Проблема: Часто предметы преподаются разрозненно друг от друга и от научно-исследовательской работы магистранта в течение семестра, что может помешать видению целостной картины. Возможное решение: Обучение, связанное с темами научно-исследовательской работы магистрантов, в более компактном и/или интегрированном формате;
4. Проблема: Материалы курса воспринимаются как сложные и отделенные от практики. Возможное решение: Обучение в малых группах с целью улучшить интерактивность и, как следствие, понимание;
5. Проблема: Трудность в определении подходящих количественных и качественных методов сбора данных и их анализа. Возможное решение: Практическое применение сбора и анализа данных для "реальных" проектов;
6. Проблема: Магистранты недостаточно подготовлены для проведения диссертационных исследований. Возможное решение: Предоставить студентам возможность обсудить и разработать свои собственные исследовательские идеи в поддерживаемой среде.

Следует отметить, что данное исследование проводилось в рамках правил научной этики. Успеваемость студентов регистрировалась анонимно, интервью проводились независимо друг от друга и объективно.

Список литературы:

1. Система "Универ": [Электронный ресурс] // Институт информационных технологий и инновационного развития КазНУ им. аль-Фараби. Алматы, 2003-2016. URL: <http://univer.kaznu.kz>
2. Казахский национальный университет им. аль-Фараби: [Электронный ресурс]. Алматы, 2003-2016. URL: <http://www.kaznu.kz>

Молдабекова М.С., Асембаева М.К., Федоренко О.В.
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОЛОГИИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ КАЧЕСТВА В ПОДГОТОВКЕ
ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ФИЗИЧЕСКИМ СПЕЦИАЛЬНОСТЯМ

Основой востребованности выпускников вузов для инновационной экономики Казахстана являются их компетенции, удовлетворяющие ожидания работодателей. Дальнейшая имплементация кредитной системы обучения предусматривает самостоятельную разработку вузом различных образовательных программ в соответствии с Национальной рамкой квалификации, профессиональными стандартами в соответствии с Дублинскими дескрипторами и пожеланиями работодателей. Согласно этой системе описание уровня и объема знаний, умений, навыков, приобретенные обучающимися по завершении образовательной программы каждого уровня (ступени) высшего и послевузовского образования, базируются на результатах обучения, сформированных компетенциях [1]. Ориентация на формирование профессиональной компетентности и входящей в ее структуру системы компетенций, означает переход к качественно новому содержанию и технологиям образования. В данном случае под понятием «система компетенций» подразумевается именно определение результатов обучения, приобретаемых обучающимися. Тогда компетенции раскрываются через динамичное сочетание знаний, пониманий, навыков и способностей. В этом контексте на результаты обучения оказывают влияние методы управления учебным процессом, выбор эффективных методов преподавания дисциплин, обучения и оценки результатов с целью повышения качества образования.

Механизм определения результатов обучения, то есть ожидаемых показателей того, что обучаемый должен знать, понимать и/или быть в состоянии выполнить по завершении процесса обучения, можно рассмотреть на примере учебных дисциплин с использованием методологии решения проблем (МРП) качества [2]. Эта методология является наиболее общим инструментом, который может быть использован как при коллективной работе по улучшению качества, так и в процессе индивидуальной работы каждого обучающегося. Она осуществляется несколькими этапами работы, состоит из четырех фаз и предусматривает выполнение следующих действий.

На протяжении многих лет нами накоплен опыт проведения занятий по явлениям переноса в газах на основе использования методологии решения проблем. В частности, предлагается рассмотреть диффузионный процесс, когда гидродинамический поток исчезает и производство энтропии минимально [3]. Это задание носит проблемный характер и доказательство его возможно последовательным описанием рассматриваемого процесса. Однако, могут представлять интерес и другие стороны рассмотрения данного вопроса, например, с применением методологии решения проблем, которая позволяет более детальным образом описать ход исследуемого процесса.

На первом этапе следует определить постановку проблемы. Планируйте (Plan). Определение проблемы (постановка вопроса). Определение теоретических положений конкретного вопроса. Анализ причин проблемы. Определение проблемных вопросов и теоретических положений. Идентификация (генерирование) возможных теоретических положений к решению задачи (основные физические законы по теме задания). Планирование действий, направленных на решение проблем (поиск недостающих данных, схематический рисунок, преобразование формул, дополнительная информация).

Описание проблемы: определяются свойства и специфика проблемы, при котором происходит инициирование деятельности обучающихся. Например, предлагается рассмотреть взаимную диффузию газов в замкнутом приборе. Проводится совместное обсуждение предложения преподавателя. Обсуждаются методы и установки для изучения взаимной диффузии, приводятся всесторонние сведения о рассматриваемой проблеме, а именно, поиск ответов на вопросы: изотермичность условия; протекает ли процесс в замкнутом приборе при изобарных условиях, т.е. постоянно ли давление; диффузия легкого и тяжелого газов, возникает ли гидродинамический поток.

На втором этапе определяем фактическую ситуацию. Делайте (Do), выполняйте запланированное. Необходимо определить имеющуюся на начало рассмотрения проблемы фактическую ситуацию и идентифицировать всевозможные причины проблемы, для правильного и успешного ее разрешения использовать научную информацию. Ориентировкой для анализа проблемы является появление гидродинамического потока в процессе диффузии, указанное в условии задания. Заостряется внимание обучающихся на этом, так как, необходимо конкретизировать его содержание. Эта процедура предоставляется обучающимся. Обратите внимание на то, что в условии задания указывается на исчезновение гидродинамического потока в квазистационарном состоянии. В данном случае обучающемуся придется развивать в себе компетенции анализа и обобщения путем выявления

ключевых идей, как появление гидродинамического потока в процессе диффузии, и представления их в четком, кратком, законченном виде для выбора решения данного вопроса.

На третьем этапе проверяйте (Check). Оцените результаты осуществления запланированного с помощью показателей (индикаторов) и критериев выполнения процесса. В данном случае это подразумевает выяснения причин появления гидродинамического потока в процессе взаимной диффузии; определения условия установления квазистационарного состояния и производства энтропии в рассматриваемом процессе. Проверьте, достигнуты ли цели, и сравните результаты с теорией. В данном случае развиваются способности к анализу и синтезу и формируются такие компетенции, как умение правильно определить суть вопроса, умение описать и делать выводы, а также формулировать рекомендации. Развиваемая данная общая компетенция позволяет обучающемуся понимать и оценивать информацию, которую необходимо собрать, интерпретировать и обработать для выявления основных идей. Этот этап включает в себя всесторонние сведения о рассматриваемой проблеме, для чего необходимо логическое мышление, владение основными понятиями соответствующей области знаний (явления переноса) и дальнейшее развитие данной области знаний путем проведения исследований.

Наш опыт преподавания показывает, что такой анализ условия и этапов решения проблемных вопросов требует и формирует все ценные качества умственной деятельности, гибкости и самостоятельности мышления обучающихся. Он также развивает мыслительные операции (сравнение, аналогия, абстрагирование, моделирование, обобщение и т.д.), так как в обсуждение вовлекаются методы научных исследований, тем самым, несомненно, формируются исследовательские компетенции студентов. Важную роль в понимании задания, как показано, играет наглядность представления процесса в совокупности всех сопутствующих эффектов и связей как теоретических, так и экспериментальных данных, необходимых для научно-исследовательской деятельности.

На четвертом этапе действуйте (Act). Определяются результаты обучения, как на уровне задания, так и на уровне рассматриваемой теории реализацией решения проблемы и его аналитическим представлением, доказывающим исчезновение гидродинамического потока и, следовательно, характеризующим минимальным производством энтропии. Помимо этого, рассматривается и обсуждается возможность использования полученного решения при рассмотрении других эффектов.

Этот этап предполагает способности:

- демонстрировать развивающие знания и понимание, полученные на уровне дисциплины, которые являются основой для применения идей в контексте научных исследований;
- применять усвоенные знания при решении учебно-исследовательских заданий, понимание и помощь в решении проблемы в новых или незнакомых ситуациях в рамках междисциплинарных областей, связанных с изучаемой областью;
- интегрировать знания в области макроскопических равновесных и неравновесных процессов, которые находят широкое применение при исследовании разнообразных физико-химических и технологических процессов.

Одним из наиболее значимых результатов такой подготовки может считаться развитие способностей к обобщению и анализу рассматриваемых закономерностей. При формировании у магистрантов заданной системы действий по конкретным вопросам (задачам) становится важным знание функционального назначения операций Plan–Do–Check–Act (PDCA), входящих в состав действия. Как видно из вышеизложенного, исследовательские компетенции в процессе обучения складываются из нескольких компонентов: осознания себя в качестве исследователя, т.е. субъекта, который сам может определять цели решения проблемы и методы их осуществления. В таком понимании лишь осознав себя в роли исследователя, обучающийся открывает для себя возможности активного профессионального саморазвития, преднамеренного формирования профессионально значимых компетенций.

Методология решения проблем качества обучения во многом связана с организацией учебной деятельности, умением отбирать и реконструировать содержание будущего занятия, к способам проработки каждого раздела темы дисциплины, которое приводит к накоплению профессионального опыта. В частности, обращение внимания на фундаментальное значение теоремы о минимальном производстве энтропии показывает, что стационарные состояния встречаются во многих областях природы. Например, живой организм можно рассматривать как сложную систему, если исключить в его состоянии кратковременные колебания и ритмические процессы (болезнь, сон и т.д.), то такая система будет находиться в стационарном состоянии. Таким образом, обучающиеся демонстрируют развивающие знания и понимание физического смысла содержания теоремы в его все более глубоких и многосторонних взаимосвязях. В процессе решения предложенного задания неизбежно использовались предыдущие знания, самоконтроль, выявлялись вопросы, потребовавшие дополнительного уяснения. Вместе с тем, необходимо рассмотреть и обсудить возможность использованного выработанного решения проблемы для изучения отдельных физических методов и закономерностей.

Применение методологии решения проблем для улучшения качества практических занятий позволяет правильно сформулировать задачу и выработать эффективное решение. При этом для ясного описания предложенного задания обучающиеся должны знать: какие вопросы и задачи необходимо решить; где эти вопросы и задачи возникают или имеют место; какие аспекты при этом играют существенную роль. Поэтому необходимо получить информацию из всех возможных источников по рассматриваемой теме.

Если запланированное решение вызывает затруднение, то следует вернуться к первому этапу рассматриваемой методологии, произвести уточнение постановки задачи и причин ее возникновения, запланировать новый вариант проекта решения и осуществить его, оценить эффективность этого проекта по улучшению. Отметим, что рассмотренная методология решения проблем является наиболее общим инструментом, который может быть использован как при коллективной работе, так и в процессе индивидуальной работы каждого обучающегося.

Список литературы:

1. Государственная Программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015 – 2019 годы. Утв. Астана, Акорда, 1 августа 2014 года № 874.
2. Пономарев С.В. и др. Управление качеством процессов и продукции: в 3 кн. / под ред. д-ра техн. наук, проф. С. В. Пономарева. – Тамбов: Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2012.
3. Молдабекова М.С. Термодинамика необратимых процессов: Учебное пособие.- Алматы: Қазақуниверситеті, 2004.-101 с.

Молдабекова М.С., Асембаева М.К., Нурмуханова А.З.
О ПУТЯХ ИНТЕГРАЦИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ МАГИСТРАНТОВ ПО
ПРОГРАММЕ ГПИИР

Государственная Программа индустриально-инновационного развития РК на 2015-2019 годы (ГПИИР) имеет принципиальное значение для развития системы инженерного образования и современных технических специальностей. Именно это обусловило одно из основных направлений Программы – подготовку высококвалифицированных кадров и научно-техническое сопровождение приоритетных отраслей экономики [1; 2].

Эффективность современной системы высшего и послевузовского образования связана с разрешением противоречий между потребностью работодателей в связи с растущими спросами обрабатывающей промышленности и социально – профессиональными ориентациями молодого поколения. В результате стало очевидно, что для того чтобы система подготовки кадров по ГПИИР продуктивно функционировала необходимо осуществлять устойчивое взаимодействие профессионального образования с работодателями и направленность образовательного процесса университета на предоставление практических и востребованных навыков и компетенций по профильной специальности. Ввиду этого профильное направление подготовки магистрантов по программе ГПИИР «Зеленая энергетика для индустрии» по специально разработанным образовательным программам ориентирована на овладение обучающимися необходимыми компетенциями, техническими и инженерными навыками и умениями для работы на самом передовом оборудовании и самом современном производстве.

Профессионально дифференцированная, специализированная работа в современном высокотехнологичном производстве требует от будущего магистра не только серьезной общеобразовательной подготовки, политехнических знаний, компьютерной грамотности, но и конкретных научных и прикладных знаний и навыков, учитывающих региональную специализацию. Важной стороной подготовки магистрантов по ГПИИР становится непосредственное создание и упрочнение постоянной передачи научной информации для практического использования, способствующие развитию прикладных исследований и разработок, что одновременно усилит востребованные и перспективные направления профилирующих дисциплин (ПД). В то же время следует заметить, что применение методов и результатов научных исследований к непосредственному производству, само становится одним из определяющих и перспективных сторон современной промышленности

Следует подчеркнуть, что развитие дуального обучения в магистратуре, сочетающее обучение в университете и практики на предприятии [3], должна обеспечить непрерывную экспериментально-исследовательскую работу по темам магистерских диссертаций, согласованным с предприятием. Такая новая практикоориентированная система обучения должна оказать влияние на содержание и качество образования, осуществляя взаимодействие учебного процесса с научно-исследовательской деятельностью университета (факультета, кафедры), где имеются объективные предпосылки для использования современной материально-технической базы специальных лабораторий и научно-исследовательских подразделений. Существенное отличие такой системы обучения в том, что она осуществляется при наличии трехстороннего договора между университетом, предприятием-работодателем и магистрантом. В таком аспекте обучение по новым дуальным программам способствует более разностороннему профессиональному развитию обучаемых, обеспечивая взаимосвязь, взаимопроникновение и взаимовлияние науки, образования и производства, что приводит к качественным изменениям в профессиональном образовании.

Наконец, новые образовательные программы открывают дополнительные возможности повышения эффективности подготовки специалистов путем интеграции науки и образования, которая может осуществляться как при внедрении результатов научных исследований в содержание соответствующих профилирующих дисциплин, так и при выполнении магистерской диссертации.

Интеграционные предпосылки науки и образования необходимы при выполнении согласованных между предприятиями-работодателями и университетом тем диссертационных исследований. В частности, возник вопрос о целесообразности использования возобновляемых источников энергии на конкретном предприятии. Эта проблема легла в основу диссертационных исследований магистрантов. В настоящее время тенденция удорожания тарифов на электрическую и тепловую энергию делает на сегодняшний день самой актуальной проблему энергоресурсосбережения и снижения потерь. Без комплексных мер по энергосбережению невозможно вывести в разряд конкурентоспособной продукцию отечественной промышленности. Здесь существуют как объективные, так и субъективные факторы, обусловленные, например несовершенством технологий или отсутствием единой системы учета и контроля, недостаточным использованием энергосберегающей техники. Поэтому включение в диссертационные исследования магистрантов вопросов энергоресурсосбережения, внедрения альтернативных источников энергии, анализа текущего состояния энергосистемы предприятия (страны), оценка влияния возобновляемых источников энергии на профиль суточного графика нагрузок энергосистемы предприятия становится актуальной. Формируемые при этом знания и профессиональные навыки у обучаемого становятся ключевыми ориентирами его подготовки к будущей профессиональной деятельности, стимулируя интеграцию прикладных и научных знаний.

Как известно Казахстан обладает значительными возможностями использования возобновляемых источников энергии, как одним из существенных направлений энергоресурсосбережения. Мощный толчок развитию возобновляемой энергетики в Казахстане дало Постановление Правительства №645 от 12 июня 2014 г. Важность целенаправленной энергосберегающей политики, опирающейся на располагаемый потенциал организационно-технических и технологических мероприятий в национальной экономике отражена в законе Республики Казахстан «О поддержке использования возобновляемых источников энергии» [4]. Понятие возобновляемые источники энергии включает источники энергии, непрерывно возобновляемые за счет естественно протекающих природных процессов, включающие в себя следующие виды: энергия солнечного излучения, энергия ветра, гидродинамическая энергия воды; геотермальная энергия: тепло грунта, подземных вод, рек, водоемов, а также антропогенные источники первичных энергоресурсов: биомасса, биогаз и иное топливо из органических отходов, используемые для производства электрической и (или) тепловой энергии.

Проектирование и внедрение возобновляемых источников энергии требуют серьезных научных исследований характера работы ВЭУ, так как при использовании, например, энергии ветра, возникает проблема непостоянства их мощности, которая отсутствует при производстве энергии традиционными способами. Поэтому возникает необходимость в запасе источника в накопителе энергии, а затем уже расходовать накопленную энергию, преобразуя её, например, в электрическую в необходимом количестве.

В таком аспекте актуальность диссертационных исследований магистранта, согласованная с предприятием, обуславливается необходимостью выявления научно - методического, информационного, технико-экономического обеспечения ветроэнергетики в Казахстане и важнейших для ее становления разработок схем размещения ВЭУ. В настоящее время ветроэнергетика — одна из самых бурно развивающихся отраслей мировой электроэнергетики. Современные мощные ВЭУ более экономичны, стоимость 1 кВт установленной мощности таких установок ниже. Ветроколесо мощных ВЭУ находится на большой высоте, где скорость ветра выше. Выше у них и коэффициент удельной выработки электроэнергии, являющийся обобщенной характеристикой ВЭУ. Считается целесообразной установка ВЭУ в местах, где среднегодовая скорость ветра составляет более 5 м/с, что присуще большинству территории Казахстана.

Поэтому целью работы является разработка методологии и реализующей её расчетной методики для ресурсного и технико-экономического обоснования целесообразности использования ветроэнергетической установки (ВЭУ), комплекса технических устройств для преобразования кинетической энергии ветрового потока в какой-либо другой вид энергии, в частности электрическую на конкретном предприятии горнодобывающей промышленности.

Постановка такой проблемы требует разработки и использования нового методического подхода к определению энергетических и экономических показателей современных ВЭУ, исследования их технической эффективности и надежности, а также оптимального планирования их использования с учетом ресурсных, инфраструктурных и экономических условий на предприятии. Магистранту придется исследовать уравнения связи мощностей ВЭУ и их рабочие характеристики, геометрические параметры установки, высотные профили скорости и направления ветра в местности, имеющие модели ВЭУ, статистически достоверные связи средних сезонных скоростей и направлений ветра с характеристиками подстилающей поверхности и рельефа, в том числе схему ценообразования на электроэнергию ВЭУ, определить значения экономического эффекта использования ВЭУ и многое другое. Ему придется выяснить, что результаты его исследования технико-экономических показателей ВЭУ обеспечивают целесообразность или нецелесообразность размещения ВЭУ на территории предприятия, что определит практическую ценность работы.

Интеграция науки, образования и производства проявляется при анализе современного состояния и тенденции развития мировой ветроэнергетики, тенденций, темпов и масштабов развития ВЭУ в мире. Магистранту придется описать собранные данные и результаты анализа современного уровня и тенденций развития технологий и производства ВЭУ, которые будут рекомендованы для построения технико-экономических моделей ВЭУ для предприятия. Вместе с тем следует провести анализ уровня энергетической и экономической эффективности ВЭУ за рубежом, дать обзор опыта и современного состояния ветроэнергетики в Казахстане.

В результате магистранту необходимо выяснить по результатам исследования технологические и энергетические возможности использования ВЭУ для выработки электроэнергии на предприятии и обеспечения

темпов их ввода. Такие пути интеграции науки и образования через выполнение диссертационных исследований в подготовке магистрантов по программе ГПИИР стимулирует использование, в частности, возобновляемых источников энергии, обеспечивает надежность энергоснабжения. Все это влияет на экономическое и экологически устойчивое развитие энергоснабжения.

Таким образом, для обеспечения качественной подготовки конкурентоспособных инженерных кадров в магистратуре в рамках реализации индустриально-инновационного развития Казахстана в КазНУ им. аль-Фараби имеются все предпосылки — инновационная учебная, научная и производственная инфраструктура, материально-техническая база, интеллектуальный потенциал сотворчества обучаемых, ученых и специалистов предприятий.

Список литературы:

1. Государственная Программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015 – 2019 годы. Утв. Астана, Акорда, 1 августа 2014 года № 874.
2. Молдабекова М.С., Болегенова С.А., Асембаева М.К., Федоренко О.В. Совершенствование системы профессиональной подготовки специалистов в магистратуре // Высшая школа Казахстана. – 2016. – № 4. – С. 53-55.
3. Об утверждении Правил организации дуального обучения. Пр. МОН РК от 21.01.2016 г. № 50.
4. Закон Республики Казахстан «О поддержке использования возобновляемых источников энергии». Утв. Астана, Акорда, 4 июля 2009 года, № 165-IV ЗРК.

Мухатаева К.А., Турашева С.К.

МИИДБ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Жоғары оқу орындарының (ЖОО) бүгінгі күнгі басты мақсаты болашақ маманға кәсіби білім, білу қажеттілігін толық беруімен қатар, түлекке алған білімін мен ғылыми – зерттеу бастамаларын қолдана отырып өзін еңбек нарығында қай уақытта немесе кезде болмасын ұсына білуді қалыптастыру болып табылады.

ЖОО түлегінің бәсекелестікке қабілеттілігі, оны құраушы компоненттерінің мәселесі туралы көптеген ғылыми жұмыстар жарық көрген. Соның ішінде мынандай экономикалық санаттар «нарық», «сұраныс», «ұсыныс», «бәсекелестікке қабілеттілік», «бәсекелестік», «маркетинг» бүгінгі күннің түлегінің қалыптасуына үлкен ықпал ететін ұғымдар (1). Заманауи серпілістерге, талаптарға сәйкес ЖОО қызметінің сапалы болуына маркетингті көз-қарастың қажеттілігі басым болатыны сөзсіз. Ол дегеніміз ЖОО жаңа білім технологиясын құрастыру, бәсекелестікке жауап бере алатындай білім беру бағдарламаларын білім алушыға ұсына білу. Нәтижесінде білім алушы, әрі қарай ЖОО түлегі өзіндік және қоғамдық даму мақсатында өзін-өзі еркін ұстау болып табылады.

А.В.Ковалевтің айтуы бойынша, бәсекелестікке қабілеттілікті тек профессионалдық тұрғыдан қарастырылмай, маманның тұлғалық мінездемесі де әсер етеді дейді. Бәсекелестікке қабілеттілік – тұлғаның интегралды сапасы, ол құзыреттілік және құндылық бағыттың жиынтығы, яғни тұлғаның, түлектің құзыретті білімді қоғамда, жұмыс орнында кәсіби мәселелерді шешуде қолдана білуі (2). Оған толық келісуге болады.

Бұл тұжырымды жұмыс беруші де қолдайды. Жұмыс беруші өз жұмыс орнында жоғары сапалы, бәсекелестікке қабілеттілігі бар маманды көргісі келеді. Сол мәселені бірлесе шешуді жұмыс берушінің бірлесе негізгі оқу бағдарламасындағы құзыреттілік тізімді дайындауға қатысуы маңызы үлкен. Құзыреттілік деген термин, алған білімді, біліктілікті және тұлғалық сапасын бір салада қолдана білуімен түсіндіріледі. Аталған мәселе әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да өз шемін тапқандығы, әр факультетте құрылған «Жұмыс беруші кеңестің» жұмыс жасауы. Білім беру бағдарламасының негізгі оқу жоспарын әзірлегенде жұмыс берушілер өз талаптарын қойып оқу үрдісінде белсенді қатысады. Сонымен қатар жұмыс берушілер эксперт ретінде әр білім беру бағдарламасына эксперттік қорытындысын жасайды.

ЖОО-ның аяқтаған түлектің бәсекелестікке қабілеттілігі нарық талабымен анықталады, яғни жұмыс берушінің қоятын талаптарымен. Жұмыс берушіні алдымен мамандардың сапалы дайындығы толғандырады. Қазіргі кезде дайындықтың сапасын анықтау әдісі екі түрлі: 1) кәсіби құзыреттілігінің квалификациялық стандарттар негізінде бағалау; 2) болашақ маманды тұлға ретінде бағалау.

Еңбек нарығының, жұмыс берушінің талаптарына мониторинг жүргізе отырып, ЖОО-ы өз қызметін сұранысқа қарай бейімдеу қажет, ол дегеніміз ЖОО-ң түлегін сапалы дайындалуына және нарықта бәсекелестікке қабілеттілігі жоғары болатынына кепіл. Ондай жұмыстың нәтижесі студентке, магистрантқа мотивациялық фактор бола алады, өйткені жақсы жұмысқа орналасуы үшін ЖОО ұсынып отырған білімнен, нені білу және игеру керектігі қалаптасады.

ЖОО мен Жұмыс берушінің өз ара тығыз байланыста болуы, болашақ түлектің ЖОО-н аяқтаған соң міндетті түрде жұмыс орнымен қамтылуына да ықпал ететіні сөзсіз. Осындай мәселені шешуді көздейтін, яғни жұмыс берушінің толыққанды оқу бағдарламасына ат салысуы, өндірістік және басқада тәжірибеден өтуіне және дипломдық жұмыстарға жетекшілік ету сияқты байланысты Мемлекеттік индустриялық - инновациялық дамыту жөніндегі 2015 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаның негізінде іске асырылады.

Осы бағдарлама аясында Биология және биотехнология факультетіне биылғы 2016-2017 оқу жылында «Биотехнология» мамандығы бойынша магистратураға қабылданды.

Биотехнология мамандығының магистратураға арналған оқу бағдарламасы эксперименталды оқу бағдарламасы аясында құзыретті көзқарас негізінде құрастырылған. Магистратурадағы негізгі оқу бағдарламасы және оқу

жоспары халықаралық білім беру бағдарламаларына, Болон Декларацияға сәйкес және жұмыс берушілердің ұсыныстарына сәйкес кредиттік-модульдік жүйе және компетенттік жүйе бойынша қалыптастырылған.

Білім алу нәтижесінде бастысы түлектердің, мамандардан профессионалдық қызметінде қалыптасқан құзыреттілік білімді қолдана білуінде. Компетенциялықтың қалыптасуының негізі болатын – ол жан-жақты тұрғыдан дайындалған негізгі оқу бағдарламасы. Осындай негізгі құжат негізінде жалпы педагогикалық үрдіс іске асады.

«Биотехнология» мамандығының оқу бағдарламасы, мамандарды өнеркәсіптік биотехнология және биоинженерия саласының, аралас кәсіби қызмет бағытының өндірістік-технологиялық жұмыстары және ғылыми-зерттеу қызмет қажеттілігіне қарай, білімге және құзыреттілікке ие болуға бағытталған. Бұл, магистрлерді оқу бағдарламасының негізгі курстарының нақты эксперименталды және теориялық негізге сүйене отырып жүйелі білімімен қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, ғылымның жаңа жетістіктеріне негізделген элективті бағыттарда қарастырылған. Магистрлерге индустриалды секторда қолданбалы ғылыми зерттеулерді жүргізуге болатындай дайындық жүргізіледі.

Магистрлік бағдарлама, болашақ магистрге қазіргі кезде маңызды пәнаралық ғылым саласы және заманауи технологиялар – өнеркәсіптік биотехнологияда, кәсіби құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған. Сонымен бірге, медициналық биотехнология, генетикалық және клеткалық инженерия, геномика және протеомика сияқты кешенді биологиялық бағыттардағы революциялық өзгерістер туралы түсінік береді. Оқу бағдарламасының сапасын бағалауда оқу нәтижелерінің мониторингін жүргізу маңыздылығы айтарлықтай. Мысалы, магистратураны аяқтағаннан кейін: 1) жинақталған тәжірибені қайта қарастырып, қажет болған жағдайда кәсіби қызмет профилін өзгерту; 2) ғылыми-техникалық, жаратылыстану ғылымындағы, жалпы ғылыми жаңалықтарды тез арада тауып, талдап және дұрыс өңдеуді білу; 3) менеджмент саласында білімді болу, кәсіби қызметте менеджмент әдістерін қолдану білу; 4) нақты өндіріс мақсатына қарай қажетті зерттеу әдістерін тандай білу, бар әдістерді модификациялау және жаңа әдістерді құрастыру; 5) биотехнологиялық өндіріс спецификасын білу, өнеркәсіптік бионысандардың негізгі қасиеттерін, мақсатты өнімді алу және тазалаудағы негізгі әдіс -тәсілдерді зерттеу; нақты мақсатты өнім алуға қажетті әдістерін тандау және бағалау критерилерін білу.

Бұл бағдарлама бойынша мамандарды дайындауға қажетті жалпы мәдени құзыреттілік, яғни интеллектуалды деңгейді жоғарлату, өз бетінше ғылыми-зерттеу жұмыстарына қажетті жаңа әдістерді үйрену, оларды ғылыми және ғылыми-өндірістік мәселелерді шешуде қолдана білу, сонымен қатар іскерлік шет тілі деңгейін көтеру деген сияқты, бәсекелестікке қабілеттілікке ие болатындай пәндер тізімі қарастырылған.

Магистранттардың тәжірибиелік бағыттылығын қалыптастыруда бітірушінің заманауи жабдықпен жұмыс жасай білуі, биология ғылымдарының әдістемесін жетік меңгеру, жаңа компьютерлік бағдарламаларды қолдана білуі аса маңызды.

Білім алушының білуге, игеруге деген ұмытылысын қолдап, мамандығына байланысты жұмысқа орналасуына көмек ретінде жұмыс берушімен тығыз қатынаста болу қажет.

Бұл тұрғыда Мемлекеттік индустриялық - инновациялық дамыту (МИИД-2) жөніндегі 2015 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаның негізінде қабылданған магистранттарға үлкен мүмкіндік – ол сол бағдарлама аясында көптеген мекемелер, кәсіпорындар мен үш жақты келісім шарт дайындалып, бекітілді. Келісім шарт негізінде сол мекеме орнынан диссертациялық немесе жобалық жұмыстарына жетекші тағайындалды. Ғылыми-зерттеу жұмыстардың тақырыбы сол мекеме немесе кәсіпорының басты өндірістік жобаларымен ұштасты. Магистратураның 2-ші курсының оқу бағдарламасында жоспарланған өндірістік тәжірибеден өту, диссертациялық материалды жинақтау да осы келісім-шарт негізінде жүргізіледі.

2015-2019 жылдарға арналған МИИДБ-2 мемлекеттік бағдарламаның басты мақсаты өңдеу өндірісінің бәсекелестікке қабілеттілігін жоғарылату арқылы экономика диверсификациясын ынталандыру болып табылады.

Индустриализация үрдісінде негізгі акцент сыртқы нарықтағы өнімнің қажеттілігіне қарай жоғарғы өндірістік технологияны дамыту көзделген.

Индустриалдық даму адами ресурстардың сапасын қамтамсыз етуді және білім сапасына деген талапты жоғарылатуды қажет етеді. Бұндай қажеттілікті қамтамсыз ету үшін ЖОО-ың бәсекелестікке қабілеттілігін жоғарылату мақсатымен материалды-техникалық жүйені модернизациялауға бағытталған шаралар жүргізілуде. Пилотты тәжірибелер жүргізу орталықтары, дуалды жүйе бойынша профессионалды біліктілікті арттыру, өндіріспен бірлесіп жаңа кәсіби стандарттар құрастырылуда.

Еңбек нарығында ЖОО-ң түлектерінің бәсекелестікке қабілеттілігінің жоғарылауы, сол ЖОО-ы ұсынып отырған оқу бағдарламаларының бәсекеге қабілеттілігі жоғары болуына әкеледі. Өз алдында ЖОО-ң әлемдік рейтингте жоғары көрінуі еңбек нарығындағы сұранысына ықпал ететіні сөзсіз.

Сондықтан, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті халықаралық рейтингте кезекті сатыға көтеріліп, Орталық Азия аймағы мен Қазақстан жоғары оқу орындары арасында алғашқы болып әлемнің 250 үздік университеті қатарына енуі, түлектеріміздің бәсекеге қабілетті болуына талап қояды.

Бұндай талапты факультетімізде білім алып жатқан жастарда қолдап, МИИДБ бойынша білім алып жатқан магистранттар еліміздің дамуына өз үлестерін қосады деген сенімдеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Кирилук О. Управление конкурентоспособностью выпускника вуза в современных условиях

2. Шилова М. И., Белых И. Л. Формирование конкурентно саособности выпускников ВУЗа // Вестник ТГПУ, №4, 2010.
3. Информация по ГПИИР РК на 2015-2019 годы
4. <http://dep-strateg.mid.gov.kz/ru/pages/informaciya-po-gpiir-rk-na-2015-2019-gody>

Мұхатова О.Х., Жакупова Г.Т.
АРХИВТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ҚОС ДИПЛОМ

Жаһанданудың етек алуына байланысты әлемдегі өзгерістерден, жаңа технологиялардан, білім берудегі соны тәсілдерден тысқары болудың мүмкін еместігін уақыттың өзі дәйектеп отыр. Оның үстіне бұрынғысынша білім беру экономиканы тежейтін тетіктердің бірі екендігіне көз жеткізіп келеміз. Мемлекетіміздің басты стратегиялық бағыты мейлінше бәсекелестікке бейім 50 елдің қатарына қосылу екендігі баршаға мәлім. Дамыған елдердің қатарына қосылудың басты шарттарының әрі талаптарының бірі - бәсекелестікке қабілетті мамандар даярлау. Осы бағытта әл - Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің тәжірибесі өзгелерге үлгі-өнеге боларлықтай. Халықаралық деңгейге көтеріліп келе жатқан университет үш сатылы білім беру жүйесін сәтті меңгеріп, екі жүзге жуық мамандық бойынша мамандар дайындайды. Солардың арасында архивист мамандар даярлаудағы бірегей оқу орны болып табылады. «Мұрағаттану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша білім беру бағдарламасы білім беру, мемлекеттік, мемлекеттік емес ұйымдарда, мәдени-әлеуметтік салаларда, мемлекеттік және ведомстволық мұрағаттарда, сондай-ақ ғылыми-зерттеу және жоғарғы оқу орындарында құжаттамамен қамтамасыз етуді басқару қызметіне қажетті жоғары білікті мамандарды дайындауға бағытталған. Бағдарламаның мақсаты - мұрағаттану, құжаттану және археография салаларына қажетті мұрағаттанудың, құжаттанудың және құжаттаманы басқарудың теориялық мәселелерін талдау және тарихи деректерді жариялау, теориялық, методологиялық, тәжірибелік деңгейлерде зерттеу жүргізе алатын, кәсіби қызмет саласында отандық, шет елдік озық тәжірибені меңгерген, құжаттармен жұмысты реттеуді ұйымдастыратын жергілікті нормативтік актілерді, құжаттық ақпараттың жіктемесін, мұрағат құжаттарын жинақ ретінде жарияланымға дайындауға қатысу қабілеті бар мамандарды даярлау болып табылады. 5B051500 – «Мұрағаттану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша бакалаврларды дайындау 2010 жылдың 3 ақпанындағы бері АБ № 0137355 лицензиясы бойынша білім беру қызметін жүргізуге құқық беріліп, лицензияға қосымшаға сәйкес (2010 жылдың 2 шілдесіндегі № 0110952 бұйрық) мамандық жылдың 3 наурызында (№ 643) Қазақстан Республикасының кәсіби білім беру Классификаторына енгізілді. Осы жылы мамандықтың кредитті технология бойынша білім берудің алғашқы сатысының мемлекеттік стандарты бекітілді [1].

6M051500 – «Мұрағаттану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша магистрлерді дайындау 2010 жылдың 3 ақпанындағы бері АБ № 0137355 (АА № 0000001 22 қаңтар 2002 ж.), лицензиясы бойынша білім беру қызметін жүргізуге құқық берілді. Лицензияға қосымшаға сәйкес 2010 жылдың 2 маусымындағы ҚР БЖҒМ 2010 жылдың 3 наурызында № 924 бұйрығына сәйкес мамандық бойынша магистр мамандар даярлаудың ҚР МЖБС 7.09.066 - 2010. С стандарты бекітілді [2]. Содан бері ҚазҰУ-дың мамандық бойынша негізгі оқу жұмыс жоспарына сәйкес бакалаврлар [3] мен магистрлер дайындалып келеді [4]. Осы аралықта 17 бакалавр және 58 магистер диплом алып шықты. Түлектердің арасында оннан астамы ҚР Президенті архивінде, алтауы және магистранттардың бірқатары ҚР Орталық мемлекеттік архивінде қызмет етеді. 2016-2017 оқу жылында бакалавриатта 145, магистратурада 13 магистрант білім алуда.

Терең білімді, жоғары білікті мамандар дайындауда бірқатар реформалардың қажет екендігін республиканың қазіргі білім саласындағы жағдайы көрсетіп берді. Оның үстіне жаһандану үрдістері етек алған тұста, халықаралық деңгейге жетуге қол созған кезде білім берудегі жаңалықтар көкейкесті бола түседі. Білім саласын заманауи талаптарына сәйкес жетілдіруде оқытудың инновациялық тәсілдері ғана емес қос диплом беруді ұстанудың маңызы арта түседі. Сондықтан да әлемнің дамыған елдерінің қатарында қадам басу үшін тың тәжірибеден құр алақан қалмау жағы ҚазҰУ-да ұтымды жолға қойылған. Бәсекелестікке қабілетті архивтанушыларды даярлауда әл-Фараби атындағы ҚазҰУ көрші Ресей Федерациясындағы алдыңғы қатарлы оқу орыны – Ресей мемлекеттік гуманитарлық университетімен 2016 жылдың мамыр бірлескен магистрлік бағдарламасының жүргізілуі туралы қосымша келісімге қол қойды [5]. Мұндай межеге қол жеткізу үшін оқытушылар РМГУ-ге арнайы іс сапармен барды. Келісім мақсаты «Архивтану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» және «Құжаттану және архивтану» мамандықтарының «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» бағыты бойынша тараптар бірлесе отырып және университеттердің өкілетті құрылымдарымен мақұлданған халықаралық магистрлік бағдарламаны іске асыру болып табылады. Халықаралық магистрлік бағдарламасымен оқуды толықтай және сәтті аяқтаған магистранттар мемлекеттік үлгідегі қос дипломға ие болады:

- ҚазҰУ-дың «Архивтану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» оқу бағдарламасы, «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» бағыты бойынша магистр біліктілігін (дәрежесін) алу жөніндегі диплом.

- РМГУ-дің «Құжаттану және архивтану» бағыты, «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» білім беру бағдарламасы бойынша магистр біліктілігін

(дәрежесін) алу жөніндегі диплом. Халықаралық магистрлік бағдарламасын РМГУ-дің тарихи-архив факультеті және ҚазҰУ-дың тарих, археология және этнология факультеті жүзеге асырады.

Ынтымақтастық туралы келісімге қосымша бірнеше құжаттар дайындалды. Құжатта: «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» мамандығы бойынша бірлескен халықаралық магистрлік бағдарлама бойынша магистрлерді дайындаудың оқу жоспарлары екі оқу орындарында «Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасының білім беру стандарттарына» бірлескен магистрлік бағдарлама бойынша қосымша сабақтарға негізделген. Магистрлік бағдарламаның құрылымы РМГУ-де және әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да төрт семестрге бөлінген.

«Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» магистрлік бағдарламасының оқу жоспарлары негізінде бірлескен магистрлік бағдарлама бойынша ережелердің қойылатындығы анықталған. Мәселен, Ресей мемлекеттік гуманитарлық университетінің Құжаттану және технотронды архивтер факультетінің магистранттары әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да үшінші семестрде тарих, археология және этнология факультетінде 6M051500 – Мұрағаттану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамсыз ету» мамандығы бойынша оқиды және негізгі оқу жоспары бойынша «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» Жеке білім беру траекториясын таңдайды.

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің магистранттары РМГУ-де Құжаттану және технотронды архивтер факультетінде 46.04.02 Құжаттану және архивтану бағыты «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» мамандығы бойынша үшінші семестрде оқиды. Оларға жұмыс жоспарына сәйкес үшінші семестрде оқытылатын курстар қарастырылады.

Магистранттар өздерінің зерттеу тақырыптары және жобаларының нәтижелеріне сәйкес серіктес жоғары оқу орындарында магистрлік диссертациясын дайындау үшін тағлымдамадан өтеді. Сондай-ақ мамандық бойынша бірлескен халықаралық магистрлік бағдарлама шеңберінде білім алудың соңында магистранттар бітіруші біліктілік жұмыстарын (магистрлік диссертация) Магистрлік диссертацияларының тақырыбы тараптардың келісімімен бекітіледі [7]. Диссертациялық жұмысқа жетекшілік Тараптармен бірлесе отырып жүргізіледі. Қорытынды аттестациядан өткен, магистратураның кәсіби оқу бағдарламасын меңгергендігін бекіткен және магистрлік диссертацияны көпшілік алдында қорғаған магистрантқа серіктес жоғары оқу орындарының МАК шешімімен «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» мамандығы бойынша магистр академиялық дәрежесі және Ресей Федерациясының және Қазақстан Республикасының мемлекеттік үлгідегі дипломы беріледі.

Білім берудегі ынтымақтастық шеңберінде аталмыш мамандық бойынша негізгі оқу жұмыс жоспарының үшінші семестріне өзгерістер енгізілді. Себебі екіжақты тараптар магистранттарды оқуға жіберу үшінші семестрде жүзеге асырылады, яғни үшінші семестрде магистрант РМГУ-де немесе ҚазҰУ-да бағдарламаға сәйкес білім алады. Бұл мәселелер қосымша келісім-шарттарда жан-жақты көрсетілген. Өзгерістер РМГУ-дің «Құжаттану және технотронды архивтер» деп аталатын факультетінің «Басқармалардағы және архивтердегі электронды құжаттармен жұмыс істеудің теориясы мен тәжірибесі» магистрлік бағдарламасының оқу жоспарлары негізінде жасалды [6]. Осыған орай магистратураның негізгі оқу жұмыс жоспарына «Электронды құжаттардың археографиясы», «Электронды үкіметті құжаттамалық коммуникациямен басқару», «Электронды аудиовизуалды құжаттармен жұмыс істеуді ұйымдастыру», «Электронды құжаттардың архивтануы: мәселенің тарихнамасы және теориясы» атта жаңа пәндер енгізілді. Пәндерді теориялық тұрғыда оқып-үйренумен қатар алған білімді тәжірибеде шыңдау міндеті де магистрлік бағдарламадан көрініс тапқан. Өйткені елдің үдемелі инновациялық индустрияландыруын, жаңа технологияларын, сәтті шағын және орта бизнесін өркендету үшін бір ғана білім деңгейі жеткіліксіз. Үйрену үшін білім алушыға теорияны тәжірибемен ұштастыру қажеттілігі туындайды. Ұзақ жылдар бойы жастарға білім берсе болғаны, білімді маман қызмет орнында жетіліп, өседі деген қағида орныққан. Осындай түсініктің нәтижесінде елде дипломды азаматтар көбейді, алайда экономика мен әлеуметтік қызмет көрсету салалары іргелі білімді тәжірибемен ұштастырған мамандарға зәру болып қалды. Арнайы мамандардың тапшылығы архивтерде де байқалады. Оқу тәжірибесі кезінде студенттер академиялық типтегі оқу-танымдық қызметті меңгеріп, маман ретіндегі әрекеттері қалыптасып, теориялық мәселелер талқыланады. Өндірістік білім практикада алушы маман ретінде кәсіби қызмет тәжірибесін жинақтайды. Ал диплом алды тәжірибеде белгілі бір ұйымның қызметі туралы көзқарастар қалыптасып, бітіруші оның тиімділігін арттыруға байланысты ұсыныстар жасайды. Негізінен оқу, өндірістік, диплом алды практикаларын Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік, Қазақстан Республикасының Президенті, ҚР Орталық мемлекеттік кинофотоқұжаттар және дыбыс жазбалар, Орталық мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың ведомстволық архивтерінде өткізіледі. Соңғы жылдары тәжірибелер базаларының қатары көбейіп келеді. 2016-2017 оқу жылында дүние жүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасының жанынан «Архивтану және құжаттану» ғылыми-зерттеу және ғылыми-әдістемелік Орталығы ашылды. Орталықты құрудың басты мақсаты құжаттану және архив ісі салаларындағы ғылыми, ғылыми-зерттеу және ғылыми-әдістемелік жұмыстарды реттеу, қолданбалы ғылыми зерттеулерді орындау, осы іске профессор-оқытушы құрамын, докторанттарды, магистранттарды, студенттерді тарту болып табылады. Сонымен қатар орталықтың ауқымында «Жас архивист» клубы құрылып, архивист,

құжаттанушы мамандар дайындауға өз үлесін қосып келеді. Клубта оқу-ғылыми, ғылыми-зерттеу, ғылыми-мәдени шаралары өткізіледі.

Білім беру мен мамандар даярлаудағы интеграциялық байланыстарды жүзеге асырудың ауқымында «Мұрағаттану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығының магистранттары шет елдік ғылыми-зерттеу тәжірибелерін РМГУ-де өткізе бастады. Үстіміздегі жылдың өзінде 4 магистрант Мәскеуге сапарға шығып, тәжірибелерін сәтті өткізді. Мәскеу қаласының әртүрлі салалары бойынша архивтерінің құрылымымен және қызметімен танысуда өз білімдерін көзбен көру арқылы тереңдетіп, молайтты. Сонымен қатар кітапханаларында, соның ішінде РМГУ-дің кітапханасында магистрлік диссертация тақырыбы бойынша материалдар жинақтады. Ғалымдардың, профессор-оқытушылардың дәрістеріне қатысып, жекелеген пәндер бойынша білімдерін молайтты. РМГУ-дің тарих-архив институтының зертханалары мен ғылыми орталықтарының зерттеулері, ғылыми мүмкіндіктері туралы мәлімет алды.

Тағы бір жайт, ҚазҰУ-дың профессор-оқытушылары құрамы РМГУ-нің ғылыми басылымдарында еңбектерін жариялай бастады. Мәселен, «Делопроизводство» [8], «Вестник РГГУ», «Вестник архивиста» деген журналдарда ҚазҰУ ғалым-тарихшыларының, архивистерінің мақалалары жарық көрді. РМГУ-де өткізілген халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциялардың жұмыстарына қатысып, баяндама жасау дәстүрге айналып келеді [9]. РМГУ-дің Ресей Федерациясына белгілі архивист ғалымдарын ҚазҰУ-ға дәріс оқу үшін шақыру мәселелері де қарастырылуда.

РМГУ «Мұрағаттану, құжаттар жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығын қажетті ғылыми әдебиеттермен және оқу, оқу-әдістемелік құралдарымен қамтамасыз етуде база ретінде саналады. Кеңестік кезеңде архивтану және құжаттану мамандығы бойынша ғылыми орталыққа айналған РМГУ-дің бұл салада жинақтаған тәжірибесі мол болғандықтан қажетті кітаптар Мәскеуде жарияланады. Сол әдебиеттер сапалы білім алуға септесетіндігі даусыз. ҚазҰУ-дың «Қазақ университеті» баспа үйінен жарық көретін ғылыми, оқу әдебиеттері дүние жүзі тарихы, тарихнама және деректану кафедрасының мамандар әлеуетінің зияткерлік базасы мен қажыр-қайратының арқасында жарық көреді. Дегенмен білім алушылар үшін зәру басылымдар соңғы уақыттарда Қазақстан Республикасы Президенті архиві, ҚР Орталық мемлекеттік архивінің қызметкерлерімен бірлесе отырып дайындау қолға алынууда.

Осылайша архививтанушы және құжаттанушы мамандар даярлауда алпауыт көрші мемлекетпен білім беру саласында өзара ынтымақтастықтағы байланыстар орнатылып, нығайып келеді. Болашақта осындай қос диплом беру шеңберіндегі интеграциялық байланыстардың ауқымы кеңейетіндігі сөзсіз, өйткені бұл бағытта ҚазҰУ-да барлық жағдайлар жасалған.

Әдебиеттер тізімі:

1. 5B051500 – Мұрағаттану, құжатты жүргізу және құжаттаманы қамтамасыз ету мамандығының Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты 6.08.024-2009.
2. 6M051500 – Мұрағаттану, құжатты жүргізу және құжаттаманы қамтамасыз ету мамандығының Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты 7.09.066 - 2010.
3. 5B051500 – Мұрағаттану, құжатты жүргізу және құжаттаманы қамтамасыз ету мамандығы бойынша бакалавриаттың негізгі оқу жоспары. – А: Қазақ университеті, 2015.
4. 5M051500 – Мұрағаттану, құжатты жүргізу және құжаттаманы қамтамасыз ету мамандығы бойынша магистратураның негізгі оқу жоспары. – А: Қазақ университеті, 2015.
5. «Ресей мемлекеттік гуманитарлық университеті жоғарғы кәсіби білім берудің федералды мемлекеттік бюджеттік білім беру мекемесі (Мәскеу қ., Ресей Федерациясы) мен әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы қ., Қазақстан Республикасы) арасындағы бірлескен магистрлік бағдарламасының жүргізілуі туралы №1 Қосымша келісім.
6. Ынтымақтастық туралы келісімге 1 қосымша (Ресей мемлекеттік гуманитарлық университеті (Мәскеу, Ресей) және әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы, Қазақстан Республикасы) арасындағы бірлескен оқу жоспары).
7. Ынтымақтастық туралы келісімге 2 қосымша (Ресей мемлекеттік гуманитарлық университеті (Мәскеу, Ресей) және әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы, Қазақстан Республикасы) арасындағы магистрлік диссертацияларды бекіту және Мемлекеттік аттестациялық комиссияның жұмыс шарттары).
8. Мухатова О.Х. Зарождение делопроизводства в Казахстане// Делопроизводство. – 2016. -№2. – С.91-93.
9. Мухатова О.Х., Жакупова Г.Т. Современная историография казахстанской государственности// Российская государственность в конце XX-начале XXI века. Материалы научно-практической конференции с международным участием. Москва, 24 марта 2016г. – М: «Спутник», 2016. – С.225-230.

Мұхатова О.Х.

ТАРИХНАМАЛЫҚ ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДА БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМДЫ ҰШТАСТЫРУ

Қазақстан тарихының тарихнамасы еліміздің тарихы бойынша объективті білім қалыптастыруға, отандық тарих ғылымын дамытуға мүмкіндік береді. Қазақстан тарихнамасының ежелгі дәуір мен орта ғасырлардағы тарих жазу,

жаңа және қазіргі замандағы тарихты зерттеудің бағыттарын, жолдарын оқып-үйрететін кәсіптендіру пәні ретіндегі маңызы зор. Бәсекелестікке қабілетті кәсіби тарихшыларды даярлауда міндетті кәсіптендіру пәндерінің бірінен саналады. Пәнді оқып-үйренуде ең алдымен оның нысаны мен пәнін ажырата білу маңызды. Қазақстан тарихы тарихнамасының нысаны ол - Отан тарихының жекелеген дәуірлері мен кезеңдері, сатыларындағы тарихи оқиғалар мен үдерістерді зерттеуге арналған еңбектер, яғни тарихнамалық деректер. Ал Қазақстан тарихының тарихнамасының пәні болып тарихнамалық деректерді тарихнамалық тұрғыда зерттеу саналады.

Тарихнамалық деректер деп тарихнама пәні бойынша анықталатын және тарих ғылымындағы үрдістер туралы, оның жай-күйінен ақпарат беретін тарихи деректер аталады. Олар тарихнамалық заңдылықтардың пайда болуын және дамуын орнықтыру үшін тарихнамалық фактілермен қатар қолданылады. Мұндай пайымдау үшжақты ұғымға; тарихнама пәнінің түсінігіне, тарихнамалық фактінің сипатына, тарихнамалық деректі ұғындыруың қолданысына негізделеді. Тарихшының еңбектері ең басты тарихнамалық деректер болып табылады. Тарихнамалық деректерге монографиялар, ғылыми мақалалар, диссертациялар, мерзімді және мерзімді емес басылымдар, жарияланбаған мұрағат құжаттары мен материалдары, дәрістер курсының мәтіндері, жарияланбаған қолжазбалардың бастапқы нұсқалары, күнделіктер, заманхаттар, өмірбаяндар, сауалнамалар, хаттар, оқу бағдарламалары және тарихнама бойынша оқылған курстардың есебі жатқызылады.

Тарихнамалық деректерді қалыптастыру ұзақ уақыттарға созылған үдеріс болды. Адамзат жазуды пайдаланғанға дейінгі кезеңде тарихи білімнің кейбір белгілері ауыз әдебиеті үлгілерінде ұрпақтан ұрпаққа жеткен аңыз, әңгімелерде, шежірелерде сақталып келді. Онан кейін тарихи таным белгілері көне жазба ескерткіштерінде көрініс таба бастады. Адамзат өзінің өткеніне үлкен мән беріп, одан тағлым, сабақ алу мақсаттарында бастан кешірген оқиғалар мен түрлі жайттарды әр алуан жазу құралдарының беттеріне, ал қағаз пайда болғаннан кейін хатқа түсіруге мүдделі болған. Ал жазуы жүйелі түрде дамымаған халықтар тарихты ауызша айтуды қалыптастырды. Тарихи оқиғалар түрлі сипатта, мемлекеттердегі өзіндік саяси ұстанымдарға, белгілі бір көзқарастарға, идеологияларға байланысты баяндалып отырылды. Ежелгі дәуірде тарихи оқиғалар мен үдерістерді сипаттауда діннің рөлі айтарлықтай еді. Осыған орай көне замандардағы жазбаларда тарихи баяндар «құдайдың еркімен» жүрген құбылыстар ретінде жазылған. Бірте-бірте тарихты танудың анағұрлым жетілдірілген жолдары қалыптаса бастады. Арнайы тарихи еңбектер жазылып, оларда тарихи фактілер жалаң әрі хронологиялық тұрғыда баяндау дәстүрі кеңінен орын алды. Сонымен қатар қоғамның саяси және мәдени өмірі қамтылған анағұрлым жетілдірілген тарихи шығармалар дайындалды. Орта ғасырларда өз көздерімен көрген оқиғаларға негізделген еңбектер жазылды. Тарихи ой білімге ұласты, тарих бойынша іргелі зерттеулер дүниеге келді. Архив құжаттары сыни талдаулар мен сараптамалардан өткізіліп, түрлі тақырыптар бойынша жинақ түрінде көптеген том болып жарияланды. XX ғасырда тарихнамалық деректердің түрлері көбее түссе, XXI ғасырдың бас кезінде олардың маңызы айқындалды. Осылайша тарихнамалық дерек ұғымының ұғымның пайда болғандығына екі ғасырдан астам уақыт өтті. Алайда олар тұрасында арнайы зерттеулер жүргізіліп, тарихнамалық деректердің түрін түстеп, аттарын атап, жіктеп, түсініктеме берген еңбектер көптеп жазыла қоймады. Десек те, тарихнамалық деректерге қатысты кейбір ой - пікірлер М.В.Нечкинаның [1], И.Д.Ковальченконың [2], А.М.Сахаровтың [3], Л.Н.Пушкаревтің [4], Н.Н.Масловтың [5], С.О.Шмидтің [6], В.П.Наумовтың, М.С.Волиннің, В.В.Ивановтың, М.А.Варшавчиктің [7] еңбектерінен көрініс тапты. Бұл зерттеулерде тарихнамалық деректер ұғымы нақтыландырылды.

Тарихнамалық деректі пайдаланудың жолдары туралы мәселе өзекті болып саналады. Оның үстіне бұл мәселе ғылыми әдебиеттерден толық көрініс таппаған. «Тарихнамашы, - деп жазды А.И.Данилов: «тарих ғылымында пайда болған әрбір жаңа бағыт тек тарихи шынайылықты тың идеялық методологиялық принциптер негізінде қарастыруға ғана емес, сондай - ақ соны деректанулық тәсілдерді шығаруға, тарихи құжаттарды талдаудың тартымды әдістемесін қалыптастыруға жол ашатындығын түсінеді» [8]. Тарихнамалық дерекпен жұмыс істеу үдерісі тарих деректі ғылыми айналымға түсірудегі күрделі үрдіске сәйкес келеді. В.О.Ключевский «Комментарийлерінде» деректану бойынша дәрістер курсына: «...дерекке салынған тарихи материал бірден алынбайды, оны біртіндеп тауысу үшін деректі түсініп, керексізден керектіні бөліп шығару қажет. Бұл үшін оны алдын-ала сұрыптап, тазалап, зерттеп, оған мағлұмат беру керек» [9], - деп атап көрсеткен. Тарихнамалық дерекке қатысты түсіндіру жұмысының сатылары да осыған ұқсас келеді. Ол сатылар мыналардан тұрады: деректі іздеп табу және таңдап алған тақырыпқа, зерттеудің нақты міндеттеріне байланысты тарихнамалық деректің шынайылығын айқындау; деректерді талдау және сыни баға беру; барлық деректер кешеніне олардың арасында байланыс орнату мақсатында синтездік талдау жасау.

Бакалавриатта «Қазақстан тарихының тарихнамасы» және магистратурада «Тарихнаманың және деректанудың теориялық-методологиялық мәселелері» базалық, сонымен қатар «Тарихнамалық зерттеу үлгілері» элективті пәндері бойынша семинар сабақтарында, студенттердің өзіндік жұмысы (СӨЖ), магистранттардың өзіндік жұмыстарында (МӨЖ) тарихнамалық деректермен жұмыс жасау қажеттілігі туындайды. Алайда тарихнамалық деректермен жұмыстың әдіс-тәсілдерін меңгермей оны жүргізу мүмкін еместігін оқу үдерісі көрсетіп келеді. Сондықтан да мұндай тапсырмаларды бермес бұрын оқытушының өзі және оны орындайтын білім алушы тарихнамалық деректермен жұмыстың әдістемесімен танысқаны жөн.

Тарихнамалық деректермен жұмыс оның ұғымын ашудан басталады. Тарихнамалық дерек деп тарихнама пәні бойынша анықталатын және тарих ғылымындағы үрдістер туралы, оның жай - күйінен ақпарат беретін тарихи

деректер саналады. Олар тарихнамалық заңдылықтардың пайда болуын және дамуын орнықтыру үшін тарихнамалық фактілермен қатар қолданылады. Мұндай пайымдау үш жақты ұғымға: тарихнама пәнінің түсінігіне, тарихнамалық фактінің сипатына, тарихнамалық деректі ұғындыруың қолданысына негізделеді [10]. Осындай біртұтас ауқымдағы тарихнамалық құбылыстар тарихнамалық деректердің мазмұнын ашуға септеседі. Осы орайда кез-келген пәнді оқып-үйренуде оның терминологиялық аппаратын меңгеруді білім алушының құзыреттіліктерінің бірі ретінде қойып, оған үнемі назар аударып отыру қажет. Жалпы тарихнама пәндері бойынша негізгі ұғымдар мен түсініктердің мәнін айқындап, мазмұнын ашу тарихнамалық зерттеулерді ғылым талаптарына сәйкес жүргізуге мүмкіндіктер тудырады. Ұғымдар мен түсініктер ашылмай қалатын болса, онда ол білім алушыларды да және зерттеушілерді қателіктерге ұрындырады.

Тарихнамалық деректермен жұмыс оны іздеп табу және таңдап алған тақырыпқа және оның мақсат-міндеттеріне сәйкес библиография құрастырумен жалғасады. Тарихнамалық деректі таңдап алу ғылымның өзіндік ерекшеліктері көрсеткендей, кездейсоқ жасалмайды. Ол білім кешенінің негізінде жүргізіледі. Бұл оңай ізденіс емес, үнемі және тұрақты түрде жүргізілетін жұмыс. Себебі тарихнамалық зерттеудің библиографиясы «кашық тұрады», яғни ол үнемі жаңа әдебиеттермен толықтырылып отырады [11]. Білім алушыны библиография құрастырудың тәсілдерімен таныстырып, өз бетімен ізденіс жүргізуге үйрету аса маңызды, өйткені қазіргі білім беру оқыту емес үйретуге негізделген. Тарихнамалық деректерді іздеп табуды кітапханалардың каталогтарынан бастаған абзал. Осы орайда білім алушы өзінің жадында каталогтардың түрлері туралы білімді қалыптастыруы тиіс. Каталогтармен немесе электронды каталогтармен, медиатекалармен дұрыс жұмыс жасай алу дағдысын қалыптастыру оқытушыға да, білім алушыға да тікелей байланысты. Көптеген деректер табылғаннан кейін тарихнамалық сұрыптаудың негізіне зерттелуге тиіс тақырып бойынша қажетті деректер кешені қалыптастырылады. Деректер кешенінің ішінде қоғамның әлеуметтік-экономикалық және саяси дамуының ауқымындағы тарихи білімнің қалыптасуын зерттеуге мүмкіндік беретін деректер аса құнды болып саналады. Тарихнаманың әртүрлі даму кезеңдеріндегі тарихнамалық деректер өзіндік құндылықтарға ие.

Тарихнамалық деректермен жұмыс жасаудың үшінші сатысы - тарихнамалық деректің түрін анықтау дағдысын қалыптастыру. Білім алушының кез-келген тарихнамалық деректің түрін анықтап қана қоймай оның пайда болуы, жері, уақыты, авторы, қысқаша мазмұны туралы ой айта білу қабілеті болуы шарт. Бұны тарихнамалық шолу немесе сипаттама деп атайды. Оқытушы тарихнамалық шолу жасауды үнемі талап етіп отыруы қажет. Тәжірибе көрсеткендей, студенттер мен магистранттардың көпшілігі мұндай дағдыны қалыптастырмаған. Себебі оған мән бере бермейді, оның үстіне өздері оқыған ғылыми әдебиетті тек қажетті ақпарат көзі ретінде санайды. Ғылыми зерттеулер дайындауда одан барынша мәлімет алады, сілтеме жасайды. Одан арғысына назар аудара бермейді. Дегенмен де тек тарихнама пәндері арқылы ғана емес кез-келген курсты оқытуда білім алушының тарихнамалық деректерге жігіт мән беруін қадағалау қажет. Ол бір жағынан белгілі бір пән бойынша қажетті ғылыми әдебиеттер туралы білім қалыптастыруға септесе, екінші жағынан онымен жұмыс жасаудың әдістерін меңгеруге жол ашады. Онымен қатар тарихнамалық шолуды сәтті жасай алатын білім алушы тарихнамалық деректерді сыныптауды меңгереді.

Тарихнама ғылымында деректерді сыныптау мен жүйелеу мәселесі де өзекті болып табылады. Тарихнамалық деректерді дайындауда және оларды зерттеуде, пайдалануда жүйелеу елеулі рөл атқарады. Тарихнама ғылымының өзіндік ерекшеліктері мен заңдылықтарына байланысты деректердің түрлері басқаша болып келеді, осыған орай оларды әлеуметтік шығу тегіне, авторына, түрлеріне қарай сыныптауға болады. Осы тұрасында тарихнама ғылым саласында деректанулық тарихнама туралы мәселеле қозғалуы тиіс. Енді сол деректанулық тарихнаманың анықтамасын берейік. Деректанулық тарихнама – бір немесе бір топ деректермен жұмыс жасаған зерттеушілерді анықтау мақсатын қоятын деректанулық зерттеудің бөлігі және олардың қызметінің қысқаша сипаттамасы. Мәселен, зерттеушілердің деректі сипаттауы, назардан тыс қалдырғандары, жаңадан қосқандары, ғылымға қосқан үлестерінің өзектілігі, бір сөзбен айтқанда дерекпен жұмыс жасаған барлық зерттеушілердің мәнді сыны. Деректанулық тарихнаманың ерекшелігі сол, онда тарихнамалық деректер талданады, алайда олардың мерзімдік шегі тарихнамалық деректануға қарағанда анағұрлым кең болады [12]. Осы орайда айта кетерлік бір жайт, тарихнамалық пәндерді оқытуда оқытушы үнемі жаңа әдістермен қатар тың теорияларды, тұжырымдамаларды, бағыттарды оқып-үйреніп, білім алушыларды да соларды тиімді пайдалануға үйретіп отыруы қажет.

Жұмыстың төртінші сатысы тарихнамалық деректің мазмұнын түсіну және онда қарастырылған негізгі мәселелерді анықтау дағдысын қалыптастыруға бағытталады. Ғылыми зерттеудің мазмұнын анықтау мен түсіну оның қысқаша аннотациясын оқумен шектелмеуі тиіс. Білім алушы оның мазмұнымен толық танысуы қажет. Сонда ғана онымен жұмыстың келесі сатыларына көшу, ал ең бастысы тарихнамалық фактіні іздеп табу, түсіну, талдау жеңіл жүргізіледі.

Тарихнамалық деректің деректік базасын талдау онымен жұмыс жасауды анағұрлым жеңілдететін үдеріс болып саналады. Бәсекелестікке қабілетті тарихшы немесе архивист маман кез келген ғылыми зерттеудің деректік негіздерін анықтай алуы тиіс. Бұл бір жағынан өзінің диплом жұмысының немес магистерлік диссертациясының деректік базасын қалыптастыруға үйретсе, екінші жағынан тарихнамалық деректерге сыныптау жүргізуді меңгеруге жол ашады. Осы сатысы нәтижелі жүргізілсе, онда білім алушы зерттеудің деректік негіздерін анықтауды және ғылыми айналымға түсірілген деректердің кешенін талдауды меңгереді.

Тарихнамалық дерекпен жұмыс ары қарай зерттеудің нақты міндеттеріне байланысты тарихнамалық деректің шынайылығын айқындау машығын қалыптастыру арқылы жалғасады. Мұны шартты түрде жұмыстың алтыншы сатысы деп атауға болады. Бұл ретте білім алушының бойында деректерді талдау және сыни баға беру қабілетін қалыптастыру қажет. Оқытушы осы тұрасында өзінің дәрістерінде тарихнамалық деректі талдаудың және баға берудің өлшемдері туралы білім беруі қажет.

Тарихнама ғылымының методологиялық даму деңгейі деректерді талдаудың және баға берудің мынадай критерийлерін ұсынады: тарихнамалық дерек тақырыбының өзектілігі, деректік базасының молдығы, ғылыми ақпаратының шынайылығы және көлемі, тарихи тұжырымдамалардың тарихнамалық үдерістердегі орны, тарих ғылымы мен тарихнаманың алдында тұрған өзекті мәселелерді шешуге үлес қосуы [13]. Бұл критерийлер ғылым дамуындағы тарихнамалық деректердің атқаратын объективті рөлімен тығыз байланысты.

Семинар сабағында білім алушыларды тарихнамалық деректермен жұмыс жасай алу машығын қалыптастыруға баса назар аударған жөн, себебі СӨЖ-де немесе МӨЖ-де оны орындау қиынға соғады әрі қателіктерге жол беріледі. Білім алушыға тарихнамалық деректі таңдау құқығы беріледі. Дәрісте көрсетілген бағыттарға байланысты олар деректі талдауды үйде дайындап, сабақ үдерісінде өз тұжырымдарын баяндайды. Көпжылдық тәжірибе көрсеткендей, білім алушылар деректі талдау дағдысын бойларына сіңіре алмаған, өйткені жалпы талдау дегеннің өзін меңгермеген. Соның салдарынан талдауды және оны өз қағидалары бойынша жүргізуді көпшілігі меңгермеген күйде қалдыра береді.

Тарихнамалық дерекпен жұмыстың келесі жетінші сатысы - барлық деректер кешеніне олардың арасында байланыс орнату мақсатында синтездік талдау жасау [14] және сол арқылы белгілі бірнеше тарихнамалық деректермен бір уақытта жұмыс жасауға машыктану мәселесі туындайды. Тарихнаманың ерекшелігі зерттеуші бір ғана дерекпен жұмыс жасамайды, оған ең аз дегенде 5-6 дерекпен танысуға тура келеді. Сондықтан да әр түрлі кезеңдерде жарық көрген деректердің ортақ тұжырымдарын анықтаудың маңызы зор.

Деректі пайдалана білу және оның бойында сақталған тарихнамалық фактілерді ғылыми айналымға түсіре алу дағдысын қалыптастыру дерекпен жұмыс жасаудың сегізінші сатысы болып табылады. Тарихнамалық фактімен жұмыс жасау - өз алдына бөлек әрі күрделі мәселе. Дегенмен оны түсіну және зерттеу тақырыбына сәйкес пайдалана алу білім алушыға үнемі қажет, сондықтан да ол мұны дағдыға айналдыруы тиіс. Ол үшін деректің мазмұнын біліп қана қоймай, автордың түйіндеген тұжырымдарын көре алуы қажет. Сол тұжырымдарды өзге де тұжырымдармен салыстыра алу қабілеті де болғаны абзал. Бұл дерек авторының өзі қарастырған мәселе бойынша қол жеткізген жетістіктерін және назарынан тыс қалдырған тұстарын ашуға мүкіндік тудырады.

Тоғызыншы саты – тарихнамалық деректегі зерттелмеген мәселелерді анықтау және сол арқылы деректі терең әрі жан-жақты талдау дағдысына қол жеткізу. Ол үшін бір тарихнамалық деректі екіншісімен салыстыру қажет, сонымен қатар тарих ғылымында орын алған тұжырымдармен параллель қарастырса мәселенің зерттелмеген тұстары анықталады. Алайда бұл - бірден қалыптасатын дағды емес, ол үнемі тынбай еңбек етіп, тарихнамалық деректермен танысуды, олардағы тарихнамалық фактілерді анықтауды қажет ететін ұзақ әрі күрделі ізденіс.

Оныншы саты - тарихшының ғылым дамуына қосқан үлесіне баға беру. Бұл түйіткілді мәселе, сондықтан да кез келген тарихнамалық деректің ғылым дамуы үшін маңызын айқындау күрделі болып саналады. Дерек құндылығын анықтау мақсатында оның мазмұныны терең біліп қана қоймай, ондағы тұжырымдарды, олардың ғылым дамуындағы өзгеруі немесе сақталуы үдерісін, басқа зерттеушілердің тұжырымдарымен салыстырғанда ерекшелігін білу қажет. Бұл жұмыс үнемі тарихнамалық деректерді оқып-үйреніп, фактілерді талдауды жүргізіп отыруды талап етеді. Сонымен қатар білім алушы түрлі тарихнамалық деректердің, атап айтсақ, ғылыми зерттеудің немесе заманхаттың, мерзімді басылым материалының және т.с.с. құндылығын анықтау машығын қалыптастыруы тиіс. Егер мұндай құзыреттілікті қалыптастыратын болса, онда ол оқу үдерісінің жетістігі болып табылады.

Айтылғандарды кесте түрінде көрсететін болсақ, ол мына төмендегідей.

Кесте 1. Тарихнамалық деректермен жұмыс жасаудың сатылары және олардың сипаттамасы

Тарихнамалық деректермен жұмыс жасаудың сатылары және білім алушылардың құзыреттіліктері				
1-саты	2-саты	3-саты	4-саты	5-саты
Тарихнамалық дерек ұғымын ашу. Тарихнаманың теориялық негіздері туралы білім жинақтау.	Тарихнамалық деректерді іздеп табу және таңдап алған тақырыпқа және оның мақсат-міндет-теріне сәйкес библиография құрастыру. Каталогтармен немесе электронды каталогтармен, медиатекалармен дұрыс	Тарихнамалық дерекке сипаттама жасау. Тарихнамалық деректің түрін анықтау және кез келген тарихнамалық деректі анықтау	Тарихнамалық деректі оқып-үйрену. Тарихнамалық деректің мазмұнын түсіну және онда қарастырылған негізгі	Тарихнамалық деректің деректік базасын талдау. Зерттеудің деректік негіздерін анықтауды және ғылыми айналымға түсірілген деректердің

	жұмыс жасай алу дағдысын қалыптастыру	дағдысын қалыптастыру.	мәселелерді анықтау.	кешенін талдауды меңгеру
6-саты	7-саты	8-саты	9-саты	10-саты
Деректерді талдау және баға беру. Тарихнамалық деректің шынайылығын айқындау және сыни көзқарас қалыптастыру машығын қалыптастыру. Деректің ұтымды тұстары мен кемшіліктерін анықтай алу қабілетін қалыптастыру	Барлық деректер кешеніне олардың ара-сында байланыс орнату мақсатында синтездік талдау жасау. Тарихнамалық деректерді жүйе-елеу және әртүрлі кезеңдерде пайда болған деректерге тән ортақ белгілерді айқындау қабілетін ұштау	Деректі пайдалана білу. Оның бойында сақталған тарихнамалық фактілерді ғылыми айналымға түсіруе алу дағдысын қалыптастыру	Тарихнамалық деректегі зерттелмеген мәселелерді анықтау және сол арқылы деректі терең әрі жан-жақты талдау дағдысына қол жеткізу	Тарихшының ғылым дамуына қосқан үлесіне баға беру. Тарихнамалық деректің ғылым дамуы үшін маңызын айқындауға машықтану

Кестеден көрінетіндей, тарихнамалық дерекпен жұмыс жасаудың әдістері және соларға сәйкес қалыптастырылуға тиіс құзыреттіліктер де бірқатар. Әдістерді дәрістерде, семинар сабақтарында пайдаланып, құзыреттіліктерге тағы да семинар сабақтарында, СӨЖ-де, МӨЖ-де қол жеткізуге болады. Көпжылдық тәжірибе көрсеткендей, білім алушылар құзыреттіліктердің бәрін бірдей қалыптастыра алмайды. Оның өзіндік себептері бар, олар туралы жоғарыда айтылды. Тарихнамалық пәндерді оқыту нәтижесіндегі құзыреттіліктер мына төмендегі кесте арқылы ықшамдап көрсетілген.

Кесте 2. Білім алушылардың деректермен жұмыс жасаудың нәтижесінде қалыптастырған құзыреттіліктерінің қорытындылары

Құзыреттіліктерді қалыптастырудың нәтижелері									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
бар	бар	бар	бар	жартылай бар	жоқ	жартылай бар	жоқ	жоқ	жартылай бар

Осылайша тарихнамалық дерекпен жұмыс жасаудың әдістемесін қарастырдық. Заманауи білім беруде білім алушының өзбетінше іденістеріне, өзіндік көзқарасына, сыни ойлауына назар аударылып жатқан тұста бұл мәселенің маңызы арта түседі. Бұл бір жағынан білім сапасын көтеруге септігін тигізсе, екінші жағынан болашақ маманның кәсіби қызметін өзбетінше жүргізуге жол ашады, үшінші жағынан

Әдебиеттер тізімі:

1. Нечкина М.В. История истории (некоторые методологические вопросы истории исторической науки – М., 1965.
2. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. - 2-изд. Доп. - М: «Наука», 2003.
3. Сахаров А.М. Методология истории и историографии. – М.1981.
4. Пушкарёв Л.Н. Определение, оптимизация и использование историографических источников// Методологические и теоретические проблемы истории исторической науки. - Калинин 1980. – С.102-122.
5. Маслов Н.Н. Некоторые актуальные вопросы методологии историографии истории КПСС. - М., 1983.
6. Шмидт С.О. Вопросы источниковедения и краеведения. – М., 2000.
7. Варшавчик М. А. Об источниках изучения историографии истории КПСС// Вопросы истории КПСС.1973. №11. – С.112-120.
8. Данилов А.И. Материалистическое понимание истории и методологические искания некоторых историков // Методологические и историографические вопросы исторической науки. – С.47-67.
9. Ключевский В.О. Сочинения. Т.6. – М., 2010. - С. 473-483.
10. Мұхатова О. Тарихнама ғылымының методологиялық ұстанымдары. - Алматы: «Ата мұра», 2008.
11. Зевелев А.И. Историографические исследования: методологические аспекты. - М: Высшая школа, 1987.
12. Источниковедение. Учебное пособие. Ответственный редактор М.Ф. Румянцева. – М., 2015.
13. Мұхатова О. Тарихнама ғылымы: теориялық-методологиялық негіздері және үлгілері. - Алматы: Қазақ университеті, 2009.

Проведение занятий на высоком уровне – главная задача современного педагога. В эпоху информационного общества обновление информации и знаний происходит от 1,5/3 до 5 лет. Поэтому педагог постоянно занимается повышением своего педагогического, методического, профессионального, кураторского мастерства.

Известно, что рефлексивная деятельность любого профессионала может повысить производительность профессиональной деятельности человека и коллектива на 10-15 % [1, с. 157]. Поэтому в акмеологии развитие рефлексивной компетентности специалиста рассматривается как мощный потенциал развития человеческих ресурсов. Таким образом, формирование рефлексивной компетентности необходимо как педагогу, совершенствующему свое мастерство, так и будущему специалисту любой профессии. Преподаватель в профессиональной деятельности, кроме актуализации развития рефлексии для повышения мастерства, должен уделять внимание рефлексивным заданиям для студентов, чтобы формировать у будущего специалиста рефлексивную компетенцию.

Рефлексия – это отражение, система информативных обратных связей, которая играет большую роль в развитии личности, ее деятельности, общении, взаимодействиях. Рефлексия содержится в профессиональной, социальной, личностной компетентности.

Рефлексивная компетентность – это профессиональное свойство личности, проявляющееся в эффективном осуществлении рефлексивных процессов, реализации рефлексивных способностей, что ускоряет процессы личностно-профессионального развития, повышает креативность деятельности (Деркач А., 2003) [1, с. 156].

Структура рефлексивной компетентности по Деркачу А. включает:

- знания о ролевых функциях и позициональной организации коллективного взаимодействия (кооперативный тип рефлексии);
- представления о внутреннем мире другого человека, психологических детерминантах его активности и отношений (коммуникативный тип рефлексии);
- представления о своих поступках и отношениях, образ собственного Я как индивидуальности (личностный тип рефлексии);
- знания об объектах и способах взаимодействия с ними (интеллектуальный тип рефлексии) [3].

По Н.М. Туктагуловой развитие рефлексивной культуры педагога возможно по возрастанию от «ретроспективной» к «ситуативной» и до высокого уровня «прогностической рефлексии» [2]. Такое развитие происходит при активном поиске и самоанализе в профессиональной деятельности.

Развитие рефлексивной культуры способствует развитию метакогнитивного мышления человека. Рефлексивная компетенция интегрирована в научно-исследовательскую и методологическую культуру педагога. Она связана с исследовательской, поисковой, творческой деятельностью, когнитивной компетентностью. Отметим, что для педагога-исследователя характерен высокий тип рефлексивной компетенции и культуры.

Современная педагогика – это педагогика XXI века – направлена на формирование умений учиться студентом, иными словами, на когнитивные навыки, навыки самообучения. Для этого необходима рефлексивная компетентность. Поэтому педагогами часто используются методы критического мышления – дневников, ботового журнала, рефлексивные приемы; техники коучинга – 10-балльные шкалы самооценки, открытые и сильные вопросы и др. Выполнение данных заданий также помогает личностно-смысловому и ценностному развитию человека, осознанию и осмыслению ценностей жизни и профессии, в том числе знания, а через это размышлениям, духовному становлению и росту студента.

Большое внимание формированию рефлексивной компетентности уделяют в Назарбаев Интеллектуальных школах (НИШ), где передают большое значение использованию рефлексивных методик как для работы со школьниками, так и анализу и улучшению своей методической работы учителем. В частности, в НИШ используются технологии Action research и Lesson study.

Например, тренер филиала Центра педагогического мастерства г. Усть-Каменогорск описала свою методику, в которой актуализировала 4 слоя рефлексии для развития рефлексивных умений и навыков учителей по Б.М. Островскому [3]. Первый рефлексивный слой включает три части: исследовательскую, критическую, нормативную части. Исследовательская часть – что я сделал? (результат), как я это сделал? (методы и технологии), зачем я это сделал? (ради чего). В критической части мы отвечаем на вопрос: то ли я сделал, что хотел и так ли сделал? Нормативная часть помогает заглянуть в будущее: как я буду делать это впредь в подобных случаях?

Второй рефлексивный слой состоит из размышлений и ответов на вопросы: как я провел рефлекссию? Произошла ли смена представления о сделанном? Почему? Произошла ли смена представления о способах и средствах деятельности? Почему? Произошла ли смена представления об основаниях деятельности? Ради чего я это сделал? Почему?

Третий рефлексивный слой направлен на оценку инструментария рефлексии: достаточно ли было рефлексивных средств привлечено для адекватной оценки? Если недостаточно, то в чем? Если достаточно, то почему я так считаю?

Четвертый рефлексивный слой направлен на анализ проведенной рефлексии, ее достаточности: как строились мои мыследействия по оценке достаточности рефлексивного метода и действий? Достаточны ли и адекватны ли способы и средства? Как я буду оценивать достаточность рефлексивных средств и действий? [3]

Данная методика может применяться педагогом для анализа применения новых методов и форм обучения, новых технологий на занятиях. Причем преподаватель может проводить два круга рефлексии. Первый в конце каждого занятия в виде шеринга (от англ. to share (делиться)) – делиться мнением, что студенты узнали нового, что было полезно, что будут использовать в практике и т.п. Так называемая обратная связь. Как преподаватели мы используем батарею рефлексивных бланков занятия, разработанную А.С. Тен (РИПКСО) [4]. Например, рефлексия-анкетирование через дескрипторы (положительные и отрицательные стороны, см.таблицу 1); анкетирование «Что знаем, что узнали, наш вклад, что было интересно, полезна ли была информация?»; «Я – Мы - Дело», «ПМИ - недостатки, достоинства, перспективы»; «Подбор стихотворения», «Древо знаний», «Пять пальцев (Каждый палец – это какая-то позиция, по которой необходимо высказать свое мнение)», «Закончи предложение...», «Синквейн» и другие.

Второй круг, когда преподаватель рефлексиирует проведенное занятие, анализирует проведенную лекцию/семинар, ее качество самостоятельно. Рекомендуем записывать в конце конспекта лекции сильные и слабые стороны проведенного занятия, что получилось, что не удалось, почему? Что нужно будет сделать в следующий раз для улучшения качества? Какие новые цели для совершенствования методического, лекционного/семинарского мастерства нужно поставить? Здесь можно использовать 4 рефлексивных слоя.

Следующий шаг рефлексии – это подведение итогов, оценка прочитанного курса студентами, а также самоанализ курса после оценки студентами. Для этого, мы используем анкетирование для студенто.

Отмечу, что для педагога важна внутренняя работа по совершенствованию методического качества занятий, разработанного курса, используемых методик обучения. Именно она ведет к духовному развитию, к формированию рефлексивной культуры студентов.

Таблица 1. Анкетирование

№	Дескрипторы	Положительные стороны	Отрицательные стороны
1	На занятиях мы работали	активно	пассивно
2	Что успели сделать на занятии?		
3	Чего достигли?		
4	Что осталось для нас нерешенным?		
5	Материал занятия нам был	1. понятен 2. полезен 3. интересен	1. не понятен 2. бесполезен 3. скучен
6	Как сможете применить полученные знания в профессиональной деятельности?		
7	Перечислите ключевые слова по темам занятий		

Список литературы:

1. Дергач А.А. Акмеология: учебник. – М., 2003.
2. Туктагулова М. К вопросу об изменении профессиональных установок учителя в постиндустриальной образовательной парадигме // Вектор науки ТГУ. – 2011. – №4(18). С.496-500.
3. Адильжанова Д.А. Влияние рефлексии на совершенствование педагогического мастерства // Педагогический диалог. – Астана, НИШ. - 2016. - №1(15). – С.43-47.
4. Тен А.С. Критическое мышление при работе с данными: презентация. – Алматы: РИПКСО, 2015.

Нармұратова М.К., Қашқынбаева З.Қ., Ерназарова Г.И.

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ТІЛМЕН СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Ғылыми тілдің қалыптасуы Қазақстанда өткен ғасырдың 20-30 жылдарынан басталады. Оның көш басында А.Байтұрсынов, Ә.Бөкейханов, Х.Досмұхамедов, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов, М.Дулатов, Т.Шонанов, Ә.Ермеков, Н.Төреқұлов, Қ.Жұбанов т.б. сынды тұлғалар тұрды. Атап айтсақ, М.Дулатовтың «Есеп құралы», М.Жұмабаевтың «Педагогикасы», Ж.Аймауытовтың «Тәрбие жетекшісі», «Психологиясы», Х.Досмұхамедовтың «Жануарлары», «Табиғаттануы», «Адамның тән тірлігі, Қ.Кемеңгеровтың «Оқу құралы», «Қазақша-орысша тілмашы», Ә.Ермековтың «Ұлы математика курсы» т.б. еңбектерін ғылыми стильдің қалыптасуының алғышарттары деп тануға болады. Қазақтың ірі тұлғаларының, мәдениет қайраткерлерінің ғылым тілін дамытудағы келелі мәселелерді көтеруі тегіннен тегін емес.

Ғылыми тілдің, төл терминдерінің ана тілімізде ғылымның барлық саласында жетілуі ғылыми тіл деңгейінің көтерілуіне ықпал ететін басты фактор болып саналады. Сондай-ақ, ғылыми тілдің ана тілімізде жетіліп отырған кезеңінде сөйлеуге және ғылым тілін меңгеруге нұқсан келтіріп жүрген жайларды анықтап, оның пайда болу себептерін айқындау маңызды мәселе болып отыр.

Бүгінде болашақ педагогтардың тұлға ретінде қалыптасуында оның дүниетанымдық көзқарасын, танымын, сезімін тоғыстыратын сөйлеу мәдениеті басты рөл атқарады. Сана мен сөйлеу өте тығыз байланысты болғандықтан, сөйлеу әрекетінде жеке тұлғаның жалпы мәдениетінің деңгейі байқалады.

Ал ғылымдағы табиғат пен қоғам құбылыстарының заңдылықтарын, заттардың қасиетін ашатын, мәнін түсіндіретін ерекше белгілер жүйесі - ғылыми тілді меңгеру педагогтың ғылыми тілмен сөйлеу мәдениетінің деңгейін көрсетеді. Демек, теориялық танымдық іс-әрекет ғылыми тіл арқылы берілетін болғандықтан, білімді сапалы меңгеруге жол ашатын ғылыми тілді болашақ педагогтардың сөйлеу тілінде қалыптастыру өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Ғылыми тілді түсініп, ғылыми ойды қабылдауға сол тілге сәйкес ой-сана қажет. Сондықтан «ұлттық ғылым даму үшін ұлттық тілге сәйкес ұлттық ғылыми ой-сана қалыптастыру қажет» - дейді Ш. Біләлов. Ғылыми тіл – жалпы тілдегі өзгеріс, қозғалыстар, оның дамуының ұйытқысы, яғни тілдегі «тіршілік көзі» (Ш.Біләлов). Шындығында ғылыми тіл арқылы жалпы тіл қозғалысқа түседі, дамиды. Ғылыми тілді құрайтын атау сөз – терминдердің ұлт тіліне ену қызметі де осы жерден басталады.

Термин сөздерген ерекше мән беру болашақ педагогтардың ғылымға қызығушылығына, өзіндік ізденулері мен шығармашылық іс-әрекеттеріне әсер етеді және оның мазмұнын, көлемін, байланысын және басқа ұғымдармен қатынасын түсіну маңызды орын алады.

Ғылыми тілдің қалыптасуы 2 бағытта өтеді: жалпы қабылдау және жеке қабылдау. Ғылыми тілді қалыптастыруда қолданған тәсілдердің барлығы: 1. Қарапайымнан күрделіге қарай; 2. Жалпыдан нақтылыққа қарай тәртібімен жүргізіледі.

И.Нұғыманов ғылыми тілдің жүзеге асуы: оқытудың мазмұны, оқытудың құралы мен оқытудың әдістері арқылы өтетіндігін көрсетеді. Демек, болашақ педагогтардың ғылыми тілмен сөйлеу мәдениетін қалыптастыруда терминологиялық аппаратты қисынды, жүйелі ендіру мен дыбысталу дәлдігі сауатты болуын қадағалау маңызды факторлардың бірі болып саналады.

Тілдік қарым-қатынас үрдісінде ұжымдық өзара қарым-қатынас дағдысы қалыптасады, өмірлік және әлеуметтік тәжірибе жетіледі. Еңбек үрдісінде білім, білік, дағды меңгеріліп, қабілеттілік қалыптасады. Білімді меңгеру – ғылымды меңгеру. Ғылым тілінің өзіндік жасалу жолдары, қалыптасу жолдары бар. Бұл, негізінен, ғылыми ой-пікірдің орбуіне, техника мен мәдениеттің дамуына орай туындайтын терминологиядан көрінеді.

Болашақ педагог өз ойын дәл, айқын жеткізу үшін терминдерді, символдарды олардың айтылуына, жасалуына сәйкес дұрыс қолданатын болса, осының өзі-ақ студенттердің ғылыми тіл мәдениеті дәрежесінен біршама көрініс береді. Болашақ педагогтардың сөйлеу шеберлігі мен дағдысын қалыптастыру мақсатында танымдық әрекеттер ғылыми тілмен сөйлеу қорының байлығын молайтып, шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Ғылыми тіл тілдік таңбалардан тұрады, ол өз кезегінде табиғи және жасанды тіл болып жіктеледі, жүзеге асатын, қызмет көрсететін жері сөйлеу процесі. Болашақ педагогтар мұғалімнің әрбір сөзінің мазмұны мен тілі оқушыларға түсінікті, жатық және бейнелі болғанда ғана оның көңіл – күйін, сезімін тербетіп, білуге құштарлығын арттыратындығын, сөйлеу өнерін қажымай талмай, үздіксіз жан-жақты іздену, өзін-өзі баптап, машықтану арқылы игеруге болатындығын сезінуі тиіс.

Ғылыми тілмен сөйлеу мәдениетін ұдайы жетілдірген мұғалім ғана оқыту үрдісінде ірі табыстарға жетеді. Себебі, ғылыми тілмен сөйлеу әрекетінің мазмұны, зерттеу жұмыстарымызда анықталғандай, пәндік білімді білу мен оны жеткізе алу дәрежесіне тән. Ал студенттердің ғылыми тілмен сөйлеу әрекетінің деңгейі – дайындалған хабарламадан, берілген жауаптардан, оқытушыға қойылған сұрақтардан, жалпы талқылауға қатысуынан, өз бетімен атқаратын жұмыстардағы әрекеттерінен көрінеді.

Студенттердің сөйлеу тілдеріндегі кемшіліктер: сөздік қордың кедейлігі мен шет ел және термин сөздердің жазба, сөйлеу тілінде орынды пайдалануға арналған жұмыстардың сапасыздығынан орын алатындығы анықталды. Мысалы: әр жеке тұлғаның дамуы мен ой - сана деңгейіне – тілінің байлығына қарай, қайтарған жауаптары да әр деңгейде болады. Студенттердің бірі өзіне қойылған сұрақты тез түсініп, оның жауабын айқын, дәл де анық, толық етіп қайырса, екіншісі сұраққа түсінгенімен, оған өз бетімен жауап беруге қиналады немесе қайтарған жауабы жүйелі, қисынды болмай шығады. Егер оған қосымша сұрақтар беріп, демеп жіберсе, оның жауабы алғашқыдан әлдеқайда орынды әрі сапалы бола түседі.

Студенттердің ғылыми тілді, оның заңдылықтарын саналы түрде игеруі олардың ауызша сөйлеуі мен жазба жұмыстарында дұрыс қолдануынан анық көрінеді. Жалпы алғанда студенттердің оқу материалдарын меңгеруі – ғылыми тілді, терминдерді жете түсініп, олардың ішкі байланыстарын дұрыс ұғынуы. Басқаша айтқанда, ұғыну – бұрыннан белгісіз нәрселердің мәнін барлап түсініп, оқу материалының мазмұнын игеруі.

Терминдерді түсініп, меңгере білуде мынадай екі түрлі ерекшелік бар. Оның бірі – терминдердің негізгі, мәнді қасиеттерін екінші бір терминнен айырмашылығын түсініп, тек тән белгілерінің мәнін түсіну болып табылады. Екінші ерекшелік – сол меңгерген терминдерді, ұғымдарды сөйлеу тілінде дұрыс қолдана білу.

Студенттердің жеке басына қатысты кемшіліктер ойланбай, қисынсыз сөйлеуден туындайды. Ғылыми тілмен сөйлеу дағдысы жетілмеген студенттердің тілінде ешбір қажетсіз қыстырма сөздер (жаңағы, сонымен, сөйтіп, ал, иә, қалай, нетіп, не қылып, анау, не, әлгі, т.б.) көп кездеседі. Көптеген студент ойын жеткізе алмай қысылғанда, «аузыма сөз түспей тұр, тілімнің ұшында тұр, көкірегімде бәрі сайрап тұр, айтуға тілім жетпей тұр» - деп жауап қайтарады.

Термин сөздерді қатесіз айту үшін бірнеше рет қайталап, содан соң ой елегінен өткізе білуге дағдылану керек, яғни сол сөздің мән – мағынасын ана тіліне аударылған кездегі ұғымымен салыстырып, белгілі бір қорытындыға келуді үйрену керек.

Ғылыми терминдердің ұлттық тілмен түсінікті өрнектеліп жеткізілмеуі, кей оқытушылардың ана тілін таза білмеуі, оқулықтың аударма сапасы төмен болуы, терминдік жұмысқа көңіл бөлінбеушіліктен және студенттер тілінде заман ағымына сай, әр тілдік бағытқа еліктеушіліктер орын алғандығынан деуге болады.

Ғылыми тілмен сөйлеу мәдениетін қалыптастыру – оқытушыға да, студенттерге де қойылатын талап. Сонымен қатар, әрбір оқытушы сабақтың ғылымилығына, ондағы ғылыми түсініктер мен ұғымдарға баса назар аударып, ғылыми терминдерге мән бермейінше, ғылым негіздерін үйрену мүмкін емес.

Мұнда жалпы тілдік норма ретінде сөз сапалары сипатталады. Сапаларды анықтау мақсатымен студенттердің мәтінді мәнерлі оқу кезінде, интонациялық жағынан бақылау жүргізіп отыру және жауаптары бір сарынды болмауын қадағалап отыру – оқытушының назарынан тыс қалмауы тиіс. Сөйлем мен тілдің ара-қатынасын анықтайтын сапа тіл байлығы, яғни студенттердің ғылыми және пән тілін меңгерулері, жетік білуі. Болашақ педагогтың сөйлеу тілінің жұтандығы сөз дәлдігі мен қисындылығынан айқын көрінеді. Сөйлеудің болмыс пен ойлауға қатысы бойынша аталған сапалар зат дәлдігі мен қисындылығына, ұғым дәлдігі мен қисындылығына жүктеледі. Ғылыми тілмен сөйлейтін студенттердің әр таңба мен таңбалар жүйесі өзі бейнелейтін зат пен ұғымға толық сай келіп, логика мен ойлаудың заңдылықтарынан ауытқымауы тиіс.

Сөйлеу мәдениетіне – терминология жүйесі немесе тілдің шұбарланып, ластану себептері, аударма тәжірибесі үлкен әсер етеді, яғни тіл мәдениетіне жалпы аударманың ықпалы күшті деуге болады. Сондықтан термин сөздерді игертуде – мұғалімдер ғылыми тілге шетел тілдерінен аудармасыз енген және кейінгі аудармамен қолданылатын терминдерге аса мән берген жөн.

Ғылыми тіл мәдениеті сөйлеудің ықпал ету қызметімен байланысты, яғни, ойлау, сұрақ қою, қарсы пікірде болу, бекіту, өз көзқарасын айту, өзінің қатынасын көрсету, дәлелдеу, т.б. Сабақты қалай түрлендірсек те, ерекше мән беріп төмендегі ережеледі есте ұстап отыру қажет: негізгі терминдерді еске түсіріп, оларды әр түрлі материалдармен түрліше байланыстыру; ұғымдардың қарапайымнан күрделілігі дами бастайтындығын, ғылыми деректермен талқылап, байланыстыра түсуді қамтамасыз ету; ғылыми тілдің дамуында ішкі және пәнаралық байланыстарды көрсетіп отыру.

Қорытындылай келгенде, ғылыми тілді меңгеру - әр адамның қоғамның өмірі мен шығармашылық іс-әрекетінің сенімді тірегі. Тіл мәдениетін – ғылыми тілмен ұштастыра бергенде, ойлау – сөйлеу үрдісі байланысқан жағдайда ғана – ғылыми тілмен сөйлеу дағдысын қалыптастырудың алғышарты орындалмақ. Оқыту үрдісінде болашақ педагогтардың ғылыми тілмен сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, оларды дамытуға бағытталған педагогикалық жүйенің тиімділігі эксперименттік жолмен тексерілген.

Нурканова Р.О., Аппакова М.Н.

О СЕРТИФИКАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КВАЛИФИКАЦИЙ ВЫПУСКНИКОВ ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Техническому и профессиональному образованию (ТиПО) всегда придавалось важное значение. В его опережающем развитии заинтересовано государство, бизнес, граждане и педагоги колледжа. Вопросы системы оценки уровня профессиональной подготовленности и присвоения квалификации очень актуальны. Ведь именно ее оптимизация и совершенствование могут стать одним из действенных рычагов заинтересованности работодателей в подготовке квалифицированных кадров и, в конечном счете, в улучшении качества обучения, поскольку предприятия в условиях конкуренции товаров и услуг будут выбирать лучших выпускников. Это в дальнейшем создаст крепкую неразрывную модель учебное заведение – предприятие – работодатель.

Перестройка системы образования Казахстана обусловила необходимость повышения качества профессиональной подготовленности специалистов ТиПО. Система обеспечения качества образования специалистов на рынке труда реализуется путем внедрения качественных образовательных программ на соответствие с требованиями работодателей.

Колледж КазНУ имени аль-Фараби с 1 сентября 2015 года согласно приказу № 139 от 27.03.2015 г. МОН РК «Об утверждении Правил разработки, апробации и внедрения образовательных учебных программ, реализуемых в режиме эксперимента в организациях образования» и № 457 от 14.07.2015 г. «О проведении в высших учебных заведениях эксперимента по внедрению экспериментальных образовательных программ» начал осуществлять свою деятельность как экспериментальная площадка по разработке и реализации инновационных образовательных программ по специальностям «Правоведение», «Финансы», «Переводческое дело» по кредитной системе обучения.

Составление учебных планов по экспериментальным образовательным программам изменили полностью содержания типовых учебных и учебных планов. Учебные планы разрабатывались в трех формах:

- академический календарь;
- основные учебные планы (далее - ОУП);
- рабочие учебные планы (далее - РУП).

Был полностью реформирован учебный процесс, обеспечив его новой планирующей и регламентирующей документацией. В частности, в учебных планах введена система обязательных и элективных дисциплин. Элективные дисциплины составляют более 40% от всего объема дисциплин, входящих в учебные планы. Новые экспериментальные учебные планы интегрированы с учебными планами КазНУ (бакалавриат), с целью реализации эксперимента по внедрению экспериментальных образовательных программ.

Интеграция вузовского компонента в программу колледжа направлена:

- на обеспечение преемственности содержания технического и профессионального образования и высшего образования (бакалавриата);
- на устранение дублирования курсов некоторых дисциплин на 1-3 курсах бакалавриата;
- на усиление содержания образования по базовым и профилирующим дисциплинам бакалавриата за счет уменьшения доли цикла общеобразовательных дисциплин (ООД).

К примеру, при составлении экспериментальных учебных планов специальности «Правоведение» уже на 1-м курсе мы ввели 3 спец. Дисциплины, которые ранее, в линейных планах изучались на 2-3 курсах: История государства и права, Теория государства и права, Правоохранительные органы. Причем, количество кредитов на изучение дисциплин совпадает с количеством кредитов Учебного плана университета. Таким образом, в будущем, выпускникам колледжа, продолжающим обучение в КазНУ будет идти перезачёт этих дисциплин.

Учебный процесс с использованием кредитной системы обучения организован в следующих формах: аудиторные занятия (лекции, практические занятия), лабораторные занятия, студийные занятия. Один раз в неделю студенты обучаются на факультетах КазНУ, а именно специальные дисциплины изучают в специализированных кабинетах юридического, экономического, филологического факультетов.

Самостоятельная работа студентов под руководством мастера (преподавателя) (СРСМ). Цель СРСМ – создание возможностей студенту получить индивидуальную консультацию по материалу аудиторных занятий, по содержанию дополнительных тем СРС, а также для выполнения курсовых проектов, расчетно-графических и контрольных работ непосредственно на предприятии.

Для развития системы образования колледжа в дуальном формате решаются следующие задачи:

- определен перечень специальностей, по которым возможно применение дуальной системы обучения;
- разработаны рекомендации для предприятий по внедрению дуальной модели обучения;
- обеспечено создание или выделение на предприятиях ученических мест, учебных полигонов и мастерских для обучения по дуальной системе.

Необходимо было нам определить перечень базовых предприятий, готовых стать партнерами по внедрению дуальной модели образования. По специальностям «Правоведение», «Финансы», «Переводческое дело» заключены договора с Департаментом юстиции г. Алматы, Медеуским районным судом, Сбербанком России, компанией Макмиллан, Интерпресс, переводческими бюро.

На сегодняшний день итоговая аттестация выпускников учреждений технического и профессионального образования (ТиПО) дополнена процедурой оценкой уровня профессиональной подготовленности и присвоения квалификации (ОУПП). Система оценки уровня профессиональной подготовленности предусмотрено «Государственной программой развития образования на 2005-2010 годы» и «Государственной программы развития технического и профессионального образования в Республике Казахстан на 2008–2012 годы» и «Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы». Согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании» организацией и проведением экзамена занимается Республиканский научно-методический центр развития ТиПО и присвоения квалификации по г. Алматы, а также присвоение квалификации проводится отдельно от итоговой аттестации обучающихся в организациях технического и профессионального образования. В ходе установленных процедур ОУПП уполномоченным органом выпускнику выдается сертификат об оценке уровня профессиональной подготовленности и присвоения квалификации.

ОУПП состоит из 2-х этапов тестирования: теоретического и практического. Теоретическая форма контроля оценивает знания студентов ТиПО, полученные по трем специальным дисциплинам, выносимым на итоговую аттестацию. Вторая часть – практический этап тестирования – проходит с участием Квалификационной Комиссии. В состав Квалификационных Комиссий входят работодатели, социальные партнёры колледжа, задачей которых является определение уровня знаний, умений и практических навыков экзаменуемых, на соответствие требованиям учебных программ ГОСО и квалификационным характеристикам по профессиям (специальностям). Согласно этим перечням в 2011-2012 учебном году ОУПП в нашем колледже подверглись 216, 2012-2013 учебном году 201 выпускников. В 2014, 2015 годах выпуска не было. В 2015-2016 учебном году 9 выпускников. Всего 426 выпускника. Ожидаемый выпуск в 2017 году 9 выпускников, в 2018 году 120 выпускников. На основании

протокольного решения квалификационной комиссии экзаменуемым выдается сертификат с указанием соответствующего уровня квалификации по специальности.

Независимая оценка качества (НОК) профессиональной подготовленности проводилась по трем специальностям: «Правоведение», «Финансы», «Переводческое дело». Так, к примеру в прошлом году для организации работы по определению уровня знаний, обучающихся колледжа в этом учебном году были созданы квалификационные комиссии по специальностям:

0201000 - «Правоведение»

№	Место работы	Занимаемая должность	Ф.И.О.
1	ТОО «Nur-M.Company»	Генеральный директор	Нурмаганбет Е.Т.
2	Медеуский районный суд	Главный специалист	Калжеков М.Б.
3	Бостандыкская прокуратура	Помошник прокурора	Жарыкбасов Д.О.

0516000 - «Финансы»

№	Место работы	Занимаемая должность	Ф.И.О.
1	ТОО «Өнер»	Гл.бухгалтер	Андосова К.С.
2	ТОО «Қазақ газеттері»	Экономист	Укибаева А.А.
3	ТОО МГ «Туркестан»	Экономист	Бектасова А.

0512000 - «Переводческое дело»

№	Место работы	Занимаемая должность	Ф.И.О.
1	АО «Казхиммонтаж холдинг»	Начальник отдела кадров	Кудашкина Э.М.
2	Туристическая компания «Золотой компас»	Директор	Закенова А.С.
3	Гостиница «Holiday Inn»	Менеджер отдела кадров	Хамраев Р.

За последние три учебных года, обучающиеся колледжа КазНУ имени аль-Фараби сдают тестирование выше проходного балла, поэтому в колледже нет пересдач квалификационного экзамена по специальностям.

По результатам НОК колледж КазНУ имени аль-Фараби всегда занимает лидирующее место среди колледжей г.Алматы, что является показателем работы преподавательского состава учебного заведения.

Подготовка и проведение НОК является и дополнительной подготовкой учащихся к Государственным квалификационным экзаменам.

На сегодняшний день, в Казахстане планируется сертификацию выпускников колледжей проводить независимыми центрами, созданными работодателями. Суть заключается в отделении процесса обучения от оценки качества обучения через независимую сертификацию, осуществляемую не системой образования, а представителями работодателей. Параллельно решается вопрос сертификации уже работающих специалистов в отрасли, а также самостоятельно освоивших профессию. Это создаст гарантии, что выпускники колледжей будут соответствовать требованиям работодателей.

Формирование национального центра сертификации на базе отраслевых ассоциаций позволит объективно оценивать знания, навыки и умения специалистов, обеспечивая необходимыми квалифицированными кадрами экономику страны и рост занятости взрослого населения. В связи с отсутствием потребности у работодателей на сертификацию выпускников ТипО Национальной палатой предпринимателей, на сегодняшний день, предлагается отменить ОУПП с введением добровольной сертификации, изъявивших желание трудоустроиться по профессии.

Нурсейтова Г.Б., Смагулова Г.С., Жумагазиева А.Г.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ БИЗНЕС-ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Развитие экономики любой страны, прежде всего, зависит от уровня человеческого капитала, что в свою очередь связано с системой образования. Повышение качества обучения, соответствие основных образовательных программ требованиям рынка, является одной из основных задач в сфере образования.

В Казахстане наблюдается тенденция развития бизнес-образования, означающее - образование, нацеленное на карьеру и предпринимательский успех.

Бизнес-образование – профессиональное образование и обучение людей, участвующих в выполнении функций управления на предприятиях и в хозяйственных организациях, которые действуют в условиях рынка и ставят своей главной целью получение прибыли.

В широком смысле, под бизнес-образованием понимается – образовательная деятельность, нацеленная на формирование и развитие управленческих компетенций, необходимых для эффективного управления компаниями в условиях рыночной конкуренции.

Целью бизнес-образования является подготовка предпринимателей и бизнес лидеров, способных отвечать требованиям рынка и управлять развитием экономики, основанной на знаниях и практическом опыте.

В Послании народу Казахстана «Нұрлы жол – путь в будущее» Н.А.Назарбаев определил долгосрочные приоритеты, и отметил, что одним из них является: «Развитие малого и среднего бизнеса. Развитие данного сектора экономики стало главным инструментом индустриальной и социальной модернизации Казахстана в XXI веке. Чем больше доля малого и среднего бизнеса в нашей экономике, тем более устойчивым будет развитие Казахстана» [1]. Для выполнения данной задачи нужны профессиональные кадры, имеющие достаточный уровень знаний и навыков в сфере предпринимательства.

В настоящее время система бизнес-образования Казахстана находится на стадии становления и развития. Она представлена такими субъектами, как:

- бизнес - школы;
- тренинговые и консалтинговые компании;
- учебные центры;
- представительства зарубежных бизнес школ и тренинговых компаний в Казахстане.

Бизнес-образование ведется по программам MBA и DBA.

MBA (Master of Business Administration) – с английского переводится как «мастер делового администрирования». MBA – программа постдипломного образования. Она направлена на подготовку менеджеров общего профиля для работы в различных сферах деятельности.

DBA (Doctor of Business Administration) – с английского переводится как «доктор делового администрирования», и является следующей после MBA высшей профессиональной степенью для бизнесменов [2].

К известным казахстанским бизнес - школам можно отнести:

- КазНУ им.аль-Фараби;
- Казахстанский институт менеджмента, экономики и прогнозирования (KIMEP);
- Алматы Менеджмент университет (AlmaU);
- Университет Международного Бизнеса (UIB);
- Международная Бизнес Школа КазЭУ имени Т. Рыскулова

Рассмотрим деятельность нескольких бизнес школ.

Бизнес-образование в КазНУ им.аль-Фараби.

В КазНУ им.аль-Фараби бизнес-образование ведется по следующим программам:

1. MBA-Менеджмент;
2. MBA-Экономика (образовательная программа «Инновационное предпринимательство»);
3. MBA-Финансы (образовательная программа «Управление финансами»).

Программа MBA-Менеджмент.

Цель программы – подготовка профессиональных менеджеров, приобретение новых знаний в сфере бизнеса, выработка компетенций по их применению, формирование способности к управлению в условиях перманентных изменений, позволяющие развить стратегическое мышление и лидерские качества.

Подготовка слушателей ведется под руководством преподавателей, имеющих значительный научный вклад в области экономики, преподавателей-экспертов, работающих на ключевых позициях в реальном бизнесе и зарубежных ученых. Программа полностью соответствует государственным требованиям, а также международным образовательным стандартам, проводится в сотрудничестве с зарубежными университетами, ведущими аналогичные программы. В этом учебном году по данной программе обучается гражданин Турции.

Программа MBA-Экономика.

Образовательная программа - «Инновационное предпринимательство», реализуемая в рамках проекта ТЕМПУС IV, способствует коммерциализации инноваций и созданию инновационных компаний в Казахстане.

Партнерами программы являются:

- Fondazione Politecnico Di Milano (Италия);
- Go Group (Великобритания);
- Московский государственный университет им. Ломоносова М.В. (Россия);
- Koszalin University of Technology (Польша);
- University of the Academy of Sciences of Moldova (Молдова).

Данная программа дает возможность:

- получать глубокие практические знания в различных областях бизнеса, как экономика, финансы, маркетинг, менеджмент, предпринимательство;
- коммерциализации прикладных разработок, технологий и проектов;
- расширить собственные рамки и получить глобальное видение бизнеса;
- приобрести ценные бизнес-контакты по всему миру и сделать международную карьеру;

- выгодно инвестировать в собственное развитие;
- развивать инновационную культуру и способствовать формированию предпринимательской среды.

Программа MBA-Финансы.

Бизнес-обучение по образовательной программе «Управление финансами» проводится с 2001 года. Подготовка слушателей ведется под руководством высококвалифицированного профессорско-преподавательского состава, а также финансистов-практиков из финансовой сферы деятельности [3].

Бизнес-образование в Алматы Менеджмент университета (AlmaU)

В AlmaU бизнес-образование ведется по программам:

- MBA – магистр делового администрирования;
- DBA – доктор делового администрирования.

Программа MBA в AlmaU – это акселератор карьеры. Степень MBA дает возможность ее обладателю добиться должностного роста или изменить профиль своего рода деятельности. Данная программа дает фундаментальную (generalist) степень в управлении бизнесом, охватывает, прежде всего, основные функциональные области менеджмента (учет, финансы, маркетинг, операционный менеджмент, менеджмент информационных систем, бизнес-законодательство, управление человеческими ресурсами). Ценность образования заключается в универсальности полученных знаний. Диплом MBA делает специалиста более конкурентоспособным, расширяет возможности выбора и самоопределения, способствует карьерному росту.

Программа DBA – высший и элитный профессиональный уровень в международном бизнес-образовании, позволяющий получить знания для создания конкурентных преимуществ на основе бизнес-моделей и идей. Обучение по этой программе проводится с 2005 года совместно с Российской Академией Народного Хозяйства при Правительстве РФ.

Определены следующие задачи программы DBA:

- создание на основе интеграции бизнес-образования и науки эффективной системы подготовки кадров высшей квалификации в сфере управления бизнесом, способных решать вопросы совершенствования общества, экономики, науки и разработки новых технологий;
- гармонизация отечественных технологий подготовки кадров высшей квалификации в сфере управления бизнесом с мировыми стандартами, а также опережающее решение вопросов их научного, методического, правового, финансово-экономического, кадрового и материально-технического обеспечения;
- реализация образовательного процесса в соответствии с принципами международной практики подготовки кадров высшей квалификации, конкурентоспособных на современном рынке труда [4].

Бизнес-образование в Университете Международного Бизнеса (UIB).

Программа MBA готовит специалистов к работе в функциональных сферах бизнеса и позволяет им развивать управленческие навыки, необходимые для эффективной работы в быстро меняющейся бизнес среде. Эта программа рассчитана на слушателей, желающих достичь больших высот и успехов в бизнес сфере, а также для тех, кто не хочет останавливаться на достигнутом, и готов идти только вперед!

Программа MBA дает возможность:

- распознавать и решать проблемы для принятия эффективных бизнес решений;
- управлять, развивать и мотивировать персонал для удовлетворения быстро меняющихся потребностей организации;
- знать какое разнообразие и ценности усиливают рабочие отношения и способствуют эффективному принятию управленческих решений;
- оценивать риски и разрабатывать планы для ослабления или ликвидации их последствий;
- оценивать насколько планы и действия организации соответствуют ее ценностям;
- интегрировать знания и принимать правильные решения в условиях неполной или ограниченной информативности;
- применять широкий спектр теоретических и практических навыков в бизнесе.

В бизнес - школе проводится обучение по следующим специализациям:

- Стратегический менеджмент
- Финансовый менеджмент
- Управление маркетингом [5].

Таким образом, система бизнес-образования в Казахстане развивается, и из года в год увеличивается число слушателей, в том числе из зарубежных стран. Это, в свою очередь дает стимул для эффективного развития деятельности субъектов бизнес-образования в Казахстане.

Список литературы:

1. Послание Президента РК Н.Назарбаева народу Казахстана «Нұрлы жол – путь в будущее» от 11.11.2014г.
2. сайт moeobrazovanie.ru
3. сайт kaznu.kz
4. сайт almau.edu.kz
5. сайт uib.kz

Нурсейтова Г.Б., Купешова С.Т., Унербаева Р.У.
СООТВЕТСТВИЯ ОСНОВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ
«МЕНЕДЖМЕНТ» ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ СТАНДАРТАМ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Профессиональный стандарт является ключевым механизмом саморегулирования рынка труда. Он представляет собой многофункциональный нормативный документ, устанавливающий в рамках конкретного вида (области) профессиональной деятельности требования:

- к содержанию и качеству труда;
- к условиям осуществления трудовой деятельности;
- к уровню квалификации работника;
- к практическому опыту, профессиональному образованию и обучению, необходимому для соответствия данной квалификации [1].

Профессиональный стандарт – стандарт, определяющий в конкретной области профессиональной деятельности требования к уровню квалификации и компетентности, к содержанию, качеству и условиям труда [2].

Как показывает анализ международного опыта, в разных странах профессиональные стандарты различаются и по структуре, и содержанию. В одних стандартах описаны трудовые функции и входящие в них действия в рамках конкретной области профессиональной деятельности, в других стандартах включают дополнительные описания компетенций или только перечень требуемых компетенций. Эти отличия обусловлены разным пониманием термина «компетенция» и принятым в стране макетом профессионального стандарта.

Профессиональный стандарт разрабатывается в соответствии с Государственным классификатором занятий Республики Казахстан, также на основе Типовых квалификационных характеристик должностей и Единого тарифно-квалификационного справочника работ и профессий.

Отличительной особенностью специальности «Менеджмент» является то, что менеджеры работают во всех отраслях экономики страны и нет единого профессионального стандарта по данной специальности. Но существует ряд профессиональных стандартов в сфере экономики и управления в которых приведены требования по трудовой деятельности работников, относящихся к специальности «Менеджмент».

Рассмотрим и проведем анализ соответствия образовательной программы по специальности «Менеджмент» профессиональным стандартам. В реестр профессиональных стандартов по состоянию на 15 октября 2015г., включены следующие профессиональные стандарты «Управление персоналом (по бизнес направлениям: Менеджмент)», утвержденный Приказом Министра труда и социальной защиты населения РК от 31.12.2013 г. № 691. Зарегистрирован в МЮ РК от 14.02.2014 г. № 9152, «Подбор кадров и подготовка кадров», утвержденный Приказом Министра труда и социальной защиты населения РК от 31.12.2013г. №691. Зарегистрирован в МЮ РК от 14.02.2014г. №9152, «Деятельность по связям с общественностью», утвержденный Министерством труда и социальной защиты населения РК, от 31.12.2013 г. № 691, «Оптовая и розничная торговля», утвержденный Министерством экономики и бюджетного планирования РК, от 30.12.2013 г. № 386, Профессиональный стандарт «Экономическая деятельность», утвержденный Приказом Министра труда и социальной защиты населения РК от 31.12.2013 г. № 691 [3].

Проведем анализ соответствия основных образовательных программ по специальности «Менеджмент» вышеуказанным профессиональным стандартам.

Таблица 1 – Соответствие основных образовательных программ профессиональным стандартам в РК

Знания по профессиональному стандарту	Умения и навыки по профессиональному стандарту	Дисциплины, соответствующие профессиональному стандарту
Профессиональный стандарт «Управление персоналом (по бизнес направлениям Менеджмент)». Должность - «Менеджер по подбору персонала (рекрутер)»		
Законодательные и иные нормативные правовые акты Республики Казахстан, регламентирующие вопросы управления человеческими ресурсами.	Изучение состояние рынка труда, уровня заработной платы, социальные программы на различных предприятиях для выработки концепции подбора персонала.	Бакалавриат: Менеджмент, Управление персоналом, Экономика рынка труда Магистратура: Управление человеческими ресурсами
Должность - «Менеджер по персоналу (HR-менеджер)»		
Структуру управления и кадровый состав организации; основы психологии и социологии труда; этику делового общения; передовой	Осуществление руководства подчиненными сотрудниками. Участие в социальном развитии коллектива, разрешение трудовых споров и конфликтов.	Бакалавриат: Менеджмент, Управление персоналом, Экономика рынка труда, Этика поведения

отечественный	Составление системы оценки деловых качеств работников.	Магистратура: Управление человеческими ресурсами
Должность - «Заместитель директора по общим вопросам»		
Законодательные и иные нормативные правовые акты Республики Казахстан; вопросы хозяйственно-финансовой деятельности организаций, трудовое законодательство; основы налогового законодательства	Решение вопросов производственно-хозяйственной деятельности организации. Организация работ по эффективному взаимодействию вверенных структурных подразделений.	Бакалавриат: Менеджмент, Производственный менеджмент, Корпоративное управление, Магистратура: Современные технологии разработки стратегических решений
Профессиональный стандарт «Оптовая и розничная торговля».		
Должность - Менеджер по закупкам		
Знания основ товароведения; Знание предлагаемой продукции; Требования к сертификации продукта; Основы ценообразования и маркетинга; Основы маркетинга; Номенклатура, ассортимент, классификация, характеристика товарных групп.	Постоянное отслеживание потребительского спроса; Владение маркетинговыми инструментами; Методы определения качества товаров; Анализировать и высчитывать спрос на товары; Навыки бюджетирования по статьям	Бакалавриат: Менеджмент, Маркетинг, Управление качеством, Производственный менеджмент Магистратура: Профессиональный менеджмент, Управление стоимостью компании, Стратегический маркетинг
Профессиональный стандарт «Деятельность по связям с общественностью».		
Должность - Менеджер по связям с общественностью		
Международные и казахстанские кодексы профессиональных и этических принципов в области связей с общественностью; Международные стандарты качества работы в области связей с общественностью;	Организация и поддержание контактов со средствами массовой информации, государственными и общественными структурами; Обеспечение двусторонней связи с потребителями, партнерами конкурентами и другими группами общественности.	Бакалавриат: Этика поведения, Организационное поведение Магистратура: Организационное поведение и лидерство,
Профессиональный стандарт «Экономическая деятельность».		
Должность - «Заместитель директора (коммерческий директор, вице-президент) по экономическим вопросам»		
Перспективы технического и экономического развития организации, производственные мощности организации. Основы технологии производства продукции организации.	Анализ экономической работы, выявление и использование резервов производства. Внедрение новой техники и технологии, совершенствование организации труда.	Бакалавриат: Менеджмент, Управленческое решение, Финансы, Налоги и налогообложение Магистратура: Управление затратами

Компетенции менеджера по подбору персонала (рекрутер), менеджера по персоналу (HR-менеджер), заместителя директора по общим вопросам (административный директор) указанные в профессиональном стандарте «Управление персоналом (по бизнес направлениям Менеджмент)» полностью соответствуют дисциплинам основной образовательной программы по специальности «Менеджмент». Обучение по данным дисциплинам ведется в бакалавриате и продолжается в магистратуре для получения более высокого уровня знаний, умений и навыков, которыми должен обладать менеджер.

В профессиональном стандарте «Оптовая и розничная торговля», определены требования для должности менеджера по закупкам. Необходимые знания, умения и навыки, относящиеся менеджеру по закупкам, приобретаются в процессе обучения в вузе и закрепляются при прохождении производственной практики.

Требования по профессиональной должности менеджера по связям с общественностью, указанные в профессиональном стандарте «Деятельность по связям с общественностью» не в полной мере соответствуют дисциплинам основной образовательной программы по специальности «Менеджмент». Таким образом, необходимо

включить дисциплину «Связь с общественностью», имеющую непосредственное отношение к требованиям профессиональной должности. Знания, умения и навыки обучающийся приобретает в процессе обучения в бакалавриате и совершенствует в магистратуре.

Следующая должность заместителя директора (коммерческий директор, вице-президент) по экономическим вопросам указана в Профессиональном стандарте «Экономическая деятельность». Требования по данной должности, описанные в профессиональном стандарте, соответствуют дисциплинам основной образовательной программы по специальности «Менеджмент».

Далее рассмотрим практику разработки профессиональных стандартов в России. В России, как и в Казахстане, нет профессионального стандарта по специальности «Менеджмент», но существует ряд профессиональных стандартов в сфере экономики и управления, в которых определены требования по трудовой деятельности работников, относящихся к специальности «Менеджмент». К числу таких стандартов можно отнести: профессиональный стандарт «Управление (руководство) организацией», утвержденный Национальным центром сертификации управляющих РФ, 2010г. и профессиональный стандарт «Управление рисками (риск-менеджмент) организации», утвержденный решением Комиссии РСПП по профессиональным стандартам 11 сентября 2012г.

Как показывает международный опыт, системное описание требований работодателей может иметь различный формат, который определяется традициями взаимодействия системы профессионального образования и рынка труда и характером этого взаимодействия. Однако при всем существующем многообразии подходов их объединяет одно, а именно – профессиональные стандарты описывают требования к качеству и содержанию труда в определенной области профессиональной деятельности, которые в системе профессионального образования трансформируются в требования к результатам обучения.

На основе анализа можно сделать вывод, что существующие в РК стандарты, смежные со специальностью «Менеджмент», не в полной мере покрывают современную потребность в профессиональных стандартах других должностей. В связи с этим, необходимо разработать профессиональные стандарты по тем должностям, которые относятся к специальности «Менеджмент» и отсутствуют в реестре профессиональных стандартов.

Список литературы:

1. <http://www.sut.ru/home/hide/professionalnye-standarty#ps1>
2. Трудовой кодекс РК 2016 <http://profstandart.rosmintrud.ru/reestr-professionalnyh-standartov>

Нүрпейісова Б.Е.

ҚҰЖАТТАНУШЫ ЖӘНЕ МҰРАҒАТТАНУШЫ КӘСІБИ МАМАНДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ ЖӘНЕ СТАНДАРТТАРЫ: ТАРИХЫ, ТӘЖІРБИЕСІ, МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстанда, әлеуметтік – экономикалық жағдайдың жиырма бес жыл бұрын басталған өзгеруі, жаңаруы үдерісі бойынша, білім беру және еңбек нарығы, екі-жақты, уақыт ағымы және өмір талабы бойынша қалыптасып, қандай жағдай болмаса дағы, дамып келеді. Заман талабына сәйкес, сұранысқа ие кәсіби мамандықтардың пайда болуы, оларға арнайы білім бағдарламаларының жасалып, оқуға кіргізілуі заңды құбылыс. Бұл ретте, жоғарғы оқу орындары, тез арада, қоғамның сұранысына қажетті кәсіби мамандықтарға білім беру бағытын бейімдеп, мамандық стандартына сәйкес қажетті талаптарды зерттеу арқылы, жаңаша көзқарас қалыптастырды, сонымен қатар, бұл үдеріс жалғаса береді. Осы мәселеге қатысты бірнеше сұрақты қойып, оған жауап ретінде пікір алуға, конференцияның тақырыбы өзекті және уақыт сұранысына толығымен сәйкес қарастырылғанын атауға болады.

Қазақстанда құжаттанушы және мұрағаттанушы кәсіби мамандарының нарық талабына сәйкес сұранысқа ие болуы мәселесі, алғаш рет, 1993-94 жылдары қолға алына басталды. Оның да өзіндік себептері болғанын айта кеткен жөн болар. Сонымен, осы кәсіби мамандарды дайындау, сол кездегі орталық, Мәскеудің құзырында, тек қана, жалғыз бір оқу орны, МГИАИ-де болатын. Конкурс бойынша, барлық одақтас республикалардан келіп түсемін деген үміткерлердің саны бір орынға, 22-24-тен келгендіктен, әрине, әр кімге қол жеткізу оңай болған жоқ. Дегенмен де, сол талаптылардың ішінде, осы мақаланың авторы ретінде, бағым жанып, 80-ші жылдары қол жеткіздім, оны үлкен құрметпен, ризашылықпен еске аламын. Құрметпен, ризашылық деп отырғаным, осы оқу орнында біліммен тәрбие берген, парасатты, адами қасиетімен білімі үйлескен, атақты ғалымдардың дәрісі өмірлік азық, десем қателеспеген болармын. Кеңестер одағы құлдырау үдерісі басталған кезде, сол бір ұстазымның айтқаны жадымда –«...енді бұрынғыдай жағдай бола қоймас, әр мемлекет өз мамандарын қажеттілігіне сәйкес өзі дайындайды, оқу бағдарламалары да басқаша болар, мұрағаттанушы мамандығының келешегі де сол...». Елге оралып, өз мамандығым бойынша, Орталық мемлекеттік мұрағатқа, жас маман ретінде еңбекке араласып кеттім. Бірақ, сол ұстазымның айтқаны есімнен әр дайым шықпай қойды, себебі, Қазақстанда бұндай мамандықты дайындау мәселесі мүлдем қарастырылмаған болатын. Алғаш рет, осы мамандарды дайындау қажеттілігі жөнінде пікірімді ортаға салып, қандай себепке қатысты аса маңызды іс екендігін жеткізуге тырыстым, тіпті мақала да жазған болатынмын. [1]. Кейін, ол, сол кездегі Абай атын. Қазақ педагогикалық университетінің ректоры, академик, тарих ғылымдарының докторы, профессор Садықов Тоқмухаммед Сәлменұлынан қолдау тауып, нәтижесінде, тарих факультеті жанынан арнайы мамандандырылған бөлім болып ашылды. Ал. Қазақ ұлттық университетінде, тарих ғылымдарының докторы, профессор Әбу Сақтағанұлы Тәкенов тарих факультетінде мамандықтың бөлімін келесі

жылдары қолға алды Мұрағаттану мамандығына арналған ең алғашқы стандарт және алғашқы оқу бағдарламаларын, кафедра меңгерушісі, профессор Абжанов Х.М., аға оқытушы Нұрпеисова Б.Е., доцент Сексенбаева Г.А. т.б., авторлар құрамында дайындап, білім үдерісіне енгіздік. Оқу бағдарламасы, оқулықтар тағы басқа қажетті оқу-әдістемелік құралдар, мүлдем болған емес, тіпті осы мамандарға қатысты қажеттіліктерді тоқсаныншы жылдары, сол орталықтың өзінен алдыру, өтпелі, экономикалық құлдырау үдерісінде, аса қыйын кезеңге тап болды. Бірақ, қыйындыққа мойымай, негізгі кәсіби мамандық бойынша алған біліми негізде және мұрағаттағы еңбек барысында жинаған тәжірибиеге жүгініп, бірнеше оқу бағдарламалары және оқу - әдістемелік комплекстерді дайындап, мамандарды, сол оқу қабырғасынан еңбекке араластырдық. Қазір сол түлектер, абыроймен еңбектеніп, әр-тарапта, алған мамандығы бойынша отандық мұрағат ісін дамытуға үлес қосып жүр. Құжаттанушы мамандардың алғашқы білім беру стандарты және оқу бағдарламалары да, сол оқу орнының қабырғасында, экономика және қаржы факультетінде тоқсаныншы жылдардың аяғында ашылды. Сол тұста, біртіндеп алғашқы оқулық, оқу құралдары да дайындалып, оқу үдерісіне кіргізілді [2]. Алғашқы оқулық бірнеше жылдар бойы кәдеге жарағанын байқауға болады және әлі де болса, қолданыста болғандықтан, өзінің құндылығын жоя қойған жоқ.

Кейінгі жылдары, білім беру жүйесінде бірнеше рет жүргізілген реформалар өзінің әсерін осы мамандыққа да тигізді, талай өзгеріске ұшырады. Басқа оқу орындары да осы мамандарды дайындауға кірісті, бірақ негізгі білімі бар кәсіби мамандардың тапшылығынан жабылып жатты, кейбір оқу орындарында қосымша бағыт ретінде мамандыққа қатысты пәндер оқытылып, мысалы, мұрағаттану пәні жүргізіліп келді.

Әл-Фараби атындағы Қаз.Ұлттық университеттің ректоры Ғ.М.Мұтановтың қолдауымен, 2009 жылдан бастап, мамандарды дайындау үдерісі қайта жанданды. Осы уақытта, алғашқы түлектер негізгі білім бойынша мамандандырылып, отандық мұрағаттарда және басқа салаларда еңбектенуде. Мамандықтың біртіндеп, ғылыми негізі қаланып, әр жыл сайын шынығып, барлық жағынан тәжірибие жинастырылып келеді.

Еңбек нарығы және білім кеңістігі қазіргі уақытта күрделі және жан-жақты біліктілікті қажет ететін болғандықтан, кәсіби мамандарға талапта, сұраныста өте жоғары. Алғашқы жылдары, бір жақты білімнің стандарты ұғымы қалыптасып, соған көңіл басым болды. Қазір, еңбек нарығы өзіне қажетті маманды, кәсіпке сай білімі арқылы сынаиды. Оған оқу бағдарламасы сәйкестендірілуі тиісті. Бұл үдеріс тек қана Қазақстанда жүріп жатқан жағдай емес, экономикасын жоғарғы деңгейде көтеріп, алға жылжыған дамушы, жақсы дамыған мемлекеттер тез арада, осы мәселеге бет бұрып отыр [3].

Кристофер А. П. пікірі бойынша «Сертифицированное обучение становится более эффективным в плане экономического роста, чем просто подготовка» [4]. Бұған алып қосар жоқ, бүгінгі дамуды қажет ететін экономикада, нарықтық сұраныстың бағдары нақты айтылған.

Осы тұста, кәсіптік стандарт және оқу бағдарламаларының өз-ара байланысы, ерекшелігі ұғымының ара-жігін ажыратып қарастырсақ, онда, кәсіби стандартта нақты бір салада кәсіби талаптың квалификациялық деңгейі бойынша және жұмыстың мазмұнына, сапасына, атқаратын еңбек жағдайына қабілетті болуды айқындау, ал білім беру бағдарламасы осы талаптарды білім беру барысында, арнайы оқыту құралдары,оның құрылымы (оқытудың жұмыс бағдарламасы, оның айқындалған ішкі құрылымы –модулі, мазмұны, білімді игеру талаптары, ақпараттық ізденіс аясы т.б.) тәсілдері арқылы, келешек маман иесінің кәсіби қабылетін жұмыста пайдалана алатындай бойына сіңіру, игерту, дағдыландыру. Әрине, дағдылық компетенция тәжірибиемен келетін қабылет екенін ескергеніміз жөн.

Құжаттану, мұрағаттану тек қана арнайы сала деңгейінен асып, бүгінгі күнде, мемлекеттік ақпараттық инфроқұрлымын қалыптастырып, қорын реттеп сақтауды, қандай болмасын мемлекеттік қажеттілікте (ақпараттық, коммуникативтік, қолданбалы (практикалық мағынада), тарихи дерек көзі т.т.) пайдалануға мүмкіншілік беретін мамандардың кәсіби біліміне арналған бағыт болып қалыптасып отыр.

Осы мамандықтардың бүгінгі күндегі сұраныс деңгейін айқындау үшін, қажетті ақпаратқа деген сұраныс арқылы қарастыруға болады. Құжаттанушы және мұрағаттанушы мамандар кәсіби білімі бойынша арнайы ақпараттық кеңістікті қамтитын болғандықтан, даму динамикасы 90-шы жылдардағы кәсіби сұраныс және сол кездегі ақпараттық кеңістікпен, бүгінгі ақпараттық кеңістікте біршама алшақ.

Бүгінгі күнде ғылымның дамуы, осы мамандықтардың еңбек нарығында дамуына біршама өзгеріс әкелді, еңбектену талаптарын күрделендірді, тіпті жаңа технологияны қолдану арқылы, жұмыстағы қабілет екі жақты, яғни, іргелі ғылыми және жалпы универсалдылықпен, оған қоса жоғарғы кәсіби біліктіліктің игеруін талап етеді.

Ал, осы мамандарға қатысты отандық еңбек нарығы, кәсіби стандарттар, квалификациялық талап, оқу бағдарламасы қалай қалыптасып отыр деген сауалдар, көптеген күрделі мәселелерді бар екендігін байкатады. Осы тұста, «дипломы бар жұмыссыздар» деген қоғамда пікір бар екенін жоққа шығара алмайсың. Оның себептері неде? Оқу орны кәсіби мамандарды дайындап, жұмыс берушіге табыстайды. Бірақ, қандай себепке байланысты алған кәсіби бойынша жұмысқа орналаса алмайды? Әзірге ҚазҰУ-дің осы мамандықтар бойынша білім алған түлектері жұмыспен қамтылған.

Бірақ, нарықтың бәсекелестік заңдылығы, қоғамның ақпараттық мәдениетінің дамуы, тағы да басқа көптеген келешекте әсер ететін себептерін алдын-алу үшін, осы бағыттағы кәсіби мамандардың еңбек анықтамасындағы квалификациялық деңгейін, еңбектегі функционалдық талаптарды, оқыту бағдарламаларының жүйелі түрде кәсіпке жарамды қылатындай үйлесуі мәселелері әрдайым, мамандар қауымдастығы, оқу орындары, жұмыс ұсынушы –

мемлекеттік, мемлекеттік емес мекемелерде, ұйымдарда, мемлекеттік еңбекті реттеу саясатында қадағаланып, тіпті, әр-бір үш жылда қайта қарастырылып отырса, бәсекелестік кеңістікте, елде маңызды іс атқарылатынын байқауға болады.

Осы уақытқа дейін, құжаттанушы және мұрағаттанушы мамандығы, Қазақстан Республикасының еңбек квалификациалық анықтамасында «құжаткер», «мұрағаттанушы» болып көрсетілсе де, елдің еңбек нарығында, ескі көзқараспен, «іс жүргізуші», «архивариус» деп, сұраныс талабы төменгі санатта белгіленген, шындығында бұл архаизм. Бүгінгі күннің талабында, электрондық үкімет, оның қалыптасуы, дамуы барысында электрондық құжатпайналымдағы еңбекті атқаруда, құжаткердің кәсіби біліктілігінің, технологиялық деңгейін талап етеді. Яғни, шынайы мағынасына сәйкес, «құжаткер» және оның әр бір деңгейіне сәйкес, категориялық сәйкестігі айқындалуы тиісті.

Мұрағаттанушының кәсіби біліктілігі жаңа технологияны қолдану арқылы, мемлекеттің ақпараттық қорын (запас) (сақтау, қоғамға пайдалануға мүмкіншілікті туғызуды айтпағанда) қалыптастырушы болғандықтан, «мұрағаттанушы – архивист», яғни ғылыммен кәсіби біліктіліктің иесі ретінде, өзінің квалификациялық деңгейі бойынша бекітілуі заңдылық. Осындай олқылықты ретке келтіру үшін, кәсіби мамандандырылған стандарт еңбек министрлігінде тіркелген болуы бүгінгі күннің талабы екендігін ескерсек.

Енді, салыстырмалы түрде, осы мамандардың оқу бағдарламасының және кәсіби стандарттардағы сұраныстың сәйкестігін сараптау арқылы талдау жасасақ.

Құжаттанушы маманының оқу бағдарламасының және кәсіби стандарттардағы сұраныстың сәйкестігін салыстырмалық сараптамасы

Құжаттанушы мамандығында білім беру бағдарламасының талаптары	Құжаттанушының кәсіби мамандандырылған стандарт талабы	Нарықтағы квалификациялық деңгейге сұраныс
Мамандықтың теориялық және әдістік негізін игеру; Жалпы мәдени және кәсіби біліктілік қабілеттерін оқу бағдарламасы арқылы игерту, дағдыландыру, машықтандыру -менеджментті және психологияны басқаруда және тұлғалық қарым-қатынаста пайдалану мақсатында оқыту; -басқару қабілетіне қажетті біліктілікті оқу компоненттері арқылы оқыту; -ұйымдаструшылық-үйлеструшілік қабілетіне қажеттілікті білім беру арқылы игерту; -жобалаушы-жоспарлаушы қабілетіне қажетті біліктілікті оқу компоненттері бойынша оқыту; -ғылыми-әдіскерлік қабілетіне қажетті біліктілікті оқу компоненттері арқылы игерту -ғылыми-технологиялық қабілетіне қажетті біліктілікті оқытуда үйрету, дағдыландыру, оқыту, машықтандыру Басқа талаптар оқу бағдарламасын нығыздау барысында әр дайым жетілдіруді талап етеді	Технологиялық және техникалық деңгейде: құжаттармен құжатталған ақпараттарда жұмыс жүргізу барысында технологиялық процессті дайындап, жұмысқа кіргізеді, автоматтандырылған ақпараттық жүйелерді және басқару жүйелерін жобалайды, енгізілуін қадағалайды, бақылайды т.с.с. Ақпараттандыру деңгейде: заңнамалық және нормативтік – тәсілдік әдістерді жүйеге келтіреді, пайдалануға жағдай жасайды т.с.с. басқа функционалдық еңбекті атқарады; Ұйымдаструшылық деңгейде: құжатпен қамту қызметін жоспарлайды, ұйымдастырады, эргономикалық жағдайды қалыптастырады, т.с.с. Басқа талаптар толық айқындалмаған	Іс жүргізуші Техникалық маман ретінде, құжаттармен жұмыс атқарушы

Құжаттанушы мамандығында білім беру бағдарламасының талаптары, құжаттанушының кәсіби мамандандырылған стандарт талабы, отандық нарықтағы квалификациялық деңгейге сұраныс, әр- қайсысының бірізді үйлесімдігі қалыптаспағанын байқауға болады.

Қортындылай келе, келесі түйінді пікірге тоқталғым келеді:

1. Оқу барысында мамандыққа біліктілігін игеруді тек қана білім беру технологиясын (технологиясы, методикасы, іс-жүзінде қолдану жолдары) қолданып қана қоймай, сонымен қатар, саналы түрде өмірлік азық ретінде тәрбиелеу;

2. Кәсіби стандартты, оқытудағы бағдарламаны дайындау, кіргізу, оқытудың сапа мәселесі, басқа мамандықтан келіп қосылып, бейімделгендерден, квалификациялық деңгейі арқылы, оның қыры мен сыры тек негізгі білім арқылы берілетінін, кәсіби мамандандырылған оқытушының, кәсіби қауымдастықтың біліктілігімен тікелей байланыстығын ескеру;

3. Пәнаралық байланыс –әлеуметтану ғылымы аясында, себебі, әлеуметтану ғылымы мүмкіншілігі толық игерілмеген, қандай сала болса дағы, қоғамды дамыту, экономиканың әлеуметтік саласы;

4. Мамандық стандартын бейімдеу тәсілдері, оқытушылардың білімін, әлі де болса кәсіби мамандандырылған және еңбек нарығында тәжірбиесі қалыптасқан оқытушылардың білімін халықаралық стандартпен жетілдіру мәселесін қолға алу;

5. Оқу бағдарламасының және кәсіби стандарттың нарық талабына сәйкестігін, үйлесімдігін әр- дайым айқындау, қажетті жағдайда жетілдіріп отыру, сонымен қатар,оны іс жүзінде кіргізуді қадағалау, корреляциялау.

Әдебиеттер тізімі:

1. Об архивах суверенного Казахстана. //Азия дауысы. - 1992. - 27.
2. Архивоведение. Грифом МОН РК. - Алматы., 2003. Изд-во: «Ғылым». - 142 с.
3. Международная научно-методическая конференция «Образовательные программы и профессиональные стандарты: поиск эффективного взаимодействия». - Москва. 2016. 30 марта - по 1 апреля.
4. Кристофер А. П. Материалы международной научно-методической конференции. - Москва., 2016.

Нюсупова Г.Н., Кенеспаева Л.Б.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРАЕКТОРИЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «5В060900-ГЕОГРАФИЯ» В УСЛОВИЯХ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫПУСКНИКОВ

Казахский национальный университет имени аль-Фараби является одним из первых ВУЗов Республики Казахстан, который вошел в Болонский процесс и начал внедрение многоуровневой системы подготовки специалистов. Это послужило импульсом для формирования нового инновационного профиля обучения с преобладающими принципами индивидуальной траектории образования и личностно-ориентированного подхода, обеспечивающий становление конкурентоспособного специалиста в соответствии с их профессиональными интересами и возможностью дальнейшего трудоустройства.

Динамичность современного рынка труда, интенсивное развитие экономики, ориентированного на поиск и отбор высококвалифицированных специалистов обусловило необходимость профессиональной мобильности и конкурентоспособности наших выпускников. Высокие требования предъявляются не только к профессиональной квалификации и компетентности специалиста, но и к количеству исполняемых профессиональных функций, т.е. знание дополнительных компьютерных программ и современных технологий.

Рейтинг любого ВУЗа в значительной мере зависит от оценки работодателями качества обучения в этом вузе. На сегодняшний день конкурентоспособность выпускника обусловлена не только уровнем острепененности профессорско-преподавательского состава кафедр и количеством выпускаемых ежегодно научных статей и учебников, а прежде всего уровнем знаний выпускника, его профессионализм и привлекательность для производства. В условиях возрастающей конкуренции между ВУЗами вопрос о повышении конкурентоспособности выпускника и возможность вуза повлиять на рост профессиональной карьеры своих выпускников приобретает особое значение.

Это сложная и многогранная проблема, требующая определенной системы постоянного взаимодействия с работодателями, комплексное изучение рынка труда и рынка образовательных услуг, усиление внимания производственным практикам, качеству дипломных работ, использование возможностей ежегодной ярмарки вакансий и т.д. Особая роль в решении этой проблемы отводится выпускающим кафедрам.

Личностно-ориентированный подход в образовании студентов в первую очередь, можно рассмотреть, как обеспечение студентов всеми условиями для образования, оснащение аудиторий необходимой техникой и интернетом, книгообеспеченность по обучаемым дисциплинам, использование инновационных форм и методов обучения студентов для возможности максимальной реализации собственного образовательного и научного потенциала. Средствами (механизмами) реализации данной функции являются понимание, общение и сотрудничество студента с эдвайзером, преподавателями отдельных дисциплин и научным руководителем.

Личностно-ориентированный подход в образовании студентов с одной стороны, ориентирован на развитие и совершенствование личностных качеств и свойств обучающегося, а с другой стороны, направлен на формирование и раскрытие профессиональных компетенций и квалификационных качеств.

Под личностно-ориентированным обучением мы понимаем взаимодействие субъектов образовательного процесса, в течение которого создаются оптимальные условия для развития их способностей к самоактуализации, самообразованию и самореализации себя в социальной сфере и профессиональной деятельности [1].

Согласно основному учебному плану специальности «5В060900-География», утвержденному КазНУ имени аль-Фараби в 2016 г., студенты осваивают государственный обязательный модуль (11 кредитов) и социально-коммуникативный модуль (4 кредита). Эти дисциплины обязательны для всех специальностей университета с первого по четвертый семестр обучения. Следующим компонентом в процессе образования является блок профессиональных модулей (115 кредитов), который состоит из естественнонаучного модуля (12 кредитов) и базового профессионального модуля (72 кредита). В свою очередь, базовый профессиональный модуль состоит из

11 модулей профессиональных дисциплин, предназначенных для освоения студентами профессиональных компетенций по направлению подготовки:

1. Основы литосферы и педосферы;
2. Основы гидрологии и метеорологии;
3. Теоретические основы социальной и экономической географии;
4. Основы топографии и картографии;
5. Управление природопользованием и оценка природных ресурсов;
6. Современные информационные технологии в географии;
7. Основы дистанционного зондирования и мониторинга;
8. География Казахстана;
9. Экономическая, социальная и политическая география;
10. Физическая география и ландшафтоведение;
11. Физическая география материков и океанов.

Дисциплины базового профессионального модуля отобраны на основе взаимодействия содержания отдельных учебных дисциплин с целью обеспечения внутреннего единства образовательной программы профессионального модуля.

При составлении основного учебного плана и разработке профессионального модуля специальности «5В060900-География» за основу были взяты учебные планы аналогичной специальности ведущих вузов Западной Европы и России, а также учитывались пожелания работодателей и студентов. Освоение студентами дисциплин базового профессионального модуля способствуют в дальнейшем планированию научного направления для выбора своей индивидуальной образовательной траектории.

Индивидуальная образовательная траектория – самостоятельный выбор, планирование и освоение обучающимся содержания образования согласно индивидуальному учебному плану в рамках освоения образовательной программы высшего или послевузовского образования [2].

Коллектив кафедры географии, землеустройства и кадастра КазНУ имени аль-Фараби активно работает над формированием нового инновационного формата образования, в котором доминирующими являются принципы реализации индивидуальной траектории, личностно-ориентированного образования, обеспечивающего возможность становления, эффективного функционирования и профессионального роста личности студента.

Формирование модулей индивидуальных образовательных траекторий специальности «5В060900-География» включает в себя поэтапное получение необходимых знаний, навыков и компетенций через освоение предшествующих образовательных модулей с пониманием конкретных результатов обучения, т.е. «ориентированность на результат».

Под термином «управление, ориентированное на результат (УОР)», понимается такой подход к планированию научно-образовательной деятельности образовательной системы, при котором целевые ориентиры и текущие задачи связываются с ожидаемыми от них социально и научно-значимыми результатами [3].

В современный период существуют три направления индивидуальных образовательных траекторий специальности «5В060900-География»:

1. Физическая география, геоморфология и геоэкология;
2. Экономическая, социальная и политическая география;
3. Природопользование и ландшафтный дизайн.

ИОТ «Физическая география, геоморфология и геоэкология» включает в себя дисциплины: Биогеография, Мелиоративная география, Неотектоника и четвертичная геология, Геохимия и геофизика ландшафтов, Экологическая экспертиза и рациональное природопользование, Основы гляциологии, это элективные дисциплины, отражающие научное направление физической географии, геоморфологии и геоэкологии.

ИОТ «Экономическая, социальная и политическая география» включает в себя дисциплины: География транспорта, География агропромышленного комплекса, Политическая география и география стран ближнего зарубежья, Человеческое развитие и качество жизни, Территориальное управление и основами геоурбанистики, которые отражающих научное направление экономической, социальной и политической географии.

ИОТ «Природопользование и ландшафтный дизайн» включает в себя дисциплины: Экономика природопользования, Экономико-географическая оценка природных ресурсов, Эколого-экономические проблемы и ландшафтное планирование, Природоохранная деятельность, Ландшафтное проектирование, это элективные дисциплины прикладного характера.

Основой для формирования индивидуальных образовательных траекторий послужили основные разделы теоретической и практической географии, рекомендации работодателей и пожелания студентов. На сегодняшний день работодатели активно участвуют в образовательной и научной деятельности кафедры по специальности «5В060900-География». Приглашенные специалисты из ТОО Института географии АО ННТХ «Парасат», Казахского научно-исследовательского института почвоведения и агрохимии имени У.У.Успанова, ТОО Проектного института «Казгипроград» 1, ТОО Казахстанского агентства прикладной экологии, Институт горного дела им. Д.А.Кунаева и др. организаций успешно ведут лекционные и лабораторные занятия, делятся своим

практическим опытом работы со студентами, способствуют качественному прохождению производственной практики и помогают трудоустройству студентов специальности «5В060900-География».

Таким образом, формирование индивидуальных образовательных траекторий в условиях возрастающей конкуренции остается одной из главных задач поставленных перед ВУЗом и выпускающей кафедрой, что позволит студентам сформировать профессиональные качества, которые повлияют на уровень их конкурентоспособности.

Список литературы:

1. Мынбаева А.К. и др., Образовательная политика: теории и концепции, тенденции и стратегии развития. – Монография. – КазНУ имени аль-Фараби, 2014.
2. Академическая политика. Утверждено на заседании Научно-методического Совета КазНУ им. аль-Фараби 26 декабря 2013 г., протокол №3 (с изменениями от 29 августа 2014 г., протокол №1) //kaznu.kz.
3. Мутанов Г.М., Мамыкова Ж.Д., Кумаргажанова С.К. Управление, ориентированное на результат (на примере образовательной системы Восточно-Казахстанского государственного технического университета им. Д. Серикбаева). Алматы «Қазақ университеті» 2011.

Омирбекова Н.Ж., Кенжебаева С.С., Жусупова А.И., Жусупова Г.Е., Жунусбаева Ж.К., Кобегенова С.С. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПРИ ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГПИИР

В процессе воплощения Послания Президента страны «Нұрлы жол – Путь в будущее» и Государственной программы индустриально-инновационного развития (ГПИИР) для шести приоритетных отраслей экономики (машиностроение, металлургия, химическая промышленность, нефтехимия, производство строительных материалов, производство продуктов питания) в десяти базовых вузах обучаются 4 700 магистрантов, с каждым заключены трехсторонние соглашения, с привлечением предприятия для их последующего трудоустройства, из которых треть пойдет работать на предприятия ГПИИР в первом квартале 2017 года. По словам директора департамента высшего и послевузовского образования МОН РК Д.Ж. Ахмед-Заки, обучение ведется по 48 новым образовательным программам, разработанным с экспертами 47 зарубежных вузов-партнеров и 114 предприятиями ГПИИР. В 2015 году было создано 22 лаборатории различного профиля. Кроме того, в рамках этого большого проекта вузы пригласили к сотрудничеству 199 иностранных ученых, организовали повышение квалификации для своих ППС в ведущих зарубежных ВУЗах [1].

Выбранные в качестве региональных центров инноваций и развития ТиПО ВУЗы – лучшие в своем регионе по кадровому обеспечению, материально-техническому и учебно-методическому оснащению. По информации пресс-службы МОН РК, опыт внедрения в учебный процесс новых образовательных программ базовыми колледжами будет распространен на всю систему технического и профессионального образования (ТиПО). 10 ВУЗ – позиционируются в качестве «точек роста» и станут моделью системы ТиПО для всей страны. Это будет способствовать системному развитию действующих образовательных учреждений Казахстана. Существенную роль в системе подготовки специалистов в некоторой степени способна занять дуальная система обучения, объединение интересов бизнеса, будущего специалиста и государства, одна из самых эффективных форм подготовки профессионально-технических кадров в мире, способствующая получению навыков в процессе прохождения учебной практики на предприятии. Данная система успешно используется в таких странах, как Германия, Австрия, Дания, Нидерланды, Швейцария. В частности, в Германии в дуальную систему вовлечено более 1,5 млн. обучающихся по 350 специальностям ТиПО, 500 тысяч предприятий, из которых 80% приходится на малый и средний бизнес. В Казахстане в 2011 году для привлечения работодателей в процесс подготовки кадров начали функционировать 16 региональных советов, благодаря которым 132 тыс. студентов колледжей и лицеев прошли производственную практику на предприятиях. Созданы 14 отраслевых советов, оказывающих содействие в разработке профессиональных стандартов, Национальный совет по развитию ТиПО под председательством Премьер-Министра страны, для рассмотрения ключевые вопросов взаимодействия ТиПО с бизнесом, холдинг «Кәсіпқор», в организациях которого будут внедряться принципы корпоративного управления ТиПО при активном участии бизнеса [2].

Разработка и последующее утверждение Детального плана ГПИИР, по словам специалистов, будет способствовать дальнейшему улучшению инвестиционного климата и совершенствованию инвестиционной привлекательности страны. Новые Правила по реализации Программы «Производительность 2020», направлены на повышение конкурентоспособности отечественных предприятий [3].

В частности, в Кызылординской области стабильный рост экономики обеспечивают 20 новых предприятий промышленности, открытых в рамках программы по индустриализации Казахстана, а в самой Кызылорде, например, открыт крупный агрокомплекс на основе государственно-частного партнерства – АО «НК «СПК «Байконур» совместно с ТОО «Жан Арай». В проект инвестировано порядка 6 млрд. тенге. При агрокомплексе работают рисообработывающий завод мощностью 150 тонн, отвечающий современным международным требованиям, готовятся к запуску мукомольный, макаронный и консервный цехи. Другой заметный объект – домостроительный комбинат РМЗ «Шапагат» (стоимость проекта 1,5 млрд. тенге; обеспечивает работой до 68

человек), имеющий большие перспективы, учитывая уровень развития областного центра в связи с перспективой застройки левого берега реки Сырдарья. Уникальность комбината – в быстром строительстве домов. Большой многоэтажный дом комбинат способен построить всего за 3-4 месяца. Соответственно, за счет быстрых сроков уменьшается себестоимость строительства и стоимость квартир [4]. Вместе с тем, стоит отметить некоторую обеспокоенность президента нашей страны Н.А. Назарбаева, озвученную в мае 2016 г. на совещании в Ак-Орде. «По итогам шести лет индустриализации во всех регионах было введено порядка 900 предприятий. Именно их работа поддержала текущее состояние нашей экономики. Не все введенные предприятия вышли на проектную мощность» [5]. Важнейшим условием реализации Государственной программы индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015-2019 годы является подготовка необходимого количества кадров с высоким уровнем подготовки и навыками, востребованными ключевыми работодателями в отраслях ГПИИР. Именно нехватка высококвалифицированных специалистов, соответствующих потребностям работодателей, стала одним из ключевых препятствий на пути реализации ГПИИР в 2010-2014 годах [6].

Для Казахстана актуальным является вопрос повышения качества человеческого капитала и совершенствования качества инженерного образования, что, в свою очередь, вызывает необходимость реализации Государственной программы индустриально-инновационного развития ГПИИР 2 по подготовке сертифицированных кадров технических специальностей по мировым стандартам, что соответствует курсу на организацию образования в качестве центрального звена новой модели экономического роста. 5 стратегических задач в этой области: разработка и внедрение принципиально новых практико-ориентированных образовательных программ с компетенциями, востребованными конкретными предприятиями, непрерывная экспериментально-исследовательская работа по темам, согласованным с предприятием и для него, коренная модернизация лабораторной базы при целевом финансировании из госбюджета, постоянная поддержка системы обеспечения качества образования, совершенствование системы корпоративного управления вузом как основы для взаимодействия с бизнес-сообществом и повышения качества образования.

Наличие принципиально новых практико-ориентированных модульных образовательных программ и практико-ориентированной системы обучения позволит в корне изменить содержание и качество образования – осуществлять подготовку специалистов без необходимости «доучивания» на производстве. Основными вузами-партнёрами программы в КазНУ им. аль-Фараби, занимающими высокие места в международных рейтингах, являются университеты: Imperial College London (Великобритания), Токийский Университет (Япония) и Колумбийский университет (США). Так между КазНУ им. аль-Фараби и Колумбийским университетом создана программа международной магистратуры по практике устойчивого развития (Master of Sustainable development practice).

В рамках реализации ГПИИР-2 КазНУ им. аль-Фараби сотрудничает с ведущими предприятиями РК в рамках 4 образовательных программ: Промышленная химия, Информационно-коммуникационные технологии для индустрии, Зеленая энергетика для индустрии, Наноматериалы и нанотехнологии для индустрии. Среди позитивных моментов взаимовыгодного сотрудничества можно выделить следующие: университет всегда знает современные проблемы, с которыми сталкивается индустрия, и тенденции в развитии индустриального сегмента РК; университет обладает полнотой информации по потребности индустрии в профессиональных кадрах; предприятия принимают участие в формировании набора дисциплин учебного плана магистрантов, что позволяет сформировать необходимый набор компетенций у обучающегося; тема магистерской работы выбирается совместно с предприятием, что позволяет проводить актуальные научные изыскания и использовать полученные результаты непосредственно на производстве; как итог выпускники обладают высокой квалификацией и способны качественно и творчески подходить к решению современных задач индустрии [7]. Из 257 предприятий, представленных в качестве организаций по проектам Карты индустриализации на 2015-2019 годы по Алматинской области выделяются 5, включая ТОО «Aluminium of Kazakhstan» и ТОО «Иссыкский плодоконсервный завод», а на Алматы – 16, в том числе ТОО «Global Ecological Group Almaty», ТОО «Алматинский дрожжевой завод», АО «Нобел АФФ», на которых уже сейчас успешно стажировались и работают выпускники факультетов биологии и биотехнологии, химии и химической технологии. Вовлечение таких международных структур как ENAEE (European Network for Accreditation of Engineering Education), IFEEES (International Federation of Engineering Education Societies) и IGIP (International Society for Engineering Education and modern engineering pedagogy) в процесс подготовки высококвалифицированных кадров для ГПИИР-2 даст возможность Консорциуму вузов РК под председательством ректора КазНУ им. аль-Фараби Г.М. Мутанова укрепить научный потенциал в разработке прорывных инновационных проектов, результаты которых, возможно, будут представлены на ЭКСПО-2017: «Несомненно, что реализация комплекса всех достигнутых соглашений и мероприятий станет основой реального механизма повышения конкурентоспособности университетов РК, участвующих в ГПИИР-2 и даст импульс активного развития качественного инженерного образования в Казахстане и генерации нового поколения специалистов для экономики, основанной на знаниях» [8].

Список литературы:

1. http://bnews.kz/ru/news/ekonomika/promishlennost/blagodarya_realizatsii_gpiir_v_priarale_poyavilos_20_promishlennih_predpriyatii-2016_11_10-1295961.
2. http://www.inform.kz/ru/pervye-magistranty-poydut-rabotat-na-predpriyatiya-gpiir-v-nachale-2017-goda_a2964917.
3. <https://www.zakon.kz/4770154-v-novojj-redakcii-gpiir-uchteny.html>.
4. <https://www.zakon.kz/4483431-v-kazakhstane-budet-vnedrena-dualnaja.html>.

5. <http://today.kz/news/kazakhstan/2016-05-18/717497-predpriyatie-gpiir-prostaivaet-v-kazahstane-nazarbaev/>.
6. http://ksu.edu.kz/biznesu/uchastie_kgu_v_programme_podgotovki_kadrov_dlya_gpiir/.
7. <http://www.kaznu.kz/ru/18072>.
8. http://www.inform.kz/ru/kadry-dlya-gpiir-2-budut-gotovit-po-mezhdunarodnym-standartam_a2825244.

Панова Е.Н., Сейлханова Г.А., Жусупова А.К., Имангалиева А.Н.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СЕРТИФИКАЦИИ СПЕЦИАЛИСТОВ ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Процесс глобализации и формирование единого мирового экономического пространства требует гармонизации всех сфер жизни нашего общества, в первую очередь внесения соответствующих корректив в систему образования – основу формирования человеческого капитала, что, в конечном счете, является движущей силой общества.

При этом решающее значение приобретает подготовка высококвалифицированных специалистов в соответствии с современными требованиями международного рынка труда, способных обеспечить развитие и конкурентоспособность экономики и интеграцию Казахстана во всемирное экономическое сообщество. Эта проблема становится также актуальной и в контексте вступления во Всемирную торговую организацию и вхождения Казахстана в ряды 50-ти конкурентоспособных стран мира.

Наиболее острыми проблемами в данной области являются стандартизация профессионального образования, вопросы формирования квалификационных требований, оценка профессиональной подготовленности, независимая сертификация специалистов.

В настоящее время на предприятиях горно-металлургического комплекса Казахстана существует ряд вопросов, связанных с управлением персоналом, в частности, отсутствуют единые требования к:

- содержанию и условиям труда;
- квалификации и компетенциям работников по различным квалификационным уровням;
- оценке эффективности персонала;
- кадровому резерву руководящего состава, профильных специалистов и рабочих кадров;
- политике планирования карьеры работников в соответствии с потребностями отрасли;
- системе мотивации и удержания узкопрофильных высококвалифицированных специалистов.

На разных предприятиях лица, выполняющие одинаковые функции, занимают различные должности (например, инженер-технолог/главный менеджер по технологии/ главный менеджер-главный технолог).

Решение этих вопросов связано с утверждением отраслевых рамок квалификации и разработкой профессиональных стандартов.

Законодательно в Трудовом кодексе РК (глава 10-1) определена структура Национальной системы квалификаций (НСК):

- национальная рамка квалификаций (НРК),
- отраслевые рамки квалификаций (ОРК),
- профессиональные стандарты,
- оценка профессиональной подготовленности и подтверждение соответствия квалификации специалистов.

Утверждены следующие элементы НСК:

- Национальная рамка квалификаций (совместный приказ МТСЗН РК от 24 сентября 2012 года № 373-ө-м и МОН РК от 28 сентября 2012 года № 444);
- Структура и Правила разработки, пересмотра, апробации, применения и утверждения профессиональных стандартов (приказ МТСЗН РК от 24 сентября 2012 года №374-ө-м);
- Методические рекомендации по разработке и оформлению отраслевых рамок квалификаций (приказ МТСЗН РК от 27 июня 2013 года №292-ө-м);
- Методические рекомендации по разработке и оформлению профессиональных стандартов (приказ МТСЗН РК от 15 июля 2014 года №336-ө).

Данные документы являются основанием для разработки отраслевых рамок квалификации – требований к квалификации специалистов в зависимости от сложности выполняемых работ и характера используемых компетенций, которые играют важную роль в тарификации работ, аттестации, построении траектории карьерного роста персонала. Следующим шагом является разработка и утверждение в уполномоченных органах профессиональных стандартов для каждой профессии с целью выработки единых требований к содержанию профессиональной деятельности, для обновления квалификационных требований, отвечающих современным потребностям рынка труда.

Логичным завершением данной работы должно стать создание отраслевого сертификационного центра. В отличие от внутривузовских экзаменов сертификация проводится независимыми от вуза сертифицирующими организациями, представляющими интересы предприятий в рамках определенной отрасли. Задача сертификации – измерить уровень готовности к выполнению практических задач в качестве специалиста в определенной профессиональной области [1].

В настоящее время учебные заведения не только обучают специалистов, но и присваивают им квалификации. В развитых странах для регулируемых профессий обязательно требуется сертификат подтверждения квалификации. В Трудовом Кодексе РК в перечне документов при приеме на работу документы об образовании и квалификации фигурируют раздельно.

Анализ международного опыта свидетельствует о том, что во многих странах созданы и развиваются соответствующие центры сертификации специалистов по различным направлениям.

В Германии оценку знаний и навыков и выдачу документов, подтверждающих квалификацию рабочего специалиста, проводят Торгово-промышленные или Ремесленные палаты земель.

В Ирландии создана единая комплексная система квалификаций для всех уровней и форм образования и обучения. Признание и присуждение квалификаций в области образования и обучения осуществляет Агентство по национальным квалификациям.

Правительство Великобритании поставило цель – к 2020 году в мировом рейтинге конкурентоспособности подняться с 13 на 8 место. С этой целью на национальном уровне разработана система обеспечения качества рабочей силы. Создано 23 Совета по развитию отраслевых квалификаций, которым предоставляются соответствующие полномочия и финансирование.

Высокую профессиональную квалификацию инженеры в странах Европы могут подтвердить через Европейскую федерацию национальных инженерных ассоциаций (Евроинженер (EUR ING)).

В Южной Кореи действует две организации по развитию квалификаций в стране – Корейский исследовательский институт профессионального образования и обучения (KRIVET) и Служба развития человеческих ресурсов Южной Кореи (HRD Korea). Созданы в поддержку государственной политики в области подготовки квалифицированных кадров и финансируются государством.

Оценку уровня профессионализма бухгалтеров подтверждают сертификаты Международной федерации бухгалтеров (МСФО).

В Казахстане также имеется некоторый опыт по проведению сертификации специалистов на базе предприятий и учебных центров.

В Реестр профессиональных стандартов РК внесено 180 профессиональных стандартов (для сферы туризма и гостеприимства, образования, сельского хозяйства, транспорта, индустрии и торговли, нефтегазовой отрасли) преимущественно по специальностям технического и профессионального образования (ТиПО) (колледжи).

Сегодня в Казахстане действуют порядка 20 организаций сертификации специалистов. Из них 5 организаций работают по международным требованиям.

Сертификация широко распространена и проводится:

- на базе предприятий, например ГОК АО «СНПС-Актобемунайгаз», АО «Казмунайгаз», Завод «Казфосфат», «Арселор Миттал Темиртау», АО «Аксууский завод ферросплавов»;
- на базе учебных центров при предприятиях (Учебный центр «Шелл», Учебный центр «Энергетик», Актауский тренинговый центр).

Сертификацию проводят зарубежные организации с выдачей сертификата международного образца (ТОО «Кнауф-Гипс «Капчагай», сертификат действителен на территории более 50 стран; ОЮЛ "Казахстанская ассоциация сварки «KazWeld», выдает сертификат WWI-Всемирного Института сварки, признаваемый более 50 странами-членами; Актауский тренинговый центр, сертификация сварщиков, монтажников металлоконструкций, монтажников труб; ОЮЛ «Казахстанская ассоциация неразрушающего контроля и технической диагностики» (сертификаты, признаваемые Международным конгрессом по неразрушающему контролю, проходит национальную аккредитацию), Палата бухгалтеров Казахстана при МФ РК (сертификация по международным стандартам работников бухгалтерского учета и финансов).

Начата работа по созданию независимых центров подтверждения квалификации – три пилотных проекта:

- на базе Казахстанской ассоциации организаций нефтегазового и энергетического комплекса «KAZENERGY» - утвержден список специальностей и квалификационных требований, разработано 15 профессиональных стандартов;
- на базе Республиканской ассоциации горнодобывающих и горно-металлургических предприятий (АГМП) - проводится работа по созданию в пилотном режиме Центра независимой оценки и подтверждения квалификации;
- на базе Казахстанской ассоциации гостиниц и ресторанов и Казахстанской туристской ассоциации создан Сертификационный центр индустрии гостеприимства, ведется подготовка к аккредитации.

АО «НАК «Казатомпром» также проводит определенную работу в данном направлении. Так, в частности, с целью эффективного и прозрачного планирования обучения и развития персонала, а также формирования пула талантов и преемственности АО «НАК «Казатомпром» разработал Целевую модель компетенций для своих предприятий.

Модель компетенций состоит из управленческих, корпоративных и профессиональных компетенций. Профессиональные компетенции разработаны для 16 направлений деятельности. Управленческие и корпоративные компетенции применяются на всех предприятиях, входящих в Холдинг, в обязательном порядке без права корректировки, а профессиональные компетенции могут быть адаптированы под деятельность конкретного предприятия.

Следует признать, что наибольшие затруднения возникают именно при разработке профессиональных компетенций. Сегодня работодатели как конечные потребители заинтересованы в принятии на работу выпускников, готовых включиться в производственный процесс без переучивания или с минимальной корректировкой профессиональных способностей. Помимо традиционных требований, связанных с уровнем профессионального образования и опытом работы, они предъявляют требования, непосредственно связанные с проявлением профессиональных компетенций [2].

На уранодобывающих предприятиях АО «НАК «Казатомпром» основными специальностями являются такие, как геолог, гидрогеолог, геотехнолог, геофизик, химик-технолог, химик-аналитик, гидрометаллург. В повседневной операционной деятельности им приходится решать профессиональные задачи, связанные с геолого- и поисково-разведочными работами, гидродинамическими и геофизическими исследованиями, управлением добычей и переработкой урана, контролем и учетом готовой продукции.

Данная деятельность требует знания фундаментальных и прикладных основ предметной области, нормативно-правовой базы и освоения практических навыков и умений работы с нормативно-технической документацией и конкретным технологическим оборудованием.

Для того чтобы формализовать данные компетенции и перенести их в профессиональные стандарты и далее в образовательные программы, требуется тщательный анализ бизнес-процессов с детальной декомпозицией, установлением взаимосвязей теоретических знаний с практическими действиями.

Что касается сертификации специалистов гидро-металлургической отрасли, то здесь главная проблема связана с разработкой контрольно-измерительных материалов. Следует признать, что в настоящее время наибольшее развитие получила сертификация выпускников колледжей по специальностям технического и профессионального образования, для которых разработано большое число профессиональных стандартов. Практические навыки в центрах сертификации измеряют и оценивают для таких специальностей, как сварщик, каменщик, менеджер гостиничного дела, повар и т.д. В то же время для того чтобы достоверно оценить компетенции геолога, геофизика, технолога, требуются контрольно-измерительные материалы соответствующего достаточно сложного уровня.

Сертификация подобного рода специалистов может проводиться в два этапа. На первом этапе проводится тестирование соискателей с целью выявления наличия у них теоретических знаний основ инжиниринга, а также достаточного уровня естественно-научных и информационно-коммуникативных знаний. Возможно определение также уровня владения каким-либо иностранным языком. При успешном прохождении профессионального тестирования соискателю выдается первичный сертификат.

После оговоренного правилами периода работы по специальности соискатель допускается ко второму этапу оценивания уровня достигнутых им компетенций – самооцениванию. Оно представляет собой презентацию и публичное рассмотрение того опыта, который приобрел соискатель в результате практической деятельности в отведенный ему период времени.

Для студента, заканчивающего вуз, в качестве основного документа, выполняющего роль отчета о самооценивании, может рассматриваться портфолио. В нем собирается информация об участии соискателя в различных проектах, его активности, мотивированности, лидерских качествах, креативности и других компетенциях, которые сложно измерить методом тестирования.

Ожидаемыми результатами сертификации должны стать удостоверение соответствия уровня квалификации и компетенций персонала требованиям профессиональных стандартов по видам профессий в урановой отрасли, формирование отраслевой базы квалифицированных работников, сертифицированных по профессиям и содействие работодателям в подборе сертифицированных кадров, создание единого кадрового резерва в отрасли, повышение мотивации персонала, создание единых условий для признания квалификации работников, стимулирование системы профессионального образования и обучения в повышении качества подготовки кадров, повышение конкурентоспособности рабочей силы на внутреннем и внешнем рынках труда, создание отраслевой системы обеспечения качества квалификаций через сертификацию персонала

Список литературы:

1. Белоруссова Е.В., Копейкина О.В. Сертификации профессиональных квалификаций выпускников как диалог между профессиональным образованием и рынком труда (из опыта работы в Костромской области) // Молодой ученый. – 2015. – №9. – С. 540-543.
2. Сезонова О.Н. К вопросу о необходимости развития профессиональных компетенций для регионального рынка труда // Молодой ученый. – 2014. – №7. – С. 405-408.

Плохих Р.В.

КАЗАХСТАНСКИЙ ПОДХОД К НАПРАВЛЕННОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ТУРИЗМА В УСЛОВИЯХ «ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ»

В мире в последние годы очень часто стали говорить об «экономике знаний» в научной и популярной литературе. Это вызвано интенсивными процессами трансформации общества, происходящими как в развитых, так и в развивающихся странах. Под «экономикой знаний» подразумевают высший этап развития постиндустриального

общества и инновационной экономики, который характеризуется первостепенной ролью информации и знаний. Цель управления знаниями – их сохранение, воспроизводство, наращивание, организация и использование. Знания стали особым фактором развития общества. Интеллектуальный потенциал нельзя продать или купить. Можно продать патент или технологическую инструкцию, но весь комплекс знаний, распределенный между персоналом и информационными базами, продать нельзя. Потому, что это не столько отдельные результаты, сколько налаженные механизмы внутреннего взаимодействия элементов образовательной системы, внешнего взаимодействия с партнерами, опыт ранее выполненных работ [1]. Необходимым условием выживания страны в условиях жесткой мировой конкуренции является наличие актуальной системы знаний и ее эффективное использование.

Довольно часто термин «экономика знаний» приравнивают к термину «инновационная экономика». Это в корне не верно, поскольку «экономика знаний» представляет собой заключительный этап развития инновационной экономики и выступает фундаментом общества знаний (информационного общества) [2]. Она определяет основными факторами эволюции общества знания и человеческий капитал, поэтому процесс развития опирается на перманентное повышение его качества, а также рост качества жизни, производство знаний о высоких технологиях, инновациях и высококачественных услугах [3].

В современном Казахстане роль высшего образования как фактора формирования нового качества общества и экономики усиливается согласно росту влияния человеческого капитала. Необходимость инноваций в системе высшего образования Казахстана в области туризма вызвана стратегическими тенденциями развития. В их числе:

- формирование информационной и критичной к уровню знаний индустрии туризма;
- интенсивное развитие широкого спектра видов туризма;
- рост конкуренции среди субъектов туристского рынка;
- сокращение области приложения неквалифицированного и малоквалифицированного труда в сфере туризма;
- глубокие структурные изменения в области занятости с потребностью перманентного повышения квалификации, переподготовки работников и росте их профессиональной мобильности в сфере туризма.

В числе главных характеристик «экономики знаний», важных с позиции направленной трансформации высшего образования в области туризма, можно указать на следующие:

- перевес удельного веса доходов от сферы обслуживания над сферой производства;
- постоянное увеличение затрат на образовательные нужды и научно-прикладные изыскания;
- интенсивный рост и развитие информационно-коммуникативной сферы индустрии гостепреимства и туризма;
- продолжающееся расширение корпоративных и персональных сетей в индустрии гостепреимства и туризма;
- развитие процессов кооперации и интеграции туристского сектора экономики разных стран;
- развитие инноваций на основе применения результатов умственной интеллектуальной деятельности для создания новых туристских продуктов и услуг.

С позиции направленной трансформации высшего образования в области туризма в условиях «экономики знаний» можно выделить четыре высоко актуальных инновационных направления деятельности: услуги, продукты, процессы, стратегии. Для работы в каждом из них необходимы высококвалифицированные специалисты, причем главная сложность заключается в том, что крайне сложно в рамках одной образовательной программы готовить кадры, овладевающие всеми необходимыми компетенциями. Принципиальный путь для решения этой задачи – индивидуальные траектории обучения. К сожалению в виду жесткости государственного образовательного стандарта на практике вузы Казахстана в очень малой мере могут учитывать интересы как туристского рынка, так и обучающихся. Этот же фактор затрудняет запуск совместных образовательных программ дудипломной подготовки.

В условиях «экономики знаний» трансформационные преобразования системы высшего образования Казахстана должны быть направлены с одной стороны на повышение качества образования, а с другой – степени открытости образовательной системы, выражаемой в мобильности взаимодействия с предприятиями реального сектора экономики и зарубежными образовательными учреждениями. Это особенно актуально в условиях недостаточной изученности институциональной базы формирования и развития системы высшего образования в условиях «экономики знаний», основ ее функционирования, связей между состояниями системы высшего образования и особенностями развития «экономики знаний».

Решение упомянутых проблем требует изучения следующих вопросов:

- идентифицировать содержание и функции высшего образования как экономического фактора развития туризма в условиях «экономики знаний»;
- изучить суть процесса трансформации высшего образования в ходе развития национальной индустрии туризма;
- выполнить субъектно-объектный анализ системы высшего образования и выработать направления ее трансформации в процессе развития туризма для форсированного формирования «экономики знаний»;
- систематизировать предпосылки, установить условия и логику трансформации системы высшего образования в условиях «экономики знаний»;
- выявить принципы участия предприятий сферы туризма в образовательной деятельности, которые бы способствовали формированию «экономики знаний» на основе инновационных форм взаимодействия вузов и предприятий;

– разработать для сферы туризма механизмы взаимодействия вузов и предприятий как высоко эффективную технологию трансформации системы высшего образования в связи с «экономикой знаний».

Для того, чтобы казахстанская система высшего образования могла в полной мере реализовать «экономику знаний», необходимо наличие ряда инфраструктурных составляющих и драйверов развития:

- эффективные государственные институты в области гарантирования высокого качества жизни;
- высококачественное школьное и среднее специальное образование;
- эффективная и результативная фундаментальная наука;
- действенный научно-технический венчурный бизнес;
- продуктивный человеческий капитал;
- перманентное производство знаний и высоких технологий;
- функционирование информационного общества или общества знаний;
- инфраструктура реализации и трансфера идей, изобретений и открытий от фундаментальной науки до инновационных производств и потребителей.

Основные направленной трансформации высшего образования в области туризма в условиях «экономики знаний» для Казахстана важны следующие положения:

1) усложнение структуры системы высшего образования на основе включения новых субъектов сферы туризма, в том числе: корректировка и детализация роли предприятий в образовательном процессе от выработки приоритетных направлений обучения до создания образовательных курсов; модификация статуса преподавателя от транслятора стандартных знаний до драйвера уникальных курсов как элементов индивидуальной образовательной стратегии учащихся; содействие усилению потребности в отношении получения вузовского и послевузовского образования;

2) изучение содержания трансформации высшего образования в сфере туризма разумно осуществлять в соответствии с его современными сущностными и процессуальными характеристиками (сущностные: субъекты в процессе образования – обучаемые и обучающиеся; экономические отношения в ходе процесса образования (передача знаний); уровень развития обучающегося как цель процесса образования (набор знаний); процессуальные: пары, выражающие тенденции развития туризма и обуславливающие разные направления трансформации содержания высшего образования: коллективность или персонализация, теоретизация или практикоориентированность, унификация или дифференциация);

3) анализ системы высшего образования для выявления противоречий между передачей знаний после производства и предоставлением образовательных услуг потребителю, а также их индивидуальными интересами, которые определяют карьерные, гедонистические и направленные на увеличение доходов цели;

4) современные условия системы высшего образования в сфере туризма (развитие коммерческого сектора, имеющиеся демографические волны, тарифная система оплаты труда преподавателей, мало эффективная нормативно-правовая база, система поэтапного финансирования обучения студентов, единый государственный экзамен, требования Болонского соглашения) требуют разработки механизмов ее трансформации к «экономике знаний»: индивидуализация в условиях массовости, совершенствование взаимодействия вузов и предприятий, усиление роли исследовательской деятельности в образовательном процессе;

5) механизмы взаимодействия вузов и предприятий как способ трансформации системы высшего образования в сфере туризма включает две категории инструментов:

а) организация грантового финансирования для подготовки практикоориентированных образовательных программ и исследовательских проектов в сфере туризма с участием студентов для усиления взаимодействия образовательного, исследовательского и профессионального компонентов индивидуальных образовательных моделей;

б) создание специального фонда заработной платы для привлеченных из реального сектора экономики преподавателей (практиков) как гаранта реализации разработанных курсов на принципах альтернативности и расширения спектра выбора для студентов.

Список литературы:

1. Глухов В.В., Коробко С.Б., Маринина Т.В. Экономика знаний. – СПб.: Питер, 2003. – 528 с.
2. Корчагин Ю.А. Циклы развития человеческого капитала как драйверы инновационных волн. – Воронеж: ЦИРЭ, 2010. – 5 с.
3. Экономика знаний – нераскрытый потенциал: панельная сессия [электронный ресурс] / Петербургский международный экономический форум, 20.06.2017. – URL: <https://forums.spb.com/ru/2015/sections/50/materials/260/sessions/1120> (дата доступа 08.01.2015).

Рахматуллаева Д.Ж., Салибекова П.К.
ВАЖНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН ИЗ ЦИКЛА «МАКРОЭКОНОМИКА» В
РАМКАХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ КАЗНУ

Макроэкономика наряду с микроэкономикой и эконометрикой является базовой дисциплиной современного экономического образования. Экономисты постоянно используют количественные данные и макроэкономические модели для наблюдения за ходом развития экономики, ее анализа и прогноза. Для анализа статистических данных современная макроэкономика использует методы теории вероятностей и математической статистики, эконометрические методы как на микроуровне, так и на макроуровне. В течение многих лет основной задачей макроэкономики было наиболее эффективное исследование и анализ параметров развития экономики на основе предлагаемых экономической теорией моделей, при этом считалось, что спецификация модели, выдвигаемая экономистами, является правильной. Впоследствии, с развитием прикладных эконометрических исследований, последние стали более популярными при анализе развития экономики, при которых исследователь, в первую очередь, анализирует имеющиеся статистические данные и пытается подобрать к ним несколько альтернативных моделей. Поэтому, в настоящее время построение окончательной модели производится с учетом как представлений экономической теории, так и информации, содержащейся в эмпирических данных [1, с. 11].

Дисциплина «Макроэкономика» занимает ведущее место в учебных планах университетов – лидеров экономического образования. Отличительной особенностью является наличие нескольких уровней подготовки по данной дисциплине: базовый курс Макроэкономика, Макроэкономика промежуточного уровня (intermediate) и Макроэкономика продвинутого уровня (advanced). Кроме того, существуют отдельные элективные курсы, как правило, на уровне подготовки магистров и докторантов, направленные на более глубокое изучение некоторых аспектов макроэкономического анализа, например: макроэкономическое моделирование, эконометрика (intermediate), институциональная экономика (intermediate) и др. Различие между содержанием дисциплины «Макроэкономика» трех уровней весьма существенно.

Введение в учебный процесс ВШЭиБ новых основных учебных планов на основе программ ведущих университетов с 2013/2014 учебного года позволило выстроить схожую систему преподавания дисциплины «Макроэкономика» для специальности «Экономика» на всех уровнях: бакалавриат, магистратура и докторантура. Дисциплина «Макроэкономика» начального уровня является обязательной для всех экономических специальностей и изучается на втором курсе, после изучения таких базовых дисциплин как принципы экономики, микроэкономика, статистика. Кроме того для специальности «5В050600 – Экономика» в рамках индивидуальных образовательных траекторий предлагается на 3-4 курсах ряд предметов для более детального изучения отдельных разделов макроэкономики, которые могут оказать существенную помощь студентам при проведении исследований в рамках дипломной работы. Это курсы национальной экономики, микроэкономики и макроэкономики продвинутого уровня. Все эти знания помогают студентам на выпускном курсе успешно сдавать государственное тестирование БОУД, в числе дисциплин которого входит курс макроэкономики.

Магистерская программа специальности «6М050600 – Экономика» построена на изучении дисциплины Макроэкономика (intermediate) и ряда курсов, призванных оказать помощь магистранту в подготовке магистерской диссертации на основе применения современных методов макроэкономического и эконометрического моделирования, такие как: макроэкономическое моделирование, микроэкономический анализ, институциональная экономика (intermediate), прикладная микроэкономическая политика и др.

В докторантуре PhD докторантам преподается самый сложный уровень цикла курсов макроэкономики – это Макроэкономика (advanced), в которой рассматриваются и изучаются сложные математизированные макроэкономические модели, и их освоение позволят докторантам не только познакомиться с ними, но и использовать их во время написания докторской диссертации.

Современное преподавание дисциплины Макроэкономика на всех уровнях имеет ряд особенностей. Прежде всего, это акцент на англоязычные базовые учебники. По мнению современных ученых, в централизованной плановой экономике не было необходимости в применении существующих макроэкономических и эконометрических моделей, в отличие от широко распространенных балансовых или оптимизационных методов, следовательно, отсутствовали переводные учебники, и не издавались отечественные [2, с.8]. Ситуация стала меняться с середины 90-х гг. прошлого столетия, когда появились первые переводные учебники по макроэкономике (Г.Мэнкью, С.Фишера и др.), а к началу 2000-х гг. потребность в переиздании существующих и освоении новых зарубежных учебников получила всеобщее признание и развитие, но большинство учебников и учебных пособий было ориентировано, преимущественно, на начальный уровень подготовки. Современные студенты имеют приемлемый уровень английского языка, поэтому опора на базовые англоязычные учебники представляется оправданной. В курсе Макроэкономики всех уровней такими являются следующие учебники: N.Gregory Mankiw «Macroeconomics»; Alfred L. Norman «Mathematical Models for Introductory Macroeconomics»; R. Dornbusch, S. Fischer «Macroeconomics»; Romer D. «Advanced macroeconomics», «Advanced Placement Macroeconomics» и др.

Новые подходы используются и при проведении семинарских занятий и самостоятельной работы обучающихся. В современных условиях творческая одаренность и самостоятельная нестандартная деятельность человека становится ключевым ресурсом функционирования и развития общества. Одной из задач университетского образования является подготовка специалистов, способных обеспечить прогрессивное развитие нашего общества. СРС, СРМ и СРД являются одной из основных форм обучения студентов, магистрантов и докторантов, которая реально оценивается, стимулирует процесс обучения и вносит существенный вклад в программу их подготовки. Важную роль играет методически правильная организация работы в аудитории и вне ее, правильное понимание необходимости самостоятельной работы. Если в бакалавриате преподавателю, главным образом, принадлежит активная созидательная позиция, а студент чаще всего ведомый, то в магистратуре и докторантуре в ходе выполнения заданий самостоятельной работы магистранты и докторанты должны учиться анализировать задания, учитывать условия, ставить задачи, решать возникающие проблемы, то есть самостоятельная работа превращается в творческий процесс, чему, в немалой степени, способствуют новые информационные технологии. Как показывает опыт, больший интерес для обучающегося представляет решение поставленных задач, когда используются современные пакеты или сам программирует решение той или иной задачи [3, с. 74].

Важную роль играют и сами задания, предлагаемые для выполнения в рамках самостоятельной работы и семинаров. Если студенты-бакалавры должны получить навыки решения макроэкономических задач и готовятся к сдаче экзамена, проводимого в форме тестирования в соответствии с ВОУД, то магистранты и докторанты, как обучающиеся по научно-педагогическому направлению, ориентированы на проведение научных исследований в течение всего срока обучения. Поэтому, представляется целесообразным, чтобы они знакомились со статьями в ведущих научных журналах, индексируемых в Web of Science; на протяжении всего семестра они делают презентации статей или их отдельных разделов, в которых отражаются ключевые положения статьи (раздела), указываются спорные моменты, акцентируется внимание на новизне подхода к исследованию, при необходимости составляется глоссарий. При этом статьи для презентации выбираются таким образом, чтобы показать, как было установлено то или иное теоретическое положение и какие эмпирические подтверждения этого положения уже существуют. Например, после объяснения различных подходов к оценке моделей экономического роста, обучающиеся повторяют по реальным статистическим данным эмпирическое исследование проведенное Robert M. Solow и опубликованное в журнале *European Economic Review* [4]. Такая практика формирует у них навыки исследовательской работы с применением современных теоретических концепций и применяется на протяжении всего семестра. Высокую оценку получают те работы, в которых ставятся проблемные вопросы, требующие дальнейшего решения в процессе моделирования. Статьи в ведущих реферируемых журналах, также должны составлять основу магистерской и докторской программ, поскольку отражают основные тренды развития современной науки и в большей степени, чем учебники направлены на формирование практических навыков современных экономических исследований.

При выполнении самостоятельных заданий студенты оценивают модели по большему массиву статистических данных, оформляют аналитический отчет и в рамках последнего задания оценивают одну из ранее исследованных моделей по статистическим данным Республики Казахстан, что способствует как более глубокому пониманию процесса макроэкономического моделирования, так и подробному изучению массива статистических данных, отражающих социально-экономическое развитие Республики Казахстан. Обучающиеся после изучения цикла дисциплин по макроэкономике, обладают высоким уровнем знаний и практических навыков к исследованиям и готовы к активной работе в реальном секторе экономики.

Список литературы:

1. Носков В.П. Эконометрика. Книга первая. – М.: Издательский дом “Дело”, 2011. – 672 с.
2. Берденникова Н.Г., Меденцев В.И., Панов Н.И. Организационное и методическое обучение учебного процесса в вузе. – СПб.: Д.А.Р.К., 2006. – 208 с.
3. Robert M. Solow. Technical Change and the Aggregate Production Function. // *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 39, No. 3 (Aug., 1957), pp. 312-320 URL: <http://www.jstor.org/stable/1926047>

Рожков А.В.

ДИАПАЗОН ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ ВЫПУСКНИКА ДЛЯ СФЕРЫ КОММУНИКАЦИЙ

Сфера публичных коммуникаций расширяется и в мире, и в Казахстане, вовлекая в индустрию капиталы, человеческие ресурсы, предлагая рынку новые услуги. Только в течение 10 последних лет эволюционировали и трансформировались традиционные инструменты связей с общественностью, коммуникативные технологии охватывают новые направления [1]. В профессию связь с общественностью (PR) приходят оригинальные идеи, ставятся новые задачи, совершенствуется само профессиональное сообщество. Несмотря на очень короткий срок существования профессии связь с общественностью в Казахстане, она стала активным общественным институтом, увеличивается ее присутствие в вузах страны, обогащается научная база.

Переход образования Казахстана к Болонской модели меняет прежние классические подходы обучения на инновации. Изменения затрагивают не только высшую, но и среднюю школу, и рынок труда. Усиливается

реальный процесс их взаимодействия [2]. С каждым годом, следуя запросам работодателей, образовательные программы казахстанских вузов абсорбируют практический компонент в виде кейсов, проблемно-ориентированных заданий, деловых игр и пр. Выпускник вуза всегда интересен работодателю – он не имеет профессиональных стереотипов, мобилен, стремится к карьерному росту. Вместе с тем априори принято считать, что при приеме на работу вчерашнего бакалавра, компания вкладывает в него гораздо больше, чем он может отдавать ей на первоначальном этапе. Отчасти такое положение имеет под собой основание. Многие организации и фирмы предпочитают специалиста с определенным опытом. Но есть и такие структуры, которые подобный практический задел считают ненужным багажом. Поэтому выпускнику при поиске места трудовой самореализации приходится неоднократно трансформировать полученные в вузе знания и навыки. Работодателем, безусловно, признаются знания выпускника, ценится его специализация, а также гибкость в адаптации к конкретным условиям, карьерные задатки и желание самореализации. Поэтому важными направлениями, кроме традиционных требований к образовательным программам, в обучении специалиста по коммуникациям, в частности, PR, выступают:

- концепции профессии,
- четкие цели обучения,
- новейшие информационные ресурсы профессии,
- баланс потребностей личности, общества, профессионального сообщества на данном этапе и в ближайшей перспективе.

В настоящее время у специалистов, в зависимости от должности, от 40 до 90 процентов времени занимают коммуникации. Отсутствие четко организованного вертикального и горизонтального взаимодействия может привести к снижению результативности работы или даже в целом к ее дезорганизации. В течении прошлого и в новом году в Казахстане случились инциденты, например, связанные с земельной реформой. В них пришлось вмешаться Президенту Н.А. Назарбаеву, который признал, что страна не справилась с текущими информационными вызовами. Ситуация с введением временной регистрации также показала недостатки коммуникационного процесса с населением в целом. Поэтому специалисты по PR, занимающие разные должности – пресс-секретаря, имиджмейкера, спичрайтера, копирайтера, SMM-специалиста, event организатора и др., способны обеспечить все заинтересованные стороны нужной информацией, наладить постоянные контакты, подготовить повестку дискуссий, резюмировать и сформулировать различные точки зрения, выяснить реакции, помочь участникам обсуждения корректировать условия, препятствующие общению. Специалист по PR – профессиональный сотрудник (разного уровня), целенаправленно планирующий, разрабатывающий, внедряющий коммуникационные и информационные стратегии-действия, которые создают понимание и благоприятное мнение об организации, фирме, товаре, событии или персоне.

Получение высшего образования не предусматривает приобретение таких важных составляющих как автоматическая интеграция в коллективе, достижения в профессии, но оно является безусловно ключевым стартом для их получения. Основная доля успеха зависит от личности каждого. Но вместе с тем, в становлении такой личности должно помочь профессиональное сообщество. А для этого необходимо создать специальные инструменты. К ним можно отнести, в частности, профессиональный стандарт. С 2016 года, согласно Трудового кодекса, Национальная палата предпринимателей «Атамекен», совместно с отраслевыми объединениями работодателей и отраслевыми объединениями работников, на основе отраслевых рамок квалификаций, занимается разработкой профессиональных стандартов. Необходимость в их внедрении не вызывает сомнения. Работодателям нужны квалифицированные сотрудники, регулярно повышающие свою квалификацию, вузы должны четко знать, какие компетенции они должны давать обучаемым, чтобы выпускники были потом востребованы, сами специалисты также заинтересованы в актуальных навыках и уровне качественной профессиональной подготовки.

Профессиональный стандарт по специальности связь с общественностью был разработан и введен в 2015 году, до принятия новой нормы о разработке стандартов профессиональным сообществом. К сожалению, данный документ получился сырым и сразу же, после введения в действие, устаревшим. Его создатели предложили свою трактовку возможной профессиональной деятельности, ограничившись всего тремя профессиями: «менеджер по связям с общественностью», «начальник отдела по связям с общественностью» и «заместитель директора по связям с общественностью». Но такой подход никоим образом не отражает ни суть профессии, признанную в мире, ни ситуацию, сложившуюся в сфере связей с общественностью в Казахстане. О разработке и содержании данного стандарта не были поставлены в известность ни профессиональное сообщество (НАСО, PR-шны, пресс-клубы, агентства), ни образовательные учреждения (университеты, РУМС). Понятие «менеджер по связям с общественностью» не является в настоящее время корректным и сужает всю сферу деятельности до нескольких определенных функций. Предлагаемая в качестве руководящей профессия «заместитель директора по связям с общественностью» в Казахстане вообще на практике мало распространена.

В карточках вида трудовой деятельности произведена абсолютная подмена понятий, существующих уже более 100 лет в профессиональной деятельности по СО (PR). Фактически она сводится к одному направлению – медиарилейнз (сотрудничество со средствами массовой информации), да и в целом дублирует в определенной степени деятельность коллег-журналистов. Наименование трудовых функций носит описательный характер, без

опоры на качественное содержание. В таблице 1 представлена карточка из профессионального стандарта «Деятельность по связям с общественностью» [3].

Таблица 1. Вид трудовой деятельности (профессии) «Менеджер по связям с общественностью»

Шифр	Наименование трудовой функции (единицы профессионального стандарта)
Ф 1	Взаимодействие со средствами массовой информации и общественными структурами
Ф 2	Организация мероприятий и подготовка информационных материалов для средств массовой информации
Ф 3	Разработка планов работы, их финансового и организационного обеспечения

Примечание: Ф – функция

Считаем, что ее необходимо представить в другом виде, различные варианты обсуждались на встречах и конференциях на факультете журналистики в КазНУ им. аль-Фараби, и предлагаемый вариант – в таблице 2.

Таблица 2. Вид трудовой деятельности (профессии) «Специалист по связям с общественностью»

Шифр	Наименование трудовой функции (единицы профессионального стандарта)
Ф 1	Информирование общественности о деятельности компании, клиента или услуги
Ф 2	Организация PR-мероприятий и подготовка информационных и имиджевых материалов
Ф 3	Разработка и реализация PR-стратегий

Примечание: Ф – функция

К функциям специалиста по связям с общественностью (PR) относятся: информационное обеспечение внутренней и внешней политики компании, клиента или услуги; формирование общественного мнения внутри страны и за рубежом; установление плодотворных отношений между организацией и ее аудиториями; принятие решений в сфере коммуникативного пространства, коммуникационные операции в сфере информационного взаимодействия, управление восприятием; создание рекламных материалов и PR-текстов; участие в повышении конкурентоспособности предприятия и его товаров и услуг; гармонизация внутрикорпоративных отношений; интерпретация эффективных посланий целевым аудиториям; поиск и рациональное использование финансовых средств для проводимых акций. Поэтому необходима коррекция или создание новых карточек.

Для внутренней регуляции каждой профессиональной сферы предлагается создание системы сертификации профессиональным сообществом. Сообщество у нас есть, Национальная ассоциация по связям с общественностью (НАСО) действует активно и уже неоднократно поднимала вопрос о необходимости такой процедуры. Но, скорее всего, в связях с общественностью Казахстана, данный процесс будет запущен не в ближайшие годы. Важно в целом для всех профессиональных сообществ обеспечить четкость и прозрачность механизма сертификации специалиста. Пока такие правила действуют в системе здравоохранения. Внедрить их в систему PR на основе утвержденного Министромтруда и социальной защиты населения РК профстандарта профессии, значит, просто на корню загубить рациональную идею. По поводу сертификации хочется высказать несколько предложений.

Во-первых, она должна быть сугубо добровольной. Сертификат должен подтверждать именно единодушное признание качеств специалиста профессиональным сообществом. Он не может выступать атрибутом какого-то ограничителя, а там более – средством запрета на профессию. Трудовой потенциал, как считается, может базироваться на профессиональных, личностных, творческих характеристиках. В коммуникационной специальности очень важны личностные ориентиры, которые стоит также оценивать при сертификации.

Во-вторых, сертификат должен иметь определенный срок действия. По его прошествии претендент может снова пройти процедуру и получить новый сертификат. Никакие прежние заслуги не должны превращаться в «льготу» для автоматического получения документа, иначе он за короткое время потеряет свою ценность.

В-третьих, поскольку отрасль не крупномасштабная, скорее всего профессиональная сертификация будет платной. Но стоимость должна лишь возмещать реальные затраты по процедуре и не быть завышенной.

Кроме того, сертификация станет определенным показателем – каких выпускников ждут работодатели от вузов.

Например, Российская Ассоциация по связям с общественностью (РАСО) уже разработала и в течение двух лет обсуждает проект профессионального стандарта специальности. Ассоциация является инициатором и держателем профстандарта [4]. РАСО также создала и применяет четкий механизм сертификации специалистов. В ней досконально расписаны процедурные вопросы, чтобы не возникало сомнений по поводу необоснованных отказов. Если кто-то из членов на заседании Исполнительного комитета РАСО по процедуре сертификации проголосовал против, то собирается сертификационная комиссия, которая проводит дополнительные процедуры. Опыт российских коллег положительный и показательный.

В настоящее время имеются определенные достижения. Уже 15 лет проводится конкурс – Международная студенческая PR-конференция «Сиреневый PRорыв» для раскрытия творческого потенциала и поднятия

профессионального уровня PR-студенчества и продвижения в Казахстане профессии специалиста по связи с общественностью в целом, также теми, кто интересуется вопросами PR и применением PR в различных сферах деятельности [5]. Студенты КазНУ им. аль-Фараби ежегодно участвуют в ней и занимают призовые места, представляя интересные проекты.

Для PR-профессионалов с целью развития казахстанского PR-рынка, формирования культуры и традиций корпоративных и государственных взаимоотношений с обществом, обмена практическим опытом более пяти лет проводится конкурс «Ақ Мерген» [6]. Изначально в него заложены высокие критерии при отборе проектов, среди экспертов – представители не только известные представители отечественного профессионального сообщества, но и авторитетные специалисты из России и Европы. За короткий срок он приобрел непререкаемый авторитет.

Ежегодно на факультете журналистики проводятся как научные, так и практические конференции по проблемам развития связей с общественностью, совершенствованию образовательной программы, содержания учебных дисциплин. В них участвуют специалисты-практики, а также гости – ученые из России, Европы, Америки.

Все это зарождало последовательно в школьнике, абитуриенте, студенте, выпускника уважение и необходимость интеграции в профессиональное сообщество, знакомит с корпоративной культурой, расширяет профессиональные контакты.

Образовательные программы вузов даже при ежегодной коррекции не смогут отвечать потребностям одной конкретной организации, но эта проблема решается впоследствии повышением квалификации и корпоративным обучением. Вместе с тем студентам, при тесной работе с НАСО, возможно написание дипломной работы на базе той организации, куда впоследствии выпускник планирует идти работать. Также программа преддипломной практики позволяет отработать те профессиональные навыки, которые востребованы именно у конкретного работодателя. И срок этой практика – половина восьмого семестра, вполне достаточен для их трансформации закрепления.

Довольно часто, ведя речь о выпускниках или в целом о специалистах, используется термин «профессионализм». В научной литературе это понятие достаточно разработано и сочетает профессионально важные качества; профессиональные знания, умения и навыки; профессиональную мотивацию; профессиональную самооценку и уровень притязаний; способности к саморегуляции и стрессоустойчивость; особенности профессионального взаимодействия [7]. Думается, именно в данном направлении сейчас важно работать преподавателям в сотрудничестве с профессиональным сообществом. Диапазон профессионализма наших выпускников будет постоянно расширяться.

В западной системе очень сложно найти престижную работу и место, если не получаешь признание профессионального сообщества. Поэтому, например, в США более 500 вузов готовит специалистов коммуникационной сферы сообразно представлениям каждого вуза. И вопросы, связанные со значимостью вашего диплома, в Америке есть, но решаются они по пути наименьшего сопротивления. Здесь нет министерства образования, соответственно, нет и комиссии по признанию эквивалентности документов. Так что вопрос о признании диплома решается непосредственно с работодателем. А они, чаще всего, прислушиваются к мнению отраслевых ассоциаций. И при этом самый главный капитал таких ассоциаций – репутация, и поэтому никто не продает и не выдает незаслуженно сертификаты. На репутации все держится. И, что примечательно, очень многие такие важные бумаги не имеют печати – в профессиональных кругах достаточно должности, фамилия и росписи. Думаю, что нам тоже необходимо стремиться к таким простым и очень показательным критериям. И в Казахстане предстоит огромная работа по PR самой процедуры и сертификата, чтобы он не превращался в фантик, а реально работал.

Список литературы:

1. Чумиков А. Н., Бочаров М.П., Самойленко С.А. Реклама и связи с общественностью: профессиональные компетенции. - М., 2016. - 520 с.
2. Болонский процесс: практика внедрения в вузах Республики Казахстан. - Астана. – С. 47.
3. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1300009152>
4. <http://www.raso.ru/profstandart.php>
5. <https://vk.com/prstudentconference>
6. <https://www.facebook.com/akmergen>
7. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала. - М., 2004. – С. 32.

Рысбаева Б.Б., Бейжанова А.Т., Турлыбекова Н.М.

ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ МЕН ЖҮРГІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жоғарғы оқу орындарында студенттердің жеке тұлғасын қалыптастыру, оның рухани әлемін әрдайым байыту, оқуға деген ынта-жігерін арттыру, қоғамдық өмірдегі барлық салалардағы өзгерістер адамның интеллектуалдық күш – жігерін, саналы әрекеті мен ізденімпаздығын, танымдық ой-өрісіннің белсенділігі мен іс-әрекетін шығармашылық сипатта жүзеге асыруды талап етеді.

Республикадағы жоғары білімді қайта қалыптастыру көптеген шетел университеттерінде кең таралған оқытудың кредиттік жүйесін енгізу негізінде жүзеге асырылады. Бұл жүйенің негізі кредит түріндегі белгілі бір көлемдегі білімді студенттердің алуы және меңгеруі болып табылады. Әр оқу дисциплинасы өзінің еңбексыйымдылық индексын, яғни аудиториялық сабақтар уақытында және студенттердің өзіндік жұмысын меңгеру үшін бөлінетін белгіленген сағаттар санын иеленеді. Осылайша, оқытудың кредиттік жүйесі – өзіндік оқу деңгейін көтеруге және оқу процесін реттеу және кредит түріндегі білім көлемін есептеу шегінде білім траекториясының таңдамалылығы, жекелілігі негізінде білімді шығармашылық иеленуге бағытталған білім жүйесі. Сәйкесінше, республикадағы оқытудың кредиттік жүйесіне өтудің міндеттерінің бірі, студенттердің өзіндік жұмысын күшейту қажеттілігі болып табылады. Сондықтан оны жүргізу мен ұйымдастыру әдістемесі ерекше назар аударуды талап етеді.

Жалпы студенттердің өзіндік жұмыстарын екі үлкен формаға бөліп қарастыруға болады: бұл – студенттердің оқытушымен орындалатын өзіндік жұмысы, басқаша айтқанда, бұл аудиториялық сабақ кезінде орындалатын студенттің өзіндік жұмысы және аудиториядан тыс орындалатын студенттің өзіндік жұмысы.

Студенттің оқытушымен орындалатын өзіндік жұмысы аралық бақылауды жүргізу кезінде лекция, семинар уақыттарында жүргізілуі керек (болашақта, батыс университеттеріндегі сияқты семинар болмауы мүмкін, ал сабақ кестесінде СОӨЖ жеке қарастырылатын болады). Ол оқытушының міндетті түрде және белсенді қатысуы арқылы жүргізілуі керек.

СОЖ жоспарлау және ұйымдастыру кезінде, ең алдымен, назарды үй тапсырмасына, яғни аудиториядан тыс орындалатын жұмысқа аудару қажет. Студент алдын ала болатын лекцияға кейбір тапсырмаларды үйде орындап келуі қажет. Мысалы, лекция тақырыбымен танысу немесе негізгі жерлерін конспект жасау, немесе глоссарий құру және т.б. Силлабуста студенттер лекцияда өздерін қалай ұстау керектігі және қалай дайындау керектігі толығымен келтірілуі керек. Ал лекцияның өзі мәселелі болып оқылуы керек. Назар ең қиын сұраққа немесе студентке түсініксіз сұраққа аударылуы керек [1]. Сондықтан лекция оқу белгіленген уақыттың жартысын алуы мүмкін, ал қалған бөлігі – СОӨЖ, меңгерілген материалды бекітуге арналады. Бұл әдіс тиімді болып табылады, яғни материалды меңгеру және есте сақтау білім пирамидасына сай келесідей құрылады:

Лекция	– 5 %
Оқулықтар	– 10 %
Аудио-, визуалды құралдар	– 20 %
Көрнекілік құралдар	– 30 %
Топтық талқылаулар	– 50 %
Тәжірибелік әдістер	– 70 %
Басқаларға үйреті	– 90 %

СОЖ семинар, тәжірибелік, лабораториялық сабақтарда немесе Office Hours сабақтарында жүргізілуі мүмкін. Ол студенттердің білімін бекітуге мақсатталуы керек. Негізінен (жалпы оқытудың кредиттік жүйесінде – міндетті) оқыту прогресінің мониторингін үнемі жүргізіп отыру қажет. Office Hours-қа студенттердің қатысуы міндетті емес. Оларға тек дарынды, қабілетті студенттердің қатыспауына болады. Бұл олар тапсырмалардан және аудиториялық сабақтардан босатылады дегенді білдірмейді. Керісінше, олар оқытушыдан қиын, күрделі немесе көлемді тапсырмалар алуы мүмкін және оларды, мысалы, кітапханада орындайды. Немесе оқыту сабақтарын жүргізу кезінде оқытушының ассистенті(көмекшісі) ретінде қатыса алады.

СОӨЖ жүргізудің басқа формасы материалды игеруде киналатын студенттерге оқытушының кеңес беруін қарастыруы мүмкін. Ол да білімді бекіту мақсатында қарастырылады. Осылайша, СОЖ ұйымдастыру өзекті маңызға ие екенін көреміз және бірегей мақсатты ережеге бағыну маңызды болып табылады. Яғни лекция оқылғанға дейін студенттер СОЖ түрінде үй жұмысын алады, лекциядан соң – білімді бекіту мақсатында оқытушы жетекшілігімен өзіндік жұмыс жасайды.

Өзіндік жұмысты ұйымдастыру мәселесіне көптеген зерттеулер арналған. Олар педагогикалық әдебиеттерде алғаш өзіндік жұмыс мәселелерін В.К.Буряк, Е.Я.Голант, Б.П.Есипов, Р.Г. Лемберг, Р.М. Микельсон, И.И. Пидкасистый, Е.С.Саблик, М.Н. Скаткин еңбектерінде зерттелініп, оқу үрдісінде білім алушылардың өзіндік жұмысын жүйелі түрде қолдану негіздері қарастырылды.

Студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастырудың мәнін дидактикалық тұрғыда қарастырғандар: А.Е.Абылқасымова, Н.А.Адельбаева, С.И.Архангельский, М.В.Буланова-Топоркова, М.Г.Гарунов, И.И. Кобыляцкий, Р.Н. Низамов еңбектері арналған.

Өзіндік жұмысқа берілетін анықтамалардың әртүрлігіне қарамастан, оларды бірнеше шағын топқа бөлуімізге болады. И.Т.Протасовтың ойынша, өзіндік жұмыс біліктілік пен іскерлік жиынтығы. Г.Н.Кулагина өзіндік жұмысты студенттің іс-әрекет құралы белсенділігі мен өз бетімен білім алуға дайындығы деп түсінеді. Г.Н.Дари өзіндік жұмыстың мәнін былайша айтады. Бұл жұмысты студент өз бетімен орындайды, ол өзінің біліміне, іскерлігі мен сеніміне, өмірлік тәжірибесі, дүниетанымына сүйене отырып атқарады [2].

СОӨЖ тапсырмалары әр түрлі болуы мүмкін: ауызша, реферат қорғау, тапсырмаларды орындау, есептерді шығару, ойындар өткізу, миссия, глоссарий жазу, тақырып бойынша шолу, мақсаттар терегін құру, ситуациялық тапсырмаларды шешу, жеке, топтық жобаларды жазу, қателерді табу және т.б. Осылайша СОӨЖ ұйымдастыруға пассивті емес, активті көзқараста болу қажет.

СООЖ жүргізу формасы және әдістемесі әрине интерактивті тәжірибелік әрекеттерге негізделуі тиіс, өйткені жоғарыда айтылғандай, бұл кезде материалдың меңгерілу және есте сақталу дәрежесі жоғары.

Ұсыныстар ретінде сабақ жүргізудің келесідей интерактивті әдістемесін жүргізуге болады: аквариум, вспышка, топтық мозайка, топтық ралли, екі шеңбер, «66» әдісі, нұсқаулық-тест, метаплан-карт көмегімен пікір сұрау, физкульт-пауза, желі, сабақтағы интервью, рөлдік ойындар, квартеттер, сэндвич, сабақты құрылымдау, құрылымды құрастыру техникасы, іскерлік ойындар, топтық турнир, презентация, футбол, брейн-ринг және басқалар [3].

Оған қоса, студенттердің белгілі дағдылары мен қабілеттерін дамытатын тапсырмалар, оқытудың формалары мен әдістемесін дұрыс анықтау маңызды. Мысалы, белгілі бір тақырыпты оқыту кезінде тапсырмаларды шешу немесе жаттығуды орындау материалды меңгеруді жеңілдетеді және теорияны тәжірибемен тығыз байланыстыруға мүмкіндік береді. Бұл оған қоса сабақта уақытты тиімді пайдалануға, студенттерді белсенді танымдық-ойлау процесіне тартуға, оларда зерттелетін мәселеге байланысты қызығушылық оятуға мүмкіндік береді. Кейс әдісі бойынша тапсырмаларды шешуде студенттер нақты жағдайды талдау мүмкіндігін иеленеді, ұсынылған жағдайдан шығу үшін мәселенің балама шешімін қабылдау бойынша белгілі тәжірибелік дағдылар қалыптастырады. Рөлдік ойындар студенттерге дұрыс шешім таңдау және сол жағдайдағы міне-құлқын қалыптастыру қабілеттерін дағдыландыруға мүмкіндік береді. Топтық жұмыста қабілеттерді дағдыландыру үшін «66» әдісі, метаплан-карт көмегімен пікір сұрау, сабақтағы интервью, іскерлік ойындар әдістерін қолдануға болады.

Семинар жұмысына студенттердің мүмкіндігінше көп санын тарту үшін аквариум, вспышка, ақыл-ой қызметін ынталандыру, қателерді анықтау, екі шеңбер, желі, топтық турнир сияқты әдістемелерді қолдануға болады.

Жоғарыда айтып кеткеніміздей, ең жақсы тиімділікті студенттер үйретуші ретінде қатыса алатын әдістемелер береді, өйткені сабақта топтық мозайка, топтық ралли сияқты жұмыс формаларын қолдану мақсатқа сай.

Жеке сабақ түрлері, яғни дәріс, семинар, Office Hourse, студенттердің аудиториядан тыс өзіндік жұмысы бойынша әр түрлі тапсырмалардың мақсатты бағытталуын анықтау қажет. Мысалы, оқытушы жағдайлық тапсырмаларды шешуді дәріс, семинар, Office Hourse, аралық бақылау және тағы басқаларда қолдануы мүмкін.

Егер оқытушы дәрісте теориялық ережелерді әр түрлі есептермен бекітсе, онда бұл қарастырылатын сұрақты тәжірибемен байланыстыруға, оны бекітуге, студенттер тарапынан қызығушылық оятуға, олардың назарын аударуға мүмкіндік береді. Семинар сабақтарында тапсырмалар мен жаттығуларды қолдану студенттердің білімін тексеруге, оларды жұмысқа белсенді тартуға және материалдың меңгерілуіне бақылау жүргізуге мүмкіндік береді. Үй тапсырмасына орындау үшін ұзақ уақытты қажет ететін, әр түрлі есептеулерді талап ететін тапсырмалар мен жаттығуларды қосуға болады. Тапсырмаларды шешу мен жаттығуларды орындауды аралық бақылауға да шығаруға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Асанов Н. Өзіндік жұмыстардың ерекшеліктері. Алматы, 2004.
2. Исмаилова Р.Б. Студенттермен жүргізілетін өзіндік жұмыстарды ұйымдастырудың ерекшеліктері. // №5,6-2012, Б.36-37.
3. Абдукаримова У. Самостоятельная работа студентов. Алматы, 1999.

Рысқалиева Р.Г., Тугелбаева Л.М., Ашкеева Р.К.

ӨМІР ТІРШІЛІГІНІҢ ҚАУІПСІЗДІГІ ЖӘНЕ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ МАМАНДАҒЫНЫҢ СТУДЕНТТЕРІНЕ «БЕЙОРГАНИКАЛЫҚ ХИМИЯ» ПӘНІН ОҚИТУ БАҒДАРЛАМАСЫНДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕР

Бүгінгі таңда Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуындағы басты мақсаттарының бірі әлемдік деңгейдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына ену бағыттары адамзатты жоғары маңызды құндылық деп танып, қоғамның дамуының негізі болып табылатын жоғары оқу орындарының мамандарын кәсіби даярлау сапасын жақсартуды басты міндет деп есептейді.

Қандай мемлекетті алып қарасақ та, олардың алға басуы, дүние жүзілік нарықта алдыңғы қатардан табылуы, оның ұлттық білім аясының қалыптасуына, алға жылжуына, жаңа оқыту технологияларын, оқу ақпараттарын тиімді пайдалану, шығармашылық оқыту түрлерін жан-жақты қолдануына байланысты.

Соңғы кездердегі жаңару дәуірінде химия пәнінен білім беруді дамыту мәселелері жоғары оқу орындарының оқу бағдарламаларын бір жүйеге келтіруді міндеттейді. Сол себепті оқу үрдістерінің мақсаты мен міндетін айқындау үшін студенттерге қажет оқу бағдарламаларына өзгерістер енгізу керек. Дұрыс құрастырылған оқу бағдарламалары, жоғары деңгейде ұйымдастырылған дәріс, зертханалық сабақтардың қызықты етіліп өткізілуі, студенттердің өздік жұмыстарын ұтымды ұйымдастыру, аралық бақылауды жүргізу – осының бәрі олардың білім сапасын арттыруға бағытталуы тиіс.

Оқу үрдісін тиімді ұйымдастыру әр мамандықтың спецификасына, кредит санына, дәріс көлеміне, зертханалық сабақтар санына байланысты болмақ. Осы айтылғандардың барлығы арнайы жасалатын әртүрлі оқу бағдарламаларында көрініс табуы тиіс. Типтік оқу бағдарламалары мамандық бойынша білім алатын студенттер игеруі тиіс тақырыптар мен оқытылатын пәннің негізгі тарауларын қамти отырып құрастырылады.

Қазіргі кездегі жоғары оқу орындарында студенттердің сапалы білім алуына жоғары талап қойылады. Олар өздерінің іргелі білімдері мен кәсіби біліктерін байланыстыра отырып, өз міндеттерін шығармашылықпен шеше

білетін жаңа тұрғыдағы маман дайындау мәселесін студенттердің көмегінсіз жүзеге асыру мүмкін емес. Сол себепті білім беру саласында студенттерді дайындау жағдайларын басқаша қарастырып, олардың меңгерген білімдерін, қазіргі заманғы аумалы-төкпелі заманда орынды пайдалана білуіне көмектесу қажет.

Мемлекетіміздің экономикалық, саяси, білім жағынан жан-жақты алға басуы білімді жастардың арқасында, олардың ой-өрісінің кеңдігінен, кез келген ақпаратты тез қабылдап, тез шешім қабылдай алатындығынан. Сондықтан да, қай салада болмасын болашақ мамандарды кәсіби даярлауда көрсетілген міндеттерді шешудің басты негізі ретінде студенттерді құзыреттілікке бағыттаудың бүгінгі таңдағы маңызы өте зор. Ол үшін білім аламын деп, талпынып келген жастарды біз оқытушылар, демеп, оларға қолдау көрсетіп, білімдерін толықтырып, мемлекетіміздің ірге тасын қалайтын білікті маман ретінде тәриелеп шығаруымыз керек.

Осы мақсатқа жету үшін мемлекеттік білім бағдарламасына сай 5B073100-«Өмір тіршілігінің қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау» мамандығы бойынша білім алатын география факультетінің студенттеріне «Бейорганикалық химия» пәні міндетті пән ретінде енгізілген. Бейорганикалық химия пәнін мектеп қабырғасында оқығанымен сол алған білімдерін жоғарғы оқу орнында жетілдіре түсіп, оны өздерінің кәсіби мамандығымен ұштастыруға тырысады. Сондықтан да бұл пәнді оқытуда дәстүрлі тақырыптарды беріп қоймай біздер жаңарған оқу бағдарламалары бойынша факультет ерекшелігіне және мамандықтың спецификасына байланысты оқыту әдістерін өзгертуді жөн көрдік. Оқытудың әдістерін таңдау көптеген факторлармен білім берудің маңызды мақсаттарымен, оқу курсының ерекшеліктерімен, сабақтың мақсатымен, студенттердің мүмкіндігімен, қолда бар оқу құралдары және уақытпен, оқытушы қолданатын дидактикалық материалдардың ерекшеліктерімен анықталады. Оқыту үрдісінде ең алдымен оқыту әдістері маңызды болып саналады. Бейорганикалық химия пәні бойынша жүргізілетін дәрістер осы пән бойынша қарастырылатын тақырыптарды бір жүйеге келтіріп, сол мамандыққа қажетті жақтарын ғана студенттерге түсіндіруге негізделеді. Себебі, әр мамандықтың өздеріне тән міндетті түрде білуі қажет тақырыптары бар. Мысалы, химиялық-технологиялық мамандықтарға өндіріс үдерістерінің технологиялық сұлбасын түсіндірсек, химия зерттеуші мамандығында осы пәнді жүргізгенде негізгі химиялық реакциялар мен олардың жүру механизмдері қарастырылады. Сондықтан да, пәннің атауы бірдей болғанымен, оны әр мамандыққа жаңаша тұрғыдан, мамандықтың спецификасына сай түсіндіру қажет. Себебі бейорганикалық химия пәнін оқыған студенттер, осы алынған білім негізінде жарататылыстану заңдары мен түсініктерін әрі қарай басқа салада қолдануға кіріседі.

Бейорганикалық химия пәні бойынша жүргізілетін дәрістің түрлері, олардың атқаратын қызметі, әр тақырыптың мазмұны өзгермейді. Тек «Өмір тіршілігінің қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау» мамандығы бойынша дәрісті ұйымдастырғанда, оларға қажетті тақырыптарды ғана берген дұрыс. Олар осы алған білімдерін кәсіби біліктіліктерін дамытуда қолдана алатындай жағдайда болуы тиіс. Әсіресе, бейорганикалық қышқылдар, негіздер, тұздар және олардың қасиеттері, химияның негізгі заңдылықтары, газ заңдары, кейбір химиялық қосылыстардың қасиеттерін, улы химиялық заттарды білу, олардың рұқсат етілген концентрацияларының шектерін саралай алу осы мамандық бойынша білім алатын студенттерге міндетті түрде қажет. Себебі бұл мамандықты бойынша білім алып шыққанда осындай мәселелерді шешу, химиялық қосылыстардың қасиеттері мен реакцияға түсу қабілеттерін түсіндіре білу маңызды.

Бейорганикалық химия пәнін оқыған география факультетінің студенттері, осы алынған білім негізінде жарататылыстану заңдары мен түсініктерін әрі қарай басқа салада қолдануға кіріседі. Біздің ұсынып отырған бейорганикалық химия пәні бойынша жүргізілетін сабақтар мамандық ерекшелігіне байланысты басқаша құрастырылуы қажет.

Оқу бағдарламасы бойынша осы пәннен оқытылатын бір тарауды, мысалы «Д.И.Менделеевтің периодтық заңы және атом құрылысы» тақырыбын алып қарастырсақ, онда ол былайша құрастырылған:

1. Д.И.Менделеевтің периодтық заңы.
2. Атом құрылысының күрделілігі
3. Атом құрылысының ядролық теориясы
4. Атом құрылысы туралы Н.Бор теориясы
5. Кванттық механика тұрғысынан атом құрылысы
6. Квант сандары және Паули принципі
7. Атомдардың электрондық құрылысы мен периодтық жүйе арасындағы байланыс.
8. Химиялық элементтер қасиеттерінің периодты түрде өзгеруі
9. Изотоптар және химиялық элемент
10. Атом ядролары мен ядролық реакциялар

Ал 5B073100-«Өмір тіршілігінің қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау» мамандығы бойынша білім алатын студенттерге бұл тақырыптарды тереңдетіп оқытудың қажеті жоқ. Сондықтан да бағдарламаны жан-жақты талдай отырып, осы тарауға мынадай өзгертулер енгіздік және басқа тарауларды да қайта қарастырдық. Атап айтқанда,

1. Д.И.Менделеевтің периодтық заңы және периодтық жүйесі.
2. Атомдардың электрондық құрылымы
3. Квант сандары. Паули ұстанымы. Хунд ережесі. Клечковский ережелері.
4. Атомдардың электрондық құрылысы.

5. Иондану энергиясы, электрон тартқыштық, электртерістілік.

6. Атомдық және иондық радиустар.

Немесе «Химиялық байланыс» тақырыбын қарастырсақ, онда «Химия» мамандығы бойынша білім алатын студенттер бұл тақырыпты тереңдетіп оқиды. Химиялық байланыстың түзілуі, түрлері, олардың қасиеттері, оларды түсіндіретін теориялар, мысалы валенттік байланыс әдісі, молекулалық орбитальдар әдісі, кристалдық өріс теориясы тәрізді тереңдетілген оқу бағдарламасымен жүреді. Ол тақырыптар химиктер үшін әрине өте қажет, ал «Өмір тіршілігінің қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау» мамандығының студенттеріне тек химиялық байланыстың түзілуі және оны түсіндіретін бір теорияны берсе ғана жеткілікті.

Міне осылайша, бағдарламаға өзгерістер енгізу арқылы мамандықтың кәсіби бағытына сай ғана мәселелерді қарастырған жөн. Себебі таза химиялық білім алмайтын студенттерге негізгі тақырыптарды ғана түсіндіру керек.

Теориялық және практикалық мәселелерді қарастыруда студенттердің өзіндік іс-әрекеттеріне, алған білімдері мен дағдыларын қолдана алуларына көңіл бөлінеді. Әсіресе, дәрісті оқу кезінде оқытудың инновациялық технологиялары қолданылады.

Қазіргі кезде ақпараттық технологияның дамуына байланысты студенттер бұл мәселелерді электрондық оқулықтардан немесе әртүрлі ғаламтор желілерінен жақсылап түсініп алуларына зор мүмкіндіктер бар. Оқытушы тек тақырыптарды түсінікті болу үшін бір-бірімен байланыстыра отырып, оларға бағыт бағдар бергені жөн. Өзіміздің педагогикалық тәжірибемізден байқағанымыз, кез келген тақырыпты түсіндіргенде оларға міндетті түрде мысалдар көрсетіп, есептер шығару арқылы алған білімдерін пысықтаған жөн. Жай ғана дәріс оқып, түсіндіріп беру жеткіліксіз. Білімді жан-жақты бергенде ғана жақсы нәтижеге жететініміз сөзсіз.

Бейорганикалық химия пәні бойынша кейбір тәжірибелерді бейне фильмдер түрінде көрсетіп, студенттердің қызығушылығын арттыруға болады. Химиялық эксперимент студенттердің функционалдық сауаттылықтарын дамыту және қолданбалық сипаттағы жаңа білімді алуы үшін, танымдық есептерді шешуге, жоспарлау және жобалау дағдыларын меңгеруге, химияны оқуға деген қызушылықтарын арттыруға пайдаланылады.

Бейорганикалық химия пәнін оқытуда әртүрлі тәсілдер арқылы олардың пәнге деген қызығушылықтарын тудыру әр оқытушының іскерлігіне, біліміне, тәжірибесіне байланысты. Тіпті, студенттердің өзіндік жұмыстарын қызықты етіп өткізудің де әртүрлі жолдары бар. Біздер көбінесе, оларға дәстүрлі тақырыптарды береміз де, ізденімпаздыққа, тапқырлыққа, алғырлыққа баули алмаймыз. Студенттердің білімін шындай түсу мақсатында әртүрлі өндіріс орындары туралы, әсіресе Қазақстанның байлығы, оның жер бедерінде кездесетін химиялық элементтерінің географиясы, геологиялық зерттеулер нәтижесінде табылған кен орындары, олардан өндірілетін өнімдерді зерттеулерді өзіндік жұмыс ретінде берсек, бір жағынан олардың білім аясы кеңейер еді, екінші жағынан Қазақстандағы өндіріс орындары мен одан өндірілетін өнімдерді біліп шығатын болады, туған елінің байлығын қорғау, қолда бар нәрсені үнемдеп қолдану тәрізді ой туындайды деп сенеміз.

Қорыта айтатын болсақ, жоғары оқу орнында, әсіресе химия және химиялық технология факультетінде оқыту технологиясының қандай түрін қалай қолданса да, олардың барлығы оқу материалдарын жүйелі пайдалануға негізделген.

Бейорганикалық химия пәнін әр мамандыққа сай оқытуды ұйымдастырудың осындай сатыларын жолға қою арқылы белгілі бір нәтижелерге қол жеткізуге болады. Оқыту үрдісінің тиімділігі артады, соған сәйкес студенттің ойлау қабілеті дамып, оқытудың сапасы жоғарылайды.

Егер болашақ маманның білікті де білімді маман болып қалыптасуын кәсіби білім беру жүйесінің аясында қарастырсақ, онда білім, білік, дағды мүмкіншілігі, яғни бір сөзбен айтқанда әр салада жұмыс жасауға білім алушының қаншалықты дайын екендігі туралы тұжырымдауға себеп бар. Қандай пәнді болмасын, студенттерге жете меңгерту сол пәннен сабақ беретін оқытушыға, оның түсіндіре білуіне, студент пен оқытушының қарым-қатынасына, тіпті киім киісіне, жүріс тұрысына да тікелей байланысты. Әр сабағымызды тартымды да, студенттерді қызықтыратындай етіп өткізуге тырысайық.

Сабденова Г.Е., Мухажанова Т.Н.

БОЛАШАҚ КІТАПХАНАШЫЛАРДЫ ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ДУАЛДЫ БІЛІМ БЕРУ

Қазіргі таңда Қазақстанның түкпір-түкпірінде мәдениет үйлері секілді мәдени ошақтармен қатар кітапханалардың да ашылуы еңбек нарығында жоғары білікті мамандардың қажеттілігін арттырып келеді және де мамандардың бұл саладағы тапшылығы білім беру үрдісін ұйымдастыру және жүйедегі мәселелермен астасып жатады. Көп жағдайда жас маманның бойынан табылуға тиісті тәжірибелік дағды, білім мен тәжірибенің жоқтығы байқалып қалады. Былайша айтқанда, университет қабырғасында білім алып жатқан студенттің теориялық білімі өндірістен алшақтап кетіп жатады. Ал мұны оңтайландыру үшін дуалды білім беру ісін дамыту қажеттілігі күн тәртібіне қойылып отыр.

Дуалды білім беру жүйесі өркениетті елдердің барлығында кездеседі. Мәселен, Германияда кәсіби білім алуға ұмтылатын жастардың жартысынан көбі оқу жүйесінің осы траекториясын таңдайды [1]. Бұл жүйенің теория мен практиканы ұштастыратындығын, алған білімнің нарықтық бәсекеде әлеуеті болатындығына сенімді жастардың мұны таңдауы кездейсоқтық емес. Олар диплом алғаннан кейін еңбек нарығынан өз орындарын табуға, оқу қабырғасында жүріп жұмысқа орналасуға ұмтылады [2]. Сондықтан да дуалды білім беру жүйесінің Қазақстанда енгізіле бастауы

тектен-тек емес. Дегенмен дуалды білім беру жүйесі көбінесе орта кәсіптік білім саласында жиі кездеседі. Оған себеп, бірінші кезекте оқу үдерісін осы жүйеге оңтайландырудың оңайлығы болып табылады. Мұнда бірнеше факторларды ескерген жөн. Мәселен, арнайы кәсіптік білім жүйесіндегі оқу жылдарының аздығы, оқу үдерісінің «өндіріспен» өзара келісім жасауына кедергілердің болмауы, оқу орнының «кәсіпкерлік бағытта» іс-шаралар жүргізуі, түлектердің өндірісте қалу мүмкіндігінің мол болуы, жұмысқа орналасу көкжиектерінің ашылуы, т.б.

Жалпы алғанда, дуалды білім беру жүйесі ұйымдастыру мен оқу үдерісіне енгізуде өзара байланысы бар үш маңызды нәрсені атап кеткеннің артықтығы бола қоймас. Олар: кәсіби бағдар беру, мамандық бойынша регламент жүйесі (нұсқаулық, басшылық) және тәлімгерлер институты. Кәсіби бағдар берудің барлық қызметінің тоқ етер түйіні екі тараптың, сайып келгенде тіпті бірнеше тараптардың (білім алушы, оқу орны, жұмыс беруші, мемлекет) мүдделерін тоғыстыруы керек. Әрбір тарап біліктіліктен пайда табады [3]. Бұл жерде білім алушы үшін өзін және отбасын қажетті қаражатпен қамтамасыз етсе, оқу орны бәсекеге қабілетті мекемеге айналады, ал жұмыс беруші сапалы қызметке пен қызметкерге ие болады, ал мемлекет үшін экономикалық өрлеу туындайды. Мемлекет өрлеген сайын, оның күш-қуаты мейлінше арта түседі, қоғамда тыныштық пен бейбітшілік орнайды. Міне, осындай жағдайларды ескере отырып Қазақстан үкіметі де дуалды білім беру жүйесін дамытуға ден қойып отыр. Бұл жөнінде ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев «Жас Отан» 2-сезінде бастама көтерген болатын. Ол: «Германияға барып келгеннен кейін мен дуалды білім беру жүйесін енгізу туралы тапсырма бердім. Бүгін бұл жүйе әлемнің 60 елінде жұмыс істейді. Мен барлық қазақстандық компанияларды осымен айналысуға, ал Үкіметке мұны қадағалауға шақырамын» – деп айтты.

Әдетте, ҚР білім беру жүйесінде теория мен практиканың арасындағы алшақтықты жою мәселесіне мән беріліп, дуалды білім беру ісін күшейту үшін мол жұмыстар атқарылып жатыр және де көп жағдайда теориямен келген жас маманның практикалық тәжірибесін жетілдіру жұмыс берушіге күш болып түседі, яғни ол теория мен практика арасындағы алшақтықты күресіп, жас маманның білікті маманға айналуына мүдделі болады, сонымен қатар өз ісін білетін білікті мамандармен өндірісті қамтамасыз ету жетістікке қол жеткізудің кепілі болып табылады. Сондай-ақ жұмыс беруші оның білікті маманға айналуын ғана қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен бірге оның үнемі жетіліп отыруына, қосыша оқу курстарына баруына, отандық және шетелдік тағылымдамалардан өтуіне, біліктілігін жетілдіріп отыратын курстардан білім алуына мүдделі [4]. Мұндай жағдай кітапхана ісінде де орын алып отыр. Кітапхана мамандығы бойынша білім алып жатқан студенттердің жас мамандарға айналуына, оқу бітірушілердің жұмысқа орналасуына жоғары оқу орны да үнемі қызығушылық танытады. Олардың жұмысқа орналасуы, білікті мамандарды даярлау және де түлектердің еңбек нарығында сұранысқа ие болуы жоғары оқу орнының алуан түрлі қоғамдық институттар рейтингісіндегі орнына әсерін тигізеді. Яғни, студенттің білікті маман болып шығуына университет те, жұмыс беруші де мүдделі екендігі анық.

Айта кету керек, мамандар мен ғылыми-педагогикалық кадрларды дайындаудағы әдістемелік қамтамасыз етуді ұйымдастыру мен дайындау, қайта даярлықтан өткізу мен біліктілікті артыру өткен ғасырдың 80-жылдарының соңынан бастап қолға алынып келеді. Сол кездері құрылған оқу-әдістемелік бірлестіктер (ОҚБ – УМО) алдында кадрларды дайындау мен қайта біліктілігін артыруда мынадай бағыттар қойылған болатын: білім беру ісін үнемі ауыл шаруашылық салаларының қажеттілігіне және де ғылым, техника мен мәдениет салаларының негізгі тенденцияларының дамуына сай жетілдіріп отыру; ғылыми ұйымдарды жетілдіру мен оқу-тәрбие үрдістерінде әдістемелік қамтамасыз етуді ұйымдастыра отырып білім берудегі алдыңғы әдістер мен технологияларды студенттердің белсенділігін арттыру үшін қолдану, олардың шығармашылық танымы мен дербестігін арттыру, оқу үрдісін интенсификациялау; білім беру, ғылым мен өндірістегі интеграцияны тереңдете түсу; оқу мен тәрбие жұмысындағы алдыңғы тәжірибені зертеу мен тарату, ғылыми-педагогикалық кадрлар мен мамандарды біліктілігін арттыру, оларды қайта даярлықтан өткізіп отыру, т.б.

Міне, осыдан-ақ қазіргі таңда біз дуалды білім беру ісі деп атап отырған жүйенің тарихи бастаулары осы кездері қалыптасқандығын байқауға болады. Мұндай оқу-әдістемелік бағытты кітапханашыларды даярлауда да қолданса артық етпестігі белгілі. Бұл үшін жүйелі жұмыстар атқарылуы тиіс.

Жалпы алғанда, біздің мемлекетімізде жоғары оқу орындарының саны 130 шақты, ал олардың 10 шақтысы ұлттық университеттер санатында. Бұл жоғары оқу орындарында оқитын студенттерге мемлекет әр жыл сайын арнайы гранттар бөліп келеді. Мемлекет тарапынан кітапханашы мамандығын тандағандар үшін де гранттар бөлінеді. Дегенмен әр жыл сайын қолдарына диплом алған жастардың жұмысқа орналасу мәселесі алдымызды орай беретіні де ақиқат. Сондықтан да нарық талабына сай мамандардың оқу үдерісін ең бірінші кезекте жолға қойған дұрыс. Әуел баста-ақ оқу жоспарын құрған кезде өндірістік іс-тәжірибеге баса назар аударған жөн. Оқу жоспары, мемлекеттік жалпы міндетті білім стандарттары, элективті пәндер каталогы, оқу жұмыс жоспары, т.с.с. болашақ маманды қалыптастыруға ат салысатын құжаттаманың барлығы дуалды білім алуға лайықталып жасалуы керек. Сонда ғана бәсекеге қабілетті маман дайындап шығуға мол мүмкіндіктер кеңістігі ашылары анық.

Әрине, дуалды білім беру болсын, дәстүрлі білім жүйесі болсын оқу үдерісі барысында өндіріске барған студентке практика жетекшісі басшылық жасайтындығы белгілі. Дегенмен практика жетекшісімен бірге тәлімгердің міндетті түрде болуы және бекітілуі шарт деп есептейміз. Кітапхана ісінде тәлімгер кәсіби кітапханашылар есебінен жүргізілгендігі абзал. Кемінде 3 жыл еңбек өтілі бар маман тәлімгер болғаны абзал. Кез келген маман, әсіресе жаңадан ғана жұмысқа орналасқан маманның тәлімгер болуға құқысы бар болғанымен, оның тәжірибесі аздық еткен жағдайда оны тәлімгер қылып бекітудің қажеттілігі жоқ, әрине. Дегенмен, өндіріс саласын, яғни біздің жағдайда кітапхана ісін

жетік меңгерген маманның тәлімгер болғанын қалар едік. Кітапханашы-тәлімгер институтын дамытуға мекеменің өзі де мүдделі болғаны абзал, өйткені болашақта кітапхана білікті мамандармен қамтамасыз етіледі. Қалыптасқан жағдай бойынша әдетте өндіріске жаңадан қабылданған практика өтуші бұйрық бойынша тәжірибелі шебер-тәлімгердің жанына бекітіледі.

Көптеген мекемелерде тәлімгерлік институты оқыту үрдісінің субъективті факторларының объективті факторлардан басымдылығымен ерекшеленеді. Негізінен алғанда, дуалды білім бермей тұрып, алдымен тәлімгерлік институтына біршама талаптар қою керек, оның ішінде кітапханашы-тәлімгерлер құрамын анықтап алу, кітапханашы-тәлімгерлерге қойылатын талаптарды айқындау, дуалды білім алушының дайындық деңгейін анықтау, оған қойылатын талаптар көлемін анықтап беру, т.б.

Дегенмен мұндай талаптар мен өлшемдер екі мекеме (жоғары оқу орны мен кітапхана) арасындағы келісім-шартта кеңінен әрі тиянақты қарастырылғаны жөн [5]. Кітапханашы-тәлімгер институты қызметін талдау өз кезегінде құқықтық, нормативтік-техникалық, әдіскерлік және әдістемелік, ғылыми-педагогикалық және ұйымдастыру жұмыстары бірінші кезекте келісім-шартта айқын көрініс тапқаны дұрыс деген ойдамыз.

Егер ең алдымен кітапханашы-тәлімгер мен студент өзара үйлесімділікте жұмыс жүргізсе, онда дуалды білім беру жүйесінің іске асырылары анық.

Айтса да бұл жерде ескерілетін бірер жайт бар. Соның бірі – білім алушыны дайындайтын екі тараптың (мысалы, университет пен кітапхана) қоғамдық орны. Өйткені ҚР аумағында кітапхананың бірнеше түрлері (ұлттық, облыстық, аудандық, т.б.) бар. Олардағы кітап қоры да әртүрлі. Сонымен қатар кітапхананың ұйымдастырушылық-құрылымы да әрқилы. Кітапханалар қоры мен көлемі аз болған жағдайда студенттің толыққанды дуалды білім алуына азды-кемді кедергілер орын алуы ықтималдығын туындатады.

Ал білім беру мекемелеріне тән негізгі сипат олардың академиялығы болып табылады, сондай-ақ жүзеге асырылатын оқыту бағдарламасының мемлекеттік жалпы міндетті білім стандарттарына (МЖБС) сәйкес келуі тиіс, дуалды білім беру ісі үшін барлығына оңтайландырылып жасалған оқу жоспары бірыңғайға келтірілуі қажет. Бүгінгі таңда университеттер тарапынан білім берудің кәсіби стандарттары (БКС) біртіндеп әзірленуде және енгізілу үстінде [2]. Көптеген жоғары оқу орны үшін өндіріс жағдайларына бейімделген, жұмыс орнында дағды мен білімді тікелей игеруге бағытталған, практикалық сағаттардың оқыту бағдарламасына барынша үйлесіммен біріктірілетін білікті мамандарды дайындау күн талабына қойылып отыр [3]. Осыған байланысты кітапхана секілді «өндіріс орындары» білім алушыға қажетті аудитория, лаборатория, т.б. материалды-техникалық базаны күшейтуі тиіс деген ойдамыз.

Кітапхана ісінде теориялық біліммен қатар практикалық дайындыққа ие болатын білікті мамандар дайындау мәселесін шешуге бағдарланған жоспарлар құру болашақтың еншісінде қалмауы тиіс. Оған кітапхана секілді «өндіріс орны» ғана емес, университет, сонымен қатар бизнес құрылымдар да ат салысқаны дұрыс.

Қазақстан Республикасында тәжірибиеге еніп жатқан білім берудің дуалды жүйесі мамандардың кәсіби дайындығын жоғарылатуға ықпал ететіндігін барлығы түсінеді. Дуалды білім алғанда кез келген ұжымда еңбек өнімділігі артады, білім алушы тарапынан жасалынған және жүргізілген жұмыс қосымша жұмыс күші ретінде өнімділікті еселей түседі. Бұл «өндіріс орны» үшін де, білім алушы үшін де тиімді.

Кітапхана мамандығын қойғанда, басқа білім мамандықтары үшін де дуалды білім беру тиімді болып табылады. Дуалды білім беру жүйесін кез келген мамандық негізінде беруге болады. Мысалы: заңгерлерді құқық қорғау органдары мекемелеріне, экономистерді өндірістік секторларға, т.с.с. Отандық тәжірибиеде дуалды білім беру арнайы орта білім беру мекемелерінде енгізіле бастады. Алайда, жоғары оқу орындарында бұл мәселе азды-кемді ақсап жатқандығы анық.

Қазақстан Республикасындағы жоғары мектеп халықаралық стандарттарға сай болуы үшін оны заманауи және де келешектегі қажеттіліктерге бейімдеу қажет, сонымен қатар бұл жерде бұрыннан келе жатқан білім беру ісіндегі дәстүрді, оның өзіндік терең мазмұндылығы мен іргелілігін де сақтап қалуға тиіспіз. Әлбетте, білім беру саласындағы бәсекеге қабілеттілікті арттыруда жаңартылған нормативтік және оқу-әдістемелік базасыз жүзеге асырылуы неғыбайыл екендігі белгілі. Осыған орай белгілі бір пәндерді игерген студент алатын дағды ең алдымен кәсіби стандарттарға бағыт алуы тиіс. Сонымен бірге оқу-әдістемелік бірлестіктерде білім беру ісіндегі құзіреттілік ұстанымдар, екі сатылы кәсіби білім беру бағдарламалары, жоғары білім берудегі сапа өлшемдері, кредитті-модульды жүйе аясындағы кадрларды дайындау, тәрбие ісі, т.б. мәселелер қарастырылып, жетілдіріліп отыруы тиіс деген пікірдеміз.

Бір сөзбен айтқанда, заманауи білім бағдары уақыт талабына қарай, өзекті өзгерістер жасай отырып, жаңартылған оқу жүйесін қалыптастыруға бағытталған. Білім реформасының негізгі тірегі, оны жүйелі жүзеге асыратын оқытушы десек, келер жылдары соларға жасалар қамқорлық жандана беруі тиіс. Сонда ғана жаңа ғасырдың жаңа ұрпағы ой-санасы биік, қарым-қабілеті ерен, алғырлығы айтулы болып қалыптасары хақ. Сөйтіп, бүгінгі таңда кітапханашы сынды мамандарды даярлауда дуалды білім беру жүйесі кадрларды дайындауға мейлінше қарқынды дем беретін маңызды форма ретінде өз бағасын алуда. Дуалды білім беру жүйесі білім беру ісіндегі маңызды трендке айналды. Аталған білім беру жүйесімен сусындаған түлек кәсіби құзіреттілікпен қатар өзінің тұлғалық қадыр-қасиетін арттыра түседі, көппен бірге жұмыс істеуге дағдыланады, ұжымның жұмысына көндігеді, тіпті онымен біте қайнасып та кетеді, сонымен қатар үлкен өмірге нық сеніммен қадам бастайды.

Кітапхана ісіне маманданып жатқан білім алушылар таңдап алған мамандықтарын оқу орны мен өндірісте (университет пен кітапханада) толығымен ұштастыра алады. Ең бастысы жұмыс бағдарламасының құрылымы жұмыс беруші талаптарымен астасуы қажет. Элективті пәндерді құрған кезде онымен ақылдасып, ортақ курстарды қалыптастырған дұрыс. Практикалық және семинар сабақтарында нақты мәселелер шешілуі тиіс, яғни студент «өндірісте» қордаланған мәселерді меңгеріп, шешімін табуға дағдылануы керек. Сонымен қатар теориялық және практикалық сағаттардың жалпы көлемі аптасына 60 сағаттан аспағаны абзал. Оның кем дегенде жартысы өндіріс орындарында өткені дұрыс сияқты.

Әдебиеттер тізімі:

1. Глайсснер О.Ю. Система высшего образования в Германии: великое множество путей // Alma mater. –2008. –№10. –С.59-60.
2. Аникеев А.А., Артуров Е.А. Современная структура образования в Германии // Alma mater. –2012. –№3. –С.67-68.
3. Родиков А.С. Некоторые аспекты профилизации образовательных услуг дуальной системы европейского образования // Вестник Военного университета. –2010. –№ 3. –С.41-46.
4. Мисиков Б. Современный вуз: дуализм целей // Высшее образование в России. –2006. –№11. –С.167-168.
5. Полянин В.А. Образовательная система дуального формата и профессиональное самоопределение педагога // Образовательные технологии. –2010. –№ 2. –С.68-96.

Сайлан Б.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИСТОРИИ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ

До обретения независимости нашей страны, советские историки в исследовательских работах широко применяли марксистские методологические методы, в своих придержаных направлениях они поверхностно смотрели на общественные явления и тенденции. Эта концепция привела к тому, что все ступени исторического развития были рассмотрены с формационной стороны, методологические и познавательные значения стали прославляться на личном уровне. Решение проблемы идет в кругу ленино-марксистского методологического метода, широко используются ленино-марксистские исторические, объективные, партийные принципы и на основании этих принципов делаются выводы. Казахстанские ученые которые опирались на партийные принципы смогли открыть все тонкости молодежной политики Казахстана в советский период, но не смогли открыть реальное лицо правительства и партии. Давление административно-командной схемы, тяжелое состояние в стране и причины его возникновения так и остались не выявленными. Такой способ изучения в науке возникло в результате влияния коммунистической идеологии и в ней отражалась как цель пропагандирования политики большевиков, завещания Ленина, способы и пути коммунистической партии и победы коммунизма. Пропаганда исследователями все сильные стороны социализма, конечно является плодом идеологии правительства. Так историки, которые взялись анализировать молодежную политику, были вынуждены делать свои выводы согласно предпочтениям власти и были вынуждены пропагандировать эту систему. Это во-первых, признак превосходства партии, во-вторых, доказывает то что, при советской системе молодежная политика была открыта не полностью и не ясно.

Становление Казахстана независимой страной, сделало необходимым придаче нового направления фактам и значительным событиям в этапах исторического развития. Наука история во многих случаях изменяла реальные представления о административно-командном системе и стала виновником появления на свет теоритических анализов, основанных на мобильных мнениях.

Методология-это научная методика изучения определенной проблемы. Ученая О. Мухатова, при выделении основных аспектов касающихся изучения историографии показала необходимость анализов конкретных методов исследования, базы данных, свойства использования данных. Наряду с этим, она предложила критерии анализа историографических анализов, и в разъяснении исторических закономерностей, во-первых, изучение процессов дифференцирования и интегрирования в общественных науках, во-вторых, определить конкретные философские категории в историографии, в-третьих, определение научных критерий историографии [1, с.37-38]. Эти обязанности ученого безусловно дадут новые толчки для изучений и введения новых технологий в научный оборот.

Только с начала 1990-х годов положила свое начало методология изучения науки история, которая соответствовала общественным возможностям. Важно значение изучение истории национальной науки с использованием передовых мировых методологических методов, а также отказа истории молодежной политики Казахстана при советской системе от марксистского методологического направления. Для этого мы должны освоить познавательное учение. Анализируя принципы и концепции, теории, которые указывают пути познания, поставленные проблемы, в частности, при рассмотрении истории осуществления молодежной политики Казахстана, взяться за то, чтобы за основание брались современные методы. Для познания метода и для подготовки его использования важным является правильно рассчитать взаимоотношения объективов и субъективов.

И.Д. Ковальченко в своем труде «Методы исторического исследования» выделил три основных вида познавательной деятельности: эмпиризм-практический, художественно-эстетический и научная теория. По его

рассуждениям, теория является конкретным контекстом, которая содержит познания о предметной практической и познавательной деятельности. Характеристика самой теории делится на общую и всеобщую. Эти группы можно применять и уточнять для социально-общественных учений [2, с.94-95].

Сложность темы истории молодежной политики и разнообразность проблем ее структуры, дает этой проблеме дать ясность своей роли в историографии Казахстана. Потому что, на сегодняшний день не началось научное изучение истории осуществления молодежной политики Казахстана при Советской власти, в 1917-1991 гг, и не был проведен анализ, который бы соответствовал современным методам.

Судьба государства и судьба живущих в нем молодежи, в общем, едины. Взаимодействие между ними зависит от их настоящего и будущего. Продуманная политика в отношении молодежи и поддержание их жизнедеятельности, а также смелые действия являются залогом доверия будущего поколения. Чтобы стать одним из ведущих развитых стран мира, перед молодыми людьми нашей независимой страны Казахстана стоит цель продолжить хорошие вещи начатые от старшего поколения читателей, ведущие к великим целям [3].

В любой стране, даже в целом во всем мировом сообществе будущее непосредственно связана с молодыми людьми. Мнение Российского ученого, ректора молодежного института, профессор М.И.Ильинский, «Молодежь и общество всегда связана между собой. На сегодняшний день молодежь включила в себя жизненный опыт и в будущем стать активной творческой силой, таким образом передадут свою мудрость новому поколению. Поэтому будущие взрослые – сегодняшняя молодежь является самым богатым значением в каждой стране. Для каждого развивающегося общества важно непрерывная связь между всех поколений, взаимосогласие и взаимодействие. И ключом является стабильность общества и ответственность сегодняшнего молодежи перед будущими поколениями», – если так оценивать во-первых оно доказывает, о том что молодежь является неотъемлемой частью развития общества, во-вторых хоть и общество изменилось, но преемственность между молодыми людьми указывает на то что по-прежнему имеет большую роль в обществе [4, с. 11].

На молодежь возложена большая ответственность как сохранение и развитие общества, на его культуру и историю, за жизнь старшего поколения и создание новых, и незаменимость с другими социальными группами. Это-органический субъект экономического, политического, социально-культурного развития. Проблемы, которые встречаются в результате интеграции и социализации обществом молодежи, возникают при непонимании между собой быстротечных мировых событий, его потребностей и целей, того, чего предлагает общество и того, чего требует. Чтобы решить противоречие, молодежь должна делать условия для развития своих способностей, для развития общества и принятие в этом участия. Через знания и воспитание не только социализирует молодежь, но и подает свежие идеи и взгляды молодежи, которая в свою очередь заставляет общество подстраиваться под себя, и изменив его, развивает [5, с.54-55].

Стремление к изучению теоретических проблем молодежной политики в советские времена в общественных науках началось в 30-40 гг прошлого века. Здесь можно отметить труды Л. Борзова, М. Каипназарова, И. Шелекманова, С. Нурпеисова и И. Спиридонова. А специальные научные исследования начались в 50-х годах и стала одной из основных отраслей науки. Были и интеллигенты, которые ясно и открыто в полном объеме говорили о проблемах молодежи. Эти действия, которые отделяли черное от белого и белое от черного, подверглись критике и известно как написание тех, кто недолго любил социализм.

Казахстан смог приобрести опыт в становлении и осуществлении молодежной политики. Его анализ на основе мировых примеров на национальном уровне и международном масштабе, учитывая главные особенности развития страны, являясь одной из главных проблем науки история.

В истории, как и в других науках, теории и концепции не остаются опроверженными или недополненными. Этому является доказательством то, что в ближайшее время принцип основанный на марксистско-ленинском учении, который доминировал в истории нашей страны становился, развивался и переживал распад.

В 1917 годах политика проводимая правительством в отношении молодежи Казахстана, оценивался при советской системе односторонне и рассматривалась как помощник, наследник партии. Партия, которая брала за главные принципы интернационализма и марксистско-ленинского учения борьбы, не брала во внимание внутренние духовные требования, принципы молодежного движения. А продвижение молодежного движения в свою очередь становится причиной для какого-либо фактора. В период политической борьбы, та часть молодежи, которая были рядом с большевиками и проявляли большую активность за малое время становились одним из «больших» деятелей общества. Лидеры общества казахской интеллигенции возлагали надежды на сознательных молодежь и стремилась дать им духовное воспитание. Казахская молодежь пополнила ряды представителей элиты национальной политики.

В 20-30-х годах молодежь Казахстана стала вмешиваться в политическую, социально-экономическую жизнь страны, в 1921-1922 годах голодание, новая экономическая политика, осуществлении земельно-водных реформ, искоренение неграмотности, поднятие отрасли по борьбе с неграмотностью, индустриализация, конфискация особо богатых, насильственная коллективизация, колхозизация, в 1931-1933 гг при голодовке, смогла показать себя при борьбе с «народными врагами», а в период Великой Отечественной войны и после войны при восстановлении хозяйства, и в освоении залежных земель, при Афганской войне, а также при декабрьских событиях 1986-го года

была основной силой. После распада Советского Союза и объявление государствами своей независимости дал новый толчок молодежным движениям.

Вот, именно поэтому при изучении принято решение отказаться от марксистско-ленинского методологического направления, который был принят при советской системе, и рассмотрение проблемы плюралистского методом, можно сказать приведет наше исследование к реалистической правды.

Список литературы:

1. Мұхатова О. Тарихнама ғылымының методологиялық ұстанымдары. Оқу құралы. – Алматы: “Атамұра”, 2008. – 189 б.
2. Тарих – адамзат ақыл-ойының қазнасы: Он томдық. – Астана: Фолиант, 2006. 8-т. – 544 б.
3. Назарбаев Н.Ә. Болашақ жастардың қолында // Президент және халық. – 2008. – №20 (142). – 16 мамыр.
4. Зайниева Л.Ю. Государственная молодежная политика: Казахстан в контексте мирового опыта. – Алматы: Дайк-Пресс, 2006. – 296 с.
5. Радионов В.А. Государственная молодежная политика: история и перспективы // В кн.: Молодежь 97: Надежды и разочарования: – М., 1997. – С. 54-55.

Сариева А.К., Тоғжанова Ж. К., Құйкабаева А.А.
БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН
ЖЕТІЛДІРУДІҢ МАҢЫЗЫ

Мемлекетіміздегі білім саласын дамыту бағытына арналған білім беру тұжырымдамаларында жоғары мектептің жаңа талаптарға орай дайындалған бағдарламалары бәсекеге қабілетті, білімді, жігерлі, өзіне – өзі сенімді, ойы ұшқыр, кез келген жағдайда тез шешім қабылдайтын, өз бетінше жұмыс жасау білігі мен дағдысын игерген тұлға қалыптастыруға бағытталған [1]. Жоғарғы оқу орындарында көп жылдар бойы іске асып келген дәстүрлі оқыту жүйесі өз нәтижесін беріп келді десек те, қазіргі шарықтаған даму ғасырында білім тез дамып, жаңалықтар мен ақпараттар легі толастамай тұрған кезде, өзіне қажетті ақпаратты тез арада игеру арқылы білім қалыптастыруға келгенде бұрынғы дәстүрлі оқыту жүйе өзінің кемшіл тұстарын көрсетуде десек қателеспейміз. Осы ретте бүгінгі жаһандану жағдайында, Еуропалық ЖОО-мен тәжірибе алмасу үдерісі кезінде және де ең бастысы Болондық үдеріс аясында біз студенттерге ең алдымен сапалы білім беруге міндеттіміз.

Болон декларациясы постулаттарының бірі - білім беру ісін жалпыдан жалқыға бағыттауды қарастыратын: бакалавриат-магистратура-докторантура бағдарламалары бойынша білім берудің көп деңгейлі жүйесін жүзеге асыру болып табылады. Яғни, адам алдымен белгілі бір ғылым бойынша жалпылай жоғары білім алады да, кейіннен мамандыққа бейімделген білім беру бағдарламалары бойынша барынша тар бағыттағы дайындықтан өтеді.

Болондық үдеріс – жалпы қызмет принциптеріне негізделген жоғары білімнің біріңғай еуропалық жүйесінің құрылу үдерісі [2,3]. Ол деген: Еуропалық білімнің бәсекелестікке қабілеттілігін және тартымдылығын жоғарылату; ұлттық білім жүйелерін жақындастыру; жоғары білімнің ұлттық жүйесін реформалауды қарастыратын жоғары білімнің құрылымдық қайта құрылу процесі, көп дәрежелі жоғары білімді енгізу; академиялық кредиттер жүйесін қабылдау; білім сапасын бақылау; студенттер мен оқытушылардың мобильділігін кеңейту; нәтижелерге және студенттік орталықтандырылған оқытуға бағытталу – осының бәрі Болон үдерісі шеңберіндегі басты ұстанымдарға жатады. Осы бағытта жүргізіліп жатқан шаралардың маңызды бөлігі болып - білім беру нәтижелеріне негізделген жоғарғы білім беру бағдарламаларын жобалау болып табылады.

Жоғарғы білім беру бағдарламаларын жобалау мәселелері бойынша білімнің мазмұны мен құрылымын Болон процесіне қатысты жан-жақты зерттеген ғалымдар осы мәселенің теориялық аспектілері әлі де қарастыруды, атап айтқанда:

- мамандарды даярлаудың квалификациялық моделінен құзіреттілік моделіне өту қажет ететінін;
- академиялық қауымдастықтың білім бағдарламаларын, (шынтуайтында оқу бағдарламаларын) әлі де ескі жүйе бойынша дайындап отырғандығын;
- модульдік білім бағдарламаларын жасау бойынша оқытушылар білімін жетілдіру курстарының болмай отырғанын,
- білім беру бағдарламаларын жасаудың әдістемелік қамтамасызданбай отырғанын;
- білім беру бағдарламаларын дайындау бойынша жүйелі семинарлардың жүргізілмей отырғандығын көрсетті.

Аталмыш бағдарламаны құрастыру шарттарын одан әрі жетілдіре түсудің тағы бір кезек күттірмес мәселелері ретінде, мамандық құзіреттілігі диапазонын кеңейтуге бірден-бір мүмкіндік беретін жағдай – «кафедрааралық интеграция» мәселелері. Яғни, мамандықтарды дайындайтын кафедралардың кейбір пәндерінің модуль құрамына немесе жеке модуль ретінде қатыстырылуы. Мәселенің мұндай ретте жолға қойылуы болашақ мамандардың, бір сала мамандары тұрғысында (мысалы, физика факультетінің барлық мамандықтарының фундаменталды негізі - физиктер), жан-жақтылығын қалыптастыруды немесе құзіреттілік диапазонын кеңейтуге негіз болары хақ.

Содай-ақ, құзіреттілік тұрғысынан модульдік білім беру бағдарламаларын құрастыруды одан әрі жетілдірудің жоғарыда қарастырылған мәселелерімен қатар модульдер құрамындағы пәндердің кредиттік көлемі мәселелерін айтуға болады. Бұл тұрғыдан, біздер, Болондық жүйе бойынша модуль шеңберінде өзара салалас немесе бірін-бірі

толықтырушы, кей жағдайда негізгі пәннің бір бөлігі ретіндегі пәндерден құралатындығын білеміз. Сондықтан оларды құрастыру кезінде басты деп танылған пәндер кредит көлемі үлкен, ал оның құрамдас бөліктеріне аз кредиттік көлемдер (әсіресе магистратура бағытына қатысты, өйткені университет талаптарына сәйкес бұл бағыт бойынша, мысалы 1 кредиттік пәндер қойылмайды) берілу тәртібі сақталуы керек деп есептейміз. Себебі, модуль шеңберіндегі әрбір пәннің көлемі, барлық жағдайларда, ірі кредиттерге сай келмеуі мүмкін. Сонымен қатар, құрамдас пәндердің кейбіреулерінде кредиттер санын азайтудың кереғар тұстарын да білеміз (пән кредиттерінің ұсақталуымен байланысты олардың сандарының көбеюі, сәйкесінше әдістемелік материалдарды дайындауға қосымша еңбек шығындарын талап етеді), дегенмен, оларды мазмұндық логикаға сай құрастыру құзіреттілік тұрғысынан да, нәтижелілік және сапа тұрғысынан да берері көп. Ал бұл мәселе өз кезегінде келесі мәселенің жолға қойылуын меңзейді – ол, модуль шеңберіндегі пәндер бойынша оқу-әдістемелік кешендер дайындау бойынша олардың құрылымдық көлемін қайта қарастыру (мысалы, дәрістік материалдардың орнына, типтік оқу бағдарламаларындағыдай, тақырып бойынша негізгі ұғымдармен шектелу) сияқты мәселелер.

Оқыту нәтижелері білім берудің деңгейіне сәйкес Дублин дескрипторлары [4] негізінде анықталады және құзіреттілік арқылы көрінеді. Бұл ретте оқытудың бес негізгі нәтижесі көрсетіледі: білім және түсіну; білім мен түсінгенін қолдану; пікір айтуды қалыптастыру; коммуникативтік мүмкіндіктер; оқу дағдылары немесе оқуға деген қабілеттілік.

Оқыту нәтижелері барлық бағдарлама бойынша да, жеке модуль мен жеке пән бойынша да анықталады. Модульдік оқытудың мазмұны дегеніміз оқытудың мазмұнын жеке ұйымдастыру-әдістемелік модульдерге айналдыру болып табылады. Олардың мазмұны мен көлемі дидактикалық мақсаттарға, білім алушылардың бейіндік және деңгейлік саралануына қарай өзгеріп отыруы мүмкін.

Модульдердің бірігуі білім алушылардың белгілі санаттарының оқуы (және өздігінен оқуы) үшін және арнайы дидактикалық, кәсіби мақсаттарда іске асуы үшін талап етілетін нақты оқу материалын таңдау және құрастыру еркіндігі мен икемділігінің қажетті деңгейін қамтамасыз етеді. Бірақ, оқытудың күтілетін нәтижелерін кім қалыптастыратынын және бағдарламаға оқытудың күтілетін нәтижелеріне жалпы жетуде әрбір оқу пәнінің бағасын кім өткізуі тиіс екенін алдын-ала келісіп алған дұрыс.

Оқыту нәтижелеріне негізделген жоғары білім берудің білім беру бағдарламасын жобалаудың алгоритмі (1-сурет) жалпы алғанда, келесідей іс-әрекеттерді қосады: оқыту нәтижелеріне негізделген білім беру бағдарламасын жобалау бойынша топ құру; білім беру бағдарламасы бойынша оқытудың жоспарлы нәтижелер тізімін қалыптастыру; білім беру бағдарламасы бойынша осы ғана немесе барлық пәндерді қосатын оқу жоспары модулін немесе пәннің силлабус үлгісін құру; бағалаудың талаптары мен көрсеткіштерін кіргізетін оқыту нәтижелерін бағалау ережелерін, сондай-ақ оқытудан жеткен нәтижелерді өлшеу үшін бағалау тапсырмаларының мысалдарын құру; білім беру бағдарламасының оқу жоспарына қосу үшін жоспарланатын барлық пәндер (модульдер) силлабустарын дайындау; оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау матрицасын құру; оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау кестесін құру; оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау; білім беру бағдарламасының оқу жоспарына қосылатын пәндердің (модульдердің) ақырғы тізімін құру; оқыту нәтижелеріне негізделген білім беру бағдарламасының оқу жоспарын құру.

Білім беру бағдарламасын жобалау бойынша топқа берілген жоғарғы оқу орнының түлектері үшін негізгі жұмыс беруші өкілдері, оқу жоспары мен бағдарламасын құрумен айналысатын әкімшілік және оқытушылар құрамының өкілдері, сондай-ақ оқу үрдісіне қызығатын түлектер мен алдыңғы қатарлы білімгерлер кіреді.

Топтың негізгі тапсырмасы – білім беру бағдарламасы бойынша оқытудың жоспарлы нәтижелерінің кіргізетін оқыту нәтижелерін бағалау ережелерін, сондай-ақ оқытудан тізімін құру. Бұдан басқа, топтың мүшелері білім беру бағдарламасы бойынша осы ғана немесе барлық пәндерді қосатын оқу жоспары модулін немесе пәннің силлабус үлгісін құруы тиіс. Әсіресе, бағалаудың талаптары мен көрсеткіштерін жеткен нәтижелерді өлшеу үшін бағалау тапсырмаларының мысалдарын құру ерекше орын алады.

Осы жұмыстың барлығын орындап болған соң, топтың құрамы қысқарады және бұл топтың құрамында пәндердің (модульдердің) силлабустарын құрушыларға кеңес беретін және оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалауды жүргізуге параллельді түрде дайындалатын сарапшылар ғана қалады. Сарапшылар тобына міндетті түрде білімгерлерді кіреді.

Оқыту нәтижелеріне негізделген жоғары білім берудің білім беру бағдарламасын жобалаудағы негізгі элемент оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау матрицасын құру болып табылады. Бұл матрица білім беру бағдарламасының оқу жоспарында жоспарланатын пәндердің қайсысының жеткілікті дәрежеде оқытудың жоспарлы нәтижелеріне қол жеткізуге себептесетінін айқын көрсетеді. Бұндай матрицаның болуы білім беру бағдарламасының жүзеге асуының сапасын бақылаудың қолайлы құралы бола алады. Мұнда матрицаның жұмыс беруші мамандардың қатысуымен толтырылуы құба құп болған болар еді. Себебі, бұл кәсіби бағдарланған білім бағдарламасын жасақтауда жұмыс беруші мамандардың қатысты оқыту нәтижелеріне қатыстрылғанының бірде бір дәлелі болар еді.

Сарапшылар тобының жұмысының негізгі кезеңдерінің бірі – бұл оқытудың жоспарланған нәтижелеріне жетуде әртүрлі пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау матрицасын құру. Бағалар шкаласы кез келген болуы мүмкін,

мысалы, бес балдық. Бағалар шкаласын таңдағаннан соң, білім беру бағдарламасы бойынша оқытудың күтілетін нәтижелеріне жету үшін білім бағдарламасы компоненттерінің (ББК) бағалар матрицасы құрастырылады. Мысалы, 1-кестеде 6М072300-Техникалық физика білім беру бағдарламасы бойынша оқыту нәтижелері болып табылатын құзыреттіліктер мен оқылатын пәндер арақатынасымен сипатталатын оқытудың жоспарланған нәтижелеріне жетуде әртүрлі пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау матрицасының құрылуын келтірдік. Мұндай матрицада жолдар – бұл ББК, ал бағандар – білім беру бағдарламасы бойынша оқытудың нәтижелері.

Осы кестелердегі мәліметтер бойынша есептеулерді қарастырайық.

$$V_i = V \frac{\sum_{j=1}^n C_{ij}}{\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n C_{ij}}$$

Есептеулер: мұндағы, m – ББК-нің саны; n – білім беру бағдарламасы бойынша оқытудың жоспарлы нәтижелер (ОН) саны; C_{ij} i -ші ББК-нің j -ші ОН-нің үлесі; $C_{ij} = 0,1,2,3,4$. C_{ij} анықтау үшін бағалар шкаласы қолданылады (4-кесте) және бүтін сандармен көрсетіледі.

V_i – ECTS кредитінде ББК еңбек көлемінің жалпы көлемі; V_i – i -ші 4 ББК-нің еңбегінің көлемі болсын; C_{ij} $i = 1, 2, \dots, m$; $j = 1, 2, \dots, n$.

Кесте 1. 6М072300-Техникалық физика мамандығының білім бағдарламасы бойынша әртүрлі пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау матрицасы

Пәндер	Құзыреттіліктер												Σ
	ЖҚ 1	ЖҚ 2	...	ЖҚ 19	ЖҚ 20	КҚ 1	КҚ 2	...	КҚ 15	КҚ 16	КҚ 17	КҚ 18	
Материалтанудың физикалық-химиялық негіздері	2	2	...	3	2	2		...	4	3	4	3	68
Нанотехнологияның негізгі проблемалары	3	2	...	2	3	2	2	...	3	4	3	4	86
Ғарыштық технологиялардың физикалық негіздері	3												88
...													...
Төменгі өлшемді жүйелер физикасы	8	4	...	4	3	8	6	...	6	4	4	4	104

Егер осы ББК-нің бағдарлама бойынша оқыту нәтижелеріне әсер ету үлесі белгілі болса, онда (1) формула кез-келген ББК-нің еңбек көлемін өте оңай есептеуге мүмкіндік береді [3,4]. Оқыту бағдарламасы бойынша әртүрлі пәндердің (модульдердің) үлесін бағалаудың толтырылған матрицасы бойынша осы пәндердің жоспарланған құзыреттіліктерді қалыптастыру үлесін бағалау әдісі жүзеге асырылды. Кестедегі мәліметтерден ең төмен рейтингке «Материалтанудың физикалық-химиялық негіздері» пәні ие және оның ECTS кредитінде еңбек көлемінің жалпы көлемі 2,3-ке тең. Ал «Төменгі өлшемді жүйелер физикасы» пәнінің ECTS кредитінде еңбек көлемінің жалпы көлемі 3,64-ке тең. Ал бұл шама Қазақстандық кредиттер жүйесінде 4 кредиттік еңбек көлеміне сай. Сөйкесінше, «Нанотехнологияның негізгі проблемалары», «Ғарыштық технологиялардың физикалық негіздері» пәндерінің ECTS кредитіндегі еңбек көлемдері Қазақстандық кредиттер жүйесінде 3 кредиттік еңбек көлеміне сай болады. Білім бағдарламасы бойынша барлық пәндердің (25) қосынды рейтингтік баллы 1200-ге тең. Есептеу нәтижелері төмендегі 2-кестеде берілген.

Есептеу нәтижелері «Техникалық физика» мамандығының оқыту бағдарламасын құрайтын барлық пәндердің оқыту нәтижелері болып табылатын құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталғанын анықтайды.

Кесте 2. Оқыту бағдарламасына енген пәндердің еңбек көлемін есептеу нәтижесі

Материалтанудың физикалық-химиялық негіздері	$V = 42 \frac{68}{1200} = 2,3$
Нанотехнологияның негізгі проблемалары	$V = 42 \frac{86}{1200} = 3,01$

Ғарыштық технологиялардың физикалық негіздері	$V = 42 \frac{88}{1200} = 3,08$
Төменгі өлшемді жүйелер физикасы	$V = 42 \frac{104}{1200} = 3,64$

**Оқыту нәтижелеріне негізделген жоғары білім берудің
білім беру бағдарламасын жобалаудың алгоритмі**

Білім беру бағдарламасы бойынша оқытудың жоспарлы нәтижелер тізімін қалыптастыру

Оқыту нәтижелеріне негізделген білім беру бағдарламасын жобалау бойынша топ құру

Білім беру бағдарламасы бойынша осы ғана немесе барлық пәндерді қосатын оқу жоспары
модулін немесе пәннің силлабус үлгісін құру

Бағалаудың талаптары мен көрсеткіштерін кіргізетін оқыту нәтижелерін бағалау
ережелерін, сондай-ақ оқытудан жеткен нәтижелерді өлшеу үшін бағалау тапсырмаларының
мысалдарын құру

Білім беру бағдарламасының оқу жоспарына қосу үшін жоспарланатын барлық пәндер
(модульдер) силлабустарын дайындау

Оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау
матрицасын құру

Оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау
кестесін құру

Оқытудың жоспарлы нәтижелеріне жету үшін пәндердің (модульдердің) үлесін бағалау

Білім беру бағдарламасының оқу жоспарына қосылатын пәндердің (модульдердің) ақырғы
тізімін құру

Оқыту нәтижелеріне негізделген білім беру бағдарламасының оқу жоспарын құру

Сурет 1. Оқыту нәтижелеріне негізделген жоғары білім берудің бағдарламасын даярлаудың алгоритмінің сұлбасы

Сонымен, білім алушыларды ынталандыру үшін баллдық көрсеткіштерді пайдалануда бағалаудың шеткергі көрсеткіштерін анықтау маңызды болмақ. Білім алушылардың оқыту нәтижелеріне қол жеткізулерін және бағалаудың шеткергі көрсеткіштерін еңсеруді жеңілдету үшін оқыту алгоритмін жасап, оқыту нәтижелеріне қол жеткізуге негізделген білім беру бағдарламаларының мазмұнын жазып көрсету абзал.

Әдебиеттер тізімі:

- 1.Қазақстан Республикасында 2020 жылға дейінгі білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2010.
- 2.Антонов В.А., Мутанов Г.М., Швец О.Я., Юхневич В.А. Настройка казахстанской системы оценки достигнутых результатов обучения студентов на европейскую систему перезачета кредитов (ESTS) //Материалы МК «Состояние и перспективы развития высшего образования в Казахстане – влияние программы ТЕМПУС», Алматы 2010.
- 3.Б.М.Искаков. Национальное академическое ранжирование вузов Казахстана //Аккредитация в образовании. 2012. № 7. - С.30-33.
- 4.The shift to learning outcomes: policies and practices in Europe. Cedefop reference series. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2009.

Сойкина Н.Ю.

ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МУЗЕЙНОЕ ДЕЛО И ОХРАНА ПАМЯТНИКОВ»

Музей уже давно стал неотъемлемой частью жизни общества. Это культурно-образовательное учреждение выполняет важные социальные функции, не только предоставляя широкой публике самые разнообразные знания и возможность общения с ценными памятниками, но также воспитывает свою аудиторию, формируя у нее систему духовных ценностей, толерантность и патриотизм.

Осознание уникальности музея как культурного явления и своеобразия его деятельности, а, соответственно, и особого набора навыков и умений, необходимых его сотрудникам, приходит в отечественную систему высшего образования в 80-е годы XX в. Именно тогда, при кафедре археологии и этнологии КазГУ имени С.М. Кирова в рамках специальности «история» появляется специализация «музееведение».

Однако, самостоятельная специальность «Музейное дело и охрана памятников» открылась лишь в 2003 г., что было вызвано целым рядом объективных причин, среди которых и назревшая потребность в соответствующих кадрах.

В казахстанских музеях сегодня остро ощущается необходимость в квалифицированных музееведах, получивших специальное образование. Большинство сотрудников музеев им не обладает. Отсюда – многочисленные нарушения процесса организации фондовой работы, оформления экспозиций и выставок, низкий уровень научно-исследовательской деятельности. А все это, как следствие, приводит к невысокой посещаемости и популярности музеев в целом.

Тот факт, что данная проблема относится к важным с точки зрения государства подтверждается регулярным увеличением числа образовательных грантов, выделяемых на обучение студентов по специальности «Музейное дело и охрана памятников». На протяжении последних 10 лет их количество возросло от 7-8 до 40.

Что же важно для подготовки будущих сотрудников музея? И что приходится учитывать при разработке предназначенных для них образовательных программ?

Как пишет в своей статье известный российский музеолог С. Сотникова «базой (для подготовки музееведов – прим.авт.) должна стать история культуры, причем культуры в современном всеобъемлющем значении – как способа взаимодействия человека и общества со своим окружением» [1].

Следует отметить тот факт, что музееведение относится к междисциплинарным областям знания. Сотрудники музеев, к примеру, могут выполнять функции экскурсоводов, фондохранителей, экспозиционеров, смотрителей, научных сотрудников и т.п. Кроме того, профили музеев разнообразны и варьируются от исторических и краеведческих до технических, естественнонаучных и художественных.

Большинство отечественных музеев – краеведческие по профилю и небольшие по размерам (это относится как к зданию, так и к размерам фондового собрания) и их сотрудники должны быть специалистами с самыми разнообразными знаниями и умениями, соответственно многообразие дисциплин, представленных в учебном плане, имеет под собой достаточные основания.

Целью образовательно-профессиональной программы специальности «Музейное дело и охрана памятников» является подготовка студентов к осуществлению научно-исследовательской деятельности в музее и организациях по охране памятников; формированию знаний в области теоретической музеологии и прикладного музееведения, методики музееведческих исследований, реставрационных и консервационных работ и охраны памятников культуры; управлению учреждениями культуры и осуществлению маркетинговой деятельности; а также проведению экспертной оценки памятников истории и культуры. Как можно увидеть, такая цель достаточно обширна, но именно она отражает современные требования к специалистам данного профиля.

«Современные тенденции в развитии музеев, научные и практические разработки в области музеологии требуют и выдвигают новые подходы в подготовке музейных кадров, особенно для культурно-образовательной деятельности, которая сегодня должна учитывать принципы и достижения музейной педагогики, психологии, социологии, навыки социокультурной деятельности» [2, с.159].

Мы считаем целиком необоснованным тот факт, что на сегодняшний день в соответствии с Классификатором специальностей высшего и послевузовского образования РК специальность «Музейное дело и охрана памятников»

входит в раздел «Искусство», вместе с различными направлениями изобразительного искусства, театральным искусством, музыкой!! Музейное дело включает в себя широкий диапазон методов, областей исследования и практических навыков, которые относятся и к гуманитарным и к естественнонаучным дисциплинам. На наш взгляд более уместным было бы размещение данной специальности в разделе «Гуманитарные науки». Можно отметить еще и такое нарушение логики: «Библиотечное дело» входит в раздел «Услуги», «Архивоведение, документоведение и документационное обеспечение» в «Социальные науки, экономика и бизнес», «Музейное дело и охрана памятников» в «Искусство». Однако все эти специальности являются родственными.

Стоит также отметить, что во всех зарубежных вузах, с учебными планами которых мы работали при подготовке и корректировке нашей образовательной программы, музеология (museology, museum studies – до сих пор существуют терминологические разночтения, характерные для различных стран) и сохранение культурного наследия – две разные специальности. Мы постарались учесть этот опыт, разделив данные направления на 2 разные образовательные траектории: «Музеология» и «Охрана памятников».

В то же время, специфика работы музея такова, что планы по музееведению практически идентичны в самых различных странах: Казахстане, Великобритании, США, Нидерландах, Канаде и т.д.

В целом, основной учебный план специальности «Музейное дело и охрана памятников» состоит из ряда модулей, в которые включены дисциплины, взаимосвязанные между собой по смыслу и содержанию. К примеру, в профессиональный модуль «Управление музейными коллекциями» входит «Научно-фондовая работа музея» (5 семестр), а на 6 семестре студенты изучают «Реставрацию и консервацию памятников»; «Введение в историю искусств» предваряет «Музейную экспозицию».

В число модулей учебного плана входят: государственный обязательный модуль (предметы, обязательные для изучения вне зависимости от специальности), социально-коммуникативный модуль, естественнонаучный модуль, блок профессиональных модулей, модули индивидуальных образовательных траекторий и междисциплинарный модуль.

Образовательная программа специальности включает в себя целый ряд дисциплин, направленных на формирование компетенций, необходимых квалифицированному специалисту, работающему в сфере культуры.

В блоке профессиональных модулей важное место занимают такие предметы как «Музейная экспозиция», «Теоретическая музеология», «Музейная педагогика», «Историко-культурный туризм», «Введение в историю искусств», «Историческое краеведение», «История мировой культуры».

Появление ряда учебных курсов было продиктовано современными требованиями, предъявляемыми к учреждениям культуры. К примеру, дисциплина «Музейный менеджмент и маркетинг» помогает студентам освоить принципы управления музеем, а также особенности экономической деятельности некоммерческих организаций. Точнее говоря, если раньше основным источником финансирования музеев было государство, то сегодня им все чаще приходится прибегать к поиску дополнительных источников финансирования. На сегодняшний день зарубежные учебные заведения уделяют особое внимание именно формированию у будущих музейщиков способностей к выстраиванию отношений музея с публикой и организации его коммерческой деятельности.

Студенты, обучающиеся по специальности «Музейное дело и охрана памятников», должны обладать следующими профессиональными компетенциями: использование на практике основ действующего законодательства в сфере сохранения культурного наследия; осуществление контроля над сохранностью памятников; комплектование музейных фондов; мониторинг состояния сохранности музейных предметов; принятие конкретных решений по спорным вопросам в практической деятельности; владение навыками организации и осуществления музейно-педагогической деятельности – экскурсий, конкурсов, музейных праздников, составления соответствующих методических разработок; владение методикой и навыками создания музейных экспозиций и выставок; умение осуществлять историко-культурные, краеведческие исследования; сохранять, изучать, пропагандировать памятники культурного наследия; владеть навыками разработки проектов по основным направлениям музейной деятельности; отдельных разделов проектов региональных программ сохранения и освоения культурного наследия, в том числе – в сфере историко-культурного туризма; владеть современными информационными технологиями при разработке новых историко-культурных проектов и организации музейной работы; уметь осуществлять управление музеем и прочими культурными учреждениями, владеть навыками организации их маркетинговой деятельности.

Как можно увидеть по этому отнюдь не полному перечню компетенций, студенты должны знать и уметь очень многое. Для того, чтобы несколько конкретизировать направление их будущей профессиональной деятельности и углубить их знания в конкретной области разработаны (как уже было упомянуто) две индивидуальные образовательные траектории: «Музеология» и «Охрана памятников». Обучающиеся, избравшие первое направление, готовятся в качестве сотрудников музеев различных профилей, второго – в качестве специалистов, работающих в сфере охраны памятников, в первую очередь, недвижимого наследия, а также экспертов и научных сотрудников.

Студенты, получившие диплом бакалавра, и желающие продолжить образование могут поступить в магистратуру по специальности «Музейное дело и охрана памятников», которая имеется лишь в КазНУ имени аль-

Фараби. На этом этапе идет подготовка специалистов, владеющих фундаментальной научной подготовкой в области музеологии и памятниковедения и имеющих навыки научно-исследовательской работы, а также педагогической деятельности. Также осуществляется подготовка пакета документов для получения лицензии и открытия PhD докторантуры по указанной специальности.

Применительно ко всем уровням образования музееведов можно процитировать высказывание А.Сундиевой, которое актуально не только для России, но и для Казахстана: «В ходе подготовки студентов-музееведов должны решаться не только образовательные, но и воспитательные задачи. Беседы о музейной этике, спецкурсы по безопасности музейных коллекций должны занять серьезное место в системе подготовки наших студентов» [3].

Действительно, кадровая политика музеев сегодня далека от совершенства. Стоит отметить большую текучесть кадров, связанную, в том числе, с низкими зарплатами; отсутствие у музейных работников интереса и любви к своей профессии – и, как следствие, нередко высказываемое посетителями неудовольствие по поводу качества обслуживания и, более того, отношения к ним со стороны сотрудников музея. В таких условиях невозможно представить музей в качестве того центра для отдыха и общения, которым его провозгласили в последние десятилетия ведущие ученые-музееведы.

В то же время существенное значение имеет формирование у студентов и магистрантов практических навыков работы с музейными предметами и материалами, документацией и проч. Поэтому особенно значительной нам кажется роль производственной практики. Практика предусматривается на каждом из курсов и в целом составляет 17 казахстанских кредитов или 23 недели за все 4 года обучения. Мы полагаем, что это количество должно быть увеличено, т.к. специальность «Музейное дело и охрана памятников» носит выраженный прикладной характер.

Таким образом, при подготовке и корректировке образовательных программ по специальности «Музейное дело и охрана памятников» наиболее важным нам представляется создание планов, в которых обобщен как опыт ведущих вузов мира, так и практические требования, предъявляемые сегодня к музейщикам и специалистам, работающим в сфере охраны памятников в Республике Казахстан.

Список литературы:

1. Сотникова С. Чему учат будущих музейщиков// Мир музея. – 2007. – №9 (241). – С. 2-7.
2. Сундиева А.А. Музейная профессия сегодня// Вестник РГГУ. – 2007. – № 10. – С. 33-41.
3. Беспалая М.А. Музеология в контексте проблем вузовского образования: опыт Беларуси// Вопросы музеологии. – 2012. – №2(6). – С.156-161.

Суйналиев А.А.

ДИПЛОМАТИЧЕСКОЕ ИСКУССТВО ИЛИ КОМПЕТЕНЦИИ, ОБУЧАЮЩЕГОСЯ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ»

Эта статья об интересных фактах из истории дипломатии, свидетельствующих об уникальности и сложности профессии дипломата, а также о том, какими качествами необходимо обладать сотруднику внешнеполитического ведомства.

Согласно статистике ежегодно в Казахстане выпускается порядка 5 тысяч специалистов в области международных отношений, из которых только единицы трудоустраиваются в министерстве иностранных дел. Однако несмотря на это среди множества современных профессий молодые люди выбирают профессию дипломата. Профессия дипломата во все времена считается одной из самых престижных.

Рост дипломата по карьерной лестнице тоже непросто. Стать послом своей страны в каком-либо государстве можно только при условии постоянного самосовершенствования и огромной трудоспособности. На сегодняшний день существуют такие дипломатические ранги, как: атташе, третий секретарь, второй секретарь второго класса, второй секретарь первого класса, первый секретарь второго класса, первый секретарь первого класса, советник второго класса, советник первого класса, Чрезвычайный и Полномочный Посол второго класса, Чрезвычайный и Полномочный Посол первого класса, Чрезвычайный и Полномочный Посол [1, с.10].

В массовом сознании сложились некие стереотипы, связанные с дипломатической деятельностью, поэтому многие считают, что жизнь дипломата состоит исключительно из участия в официальных встречах, церемониях и мероприятиях, приятных поездок и высокой зарплаты. На самом деле на дипломатов возлагаются очень высокая ответственность и достаточно жесткие требования как в профессиональном, так и в личностном плане.

Поскольку дипломат является официальным представителем государства, он должен обладать высоким уровнем самоконтроля, интеллектуальными способностями, сильной волей и чувством такта. Следует также отметить, что залогом успешной деятельности дипломата являются его ораторские способности, коммуникабельность, вежливость, обаяние и чувство юмора. Учитывая постоянные переезды, ненормированный рабочий график и проживание в странах с разными климатическими условиями, быть физически здоровым и выносливым также немаловажно для дипломатического сотрудника. И самое главное, дипломат должен, прежде всего, быть патриотом своей Родины.

Современный дипломат – это разносторонний человек, обладающий знанием истории, философии, религии, экономики, географии, этнологии, международного публичного права и т.д. Само собой разумеется, что обязательным условием для дипломата является совершенное владение иностранными языками.

В своей повседневной деятельности дипломат должен уметь анализировать большие потоки информации, подводить итоги брифингов, а также обладать навыками консульской работы.

Неотъемлемой частью деятельности дипломата является написание политических докладов, составление разного рода протоколов и отчетов о переговорах, беседах и встречах.

Дипломат должен уметь давать интервью журналистам, организовывать пресс-конференции для СМИ.

Помимо всего вышеперечисленного существует масса административных и технических вопросов, с которыми дипломат также должен уметь справляться.

Наиболее полно представить деятельность дипломата позволяет обращение к истории дипломатической службы.

Чрезвычайный и Полномочный Посол России Ю.В.Дубинин в своей лекции, прочитанной перед студентами МГИМО отметил, что в современный век развития публичной и общественной дипломатии важно вспомнить основы дипломатического искусства, заложенные длительной историей международных отношений [2].

Особая роль дипломатии особенно ярко проявляется в переломные моменты истории. Одним из таких моментов истории является знаменитая Тегеранская конференция руководителей США, СССР и Великобритании в 1943 году. Перед советскими дипломатами стояла задача – «добыть» информацию о дате открытия второго фронта американцами и британцами [2].

В то время послом СССР в Англии был Кирилл Новиков, который получил указание срочно обратиться в министерство иностранных дел Англии с просьбой включить его в состав делегации тегеранской конференции. Англичане согласились. Он вылетел тем же самолетом, что и Черчилль, возглавлявший английскую делегацию. В Каире, где самолет совершил промежуточную посадку, Черчиллю был дан ужин, после которого он предложил Новикову задержаться. Беседа была непринужденной и доброжелательной. Неожиданно Черчилль спросил: «Мистер Новиков, а Вы, вероятно, хотите узнать, когда мы откроем второй фронт?» И тут же ответил: «Не раньше 2 мая 1944 года» [2].

Так советский дипломат получил ценную информацию, поисками которой занимались в тот период времени все советские разведчики. Сталин был моментально проинформирован. Советское правительство узнало о позиции западных союзников и получило дополнительную свободу маневра. Позже на заседании Политбюро ЦК КПСС Сталин сказал: «Работать надо так, как товарищ Новиков» [2].

Следующий пример проявления дипломатического искусства произошел осенью 1942 года, когда накал борьбы на советско-германском фронте достиг высшего предела [2].

Немецкая армия рвалась к Баку, чтобы открыть путь Германии в Иран и на Ближний Восток. Гитлеровская армия захватила перевал главного кавказского хребта, в результате чего лишь узкая полоска территории Закавказья отделяла линию фронта от границы Советского Союза с Турцией [2].

Хоть Турция и не участвовала в войне, руководство СССР опасалось ее вступления в войну на стороне Германии, поэтому Советский Союз держал на границе с этой страной большую группу войск [3].

Послом СССР в Турции в то время был Сергей Виноградов, который получил указание срочно прибыть в Москву, без объяснения каких-либо причин.

На вопрос Сталина: «Начнет Турция войну против СССР или нет?» Виноградов ответил: «Нет, не начнет».

После разговора с послом Сталин дал указание снять войска, прикрывавшие границу СССР с Турцией и перебросил их под Сталинград. Именно эти войска усилили советскую армию в решающий момент Сталинградской битвы.

Этот случай из истории дипломатии не может не впечатлять. Что дало послу основание занять такую позицию в разговоре со Сталиным? Сам Виноградов пояснил, что его ответ Сталину был выводом из его наблюдений за настроениями руководства Турции.

После Великой отечественной войны было решено отметить советских дипломатов, отличившихся в военные годы. Министерство предлагало наградить Виноградова Орденом Трудового Красного Знамени. Когда списки награждаемых попали к Сталину, он зачеркнул это предложение и написал: «Орденом Ленина».

Дипломатов с полным правом можно назвать «интеллектуальными солдатами», поскольку они, прежде всего должны любить свою Родину и быть готовыми отдавать все силы для служения Отечеству. И это не высокие слова. Современные дипломаты работают в «горячих точках» планеты, которые стали ареной кровопролитных войн и конфликтов и, находясь там, они постоянно рискуют своей жизнью в целом ряде ситуаций.

Конечно, в рамках одной статьи довольно сложно объять все детали и тонкости дипломатического искусства и те ценности, которыми должен обладать профессиональный дипломат, но ясно одно – дипломатическое искусство имеет важное значение для всего мирового сообщества и представлять его должны лучшие!

Список литературы:

1. Муканова Г.К. Дипломатическая служба и СМИ: мифы и рифы. Алматы: Казак университеті, 2014. – 196 с.

2. Искусство дипломатии. Лекция Чрезвычайного и Полномочного Посла Ю.Дубинина от 08.08.2013 // Сайт Российского Совета по международным делам
3. Никольсон Г. Дипломатическое искусство. Курс лекций, Москва, Издательство Института международных отношений, 1962. – 121 с.
4. Дипломатический словарь в трех томах. 4-е изд., переработанное и дополненное— М., 1984.

Сулейменова О.Я., Орынбекова Б.С.
ШОҒЫРЛАНДЫРЫП-ҚАРҚЫНДЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖАЛПЫ ХИМИЯ КУРСЫНЫҢ
САРАМАНДЫҚ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау, шығармашылық, даралық пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру үшін жағдай жасау арқылы жеке тұлғаның ой-өрісін байыту»-деп атап көрсетілген [1]. Аталған міндеттерді шешу үшін оқытудың жаңа технологияларын енгізу және тиімді пайдалану мәселелерінің білу білім беру жүйесіндегі басты ұстаным ретінде оқыту жүйесін дамытуды қамтамасыз етуді көздейді. Сондықтан жоғары оқу орнында мамандар даярлаудың сапасын арттыруда оқытушы тұлғасының өздігінен дамуына, оның шығармашылық қабілетінің артуына мүмкіндік жасауды және оқу-тәрбие үдерісін жетілдіруді қамтамасыз ететін жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану қашанда өзекті.

Қазіргі білім беру жүйесіндегі жаңа педагогикалық технологиялар танымалдыққа ие: саралап оқыту; дамыта оқыту; деңгейлеп оқыту; шоғырландырып, қарқынды оқыту; модулдік оқыту; блок-модулдік оқыту; жобалап оқыту технологиялары. Барлық жаңа технологиялардың алдымен қоятын мақсаты — білім алушының жеке басының дара және дербес ерекшеліктерін ескеріп, олардың өз бетінше ізденуін арттырып, шығармашылықтарын қалыптастыру болып табылады [2].

Осындай оқыту технологиясының бірі «Шоғырландырып қарқынды оқыту» бұрыннан кеңестік педагогиканың әйгілі ғалымдары П.Блонскийден басталып, В.Ф.Шаталов, М.П.Щетенин, А.Тубельский т.б. үлес қосып жалпылама алғанда «Шоғырландырып оқыту» деген атаумен ресми әдебиеттерге енген. Қазақстандық авторлар Н.Н.Нұрахметов, Қ.Ә.Әбдіғалиева ұсынған сынақтан өтіп, ғылыми-әдістемелік негіздері қалыптастырылып, оқыту үдерісін іске асырудың мүмкіндіктері дидактикалық және диагностикалық түрде талданып, жаңа оқыту технологиясына тән сипаттамалары тұжырымдалып, осы ғасырдың алғашқы жылдарында көпшілікке танымал бола бастады [3].

Шоғырландырып қарқынды оқыту технологиясын қолданып өтілетін сабақта оқу материалдары даму кезеңдерінің лайықты блоктарына, ал сол блоктардағы оқу материалдары білім алушының даму ерекшеліктері ескерілетін модулдерге бөліну арқылы өрлемелі спираль бағытта өтілетін болады. Қайшылықтардың жалпы бөліну мен бірігу үдерістерін «тепе-теңдік» жағдайына жеткізу арқылы, табиғат сыйлаған адами түйсікті қалпына келтіре отырып ұжымдық әрекет және дербестікті қатар қолдану арқылы білім беру, тәрбиелеу және дамыту мәселелерін шешуде оң нәтиже береді.

Білім мазмұны (оқу материалы) – білім философиясының негізгі төрт тірегін танып білу, есте сақтау, қолдану мақсаттарына арналған ғылыми жетістіктерінен тұратын білім. ЖОО-дары үшін бекітілген бірыңғай міндетті деңгейдегі кіріктірілген курстар арқылы, ал кеңейтілген, әрі тереңдетілген білімді таңдамалы профилдік курстар арқылы іске асыруға әбден болады. Жаңа педагогикалық технология шоғырландырып-қарқынды оқыту (ШҚО) жүйесі пәндерді кіріктіруге жол ашады. Бұл оқу жүктемелерін барынша жеңілдету пәнаралық байланыс арқылы табиғат қатынасын тұтас дүние ретінде таныту мәселесін шешеді.

ШҚО жүйесінің маңызды жағы – теориялық сабақта іске асыруға келмейтін эксперименттер мен тәжірибелер орындалып, практикалық дағдылар мен біліктіліктерге қол жеткізуге болады. Сарамандық сабақтар көбінесе студенттердің өздік жұмысы арқылы жүзеге асырылып, өмірдегі қолданылуымен тікелей байланысына ерекше мән беріледі, өйткені ол болашақ маманға қажетті білік пен дағдының, кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуына жол ашады да, білім алушының танымдық қызметі басты үдеріске айналады. Ұжымдық тәсілді іс жүзінде ұйымдастыруға жағдай туады. Өз білімін және өзгенің білімін бағалай білуге, білгенін басқаға үйрету және білмегенін басқадан үйрену мүмкіндігі артады. Әр сабақтың өзінің мақсаты нақтыланған, мұнда оқушы мен оқытушының орны айқындалған және білімді игеру сол шоғыр сабақта аяқталады. Нәтиже шығарылады. Әрбіроқушы берілген тапсырмалардың, тест сұрақтарының 70-80% -ына жауап берсе, мақсат орындалады [4].

Жоғарғы оқу орнындарында сабақтың сарамандық бөлімінде шоғырландырып-қарқынды оқыту технологиясын қолдану студенттердің ұжым, топқа бөлініп жұмыс жасауы жаңа тақырыпты толықтай түсінуіне мүмкіндік жасайды. Сарамандық сабақ - пәннің теориялық мазмұнын толықтыратын оқу үдерісінің белсенді түрі. Сарамандық сабақ студенттерге теориялық мәлімет бойынша нақты әрекеттер арқылы машықтанып, сол амалдар негізінде мәліметті игеру, талдау, меңгеру, тереңдету, дамыту, қолдану мүмкіншіліктерін береді. Студенттер сарамандық

сабақта өз әрекеттерін жалқыдан (нақты мәліметтер) - жалпыға (теориялық тұжырымдар) бағыттайды, талдау және іздену жұмыстарымен айналысады.

Шоғырландырып-қарқынды оқыту технологиясын жалпы химия курсының сарамандық сабақтарында қолдандың маңызын айқындау мақсатында «Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы» мамандығының оқу үдерісінде «Ерітінділердегі иондық тепе-теңдіктер» тақырыбына семинар сабағы өткізілді (төмендегі кесте). Сабақ барысында топ мүшелері 3 шоғыр топшаға, өзіндік дербестіктерінің даму қасиеттерінің ұқсастығына қарай бөлінді. Бұл өз кезегінде оқу материалдарын шоғыр мүшелерінің деңгейіне лайықты блоктарға, ал блоктардағы оқу материалдары білім алушының даму ерекшеліктері ескерілетін модулдерге орналастыру арқылы өрлемелі спираль бағытта өтілуіне және ұжымдық әрекет пен дербестікті қатар қолдануға мүмкіндік жасайды.

Шоғырландырып-қарқынды оқыту технологиясы бойынша оқу материалдарын қарқынды игеруге арналған сілтеме, шолу, машықтану, сынақ – 4 буын шоғыр сабақ деп аталады. Сілтеме сабағында әр шоғыр көрсетілген оқылықтар мен қосымша әдебиеттерден берілген тақырып негізінде дәрістен алған білімдерін толықтыру мақсатында ғылыми ақпараттар қарастырады. Оқытушының сілтеме жасауы білім алу үдерісінде студент басты субъект, ал оқытушы жетекші, бағыттаушы рөлінде екендігін көрсетеді. Шолу сабағында тірек білімді айқындау мақсатында әр шоғыр тақырыптарын талқылау кезінде өз бетінше жұмыс жасауды меңгеруі, қиналған сәттерде бірінен-бірі көмек алуы, ұжым, топ болып жұмыс істеуінің әдістерін еркін меңгеріп, сөйлесуге, сұхбаттасуға, сұрақ-жауапқа араласуға, пікір-таласқа қатынаса алуға мүмкіндігі туындайды. Әрбір жаңа ақпаратты, оған сәйкес сан түрлі мәселелерді шешуге машықтану, қажетті қарым-қатынастардың нәтижесінде өзіндік менеджмент, мәселе шешу күздіреттіліктеріне жеткізеді. Машықтану буынында әр шоғыр Шаталовтың тірек-конспектісін, «газет», «алты қалпақ», «балық сүйегі», «515» және т.б. әдістерді және көрнекі құралдарды пайдаланып өз тақырыптарын қорғайды және оқытушы мен өзге шоғыр топша мүшелерінен туындаған сұрақтарға жауап береді. Бұл өз кезегінде басқа топша мүшелерінің семинар тақырыбын толық түсінуіне септігін тигізеді. Машықтау сабағында студенттер әріптестері мен оқытушы алдында өз пікірінен жеткізіп, «сөйлеу шеберлік» қабілеттерін шыңдайды. Сынақ буынында іске асатын бүкіл топтың бағалануы жоғары оқу орнында қолданыла бермейтін жаңаша тәсілмен жүргізіледі. Аудиторияда арнайы шағын топтарға бөлініп, қоғамдаса орналасып, жұптық, топтық жұмыс түрлерін іске асыратындай жағдай жасалынады. Студенттердің білімін, білігін, құзыреттілігін тексеру әрдеңгейлі тапсырмалардағы жаттығулар, тест жұмыстары, есептер т.б. орындау арқылы жүзеге асырылатындықтан, семинар тақырыбынан үндес мазмұнды тапсырмаларды жасау педагогтың өз шеберлігін шыңдай түсуіне септігін тигізеді. Шоғыр сабақтың біртұтас мазмұнын қамтитын, ертеңгі мамандыққа қажетті білімі, білігі дағдысынан туындайтын пәндік құзыреттіліктердің жиынтығы ертеңгі студенттерді 12-жылдық білім берудің Мемлекеттік білім стандарттарының талаптарына сай дайындауға жол ашады [5].

Кесте. Шоғыр сабақ үлгісі

Тақырыбы	Ерітінділердегі иондық тепе-теңдіктер			
Мақсаты	Ерітіндідегі иондық тепе-теңдіктер: судың диссоциациялануы, судың иондық көбейтіндісі, сутектік көрсеткіш, индикатор, тұздар гидролизі туралы білімдерін тереңдету.			
Сабақтың түрі	Семинар			
Көрнекілігі	Оқулық, қосымша әдебиеттер, слайд, А4, плакаттар, түсті қаламдар.			
Пәнаралық байланысы	Физика, биология, математика, ағылшын тілі			
Семинар тақырыптары	Судың диссоциациялануы. Судың иондық көбейтіндісі	Сутектік көрсеткіш Индикаторлар	Тұздар гидролизі.	Баға-лау (100 балл)
Шоғыр саны	I шоғыр	II шоғыр	III шоғыр	
Сілтеме	1. Бірімжанов Б.А., Нурахметов Н.Н., Муратбеков Б.М. Жалпы және аорганикалық химия. В 2-х томах. - М.: Мир, 2002. - Т.1. 540 с; 2. Зубович И.А. Неорганическая химия. - М.: Высш. шк., 1989. - 432 с.	1. Ахметов Н.С. Общая и неорганическая химия. - М.: Высш.шк., 2001. - 743 с. 2. Угай Я.А. Общая и неорганическая химия. - М.: Высш.шк., 2006. - 527 с.	1. Глинка Н.Л. Общая химия. /Под ред. А.И.Ермакова. - М.: Интегралл-Пресс, 2004. - 728 с. 2. Шрайвер Дж., Эткинс Дж. Неорганическая химия. В 2-х томах. М.: Мир, 2004.	25 балл

Шолу	Су әлсізэлектролит: $H_2O \leftrightarrow H^+ + OH^-$ Судың иондық көбейтіндісі: $K_w = 1 \cdot 10^{-14}$ $[H^+][OH^-] = K_w$ $[H^+][OH^-] = 1 \cdot 10^{-14}$ $K_w = 1 \cdot 10^{-14}$	Сутектік көрсеткіш (pH): $pH = -\log_{10}[H^+]$ Бейтарап ортада: $[H^+] = 10^{-7}$ Қышқылортада: $[H^+] > 10^{-7}$ Сілтілік ортада: $[H^+] < 10^{-7}$ Индикатор: метилоранж, лакмус, фенофталейн	Су мен еріген заттың алмас- ыдырауы – гидролиз. Гидролиздің 4 түрі белгілі: 1. $CO_3^{2-} + HON = HCO_3^- + OH^-$ 2. $Al^{3+} + HON = AlOH^{2+} + H^+$ 3. $NH_4^+ + CH_3COO^- + HON = NH_4OH + CH_3COOH$ 4. Гидролиз жүрмейді.	25 балл
Машықтану	Деңгейлік тапсырмалар, Есептер	Деңгейлік тапсырмалар, Есептер	Деңгейлік тапсырмалар, Есептер	25 балл
Сынақ	Тест	Тест	Тест	25 балл
Қорытынды				100 балл

Қорыта келгенде, жоғары оқу орындарының студенттері үшін бұл жүйені қолдану негізінде осы заманғы әдіс-тәсілдердің саны молай күрделене түседі. Студенттердің дара жұмыс істеуінен бастау алатын 4 буынды сабақ жұптық әрі қарай шағын топтық түрде жалғасады. Ең соңында қайтадан әрбір студент дара сынақтан өтіп, тиісті бағасын алумен аяқталады. Мұндай шоғыр сабақтар (4 буынды сабақтың жалпы атауы осындай) маршрутты кіріктірілген бағдарламада жаңа материалды жоғары қарқынмен игерумен өтетіндіктен кредиттік жүйенің оқыту формаларының беретін нәтижесінен жоғарылау әрі аз уақыт бірлігінде іске асады. Бұл өз кезегінде міндетті ақпаратты тезірек игеруге мүмкіндік туғызып, жалпы берілген уақыттан бұрын орындап, бос уақытты ұтуға жеткізеді. Бос уақыт СӨЖ жалғастыруға, аралық бақылауға дайындықтың деңгейін, ауқымын жоғарылатуға жұмсалады.

Осылайша, «Шоғырландырып қарқанды оқыту» технологиясын пайдалану студенттерге теориялық мәлімет бойынша нақты әрекеттер арқылы машықтанып, сол амалдар негізінде мәліметті игеру, талдау, меңгеру, тереңдету, дамыту, қолдану мүмкіншіліктерін береді, сондай-ақ, университет педагогтарының Мемлекеттік білім стандартындағы берілген талаптарды сапалы атқарып шығатынына мүмкіндік туғызады.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Жалпыға міндетті мемлекеттік білім стандарты. Негізгі ережелері. 2007. – 71 б.
2. Нұрмағанбетова Ә.М. Ақпараттық-коммуникативтік технологияны оқу үрдісінде пайдалану. //Педагогикалық альманах. 2010. №3-4. – Б. 64.
3. Нұрахметов Н. Шоғырландырып-қарқынды оқыту. //Әдістемелік ұсыныстар. «Мектеп қоғамдық бірлестігі» - Алматы. 2003. – 26 б.
4. Нұрахметов Н.Н., Әбдіғалиева Қ. Шоғырландырып қарқынды оқыту жүйесі. // Қазақстан мектебі. 1198, №11-12. – Б. - 24-35.
5. Нұрахметов Н.Н., Әбдіғалиева Қ. Жаңа шоғырландырып қарқынды оқыту технологиясы, ХХІ ғасырда орта білім беру: жайы мен даму болашағы. //Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. 2002, - Б.448.

Сыдықбекова Р.К., Мукашева Т.Д., Бержанова Р.Ж., Бектилеуова Н.К., Игнатова Л.В., Кистаубаева А.С. ӨНДІРІС ОРЫНДАРЫНА БИОТЕХНОЛОГ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУ КЕЗІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ РЕТІНДЕ ЖОБАЛАУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

Қоғам мен ұлттың жеке тұлғасы болып қалыптасудың негізі - білім алу. Ол қоғамның саяси, әлеуметтік-экономикалық, мәдени және ғылыми іс-әрекетінің негізі болып табылады. Кәсіби білім алу - нақты бір саладағы кәсіби білім алу, дағдылар мен әдістерді меңгеруге үрдіс. Кісіби білім алудың мақсаты қоғамның әлеуметтік тапсырысы мен өндірістердің сұранысы бойынша анықталады. Әлеуметтік тапсырысты мемлекет пен қоғам анықтайды. Мамандарды кәсіби дайындау кәсіби жоғарғы оқу орындарында бітұтас педагогикалық үрдіс бойынша өткізіледі. Өндірістің талабына сай биотехнолог мамандарды дайындауда білім беру үрдісінде дәстүрлі білім беру әдістері мен қатар білім беру үрдісін қарқындату үшін, болашақ маманға сапалы кәсіби білім алу мен дағдылануда белсенді әдістерді де пайдалану қажет [1]. Белсенді әдістердің дамуы мен көрініс беруінде білім беру кезінде алдымен жаңа міндеттер болу керек: білім алушыны оқытып қана қоймай, оның танымдық қызығушылықтары мен қабілеттіліктерін, творчестволық ойлануын дамытып, өз бетімен еңбектенуге, меңгеруге дағдылары қалыптасуын қамтамасыз ету қажет. Жаңа міндеттердің пайда болуы көптеген ақпараттардың дамуына негізделген. Егер де бұрын мектепте, техникумда және жоғарғы оқу орындарында алған білімдері адамдар үшін ұзақ уақыт, кейде барлық еңбек ету жолында қызмет етсе, қазыргі ақпараттардың жылдам жаңару ғасырында оларды үнемі жаңартып отыру керек. Бұл жаңару адамды өз бетінше белсенді қалыптасуын талап етеді. Жалпыға белгілі білім алушы жеке

қабілеті өз бетінше білім алуға дағдылануы қазіргі кезде де өзекті мәселелердің бірі болып қалуда. Білім алушылардың өз бетінше жұмыс істеуге дағдыланудың ролі көптеген педагогтардың К.Д. Ушинский, Н.Г. Чернышевский, Д.И. Писарев және т.б. еңбектерінде көрсетілген [2; 3]. Қазіргі кезде білім алушының алған білімді меңгеруге өз бетінше ұйымдасуын жүзеге асыратын әдістердің арасында жобалау әдісі өте маңызды әдістерге жатады. Жоба латын тілінен «projectus» аударғанда тура мағынада «алдыға тасталған» дегенді білдіреді. Жобалау әдісінде білім алу белсенді түрде білім алушының болашақ өміріндегі жеке қызығушылықтары мен практикалық іс-әрекетіне бағытталады. Қазіргі таңда жобалау әдісі теориялық білімдерін практика жүзінде нақты бір мәселелерді шешуде қолданылып, жетістікпен даму үстінде. Жобалау әдісінің негізі білім алушының танымдық дағдыларының дамуында, өзінің білімін өз бетінше бірізділікпен меңгеруге, ақпараттық алаңда шешім таба алуында, сыни және творчестволық ойлануының дамуында жатыр [3].

Білім алушының жобаларды жүзеге асырудағы негізгі іс-әрекетін бірнеше түрге жіктеуге болады. Ақпараттық жобалар - бұл жоба ақпаратты іздеп тауып меңгеріп және талдауға үйретеді. Студенттер ақпаратты алудың әртүрлі әдістерін (ңылыми әдебиеттер, кітапхана қорлары, БАҚ, базалық мәліметтер) зерттеп қолданады, оларды өңдеу (талдау, қорытындылау, білгілі фактілермен салыстыру, қорытындыларды дәлелдеу) және презентация жасау. Аталған жобалау түрі практикада кең қолданыста және сабақтарда жүйелі қолданылуда. Мысал ретінде микроорганизмдер және олардың биотехнологиядағы ролі туралы сұрақтар блогынан тұратын жеке тапсырмалар болуы мүмкін.

1. Тарихи анықтама («Микроорганизмдердің негізгі ерекшеліктері мен табиғатта таралуы», «Микроорганизмдерді ең алғаш кім зерттеді?» және т.б.)

2. Табиғатта таралуы («Микроорганизмдердің топырақта, ауада және суда тіршілік етуі», «Микроорганизмдердің табиғаттағы алатын маңызы»)

3. Микроорганизмдердің биотехнологиядағы маңызы («Микроорганизмдерді әртүрлі биотехнология салаларында қолданылуы», «микроорганизмдер тағам өнеркәсібінде», «Микроорганизмдер медицинадағы маңызы», «Микроорганизмдердің ауылшаруашылығындағы маңызы», «Микроорганизмдер және гендік инженерия» және т.б.)

4. Микроорганизмдерді биотехнологиялық өнеркәсіптерде алу жолдары.

Оқу-зерттеу жобалары құрылымы жағынан нағыз ғылыми зерттеулерге ұқсас болады. Олар жұмыстың өзектілігі, мәселенің анықталуы, зерттеу нысаны, зерттеу мақсаты мен міндеті туралы мәліметтер болады. Бұл жобалар өткізілетін пәннің сабақтан тыс уақытында ғылыми-конференцияларға, көрмелерге, лимпиадаларға және т.б. қатысуға дайындалған кезде жүзеге асады. Бұл жобалардың тақырыптарын кәсіби пәндерде, пән аралық байланысты кең ауқымда қолдана отырып қозғауға болады. Бұл жобалар студент не магистранттың жеке сипатта мұғалімнің жетекшілігімен жүзеге асады. Сонымен қатар, студенттерде ғылыми зерттеуге қызығушылығын дамыту курстық жұмыстар және дипломдық жұмыстарды жасауда қолдануға болады.

Творчестволық жобалар белгілі логикамен құрылады. Бұл жобаларда жобалау нысаны қарай талапты анықтау, зерттеу, жобалау нысанына қарай талаптарды белгілеу, бастапқы идеяларды өңдеу, оларды талдау, жоспарлау, дайындау, бағалау және т.б. алдын ала жасалған құрылымнан тұрады. Нәтижелердің көрсетілуі әртүрлі: видеофильм, мейрам, сайыс, экспедиция, репортаж және т.б.

Ойын жобаларында қатысушылар жобаның мазмұнына сәйкес нақты бір рөл алады. Бұндай жобаларда білім алушылардың іс-әрекетінің жетекші түрі – ол дидактикалық рөл атқару ойыны. Бұнда міндетті түрде жобаның мақсаты мен мәселесі, қатысушылар тізімі, олардың ролі ескеріледі. Жобаның қорытындысы өзінше бір қойылым болады. Жобалық әрекеттердің жетістіктерін (жоғары деңгейдегі ғылымилықты, оқу материалын терең меңгеру, қатысушылардың топтық және жеке тұлғалық қарым-қатынастары, білім алуға ішкі мотивацияларының негізінде танымдық іс-әрекеттерінің ұйымдасу мүмкіншіліктері) рөл ойнаудың артықшылықтарымен біріктіру (жоғары эмоциональды деңгейде, болып жатқан жағдайларды жеке тұлға ретінде ойлануын), сонымен қатар, екі әрекеттің де кемшіліктерін ретке келтіруді жоба-рөл ойынында жүзеге асыруға болады.

Осыған байланысты өндіріс орындарына бәсекеге қабілетті биотехнолог мамандарды дайындау үшін біз 3 курс биотехнология мамандығының студенттеріне «Тағамдық биотехнология» пәні бойынша білім беру процесі кезінде осы жоба әдістерінің әшәнде творчестволық және рөл ойнау тәсілдерін қолдана отырып «Біздің өнім» атты жобаны сайыс түрінде өткізді.

Қазіргі таңда «Қазақстанда жасалған өнім» жобасы аясында сапалы отандық өнімдерді кең ауқымда шығару қарқынды дамуда. Қазақстан республикасы экономикалық дамудың жаңа белесіне аяқ басты. Нарықтық талаптардың ерекшеліктерін ескере отырып, шығарылатын өнімдердің сұранысын арттырудың маңыздылығы да артуда. Яғни, өнімнің сапасы, сенімділігі және бәсекеге қабілеттілігі, қауіпсіздігіне көп көңіл бөлінуде. Сондықтан да өнім сапасын басқаруды жетілдіру бағытында отандық өндірушілер алдындағы негізгі мәселелердің бірі ең алдымен ішкі нарыққа ұсынылатын тұтынушы талаптарын тұрақты қанағаттандыруды қамтамасыз ететін сапалы табиғи өнім шығарудың маңызы зор. Осыған байланысты, білім алушыларға жоба бойынша берілген тапсырмаларға экологиялық тұрғыда таза, табиғи отандық тағам өнімдерін жасаудың бастамасы ретінде еліміздегі тағам өнеркәсібін дамыту мақсатында сүт өнімдерін өздері жасау керек болды.

Жарысқа биотехнология мамандығының 3 курсының студенттерінен құралған 9 топ қатысты (Mascot, Bioline, Premium, Organic, KazNatural, FreshFood, AFC, БиоFood, NaturalProduct). Жобалау әдісі бойынша жүргізілген іс-шараға биотехнология мамандығының 3 курс студенттері өздерінің жасаған тағамдық өнімдерін жәрмеңке-жарыста көрсетті. Іс-шара барысында әр топ өздеріне белгілі бір өндіріс орны және тауарлық өнімдерінің алғашқы көрсетілімі ретінде газет шығару және биотехнологиялық дайын табиғи өнімдерін: ірімшік, йогурт, маринадталған қияр және шараптар жасап, арнайы қаптамамен тауарлық белгі ретінде безендірді. Жәрмеңке жарыс нәтижесінде барлық топтарды арнайы басымдылық деңгейіне сәйкес ынталандыру сылықтарымен марапатталды, соның ішінде үшінші орынды «NaturalProduct», екінші орында «Mascot» тобы алды, ал бәрінен оза шығып бірінші орынды «Bioline» тобы иеленді. Бұл жобаның нәтижесінде сайысқа қатысқан студенттер болашақта өндіріс орындарына кәсіби дайындалған биотехнолог мамандар ретінде қалыптасуына себеп болады. Яғни, теориялық алған білімдерін биотехнология өндіріс саласында бәсекеге қабілетті ұлттық өнімдерді дайындауға дағдылары қалыптасты.

Осылайша, студенттер, жеке немесе топ түрінде тақырыпқа сай және жоғарғы оқу орнының оқу бағдарламасына сәйкес, өздерінің жобаларында презентацияға дайындалатын, рөл ойнау жобасы бойынша және творчестволық жоба түрінде нақты бір жобалық тапсырмалар беріледі. Бұдан жобаға қатысушылардың әртүрлі қабілеттіліктерін қолдану мүмкіншіліктері – ойлану, творчестволық және тапсырмаларды зерттеуші-ізденуші, өз ойы мен теорияларын түсінікті жеткізе білуі, пікір-сайысқа белсенді қатысуы қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар, биотехнология мамандығы бойынша оқытылатын барлық пәндердің арасындағы пән аралық байланыс іске асады. Өндіріс орындарына биотехнолог мамандарды дайындау кезінде білім беруде жоба әдісі қолдануда алдыға қойылған мәселені шешу үшін басқа саладағы мамандардың көзқарасы бойынша жан-жақты зерттейді (әртүрлі пәндер арасындағы байланыс арқылы).

Өндіріс орындарына биотехнолог мамандарды дайындау кезінде білім беру барысында жобалау әдісі негізінде презентация дайындау барысында ақпараттық технологияларды (электронды презентацияларды PowerPoint, PDF, HTML форматында дайындауда), сонымен қоса көркемдеу талғамы, өнеркәсіптік дизайнды әдістерін және т.б. меңгеруді талап етеді.

Сонымен, ойын жобасына қатысқан топтар мен жеке қатысушылар белгілі бір логикалық деңгейде қайылған мақсатқа жету үшін көңіл күйлік іс-әрекеттері ойынның барысына басым әсер етпейді. Болжамдалған нәтижелердің алынуында (жоба авторлары рөл ойнаудың басынан-ақ бір-бірінің жұмыстары, басқа қатысушылардың қатынасы туралы) белгісіздік ойынға қызығушылықтарын арттырады.

Болашақ биотехнолог мамандарды шынайы өзекті талаптарға байланысты пайдалану, жобаға қатысушылардың білім алуға және ғылыми-іздену жұмысына деген ішкі дәлелдерін жоғарылатады. Осылайша, жоба әдісі – оқу процесін ерекшелендіріп, студентке оқу тапсырмаларын өз бетінше жоспарлау, ұйымдастыру және бақылау мүмкіншіліктерін артырады.

Қазіргі кезде оқу процесін жетілдіруде жобалау сияқты білім берудің белсенді әдістерін пайдалану өндіріс орындарына биотехнолог мамандарды дайындау кезінде білім алушылардың инновациялық әрекеттерін қалыптастыруда өте қажетті.

Әдебиеттер тізімі:

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход М.: Высшая школа, 1991. С. 23 – 25.
2. Мухина С.А., Соловьева А.А. Нетрадиционные педагогические технологии в обучении. Ростов н/Д: Феникс, 2004. С. 35- 38.
3. Погребная Е. Психолого-педагогические основы активных методов обучения // Режим доступа: lib.metromir.ru/book26105.
4. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. М.: НИИ школьных технологий, 2006. Т. 1.
5. Гузеев В.В. Планирование результатов образования и образовательная техно- логия. М.: Народное образование, 2000.
6. Курьева А.С., Ильязова М.Д., Битюк В.Л. Проектирование как основа фор- мирования и оценки компетенций студентов // Вестник АГТУ. 2010. № 2. С. 112 – 117.

Тажибаева С.М., Артыкова Д.М.-К., Тюсюпова Б.Б., Коканбаев А.К., Мусабеков К.Б. ВНЕДРЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ НИР В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС

Развитие образовательных технологий в постоянно и быстро обновляющейся образовательной среде требует каждодневного совершенствования учебного процесса в вузах. В настоящее время модернизация структуры и содержания высшего образования обусловило новые требования к процессу подготовки студентов. Высокое качество образования обеспечивается интеграцией научных исследований и учебного процесса. В научно-педагогической литературе имеется немало информации о внедрении результатов НИР в учебный процесс и производство [1-5]. Суть их заключается в том, что эффективность каждой НИР оценивается практическим использованием ее продукции, которое обеспечивает технический, экономический или социальный эффект. Соответственно, социальный эффект предполагает, в общем случае, повышение качества жизни за счет использования новых технологий. Поэтому основной задачей, стоящей перед университетами, является превращение научного потенциала вузов в один из ресурсов устойчивого экономического роста [1]. В этой связи определенный интерес представляет рассмотрение и обобщение опыта внедрения результатов НИР в учебный процесс на химических специальностях.

На факультете химии и химической технологии КазНУ имени аль-Фараби специализация по коллоидной химии проходит на кафедре аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов. Кафедра обеспечивает подготовку студентов по специальностям «Химия», «Химическая технология органических веществ» и «Химическая технология неорганических веществ».

Формы внедрения результатов в НИР в учебный процесс весьма разнообразны, начиная от чтения проблемных лекций и заканчивая разработкой и оформлением обучающимися стендов, слайдов, презентаций по итогам НИР [3]. Наиболее часто используемые из них: введение новых разделов в лекции и семинары, введение новых работ в лабораторный практикум, привлечение обучающихся к написанию публикаций по итогам НИР.

На кафедре в течение длительного периода внедрялись результаты исследований в форме новых разделов лекций и новых лабораторных работ. Однако, появление новых специальностей в последние годы поставило на повестку дня вопрос о создании новых дисциплин на всех уровнях обучения: в бакалавриате, магистратуре и PhD докторантуре. Основанием для внедрения результатов НИР в эти дисциплины служили: наличие завершенных научных проектов, публикаций, входящих в базу данных Thomson Reuters и Scopus, а также патентов. Кроме того, немаловажное значение имеет наличие учебных пособий, однако зачастую они появляются после 1-2 семестра преподавания дисциплин. В таблице 1 приведена некоторая часть работ по внедрению результатов НИР в учебный процесс в последние годы, которые сопровождались появлением новых курсов.

Согласно [4,5], стратегия интеграции НИР и образовательного процесса включает:

ориентацию на преподавателя;

ориентацию на студента.

В свою очередь, ориентация на преподавателя предполагает:

а) передачу результата исследований → внедрение в учебные планы;

б) вовлечение в процесс исследования → презентация методов и подходов;

в) активный контакт с проблемами и результатами, который включает обучение, основанное на проблемах; аудиторные часы посвященные обзорам статей и исследований.

Ориентация на студента предполагает, прежде всего, рассмотрение студента как исследователя, это подразумевает участие в проекте, интеграцию исследований в модули публикаций или собственный результат → преимущество результата.

Аналогичные ступени включает внедрение результатов научных исследований в учебный процесс и на нашей кафедре. Здесь необходимо отметить, что ориентация на студента может быть весьма эффективной при правильной организации работы. Студенты находят и собирают новейшую информацию и публикации по соответствующим темам, готовят креативные презентации и т.д. В этой связи мы должны признать, что неполно используем потенциал наших студентов. Причиной этого является, вероятно, нехватка времени у преподавателя, отсутствие должной мотивации для студентов и т.д.

Таблица 1. Перечень дисциплин, разработанных на основе результатов НИР

Название научного проекта	Название дисциплины	Специальность, уровень обучения	Наличие патентов	Наличие учебных пособий и др. литературы
Разработка технологии получения биосорбентов на основе иммобилизованных клеток микроорганизмов для очистки токсичных отходов металлургического и химического производств	Коллоидная химия биодисперсий	6D060600 – Химия	4	Коллоидная химия биодисперсий
	Химия и технология биодисперсий	6M072100-ХТОВ		
Разработка нанокмполитов магнитных глин на основе бентонитовых глин Казахстана	Химия и технология промышленных флокулянтов	6M072100-ХТОВ, ГПИИР	2	4 статьи, входящие в базу данных Thomson Reuters и Scopus
	Современные технологии очистки промышленных сточных вод	6M072000-ХТНВ, ГПИИР		
	Промышленные иониты и комплексообразователи	6M072000-ХТНВ, ГПИИР		
Разработка технологии получения структурированных	Технология создания пищевых систем на	6M072100-ХТОВ, ГПИИР	2	Биоколлоидтық жүйелердің

пищевых продуктов антидиабетического назначения	основе пектинсодержащего сырья			құрылымдануы
Разработка научных основ и технологии охраны окружающей среды от вредных воздействий высохшего дна Аральского моря	Физико-химическая механика дисперсных систем	5B072100-ХТОВ	-	Структурообразование и реологические свойства дисперсных систем
Разработка технологии получения новых отечественных высокомолекулярных поверхностно-активных веществ полифункционального назначения	Технология получения и применения пен	5B072100-ХТОВ	1	Физико-химия пен и аэрозолей
Разработка нового типа водоугольного топлива на основе бурых и каменных углей Казахстана	Технология получения водоугольного топлива	6M072100-ХТОВ, ГПИИР	-	1 статья, входящая в базу данных Scopus

В качестве препятствий для внедрения результатов автор работы [5] указывает иерархичность знания, негибкость учебных планов, нерелевантность исследований к учебным планам, разделение на экспертов по преподаванию и чистых исследователей, противоречие требованиям массового образования и др. Вероятно, эти проблемы являются общими для всех вузов, однако в качестве положительного момента необходимо отметить возможность коррекции учебных планов перед началом учебного года в нашем университете.

Как видно из таблицы, создание новых дисциплин обеспечивалось наличием результатов НИР, полученных при выполнении длительных финансируемых проектов. Практическая значимость результатов подтверждена соответствующими патентами. Почти все дисциплины в ОУП специальностей ГПИИР основаны на результатах НИР. В данной таблице приведены в основном те из них, которые обеспечены соответствующей учебно-методической литературой, созданной преподавателями последние годы. Безусловно, существуют и другие дисциплины, которые еще в недостаточной степени обеспечены учебной литературой, подготовленной по результатам НИР. В таких случаях преподаватели рекомендуют для подготовки к занятиям соответствующие научные публикации, обзоры. Однако, как показывает опыт, неудобство от отсутствия учебной литературы, подготовленной создателями курсов, испытывают как студенты, так и преподаватели. Поэтому каждый преподаватель старается обеспечить свои дисциплины учебно-методическим материалом.

В заключение следует отметить, что внедрение результатов НИР может быть успешным только при соответствующей обеспеченности учебного процесса необходимой учебно-методической литературой.

Список литературы:

1. Гусева А.И., Киреев В.С., Шеина Е.А. Опыт внедрения результатов научных исследований в учебный процесс исследовательского университета // Программные продукты и системы. - 2010. - №4. - С. 157-162.
2. Мельник А.Ф. Внедрение научных исследований в образование как инновация // Russian Agricultural Science Review. – 2015. – Т.5, № 5-2. - С. 231-233
3. Положение о внедрении результатов научно-исследовательской работы в образовательный процесс // www.kaznu.kz
4. Turner N., Wuetherick B., Healey M. International perspectives on student awareness, experiences and perceptions of research: Implications for academic developers in implementing research-based teaching and learning // Int. J for Academic Development. -2008. - 13 (13).- P.199-211.
5. Диденко А.С. Проблемы внедрения научных результатов в учебный процесс. Финансовый университет при Правительстве РФ. / свободный доступ в интернете: <http://www.fa.ru/dep/ms/Documents/Презентации/O%20проблемах%20внедрения%20Диденко%20А.С.А1.pdf> или O%20проблемах%20внедрения%20(1).pptx

Тажибаева Т.Л., Минжанова Г.М.

ОСОБЕННОСТИ МАГИСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ПО «ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГЕТИКЕ» ДЛЯ ИНДУСТРИАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА

Одним из главных ориентиров стратегического развития страны до 2050 года и Концепции по вхождению Казахстана в число 30-ти самых развитых государств мира, определенных Главой государства, является созданием скорейшее внедрение в практику инновационных экологически чистых «зеленых» технологий, для чего необходимо будет подготовить соответствующие высококвалифицированные кадры. Поэтому в Госпрограмме индустриально-инновационного развития РК на 2015-2019 годы в качестве магистрального направления рассматривается подготовка высококвалифицированных кадров в ведущих университетах страны для обеспечения

научно-технического сопровождения «зеленой энергетики», как важнейшей приоритетной отрасли экономики [1, 2]. Помимо этого следует отметить приоритеты Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг., которые отвечают запросам национальной экономики.

Если рассматривать лучшую мировую практику, то для того, чтобы система подготовки кадров эффективно функционировала, необходимо как минимум два условия – устойчивое взаимодействие образования с работодателями и ориентация образовательного процесса на предоставление практических и востребованных навыков и компетенций [3], а также обновление содержания, методологий и соответствующей среды обучения.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби был выбран в качестве одного из базовых университетов для подготовки кадров по новым образовательным программам, разработанным с учетом новых технологических процессов на междисциплинарной основе. Учитывая актуальные направления развития топливно-энергетического комплекса, ориентированные на внедрение «зелёных» стандартов и технологий, подготовлен Паспорт образовательно-профессиональной программы профильной магистратуры по направлению «Зеленая энергетика для индустрии», в реализации которого принимают участие три факультета: физико-технический; географии и природопользования; биологии и биотехнологии. Выбор специализации образовательно-профессиональной программы «Обеспечение энергетической безопасности» обусловлен актуальностью эффективного использования энергетических ресурсов сквозь призму защиты окружающей среды. Ориентиры такой подготовки кадров основаны на потребностях социального заказа предприятий и организаций топливно-энергетической сферы, базовые принципы процесса обучения и формирования компетенции специалистов – на экологизации знания, приобретения умений и навыков практической деятельности с учетом рационального природопользования (рис.1). Магистерская подготовка специалистов по профильному направлению «Зеленая энергетика для индустрии» в КазНУ им. аль-Фараби обеспечивается корпоративной ответственностью факультетов, курирующих подразделений ректората и договорными обязательствами работодателей.

С 2016-2017 академического года начата подготовка кадров для специальности «бМ071700 - Теплоэнергетика» на физико-техническом факультете, а профильное направление «Оценка природно-ресурсного потенциала зеленой энергетики» впервые осуществляется высококвалифицированным профессорско-преподавательским составом на учебно-методической базе кафедры ЮНЕСКО по устойчивому развитию факультета географии и природопользования. Срок обучения – 1,5 года.

Цель подготовки магистрантов масштабна – изучение принципов обеспечения безопасной организации топливно-энергетического комплекса для устойчивого развития экономики; определение устойчивости энергетического сектора к внешним и внутренним техногенным и природным угрозам, а также его способности минимизировать ущерб, вызванный проявлением различных факторов; изучение основных критериев энергосбережения, типовых энергосберегающих мероприятий в энергетике, промышленности, объектах жилищно-коммунального хозяйства (ЖКХ); составление энергетического паспорта объекта, проведение энергетического обследования объектов экономики; проектирование с использованием электронной техники и автоматизированных систем управления технологических процессов в области возобновляемых источников энергии (ВИЭ).

Данная образовательная программа базируется на Дублинских дескрипторах [4] для уровня магистратуры и описывает пять главных результатов обучения (рис. 2).

Рисунок 1. Особенности подготовки кадров в магистратуре по направлению «Зеленая энергетика для индустрии» в КазНУ им. аль-Фараби.

Четко обозначены 20 общекультурных и профессиональных компетенций, направленных на достижение поставленной цели, дан анализ соотношения ожидаемых результатов обучения программы с формами учебной работы и оценочными средствами при формировании компетенции.

Общекультурные компетенции формируются в процессе освоения обязательных модулей 1 и 2 по дисциплинам «Менеджмент», «Иностранный язык» и «Психология». Следует отметить, что вопросы экологической культуры и образования, целостный взгляд на взаимодействие «природы- общества- и человека» на принципах устойчивого развития, жизненная необходимость «зеленой экономики» пронизывают основное содержание этих дисциплин, что являлось рекомендацией к содержанию базовых дисциплин обязательных модулей при составлении образовательно-профессиональной программы профильной магистратуры по направлению «Зеленая энергетика для индустрии».

В фокусе профессиональных компетенции знание: нормативно - правовой базы индустриально-инновационного развития и «зеленой экономики», экологического законодательства Казахстана и мира; стратегии и тактики современного энергоэкологического развития общества; энергоэффективных технологий «зеленого роста», прикладных инновационных разработок и защиты окружающей среды; перспектив развития энергетического рынка и энергетических технологий; экономических механизмов регулирования и обеспечения экологической безопасности на предприятиях; инновационного оборудования, материалов и технологий для ВИЭ.

Овладение профессиональными компетенциями позволит магистрантам овладеть умениями и навыками: определять общие тенденции изменений на энергетическом рынке; выявлять направления экономического стимулирования энергосбережения и перспективы внедрения ВИЭ, внедрять и применять инновационные технологии в отраслях энергетики, проводить энергетического обследования на основе требований «зеленых» стандартов, использования методов анализа энергоэффективности и энергобезопасности и др.

Рисунок 2. Особенности результатов обучения в магистратуре по Дублинским дескрипторам

В Паспорте программы детально прописаны ожидаемые результаты обучения для обязательного компонента и элективных модулей, профилирующие дисциплины, виды занятий, технологии и методы формирования компетенций, контрольно-оценочные средства. Подготовка будущих специалистов фокусируется на выполнении профессиональных обязанностей, востребованных на казахстанском индустриальном рынке специальностей в 35 видах экономической деятельности: «инженер-теплоэнергетик», «инженер-исследователь», «инженер-

теплотехник», «инженер-энергетик»; «энергетик» и другие. Обучение осуществляется по основному учебному плану, снабженному пакетом учебно-методической документации изучаемых дисциплин (силлабусы, конспекты лекций и презентационный материал, задания для семинарских занятий и практических работ, заданий для СРМ и СРМП, обеспеченность научно-технической и учебной литературой и т.д.). Профильное направление подготовки магистрантов «Оценка природно-ресурсного потенциала зеленой энергетики» включает 2 траектории по выбору обучающихся «Экологическая безопасность и энергосбережение» и «Рациональное природопользование» объемом 23 кредита, каждая из которых состоит из 4 модулей различного набора дисциплин. Подбор дисциплин осуществлялся исходя из насущных потребностей индустриально-инновационного развития Казахстана, перспектив создания и внедрения низкоуглеродных «зеленых» технологий, экологической безопасности современных производственных циклов. В связи с этим большинство дисциплин читается впервые, другие адаптированы к приоритетам программы и обновлены сведениями по последним достижениям в сфере возобновляемой энергетики, новым ресурсо- и энергосберегающим возможностям индустрии.

На рисунке 3 представлена траектория «Экологическая безопасность и энергосбережение» и слагающий ее комплекс дисциплин.

Неотъемлемым элементом процесса обучения магистрантов для индустрии стала производственная практика (4 кредита), которая дает реальное представление: о производствах как системах, основными составляющими которых, являются природные ресурсы; о современных подходах к управлению эколого-экономическими системами; о проблемах создания безопасных производств с использованием новых экологических чистых технологий и «зеленых» стандартов. Освоение производственной практики позволит им эффективно работать со всеми участниками цепочки: исследование – прогноз – технологический процесс – маркетинг – производство – использование – утилизация, а также сформирует умение составлять экологическую и энергетическую документацию предприятия и т.д. Большое значение уделяется экспериментальной исследовательской работе обучающихся, логическим завершением которой станет защита магистерских диссертаций.

Рисунок 3. Учебные дисциплины траектории «Экологическая безопасность и энергосбережение»

Перед магистрантами поставлена задача, чтобы тематика и содержание диссертаций были направлены на решение инновационных потребностей индустрии Казахстана, а экспериментально-производственной базой, как правило, будут промышленные предприятия страны. Для оказания научно-методической помощи магистрантам в учебном плане предусмотрены 3 семинара по экспериментально-исследовательской работе, общим объемом 4 кредита. Итоговая аттестация (4 кредита) включает комплексный экзамен и защиту магистерской диссертации с обязательным участием представителей индустрии и бизнеса, заинтересованных работодателей.

Список литературы:

1. Послания Президента РК Н.А. Назарбаева народу *Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»*. – Электронный ресурс: www.akorda.kz.

2. Государственная программа индустриального развития Республики Казахстан на 2015-2019 годы. – Электронный ресурс: <http://mining.kz>.

3. Инновационное развитие индустрии Казахстана. Сборник 3 / Под ред. акад. НАН РК А.М. Газалиева. – 3-е издание, перераб. и доп. – Караганда: Изд-во Карагандинского государственного технического университета, 2016. – 232 с.

4. Европейская рамка квалификаций высшего образования («Дублинские дескрипторы»). – Электронный ресурс: <http://www.tempus-russia.ru/Tem-pus-3call.pdf>.

Тасибеков Х.С., Наурызбаев М.К., Ефремов С.А., Ергобек Ш.К., Мусабекова А.А., Кудреева Л.К., Оспанова Ж.Б., Шалдыбаева А.М., Абилова М.У.

«О МОДЕРНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ВУЗОВ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ МОДЕЛИ ТРОЙНОЙ СПИРАЛИ»

Аннотация. В статье рассматриваются основные проблемы, а также возможности модернизации учебно-образовательного процесса вузов в соответствии с международными стандартами в контексте реализации модели «тройной спирали». Сделан анализ информации относительно уже реализованных, а также требующих реализации работ по аккредитации и сертификации образовательных программ в направлении обеспечения высокого качества подготовки химиков-технологов и инженеров в рамках реализации госпрограммы индустриально-инновационного развития.

Ключевые слова: образовательная программа, инженерно-технические специальности, квалифицированные кадры.

Аннотация. Мақалада ЖОО дамудың «үштік спираль» моделін жүзеге асыру барысында білім беру процесін халықаралық стандарттарға сәйкес модернизациялаудың мүмкіндіктерінің негізгі мәселелері қарастырылған. Индустриалды-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасы аясында химик-технологтар мен инженерлерді даярлаудың жоғары сапасын қамтамасыз ету бағытында қазіргі таңда жүзеге асырылған және ары қарай орындалуы қажет жұмыстарға қатысты ақпараттарға сараптама жасалған.

Кілттік сөздер: оқу бағдарламасы, инженерлік-техникалық мамандықтар, білікті кадрлар.

Введение. В Стратегии «Казахстан-2050» - новый политический курс состоявшегося государства Глава государства Н.А. Назарбаев отметил: «Высшее образование должно ориентироваться в первую очередь на максимальное удовлетворение текущих и перспективных потребностей национальной экономики в специалистах. Необходимо усилить востребованные и перспективные направления научных и образовательных дисциплин» [1]. В качестве ближайших задач Третьей модернизации Казахстана Президент страны Н.А. Назарбаев, считает достижение к 2020 году 100% дошкольного воспитания детей, переход на 12-летнюю модель обучения, 90% организации должны будут использовать электронное обучение, ВУЗы должны внедрить результаты своих научных исследований в производство и войти в международный рейтинг лучших университетов мира [2]. КазНУ им. аль-Фараби обладает необходимым потенциалом для реализации задач в области образования и науки, озвученных Президентом страны Н.А. Назарбаевым. Например, КазНУ им. аль-Фараби при синхронном взаимодействии с отраслевыми министерствами МИР РК и МОН РК, а также территориальными госорганами принимает активное участие в реализации второго этапа государственной программы индустриально-инновационного развития Казахстана (ГПИИР II). В рамках реализации второго этапа данной госпрограммы (ГПИИР II) целью которой является развитие индустриально-инновационной экономики Казахстана, КазНУ как ведущий университет вузовской системы нашей страны всецело интегрирует свою деятельность с субъектами реального сектора экономики страны. В ракурсе данных задач вузовской системе нашей страны необходимо проводить модернизацию учебно-образовательного процесса в соответствии с международными стандартами в контексте реализации модели «тройной спирали» [3].

Цель: анализ возможности модернизации национальных систем подготовки инженерных кадров в соответствии с международными стандартами.

Изложение основного материала. Технологическая модернизация предприятий перерабатывающего сектора экономики нашей страны уже требует подготовку и выпуск компетентных «химиков-технологов», «химиков-инженеров» и др. специалистов новой формации. Выпускники вузов по завершению обучения университетов

должны быть компетентными специалистами способные работать в предприятиях по выпуску продукции высокого передела, а также быть мотивированными для конвертации результатов НИОКР в производство. Для этого уже в системе подготовки кадров необходимо проводить работу в направлении модернизации национальных систем подготовки инженерных кадров в соответствии с международными стандартами.

В настоящее время, проблему нехватки квалификационных кадров в области инженерии можно подразделить на несколько фундаментальных составляющих:

- низкая квалификация кадров с техническими и инженерными навыками и специальностями на базе технического и профессионального образования;
- дефицит научных кадров с техническими и инженерными специальностями по инновационному менеджменту;
- недостаточная гармонизация профессиональных стандартов с образовательными стандартами;
- обучение осуществляется на основе «устаревших» знаний и технологий.

В развитых странах мира, таких как США, Великобритания, Канада, Япония и др. существует двухступенчатая система гарантий качества подготовки специалистов в области техники и технологии «профессиональных инженеров». Первая ступень – общественно-профессиональная аккредитация инженерных образовательных программ в университетах: *ABET* (США), *ECUK* (Великобритания), *CEAB* (Канада), *JABEE* (Япония) и др. Вторая ступень – сертификация и регистрация профессиональных инженеров: *NCEES* (США), *ECUK* (Великобритания), *Engineers Canada* (Канада), *IPEJ* (Япония) и др. [4].

На сегодняшний день вузы должны проводить политику по аккредитации своих образовательных программ и сертификацию специалистов. Аккредитация – подтверждение того, что ее реализация позволяет выпускникам начать профессиональную деятельность («вхождение в профессию»). Сертификация специалиста – подтверждение того, что его квалификация позволяет качественно и ответственно вести самостоятельную профессиональную деятельность («овладение профессией»).

Преимущества системы аккредитации образовательных программ и сертификации специалистов:

- Сохранение звания «инженер» и укрепление его авторитета в условиях уровневой системы высшего профессионального образования (бакалавр, магистр);
- Совершенствование отечественного инженерного образования в соответствии с мировыми тенденциями и критериями качества;
- Подготовка специалистов в области техники и технологий, компетенции которых признаются на международном уровне;
- Повышение глобальной конкурентоспособности национальной экономики за счет развития компетенций инженерного корпуса страны.

В настоящее время, в мире Национальными профессиональными организациями созданы международные структуры (*FEANI*, *APEC Engineer Register*, *IPEA/EMF*), формирующие согласованные критерии сертификации профессиональных инженеров, а также международные структуры (*ENAE*, *Washington Accord*), разрабатывающие критерии качества инженерного образования и аккредитации программ в вузах. В этой связи в Казахстане в 2007 году учреждено Казахстанское общество инженерного образования *KazSEE*, целью которой является содействие совершенствованию и развитию в Казахстане инженерного и естественно-научного образования и инженерной деятельности; создание условий для наиболее эффективной реализации творческого потенциала членов Общества в интересах развития инновационного развития Республики Казахстан; развитие международных связей и контактов в области инженерного и естественно-научного образования.

KazSEE является единственным в Казахстане независимым аккредитационным Центром, имеющим опыт проведения международной аккредитации образовательных программ и является представителем, а также членом следующих международных организаций:

- ✓ Международного консорциума обществ инженерного образования *IFEES*.
- ✓ Европейской Федерации Национальных инженерных сообществ *FEANI*.
- ✓ Международного общества инженерной педагогики *IGIP*.
- ✓ Международной сети по обеспечению качества *INQAANE*.
- ✓ Европейской сети по аккредитации в области инженерного образования *ENAE*.
- ✓ Заключено соглашение о партнерстве с Ассоциацией инженерного образования России, Португалии и аккредитационным агентством в области инженерии *QUACING*.
- ✓ Заключено Худжандское соглашение Центрально-Азиатских обществ инженерного образования.

Консорциумом вузов по подготовке специалистов в рамках ГПИИР II заключил с *KazSEE* и *ENAE* трехсторонний договор о подготовке специалистов. Аккредитационный Центр *KazSEE* признанный партнер ЕС в рамках проектов по инженерному образованию и аккредитации, который имеет партнерские отношения с *ENAE*.

Европейская сеть по аккредитации инженерных и естественно-научных образовательных программ (*ENAE*) - это сеть аккредитационных агентств, отвечает за функционирование общеевропейской системы аккредитации инженерных образовательных программ. *ENAE* признана международным сообществом и состоит из инженерных

организаций стран Европы. ENAEE по результатам аккредитации обеспечивает присвоение европейского знака качества EUR-ACE Label и международного сертификата ENAEE.

На сегодняшний день необходимо отметить, что Аккредитационный центр KazSEE полноценно функционирует. Проведены следующие мероприятия: разработана нормативно-методическая база аккредитации, стандарты специализированной аккредитации вузов первого и второго цикла, основанные на стандартах ENAEE; разработано руководство по проведению самооценки вузов; сформирована база экспертов по внешней оценке; осуществлена подготовка соответствующих специалистов (аккредитуемых экспертов); создана Федерация Центрально-Азиатских обществ инженерного образования; проведена аккредитация более 20 образовательных программ.

KazSEE стало полноправным членом FEANI: теперь отечественные специалисты естественно-научной сферы, инжиниринга и технологий смогут подтверждать свою квалификацию, получать европейский сертификат и будут иметь возможность включения в реестр Европейских инженеров (EurEng).

FEANI официально признана Европейской комиссией экспертом по инженерному образованию в Европе, имеет консультативный статус в UNESCO, в Организации по промышленному развитию при ООН и в Совете Европы. От каждой страны в состав входит только одна организация, которая представляет все инженерное сообщество соответствующей страны. FEANI объединяет около 350 инженерных и научных ассоциаций, до 4 млн. профессиональных инженеров в 32-х европейских странах.

Цель реестра реестра Европейских инженеров (EurEng) это:

- Облегчить движение практикующих инженеров внутри и за пределами FEANI и установить структуру взаимного признания квалификаций, чтобы инженеры, которые хотят практиковаться за пределами своих стран, могли быть признанными в своей компетенции при возвращении;
- Предоставлять достаточные данные о формировании отдельного инженера в пользу возможного работодателя;
- Поощрять непрерывное обновление качества инженеров, устанавливая, контролируя и совершенствуя стандарты;
- Предоставить получателю информации разнообразие систем формирования квалифицированных кадров в странах-членах.

Преимущества данной системы:

- Сохранение звания «инженер» и укрепление его авторитета в условиях уровневой системы высшего профессионального образования (бакалавр, магистр);
- Совершенствование отечественного инженерного образования в соответствии с мировыми тенденциями и критериями качества;
- Подготовка специалистов в области техники и технологий, компетенции которых признаются на международном уровне;
- Повышение глобальной конкурентоспособности национальной экономики за счет развития компетенций инженерного корпуса страны.

Как видно из данного перечня целей и задач международных организаций, проводящих аккредитацию вузов и центров по подготовке инженерных кадров, они призваны работать на повышение качества подготовки инженерных кадров и осуществлять надлежащий контроль за этим. В этой связи главной задачей, стоящей перед вузами, является не только повышение качества подготовки инженеров, но и решение вопроса подготовки специалистов, способных работать в любой точке мира. Для этого они уже в процессе обучения должны принимать участие в инновационных проектах, направленных на решение задач индустрии.

В условиях инновационной экономики и экономики знаний, генерация новых знаний и технологий достигается за счёт объединения усилий университетов, государства и бизнеса, являющихся ключевыми элементами инновационной системы любой страны.

Всецело понимая важность дальнейшей модернизации образовательной системы в целом, КазНУ им. аль-Фараби совместно с KazSEE в рамках проекта Темпус QUEECA проводит мероприятия по повышению качества инженерного и естественно-научного образования в Центральной Азии. Целью данных мероприятий является создание и реализация системы обеспечения качества инженерного образования, профессиональная аккредитация инженерных и естественно-научных образовательных программ [4].

В рамках реализации второго этапа госпрограммы ГПИИР II, целью которой является развитие индустриально-инновационной экономики Казахстана, КазНУ им. аль-Фараби всецело интегрирует свою деятельность с субъектами реального сектора экономики страны /5,6/.

Например, в рамках реализации магистерских образовательных программ для проектов ГПИИР-II:

- Разработаны и реализуются инновационные образовательные программы совместно с зарубежными вузами партнерами;
- Руководители соответствующих структурных подразделений университета, а также члены корпуса ППС прошли обучение в рамках специально разработанных программ в Назарбаев Университете и крупных университетах мира.
- Создаются междисциплинарные лаборатории, оснащенные современными оборудованием.

- Заключены трехсторонние договора (вуз-магистрант- работодатель) по подготовке кадров ГПИИР-2 с организацией практики и с дальнейшим трудоустройством на этих промышленных предприятиях.

Реализация такого образовательного процесса призвана обеспечить подготовку востребованных, конкурентоспособных специалистов, обладающих высокопрофессиональными навыками и умением в области химической и перерабатывающей промышленности.

Например, на данный момент кафедр аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов (КАКХ и ТРЭ) заключила договора о целевой подготовке магистров с дальнейшим их трудоустройством на многих производственных предприятиях реального сектора экономики нашей страны, которые входят в Республиканскую карту индустриализации (например, ТОО «КазМунайГазБурение», АО «КОНДЕНСАТ», ТОО «КазАзот» ТОО «КазФосфат», ТОО «ЕвроХимКаратау», ТОО «Talas Investment Company», ТОО "Кайнар-АКБ", ТОО «АГРО 5», ТОО «Алтын Тастак», ТОО «НУТРИТЕСТ», ТОО «ПВ-5» НАК КазАтомПром, ТОО «Каратау» НАК КазАтомПром, ТОО «Алюгал Galaksi Group», Васильковский ГОК (Altyntau Kokshetau), ТОО «Фармацевтическая компания «РОМАТ», ТОО «Мембранные технологии» и т.д.), а также со многими научно-производственными предприятиями (например, РГП на ПХВ «Национальный центр по комплексной переработке минерального сырья РК», «КазМеханОбр», ТОО «НИИ карантина и защиты растений», ТОО «Академия питания» и др.) всего 49 договоров на подготовку 49 специалистов для индустрии.

Безусловно, указанная работа является результатом лишь первой ступени деятельности работ КАКХ и ТРЭ КазНУ им. аль-Фараби по интеграции образовательного процесса и индустрии. Дальнейшая работа коллектива университета в этом направлении будет нацелена на освоение опыта ведущих зарубежных университетов по взаимодействию науки и промышленности.

Выводы. В дальнейшем необходимо продолжить:

- Разработку инновационных практико-ориентированных образовательных программ (международная аккредитация практико-ориентированных образовательных программ; усиление производственной практики обучающихся; внедрение профильных дисциплин на английском языке);
- Развитие кадрового и педагогического потенциала (корпус ППС должны проходить стажировку в ведущих зарубежных вузах; привлечение специалистов с производства для преподавания в университете);
- Модернизация материально-технической базы улучшение инфраструктуры университета (аккредитация образовательно-научных лабораторий; дальнейшая модернизация МТБ);
- Развитие партнерства с ведущими зарубежными университетами (программы обмена преподавателями и студентами; совместная научная работа; программы двойного диплома);
- Совершенствование системы трудоустройства выпускников (трудоустройства выпускников после окончания вуза; программы «раннего найма»).

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстан в новой глобальной реальности: рост, реформы, развитие», 30.11.2015 г.
2. Послания Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность», 31.01.2017 г.
3. Мутанов Г. «Образование . Наука. Инновации» // ВКГТУ им. Д.Серикбаева. – Усть-Каменогорск, 2010. – 226 с.
4. Под. ред. Член корр. НАН РК Г.М.Мутанова «Качество инженерного образования в Центральной Азии» // Мат. I-го Форума проекта УС Темпус QUEESA. 2-3 апреля 2013 г. – Алматы, 2013. – 152 с.
5. Тасибеков Х.С., Тажибаева С.М. «Ориентация научных исследований и образовательного процесса на индустриально-инновационное развитие экономики» // Информационно-аналитический журнал МОН РК «Высшая школа Казахстана. Изд. «Центр Болонской академической мобильности МОН РК». – Астана, 2015. -№2. –С.40-45.
6. Тажибаева С.М., Камысбаев Д.Х. Основные научные направления кафедры аналитической, коллоидной химии и технологии редких элементов // Вестник КазНУ, серия химическая, 2012. - №2(66). – С. 19-27.

Таубаева Ш.Т.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ӘДІСНАМАСЫ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ САЛАСЫНДАҒЫ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ

Әлеуметтік және мәдени үдерістердің жаһандануы жетекші әлемдік үрдіске айналуға. Сол сияқты білім беруге де жаһандану тән. Үшінші мыңжылдық –жаһандық жаңалықтар мен білім берудің дәуірлеу ғасыры. Жаһандану еңбек әрекетін интеллектуальды етуде жоғары білім берудің кәсіптік қызметінің даму факторына айналдырды. Еліміздегі саяси-әлеуметтік жағдай білім беру үдерісіне жаңа талаптар қойып отыр. Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы жүйелі өзгерістер әлемдік деңгейдегі жаңашыл бастамалармен үндесіп жатыр. Білім берудің мемлекеттің интеллектуальды және рухани ресурстарының қайнар көзі ретінде адами капиталдың сапасын арттыруда басты рөл атқаруда. Мемлекеттің экономикалық және әлеуметтік жетістіктері, ең алдымен, оның білім беру жүйесімен, азаматтарының білім деңгейімен анықталады [1].

Тәуелсіздік алған уақыттан бастап Қазақстан Республикасы Президенті Н.А.Назарбаев өзінің Қазақстан халқына Жолдауларында, дәрістерінде идеологияның маңызды үлгілерін жүйелі түрде ұсынып отырды. Қазіргі

таңда мемлекеттік саясаттың стратегиялық бағыты – интеллектуальдық ұлт қалыптастыру. Сондықтан «Интеллектуальдық ұлт - 2020» ұлттық жобасында Президент жаңа қазақстандықтарды тәрбиелеу мақсатында білім беру үдерісін зияткерлендіру қажеттігі идеясын алға тартты. Сол интеллектуалды ресурстың бірі – бүгінгі жоғары мектеп педагогы. Біліктілігі мен шеберлігін шындай түсу мақсатында біздің еліміздің жоғары оқу орындарының оқытушылары Президенттің инновациялық саясатымен тағайындалған талантты жастарды шетелде оқытудың арнайы халықаралық «Болашақ» бағдарламасы аясында дүние жүзінің жетекші университеттерінде және ғылыми-зерттеу ұйымдарында тағылымдамадан өтуде. Жоғары мектеп оқытушысы ретінде мен де Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық бағдарламасы аясындағы Ғылыми тағылымдама барысында Ресейдің университеттерінің, Ресей Білім академиясының «Әлеуметтік педагогика», «Педагогика теориясы мен тарихы» институттарының Білім беру философиясы мен педагогиканың әдіснамасы зертханасында осы саладағы жинақталған білімдер жүйесін және тәжірибесін толық зерделеп, жұмыс жүйелерімен танысып, өзіміздің ғылыми және практикалық тәжірибемізді жинақтауға мүмкіндік алдым.

Қазақстанның өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында, жаңа заман талаптарына сәйкес педагогтің ғылыми-зерттеушілік даярлығын қалыптастыру моделін жасауда ең алдымен ғылымның қазіргі кезеңдегі әдіснамасына, педагогиканың әдіснамасына, әдіснамалық негіздемесіне сүйену қажет.

Педагогиканың әдіснамасы мен педагогикалық зерттеудің әдістері бойынша оқыту үдерісі соңғы жиырма жылдықты қамтиды. Бұл саладағы ғылыми-әдістемелік жүйе осы уақытта жүргізілген ізденіс және тәжірибе негізінде жаңа тұрпаттағы педагогтің ғылыми-зерттеушілік мәдениетін қалыптастырудың авторлық тұжырымдамасына негізделіп құрылды. Оның жетекші идеясы - педагогиканың әдіснамасының оқытушының ғылыми-зерттеушілік құзіреттілігінің негізі ретіндегі шығармашылық әлеуетін қалыптастыру.

Кафедрадағы «Педагогика және психология» және «Әлеуметтік педагогика және өзін өзі тану» мамандықтарына бакалавриаттағы «Психологиялық-педагогикалық зерттеулердің әдіснамасы мен әдістері», «Әлеуметтік-педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері магистратурадағы «Педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», докторантурадағы «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы», «Әлеуметтік-педагогикалық зерттеудің теориялары мен технологиялары» пәндерін оқыту жүйесіне: білім алушыларды әдіснамалық ойлауға баулу, зерттеудің логикасын анықтау және жүзеге асыруға үйрету (педагогиканың әдіснамалық негіздерін, зерттеу нысаны мен пәнін, әдістерін нақты практикалық мысалдар арқылы меңгерту), оларда әдіснамалық және эксперттік құзіреттілік қалыптастыру, білім беру саласында стратегия мен тактиканы болжай алу дағдыларын дамыту енеді.

Аталмыш пәндер оқытатын мазмұны ғылым философиясы, әдіснамасы, педагогика философиясы мен әдіснамасы бағытындағы тәжірибенің озық үлгілерін қамтиды. Негізінен пәндердің мазмұны метаблоктар арқылы жүйеленеді.

Айталық, «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» оқулығында:

- ғылымның жалпыпәндік моделі;
- ғылым философиясындағы ғылыми білімнің даму тұжырымдамалары;
- педагогика ғылымының әдіснамасының даму кезеңдері;
- педагогикалық зерттеулердегі әдіснамалық тұғырлар және ұстанымдар (жүйелілік, инновациялық, синергетикалық) олардың құрылымы мен мазмұны жүйесі;
- ғылыми-педагогикалық танымның әдіснамасы;
- педагогикалық зерттеулер әдістері;
- әдіснамашы-педагогтар еңбектері;
- педагогиканың әдіснамасы бойынша дайындалған диссертациялар тізімі берілді.

Педагогикалық зерттеудің әдіснамасына арналған оқулық ғылым әдіснамасы мен педагогика әдіснамасы бағытындағы іргелі зерттеулер нәтижесінде жазып даярланды. Ұсынылып отырған оқулықта педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістемесі туралы магистранттар мен докторанттарға қажет ғылыми білімдер «Педагогика ғылымының әдіснамалық теориялық негіздері», «Педагогика ғылымының әдіснамалық қоры», «Педагогиканың әдіснамалық тұғырлары», «Ғылыми-педагогикалық таным әдіснамасы», «Педагогикалық зерттеулердің әдіснамасы мен әдістемесі», «Педагогтің зерттеушілік мәдениеті» атты тарауларда жүйеленді.

Педагогика әдіснамасы жоғары оқу орындары оқытушыларының кәсіби дайындығының құрамдас бөлігі ретінде педагогика саласындағы зерттеу әрекетінің әдістері мен құралдарын меңгертуге бағдарланған. Қазақстан және ТМД елдерінің жетекші ғалымдарының ғылыми ізденістері мен практикалық тәжірибесі зерттеу саласында оқытушыларда арнайы құзіреттіліктер қалыптастыру, жалпы және нормативті әдіснама орталығын құру, педагогика әдіснамасынан жеке пән құрастыру, оның мазмұнын анықтау, оқулығын және оқу-әдістемелік кешенін даярлау қажеттігі жайлы пайымдауларға алып келіп, ақиқатқа айналып отыр. Үздіксіз білім беру жүйесінде студенттерді, магистранттарды, докторанттарды педагогикалық зерттеудің теориясы мен әдістемесі саласында әдіснамалық даярлаудың мазмұны әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде, Абй атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінде 1997 жылдан бері сынақтан өтті.

Осы жүйені қамтамасыз ететін білім алушылардың танымдық, кәсіби, өмірлік, менталдық тәжірибесіне сәйкес технологиялар тандалып алынды. Олар:

- оқытудың базалық техникасы,
- сыни ойлау технологиясы,
- проблемалық оқыту технологиясы,
- жеке тұлғаға бағдарланған оқыту технологиясы,
- дамыта оқыту технологиясы,
- интерактивті оқыту технологиясы,
- жобалай оқыту технологиясы.

Аталмыш технологияларды іріктеу және олардың әлеуетін пайдалану педагогикадағы дидактикалық бірліктерді ірілендіру теориясына, гуманитарлық әдіснамаға, түрлі саладағы ғылымдардағы инновацияларға (айталық, физикадағы квант теориясының, синергетиканың мүмкіндіктері) негізделіп құрылған және білім алушылардың функциональдық сауаттылығын әдіснамалық құзыреттілікті меңгеру сатысына жеткізу мақсатында іске асырылды.

Бұл оқыту технологияларының негізгі мақсаты - студенттерге, магистранттарға, докторанттарға педагогикалық зерттеудің әдіснамасының мәнін және ерекшелігін түсінуге, зерттеу мақсатында әдіснамалық білімдерді пайдалану тетіктерін меңгеруге көмектесу. Дәрістерде «Педагогика ғылымының әдіснамалық бағдарлары» және «Педагогика әдіснамасы» және т.б. атты логикалық-құрылымдық сызбалар ұсынылады.

Практикалық сабақтарда педагогиканың философиясы және әдіснамасымен іргелес ғылымдар былайша топтастырылып беріледі:

- Педагогиканың философиясы және әдіснамасын негіздеуге қажет ғылымдар;
- Педагогиканың философиясы және әдіснамасымен шектесетін ғылымдар (зерттеу тақырыбының бірдей болуы);
- Педагогиканың философиясы және әдіснамасын толықтырушы ғылымдар.

Осы курстардың мазмұндық өзегін педагогиканың философиясы және әдіснамасын құрылымдық-логикалық үлгісі құрайды.

«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» курсының мазмұны жалпы ғылыми және педагогикалық зерттеулердің логикасы туралы түсініктерді қалыптастыратын пәндермен: «Ғылым философиясы және тарихы», «Әлеуметтік педагогиканың теориялық-әдіснамалық негіздері», «Әлеуметтік-педагогикалық зерттеу негіздері» тығыз байланысты [2; 3; 4; 5; 6].

Болашақ мамандардың кәсіби дайындығын жетілдіруге септігін тигізетін бірден-бір маман ол оқытушы. Әрбір оқытушы өзінің шығармашылығын үздіксіз дамытып, ұштастырып отыратын болса онда заман көшінен кеш қалмайтыны айдан анық. Оқытушының шығармашылығының шыңдалуы дегеніміз өз құзырлығын жаңа инновациялық технологиялардың көмегімен іске асыруы негізінде қол жеткізеді.

Соңғы жылдары білім беруді жаңартудың басты идеяларының бірі – нәтижеге, оның ішінде тұлғаның құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталғандығы. Осыған орай, жаңа заман тұлғасының қалыптасуы мен оған білім беруде құзыреттілік тұрғыдан қарау, сондай-ақ, оқушылардың құзыреттіліктерін қалыптастыру мен болашақ мамандардың кәсіби құзыреттіліктерін дамыту мәселелеріне елеулі көңіл бөліп, зерттеген отандық ғалымдарымыздың еңбектерін ерекше атап өтуге болады. Бірақ бұл тұғыр әдіснамалық тұрғыда негізделіп, ғалымдар белгілі тұжырымға келіп педагогика немесе дидактика құралдарынан толық өз орнын белгілеген жоқ. Көптеген іргелі еңбектер де әзірге түпкілікті қағидалар ұсынған жоқ. Сондықтан құзыреттілік тұғыр осы уақытта әдістемелік-технологиялық деңгейде іске асырылуда. Құзырет әлеуметтік сұраныс түрінде міндеттелетін нормативті талаптар жиынтығы болса, құзыреттілік білім беру үдерісінң нәтижелері ретінде жеке тұлғаның бойындағы сапалар деуге болады. Білім мазмұнын іріктегенде құзыреттіліктің құрылымы пәннің жетекші мақсатына сай оқу материалдары алынбақ. Сол пәндердің бірі «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» курсының мазмұны докторант келешекте студенттер мен магистранттарға әдіснамалық білімдерді зерттеу практикасына қолдануға үйрете алатындай, ғылыми жұмысқа сараптама жасай алатындай деңгейге жетуі сияқты өлшемдерді басшылыққа алып құрастырылады.

Мұғалімнің кәсіби қалыптасуы сол кезеңдегі білім жүйесінің дамуымен тікелей байланысты болғандықтан, зерттеу барысында зерделенген Қазақстанның білім саласының жағдайы мен маман кадрлар даярлау мәселелеріне арналған ғылыми-педагогикалық еңбектерде: еліміздегі педагогика ғылымының, мектептердің дамуы (Қ. Бержанов, А.И. Сембаев, Ә. Сытдықов, Т. Тәжібаев, Г.М. Храпченков, Г.А. Уманов, С. Мусин, И.Б. Мадин, Қ.Б. Сейталиев, К.Қ. Құнантаева және т.б.); болашақ мұғалімдерді дидактикалық және әдістемелік тұрғыда дайындау (А.Е. Әбілқасымова, Б. Баймұханов, Т.С. Сабыров, М.Ж. Жадрин, С.А. Жолдасбекова, Ә.А. Молдажанова, С.С. Маусымбаев, А. Нұғысова, Д. Рахымбек, Б. Қасқатаева және т.б.); болашақ мамандарды экологиялық тұрғыда дайындау (М.Н. Сарыбеков, Қ.М. Беркімбаев және т.б.); біртұтас педагогикалық үдерістің теориясы мен практикасы, жоғары мектеп дидактикасының дамуы (Н.Д. Хмель, А.А. Бейсенбаева, Е. Жұматаева, С.Т. Каргин, К.С. Успанов және т.б.); педагогтің зерттеушілік мәдениетін, шығармашылық ізденісін қалыптастыру (Е.И. Бурдина, Б.А. Тұрғынбаева, З.А. Исаева, А.Қ. Мыңбаева және т.б.); қазақ этнопедагогикасы негізінде жеке тұлғаны

дамыту (Қ.Б. Жарықбаев, С. Қалиев, Ә. Табылдиев, К.Ж. Қожахметова, А.А. Қалыбекова, А.С. Мағауова, Р.К. Төлеубекова, Қ.Бөлеев, М.Х. Балтабаев, А.Б. Абибулаева, С.А. Ұзақбаева, А.Б. Нұрлыбекова, Ш.М. Мұхтарова және т.б.); болашақ маманға кәсіптік білім беру (М.Ә. Құдайқұлов, К.А. Дүйсенбаев, А.П. Сейтешев, Б.К. Момынбаев, А.М. Әбдіров және т.б.), жоғары оқу орындарында студенттерге кәсіби білім беру (О. Мұсабеков, О. Сыздықов, А.Қ. Қозыбай және т.б.), салыстырмалы білім беру (А.Қ. Құсайынов, Қ.С. Мусин, Г.Қ. Нұрғалиева және т.б.); компьютерлік технологияны оқу үдерісіне енгізіп, болашақ мұғалімдерді ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау (Т.О. Балықбаев, Е.Ы. Бидайбеков, Ж.Ж. Жаңабаев, Қ.Қ. Қабдықайыров, Ж.А. Қараев, С.М. Кеңесбаев, Ж.У. Көбдікова, М.С. Мәлібекова, Б.Д. Сыдықов, Л.А. Шкутина, Г.О. Тәжіғұлова және т.б.) мәселелері жан-жақты қарастырылған. Барлық ізденістерде де теориялық-әдіснамалық қағидалар жүйеленіп, нақты зерттеу пәніне көшіріліп, қолданылған [10].

Біздің елімізде жалпы құзыреттілік мәселесі бойынша зерттеу жұмыстары 2002 жылдан бастап қолға алына бастаған. Осы уақытқа дейін орыс және қазақ тілдерінде 50- ге жуық докторлық және кандидаттық диссертациялар бар екен. Айталық, А.Т. Чакликова мен С.И. Ферхонның ғылыми еңбектерінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттіліктерін арттыру жолдары ұсынылған. Сондай-ақ, мемлекеттік және халықаралық кәсіби білім берудің мазмұны құрастырылып, халықаралық көлемде мамандардың кәсіби құзыреттілігін өзін-өзі бағалау негізінде қалыптастырудың автоматтандырылған бағдарламасы да жасалған.

Сонымен қатар, отандық ғалымдарымыздың еңбектерінде коммуникативтік құзыреттілік ұғымына анықтама беріліп, оның ЖОО-дағы маңыздылығын айқындалған және білім беру жағдайында студенттердің ақпараттық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың негіздерін теориялық тұрғыда негіздеу мәселелері де қарастырылған [11;12; 13]. Болашақ маман кәсіби тұрғыдан шебер болу әрбір адамның қолынан келетін іс-әрекеттер тізбегінен тұрады. Ол үшін бір ғана шарт өз жұмысына мақсаттың анық қойылуы қажет. Ол практикалық тәжірибе негізінде жүзеге асады. Дегенмен де, кез келген практикалық тәжірибе маманды кәсіби тұрғыдан шеберлікке жеткізе бермейді. Шеберлікке апаратын жол мақсат пен технологиялық іс-әрекет бірлігінен құралады. Ежелгі грек материалисті, философ Демокрит: «Еңбек үздіксіз үйренгендіктің арқасында жеңілдей түседі», - деп көрсеткендей әлеумет болашақ мамандардан білім беру саласына өз үлесін қоса алатын кәсіби тұрғыда құзыретті, ізденімпаз, шебер және жоғары жауапкершілікті болуды талап етеді.

Сондықтан, болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруды үздіксіз білім беру жүйесінде философиялық-әдіснамалық білім берудің мазмұны мен әдістемесін жетік ойластырудан бастау керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан – 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. // Ана тілі. № 52 (1153) 21 желтоқсан 2012 – 4 қаңтар 2013 жыл, 1, 8-13 б.
2. Алиев У.Ж. Теоретическая экономика: общедисциплинарная модель. – Алматы: НИЦ «Ғылым», 2001. – 348 с.
3. Бордовская Н.В. Педагогическая системология: учебное пособие. - М.: Дрофа, 2009.-464 с.
4. Кохановский В.П. Философия и методология науки: Учебник для высших учебных заведений. – Ростов на Дону.: «Феникс», 1999. – 576 с.
5. Краевский В.В. Методология педагогики: новый этап: учеб. пособие для студ. высш. учеб.заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 400 с.
6. Кун Т. Структура научных революций. – М.: Политиздат, 1975.
7. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки / Пер. С англ.. – М.: Академический проект; Трикста, 2008. – 475 с.
8. Липский И.А. Социальная педагогика: методологический анализ. М.: ТЦ «Сфера», 2004. – 320 с.(Липский И.А. Социальная педагогика: практика, научная дисциплина, образовательный комплекс // Педагогика. 2001. № 1. с.24-32.).
9. Лукацкий М.А. Методологические ориентиры педагогической науки: учебное пособие. Тула: Гриф и К, 2011. 448 с.
10. Мардахаев Л.В. Социальная педагогика: учебник для студентов вузов.- М.: Издательство РГСУ, 2013.- 416 с.
11. Философия и методология науки: Для аспирантов и магистрантов / Под ред. К.Х. Рахматуллина и др. – Алматы: Қазақ университеті, 1999. – 403 с.
12. Кубельски В. Педагогические основы разработки и применения тестов в оценке профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы (на примере вузов Польши) / Под ред. В.И. Беляева. М.: Изд-во МГСУ «Союз», 2003. – 303 с.
13. Таубаева Ш. Т. Ресейдегі әлеуметтік білім беру саясаты және Қазақстанда әлеуметтік педагогика мен өзін-өзі тану саласы мамандарын даярлау мәселелері //Самопознание: педагогика любви и творчества: Материалы международных педагогических чтений. - Алматы, 2012. –Т. 2, 176-179 б.

Тен Ю.П.

ПРАКТИЧЕСКАЯ АПРОБАЦИЯ МОДУЛЬНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ (КОРЕЙСКИЙ ЯЗЫК)

В основе задач высшего образования в свете решения закона «Об образовании» на современном этапе развития общества от образовательных организаций требуется создание практико-ориентированных образовательных программ, которые бы отвечали потребностям рынка труда.

В докладе нами предпринята попытка провести некоторый анализ образовательно-профессиональной программы (ОПП) бакалавриата по специальности 5В020700 – Переводческое дело (корейский язык). Подготовка переводчиков восточных (корейский и др.) языков, обладающих знаниями и компетенциями, востребованных во всех сферах общества, включающие иностранные и отечественные компании, бизнес структуры, высшие учебные заведения, область туризма и т.д. В Программе обозначены следующие компетенции выпускника. Это общекультурные компетенции (ОК) и профессиональные компетенции (ПК) [1].

Программа предусматривает подготовку высококвалифицированных, всесторонне развитых переводчиков, востребованных в различных сферах деятельности в обществе.

Переводчиков, обладающих всесторонними навыками и знаниями, необходимых для переводческой работы, которые в совершенстве владеют родным, иностранным восточным и западным языками.

Модульная технология разработки образовательных программ позволяет достичь возможность для внедрения программ двух дипломов, сетевой формы реализации образовательных программ и формирования индивидуальных образовательных траекторий студентов (ИОТ) [2; 2]. Модульные компетентностно-ориентированные образовательные программы представляют собой документ, содержащий название модуля, его цель, задачи, формируемые компетенции, требования к входным результатам обучающегося, описание результатов обучения, критерии оценки их достижений формы и методы оценки), требования к учебно-методическому обеспечению. Модули учебного плана имеют следующие аспекты: модули, являющиеся обязательными для освоения реализуемой образовательной программы; модули, являющиеся обязательными для реализации в данной образовательной организации; модули, реализуемые по выбору студента (ИОТ).

Участие работодателей в подготовке специалистов, оценке профессиональной подготовленности выпускников, организации профессиональной практики и их трудоустройстве в соответствии с Законом «Об образовании», статьи о «Социальном партнерстве в области профессионального образования», является главным методическим документом, учитывающим потребности рынка труда [3].

При анализе профессиональной деятельности по направлению 5В020700 – Переводческое дело (корейский язык) использовались данные о трудоустройстве выпускников за последние 3-5 лет. Далее проект карты профессиональной деятельности уточнялся на основе анкетирования работодателей и работающих выпускников, что составляет двусторонний взгляд на проблему. Предприятия, входящие в выборку, это малый и средний бизнес Республики Корея в Казахстане, прежде всего, Samsung, LG Electronics, LG International, SK Corp., NTC, Ritek, строительные фирмы Yurim, Sung Won и Hanjin. Работают в Алматы и корейские БВУ: Kookmin Bank, Shinhan Bank. Данные предприятия востребованы среди выпускников, относятся к различным отраслям экономики региона. После анкетирования работодателей и работающих выпускников в новые профессиональные и надпрофессиональные задачи рабочие учебные план бакалавриата по специальности 5В020700 – Переводческое дело (корейский язык) и ИОТ включены дисциплины не характерные для филологического направления, как «Основы предпринимательской деятельности в туризме», «Правовые основы бизнеса», «Корпоративные финансы», «Перевод в сфере делового общения». С расширением бизнеса в области медицинских услуг и медицинского туризма в Республику Корея вводится дисциплина «Перевод медицинских текстов». В число дополнительных трудовых и надпрофессиональных функций проектированы функции педагогические, предусматривающие дополнительные профессиональные компетенции, востребованные в региональном секторе данной сферы труда. Поэтому в ОПП по специальности 5В020700 – Переводческое дело (корейский язык) включен модуль 7 «Основы теории и методики преподавания изучаемого языка». Данный модуль предусматривает освоение таких дисциплин, как «Основы профессиональной педагогики и психологии», «Современная методика преподавания изучаемого языка». Также в модуль 7 включены дисциплины, составляющие теоретическую базу изучаемого языка: «Теоретическая грамматика изучаемого восточного языка», «Лексикология изучаемого восточного языка». Таким образом, при проектировании модулей компетентностно-ориентированной образовательной программы по специальности 5В020700 – Переводческое дело (корейский язык) предполагается решить следующие актуальные задачи: выявление компетенции или группы родственных компетенций, за формирование которых будет отвечать модуль; определение метакомпетенций, т.е. компетенций, сформированность которых необходима будущему специалисту для выполнения нескольких профессиональных или над профессиональных задач (или функций); когнитивного, деятельностного и мотивированно ценностного компонентов компетенции на основе карты профессиональной деятельности. Для определения родственных компетенций можно использовать матрицу соответствия профессиональных и над профессиональных задач (или функций) и актуальных компетенций образовательной программы [4].

Так, перевод в сфере бизнеса «Деньги, кредит, банки» предусматривает изучение и данной дисциплины. Цель курса формирование у студентов прочных знаний по теории денег, кредита и банков на основе раскрытия фундаментальных положений и теоретического анализа проблемных позиций, их сущности, функций, законов и роли в современной экономической системе. К задачам изучения банков как финансовых посредников особого типа, специфических денежно-кредитных институтов экономической системы рыночного типа, выявление особенностей их функций, структуры, роли, значения и места в различных типах экономики.

Результаты обучения (знания, умения, навыки) нацелены на то, что студент должен знать основные направления современной теории денег, кредита, банков и подходы к анализу и решению проблем в указанных сферах; понимать сущность категорий «деньги», «кредит», «банк». Уметь различать внешние формы проявления и глубинные внутренние процессы функционирования денежно-кредитной сферы и банковской системы в современной экономике, определять причины и прогнозировать последствия этих процессов.

«Финансовый менеджмент» предусматривает системное обучение студентов целям, задачам, методам и принципам современного финансового менеджмента; изучение теоретических знаний и практических основ анализа и оценки процесса управления финансами предприятий и коммерческих организаций; определение и обоснование оптимальных соотношений финансовых ресурсов и их источников формирования и размещения; усвоение основных приемов и критериев принятия эффективного управленческого решения; научить студентов правильно понимать и интерпретировать финансовую информацию. В результате освоения данной дисциплины студент должен знать: финансовые показатели и механизмы их расчета; уметь: диагностировать, прогнозировать и управлять денежными средствами. В ходе преподавания дисциплины «Финансовый менеджмент» нужно привить навыки выработки и применения методов, средств и инструментов для достижения экономического благосостояния деятельности фирмы в целом и отдельных ее производственно-хозяйственных звеньев.

«Корпоративное право» изучает основы корпоративного права, специфику правового положения юридических лиц, видовую характеристику юридических лиц, особенности участия юридических лиц в деятельности друг друга. Студент должен знать основополагающие теоретические положения, законодательства Республики Казахстан в области корпоративного права; приобрести навыки работы с законодательством о юридических лицах; уметь ориентироваться в сложных ситуациях, возникающих на практике, обрести навыки применения полученных знаний.

При сравнении с РУП бакалавриата по специальности 5В021000 – Иностранная филология (корейский язык) выявлены некоторые факты, которые требуют корректировки. Так, РУП не предусматривает освоение студентом на начальном этапе обучения знаний по истории и литературе страны изучаемого (корейского) языка. Некоторые дисциплины включают дублирование. Такие как, «Основы теории изучаемого языка», «Классическая филология», «Введение в специальную филологию», «Нормативная грамматика изучаемого языка», «Введение в специальную филологию», «Введение в языкознание».

В качестве оценочных средств достижения заявленных в модуле результатов обучения могут быть использованы деловые и ролевые игры, рефераты, доклады, сообщения, эссе, творческие задания и т.д. Экзамен как оценочная процедура может включать теоретическую часть и защиту индивидуального задания исследовательского типа и т.д. по балльно-рейтинговой системе оценки достижений студентов [4]. При этом оценочные средства нужно выбирать таким образом, чтобы имела место перекрестная диагностика сформированности результатов обучения, заявленных в компетентно-ориентированном модуле.

Список литературы:

1. Образовательно-профессиональная программа по специальности 5В020700 – Переводческое дело, – Алматы. – 2016.
2. Вербицкий А.А. Через контекст – к модулям: опыт СГГУ им. М.А. Шолохова // Высшее образование в России. – 2010. – № 6. – С. 3-11.
3. Об образовании. Статья 45-1. Социальное партнерство в области профессионального образования // URL: http://kodeksy-kz.com/ka/ob_obrazovanii/45-1.htm (10.01.2017).
4. Петухова Т.П., Глотова М.И. Самостоятельная работа как средство развития информационной компетенции // Высшее образование в России. – 2008. – № 12. – С. 121-126.
5. Олейникова О.Н, Муравьева А.А, Коновалова Ю.В, Сартакова Е.В. Модульные технологии: проектирование и разработка образовательных программ: Учеб. пособие. –М.: Альфа. –2010. –256 с.

Токтабаева А.К., Рахметуллаева Р.К., Мангазбаева Р.А.

К ВОПРОСУ ВОСТРЕБОВАННОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ ХИМИКО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Целью высшего образования является обеспечение подготовки квалифицированных, конкурентоспособных кадров, отвечающих современным требованиям к качеству специалистов с высшим образованием для самостоятельной работы по той или иной специальности.

Экономика сегодня предъявляет высокие требования к уровню и содержанию профессионального образования занятых в ней работников. Вхождение в Болонский процесс вызвало к жизни большие изменения в образовании Казахстана. В госпрограмме развития образования определены основные параметры и этапы реформирования. Теперь главный акцент в образовании должен быть сделан на компетенциях и умениях будущих выпускников, их

пригодности к практической работе. В связи с этим в программах бакалаврской и магистерской подготовки основная доля учебного времени отводится общепрофессиональной и профессиональной подготовке.

«На сегодняшний день востребованных специалистов в Казахстане больше, чем невостребованных. При этом для достижения успеха специалист должен обладать полным спектром знаний как технических, экономических, так и юридических. Также необходимо владеть иностранными языками, так как международное партнёрство развивается семимильными шагами.

В целом, уровень требований к квалификации будет продолжать расти. Кроме того, независимо от сферы деятельности, специалисты должны быть готовы выполнять сразу несколько функций в рамках своей специальности. Недостаточно обладать только лишь техническими знаниями. В промышленности, например, наиболее привилегированными будут те сотрудники, которые в дополнение к научному образованию высокого уровня, приобрели навыки управления. Поэтому следует сосредоточиться на диверсификации навыков и дипломов и стремиться постоянно обучаться, узнавать новое и быть проактивным (т.е. опережать возможные события и создавать собственные сценарии путем совершения активных действий» - сообщила корреспонденту делового портала Kapital.kz, Алия Уразалиева, директор по развитию бизнеса ТОО «Рекрутинговая компания Elite».

Министерство образования и науки РК составило перечень наиболее востребованных профессий в Казахстане.

Сегодня - это технолог производства (пищевого, текстильного, химического), кризис-менеджер, специалист в области IT-безопасности, внутренний аудитор компании, финансовый директор, логист, корпоративный юрист, менеджер по закупкам, специалист производственного медиапроцесса.

Работодатель – заинтересованная сторона в определении целей и результатов вузовской подготовки. Сегодня существенно повысилась актуальность вклада бизнеса, работодателей в определение задач и содержания образования. Фактически вопрос ставится таким образом, что в развитии образования должны участвовать две равноправные стороны – работодатели (бизнес) и академическое сообщество.

Судя по предоставленным работодателями оценкам, наиболее важными личными качествами молодых специалистов для них являются исполнительность, ответственность и интерес к работе. О том, что это очень важно для компании, заявили 92% опрошенных работодателей.

Отсутствие личного плана профессионального роста является отрицательной чертой молодого специалиста, по мнению респондентов (так считают 21% работодателей). Компании нуждаются в специалистах, которые приходят работать на длительный срок, хотят расти профессионально и способны принести значительную пользу компании.

Таким образом, в молодых специалистах работодателей привлекает: высокая мобильность; гибкость мышления; легкость в усвоении новой информации; высокая трудовая мотивация; стремление к саморазвитию; свежий взгляд на работу организации; наличие систематизированных теоретических знаний; инициативность в работе; высокая самоотдача; желание попробовать себя в разных направлениях профессиональной области.

В силу этого изменяется стратегия вузов по обеспечению выпускников профессиональными компетенциями, отвечающими требованиям рынка труда. Основным вектором сегодняшнего дня становится создание системы эффективного взаимодействия университета с работодателями, направленной на установление долговременного взаимовыгодного партнерства.

Факультет химии и химической технологии КазНУ имени аль-Фараби готовит специалистов и в настоящее время реализует образовательные программы по направлениям:

бакалавриат:

- 5B072000 - Химическая технология неорганических веществ,
- 5B072100-Химическая технология органических веществ,
- 5B060600-Химия,
- 5B011200-Химия;

магистратура:

- 6M074000-Наноматериалы и нанотехнологии,
- 6M070800-Нефтегазовое дело,
- 6M073900-Нефтехимия,
- 6M072100-Химическая технология органических веществ,
- 6M073400-Химическая технология взрывчатых веществ и пиротехнических средств,
- 6M072000-Химическая технология неорганических веществ,
- 6M011200-Химия,
- 6M060600-Химия;

докторантура:

- 6D074000-Наноматериалы и нанотехнологии (хим),
- 6D073900-Нефтехимия,
- 6D073400-Химическая технология взрывчатых веществ и пиротехнических средств,
- 6D072000-Химическая технология неорганических веществ,

- 6D072100-Химическая технология органических веществ,
- 6D060600-Химия.

За эти годы только на кафедре химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров сложилась определенная система работы с партнерами работодателями, в числе которых производственные, нефтеперерабатывающие, фармацевтические и лакокрасочные предприятия, заводы-изготовители передовых строительных материалов из полимеров, взаимодействие с которыми осуществляется в различных формах и охватывает основные аспекты учебного процесса от содержания до контроля качества образования.

На сегодня факультет химии и химической технологии КазНУ имени аль-Фараби взаимодействует с предприятиями партнерами по следующим направлениям:

– участие представителей предприятий в образовательном процессе и выдвижение своих требований к выпускнику еще на этапе подготовки;

– производственное обучение и производственная практика обучающихся на реальных рабочих местах. Например, на кафедре химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров при подготовке специалистов по специальности «5B072100 - Химическая технология органических веществ» по дисциплинам «Производство и переработка полимеров», «Контроль качества полимерных материалов», «Технология получения полимерных композиционных материалов» часть практических занятий проводится на базе промышленных предприятий, таких как ТОО «Бергапласт», ТОО «ТЕКС», ТОО «Дорпластинвест».

– участие работодателей (представителей) в процессе проведения государственных экзаменов и защиты дипломных работ. Например, только в 2017 году на комплексный экзамен и защиты дипломных работ выпускников магистрантов по ГПИИР были приглашены работодатели из различных отраслей производства: Оразова Марина Анатольевна – директор учебно-методического центра ТОО «Казфосфат»; Жалғасұлы Нариман - д.т.н., профессор, филиал «Национального центра по комплексной переработке минерального сырья РК» Институт горного дела им. Д.А. Конева; Муфтеева Нурия Саяматовна – главный инженер АО «Конденсат»; Калмуратова Акмарал Абдуллаевна – к.х.н., директор ТОО Независимый центр экспертизы нефтепродуктов «Organic»;

– участие работодателей в процессе аккредитации, лицензировании новых образовательных профессиональных программ, востребованных для рынка труда;

– краткосрочная стажировка преподавателей факультета на профильных предприятиях и в организациях. Преподаватели кафедры химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров только в 2016 году прошли стажировку на нескольких предприятиях: фармацевтическая компания «РОМАТ», ТОО «Полимер Курылыс», Павлодарский нефтехимический завод, Атырауский нефтеперерабатывающий завод;

– повышение квалификации работников предприятий и организаций в КазНУ имени аль-Фараби; Факультет химии и химической технологии КазНУ им. аль-Фараби содействует развитию персонала предприятий-партнеров путем привлечения к обучению в магистратуре и докторантуре.

– психологическая поддержка выпускников при трудоустройстве, формирование банка вакансий.

Факультет химии и химической технологий осуществляет научные разработки, как по заказу предприятий, так и совместно с ними, с привлечением студенческих научных подразделений. В частности, выполняется научно-исследовательская работа с последующим внедрением результатов исследований в производство с компанией по производству краски ТОО «Боя» и фармацевтической компанией «Ромат».

Ежегодно руководство предприятия предоставляет условия для организации полноценной производственной практики и стажировки обучающихся, а также краткосрочной стажировки преподавателей университета с целью ознакомления с новыми технологическими процессами, производственной практики

Учитывая тот факт, что в современных условиях в подготовке специалистов на первый план выдвигается не готовый набор профессиональных навыков, а деятельностно-организационная способность человека «расти» в профессии, умение анализировать свой профессиональный уровень, обнаруживать и осваивать знания, педагогический коллектив факультета химии и химической технологии широко использует в учебном процессе практикоориентированные методы обучения: решение конкретных профессионально-практических ситуаций, моделирование проблемных ситуаций будущей специальности, производственных задач, курсовое проектирование по конкретной производственной тематике, студенческие научно-исследовательские работы и т. д. Рассматривая постоянную взаимосвязь с работодателями как одно из важных оснований для обеспечения стабильности и гибкости образовательного учреждения, его готовности своевременно и адекватно реагировать на внешние изменения окружающей среды как возможность обеспечения и совершенствования качества профессионального образования, в своей программе по развитию партнерства с работодателями факультет химии и химической технологии предусматриваем наряду с совершенствованием вышеуказанных направлений сотрудничества с предприятиями и организациями и реализацию таких внутренних возможностей:

– целевая подготовка специалистов под конкретные рабочие места;

– стимулирование деятельности предприятий и организаций по планированию и конкретизации потребности в кадрах;

– привлечение дополнительных материальных и интеллектуальных ресурсов партнеров работодателей;

- оказание университета исследовательских и консультационных услуг по заказам работодателей;
- расширение возможности трудоустройства выпускников.

Реализация всего многообразия форм и направлений партнерства работодателями несомненно зависит от ряда объективных и субъективных причин, в частности от состояния и специфики отрасли, социально-экономической обстановки в стране, профессионального потенциала педагогического коллектива, которые мы стремимся учитывать при выстраивании плодотворных взаимоотношений с предприятиями, организациями, как одного из важных условий профессиональной подготовки выпускников университета.

Эксперты указали, что усиление взаимодействия работодателей и вузов, позволяет студенты и выпускники оцениваемых вузов:

- выполнять дипломные работы и курсовые проекты на основе реальных заданий предприятий и организаций;
- участвовать в обеспечении технологических процессов реального производства;
- участвовать в проведении опытно-конструкторских и исследовательских работ (совместно со специалистами предприятий) и внедрении результатов курсовых работ;
- формировать soft skills (мягкие навыки) такие, как умение работать в команде, быть лидером, вести переговоры, проводить презентации и т.д., поскольку вузы по предложению работодателей ввели учебные курсы по вопросам коммуникации, управления карьерой и обучения на рабочем месте.

Список литературы:

1. Козмеев Е. Министерство образования и науки РК составило перечень наиболее востребованных профессий в Казахстане. 25.03.2011 <http://www.zakon.kz/205966-ministerstvo-obrazovaniya-i-nauki-rk.html>
2. Аврамова Е., Кулагина Е., Верпаховская Ю. Поведение молодых специалистов на рынке труда: новые тенденции // Человек и труд. 2007. N 9. С. 41 - 47.
3. Вразжнова М. Проблемы адаптации молодых специалистов в условиях "вуз - производство" // Высшее образование. 2007. N 5. С. 47 - 52.
4. Жигадло А., Пузиков В. Качество подготовки и трудоустройство молодых специалистов: социологический аспект // Высшее образование в России. 2007. N 10. С. 108 - 112.
5. Корчагин Е. А. Концепция практикоориентированной технологии обучения. // Среднее профессиональное образование. 2004. No 10. С. 2–6.
6. Васина Е. В. Социальное партнерство и содержание профессионального образования // Инновация в российском образовании. Среднее профессиональное образование 2000. М.: Изд-во МГУП, 2000. 80 с. С. 28–32.
7. <http://www.akkork.ru/general/upload/rabotodatel.pdf>

Торманов Н., Төлеуханов С.Т., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И. МЕНЕДЖМЕНТ ЖҮЙЕСІН ОҚУ ҮРДІСІНЕ ПАЙДАЛАНУ ЖАЙЛЫ ШҚІРЛЕР

Тәуелсіз Қазақстанның даму стратегиясы әлемдік қауымдастыққа бағытталған прогрессивті саясатты, экономикасы тұрақты, мәдениеті дамыған ел болуға айналды. Ол үшін Қазақстан халқының білім алуға деген құштарлығын дамытып, басқару жүйесін дұрыс жолға қойып, кешенді жоспар бойынша іске асыруға қадағалай, бақылай отыру.

Сондықтанда мынындай мәселелердің басымды жақтарын, әсіресе білім беру жүйесі мен орта білім беру саласын басқару, педагогикалық процесстердің басқару ерекшелігін, педагогикалық еңбектің ғылыми тұрғыдан ұйымдастыру, білім және тәрбие берудің инновациялық технологиясын енгізу арқылы алдымызға қойған мақсатқа жету.

Бірнеше авторлар ұжымы (Петров Ю.Н. Белиловский В.Д. – 1991 ж «Педагогикалық менеджмент» деген атпен монографиясын жарыққа шығарған болатын. Бұл еңбектерде авторлар педагогикалық басқаруды дамытудың жаңа үлгісін ұсынған. Олардың айтуы бойынша педагогикалық менеджмент арқылы әрбір тұлғаның өздігінен дамуына, белсенділігінің артуына, кәсіби құзреті, біліктілігінің қалыптасуына үлкен әсерін қалдырады. Егер «басқару» деген ұғымды «менеджмент» деген ұғыммен арақатынасын анықтайтын болсақ, біріншісінің мәні екіншісіне қарағанда кең, ауқымды. Ал екіншісі, яғни «менеджмент» басқарудың бір ғана үлгісі, ұйымдастырылған басқару әдісі деп те айтуға болады. Менеджмент бірнеше орындаушылардан тұратын бір топ қызметкерлердің, алдына қойған мақсаттарына жету жолындағы іс-әрекеті. Яғни мақсатқа жету жолында жеке-жеке тұлғалар мен қарым-қатынаста болып әр түрлі әкімшілік, басқарушылық жұмысына машықтану. Ол келе келе әдетке де айналу мүмкін.

Сондықтанда оқу процесіне, студенттерге білім және тәрбие беру кезінде менеджментті енгізу немесе басқару әдісі ретінде пайдалану белгілі кешенді ұстанымдарды сақтау арқылы іске асырылуы тиіс. Ал осының басты принциптеріне қысқаша тоқталатын болсақ, адамның адамға құрметі, сенімі, өзінің алдындағы шәкірттеріне тұлға ретінде қарап, бірдей бағалау. Жеке тұлғаға біртұтастық көзқарас болуы оның жан-жақты қасиеттерін (адамгершілік, физикалық, профессионалдық, танымдық) түсіне білу.

Авторитарлық басқарудан гөрі қарым-қатынасты, байланысты, тілдесу жолы арқылы іске асыру; Әлеуметтік әділеттілік мұғалім өзінің әріптесімен бір деңгейде болуы. Әкімшіліктің де өзінің қарауындағы қызметкерлерінің ішінен «жақсы көретін» немесе «жек көретіні» болмауы тиіс. Әрбір менеджер әрбір оқушының жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескерген жөн, яғни талап қоюдың да шегі бар. Әрбір студенттің әлеуметтік жағдайын, өмір сүру

ортасын түсіне білу керек. Оқу жүйесіндегі, оның ішінде жеке-жеке пәндерден дәріс беру, студенттердің ағымдағы білімін бағалаудағы мұғалімдердің менеджменттік принципті пайдаланып, әрбір студентті ынталандыру арқылы әсіресе моралды (адамгершілік), материалдық жағдайын (яғни жоғары бал алса, айлық стипендиямен қамтамасыз етілу) көп әсерін береді.

Осындай ынталандыру принциптерін бір рет қана жасамай, үздіксіз (перманент) жүргізіп отырса, студенттің білімінің сапасын арттыруға басты уәж болады.

Студенттердің білімін бағалау барысында, оның алған бағасын, екі жақты талқылап, келісіп, дұрыс немесе бұрыс берілген жауаптарын жариялап, басқаларыда ескеріп, мұғалімнің қойған талабын орындауға дағдыланады.

Басқару әдісі ретінде менеджменттің шартты нәтижесіне жетіп, табысты болуына ұмтылу. Сондықтан еңбектің нәтижесінің табысты болуы білім беру сапасының дамуының қозғаушы күші. Ең бастысы мұғалім әрбір студентпен жеке-жеке байланысты күшейтіп, табысқа жетуіне, яғни білімін одан әрі дамытуға жағдай жасай отырып, білім беру. Басқаша айтар болсақ, білім сапасының көзі мақсатқа жету үшін қолайлы жағдай жасауға тырысу. Сондықтанда әрбір мұғалім менеджмент теориясы бойынша мынандай қағидаларды еске ала отырып, жұмыс жүргізуі тиіс. Ол үшін әрбір ситуацияға байланысты алдына қойылатын мақсатты нақты көрсету;

- барлық күш-жігерді, мүмкіндікті біріктіріп, мақсатқа жетуді іске асыру;
- барлық уақытта ситуацияға талдау жасай отырып;
- мәселені шешуді назардан тыс шығармау;

Мақсатқа жетудің басты жолының бірі мұғалім мен оқушылардың арасындағы сенім. Осыған орай П.Л. Катицаның мынадай пікірін айта кеткен жөн. Әрбір оқушы болсын, ғалым болсын, мұғалім болсын оның еңбегі бағаланса, оған сенім артса, оның жұмысына қызығып қараса, дер кезінде мадақтап, мақтап жариялап отырса, аса жоғарғы шабытпен, батыл еңбек етер еді.

Әрине осындай жағдайды, әрбір мұғалімнің бойынан сезуге болады. Біз бәрімізде мұғалім, ұстаз ретінде жасаған көп жылғы еңбегін жоғарғы орындардан, кафедра меңгерушісінен, университет басшылығына дейін бағаланып, отырса сондай ынтасымен тырысып, өзінің жұмысын одан әрі жандандыруға ұмтыламыз.

Осы тұрғыдан біздің университетіміздегі соңғы 5 жылдан бері жүргізіліп жатқан мұғалімдердің индикативті жоспары бойынша атқарылып жатқан жұмыстары, әрбір оқу жылдың аяғында қорытындылап, әрбір мұғалімнің жеткен жетістіктеріне тиісті баға беріліп, алған орындарына қарай келесі оқу жылы еңбек акысына 15-20 % пайыздан қосып отырады. Осы жерде айта кетуге болады, осы мақаланың авторлары және кафедра мұғалімдері соңғы 5 жыл бойы І,ІІ,ІІІ орындарға университет, факультет бойынша, кафедра бойынша ие болып келеді. Сондықтанда менеджмент теориясының басты талабы, ең бірінші «адамды басты орынға» қою арқылы мадақтап, жариялап отыру.

Басқаша түсіндірер болсақ бірінші орында «адам», одан кейін «студент» әрбір студент, оқушыда мұғалімнің есінде болуы тиіс, оның психологиялық, физиологиялық сапасын бағалап, одан кейін оқушы немесе студент деп қараған жөн.

Осы теория қағидасы барлық тұлғаларға да кафедра меңгерушілеріне, мұғалімдерге, деканның немесе ректордың қарауындағы мұғалімдері мен студенттеріне деген көзқарасы.

Менеджмент жүйесінің ұсынысы бойынша, жұмыстың нәтижесі оң бағаға иеленбесе оны басқару деп айтуға болмайды дейді.

Бұрынғы қоғамда мемлекеттің назары тек жалпы өнімді орындау болды, барлық оқушылардың студенттердің білім алу саласында саны барда, сапасы белгісіз, барлығы сыныптан сыныпқа, курстан курсқа ауыстырыла берді. Ал осында қандай педагогикалық және экономикалық нәтиже бар деген сұрақ ешкімді де толғандырған жоқ. Осы принцип азда болса әлі жалғасып келеді. Бірақ сапасын қадағалау, бақылауды біртіндеп жүргізіп жатыр.

Сондықтанда жұмысты сапалы атқару үшін басты басты мына шартты орындағын дұрыс:

- оқу процесін табысты ұйымдастыру студенттердің білімін сапалы деңгейде жеткізу үшін материалдық базасын жан-жақты қарастырып, тиісті деңгейге жеткізу;
- әрбір мұғалім өзінің жүктемесі бойынша берілген пәндерінің сапасын арттыру. Ол үшін жан-жақты ізденіп оқытудың заманауи технологиясын пайдалана білу;
- мұғалімдердің кәсіби деңгейін жоғарлатуға жағдай жасау(білімін жетілдіру институттардан дәріс алу). Әсіресе ғылыми дәрежесі мұғалімдердің білімін жетілдіру әрбір үш жылдан кейін аттестациядан өткізу арқылы жұмысын одан әрі жалғастыруын қадағалау;
- мұғалімдердің интегративтік компетенттілігін бақылау (біліктілігін), яғни біліктілігінің деңгейін, дағдысын, шеберлігін қоғамдағы өзгеріске қарай қойылған талаптарға қабілеттілігін ескеру;
- эмоционалды, перспективті, концептуалды және мінез-құлықтың компетенттілігі.Енді осылардың әр қайсысын ашып,талдап сипаттама беретін болсақ: -эмоционалды компонентті-бұл әрбір адам лидер болуға ұмтылады. Осының нәтижесінде, ұжым арасында дұрыс бәсекелестік туындап, ал фактор білім берудің сапасын, арттыруға әсерін тигізеді.
- перцептивті дегеніміз – қиын, түсініксіз жағдайдан оңай құтылып,ақпараттарды талдап, жинақтап бір нәтижеге жетуге ұмтылу.

- концептуалды компоненттілігі – бұл оқу бағдарламасы, пән бағдарламасы жоспарлау, талдау, техникалық құрал-жабдықтармен жұмыс жүргізе білу.

- мінез-құлықтық біліктілік дегеніміз, алдына мақсат қойып, оған жету жолдарын білу, жаңашылдық қабілетін ізденісін дамыту;

Міне осындай қасиеттер әрбір мұғалімнің, тіпті (әрине ол мұғалім арқылы беріледі) студенттердің де бойында қалыптасса, алдына қойған мақсатқа жетпей қоймайды. Осы айтылған принциптер, білім және тәрбие беру жүйесінің жалпы талабы болып, қалыптасқанда ғана мемлекеттік кадрлар дайындаудағы басты борышымызды орындай аламыз деп ойлаймыз.

Тугелбаева Л.М., Рысқалиева Р.Г., Ашкеева Р.К., Тулегенов А.Б.
ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕР МЕН ЖОҒАРҒЫ ОҚУ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ НЫҒАЙТУ

Қазақстан республикасында соңғы жылдары жоғарғы оқу орнын бітірген жас мамандардың жұмысқа тұру мәселелері бәрімізді толғандырады. Студенттерге жан-жақты білім беріп, кәсіби маман ретінде дайындасақ та, өз мамандығы бойынша жұмыс табу қиынға соғуда. Әсіресе, химия және химиялық технология факультетінің «Бейорганикалық заттардың химиялық технологиясы» мамандығын бітірген студенттерге бір қарағанда жұмысқа орналасу оңай сияқты болып көрінгенімен, олар да осындай жайттарға тап болуда. Былайша алып қарасақ, Қазақстанның химия өнеркәсібі өте дамыған, әсіресе химик-технологтар соңғы жылдары көп сұранысқа ие болуда.

Осыған қарамастан біздің елімізде жұмыссыздықтың алдын алу мақсатында көптеген жұмыстар атқарылып, бірқатар шаралар қолға алынуда. Соның ішінде, «Жұмыспен қамту 2020 жол картасы» бағдарламасының маңызы зор. Осы бағдарламаның нәтижесінде біршама адам жұмыспен қамтамасыз етіліп, кейбіреулері өз бетінше жеке кәсіптерін дамытып, іскерлік танытуда. Негізінде жоғарғы оқу орнын бітіргеннен кейін жастар тәжірибе жинақтап алу үшін кез келген жұмысқа орналасқаны да дұрыс шығар. Дегенмен, соншама жыл оқып, білім алғаннан кейін әркім өз мамандығы бойынша жұмыс жасағысы келетіні бәрімізге мәлім. Ал көптеген кәсіпорындар жұмыс тәжірибесінің болмауынан жастарды жұмысқа ала қоймайды.

Ал жоғары оқу орындарының түлектерінің өздері тамамдаған мамандығы бойынша жұмысқа орналасуын қамтамасыз ету үшін бүгінгі таңдағы маңызды міндеттердің бірі – жұмыс берушілермен тығыз байланыс орнату. Оларға мамандарды даярлауға қойылатын талаптарды ғана жүктеу жеткіліксіз. Оқу үдерісіне тікелей қатысуын қамтамасыз ете отырып, болашақ маманның ертеңгі тағдырына деген жауапкершілік сезімін қалыптастыру. Осыған орай, жұмыс берушілермен байланысты нығайту, түлектердің білімін саралау, жұмыс нарығын зерттеу, инновациялық қызмет пен материалдық-техникалық базаны дамыту мақсаттарын көздеуі тиіс.

Ел Президенті Н.Назарбаев білім беру жүйесін жаңаша тұрғыда ұйымдастыру бағытында алдымызға үлкен міндеттер мен мақсаттар қойды. Оқыту үдерісіне қазіргі заманғы жаңа әдістемелер мен озық технологияларды енгізу уақыт талабы екенін түсінетін кезең келді. Сонда ғана қазақстандық білім беру жүйесі одан әрі өркендеп, халықаралық стандарттарға теңесетін болады.

Білім берудің маңыздылығы туралы сөз қозғағанда ең бірінші білімнің сапасы жайында қазіргі уақыттың өзінде ұстаздар, студенттер, жалпы оқу ағарту ісіне қатысы бар адамдардың арасында көптеген пікір-таластар ұйымдастырылып, біршама ғылыми-теориялық болжамдар тұжырымдалуда. Білім беруді Қоғамның әлеуметтік-экономикалық құрылымынан, мәдени құндылықтарынан, ұлттық дәстүр, рухани байлықтарынан бөліп, жеке қарастыруға болмайды.

Білім жүйесіне қазіргі заман талабына сай өзгерістер енгізу – біздің қоғамдағы аса маңызды міндеттердің бірі. Қазіргі кезеңде республикада іске асырылып жатқан білім саласындағы маңызды өзгерістер оның ұйымдық-экономикалық тетіктерін түбегейлі өзгертуге бағытталған. Қазіргі кезде қазақстандық білім беру мен ғылым салаларының жүйелі түрде алға басуы қуантарлық жайт. Оқыту үрдістеріне қазіргі заманғы әдістемелер мен жаңаша құрылған оқыту технологияларын енгізу, жоғарғы оқу орындары оқытушыларының сапалық құрамын жаңарту, жастардың білім алуға деген құштарлығын дамыту, тәрбиелік құрамдарды нығайту тәрізді мәселелер заман талабына сай бәсекеге қабілетті тұлғаның қалыптасуының негізін қалайды.

Еліміздің білім жүйесін одан әрі дамыту бағытында әр алуан ұмтылыс, көзқарастардың бар екендігі белгілі. Бұл бағытта, үш сатылы оқу жүйесі (бакалавриат, магистратура, докторантура), тест тәсілі, кредиттік оқыту жүйесінің де қоғамдық көзқарастың әртүрлілігіне қарамастан, өмірге енуі - уақыт алға тартқан өмір шындықтарының бірі. Білім беру жүйесіндегі мұндай оң өзгерістер халықаралық стандарттарға, жаңа технологияларды батыл енгізуге мол мүмкіншіліктер береді.

Білім мен ғылымның үндесуін жүйелі де, оңтайлы шешудің бір жолы - ғылыми-зерттеу институттары мен жоғары оқу орындарын ортақ мақсатқа жұмылдырып, кешенді жұмыстармен айналысу, түбегейлі ізденістерді бірдей алып жүру, оны ұлттық нақышқа бағыттау, басымдық сипаттар берудің қажеттілігі анық көрінеді. Осының негізінде оқыту үдерісін, яғни жоғары білім мен біліктілік, тәжірибені іргелі ғылым мен ұштастырып, отандық өндіріске бағыттау, соңғы нәтижеге бет бұру, оның халыққа қызмет етуін қамтамасыз етудің маңызы зор.

Білім жүйесіндегі үш сатылы, яғни, бакалавриат, магистратура және докторантура оқу бағдарламаларын бір-бірімен байланысты, әрі ұтымды ұйымдастырғанда ғана жүйелілік сақталып, түпкілікті нәтижеге қол жеткізуге болады.

Біздің университетіміз үшін білім сапасын жоғарылату саласында әрбір оқытушы аянбай еңбек етуде. Сондықтан да білімді түлектерімізді жұмыспен қамтамасыз ету мақсатында Қазақстандағы көптеген өндіріс орындарымен, біздер үшін химия өнеркәсіптерімен байланысты нығайтуымыз қажет. Олармен келісім-шартқа отырып, студенттерді іс-тәжірибеден өтуге жіберсек, мұның өзінің екі жақты пайдасы бар. Біріншісі, болашағы бар, дарынды, білімді, білікті студенттерді сол кәсіпорындар өздеріне жұмысқа шақыруға мүмкіндік алады, ал екіншіден, жоғарғы оқу орнын бітірген мамандардың ішіндегі жұмыссыздық саны азаяды. Сонымен қатар жоғары оқу орындарын бітірген мамандары еңбек нарығының сұранысына қаншалықты жауап беріп жатыр, қандай мамандар дайындауымыз керек деген сұрақтар шешімін табады. Негізінде сол кәсіпорындар мамандарға деген сұранысты күшейтіп, оларға тапсырыс беруі керек.

Қазақстандықтарды жұмыспен қамтамасыз ету деңгейін жоғарылату жоғары білім беру жүйесіндегі білім беру бағдарламаларын өзгертпейінше жүзеге аспайтындығын әрқайсымыз жете түсінеміз. Игерілген мамандықтың қыр-сырын іс жүзінде шындай түсуге университет қабырғасынан түлеп ұшқан жастарды жұмыс берушілердің қабылдауы да кедергі болып отыр. Жұмысқа қабылданған жағдайдың өзінде олардың бастапқы кезде алатын еңбек ақысы оның қажеттіліктері мен талаптарына жауап бермейтіні белгілі. Сонымен қатар, елімізде мамандануға бағыттау, жастарға еліміздің экономикалық талаптарын ескере отырып мамандықтың түрін таңдауға көмектесу жұмыстарын реттеумен айналысатын арнайы қызметтің жоқтығын да ерекше атап өткен жөн.

Осы олқылықтардың орнын толтыру мақсатында білім нәрімен сусындаған түлектерімізді жұмыссыз қалдырмас үшін ғылыми жетекшілер тарапынан қолдау көрсетуіміз керек. Ең дұрысы – соңғы курстардағы болашақ мамандарға жетекшілік ету, олардың іс-тәжірибеден өтуін ұйымдастыру, оқу орнын аяқтаған жас мамандарды жұмыспен қамту міндеттерін атқаратын арнайы ресурстық орталықтың ұйымдастыруымен оқу ісін іс-тәжірибемен қатар алып жүру.

Біздің университетімізде жалпы алғанда жұмысқа орналастыру мәселелері жоғары деңгейде жолға қойылған. Солардың бірі Қазақ ұлттық университетінің мансап және бизнес орталығы – студенттерге және түлектерге табысты жұмыс табуына, кәсіби өрлеуіне және дамуына ақпараттық-кеңес көмегін көрсететін құрылым. Қазақ ұлттық университетінің Жұмыс берушілер кеңесінің міндеті – әлемдік қоғамға енуі барысында, Қазақстанның интеллектуалды көрсеткіштері бойынша мемлекет басшысы қойған жаңа талаптар аясында, жоғары білікті, бәсекеге қабілетті мамандар дайындайтын орталық ретінде жоғары оқу орындарының дамуына көмектесу. Кеңес жұмысы жұмыс беруші компаниялардың қатысуымен халықаралық жобалар мен бірлескен ғылыми-зерттеу бағдарламаларын жүзеге асыруға бағытталған. Сонымен қатар, жұмыс беруші компаниялар жұмыс берушілер талаптарына сай оқу үрдісінің бейімділігіне, мамандар дайындауда бірлескен оқу бағдарламаларын құрастыруға көмектеседі, еңбек нарығына зерттеу жүргізеді, экономиканың қазіргі талаптарына сәйкес бағдарламалар мен оқу жоспарларының жандануы бойынша ұсыныстар береді және оларды жан-жақты талқылайды.

Қазақ ұлттық университетінің Жұмыс берушілер кеңесінің құрамында көптеген ірі компаниялар бар. Атап айтқанда, Microsoft Kazakhstan, KPMG, «Самұрұқ-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры, Қазақстанның Халық Банкі, «Қазатомпром» ұлттық компаниясы, Ұлттық ғарыш агенттігі, «Парасат» ұлттық ғылыми-технологиялық холдингі, GSM Қазақстан ұялы операторы, «Қазфосфат» компаниясы, «ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы, «Қарашығанақ Оперейтинг Б.В.» компаниясы, «Еуразиялық банк» АҚ, Қазақстандық инновациялық қор, «Ел Арна» ТРК, «Даму» кәсіпкерлік даму қоры, Қазақстан Республикасының сауда-өндірістік палатасы, Қазақстанның Британдық бітірушілер қоры, Алматы қаласының Білім Беру Басқармасы және басқалары.

Мансап және бизнес орталығының қызметіне тоқталатын болсақ, олардың барлығы да университет түлектерін жұмыспен қамтамасыз етуге тырысады. Олардың негізгі жұмысының бағыттары мынадай бөліктерден тұрады:

- 1) Оқу, өндірістік және диплом алдындағы іс-тәжірибелерден өтуге және тәжірибе алмасу бағдарламаларына қатысуға мәліметтер жинауға мүмкіндік жасау;
- 2) «Көшбасшылық» және «University Life» бағдарламасын жүзеге асыру;
- 3) Онлайн түрде кеңес беру және тіркеу;
- 4) Көшбасшылық дәрістер, тренингтер, семинарлар, конференциялар ұйымдастыру;
- 5) Job Fair (Бос жұмыс орындар жәрмеңкесі), Volunteer Fair (Волонтерлық Жәрмеңке),
- 6) Career Talk ұйымдастыру;
- 7) Парламентте, Жұмыс берушілер кеңесінің компанияларында тәжірибе, Халықаралық тәжірибе, Жастар тәжірибелерін ұйымдастыру;
- 8) «Success Motivation» (Сингапур) көшбасшылық мектебінің жұмысын ұйымдастыру;
- 9) «Мансап» жастар журналы мен бос жұмыс орындарының топтамасын басып шығару.

Студенттер еркін кәсіпкерлікте (SIFE) бұл халықаралық бағдарлама студенттердің жеке инновациялық жобаларын экономика, әлеуметтану, білім, ақпараттық технологиялар мен қоршаған ортаны қорғау аясында жүзеге асыруларына зор мүмкіндік береді.

SIFE жұмыс берушілермен жобаларды жүзеге асырып, тренингтер, мастер-класстар шеңберінде ынтымақтастықты белсенді дамытады. Жетекші және әлемдік ұлттық компаниялар даму бағдарламасын белсенді қолдап, жұмысқа түлектер арасынан SIFE мүшелерін тартады.

Студенттік кейс-клуб «Case Impact» жұмыс берушілер кеңесінің аясында ашылған. Студенттік кейс-клубтың негізгі мақсаты «Case Impact» - жағдайға байланысты мәселелік кейстерді шешу мақсатында теориялық білімдерді қолдану, жағдайлық кейстердің көмегімен жүретін оқыту әдістемелерін дамыту, белгілі қазақстандық және халықаралық серіктестіктердің, өкілдердің Қазақ ұлттық университетінің оқу үдерісіне қатыстыру.

Сонымен қатар «Ашық кафедра» жобасы да кеңінен қолдау табуда, оның көздеген мақсаты-жұмыс берушілердің, ірі компаниялар өкілдерінің, жеке кәсіпкерлердің және «Болашақ» Президенттік стипендиясы мен басқа институттар (Open Society Institute (Soros Fund), Muskie, Chievening, DAAD) түлектерінің білім беру қызметін ағылшын тілінде жүргізілуі арқылы білім сапасының жетілдіруіне өз үлесін қосу болып табылады.

Осындай бағыттар бойынша жасалған жұмыстар нәтижесінде біздің университеттің түлектері кез келген салада сұранысқа ие болатындығы сөзсіз. Жұмыс берушілермен өз ара байланыс пен ынтымақтастықты орнату нәтижесінде түлектерімізді жұмыспен қамтамасыз ету жолында аянбай еңбек еткеніміз жөн. Жұмыс берушілер мен білім беру мекемелері арасында байланыс орнатып, маман даярлау мәселелерін еңбек нарығындағы жұмыс күшінің қажеттілігіне сәйкес ұйымдастыру қажет. Мамандардың айтуынша, мұндай іс - шара оқу бітіргелі отырған жас мамандар үшін өз мамандықтарына лайықты жұмыс табуға оңтайлы мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру жүйесі қоғамның даму мақсатына сай дүниеге жауапкершілікпен қарайтын, шығармашылық ойлауға дүниетанымдық мәдениеті жетілдірілген, адамгершілігі мол және өзі таңдаған мамандығының білікті маманы болатын жана ұрпақты қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

Тулегенова М.

К ВОПРОСУ О СОТРУДНИЧЕСТВЕ РАБОТОДАТЕЛЕЙ И ВУЗОВ В ФОРМИРОВАНИИ КОМПЕТЕНЦИЙ СПЕЦИАЛИСТОВ

Компетентность и производительность труда специалиста во всех сферах и на всех уровнях профессионального роста зависит от множества факторов, но прежде всего от качества полученной квалификации, от востребованности полученного образования на практике.

Профессиональные квалификации вузы могут успешно формировать лишь при сотрудничестве с работодателями в разработке образовательных программ и организации профессиональной практики. Система образования должна перестраиваться с учетом новых требований работодателей, которые предъявляют претензии к вузам, при этом, не проявляя должного интереса и поддержки в форме своих заявок к образовательным программам, а также в виде предоставления площадок для производственной практики.

Необходимо, чтобы и работодатели разрабатывали квалификационные стандарты с учетом требований новой экономики. В них необходимо учитывать требования к модели молодого специалиста. Квалификационные стандарты предполагают те умения и знания, которыми должны владеть специалисты той или иной профессии. Поэтому они должны стать основой для разработки учебных программ подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов и выпускников образовательных учреждений. От профессиональных учебных заведений наряду с теоретической подготовкой сегодня требуется формирование профессиональных компетенций в соответствии с требованиями рынка труда.

Более того, необходима оценка квалификации и профессиональной подготовленности претендентов на управленческие позиции в национальных компаниях специальными аккредитованными организациями, что предусмотрено статьей 138-6 Трудового кодекса РК.

Система независимой оценки и признания квалификации позволит выявить, насколько выпускник образовательного учреждения, его знания и умения соответствуют практическим потребностям работодателя не только текущим, но и будущим тенденциям. Подтверждающий сертификат увеличит шансы трудоустройства, ускорит адаптацию специалистов на рабочем месте и сократит затраты на адаптацию молодого специалиста требованиям предлагаемой работодателем позиции.

Кроме того, интеграция интересов и требований системы образования и работодателей позволит решать такие задачи как:

- мониторинг и анализ ситуации на рынке труда;
- разработка на основе спроса работодателей и с их непосредственным участием профессиональных стандартов;
- разработка системы оценки профессиональных компетенций (уровня профессиональной подготовленности);
- обновление стандартов профессионального обучения;
- профессиональная подготовка на основе новых образовательных стандартов;
- независимая сертификация и трудоустройство.

Разработка и внедрение квалификационных стандартов позволит работодателям конкретизировать свои требования к работникам на различных позициях с учетом специфики деятельности организаций и отрасли, развивать методы управления персоналом.

Эти действия позволят повысить эффективность производства и, соответственно, увеличить прибыль за счет вовлечения и использования в производстве квалифицированных специалистов, заинтересованных в повышении конкурентоспособности своей компании.

Для молодежи квалификационные стандарты явятся ориентиром в выборе профессии, сферы деятельности и планировании карьеры.

В развитых странах в связи с растущей рабочей миграцией и со значительными технологическими сдвигами и ростом спроса на квалифицированную рабочую силу профессиональной подготовке особое внимание уделяется разработке профессиональных стандартов.

Более чем в 100 странах мира (Великобритании, Германии, США, Канаде, в странах Восточной Европы) идет работа в области создания и внедрения национальных квалификационных структур и стандартов.

Казахстанская система высшего образования на протяжении двух десятков лет переживает сложные процессы перестройки. При этом в стремлении соответствовать рыночным и международным образовательным стандартам, зачастую теряются ценности, накопленные прошлой системой, что постепенно ведет к формированию деформированной модели образования. Обновление форм и норм при сохранении устаревшего содержания и подходов к учебному процессу сдерживает реальную модернизацию системы образования. Назрела потребность в разработке национальных квалификационных стандартов, ориентированных на единство интересов государства, экономики и университетов.

Вузам следует усилить значение фундаментальных и междисциплинарных образовательных компетенций, развитие которых позволит повысить конкурентоспособность молодых специалистов на рынке труда. В этом контексте наибольшую ценность представляет методика формирования ключевых (междисциплинарных) компетентностей, которые имеют особые признаки.

Ключевые компетентности многофункциональны, надпредметны, требуют значительного интеллектуального развития, многомерны. При этом исключительно важно, что все эти компетентности реализуются в трех типах действия: действовать автономно и рефлексивно, использовать различные средства интерактивно, генерировать знания, уметь работать в команде. В Японии работодатели считают, что если молодой специалист имеет основные компетенции, умеет мыслить и впитывать знания, то конкретному делу его можно научить, тем более, что технологии быстро устаревают. Компаниям нужны специалисты, способные быстро осваивать новое и перестраиваться в команде, т.е. ценятся креативные специалисты, способные анализировать, рассуждать и творчески использовать знания.

Специалист, обладающий ключевыми компетенциями, способен создавать стоимость во много крат, превышающий его стоимость. Например, способности генерировать идеи таких новаторов как Билл Гейтс, Стив Джобс принесли их компаниям миллиардные прибыли. Каждый новый iPhone появляется с интервалом не более одного года. Изучение их биографий позволяет отметить, что учились они, параллельно работая в лабораториях, мастерских, фирмах.

Во многих зарубежных вузах студенты, освоив определенные теоретические знания, имеют возможность закреплять и обогащать их на практике (время и реальное место практики определено в нормативных документах). Затем переходят к новым теоретическим курсам. Модель «сэндвич образования» позволяет вырабатывать умения и навыки, углубляя и закрепляя теоретические знания, кроме того, способствует генерированию новых знаний, апробируя их «на месте» без каких-либо бюрократических препятствий.

К сожалению, отечественные фирмы и компании не проявляют интереса к формированию современной модели молодого специалиста, банки требуют высокую оплату за прохождение практики, при этом студент-практикант исполняет не профильные функции.

Зарубежная практика показывает, что компании «ведут» способных студентов, выплачивая стипендии, предоставляя им возможность реально участвовать в ведении дел, в жизни компании. Лучшим дипломированным молодым специалистам предоставляются рабочие места с последующим доучиванием в компании, выстраивающим алгоритм профессионального роста.

Кроме того, следует учитывать, что сторон, заинтересованных в повышении профессиональных компетенций, гораздо больше, чем работодатели и вузы. Главной заинтересованной стороной являются студенты, а также их родители. Включаясь в процесс теоретического и практического обучения, студенты непременно должны представлять собой «материал», созревший для восприятия знаний, склонный к образованию. Они должны видеть свою цель не только в виде диплома, а в получении глубоких и полезных знаний. Наметившаяся тенденция преподносить скачанный из интернета информационный материал вредит в первую очередь самому обучающемуся, поскольку эта информация зачастую не достоверная, а метод ее получения и применения не позволяет ему получить глубокие знания и умения. Конспектирование материала, первоисточников и его анализ считаются излишними затратами времени и сил как для студентов, так и для учебных заведений. Правильное видение роли обучения прививается с ранних лет, и его успешность зависит от семьи и школы.

Действующая модель ЕНТ воспитала несколько поколений информированных, но не желающих анализировать и логически мыслить.

Рекомендации: в разработке учебных планов и типовых программ исходить из официальных рекомендаций ассоциации работодателей. С этой целью усилить требованиям к формату организации процесса разработки учебных планов и программ в следующих направлениях:

- постепенно вносить изменения в парадигму высшего образования по опыту западных стран, практикующих «сэндвич-образование», по которой студент имеет возможность «брать» кредиты после наработки определенного опыта и заработав денежные средства на последующие учебные курсы;
- проведение совместных с работодателями круглых столов, возможно выездных на предприятия, с целью модернизации учебных планов и образовательных программ;
- внести предложения в МОН РК и МТСР о необходимости законодательно устанавливать квоты на рабочие места для производственной практики студентов с последующим трудоустройством выпускников вузов, обучавшихся по грату МОН РК, а также законодательно закрепить ответственность работодателей в реализации прав и интересов молодых специалистов;
- в учебных планах бакалавриата и магистратуры увеличить число кредитов по дисциплинам, развивающим аналитические способности и навыки, умения видеть причинно-следственные связи, последствия принимаемых решений; в послевузовских программах научно-исследовательского направления – преподавать методику преподавания в достаточном объеме (не менее 3 кредитов);
- заключать долгосрочные договора с работодателями по обеспечению производственной практики и обеспечивать постоянный (не формальный) мониторинг и контроль за их выполнением;

Список литературы:

1. Назарбаев Н.А. Современное государство для всех: пять институциональных реформ <http://www.kazpravda.kz>. 13 мая 2015.
2. Назарбаев Н.А. Новое десятилетие – новый экономический подъем – новые возможности РК. Астана. - 2010.
3. Cobb C., Douglas P. A Theory of Production. In American Economic Review, 1928, Vol. 18, № 1, p. 139-165.

Тулеханов С.Т., Аблайханова Н.Т., Кулбаева М.С., Сраилова Г.Т., Швецова Е.В.
УЧЕТ ТРЕБОВАНИЙ РАБОТОДАТЕЛЕЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ МАГИСТРАНТОВ ПО
СПЕЦИАЛЬНОСТИ 6М011300 –БИОЛОГИЯ

В связи с тем, что специальность 6М011300- Биология направлена на подготовку педагогических кадров, подбор обязательных и элективных модулей полностью соответствует курсу обучения. Эффективность подобранной образовательной траектории прослеживается непосредственно на педагогической практике у студентов-бакалавров.

В основу образовательных дисциплин входят такие программы как Физиология высшей нервной деятельности детей и подростков, Прикладная физиология, Методика преподавания биоэнергетики, Биоритмология и учебный процесс, Избранные главы по хронофизиологии и геронтологии, Эволюционная биология и др., позволяющие как углубить магистрантам свои знания в биологических науках, так и подготовиться к ведению практических работ, в качестве преподавателя. Они позволяют расширить знания о образовательном процессе, о возрастных физиологических и психологических особенностях процесса образования в разных возрастных группах, начиная от школьников, заканчивая студентами старших курсов.

В плане отражены две траектории подготовки магистрантов:

- Физиология и хронофизиология
- Прикладная биофизика и прикладная физиология.

Данные траектории выбраны с учетом научной специализацией кафедры, поэтому читаемые курсы обеспечены достаточной методической и научной базой. Анализ модулей и дисциплин входящих в них показал, что кафедра имеет несколько проблемных моментов, когда в единый модуль объединены разноплановые дисциплины. Образовательная программа по шифру специальности «6М011300-Биология» в полной мере обеспечивает необходимыми базовыми знаниями будущих специалистов образовательных учреждений. Базовые знания магистры получают из обязательных государственных дисциплин: «История и философия науки», «Иностранный язык (профессиональный)», «Педагогика и психология»; из обязательных профессиональных дисциплин: «Организация и планирование научных исследований», «Концепция биологического образования», «Современные проблемы теоретической биологии», «Избранные главы по хронофизиологии и геронтологии».

По окончании дисциплины «История и философия науки» магистр-педагог овладевает знанием социально-этических ценностей, основанных на общественно-правовых нормах и толерантности к различным культурным и конфессиональным традициям, а также умением свободно интерпретировать и творчески использовать научно-историческое и философское знание для обобщения факторов успеха казахстанской модели развития на пути к

состоявшемуся государству – Республике Казахстан; формирует у студентов творческую сознательно-активную установку на будущую профессию, чувство гражданской и профессиональной ответственности за результаты своей деятельности, развитие общей культуры, широкий кругозор и этику поведения.

По окончании дисциплины «Иностранный язык (профессиональный)» магистр-педагог овладевает знанием компетентного использования языковых и лингвокультурологических навыков для решения задач общения в полиязычном и поликультурном социуме Республики Казахстан и на международной арене и овладевает иностранной речью.

По окончании дисциплины «Педагогика» магистр-педагог овладевает знанием о методах и методиках педагогической деятельности, формируется творческая сознательно-активная установка на будущую профессию, чувство гражданской и профессиональной ответственности за результаты своей деятельности, развивается общая культура, широкий кругозор и этика поведения профессионала. Также формируется умение разрешать конфликтные ситуации на занятиях с сочетанием навыков проявления педагогической требовательности с доброжелательностью.

По окончании дисциплины «Психология» магистр-педагог овладевает знанием о психологических особенностях развития детей, подростков и молодых людей, о психофизиологических особенностях восприятия, анализу, обобщению информации, постановке цели и выбору путей ее достижения в различных возрастных группах. Формирует умение владеть аудиторией и готовность к кооперации с коллегами, работе в коллективе.

По окончании дисциплины «Концепции биологического образования» магистр-педагог овладевает знанием о современных проблемах теоретической биологии и умением адекватно формировать целостный и эффективный учебный процесс.

По окончании дисциплины «Теоретические и прикладные вопросы современной психофизиологии» магистр-педагог овладевает знанием социально-этических ценностей, основанных на общественно-правовых нормах и толерантности к различным культурным и конфессиональным традициям; использовать информационно-коммуникационные технологии в профессиональной деятельности; к эффективному коммуникативному взаимодействию с учащимися (индивидуально-ориентированному и групповому), в т.ч. неформальному, способствующему достижению положительного результата учебно-педагогического процесса в целом. Также овладевают умением к кооперации с коллегами, работе в коллективе.

По окончании дисциплины «Избранные главы по хронофизиологии и геронтологии» магистр-педагог овладевает знанием хронофизиологических аспектов развития различных возрастных групп учащихся, особенностей организации учебного процесса в соответствии с законами хронофизиологии. Также формируется умение адекватно оценивать целостность и эффективность учебного процесса, организованного в соответствии с рекомендациями хронофизиологов.

Работодателями по специальности 6М011300 – биология (образовательная) являются Женский педагогический университет, Казахский национальный педагогический университет им. Абая, колледжи г.Алматы. Работодатели приняли участие в разработке обязательных государственных курсов «Методика преподавания биологии», «Физиология человека и животных» и профильных (или специальных) курсов: «Концепция биологического образования», «Эволюционная биология» и т.д.

Получены рецензии (проф. Жексенбиев Р.К., проф. Шилдебаев Ж.Д., проф. Бабашев А.М.

Работодатель, проф. Балгинбеков Ш.Б. был председателем ГЭК в КазНУ им.аль-Фараби. Профессор С.Т.Тулеуханов был председателем ГЭК в ЖенПИ и в КНПУ им.Абая

Унификация образовательных программ на уровне факультета обеспечивалась решениями ИПО университета, который строго отслеживал соблюдения всех требований обязательного ГОСО для магистратуры, соблюдения перечня обязательных дисциплин и унификация их чтения в пределах факультета для всех специальностей магистратуры. Общеобязательные дисциплины читаются на факультете единым потоком. Образовательные программы и траектории построены по принципу унификации и являются взаимодополняющими друг друга.

В целом пререквизиты специальности и дисциплин соблюдаются. Для специальности пререквизитами выбрана дисциплины, который изучаются в бакалавриате всех родственных специальностей (Физиология человека и животных). Дисциплины обязательного компонента утверждаются в государственных общеобязательных стандартах образования (ГОСО) по каждой специальности, дисциплины компонента по выбору утверждаются вузом в отдельном документе. Соблюдение пререквизитов элективных и профилирующих модулей осуществляется исходя из академической траектории обучения и тесно связаны с будущей специальностью студентов.

Паспорт образовательной дисциплины подготовлен в соответствии с требованиями методической службы университета и в нем отражено, что целью образовательной программы по шифру «6М011300 – Биология» является обеспечить подготовку магистрантов по биологии в соответствии с самыми высокими академическими стандартами в конкурентной образовательной среде, дав им систематические знания по фундаментальным курсам биологии, базирующимся на прочной экспериментальной и теоретической основе, наряду со знаниями по элективным направлениям, основанным на новейших достижениях биологической и педагогической наук; сформировать системные навыки, связанные с решением проблем, критической оценкой и интерпретацией первоначальных экспериментальных данных и способностью обучать по биологическим дисциплинам, а также быть готовыми выполнить серьезный научный проект, который требует владение теорией и методами проведения

и постановки биофизических, физиологических и морфологических исследований и экспериментов, обеспечивающих оригинальный результат и новизну проведенных исследований.

Выпускники образовательной программы по шифру «6M011300-Биология» приобретут квалификацию и будут востребованы в образовательных учреждениях: высшие образовательные учреждения, средние специальные образовательные учреждения, основные и общие средние образовательные учреждения, технические и профессиональные средние образовательные учреждения т.д. Магистранты педагогики будут иметь право на профессиональную деятельность: учитель, преподаватель, педагог, специалист учебно-вспомогательного персонала, лаборант учебных лабораторий, младший научный сотрудник.

Ведущей проблемой при реализации данной образовательной программы является нарушение преемственности подготовки. Обучения в бакалавриате не ведется.

В университете нет преемственности подготовки по направлению подготовки Биология (образовательная), так как в 2010 году был прекращен набор бакалавров, последний выпуск которых был в 2012 году. Лицензия для подготовки докторантов была получена, но в связи с отсутствием набора в течение 3 лет она была отозвана и сдана в МОН РК. Подготовка осуществляется только на уровне магистратуры. При очередной аккредитации МОН РК могут быть отозваны и лицензии на подготовку бакалавров и магистров из-за нарушения преемственности подготовки.

Внедрение требований Международной программе в образовательные программы

<https://www.brown.edu/about/administration/strategic-planning/educational-leadership>

<http://biology.umbc.edu/undergrad/undergraduate-programs/b-a-in-biology-education/>

<http://biology.missouristate.edu/biologyEd/program-requirements.htm>

<http://www.biology.pitt.edu/undergraduate/academic-programs/biosci/require>

<https://biology.unt.edu/undergraduate-programs/biology-programs>

Построение Европейского пространства высшего образования к 2010 году – одна из самых важных целей европейского интеграционного процесса, направленного на развитие сотрудничества учреждений высшего образования в Европе.

Создание Европейского пространства высшего образования предполагает:

- введение трехциклового системы высшего профессионального образования;
- введение Приложений к диплому о высшем образовании; развитие академической мобильности студентов и преподавателей;
- введение стратегии интернационализации высшего образования посредством реализации профессиональных образовательных программ, предлагаемых на разных языках;
- улучшение обслуживания студентов в период их адаптации в другом вузе;
- специализацию деятельности вузовских международных служб с учетом положений Болонской декларации;
- проведение маркетинговых исследований в области высшего образования.

Кроме того, создание общеевропейского образовательного пространства предусматривает:

- организацию рынка образовательных услуг;
- признание квалификаций выпускников;
- сопоставимость требований систем обеспечения качества, а также образовательных программ вузов;
- развитие внутривузовских систем обеспечения качества образования; привлечение к внешней оценке деятельности вузов студентов и работодателей.

Построение Европейского пространства высшего образования также означает, что каждый из трех циклов обучения имеет функцию подготовки студента к рынку труда.

Исходя из этих критериев, можно сказать, что образовательная программа и ее трехступенчатость соответствуют Международным требованиям и образовательным программам, как и на уровне самого Университета.

Во время прохождения зарубежной стажировки мною, как и большинством моих одногруппников, был получен значительный опыт, который несомненно пригодится мне в профессиональной и образовательной деятельности.

Регистрация магистрантов на учебные дисциплины проходит до начала учебного года. Офис регистратор заранее полностью вводит дисциплины по учебному плану и прикрепляет преподавателей, по полученному предварительно от кафедры графику преподаваемых дисциплин. Магистранты по составленному графику офис регистратора заходят через свой логин и пароль в систему «Универ» и регистрируют свои дисциплины и преподавателей за осенний и весенний семестры. При правильной регистрации у каждого магистранта выходит ИУП на следующий учебный год. После всего этого магистранты обучаются в течение учебного года по составленному диспетчером факультетов расписанию, утвержденному учебным отделом университета.

Реальный процесс регистрации на дисциплины имеет свои недостатки. В силу большой образовательной группы (9-10 человек), достаточно сложно прийти к определенному выбору. Т.е. персонализация учебного процесса нарушается, в виду состава и размера обучающейся группы.

Хотелось бы предложить оставить в рамках учебной программы магистратуры такой пункт, как обязательная зарубежная стажировка. Так как, во время нее студенты- магистранты имеют возможность не только ознакомиться

с Международными учебными программами различных вузов, получить опыт и знания в интересующих областях науки, но и совершенствовать практику и навыки иностранного языка, что немаловажно с учетом перехода на трехязычное обучение. А так же упорядочить систему процесса регистрации на учебные дисциплины.

Обязательным для университете видется восстановление приема на данную специальность в бакалавриате для реализации преемственности обучения.

Тулешова Г.Б., Бимендиева Л.А.

КӘСІПКЕРЛІК УНИВЕРСИТЕТ – ЖОО ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІ РЕТІНДЕ

Өлемдегі алдыңғы қатарлы елдердің тәжірибесіне сүйенсек, ғылымда инновацияны енгізудің қажетті шарттарының бірі - университеттердің рөлін жоғарылату. Аталған көзқарасты көптеген ғалымдар толығымен жүзеге асыру мүмкін екендігін алға тартуда. Белгілі ғалымдар Генри Ицковиц пен Л. Лейдесдорфтың «үштік бұралым (спираль)» тұжырымдамасына сәйкес, жаңа идея мен технологияларды қалыптастыру және оны өндіріске енгізуде ЖОО-дары бірінші орында болу қажет. Г.Ицковицтің «Үштік үйлесім: университет – кәсіпорын - мемлекет. Инновациялық қызметте» атты кітабында «кәсіпкерлік университет» - өнеркәсіпті жоғарылатудың негізгі өзегі, яғни бұл жаңа өндіріс пен жұмыс орындарын құру, экономикалық тұрақтылық деп атап көрсетеді [1].

Америкалық зерттеуші Дж. Репкенің көзқарасы бойынша, кәсіпкерлік университет келесі талаптарға сәйкес болуы тиіс:

- кәсіпкерлік іс-әрекеттерді ұйым ретінде ашық көрсете білуі қажет;
- университеттің оқытушылары, білімгерлері, қызметкерлері кәсіпкерлер болуы тиіс;
- университет пен қоршаған орта арасындағы өзара әрекеттер университет және оған жақын аймақтардың «өзара түйіндесуіне» алып келуі тиіс [2].

Тәжірибе жүзінде, қарапайым университеттің кәсіпкерлікке ауысуының келесі бағыттары қарастырылған:

1) Білімгерлердің кәсіпкерлік белсенділігін әр түрлі формада ынталандыру. Жобалық және зерттеу іс-әрекеттері, жағдаяттық тапсырмалармен айналысу. Университеттердің кәсіпкерлік Орталықтармен өзара байланысы, оқу пәндерін кәсіпкерлік модульдерін қосу жолымен дамытуға ықпал етуі. Кейбір университеттер оқу пәндерінде кәсіпкерлік мультимедиялық модульдерді пайдаланатын болса, басқалары оқу үрдісіне қосымша тренингтік бағдарламалар ұсынады;

2) Университетте кәсіпкерлік инфрақұрылымдарды құру, атап айтқанда даму Орталықтары, жобалық Орталықтар, Бизнес зертхана және Бизнес инкубаторлар, студенттік кәсіпкерлік Орталығы. Бұлардың барлығы университеттің құрылымында болуы тиіс немесе басқа ұйымдармен басқарылуы мүмкін. Даму орталықтарында жас кәсіпкерлер тұрақсыз нарық жағдайында шағын кәсіпорынды құру және басқару бойынша тәжірибелік дағдылар алуы мүмкін.

3) Кәсіпкерлік типтес зерттеу университетін құру. Аталған университеттің негізгі мақсаты кәсіпкерлік университетке ауысу, нәтижесінде зерттеу Орталықтары, даму Орталықтары және т.б. қызметтердің іс-әрекеттері арқылы қызметкерлер мен білімгерлердің кәсіпкерлік белсенділігін ынталандыру болып табылады.

Кәсіпкерлік университет, жаңа инновациялық даму моделі ретінде, яғни ғылым, білім және биліктің жаңа балансы ретінде қарастырылады. Кәсіпкерлік университет – ол жоғары оқу орны, онда үш сфера қызметіне сәйкес жүйелі түрде – білімді іздестіру, жаңа қызмет түріне бастамашылық ету жолымен – оқытуды және білімді тәжірибеге сүйене түбегейлі өзгерту, ішкі ортаны өзгеру арқылы сыртқы ортаның өзара байланысын түрлендіру. Мәселен, жоғары оқу орнында жаңа модульдік өзгерістердің нәтижесі ретінде білім беру сапасының көшбасшы позициясы үшін жоғары бәсекелестікке, экономикалық тиімділік пен статустық рентабелділікке ұмтылу, білім беру институттарының тұтынушыларға бейімделуі, яғни мемлекет, университет, жұмыс берушілердің үйлесімді қызметін атауға болады. Әрине, мұндай жағдайда қаржыландыру көздерін іздестіру қажеттілігі туындайды. Қаржыландыру көздерінің басым болуы білім беру саласындағы ЖОО-ның бәсекеге қабілеттілігі мен сыртқы орта жағдайындағы тұрақтылығына байланысты айқындалады.

Жоғары кәсіби білім беру ортасында бәсекелестікті қалыптастыру мемлекеттік жоғары оқу орындарында коммерциялық секторлардың пайда болуы және жоғары білімнің мемлекеттік емес сегменттерін қалыптастыру, ал өз кезегінде жоғары оқу орындарында кәсіпкерлік қызметтің әр түрлі формасын дамыту үшін міндетті институционалды негіз құрылуына себеп болады. Осындай жоғары білім беру институтының позициясы /көзқарасы/ басым жағдайда оны бизнеспен жақындастырып, университетті «кәсіпкерлік ұйымға» айналдыру, бірінші кезекте өзінің жеке мүмкіндіктерін сүйене отырып, экономикалық тиімді табысты іс-әрекетпен айналысуға мүмкіндік береді.

Шетелде өнеркәсіпті дамыту үшін, жоғары оқу орындарының ғылыми-зерттеу әлеуеті белсенді қолданылады. Кәсіби университеттің студенттері, оқытушылары және қызметкерлері белсенді кәсіпкерлер ретінде, жаңа өндірістер, компания қалыптастыруға қатысады. Шынайы бизнеске кеткен түлектер, өзінің кәсіпкерлік университеттерімен байланысын үзбейді, керісінше оны дамытуға атсалысады. Нәтижесінде жоғары оқу орны ақша қаражаттарын шоғырландыру мүмкіндігіне ие болып, оны ең адымен ғылыми іс-әрекетке бағыттайды.

Еуропалық университеттердің қарқынды дамуының негізі - олардың бизнеспен тығыз және іскерлік байланыста болуы, сонымен қатар басқа да басқару механизмдерін тиімді пайдалану арқылы қаржыландыруды кеңейту.

Қоғамның инновациялық дамуы заманауи университеттің басымдылық рөлі ретінде кәсіпкерлік университеттің қағидаларын оқу барысында студенттерге де қолдану қажеттілігі көрсетілген. Оларды оқыту үрдісі тек қарапайым академиялық ғана емес, сонымен қатар, білімді игерту, тәжірибелік дағдылар, кәсіпкерлік тәжірибе және инновациялық іс-әрекеттер сипатында болуы тиіс. Мысалы ретінде, кәсіпкерлік университеттердің қазіргі көрінісі, Владивосток мемлекеттік экономика және сервис университеті, Pacific International Hotel Management School (PIHMS, Жаңа Зеландия) аталған жоғарғы мектептің білім беру стандарттары мен лицензиясы бойынша жүзеге асырылатын, бірлескен халықаралық білім беру бағдарламасы бойынша қонақ үй менеджменті бакалаврын дайындауды айтуға болады. Бағдарлама формасы: жаңазеландиялық бакалавр дипломын алады, сонымен қатар Владивосток мемлекеттік экономика және сервис университетінде екі жыл, үшінші жыл ішінде PIHMS-те білім алуды қарастырады. Әрбір оқу жылының 6 айы оқу сабақтарын құрайды, келесі 6 ай - сыртқа шығу, ережеге сәйкес, шетелдік, яғни Владивосток мемлекеттік экономика және сервис университеті ұйымдастырған желілік қонақ үйлерде тәжірибеден өту.

Ағылшын тілінде жүргізілетін білім беру үрдісі өндірістік тәжірибе және өндірістік білім беруге негізделген. Студенттер оқу-қонақ үйлерінде өмір сүріп, оқу мейрамханасында тамақтанып, бір уақытта оқу және тәжірибені ұштастырып, білім алу мен кәсіби қызметті игеру, яғни студенттердің бір бөлігі пәндер бағдарламасын меңгерсе, қалған бөлігі келген қонақтарға шынайы қонақ үйлерде ұсынылатын қызметтер түрлерін көрсетеді. Аталған жоба, Ресей Федерациясының Білім және ғылым министрлігі жариялаған байқауда грантқа ие болып, 2012-2016 оқу жылдары Владивосток мемлекеттік экономика және сервис университетінің даму бағдарламасы шеңберінде қаржыландырылады. Университетте тьютор және менеджерлерге арнайы дайындықтар ұйымдастырылады, оқу-зертханалық база құрылған, мейрамхана-бар және қонақ үй кешеніне арналған технологиялық құрал-жабдықтармен толық қамтамасыз етілген [4].

Әлемдік тәжірибеге жүгінсек, кәсіпкерлік университеттер тек технологиялық және коммерциялық мәселелерді шешіп қана қоймай, сонымен қатар әлеуметтік мәселелер де шешімін табады. Мысалы, Бразилияның университеттік бизнес-инкубаторлары әлеуметтік сектор өкілдерімен бірлесе жоғары технологиялық фирма құрып қана қоймай, жұмыссыздықты төмендетуге бағытталған бағдарламалар дайындайды. Яғни, онда өздерін жұмыс орнымен қамтамасыз ететін кәсіпкерлер дайындайды.

Чили елі инновацияны, венчурлық капитал және стартап дамыту бағыттарын аңдады. 2010 жылы Чили үкіметі әлем бойынша айтарлықтай қызықты старт-ап жобаларды таңдау мен қарастыру негізінде халықаралық кәсіпкерлікті қолдау бағдарламасы қолданысқа жіберілді. Үздік идея авторларына 40 мың доллар сыйақы және Чилиде өмір сүруге жылдық виза ұсынылды. Оларға қойылатын жалғыз шарт - өздерінің старт-ап жобаларын Чилиде жүзеге асырулары қажет. Мемлекет «үштік бұралымның» құраушысы ретінде инновация мен кәсіпкерліктің дамуына идеологиялық және қаржылық қолдау көрсетуде екендігі анық, оның мысалы ретінде іске асқан үлкен әлемдік жоба болды [5]. Батыста университеттер оқу төлем ақыдан басқа қосымша зерттеу гранттарынан, жоғары оқу орны демеуші-түлектер қалыптастырған меншікті кәсіпкерлік іс-әрекеттен және қорларды басқарудан табыс табады.

Орталық Азияның кәсіпкерлік және инновациялық қызмет орталығы болуға Қазақстанда барлық мүмкіндіктері қарастырылған. Қазақстанда инновациялық экономиканы үкімет және бизнес құрайтын модель қабылданған. Бірақ классикалық мысалдарда, осы бағыттағы елдер жоспарының жетістіктер тарихында көрсетілгендей, оны мемлекет, бизнес, ЖОО бірлесе жұмылдырылуы тиіс.

Ғалымдардың пікірі бойынша Қазақстан бірінші білімді емес технологияны сатып алады. Бірақ бірнеше жылдан соң аталған технология ескіреді, қайтадын жаңа технология сатып алуға тура келеді, оның алдыңғымен салыстырғанда бағасы жоғары болатындығы сөзсіз. Осы жерде инновациялық менеджменттің рөлі өте маңызды болып табылады.

Батыста білім беруді қаржыландырудың жалпы көлемінің 30%-дан астамын бизнес бөледі. Қазақстанда жағдай керісінше, біздің компания үнемі жоғары оқу орындары жаман мамандар «шығаратындығы» туралы шағым жасаумен келеді. Аталған мәселені шешудің жолы қиын емес, компаниялар университетке келіп бірлесе жұмыс істеу туралы ұсыныстар жасаулары қажет. Оқыту жоспарына көмек көрсету, зертхананы жабдықтау жоспары және т.б. көмек түрлері, осы арқылы компания университет өміріне қатысып, университеттің болашақ түлектері уақытында бизнеске араласып кете алады.

Кәсіпкерлік университетке ауысуды аз шығын жұмсай отырып, келесі қадамнан бастауға болады:

Біріншіден, тәжірибе көрсеткендей, бізде Қазақстанда қолданыстағы білімгерлердің өтетін өндірістік тәжірибесі тиімсіз: студенттер жаңа ортаға бейімделіп үлгермейді және бастысы – қажетті құзыреттілікті меңгеруге, жұмыс берушілер қысқа мерзімге келетін және өздері үшін қолайсыз уақытта келетін практиканттармен жұмыс істеуге дайын емес;

Осыған байланысты, мақсатты және саналы бакалаврлардың жыл сайынғы тәжірибесін оқудың төрт жылында бөліп көрсету қажет. Біріктірілген тәжірибені өту арқылы студенттер болашақ кәсіби қызметке бейімделе алады, қажетті дағды және құзыреттілікті алады. Жатақханада өмір сүру мен шәкіртақы алу, сонымен қатар осы уақыт

арлығында бағынышсыз өмір сүру және табыс табу мүмкіндігі тәжірибесін игереді. Жұмыс берушілер тәжірибені ұйымдастырудың осындай сұлбасында, шын мәнісінде тұрақты қызметкер ретінде оған белгілі міндеттерді тапсыру және олардың орындалу жауапкершілігін сеніп тапсыруға болады. Осы кезең ішінде аталған маманның компания жұмысына нақты бейімделуіне, егер ол болған жағдайда, жоғары оқу орнын аяқтағаннан кейін жұмысқа шақырулары мүмкін. Университет үшін артықшылықтар түлектерді дайындау сапасын жоғарылату және материалдық базаны тиімді пайдалану болып табылады. Осылай маңызы аз қадамдардан бастаудың өзі, кәсіпкерлік университет қалыптастыру жолында мықты негізін салуға мүмкін екендігін аңғартады.

Екіншіден, бізде бакавриатта білім алу 3 жыл 10 айға созылады. Осыны ескерсек, қазіргі оқу жетістіктерін бағалаудың балдық рейтингтік жүйесін енгізумен сессияның қажеттілігі жалпы минималды болуы, себебі құзыреттілікті бағалау семестр барысында тұрақты жүзеге асырылуына байланысты сессияны дәстүрлі ұйымдастыру мүмкіндігін қайта қарау қажет сияқты. Бірақ дайындық тиімділігі мерзімге емес, оқыту тәсіліне байланысты екендігін естен шығармаған жөн. Қазіргі уақытта бакалавриаттың білім беру бағдарламасы бойынша теориялық оқыту мерзімін 3 жылға дейін қысқарту, төртінші жылда айтып өткеніміздей, бірыңғай іс-тәжірибені және қорытынды аттестация өткізу үшін бөлу мүмкіндігі талқыланып қарастырылуда. Сонымен, оқытудың инновациялық моделі, уақыт талабына сәйкестендіруге ұмтылған, кәсіпкерлік жоғары оқу орнының қажеттілігі және ақиқатына бейімделген білімгерлердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру және жобалаудың көпфункционалды үрдісі ретінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Тәжірибе жүзінде анықталғандай, университеттер білім беру және ғылыми зерттеулермен айналысу арқылы экономиканың дамуына өз үлесін қосады, атап айтқанда университеттік инкубаторда жаңа компаниялар құру, бизнестік білім беру қызметін жүзеге асырады, ал мемлекет өз кезегінде дәстүрлі заң шығарушы және реттеу рөліне қосымша қоғамдық кәсіпкер немесе венчурлық инвестор ретінде қызмет атқарады.

Жоғары білімнің аталған даму бағыттарын ескерсек, жақын болашақта, шынымен де «кәсіпкерлік университеттің» тиімді болуы әбден мүмкін. Аталған университеттің негізгі міндеті – жеке инновация тұтынушыларының дамуына ықпал ететін, инновацияны қалыптастыру арқылы инвестиция тартуды қамтамасыз ететін, экономикалық өсуді жоғарылатын және бәсекеге қабілетті түлектерді дайындау үшін жағдайларды қалыптастыру екені айдан анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ицковиц Г. Модель тройной спирали// Инновационная Россия, №4, 2011.
2. Дежина И.Г., Киселева В.В. Государство, наука и бизнес в инновационной системе России. М.: ИЭПП, 2008.
3. <http://camonitor.com/14039-predprinimatelskiy-universitet.html>
4. Казанцев А.К. Инновационное развитие университетов: аналитический обзор ведущих российских вузов. Санкт-Петербургский государственный университет Высшая школа менеджмента Научные доклады, № 6 (R)–2012 Санкт-Петербург 2012.
5. Грудзинский А.О. Университет как предпринимательская организация // Социологические исследования, №4, 2003.

Тұмбай Ж.О.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ-БУДУЩИХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ

Одним из главных факторов эффективного государственного управления является высокий уровень подготовки кадров государственной службы. В Казахстане в бакалавриате по специальности «Государственное и местное управление» готовятся почти в 60 вузах, а по магистратуре и докторантуре – более, чем в 10. Динамичные изменения, происходящие в мире и Казахстане в условиях глобализации, вызывают необходимость обеспечения государственных органов управления профессионально компетентными специалистами. Это, в свою очередь, выдвигает перед высшим образованием республики необходимость поиска путей дальнейшего совершенствования учебного процесса, в целях приведения его к общемировым уровням.

Это позволит высшим учебным заведениям значительно повысить качество обучающихся. Страна сегодня остро нуждается в профессионально компетентных специалистах, обладающих современными знаниями в области государственного управления. Они должны быть способны не только к выполнению возложенных на них функций, но и обладать умением постоянно пополнять свои знания, эффективно строить межличностные отношения, принимать наиболее эффективные государственные управленческие решения, иметь организаторские навыки.

По определению Международной организации по стандартизации ИСО под качеством понимается «совокупность характеристик объекта, относящихся к его способности удовлетворять установленные и предполагаемые потребности.»

Образование, как и любой процесс или результат деятельности человека, обладает определенным качеством. Качество образования – это совокупность характеристик образовательного процесса, определяющих последовательное и эффективное формирование компетентности и профессионального сознания.

Как известно, Указом Президента РК от 1 марта 2016 года, №205 утверждена Государственная программа развития образования и науки в Республики Казахстан на 2016-2019 годы. В документе подчёркивается, что «Эффективным показателем инновационной экономики обозначены тренды развития вузовской науки. Усиливается интеграция университетов и бизнес-структур.

В рейтинге IMD в топ стран-лидеров, где высшее образование отвечает потребностям экономики, входят Швеция, Сингапур, Дания, Канада, Финляндия. Казахстан занимает 44 позицию среди 60 стран мира». Среди проблем, стоящих перед высшим образованием страны, первой названа проблема неудовлетворённости работодателей содержанием образовательных программ подготовки специалистов в вузах и отсутствия у них практических навыков. В документе особо отмечается, что с учетом достигнутых результатов проблема обеспечения роста качественных показателей высшей школы Казахстана является критически важной.

В Казахстане в целях повышения качества образования и конкурентоспособности казахстанских учебных заведений, а также предоставления информации для заинтересованных лиц в Казахстане и за рубежом о добросовестно работающих организациях образования, в 2013 году было создано негосударственное учреждение «Независимое казахстанское агентство по обеспечению качества в образовании» (IQAA). В 2016 году агентством был подготовлен тематический анализ «Высшее образование и обеспечение качества высшего образования в Республике Казахстан». Согласно этому документу, за последние 15 лет в Казахстане были приняты четыре государственные программы: 1) В 2000 году Государственная программа «Образование»; 2) В 2004 году Государственная программа развития образования на 2005-2010 гг.; 3) В 2010 году Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг.; 4) В 2016 году Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 гг.

Одним из главных приоритетов государственной политики Республики Казахстан является развитие интеллектуального потенциала молодежи через повышение качества образования. Начиная с 1991 года по сегодняшний день национальная система образования постоянно находится в состоянии последовательной модернизации на основе внедрения Международных стандартов классификации образования.

Процесс формирования национальной системы обеспечения качества образования и становления аккредитации вузов условно можно разделить на два этапа: 1 этап – 1999-2009 годы – законодательное закрепление понятия аккредитации. Впервые правовые основы перехода к процедуре оценивания качества образовательной деятельности казахстанских вузов были заложены в 1999 году с принятием Закона РК «Об образовании». В нём, наряду с государственной аттестацией, вводилось понятие аккредитации. В 2001 году в Закон РК «Об образовании» была введена процедура государственной аккредитации.

2 этап – 2010-2016 годы – характеризуется становлением независимой (общественной) системы обеспечения качества через развитие независимой аккредитации. В это время начинает получать развитие государственно-частное партнерство в различных сферах экономики Казахстана и передаче части контролирующих полномочий в сфере образования неправительственным организациям. В марте 2010 г. Казахстан подписал Болонскую декларацию, в которой, наряду с другими принципами, процедура обеспечения качества через аккредитацию является одной из самых основных. Европейские стандарты и руководства оказали мощное воздействие на совершенствование системы образования в Казахстане.

Одним из приоритетов в деятельности КазНУ имени аль-Фараби является обеспечение высокого качества подготовки специалистов для нужд страны. КазНУ имени аль-Фараби является лидером Генерального рейтинга вузов Казахстана, первый в истории страны стал лауреатом премии Президента Республики Казахстан «За достижения в области качества», дипломантом Премии Содружества Независимых Государств за достижения в области качества продукции и услуг. Университет успешно прошел международную сертификацию на соответствие системы менеджмента качества (СМК) требованиям международных стандартов ИСО 9000:2000 и получил свидетельства крупнейших мировых сертификационных центров – Международной сертификационной системы IQNET.

КазНУ им. аль-Фараби году по итогам исследования международного рейтингового агентства QS (Великобритания) в 2015 вошёл в топ-300 университетов, заняв 275 место среди 800 лучших мировых университетов. Заметим, что в 2010 году по данному рейтингу КазНУ им. аль-Фараби был на 326 позиции, то есть за последние 5 лет он сумел подняться более, чем на 50 позиций. КазНУ им.аль-Фараби впервые среди университетов Казахстана и стран Центральной Азии сумел добиться столь значимых показателей.

По итогам исследования известной международной организации «GreatValueColleges» КазНУим. аль-Фараби вошел в число 50-ти самых технологически развитых университетов мира, заняв в рейтинге 31 место. По этому рейтингу казахстанский вуз является единственным представителем не только стран-участниц СНГ, но и Восточной и Центральной Европы, а также с Сингапуром и Японией представляет весь Азиатский континент.

Всё перечисленное являются значительными достижениями сегодняшнего дня. Однако, хорошо известно, что они не являются некой константой. Чтобы в будущем их сохранить и, по возможности приумножить, необходимо неуклонно работать в направлении дальнейшего повышения качества всей нашей деятельности. А для этого имеется непочатый край возможностей.

В Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы среди проблем, существующих в сфере высшего образования, названы низкий уровень выпускников вузов, отсутствие у них практических навыков, образовательные программы не удовлетворяют ожидания работодателей.

На наш взгляд, поиск путей повышения качества подготовки обучающихся в вузах следует вести в трёх направлениях. Первое – обеспечение набора талантливой молодёжи для обучения. Второе – обеспечение качественного профессорско-преподавательского состава. Третье – значительного улучшения организационно-методического и материально-технического обеспечения учебного процесса.

Первое направление – обеспечиваем ли мы прием на 1 курс наиболее талантливую молодёжь? Например, в ведущих вузах мира конкурс на одно место составляет от 6 до 13 человек. У нас же конкурс, по существу, есть только среди претендентов на обучение по государственному гранту. На платной основе в вузы же может поступить любой желающий, набравший на ЕНТ от 50 до 70 баллов в зависимости от того, куда поступает – национальный или не имеющие такого статуса. При этом, как показывает практика, не каждый поступивший в вуз в последующем становится успешным студентом.

Второе – обеспечение качественного профессорско-преподавательского состава. Здесь также имеются вопросы. Прежде всего, насколько готовы отдельные преподаватели к качественному преподаванию? Кто сегодня поступает в магистратуру и докторантуру? Большая часть поступающих на послевузовские ступени обучения, как правило, не сумевшие после окончания бакалавриата найти себя в реальном секторе экономики. Желаящих среди действительно одарённой и талантливой молодёжи заниматься после окончания вуза научной и научно-педагогической деятельностью из-за низкой мотивации труда встречаются единицы. Это наглядно можно наблюдать на примере выпускников программы «Болашақ», Практически никто из них после окончания зарубежных учебных заведений не изъявляет работать преподавателями в отечественных вузах.

Выше мы упоминали, что работодатели отмечают низкий уровень практических навыков выпускников вузов. Я бы от себя добавил, что это характерно как для бакалавриата, так магистратуры и докторантуры. Сегодняшние выпускники-бакалавры с низким уровнем практических навыков и не востребованных работодателями в реальном секторе экономики, через два года входят в учебные аудитории в качестве преподавателей и наставников молодёжи и продолжают готовить себе подобных – не имеющих практических навыков и не имеющих представлений о процессах, происходящих в реальной жизни.

Требуется, на наш взгляд, дальнейшего изучения определения качественных и количественных критериев (параметров) профессионального уровня подготовки обучающихся в вузах. Сегодня качество подготовки обучающихся измеряются средними значениями их успеваемости. Однако оценки, выставаемые экзаменаторами обучающим, в определённой степени, на наш взгляд, субъективны. Это явилось следствием изменения порядка приёма экзаменов и введения института альтернативных преподавателей экзаменаторов. На наш взгляд, для повышения объективности оценивания итоговых оценок знаний целесообразно было бы ввести тестирование обучающихся по всем изучаемым дисциплинам, а не только по дисциплинам, входящим в ВОУД.

Одним из вопросов, требующий своего решения – формирование эффективной, реально функционирующей системы повышения квалификации ППС на протяжении всей его педагогической карьеры. Те же, так называемые сертификаты, подтверждающие прохождение курсов повышения квалификации в объёме 36 часов, по-сути, являются филькиной грамотой и составляются для набора баллов, учитываемых в индикативном плане, но не для пользы дела.

Ещё один немаловажный вопрос – сколько учебных дисциплин в течение семестра или учебного года лектор или ассистент способен освоить, чтобы в последующем успешно их преподавать? Как нам кажется, этот вопрос никого не интересует. На практике лектора умудряются в течение учебного года осваивать и читать лекции по 10 и более дисциплинам, а преподаватели и ассистенты до 20 и более дисциплин. Каталог элективных дисциплин постоянно обновляется. Какое может быть обеспечено качество обучения в таких условиях? Ответ очевиден.

На качество труда преподавателя немаловажное влияние оказывает состояние морального-психологического климата в коллективе, в особенности, на кафедрах. По данным отдельных исследователей, треть сознательной жизни человека проходит в трудовом коллективе. И то, в каких условиях протекает трудовая деятельность, какова общая психологическая обстановка в коллективе, каковы личные взаимоотношения, во многом зависит качество результатов труда ППС. Данный вопрос в университете нуждается, на наш взгляд, в специальном изучении и соответствующем решении.

И, наконец, третье – организационно-методическое и материально-техническое обеспечение учебного процесса. Этот вопрос обширен многогранен и в пределах одной статьи все их осветить не представляется возможным. Поэтому остановимся на некоторых из них. Во-первых, Как мы в начале статьи отметили, в Казахстане подготовку студентов по специальности «Государственное и местное управление» по бакалавриату ведут около 60 вузов, из них в 12-13 - по магистратуре и докторантуре.

Подготовка студентов по данной специальности, как упомянуто в соответствующих госстандартах, ведётся для дальнейшей работы в аппарате Администрации Президента РК, Парламента, Правительства и министерствах, в органах местного управления и т.д. То есть, по все вузы, которые ведут подготовку специалистов по указанному

направлению должны, казалось бы, в систему подготовки кадров государственной службы страны. Как же в действительности это выглядит.

Указом Президента Республики Казахстан от 29 декабря 2015 года № 152 были утверждены Правила подготовки, переподготовки и повышения квалификации государственных служащих. В нём место и роль 60 вузов республики, в том числе КазНУ имени аль-Фараби и ЕНУ имени Л.Н.Гумилёва, в которых ведется вузовская и послевузовская подготовка по специальности «Государственное и местное управление» даже не упоминается. В Указе однозначно подчеркнуто, что «Подготовка государственных служащих осуществляется на основе государственного образовательного заказа по направлению государственного органа».

Не подведомственным уполномоченным органам по делам государственной службы учебным заведениям разрешено лишь проходить повышение квалификации административными государственными служащими корпуса «Б» квалификации в «иных организациях образования по профилю деятельности государственного органа». При этом в этом же документе отмечено, что «Повышение квалификации служащих корпуса «Б» может осуществляться по учебным программам Академии». Насколько, нам известно, ни в одном из вузов МОН РК повышение квалификации административными государственными служащими корпуса «Б» на сегодня не ведётся.

Одним из насущных вопросов, имеющих прямое отношение к качеству проводимых учебных занятий, является техническое обеспечение учебного процесса. Очевидно, что для кафедр гуманитарного профиля не требуется каких-то специальных лабораторий со сложным оборудованием для проведения учебных занятий и проведения научных экспериментов. Всё что нужно, для чтения лекций по экономическим дисциплинам – это проекторы для демонстрации презентаций и курсу. Во многих вузах, в том числе периферийных, практически все аудитории оборудованы стационарными установками для этих целей. Это лучше, удобней и экономически выгодней, чем десятками иметь переносные проекторы на каждой кафедре, многие из которых не исправны.

Решение поднятых в статье вопросов будет, на наш взгляд, способствовать повышению качества подготовки обучающихся в университете.

Тургенбаева А.Н., Ахметова З.Б., Шуренов Н.Б.
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ҚЫЗМЕТІНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ
МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстанның қазіргі кездегі даму сатысында білім беру бағдарламасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру қоғамның, білім берушілердің, білімді игерушілердің, мемлекеттің, білім кеңістікке қатысушылардың өзекті мәселесі екендігі анық. Білім беру қызметінің сапасын арттырудың өзекті мәселелері жаһандану жағдайында жылдан жылға жаңа қырынан танылып, сұраныс пен ұсыныс бойынша жаңа жолды айқындау тұстарымен ерекшеленіп, білім саласының маманы, мамандыққа енді жолдама алған жас буын, білімді енді игеріп жатқан жастар болсын, барлығы да тыс қалып жатқан жоқ. Осы орайда, білім сапасын арттыру мәселесі, қазақстандық жоғарғы оқу орнының алдыңғы қатарлы білім ордасы болып мемлекетте де, әлемдік деңгейде де өзін таныта білген, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, қол жеткізіп жатқан жетістіктерге тоқырамай, масайрамай, әр дайым жаңа тұстарын айқындап, одан жоғары сапалық деңгейді білім беруге енгізу жолдарын іздестіреді, ұйымдастыра алады, барлығын жұмылдыра, ұтымды тұстарын пайдалана біледі [1, 35 б]. Осы конференция аясында университеттегі білім беру бағдарламаларының экспорттық әлеуетін және бәсекеге қабілеттілігін арттырудың менеджменті мен мониторингі, оның ішкі мәселелерін, мысалы, сапа менеджменті жүйесін енгізу, ғылым, білім және инновацияны ұштастыру т.т., қарастырылатын мәселелердің барлығы, осы ізденістердің айғағы. Аталған тақырыптардың аясында университетіміздің жинаған біршама тәжірибиесі мен қол жеткен жетістіктері де баршылық. Бұларға шаттанбай, білім беру қызметінің сапасының одан да жетілдірсек деген ниетпен, кейбір түйінді мәселелерге мән беретін кезек жеткен сияқты. Сонымен, негізгі оқу жоспарындағы кейбір мәселелерді қарастырып көрсек. Атап айтқанда, білім алушыларды қорытынды аттестату жөнінде.

Білім алушыларды қорытынды аттестаттау – олардың тиісті білім беру деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартын меңгеру дәрежесін айқындау мақсатында жүргізілетін рәсім.

Қорытынды аттестаттау тиісті мамандықты игеру процесінде білім алушылардың алған білімдерін, шеберліктерін, дағдылары мен біліктілігін тексеруге бағытталған.

Қорытынды аттестаттау білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына көзделген нысанда жүргізіледі жалпы мамандық бойынша тұтастай немесе жекелеген базалық және/немесе бейіндік пәндер бойынша жалпы мемлекеттік емтихан тапсыру және дипломдық жоба (жұмыс) қорғау [2, 42-43 бб].

Жоғарыдағы анықтамаға сәйкес қорытынды аттестаттау барысында студент жалпы мемлекеттік емтиханды тапсыруы міндетті. 2016-2017 оқу жылындағы 4-курсты тәмамдайтын студенттер 2013-2014 оқу жылында қабылданған білім алушылар болып табылады. Сол себепті 2016-2017 оқу жылындағы мамандық бойынша жалпы мемлекеттік емтихан тапсыру 2013 жылы бекітілген 5B05XXXX мамандығы бойынша бекітілген білім беру бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады. Алайда, 2013 жылы бекітілген 5B05XXXX мамандығы бойынша білім беру бағдарламасын қарайтын болсақ онда жалпы мемлекеттік емтихан тапсыру көрсетілмеген (1 кесте).

Аталған кестеден көріп тұрғанымыздай жалпы мемлекеттік емтиханды тапсыру қорытынды аттестация бөлімінде көрсетілмеген. Алайда, 2016-2017 оқу жылында 4 – курсты бітіретін студенттер мамандық бойынша жалпы мемлекеттік емтиханды тапсыруы міндетті. Бұл жағдай тек қана 2013-2014 оқу жылында қабылданған білім алушыларға ғана қатысты емес, сондай ақ 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017 оқу жылдары қабылданған білім алушыларға да қатысты мәселе болып келеді. Біздің алдымызда бір ғана сұрақ туады ол әрине 4 жылға алдын ала бекітілген мамандық бойынша білім беру бағдарламалары мен негізгі оқу жоспарларына жалпы мемлекеттік емтихан тапсыруды енгізу қандай құжаттың негізінде жүзеге асырылмақ? Мамандық бойынша білім беру бағдарламалары мен негізгі оқу жоспарлары белгілі бір міндетті білім беру стандартына көзделген нысанда жасалынды. Сол себепті бідің ұсынысымыз мамандық бойынша білім беру бағдарламалары мен негізгі оқу жоспарларына жалпы мемлекеттік емтихан тапсыруды енгізуді белгілі бір міндетті білім беру стандарты негізінде, егерде мемлекеттік емтиханды тапсыру білім беру стандартында да көрсетілмесе сәйкесінше мемлекеттік емтиханды тапсыруды талап еткен БЖҒМ бұйрығы немесе өкімінің негізінде (егерде заңға қайшы келмейтін болса) енгізуді және де аталған құжатты университеттің құрылымдық бөлімшелеріне таратуды және осы құжаттың негізінде жалпы мемлекеттік емтиханды тапсыру ұсынамыз.

1 – кесте 5B05XXXX –мамандығы бойынша білім беру бағдарламасы

5B05XXXX –мамандығы бойынша білім беру бағдарламасы	Модульдердің атауы	Пәннің коды	Пәннің (модульдің) аты және қызмет ету түрлері	Кредит саны	Блок	Дәріс/ практ/з ерт.	Сем
	5. Қорытынды аттестация	Диплом жұмысын (жобасын) жазу және корғау	2				

1 – кесте сәйкес қорытынды аттестаттауға 2 кредит бөлінген. Қорытынды аттестаттаудың 1 кредиті 105 (15x7) сағатқа, яғни 2 аптаға сәйкес келеді. Олардың ішінде білім алушылардың оқытушымен жұмысы 15 байланыс сағаты және білім алушының өзіндік жұмысының (БӨЖ) 90 сағаты. Мамандық бойынша мемлекеттік емтиханға (кешендік емтиханға) дайындыққа және тапсыруға 2 апта (1 кредит) беріледі [2, 58 б]. Яғни мамандық бойынша мемлекеттік емтиханға (кешендік емтиханға) дайындыққа және тапсыруға 105 сағат беріледі. Аталған сағатты мемлекеттік емтиханды тапсыру барысындағы бөлу мәселесіне келетін болсақ: 15 сағат білім алушылардың оқытушымен байланыс сағаты болып есептеледі. Аталған 15 байланыс сағатында білім алушылар мен оқытушы қандай жұмыстарды атқару қажет және осы атқарылатын жұмыстардың тізімін қандай құжатта нақты көруге болады деген сұрақ туындайды. Осы аталған мәселеге байланысты біздің ұсынысымыз оқытушының оқу жүктемесін бөлуде 15 байланыс сағатын тиімді ұйымдастырудың университет деңгейіндегі әдістемелік нұсқаулығын немесе ережесін жасау болып табылады.

Мемлекеттік емтихандар (бейінді пәндер немесе мамандықтар бойынша) мынадай: ауызша, жазбаша, олардың кәсіптік оқу бағдарламаларының көлемі бойынша тестілеу (кешенді тестілеу) нысандарында өткізіледі [2, 101 б].

Мамандық бойынша мемлекеттік емтихан аталған кешенді емтиханға енгізілген пәндердің оқу бағдарламалары негізінде ЖОО-ның әзірлеген бағдарламалары бойынша өткізіледі.

Жоғарыдағы анықтамаға сәйкес, мемлекеттік емтихан аталған кешенді емтиханға енгізілген пәндердің оқу бағдарламалары негізінде жүзеге асырылады. Алайда университет деңгейінде бакалавр деңгейі бойынша кешенді емтиханға енетін блок бойынша көрсетілген пәндердің тізімі мен студенттердің кәсіби құзыреттерінің тізімі көрсетілген әдістемелік нұсқаулық жоқ. Осы орайда айта кететін жайт магистратура мен докторантура бойынша кешенді емтихан бағдарламасын құрастыруға арналған әдістемелік нұсқаулықтар бар. Осы орайда біз бакалавр деңгейі бойынша кешенді емтихан бағдарламасын құрастыруға арналған әдістемелік нұсқаулықты университеттің әдістемелік бөлімі арқылы әзірлеуді және аталған нұсқаулықты Академиялық саясаттың сәйкесінше бөліміне орналастыруды ұсынар едік.

Мамандық бойынша мемлекеттік емтихан бағдарламасы ЖОО (факультеттің) Ғылыми кеңесінің шешімімен бекітіледі [2, 101б]. Алайда бізде мамандық бойынша мемлекеттік емтихан бағдарламасы университеттің Ғылыми әдістемелік кеңесінде бекітіледі. Осы орайда мемлекеттік бағдарламаны ЖОО-ның Ғылыми кеңесі немесе факультеттің Ғылыми кеңесі бекітуін нақты анықтап алуымыз қажет.

Сондай-ақ, университет сайтындағы құжаттар бөлімінде (<http://www.kaznu.kz/kz/17413/page>) жоғары оқу орындарында білім алушылардың аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау Ағымдағы бақылау жүргізудің типтік ережелері құжатын қарастыру барысында мынандай қызық оқиғаға тап болдық, яғни сіз осы құжат бойынша

қорытынды мемлекеттік аттестаттау ережесін көру үшін мына сілтемені басатын болсаңыз (<http://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder486/%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7.pdf>) әл-Фараби атындағы қазақ ұлттық университеті студентінің ар-намыс кодексі құжатын көре аласыз. Сол себепті құжаттарды сайтта орналастырғанда өте мұқият болуды, техникалық қателерді жібермеуді ұсынар едік.

Жоғарыдағы біздер атап өткен мәселелерді шешу жоғары оқу орындарындағы білім беру қызметінің сапасын арттыруға өз септігін тигізеді деген үміттеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Нұрпейісова Б.Е. Білім сапасы – білікті еңбек өзегі // «Білім беру бағдарламаларын жаңғырту: аккредитация және кадрлар дайындау сапасының кепілі»: 46-ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. 14-15 қаңтар 2016 жыл. 2-кітап. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 316 б.

2. Академическая политика КазНУ им.аль-Фараби (2015-2016 гг.). – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 368 с.

Турмуханова М.Ж.

НЕОБХОДИМОСТЬ, ОБОСНОВАННОСТЬ И ДИАЛЕКТИКА МОДУЛЬНОГО СОЧЕТАНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭЛЕКТИВНЫХ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН

Глобальные изменения, которыми характеризуется современный этап развития человеческого сообщества, социально-экономические изменения в Казахстане обусловили изменение целей, задач, ценностных ориентаций отечественных образовательных систем. Глобальной характеристикой нашей эпохи является распространенность изменений, при этом революционные сдвиги в области информации и технологий связи являются колоссальным ускорителем перемен. Вследствие этого, одним из главных направлений образования является подготовка выпускников к жизни в постоянно изменяющихся условиях за счет изменения ценностно-мотивационных установок личности: формирование умения решать поставленные задачи с позиций современных реалий. Перечисленные тенденции особенно остро сказываются на отечественном естественнонаучном образовании.

Анализ состояния профессиональной подготовки выпускников вузов в области химии и химической технологии показал, что большинство опрошенных не удовлетворено знанием проблем современной школы, знанием и владением инновационными технологиями. Основные замечания выпускников по поводу их профессиональной подготовки касаются ее чрезмерной теоретизации, оторванности от реальных практических запросов.

В связи с этим, возникает необходимость модернизации процесса обучения студентов бакалавриата по направления «Химическая технология органических веществ».

Под модернизацией образования нами понимается процесс перехода от традиционного к современному образованию, ориентированному на формирование личности деятельностного и толерантного типа, на создание условий для развития творческой активности студентов, на инновации, учитывающие традиции как предпосылки нового. В теории и практике обучения химии созданы определенные предпосылки для разработки теоретико-методических основ модернизации обучения химической технологии органических веществ и материалов. Таким образом, для решения задач модернизации обучения аналитической химии целесообразно применение компетентностного и информационно-деятельностного подходов.

Для решения этой проблемы на кафедре химии и технологии органических веществ, природных соединений и полимеров для студентов, специализирующихся в области технологии синтетических органических веществ, был создан блок дисциплин, связанных единством цели – инновационных технологий производства синтетических фармацевтических препаратов и контроля их качества. Блок дисциплин включает: «Асимметрический синтез в технологии получения биологически активных соединений», «Физико-химические методы анализа органических веществ» и «Хроматографический анализ органических веществ».

Внедрение нового курса «Асимметрический синтез в технологии получения биологически активных соединений» обусловлено современными требованиями, предъявляемыми к биологически активным веществам, в частности, к синтетическим лекарственным препаратам обусловлено необходимостью подготовки специалистов в области технологии фармацевтических препаратов, способных к разработке инновационных технологий их производства, умеющих на практике применять методы контроля химического производства и контроля качества готовой продукции.

Суверенность нашего государства нуждается в развитии отечественного производства лекарственных препаратов для обеспечения населения страны качественной и доступной продукцией фарминдустрии в достаточном объеме и ассортименте и для снижения зависимости от импорта. Главной целью Отраслевой программы развития фармацевтической и медицинской промышленности Республики Казахстан является обеспечение планомерного снижения зависимости здравоохранения республики от импорта лекарственных препаратов путем более полного использования собственных производственных мощностей, сырьевых ресурсов, научно-технического потенциала, создание новых фармацевтических производств на базе современных технологий, насыщение внутреннего рынка высококачественными товарами и услугами, выпуск экспортноориентированной продукции.

Масштаб планируемого к созданию нового производства субстанций выходит за рамки регионального, и будет иметь серьезное влияние на развитие всей фармацевтической отрасли Казахстана. Создание нового производства субстанций отвечает долгосрочным потребностям государства в плане создания нового высокотехнологичного производства с целью повышения национальной безопасности Казахстана, снижение импорта аналогичных препаратов и экспорт на рынки других стран, что будет гарантировано качеством препарата, соответствующего требованиям GMP.

В настоящее время 85% применяемых в мире препаратов являются рацематами. Открытие в 2001 году биокатализа для разделения рацематов на оптически активные формы позволяет в короткие сроки и с гораздо меньшими затратами из известных субстанций получать новые – более эффективные и менее токсичные препараты. Данный методологический подход самый бурно развивающийся в мире, а для Республики Казахстан с дефицитом средств тем более наиболее перспективный. Со времени открытия лауреатов Нобелевской премии Уильяма С. Ноулса и Риожи Н биокаталитического синтеза энантиомеров (2001 год), среди 500 наиболее продаваемых в мире лекарственных средств доля энантиомерно чистых соединений превышает 60%, а объем их продаж исчисляется сотнями миллиардов долларов. Открытие способа получения отдельных изомеров в 2001 году – революция в фармацевтической индустрии. Этот путь наиболее быстрый и дешевый способ создания новых лекарственных средств и он является одним из магистральных направлений развития тонкого органического синтеза.

В фармацевтическом мире технология разделение рацематов на оптически активные формы не фантазия, а реальность, многие производители освоили эти технологии, а в СНГ данную технологию освоил «Фармсинтез» и за 2 года с новыми препаратами вышел на американский и европейские рынки.

В связи с введением в ближайшие 2-3 года в странах СНГ стандартов GMP и вступлением в ВТО дешевых цен на препараты просто не будет (повышением цен на энергоносители, проведения валидации технологических процессов и т.д.) В Казахстане уже отпущены цены на энергоносители. Цены постепенно сравниваются с мировыми.

На рынке стран СНГ отмечается явная тенденция к потреблению инновационной продукции. В мировой практике использование лекарственных препаратов в виде рацемата допускается только в том случае, если его активность и токсичность соизмеримы с активностью и токсичностью энантиомеров. В противном случае препарат должен быть представлен в виде более активного и менее токсичного энантиомера.

В связи с этим и возникла необходимость внедрения в модульный блок специальной дисциплины «Асимметрический синтез в технологии получения биологически активных соединений». Курс включает в себя изучение основных сведений о пространственном строении соединений, содержащих асимметрические атомы, о методах разделения энантиомеров. Рассматриваются важнейшие для синтетической органической химии, но недостаточно освещаемые в учебниках способы получения оптически чистых или энантиомерно избыточных веществ. Основное внимание уделено современным методам асимметрического синтеза, в том числе хиральному катализу и другим подходам. Целью изучения дисциплины является усвоение общих принципов и концепций асимметрического синтеза, необходимых для освоения профильной части ООП.

Для достижения цели студент должен уметь решать следующие задачи: критический обзор существующих методов планирования синтеза соединений с определенным (заданным) пространственным строением; освоение практических методов проведения таких реакций. В результате освоения дисциплины обучающийся знакомится с основными понятиями и теоретическими моделями стереохимии, описывающими пространственное химическое строение молекулы и приобретает навыки устанавливать связь между пространственным строением молекулы и ее реакционной способностью. Таким образом, курс «Асимметрический синтез в технологии получения биологически активных соединений» в достаточном объеме отвечает инновационным требованиям мировой практики создания и производства современных лекарственных средств.

Вторая дисциплина модульного блока включает дисциплину «Хроматографический анализ органических веществ», поскольку современная химическая промышленность, в том числе нефтедобывающая и фармацевтическая, не может обойтись без методов контроля производства синтетических органических веществ. Хроматография является незаменимым одним из современных и экспрессных методом контроля технологии производства органических веществ и контроля качества продуктов химического производства. Хроматографические методы широко используют как в нефтегазовой, фармацевтической промышленности, токсикологии, криминалистике, таможенном контроле и т.д. Все учреждения, работающие в этих областях оснащены самыми современными хроматографами.

Курс включает в себя изучение основных сведений о теории и практике хроматографических методов, включающих классификацию хроматографических методов анализа, природу сорбентов, неподвижных жидких фаз, типов детекторов и получение практических навыков в области препаративной хроматографии. В курсе рассматриваются основные закономерности хроматографического разделения соединений, варианты хроматографии и параметры хроматографической колонки. Обсуждаются основные положения газовой и высокоэффективной жидкостной хроматографии и их использование для решения задач контроля экотоксикантов различной природы в объектах окружающей среды. Особое внимание уделяется хромато-масс-спектрологии. Рассматривается современное приборное оснащение в газовой хроматографии и ВЭЖХ.

Кроме того, в дисциплину включен раздел, посвященный хроматографическому разделению рацемических смесей на энантиомеры, технология получения которых изучается в курсе «Асимметрический синтез в технологии получения биологически активных соединений». В результате обучения студент приобретает практические навыки использования современных хроматографических методов для разделения рацемических смесей, методов контроля за технологией производства практически полезных органических веществ и материалов. В связи с этим, включение данной дисциплины в этот модуль неоспоримо и способствует подготовке высококвалифицированных кадров и в нашем университете.

В настоящее время, ни один специалист в области органической химии и технологии органических веществ не может считаться квалифицированным без теоретических знаний и практических навыков в области современных физико-химических методов анализа, в особенности спектроскопических методов.

Физические методы исследования позволяют наиболее быстро и эффективно решать задачи, связанные с идентификацией органических веществ и установлением строения химического соединения. В настоящее время в этой области происходят серьезные качественные изменения. Представление результатов измерений в цифровом виде изменило сам характер обработки данных с использованием программного обеспечения с новыми возможностями, в том числе с использованием электронных библиотек и баз данных.

Современные спектроскопические методы являются мощным инструментом при установлении строения органических соединений. Для грамотного применения любого спектрального метода требуется глубокое понимание физических основ происходящих процессов, а также возможностей и ограничений метода. За последние годы в методах изучения строения органических соединений произошли поистине революционные изменения. Доступность импульсных спектрометров с преобразованием Фурье дает возможность работать с малыми количествами вещества и делает эти методы чрезвычайно экспрессными и информативными.

В связи с вышеизложенным основная задача, стоящая при изучении данной дисциплины – ознакомить студентов с самыми современными физико-химическими методами анализа органических веществ.

Наиболее наглядно взаимосвязь этих дисциплин и их роль в подготовке высококвалифицированных специалистов проявляется при выполнении лабораторного практикума.

На первом этапе студенты знакомятся с методами асимметрического синтеза и далее выполняют энантиоселективный синтез, изучают на практике методы разделения рацематов и получения энантиомеров с высокой энантиомерной чистотой, на втором этапе доказывают индивидуальность, оптическую чистоту поляризметрическим, а структуру с использованием хроматографических и физико-химических методов анализа, в том числе спектральных. Надо отметить, что все спектральные и хромато-масс-спектральные приборы оснащены Фурье-преобразователями.

На примере создания и внедрения в учебный процесс обучения студентов бакалавриата 4 курса данного модульного блока показан одним из оптимальных методов одновременно изучать специальные дисциплины, объединенные логической связью друг с другом. Кроме того, данный модуль облегчает работу студентов при выполнении и написании дипломной работы.

Такой подход способствует подготовке специалистов, готовых работать в соответствии с современными требованиями, которые предъявляются при формировании высококвалифицированного кадрового состава предприятий и учреждений, работающих в области химического производства органических веществ и материалов.

Урисбаева А.А., Қуаналиева Г.А., Буканова Д.Е.

ЖОҒАРЫ БІЛІМ АЛУ БАРЫСЫНДАҒЫ ОҚУ-ӨНДІРІСТІК ТӘЖІРИБЕДЕН ӨТУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Жоғары білім беру бағдарламасымен студенттердің танысу және өндірістік тәжірибеден өтуі көзделген. Танысу тәжірибесі құқықтану мамандығы бойынша оқып жатқан студент үшін прокуратура, ішкі істер органдарында, әділет органдарында, сотта, сондай-ақ, жергілікті атқарушы және өкілетті органдарда атаулы органдардың қызметін сырттай бақылап, танысуды көздесе, өндірістік тәжірибе мамандық бойынша теориялық материалды толығымен меңгерген жоғарғы курс студенттері үшін болашақ мамандығы бойынша жұмыс жасаудың әліппесі болып табылады.

Студенттердің өндірістік тәжірибесі жоғары білім беру барысындағы оқу процесінің маңызды нысандарының бірі. Өндірістік тәжірибеден өту барысында студент теория жүзінде алған білімін іс жүзіне іске асыра отырып, құқықтық қызметтің тәжірибесін қалыптастыра бастайды.

Жалпы, студенттің өндірістік тәжірибеден өтуінің негізгі мақсаты – дәріс тыңдау барысында алған және меңгерген теориялық материалдар мен басқа да ақпаратты бекітуді және өз бетінше жұмыс жасай білу тәжірибесін жинақтауды көздейді.

Оқу бағдарламасына сәйкес құқықтану мамандығы бойынша білім алып жатқан студенттердің прокуратура және ішкі істер органдарында, сотта, әділет басқармаларында, жергілікті атқарушы және өкілетті органдарда өндірістік тәжірибеден өтуі көзделген. Өндірістік тәжірибені дәл осы органдарды өткізудің мәні атаулы органдар тарапынан атқарылатын қызмет түрлерінің сипатымен және дәрісханада алған теориялық білімін бекітіп, оларды тәжірибелік материалдармен толықтыру мүмкіндігімен түсіндіріледі.

Студенттің өндірістік тәжірибеден өтуі үшін тәжірибе бағдарламасын, студенттер жинаған тәжірибені тіркеу құжаттарын дайындап, студенттің өндірістік тәжірибе өтетін жерге жетуі үшін қажетті құжаттармен қамтамасыз етудің де маңызы зор.

Өндірістік тәжірибеден өтуге дайындық барысында студент тәжірибе жетекшісінің басшылығымен тәжірибе бағдарламасымен танысуға және арнайы кеңес алуға міндетті. Қажет болған жағдайда арнайы тәжірибелік әдебиеттермен және материалдармен танысқаны артық болмайды.

Өндірістік тәжірибе бағдарламасымен көзделген барлық тапсырмалар мен студенттің алдына қойылған міндеттер толығымен орындалуы керек. Атқарылған іс-шаралар мен орындалған тапсырмалар және олардың қысқаша сипаттамасы күнделікке жазылып, орындалған уақыты көрсетілуі тиіс.

Өндірістік тәжірибені прокуратура органдарында өтетін студент прокуратура органдарында іс жүргізуді ұйымдастыру ерекшеліктерін, прокурордың функционалдық міндеттерін, прокуратура органдарының жұмысының нысандары мен әдістерін меңгеруі керек. Сонымен қатар, студенттің прокурорлық қадағалау курсы бойынша алған теориялық білімін тәжірибеде іске асыру мүмкіндігі болады. Дәлірек айтар болсақ, прокурорлық қадағалау және ықпал етумен байланысты құжаттарды толтыру және рәсімдеу, сондай-ақ, атаулы құжаттарды рәсімдеуге негіз болатын мән-жайлармен тәжірибелік танысу жүзеге асырылады.

Прокурордың жетекшілігімен тәжірибеден өтіп жатқан студент прокурорлық қадағалауды іске асыру тәртібімен танысуы тиіс. Ол үшін студент анықтама және алдын ала тергеу органдарының іс-әрекетінің заңдылығын тексеруге қатысуы, куәлерден және айыпталушылардан жауап алу барысына қатысуға міндетті. Прокурор шығарған құжаттармен танысу, прокуратураға түскен істермен танысу, сондай-ақ, прокурорлық қадағалау құжаттарының жобасын дайындау да өндірістік тәжірибенің тиімділігін арттыра сөзсіз.

Сотта өндірістік тәжірибеден өту судьяның жанында, сот канцеляриясында және сот мәжілісі хатшысының жанында өтіп, бірнеше кезеңді қамтуы тиіс.

Судьяның жұмысымен танысу тәжірибесі аудандық соттың жұмысын ұйымдастыру тәртібімен, сот мәжілісінде істі қарау кестесімен танысудан басталады. Студент өндірістік тәжірибе барысында судьяның жұмысын жоспарлауды, судьяның өкілеттігін және оны қолдану тәртібін, сот шешімдерін дайындау және қабылдауды ұйымдастыруды, сот тәжірибесін зерттеу және талдау әдістерін меңгеруі керек.

Сот мәжілісінің хатшысында өндірістік тәжірибеден өтетін студент азаматтық және қылмыстық істер бойынша сот мәжілісінің хаттамасын толтырып, жүргізуді үйренуі, сонымен қатар, сот мәжілісінің хатшысына жүктелген басқа да міндеттерді орындауға машықтануы тиіс. Канцелярияда тәжірибеден өтетін студент жалпы іс жүргізу тәртібін, соның ішінде, азаматтарды қабылдауды, өтініш-шағымдарды қабылдау және есепке алуды ұйымдастырумен, қылмыстық және азаматтық істерді, әкімшілік материалдарды рәсімдеу, есепке алу және сақтау тәртібімен танысуға, сондай-ақ, бірқатар сот құжаттарын толтыруды үйренуі керек.

Ішкі істер органдарындағы өндірістік тәжірибе негізінен тергеу бөлімдерінде өткізіледі. Студент оқиға болған жерге шығады, қылмыстың іздерін анықтау, бекіту және алу мақсатында оқиға болған жерді қарауды жүзеге асырады, оқиға болған жерді қараудың хаттамасын толтырады, қылмыстық істі тергеудің және жекелеген тергеу амалдарын жүргізудің жоспарын жасайды. Сондай-ақ, студент куәден, жәбірленушіден, күдіктіден жауап алуға қатысуға міндетті. Тергеу бөлімінде тәжірибелік машықтану кезінде тергеу жабдырымен байланысты іс жүргізу құжаттарын, дәлірек айтар болсақ, хаттамаларды, қаулылар мен басқа да құжаттарды толтырып, рәсімдеуге аса көңіл аудару керек.

Ішкі істер органдарының тергеу бөлімінде тәжірибе өту барысында студент қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу құқығы, криминалистика секілді пәндер бойынша алған теориялық білімін тереңдете отырып, тәжірибелік тұрғыда бекітіп, теориялық білімін тәжірибеде қолдануды үйренуі керек.

Әділет органдарында өндірістік тәжірибеден өту барысында студент азаматтарды қабылдау, өтініш-шағымдарды қабылдау, тіркеу тәртібімен, іс қағаздарын жүргізумен, құжаттар мен материалдарды есепке алу және сақтау тәртібімен танысуы керек. Тәжірибе барысында әділет органдарының іс жүргізу жөніндегі нұсқаулықтарын және статистикалық есеп беру тәртібімен танысып, оларды меңгерудің де маңызы зор.

Әділет органдарының жұмысы барысында кездесетін және рәсімделетін құжаттардың мазмұнын, құрылымын білу, оларды толтыру жөнінде кәсіби кеңес беру болашақ заңгердің сауаттылығының және біліктілігінің белгісі.

Дегенмен, заң факультеті студенттерінің өндірістік тәжірибеден өтуі барысында студенттің теориялық білімін немесе кәсіби мүмкіндігін тексерудің мүмкіндігі іске асырылады ма? деген заңды сұрақ туындайды. Іс жүзінде, тәжірибеден өту үшін сотқа, прокуратураға немесе тергеу органдарына келген студент бар болғаны тергеушінің жанында еріп жүріп, көргенін немесе оқиға болған жерлерді көрумен шектеліп қалады. Студенттер көптеген жағдайда кабинеттерді тазалаумен, папкаларды ретке келтіру немесе сол папкалардың шаңын сүртумен тәжірибе уақытын өткізеді. Кейбір органдарда тіпті, студенттерге «құпия құжат» деген сылтаумен процессуалдық құжаттармен танысу мүмкіндігі де берілмейді. Тәжірибе жинақтаймын, процессуалдық құжаттармен танысып, хаттама толтырып, құжаттар рәсімдеуді үйренемін деп баратын студенттер мұндай тәжірибеден көңілі қалады.

Осындай жағдайда, студенттердің тәжірибеден өтуінің мән-жайлары мен тәртібін өзгерту қажеттігі туралы ой туындайды. Университетте заң факультетінің жанынан білікті және тәжірибелі мамандарды тарту арқылы студенттердің тәжірибеден өту орталығын немесе осы тектес басқа құрылымды құрған дұрыс секілді.

Атаулы құрылым бірінші кезекте, студенттерде процессуалдық құжаттарды толтыру, тиісінше шешімдерді рәсімдеу қабілетін қалыптастыруды, екіншіден, арнайы жабдықталған криминалистикалық кабинеттер мен арнайы полигондарда тергеу амалдарын жүргізуді, мысалы, оқиға болған жерді қарауды жүзеге асыру және тиісінше құжаттамаларды рәсімдеуді толықтай меңгеруге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан білім қоғамы жолында. Қазақстан Президентінің Назарбаев Университеті студенттері алдында сөйлеген сөзі. 5 қыркүйек 2012 // www.akorda.kz/.
2. Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2006., наурыз.
3. Қазақстан Республикасының «Білім беру» туралы заңы. 27 шілде, 2007.
4. Полот Е.С. Білім беру жүйесінде жаңа педагогикалық және ақпараттық технологиялар: Оқу құралы. Алматы: Академия, 2000.
5. Жайтапова А.А., Садваксова З.М., Кабдолданова Б.А. Білім беруді басқарудағы сапа менеджменті: Оқу құралы. – Алматы, 2010.
6. Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 30 қараша 2015 жыл // www.akorda.kz

Хасанаева Л.М., Уразбаева А.М.

«МӘНГІЛІК ЕЛ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫНЫҢ ТАРИХИ, ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІН ЖОО –ДА ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан Республикасының идеологиялық бағыттағы алға қойған басты мақсаты - экономикасы дамыған, бәсекелестікке қабілетті, дамыған 30 елдің қатарынан көріну. «Мәңгілік ел» идеясы осы мақсатқа жеткізетін бастама. «Мәңгілік ел» дегеніміз – еліміздің шексіз өмір сүруі, үнемі дамып, жетіліп, өркендеуі. «Мәңгілік» сөзі философиялық категория ретінде абсолютті, шексіз деген мағынаны білдіреді. Сондықтан да, «Мәңгілік ел» сөзі ұдайы өзінің өмір сүруін жалғастырып отыратын елге қатысты айтылары анық.

ЖОО-да «Мәңгілік ел» тақырыбында қосымша таңдау пәндеріненгізуге болады. Курстың нәтижелері қоғамның тарихи- құқықтық санасы мен рухани мәдениетін, өркениетін көтеруге, халықтың отансүйгіштік қасиетін қалыптастыруға, халық билігі туралы мемлекеттік идеялар мазмұнын анықтауға, ұлттық идеяның шекарасын белгілеуге мәнді түрде ықпал етеді. Курстың нәтижелері тек тарих ғылымы үшін ғана пайдалы емес, ол қоғамдық-гуманитарлық ғылымдардың барлық жиынтығы үшін де маңызды болары анық.

«Мәңгілік ел» ұлттық идеясын тарихи және құқықтық қамтамасыз етілуін жетілдіру және дамуына қатысты мәселелерді мемлекеттік-құқықтық реттеуге қатысты алынған жаңа білімдер, жаңа ережелер Қазақстан Республикасының мемлекеттік қауіпсіздігі мен егемендігін арықарай нығайту үшін, мемлекетті сақтап қалу үшін, заңды құрметтейтін азаматтарды қалыптастыру үшін аса маңызды болып табылады.

«Мәңгілік ел» идеясы біздің тамыры тереңде жатқан тарихымыздан бастау алады. Ол туралы белгілі түрколог ғалым, тарихшы Қаржаубай Сартқожаұлы: «Бұл, әрине, тектен-текке шыққан дүние емес. Кезінде Түрік жұртының данағөйі, үш бірдей қағанның кеңесшісі болған атақты Тоныкөк абыз негізін қалаған идея» дейді [1].

Бір кездерде билік құрған Көктүріктер империясы ту еткен, Тоныкөк негізін қалаған, Мәңгі ел құндылығы бүгінгі таңда Қазақстан мемлекетінің түп қазығы – ұлттық идеясына айналды. Ата-баба құндылығын ауызбен айту бір басқа да оған барынша адал, әрі шын жанашыр болып, оны қайраткерлікпен, тектілікпен іске асыру екінші мәселе. Сондықтан да ЖОО-да Отан тарихын оқыту мәселесінде төмендегідей мәселелер қамтылуы тиіс:

- «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының тарихи және құқықтық негізінің қамтамасыз етілуіне кешенді талдау жасау және оның жүзеге асырылуы үшін концептуалдық әдістемелік негіздемелер мен тәжірибелік нұсқаулықтар әзірлеу;
- «Мәңгілік ел» ұлттық идеясын тарихи және құқықтық қамтамасыз етілуін теориялық бтұрғыдан ғылыми бағытта жаңа көзқарас тұрғысынан зерттеу және талдау;
- «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының даму кезеңдерін анықтау;
- «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының құқықтық негіздерін зерттеу;
- Қазақстандық қоғамдағы татулық, толеранттық және бітімгершілік сынды элементтердің теориялық және тәжірибелік негіздерін зерттеу;
- «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының тарихи және құқықтық бағытының ғылыми қамтамасыз етілуін жетілдіру және дамыту туралы ұсыныстар жасау;

ЖОО-да «Мәңгілік ел» идеясының тарихын элективті курс ретінде оқыту арқылы ғылыми нәтижелер алудың жалпы ғылыми әдістерін арнайы ғылыми танымдар ретінде диалектикалық, салыстырмалы талдау, функционалды жіктеулер негізінде түсіндіру қажет. Сонымен қатар дәріс барысында формальды-заңдылық, құрылымдық-жүйелік, нақты-тарихи, салыстырмалы-құқықтық, логикалық, социологиялық, статистикалық жіктеу, модельдеу сынды әртүрлі әдістерді де қолдану қажет.

Аталған мақсатқа «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының тарихи ғана емес, сонымен бірге құқықтық бағытының қамтамасыз етілуінің концептуалдық мәселелерін теориялық және практикалық тұрғыдан зерттеу арқылы жетуге болады. Соның ішінде, «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының туындаған мерзімін, алғышарттарын анықтауға баса назар

аударылады және осы жұмыстарды жолға қою үшін білім беру мекемелерінде түрлі ғылыми теориялық және практикалық зерттеулер жүргізуге бакалавр студенттер мен магистранттарды белсенді қатыстыру қажет.

Елбасы өзінің халыққа Жолдауында қоғамдағы кең тарап, ел көкейінде жүрген өзекті тақырыптардың бірі – «Қазақ елінің ұлттық идеясы қандай болуы керек?» деген сұраққа толыққанды жауап берді. «Біз үшін болашағымызға бағдар беретін, ұлтты ұйыстыратын ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – «Мәңгілік Ел» идеясы» - деп атап өтті [2] Яғни, бұл жай ғана идея емес, еліміздің рухын көтеретін, армандарды ақиқатқа айналдыратын тірек. «Мәңгілік Ел» – ұлттарды біріктіруші идеология және Қазақстанда тұратын барлық этностарды біріктіретін идея. Елімізде тұратын түрлі ұлт өкілдері де осы идеяны қолдап отыр. Жердің иесі де киесі де қазақ. Біздің ұлтымыз - қазақ ұлты. Билік те, барлық мемлекеттік және қоғамдық институттар да осы ұғымдарға қызмет етуі тиіс. Жолдауда Ұлт көшбасшысы «Мәңгілік ел» болудың жеті басымдығын атап көрсетті. Бұл жасампаз тұғырнама біздің ортақ тағдырмен ұйысқан шаңырақтың ұлттық идеясы аясында ел болашағының іргетасы мен барша қазақстандықтарды біріктіретін басты құндылық екендігі ақиқатқа айналған шындық. Демек, Ұлттық идея ұлы мақсаттарға жетелейтіні анық.

Елбасының «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында Президенттің жалпыұлттық идеясы - болашақ табыстардың негізі екені баса айтылды.

Мәңгілік ел дегеніміз – Қазақ Елі. Мұның басқа ұғымы жоқ. Сондықтан бірінші кезекте өзін қазақпын деп сезінетін қандастарымыздың барлығы осы жолда бей-жай қалмай, бейқам болмай, елдік пен мемлекеттілікті нығайтатын шараларға білек сыбана кірісуі қажет. Бұл – ата-бабамыздың салт-дәстүріне, тіліне, мәдениеті мен әдебиетіне барынша адал болу ғана емес, соның бәрін сақтауға, күшейтуге, нығайтуға ұмтылу.

Ұлттық тәуелсіздік үшін біздің ата-бабаларымыз да талай тар жол, тайғақ кешуден өткен болатын. Кешегі алаш қайраткерлері де ел тәуелсіздігі үшін өз бастарын бәйгеге тігіп, қайсарлықпен күресті. Ел Тәуелсіздігінің қадірі мен қасиетін қазіргі кезде терең сезінетініміз даусыз.

«Мәңгілік ел» ұғымының философиялық, саяси түп-негіздері сонау сақ, ғұн, түркілерден бастау алған.

«Мәңгілік Ел» идеясының тарихи маңызын төмендегі факторлар анықтайды:

1. «Тәуелсіздікке қол жеткізгеннен гөрі, оны ұстап тұру әлде қайда қиын» - деп атап көрсетті өз жолдауында Елбасы. Оны ұстап тұру, мәңгілік Ел ретінде қалыптастыру үшін елдің бірлігі мен ынтымақтастығы қажет, мәңгілік елдің маңызы да сонда, осы бірлік пен ынтымақтастықты сақтап, одан әрі нығайта алуында.

2. Қазақстан Республикасының «Мәңгілік Ел» идеясы қазақстандықтардың алдына жаңа мақсат-міндеттер қойып отыр. Осы мақсат-міндеттерді орындай отырып, еліміз одан әрі дами түседі.

3. Мәңгілік Елдің маңызды бөлігі –XXI ғасырда қоғам мен мемлекет дамуының басты тетігі болған білім беру болып отыр. Рухани, мәдени саламыздың нығаюына, адами қасиеттердің жоғарылауына, жеке адамның сапалық ерекшелігінің өрлеуіне білімнің ғана құдіреті жететіні күннен күнге айқындалып келеді. Әрбір елдің өркендеуі, тұғырының берік болуы да білімге келіп тіреледі. М.Әуезовтің сөзімен айтар болсақ, «Халықпен халықты, адам мен адамды теңестіретін білім» болмақ.

Ал, енді «Мәңгілік Ел» идеясының құқықтық негіздеріне тоқталар болсақ:

1. Мәңгілік Елдің ең басты құндылығы халық (азаматтар) деп көрсетілсе, еліміздің де Ата заңында мемлекеттік биліктің бірден-бір бастауы - халық делінген.

2. Қазақ тілі – «Мәңгілік Елдің» ортақ тілі, еліміздің Конституциясында да Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл – қазақ тілі деп көрсетіледі.

3. Мәңгілік Елдің маңызы ретінде білім саласы екенін атап өткеніміздей, Қазақстан Республикасы Конституциясының 30-бабында білім саласы жайындағы мәселе қамтылған. Ол бойынша азаматтардың мемлекеттік оқу орындарында тегін орта білім алуына кепілдік беріледі, орта білім міндетті. Сонымен бірге, республика азаматының мемлекеттік жоғары оқу орнында конкурстық негізде тегін жоғары білім алуға да құқығы бар.

4. Қалай дегенде де елдің елдігін, ұлттың ұлттығын танытатын басты белгі-өзінің төл мәдениеті делінсе «Мәңгілік Елде», ал ата заңымыздың 37-бабында «Қазақстан Республикасының азаматтары тарихи және мәдени мұралардың сақталуына қамқорлық жасауға, тарих пен мәдениет ескерткіштерін қорғауға міндетті» екендігі бас айтылған.

5. Қазақстанды «Мәңгілік Ел» ретінде қалыптастыру үшін, елдің бірлігі мен ынтымақтастығы қажет, мәңгілік елдің маңызы сонда, осы бірлік пен ынтымақтастықты сақтап, одан әрі нығайта түсу, бұл ұғым Қазақстан Республикасының ата заңының 1-бабында көрініс тапқан: «Республиканың түбегейлі принциптері: қоғамдық татулық пен саяси тұрақтылық ».

6. XXI – ғасыр ешбір ел, оның ішінде біздің еліміз үшін де даму жолында жеңіл саяхат болмасы баршаға мәлім. Ел дамуының негізгі өзегі – экономикалық даму деңгейі бола бермек. Елбасымыздың алдағы қойып отырған ауқымды міндеті мен ұзақ мерзімді мақсаты экономикасы дамыған елдердің қатарынан көрініп, халқының өмір сүру сапасын барынша жоғары көтеру болып табылады деп «Мәңгілік Ел» идеологиясында да, Ата заңымыздың 1-бабының 2-тармақшасында да: Бүкіл халықтың игілігін көздейтін экономикалық даму жағдайлары қарастырылған.

Жалпы ЖОО-да «Мәңгілік ел» идеясының мәні мен түп-төркінін оқыту мемлекеттің, қоғамның, ұжым мен жеке тұлғаның арақатынасын анықтайтын бағыттарды айқындауға, ішкі мәнін түсінуге көмектесері анық. Ол қоғамдық

дамудың объективтік және субъективтік факторларын, себепті байланыстар мен ынтымақтастықты, олардың институционализациясы мен арақатынасын ескеруге түрткі болады. Таңдау бойынша оқытылатын осы бағыттағы курс барысында келесідей жеке-ғылыми әдістер қолданылуы керек: құрылымдық-жүйелік талдау, нақты-тарихи, салыстырмалы-құқықтық, логикалық, социологиялық, статистикалық әдістер, талдау және жіктеу, модельдеу, т.с.с.

Курсты оқыту нәтижесінде тарих және құқық теориясына жаңа «Мәңгілік ел» ұлттық идеясы түсінігін енгізу және оның мәнін қалыптастыру көзделетін болады;

- «Мәңгілік ел» ұлттық идеясының тарихи және құқықтық камтамасыз етілуін реттейтін конституциялық-құқықтық заңнаманы жетілдіру қажеттілігіне мемлекеттік билік органдарының назарын аударту қажет болады;

- Курсты оқыту барысында қоғамның назары халықтық толеранттылықты, ынтымақтастықты, келісімді жетілдіру саласын реформалау маңыздылығына бұрылуы мүмкін. Аталмыш салаға қатысты зерттеу нәтижелері мемлекеттік бағдарламаларды әзірлеуде қолданылуы мүмкін.

- Элективті курсты игеру барысында ғылыми нәтижелер қазақстандық мемлекеттің зайырлылық сипатын жетілдіруге байланысты мәселелерді шешу кезінде мемлекеттік басқару органдарының құқық шығармашылық және құқық қолданушылық қызметтерінде қолданылуы мүмкін.

Қазақстандық қоғамды әлеуметтік-экономикалық модернизациялау тұрғысында осы саладағы заңдарды және бірқатар нормативтік актілерді жетілдіруге, мемлекеттік органдардың қызметін одан ары дамытуға ұсыныстар әзірлеу қажет.

ЖОО оқытылатын элективті курстан алынған нәтижелер Қазақстанның тарих ғылымы мен тарихи-құқықтық тәжірибесі үшін аса маңызды болып табылады. Тарихи динамикаға қарайтын болсақ, ЖОО-да оқытылатын курстың мәні мен мазмұны тікелей қазақстандық жастарға ғылыми бағыттағы бағдар ретінде ғана емес өмірлік ұстаным ретінде де бағыт-бағдар беруі тиіс.

Бүгінгі таңда мемлекет құрлысына аса қажет жер, мемлекеттік тіл, ұлттық мемлекеттік идеология, ұлттық діл (менталитет), ұлттық сананың қалыптасуы, ұлттық демократия секілді өзекті мәселелерді шешуде өткен ғасырдағы қазақ мемлекеттігінің дербестігі үшін күрескен қазақ зиялыларының еңбектері мен көзқарастарында да «Мәңгілік ел» идеясы басты бағыт бағдарлар қатарында болды. Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрлысы мен болашағына жол ашуда Алаш қайраткерлерінің еңбектері басшылыққа алынса дегендей ойға жетелейді. Себебі, мемлекеттің тәуелсіздігін нығайтуда ұлттық саяси элита өкілдері демократиялық, өркениетті идеологиялық әдіс – тәсілдер арқылы тәуелсіз мемлекетті жаңғырту жолында әрекет еткені анық. Отандық тарихтың әлемдік тарихқа мақтанып көрсететін тұсы да осы мәселе.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қ. Сартқожаұлы // Мәдени мұра, 2014, № 6 (57). 27-33 б.
2. Қазақстан жолы-2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ: Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы // Алматы ақшамы. – 2014. – 17 қаңтар
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы. 30 тамыз 1995 жылы қабылданған. 21 мамыр 2007 жылғы өзгертулер мен толықтырулармен. – Алматы, 2008.

Шанбаева Ұ., Тойғанбекова М.Ш.

КӘСІБИ ОҚЫТУ МАМАНДЫҒЫНЫҢ СТУДЕНТТЕРІН ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛАУДАҒЫ БАЗАЛЫҚ ПӘНДЕРДІҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ

Қоғамның экономикалық дамуындағы жоғары деңгейге шығуға талпынысы қоғамдық өндірісті ұйымдастыруға, нарықтық экономика жағдайындағы техникалық-технологиялық әрекеттерге байланысты жаңа талаптарды белгілейді. Республиканың ғылыми-техникалық әлеуетінің дамуы материалдық өндірісті түбегейлі өзгеруімен, оларға кәсіби құзырлығымен байланысты біліктілігі жоғары мамандарды даярлаумен, ғылым мен техниканың дамуымен, технология мен өндірісті басқарумен тығыз байланысты.

Жоғары оқу орындарының педагогикалық мамандықтары түлектерінің даярлық деңгейі жалпы білім беретін мектептердің, гимназиялардың, лицейлердің және кәсіби мектептер мен колледждердің оқушыларының дайындығын да анықтайды.

Жалпы және кәсіби білім беру мектептерінің негізгі міндетінің бірі – оқушының қабілеті мен бейімділігіне қарай, білім беру мекемесінің дәстүрі мен деңгейіне сәйкес экономиканың қандайда бір саласына белсенді еңбек етуге дайындау.

Пәнаралық байланыс проблемасын бірқатар ғалымдар өз еңбектерінде қарастырған. Атап айтқанда, Бейсенбаев А.А., Бельский Г.И., Зверев М.Л., Куагин П.Г. және т.б. Яғни, зерттеушілердің пәнаралық байланыстың мәніне көзқарастары да әр қилы екендігін аңғардық. Пәнаралық байланыстың мән-мағынасын білімнің мазмұнына ғана емес, ол оқыту үрдісінің барлық құрамды бөліктеріне қатысты деген оймен толықтырады. Пәнаралық байланысты дидактикалық қағида деп қараудың қажеттілігі жоқ деп пайымдайды, себебі оның педагогикалық мақсатындағы оқытудың жүйелілік қағидасынан туындайды, білімнің тұтастай жүйесінің негізгі бөліктерінің, атап айтқанда табиғат, қоғам және адам туралы нақтылы айқын түсініктердің өзара байланысын білдіреді.

Кәсіби оқыту педагогы технологиялық білім және іскерліктермен қатар экономика мен кәсіпкерлік саласында білімі болу керек. Бұл жерде технологиялық және экономикалық дайындық өзара тығыз байланысты және осы байланыстардың бір-біріне әсері көп екенін естен шығармау керек.

Технологиялық бағытты арттыру барысында кең кәсіби профильдің керектігіне және қазіргі заманғы өндіріс саласындағы жұмыскердің жоғары технологиялық мәдениетіне ерекше жоғары технологиялық мәдениетіне ерекше көңіл бөлінеді. Ол еңбек заңдылығының өзгеруі негізінде және болашақ жұмыскерді кәсібиге дейін дайындайтын мұғалімнің білімін кеңейтуді талап етеді.

Сонымен қатар оқыту уақытының көбі экономикалық дайындауға ауысқан болғандықтан студенттерді технология мен техникалық пәндерді оқытуға кететін технологиялық дайындау деңгейінің төмендеу тенденциясы байқалады. Оқу жұмыс жоспарын құру кезінде осы мәселені ескеріліп технологиялық және экономикалық құрамдардың кәсіби шешімін табу керек.

Бұл жерде кәсіби оқыту педагогын қалыптастыру үшін технологиялық және экономикалық дайындық беру жеткіліксіз екенін ескерген жөн. Технологиялық білімді неғұрлым толық тиімді түрде жеткізу үшін оған терең психологиялық-педагогикалық және әдістемелік дайындық керек. Бұл жерде әдістемелік цикл пәнін жақсы меңгеру үшін технологиялық пәндерді білу қажет. Пәнді білмей сабақ беру әдістемесін игеру, оның ішінде сапалы білім беруге қол жеткізу мүмкін емес.

Сараптаудың толықтығы мен оның нәтижелерінің жеткіліктігі үшін пәнаралық байланыстың тиімділігін бағалау арқылы анықтау қажет. Бұл жерде тиімділік ретінде бастапқы түсініледі. Ол үшін қабылданған жіктемені қолдану, ең қарапайымын алу керек. 1. Түсіну- оқушы оқып жатқан пәндер мен құбылыстар туралы пәндердің кейбір түрлерін олардың айырықша белгілері бойынша жалпылай алатын деңгейдегі түсінік алуы (ойша бөліп алу). 2. Білім –пәннің , құбылыстың, үрдіс пен оның заңдылығының және өзара байланыстың негізін түсіну. 3. Іскерлік – білімді практикалық міндеттерді шешу үшін қолдана алу.

Пәнде бір-бірінің жағдайына өзара әсер ететін болса, пәнаралық байланыстар бір жақты (бір бағытта) немесе екі жақты болады. Қосалқы пәннің негізгі пәнге әсерін көрсететін байланыстар, яғни қосалқы пәндер арқылы қол жеткізілген білімді қалай қолдану керектігін көрсететін байланыстар негізгі пәнді оқу барысындағы тура байланыстар , қосалқы пәндерді оқу барысында нәнен алынған белгілі бір білімдер кері байланыс болып табылады. Осы байланыстарды есепке ала отырып оқыту үрдісін ұйымдастыру студенттердің технологиялық даярлығын жетілдірудің тиімді жолдарының бірі.

Пәнаралық байланыс зерттеу тәсілдерінің ортақтығы жөнінен де айқындалуы мүмкін. Іс жүзінде оқытушыға пәнаралық уақыттық байланыстардың үш түрімен жұмыс істеуіне тура келеді: болып өткен, ілеспелі, (қатарлас), және перспективалық.

Ілеспелі пәнаралық байланыстар дегеніміз – бірнеше пәндер бойынша бірқатар сұрақтар мен түсініктерді бір уақытта оқытуды көздейтін байланыс.

Перспективалық пәнаралық байланыстар дегеніміз – белгілі бір пәннен материалды өту, басқа пәндер бойынша оның қолданылуының алдын алу үшін пайдаланылады.

Пәнаралық байланыстардың бір пайдалы жағы – ол бүкіл оқыту ісін, яғни бір оқу орнының барлық жұмысын бір жолға салуға, барлық оқытушыларға бірыңғай талаптар қоюға және әр түрлі пәндерді ортақ мүддені шешуге жұмылдырады. Пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың жолдары мынадай.

- Әрбір жеке пәнді оқытқанда басқа пәндерді оқыту ісіне өз ықпалын тигізетіндей болуын көздеу;
- Әр түрлі пәндерді оқып-үйренуде өтілетін материалдарды уақыт жағынан үйлестіріп отыру;
- Оқушылардың ғылыми теориялар мен заңдылықтарды игеруін, олардың жинақтылығымен, шеберліктерімен, дағдыларымен сабақтастыра қалыптастыру,
- Жалпы теориялық, білім алуы және практикалық шеберліктер мен дағдыларды бірыңғай әдіспен жүзеге асыру;
- Оқушыларға(білім алу икемділік пен дағдыларды қалыптастыру барысында) бірдей талап қою;
- Оқушылардың бір пәнді оқып-үйрену барысында екінші бір пәннен білім алуға, икемі мен дағдыларын кеңінен пайдалана білуге әдеттендіру;
- Әр түрлі пәндердің зерттеу әдістерінің ортақтығын, ерекшелігін көрсете білу;
- Пән сабақтарында оқытылатын құбылыстардың ортақ байланысын ашып, дұрыс диалектикалық дүние танымын қалыптастыру.

Ғалымдардың пікірінен әрбір баланың қызығуының дамуы және қалыптасу мүмкіндігі шектелмегендігін, бірақ әлеуметтік ортаның оқыту мен тәрбиелеудің мүмкіндіктеріне негізделгендігін, оқытуда қызығудың болуы қажеттілігін, оның әсерін, қарым-қатынасын, өзара әрекетін жеке тұлғалық қызметімен байланыстыру қажеттігін түсінеміз. Бұл тұжырым баланың қызығушылығының қалыптасуы автономиялық емес, ішкі заңдар арқылы жүзеге асады, ол қажеттіліктермен тығыз байланысты деген қорытынды жасауға болады.

Тіл үйрету жұмысы – өте күрделі процесс. Сондықтан тіл үйрену барысында қолданылатын аталған инновациялық технологиялардың барлығы бір-біріне байланысты. Бірінсіз бірін жүзеге асыру мүмкін емес. Дидактиканың заңдылығына сәйкес инновациялық технологиялардың тиімді әдістерін пайдалануда берілетін тапсырмалар мен жаттығулар жеңілден ауырға қарай, сатылап жүргізілуі қажет. Студенттер қазақ тілі сабағында

тек тіл мүйреніп ұана қоймайды, олардың ссабақ үдерісінде қазақша ойлау дағдылары қалыптасып, өмірге өзіндік көзөарасы айкындалып, ұғым-түсінігі кеңейеді. Сондықтан да оқытушы әр студенттің қабілетін, қазақ тіліне деген көзқарасын білуі қажет. Өйткені тіл үйрену барысында әрбір студенттің жеке қабілеті еске алынады, жан дүниесі ескеріледі. Кәсіби тіл үйрету барысында әрбір студенттің жеке қабілеті еске алынады, жан дүниесі ескеріледі. Кәсіби қазақ тілі сабағында студенттер болашақ мамандығы бойынша ғылым негіздерімен танысып, білімді игеруде түрліше оқу әрекеттерін орындай отырып, өзінің шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді. Ойлау қабілетіне тәрбиелеу студентті жан-жақты дамытумен тығыз ұштасып жатады. Бұл оның білу құмарлығы, көзқарасы мен сенімін тәрбиелеумен қоса жүргізілуі тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Самарин Ю.А. Очерки психологии ума. Особенности умственной деятельности школьников. – М: АПН РСФСР, 1962.
2. Бейсенбаев А.А. Пәнаралық байланыс негізінде оқу процесін ұйымдастыру. Оқу құралы. – Алматы. Республикалық баспа кабинеті, 1995. – 117 б.
3. Беленский Г.И. Интеграция // Литература в школе. – 1998. -№8. –С. 86-90.
4. Зверев И.Д. Максимова В.Н. Межпредметные связи в современной школе. – М. 1981.

Шеденова Н.У.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ СТАНОВЛЕНИЕ СПЕЦИАЛИСТА ПО СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ В РАМКАХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Социальная работа – это деятельность, осуществляемая в сфере «социального», т.е. взаимодействия людей друг с другом и с социальным окружением. Социальные работники вовлечены в нее через вмешательство в социальные проблемы, с которыми сталкиваются индивиды, социальные группы и сообщества, и их деятельность направлена на помощь людям для восстановления контроля над своими жизненными ситуациями. Работа данных специалистов охватывает, по сути, любой аспект человеческой жизни – от рождения до смерти. Поэтому развитие специальности «Социальная работа» и профессиональная подготовка социальных работников является важной задачей образования, направленной на развитие государственной системы социальной защиты и социального обеспечения, расширения некоммерческих и коммерческих форм социальной поддержки уязвимых и нуждающихся в помощи индивидов и групп.

Самой главной задачей социальных работников выступает создание и поддержание социального обслуживания своих клиентов – населения. При этом во многих случаях им приходится организовывать свою работу в условиях ограниченных ресурсов для решения выявленных социальных проблем, сталкиваться с этическими проблемами, делать выбор, каким нуждающимся группам и индивидам в первую очередь оказать социальную поддержку. Социальная работа, как профессиональная деятельность, подразумевает систематические действия по улучшению благосостояния и функционирования населения. Она организуется в рамках институций, специально созданных для этого, и предполагает оплачиваемую деятельность в государственных, добровольческих и коммерческих организациях. Профессионализация социальной работы, которая широко началась в мире в XX веке и в Казахстане с середины 1990-х годов, предполагает организацию профессионального образования и развития научной базы этой деятельности, обеспечение профессионального контроля над формами помощи людям и работой специалистов.

Под профессиональной деятельностью понимают социально одобренное проявление целенаправленной активности человека путем выполнения им определенных внутренних (умственных) или внешних (предметных) действий и операций, направленных на создание какого-либо материального или духовного явления, называемое продуктом деятельности; при этом выполнение данной деятельности требует от человека определенной предварительной подготовки (профессионализма) и осуществляется в рамках профессионального опыта [1]. Исходя из этого, социальная работа как профессиональная деятельность представляет собой социально значимую деятельность, выполнение которой требует специальных знаний умений и навыков, а также профессионального обусловленных качеств личности, необходимых для осуществления следующих видов экономической деятельности: 1) государственное управление социальными программами; 2) деятельность в области обязательного социального обеспечения; 3) предоставление социальных услуг.

Процессы профессиональной подготовки и профессионального становления социального работника все чаще обсуждаются в научной литературе, рассматриваются с позиции теорий социальной работы, социологии, психологии труда, акмеологии, педагогики, валеологии и других, поскольку социальная работа является «пересечением» различных социальных дисциплин, направленных на изучение социальных проблем и поиск технологий их решения в конкретных обществах. Целью социальной работы как деятельности является достижение благополучия индивида и общества, гуманизация взаимоотношений индивида и общества, сопряжение их интересов, создание условий для их всестороннего развития.

Как отмечает Зеер Э.Ф., «профессиональное становление – это большая часть онтогенеза человека, которая охватывает период с начала формирования профессиональных намерений до завершения профессиональной жизни. В этом гетерохронном процессе можно выделить стадии оптации, профессионального образования и подготовки, профадаптации, профессионализма и мастерства» [1, с.9].

Под профессией понимается «деятельность, посредством которой данное лицо участвует в жизни общества и которое служит ему главным источником материальных средств к существованию», «исторически возникшие формы трудовой деятельности», для выполнения которых человек должен обладать определенными знаниями и навыками, иметь специальные особенности и развитые профессиональные качества» [2, с.95]. Специальность представляет собой более узкое понятие, чем профессия, последняя объединяет родственные специальности. Под специальностью понимается деятельность, направленная на достижение общих результатов специфическими средствами. Это «комплекс приобретенных путем профессионального образования и в процессе работы специальных знаний, умений и навыков, необходимых для выполнения определенного вида деятельности в рамках той или иной профессии» [2, с.95].

Социальная работа как отдельная специальность по-прежнему является новой в нашей стране, до сих пор функции социального работника в системе социального обеспечения и социальной защиты зачастую выполняют люди, не прошедшие профессиональную подготовку, незнакомые с современными подходами данной деятельности, успешно применяемыми в ведущих странах мира. Она остается малооплачиваемой, рутинной, низкоквалифицированной, низкостатусной деятельностью, несмотря на высокую потребность в ней. К сожалению, выпускники специальности «Социальная работа» в Казахстане остаются не востребованными в силу низких темпов создания достойных и квалифицированных рабочих мест, несмотря на высокую потребность в них государства и социального заказа на образовательные гранты по данной специальности. Также кафедры сталкиваются с проблемой подготовки студентов к практической социальной работе из-за пока еще недостаточной связи с государственными и некоммерческими структурами, оказывающими социальные услуги. Последние не готовы брать на себя организацию совместных с вузами, реально функционирующих программ по практической подготовке студентов к специализированным видам деятельности в области разных социальных технологий помощи населению. Вместе с тем, на вузах, создающих и реализующих образовательные программы подготовки социальных работников на трех уровнях: бакалавриат – магистратура – докторантура, лежит важная задача поменять отношение общества к социальному работнику, способствовать профессиональному становлению и всесторонней реализации подготавливаемых ими специалистов.

Рассмотрим основные характеристики профессии социального работника, которые следует учитывать при организации профессионального образования в вузе, способствующего гармоничному профессиональному становлению специалиста по социальной работе. Среди них выделяют технологические, экономические, педагогические, медицинские и психологические характеристики [2, с.95-97], в той или иной форме они отражаются в профессиональных компетенциях образовательных программ.

К технологическим характеристикам относят цели и задачи, предмет труда и используемые средства, а также условия труда. Целью деятельности социального работника является достижение максимально возможного благополучия клиента как путем предоставления различных видов помощи, так и путем создания условий для активизации жизненных сил человека, чтобы он смог самостоятельно решать свои проблемы. Социальная работа является многоплановой и трудоемкой деятельностью, предполагает выполнение умственных, физических и социальных трудовых операций, требует повышенной моральной ответственности, владение многообразием навыков – организации, координации, обеспечения, физической и психологической поддержки, правовой и административной помощи, коррекции. Социальный работник в ходе профессиональной подготовки в вузе приобретает знания, умения, навыки для осуществления четырех основных видов деятельности: социально-технологической, организационно-управленческой, исследовательской, социально-проектной.

Экономические характеристики социальной работы связаны с ее представленностью не только в системе социальной защиты населения, образования и здравоохранения, но и в других отраслях, поскольку возрастает потребность социальной работы как эффективной технологии работы с населением в разных сферах жизни. Рост нуждающихся в социальной помощи и поддержке обусловлен политическими, демографическими, социальными, экологическими и другими факторами. Однако, как отмечалось выше, есть существенные проблемы с обеспечением должных условий труда (зарботной платы, содержанием труда и т.д.) и финансированием данной экономической деятельности. Вместе с тем, отметим, что в последние годы в образовательных учреждениях (школах) и медицинских учреждениях создаются рабочие места для социальных работников. Это важный шаг в укреплении профессионального становления социальных работников.

Педагогические характеристики профессии определяют, какие требования предъявляет профессия к содержанию и уровню образования специалиста, какие заведения осуществляют подготовку по данной профессии, какие компетенции необходимы для успешной профессионализации работников. Специалистов по социальной работе в мире готовят в системе среднего профессионального и высшего образования, в Казахстане на данный момент только в университетах с целью обеспечения высококвалифицированных кадров. Основными профессиональными компетенциями специалистов по социальной работе признаются [2, с.96-97]:

- когнитивная – это умение систематически пополнять свои знания путем самообразования, анализировать ситуации социального взаимодействия, формулировать социально-психологические задачи и определять способы их оптимального решения;

- ценностно-мотивационная – это компетенция в сфере мировоззрения, связанная с ценностными представлениями о роли профессии, важности результатов деятельности, профессиональной направленности, ориентированной на человека как на высшую ценность;

- социально-психологическая – это умение устанавливать целесообразные отношения, быстро принимать решение и находить оптимальные средства воздействия, умение эффективно взаимодействовать с другим человеком и позитивно общаться с ним, рефлексивные умения;

- деятельностная – это умение выбирать наиболее рациональные формы социальной работы с разными категориями клиентов, умение прогнозировать конечный результат своей деятельности, умение организовать ситуации социального взаимодействия.

Выделение этих компетенций обусловлено гуманистическим характером данной профессии, уязвимыми социальными группами как уникальными объектами деятельности, ее многофункциональностью и высокой социальной ответственностью.

Медицинские характеристики профессии определяют, какой уровень здоровья требуется для специалистов данной работы, какие неблагоприятные условия деятельности присущи данной профессии. Для социальной работы нет жестких медицинских ограничений, вместе с тем к неблагоприятным факторам относят высокий риск эмоционального выгорания и профессиональных деформаций. Особая специфика работы позволяет причислить социального работника к категории «профессий высшего типа» (по «критерию трудности и вредности» А.С. Шафрановой), ввиду необходимости постоянной рефлексии содержания и результата своей деятельности [3, с.12]. Профессия «социальный работник» сопряжена со специфическим риском, потому что в своей деятельности специалист имеет дело с неблагополучными, переживающими стресс, страдающими людьми, за здоровье и жизнь которых он берет на себя моральную ответственность.

Труд социальных работников относится к числу сложных и ответственных видов деятельности человека. Он характеризуется значительной интеллектуальной нагрузкой, требует большого объема оперативной и долговременной памяти, наличия определенного уровня здоровья, содержит элементы творчества и тесно связан с ответственностью. Выраженность этих качеств обеспечивает высокую профессиональную эффективность труда, но в то же время сопряжена с определенным психологическим и физиологическим напряжением всех процессов жизнедеятельности организма самих специалистов социальной работы. Как отмечает исследователь Бессонова Л.А., основными проявлениями профессиональной деформации личности социального работника являются, прежде всего, доминантность по отношению к клиентам, ригидность по отношению к деятельности, профессиональный консерватизм и ролевой экспансионизм [3, с.13].

Психологические характеристики профессии учитывают требования, предъявляемые профессией к психологическим особенностям личности специалиста. Эффективность социальной работы во многом определяется такими профессионально важными качествами как: нравственное сознание, терпение, коммуникабельность, доброжелательность, порядочность, бескорыстность, честность, развитое чувство интуиции, наблюдательность и трудолюбие, высокое чувство ответственности, эмоционально-волевая устойчивость. Развитие данных качеств опирается на духовные ценности, которые разделяют социальные работники в силу специфики своей предметной деятельности.

Ценности, на которых строится социальная работа, можно сгруппировать следующим образом [4, с.18]:

- индивидуализация – фокус на уникальности каждой индивидуальной ситуации;
- целенаправленное выражение чувств – использование эмоций для стимулирования поведенческих изменений;
- контролируемое эмоциональное включение – сохранение профессиональной дистанции в отношении с пользователями услуг;
- принятие – оценивание человека на основе его прав;
- безоценочное суждение – воздержание от передачи своих оценок на других как людей (вместе с тем осуждая неприемлемое поведение);
- самостоятельность – способствование самостоятельности пользователей услуг и их способности принимать решения о своей жизни;
- доверие – неразглашение информации, получаемой в ходе профессионального взаимодействия.

Профессиональное становление личности длится всю жизнь, начинаясь с выбора профессии и заканчивая прекращением профессиональной деятельности. Это многоплановый, длительный, подвижный и противоречивый процесс, в котором выделяется ряд последовательно сменяющихся этапов, каждый из которых вносит свой вклад и может стать поворотным. К ним относятся стадии оптации, профессиональной подготовки, профессиональной адаптации, первичной и вторичной профессионализации и профессионального мастерства [1, с.10]. Эта деятельность прогрессивного развития личности под влиянием социальных воздействий, профессиональной деятельности и собственной активности, направленной на самосовершенствование и самоосуществление.

Через профессию осуществляется личное самоопределение, когда человек сознательно принимает социальные роли, включая профессиональные, находит и развивает свое «Я», утверждает свой образ среди окружающих его людей. Профессиональное самоопределение предполагает самостоятельное и осознанное согласование профессионально-психологических возможностей человека с содержанием и требованиями профессионального

труда, а также нахождение смысла выполняемой деятельности в конкретной социально-экономической ситуации. В ходе него социальный работник принимает выработанные в обществе критерии профессионализма.

Профессиональное образование определяется как процесс и результат профессионального становления и развития личности человека. Под ним подразумевается система педагогических воздействий на личность со стороны общества, которая направлена на формирование необходимых для данной профессии компетенций, качеств личности. Профессиональное образование содействует профессионализации человека: развитию его компетенции, профессионально важных качеств и психофизиологических свойств индивида. В ходе профессионального обучения индивид проходит следующие этапы: адаптации, интенсификации и идентификации [2, с.103].

Подготовка социальных работников осуществляется на основе компетентного подхода. Основной целью вуза при подготовке будущего специалиста по социальной работе выступает подготовка профессионала, способного успешно работать в сфере социальной работы с различными группами населения, ответственного, с активной гражданской позицией, толерантного, готового к продолжению профессионального образования и совершенствованию социально-профессиональной деятельности на основе овладения общекультурными и профессиональными компетенциями. Обучение в вузе должно подготовить молодого специалиста, не имеющего опыт работы, к успешной профессиональной адаптации к деятельности в социальных службах и других организациях, связанных с социальной деятельностью. Это предполагает приспособление сформированных в ходе обучения профессиональных компетенций к требованиям рабочего места, освоение профессиональных функций и обязанностей, требуемых навыков и умений, выработка стиля профессиональной деятельности. Залогом успешной профессиональной адаптации является соответствие реальной компетенции, сформированной в ходе профессионального обучения, требуемой компетенции согласно специфики практической социальной работы, осуществляемой в социальных службах. Успешная адаптация делает работу привлекательной, повышает шанс на более высокую оплату труда и профессиональный рост, создает предпосылки для самоактуализации специалиста.

Эффективность профессионального образования определяется успешным профессиональным становлением специалиста социальной работы. Построение современных образовательных программ, в свою очередь, определяется новыми вызовами, стоящими перед обществом и государством, профессиональной деятельностью и ее откликом на конкретные социально-экономические ситуации и изменения. Социальная работа – это профессия со множеством ответственностей и требующая высокой профессиональной идентичности, которая развивается под влиянием различных социальных контекстов, в том числе связанных с интернационализацией социальных проблем и развитием глобальной экономики, ростом взаимосвязи национальной социальной политики с международными организациями и продвигаемыми ими более высокими стандартами социальной политики и социальной работы. Это ставит новые задачи перед образовательными программами разного уровня по специальности «Социальная работа» по обеспечению условий профессионального становления социального работника.

Список литературы:

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов.– 2-е изд., перераб., доп.– М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с. // <http://userdocs.ru/psihologiya/7621/index.html>
2. Социальная работа: теория и практика: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / под ред. Е.Н.Приступы. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 306 с.
3. Бессонова Л.А. Формирование профессионально-личностной компетентности социального работника как условие преодоления профессиональной деформации личности. Автореферат на соис. уч. степ. к.псих.н. – 26 с.
4. <https://docviewer.yandex.kz/?url=http%3A%2F%2Funiiversity.tversu.ru%2Faspirants%2Fabstracts%2FdocsNew%2F212.263.01%2F19.00.03%2F30-04-2012-1.doc&name=30-04-2012-1.doc&lang=ru&c=5880dfe72531>
5. Dominelli L. Introducing Social Work. – UK, Polity Press, 2009. – 184 p.

Шыңғысова Н.Т., Әшірбаев Б., Байғожина Д.О.

ЖҰМЫС БЕРУШІНІҢ ТАПСЫРЫСЫ БОЙЫНША МАМАН ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Студенттерді кәсіби даярлау болашақта түлектердің еңбек нарығында сұранысқа ие болуына ықпал етеді. Осы орайда оқу үдерісінде бірнеше бағыттар бойынша іс-шаралар жүзеге асырылуда. Оның ең бастысы оқу-өндірістік, кәсіби тәжірибені ірі мекемелер мен өндіріс орындарында өткізу, жұмыс берушілерді білім беру үдерісіне қатыстыру, шеберлік сыныптарын ұйымдастыру. Практик-мамандар өз дәрістерінде жұмысқа орналастыру бойынша да мәліметтер береді.

Жұмыс берушілердің тапсырысы бойынша маман дайындау мәселесі туралы сөз қозғамас бұрын, жалпы нарықтық қатынастың қыр-сырын, ерекшеліктері мен заңдылықтарын меңгерген абзал. Себебі, нарықта біз жайшылықта мән бере бермейтін ұсақ-түйектің өзі үлкен рөл атқарады. Сондай-ақ, нарық заңында барлығы сұраныс және ұсынысқа тікелей тәуелді екенін де ұмытпауымыз керек. Осы жерде, басты тақырыпқа оралсақ, бірінші кезекте жұмыс берушінің тапсырысы дегенге тоқталу қажет. Тапсырыс – бұл сұраныстың өзі. Басқаша айтқанда, белгілі бір қажеттіліктен туындап отырған дүние. Ал, маман дайындау ісін ұсыныспен байланыстыруға болады.

Еліміз тәуелсіздік алған алғашқы жылдары «Алдымен экономика, сосын саясат» ұстанымымен нарықтық экономикаға көшті. Осылайша, бүгінде Қазақстан әлемдік экономиканың бір бөлшегіне айналып отыр.

Мемлекетаралық сауда айналымы, бәсекелестік, жаһандану терминдері өмірімізге дендеп енді. Есесіне, қазіргі уақытта жұмыс берушінің тапсырысы бойынша маман дайындау мәселесі күн тәртібіне шығып отыр. Еңбек нарығына сай маман дайындау ісі саяси мәнге ие деуге болады. Бір қарағанда, бұл шаруамен ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі айналысып жатқанға ұқсайды. Елдегі жұмыссыздықты жою, қайта даярлау, еңбекпен қамту бағытында қабылданып жатқан бағдарламалар мен шаралар да аз емес. Әр өңірде дәл осы мәселелерді мойнына алған мекемелер де баршылық. Олар жұмыс берушілермен тығыз байланыс орнатып, дәл соларға керекті мамандарды дайындауға күш салуда. Қалай десек те, жұмыс берушінің тапсырысы бойынша маман дайындаудағы басты қағида – жан-жақты сұранысқа сай болу. Әрине, бірінші кезекте ол уақыттың сұранысына лайықты болуы шарт. Мәселен, БАҚ саласы. XV ғасырда – кітап, XVI – газет, XVII ғасырда журнал жарыққа шықты. XX ғасырда радио мен телевизияның пайда болуы ақпарат саласының пәрменін арттырса, ал, XXI ғасырда ғаламтор жоғарыдағы ақпарат құралдарын бір арнаға тоғыстырып отыр. Осылайша, БАҚ дамудың жаңа сатысына көтерілді. Жаңа медиаға жол ашылды. Ақпаратты қас-қағым сәтте әлемнің түкпір-түкпіріне тарату мүмкіндігі артты. Осыған сай, ағылған ақпараттардың анталаған қаңа тұтынушылары пайда болды. Сәйкесінше, масс-медиа бүгінгі қоғамнан өзіне лайықты орнын алды. Алайда, интернет түгелдей БАҚ бола алмайды. Өйткені, онда қалың бұқараға емес, шектеулі адамдар тобына ғана арналған сайттар да бар. Осыған орай, интернет ұғымына байланысты екі түрлі көзқарас қалыптасуда: біріншіден, барлық желілік кеңістікті біртұтас бұқаралық ақпарат құралдары деп қарауға болса, екіншіден, бұқаралық ақпарат құралдары, дүкен, кітапхана сияқты нысандармен қатар көрініс тапқан бөлек виртуалды кеңістік ретінде қарастыруға болады.

Негізгі тақырыпты тереңнен қаузап, жақыннан көретін болсақ, қазіргі масс-медияның сұранысы да өзгеше. Ал, осы медияның бас маманы журналистер қауымы десек, бүгінгі журналистерге қойылатын талап та басқаша. Дәстүрлі БАҚ-та қаламы ұшқыр, озық ойлы тілшілерге қашанда сұраныс жоғары болса, бүгінгі тілшілерге бұл аз аздық етеді. Халықаралық қатынас тілдерін меңгеріп, заманауи техникалардан да хабары болуы, кез келген салаға қалам тартарлықтай біліктілігі, қауқары болуы шарт. Түптеп келгенде, мұның барлығы заман талабы, уақыт сұранысы. Қала берді жұмыс беруші тараптың талабы. Әлемдік бәсекеде әмбебап тілшілердің бәсі жоғары.

Маман сұранысқа сай дайындалуы тиіс. Жоғарыда тоқталғанымыздай, нарық сұраныс пен ұсыныстан тұрады. Бұл қағида еңбек нарығының да ажырамас бөлігі. Жұмыс берушілер белгілі бір маманды оқытуға тапсырыс бермес бұрын, өздерінің нені қалайтынын, яғни, сұранысын нақтылап алуы керек. Бұл ақпарат саласына да қатысты. Мәселен, кейінгі жылдары салалық журналистерге деген сұраныс артқан. Атап айтқанда, құқықтық, экономикалық, банк жүйесін, қоғаммен байланыс (PR) т.б салалардың ақпарат айдынында еркін жүзе алмауы, осы салаларды бір кісідей білетін қалам иелерінің қатарының аздығы жиі айтылып жүр. Бұл талаптарға сай журналистердің жоқтығы, тілшінің ғана кемшілігі емес. Ол сол маманды дайындайтын оқу орындарының олқылығы. Сондықтан, оқу орындарына жаңа сұранысқа сай маман дайындау ісіне шындап көңіл бөлуі, тұтастай оқу базасына, дәстүріне өзгеріс енгізуі керек. Тіпті, бүгінгі оқыту жүйесінің ескіргені сонша, теория мен практика арасындағы айырмашылық уақыт өлшемімен есептегенде кемі ширек ғасыр кейін қалған. Сондықтан, жұмыс берушілердің тапсырысына сай маман даярлау ісінде теория мен тәжірибені ұштастыруды ұйымдастыру, ғылым мен техниканың жетістігін пайдаға асыру қажет-ақ. Осы ретте оқу бағдарламаларын қайта қарап, сәйкесінше оқулықтарды жаңарту да артықтық етпейді. Бүгін ақпарат ағыны интернетке ойысты. Интернеттің пайда болуына қарай журналистиканың өзіне тән жаңа формасы дүниеге келді. Академик Ғ.Есімнің: «...біздің өмір сүріп жатқан қоғамымыздың мазмұнын анықтайтын фактор – ақпарат. Оны біз ақпараттық қоғам деп жүрміз. Бүкіл әлем бір сәтте үйіңізге сыйып кетеді. Интернет, электрондық пошта жүйесі, жетілген коммуникация әлемді тұтастырып барады. Бұрынғыдай әр елдің «сырын» сақтауы мүмкін емес. Ел ішіндегі оқиға күні ертең әлем тілдеріндегі басылым беттерінде жария етілмек. Мұның бәрі қазақстандықтардың ой-өрісіне, сезім-санасына, мінезіне, тұрмысына сапалы өзгерістер енгізуде», – деген пікірі интернеттің зор мүмкіндігін ғана паш етіп тұрған жоқ, бұл осы салаға сай мамандарға деген сұраныстың өскендігінен хабар береді. Интернет – журналистика, дәстүрлі журналистика ағымына айтарлықтай өзгеріс алып келді. Яғни, біз бүгін БАҚ саласына маман дайындау ісіне түбегейлі реформа жасамасақ, ертең түлектеріміздің жұмыссыз қалуы ғажап емес.

2006-2009 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының ақпарат нарығының бәсекеге қабілеттілігін дамыту жөніндегі тұжырымдама жалғасын табуы керек. Журналистика үздіксіз ізденісті қажет ететін маманның қатарында. Сондықтан, көптеген журналистер қосымша мамандық алуға мәжбүр. Мысалы, заң саласын сауатты жазатын тілші болғысы келетіндер заңгер мамандығын қосымша оқып, өздерінше сұранысқа сай болуға талпынып жүр. Әрине, бұл үрдіс қуантады. Алайда, бүгінгі уақыт қысқан заманда кез келген адамның мамандық қуып жүруге мүмкіндігі бола бермейді.

Қазіргі таңда қоғаммен байланыс мамандарын даярлауға байланысты іс-шаралар жүзеге асырылуда. PR коммуникацияны да, басшылыққа кеңес беру функциясын да қамтиды. Болашақта стратегиялық ойлай алатын, болашақты болжап отыратын, өз деңгейінде кеңес беретін маман болуы тиіс. Әлеуметтік жауапкершілікті, қоғамдық мүддені де ұмытпауы тиіс. Сондықтан, қоғаммен байланыс мамандарын кешенді түрде дайындау қажет. Мәселен, қазіргі оқу жоспарында «Мемлекеттік басқару және бизнес саласындағы қоғаммен байланыс қызметі», «Дағдарыс PR-ы», «PR жанрлары», «PR-жобаларды ұйымдастыру, басқару», «PR-дағы компьютерлік және телекоммуникациялық технологиялар», «Жобаның бизнес-жоспарын құру», «Бәсекеге қабілетті PR-өнімдер өндіру

технологиялары», «Бұқаралық коммуникация мен қоғаммен байланыстың заманауи технологиялары», «Имиджеология», «Ішкі PR», «PR-дағы консалтинг», «Елдік брендинг және халықаралық PR», «Қазіргі баспасөз қызметі», «Бизнес-корпорация PR-бөлімінің жұмысын ұйымдастыру» т.б. пәндер оқытылады. ЮНЕСКО, халықаралық журналистика және қоғамдық медиа кафедрасының таңдау бойынша элективті пәндері жұмыс берушілермен біріге отырып жасалады. Мәселен, элективті пәндер каталогын дайындау барысында ҚР ҚБҰА, PR-шы клубы сияқты бірнеше мекемелерге, қазақтандық PR-практиктерге Қазақстанның PR нарығына қандай мамандар қажет, олардың бойына қандай құзіреттіліктер қалыптастыруымыз керек деген мәтінде сұраныс-хаттар жолданды. Себебі, кәсіби стандарт жасауда жұмыс берушілердің пікірін ескеру қажет.

PR мамандарын оқыту барысында іргелі даярлық, коммуникацияның теориясы мен практикасы бойынша терең, сапалы білім беру, ағылшын тілін жете меңгерту, жаңа коммуникациялық-ақпараттық технологияларды игеруге машықтандыру жүзеге асырылып отыр.

Кафедра кәсіби мамандарды – медиа нарығына, мемлекеттік, саяси, әлеуметтік және бизнес құрылымдарға қазіргі заманғы технологияларды меңгеріп, құзіреттер мен тәжірибелік дағдыларды игерген, бүгінгі еңбек нарығында сұранысқа ие халықаралық журналистерді, PR-менеджерлерді, имиджмейкерлерді, продюсерлерді, баспасөз хатшыларын даярлауды мақсат етеді. Әлемдік стандарттарға, заманауи зияткерлік талаптарға сай кадр әлеуетін қалыптастыруды көздейді. Білім алушылар өз саласында теориялық білім алумен ғана шектелмей, болашақта тиімді карьера жасауға қажетті қосымша құзіреттіліктерге ие болуы керек.

Қоғаммен байланыс пәнінің құзіреттіліктерін қалыптастыруда өзге де салаларды қамту қажет. Журналистика соның бастыларының бірі. PR маманы жаңа медианы өз деңгейінде игеруі, БАҚ өкілдерімен тиімді байланыс орната білуі, баспасөзге арналған материалдарды жаза білуі қажет. PR-маманының кәсіби құзіреті – коммуникативтілік, креативтілік, шығармашылық көзқарас, жазу қабілеті, іскерлік қарым-қатынас, сөйлеу мәдениеті, шешендік өнер, көпшілікпен тез тіл табысу, идеяларды тәжірибе жүзінде жүзеге асыру екендігі мамандыққа талапкерлерді шығармашылық байқау арқылы қабылдау жөніндегі шешім өте дұрыс.

Бітіруші түлектердің нарықта сұранысқа ие маман болып қалыптасуы аса маңызды. Осы орайда университет жыл сайын жұмыс беруші компаниялардың бос орындарға жәрмеңесін ұйымдастыруды қолға алып келеді.

Ашық онлайн курстар ұйымдастыру, қашықтықтан білім беру жүйесін жетілдіру ісі де қолға алынуда. «Халықаралық журналистика» мамандығы бойынша ағылшын тобы ашылып, сабақтар ағылшын тілінде жүреді.

Жұмыс берушілердің тапсырысына сай маман дайындау барысында тағы бір ескерерлік жәйт, оқытушылардың біліктілік деңгейі. Білікті маман дайындау үшін, оның ұстазы мықты болуы шарт.

Қазіргі таңда жұмыс берушілердің түлектерді сапалы дайындауға талабы жоғары. Жұмыс берушілер де өз кезегінде жұмыспен қамтуға кепілдік беруі тиіс.

Жұмыс берушілердің тапсырысы бойынша мамандар даярлау жұмыссыздықты азайтып, экономиканы дамытуға ықпал етері даусыз.

Чередниченко В.С.

О ЧТЕНИИ МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Проводимая в последние годы Правительством политика на сближение нашей системы образования с системами стран дальнего зарубежья, появившаяся возможность какое – то время поучиться за рубежом на уровне магистратуры и докторантуры поспособствовали существенному росту у студентов интереса к изучению английского языка. Для метеорологов, объект исследования которых – атмосфера, не знающая государственных границ, а обслуживание международных авиарейсов – один из рутинных видов работы, знание языка всегда приветствовалось. Некоторым категориям работников ещё при Советском Союзе за знание английского полагалась доплата.

Более десяти лет назад на кафедре метеорологии было начато чтение курса «Глобальные и региональные метеорологические процессы» на английском языке для магистрантов. Затем этот эксперимент был прекращён. Сейчас, когда в нашем университете преподавание на английском стало необходимостью, чтение этого курса возобновилось. Имеется поэтому возможность сравнить процесс освоения курса студентами тогда и в настоящее время.

Тогда, несмотря на то, что к курсу на английском со стороны магистрантов был большой интерес, из десяти только трое могли сконструировать и сказать несколько фраз на английском по рассматриваемой проблеме, хотя, как известно, в магистратуру поступают лучшие. Остальные семь нуждались в специальной подготовке к беседе, при этом один из магистрантов, как оказалось, учил ранее немецкий, и ему пришлось дать задание отдельно, на русском. Ни о каком IELTS в то время речи не было. В учебном процессе, следовательно, участвовали девять магистрантов. Чтобы повысить эффективность учебного процесса, тема каждой последующей лекции объявлялась заранее, чтобы магистранты имели возможность подготовиться. В начале каждой лекции на доске писались на английском и русском термины и словосочетания, которые будут встречаться по ходу лекции. Далее тема излагалась на медленном английском, после чего начиналось обсуждение на русском, т.е., по сути, материал излагался вторично на русском языке. Особую проблему представляли семинарские занятия. Поскольку беседу

организовать было трудно, то тема разбивалась на части и распределялась между магистрантами. Каждому магистранту нужно было написать дома и выучить не менее десяти фраз по проблеме, а на семинарском занятии их озвучить. При этом разрешалось заглядывать в конспект. Время на семинарских оставалось и оно использовалось для организации общей беседы, где активно участвовали лучшие студенты. К концу курса, однако, ситуация выправилась и практически все студенты стали говорить, особенно хорошо это получалось у тех, кто успешно учил язык в прежние годы в бакалавриате. По ходу выступления магистранта никаких замечаний по качеству языка не делалось, если мысль была понятна. Экзамен, однако, сдавался на русском языке. При такой системе работы удавалось подать примерно половину необходимого материала, остальное магистранты доучивали самостоятельно.

В нынешнем учебном году в магистратуре по метеорологии было семь магистрантов. Уровень знания английского в группе оказался высоким. С самого начала студенты были мотивированы на то, что мы учим «Глобальные и региональные процессы» на английском языке, а не английский язык сам по себе, хотя понятно, что это неотделимо. Среди магистрантов били такие, кто имел сертификат IELTS шестого уровня. Это позволило с первого занятия ввести правило, что рабочим языком является английский.

Важнейшей отличительной особенностью, сердцевиной любой дисциплины (курса) является глоссарий, т.е. набор терминов и словосочетаний, используемых в данной дисциплине. Например, в метеорологии барические гребень и ложбину из большого числа английских вариантов принято воспроизводить как ridge и trough соответственно. Поэтому специфические узкопрофессиональные термины перед лекцией приходится давать. В то же время уровень подготовки магистрантов позволил давать лекции курса на медленном английском без перевода на русский. Обсуждение темы лекции, отдельных её моментов, ответы на вопросы тоже осуществлялись на английском. Более того, помимо основного курса лекций давались темы для самостоятельной подготовки и доклада на семинарских занятиях. Магистранты проявили большое старание в течение всего семестра и, думается, не столько просто к курсу, сколько к тому, что он изучался на английском. Выступление на семинарских занятиях в течение десяти минут было обычным, многие говорили дольше. В конспекты смотреть разрешалось, но пользовались этим редко. Замечания по качеству языка не делались. В результате постоянно испытывался недостаток времени для семинарских занятий.

Лучшие результаты показывали те, кто ранее имел высокие баллы по английскому в университете. Как правило, эти студенты были лучшими и по другим предметам.

Наличие IELTS шестого уровня, как оказалось, не гарантирует первенство в группе. Поэтому остановимся немного на самом тесте.

Данный тест сегодня является наиболее распространённым среди молодёжи, намеревающейся продолжить образование за границей на английском языке. Широкое его распространение обусловлено тем, что в дальнейшем зарубежье сертификат о сдаче такого теста признаётся наравне официального документа, подтверждающего знание языка, в первую очередь при поступлении в университет. Правда, разные университеты требуют разного уровня знания языка, некоторые – очень высокого.

IELTS тест методически хорошо обеспечен. Краткую информацию о тесте можно получить из [1]. Эта брошюра выдается бесплатно каждому, оплатившему процедуру сдачи. Однако этой информации недостаточно. В магазине «Interpress» можно найти более полную информацию, например [2,3]. В них содержится полный набор примеров для всех четырех модулей с вопросами к ним и ответами. К инструкции прилагается диск с примерами по трем модулям кроме модуля Speaking. У претендента, таким образом, будет возможность заранее изучить структуру каждого модуля и каждого вопроса к нему. К тому же некоторые вопросы требуют усилий, чтобы разобраться, что требуется. Заметим, что реальные задания будут отличаться только темами. Сам порядок вопросов простых и сложных, вопросов по типам, обычно не меняется.

Система тестирования IELTS является высокоинтеллектуальным продуктом лучших филологов мира и обладает необходимыми объективными возможностями, т.е. возможностями оценивать на одинаковом уровне одинаковые знания экзаменуемых. Этому способствует широкий диапазон, по которому ведется проверка знаний, – четыре модуля. При этом в Speaking экзаменуется умение слушать и отвечать по кругу вопросов, который заранее неизвестен, кроме того, что это вопросы о семье, работе жизни. Объективность, хотя и не без доли субъективизма, достигается здесь высоким профессионализмом экзаменатора.

Наряду с желающими продолжить образование, знание языка требуется и от тех, кто едет в дальнейшем зарубежье на постоянное проживание или на работу по договору. В связи с этим тест делится на два вида: бытовой (social/general) и академический (academic). Для нас представляет интерес академический вариант, хотя для образованного человека, т.е. окончившего среднюю школу или старшеклассника, он не кажется перегруженным технической информацией. В тесте содержится самая общая информация, например, о том, как работает гидроэлектростанция, устройство шлюзов на реке, технология переработки макулатуры, очистка стоковых вод растениями (камыш и др.) и т.д.

Степень владения языком оценивается по десяти уровням (Bands). Шестой уровень - «Competent user» – это безусловно высокий уровень. Однако это лишь средство для изучения курса, усилия по его освоению всё равно нужны. Без таких усилий магистрант, выйдя к доске, не может построить правильные фразы из-за незнания ни терминов ни самого материала. Создаётся впечатление, что наличие сертификата IELTS расслабляет.

В заключение можно сказать следующее:

- уровень знания английского у лучших наших студентов высокий. Благодаря высокому мотивированному интересу студентов к английскому языку в магистратуре вполне возможно чтение курсов на этом языке практически без потери объёма даваемого материала и качества;
- самыми успешными являются самые успешные студенты которые ещё в бакалавриате выработали в себе привычку к регулярным серьёзным занятиям;
- представляется целесообразным начинать чтение одной – двух дисциплин на английском языке с младших курсов бакалавриата, что облегчило бы студентам психологически переход на чтение курсов на другом языке и мотивировало бы их к этому;
- представляется целесообразным рассмотреть вопрос о приведении экзамена по английскому к структуре, близкой к структуре IELTS. Это облегчило бы им будущую сдачу такого экзамена.

Список литературы:

1. IELTS. Information for candidates Cambridge univ., UK, 2014 89 p.
2. Short J., Roberts R., Gakonda I., Preshous A. IELTS foundation. Study skills. Second edition. A self study course for all academic modules. Macmillan exams. Oxford univ., UK 2014 100 p.
3. Preshous J. Listening and Speaking for IELTS. With answer key. Bands 6.0-7.5. Macmillan. Oxford univ., 2014. 140 p.

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЯ

<i>Abdykarim M. PROPOSALS FOR EXAMINATION PROCESS ORGANIZATION</i>	<i>3</i>
<i>Altabayeva G.B., Zhanadilova Z.M. CREATIVE ACTIVITIES FOR ENGLISH TEACHING LESSONS.....</i>	<i>4</i>
<i>Asylbekova Zh.M.-A. THE CONCEPT OF LEARNING THROUGHOUT LIFE (LIFELONG LEARNING) AND DISTANCE LEARNING.....</i>	<i>7</i>
<i>Bolat B., Nabyzhankyzy Z. SOME EFFECTIVE TECHNIQUES OF DOING IELTS READING.....</i>	<i>9</i>
<i>Kabanbaeva G.B. PHILOSOPHICAL APPROACH ON UNDERSTANDING THE INTERACTION BETWEEN HUMAN SOCIETY AND NATURE</i>	<i>12</i>
<i>Kalimbetov E.A., Beisakhmet A.A., Bayburiyev R.M., Yessenov M.N. FORMATION OF COMPETITIVENESS OF TOURISM SPECIALISTS</i>	<i>14</i>
<i>Kamzanova A.T., Mun M.V. EDUCATIONAL PROGRAM OF SPECIALTY "6M050300 - PSYCHOLOGY": PROBLEMS AND PERSPECTIVES.....</i>	<i>16</i>
<i>Nadezhuk E.A. MIND MAPPING AS A METHOD OF LEARNING AND ITS PRACTICAL IMPLEMENTATION (COURSE "LIBRARY ETHICS").....</i>	<i>17</i>
<i>Niyzgulova A. THE CURRENT STATE OF MEDIA EDUCATION IN KAZAKHSTAN</i>	<i>20</i>
<i>Zhanabekova M., Moldassanova A.A., Seidikenova A. S. TEACHING A SKILL WITH EDUCARE</i>	<i>22</i>
<i>Аспрандина С.Ш., Атабаева С.Д., Кенжебаева С.С., Алыбаева Р.А., Мелдебекова А.А. ЖОБАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ.....</i>	<i>25</i>
<i>Абдибаттаева М.М., Итжанова К.С. БІЛІКТІ МАМАН ДАЙЫНДАУДА ҒЫЛЫМ, БІЛІМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯНЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ.....</i>	<i>29</i>
<i>Абдикерова Г.О. ВУЗ И РАБОТОДАТЕЛЬ: ЗНАЧИМОСТЬ СОВМЕСТНО РАЗРАБОТАННЫХ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ.....</i>	<i>32</i>
<i>Абдирайымова Г.С., Серикжанова С.С. ОБРАЗОВАНИЕ В ТЕЧЕНИЕ ВСЕЙ ЖИЗНИ В КАЗАХСТАНСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ.....</i>	<i>35</i>
<i>Абдрахманова Ж.Ә., Ермагамбетова Л.Н. ТІЛДІ ҚАТЫСЫМДЫҚ ТҮРҒЫДАН ОҚЫТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ</i>	<i>38</i>
<i>Абдулкаримова Г.А., Гусманова Ф.Р. ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛІЛІГІН БАСҚАРУ РЕТІНДЕ ПРОБЛЕМАЛЫҚ ОҚЫТУ.....</i>	<i>41</i>
<i>Абдығалиева С.С, Калиаскарова З.К., Бектурганова А.Е. ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ КАДАСТРА И ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ТРЕБОВАНИЙ РАБОТОДАТЕЛЕЙ</i>	<i>44</i>
<i>Абишева А.К. МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНИЯ, НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ</i>	<i>46</i>
<i>Айдарханова К.Н. К ВОПРОСУ О ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ТАМОЖЕННОЕ ДЕЛО».....</i>	<i>48</i>
<i>Аймаганбетова О.Х., Кудайбергенова С.К., Жубаназарова Н.С., Сейитнур Ж., Файзуллина А.К. РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СИСТЕМЫ «ОБРАЗОВАНИЕ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ» В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....</i>	<i>50</i>
<i>Айташева З.Г., Шалахметова Г.А., Калимагамбетов А.М. ОРГАНИЗАЦИЯ И ПЛАНИРОВАНИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ:</i>	<i>53</i>
<i>Айташева З.Г., Шалахметова Г.А., Калимагамбетов А.М. ОРГАНИЗАЦИЯ И ПЛАНИРОВАНИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ: ЭКСТРАОРДИНАРНЫЕ ВОПРОСЫ НА СОБЕСЕДОВАНИИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОТБОРА СРЕДИ КАНДИДАТОВ.....</i>	<i>56</i>
<i>Актымбаева А.С., Алиева Ж.Н., Кошкимбаева У.Т., Бейсахмет А.А. ТУРИСТІК БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕССІНДЕГІ ОҚЫТУ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАРДЫҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ.....</i>	<i>58</i>
<i>Алтысбаева Н.К., Жандыбаева С.С. АРХИВТАНУШЫ ЖӘНЕ ҚҰЖАТТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА ЖҰМЫСБЕРУШІЛЕРДІҢ РӨЛІ</i>	<i>60</i>
<i>Алтысбаева Н.А., Бисенбаев А.Қ., Айташева З.Ф., Шулембаева К.К., Шымышқов Б.Е., Басығараев Ж.М МАГИСТРАНТТАРДЫ ИНДУСТРИАЛДЫҚ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ</i>	<i>63</i>
<i>Амандосұлы Б., Шуренов Н.Б. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО УЛУЧШЕНИЮ ВОПРОСОВ ПРОВЕДЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКЗАМЕНА ПО ГРУППЕ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ «ПРАВО».....</i>	<i>65</i>
<i>Аргимбаева А.М., Кудреева Л.К., Тасибекоев Х.С., Мусабекова А.А. ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ-ТЕХНОЛОГОВ ПО ПРОГРАММЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН</i>	<i>66</i>
<i>Арыстамбаева А.З. «ЕСЕП ЖӘНЕ АУДИТ» МАМАНДЫҒЫ СТУДЕНТТЕРІН СЕРТИФИКАТТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....</i>	<i>68</i>
<i>Асанова А.Д., Есмұрзаева А.Б. СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА КАК СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ОБРАЗОВАНИЕМ.....</i>	<i>70</i>

Аскарова А.С., Болегенова С.А., Болегенова С.А., Шортанбаева Ж.К. ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ В РАМКАХ ГПИИР-2 «ЗЕЛЕНАЯ ЭНЕРГЕТИКА ДЛЯ ИНДУСТРИИ»: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	73
Аскарова А.С., Болегенова С.А., Мажренова Н.Р., Нугыманова А.О., Шортанбаева Ж.К., Бодықбаева М.К. ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ СТАНДАРТЫ КАК ЭЛЕМЕНТЫ ЕДИНОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ КВАЛИФИКАЦИЙ.....	76
Аскарова А.С., Болегенова С.А., Болегенова С.А., Пилипенко Н.В., Шортанбаева Ж.К. РАЗРАБОТКА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ МАГИСТРАТУРЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	79
Асқарова Ж.А. БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН БАСҚАРУДАҒЫ САПАЛЫ НӘТИЖЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ӘДІСТЕМЕСІ.....	81
Асқар Л. Ә., Аташ Б.М. ҒЫЛЫМИ-ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУДЫ БИЗНЕСКЕ ОҢАЙЛАНЫДЫРУДЫҢ МЕНЕДЖМЕНТТІК-ТӘЖІРИБЕЛІК ЖӘНЕ ЛОГИКАЛЫҚ-ТЕОРИЯЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫ	83
Асқарова Ә.С., Болегенова С.Ә., Болегенова С.Ә., Оспанова Ш.С., Шортанбаева Ж.К., Бодықбаева М.К. ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІН ҚОЛДАНЫП ОҚЫТУДЫҢ КЕШЕНДІ ТӘСІЛДЕРІ	85
Ахметова З.Б., Тургинбаева А.Н., Шүренов Н.Б. ВЛИЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА НА ФОРМИРОВАНИЕ ЗАКАЗОВ РАБОТОДАТЕЛЕЙ.....	88
Аубакиров Е.А., Ташмухамбетова Ж.Х., Жакирова Н.К., Журтбаева А.А. ХИМИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДАҒЫ АНАЛИЗ ЖӘНЕ СИНТЕЗ КАТЕГОРИЯЛАРЫ.....	90
Ахметжанова А.Т., Тасилова Н.А. ВЫБОР ЗАДАНИЙ ДЛЯ СРС И ПРОБЛЕМА МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ЕГО ВЫПОЛНЕНИЯ.....	93
Ашинова Ж.Е. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ВОСТОКОВЕДЕНИЕ»	95
Әбдіжәділқызы Ж. АШЫҚ САБАҚТЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК СИПАТТАМАСЫ.....	97
Бағашаров Қ. ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ТАПСЫРМАСЫ БОЙЫНША ДІНТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ	99
Байдәулетов М., Оралбаева Ж.З. ЕЛІМІЗДІҢ ДАМУ БАҒЫТТАРЫНА СӘЙКЕС САЛАЛЫҚ ЭЛЕКТИВТІ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУҒА БАСЫМДЫҚ БЕРУДІҢ ҚАЖЕТТІЛІГІ.....	100
Байкушикова Г.С., Чукубаев Е.С., Кузембаева А.Б. ФРАНЦУЗСКИЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ НА ПРИМЕРЕ СОТРУДНИЧЕСТВА С РАБОТОДАТЕЛЯМИ	102
Баймаханбетова Э.Е., Тажиева С.К. РОЛЬ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ПЕРИОД ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА.....	105
Баймуханбетова Э.Е., Тажиева С.К. НЕЗАВИСИМАЯ ОЦЕНКА КВАЛИФИКАЦИИ – ПОКАЗАТЕЛЬ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ ВЫПУСКНИКА	107
Баймуратова И.А., Нурмуханбетова А.А., Исабаева Б. МАГИСТРАНТТАРДЫ ҒЫЛЫМИ - ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫН ЖАЗУҒА БАУЛУ	110
Балғышева Б.Д., Кемелбек М. ФОСФОР ӨНЕРКӘСІБІ ҮШІН МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУ.....	112
Балғышева Б.Д., Далабаева Н.С., Кемелбек М. ЖҮЙЕЛІ БІЛІМ БОЛМАЙЫНША, ЖҮЙЕЛІ ОҚЫТУ БОЛМАҚ ЕМЕС.....	113
Балғышева Б.Д., Қуанышева Г.С. О СВЯЗИ ПРОБЛЕМЫ НАУКИ С ОБРАЗОВАНИЕМ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ДИСЦИПЛИН «ХИМИЯ И ТЕХНОЛОГИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ» И «ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА СИНТЕЗА ПОЛИМЕРНЫХ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ ФОСФАТОВ» ПРИ ПОДГОТОВКЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ.....	115
Барлыбаева С.Х. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА «ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА» И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СТАНДАРТЫ СОВРЕМЕННОГО ВЕЩАНИЯ.....	116
Баудиярова Қ.Б. ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ТАЛАПТАРЫНА СӘЙКЕС МУЗЕЙ ІСІ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ.....	119
Баяндинова С. М., Кайрат С. «ТУРИЗМ» МАМАНДЫҒЫН БІТІРУШІЛЕРДІҢ БӘСЕКЕЛЕСТІК ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ТАПСЫРЫСЫ БОЙЫНША ДАЙЫНДАУ АЛҒЫШАРТТАРЫ.....	121
Бейжанова А.Т., Турлыбекова Н.М., Рысбаева Б.Б. ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ БАҒАСЫ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗДЫ КРИТЕРИЙІ.....	125
Бейжанова А.Т., Турлыбекова Н.М., Рысбаева Б.Б. ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ СПЕЦИАЛЬНОСТИ РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ – ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СТАНДАРТ.....	127
Бейсенбаева А.К. ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ-ЖОҒАРЫ БІЛІМДІ ДАМУДЫҢ ТЫҢ ЖОЛДАРЫ	129
Бейсенов Б.Қ., Игисенова А.Р. ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ СТРАТЕГИЯСЫ ЖӘНЕ ДІНТАНУДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҚ ПАРАДИГМАСЫ.....	131
Бекболатұлы Ж. БІЛІМНІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ ЖӘНЕ МОДЕРНДЕУ ҮРДІСІ.....	134

Белисарова Ф.Б., Кабатаева Р.С., Алибаева А.Г. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СЕМИНАРОВ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «SCIENTIFIC WRITING» ДЛЯ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ 5В060400-ФИЗИКА И 5В060500-ЯДЕРНАЯ ФИЗИКА (ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ТРАЕКТОРИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ФИЗИКА).....	136
Бердібаева С.Қ., Кабакова М.П., Гарбер А.И., Байжұманова Б.Ш., Құнанбаева М.Н. БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН БАСҚАРУ НЕГІЗІНДЕ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕГІ «ЭМОЦИЯЛЫҚ ЖАНУДЫ» ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛДАУ.....	138
Бердібаева С.Қ., Гарбер А.И., Камзанова А.Т., Файзуллина А.К., Бердібаев С.Қ. «ПЕДАГОГТЫҢ КОММУНИКАТИВТІ БІЛІКТІЛІГІ БІЛІМ САЛАСЫНДА БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ САПАСЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ».....	141
Биекенов К.У. МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ УРОВНЕЙ ПОЗНАНИЯ.....	144
Боранбаева А.Ж. КЛАССИКАЛЫҚ ОҚУЛЫҚТАР САПАЛЫ БІЛІМНІҢ ІРГЕТАСЫ РЕТІНДЕ.....	145
Борбасова Қ.М. ДІНТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ОҚЫТУ МЕН ДАЯРЛАУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	147
Борецкий О.М. МОТИВАЦИОННО-ЦЕННОСТНОЕ ОТНОШЕНИЕ К ГУМАНИТАРНОМУ ЗНАНИЮ КАК БАЗОВАЯ УСТАНОВКА УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	148
Гончарова А.В., Карпенюк Т.А. РЕАЛИИ ВНЕДРЕНИЯ ПРИНЦИПА ПОЛИЯЗЫЧИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММАХ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «БИОТЕХНОЛОГИЯ».....	150
Дабылтаева Н. Е. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНДІРУ – КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ НЕГІЗІ.....	154
Далабаева Н.С., Балғышева Б.Д., Бертаева М.М. «ҚОЛДАНБАЛЫ ХИМИЯ» КУРСЫ АРҚЫЛЫ ФАРМАЦЕВТИКАДАН МАГИСТРАНТТАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ.....	156
Джангабулова А.К., Ережепқызы Р. АКРЕДИТАЦИЯ ОБЪЕКТІЛЕР МЕН ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ НЕГІЗГІ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ.....	158
Джулаева А.М. ПОНЯТИЙНО-КАТЕГОРИАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ЭФФЕКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНДАРТА.....	163
Джулаева А.М. ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СФЕРЕ ПОСРЕДСТВОМ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ КОМПЕТЕНЦИЙ.....	165
Джумамбаев С.К. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МЕНЕДЖМЕНТ» КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ.....	168
Джубатова Б.Н. СОВРЕМЕННЫЙ МЕНЕДЖЕР ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ.....	170
Досжанов Е.О., Умбеткалиев К.А., Досжанов О.М., Акказин Е.А., Тулепов М.И. ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ ДЛЯ ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В РАМКАХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ ГПИИР-2.....	173
Дускаев К.К. КУРС «ИНТЕГРИРОВАННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ВОДНЫМИ РЕСУРСАМИ» В КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ.....	175
Дьячков В.В., Зарипова Ю.А., Юшков А.В. ДВУХЛЕТНЕЕ ВСЕОБЩЕЕ ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК МЕХАНИЗМ СОЕДИНЕНИЯ НАУКИ, ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ.....	178
Елеусинова Г.Е. ДИДАКТИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІ ІРЛЕНДІРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ – БІЛІМ, ҒЫЛЫМ, ИННОВАЦИЯНЫ ҮШТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ.....	179
Ем Н. ОПЫТ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРАКТИК ОТДЕЛЕНИЯ КОРЕЕВЕДЕНИЯ: ОТ ТЕОРИИ К ПРАКТИКЕ.....	182
Ергобек Ш., Алтаева К. ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНЖЕНЕРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ ПРОГРАММЫ ИНДУСТРИАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	186
Ергобек Ш., Алтаева К. ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ИНДУСТРИАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	188
Ерназарова Г.И., Турашева С.К., Ануарова Л.Е. ЖОО ҰСТАЗДАРЫ МЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚОҒАМЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСТАРЫ.....	190
Ерназарова Г.И., Турашева С.К., Иващенко А.Т., Атамбаева Ш.А., Ниязова Р.Е. ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ЖОБАСЫН КӨПШІЛІК АЛДЫНДА ҚОРҒАУҒА ДАЙЫНДАУ.....	192
Жакупова Г.Т. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ МОТИВАЦИОННОЙ И ЦЕННОСТНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ.....	195
Жанабаев З.Ж., Гревцева Т.Ю., Ахтанов С.Н., Ибраимов М.К., Саимбетов А.К. ПУТИ ИНТЕГРАЦИИ НАУКИ, ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «РАДИОТЕХНИКА, ЭЛЕКТРОНИКА И ТЕЛЕКОММУНИКАЦИИ».....	197
Жатқанбаева А.Е. К ВОПРОСУ О ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ТАМОЖЕННОГО ДЕЛА.....	199

Жатқанбаева А. Е., Жатқанбаев Е. Б. ОРИЕНТАЦИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАЗАХСТАНА НА РЫНОК ТРУДА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ.....	200
Жомарт Ж. АУЫЗША ТҮРДЕ АТТЕСТАЦИЯЛАУ КЕЗІНДЕ БАҒАЛАУ ТАЛАПТАРЫН ЖЕТІЛДІРУ МҮМКІНДІКТЕРІ.....	202
Жубаназарова Н.С., Камзанова А.Т., Жолдасова М.К. ЖОО-ДАҒЫ САПА МЕНЕДЖМЕНТІ ЖҮЙЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	204
Жубаназарова Н.С., Камзанова А.Т., Жолдасова М.К., Бердібаева С.Қ., Баймолдина Л.О. ПСИХОЛОГИЯ МАМАНДЫҒЫ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН САПАЛЫ БАСҚАРУ ПРОЦЕСІ.....	205
Жубаназарова Н.С., Алгожаева Н.С., Ертисова С.Б., Алипбаева Д. С., Нұрғалиева Д.А. ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІН ЖҮЙЕЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	207
Жубаназарова Н.С., Тоқсанбаева Н.Қ., Бердібаева С.К., Аймағанбетова О.Х. БІЛІМ БЕРУ НАРЫҒЫНДА БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ КӘСІБИ БІЛІКТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	210
Жұртбаева А.А., Конуспаев С.Р., Жакирова Н.К. ЖАҢАША БІЛІМГЕ –ЖАҢАША КӨЗҚАРАС.....	212
Жусанбаева С.Б. ТІЛДІК БІРЛІКТЕРДІ МӘТІН НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ.....	214
Заядан.Б.К., Акмуханова Н.Р., Кистаубаева А.С., Садуақасова А.К., Кирбаева Д.К., Кайырманова Г.К. ИНДУСТРИЯЛЫҚ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУДАҒЫ БИОТЕХНОЛОГИЯНЫҢ РӨЛІ.....	216
Зияханов М.У., Наурызбаева Г.Қ. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ БАҒЫТТЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	218
Ибраева А.С. СОЕДИНЕНИЕ НАУКИ, ОБРАЗОВАНИЯ И ИННОВАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ГРАНТОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ: ОПЫТ ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА.....	222
Игнатова Л.В., Кистаубаева А.С., Савицкая И.С., Мукашева Т.Д., Бержанова Р.Ж., Сыдыкбекова Р.К. ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ-БИОТЕХНОЛОГОВ ПО ЗАКАЗАМ РАБОТОДАТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА.....	224
Иманқұлова С.М., Егізбаева Н.Ж. КӘСІБИ ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ БІЛІКТІ МАМАН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ӨЗЕКТІЛІГІ.....	227
Исаева А.А. БАСҚАРУ КАДРЛАРЫН КӘСІБИ ДАЙЫНДАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖҰМЫС БЕРУШІ КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ РӨЛІН АРТТЫРУ.....	228
Исова Л.Т. БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛЕРІН БАҒАЛАУДЫҢ КЕШЕНДІ СИПАТЫ ЖӘНЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ.....	231
Калиаскарова З.К., Иканова А.С., Сарсенова И.Б. БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАН ДАЙЫНДАУ МАҚСАТЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІС ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	233
Қалишабаева Б.К. БІЛІМ БЕРУДЕ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ «ЭТНОЛОГ» МАМАНДАРДЫҢ САПАСЫН КӨТЕРУДІҢ КЕЙБІР ПРОБЛЕМАЛАРЫ.....	236
Қалым Ж., Шаймаран Ж., Байгожина Д. PR МАМАНДАРЫН ҚАБЫЛДАУДЫҢ ЖАҢА ТАЛАБЫ БОЙЫНША ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЕМТИХАН ҚАЛАЙ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛАДЫ?.....	238
Қалымбетова Э.К., Тоқсанбаева Н.Қ., Ляслова А.А. БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНДА КӘСІПҚОЙЛЫҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫН ҚАРАСТЫРУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	239
Камысбаев Д.Х., Серикбаев Б.А., Кудреева Л.К. ПРИНЦИП ЕДИНСТВА ОБУЧЕНИЯ, НАУКИ И ПРАКТИКИ И ЕГО РОЛЬ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ.....	241
Кенжебаев А.С., Асрандина С.Ш., Омирбекова Н.Ж. РОЛЬ РАБОТАДАТЕЛЕЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ И ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ БИОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	243
Кожамқұлова Ж.Т., Аметова Ж.А. РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ВУЗе.....	244
Қуналиева Г.А., Урисбаева А.А. БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ҮРДІСІ.....	247
Қудайбергенова К.С. ЭВАЛЮАЦИЯ БІЛІМ САПАСЫН БАСҚАРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛ.....	249
Кудреева Л.К., Тасибеков Х.С., Шалдыбаева А.М., Мұсабекова А.А., Абилова М.У. ПОДГОТОВКА ХИМИКОВ – ТЕХНОЛОГОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГПИИР В СООТВЕТСТВИЕ С РЕСПУБЛИКАНСКОЙ КАРТОЙ ИНДУСТРАЛИЗАЦИИ.....	252
Кунанбаева М.Н., Жубаназарова Н.С., Садыкова Н.М., Бердибаева С.К. БІЛІМ БЕРУ САПАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ПАРАМЕТРЛЕРІ ҚАЗІРГІ ОҚЫТУДЫҢ БАСТЫ БАҒДАРЫ РЕТІНДЕ.....	254
Кунанбаева Д.А. О ПОДГОТОВКЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УПРАВЛЯЮЩИХ ДЛЯ СФЕРЫ РЕАБИЛИТАЦИИ И БАНКРОТСТВА РК.....	257
Кундакбаева Ж.Б. БАЗОВЫЕ ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ КУРСА «ИСТОРИЯ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА: ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ГРАЖДАНСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ.....	259

Құрманалиева А.Д., Утебаева Д.С. ДІНТАНУЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ САПАСЫН ЖАҚСARTУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	262
Қартаева Т. МУЗЕЙЛЕРДІҢ ЖАҢА ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫН ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТА ОҚЫТУДЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАН ДАЯРЛАУДАҒЫ МАҢЫЗЫ	264
Қондыбаева С.Қ., Қалиева А.Е. ЭКОНОМИСТЕРДІҢ ЖОО-ДА ДАЙЫНДЫҒЫ БАРЫСЫНДА ЖЕТІЛДІРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРҚТТЕРІ.....	267
Литвиненко Ю.А., Ескалиева Б.К., Умбетова А.К., Бурашева Г.Ш. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА ПО ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ТРАЕКТОРИЯМ «ХИМИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ПРИРОДНЫХ СОЕДИНЕНИЙ», «ХИМИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ПЕРЕРАБОТКИ РАСТИТЕЛЬНОГО СЫРЬЯ» И СВЯЗЬ С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМИ СТАНДАРТАМИ	269
Маженова Ж. А. ЖОО-ДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРДІҢ РӨЛІ.....	272
Мамырбекова Г.А. К ВОПРОСУ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА НА МАГИСТЕРСКОЙ ПРОГРАММЕ ДВОЙНЫХ ДИПЛОМОВ	274
Махмұтов А. Э. БИЗНЕС ШКОЛЫ Г. АЛМАТЫ: СИТУАЦИЯ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПРОГРАММЫ МВА.....	276
Медуханова Л.А., Бекмухаметова А.Б. ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗРАБОТКИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ВУЗА В СООТВЕТСТВИИ С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМИ СТАНДАРТАМИ	278
Ментебаева А.Е. ҚАЗІРГІ ЖОО БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КЕЙБІР ПРОБЛЕМАЛАР	282
Мийманбаева Ф.Н., Жаркынбаева Р.С. КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ПРОЦЕССОМ НА ФАКУЛЬТЕТЕ ИСТОРИИ, АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОЛОГИИ.....	283
Моисеева Е.С., Каруна О.Л., Жакебаев Д.Б. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ В ПРОГРАММАХ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГПИИР (МАГИСТРАТУРА ГПИИР-2).....	285
Молдабекова М.С., Асембаева М.К., Федоренко О.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОЛГИИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ КАЧЕСТВА В ПОДГОТОВКЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ФИЗИЧЕСКИМ СПЕЦИАЛЬНОСТЯМ	288
Молдабекова М.С., Асембаева М.К., Нурмуханова А.З. О ПУТЯХ ИНТЕГРАЦИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ МАГИСТРАНТОВ ПО ПРОГРАММЕ ГПИИР.....	290
Мұхатаева К.А., Турашева С.К. МИИДБ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ.....	292
Мұхатова О.Х., Жакупова Г.Т. АРХИВТАНУШЫ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ ҚОС ДИПЛОМ	294
Мұхатова О.Х. ТАРИХНАМАЛЫҚ ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДА БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМДЫ ҮШТАСТЫРУ.....	296
Мынбаева А.К. КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И РЕФЛЕКСИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГА ...	301
Нармұратова М.Қ., Қашқынбаева З.Қ., Ерназарова Г.И. БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ТІЛМЕН СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....	302
Нурканова Р.О., Аппакова М.Н. О СЕРТИФИКАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КВАЛИФИКАЦИЙ ВЫПУСКНИКОВ ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	304
Нурсейтова Г.Б., Смагулова Г.С., Жумагазиева А.Г. ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ БИЗНЕС-ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	306
Нурсейтова Г.Б., Купешова С.Т., Унербаева Р.У. СООТВЕТСТВИЯ ОСНОВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МЕНЕДЖМЕНТ» ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ СТАНДАРТАМ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	309
Нұрпейісова Б.Е. ҚҰЖАТТАНУШЫ ЖӘНЕ МҰРАФАТТАНУШЫ КӘСІБИ МАМАНДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ	311
Нюсупова Г.Н., Кенеспаева Л.Б. ФОРМИРОВАНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРАЕКТОРИЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «5В060900-ГЕОГРАФИЯ» В УСЛОВИЯХ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫПУСКНИКОВ.....	314
Омирбекова Н.Ж., Кенжебаева С.С., Жусупова А.И., Жусупова Г.Е., Жунусбаева Ж.К., Кобегенова С.С. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПРИ ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ГПИИР.....	316
Панова Е.Н., Сейлханова Г.А., Жусупова А.К., Имангалиева А.Н. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СЕРТИФИКАЦИИ СПЕЦИАЛИСТОВ ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ	318
Плохих Р.В. КАЗАХСТАНСКИЙ ПОДХОД К НАПРАВЛЕННОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ТУРИЗМА В УСЛОВИЯХ «ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ».....	320
Рахматуллаева Д.Ж., Салибекова П.К. ВАЖНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН ИЗ ЦИКЛА «МАКРОЭКОНОМИКА» В РАМКАХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ КАЗНУ	323
Рожков А.В. ДИАПАЗОН ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ ВЫПУСКНИКА ДЛЯ СФЕРЫ КОММУНИКАЦИЙ	324

Рысбаева Б.Б., Бейжанова А.Т., Турлыбекова Н.М. ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ МЕН ЖҮРГІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	327
Рысқалиева Р.Г., Тугелбаева Л.М., Ашкеева Р.К. ӨМІР ТІРШІЛІГІНІҢ ҚАУІПСІЗДІГІ ЖӘНЕ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУ МАМАНДАҒЫНЫҢ СТУДЕНТТЕРІНЕ «БЕЙОРГАНИКАЛЫҚ ХИМИЯ» ПӘНІН ОҚЫТУ БАҒДАРЛАМАСЫНДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕР	329
Сабденова Г.Е., Мухажанова Т.Н. БОЛАШАҚ КІТАПХАНАШЫЛАРДЫ ДАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ДУАЛДЫ БІЛІМ БЕРУ	331
Сайлан Б. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИСТОРИИ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ.....	334
Сариева А.К., Тогжанова Ж. К., Құйқабаетаева А.А. БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУДІҢ МАҢЫЗЫ.....	336
Сойкина Н.Ю. ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МУЗЕЙНОЕ ДЕЛО И ОХРАНА ПАМЯТНИКОВ»	340
Суйнашев А.А. ДИПЛОМАТИЧЕСКОЕ ИСКУССТВО ИЛИ КОМПЕТЕНЦИИ, ОБУЧАЮЩЕГОСЯ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ»	342
Сулейменова О.Я., Орынбекова Б.С. ШОҒЫРЛАНДЫРЫП-ҚАРҚЫНДЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖАЛПЫ ХИМИЯ КУРСЫНЫҢ САРАМАНДЫҚ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ	344
Сыдықбекова Р.К., Мукашева Т.Д., Бержанова Р.Ж., Бектилеуова Н.К., Игнатова Л.В., Кистаубаева А.С. ӨНДІРІС ОРЫНДАРЫНА БИОТЕХНОЛОГ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДАУ КЕЗІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ РЕТІНДЕ ЖОБАЛАУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ.....	346
Тажибаетаева С.М., Артыкова Д.М.-К., Тосюпова Б.Б., Коканбаев А.К., Мусабеков К.Б. ВНЕДРЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ НИИ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС.....	348
Тажибаетаева Т.Л., Минжанова Г.М. ОСОБЕННОСТИ МАГИСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ПО «ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГЕТИКЕ» ДЛЯ ИНДУСТРИАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА	350
Тасибеков Х.С., Наурызбаев М.К., Ефремов С.А., Ергобек Ш.К., Мусабекова А.А., Кудреева Л.К., Оспанова Ж.Б., Шалдыбаева А.М., Абилова М.У. «О МОДЕРНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ВУЗОВ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ МОДЕЛИ ТРОЙНОЙ СПИРАЛИ»	354
Таубаева Ш.Т. ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ӘДІСНАМАСЫ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ САЛАСЫНДАҒЫ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ.....	357
Тен Ю.П. ПРАКТИЧЕСКАЯ АПРОБАЦИЯ МОДУЛЬНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ (КОРЕЙСКИЙ ЯЗЫК)	361
Токтабаева А.К., Рахметуллаева Р.К., Мангазбаева Р.А. К ВОПРОСУ ВОСТРЕБОВАННОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ ХИМИКО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ	362
Торманов Н., Төлеуханов С.Т., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И. МЕНЕДЖМЕНТ ЖҮЙЕСІН ОҚУ ҮРДІСІНЕ ПАЙДАЛАНУ ЖАЙЛЫ ПІКІРЛЕР.....	365
Тугелбаева Л.М., Рысқалиева Р.Г., Ашкеева Р.К., Тулегенов А.Б. ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕР МЕН ЖОҒАРҒЫ ОҚУ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ НЫҒАЙТУ.....	367
Тулегенова М. К ВОПРОСУ О СОТРУДНИЧЕСТВЕ РАБОТОДАТЕЛЕЙ И ВУЗОВ В ФОРМИРОВАНИИ КОМПЕТЕНЦИЙ СПЕЦИАЛИСТОВ	369
Тулеуханов С.Т., Аблайханова Н.Т., Құлбаева М.С., Сраилова Г.Т., Швецова Е.В. УЧЕТ ТРЕБОВАНИЙ РАБОТОДАТЕЛЕЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ МАГИСТРАНТОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ 6М011300 – БИОЛОГИЯ.....	371
Тулешова Г.Б., Бимендиева Л.А. КӘСІПКЕРЛІК УНИВЕРСИТЕТ – ЖОО ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІ РЕТІНДЕ.....	374
Тумбай Ж.О. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ-БУДУЩИХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ.....	376
Тургенбаева А.Н., Ахметова З.Б., Шүренов Н.Б. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ҚЫЗМЕТІНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	379
Турмуханова М.Ж. НЕОБХОДИМОСТЬ, ОБОСНОВАННОСТЬ И ДИАЛЕКТИКА МОДУЛЬНОГО СОЧЕТАНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭЛЕКТИВНЫХ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН	381
Урисбаева А.А., Қуаналиева Г.А., Буқанова Д.Е. ЖОҒАРЫ БІЛІМ АЛУ БАРЫСЫНДАҒЫ ОҚУ-ӨНДІРІСТІК ТӘЖІРИБЕДЕН ӨТУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	383
Хасанаева Л.М., Уразбаева А.М. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫНЫҢ ТАРИХИ, ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІН ЖОО –ДА ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	385
Шанбаева Ү., Тойғанбекова М.Ш. КӘСІБИ ОҚЫТУ МАМАНДЫҒЫНЫҢ СТУДЕНТТЕРІН ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛАУДАҒЫ БАЗАЛЫҚ ПӘНДЕРДІҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ.....	387
Шеденова Н.У. ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ СТАНОВЛЕНИЕ СПЕЦИАЛИСТА ПО СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ В РАМКАХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	389

Шыңғысова Н.Т., Әшірбаев Б., Байғожина Д.О. ЖҰМЫС БЕРУШІНІҢ ТАПСЫРЫСЫ БОЙЫНША МАМАН ДАЯРЛАУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	392
Чердниченко В.С. О ЧТЕНИИ МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.	394